ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

144653

Hüseyin BAYDEMİR

ÖZBEK HALK MASALLARI
İNCELEME-METİN

144653

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

ERZURUM-2004

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalının Türk Halk Bilimi (Folklor) Bilim dalında jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU
Danışman/Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ayten ER
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Naciye YILDIZ
Jüri Üyesi

Yard. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN
Jüri Üyesi

Yard. Doç. Dr. Gülhan ATNUR
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 12 / 10 / 2004

Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER V
ÖZET IX
ABSTRACT XI
ÖNSÖZ XIII
GİRİŞ 1
1. Özbekistan'da Masal Kavramı, Masalcılık Geleneği ve Masal Tasnif Denemeleri 4
2. Özbek Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar 8
BİRİNCİ BÖLÜM 17
1. Masalların Epizotlarına Göre Özetleri ve Tespit Edilen Motiflerin "Motif Index of Folk Literature"a Göre Tasnifi 18
1.1. Kör Gözü Açan Kız 18
1.2. Baba Vasiyeti 26
1.3. Hatem 32
1.4. Yarıltaş 49
1.5. Yanartaş 57
1.6. Cariye Kız 61
1.7. Yalmağız 70
1.8. Bedel Batır 75
1.9. Altın Balık 86
1.10. Kılıç Kara 92
1.11. Yılan Ağa 100
1.12. Kameray 109
1.13. Kence Batır 126
1.14. Hüner Öğrenen Çocuk 141
1.15. Mukbil Taşatar 149
1.16. Misafirbey 156
1.17. Hüsnabad 166
1.18. Altın Saçlı Yiğit 173
1.19. Karasaçhan 184

1.20. Şerzad ile Şülşad 190
1.21. Balıkçı Yiğit ve Cadı 199
1.22. Köle Çocuk 206
1.23. Pehlivan Rüstem 214
1.24. Almas Batır 229
1.25. Gülikahkah 238
1.26. Ahmedcan ile Lokmancan 251
1.27. Kıran Batır 262
1.28. Bünyad Pehlivan 270
1.29. Sığırcık 279
1.30. Ahmetler 283
1.31. Bülbüligöya 298
1.32. Gül Yüzük 314
1.33. Akıllı Kız 324
1.34. Kulal Eke 330
1.35. Ayperi 334
1.36. Gül, Senaber'e Ne Yaptı; Senaber, Gül'e Ne Yaptı? 346
1.37. Hüsniyabanu 360
1.38. Sümbül Kuşu 367
1.39. Çinniay ile Bahtiyar 376
1.40. Şamurat Korkak 384
1.41. Zarlık ile Munglık 388
1.42. Ala Taylı Çocuk 399
1.43. Ermene Mergen 406
1.44. Cemile 417
1.45. Ziyad Batır 426
1.46. Lokman Hekim 433
1.47. Suhrab ile Mızrab 440
1.48. Üç Kardeşin Hikayesi 452
1.49. İki Büyücü 459
1.50. İki Sandık 464
1.51. Melikei Gülizar 469

1.52. Ercelalcan 474
1.53. Mislabu 483
1.54. Kıranağa 496
1.55. Su Kızı 500
1.56. İlmhan 511
1.57. Hasan ile Hurilika 523
1.58. Vezirveççe 536
1.59. Erkence 551
1.60. Dokuz Tembel Bir Becerikli 566
1.61. Padişah ile Yoksul İhtiyar 573
1.62.Yatsa Kalkmaz, Kalksa Yürümez (Üç Yalan) 576
1.63. Abla ve Kız Kardeşler 579
1.64. Kılıç Batır 585
1.65. Mamir ile Samir 592
1.66. Melikeyi Birmiskal 598
1.67. Şehzade Selman 605
1.68. Bektemir Batır 614
1.69. Hurşit ile Leyla 625
1.70. Adilbek ile Hurrembek 633

İKİNCİ BÖLÜM

Metinler (Türkiye Türkçesi ile) 649

SONUÇ 1055
KAYNAKLAR 1057
SÖZLÜK 1063
DİZİN 1065
ÖZ GEÇMİŞ 1103

ÖZET

DOKTORA TEZİ

ÖZBEK HALK MASALLARI

(İNCELEME – METİN)

Hüseyin BAYDEMİR

Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

2004 – SAYFA ...

Jüri: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

.....

.....

Bu çalışmada, Özbekistan sahasından seçilmiş 70 olağanüstü masal ele alınmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında çalışmanın amacı ve yöntem hakkında genel bilgi verilmiştir. Kısaca Özbekistan'da yapılmış halkbilim çalışmalarına yer verilmiştir. Özbek masallarıyla ilgili çalışmalar anlatılmıştır.

Birinci bölümde masallar epizotlarına göre özetlenip, tespit edilen motifler "Motif Index of Folk Literature"a göre tasnif edilmiştir.

İkinci bölümü, masalların Türkiye Türkçesine aktarılmış metinleri oluşturmaktadır.

Çalışmanın son kısmında sonuç, kaynakça, sözlük ve tespit edilen motifler dizini mevcuttur.

ABSTRACT

PhD Thesis

OZBEK FOLK TALES

(TEXT STUDY)

Hüseyin BAYDEMİR

Supervisor: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

2004 – PAGES ...

Jury: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

.....

.....

In this study, seventy extraordinary tales chosen from Ozbekistan folklore were examined. The study consists of two parts.

In the introduction part, the aim and method of study are mentioned. Sociological studies carried out in Ozbekistan are told briefly. And studiest dealing with Ozbek tales are shown.

In part 1, episodic summaries of the tales were given and defined motifs were classified in accordance with "Motif Index of Folk Literature".

Part 2 includes the standard Turkish versions of the tales.

And in the conclusion part, there are discussions, bibliography, glossary and motif index parts.

ÖN SÖZ

Türkiye'de, Anadolu sahasından derlenmiş masallarla ilgili çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Türk dünyasıyla ilgili halk anlatılarının tespiti, Türkiye Türkçesine aktarılması ve incelenmesi gibi konulara hız verilmiştir. Türk halklarının masallarıyla ilgili tezler hazırlanmış, araştırma eserler yayınlanmıştır. Özbek masallarıyla ilgili kapsamlı bir çalışmanın yapılmış olmaması, bizi bu alanda çalışmaya yöneltti.

Bu tez çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamız hakkında genel bilgi verdik. Bu alanda çalışacaklara ışık tutması açısından, Özbekistan'da halkbilimiyle ilgili yapılan çalışmalara kısaca yer ayırdık. Yine giriş bölümünde ayrı bir başlık altında Özbek masallarıyla ilgili çalışmaları anlattık.

Birinci bölümde, masalları epizotlarına göre özetledik. Masallarda tespit ettiğimiz motifleri, Stith Thompson'ın Motif Index of Folk Literature adlı eserine göre tasnif ettik. Şimdiye kadar yapılan motif çalışmalarından farklı olarak her bir masalın motiflerini, ilgili masalın epizot özeti altında ayrı ayrı verdik. Bu şekilde bir masalın bütün motiflerinin bir arada görülmesini sağlamış olduk.

İkinci bölümde Türkiye Türkçesiyle masal metinlerini verdik. Dipnotlar halinde her masalı aldığımız kaynağı belirttik.

Sonuç kısmında, en son vardığımız neticeyi sunduk. Çalışmaya bir de tespit ettiğimiz motiflerin indeksini ekledik. Motif sonlarına, masal numaralarını verdik. Böylece bir motifin hangi masal veya masallarda bulunduğunu kolayca görme imkânı sağladık.

Metin aktarımı sırasında bazı kelimelerin Türkiye Türkçesindeki karşılığını bulamadık. Sözlük bölümünde bu sınırlı sayıdaki kelimelerin izahı yapılmıştır.

Bu tez çalışması, 2001 yılında hazırladığımız ve liderliğini Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'nun yaptığı bir proje kapsamında; Atatürk Üniversitesi, Araştırma Projeleri Destekleme Fonu tarafından desteklenmiştir.

Erzurum, 2004 Hüseyin BAYDEMİR

GİRİŞ

Türk halkbilimcileri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra dikkatlerini Türk Dünyasına çevirmişlerdir. On yılı aşkın bir süreden beri Türk halklarının folkloruyla ilgili çalışmalara hız verilmiştir. Bu çalışmaların yapıldığı önemli merkezlerden biri de Atatürk Üniversitesidir. Hocamız Bilge Seyidoğlu'nun başlatmış olduğu Türk dünyası folkloruyla ilgili araştırmalar çerçevesinde çok değerli çalışmalar yapılmaktadır.

2001 yılında hazırladığımız ve yürütücülüğünü Bilge Seyidoğlu'nun yaptığı bir proje kapsamında, Özbek destanlarıyla ilgili bir araştırma yapmak için 2002 yılında bir aylığına Özbekistan'a gittim. Üzerinde doktora tezi olarak çalışmayı düşündüğümüz Rüstem Han dairesine mensup yayımlanmamış destanların el yazmaları ilgili arşivlerde bulunamamıştır. Bunun üzerine Türkiye'de Özbek masallarıyla ilgili kapsamlı bir çalışmanın yapılmış olmamasından dolayı, halk masalları üzerine çalışmaya karar verilmiştir.

Bu tez çalışmasında yetmiş tane halk masalı incelenmiştir. Masal metinleri S. Seydaliyeva'nın **Çelpek Yakkan Kün**[1], Kamil İmamov'un **Kence Batır**[2], Mansur Afzalov'un Kamil İmamov ile birlikte neşre hazırladıkları **Altın Beşik**[3], M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova ve N. S. Sabürov'un neşre hazırladıkları **Suv Kızi**[4] adlı kitaplardan alınmıştır.

Seçilen masallar incelendiğinde motif yönünden çok zengin oldukları görülmüştür. Önemli bir yapısal inceleme metodu olarak bilinen motif çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Bu tez çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın sonunda ayrıca sonuç, kaynaklar, sözlük ve tespit edilen motifler dizini bulunmaktadır.

Birinci bölüm, çalışmanın inceleme kısmını oluşturmaktadır. Masallar, epizotlarına göre özetlenmiştir. Tespit edilen motifler, Bilge Seyidoğlu'nun ilk defa

---

[1] S. Seydaliyeva, **Özbek Halk Ertekleri - Çelpek Yakkan Kün**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, 464 s.
[2] Kamil İmamov, **Özbek Halk Ertekleri - Kence Batır**, Çolpan Neşriyati, Taşkent 2000, 253 s.
[3] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A.S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, 252 s.
[4] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A.S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, 327 s.

Erzurum masalları üzerinde uygulayarak[5] Türkiye'ye tanıttığı Stith Thompson'un **Motif Index of Folk Literature**[6] adlı eserine göre tasnif edilmiştir. Motifler, epizotların altında verilmiştir. Şimdiye kadar yapılmış motif çalışmalarından farklı olarak ilk defa her masalın motifleri ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Böylece, bir masalın bütün motiflerinin bir arada görülmesi sağlanmıştır.

Tespit edilen bütün motifler, Thompson'ın yukarıda adı geçen motif katalogunda bulunamamıştır. Bu motifler, adı geçen katalogda olması gereken yere göre numaralandırılmış ve numaraların önüne (T) konularak Türk motifi oldukları belirtilmiştir. (T) ile belirtilen motifleri numaralandırma esnasında, daha önce bu alanda yapılmış motif çalışmaları da dikkate alınmıştır. Bu tür çalışmalarda bir bütünlük sağlanması açısından mümkün oldukça aynı numaralar verilmeye çalışılmıştır.

Masalların kalıp sözleri (formeller) sınıflandırılırken Motif Index'teki üst başlıklar aynen verilmiş, alt başlıklarda Saim Sakaoğlu'nun sunduğu tasniften yararlanılmıştır.[7]

İkinci bölüm, Türkiye Türkçesine aktarılan metinlerden oluşmaktadır. Bu bölümde, metinlerin alındığı kaynaklar her masalın altında dipnotlar halinde belirtilmiştir. Elimizdeki kaynaklarda, masalların hepsinin olmasa da bir kısmı hakkında "Masalın anlatıcısı, derleyen kişi, derleme tarihi ve yeri" gibi bilgiler bulunmaktadır. Bu ayrıntılar, bir ek bilgi olarak dipnotların ilişiğinde parantez içinde sunulmuştur

Metinleri Türkiye Türkçesine aktarma esnasında, masalların kendine has dil ve üslup özelliklerine titizlikle dikkat edilmiştir. Masallarda sıkça kullanılan tekerleme gibi formel ifadelerin yapısını bozmamaya, kulağa hoş gelen kafiye örgüsü korunmaya çalışılmıştır. Fakat bazı bağlayış (geçiş) formelleri standart Türkçeye kelime kelime aktarıldığında istenilen anlamı verse de alışık olduğumuz masal üslubuyla tam uyuşmadığı görülmüştür. Örneğin, masalların orijinal metinlerinde "Yol yürib, yol yürse hem mol yürib ...." şeklinde çok sık kullanılan formel ifade, kelime kelime aktarılmış olsaydı "Yol yürümüş, yol yürüyünce de bol yürümüş..." gibi bir anlam çıkacaktı. Bunun yerine "Az gitmiş, uz gitmiş" ifadesi tercih edilmiştir.

Masallarda kullanılan özel isimler aynen korunmuştur. Bektemir Batır, Rüstem Batır, Kence Batır gibi isim gruplarında "Batır" kelimesi, ismin bir parçası olduğu

---

[5] Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Metinler ve Açıklamalar**, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1975

[6] Stith Thompson, **Motif Index of Folk Literature,** 6 Vols, Indiana University Press, Bloomington, Indiana, USA 1955-58

[7] Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, Akçağ yay., Ankara 1999, s. 56-66

düşünülerek aynen verilmiştir. Ama tek başına kullanılan "Batır" kelimesi "Bahadır", "Yiğit" veya "Kahraman" olarak aktarılmıştır. Masalların isimlerinde de gerekmedikçe değişiklik yapılmamıştır. Mesela masallarımızdan birinin adı "Bülbüligöya" olarak geçmektedir. Aynı masal "Hoş Avazlı Bülbül"[8] adıyla daha önce Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Biz de ya "Hoş Avazlı Bülbül" ya da "Konuşan Bülbül" adıyla aktarabilirdik. Fakat bu tür metinlerin bütün Türk Dünyasında aynı isimle bilinmesi ve tanınmasının faydalı olacağı düşünülerek, "Bülbüligöya" vb. masal isimleri bu çalışmada aynen korunmuştur. Bu tür isimlerin kelime anlamları, çalışmanın arkasına eklenilen sözlük kısmında izah edilmiştir.

Türkiye Türkçesine aktarmadığımız kelimelerden biri de "Yalmağız" dır. Bu kelime, "Cadı", "Büyücü kadın" veya "Yamyam kadın" olarak aktarılabilir fakat bu anlamların hiç biri, kelimenin asıl işaret ettiği manayı tam olarak karşılamamaktadır. Yalmağız, cadıların bütün özelliklerine sahiptir. Cadılardan farklı olarak, birden fazla başları bulunabilir. Ayrıca cadılara göre çok daha zalimdirler. Hepsi kötülük için vardır ve hemen hepsi yamyamdır. Yamyamlık yönünden biraz devlere benzeseler de cinsiyet ve şekil özellikleri bakımından onlardan da ayrılırlar.[9]

Metinleri aktarma esnasında, yukarıda bahsi geçenler dışında bazı kelimelerin de Türkiye Türkçesindeki tam karşılıkları bulunamamıştır. Sayıları sınırlı olsa da, bu kelimelerin anlamları sözlük kısmında verilmiştir.

Çalışmanın sonuna bir de tespit edilen motifler dizini eklenmiştir. Bu dizinde verilen motifler, Özbek masallarında tespit edilen motiflerden ibarettir.

Her motif başlığının sonunda, parantez içinde o motifin bulunduğu masal numarası verilmiştir. Böylece, bir motifin hangi masallarda bulunduğunun kolayca görülmesi sağlanmıştır. Numarasının önünde (T) bulunan motifler, Stith Thompson'ın motifler dizininde bulunamamıştır.

Bu çalışmada masal kavramı üzerinde durulmamıştır. Masal ve masalların özellikleri, daha önce yapılan ilgili çalışmalarda ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Aynı bilgilerin burada da verilmesinin gereksiz bir tekrar olacağı düşünülmüştür. Masallar hakkında Bilge Seyidoğlu, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisinin "**Masal**"[10]

---

[8] Zeynelabidin Makas, **Türk Dünyasından Masallar (Metin-İnceleme)**, Kitabevi yay., İst. 2000, s. 115

[9] Bk. Alimcan İnayet, **Türk Mitolojisinde Yalmavuz/Celmoğuz Tipi**, İzmir 2001 (Yayımlanmamış doçentlik tezi)

[10] Bilge Seyidoğlu, "Masal", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** C. 6, İstanbul 1986

maddesinde, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar**[11] adlı çalışmasının giriş ve birinci bölümlerinde ayrıntılı bilgi vermiştir. Aynı eserin üçüncü bölümünde motif kavramı üzerinde durulmuştur. Masal kavramı ve masallar hakkında bilgi veren başka birçok çalışma mevcuttur. Bunlardan bazıları Şükrü Elçin'in **Halk Edebiyatına Giriş** adlı kitabında **Masal**[12] maddesi, Pertev Naili Boratav'ın **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**[13], Saim Sakaoğlu'nun **Gümüşhane Masalları/Metin Toplama ve Tahlil**[14], **Masal Araştırmaları**[15], Umay Günay'ın **Elazığ Masalları (İnceleme)**[16] adlı çalışması ve **Türk Dünyası El Kitabında "Masal"**[17] maddesi, Ali Berat Alptekin'in **Taşeli Masalları**[18], **Kazak Masallarından Seçmeler**[19], Metin Karadağ'ın **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri**[20] adlı çalışmalarıdır.

Özbekistan'da Masal Kavramı, Masalcılık Geleneği ve Masal Tasnif Denemeleri:

Standart Özbek Türkçesinde, bizdeki "Masal" kelimesinin karşılığı "Ertek"tir. K. İmamov, "Ertek" kelimesinin, Kargarlı Mahmut'un **Divan-ı Lügatit Türk** adlı eserinde "Etük" şeklinde geçtiğini; bunun da, bir olayı sözlü olarak hikaye ediş anlamına geldiğini belirtmektedir.[21] Özbekler arasında "Ertek" sözünün lügat anlamı "Söyleme, söylemek, hikaye etmek" manasındadır.[22]

---

[11] Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Metinler ve Açıklamalar,** Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1975

[12] Şükrü Elçin, "Masal", **Halk Edebiyatına Giriş,** Akçağ yay., Ankara 1993, s. 368-443

[13] Pertev Naili Boratav, "Masal, Fıkra", **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,** Gerçek Yayınave, Yedinci bs., İstanbul 1995, s. 75-97

[14] Saim Sakaoğlu, **Gümüşhane Masalları – Metin Toplama ve Tahlil**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1973, ikinci bs., Akçağ yay., Ankara 2002 (Kitabın ikinci baskısı **Gümüşhane ve Bayburt Masalları** adıyla yayımlanmıştır.)

[15] Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları,** Akçağ yay., Ankara 1999

[16] Umay Günay, **Elazığ Masalları (İnceleme),** Atatürk Üniversitesi Yayınları, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1975

[17] Umay Günay, "Masal", **Türk Dünyası El Kitabı,** C III., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., İkinci bs., Ankara 1992, s. 321-331

[18] Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları,** Akçağ yay., Ankara 2002

[19] Ali Berat Alptekin, **Kazak Masallarından Seçmeler**, Akçağ yay., Ankara 2003

[20] Metin Karadağ, Halk Masalları, **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri,** Karşı Yay., Ankara 1995, s. 182-221

[21] Kamil İmamov, "Ertekler", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** Okıtuvçi Neş., Taşkent 1980, s. 124

[22] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1975, s. 29

Özbek Tilining İzahli Lügati adlı sözlükte "Ertek", "Hikaye tarzındaki halk ağız icadına mensup eser, hikaye, kıssa, vaka" olarak geçmektedir.[23]

Masallar üzerine uzun yıllar araştırma yapan K. İmamov, masalı "Hayat hakikati ile bağlı olup, fantastik ve de hayati uydurmalar esasında kurulan, didaktik gaye taşıyıcı, ağızdan ağza anlatılan hikayeler"[24] diye tanımlar.

İristay Kuçkartay ise "Ertekler, hayali insanlar, olağanüstü güçler, mucizeler, devler, melekler, hayvanlar hakkında uydurulmuş, gerçekte olmadığı anlaşılan olayları gösteren kuşaktan kuşağa geçen hayali hikayelerdir" diye tanımlar.[25] İncelenen eserlerde diğer Özbek halkbilimcilerinin yaptıkları tanımlara rastlanamamıştır. Ya Rus folklorcuların tanımları aynen alınıp kullanılmakta ya da genellikle "Ertek" kelimesinin sözlük anlamı verildikten sonra hemen türün özelliklerine geçilmektedir.

Özbekistan'ın farklı bölgelerinde "Ertek" kelimesinin karşıladığı tür, değişik isimlerle anılır. Surhanderya, Semerkant ve Fergana Özbekleri arasında "Metel" diye adlandırılır. Buhara dolaylarındaki bazı kasaba ve köylerde, diğer bazı yerlerde ve özellikle Özbek ve Tacik dillerini bilen ahali arasında bu türün adı "Üşük"[26] veya "Şük" olarak geçer.[27] "Harezm'de "Varsakı", Taşkent şehri ve dolaylarında "Çöpçek" olarak kullanılır. Özbekler arasında "Ertek", "Metel", "Çöpçek" kelimelerinden başka, "Hikaye", "Efsane", "Ötirik", "Tütel" gibi kelimeler de bu türü karşılamak için kullanılır. Ali Şir Nevai'nin eserlerinde "Efsane, masal, atasözü, deyim" kelimelerinin yerine "Çörçek" kullanılır ki, Taşkent ve dolaylarında rastlanılan "Çöpçek" kelimesi de buradan gelmektedir. Çöpçek, küçük hikayeleri toplama, hikaye etme, araştırma, bulma anlamlarındadır. Bu yüzden bazen "Tapişmak" (Bilmece) yerine de kullanılır."[28] Belki şunu belirtmek de faydalı olacaktır. "Masal" kelimesi Özbek Türkçesinde "Masal" veya "Mesel" olarak geçmektedir ve daha çok fabl türüne karşılık gelmektedir.[29]

---

[23] **Özbek Tilining İzahli Lugati**, II. C., Rus Tili Neşriyati, Moskva 1981, s. 452

[24] Kamil İmamov, "Ertekler", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi**, s. 129

[25] İristay Kuçkartay, "Özbek Halk Edebiyatı Terimleri ve Türkçe Karşılıkları", **Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri** (26-28 Mayıs 2000), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 512-513

[26] Kamil İmamov, "Ertekler", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi**, s. 124-125; Gani Cehangirov,**Özbek Balaler Folklori**, s. 30

[27] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, s. 30

[28] Kamil İmamov, "Ertekler", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi**, s. 124-125; Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, s. 30

[29] Nizamettin Mahmudov, Emine Gürsoy-Naskali, "Özbek Edebiyatında Edebi Türler", **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S.2, Güz 1996, s. 351; H. Daniyarov, S. Mirzayev, "Mesel Canri Hakide Mülahazaler", **Özbek Edebiyati Meseleleri**, ÖZSSR Devlet Bediiy Edebiyat neş., Taşkent 1959, s. 184-203

Özbekistan'da masalcılık geleneği çok eskidir. Masal anlatan kişilere "Ertekçi" denilmektedir. Halkbilimci G. Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori** adlı kitabında masal geleneğinin ne kadar eski olduğu konusunda **Divan-ı Lügatit Türk**'teki ifadeleri örnek gösterdikten sonra şu önemli bilgileri verir: "Saray masalcılarından başka bu halkın profesyonel masalcıları da vardı. Onların dilinden halkın en güzel masalları anlatılmıştır. Bu masalcılar şehir şehir, köy köy dolaşıp halkın sevgisine nail olmuşlardır. Halk onları düğünlerde, önemli meclislerde baş köşeye oturtup hürmet ve izzet gösterirdi. Kokan'lı Hemrabibi Umeralikızi, Nemengan'lı Hasan Hudayberdioğlı, Mergılan'lı Hüsenbay Resuloğlı, Kokan'lı Nurali Nurmetoğlı, Kaşkaderya'lı Abdugafur Şükürov gibi halk masalcıları hafızalarında bir çok masal tutabilmişlerdir. Kendi cevherleriyle onları bezemişler ve uzun yılların pahasız zenginliklerini günümüze kadar alıp gelmişlerdir."[30] Bu tür profesyonel masal anlatıcılarının varlığına Töre Mirzayev de dikkat çeker.[31]

Ayrıca pazarlarda, çay ocaklarında, lokantalarda masal, destan ve menkıbeler anlatan insanlara da halk arasında "Ertekçi" veya "Meddah" denildiği belirtilmektedir. Bir de üçüncü grup vardır ki bunlar evde çocuklara masal anlatan nineler, anneler, dedeler ve babalardır. Repertuarı sınırlı olan bu tür masalcılara "Aile ertekçileri" denilmektedir.[32]

Özbekistan'da masal türü, kıssalarla, fabllerle, fıkralarla ve özellikle de efsanelerle çok karıştırılmaktadır. Masal antolojilerinde bizim masal olarak nitelendirmediğimiz bu tür metinlere rastlamak mümkündür.

Kaynaklara bakılırsa Özbek masallarının sınıflandırılması konusunda kabul görmüş ortak bir tasnif bulunmamaktadır. İlk tasnif denemesini yapanlardan biri M. Afzalov'dur. O, iki tasnif yapmıştır. Birinci tasnifinde hayati ve satirik masalları aynı grupta göstererek masalları konularına göre üçe ayırır.[33] Daha sonraki tasnifinde dörde ayırır:

1. Hayvanlar hakkındaki masallar,
2. Sihirli-fantastik masallar,

---

[30] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, s. 36-37

[31] Töre Mirzayev, **Hadi Zarif,** Gafur Gulam Namidegi Bediiy Edebiyat Neşriyati, Taşkent 1968, s. 28

[32] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, s. 37-38

[33] Enare Möminova,**Halk Ağzaki İcadide Ayaller Abrazi**,Özbekistan neş.,Taşkent 1969,s.11-12; Kamil İmamov, "M. İ. Afzalov, Özbek Halk Ertekleri Hakide", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen Neş., Taşkent 1970, s. 305-307

3. Hayati masallar
4. Satirik masallar[34]

Halkbilimci Enare Möminova, Afzalov'un yaptığı ilk tasnife itiraz eder ve ona yeni bir madde daha eklenmesi gerektiğini belirtir. Onun tasnifi ise şöyledir:

1. Hayvanlar hakkındaki masallar,
2. Sihirli-fantastik masallar,
3. Hayati-satirik masallar
4. Aşklı-romantik masallar[35]

Mansur Afzalov masallar üzerine uzun yıllar araştırma yaptıktan sonra önceki denemelerinden çok daha farklı bir tasnif yapar. Onun yaptığı bu son sınıflandırma, Rus halkbilimcisi V. E. Gusev'in tasnifinin aynısıdır:

1. Hayvanlar hakkındaki masallar,
2. Bahadırlık masalları,
3. Sihirli-fantastik masallar,
4. Sergüzeşt masalları,
5. Tarihi ve içtimai-hayati masallar[36]

Bir başka tasnif denemesi de G. Celalov'a aittir. O, Özbek masallarını üç gruba ayırır:

1. Mecazi masallar (Hayvan masalları)
2. Sihirli-fantastik masallar
3. Hayati-satirik masallar[37]

Bunlar arasında en ayrıntılı tasnif K. İmamov'a aittir. Onun ilk tasnif denemesi şöyledir:

1. Hayvanlar hakkındaki masallar
2. Sihirli masallar
   a. Kahramanlık masalları
   b. Üveylik ve hakir görülen kişiler hakkındaki masallar
   c. "Küçük pehlivanlar" hakkındaki masallar
3. Hayati-maişi masallar
   a. Cengaverlik masalları

---

[34] Azad Nebiyev, **Azarbaycan-Özbek Folklor Elageleri**, Yazıçı Neşriyyatı, Bakı 1978, s. 117
[35] Enare Möminova, **age.**, s. 12
[36] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, s. 30

b. Aşlı-sergüzeşt masalları

c. Bilmeceli masallar

4. Hicvi masallar[38]

K. İmamov daha sonra bir tasnif daha yapar. Bu tasnif, ilkinden biraz daha farklıdır:

I- Hayvanlar hakkındaki masallar

II- Sihirli masallar

1. Bahadırlık masalları
2. Sihirli-sergüzeşt masalları

III- Hayati masallar

1. Hicivsiz masallar
   a. Aşklı-sergüzeşt masalları
   b. Bilmeceli masalları
2. Hicivli masallar[39]

Özbek masalları üzerine yapılan tasnifler görüldüğü gibi birbirlerinden çok farklıdır. Bunlar, elimizdeki kaynaklardan ulaşabildiğimiz tasnif denemeleridir. Belki elimizdeki kaynaklarda olmayan başka tasnif denemeleri de vardır. Bu hususta sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, M. Afzalov'un yapmış olduğu ikinci tasnif denemesi, Özbekistan'da akademik çevrelerce en az itiraz edilen sınıflandırmadır.

Özbek Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Folklor, Çarlık Rusyası ve Sovyetler Birliği dönemlerinde propaganda aracı olarak kullanılmıştır.[40] Folklor ürünlerinin iyi bir propaganda aracı olduğunu gören politik güçler, halk bilimi çalışmalarına büyük önem vermiş ve derleme çalışmalarını hızlandırmışlardır. Derlenen ürünlerde sisteme ters düşen unsurlar çıkarılmış ve öylece basılmıştır. Bu ürünler daha sonra "Resmi ideolojiye nasıl daha iyi hizmet eder?" endişesiyle işlenmiştir. Masallar, destanlar ve diğer anlatı türlerindeki feodal unsurlar,

---

[37] G. Celalov, **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi,** Özbekistan SSR Fen neş, Taşkent 1976, s. 18-113

[38] Kamil İmamov, "Ertekler", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi**, s. 124-166

[39] Kamil İmamov, "Ertek", **Özbek Folklori Oçerkleri,** II. C., Özbekistan SSR Fen Neş., Taşkent 1989, s. 72

[40] Bkz. Felix J. Oinas, "Rusyada Folklor Faaliyetleri", (Çev. Umay Günay), **Milli Folklor**, C. 3, S. 20, s. 3-13; Ali Abbas Çınar, "Özbekistan'da Folklor Faaliyetleri", **Milli Folklor,** C. 3, S. 24, s. 10-19

zalim padişahlar, zengin insanlar, adaletsizlikler olduğundan fazla abartılmış; birliği oluşturan milletler kendi tarihlerinden, milli değerlerinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır.

Sovyetler Birliğini oluşturan diğer milletlerin folkloruyla ilgili çalışmalar, bu cümleden Özbekistan'daki faaliyetler de Rusya'daki folklor faaliyetleriyle aynı çizgidedir. Derlenen ürünler Rusya'da olduğu gibi sistem yanlısı bir biçimde işlenmiş ve bulunan her fırsatta Özbek Türklerinin tarihi değerleri karalanmıştır. Şair ve yazarlar verilen görevler doğrultusunda halkbilimi ürünlerini eserlerinde işlemişlerdir.[41] Böylece halkı daha kolay yönlendirebilmişlerdir. Okullarda okutulacak masal metinleri dahi tespit edilmiş, ders sırasında üzerinde durulacak hususlara önceden işaret edilmiştir. Mesela, Özbekistan eğitim bakanlığının onayladığı **Edebiyat Okıtiş Metodikası**[42] adlı rehberde beşinci sınıflarda "Üç Ağabey-Kardeş Bahadırlar" adlı masalın okutulması; ders esnasında, "Padişah denilen mahluk köpek etinden dahi kaçmaz", "Padişahlık hunharlıktır" ifadeleri üzerinde durulması öğretmenlere özellikle tavsiye edilmiştir.

Niyet ne olursa olsun, yapılan çalışmaların artı yönleri elbette ki daha fazladır. Anlatıcıları hayattayken, çok değerli folklor ürünleri derlenmiş ve kaybolup gitmeleri önlenmiştir. Sovyetler Birliğindeki halkbilim çalışmaları bu yönüyle bakıldığında anlam kazanır.

Özbekistan'da ilk halkbilimi çalışmaları, 19. yüzyılının ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başlarında yaşayan Rus oryantalistleri, seyyahları, elçileri ve Çarlık Rusyasının görevli memurları tarafından başlatılmıştır. Onların hatıra ve eserlerinde Özbeklerin yaşayışı, örf ve adetleri, sözlü edebiyat gelenekleri hakkında mühim kayıtlar mevcuttur. Bazı masallar hakkında ayrıntılı bilgiler vermişlerdir. A. Vasilyev "Hırsıttin Palvan", "Şehzade Nazar Muhammed ve Melike Nazar Bibi", A. N. Samayloviç "Annamurad

---

[41] Bkz. M. Afzalov, Kamil İmamov, "V. İ. Lenin ve Halk Ağzaki İcadi", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1970, s. 12-17; A. Sabirov, "Özbek Sovet Edebiyatide Folklor ve Folklor En'eneleri", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1970, s. 125-143; M. Kadirov, "Hamza ve Halk Tiyatri", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1970, s. 144-191; M. Amilova, **Özbek Sovet Edebiyatide Folklor Eneneleri,** Fen Neşriyati, Taşkent 1990; A. Sabirov, **Yaşin ve Halk İcadi,** Fen neş., Taşkent 1972; C. Memecanov, "Edebiyat ve Folklor", **Özbek Tili ve Edebiyati,** S. 3, Mayıs-Haziren 1969, s. 17-23; M. M. Aliyeva, **Özbek Edebiyati Tarihi,** 5 C., Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi neş., Taşkent 1978; T. N. Kariniyazov, **Sovet Özbekistani Medeniyeti Tarihiden Oçerkler,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi neş., Taşkent 1956; H. İ. Yakubov, S. Memecanov, **Özbek Sovet Edebiyati Tarihi,** III. C., Özbekistan SSR Fen Neş., Taşkent 1972; Sancar Sadık, **Özbek Sovet Edebiyati Tarihi,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1976; İsa Cabbarov, "Folklor ve Edebiyat", **Özbek Halk Etnografiyasi,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1994, s. 271-282

[42] S. Dalimov, H. Ubeydullayev, K. Ahmedov, **Edebiyat Okıtiş Metodikasi,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1967, s. 160-161

Baba", "Erni Er Kılgen Hatın" masallarını neşrederler. Misyoner olarak Türkistan'da bulunan N. P. Ostroumov, Özbek halk masallarını yayınlar.[43] Tahir Kahhar, Ostroumov'un "Türkistan Vilayetinin Gazeti"nde muharrir olarak çalıştığını ve Özbek masallarını birkaç kez neşrettiğini belirtmektedir.[44] Bunlardan başka A. A. Kuşaçeviç, N. Lyapunova, V. V. Bartold, A. A. Divayev, İ. Berezin, Y. Lyutş ve W. Radloff da Özbek masallarına dikkat çekerler.[45]

Özbek folklor ürünleri 1917 Ekim ihtilalinden sonra bilimsel anlamda derlenmeye ve işlenmeye başlanır. Sovyet hakimiyetinin ilk yıllarında Özbek folklorunu derleme ve işleme işleri Türkistan Sovyet Cumhuriyeti Halk Eğitim Komiserliği bünyesindeki Bilim Bölümüne verilir. 1918 yılında "Maarif" dergisinin ilk sayısında halk bilimi çalışmalarının önemine dair bir yazı çıkar. Bu yazı, alanda derleme yapacaklara önemli tavsiyeler içermektedir. 1920'li yıllarda derleme faaliyetlerini yukarıda adı geçen birime bağlı Özbek Bilim heyeti yürütür. Bu heyetin üyelerinden Gazi Alim Yunusov 1922 yılının yazında Taşkent, Sırderya ve Semerkant şehirlerinde masal dahil pek çok halk bilimi materyali derler. Özbek Bilim Heyetinin topladığı bu malzemenin ne yazık ki büyük bir kısmı zamanımıza kadar ulaştırılamamıştır.[46]

Müzeyyane Eleviya, Taşkent şehri, Pskent dolaylarındaki kadınlardan derlediği masalları 1926 yılında Özbekistan Halk Eğitim Komiserliği, Özbekleri Öğreniş Komitesine teslim eder. El yazmaları Özbekistan SSR Fenler Akademisi, A. S. Puşkin Dil ve Edebiyat Enstitüsünün folklor arşivinde 51-58 envanter numaralarıyla saklanmaktadır.[47] Bu masal metinlerinin bir kısmı seçilerek daha sonraki dönemlerde yayımlanmıştır.

1930 yılında Gazi Alim **Ağız Edebiyatide Sınfiy Tuygular** adında bir makale yayınlar. Halk masalları üzerinde durur ve onların sosyal sınıflar yönünden ehemmiyetini belirtir. Atacan Haşim **Özbek Folklori Toğriside** (1935) adlı makalesinde folklor ürünlerindeki hiciv ve komedi üzerinde dururken belli başlı masal

---

[43] Töre Mirzayev, Folklorşunaslik, **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** Okutuvçi neş., Taşkent 1980, s. 23

[44] Tahir Kahhar, "Özbek Halk Edebiyatı", Akt.: Rıdvan Öztürk, **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi,** C. 14, Özbek Edebiyatı I, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2000, s. 36

[45] G. Celalov, **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi**, s. 15

[46] Töre Mirzayev, Folklorşunaslik, **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** s. 25-26

[47] Müzeyyane Eleviya, **Özbek Halk Merasim Koşıkleri**, Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1974, s. 4

kahramanlarına atıfta bulunur. M. Afzalov ve B. Kerimov'un **Özbek Folklori** (1939) adlı makalesinde halk masallarının tarihi ve eğitim yönünden önemi üzerinde durulur.[48]

1935 yılında Hadi Zarif öncülüğünde Fergana vadisinde derleme çalışmaları yapılır. Böylece Hasan Hudayberdioğli, Kazan Haci, Hüsenbay Resuloğli gibi profesyonel masalcılar ilk kez Hadi Zarif tarafından keşfedilir ve onların repertuarlarında olan en güzel masallar yazılıp alınır.[49]

Yaklaşık yirmi yıl boyunca derlenen materyallerin bir kısmı 1939 yılında Hadi Zarif tarafından **Özbek Folkloru** ismiyle bastırılır. Eserde, halkbiliminin konu edindiği türler üzerinde durulur; masal örnekleri verilir.[50] Bunu 1941 yılında yine Hadi Zarif tarafından çıkarılan **Oktyabr Sotsialistik Revolyutsiyasiden Keyingi Özbek Folklori** adlı kitap takip eder. Bu eser, Özbek Folkloru adlı kitabın devamı niteliğindedir.[51]

1930'lu yılların sonlarına doğru halk bilimcisi Büyük Kerimov, Özbek halk masalları üzerine önemli araştırmalar yapar. 1939 yılında "**Özbek Halk Ertekleri**"ni neşrettirir. Kitabın giriş kısmında Özbek halk masalcıları ve masalcılık hakkında önemli gözlemler yer almaktadır. Eserin geri kalan kısmında daha sonraları tartışılan bir masal tasnifi yapmış, masalları tema yönünden analiz etmiştir. Bu kitap masallar hakkında hazırlanmış geniş çaplı ilk eserdir.[52]

Hadi Zarif, M. Afzalov ve Halid Resul'un yayına hazırladıkları **Özbek Halk Ertekleri** adlı kitap 1955 yılında basılır. Bu kitapta 84 masal bulunmaktadır.[53]

M. Afzalov, Z. Hüseinova ve H. Resulev tarafından hazırlanan **Özbek Halk Ertekleri** iki cilt halinde yayınlanır. Bu külliyat, 1963 ve 1964 yıllarında Rusça ve Özbekçe olmak üzere iki dilde ikişer defa neşredilir.[54] İki cilt içinde toplam 194 masal bulunmaktadır.[55] Aynı dönem **Böri Bilen Tülki, Almas Batır, Kari Ne'metek** gibi birkaç masal kitabı daha basılır.[56]

---

[48] Enare Möminova, **age.**, s.10-11
[49] Töre Mirzayev, **Hadi Zarif,** s. 28
[50] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, s 7-8
[51] Töre Mirzayev, **Hadi Zarif,** s. 45
[52] Töre Mirzayev, "Folklorşunaslik", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** s. 33
[53] Enare Möminova, **age.**, s. 9
[54] İ. Möminov, Ş. Şaabdurahmanov, Hadi Zarif, M. Afzalov, Töre Mirzayev, **Ergeş Şair ve UningDastançilikdegi Orni,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1971, s. 4
[55] Enare Möminova, **age.**, s. 9
[56] Töre Mirzayev, "Folklorşunaslik", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** s. 41

Dilbilimci Fettah Abdullayev, uzun yıllar çalışması sonucu 1961 yılında **Harezm Halk Ertekleri** adlı kitabı yayımlar. Kitap, kırk altı masal metni içermektedir.[57]

H. Daniyarov ve S. Mirzayev'in **Hamid Alimcan İcadide Folklor Traditsiyaleri** (1962), R. Mühimov'un **Özbek Halk Latifelerinde Satire ve Yumar** (1964) adlı makalelerinde de masalların bazı hususiyetleri ve yazılı edebiyat temsilcilerinin onlardan faydalanışları hususunda önemli mülahazalar vardır.[58]

Özbek masalları hakkında en kapsamlı ilk incelemeyi, 1964 yılında yayınladığı **Özbek Halk Ertekleri Hakide** adlı kitabında M. Afzalov yapmıştır. Yazar bu monografide öncelikle Özbek halk masallarının özellikleri ve masalların terminolojisi hakkında fikir yürütür. Masalları tasnif eder ve daha sonra her grup hakkında ayrıntılı bilgiler verir. Hayvanlar hakkındaki masalları tahlil ederken bu tür masalların bir kısmının, bir zamanlar insanların bazı hayvanlara tapmaları, onları totem sıfatında mukaddes görmelerinin sonucu ortaya çıktıklarını ifade eder. Müellif, sihirli-fantastik masalları tahlil ederken, onlardaki sembollerle gerçek hayat arasındaki ilişki, gerçeklik ile ideallik, hayat ile fantezi arasındaki karşılıklı ilişki gibi meselelere ışık tutar.[59] Hayati-Satirik masalları tahlil ederken, bu masalların didaktik yönleri üzerinde durur. Bu tür masallardaki sosyal tipleri analiz eder. Kitabın "Özbek Halk Erteklerinin Özige Has Ba'zi Bir Hususiyetleri Hakide" adlı bölümünde Özbek halk masalları ve masalcıları hakkındaki görüşlerine, masalların bedii ve stilistik hususiyetlerine yer verir.[60]

Y. Cöreyev 1965 yılında **Özbek Halk İcadide Dinge Karşi Motivler** kitabında halk masallarına sık sık müracaat eder ve masallardan örnekler verir. G. Şayusupova aynı yıl yayınladığı **Özbek Halk Ağzaki İcadide İctimaiy-Siyasiy Gayeler** adlı eserinde masallara dikkat çeker.[61]

K. İmamov 1968 yılında yayınladığı **Erteklerde Satirik Abrezler İfadesi, Kamizm Vasıtaları**[62] adlı makalede ilk kez masallardaki eleştirel semboller üzerinde durur. Aynı yıl **Özbek Satirik Ertekleride İctimaiy Motiv** adlı bir tez hazırlar.[63]

---

[57] Enare Möminova, **age.**, s. 9
[58] Enare Möminova, **age.**, s. 10
[59] Töre Mirzayev, "Folklorşunaslik", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** s. 40-41
[60] Kamil İmamov, "M. İ. Afzalov, Özbek Halk Ertekleri Hakide", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** s. 305-307
[61] Enare Möminova, **age.**, s. 10
[62] Kamil İmamov, **Erteklerde Satirik Abrezler İfadesi, Kamizm Vasıtaları,** Özbek Tili ve Edebiyati, S.1, Özbekistan SSR Fen neş., Ocak-Şubat 1968, s. 33-35

Bu dönem, Taşkent'te bulunan "Yaş Gvardiya" yayınevi **Minare ve Leylek** (1972), **Altın Közeçedegi Alme** (1973), **Dehkanning Baht İzlegeni** (1973) adıyla birkaç küçük masal kitabı yayınlar. Bunlarda on dokuz masal neşredilir.[64]

Enare Möminova **Halk Ağzaki İcadide Ayaller Obrazi**[65] adlı çalışmasını 1969 yılında yayımlar. Giriş kısmında masal araştırmaları üzerinde durur. Eserin geri kalan kısmında Özbek masallarındaki kadın tiplerini inceler. Kitabın sonunda ayrı bir başlık altında masallardaki realizm ve romantizm unsurlarına değinir. Aynı yıl S. Seydaliyeva **Çelpek Yakkan Kün**[66] adlı masal kitabını yayınlar. Kitap 46 masal içermektedir.

Yaptığı çalışmaları daha da sistemleştiren K. İmamov 1974 yılında **Özbek Satirik Ertekleri** adlı kitabı yayınlar. Eserde bu tür masalların tür özellikleri, onlardaki ananevi sınav motifi ve komik kahramanlar, sosyal motif ve çatışma, satirik masalların edebi hususiyetlerine yer verir. Masal ve destan ilişkisi gibi önemli konulara değinir.[67]

Bu alanda yapılmış önemli çalışmalardan biri de Gani Cehangirov'un **Özbek Balaler Folklori**[68] adlı eseridir. Kitabın giriş bölümünde, kısaca bu alandaki folklor faaliyetlerine değinilmiş ve çocuk folklorunun ehemmiyeti üzerinde durulmuştur. Eserin bir bölümü (s. 23-44) çocuk masallarına ayrılmıştır.

1976 yılında G. Celalov tarafından **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi**[69] adlı kitap yayınlanır. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde masal ve masal araştırmalarıyla ilgili genel bilgi verildikten sonra birinci bölümde hayvan masallarına geçilir. İkinci bölümde sihirli-fantastik masalların genetiği ve morfolojisi tahlil edilir. Üçüncü bölüm hayati-satirik masallara ayrılmıştır. Dördüncü bölümde masalların şekil özellikleri, formel ifadeler incelenmiştir. Bu eserle birlikte İmamov'un **Özbek Satirik Ertekleri** adlı çalışması, masal konusunda bu dönemlerin çok ciddi çalışmaları olarak kabul görür. G. Celalov'un eseri biraz daha geliştirilmiş haliyle Rusça yayımlanır.[70]

B. Sarımsakov 1978 yılında yayınlanan **Özbek Edebiyatide Sec'i** adlı eserinde nesir türleri, seci ve epik şiir, seci ve kafiye, Özbek edebiyatında secinin ortaya çıkışı,

---

[63] **Özbek Tili ve Edebiyati**, S.3, Özbekistan SSR Fen neş., Mayıs-Haziran 1969, s. 79
[64] G. Celalov, **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi**, s. 155
[65] Enare Möminova, **age.**, 96 s.
[66] S. Seydaliyeva, **age.**, 464 s.
[67] Töre Mirzayev, "Folklorşunaslik", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi**, s. 41
[68] Gani Cehangirov, **Özbek Balaler Folklori**, 121 s.
[69] G. Celalov, **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi**, 155 s.
[70] G. Celalov, **Uzbekskiy Narodnıy Skazoçnıy Epos**, Izdatelstvo "Fen" Uzbekskaya SSR, Taşkent 1980, 270 s.

masallar ve destan nesirlerinde secinin karakteri ve hususiyetleri gibi meselelere ışık tutar.[71]

Azad Nebiyev, Azerbaycan'da yayınladığı **Azerbaycan-Özbek Folklor Elageleri**[72] adlı kitabının "Nağıllar" başlığı altında verdiği bölümünde, Özbek masallarının özellikleri ve Azerbaycan masallarıyla ortak yönleri üzerinde durur.

Masallara geniş çapta yer veren önemli kaynaklardan biri de **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi**[73] adlı eserdir. Kitabın içinde önemli bir bölüm (s.124-166) masallara ayrılmıştır. Masallar tasnif edilmiş ve her bir bölüm üzerinde ayrı ayrı durulmuştur.

Özbek masallarına yer veren külliyattan biri de **Özbek Folklori Oçerkleri** adlı üç ciltlik eserdir. İkinci cildin bir kısmı masallara ayrılmıştır. K. İmamov[74], Z. Hüseinova[75] ve G. Cehangirov'un[76] hazırladığı bu bölümde masal türü hakkında genel bilgi verildikten sonra her bir gruba giren masalların özellikleri üzerinde durulmuştur.

Son zamanlarda yapılan çalışmalardan biri de **Özbek Halk Ertekleride Sehrli Rakamler**[77] adlı kitaptır. Eserde, masallardaki 3, 4, 5, 7, 9 ve 40 rakamlarının sembolik değerleri üzerinde durulmuştur.

A. Seidov ve M. Yoldaşeva 1995 yılında **Altın Vadiy Ertekleri**[78] adlı kitabı neşrederler. Kitapta seksen sekiz masal bulunmaktadır. Erkin Hudayberdiyev tarafından yazılan önsöz mahiyetindeki giriş kısmında, genel olarak masalların motif yapısı üzerinde durulur.

Cabbar İşankul **Folklor: Obraz ve Talkın** adlı kitabının birinci bölümünde Özbek folklorunda dev tipinin mitolojik yönleri ve sanatsal yorumu üzerinde durur.[79] Bu inceleme halk masalları, destanlar ve mitler üzerine kuruludur.

---

[71] Töre Mirzayev, "Folklorşunaslik", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** s. 41
[72] Azad Nebiyev, **age.**, s. 114-127
[73] H. Rezzakov, T. Mirzaev, O. Sabirov, Kamil İmamov, **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** Okutuvçi neş., Taşkent 1980, 360 s.
[74] Kamil İmamov, "Ertek", "Hayvanler Hakidegi Ertekler", "Sehrli Ertekler", "Maişiy Ertekler", **Özbek Folklori Oçerkleri**, II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 61-102
[75] Z. Hüseinova, "Tapişmakli Ertekler", **Özbek Folklori Oçerkleri**, II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 102-129
[76] Gani Cehangirov, "Balaler Ertekleri", **Özbek Folklori Oçerkleri**, II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 129-138
[77] Memetkul Cöreyev, **Özbek Halk Ertekleride Sehrli Rakamler,** Fen neş., Taşkent 1991, 152 s.
[78] A. Seidov, M. Yoldaşeva, **Altın Vadiy Ertekleri,** Gafur Gulam Namidegi Edebiyat ve San'at neş., Taşkent 1995
[79] Cabbar İşankul, **Folklor: Obraz ve Talkın,** Nesef neş., Karşi 1999, s. 3-101

Kamil İmamov'un topladığı masallar **Özbek Halk Ertekleri - Kence Batır**[80] adıyla basılır. Kitapta 48 masal bulunmaktadır.

Hiç şüphe yok ki Özbekistan'da folklor çalışmalarında başı Hadi Zarif çekmiştir. Onun 1962 yılında tasarladığı ve 1964 yılından itibaren uygulamaya geçirdiği, halkbilimi ürünlerini seri halinde yayınlama projesi bu alanda yapılmış en önemli çalışmalardan birisidir. O zamana kadar derlenmiş bütün materyallerin **Özbek Halk İcadı** ismi altında 45 cilt halinde yayınlanması planlanır. İlk cilt 1964 yılında yayınlanır. Bu çalışma 1991 yılına kadar devam eder ve toplam 39 cilt yayınlanır. Bunların sekiz cildi masallara ayrılmıştır. **Suv Kızı**[81] adlı kitapta yirmi iki, **Altın Beşik**[82] adlı kitapta kırk bir masal mevcuttur. Bunlar sihirli-fantastik masallardır. Hayati-maişi masallar olarak birbirinin devamı niteliğinde basılan **Altın Alma** (1966) adlı kitapta doksan yedi, **Aycemal** (1969) adlı kitapta altmış sekiz masal mevcuttur. T. Gazibayev'in neşre hazırladığı **Gülperi** (1969) adlı kitapta ise Nemengan'dan derlenmiş altmış iki masal bulunmaktadır.[83] Bu seride çıkan diğer üç kitap şunlardır: **Külse Gül, Yığılsa Dür** (1983), **Zümred ve Kimmat** (1988), **Lokmani Hekim** (1989)[84].

Özbek masallarına yer veren kaynaklar, Türkiye'de birkaç çalışmayla sınırlıdır. Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan **Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'**nde Özbek masallarıyla ilgili kısa bir giriş bilgisiyle birlikte on dört masal metni verilmiştir.[85]

Zeynelabidin Makas **Türk Dünyasından Masallar**[86] adlı kitabına dört tane Özbek masalı almıştır. Diğer masallarla birlikte motif incelemesi yapmıştır.

Son olarak Gazi Üniversitesinde, Naciye Yıldız danışmanlığında, Özbek masallarıyla ilgili bir yüksek lisans tezi hazırlanmaktadır. Halen devam eden bu çalışmayı henüz görmüş değiliz.

---

[80] Kamil İmamov, **Özbek Halk Ertekleri - Kence Batır**, 253 s.
[81] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **age.**, 327 s.
[82] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **age.**, 252 s.
[83] G. Celalov, **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi**, s. 153-154
[84] Tahir Kahhar, "Ertekler", Akt.: Rıdvan Öztürk, **Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, 14. C., Özbek Edebiyatı I, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2000, s. 43
[85] Tahir Kahhar, "Ertekler", Akt.: Rıdvan Öztürk, **age.**, s. 43-99
[86] Zeynelabidin Makas, **age.**, s. 111-132, 284 –289

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde, masalların epizotlarına göre özetleri verilmiş; özetin sonunda, o masalda tespit edilen motifler sunulmuştur. Motifler, Stith Thompson'un **Motif Index of Folk Literature** adlı kataloguna göre tasnif edilmiştir.

Thompson, motifleri yirmi üç ayrı başlık altında sınıflandırır. Bu başlıklar şöyledir:

A. MİTOLOJİK MOTİFLER
B. HAYVANLAR
C. YASAK
D. SİHİR
E. ÖLÜM
F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER
G. DEVLER
H. İMTİHANLAR
J. AKILLILAR VE APTALLAR
K. ALDATMALAR
L. KADERİN TERS DÖNMESİ
M. GELECEĞİN TAYİNİ
N. ŞANS VE TALİH
P. CEMİYET
Q. MÜKAFATLAR VE CEZALAR
R. ESİRLER VE KAÇAKLAR
S. ANORMAL ZULÜMLER
T. CİNSİYET
U. HAYATIN TABİATI
V. DİN
W. KARAKTERİN ÖZELLİKLERİ
X. MİZAH
Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

1. Masalların Epizotlarına Göre Özetleri ve Tespit Edilen Motiflerin "Motif Index of Folk Literature"a Göre Tasnifi

1.1. Kör Gözü Açan Kız

a. Masalın özeti:

1. Eski zamanlarda meşhur bir memleket ağası varmış. Bu ağanın altı oğlu, bir tane de kızı varmış. Günlerden bir gün küçük oğlu sefere çıkar. Oğlan geri dönmeyince ağlamaktan babasının gözleri kör olur.

2. Adamın evine gelen bir dostu, bunun ilacının Rum memleketinde bulunduğunu söyler. Bunun üzerine adam ilacı getirmeleri için oğullarını sefere gönderir fakat onlar bunu başaramazlar.

3. Kız, bu işi başarabileceğini söyler, babasından izin isteyerek yola çıkar. Yolda bir ejderha ile dost olur ve ejderha onu bir anda Rum memleketine ulaştırır.

4. Ejderha, ilacın bulunduğu hazinenin yolunu kıza öğretir. Kız hazineye girer fakat yapmaması gereken şeyi yaptığı için padişahın adamlarına yakalanır.

5. Padişah, Anadır Han'ın kızını getirmesi şartıyla kızı serbest bırakır.

6. Ejderha, kızı Anadır Han'ın memleketine götürür. Kız, melikenin odasına girer ve yasak olan şeyleri yaptığı için yakalanır.

7. Anadır Han, Kafdağı'nda yaşayan cadının kara atını getirmesi şartıyla kızını vereceğini söyler. Ejderha, kızı bir gün içinde Kafdağı'na ulaştırır ve kıza, atı nasıl kaçıracağını öğretir. Kız, söylenilenleri yapar, atı kaçırır ve birlikte Anadır şehrine gelirler.

8. Ejderha bir anda ata dönüşür. Kız, bu atı götürüp Anadır Han'a verir ve kızını alarak cadının atıyla yola çıkar. Ejderha da padişahın elinden kurtulur ve gelip onlara yetişir.

9. Rum memleketine varırlar. Ejderha bir anda çok güzel bir kıza dönüşür. Kız onu götürüp padişaha verir ve ilacı alarak yola çıkar. Ejderha da kaçar ve kızlara yetişir.

10. Ejderha kızları omzuna bindirir, uçup bir anda kızın memleketine ulaştırır. Kız, ilacı babasının gözlerine sürünce adamın gözleri açılır.

11. Ejderha, bir silkinir ve güzel bir yiğide dönüşür. Bu, adamın kaybolan küçük oğludur. O, başından geçenleri anlatır. Yiğit, Anadır Han'ın kızı ile evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Kızın önüne heybetli bir ejderha çıkar ve bütün katırları bir bir yer.

B11.4.1. Uçan ejderha

Ejderha uçarak kızı Rum memleketine, oradan Anadır hanlığına, oradan da Kafdağı'na götürür.

B11.4.5. Konuşan ejderha

Ejderha, kızla konuşur.

B140. Kehanet gösteren hayvanlar

Ejderha, kıza karşılaşacağı şeyleri önceden söyler.

B160. Akıl veren hayvanlar

Ejderha, aradığı şeylere kavuşabilmesi için, kıza yapması gereken şeyleri söyler.

B210. Konuşan hayvanlar

Ejderha, kızla konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kız ejderhanın konuşmasını anlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Kız Rum memleketine ve Kafdağı'na ejderhanın sırtında gider.

B310. Yardımcı hayvanların kazançları

Kıza yardım eden ejderha sihirden kurtulur ve tekrar insana dönüşür.

B350. Müteşekkir hayvan

Katırlarını yediği kız bir şey demediği için, ejderha, kıza yardım eder.

B498.1. Yardımcı ejderha

Ejderha, kızı istediği yere götürür ve aradığı şeylere nasıl kavuşacağını öğretir.

B550. Hayvanlar insanları taşır

Ejderha uçarak kızı Rum memleketine, oradan Anadır hanlığına, oradan da Kafdağı'na götürür.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Ejderha, sihirli nesnelere dokunmaması için kıza nasihat eder.

B800. Hayvanlarla ilgili çeşitli motifler

Ejderha, katırları bir bir yutar.

C751.1. Belirli zamanlarda bazı şeyleri yapma yasağı

Ejderha, şişedeki ilaca dokunursa kâğıttakine, kâğıttaki ilaca dokunursa şişedekine dokunmamasını söyler kıza. Ayrıca, melikeye dokunursa başörtüsüne, başörtüsüne dokunursa melikeye dokunmamasını söyler.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Kız birincisinde hem şişeye hem de kağıda, ikincisinde ise hem melikeye hem de başörtüsüne dokunduğu için yakalanır.

D199.2. İnsanın ejderhaya dönüşmesi

Adamın küçük oğlu, ejderhaya dönüşür.

D399.1. Ejderhanın insana dönüşmesi

Ejderha, insana dönüşür.

D419.1.2. Ejderhanın ata dönüşmesi

Ejderha ata, at da sivrisineğe dönüşür.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Oğlan, cadının büyüsüyle ejderhaya dönüşür. Sonra da kendi isteğiyle ata, sivrisineğe, ejderhaya, insana, sivrisineğe, ejderhaya ve insana dönüşür.

D642. Zor durumdan kaçmak için dönüşüm

At, sivrisineğe dönüşerek kaçar.

D670. Büyü kuvvetiyle uçma

Oğlan, cadının büyüsüyle ejderhaya dönüşür ve uçar.

D1025. Hayvanın sihirli derisi

Ejderha bir silkininceye derisi düşer ve yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D1067. Sihirli baş örtüleri

Melikenin baş örtüsü sihirlidir. Kız, hem melikeye hem de başörtüsüne dokununca, kapılar kendiliğinden kapanır.

D1171.8. Sihirli şişe

Şişe ve kâğıt sihirlidir. Kız hem şişeye hem de kağıda dokununca, kapılar kendiliğinden kapanır.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Kız, ejderhanın öğrettiği gibi "Ey yüce at! Su yerine süt, yem yerine kişmiş verip bakacağım. Zalimin elinde boşuna azap çekiyorsun" diyince, at başını eğer ve kişnemez.

D1505. Körlüğü gideren sihirli nesneler

Kız, sihirli şişe ve kâğıttaki ilacı getirerek babasının gözlerini iyileştirir.

D1866.2. Derinin çıkarılmasıyla güzelleşme

Ejderha bir silkininceüzerindeki deri düşer ve yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Ejderha, kızı bir nefeste Rum memleketine ulaştırır.

D2135. Sihirle havada seyahat

Ejderha, kızı bir nefeste Rum memleketine ulaştırır.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Kız, Kafdağı'na ejderhanın sırtında gider.

F150. Başka dünyaya giriş

Kız, Kafdağı'na ejderhanın sırtında gider.

F156. Başka dünyaya açılan kapı

Rum memleketine giden kız, ejderhanın yalayıp, dümdüz ettiği dağda bir taşı kaldırınca, padişahın hazinesine giden yolu bulur.

F162.9. Diğer dünyadaki dağlar

Kız ile ejderhanın önüne büyük bir dağ çıkar. Dağ o kadar yüksektir ki, onu aşmak mümkün değildir. Ejderha, kıza yardım etmek için, dağın yüzeyini yalayarak soğan kabuğu gibi yapar.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Kızın önüne heybetli bir ejderha çıkar ve bütün katırları bir bir yer.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Anadır hanının kızı, bir uyuduğunda kırk gün uyumaktadır.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Ejderha, kızın katırlarını yediği için onun yanından ayrılmaz ve kızı amacına ulaştırır.

F750. Olağanüstü dağlar ve ülkelerin özellikleri

Kız ile ejderhanın önüne büyük bir dağ çıkar. Onu aşmak mümkün değildir. Ejderha, kıza yardım etmek için, dağın yüzeyini yalayarak soğan kabuğu gibi yapar.

F776. Olağanüstü kapı

Kız, yasak olan şeylere dokununca kapılar kendiliğinden kapanır.

G224.10. Büyücünün gücü bir insanı başka bir şeye dönüştürür

Adamın küçük oğlu, cadının büyüsüyle ejderhaya dönüşür.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Cadı, Kafdağı'nda yaşamaktadır.

G263.1. Büyücü insanı hayvana dönüştürür

Adamın küçük oğlu, cadının büyüsüyle ejderhaya dönüşür.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kız başından geçenleri ejderhaya anlatır.

Oğlan başından geçenleri babasına anlatır.

H900. Zorla verilen vazife

Kıza, sırasıyla Rum memleketinden ilaç getirme, Anadır hanın kızını getirme ve cadının atını getirme görevleri verilir.

H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini

Rum memleketinden ilaç getirme vazifesine, kızın kendi talip olur.

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Kıza, Anadır hanın kızını getirme ve cadının atını getirme görevlerini padişahlar verirler.

(T)H919.7. Babanın verdiği vazifeler

Kıza, Rum memleketinden ilaç getirme görevini babası verir.

H981. Görevlerin kardeşin yardımıyla yerine getirilmesi

Kıza verilen görevlerde, ejderha kılığındaki kardeşi yardım eder.

H1151.13. Kraldan çalma

Kız, padişahın hazinesindeki sihirli ilaçları getirmekle görevlendirilir.

(T)H1151.23.1. Cadının atını çalma

Padişahlar, kıza, Anadır hanın kızını getirme ve cadının atını getirme görevlerini verirler.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Adam, arkadaşının verdiği bilgiye dayanarak, çocuklarını ilaç getirmeleri için Rum memleketine gönderir.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Kıza, Anadır hanın kızını getirme ve cadının atını getirme görevlerini, padişahlar verirler.

H1233.4. Araştırmaya yardımcı olağanüstü yaratıklar

Kıza verilen görevlerde, ejderha kılığındaki kardeşi yardım eder. Onun yardımıyla istenilen şeyleri bulup getirir.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Kız, ilaç getirmek için Rum memleketine gider. Daha sonra Anadır hanın kızını getirmek için onun memleketine gider.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Kız, padişahın isteği üzerine, Anadır hanın kızını getirmek için onun memleketine gider.

H1308. En iyi atlar için araştırma

Kız, padişahın isteği üzerine, cadının olağanüstü atını getirmek için sefere çıkar.

H1331.4. Olağanüstü atın araştırılması

Kız, Kafdağı'nda yaşayan cadının atını getirmek için, ejderha ile birlikte yola çıkar.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Ejderha, kıza yapması gereken şeyleri öğretir. Kız onun dediği gibi yapmayınca yakalanır, ejderhanın tavsiyelerinin doğru olduğunu anlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Kıza, aradığı şeylere nasıl ulaşacağını ejderha öğretir.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Kız, ejderha tarafından önceden uyarılmasına rağmen, birincisinde hem şişeye hem de kağıda; ikincisinde ise hem melikeye hem de başörtüsüne dokunduğu için yakalanır.

J670. Başkalarına karşı savunmada önceden düşünme

Kız, yakalanmamak için ceplerine pamuk doldurur ve melikenin odasının önündeki zillerin içine tıkar.

K315. Gizli bir giriş yoluyla hırsızlar hazineye girer

Kız, ejderhanın söylediği taşın altındaki delikten girerek, padişahın hazinesindeki ilacı çalmak ister.

K1340. Hile ile kızın yatak odasına girme

Kız, kapının önündeki zillerin içine pamuk tıkayarak melikenin yattığı odaya girer.

L152. Oğlanın üstesinden gelemediği araştırmayı kız başarır

Adam, ilaç getirmeleri için oğullarını Rum memleketine sefere gönderir. Oğlanlar elleri boş geri dönerler. Daha sonra kızını gönderir. Kız, ilaç getirmeyi başarır.

L300. Zayıfın başarısı

Erkek kardeşlerinin Rum memleketinden getiremediği ilacı, kız tek başına getirir.

N122.1. Şanssız yerler

Kız, yoluna devam ederken bir ejderha çıkar ve katırlarını yutar.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Yolda tesadüfen karşılaştığı ejderha, kızı amacına ulaştırır.

P10. Krallar

Rum memleketinin padişahı, Anadır hanın kızını getirdikten sonra kıza ilaçları verir.

P40. Prensesler

Kız ile ejderha, Anadır hanın güzel kızını kaçırırlar.

P178.2. Kölelerin belli bir dönemden sonra serbest bırakılması

Kız, babasının kendine kattığı on hizmetçi kıza hediyeler verir ve hepsini azat eder.

P233. Baba ve oğul

Sefere çıkan oğlu geri dönmeyince, ağlamaktan babasının gözleri kör olur.

P233.8. Savurgan oğul geri döner

Adam, Rum memleketinden ilaç getirmeleri için bir miktar para vererek beş oğlunu sefere gönderir. Oğlanlar çok savurgan oldukları için, yolun yarısında paraları biter ve geri dönerler.

P234. Baba ve kız

Babasına çok düşkün olan kız, getirdiği ilaçla babasının gözlerini iyileştirir.

P236. Sorumsuz çocuklar

Kör adam bütün parasını beş oğluna vererek, Rum memleketinden ilaç getirmelerini ister. Oğlanlar parayı yolda bitirir, elleri boş geri dönerler.

P251.6.3. Altı veya yedi erkek kardeşler

Adamın altı oğlu vardır.

P253. Erkek ve kız kardeş

Kız, erkek kardeşlerinin yapamadığı işi başarır. Aynı zamanda kaybolan erkek kardeşini de bulup getirir.

P253.0.5. Bir kız ve altı (yedi, on bir, on iki) erkek kardeşler

Adamın altı oğlu, bir de kızı vardır.

P431.1. Haberlerin yayıcısı olarak tüccarlar

Kör adamın evine, bir gün uzak bir seferden dönen arkadaşı misafir olur. Rum memleketinde, gözlerini iyileştirecek ilacın olduğunu söyler.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Kızın katırlarını yiyen ejderha aç olduğu için, kız ona ses çıkarmaz. Bunun üzerine ejderha, kıza yardım eder.

Q121.1. Köleler ödül olarak serbest bırakılır

Kız kendiyle birlikte gelen cariyelere hediyeler verir ve hepsini serbest bırakır.

Q551.3.2. Hayvan şekline sokarak cezalandırma

Cadı, büyü yaparak oğlanı ejderhaya çevirir.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Yıllar önce sefere çıkıp bir daha dönmeyen ve cadı tarafından ejderhaya dönüştürülen oğlanı, kız kardeşi kurtarır.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Anadır hanın kızı, adamın küçük oğluyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Şah, halk için büyük bir düğün düzenler.

W10. Müşfiklik

Kızın katırlarını yiyen ejderha aç olduğu için, kız ona ses çıkarmaz ve ejderha şaşırır.

W27. Minnettarlık

Kızın, katırlarını yutan ejderhaya ses çıkarmaması, ejderhanın hoşuna gider ve kıza yardım eder.

W28. Fedakarlık

Babasına çok düşkün olan kız, ona ilaç getirmek için sefere çıkar ve bir çok fedakarlık gösterir.

W34. Bağlılık

Kız, babasına çok bağlıdır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda meşhur bir memleket ağası varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Hepsi murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Biz gelelim Han'a.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş.

Z65. Renk formülleri

Siyah (kara): Kara at

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz gün

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk katırlık yiyecek

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Kız, Anadır hanın kızını getirmek için padişahtan kırk gün mühlet ister.

Z235. Olağanüstü hayvanın arkadaşlığıyla kahraman

Kız, kendine verilen zor görevleri ejderhanın yardımıyla başarır.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Kız, ilacı alarak Rum memleketinden döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Rum memleketi

Şehirler, vilayetler: Anadır şehri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Kafdağı

1.2. Baba Vasiyeti

a. Masalın özeti:

1. Bir adam ölmeden önce sırasıyla üç oğlunu çağırır, öldükten sonra mezarının başında üç gün nöbet tutmalarını ister. Büyük oğulları kabul etmezler.

2. Küçük oğlan adamın öldüğü günün gecesi mezarın başında beklerken, gökten beyaz bir at uçarak gelir ve mezarı ziyaret ettikten sonra oğlana bir kıl verip gider.

3. Oğlan ikinci gün yine nöbet tutarken kara bir at uçarak gelir ve mezarı ziyaret ettikten sonra oğlana bir kıl verip gider.

4. Oğlan üçüncü gün nöbet tutarken bu sefer de kula bir at gelip mezarı ziyaret ettikten sonra oğlana bir kıl verip gider.

5. Üç kardeş başka bir şehre giderler, çobanlık yapmaya başlarlar. Küçük kardeş hayvanların başında beklerken ağabeyleri de şehre giderler.

6. İki kardeş şehirde bir olaya şahit olurlar. Padişah, sarayın üzerine kırk basamaklık merdiven yaptırmıştır. Merdivenin tepesine de kızının sarayını kurdurmuştur. At veya deve ile kim çıkıp kızının elinden bir kâse su içer ve yüzüğünü alıp inerse onu damat yapacaktır. Bu işi kimse başaramamaktadır.

7. Olayı ağabeylerinden öğrenen küçük kardeş, bir gün hayvanları otlatıp yatırdıktan sonra beyaz atın kılını yakar. At gökyüzünden uçarak gelir. Oğlan ata binip şehre gider. At ile otuz sekizinci basamağa çıkıp geri döner.

8. Oğlan ertesi gün kula atın verdiği kılı yakar. Kula at gelir ve binip şehre gider. Otuz dokuzuncu basamağa çıkıp geri döner.

9. Üçüncü gün kara atın verdiği kılı yakar. Kara at ile şehre gider ve kırkıncı basamağa çıkar. Attan inip kızın elinden bir kâse su içer. Yüzüğü alıp geri döner.

10. Üç kardeş çobanlık yapmaya devam ederler. Kardeşlerinin bu işi başardığından ağabeyleri haberdar değillerdir.

11. Padişah yüzüğü alan yiğidi sonunda buldurur. Küçük kardeş, babasının mezarında beklerken yaşadığı esrarengiz olayları ağabeylerine anlatır.

12. Padişah kırk gün düğün yaparak kızını oğlana verir ve ölür. Oğlan padişah olur.

13. Baba vasiyetine kulak asmayan ağabeyler pişman olurlar, küçük kardeş ise muradına erer.

b. Masaldaki Motifler:

B41.2. Uçan at

Üç at uçarak sırayla gelirler, oğlanın nöbet tuttuğu mezarı ziyaret ederler.

B184.1. Sihirli at

Uçarak gelen atlar, oğlana birer kıl verirler.

B211.1.3. Konuşan at

Mezarı ziyaret etmeye gelen üç at ,oğlanla konuşurlar.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Oğlan, atların konuşmasını anlar.

B301. Sadık hayvan

Üç at, sahipleri öldükten sonra sırayla, gece gelip adamın mezarını ziyaret ederler.

B401. Yardımcı at

Oğlan, atların verdiği kılları yakar ve atlar sayesinde padişahın kızını almayı başarır.

B501. Hayvan yardıma çağrılmak için kendi vücudundan sihirli bir parça verir

Atlar, oğlana sihirli kıl verirler.

B587.1. Sihirli at kahramana müsabakayı kazandırır

Oğlan, atın verdiği kılı yakınca at gelir. At sayesinde, padişahın, kimsenin başaramadığı şartını yerine getirir.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Mezarlığı ziyaret eden üç at, uçabilmektedir.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Uçan üç at, sıkışınca yardımına gelmek için oğlana birer kıl verirler.

D1023. Sihirli kıl

Oğlan, atların verdiği kılları yakınca, atlar gelirler.

D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol

Oğlan, sihirli kılları yakınca, atlar yardıma gelirler.

F601.2. Kahramanın olağanüstü arkadaşları ona evlilik imtihanında yardım eder

Oğlan, atların verdiği kılları yakınca, atlar gelirler. Atlara biner ve padişahın kızını almak için kırk basamaklı merdivene tırmanır.

F771. Olağanüstü kale (saray, ev)

Padişah, sarayın tepesine kırk basamaklı merdiven, merdivenin tepesine de kızın sarayını kurdurur.

H94. Yüzük vasıtasıyla tanıma

Melikenin verdiği tastan su içen oğlanı, parmağındaki yüzükten tanırlar.

H331.2. Müsabakayla evlilik imtihanı

Padişah, damadı seçmek için bir müsabaka düzenler. Sarayın tepesine kırk basamaklı bir merdiven, merdivenin tepesine de kızının sarayını kurdurur. Her kim ki, at, eşek

veya deve ile merdivene tırmanır, kızının elinden bir tas su içer ve kızın yüzüğünü alıp inerse, onu damat yapacaktır.

H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini

Babasının mezarının başında üç gün nöbet tutma görevini, küçük oğlanın kendi kabul eder.

(T)H919.7. Babanın verdiği vazifeler

Küçük oğluna mezarının başında üç gün nöbet tutma işini babası verir.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Küçük oğlan, babasının mezarının başında üç gün nöbet tutar.

H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler

Padişah, sarayın tepesine kırk basamaklı bir merdiven, merdivenin tepesine de kızının sarayını kurdurur. Her kim ki, at, eşek veya deve ile merdivene tırmanır, kızının elinden bir tas su içer ve kızın yüzüğünü alıp inerse, onu damat yapacaktır.

H1381. Bilinmeyen kişi üzerine araştırma

Padişah, bütün memlekette, kızının parmağından yüzüğü alan yiğidi arattırır.

H1462. Ölü baba için mezarda nöbet

Adam, ölmeden önce üç oğlunu sırayla yanına çağırır ve kendi öldükten sonra mezarının başında üç gün nöbet tutmalarını ister.

H1462.1. En genç çocuk deneyimlerle ölü babasının mezarında nöbet tutar

Adamın küçük oğlu mezarın başında üç gece nöbet tutar ve orada görüştüğü uçan atlar vasıtasıyla, padişahın şartını yerine getirir.

J1113. Akıllı oğlan

Babasının vasiyetini yerine getiren oğlan, sonunda padişah olur.

K1.1. Sihirli hayvan insan için yarışma kazanır

Oğlan atların verdiği kılları yakınca, atlar gelirler ve onlara biner, padişahın şartını yerine getirmeyi başarır.

K2211.0.1. Hain büyük erkek kardeş

Büyük kardeşleri, oğlanın şehre gitmesine izin vermezler.

L10. En küçük oğlun zaferi

Küçük kardeş, babasının vasiyetini ve padişahın şartını yerine getirir

L11. Talihli en genç oğul

Küçük kardeş, padişahın kızıyla evlenir ve bir süre sonra da padişah olur.

L111.4.3. Kahraman olan öksüz kardeşler

Üç kardeşin, anne ve babaları bulunmamaktadır.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Çobanlık yapan üç kardeşten küçüğü sonunda padişah olur.

L114.3. Asi kahraman

Büyük oğulları, babalarının vasiyetini kabul etmezler.

L165. Fakir oğlan kral olur

Çobanlık yapan oğlan, padişahın kızını alır ve padişah olur.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Oğlan, babasının mezarında üç gün nöbet tutmaya söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Oğlan, babasına verdiği sözü tutarak mezarının başında üç gün bekler. Padişah, verdiği sözü tutar ve şartını yerine getiren oğlana kızını verir.

M256. Ölmek üzere olan adamın sözünün tutulmaması

Büyük oğulları, ölmek üzere olan babalarının vasiyetini kabul etmezler.

P10. Krallar

Çobanlık yapan oğlan, padişahın şartını yerine getirince melikeyle evlenir ve padişah olur.

P11.2. Yarışmanın galibi kral olur

Padişahın düzenlediği turnuvayı kazanan küçük kardeş, padişahın kızıyla evlenir. Padişah ölünce yerine onu atarlar.

P40. Prensesler

Oğlan, at ile kırk basamaklı merdivene tırmanır, melikenin elinden bir kâse su içer, yüzüğünü alır ve daha sonra onunla evlenir.

P233. Baba ve oğul

Adam, ölmeden önce oğullarını sırayla yanına çağırarak vasiyette bulunur. Küçük oğlan, babasının mezarının başında üç gün nöbet tutar.

P236. Sorumsuz çocuklar

İki büyük kardeş, babalarının vasiyetini kabul etmezler. Adam öldükten sonra malını yer, bitirirler. Çobanlık yapmaya başlarlar, hayvanların bir kısmını satarlar, bir kısmını da kesip yerler. Bunun üzerine şehirden kovulurlar.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Adamın üç oğlu vardır. Yaşadıkları şehirden kovulunca, gittikleri yerde çobanlık yapmaya devam ederler.

P412. Çoban

Çobanlık yapan üç kardeşten küçüğü, sonunda padişah olur.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Çobanlık yapan üç kardeşten küçüğü, sonunda padişah olur.

P634. Ziyafetler

Melikenin yüzüğünü alan yiğidi bulmak için, otuz gün boyunca ziyafet verilir.

Q82. Korkusuzluk ödüllendirilir

Mezarın başında üç gün nöbet bekleyen oğlana, atlar birer kıl verirler. Oğlan daha sonra bu atlar sayesinde melikeyle evlenir ve padişah olur.

Q431. Sürgün ederek cezalandırma

Büyük kardeşler, vatandaşların hayvanlarının bir kısmını satıp, bir kısmını da kesip yedikleri için şehirden kovulurlar.

Q520. Pişmanlıklar

İki büyük kardeş, babalarının vasiyetine kulak asmadıkları için pişman olurlar.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Padişahın kızı, çobanlık yapan oğlanla evlenir.

T131. Evlenme şartları

Padişah, sarayın tepesine kırk basamaklı bir merdiven, merdivenin tepesine de kızının sarayını kurdurur. Her kim ki, at, eşek veya deve ile merdivene tırmanır, kızının elinden bir tas su içer ve kızın yüzüğünü alıp inerse, onu damat yapacaktır.

T135. Düğün merasimi

Padişah kırk gün düğün yaparak, kızını, şartı yerine getiren oğlana verir.

W31. İtaat

Babasının vasiyetini küçük oğlu kabul eder.

W126. İtaatsizlik

Büyük oğulları, babalarının vasiyetini kabul etmezler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Bir adamın üç oğlu varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Özetleyen Bitiş Formeli

Ağabeyler, kardeşlerinin bu zenginliğe sahip olduğunu görmüşler ve "Her kim ki baba vasiyetine kulak asmazsa, işte böyle aleme rezil olup sokakta kalırmış" deyip üzülüyorlarmış. Küçük oğul ise muradına ermiş.

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Beyaz at

Siyah (kara): Kara at

Diğerleri: Kula at

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç oğul, üç gün, üç kere dönmek

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuzuncu basamak

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk basamaklı merdiven, kırk kat

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Adamın üç oğlu vardır. Yaşadıkları şehirden kovulunca, gittikleri yerde çobanlık yapmaya devam ederler.

1.3. Hatem

a. Masalın özeti:

1. Yoksul adam öldükten sonra karısı Hatem'e bakamayınca Dedebay adında birisine verir. Dedebay da ona bakamayınca pazara götürüp Celalbay adında bir zengine satar.

2. Celalbay büyük bir kervanla yola çıkar. Kervanın başında nöbet tutan Hatem, gece yarısı baskına gelen bir devi öldürür. Etrafı araştırırken bir mağaraya girer ve diğer devleri de öldürür.

3. Mağaradaki kapıdan girerek güzel bir bahçeye çıkar. Bahçede dört kız bulur. Bunların her biri bir padişahın kızı olup devler tarafından kaçırılmışlardır. Kızlarla konuştuktan sonra kervanın yanına döner.

4. Kervan, sırasıyla kaçırılan bu üç kızın şehrine gider. Bu şehirlerde yas tutulduğu için ticaret yapamayıp dördüncü şehre giderler.

5. Celalbay ile Hatem şehrin kıyısında yaşlı bir kadının evinde misafir olurlar. Kadın onlara padişahlarının Dilaram adındaki güzel kızının kaçırıldığını anlatır ve kızın resmini Celalbay'a gösterir. Celalbay kıza âşık olur. Hatem de resme bakar ve onun mağaradaki kızlardan biri olduğunu anlar.

6. Hatem ile Celalbay gidip mağaradan Dilaram'ı getirirler. Kızla Celalbay evlenir ve padişah olur.

7. Hatem diğer üç kızın nişanlıları olan Ken'an padişahın oğullarını da bulur. Onlar da kızlarla evlenip padişah olurlar.

8. Hatem, periler padişahının kızına âşık olan şehzade İbrahim'i iyileştirir. Hatem ile İbrahim yola çıkarak periler bağına gelirler.

9. Periler sihir yaparak İbrahim'i yine bayıltırlar. Hatem, şehzadeye ilaç getirmek için Hirat şehrine gider, oranın padişahı ile görüşür.

10. Padişahın kızını yiyecek olan ejderhayı öldürür ve ilacı alıp gelerek şehzadeyi iyileştirir.

11. İbrahim ile birlikte tekrar perilerin bağına giderler. Hatem devleri öldürerek İbrahimi'i sevdiği kıza ulaştırır. Bağda esir tutulan gençlere de yardım eder.

12. Hatem bir köyde hizmetçilik yapan annesini bulur ve şehre getirir. Babasını ise Mısır padişahının haksız yere öldürdüğünü öğrenir. Öcünü almak için tekrar yola çıkar. Mısır şehrinin padişahını öldürürler ve yerine Rahimcan padişah olur.

13. Hatem, savaş sırasında Hirat şehrinin padişahına yardım eder ve onun kızıyla evlenir. Karısını ve annesini alıp Mısır'a götürür.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Hirat şehrine bir ejderha musallat olmuştur.

B11.3.1.2. Ejderha akarsuda (şelale) yaşamaktadır

Ejderha, Hirat şehri yakınındaki ırmakta yaşamaktadır.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Hatem, şehzade İbrahim'in hastalığını ve nasıl iyileştirileceğini güvercinlerden öğrenir.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

Hatem, şehzade İbrahim'in hastalığını ve nasıl iyileştirileceğini güvercinlerden öğrenir.

B211.3.5. Konuşan güvercin

Çınarın üzerinde birbirleriyle konuşan iki güvercini, Hatem dinler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Hatem, güvercinlerin konuşmasını anlar.

B457.2. Yardımcı güvercin

Hatem, birbirleriyle konuşan iki güvercinden, şehzade İbrahım'in yeri, hastalığı ve nasıl iyileştirileceğini öğrenir.

C563. Kralın yasakları

Kızları kaçırılan padişahlar, kendi şehirlerinde ticareti yasaklarlar.

C780. Alım satım yasağı

Padişahlar, şehirlerinde ticareti yasaklamışlardır.

C782. Satma yasağı

Kızı kaçırılan padişahın şehrinde bütün dükkânlar kapalıdır.

C820. Muayyen sırları açığa vurma yasağı

Hatem, yaşlı kadına dediği şeyleri, kimseye söylememesini ister.

D1241. Sihirli ilaç

Hirat şehri padişahının verdiği ilaç, cadıların sihir yaptığı İbrahim'i iyileştirir.

D1470.1. Sihirli objenin istenmesi

Hatem, Hirat şehri padişahından hazinesindeki sihirli ilacı ister.

D2161.1. Sihirle özel hastalıkların tedavisi

Hatem, Hirat şehri padişahının hazinesinden getirdiği sihirli ilaçla İbrahim'i ayıltır.

D2175. Sihirle tedavi

Hatem, Hirat şehri padişahının hazinesinden getirdiği sihirli ilaçla İbrahim'i ayıltır.

F113. İnsanların ülkesine seyahat

Hatem, ejderhayı öldürüp sihirli ilacı almak için Hirat şehrine gider.

F156. Başka dünyaya açılan kapı

Hatem, devleri öldürdüğü mağaranın içine doğru ilerleyince bir kapı görür ve oradan olağanüstü bir bahçeye çıkar.

F160. Başka dünyanın görünümü

Hirat şehrinde bulunan iki çınar ağacı zehirlidir.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Hatem, mağaranın içindeki kapıdan olağanüstü güzellikte bir bahçeye çıkar.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Çeşmenin yakınında bulunan çınar ağaçlarının yaprakları kaynatılıp içildiğinde, perilerin sihrini iyileştirmektedir. Hirat şehrinde bulunan iki çınar ağacı zehirlidir. Ejderha, yiyince ölür.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Hirat şehrine bir ejderha musallat olur ve her gün bir insan yer.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Hatem, şehzade İbrahim'in hastalığını ve nasıl iyileştirileceğini güvercinlerden öğrenir.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Hatem'in ilk öldürdüğü devin rengi karadır. Hatem, kaleye gelen kara devi, mağaradaki diğer devleri ve periler bağındaki devleri öldürür.

F184. Diğer dünyanın kralı

Hatem, devleri öldürerek, periler padişahından kızlarını ister.

F219.1. Yeni bir ülkede perilerin yerleşmesi

İki şehzade ve iki vezirin oğlu, periler padişahının kızlarıyla evlenirler ve karılarını memleketlerine götürürler.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Perilerin bağı olağanüstü güzelliktedir.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler bağda yaşamaktadırlar.

F252.1. Perilerin kralı

Hatem, devleri öldürerek, periler padişahından kızlarını ister.

F252.2. Peri prenses

İki şehzade ve iki vezirin oğlu, periler padişahının kızlarıyla evlenirler.

F254.3. Büyü yapabilen periler

Periler sihir yaparak, yiğidi bayıltırlar.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

İki şehzade ve iki vezir oğlu, periler padişahının kızlarıyla evlenirler.

F300.1. Devler ölümcül insandan peri prensesini korur

Periler padişahı ve üç kızını ,devler korumaktadır.

F302. Peri sevgili

Şehzade İbrahim, sevdiği peri kızını görünce bayılır.

F302.2. İnsanlar perilerle evlenirler ve kahramanı evlerine götürürler.

İki şehzade ve iki vezir oğlu, periler padişahının kızlarıyla evlenirler ve karılarını memleketlerine götürürler.

F322.5. Periler ülkesinden kurtuluş

Hatem devleri öldürür ve şehzadelerle vezirlerin oğullarını, periler bağından kurtarır.

F360. Kötü yürekli yada zarar verici periler

Periler, kendilerine âşık olan gençleri ya sihirle uyuturlar yada hizmetçi yaparlar.

F361. Perilerin intikamı

Periler, peri kızına âşık olan şehzade İbrahim'i sihirle bayıltırlar. Diğer âşık gençleriyse hizmetçi yaparlar.

F376. Periler ülkesinde hizmetçi gibi olan ölümlü

Perilere esir olan şehzade ve iki vezirin oğulları, bağda, perilere hizmet etmektedirler.

F381. Perilerden kurtulma

Hatem, iki şehzade ve iki vezir oğluna yardım ederek, perilerden ve onların sihirlerinden kurtarır.

F531.1. Devlerin görünümü

Hatem'in ilk öldürdüğü devin rengi karadır.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Devler, dağın yamacındaki mağarada yaşamaktadırlar.

F531.6.3.2. Devler periler ülkesinde yaşar

Devler, periler padişahı ve onun kızlarına hizmet etmektedirler.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Hatem kara devi, mağaradaki ve periler bağındaki bütün devleri öldürür.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Celalbay, ay gibi ağzı, gün gibi gözü olan melike Dilaram'ın resmini ve kendini görünce bayılır.

F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar

Celalbay, ay gibi ağzı, gün gibi gözü olan melike Dilaram'ın resmini ve kendini görünce bayılır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Melike Dilaram'ın ay gibi ağzı, gün gibi gözü vardır.

F624.2. Büyük taşları kaldıran adam

Hatem, büyük bir taşı kaldırıp, mağaranın ağzına kapatır.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Hatem kara devi, mağaradaki ve periler bağındaki bütün devleri öldürür.

F776. Olağanüstü kapı

Hatem, mağaranın içinde gördüğü kapıyı açar ve olağanüstü güzellikte bir bağa çıkar.

F811. Olağanüstü ağaç

Çeşmenin yakınında bulunan çınar ağaçlarının yaprakları kaynatılıp içildiğinde, perilerin sihrini iyileştirmektedir. Hirat şehrinde bulunan iki çınar ağacı zehirlidir. Ejderha yiyince ölür.

F818. Olağanüstü bahçe

Hatem, mağaranın içindeki kapıdan olağanüstü güzellikte bir bahçeye çıkar. Perilerin bağı olağanüstü güzelliktedir.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Hatem, çınar ağacının yapraklarını kaynatıp İbrahim'e içirince, beş aydan beri baygın yatan şehzade, perilerin sihrinden kurtulur ve ayılır. Hatem, Hirat şehri padişahının hazinesinden getirdiği sihirli ilaçla İbrahim'i ayıltır.

G110. Büyük devlerin hakimiyeti

Kırk dev, dört padişahın kızını kaçırırlar, melikeleri, mağaranın içindeki güzel bahçede saklarlar.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Hatem'in ilk öldürdüğü devin rengi karadır.

G200. Büyücü, cadı

Periler bağındaki iki cadı, şehzade İbrahim'e büyü yaparak bayıltırlar.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücüler kadındır.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Cadılar, perilerin bağında yaşamaktadırlar.

G263.4. Büyücü hastalığa sebep olur

İki büyücü kadın, şehzade İbrahim'i sihirle bayıltırlar. Hatem, ilaç bulup şehzadeyi iyileştirir.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Devler, dört padişahın kızlarını kaçırıp mağaranın içindeki bahçede esir tutarlar.

G400. İnsan devin esiri olur

Devler, dört padişahın kızlarını kaçırıp mağaranın içindeki bahçede esir tutarlar.

G440. Dev, insanı kaçırır

Kırk dev, dört padişahın kızlarını kaçırırlar.

G510.4. Kahraman tahrip edici hayvanı yener

Hatem, Hirat şehrini kasıp kavuran ejderhayı zehirleyerek öldürür.

G512.1. Devin bıçakla (kılıçla) öldürülmesi

Hatem, devlerin başlarını kılıcıyla koparır.

G512.1.2. Boynu vurulan dev

Hatem, devlerin başlarını kılıcıyla koparır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Şehzade İbrahim, başından geçen olayları Hatem'e anlatır. Ken'an padişahının oğulları, başlarından geçen olayları Hatem'e anlatırlar. Üç yiğit başlarından geçen olayları Hatem'e anlatırlar.

H20. Benzeterek tanıma

Annesi, Hatem'in yüzüne dikkatlice bakınca, onu kendi oğluna benzetir, tanır.

H152.1. Fakir insanlara sadaka verilir

Hatem, kalender kılığında topladığı parayı yoksullara dağıtır.

H335.3.1. Evlilik imtihanında prensesi yemek isteyen ejderhayı öldürmek

Hirat padişahı, kızını, onu yemek isteyen ejderhayı öldüren kişiye vereceğini söyler.

H482. Çocuk bilinmeyen annesini bulur

Hatem, hiç tanımadığı annesini araştırarak bir köyde bulur.

H900. Zorla verilen vazife

Hirat şehrinin padişahı, Hatem'e, ejderhayı öldürmesi şartıyla ilacı vereceğini söyler.

H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini

Hatem, ejderhayı öldürme işine kendi talip olur.

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Hatem'e, ejderhayı öldürme görevini, Hirat şehrinin padişahı verir.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Hatem, ejderhayı öldürür.

H1174.2. Ejderhayı yenmek

Hirat şehrinin padişahı, Hatem'e ejderhayı öldürme görevini verir.

H1213.1.2. Resmin orijinali için araştırma

Celalbay, melikenin resmini görünce âşık olur. Kızı getirmek için Hatem'le birlikte yola çıkar.

H1219.2. Araştırma katilin cezalandırılması için kararlaştırılır

Hatem'in babası yoksul bir pehlivandır. Mısır padişahının pehlivanını güreşte yenince, padişah tarafından öldürülür. Haberi annesinden alan Hatem, padişahtan intikam almak için Mısır'a doğru yola çıkar.

H1228.2. Evlat, ölen babasının intikamını almak için yola çıkar

Hatem'in babası yoksul bir pehlivandır. Mısır padişahının pehlivanını güreşte yenince, padişah tarafından öldürülür. Haberi annesinden alan Hatem, padişahtan intikam almak için Mısır'a doğru yola çıkar.

H1229. Araştırma, kahramanın verdiği sözü yerine getirmesi için başlar

Hatem, şehzade İbrahim'e söz verdiği için onun sevdiği peri kızını aramaya başlar.

H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam

Dedebay adında yaşlı bir adam, Hatem'e annesinin yaşadığı yeri söyler.

H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk

Hatem, sihirli ilaç getirmek için Hirat şehrine gider.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Hatem, ilaç getirmek için Hirat şehrine gider.

H1320.1. Sihirli nesneleri araştırma

Hatem, sihirli ilaç getirmek için Hirat şehrine gider.

H1333.1. Olağanüstü ağacın araştırılması

Hatem, güvercinlerden öğrendiği bilgiye dayanarak, İbrahim'i iyileştirecek çınar ağaçlarını bulur.

H1381.2.2. Evlat bilinmeyen ailesini araştırır

Hatem, doğduğu şehre giderek, hiç tanımadığı ailesini araştırır.

H1381.2.2.2. Evlat bilinmeyen annesini araştırır

Annesinin köyde, zengin bir adamın evinde hizmetçi olarak çalıştığını duyan Hatem, onu bulmak için köye gider.

(T)H1381.3.1.1.1.1. Kahramanın resimde görmüş olduğu kız üzerine araştırma

Celalbay, melikenin resmini görünce âşık olur. Hatem'le birlikte kızı araştırırlar.

H1385.5. Kaybolan sevgilinin araştırılması

Ken'an padişahının oğulları, devler tarafından kaçırılan nişanlılarını aramaktadırlar.

H1416. Geceyi korkunç bir yerde geçirme

Celalbay ve adamları, geceyi diğer bezirgânların korkup durmadıkları bir kalede geçirirler.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Yaşlı kadın, Celalbay'a şehrin durumunu anlatır.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Dedebay adında bir yaşlı adam, Hatem'e annesinin yaşadığı yeri söyler.

J670. Başkalarına karşı savunmada önceden düşünme

Hatem ,devleri öldürdükten sonra kızlara zarar gelmesin diye, mağaranın kapısına taş kapatır ve gider.

K640. Ortakların yardımıyla kaçış

Rahimcan, Hatem'in yardımıyla tünel kazıp kaçarak zindandan kurtulur.

K1836. Erkeğin kadın elbisesi giyerek kılık değiştirmesi

İki yiğit, cadıların elbiselerini giyerek onların yerine geçerler.

K1836.5. Erkeğin başka bir erkek kılığına girmesi

Hatem, kıyafet değiştirerek kalender kılığına girer.

K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma

İki yiğit, cadıların elbiselerini giyerek onların yerine geçerler.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Padişah, Hatem'e "Birçok pehlivanın öldüremediği ejderhayı sen mi öldüreceksin?" der.

L111.1. Sürgünden döner ve tahtı ele geçirir

Zindandan çıkan Rahimcan ve arkadaşları, padişah ile savaşarak tahtı ele geçirirler.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Hatem, padişahın öldürebileceğine inanmadığı ejderhayı öldürür.

L165. Fakir oğlan kral olur

Yoksul kadının oğlu Rahimcan, padişah olur.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Hatem, tekrar gelip, kızları memleketlerine götüreceğine, şehzade İbrahim'e yardım edeceğine söz verir. Padişah, kaybolan kızını, bulup getiren kişiye vereceğine dair söz verir. Padişah, ejderhayı öldürdüğü takdirde ilacı vereceğine dair söz verir. Ken'an padişahının oğulları, kızlarını bulmaları halinde kendilerine vereceklerine dair, padişahlardan, Hatem'e yazılı senet getirirler.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Hatem verdiği sözü tutar ve tekrar gelip kızları memleketlerine götürür. Padişah verdiği sözü tutar ve kaybolan kızını bulup getiren kişiye verir. Hatem verdiği sözü tutar ve şehzade İbrahim'e yardım eder. Padişah verdiği sözü tutar ve ejderhayı öldüren Hatem'e hem ilacı, hem de kızını verir. Üç padişah verdikleri sözleri tutarlar ve kızlarını Ken'an padişahının oğullarına verirler.

N122.1. Şanssız yerler

Celalbay'ın, Hatem ve diğer adamlarıyla birlikte konakladığı kaleye, gece yarısı kara dev gelir.

N203. Şanslı insan

Celalbay, sevdiği kızla evlenir ve padişah olur. Rahimcan zindandan kurtulur ve padişah olur.

N452. Gizli ilaç hayvanların veya cadıların konuşmalarına kulak misafiri olarak öğrenilir

Hatem, iki cadının konuşmasını gizlice dinler ve İbrahim'i iyileştirecek ilacın yerini öğrenir. Hatem, iki güvercinin konuşmalarını dinler ve İbrahim'i iyileştirecek ilacı öğrenir.

N711.3. Kahraman (sihirli) bahçede kız bulur

Celalbay, devlerin bahçesinde buldukları kızlardan biriyle evlenir.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Dedebay adındaki yaşlı adam, Hatem'e annesinin yaşadığı yeri öğretir.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın, Hatem ile Celalbay'ı evinde misafir eder ve Celalbay'a melikenin resmini gösterir. Mısır şehrinde, Hatem'i yaşlı bir kadın misafir eder ve pazardan ona kalender kıyafeti alır.

N838. Yardımcı kahraman

Hatem, Celalbay'a, Ken'an padişahının oğullarına, şehzade İbrahim'e, periler padişahının kızlarına âşık olan üç yiğide, Hirat şehrinin padişahına ve Rahimcan'a yardım eder.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Hatem, Ken'an şehrine gidip dönünceye kadar, hasta olan şehzade İbrahim'e bir çoban bakar.

P10. Krallar

Celalbay, padişahın kızıyla evlenir ve tahta oturur. Padişah, ejderhayı öldüren Hatem'e kızını verir. Hatem ile Rahimcan, Mısır padişahını öldürürler ve tahta Rahimcan oturur.

P11. Kralların seçimi

Padişah, tahtını damadı Celalbay'a devreder. Zindandan çıkan insanlar, padişahı tahttan indirirler ve yerine Rahimcan'ı oturturlar.

P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir

Padişah, tahtını, kızını kurtaranlardan biri olan Celalbay'a devreder.

P12.2.1. Zalim kral

Mısır padişahı zalim biridir.

P16. Kralın saltanatının sonu

Hatem ve arkadaşları, zalim Mısır padişahını öldürürler.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Padişah, tahtını, damadı Celalbay'a devreder.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade İbrahim, periler padişahının küçük kızına âşık olur ve sihirle bayıltılır. Ken'an padişahının oğulları, devler tarafından kaçırılan nişanlılarını ararlar. Şehzade, periler padişahının kızına âşık olur ve cadılara esir düşer.

P40. Prensesler

Dört padişahın kızları olan Dilaram, Melike, Hurinisa ve Paşahan'ı devler kaçırırlar. Hatem, ejderhayı öldürerek Hirat padişahının kızını kurtarır.

P152. Zengin adam: bezirgan

Hatem'i satın alan Celalbay zengin biridir.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Ken'an padişahının üç oğlu, devler tarafından kaçırılan nişanlılarını ararlar.

P261. Kayınpeder

Kayınpederi, tahtını Celalbay'a bırakır.

P265. Damat

Padişah, tahtını damadı Celalbay'a devreder.

P315. Arkadaşlar birbirleri için ölümü göze alırlar

Hatem, şehzade İbrahim'i iyileştirecek ilacı almak için, ejderhayı öldürmek zorunda kalır.

P320. Misafirperverlik

Padişahlar, Hatem'i iyi karşılar ve ikramda bulunurlar.

P360. Ağa ve hizmetçi

Celalbay adında zengin bir adam, Hatem'i satın alarak yanında çalıştırır. Hatem'in annesi bir köyde, zengin bir adamın evinde hizmetçi olarak çalışmaktadır.

P361. Sadık hizmetçi

Hatem, Celalbay'ı sevdiği kıza kavuşturur.

P412. Çoban

Hasta olan şehzade İbrahim'e bir süreliğine çoban bakar.

P431. Tüccar (kervancı)

Celalbay, kırk deveye mal yükleyip bir kervana katılarak şehir şehir gezer.

P634. Ziyafetler

Şehzade İbrahim'in babası, oğlunu getiren Hatem'e ziyafet verir.

P681. Yasla ilgili adetler

Kızları kaçırılan padişahların şehirlerinde kimsenin yüzü gülmemektedir ve kimse konuşmamaktadır. Ticaret ise yasaklanmıştır.

Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır

Hatem, evinde misafir olarak kaldığı yaşlı kadının ölüme mahkum edilmiş oğlunu, zindandan kurtarır.

Q45. Misafirperverlik ödüllendirilir

Hatem, evinde misafir olarak kaldığı yaşlı kadının ölüme mahkum edilmiş oğlunu, zindandan kurtarır.

Q57. Hastaya bakmak ödüllendirilir

Şehzade İbrahim sihirle bayıltılınca bir çoban ona bir ay boyunca bakar. Hatem, şehzadeye baktığı her gün için, çobana bir altın verir.

Q93. Olağanüstü yardım ödüllendirilir

Hirat padişahı, ejderhayı öldüren Hatem'e minnettar kalır ve ilacı verir, kızını teklif eder.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Padişah, oğlunu iyileştirip getiren Hatem'e istediği her şeyi verir.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Padişah, kızını bulup getiren Hatem ile Celalbay'ı iyi karşılar, kızını Celalbay'a verip tahtını da ona devreder. Üç padişah, kızlarını bulup getirdikleri için, tahtlarını Ken'an padişahının üç oğluna devrederler. Şehzade İbrahim'in babası, oğlunu bulup iyileştirerek getirdiği için, tahtını Hatem'e vermeyi teklif eder.

Q114. Hediye vererek mükâfatlandırmak

Padişahlar, kızlarını kurtaran Hatem'e çeşitli hediyeler verirler.

Q211. Katil cezalandırılır

Hatem, babasını öldürten Mısır padişahını öldürerek intikamını alır.

Q411.6. Katilin cezası ölümdür

Mısır memleketinin padişahı, güreşte pehlivanını yenen adamı öldürür. Hatem ve arkadaşları, zalim Mısır padişahını öldürerek intikam alırlar.

Q413. Asarak cezalandırma

Mısır padişahı, güreşte kendi pehlivanını yenen Hatem'in babasını astırır.

Q418. Zehirleyerek cezalandırma

Hatem, ejderhayı zehirleyerek öldürür.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Hatem, hançeriyle devlerin başını keserek öldürür.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Mısır padişahı, Rahimcan'ı zindana attırır.

Q551. Sihir yaparak cezalandırma

Şehzade İbrahim, periler padişahının küçük kızına âşık olduğu için, cadılar onu sihirle bayıltırlar ve oğlan beş ay boyunca ayılmaz.

R11.1. Prenses devler tarafından kaçırılır

Devler, dört ayrı padişahın kızları olan Dilaram, Melike, Hurinisa ve Paşahan'ı kaçırırlar.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Dört padişahın kızları, devler tarafından birkaç yıl esir tutulurlar.

R41.3. Zindana hapsetme

Mısır padişahı, Rahimcan'ı zindana attırır.

R45.3. Mağaraya hapsetme

Devler, kaçırdıkları kızları, yaşadıkları mağaranın içindeki kapıdan girilen bahçeye hapsederler.

(T)R62. Esirler köle olarak çalıştırılır

Perilerin bağında esir kalan üç yiğit, ilik temizleyerek iki cadıya pilav pişirmekle görevlendirilirler.

R111.1.1. Genç kızın devden kurtarılması

Hatem, devlerin hepsini öldürerek dört melikeyi esaretten kurtarır.

R111.1.4. Prensesin canavardan kurtarılması

Ejderha, her gün bir insan yemektedir. Sıra padişahın kızına gelince, Hatem ejderhayı öldürür.

R122. Çeşitli kurtulmalar

Hatem, cadıları bayıltır, devleri öldürerek, üç yiğidi esaretten kurtarır.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Hatem, peri kızına âşık olduğu için, periler tarafından sihirle bayıltılıp, dağın yamacındaki bir eve terk edilen şehzade İbrahim'i kurtarır, memleketine götürür.

R211. Hapishaneden kaçma

Hatem ve Rahimcan, zindandan tünel kazıp arkadaşlarıyla birlikte kaçarlar.

S111. Zehirleyerek öldürme

Hatem, ejderhayı zehirleyerek öldürür.

S113.1. Asarak öldürme

Mısır padişahı, Hatem'in babasını astırarak öldürür.

S133. Kafasını uçurarak öldürme

Hatem, hançeriyle devlerin başını keserek öldürür.

S210.1. Çocuk köle olarak satılır

Oğluna bakamayan anne, onu Dedebay adında birine verir. Dedebay da, Hatem'i Celalbay adında bir zengine satar.

S221. Çocuk para için satılır

Oğluna bakamayan anne, onu Dedebay adında birine verir. Dedebay da Hatem'e bakamaz ve Celalbay adında bir zengine satar.

S262. Canavara belli zamanda verilen kurban

Hirat şehrine musallat olan ejderhaya, her gün bir insan ile bir hayvan verilmektedir.

T10. Âşık olma

Şehzade ve iki vezirin oğlu, periler padişahının kızlarına âşık olurlar.

T11.2. Resmini görerek âşık olma

Celalbay, melikenin resmini görünce âşık olur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Şehzade İbrahim periler padişahının küçük kızına ilk görüşte âşık olur.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Celalbay, melikenin resmini ve kendini gördüğünde bayılır. Şehzade İbrahim, sevdiği peri kızının resmini görünce bayılır.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, kızını, onu devlerden kurtaran Hatem'e vermek ister. Padişah, kızını, onu ejderhadan kurtaran Hatem'e vermek ister.

T75.0.1. Aşığa kötü davranmalar

Periler padişahının kızına âşık olan şehzade İbrahim, periler ve cadılar tarafından sihirle bayıltılır ve beş ay baygın yatar. Ayıldıktan sonra tekrar periler bağına gider. Cadılar tarafından yine sihirle bayıltılır.

T104. Yabancı kral prensesi evlenmeye zorlamak için savaş açar

Bir padişah, Hirat şehrinin padişahının kızını almak için savaş açar.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

İki şehzade ve iki vezirin oğlu, periler padişahının kızlarıyla evlenirler.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike Dilaram, Celalbay ile evlenir. Hirat padişahının kızı, Hatem ile evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Komşu memleketin padişahı, Hirat padişahının kızına dünürcü gönderir.

T131. Evlenme şartları

Dört padişah, kızlarını, onları devlerden kurtaracak kişilere vereceklerini söylerler. Hirat padişahı, kızını, ejderhayı öldüren kişiye vereceğini söyler.

T135. Düğün merasimi

Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak kızını Celalbay'a verir. Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak kızı Melike'yi, Ken'an padişahının oğluna verir. Hirat padişahı, kırk gün kırk gece düğün yaparak kızını Hatem'e verir.

T192. Zorla evlenme

Periler padişahı, Hatem'den korktuğu için kızlarını yiğitlere verir.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Hatem'in annesi, oğluna bakamaz ve Dedebay'a verir. Dedebay'da yoksulluktan dolayı oğlana bakamaz ve zengin bir adama satar.

V50. Dua

Yaşlı kadın, oğlu Rahimcan'ı kurtaran Hatem'e dua eder.

V254. Selamlaşma

Hatem, şehzade İbrahim'in başını bekleyen kadınlarla selamlaşır.

W27. Minnettarlık

Padişah, oğlunu iyileştirip getiren Hatem'e minnettar kalır ve ziyafet verir. Padişahlar, kızlarını, devlerden kurtaran Hatem'e minnettar kalırlar ve çeşitli ikramlarda bulunurlar. Hirat padişahı, ejderhayı öldüren Hatem'e minnettar kalır ve ilacı verir, kızını teklif eder.

W28. Fedakarlık

Hatem, şehzade İbrahim'e yardım etmek için bir çok macera yaşar.

W32. Cesaret

Hatem cesur davranır ve devlerin hepsini öldürür.

W33. Kahramanlık

Hatem büyük kahramanlık göstererek devlerin hepsini öldürür. Hirat şehrine baskına gelen orduyu, yanındaki yiğitlerle birlikte bozguna uğratır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda, gün doğusu tarafında yoksul bir adam yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş (Murada ermek)

Hatem, öz annesi ve hanımı ile murat ve maksadına ulaşmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Hatem az gitmiş uz gitmiş dağa ulaşmış. Az gitmiş uz gitmiş. Hatem ile Celalbay az gitmiş uz gitmişler. Bir çok gün yol yürümüş, az gitmiş uz gitmiş ve Ken'an şehrine ulaşmış. Az gitmiş uz gitmiş, Hirat şehrine ulaşmış. Az gitmiş uz gitmiş sonunda Hirat şehrine yaklaşmış.

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Aradan iki üç yıl geçmiş. Aradan bir çok gün geçmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın Tasviri)

Padişahımızın ay gibi ağzı, gün gibi yüzü olan, çok güzel bir kızı vardı.

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kıpkırmızı halılar

Siyah (kara): Kara dev

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç yiğit, üç padişah, üç şehzade, üç hizmetçi kız

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yedi yaşından yetmiş yaşına kadar herkes

Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört

On dört yaş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk deve mal, kırk dev

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Hatem kara devi, mağaradaki ve periler bağındaki bütün devleri öldürür.

Yer formülleri

Ülkeler: Mısır

Şehirler, vilayetler: Hirat şehri, Ken'an şehri

1.4. Yarıltaş

a. Masalın özeti:

1. Gülnare ile Aymama daha küçük yaşta anadan yetim kalırlar. Babaları üvey anne getirir. Kadının, Gülnare'nin yaşlarında bir oğlu vardır. Üvey anne kızı kendi oğluyla evlendirmek ister.

2. Gülnare düğünün olduğu gün evden kaçıp dağa çıkar. Büyük bir kayaya "Yarıltaş" diyince taş yarılır ve Gülnare içine girer. "Kapanıver" diyince taş kapanır.

3. Sırasıyla babası, üvey annesi ve evlendirilmek istenen üvey kardeşi gelip "Yarıltaş" derler. Taş yarılmaz. Sonunda Aymama gelir. Taş yarılır ve iki kardeş görüşerek birlikte kaçarlar.

4. Aymama, Geyik gölün suyundan içer ve geyiğe dönüşür. Çevrede avlanan padişah ve adamları Gülnare ile geyiği yakalayıp saraya götürürler. Padişah, Gülnare ile evlenir.

5. Padişahın Bekayim adında kıskanç ve kötü bir karısı vardır. Padişah ava çıkınca, Bekayim oyuna getirerek Gülnare'yi havuza atar. Kendisi de yalandan hastalanarak yatar. Haberi alan padişah geri döner.

6. Doktor, havuzun kenarındaki geyiğin etinden yedirilirse Bekayim'in iyileşebileceğini söyler padişaha. Bütün hazırlıklar yapılır.

7. Tam kesileceği sırada geyik dile gelir. Havuza bakarak ablasına çıkmasını söyler. Havuzdan Gülnare'nin sesi duyulur.

8. Hemen havuzun suyu boşaltılır. Gülnare'nin iki yanındaki altın beşiklerde iki bebek vardır. Geyik, havuzun suyundan içer. Sihir bozulur ve Aymama peyda olur.

9. Bu sırada Bekayim hançer ile padişahı öldürür. Onun yerine Gülnare padişah olur.

b. Masaldaki Motifler:

(T)181.5. Sihirli geyik

Aymama, Geyik Göl'ün suyundan içince geyiğe dönüşür. Daha sonra tekrar insana dönüşür.

B211.2.1. Konuşan geyik

Geyik, tam kesileceği sırada konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

İnsanlar, geyiğin konuşmasını anlarlar.

C273. Su içme yasağı

Gülnare, kardeşi Aymama'ya hayvan şeklindeki sulardan içmemesini; içtiğinde hayvana dönüşeceğini söyler.

C963. Yasağın ihlali sonucu insanın hayvana dönüşmesi

Aymama, içmemesi gereken sudan içince geyiğe dönüşür.

D114.1.1.1. Kızın geyiğe dönüşmesi

Aymama, Geyik Göl'ün suyundan içince geyiğe dönüşür.

D314.1.3. Geyiğin kadına dönüşmesi

Geyik, havuzdaki sudan içince kıza dönüşür.

D555. İçme ile değişme

Geyik, havuzun suyundan içince tekrar insana dönüşür.

(T)D555.3. Hayvan şeklindeki gölün suyunu içme ile değişme

Aymama, geyik biçimindeki Geyik Göl'ün suyundan içince geyiğe dönüşür.

D771. Sihirli nesne vasıtasıyla sihirin bozulması

Geyik, havuzun suyundan içince sihir bozulur ve tekrar insana dönüşür.

D921. Sihirli göl (havuz)

Aymama, Geyik Göl'ün suyundan içince geyiğe dönüşür. Geyik, havuzun suyundan içince tekrar insana dönüşür.

D931. Sihirli kaya (taş)

Gülnare "Yarıl taş" deyince kaya yarılır ve kız içine girer, "Açıl taş" deyince kaya tekrar açılır.

D1025. Hayvanın sihirli derisi

Geyik ayakta durup silkininceye derisi düşer ve kıza dönüşür.

D1242.1. Sihirli su

Geyik Göl'ün suyundan içip geyiğe dönüşen Aymama, havuzun şifalı suyundan içince tekrar insana dönüşür.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Havuzun altından ninni sesi gelmektedir.

D1500.1.18. Sihirli şifalı sular

Sarayın bahçesindeki havuzun suyundan geyik içince, sihir bozulur ve tekrar insana dönüşür.

D1552. Dağların ve kayaların açılıp kapanması

Gülnare "Yarıl taş" deyince kaya yarılır, kız içine girer ve tekrar kapanır. "Açıl taş" deyince kaya tekrar açılır.

D1793. Yeme ve içmeden büyülü güç sonuçlanır

Geyik, havuzdaki sudan içince sihir bozulur ve tekrar kıza dönüşür.

E80. Hayat suyu

Gülnare, havuzun altında doğum yapar ve çocuklarını ninni söyleyerek sallar.

F713. Olağanüstü göl

Geyik biçimindeki Geyik Göl'ün suyundan içen, geyiğe dönüşmektedir.

F787. Altın yatak

Havuzun suyunu boşaltınca, Gülnare'nin iki yanındaki iki altın beşikte çocukları görürler.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Gülnare, kayaya yalvarınca iyice karanlık çöker, gök gürler ve birden şimşek çakıp dağdan ateş yükselir.

F800. Olağanüstü kayalar ve taşlar

Gülnare kayaya yalvarınca, kaya kendiliğinden şakırdayarak açılır.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Çok yürüyen Gülnare ile Aymama, Geyik Göl kıyısındaki karaağacın altında otururlar.

F968. Olağanüstü gök gürlemesi ve yıldırım çakması

Gülnare kayaya yalvarınca iyice karanlık çöker, gök gürler ve birden şimşek çakar, dağdan ateş yükselir.

H1544. Susuzlukla mücadele imtihanı

Çok susayan Aymama'ya, ablası, hayvan şeklindeki sulardan içmemesini söyler. Ablası uyuyunca Aymama dayanamaz, Geyik Göl'ün suyundan içer ve geyiğe dönüşür.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Gülnare, kardeşi Aymama'ya, hayvan şeklindeki göllerin sularından içmemesini, aksi takdirde hayvana dönüşeceğini söyler. Aymama, Geyik Göl'ün suyundan içince geyiğe dönüşür.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Aymama, ablası tarafından uyarılmasına rağmen, içmemesi gereken sudan içince geyiğe dönüşür.

(T)J1707. Aptal kardeş

Kızların üvey kardeşi olan oğlan akılsız, kaba ve çirkindir.

J1791. Yansıyan şeyin orijinali olduğu düşünülen sudaki yansıma

Ağacın üzerindeki kız ile geyiğin görüntüsü suya yansır. Askerlerden biri hemen göle dalar.

K958. Suda boğma vasıtasıyla öldürme

Bekayim, havuzun kenarında bir salıncak kurar ve Gülnare'yi kandırarak salıncağa oturtur. Daha sonra ipi kesince, kız suya düşüp kaybolur.

K1010. Sahte doktorluk yoluyla aldatma

Doktor, yalandan hastalanan Bekayim'in iyileşmesi için bahçedeki geyiğin kesilmesini söyler. Padişah, doktora inanır ve geyiğin kesilmesini emreder.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Bekayim, hileyle Gülnare'yi havuza atar, yalandan hastalanır, Gülnare'ye iftira atar ve geyiği kesmesi konusunda yine hile ile padişahı ikna eder.

K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler

Bekayim, hileyle, Gülnare'yi havuza atar.

K1945. Yalandan hastalıkla sahtekarlık

Bekayim, yalandan hastalanır ve geyiği kesmesi konusunda padişahı ikna eder.

K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır

Bekayim, Gülnare'yi kandırarak salıncağa oturtur ve daha sonra ipi keser.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Havuzun suyu boşaltılınca, Bekayim'in yaptığı bütün hileler ortaya çıkar.

K2110.1. İftira edilen eş (kadın)

Bekayim, yalandan hastalanır ve avdan dönen padişaha, kendini Gülnare'nin zehirlediğini söyler.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Padişah, Bekayim'i gerçekten Gülnare'nin zehirlediğini zanneder.

K2221. Hain rakip sevgili

Padişahın hanımı Bekayim, kuması Gülnareyi havuza atar ve daha sonra ona iftira eder.

K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe)

Padişahın hanımı Bekayim, kuması Gülnareyi havuza atar ve daha sonra ona iftira eder.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Üvey anne, öksüz olan Gülnare ile Aymama'ya gün yüzü göstermez.

L114.4. Hilekar kahraman

Bekayim, hileyle Gülnare'yi havuza atar, yalandan hastalanır, Gülnare'ye iftira atar ve geyiği kesmesi konusunda yine hile ile padişahı ikna eder.

L140. Kötü talih iyiye gider

Kara bahtından şikâyet eden Gülnare, sonunda padişah olur.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Üvey annesinden kaçan kız, padişahla evlenir.

(T)L165.1.1.1. Fakir kız kral olur

Padişah öldürülünce halk, Gülnare'yi padişah yapar.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Ezilmekten ve kara bahtından şikâyetçi olan Gülnare evden kaçar ve padişah ile evlenir, daha sonra padişah olur.

N711.1. Kral (prens) ormanda (ağaçta) kız bulur ve onunla evlenir

Padişah avlanırken, ağacın üzerinde bulduğu kızla evlenir.

P10. Krallar

Padişah, büyük karısı tarafından öldürülünce yerine küçük karısı padişah olur.

P16.7. Kral ev halkı tarafından vahşice öldürülür

Padişah, karısı tarafından göğsünden hançerlenerek öldürülür.

P18. Kralların evliliği

Padişah, ağaçta bulduğu Gülnare ile evlenir.

P20. Kraliçeler

Padişahın büyük hanımı Bekayim, hain ve kıskanç biridir. Kuması Gülnare'yi havuza atar ve ona iftira eder.

P231. Anne ve oğlu

Anne, üvey kızı Gülnare'yi öz oğluna almak ister.

P234. Baba ve kız

Adam, küçük kızının isteği üzerine yeniden evlenir.

P252.1. İki kız kardeş

Adamın Gülnare ve Aymama adında iki kızı vardır.

P282. Üvey anne

Üvey anne kızlara gün yüzü göstermez.

P284. Üvey kız

Anne, horlayıp ezdiği üvey kızını kendi oğluna almak ister.

P414. Avcı

Padişah avlanırken bulduğu kızla evlenir.

P424. Doktor (hekim)

Doktor, yalandan hastalanan Bekayim'in iyileşmesi için bahçedeki geyiğin kesilmesini söyler.

P600. Adetler, gelenekler

Nevruz bayramı günleriymiş.

P634. Ziyafetler

Padişah, karısının hamile olduğunu duyunca büyük bir ziyafet düzenler.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Bekayim ve doktorun hileleri ortaya çıkınca ölümle cezalandırılırlar.

Q297. İftira etme cezalandırılır

Bekayim yalandan hastalanır ve avdan dönen padişaha kendini Gülnare'nin zehirlediğini söyler. Padişah, yalan söylediğini anlayınca Bekayim'in öldürülmesini emreder.

Q411. Ölüm cezası

Padişah, yalan söyleyen karısı Bekayim'i ve doktoru öldürtür.

Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Padişah, Bekayim ile doktorun kırk atın kuyruğuna bağlanarak öldürülmesini emreder. Karar yerine getirilir.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Geyik dile gelip konuşunca havuzun suyunu boşaltırlar ve Gülnare'yi çıkarırlar.

R133. Kaybolmuş kadın kurtarılır

Padişah avlanırken ağacın üzerinde bir kız bulur ve saraya götürür.

R213. Evden kaçma

Gülnare, üvey kardeşiyle evlendirileceğini duyunca evden kaçar.

R260. Takipler

Evden kaçan Gülnare'yi ailesi takip eder.

R311. Ağaca sığınma

Gülnare ile aslen insan olan geyik, padişahın adamlarından kaçacak bir yer bulamayınca karaağaca çıkarlar.

R351. Kaçak sudaki yansıma sayesinde ele geçirilir

Padişah ve askerlerinden kaçan Gülnare ile Aymama gölün kıyısındaki ağaca tırmanırlar. Görüntüleri suya yansıdığı için yakalanırlar.

S31. Zalim üvey anne

Zalim üvey anne kızları çok çalıştırarak ezer.

S115. Bıçaklayarak öldürme

Bekayim, hançerini padişahın göğsüne saplayarak öldürür.

S117. Atın arkasında sürükleyerek öldürme

Bekayim ile doktor kırk atın kuyruğuna bağlayarak öldürülür.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Bekayim, salıncağın ipini keser ve Gülnare'yi havuza atar. Kızdan bir daha haber alınamaz.

T15. İlk görüşte âşık olma

Padişah, Gülnare'yi görünce beğenir ve sarayına götürür.

T121.8. Kral sıradan bir kızla evlenir

Padişah, ağaçta bulduğu kızla evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Gülnare'nin ünü her tarafa yayılır ve her yerden görücüler gelirler.

T135. Düğün merasimi

Padişah kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir.

(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme

Padişahın iki karısı vardır.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Gülnare, üvey kardeşiyle evlenmek istemez ve evden kaçar.

T512.6. Spermle hamile kalma

Çocuğu olmayan padişah Gülnare ile evlenir ve kız hamile kalır.

T587. İkizlerin doğumu

Havuza atılan Gülnare suyun altında iki oğlan doğurur.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Geyik dile gelip konuşunca havuzun suyu boşaltılır ve Bekayim'in bütün yalanları ortaya çıkar.

(T)V301. Kur'an-ı Kerim okuma

Geyiği kesmeye hazırlanan kasaplar besmele çekerler.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Bekayim, Gülnare'yi oyuna getirerek havuza atar. Daha sonra yalandan hastalanarak ona iftirada bulunur. Doktorla birlikte yalan söyleyerek geyiği kesmesi konusunda padişahı ikna ederler.

W181. Kıskançlık

Çocuğu olmayan Bekayim, kuması Gülnare'nin hamile kaldığını öğrenince kıskançlığından onu öldürmeye kalkışır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. İki tane kız kardeş varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş (Yiyip içmek)

Böylece Gülnare, Aymama, Hasan, Hüseyin ve memleketin halkı sağlık ve sıhhat içinde yemiş, içmiş ve yaşamışlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Günler, aylar, yıllar geçivermiş. Aylar geçmiş. Günler geçmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yaş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk at

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

1.5. Yanar Taş

a. Masalın özeti:

1. Gülçehre adında bir kız kırlarda gezerken bir kaleye girer. Kapı kapanır ve içerde kalır. Kalenin bütün odalarını gezer.

2. Baygın halde yatan bir yiğit bulur. Yiğidin ayaklarına saç telleri kadar iğne saplanmıştır. Kız iğneleri çıkarmaya başlar, epeyce azaltır.

3. Kapıdan bir kervan geçer. Kervancılardan yardımcı bir kadın satın alır. Gülçehre yatar uyur. Kötü kadın iğnelerin hepsini çıkarınca yiğit uyanır. Kötü kadın, yiğide olayların tam tersini anlatır.

4. Yiğit, şehre giderken Gülçehre ondan bir "Yanar taş" getirmesini ister. Yiğit, pazardan bir yanar taş satın alır. Onu satan kişi, taşın elemlilere gerekli olduğunu, onlar konuştuklarında taşın yandığını söyler.

5. Gülçehre oturur, ağlaya sızlaya başından geçenleri anlatır. Taş yanar. Ateş büyür ve kız kendini ateşe atar.

6. Gizlice kızın konuşmasını dinleyen yiğit her şeyi öğrenir. Koşup kızı ateşten çıkarır. Kötü kadını kaleden kovarlar.

7. Büyük bir düğün yaparlar. Yiğit ile kız hayatlarının sonuna dek birlikte yaşarlar.

b. Masaldaki Motifler:

D765.1.2. İğnenin (dikenin) çıkarılmasıyla büyünün bozulması

Baygın halde yatan yiğidin ayaklarındaki iğneler çıkarılınca, yiğit gözlerini açar.

D851.1. Sihirli obje satın alınır

Sihirli taş satın alınır.

D931. Sihirli kaya (taş)

Kız başından geçenleri anlatınca taş yanmaya başlar.

D1146. Sihirli kapı

Kız, kalenin kapısına yaklaşınca kapı kendiliğinden açılır, içeri girince kapanır.

F776. Olağanüstü kapı

Kız, kalenin kapısına yaklaşınca kapı kendiliğinden açılır ve kız içeri girince tekrar kapanır.

F809.6.1. Yanan taşlar

Kız, dertlerini anlatınca taş yanmaya başlar ve sonunda büyük bir ateşe dönüşür.

F814. Olağanüstü çiçek

Kız, kalenin kapısına doğru giderken güller ve sarmaşıklar kendiliklerinden yol açarlar. Kız içeri girdikten sonra tekrar yolu kapatırlar.

H171.5. Kader taşı

Kız, dertlerini anlatınca taş yanmaya başlar ve sonunda büyük bir ateşe dönüşür.

H251.2. Gerçeklik taşıyla suçluluk ve masumluk imtihanı

Kız, dertlerini anlatınca taş yanmaya başlar ve sonunda büyük bir ateşe dönüşür. Yiğit bütün bu olayları gizlice izler. Böylece kızın masum olduğunu anlar.

H1351. Sihirli taşı araştırma

Yiğit, kızın istediği yanar taşı şehirden alıp gelir.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Yiğit, kızın yanar taş istemesinin sırrını anlamak için onu gizlice gözetler ve gerçeği öğrenir.

J1111. Akıllı kız

Kız yiğidin ağzına ayna tutarak buharından yaşadığını anlar.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Kötü kadın, kızı kervancılardan aldığını ve yiğidi kendinin kurtardığını söyleyerek oğlanı inandırır.

(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar

Düşmanları, yiğidin ayaklarına iğneler saplayarak ıssız bir kaleye bırakırlar.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Kız, başından geçenleri yanar taşa anlatınca taş yanmaya başlar. Kızı gizlice gözetleyen yiğit, diğer kadının yalan söylediğini anlar.

K2252. Hain kadın hizmetçi

Kızın kervancılardan aldığı hizmetçi kadın yiğide yalan söyler ve kızın kendi hizmetçi konumuna düşer.

L114.4. Hilekar kahraman

Kötü kadın, kızı kervancılardan aldığını ve yiğidi kendinin kurtardığını söyleyerek oğlanı inandırır.

L221. Seyahatten mütevazı bir hediye isteme. Babası hediye olarak ne istediğini sorduğunda kız en mütevazı hediyeyi seçer.

Yiğit, şehre giderken ne hediye istediklerini sorar. Kadın çok değerli şeyler ister. Gülçehre ise kendine sadece bir yanartaş getirmesini söyler.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Yiğit, yalan söyleyen kötü kadını kaleden kovup masum kızla evlenir.

N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma

Yiğit, kızın yanar taşa söylediklerini gizlice dinler ve gerçekleri öğrenir.

N831. Yardımcı kız

Kız, yiğidin ayaklarındaki iğneleri çıkarınca yiğit tekrar ayılır.

P170.0.1. Cariyeler

Kervancılardan bir hizmetçi kadın satın alan kız, daha sonra onun oyununa gelir.

P431. Tüccar (kervancı)

Kız kervancılardan bir hizmetçi kadın ister. Onlar da kervandaki kötü kadını satarlar.

Q68.2. Doğruluk ödüllendirilir

Yiğit, kızın söylediklerinin doğru olduğunu anlayınca kötü kadını kovar ve onunla evlenir.

Q263. Yalan cezalandırılır

Yiğit, hizmetçi kadının yalan söylediğini anlayınca onu kaleden kovar.

Q431. Sürgün ederek cezalandırma

Yiğit yalan söyleyen kadını kaleden kovar.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Düşmanları yiğidi bağlayıp ayaklarına iğneler saplayarak ıssız kaleye hapsederler.

Q469.9.2. İğneler batırarak cezalandırma

Düşmanları yiğidin ayaklarına saçın tellerinden daha çok iğne saplayarak kaleye hapsederler.

R41.1. Kaleye hapsetme

Düşmanları yiğidi kaleye hapsederler.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Kız ıssız kalede bulduğu yiğidin ayaklarındaki iğneleri çıkararak onu tekrar ayıltır ve hayata döndürür.

S180. Yaralama ve işkence

Düşmanları yiğidin ayaklarına saç telleri kadar iğne batırarak kaleye hapsederler.

S430. İstenmeyen kadının satışı

Kervancılar, kervandaki kötü kadını kıza satarlar.

T100. Evlilik

Kız, kalede bulduğu yiğitle evlenir.

T135. Düğün merasimi

Kız ile yiğit büyük bir düğün yaparlar.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Yiğit, kızın yanar taşa söylediklerini dinleyince hizmetçi kadının yalan söylediğini anlar.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Kervandan alınan hizmetçi kadın yalan söyleyerek yiğidi inandırır ve kendini satın alan kızı hizmetçi konumuna düşürür.

X1810. Çeşitli nesneler hakkında anlatılan hikâyeler

Yanar taş elemlilere gereklidir. Onlar konuşunca taş yanmaktadır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Girişler)

Bir varmış bir yokmuş. Geçmiş zamanın birinde Gülçehre adında bir kız varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Günler geçmiş

Z11. Ani bitişler

Yiğit ile kız hayatlarının sonuna dek birlikte yaşamışlar.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç adım

1.6. Cariye Kız

a. Masalın özeti:

1. Bir kızı olan çoban, yine bir kızı olan dul bir kadınla evlenir. Kendi kızını el üstünde tutan kadın, üvey kızını ezmeye başlar, bütün işleri ona yaptırır. Bu yüzden ona cariye kız denilmeye başlanır.

2. Kadın, eğirmesi için her gün üvey kızına bir miktar pamuk vererek, kırlara ineği otlatmaya gönderir.

3. Kız, yaşlı bir kadınla görüşür ve ona çektiği sıkıntıları anlatır. Yaşlı kadın pamuğu ineğe yedirmesini, ineğin pamuğu ip olarak geri vereceğini söyler.

4. Kız, her gün daha çok pamuğu ineğe yedirir ve ip olarak sağar. Bunu anlayan üvey anne, ineği kestirir.

5. Yaşlı kadın, ineğin derisini, kanını, ayak ve tırnaklarını toprağa gömmesini; bir gün lazım olacağını söyler cariye kıza. Kız, söylenileni yapar.

6. Yaşlı kadın, bir gün ineğin derisini ve kemiklerini gömdüğü yeri açmasını söyler. Kız toprağı kazar ve çok güzel elbiselerle takılar bulur. Giyinir, süslenir ve kadının kızlarıyla birlikte saraya gider. Şehzade bir görüşte kıza âşık olur.

7. Geri dönerken, padişah, kim olduğunu öğrenmeleri için adamlarına kızı takip ettirir. Kız bataklıktan geçerken ayakkabısı çamura saplanır. Kızı gözden kaybeden görevliler onun ayakkabısını bulurlar ve saraya götürürler.

8. Padişah, ayakkabının numarasından sahibi olan kızı aratmaya başlar. Kız bulunur. Üvey anne kızın gözlerini oyup bataklığa terk eder ve yerine kendi kızını saraya götürür.

9. Kulübesinde yaşlı karısıyla birlikte yaşayan bir ihtiyar, kızı bulur ve evine götürür. Kız güldüğünde gül destesi, ağladığında inciler dökülür. Kız, gülleri saraya götürüp göz karşılığında satmasını söyler yaşlı adama.

10. Adam saraya gider, güllerin karşılığında kızın üvey annesinden gözleri alarak geri döner. Kız görmeye başlar. Her taraf inci ve güllerle dolar.

11. Şehzade bir gün kızla karşılaşır ve onu tanır. Kız, padişah ve şehzadeyi evine davet eder, başından geçenleri anlatır.

b. Masaldaki Motifler:

B120. Akıllı hayvanlar

Üvey annenin sakladığı kızı arayan padişahın adamlarını, horoz çeker, kızın saklandığı tandırın başına götürür.

B184.2. Sihirli inek

İnek, pamukları yiyerek memelerinden ip olarak verir.

B411. Yardımcı inek

İnek, pamukları yiyerek memelerinden ip olarak verir.

B469.5. Yardımcı horoz

Horoz, saray görevlisini çekerek kızın saklandığı yere götürür. Birbirine karıştırılmış pirinç ile mercimekleri horoz ile tavuk ayırır.

B469.5.1. Yardımcı tavuk

Birbirine karıştırılmış pirinç ile mercimekleri horoz ile tavuk ayırır.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

İnek, pamuğu yiyerek ip olarak verir, horoz ile tavuk ise kızın ayırmak zorunda olduğu pirinçle mercimeği ayırırlar.

D457. Şahıs ve hayvanın bir kısmının nesneye dönüşmesi

İneğin derisi altın düğmeli bir kürke, ayakları çok güzel bir çift ayakkabıya, kanı ve kemikleriyse inci, mercan ve mücevhere dönüşür.

D530. Deri, elbise vs. giyerek değişim

Kız, topraktan çıkardığı ve yaşlı kadının verdiği elbiseleri giyince sarayda onu melike zannederler.

D935. Sihirli toprak (ülke)

Kız, ineğin derisini, ayaklarını, kanını ve kemiklerini gömdüğü yeri açınca çok güzel elbise ve takılar bulur.

D993. Sihirli göz

Kız ağladığında gözlerinden inci dökülür.

D1025.5. Sihirli inek derisi

Toprağa gömülen ineğin derisi, altın düğmeli çok güzel bir kürke dönüşür.

D1050.1. Sihir vasıtasıyla üretilen giyecekler

Toprağa gömülen ineğin derisi, altın düğmeli çok güzel bir kürke dönüşür.

D1071.0.1. Sihir vasıtasıyla mücevher üretilmesi

İneğin toprağa gömülen kanı ve kemikleri inci, mercan ve mücevhere dönüşür.

Kız ağladığında, gözünden inci dökülür.

D1242.1. Sihirli su

Kızın yüzü, sihirli suyla yıkanınca güzelleşir.

D1454.2.1. Dudaktan dökülen güller

Kız güldüğünde, ağzından deste deste güller dökülür.

D1454.4.2. Göz yaşlarından mücevherler

Kız ağladığında, gözlerinden inci dökülür.

D1711. Sihirbaz

Yaşlı kadın, insanlara yardım eden bir sihirbazdır.

D1866.1. Yıkanarak güzelleşme

Kızın yüzü suyla yıkanınca, kız güzelleşir.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Kızın çıkarılan gözleri tekrar yerine konulduktan sonra büyücü yaşlı kadın ovar ve gözleri görmeye başlar.

D2175. Sihirle tedavi

Kızın çıkarılan gözleri tekrar yerine konulduktan sonra büyücü yaşlı kadın ovar ve gözleri görmeye başlar.

F565.4. Avcı kadın

Cariye kız ve arkadaşları atlara binip ava çıkarlar.

F574. Işık saçan insan

Kız, yoksul yaşlı adam ile karısının yaşadığı kulübeye girince, içerisini nur kaplar.

F574.3.3. Işık saçan kahraman

Cariye kız, yoksul ihtiyar ile karısının yaşadığı kulübeye girince içerisini nur kaplar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Kızın yüzü, sihirli suyla yıkandıktan sonra sihirli elbiseleri de giyininceolağanüstü bir güzelliğe kavuşur.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Kız, yoksul, yaşlı adam ile karısının yaşadığı kulübeye girince içerisini nur kaplar.

F783. Olağanüstü halı

Kız, kendi evinden padişahın sarayına kadar bütün yollara ipek halı serdirir.

F814. Olağanüstü çiçek

Kız güldüğünde, ağzından deste deste güller dökülür. Bu güller çölü gül bahçesine çevirirler.

F821. Olağanüstü elbise (kaftan, giysi vs.)

Toprağa gömülen ineğin derisi, altın düğmeli güzel bir kürke dönüşür.

F823. Olağanüstü ayakkabı

İneğin toprağa gömülen ayakları, dünyada eşi benzeri olmayan çok güzel bir çift ayakkabıya dönüşür.

F827.7. Olağanüstü inci

Kız ağladığında, gözlerinden inci dökülmektedir. Kız sayesinde zengin olan yaşlı adam ile karısı bataklığı gülistana çevirirler, çöllere su ulaştırırlar. Bataklığın yerine güzel ve görkemli binalar kurulur, çöl ekin tarlalarına dönüşür. Kız evine davet ettiği padişahın sarayına kadar yollara ipek halı serdirir.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Kızın çıkarılan gözleri tekrar yerine konulduktan sonra büyücü yaşlı kadın ovar ve gözleri görmeye başlar.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Kız, yoksul, yaşlı adam ile karısının yaşadığı kulübeye girince içerisini nur kaplar.

G202. Yardımsever büyücü

Mağarada yaşayan büyücü yaşlı kadın, zor durumdaki insanlara yardım etmektedir. Cariye kıza da yardım eder.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Mağarada yaşayan büyücü yaşlı kadın, zor durumdaki insanlara yardım etmektedir. Cariye kıza da yardım eder.

H12.2. Şarkının şiiriyle tanıma

Kız eline dutarı alır ve başından geçenleri anlatır.

H36.1. Ayakkabı testi

Cariye kız ayakkabısını düşürünce padişah bütün memlekette ayakkabının sahibi olan kızı aratır. Ayakkabı sadece onun ayağına uyunca aradıkları kızın o olduğunu anlarlar.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Üvey anne, kızı çok çalıştırdığı için ona "Cariye kız" denilmektedir.

H934.2. Üvey kız zorla görevlendirilir

Üvey annesi, kıza her gün bir miktar pamuk vererek eğirmesi için, ineği otlatmaya gönderir. Bir kap pirinç ile bir kap kırmızı mercimeği karıştırarak üvey kızın ayırmasını ister.

H934.3. Üvey anne tarafından verilen görevler

Üvey annesi, kıza her gün bir miktar pamuk vererek eğirmesi için ineği otlatmaya gönderir. Bir kap pirinç ile bir kap kırmızı mercimeği karıştırarak üvey kızın ayırmasını ister.

H971.1. Görevlerin yaşlı kadının yardımıyla yerine getirilmesi

Üvey annesi kıza her gün bir miktar pamuk vererek eğirmesi için, ineği otlatmaya gönderir. Yaşlı kadının verdiği akıl üzerine kız pamuğu her gün ineğe yedirerek memesinden iplik olarak alır.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Kız, pamuğu her gün ineğe yedirerek memesinden iplik olarak alır. Pirinç ile mercimeği ise horozla tavuk ayırırlar.

(T)H1091.2.1. Kümes hayvanlarının yardımıyla birbirine karışan tahılları ayırma

Üvey anne, ayırması için bir kap pirinçle bir kap yeşil mercimeği karıştırıp cariye kızın önüne koyar ve gider. Horoz pirinci, tavuk da yeşil mercimeği ayırır.

H1381. Bilinmeyen kişi üzerine araştırma

Padişah, bütün memlekette ayakkabının sahibi olan kızı arattırır.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Yaşlı kadın, kıza, pamukları ineğe yedirmesini, ineğin iplik olarak geri vereceğini söyler. Kız aynısını yapar ve ineğin memelerinden iplik sağar.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Üvey anne, kızın bir günde bu kadar pamuğu nasıl eğirdiğini anlamak için, onu gizlice takip eder ve olayın sırrını öğrenir.

(T)J152.2.1. Yaşlı kadının nasihati

Yaşlı kadın, pamuğu ineğe yedirip ip olarak sağmasını söyler kıza. İneğin derisi, ayakları, kanı ve kemiklerini toprağa gömmesini, bir gün lazım olacağını tembih eder.

K1310. Baştan çıkarma veya kıyafet değiştirme ile evlenme

Anne, öz kızını süsleyerek üvey kızının yerine geçirir ve şehzade ile evlendirir.

K1911. Sahte gelin (bir başkasının yerine gelin)

Saraydan gelini almaya gelen arabaya üvey anne öz kızını bindirir ve saraya gönderir.

(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar

Üvey anne, kızın gözlerini oyarak bataklığa bırakır ve gider.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Kız, herkesin yanında başından geçenleri anlatınca üvey anne ve öz kızının hileleri ortaya çıkar.

K2212.1. Hain üvey kız kardeş

Üvey kız, kardeş kızın yerine geçerek şehzadeyle evlenir.

L55.1. Üvey kız horlanır

Anne, kendi kızını hep üstün tutar ve üvey kızını akşama kadar çalıştırır, sürekli döver.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Üvey anne, öksüz kızı çok çalıştırdığı için ona "Cariye kız" denmektedir.

L113.1.6.1. Kahraman olarak çobanın kızı (evlatlık çocuk)

Çobanın kızı, yaşlı bir karı koca tarafından evlatlık edinilir.

L134. Talihi yaver gitmeyen kahraman kulübede yaşamak zorunda kalır

Gözleri oyularak bataklığa bırakılan kızı yaşlı bir adam bulur ve evlatlık edinir. Kız, yaşlı karı kocanın kulübesinde yaşamaya başlar.

L140. Kötü talih iyiye gider

Üvey annenin elinde sürekli ezilen ve dayak yiyen kız sonunda padişahın oğluyla evlenir.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Cariye kız, şehzadeyle evlenir.

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Üvey annenin elinde sürekli çalıştırılan ve dayak yiyen kız, büyücü yaşlı kadının yardımıyla padişahın oğluyla evlenir.

N400. Şanslı kazalar

Rüzgâr, kızın pamuklarını savurup mağaraya götürünce kız kendine yardım edecek olan büyücü yaşlı kadınla tanışır.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Şehzade avlanırken ırmağın öbür kıyısında, kaybolan sevgilisini görür.

N825.1. Çocuk sahibi olmayan yaşlı çift kahramanı evlat edinir

Bataklıkta kızı bulan yaşlı adam onu karısıyla birlikte yaşadığı kulübeye götürür ve evlatlık edinirler.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam, bataklıkta bulduğu kör kızı evine götürerek evlatlık edinir.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Mağarada yaşayan büyücü yaşlı kadın, kıza, pamuğu eğirmede ve saraya gitmesinde yardım eder.

N845. Yardımcı büyücü

Mağarada yaşayan büyücü yaşlı kadın, zor durumdaki insanlara yardım etmektedir. Cariye kıza da yardım eder.

P10. Krallar

Padişah, davet üzerine kızın yaşadığı kulübeye gelir.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade avlanırken sevdiği kızı görür ve tanır.

P232. Anne ve kızları

Anne, kendi kızını çok güzel yiyeceklerle besler. Üvey kıza ise kuru ekmek verip akşama kadar çalıştırır.

P236. Sorumsuz çocuklar

Kadının öz kızı evde hiçbir iş yapmamaktadır. Evin ve dışarının bütün işini üvey kız yapmaktadır.

P282. Üvey anne

Üvey anne kızı çok çalıştırmakta ve her bahaneyle dövmektedir.

P284. Üvey kız

Üvey kız çok çalışmasına rağmen bir türlü annesinin gözüne girememektedir.

P412. Çoban

Çobanlık yapan adam karısına bir türlü söz geçirememektedir.

P414. Avcı

Şehzade ve kız birbirlerinden habersiz olarak ava çıkarlar ve bir ırmağın kıyısında karşılaşırlar.

P634. Ziyafetler

Kız sarayda verilen ziyafete gidince şehzade onu görür. Kız padişah ve bütün saray görevlilerini evine ziyafete davet eder.

Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır

Cariye kız, kendini evlerine alan yaşlı adamla karısını zengin eder.

Q45. Misafirperverlik ödüllendirilir

Cariye kız, kendini evlerine alan yaşlı adamla karısını zengin eder.

Q451.7. Ceza olarak kör bırakma

Üvey anne kızın gözlerini oyar.

S31. Zalim üvey anne

Üvey anne kendi kızını en güzel yiyeceklerle besler, üvey kızı akşama kadar çalıştırır. Kızı her fırsatta döver, saçlarını yolar, çimdikleyerek vücudunu morartır. Sonunda kızın gözlerini oyarak bataklığa bırakır.

S146. Çukura terk etme

Üvey anne kızı bataklığa bırakır.

S165. Gözlerini oyarak sakat bırakma

Üvey anne kızın gözlerini oyar.

T15. İlk görüşte âşık olma

Şehzade ilk görüşte kıza âşık olur.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Şehzade, çobanın kızına âşık olur.

T100. Evlilik

Çoban dul bir kadınla evlenir.

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Şehzade çobanın önce üvey kızıyla, daha sonra da öz kızıyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Büyük düğün dernek kurulur ve şehzade çobanın kızıyla evlenir.

T192. Zorla evlenme

Gelini almaya gelen arabaya hile ile başka bir kız bindirilir. Şehzade son anda durumu fark etse de sesini çıkarmaz.

T251. Şirret kadın

Çoban, sonradan evlendiği kadına bir türlü söz geçirememektedir.

T256. Karı koca arasındaki tartışmalar

Kadın, kocasına rahat vermemektedir.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Şehzade, saraya gelin olarak başka bir kızın getirildiğini görünce olağanüstü gece uzak bir sefere çıkar.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Yoksul adam ile karısı, kızın ağzından dökülen gülleri ve gözlerinden dökülen incileri satarak zengin olurlar.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Kız, herkesin önünde başından geçenleri anlatınca hilekar üvey anne ve kızı bayılırlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, karga üfürükçü iken, serçe fitneci iken, sülün kırmızı iken, kanadı uzun iken, kurt bekçi iken, tilki muhafız iken... Bir zamanlar bir çoban varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi biz gelelim Cariye kıza.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın Tasviri)

"Cariye kız on dört günlük ay gibi dolgun peri kızlarından yüz kat daha güzel olmuş" "....ay gibi ağzı gün gibi gözü var..." "Uzun boylu, iki yanağı elma gibi, ağzı yüksük gibi, ahu gözlü, şirin sözlüymüş."

Z11. Ani bitişler

Baba kızıyla buluşmuş, büyük düğün dernek kurulmuş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi kat minder

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kız

Z183. Sembolik isimler

Üvey anne kızı çok çalıştırdığı için ona "Cariye kız" denilmektedir.

1.7. Yalmağız

a. Masalın özeti:

1. Bir oğlan eline masat, ayna ve tarak alıp, köyde yaşayan yalmağız teyzesinden haber getirmek için yola çıkar.

2. Oğlan köye ulaşır, evine giderek yalmağız teyzesiyle görüşür. Yalmağız gizlice oğlanın atını yer. Oğlanı da yeme düşüncesiyle evin önündeki kazanın altında ateş yakar.

3. Bir farenin yardımıyla oğlan kaçar. Bunu fark eden Yalmağız, kovalamaya başlar.

4. Yalmağız yaklaştığında, oğlan elindeki masat taşını yere atar. Aralarında büyük bir dağ peyda olur. Yalmağız taşları kemirerek kendisine yol açar ve dağı aşıp kovalamaya devam eder.

5. İyice yaklaştığında oğlan aynayı yere atar. Aralarında büyük bir ırmak peyda olur. Yalmağız, ırmağı da geçerek kovalamaya devam eder.

6. Oğlan bu sefer tarağı yere atar. Birden büyükçe bir çalılık peyda olur. Yalmağız dişlerini çıkarıp testere yapar ve ağaçları keserek kovalamaya devam eder.

7. İyice yaklaştığında oğlan ırmağın kıyısında bir ağaca tırmanır. Yalmağız ağacı kesmeye başlayınca oğlan var gücüyle köpeğini çağırır.

8. Köpeği gelip Yalmağız'la dalaşarak ırmağın içinde onu öldürür.

b. Masaldaki Motifler:

B120. Akıllı hayvanlar

Fare, oğlana kaçmasını tavsiye eder.

(T)B164.3. Akıl veren fare

Fare, oğlana cadıdan kurtulması için yapması gerekenleri söyler.

B211.1.7. Konuşan köpek

Köpek, oğlanla konuşur ve yalmağıza saldırır.

B211.2.8. Konuşan fare

Fare, oğlanla konuşur ve ona akıl verir.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Oğlan, fare ile köpeğin konuşmasını anlar.

B301. Sadık hayvan

Oğlan, köpeğine seslenince köpek gelip yalmağızı öldürür.

B421. Yardımcı köpek

Köpek, oğlanın yardımına koşar ve yalmağızı öldürür.

B437.2. Yardımcı fare

Oğlana kaçmasını söyleyen fare, yardım eder ve oğlan kaçar.

B521.3. Hayvanlar tehlikeye karşı uyarıda bulunur

Fare, yalmağızın kötü niyetini oğlana bildirir ve oğlan kaçar.

B523. İnsanları takip edenlerden koruyan hayvan

Köpek, oğlanı tam yakalamak üzere olan yalmağızı öldürür.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Fare, oğlana kaçmasını söyler ve nasıl kaçacağını öğretir.

B740. Hayvanların olağanüstü gücü

Sahibine yardım etmek isteyen köpek, bağlı olduğu çınar ağacını kökünden çıkarır.

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Oğlan elindeki masat taşını yere atınca büyük bir dağ peyda olur.

(T)D454.7.2. Tarağın ormana, çalılığa, dikenlere dönüşmesi

Oğlan, elindeki tarafı yere atınca bir çalılık peyda olur.

(T)D454.12.1. Ayna denize, ırmağa dönüşür

Oğlan, elindeki aynayı yere atınca bir ırmak peyda olur.

D810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi

Oğlana sihirli masat taşını, sihirli aynayı ve sihirli tarağı annesi verir.

D815.1. Anneden alınan sihirli obje

Oğlana sihirli ayna, tarak ve masat taşını annesi verir.

D915.1. Büyüyle oluşturulan nehir

Oğlan elindeki aynayı yere atınca bir ırmak peyda olur.

D932.0.1. Dağ sihirle oluşturulur

Oğlan elindeki masat taşını yere atınca büyük bir dağ peyda olur.

D941.1. Orman sihirle oluşturulur

Oğlan elindeki tarafı yere atınca bir çalılık peyda olur.

D1004. Sihirli gözyaşı

Oğlanın gözünden bir damla gözyaşı ırmağa damlayınca kötü talih iyiye gider ve köpek, yalmağızı öldürür.

D1072.1. Sihirli tarak

Oğlan, elindeki tarafı yere atınca çalılık peyda olur.

D1163. Sihirli ayna

Oğlan, elindeki aynayı yere atınca bir ırmak peyda olur.

D1188. Sihirli masat taşı

Oğlan, elindeki masat taşını yere atınca bir dağ peyda olur.

D2165.3. Sihir takip edenleri engellemek için kullanılır

Oğlan, kendini takip eden cadıya yakalanmamak için elindeki sihirli ayna, tarak ve masat taşını yere atar.

F544.3. Olağanüstü diş

Yalmağız dişlerini birer birer çıkarıp dağı keser, testere yapıp ağaçları keser, dallarını ve dikenleri budar.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Köpek kendinden yardım bekleyen sahibine yardıma koşar ve yalmağızı öldürür.

F827. Olağanüstü süs eşyaları

Oğlana, annesinin verdiği tarak sihirlidir.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Oğlana, annesinin verdiği ayna sihirlidir.

(T)F.899.5. Olağanüstü masat taşı

Oğlana, annesinin verdiği masat taşı sihirlidir.

G11.3. Yamyam (büyücü) cadı

Yalmağız, köydeki bütün canlıları yer. Oğlanı da pişirip yiyecekken oğlan kaçar.

G214. Olağanüstü dişe sahip olan büyücü

Yalmağız dişlerini birer birer çıkarıp dağı keser, testere yapıp ağaçları keser, dallarını ve dikenleri budar.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Cadı, köyde yaşamaktadır.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Cadı, gördüğü bütün canlıları yemektedir.

G262. İnsanları öldüren büyücü

Köydeki bütün canlıları yiyen yalmağız, önce yeğeninin atını yer, sonra da yemek için yeğenini kovalar.

G265.4.1. Büyücü hayvanların ölümüne sebep olur

Köydeki bütün canlıları yiyen yalmağız, önce yeğeninin atını yer, sonra da yemek için yeğenini kovalar.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Yalmağız, oğlanı takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Oğlan, yalmağızdan kaçar.

G278. Cadının ölümü

Yalmağızla köpek ırmağın içinde dalaşırlar ve köpek yalmağızı öldürür.

H614. Anlaşılmaz olguların açıklanması

Yalmağızı öldürmek için ırmağa dalan köpek, oğlana "Su süt gibi olursa ümidini kesme,irin çıkarsa ümidini kes, kan çıkarsa sevin!" der.

H900. Zorla verilen vazife

Anne, oğlundan gidip köydeki yalmağızdan haber getirmesini ister.

(T)H919.8. Annenin verdiği vazifeler

Oğlana, köydeki yalmağızdan haber getirme görevini annesi verir.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Oğlan, fare ve köpeğin yardımıyla annesinin verdiği görevi başarır.

H1511. Ateşte yakarak kahramanı öldürmeye teşebbüs

Yalmağız, oğlanı pişirip yiyecekken oğlan kaçar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Fare, oğlana nasıl kaçacağını öğretir.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Oğlan, dişlerini çıkarıp dağı keserek geçtiğini, boynuna taş bağlayarak ırmağı geçtiğini söyleyince yalmağız da aynısını yapar.

K650. Kaçmanın diğer yöntemleri

Oğlan, farenin yardımıyla hile yapar ve yalmağızdan kaçar.

K2050. Faziletli görünme

Oğlanı pişirip yeme düşüncesinde olan yalmağız, oğlana yemek yapacağını söyleyerek kazanın altında ateş yakar.

L140. Kötü talih iyiye gider

Oğlanın gözünden bir damla gözyaşı ırmağa damlayınca kötü talih iyiye gider ve köpek, yalmağızı öldürür.

M244. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki anlaşmalar

Oğlan, fareyle anlaşarak yaptıkları bir plan sayesinde cadıdan kurtulur.

P231. Anne ve oğlu

Anne sihirli nesneler vererek oğlunu teyzesinden haber getirmeye gönderir.

P253.0.1. Kız kardeşin oğlu

Yalmağız, ayağına gelen yeğenini yemek ister.

P294. Teyze, hala

Oğlan kendini yemek isteyen yalmağız teyzesinden kaçar.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Oğlanı yemek isteyen yalmağızı oğlanın köpeği öldürür.

Q428. Suda boğarak cezalandırma

Köpek, yalmağızı suyun içinde dalaşarak öldürür.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Oğlan, kendini yemek isteyen yalmağız teyzesinden kaçar.

R260. Takipler

Yalmağız, oğlanı takip eder.

R311. Ağaca sığınma

Yalmağız tam yakalayacağı sırada oğlan ağaca çıkar.

S72. Zalim teyze

Köydeki bütün canlıları yiyen yalmağız teyzesi, oğlanın atını yedikten sonra pişirip kendini de yemek ister.

S131. Suda boğarak öldürme

Köpek, yalmağızı suyun içinde dalaşarak öldürür.

T569. Anormal doğumlar- çeşitli

Oğlanın teyzesi, yalmağız olarak doğar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, yaşlı bir kadın varmış.

Z11. Ani bitişler

İnsan düşmanı yalmağızın ölümü böyle olmuş.

Z65. Renk formülleri

Kula at

Z100. Sembolizm

Yalmağızı öldürmek için ırmağa dalan köpek, oğlana "Su süt gibi olursa ümidini kesme,irin çıkarsa ümidini kes, kan çıkarsa sevin!" der.

1.8. Bedel Batır

a. Masalın özeti:

1. Bir adamın atı, her yıl doğurduğunda yavrusu kaçırılmaktadır. Devin kaçırdığını anlayınca yakalamaları için adam üç oğlunu gönderir.

2. Üç kardeş yol alırlar. Karşılarına üç yol çıkar. Büyüğü "Giden gelir", ortancası "Ya gelir ya gelmez", Bedel de "Asla gelmez" yolundan gider.

3. Bedel giderek devlerin kalesine ulaşır. İçeri girer ve devlerin kaçırdığı Akkız adında bir kızla konuşur. Kız devlerin geleceği yolu gösterir. Bedel, sırasıyla Ak dev, Sarı dev ve Kara devle savaşıp onları öldürür.

4. Devlerin bindiği atlar her yıl kaçırılan tulparlardır. Bedel Batır ağabeylerini bulur ve devlerin kalesine geri dönerler. Ağabeyleri kurdukları tuzakla Bedel Batır'ın ayaklarını keserler, onu kalede bırakıp atlar ile kızı alarak memleketlerine giderler.

5. Günler sonra kaleye biri kolsuz, biri kör iki adam gelirler. Üçü, arkadaş olurlar. Kör adam, nişanlısının padişah tarafından zorla alındığını söyler. Üç arkadaş birlikte plan yaparak kızı kaçırırlar ve kaleye getirirler.

6. Bir yalmağız her gün gelip kızın kanını emmeye başlar. Üç arkadaş gözetleyip yalmağızı yakalarlar. Yalmağız, kızı yutar ve iyileştirerek çıkarır. Yalmağız sırasıyla dördünü de yutup çıkarır ve hepsi iyileşir.

7. Bedel Batır kendi evine gelir, her şeyi anlatır. İki büyük kardeş evden kovulurlar. Akkız ile Bedel Batır için düğün dernek kurulur.

b. Masaldaki Motifler:

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Serçe, Bedel Batır'ın yalmağızın serçe parmağında olduğunu söyler.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

Serçe, Bedel Batır'ın yalmağızın serçe parmağında olduğunu söyler.

B184.1.1.2. Kuş kadar hızlı at

Kırmızı kısrağın tulpar tayları rüzgar gibi hızlıdır.

B211.3.7. Konuşan serçe

Serçe, Bedel Batır'ın yerini söyler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kız, serçenin ne dediğini anlar.

B301. Sadık hayvan

Devler tarafından kaçırılan Kırmızı tay, sahibinin geldiğini hissedince sevincinden titreyip durur.

B457.2. Yardımcı güvercin

Serçe, Bedel Batır'ın yerini söyler.

C420. Sırları açıklama yasağı

Yalmağız, kızın kanını emdiğini kimseye söylememesini tembih eder.

D1146. Sihirli kapı

Dev kaleye yaklaşınca kapılar kendiliğinden açılırlar.

D1610.5. Konuşan baş

Yalmağızın koparılan başı yiğitleri tehdit eder.

D1641.7.1. Kendi kendine yuvarlanan baş

Yalmağızın koparılan başı kendi kendine yuvarlanır.

D1711. Sihirbaz

Yalmağız, sihirle tedavi etme gücüne sahiptir.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Yalmağızın yutup çıkardığı kör adam gözlerine kavuşur.

D2161.3.3. Sihirle kol veya bacağın tedavisi

Yalmağızın yutup çıkardığı kolsuz adam kollarına, Bedel Batır ise ayaklarına kavuşur.

D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski güzelliğine, kolsuz adam kollarına, kör adam gözlerine, Bedel Batır ise ayaklarına kavuşur.

D2175. Sihirle tedavi

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski güzelliğine, kolsuz adam kollarına, kör adam gözlerine, Bedel Batır ise ayaklarına kavuşur.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Üç kardeş devlerin kaçırdığı atları getirmek için yola çıkarlar.

F163.1.4. Altın ve gümüş kale, şato

Devlerin kalesinin duvarları altın suyuyla yıkandığı için güneşte parlamaktadır.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Devin kalesini gezen Bedel Batır, üçüncü odada değişik tatlılar, pastalar, kekler ve dördüncü odada yüz çeşit önemli yemek olduğunu görür.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Devlerin kalesindeki odalar hazineyle doludur.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Serçe, Bedel Batır'ın yalmağızın serçe parmağında olduğunu söyler.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Padişahın atlarını kaçıran devlerden birinin rengi beyaz, birinin sarı birinin de karadır.

F515.3. İnsan boyunda parmak

Yalmağızın parmakları o kadar büyüktür ki Bedel Batır onun serçe parmağına sığabilmektedir.

F531.1. Devlerin görünümü

Devlerden birinin rengi beyaz, birinin sarı birinin de karadır.

F531.4. Devlerin muazzam mülkiyetleri

Devlerin kalesi altın suyuyla yıkandığı için uzaktan parlamaktadır. Kalenin içindeki odalar hazineyle doludur.

F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev

Güçlü devler, Bedel Batır ile dövüşürler.

F531.6.3.1. Devler kalede yaşarlar

Devlerin kalesi altın suyuyla yıkandığı için uzaktan parlamaktadır.

F531.6.7.1. Devin sahip olduğu hazine

Devlerin kalesindeki odalar hazineyle doludur.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Bedel Batır güçlü devleri kaldırıp yere vurur ve öldürür.

F531.6.16.3. Devlerin hizmetçisi olan insanlar

Devlerin kalesinde hizmetçi kızlar vardır.

F552.1. Olağanüstü parmaklı el

Yalmağızın parmakları o kadar büyüktür ki Bedel Batır onun serçe parmağına sığabilmektedir.

F555.3. Çok uzun saç

Yalmağız saçının bir teliyle adamı bağlar.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Kolsuz adam o kadar hızlı koşabilmektedir ki, kovaladığı geyikle yan yana gitmektedir.

F628. Oldukça kuvvetli adam

Bedel Batır güçlü devleri kaldırıp yere vurur ve öldürür.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Bedel Batır güçlü devleri kaldırıp yere vurur ve öldürür.

(T)F661.5.6. Uçan kuşu vuran adam

Bedel Batır, okla uçan kuşları vurup düşürerek yer ve yaşamını sürdürür.

F679.5. Başarılı avcı

Bedel Batır, okla uçan kuşları vurup düşürerek yer ve yaşamını sürdürür.

F771.4.1. Devlerin yaşadığı kale

Devlerin kalesinin duvarları altın suyuyla yıkanmıştır.

F776. Olağanüstü kapı

Devler kaleye yaklaştığında kapılar kendiliğinden açılır.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Devlerin kalesinde kırk oda vardır.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Ak dev geldiğinde gökyüzünü toz kaplar, yer sarsılır. Her taraf beyaz sise bürünür. Sarı dev geldiğinde hava ısınır, yer demir gibi kızar ve alev çıkar. Kara dev geldiğinde her taraf karanlığa gömülür. Dev öldürüldükten sonra karanlık yok olur.

F914. Kişi yutar ve tekrar çıkarır

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski güzelliğine, kolsuz adam kollarına, kör adam gözlerine, Bedel Batır ise ayaklarına kavuşur.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski güzelliğine, kolsuz adam kollarına, kör adam gözlerine, Bedel Batır ise ayaklarına kavuşur.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kör adam da gözlerine kavuşur.

G11.3. Yamyam (büyücü) cadı

Yalmağız, her gün kızın kanını emer.

G111. Büyük devler kalede hüküm sürer

Devler altın suyuyla yıkanmış kalede yaşamaktadırlar.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Devlerden birinin rengi beyaz, birinin sarı birinin de karadır.

G200. Büyücü, cadı

Yalmağız, yuttuğu insanları iyileştirme gücüne sahiptir.

G210. Cadıların (büyücülerin) şekli

Yalmağızın parmakları o kadar büyüktür ki Bedel Batır onun serçe parmağına sığabilmektedir.

G219.5. Buruşuk büyücü

Yalmağız, yüzü buruşmuş yaşlı bir kadındır.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Yalmağız, kavurga kavurmakta ve kan emmektedir.

G262.1. Büyücü kan emer

Yalmağız, kızın kanını emer.

G278. Cadının ölümü

Arkadaşları, Bedel Batır'ı yutup çıkarmayan yalmağızı kıyma gibi doğrarlar. Kendiliğinden yuvarlanıp tehditler savuran başını kılıçlarlar. Yalmağız ölür.

G317. Güreşen dev

Bedel Batır güçlü devleri kaldırıp yere vurur ve öldürür.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Akkız, devlerin kalesinde esir tutulmaktadır.

G400. İnsan devin esiri olur

Akkız, devlerin kalesinde esir tutulmaktadır.

G440. Dev, insanı kaçırır

Devler, Akkız'ı kaçırmışlardır.

G451. Işığı takip ederek büyücünün tuzağına düşme

Yemek pişirdiği ateş sönünce ateş almak için kız uzakta gördüğü dumana doğru gider ve yalmağızın eline düşer.

G462. Devin evinde hizmetçi olan insan

Devlerin kalesinde hizmetçi kızlar vardır.

G512. Devin öldürülmesi

Bedel Batır üç dev ile sırayla dövüşerek onları öldürür.

G535. Devin esiri olan kadın, kahramana yardım eder

Devlerin esiri olan Akkız, Bedel Batır'ın karnını doyurur. Sarı devle dövüşürken yiğide rafadan yumurta pişirip yedirir. Kara devle dövüşürken devin ayaklarının altına tahıl serper.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kolsuz adam ile kör adam başlarından geçenleri Bedel Batır'a anlatırlar.

H900. Zorla verilen vazife

Üç kardeş, devlerin kaçırdığı atları bulup getirmekle görevlendirilirler.

(T)H919.7. Babanın verdiği vazifeler

Üç kardeşe, devlerin kaçırdığı atları bulup getirme görevini babaları verir.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Bedel Batır üç devi öldürerek atları geri alır.

H1150. Görev: Çalma, elde etme veya katletme

Babaları, üç kardeşe devlerin kaçırdığı atları bulup getirme görevini verir.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Babaları, kaybolan atların devler tarafından kaçırıldığını anlayınca üç oğlunu atları getirmeleri için göndermeye karar verir.

H1242. En küçük kardeş araştırmayı tek başına başarır

Bedel Batır devleri tek başına öldürüp atları alır.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Bedel Batır atları getirmek için devlerin mekânına gider.

H1289.3. Devlerin ülkesinde araştırma

Bedel Batır, devlerin kaçırdığı atları getirmek için onların mekânına gider.

H1308. En iyi atlar için araştırma

Bedel Batır, devlerin kaçırdığı en iyi atları getirmek için onların mekânına gider.

H1331.4. Olağanüstü atın araştırılması

Üç kardeş, devler tarafından kaçırılan tulparları getirmek için yola çıkarlar.

H1381. Bilinmeyen kişi üzerine araştırma

Atın doğurduğu tulparlar doğdukları gece çalınmaktadırlar. Adam, tayları çalanın yakalanması için oğullarına sırayla nöbet tutturur.

H1481. Uyanık kalmak için baş parmak kesilir ve yaraya tuz serpilir

Nöbet tutan Bedel Batır ağabeyleri gibi uyumamak için elini kesip yaraya tuz basar.

H1511. Ateşte yakarak kahramanı öldürmeye teşebbüs

Yalmağız, kızı pişirerek yemek ister.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Atların doğdukları gece kaybolmalarının sebebini anlamak için Bedel Batır nöbet tutar ve devlerin kaçırdığını anlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Arkadaşları, Bedel Batır'ın yerini serçeden öğrenirler.

J610. Tedbir

Nöbet tutan Bedel Batır, ağabeyleri gibi uyumamak için elini kesip yaraya tuz basar.

J1020. Birleşmenin gücü

Ayakları olmayan, iyi nişancı Bedel Batır ile hızlı koşabilen, kolsuz adam arkadaş olurlar ve biri diğerinin sırtında avlanmaya başlarlar.

K730. Kurbana tuzak kurma

Küçük kardeşin başarılarını kıskanan büyük ağabeyler kapının önüne kılıç koyarak Bedel Batır'ın ayaklarını keserler.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Ağabeyleri Bedel Batır'ı hileyle yaralayıp terk ederek hazineyi, atları ve kızı kendileri götürürler ve bunun kendilerinin başarısı olduğunu söylerler.

K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır

Yalmağız, her gün başına baktırma bahanesiyle kızın kanını emer.

K2050. Faziletli görünme

Kötü niyetli yalmağız, ateş istemeye gelen kıza kurnazca davranarak ateş ve kavurga verip gönderir.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Evine dönen Bedel Batır olayları anlatınca ağabeylerinin yalanı ortaya çıkar.

K2211.0.1. Hain büyük erkek kardeş

Ağabeyleri Bedel Batır'ın başarılarını kıskandıkları için onu sakat bırakıp giderler.

L10. En küçük oğlun zaferi

Bedel Batır devleri öldürerek atları geri alır.

L31. En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder

Bedel Batır devler öldürdükten sonra ağabeylerini arar bulur ve onları sefil hayattan kurtarır.

L114.4. Hilekar kahraman

Ağabeyleri Bedel Batır'ı hileyle yaralayıp terk ederek hazineyi, atları ve kızı kendileri götürürler ve bunun kendilerinin başarısı olduğunu söylerler.

M295. Sır tutma anlaşması

Yalmağız, kanını emdiğini kimseye söylememesini kıza tembih eder.

N122.0.1. Yolların seçimi

Büyük kardeş "Gitse gelir", ortancası "Ya gelir ya gelmez", Bedel Batır ise "Asla gelmez" yazılı yoldan gider.

N538.2. Devin mağlup edilmesiyle elde edilen hazine

Bedel Batır öldürdüğü üç devin kalesinde ağzına kadar hazinelerle dolu odaları gezer.

N838. Yardımcı kahraman

Bedel Batır önceden kör olan arkadaşına yardım eder ve nişanlısına kavuşturur.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah zalimdir.

P15.2.1. Kral, insanların karılarını alarak kendi eşi yapar

Padişah, kör adamın nişanlısını zorla alarak evlenir.

P233. Baba ve oğul

Sefere çıkan oğlu geri dönmeyince ağlamaktan babasının gözleri kör olur. Adam ölmeden önce oğullarını sırayla yanına çağırarak vasiyette bulunur. Küçük oğlan babasının mezarının başında üç gün nöbet tutar. Baba, üç oğlunu atları getirmeleri için sefere gönderir.

P251.5.3. Düşman erkek kardeşler

Ağabeyleri Bedel Batır'ın başarılarını kıskandıkları için onu sakat bırakıp giderler.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç kardeş birlikte sefere çıkarlar.

P310. Dostluk, arkadaşlık

Bedel Batır yolda rastladığı kolsuz ve kör adamlarla arkadaş olup aynı kalede yaşamaya başlarlar, birbirlerine yardım ederler.

P414. Avcı

Bedel Batır havada uçan kuşu vurabilmektedir.

Q213. Kaçırmak cezalandırılır

Bedel Batır, atları her yıl kaçıran devleri öldürür.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Kızın kanını emen ve Bedel Batır'ı yuttuktan sonra çıkarmayan yalmağız öldürülür.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Sahtekarlık yapan iki büyük kardeş evden kovulurlar.

Q281. Nankörlük cezalandırılır

Büyük şehzadeler, kendilerini kurtaran Bedel Batır'ı yaralayarak nankörlük ederler. Büyük kardeşler evden kovulurlar.

Q411. Ölüm cezası

Bedel Batır'ı yutup tekrar çıkarmayan yalmağızı arkadaşları kıyma gibi doğrarlar.

Q431. Sürgün ederek cezalandırma

İki büyük kardeş hileleri ortaya çıkınca evden kovulurlar.

Q451.1. Ceza olarak eller kesilir

Koşuda padişahın adamını geçen yiğidin kolları kestirilir.

Q451.7. Ceza olarak kör bırakma

Nişanlısı, padişah tarafından zorla alınan yiğit itiraz edince gözlerini oyarlar.

Q520. Pişmanlıklar

İki büyük kardeş, küçük kardeşe yaptıklarından dolayı pişman olurlar.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Devler Akkız'ı kaçırıp esir ederler.

R111.1.8. Genç kızın cadıdan kurtarılması

Bedel Batır ve arkadaşları her gün kızın kanını emen yalmağızı öldürürler.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Büyük kardeşler tuzak kurarak Bedel Batır'ın ayaklarını keserler.

S118. Keserek öldürme

Yalmağızı kıyma gibi doğrarlar, tehdit eden başını da kılıçlarlar.

S161. Kollarını keserek sakat bırakma

Koşuda padişahın adamını geçen yiğidin kolları kestirilir.

S162. Ayaklarını keserek sakat bırakma

Ağabeyleri Bedel Batır'a tuzak kurup iki ayağını keserler ve terk edip giderler.

S165. Gözlerini oyarak sakat bırakma

Nişanlısı, padişah tarafından zorla alınan yiğit itiraz edince gözlerini oyarlar.

T100. Evlilik

Bedel Batır, devlerden kurtardığı Akkız ile evlenir.

T135. Düğün merasimi

Bedel Batır, büyük düğün dernek kurup Akkız'la evlenir.

T192. Zorla evlenme

Padişah, yiğidin nişanlısını zorla elinden alır.

T210.1. Sadık kadın

Bedel Batır tarafından devlerden kurtarılan Akkız, Bedel Batır'ın büyük ağabeyiyle evlendirilmeye karşı çıkar ve Bedel Batır'ın gelmesini bekler.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Bedel Batır babasının ve kardeşlerinin huzurunda her şeyi anlatınca ağabeylerinin hileleri ortaya çıkar ve af dilerler.

W33. Kahramanlık

Bedel Batır büyük bir kahramanlıkla üç devi öldürür.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Ağabeyleri hile ile Bedel Batır'ı yaralar ve atlar ile kızı alıp kaçarlar.

W154. Nankörlük

Büyük şehzadeler, kendilerini kurtaran Bedel Batır'ı yaralayarak nankörlük ederler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Bir dedenin Kırmızı kısrak atı her yıl tulpar doğuruyormuş.

Z11. Ani bitişler

Bedel Batır, Akkız ile evlenmiş. Çok büyük düğün dernek kurulmuş.

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı kısrak, kırmızı tay

Beyaz (ak): Akdev

Siyah (kara): Kara dev

Sarı: Sarı ışık, sarı dev

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üç sakat, üç gün, üç yol

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi ördek, yedi koyun eti, yedi çaydanlıkta çay, yedi aşırışta yemek, yedi defada yutmak, yedi defa çiğnemek,

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kişilik yemek, kırk oda

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün

Z221. Kahraman olarak en küçük erkek kardeş

Bedel Batır devleri tek başına öldürüp atları alır.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Bedel Batır güçlü devleri kaldırıp yere vurur ve öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Bedel Batır evine geri döner.

1.9. Altın Balık

a. Masalın özeti:

1. Padişah, rüyasında gördüğü altın balığın yakalanmasını ister. Balıkçılık yapan bir adam oğluyla birlikte balığı yakalar.

2. Adam padişaha haber vermeye gider. Oğlan balığı serbest bırakır. Padişah oğlanı ırmağa attırır.

3. Balıkçı yiğit ırmağın ortasındaki bir adacığa sürüklenir ve bu adanın sahibi olan cinle karşılaşır. Cin, oğlanı götürüp kuyuya indirir ve orada bırakıp gider.

4. Cin, birkaç gün sonra başka bir yiğidi kuyuya sarkıtır. İki yiğit kuyudan çıkarlar. Bir çobana rastlarlar.

5. Çoban onlara, padişahlarının kızının doğduğu günden beri dilsiz olduğunu; padişahın, kızını konuşturanı kendisine damat yapacağını bildirdiğini söyler.

6. İki dost o şehre giderler. Padişah ile konuşurlar. Balıkçı yiğit bekler ve diğeri melikenin yanına gidip onu konuşturur. Kız, yüzüğünü yiğide verir.

7. İki arkadaş bir at ile padişahın kızını alarak ırmağın kıyısına gelirler. Yiğit her şeyi balıkçı oğlana bırakır ve altın balığa dönüşüp suya atlar.

8. Balıkçı oğlan anlar ki bu kendisinin kurtardığı altın balıktır. Kız ile birlikte ata biner, memleketine doğru uçup gider.

b. Masaldaki Motifler:

B15.1.2.1.1. İki başlı yılan

Yiğit kılıcını çekip kızın üzerine yürüyünce, kızın ağzından iki başlı bir yılan çıkar.

B102.4. Altın balık

Padişah rüyasında altın balık görür ve altın balığın yakalanması için memlekete haber salar. Balıkçı bir ihtiyar ile oğlu altın balığı yakalarlar.

B124. Akıllı balık

Balık, kendini padişaha teslim etmemesini, aksi takdirde öldüreceğini söyleyerek oğlana yalvarır. Oğlan onu tekrar suya atar.

B175. Sihirli balık

Altın balık, insana dönüşür.

B176.1. Sihirli yılan

Korkutulan kızın ağzından iki başlı yılan çıkınca kız konuşmaya başlar.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Balıkçı yiğit ile melike tulpar ata binerek uçarlar.

B211.5. Konuşan balık

Altın balık, kendini tekrar suya atmasını söyler balıkçı yiğide.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Balıkçı yiğit, altın balığın konuşmasını anlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Balıkçı yiğit ve melike tulpar at ile uçarak balıkçı adamın yanına giderler.

B375.1. Müteşekkir balık suya döner

Aslen altın balık olan yiğit, balıkçı yiğide yardım ettikten sonra tekrar balığa dönüşerek ırmağa atlar.

B375.1.2. Balık suya atıldığı için müteşekkir olur

Tora takılan altın balığı, yiğit tekrar suya atınca balık daha sonra ona yardım eder.

B470. Yardımcı balıklar

Altın balık insana dönüşerek oğlanı kuyudan kurtarır ve padişahın kızıyla evlenmesini sağlar.

B522. Hayvan kahramanı öldürülmekten kurtarır

Altın balık, insana dönüşerek ölüme terk edilen oğlanı kuyudan çıkarır.

B530. Hayvanlar insanları besler

Beş gün boyunca kuyunun altında aç kalan balıkçı yiğide, aslen altın balık olan yiğit yiyecek götürür.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Balık altındandır.

B784.1.3. İnsanın yılan yutması

Korkutulan kızın ağzından iki başlı yılan çıkınca kız konuşmaya başlar.

D170. Balığa dönüşme

Altın balık insana dönüşür, kendini kurtaran yiğide yardım eder ve tekrar balığa dönüşür.

D370. Balığın insana dönüşmesi

Altın balık insana dönüşür, kendini kurtaran yiğide yardım eder ve tekrar balığa dönüşür.

D2020. Sihirli dilsizlik

Hiç konuşamayan melikenin ağzından iki başlı yılan çıkınca konuşmaya başlar.

F134. Adadaki diğer dünya

Oğlan adadaki cinin bağında dolaşır.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Balıkçı yiğidin indiği kuyunun içi oldukça geniş ve orada bir hazine vardır.

F167.1. Diğer dünyanın hayvanları

Tora takılan balık altındandır.

F200.1. Cinler

Oğlan adadaki cinin bağında dolaşırken cinle karşılaşır. Cin onu kuyuya indirir ve çıkarmaz.

F569.3.1. Konuşmayan prenses

Melike doğduktan beri hiç konuşmamaktadır.

F601.6. Olağanüstü arkadaşlar hayvana dönüşür

Aslen altın balık olan yiğit, balıkçı yiğide yardım ettikten sonra tekrar balığa dönüşerek ırmağa atlar.

F718. Olağanüstü pınar, kuyu

Balıkçı yiğidin indiği kuyunun içi oldukça geniş ve orada bir hazine vardır.

F731. Hazineyle dolu ada

Balıkçı adada bir kuyuya iner. Kuyunun içi oldukça geniş ve orada bir hazine vardır.

F954. Dilsiz insanın konuşmaya başlaması

Doğduktan beri hiç konuşmayan kızı yiğit konuşturur.

F986. Balıkla ilgili olağanüstü hadiseler

Altın balık, kendini tekrar suya atan balıkçı yiğide yardım etmek için insana dönüşür.

F1068. Realist rüya

Padişah rüyasında altın balık görür ve balığın yakalanmasını ister. Altın balığı yoksul bir balıkçı adam ile oğlu yakalarlar.

G307. Cin

Oğlan adadaki cinin bağında dolaşırken cinle karşılaşır. Cin onu kuyuya indirir ve çıkarmaz.

H94. Yüzük vasıtasıyla tanıma

Melike kendini konuşturan yiğide yüzüğünü verir. Yiğit yüzüğü götürüp padişaha gösterir ve kızı alır.

(T)H123. Çeşitli hareketler vasıtasıyla tanıma

Yiğit altın balığa dönüşünce, balıkçı yiğit onun kendinin suya attığı altın balık olduğunu anlar.

H343. Dilsiz kızı konuşturma imtihanı

Padişah, doğuştan konuşmayan kızını kim konuşturursa ona vereceğini söyler.

H346. Kendini tedavi eden adama verilen prenses

Padişahın kızı, kendini konuşturan yiğide verilir.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Yiğit, padişahın hiç konuşmayan kızını konuşturmayı başarır.

H1020. Tabiatın kanunlarına aykırı vazifeler

Padişah, vezirlerini çağırır ve rüyasında gördüğü altın balığı yakalayıp getirmelerini ister.

H1194.0.1. Konuşmayan bir insanı konuşturmak

Padişah, doğuştan konuşmayan kızını kim konuşturursa onu damat yapacaktır.

H1212.1. Araştırma görülen rüya yüzünden kararlaştırılır

Padişah rüyasında altın balık görür ve balığın yakalanmasını ister. Yoksul bir balıkçı adam ile oğlu altın balığı yakalamaya giderler.

H1229.3. Araştırma, rüyada görülen çok güzel bir şey için kararlaştırılır

Padişah rüyasında altın balık görür ve balığın yakalanmasını ister. Yoksul bir balıkçı adam ile oğlu altın balığı yakalamaya giderler.

H1320.2. Rüyada görülen nesneler üzerine araştırma

Padişah rüyasında altın balık görür ve balığın yakalanmasını ister. Yoksul bir balıkçı adam ile oğlu altın balığı yakalamaya giderler.

(T)H1331.10. Olağanüstü balık üzerine araştırma

Padişah altın balığı yakalayıp getirmeleri için vezirlerini gönderir.

K1931.4. Sahtekarlar kahramanı kuyunun içinde bırakırlar

Cin, balıkçı yiğidi kandırarak kuyunun içine sarkıtır ve kuyunun ağzına taş kapatıp gider.

K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar

Cin, balıkçı yiğidi kuyuya sarkıtıp ağzını taşla kapatır.

L124. Dilsiz kahraman

Padişahın kızı, doğduktan beri kimseyle konuşmamaktadır. Altın balığı serbest bıraktığı için padişah tarafından suya attırılan balıkçı yiğit, daha sonra bir başka padişahın kızıyla evlenir.

M241. Bütün kazançları paylaşma pazarlığı

Balıkçı yiğit ile delikanlı kazanacakları her şeyi birlikte paylaşacaklarına dair birbirlerine söz verirler.

M242. Ölümlüler ve olağanüstü varlıklar arasındaki söz verme ve anlaşmalar

Balıkçı yiğidin karnını doyuran cin buna karşılık olarak bir saat kendine hizmet etmesini ister. Yiğit kabul eder.

(T)N529.3. Kuyunun içindeki hazine

Oğlanın cin tarafından sarkıtıldığı kuyunun altında hazine vardır.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Balıkçı adamla oğlu ırmağa tor atınca tora altın balık takılır.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Çoban, iki yiğide padişahın kızı hakkında bilgi verir.

P10. Krallar

Rüyasında altın balık gören padişah vezirlerini balığı yakalamakla görevlendirir.

P12.2.1. Zalim kral

Zalim padişah, altın balığı yakalamadan döndükleri takdirde vezirleri öldüreceğini söyler. Altın balığı serbest bırakan balıkçı yiğidi suya attırır.

P40. Prensesler

Doğuştan konuşamayan melikenin ağzından iki başlı yılan çıkar ve konuşmaya başlar. Balıkçı yiğitle evlenir.

P110. Karalın vezirleri

Vezirler altın balığı yakalamaya çalışırlar ama başaramazlar.

P233. Baba ve oğul

Balıkçı adam oğluyla birlikte altın balık yakalar.

P412. Çoban

Çoban iki yiğide padişahın kızı hakkında bilgi verir.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Altın balık oğlana yalvarınca oğlan onu suyu atar. Balık daha sonra insana dönüşerek oğlana yardım eder.

Q580. Suça uygun ceza

Cin, balıkçı yiğidi kuyuya hapseder. Oğlan arkadaşının yardımıyla kuyudan kurtulur ve cini aynı kuyuya hapsederler.

R41.3.4. Kuyuya hapsetme

Cin, balıkçı yiğidi kuyuya sarkıtıp ağzını taşla kapatır.

R51.1. Esirler aç bırakılır

Cadı, kuyuya attığı balıkçı oğlanı aç bırakır.

R141. Kuyudan kurtulma

Altın balık insana dönüşerek kendini kurtaran balıkçı yiğidi kuyudan çıkarır.

S118. Keserek öldürme

Yiğit, kızın ağzından çıkan iki başlı yılanı kılıcıyla öldürür.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Padişah, altın balığı serbest bırakan balıkçı yiğidi ırmağa attırır.

S146.1. Kuyuya terk etme

İki yiğit, cini kuyuya sarkıtarak giderler.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, doğuştan konuşmayan kızını konuşturana vereceğini söyler.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Padişahın kızı balıkçı yiğitle evlenir.

T131. Evlenme şartları

Padişah, hiç konuşmayan kızını onu konuşturana vereceğini söyler.

W10. Müşfiklik

Altın balık, oğlana yalvarınca oğlan onu suyu atar.

W27. Minnettarlık

Altın balık kendini kurtaran oğlana yardım eder.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Laçin şehri padişahının rüyasına altın balık girmiş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada ermek)

Onlar uzun ömür sürüp murat ve maksatlarına ermişler.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Suya atılan balıkçı yiğit, melike ve tulpar ile babasının yanına geri döner.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler Laçin şehri

1.10. Kılıç Kara

a. Masalın özeti:

1. Yıldız Sayar, Derya Bağlar ve Kılıç Kara birlikte yolculuğa çıkarlar. Bir kaleye ulaşırlar. Bu kaleye ejderha musallat olmuştur ve her gün bir kız yemektedir.

2. Kılıç Kara ejderhayı öldürür ve kızı kurtarır. Kızı Yıldız Sayar ile evlendirirler.

3. Kılıç Kara ile Derya Bağlar birlikte yola çıkarlar, bir memlekete ulaşırlar. Bu memlekette padişahın kızı dünürcülere iki şart koşmaktadır. Karıncaların da yardımıyla iki şartı yerine getirirler. Padişahın kızıyla Derya Bağlar evlenir.

4. Kılıç Kara yolculuğa tek başına devam eder ve bir kaleye ulaşır. Burada karşısına çıkan bir yalmağızla savaşarak onu öldürür. Kalede, Halçeay adında güzel bir kız bulur.

5. Yalmağızın öldüğünü haber alan Köktemir padişah, âşık olduğu Halçeay'ı getirmesi için cadı bir cin gönderir.

6. Cadı, Kılıç Kara'nın canının kılıcında saklı olduğunu öğrenir ve onu ırmağa atar.

7. Yıldızların uçuşundan şüphelenen Yıldız Sayar ile suların bulanmasından şüphelenen Derya Bağlar yola çıkıp gelirler.

8. Derya Bağlar ırmağı bağlar. Su yatağında Kılıç Kara'nın kılıcını bulurlar. Getirip, Kılıç Kara'nın koynuna koyduklarında Kılıç Kara kendine gelir.

9. Üç arkadaş Köktemir padişahın memleketine giderler. Kılıç Kara kızı alır, kendi yurduna döner.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Sert rüzgar ve patırtıyla, ejderha, kaleden çıkıp gelir.

(T)B179.1.1. Sihirli karıncanın tüyü

Kılıç Kara, karıncanın verdiği tüyü yakınca, karınca gelir.

B211.4.1. Konuşan karınca

Karınca, Kılıç Kara ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kılıç Kara, karıncanın konuşmasını anlar.

B246.1. Karıncaların kralı

Karıncaların padişahı, Kılıç Kara'ya sihirli tüy verir.

B481.1. Yardımcı karınca

Karıncalar tarlaya serpilen tahılı toplayarak Kılıç Kara'ya yardım ederler.

B501. Hayvan yardıma çağrılmak için kendi vücudundan sihirli bir parça verir

Karıncaların padişahı, Kılıç Kara'ya sihirli tüy verir.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Karıncalar tarlaya serpilen darıyı toplarlar.

C421. Olağanüstü kocanın sırlarını açıklama yasağı

Kılıç Kara, Halçeay'a canının kılıcında olduğunu hiç kimseye söylememesini tembih eder.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Kılıç Kara, sihirli tüyü karıncaların padişahından alır.

D1021. Sihirli tüy

Kılıç Kara, karıncanın verdiği tüyü yakınca karıncalar gelirler.

D1081. Sihirli kılıç

Kılıç Kara'nın canı İsfahan kılıcındadır. Kılıçsız yaşayamaz.

D1561.2. Sihirli nesne insana olağanüstü güç kazandırır

Kılıç Kara'nın canı İsfahan kılıcındadır. Kılıç ona güç verir. Kılıçsız yaşayamaz.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Arkadaşları, Kılıç Kara'nın kılıcını koynuna koyunca yiğit tekrar dirilir.

D1830. Sihirli güç

Kılıç Kara'nın canı İsfahan kılıcındadır. Kılıç ona güç verir. Kılıçsız yaşayamaz.

D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol

Kılıç Kara, sihirli kılları yakınca karıncalar yardıma gelirler.

E1. Yaşama dönen kişi

Kılıcı koynuna koyulunca Kılıç Kara tekrar dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Arkadaşları, Kılıç Kara'nın kılıcını koynuna koyunca yiğit tekrar dirilir.

E163. Kılıç tarafından insanın yaşamı korunur

Kılıç Kara'nın canı İsfahan kılıcındadır. Kılıçsız yaşayamaz.

E711.10. Kılıçtaki ruh

Kılıç Kara'nın canı İsfahan kılıcındadır.

E765.3.0.1. Hayatın sihirli objeye bağlı olması

Kılıç Kara'nın canı kılıcındadır. Kılıçsız asla yürüyemez.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Kılıç Kara'nın yolda rastladığı kaleye bir ejderha musallat olur ve her gün bir koyunla bir insan yer. Ejderha sert rüzgar ve patırtıyla çıkıp gelir.

F184. Diğer dünyanın kralı

Karıncaların padişahı Kılıç Kara'ya sihirli tüy verir.

F200.1. Cinler

Cinlerin cadısı, Halçeay'ı kandırarak kaçırır.

F544.3. Olağanüstü diş

Yalmağızın dişleri kürek gibidir.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Yıldız Sayar yıldızlara bakarak gerçeği görür. Derya Bağlar ırmağın önünü tutar.

F601.2. Kahramanın olağanüstü arkadaşları ona evlilik imtihanında yardım eder

Karıncalar tahılları toplayarak kızın şartını yerine getirirler.

F601.4.2. Olağanüstü arkadaşlar kahramanı ölümden korurlar

Yıldız Sayar yıldızlara bakarak gerçeği görür. Derya Bağlar ırmağın önünü tutar. Kılıç Kara'nın kılıcını bulurlar ve kahramanı ölümden kurtarırlar.

F624.2.1. Güçlü adam değirmen taşını kaldırır

Kılıç Kara gücünü denemek için büyük bir değirmen taşını kaldırır.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Kılıç Kara kılıçla ejderhayı ikiye böler.

F640. Algılamanın olağanüstü gücü

Yıldız Sayar yıldızlara bakarak gerçeği görebilmektedir.

F660. Olağanüstü hünerler

Derya Bağlar ırmağın önünü tutabilmektedir.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Kılıç karanın yaşadığı kalede kırk oda vardır.

F833. Olağanüstü kılıç

Kılıç Kara'nın canı İsfahan kılıcındadır.

F1068. Realist rüya

Kılıç Kara, canının kılıçta saklı olduğunu rüyasında görür.

G88. Yamyam uzun diş ve uzun tırnaklara sahiptir

Yalmağız heybetli, yüzü buruşmuş, dudakları kurumuş, dişleri kürek gibi, tırnaklarından kan damlamaktadır.

G210. Cadıların (büyücülerin) şekli

Yalmağız heybetli, dudakları kurumuş, tırnaklarından kan damlamaktadır.

G214. Olağanüstü dişe sahip olan büyücü

Yalmağızın dişleri kürek gibidir.

G219.5. Buruşuk büyücü

Yalmağızın yüzü buruşuktur.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Cadı kalede yaşamaktadır.

G278. Cadının ölümü

Kılıç Kara yalmağızla savaşır ve kılıçla başını koparır.

G307.2. Cinin şekli

Halçeay'ı kandırıp kaçıran cin cadı kılığındadır.

H94. Yüzük vasıtasıyla tanıma

Ellerini yıkayan Halçeay, eline düşen yüzükten Kılıç Kara'nın geldiğini anlar.

H316. Adaylık testi: prenses tercih ettiği kişiyi elma atarak seçer

Padişah ejderhayı öldüren yiğidin bulunması için herkesin sarayın önünden geçmesini emreder. Melike Kılıç Kara'yı tanır ve ona elma atar.

H335.0.2. Kız kendi evliliği için yarışma belirler

Padişahın kızının iki şartı vardır. Nağaraya tekme atıp ikiye bölmek, ve devenin taşıyacağı kadar iki çuval tahıl tarlaya serpildikten sonra geri toplamak.

H335.3.1. Evlilik imtihanında prensesi yemek isteyen ejderhayı öldürmek

Padişah, kızını, onu yemek isteyen ejderhayı öldüren kişiye vereceğini söyler.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Yıldızlara bakıp bilgi edinen insanın adı Yıldız Sayar'dır. Suların bulanmasından bilgi edinen ve suyun önünü tutabilen insanın adı Derya Bağlar'dır.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Kılıç Kara, melikenin şartını karıncaların yardımıyla yerine getirir.

H1091.1. Karıncaların yardımıyla birbirine karışan tahılları ayırma

Tarlaya serpilen tahılları karıncalar toplarlar.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Yıldız Sayar yıldızların duruşundan, Derya Bağlar suların bulanmasından Kılıç Kara'nın başına bir şey geldiğini anlarlar.

J157. Rüyada öğrenilen bilgi

Kılıç Kara canının kılıcında olduğunu rüyasında öğrenir.

J1020. Birleşmenin gücü

Farklı hünerlere sahip olan iki arkadaşı Kılıç Kara'yı ölümden kurtarırlar.

J2355.1. Aptal, onlar hakkında konuştuğu vakit sihirli nesneleri kaybeder

Kılıç Kara canının kılıçta saklı olduğunu söyleyince cadı cin duyar ve onu ırmağa atar.

K150. Sahte hizmet satışı

Cadı cin, kötü emeline ulaşıncaya kadar Kılıç Kara'ya ve Halçeay'a iyi hizmet eder.

K975.1.1. Kahraman düşmanlarına kendinin nasıl öldürülebileceğini söyler

Kılıç Kara canının kılıçta saklı olduğunu söyleyince cadı cin duyar ve onu ırmağa atar.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Yalan söyleyerek Kılıç Kara'yı ikna edip evine gelen cadı cin, tünel kazarak sırlara kulak verir ve Halçeay'ı kandırarak kaçırır.

K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler

Yalan söyleyerek Kılıç Kara'yı ikna edip evine gelen cadı cin, yiğidin kılıcını suya atarak onu öldürür.

K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır

Cadı cin çaresizlik numarası yaparak Kılıç Kara'nın evine sığınır, onlara iyi hizmet etmeye başlar. Daha sonra yiğidi öldürüp kızı kaçırır.

K2050. Faziletli görünme

Cadı cin kendi oğlu tarafından terk edildiğini, eve götürüldüğü takdirde iyi bir hizmetçi olacağını söyler.

L114.4. Hilekar kahraman

Yalan söyleyerek Kılıç Kara'yı ikna edip evine gelen cadı cin, tünel kazarak sırlara kulak verir ve Halçeay'ı kandırarak kaçırır.

M295. Sır tutma anlaşması

Kılıç Kara, Halçeay'a canının kılıcında olduğunu hiç kimseye söylememesini tembih eder.

M302.4. Yıldız falı yıldızlar aracılığıyla yapılır

Yıldız Sayar, yıldızlara bakıp kahramanın başına gelen olaylar hakkında bilgi edinir.

N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma

Cadı cin, yiğit ile kızın yatak odasına tünel kazar ve onların konuşmalarını dinleyerek yiğidin canının kılıçta olduğunu öğrenir.

N838. Yardımcı kahraman

Yıldız Sayar ve Derya Bağlar Kılıç Kara'yı ölümden kurtarırlar.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Koyun çobanı üç yiğide olaylar hakkında bilgi verir.

P40. Prensesler

Melikenin el ve ayaklarını bağlayarak ejderhanın yemesi için meydana bırakırlar.

Melike, kendiyle evlenmek isteyenlere iki şart koşar.

P412. Çoban

Çoban üç yiğide bilgi verir.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Ejderha öldürülünce melikeyle Yıldız Sayar evlenir. Padişah damadını birinci vezir yapar.

R39.1. Büyücü tarafından kaçırılma

Cadı cin, Halçeay'ı kandırarak Köktemir padişahın memleketine kaçırır.

R111.1.4. Prensesin canavardan kurtarılması

Kılıç Kara, ejderhayı öldürerek melikeyi kurtarır.

R111.1.8. Genç kızın cadıdan kurtarılması

Kılıç Kara yalmağızı öldürerek Halçeay'ı esaretten kurtarır.

R151. Koca karısını kurtarır

Cadı cin, Halçeay'ı kandırarak Köktemir padişahın memleketine kaçırır. Kılıç kara karısını kurtarır.

S118. Keserek öldürme

Kılıç Kara kılıcıyla ejderhayı ve yalmağızı öldürür.

S262. Canavara belli zamanda verilen kurban

Ejderhaya yemesi için her gün bir koyun ile bir çocuk verilir.

T10. Âşık olma

Köktemir padişah, Halçeay'a aşıktır.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, kızını ejderhadan kurtaran Kılıç Kara'ya vermek ister.

T100. Evlilik

Kılıç Kara, Halçeay ile evlenir.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

İki melike Yıldız Sayar ve Derya Bağlar ile evlenirler.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızının iki şartı vardır.

a) Nağaraya tekme atıp ikiye bölmek,

b) Devenin taşıyacağı kadar iki çuval tahıl tarlaya serpildikten sonra geri toplamak.

T135. Düğün merasimi

Kırk gece kırk gündüz düğün ile Yıldız Sayar melikeyle evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Halçeay eline düşen yüzükten kocasının geldiğini anlar ve zorla evlendirilmek istenen padişahtan kaçar.

V254. Selamlaşma

Kılıç Kara kendine yardıma gelen arkadaşlarıyla selamlaşır.

W33. Kahramanlık

Kimsenin öldüremediği ejderhayı Kılıç Kara öldürür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Üç arkadaş varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Devam Eden Bitiş Formeli

Padişah, ağzı açık kalıvermiş. Anlattıklarına göre Köktemir padişah ölünceye dek ağzını hiç kapamamış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

İki arkadaş az gitmiş uz gitmiş ve çok yol katederek başka bir padişahın memleketine varmışlar.

Z64. Atasözleri

Kötü olsa başını yer iyi olsa aşını.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç arkadaş, üç bahadır, üç atlı, üç aylık yiyecek

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk yiğit, kırk gün, kırk oda

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün, kırk gün kırk gece düğün

Z183. Sembolik isimler

Yıldızlara bakıp bilgi edinen insanın adı Yıldız Sayar'dır. Suların bulanmasından bilgi edinen ve suyun önünü tutabilen insanın adı Derya Bağlar'dır.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Kılıç Kara kılıçla ejderhayı ikiye böler.

1.11. Yılan Ağa

a. Masalın özeti:

1. Adam, pazara giderken üç kızına isteklerini sorar. Küçük kızı elma ister.
2. Pazarda elma bulamayan adam Yılan Ağa'nın bağına gider. Yılan Ağa, küçük kızını kendisine vermesi şartıyla adama elma verir.
3. Adam, kızını Yılan Ağa'ya vermek zorunda kalır. Düğün yapılır.Gerdek gecesi Yılan Ağa, üzerindeki deriyi çıkararak yakışıklı bir gence dönüşür.
4. Kız, dokunulması yasak olan yılan derisine dokununca yakışıklı genç güvercin olup uçar, gider. Kız, Yılan Ağa'yı aramaya çıkar. Uzun bir yolculuktan sonra, sora sora Yılan Ağa'nın evine ulaşır.
5. Yılan Ağa'nın hırçın annesi, yoğurt, ayna, tarak, ak ve kara ip getirmesi için kızı Yılan Ağa'nın teyzesine gönderir.
6. Kız, maceralı yolculuktan sonra yalmağızın yanına ulaşmayı başarır. Yalmağız'ın saçlarını ağaca bağlayarak istenilen şeyleri alıp kaçar. Yılan Ağa onu yolda karşılar ve birlikte kaçmaya devam ederler.
7. Yalmağız onları takip eder. Onlar yoğurdu yere dökerler, aralarında buz tarlası oluşur. Yalmağız buz tarlasını geçer. Tarağı yere atarlar. Büyük bir orman peyda olur. Yalmağız o engeli de geçer.
8. Son olarak aynayı yere atarlar. Büyük bir ırmak peyda olur. Yalmağız ırmakta boğulur ve sihir bozulur. Yılan Ağa'nın annesi mülayim bir kadına dönüşür.
9. Küçük kız ile Yılan Ağa, kızın babasının evine giderler, murat ve maksatlarına ererler.

b. Masaldaki Motifler:

B123. Akıllı yılan

Yılan, kıza yol gösterir, yapması gerekenleri söyler.

B161. Akıl veren yılan

Yılan, cadıdan kurtulması için kıza yapması gerekenleri söyler.

B176.1. Sihirli yılan

Yılan önce insana sonra da güvercine dönüşür.

B211.6.1. Konuşan yılan

Yılan yaşlı adamdan elma karşılığında küçük kızını ister.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Adam ve kızı yılanın konuşmasını anlarlar.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Yılan, kıza nasihat eder.

B646.1. Yılan kılığında insanla evlenme

Adamın küçük kızı yılan kılığındaki insanla evlenir.

C757.1. Hayvan derisinin tahrip edilmesiyle hemen insan şekline dönme yasağı

Derisini çıkarıp güzel bir yiğide dönüşen Yılan Ağa, kıza derisine dokunmamasını söyler.

C932. Yasağa karşı gelerek eşi kaybetme

Kız ve yengesi Yılan Ağanın derisini yakınca, aslen yılan olan yakışıklı yiğit güvercine dönüşüp uçarak gider.

D154.2. İnsanın güvercine dönüşmesi

Aslen yılan olan yakışıklı yiğit güvercine dönüşür.

D391. Yılanın insana dönüşmesi

Yılan elbiselerini (derisini) çıkarınca yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Yılan Ağa yoğurdu yere serpince büyük bir buz tarlası oluşur.

(T)D454.7.2. Tarağın ormana, çalılığa, dikenlere dönüşmesi

Yılan Ağa ve kız tarağı yere atınca büyük bir orman peyda olur.

(T)D454.12.1. Ayna denize, ırmağa dönüşür

Yılan Ağa ve kız aynayı yere atınca büyük bir ırmak peyda olur.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Yılan önce yakışıklı bir yiğide, sonra da güvercine, yiğide ve daha yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D641.4. Diğer dünyaya seyahat etmek için dönüşüm

Yılan ağa kendi ülkesine gitmek için güvercine dönüşür.

D700. Sihir bozma

Yalmağız suda boğulunca bütün sihir bozulur. Aslen yılan olan yiğit daha da yakışıklı olur. Hırçın annesi ise çok mülayim bir kadına dönüşür.

D721.3. Derinin tahrip edilmesiyle büyünün bozulması

Yakışıklı bir yiğide dönüşen Yılan Ağa'nın derisi yakılınca güvercine dönüşür ve uçup gider.

D838. Çalma ile sihirli objenin elde edilmesi

Kız, yalmağızı ağaca bağladıktan sonra sihirli yoğurt, sihirli ayna ve sihirli tarağı alıp kaçar.

D915.1. Büyüyle oluşturulan nehir

Yılan Ağa ve kız aynayı yere atınca büyük bir ırmak peyda olur.

D921. Sihirli göl (havuz)

Kız, havuzun yosun tutmuş kirli suyunun tadına bakarak "Suyu ne kadar da tatlıymış" diyince geçmesi için havuzun suyu kendiliğinden kıza yol verir.

D941.1. Orman sihirle oluşturulur

Yılan Ağa ve kız tarağı yere atınca büyük bir orman peyda olur.

D981.1. Sihirli elma

Yılan Ağa, bahçesindeki elmalardan yiyen kızın bütün dertlerden arınacağını söyler.

D1025. Hayvanın sihirli derisi

Yılan Ağa derisini çıkarınca yakışıklı bir yiğide dönüşür. Kız deriyi yakınca yiğit güvercine dönüşür.

D1072.1. Sihirli tarak

Yılan Ağa elindeki tarağı yere atınca orman peyda olur.

(T)D1149.4. Sihirli duvar

Kız duvardan aldığı toprak parçasını ağzına atıp "Helva gibi tatlıymış" deyince duvar kendiliğinden yarılıp yol verir.

D1146. Sihirli kapı

Kız atın önündeki kemiği itin önüne, itin önündeki yoncayı da atın önüne koyunca kapı kendiliğinden açılarak yol verir.

D1163. Sihirli ayna

Kız elindeki aynayı yere atınca büyük bir ırmak peyda olur.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Kız, her seferinde Yılan Ağa'nın öğrettiği şeyleri söyleyince kapı, havuz ve duvar kendiliğinden kıza yol verirler.

D1866.2. Derinin çıkarılmasıyla güzelleşme

Yılan Ağa derisini çıkarınca yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D2093. Sihirle yarılan duvar

Kız duvardan aldığı toprak parçasını ağzına atıp "Helva gibi tatlıymış" deyince duvar kendiliğinden yarılıp yol verir.

D2144.5.1. Buz büyüyle üretilir

Yılan Ağa yoğurdu yere serpince büyük bir buz tarlası oluşur.

D2165.3. Sihir takip edenleri engellemek için kullanılır

Kız kendini takip eden cadıya yakalanmamak için elindeki sihirli ayna, tarak ve yoğurdu yere atar.

F127.1. Yılanların krallığına seyahat

Yılan Ağa güvercine dönüşerek uçup gidince kız onu bulmak için Yılan Ağa'nın memleketine gider.

F130. Diğer dünyalarda iskan

Yılan Ağa'nın evi dağların arasındadır. Evinin bacasından mavi duman tütmektedir.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Yılan Ağa, bahçesindeki elmalardan yiyen kızın bütün dertlerden arınacağını söyler.

F575.2. Yakışıklı adam

Yılan Ağa derisini çıkarınca yakışıklı bir yiğide dönüşür.

F776. Olağanüstü kapı

Kız atın önündeki kemiği itin önüne, itin önündeki yoncayı da atın önüne koyunca kapı kendiliğinden açılarak yol verir.

F813.1. Olağanüstü elma

Yılan Ağa "Elmayı yiyen kız bütün dertlerden kurtulacak" der ve adamın heybesini dünyada eşi benzeri bulunmayan elmalarla doldurur.

F821. Olağanüstü elbise (kaftan, giysi vs.)

Kız, Yılan Ağa'nın memleketine gitmek için üzerine çelik elbise giyer, eline çelik baston alır.

F823. Olağanüstü ayakkabı

Kız, Yılan Ağa'nın memleketine gitmek için ayaklarına çelik ayakkabı giyer.

F827. Olağanüstü süs eşyaları

Yere atılan tarak ormana dönüşür.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Yere atılan ayna büyük bir ırmağa dönüşür.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Yaşlı adam, Yılan Ağa'nın gönderdiği dünürcülere hayır diyince Yılan Ağa intikam alır. Birkaç gün içinde adamın evi harabeye dönüşür. Yemek için bir parça ekmek dahi bulamazlar. Çocuklarının her biri bir tarafa gider ve yuvası dağılma noktasına gelir. Bunun üzerine kızını vermeyi kabul eder.

F1032. İnsan yıllarca hiç ara vermeden yürür

Kız, üzerine çelik giysi, ayaklarına çelik ayakkabı, eline çelik baston alarak yola çıkar. Üstüne giydiği elbiseleri yırtılıncaya, ayakkabıları fıstık kabuğu gibi oluncaya, elindeki bastonu iğnenin ucu gibi incelinceye kadar yürür.

(T)F1099.9. Olağanüstü duman

Yılan Ağa'nın evinin bacasından mavi duman tütmektedir.

G84. Feee-fi-fo-fun (Evine dönen yamyam insan kokusu alır ve haykırır)

Yılan Ağa'nın annesi eve dönünce, sandıktaki kızın kokusunu alır ve bağırıp çağırarak her tarafı dağıtır.

G242. Büyücü havada uçar

Yılan Ağa'nın annesi olan yalmağız, uçarak evine gelir.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Yalmağız, Yılan Ağa ile kızı takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Yılan Ağa ile kız, yalmağızdan kaçarlar.

G278. Cadının ölümü

Eteklerine taş doldurarak suya dalan yalmağız boğularak ölür.

G279.2. Büyücüden bir şey çalma

Kız, cadının evinden sihirli nesneleri çalar.

H94. Yüzük vasıtasıyla tanıma

Dışarıda havuzun yanında bekleyen kız içeri su götüren çocuğun güğümüne yüzüğünü atar. Yüzük Yılan Ağa'nın eline düşünce Yılan Ağa dışarı, kızın yanına gider.

H1125. Seyahat esnasında giyilen demir ayakkabı toprağa sürtünmekten yıpranır

Kız, üzerine çelik giysi, ayaklarına çelik ayakkabı, eline çelik baston alarak yola çıkar. Üstüne giydiği elbiseleri yırtılıncaya, ayakkabıları fıstık kabuğu gibi oluncaya, elindeki bastonu iğnenin ucu gibi incelinceye kadar yürür.

H1232.1. Araştırma, çobanın yön göstermesi üzerine başarılır

Yılan Ağa'nın sürülerini otlatan çobanlar kıza Yılan Ağa'nın evinin yerini öğretirler. Eve hemen girmemesini, havuzun yanında biraz beklemesini tavsiye ederler.

H1289.1.2. Yılanların ülkesinde araştırma

Kız, kocası Yılan Ağa'yı bulmak için yıllarca seyahat eder ve onun memleketine gider.

J152.2. Dervişten alınan nasihat

Kalender, yaşlı adama aradığı elmayı bulabileceği bahçenin yerini öğretir.

J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma

Kız, yalmağızın saçlarını kırk yerden kırk kavağa bağlayarak kaçmak için zaman kazanır.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Yılan Ağa ile kız, eteklerine taş doldurup ırmağı geçtiklerini söyleyince yalmağız da aynısını yapar ve boğulur.

K338. Hırsız çaldığı mallarla kaçarken ev sahibinin saçlarını bağlar

Kız, yalmağızın saçlarını kırk yerden kırk kavağa bağlayarak sihirli nesneleri kaçırmak için zaman kazanır.

K650. Kaçmanın diğer yöntemleri

Kız yalmağızın başına bakmak bahanesiyle onu kırk kavağın arasına götürür ve saçının her bir telini bir kavağa bağlayarak kaçar.

L54.1. Canavarla evlenmeyi kabul eden en küçük kız

Küçük kızın evlendiği Yılan Ağa çok yakışıklı bir yiğide dönüşür.

L140. Kötü talih iyiye gider

Yılan Ağa ile evlendirildiği için bahtsız kız olarak nitelendirilen kızın kocası çok yakışıklı bir yiğide dönüşür. Ablaları kızı kıskanırlar.

L221. Seyahatten mütevazı bir hediye isteme. Babası hediye olarak ne istediğini sorduğunda kız en mütevazı hediyeyi seçer.

Babaları, kızlarına pazardan ne istediklerini sorar. Büyük kızlar değerli şeyler isterler. Küçük kızı ise bir elma ister.

M205. Söz verme ve vaadin bozulması

Adam, kızını Yılan Ağa'ya vereceğine dair vaadinden vazgeçer. Yılan Ağa, kızı zorla alır.

N203. Şanslı insan

Küçük kız yılanla evlendirildikten sonra yılan çok yakışıklı bir yiğide dönüşür.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Yılan Ağa'nın sürülerini otlatan çobanlar kıza Yılan Ağa'nın evinin yerini öğretirler. Eve hemen girmemesini, havuzun yanında biraz beklemesini tavsiye ederler.

N844. Yardımcı derviş

Kalender, yaşlı adama aradığı elmayı bulabileceği bahçenin yerini öğretir.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

Kalender, yaşlı adama aradığı elmayı bulabileceği bahçenin yerini öğretir.

P234. Baba ve kız

Adam mecbur kalarak küçük kızını Yılan Ağa'ya verir.

P252.2. Üç kız kardeş

Yaşlı adamın üç kızı vardır.

P262. Kayınvalide

Cadı kayınvalidesi, sihirli nesneler getirmesi için kızı gönderir.

P264. Görümce (yenge, baldız)

Kız, yengesinin aklına uyarak kocası Yılan Ağa'nın derisini yakar.

P412. Çoban

Yılan Ağa'nın sürülerini otlatan çobanlar kıza yol gösterirler.

P600. Adetler, gelenekler

Düğünden bir gün önce nikah kıyılır.

Q266. Sözünde durmama cezalandırılır

Adam, kızını Yılan Ağa'ya vereceğine dair vaadinden vazgeçer. Yılan Ağa, adamı çok zor durumlara düşürerek kızı zorla alır.

Q428. Suda boğarak cezalandırma

Yılan Ağa ile kıza aldanan yalmağız ırmakta boğularak ölür.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Kız istenilen şeyleri alarak yalmağızın evinden kaçar.

R260. Takipler

Yalmağız, Yılan Ağa ile kızı takip eder.

S51. Zalim kayınvalide

Yılan Ağa ile evlenen kızın kayınvalidesi çok sinirli ve zalim bir cadıdır.

S72. Zalim teyze

Yılan Ağa'nın yalmağız teyzesi kız ile Yılan Ağa'yı takip eder.

S131. Suda boğarak öldürme

Yılan Ağa ile kıza aldanan yalmağız ırmakta boğularak ölür.

S215. Çocuk hayvan için söz verilir

Adam, küçük kızını Yılan Ağa'ya vereceğine önceden söz verir.

S220. Çocuğun önceden söz verilmesinin sebepleri

Adam, Yılan Ağa'nın bahçesinden elma almak için kızını vermeyi kabul eder.

S240.1. Kız farkında olmadan babası tarafından deve söz verilir

Adam elma alabilmek için, kızına danışmadan onu Yılan Ağa'ya vermeyi kabul eder.

S250. Önceden söz verilen çocuğun muhafazası

Adam, önceden söz verdiği halde kızını Yılan Ağa'ya vermek istemez ve gelen dünürcüleri kovar.

T15. İlk görüşte âşık olma

Kızla evlenen Yılan Ağa yakışıklı bir yiğide dönüşür. Kız ilk görüşte yiğide âşık olur.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Adamın küçük kızı yılan kılığındaki insanla evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Yılan Ağa, adamın küçük kızına dünürcü gönderir.

T135. Düğün merasimi

Yılan Ağa büyük bir düğün yaparak adamın küçük kızını alır. Sofrada her şey vardır. İnsanlar çok iyi ağırlanırlar.

T192. Zorla evlenme

Yılan Ağa, kızını vermeyen adamı çaresiz bir duruma düşürerek kızını alıp evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Kız, güvercine dönüşüp giden kocasını bulmak için çok uzun bir sefere çıkar.

V254. Selamlaşma

Kız, cadı olan kayınvalidesiyle selamlaşır.

V380. Çeşitli dini inanışlar

İnsanlar, yılana kız vermenin günah olduğunu söylerler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda yaşlı bir adam ile yaşlı bir kadın yaşıyorlarmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş (Murada ermek)

Onlar, küçük kızın babasının yanına gelmişler, büyük bir düğün yapıp murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Az gidersin uz gidersin. Kız az gitmiş uz gitmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler - Erkek Tasviri

"Kız bir de bakmış ki karşısında süt gibi bembeyaz, kara gözlü, uzun boylu, güzel bir yiğit duruyor."

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Yolun açık olsun ..."

(T)Z64.1. Deyimler

Karpuzu koltuğundan düşmek, kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olacak yer

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Ak ip

Siyah (kara): Kara ip

Mavi: Mavi duman

Diğerleri: Kula at

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kız

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk bit, kırk tel saç, kırk kavak

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Yılan Ağa'yı bulan kız babasının evine geri döner.

1.12. Kameray

a. Masalın özeti:

1. Padişah, yaramaz oğlunu eğitmesi için bir hoca tutar. Hoca bu işi başaramaz.
2. Şehirde, yoksul bir ailenin Kamernisa adında bilge bir kızı vardır. Şehzadeyi eğitmeye talip olur. Şehzadeye okuma yazmayı ve diğer bilimleri öğretir.
3. Şehzade büyüyünce Kamernisa ile evlenir.
4. Şehzade, Kamernisa'da Akbilek perinin resmini görür ve ona âşık olur. Yanına adamlarını alarak Akbilek periyi aramaya çıkar.
5. Şehzade, yolda giderken mola verdikleri bir bağda üç peri kızıyla satranç oynar ve adamları dahil her şeyini kaybeder. Tek başına yola devam eder.
6. Akbilek perinin şehrine gelir. Bu şehrin padişahı, Akbilek perinin babasıdır. Akbilek peri hiç kimseyle konuşmamaktadır. Padişah, kızını üç defa konuşturanı kendisine damat yapacağını ilan etmiştir.
7. Şehzade, melikenin huzuruna çıkar ve onunla aşık oyunu oynar. Melikeye yenilir ve ölüm cezası alır.
8. Vezir, şehzadeyi kendi evinde saklar.
9. Şehzade, yıllar sonra babasına durumunu anlatan bir mektup gönderir. Mektup Kamernisa'nın eline geçer.
10. Kamernisa, şehzadeye yardım etmek için erkek kılığına girerek yola çıkar. Şehzadenin yenildiği üç peri kızıyla satranç oynar ve onları yener.
11. Peri kızları, Kamernisa'yı Akbilek perinin şehrine getirirler.

12. Kamernisa, peri kızlarının yardımıyla Akbilek periyi üç defa konuşturur. Vezirin evinde çalışan şehzadeyi bulur ve elbiselerini ona giydirip kaybolur.

13. Padişah, kızı Akbilek periyi şehzadeye verir. Bir süre sonra tahtını da ona devreder.

14. Şehzade, karısı Akbilek periyi de yanına alarak babasını ziyaret etmek için kendi şehrine gider.

15. Kamernisa, herkesin huzurunda Akbilek periye kavuşabilmesi için şehzadeye yaptığı yardımları anlatır.

16. Padişah, tahtını akıllı Kamernisa'ya teslim eder. Akbilek peri de onların hizmetçisi olur.

b. Masaldaki Motifler:

B122.1. Nasihat eden kuş

Yaşlı papağan, diğer papağana, padişahın yanına boş dönülmeyeceğini nasihat eder.

B172. Sihirli kuş

Üç güvercin, üç periye dönüşür.

B211.3.4. Konuşan papağan

Papağan, padişah ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Padişah, papağanın konuşmasını anlar.

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

Üç güvercin üç peri kızına dönüşür.

D435.1.1. Heykelin canlı hale dönüşmesi

Marangoz, kuyumcu ve terzinin yaptığı kukla dirilir.

D851.1. Sihirli obje satın alınır

Adamın üç oğlu sihirli post, sihirli leğen ve sihirli aynayı satın alırlar.

D950. Sihirli ağaç

Bahçıvan, papağanın getirdiği elma tohumunu ekince ağaç bir günde büyür ve yedi renkli meyve verir.

(T)D1125. Uçan sihirli post

Oğlanın, çocuklardan aldığı post uçabilmektedir.

D1163. Sihirli ayna

Oğlanın satın aldığı ayna istenilen şehri göstermektedir.

D1171.14. Sihirli leğen

Oğlan sihirli leğen ile kızın üzerine altı defa su serpince kız dirilir.

(T)D1311.2.1. Olağanüstü bilgi veren ayna

Oğlanın satın aldığı ayna istenilen şehri göstermektedir.

D1520.5. Hayvanların derisiyle sihirli seyahat

Adamın küçük oğlu sihirli posta binip uçarak bir anda gün batar eline gider.

D1532.1. Sihirli uçan deri

Adamın küçük oğlu sihirli posta binip uçarak bir anda gün batar eline gider.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Adamın küçük oğlu, padişahın kızının cesedine sihirli leğenle altı defa soğuk su serper ve kız tekrar dirilir.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Üç peri güvercine dönüşürler.

D2020. Sihirli dilsizlik

Melike hiç konuşmamaktadır.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Adamın küçük oğlu sihirli posta binip uçarak bir anda gün batar eline gider.

D2135. Sihirle havada seyahat

Adamın küçük oğlu sihirli posta binip uçarak bir anda gün batar eline gider.

E1. Yaşama dönen kişi

Padişahın kızı üzerine su serpilince tekrar dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Adamın küçük oğlu, padişahın kızının cesedine sihirli leğenle altı defa soğuk su serper ve kız tekrar dirilir.

E80.1. Yıkanmayla diriltme

Adamın küçük oğlu, padişahın kızının cesedine sihirli leğenle altı defa soğuk su serper ve kız tekrar dirilir.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Kamernisa, kocasını kurtarmak için yola çıkar ve periler bağına uğrar, oradan da İrem yurduna gider.

F130.1. Diğer dünya olarak Hindistan ülkesi

Papağan kendi memleketi olan Hindistan'a gider.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Şehzadenin gittiği İrem memleketi altı aylık uzaktadır.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Perilerin bağının kapıları nakışlıdır. Bağda güller açılmış, bülbüller ötmektedir. Sedir altın olup yanındaki havuz süt ile doludur.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Bahçıvan, papağanın Hindistan'dan getirdiği elma tohumlarını ekince ağaç bir günde büyür ve meyve verir.

(T)F163.7.2. Diğer dünyada insan başından yapılmış minare

Şehirde bulunan yedi minare, Akbilek periyi almaya gelen kurbanların başlarından yapılmıştır.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Şehzadenin tahtını dört dev taşımaktadır.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Bahçıvan, papağanın Hindistan'dan getirdiği elma tohumunu ekince ağaç bir günde büyür ve yedi renkli meyve verir.

F184. Diğer dünyanın kralı

İrem memleketinin padişahı periyle evlidir.

F219.1. Yeni bir ülkede perilerin yerleşmesi

Akbilek periyi alan şehzade onu kendi memleketine götürür.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Perilerin bağının kapıları nakışlıdır. Bağda güller açılmış, bülbüller ötmektedir. Sedir altın olup yanındaki havuz süt ile doludur.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler bağda yaşamaktadırlar.

F233.6. Beyaz güzel peri

Akbilek peri çok güzeldir. Başlarından yedi minare yapılacak kadar çok insan onun için kurban olurlar.

F234.1.15.2. Güvercin şeklindeki peri

Üç peri güvercine dönüşürler.

F242.1. Perilerin arabası

Perilerin arabasının üzeri gölgeliklidir.

F252.1.0.1. Perilerin kralı ülkesini ölümcül kurallarla idare eder

Periler padişahı, kızını üç defa konuşturamayan yiğitleri öldürür. Öldürülen insanların başlarından şehirde yedi minare yapılır.

F252.2. Peri prenses

Melike Akbilek perinin uğrunda ölen insanların başlarından yedi minare yapılır.

F282. Periler havada seyahat ederler

Üç peri güvercine dönüşerek uçarlar.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Akbilek perinin babası insan, annesi peridir.

F302. Peri sevgili

Şehzade, Akbilek periye âşık olur.

F302.2. İnsanlar perilerle evlenirler ve kahramanı evlerine götürürler.

Akbilek periyi alan şehzade onu kendi memleketine götürür.

F302.5.0.1. Adam peri için karısını terk eder

Şehzade, Akbilek periyi almak için karısı Kamernisa ve ülkesini terk eder.

F322.5. Periler ülkesinden kurtuluş

Kamernisa, kocası şehzadeyi periler ülkesinden kurtarır.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Kamernisa, Akbilek periyi üç peri kızının yardımıyla konuşturur.

F346.0.1. Periler ölümlüye hizmet ederler

Akbilek peri, Kamernisa ile şehzadenin hizmetçisi olur.

F363. Periler ölüme sebep olurlar

Akbilek periyi almak için gelen yiğitler onu konuşturamayınca öldürülürler ve başlarından yedi minare yapılır.

F376.1. Periler ülkesinde uzun süre çalışma

Akbilek periyi almak için onun şehrine giden şehzade, kızın şartını yerine getiremeyince öldürülmesi emredilir. Vezir, yiğide acır ve evine götürüp atölyesinde gizlice üç yıl çalıştırır.

F531. Dev

Şehzadenin tahtını dört dev taşımaktadır.

F556. Olağanüstü ses

Papağan öttüğünde yer gök titrer.

F569.3.1. Konuşmayan prenses

Akbilek peri doğduktan beri konuşmamaktadır.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Akbilek peri çok güzeldir. Başlarından yedi minare yapılacak kadar çok insan onun için kurban olurlar.

(T)F574.1.2.1. Kadının güzelliği yetmiş kat peçeye rağmen görünür

Akbilek peri, yüzüne yetmiş kat örtü kapatarak yürür. O örtülerden sadece bir tanesi kaldırılacak olsa gece yarısı insanlar mum yakmadan çalışabilirler.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Akbilek peri çok güzeldir. Başlarından yedi minare yapılacak kadar çok insan onun için kurban olurlar.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Akbilek peri, yüzüne yetmiş kat örtü kapatarak yürür. O örtülerden sadece bir tanesi kaldırılacak olsa gece yarısı insanlar mum yakmadan çalışabilirler.

F601.0.1. Hünerli arkadaşlar

Marangoz, kuyumcu ve terzinin birlikte yapıp süsledikleri kukla kendiliğinden canlanır.

F675. Becerikli marangoz

Marangoz, kuyumcu ve terzi birlikte yola çıkıp bir yerde konaklarlar. Arkadaşları uyurken marangoz ağaçtan bir kukla yapar ve yatar. Diğer arkadaşları da kukla üzerinde kendi hünerlerini denerler. Bu kukla daha sonra dirilir.

F679.8. Başarılı satranç oyuncusu

Kamernisa, satrançta şehzadeyi yenen periyi mat eder.

F772.Olağanüstü kule

Akbilek periyi konuşturamayıp öldürülen insanların başlarından şehirde yedi minare yapılmıştır.

F785. Olağanüstü taht

Şehzade, dört devin taşıdığı elmas taht üzerinde gelir.

(T)F789.6. Olağanüstü post

Oğlan uçan post ile başka bir memlekete gider.

F811. Olağanüstü ağaç

Bahçıvan, papağanın Hindistan'dan getirdiği elma tohumlarını ekince ağaç bir günde büyür ve meyve verir.

F811.7. Olağanüstü meyve veren ağaç

Elma ağacı yedi renk meyve verir.

F813.1. Olağanüstü elma

Elma ağacının meyveleri yedi renktedir.

F818. Olağanüstü bahçe

Perilerin bağının kapıları nakışlıdır. Bağda güller açılmış, bülbüller ötmektedir. Sedir altın olup yanındaki havuz süt ile doludur.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Oğlan aynaya bakarak başka bir memleketteki melikenin öldüğünü görür.

(T)F.866.8. Olağanüstü leğen

Oğlan altı yok sihirli leğenle melikenin üzerine altı defa soğuk su dökünce kız tekrar dirilir.

F954.2.1. Konuşmaya mecbur tutulan dilsiz prensesin masalın sonunda bir soru ile dili çözülür

Üç peri birer masal anlatırlar ve sonunda Kamernisa'ya birer soru sorarlar. Kamernisa sorulara özellikle yanlış cevap verince hiç konuşmayan Akbilek peri sinirinden kendini tutamaz ve soruların üçünü de cevaplar.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Akbilek peri yüzüne yetmiş kat örtü kapatarak yürür. O örtülerden sadece bir tanesi kaldırılacak olsa gece yarısı insanlar mum yakmadan çalışabilirler.

F1023. Hünerli insanların işbirliği ile insanın yaratılması

Marangoz, kuyumcu ve terzinin birlikte yapıp süsledikleri kukla kendiliğinden canlanır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kamernisa, şehzadeye başından geçenleri anlatır.

H117. Yırtık elbiseyle tanıma

Kamernisa, şehzadenin atölyede giydiği yırtık elbiseleri gösterince şehzade kendine yardım eden kişinin karısı olduğunu anlar.

H343. Dilsiz kızı konuşturma imtihanı

Hiç kimseyle konuşmayan Akbilek periyi konuşturma hevesiyle bir çok yiğit canından olur.

H346. Kendini tedavi eden adama verilen prenses

Padişahın kızı, kendini konuşturan yiğide verilir.

H465. Kadının sabrını deneme

Periler Kamernisa'ya soru sorunca, Akbilek peri konuşsun diye özellikle yanlış cevap verir. Akbilek peri sabredemeyip sorulara cevap verir.

H502. Öğrenme imtihanı

Padişah oğlunu okutması için bir hocaya teslim eder. Üç yıl sonra bütün alimleri çağırarak bir şey öğrenmiş mi diye oğlunu imtihan ettirir.

H506. Beceriklilik imtihanı

Padişah oğlunu okutması için bir hocaya teslim eder. Üç yıl sonra bütün alimleri çağırarak hoca bir şey öğretmiş mi diye imtihan ettirir. Hoca, şehzadeye hiçbir şey öğretememiştir. Şehzadeyi kırk gün boyunca yoksul bir adamın kızı olan Kamernisa okutur. Tekrar sınav yapılır ve kızın ona her şeyi öğrettiği görülür.

H509.3. Satranç oynama imtihanı

Üç peri şehzadeye ve Kamernisa'ya satranç oynamayı teklif ederler. Şehzade perilere yenilir ve her şeyini kaybeder. Kamernisa ise oyunu kazanır.

(T)H509.3.1. Aşık oynama imtihanı

Şehzade, Akbilek periye aşık oynamayı teklif eder. Oyunu Akbilek peri kazanınca şehzadenin öldürülmesini emreder. Kamernisa ise Akbilek periyle oynadığı aşık oyununu kazanır.

H621. Hünerli arkadaşlar bir kadın yaratır. Acaba bu kadın kime aittir?

Hizmetçi peri kızı Kamernisa'ya bir masal anlatır. Buna göre marangoz, kuyumcu ve terzi bir kukla yapıp süsler, giydirirler. Kukla kendiliğinden canlanır. Peri kızı, Kamernisaya, bu kızın üç arkadaştan hangisine ait olması gerektiğini sorar.

H621.2. Yetenekli arkadaşlar tarafından kızın kurtarılması. O kime aittir?

Hizmetçi peri kızı Kamernisa'ya bir masal anlatır. Buna göre adamın üç oğlundan birincisi sihirli post, ikincisi sihirli leğen, üçüncüsü de sihirli ayna satın alır. En küçük kardeş aynaya bakarak melikenin öldüğünü görür. Post ile uçarak melikenin yanına

gider ve leğenle altı defa soğuk su döküp kızı tekrar diriltir. Peri kızı, Kamernisaya, bu kızın üç kardeşten hangisine ait olması gerektiğini sorar.

(T)H626. Ortada istenmeyen bir hadise vardır. Suçlu (veya en suçlu) kim?

Hizmetçi peri kızı Kamernisa'ya bir masal anlatır. Buna göre papağan, padişaha hediye olarak olağanüstü elma ağacının tohumundan getirir. Bahçıvan tohumu bahçeye diker ve ağaç meyve verir. Bir yılan ağacın bütün meyvelerini zehirler. Padişah, vezirinin fikriyle meyvelerden önce iki ata yedirir. Atlar ölürler. Padişah, papağanın başını koparır. Peri kızı, Kamernisaya, bu olayda padişah mı, bahçıvan mı yoksa papağan mı suçlu diye sorar.

H900. Zorla verilen vazife

Padişah, üç yılda hiçbir şey öğrenemeyen oğluna kırk gün içinde okuma yazma ve diğer ilimlerin öğretilmesini ister. Bu başarılmazsa şehrin altını üstüne çevireceğini duyurur halka.

H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini

Yoksul bir adamın Kamernisa adındaki kızı şehzadeyi eğitme görevini üstlenir.

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, üç yılda hiçbir şey öğrenemeyen oğluna kırk gün içinde okuma yazma ve diğer ilimlerin öğretilmesini ister. Bu başarılmazsa şehrin altını üstüne çevireceğini duyurur halka.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Kamernisa, kırk günde şehzadeye okuma yazma, hesaplamalar ile diğer ilimleri öğretir.

H1194.0.1. Konuşmayan bir insanı konuşturmak

Akbilek periyi kim konuşturursa onunla evlenecektir.

H1213.1.2. Resmin orijinali için araştırma

Şehzade, Akbilek perinin resmini görünce âşık olur ve onu bulmak için sefere çıkar.

H1222. Prens, bir av için araştırma yapar

Üç şehzade sırayla altın tüylü geyiği takip ederler ve melikenin bağına giderler.

(T)H1381.3.1.1.1.1. Kahramanın resimde görmüş olduğu kız üzerine araştırma

Şehzade, Akbilek perinin resmini görünce âşık olur. Kızı almak için sefere çıkar.

H1416. Geceyi korkunç bir yerde geçirme

Marangoz, kuyumcu ve terzi birlikte yola çıkarlar ve vahşi hayvanların olabileceği tehlikeli bir şerde konaklarlar. Sırayla nöbet tutarlar.

H1553. Sabır imtihanı

Periler Kamernisa'ya soru sorunca kız, Akbilek peri konuşsun diye özellikle yanlış cevap verir. Akbilek peri sabredemeyip sorulara cevap verir.

H1563. Hüner imtihanı

Marangoz, kuyumcu ve terzi birlikte yola çıkıp bir yerde konaklarlar. Arkadaşları uyurken marangoz ağaçtan bir kukla yapar ve yatar. Kuyumcu uyanır ve kendi hünerini göstermek için kuklanın kaşını, gözünü vs. yapar. Son olarak terzi de kendi hünerini göstermek için kuklaya güzel bir elbise dikip giydirir.

J140. Eğitim yoluyla kazanılan akıl (bilgi)

Kamernisa, şehzadeye okuma yazma, hesaplamalar ve diğer bilimleri öğretir.

J152. Bilge kişilerden öğrenilen bilgi

Yoksul adamın akıllı kızı Kamernisa, şehzadeye bütün bilimleri öğretir. Akbilek peri hakkında bilgi verir.

J710. Yiyecekle ilgili tedbirleri önceden düşünme

Padişah, tohumunu papağanın getirdiği olağanüstü elma ağacının meyvelerinden yiyecekken veziri onu engeller ve önce atlara yedirirler. Meyvelerden yiyen iki at hemen ölürler.

J1111. Akıllı kız

Yoksul bir adamın kızı olan Kamernisa, hocanın üç yılda şehzadeye öğretemediği ilimleri kırk günde öğretir.

J1112. Akıllı eş

Kamernisa, kocasının satrançta yenemediği perileri mat eder. Hiç kimsenin konuşturamadığı Akbilek periyi konuşturur ve onu kocasına verir.

K500. Aldatarak tehlikeden yada ölümden kurtulma

Şehzade, babasına gönderdiği mektupta Kamernisa ve bütün ailesinin öldürülmesini ister. Mektup Kamernisa'nın eline geçince yırtar ve kız ile ailesine ne gerekirse fazlasıyla yapılsın diye yenisini yazar, padişaha götürür.

K522. Ölü taklidi yaparak kaçma

Papağan yalandan ölü numarası yapınca padişahın emriyle bir hizmetçi onu dışarı atar. Papağan uçarak memleketine gider.

K1700. Blöf vasıtasıyla aldatma

Kamernisa derdini söylemeyince annesi eline bıçak alarak intihar edeceğini söyler. Korkan Kamernisa konuşmaya başlar.

K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Kamernisa erkek kıyafeti giyerek İrem memleketine gider. Akbilek periyi konuşturur. Padişah ona kızını vereceğini söyler.

K1864. Yalandan ölüm numarası fark edilmeden kaçmayı sağlar

Papağan yalandan ölü numarası yapınca padişahın emriyle bir hizmetçi onu dışarı atar. Papağan uçarak memleketine gider.

K2213. Hain eş

Şehzade babasına mektup yazar ve karısıyla bütün ailesinin öldürülmesin ister.

K2246. Hain prens

Şehzade babasına mektup yazar ve masum karısıyla bütün ailesinin öldürülmesin ister.

L10. En küçük oğlun zaferi

Adamın üç oğlundan en küçüğü aynaya bakarak melikenin öldüğünü görür. Uçan posta binerek melikenin yanına gider ve sihirli leğenle su döküp kızı ayıltır.

L113.9. Kahraman olarak terzi

Terzi, marangoz ve kuyumcu arkadaşlarının yapıp süsledikleri kuklaya elbise diker ve giydirir.

L114.1. Tembel kahraman

Şehzade, hocadan üç yıl ders almasına rağmen hiçbir şey öğrenmez.

L114.2. Müsrif kahraman

Üç kardeş sırayla pazara çıkarlar ve paralarını gereksiz şeylere harcarlar.

L124. Dilsiz kahraman

Akbilek peri hiç kimseyle konuşmamaktadır.

L144. Cahil, bilgili olur

Akıllı kız Kamernisa, şehzadeye kırk günde bütün ilimleri öğretir.

L152. Oğlanın üstesinden gelemediği araştırmayı kız başarır

Akıllı kız Kamernisa, Akbilek periyi almak için sefere çıkıp başarısız olan kocası şehzadeye yardım eder ve periye kavuşturur.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Yoksul adamın kızı, şehzadeyle evlenir.

(T)L165.1.1.1. Fakir kız kral olur

Yoksul adamın kızı Kamernisa padişah olur.

L213. Zengine tercih edilen fakir kız

Şehzade, kendine ders veren yoksul adamın kızı Kamernisa ile evlenmek ister.

L300. Zayıfın başarısı

Kamernisa erkek elbisesi giyerek kocası şehzadenin yapamadığı işleri başarır.

M411.1. Ebeveyn tarafından beddua

Anne, paralarını lüzumsuz şeylere verdikleri için üç oğluna beddua eder.

M451. Ölmekle ilgili beddua

Kadın, para verip lüzumsuz şeyler alan üç oğluna "Ölesiniz!" diye beddua eder.

N9.1. Kumarbaz her şeyini kaybeder

Perilerle satranç oynayan şehzade her şeyini kaybeder.

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Akbilek periyi almak için İrem memleketine giden şehzade başarılı olamaz ve bir atölyede köle olarak çalışmaya başlar. Karısı Kamernisa da arkasından gider ve şehzadeyi kölelikten kurtarır. Akbilek perinin şartını yerine getirir, peri kızını şehzadeye verir. Şehzade o ülkenin padişahı olur.

N815. Yardımcı peri

Kamernisa, Akbilek periyi üç peri kızının yardımıyla konuşturur.

N831. Yardımcı kız

Akıllı kız Kamernisa kırk günde şehzadeye bütün ilimleri öğreterek şehri padişahın zulmünden kurtarır. Akbilek periyi almak için sefere çıkıp başarısız olan kocası şehzadeye yardım eder ve periye kavuşturur.

(T)N839. Yardımcı vezir

Vezir, ölüm cezası verilen şehzadeyi evinde saklar.

P10. Krallar

Padişah, şehzadeye kırk günde okuma yazma ve diğer ilimler öğretilmezse herkesi öldüreceğini söyler. İrem memleketinin padişah periyle evlidir.

P11. Kralların seçimi

Padişah, tahtını gelini Kamernisa'ya devreder.

P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir

Kamernisa, kocası olan şehzadeyi zor durumdan kurtarınca padişah, tahtını gelini Kamernisa'ya devreder.

P12.2.1. Zalim kral

Acem yurdunun padişahı zalim biridir.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Padişah, tahtını gelini Kamernisa'ya devreder.

P18. Kralların evliliği

İrem yurdunun padişahı bir periyle evlidir.

P30. Prens (şehzade)

Peri kızına âşık olan şehzade onu aramak için sefere çıkar.

P31.1. Nalbant veya demir işçisi olarak prens

Şehzade, İrem yurdunda vezirin evindeki atölyede işçi olarak çalıştırılır.

P40. Prensesler

Melike Akbilek perinin uğrunda ölen insanların başlarından yedi minare yapılır.

P110. Karalın vezirleri

Padişah, şehzadeyi eğiten Kamernisa'nın yoksul babasını vezir yapar.

Akıllı vezir, olağanüstü elma ağacının zehirli meyvesini yiyecek olan padişahı uyarır ve denemek amacıyla meyveyi önce atlara yedirirler. Vezir, ölüm cezası verilen şehzadeyi evinde saklar.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

Padişah, şehzadeyi eğitmesi için bir hoca tutar. Hoca üç yıl boyunca şehzadeye bir şey öğretemez.

P150. Zengin insanlar

Zengin adam, paralarını lüzumsuz şeylere verdikleri için üç oğluna kızar.

P210. Karı-koca

Şehzade, her gün sabahtan akşama dek karısını kuyuya kapatır. Karısı Kamernisa ise, şehzadenin sevdiği peri kızıyla evlenebilmesi için ona yardım eder.

P232. Anne ve kızları

Kamernisa, şehzadenin kendine zulmettiğini söyleyince annesi ona tavsiyelerde bulunur.

P233. Baba ve oğul

Şehzadenin yaramazlıklarından usanan şehir halkı onu babasına şikâyet edince, padişah oğlunu okutması için bir hocaya teslim eder.

P234. Baba ve kız

Yoksul adam kızının bilgeliği sayesinde vezir olur ve zenginliğe kavuşur.

P236. Sorumsuz çocuklar

Şehzadenin yaramazlıkları şehir halkını huzursuz eder.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Zengin adamın üç oğlu sırayla birer sihirli nesne satın alırlar.

P261. Kayınpeder

Kayınpederi tahtını Kamernisa'ya devreder.

P340. Öğretmen ve öğrenci

Padişah, oğlunu okutması için bir hocaya verir. Hoca üç yıl boyunca şehzadeye bir şey öğretemez. Şehzadeyi Kamernisa kırk günde eğitir. Şehzade, hocası olan kızla evlenir.

P441. Terzi

Terzi, marangoz ve kuyumcu arkadaşlarının yapıp süsledikleri kuklaya elbise diker ve giydirir.

P444. Marangoz

Marangoz, arkadaşları uyurken ağaçtan bir kukla yapar.

P600. Adetler, gelenekler

Şehzade yoksul bir kızla evlenmek isteyince padişah bütün alimleri toplar ve kitaplara göre böyle bir şeyin mümkün olup olmayacağını sorar. Alimler kitapları karıştırarak "Olamaz" derler. Karney çalınarak herkes düğüne davet edilir.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Akıllı kız şehzadeyi kırk günde eğitince padişah, kızın babasına değişik hediyeler verir.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Akbilek peri, kendini konuşturan yiğitle evlenir.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Acem yurdunun padişahı, yaptığı işlerden dolayı mührünü Kamernisa'nın ismine kazdırır. İrem yurdunun padişahı, melikeyi konuşturduğunu zannettiği şehzadeye kızını ve tahtını verir.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Padişah, oğlunu eğiten kızın babasını vezir yapar.

Q465.3. Kuyuya atarak cezalandırma

Şehzade, karısını her gün sabahtan akşama kadar derin kuyuya atarak cezalandırır.

R152. Kadın kocasını kurtarır

Kamernisa kocasının arkasından İrem memleketine gider ve kocasını kölelikten kurtarıp o memleketin padişahı yapar.

S12. Zalim anne

Anne, oğullarına beddua eder.

S62. Zalim koca

Şehzade, karısı Kamernisa'yı her gün kuyuya atarak cezalandırır. Daha sonra karısının ve bütün ailesinin öldürülmesini ister.

T10. Âşık olma

Şehzade, kendini eğiten Kamernisa'ya âşık olur.

T11.2. Resmini görerek âşık olma

Şehzade, Akbilek perinin resmini görünce âşık olur.

T24.6. Aşık hiçbir şey yemez

Kamernisa'ya âşık olan şehzade yatak odasına girip kırk gün hiçbir şey yiyip içmeden yatar.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, hiç kimseyle konuşmayan kızını konuşturan yiğide vermek ister.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Şehzade, yoksul bir adamın kızı olan Kamernisa'ya âşık olur.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

İrem yurdunun padişahı bir periyle evlidir.

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Şehzade, yoksul adamın kızıyla evlenir.

T131. Evlenme şartları

Akbilek periyle evlenecek olan insanın onu üç defa konuşturması gerekmektedir.

T133. Evlilik için yolculuk

Şehzade, Akbilek perinin resmini görünce âşık olur. Kızı almak için sefere çıkar.

T135. Düğün merasimi

Şehzade, düğün dernek ile Kamernisa'yı alır. Karney çalınarak herkes düğüne davet edilir.

(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme

Şehzade önce Kamernisa ile sonra da Akbilek periyle evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Kamernisa, kendi üzerine kuma getirecek olmasına bakmayıp kocası şehzadenin sevdiği Akbilek periyle evlenmesine yardım eder.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Yoksul adam, akıllı kızı sayesinde büyük bir zenginliğe kavuşur.

V254. Selamlaşma

Vezir, komşusu olan kervancıyla selamlaşır.

(T)V301. Kur'an-ı Kerim okuma

Yaşlı adam padişaha ayet okur ve şehzadenin yoksul bir kızla evlenebileceğini söyler.

W11. Cömertlik

Padişahın hiç konuşmayan kızı üç kez konuşturulunca her seferinde bir hazinenin kapılarını açtırır.

W28. Fedakarlık

Kamernisa, büyük bir fedakarlık göstererek Akbilek periye âşık olan kocasına yardım eder.

W111. Tembellik

Tembel ve yaramaz şehzade hocadan üç yıl boyunca ders alır ama hiçbir şey öğrenmez.

W152. Cimrilik

Zengin adam eski ve çamurlu elbiseler giymektedir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Kervan yol almış, az gitmiş uz gitmiş, bozkırlardan, çöllerden, göllerden, ırmaklardan, vadilerden geçmiş.

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Günler geçmiş. Aradan birçok aylar birbirini kovalayıp geçmiş.

Z11. Ani bitişler

Halk çok sevinmiş.

(T)Z64.1. Deyimler

Başa bela dağı yıkılmak, Su gibi düz, susam gibi kupkuru kalmak

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızıya boyamak

Mavi: Mavi kumaş

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kerevet, üç günlük yol, üç defa konuşturmak, üç peri

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Dört yüz asker, kırk bin asker

Z71.4. Formülistik sayı: altı

Altı yok leğenle altı defa soğuk su dökmek

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi cellat, yedi minare, yedi defa sormak, yedi sülale, yedi çeşit renk, yedi iklim yedi deniz

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yetmiş kat örtü, yedi yüz bin asker

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk yiğit, kırk tüccar, kırk gün, kırk yıl, kırk katır, kırk gün mühlet vermek, kırk gün kırk gece bir şey yiyip içmeden yatmak, kırk gece gündüz evde oturmak

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Zengin adamın üç oğlu sırayla birer sihirli nesne satın alırlar.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Kamernisa İrem memleketinde kocasına yardım ettikten sonra tekrar Acem memleketine döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Hindistan, Turan memleketi, Cengeli memleketi, Acem memleketi, Mazenderan memleketi, İrem memleketi

Şehirler, vilayetler: Özgen

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Kafdağı, Hint dağları

1.13. Kence Batır

a. Masalın özeti:

1. Padişahın bahçesindeki altın elmanın meyveleri her gece azalmaktadır. Bu işin sırrını öğrenmek için padişah ve iki büyük oğlu sırayla nöbet tutarlar. Gece uyuyup kalırlar.

2. Bir gece padişahın küçük oğlu Kence Batır nöbet tutar. Gökyüzünden uçup gelerek her gece elmaları çalan atı yakalar.

3. At, şehzadeye yalvarır ve onu istediği yere götürebileceğini söyler. Babası tarafından sevilmeyen Kence Batır, at ile birlikte gitmeyi kabul eder ve memleketini terk eder.

4. At, şehzadeye yelesinden bir tutam kıl vererek zor anında yardımına geleceğini söyler.

5. Şehzade bir şehre gider, padişahın yanında çobanlık yapmaya başlar. Kence Batır, yerde bulduğu altın tüyü koyunlara sürünce hayvanlar semizleşirler.

6. Padişah, Kence Batır'dan altın tüy olayını duyunca, bu tüyü düşüren kuşu getirmesini ister.

7. Kence Batır yola çıkar. Atın tüyünü yakar ve gelen atın yardımıyla kuşu yakalar, padişaha götürür.

8. Kuş, hiç ötmemektedir. Padişaha, güneşin her gün öğlen vakti tam tepede niçin bir süre beklediğini sorar. Şayet bu sorunun cevabını verirse öteceğini söyler.

9. Padişah, bu sorunun cevabını bulması için Kence Batır'ı gönderir. Kence Batır, atın tüyünü yakar ve gelen atın yardımıyla yeryüzünün sonuna gider. Yeraltına iner, güneşin annesinden sorunun cevabını alarak padişahın yanına döner.

10. Güneş, her gün öğlen vakti ırmaktan çıkıp taranan çok güzel bir kızı seyre daldığından bir süre beklemektedir.

11. Padişah, bu kıza âşık olur ve kızı getirmesi için Kence Batır'ı gönderir.

12. Kence Batır, atın kılını yakınca at gelir ve onun yardımıyla gider, kızı getirir.

13. Kız, padişahla evlenmek istemez. Şartını yerine getiren kişiyle evleneceğini söyler.

14. Kızın şartını yerine getirmek isterken, padişah dahil, onunla evlenmek isteyen herkes ölür.

15. Kız, Kence Batır'la evlenir. Kence Batır, padişah olur.

b. Masaldaki Motifler:

A1060. Dünyanın sonunda yeryüzü değişir

Uçan at, Kence Batır'ı yeryüzünün sonuna götürür. Burası çok karanlıktır. Ne güneş, ne ay ne de yıldızlar görünmektedir.

B41.2. Uçan at

Kence Batır, uçarak gelip elmaları çalan atı yakalar.

B81. Deniz kızı

Güneş, ırmağın altında yaşayan kıza âşık olur.

B81.0.2. Su dünyasından gelen kadın

Kız her gün öğlen vakti ırmaktan çıkıp saçlarını tarar.

B81.2. Deniz kızı insanla evlenir

Irmağın altında yaşayan kız, Kence Batır ile evlenir.

B81.9. Deniz kızının görünüşü

Sudan çıkan kız o kadar güzeldir ki, yüzünün ışığı kapkaranlık geceyi bile aydınlatmaktadır.

B102.1. Altın kuş

Altın tüylü kuş, güneşin tam tepede bir miktar beklemesinin sırrını öğrenirse öteceğini söyler padişaha.

B133.1. Gerçeği söyleyen at kahramanı tehlikeye karşı uyarır

Kence Batır altın tüy bulur. At, tüyü almamasını, aksi halde başına musibetler geleceğini söyleyerek uyarır.

B141.2. Kehanet gösteren at

Uçan at, yiğide karşılaşacağı şeyleri önceden söyler.

B151.1.1. Yol gösteren at

Kence Batır'a aradığı şeylerin yerini uçan at söyler.

(T)B164. Akıl veren at

At, aradığı şeyleri bulması için Kence Batır'a yapması gerekenleri söyler.

B184.1. Sihirli at

Uçarak gelen at, Kence Batır'a yelesinden bir tutam kıl verir ve dar zamanlarında ona yardım eder.

B184.1.1.2. Kuş kadar hızlı at

Uçan at, Kence Batır'ı olağanüstü bir hızla değişik memleketlere ve yer altına götürür.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Kence Batır, uçan atla değişik memleketlere ve yer altına gider.

B211.1.3. Konuşan at

At, yiğide akıl verir, nasihat eder.

B211.3. Konuşan kuş

Altın tüylü kuş, padişaha ötmeyişinin sebebini söyler.

B211.5. Konuşan balık

Büyük balık, yiğide başından geçenleri anlatır.

B124. Akıllı balık

Kence Batır, büyük balığa karnına gireceğini, kendini dişleriyle çiğnememesini söyler. Balık söylenileni yapar.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kence Batır, at ile balığın konuşmasını anlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Kence Batır, uçan at ile değişik memleketlere ve yer altına gider.

B350. Müteşekkir hayvan

Uçan at, Kence Batır kendini hırsızlık yaparken yakaladıktan sonra padişaha götürmediği için yiğide yardım eder.

B401. Yardımcı at

Uçan at, yiğidi istenilen yere götürür, aradığı şeyleri nasıl bulacağını ona öğretir.

B501. Hayvan yardıma çağrılmak için kendi vücudundan sihirli bir parça verir

Uçan at, yiğide yelesinden bir tutam sihirli kıl verir.

B557. Binilen sıra dışı at

Uçan at şehzadeyi istediği yere götürür.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

At, dürüstlük konusunda Kence Batır'a nasihat eder. Altın tüy meselesinde şehzadeyi uyarır.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Uçan at yiğide nasihat ettikten sonra ırmağın kıyısında beklemesini söyler ve yiğidin aradığı kızı suyun altından alıp çıkarır.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Yeleleri parlayan uçan at uzun kanatlıdır. Olağanüstü büyüklükteki balık suyun önünü kapatınca memleketi su basar.

B731.5. Gümüş, altın ve elmas kuşlar

Kuşun tüyleri altındandır.

B874. Çok büyük balıklar

Çok büyük bir balık ırmağın önünü kesince şehir sular altında kalır.

C500. Dokunma yasağı

At, Kence Batır'a altın tüyü almamasını söyler.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Kence Batır sihirli tüyü alınca padişah ona zor görevler verir.

D712.4. Kanın akıtılmasıyla sihirin bozulması

Birbirleriyle sürekli savaşan iki dağ, aslanın kanını yalayınca sakinleşirler.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Uçan at, yiğide yelesinden bir tutam sihirli kıl verir.

D849.8. Yerde bulunan sihirli objeler

Kence Batır sihirli altın tüyü yerde bulur.

D932. Sihirli dağ

İki dağa birbirleriyle sürekli savaşmaktadırlar.

D1016. Sihirli kan

Birbirleriyle sürekli savaşan iki dağ, bataklıktaki ana aslanın kanını yalayınca sakinleşirler.

D1021. Sihirli tüy

Yiğit, altın tüy ile koyunları ve kuzuları sıvazlayınca hayvanlar hemen semirirler.

D1023. Sihirli kıl

Kence Batır atın verdiği sihirli kılları yakınca at yardımına gelir.

D1311.6.3. Güneş sorulara cevap verir

Güneş, annesinin sorduğu sorulara cevap verir. Irmağın önünü kesen balığın durumunu, iki dağın nasıl sakinleştirileceğini anlatır ve öğlen vakti tam tepede bir miktar durmasının sebebini açıklar.

(T)D1349.5. Fiziksel değişiklik yapan tüy

Yiğit, altın tüyü zayıf kuzu ve koyunlara sürünce hayvanlar birden semirirler.

(T)D1610.37. Konuşan güneş

Kence Batır güneşin annesiyle, anne güneş de oğluyla konuşur.

D2126. Sihirle suyun altında seyahat

Uçan at, ırmağın altında yaşayan kızı bulmak için ırmağın altına iner.

D2131. Sihirle yer altında seyahat

Kence Batır uçan at ile yer altına iner.

D2136.3. Dağlar büyülü bir şekilde hareket eder

İki dağ sürekli birbirleriyle savaşmaktadırlar. Bu yüzden sürekli sarsıntılar olmaktadır.

D2152. Dağların sihirle kontrolü

Birbirleriyle sürekli savaşan iki dağ, bataklıktaki ana aslanın kanını yalayınca sakinleşirler.

D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol

Oğlan sihirli kılı yakınca at yardıma gelir.

F80. Alt dünyaya seyahat

Uçan at, ırmağın altında yaşayan kızı bulmak için ırmağın altına iner. Yiğit, sorunun cevabını güneşten öğrenmek için uçan at ile yerin altına gider.

F80.1.2. Alt dünyanın karanlığı

Yerin altında loş bir ışık vardır.

F91. Alt dünyaya açılan kapı

Yiğit, uçan at ile yerin sonuna varır ve oradan yerin altına inerler.

F98. Alt dünyaya hayvan sırtında inme

Yiğidi alt dünyaya uçan at götürür.

F101. Alt dünyadan dönüş

At, deniz kızını alıp yukarı çıkar.

F101.6. Alt dünyadan hayvan sırtında yukarı çıkış

Yiğidi yeryüzüne uçan at çıkarır.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Yiğit, uçan at ile giderken birbirleriyle savaşan iki dağın olduğu memleketten ve olağanüstü balığın ırmağın önünü tıkadığı memleketten geçerler.

F0. Diğer dünyalarda iskan

Yiğit uçan at ile bir memlekete varır. Burada birbirleriyle savaşan iki dağ yüzünden gürültü ve patırtı hükümrandır. İnsanlar feryat figan içindelerdir.

Yiğidin gittiği şehir sular altındadır. Şehirden inleme sesleri yükselmektedir. İnsanlar yüksek tepelere, ağaçlara, damlara çıkıp su afetinden kurtulmaya çalışmaktadırlar.

F133. Deniz altı diğer dünya

Güzel kız, ırmağın altındaki büyük kulede uyumaktadır.

F150. Başka dünyaya giriş

Yiğit, uçan at ile olağanüstü özellikleri olan yerlere gider.

F153. Suya dalarak diğer dünyaya geçiş

At suya dalarak ırmağın altındaki kulede uyuyan kızın yanına gider.

F160. Başka dünyanın görünümü

Yiğidin gittiği bir memlekette birbirleriyle savaşan iki dağ vardır. Bu ülkeye gürültü ve sarsıntı hakimdir. Bir başka şehri su basmıştır. İnsanlar yüksek yerlere kaçmaktadırlar. Yiğit uçan at ile yerin ucuna varır. Her taraf karanlıktır. Ne güneş, ne ay ne de yıldızlar görünmektedirler. Yiğit at ile yerin altına iner. Burada, güneşin annesinin yaydığı loş bir ışık vardır. Güzel kız, ırmağın altındaki büyük kulede uyumaktadır.

F162.9. Diğer dünyadaki dağlar

İki dağ sürekli birbirleriyle savaşmaktadırlar. Bu yüzden gürültü ve patırtı hakimdir. Sürekli sarsıntılar olmaktadır. İki dağ küçük şehzade ile konuşurlar.

F167.1. Diğer dünyanın hayvanları

Olağanüstü büyüklükteki balık suyun önünü kapatınca memleketi su basar.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Kuşun tüyleri altındandır.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Yiğidin gittiği bir memlekette birbirleriyle savaşan iki dağ vardır. Bu ülkeye gürültü ve sarsıntı hakimdir. Bir başka şehri su basmıştır. İnsanlar yüksek yerlere kaçmaktadırlar. Yiğit uçan at ile yerin ucuna varır. Her taraf karanlıktır. Ne güneş, ne ay ne de yıldızlar

görünmektedirler. Yiğit at ile yerin altına iner. Burada, güneşin annesinin yaydığı loş bir ışık vardır. Güzel kız, ırmağın altındaki büyük kulede uyumaktadır.

F556. Olağanüstü ses

Altın tüylü kuş o kadar güzel ötmektedir ki, bu güzel ezgi karşısında yiğidin bütün bedeni eriyecek gibi oluyormuş.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Irmağın altında yaşayan kız o kadar güzeldir ki, güneş bile ona âşık olur.

F574.1.2. Kadının güzelliği yedi kat peçeye rağmen görünür

Yedi kat örtüyle kapanan su kızının yüzü kapkaranlık geceyi bile aydınlatacak kadar beyazdır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Irmağın altında yaşayan kız o kadar güzeldir ki, güneş bile ona âşık olur.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Yedi kat örtüyle kapanan su kızının yüzü kapkaranlık geceyi bile aydınlatacak kadar beyazdır.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Uçan at, Kence Batır'ı istenilen yere götürür, aradığı şeyleri bulmasına yardım eder.

F628.1.1. Güçlü adam kendi elleriyle aslanı öldürür

Yiğit, bataklıktaki aslanı kılıcıyla öldürür.

F706. Karanlıklar ülkesi

Yiğit, uçan at ile yerin sonuna gider. Orası çok karanlıktır. Ne güneş, ne ay ne de yıldızlar görünmektedir. Daha sonra yerin altına, zulümata inerler.

F721. Yeraltı dünyası

Yiğit ve at yerin altına inerek güneşin annesiyle görüşürler.

F725.3.3. Denizaltı evi

Güzel kız, ırmağın altındaki büyük kulede uyumaktadır.

F725.4. Irmağın altında yaşayan insan

Irmağın altında güzel bir kız yaşamaktadır. At, ırmağın altına inince büyük kulenin içinde uyuyan kızı bulur.

F755.1. Konuşan dağ

İki dağ küçük şehzade ile konuşurlar.

F755.6. Hareket eden dağ

İki dağ sürekli birbirleriyle savaşmaktadırlar. Bu yüzden gürültü ve patırtı hakimdir. Sürekli sarsıntılar olmaktadır.

F811.1.1. Altın Ağaç

Padişah, bahçenin ortasına altın elma ağacı diktirir.

F813.1. Olağanüstü elma

Padişahın diktirdiği altın elma ağacının meyveleri her gece çalınmaktadır.

F813.0.2. Altın meyveler

Padişahın diktirdiği altın elma ağacının meyveleri her gece çalınmaktadır.

F818. Olağanüstü bahçe

Padişah, dünyadaki en güzel meyvelerden getirip ektirir ve çok güzel bir bahçe yaptırır. Bahçenin ortasına altın elma ağacı diktirir.

F899.3. Olağanüstü kafes

Yiğit, olağanüstü kuşu yakalamak için kırk odalı büyük bir kafes yaptırır.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Güneş, her gün öğlen vakti sudan çıkıp taranan güzel kıza âşık olduğu için tam tepede bir miktar beklemektedir.

F932.8. Nehirler yükselir ve aşırı bir şekilde kabarır

Olağanüstü büyüklükteki balık nehrin önünü kapatınca sular kabarır ve memleketi su basar.

F969.3. Olağanüstü ışık

Güneşin annesi yerin altında loş bir ışık yaymaktadır.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Yedi kat örtüyle kapanan su kızının yüzü kapkaranlık geceyi bile aydınlatacak kadar beyazdır.

F986. Balıkla ilgili olağanüstü hadiseler

Balık üzerindeki ayıyla birlikte ağacı yutunca ağacı hazmedemez ve kımıldayamaz hale gelir. Bunun üzerine ırmağın suları taşar ve şehir sular altında kalır.

F1006. Dağların olağanüstü hareketi

İki dağ sürekli birbirleriyle savaşmaktadırlar. Bu yüzden sürekli sarsıntılar olmaktadır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kence Batır başından geçen olayları güneşin annesine anlatır.

H328.5. Kaynar suda yıkanma imtihanı

Güzel kız, kazana süt doldurup kaynattırır. Yüzüğünü içine atar. Kim yanmadan yüzüğü alıp çıkarsa onunla evleneceğini söyler. Kıza âşık olan padişah ve diğerleri kazana atlayıp ölürler. Kence Batır sabreder ve kızla evlenir.

H335.0.2. Kız kendi evliliği için yarışma belirler

Irmaktan çıkan güzel kız bir kazana süt doldurup kaynattırır. Yüzüğünü kazanın içine atar. Yüzüğü kaynar süt dolu kazandan çıkaran kişiyle evleneceğini söyler.

H507.3.1. Bir amaç için yarışan üç erkek kardeş

Üç şehzade hırsızı yakalamak için altın elma ağacının başında birer gece nöbet tutarlar. Büyük kardeşler başarısız olurlar. Hırsızı en küçük kardeş yakalar.

H540.1. Olağanüstü yaratık bilmece sorar

Olağanüstü kuş, güneşin tepede bir miktar beklemesinin sebebini padişaha sorar.

H544. Sorulan soruların cevapları öbür dünyada bulunur

Olağanüstü kuş, güneşin tepede bir miktar beklemesinin sebebini padişaha sorar. Padişah da sorunun cevabını bulması için Kence Batır'ı görevlendirir. Kence Batır yer altına inerek sorunun cevabını güneş ve güneşin annesinden öğrenir.

H790. Olağanüstü durumlar üzerine düzenlenen bilmeceler

Olağanüstü kuş, güneşin tepede bir miktar beklemesinin sebebini padişaha sorar.

H900. Zorla verilen vazife

Padişah, altın tüylü kuşu, kuşun sorusunun cevabını ve güzel deniz kızını getirmesi için her seferinde Kence Batır'ı görevlendirir.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Kence Batır'ı, altın tüylü kuşu, kuşun sorusunun cevabını ve güzel deniz kızını getirmesi için her seferinde padişah görevlendirir.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Kence Batır verilen her görevde uçan atın yardımını görür.

H1154.7. Kuşu ele geçirmek

Padişah, Kence Batır'dan altın tüylü kuşu yakalayıp getirmesini ister.

H1191.2. Kralın en güzel bahçesini harap eden kötü cadıyı ele geçirmek

Padişahın bahçesine diktirdiği altın elma ağacının meyveleri her geçen gün azalmaktadır. Padişah, meyveleri çalanın bulunması için her gece bahçeye nöbetçi gönderir.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Padişah, olağanüstü kuşu getirmeleri için üç oğlunu sefere gönderir.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Kence Batır'ı, altın tüylü kuşu, kuşun sorusunun cevabını ve güzel deniz kızını getirmesi için her seferinde padişah görevlendirir.

H1213. Araştırma dikkate değer bir kuşun tüyünün görülmesiyle kararlaştırılır

Kence Batır yerde sihirli tüy bulur. Padişah, kuşun kendini yakalaması için yiğidi sefere gönderir.

H1233.6.1. Araştırmada at yardım eder

Uçan at, yiğidi istenilen yere götürür, aradığı şeyleri nasıl bulacağını ona öğretir.

H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir

Kence Batır altın tüylü kuşu getirince, kuşun sorusunun cevabını ve güzel deniz kızını getirmesi için iki kere daha görevlendirilir.

H1270. Alt dünyada araştırma

Kence Batır ile at, kuşun padişaha sorduğu sorunun cevabını yerin altında araştırırlar.

H1284. Güneş üzerine sorulara cevap vermek için araştırma

Olağanüstü kuş, güneşin tepede bir miktar beklemesinin sebebini padişaha sorar. Yiğit, atıyla birlikte yerin altına iner ve güneşin annesinden sorunun cevabını öğrenir.

H1331.1. Olağanüstü kuşun araştırılması

Kence Batır, padişahın emriyle altın tüylü kuşu bulmak için sefere çıkar.

H1388. Belirli soruya cevap araştırma

Olağanüstü kuş, güneşin tepede bir miktar beklemesinin sebebini padişaha sorar. Padişah da sorunun cevabını bulması için Kence Batır'ı görevlendirir. Kence Batır yer altına inerek sorunun cevabını güneş ve güneşin annesinden öğrenir.

H1471.1. Kralın bahçesindeki hırsızlar için nöbet

Padişahın bahçesine diktirdiği altın elma ağacının meyveleri her geçen gün azalmaktadır. Padişah, meyveleri çalanın bulunması için her gece bahçeye nöbetçi gönderir.

H1481. Uyanık kalmak için baş parmak kesilir ve yaraya tuz serpilir

Küçük şehzade ağabeylerine göre daha tedbirli davranır ve gece uyumamak için tabanını kesip yaraya tuz basar.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Kence Batır yerde bir altın tüy bulur. Uçan at altın tüyü almamasını, aksi takdirde başına zor işler açacağını söyler. Yiğit tüyü alır ve onun yüzünden daha sonra kendine zor görevler verilir.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Altın elma ağacının meyvelerinin her gece azalmasının sebebini anlamak için küçük şehzade nöbet tutar ve uçan bir atın kaçırdığını anlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Kence Batır'a zor görevlerde gerekli bilgileri uçan at verir.

J390. Nazik yabancılarla kaba akrabalar arasında seçim

Küçük şehzade babası ve kardeşleri tarafından horlandığı için uçan at ile birlikte gitmeyi tercih eder.

J610. Tedbir

Küçük şehzade ağabeylerine göre daha tedbirli davranır ve gece uyumamak için tabanını kesip yaraya tuz basar.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Kence Batır, at tarafından uyarılmasına rağmen sihirli tüyü alınca padişah ona zor görevler verir.

J1113. Akıllı oğlan

Padişahın sevmediği küçük oğlu anlayışlı ve akıllı biridir.

K730. Kurbana tuzak kurma

Kence Batır kırk odalı bir kafes yaptırır. Kafesin kırkıncı odasına sarhoş edici su koyar. Susayan kuş sarhoş edici sudan içince yiğit onu yakalar.

K851. Aldatıcı oyun. Bir diğerini yakma. Masum insan ölüm için yakılır (ya da kaynatılır)

Güzel kız, yüzüğünü kazana atar ve kim çıkarırsa onunla evleneceğini söyler. Kendini seven padişah ve diğer aşıklarını kaynar sütte yakarak öldürür ve onlardan kurtulur.

K955. Yakarak öldürme

Güzel kız, kendini seven padişah ve diğer aşıklarını kaynar sütte yakarak öldürür ve onlardan kurtulur.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Padişahın diktirdiği altın elma ağacının meyveleri her gece çalınınca padişah hiç sevmediği küçük oğlundan şüphelenir.

K2211.1. Hain üvey erkek kardeş

Büyük şehzadeler, üvey olduğu için küçük kardeşi sevmezler.

(T)K2216. Hain baba

Padişah, annesi fakir bir ailenin kızı olduğu için küçük oğlunu hiç sevmez. Altın elma ağacının meyveleri her gece çalındığı için oğlundan şüphelenir.

K2246. Hain prens

Büyük şehzadeler, üvey olduğu için küçük kardeşi sevmezler.

K2246.1. Hain kral

Padişah, annesi fakir bir ailenin kızı olduğu için küçük oğlunu hiç sevmez.

L10. En küçük oğlun zaferi

Meyvesi çalınan altın elma ağacının başında üç şehzade sırayla birer gece nöbet tutarlar. Büyükler uyudukları halde küçük şehzade elmaları çalan atı yakalar.

(T)L12.1. Sevilmeyen en genç oğul

Padişah, küçük oğlunu pek sevmemektedir.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Küçük şehzade altın elma ağacının başında nöbet tutmak için babasından izin isteyince padişah "Büyüklerinin başaramadığı işi sen nasıl başaracaksın?" deyip kızar.

L111.8. Kralın sevilmeyen karısının kahraman oğulları

Padişah, yoksul bir ailenin kızı olan üçüncü hanımından olma oğlu Kence Batır'ı pek sevmemektedir. Kence Batır, ağabeylerinin başaramadıkları işleri başarır.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Küçük şehzade, gittiği memlekette çobanlık yapmaya başlar.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Kence Batır, ağabeylerinin başaramadığı altın elma hırsızını yakalar.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Kence Batır, zor durumda kalan balığa dönüşte yardım edeceğine söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Kence Batır verdiği söze sadık kalarak zor durumda olan balığa yardım eder.

M244. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki anlaşmalar

At, oğlana kendini padişaha teslim etmemesini söyler. Bunun karşılığında onu alıp başka yerlere götüreceğini söyler. Oğlan atın söylediklerini kabul eder ve anlaşırlar. Altın tüylü kuş, güneşin tam tepede bir miktar beklemesinin sırrını öğrenirse öteceğini söyler padişaha. Padişah kabul eder.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Babasının sarayında hiç sevilmeyen küçük şehzade başka bir memlekete gider. Çok güzel deniz kızıyla evlenir ve o memleketin padişahı olur.

N450. Sırlara kulak misafiri olma

Uçan at ile yiğit soruların cevaplarını öğrenmek için, güneş ve güneşin annesinin konuşmalarını gizlice dinlerler.

(T)N726. Kralın oğlu yer altında bulduğu kızla evlenir

Küçük şehzade, ırmağın altında yaşayan güzel kızla evlenir.

P10. Krallar

Padişah bahçesine altın elma ağacı diktirir.

P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir

Padişah ölünce, halk arasından bilge kişiler çıkıp yiğidi padişah seçerler.

P12. Kralların karakteri

Padişah, halkın huzurlu yaşamasını istemesine rağmen kendi oğulları arasında ayrımcılık yapmaktadır. Küçük oğlunu pek sevmemektedir.

P30. Prens (şehzade)

Küçük şehzade uçan at ile kaçıp ailesini terk eder.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Küçük şehzade uçan at ile arkadaş olur ve kaçıp ailesini terk eder.

P232.2. Küçük kahraman (oğul) babası tarafından azarlanır

Padişah, pek sevmediği küçük oğlu nöbet tutmak istediğini bildirince ona kızar.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç şehzade altın elma ağacının başında birer gece nöbet tutarlar.

P320. Misafirperverlik

Güneşin annesi, Kence Batır ile uçan atı çok iyi karşılar ve misafir eder.

P412. Çoban

Küçük şehzade, gittiği memlekette çobanlık yapmaya başlar.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Küçük şehzade, gittiği memlekette çobanlık yapmaya başlar.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Küçük şehzade, padişahın altın elmalarını çalan atı yakalayınca atın isteğiyle onu padişaha götürmez. At daha sonra Kence Batır'a zor görevlerinde yardım eder.

Q114. Hediye vererek mükâfatlandırmak

Çobanlık yapan küçük şehzade sihirli tüyle koyunları ve kuzuları semirtince padişah ona birçok hediyeler verir.

Q140. Mucizevi veya sihirli mükâfatlar

Bütün gerçeklerden haberdar olan ve her şeyi bilen uçan at, kendini hırsızlık yaparken yakaladıktan sonra padişaha götürmeyen küçük şehzadeye bir tutam sihirli kıl verir.

R213. Evden kaçma

Küçük şehzade, babası ve ağabeyleri kendini sevmedikleri için uçan at ile memleketi terk eder.

S112.1. Kaynatarak öldürme

Kıza âşık olan padişah ve diğer yiğitler kızın oyununa gelirler ve içinde süt kaynayan kazana düşüp ölürler.

T10. Âşık olma

Güneş, ırmaktan çıkıp saçlarını tarayan kıza aşıktır.

T11. Görmeden âşık olma

Padişah, ırmaktan çıkan güzel kıza görmeden âşık olur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Kence Batır, ırmaktan çıkan güzel kızı görür görmez âşık olur.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Irmaktan çıkan kızı gören yiğitler bayılmaktadırlar.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Irmaktan çıkan güzel kızla evlenmek isteyen padişah, vezir ve diğer yiğitler kaynar süt dolu kazana düşerek ölürler.

T100. Evlilik

Irmaktan çıkan güzel kızla Kence Batır evlenir.

T131. Evlenme şartları

Irmaktan çıkan güzel kız bir kazana süt doldurup kaynattırır. Yüzüğünü kazanın içine atar. Yüzüğü kaynar süt dolu kazandan çıkaran kişiyle evleneceğini söyler.

T135. Düğün merasimi

Irmaktan çıkan güzel kız ile küçük şehzade düğün yaparak evlenirler.

T145.0.1. Birden fazla hanımla evlenme

Padişahın birden fazla karısı vardır.

V254. Selamlaşma

Kence Batır güneşin annesiyle selamlaşır.

W10. Müşfiklik

Kence Batır balığın karnına girerek onu rahatsız eden ağacı doğrar ve dışarı çıkarır. Balık tekrar sağlığına kavuşur.

W27. Minnettarlık

Padişahın altın elmalarını çalan at, kendini padişaha teslim etmediği için küçük şehzadeye daha sonra yardım eder.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş (Murada Ermek)

Güzel kız ile genç yiğit murat ve maksatlarına ulaşmışlar. Halk rahat, memleket abat olmuş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, padişahın sarayına ulaşmış. Onlar az gitmişler uz gitmişler.

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Haftalar haftaları, aylar ayları kovalayıp geçmiş. Birçok gün geçmiş, sağ salim padişahın sarayına gelmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üçüncü yıl

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz kap

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gece gündüz

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi kat ipek örtü

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırkıncı gün, kırk odalı kafes, kırk kulp, kırk gün mühlet vermek

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Üç şehzade altın elma ağacının başında birer gece nöbet tutarlar.

Z235. Olağanüstü hayvanın arkadaşlığıyla kahraman

Küçük şehzade, kendine verilen zor görevleri uçan atın yardımıyla yerine getirir.

Yer formülleri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yer ve mevkiler: Akar ırmağı

1.14. Hüner Öğrenen Çocuk

a. Masalın özeti:

1. Yoksul olan anne ve baba, evlerini üç bin altına satarlar. Biricik oğullarına bin altın vererek ticaret yapması için sefere gönderirler.

2. Oğlan Bağdat'a gider ve bin altın vererek bir yıl medresede okuyup molla olur. Evine geri döner.

3. Babası bin altın daha verip gönderir oğlanı. Oğlan Şam'a gider ve bin altın vererek bir yıl içinde saz çalmayı öğrenip geri döner.

4. Babası kalan bin altını da verir ve oğlanı gönderir. Oğlan Urgenç'e gider ve bin altın vererek bir yılda iyi bir satranç eğitimi alır. Evine geri döner.

5. Babası oğlanı zengin bir adamın yanına işçi olarak verir. Adam, su çıkarması için oğlanı kuyuya indirir. Oğlan kuyuda çok miktarda altın bulur. Zengin adam altınları yukarı çeker ve ortak olmasın diye oğlanı kuyuda bırakıp gider.

6. Oğlan, kuyunun altındaki devin evine gider. Dev ölüm döşeğindedir. Oğlan orada gördüğü sazı çalar ve dev iyileşir.

7. Dev, oğlanı yeryüzüne çıkararak seyahat etmekte olan zengin adamın yanına götürür.

8. Adam, oğlandan kurtulmak için karısına bir mektup yazar ve mektubu oğlanla gönderir. Mektupta, oğlanın öldürülmesi talimatı vardır.

9. Oğlan yolda giderken mektubun içeriğini değiştirir. Bu sayede zengin adamın kızıyla evlenir.

10. Evine dönen zengin adam durumu öğrenince, oğlanı padişaha şikâyet eder.

11. Oğlan, padişah ile satranç oynar ve onu yener. Bu sayede hem suçu bağışlanır hem de bir çok hediyeler alır.

b. Masaldaki Motifler:

D1171. Sihirli kap

Kuyunun altındaki kabın içinde altın kaynamaktadır.

D1275.1. Sihirli müzik

Oğlanın çaldığı müzik ölüm döşeğindeki devi tamamen iyileştirir.

D1452.2. Para üreten sihirli kâse

Kuyunun altındaki kabın içinde altın kaynamaktadır.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Dev, göz yumup açınca kadar oğlanı kuyudan çıkarıp kervana yetiştirir.

D2135. Sihirle havada seyahat

Dev, göz yumup açınca kadar oğlanı kuyudan çıkarıp kervana yetiştirir.

D2161.1. Sihirle özel hastalıkların tedavisi

Oğlan müzik çalınca ölüm döşeğindeki dev iyileşir.

D2175. Sihirle tedavi

Oğlan müzik çalınca ölüm döşeğindeki dev iyileşir.

F80. Alt dünyaya seyahat

Oğlan beline ip bağlanarak kuyuya sarkıtılır ve oradan devin evine gider.

F91. Alt dünyaya açılan kapı

Oğlan kuyunun içindeki bir yolu takip eder ve devin evine gider.

F101. Alt dünyadan dönüş

Oğlanı kuyunun altından dev çıkarır.

F113. İnsanların ülkesine seyahat

Oğlan her seferinde bin altın alıp sırayla Bağdat'a, Şam'a ve Urgenç'e gider.

F130. Diğer dünyalarda iskan

Oğlan Bağdat'ta ilim mektebine, Şam'da müzik okuluna, Urgenç'te satranç okuluna yazılır. Devin evi kuyunun altındadır.

F156. Başka dünyaya açılan kapı

Oğlan devin evine kuyunun altındaki yolu takip ederek ulaşır.

F160. Başka dünyanın görünümü

Oğlan kuyunun altındaki yolu takip ederek devin evine gider. Hasta dev ölüm döşeğinde yatmaktadır. Evin duvarlarında her türlü çalgı aleti asılıdır.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Kuyunun altında altın kaynayan bir kap vardır. Kuyunun içindeki yol devin evine ulaşmaktadır.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Dev ölüm döşeğinde yatmaktadır.

F531.5.1. İnsan ve devin dostluğu

Oğlan devi iyileştirince dev ona minnettar kalır ve oğlana köle olmaya hazır olduğunu söyler. Oğlanı kuyudan çıkarır.

F531.5.1.1.2. Dev insanı sırtında taşır

Dev, göz açıp kapayıncaya kadar oğlanı kuyudan çıkarıp kervana yetiştirir.

F531.6.2. Devlerin mekânı

Oğlan kuyunun altındaki yolu takip ederek devin evine ulaşır.

F531.6.3. Devlerin evleri

Devin evi kuyunun altındadır. Devin evinin duvarlarından her türlü çalgı aleti asılıdır.

F718. Olağanüstü pınar, kuyu

Kuyunun altında altın kaynayan bir kap vardır. Kuyunun içindeki yol devin evine ulaşmaktadır.

F866. Olağanüstü kap, fincan, kupa

Kuyunun altındaki kabın içinde altın kaynamaktadır.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Oğlan müzik çalınca ölüm döşeğindeki dev iyileşir.

(T)F1099.10. Nesnelerden çıkan olağanüstü ses

Oğlanın çaldığı müziği dinleyen dev iyileşir.

G157. Devasa dev şaşılacak derecede hızlıdır

Dev, göz yumup açınca kadar oğlanı kuyudan çıkarıp kervana yetiştirir.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Oğlan başından geçenleri deve anlatır.

H503. Müzik kabiliyetinin imtihanı

Oğlan müzik okuluna yazılır ve okulu birincilikle bitirir. Daha sonra çaldığı müzikle ölüm döşeğinde yatan devi iyileştirir.

H509.3. Satranç oynama imtihanı

Padişah, şikâyet edilen oğlanla satranç oynar. Padişah kazanırsa diğerleri gibi oğlan da cezalandırılacaktır. Oğlan kazanırsa suçu affedilecektir. Oyunu oğlan kazanır.

H1563. Hüner imtihanı

Oğlan her seferinde bin altın verip sırayla ilim, müzik çalma ve satranç oynamayı öğrenir. Bu hünerleri sayesinde üç defa ölümden kurtulur.

J140. Eğitim yoluyla kazanılan akıl (bilgi)

Oğlan ilim, müzik çalma ve satranç oynamayı okullarda öğrenir.

J154.0.1. Babanın nasihati

Oğlana babası parayı lüzumsuz yerlere harcamaması konusunda nasihat eder.

J370. Önemli ve önemsiz işler arasında seçim

Anne ve babası oğlana her seferinde bin altın verip ticaret yapması için sefere gönderirler. Oğlan altınları ilim, müzik çalma ve satranç oynamak için harcar.

J1113. Akıllı oğlan

Akıllı ve zeki oğlanı okullarda hocaları çok severler.

K714. Aldatarak hapsetme

Zengin adam oğlanın altınlara ortak olmaması için onu kuyunun içinde bırakır.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Oğlan mektubu değiştirerek kendini öldürmek isteyen zengin adamın kızıyla evlenir.

K1931.4. Sahtekarlar kahramanı kuyunun içinde bırakırlar

Zengin adam oğlanın altınlara ortak olmaması için onu kuyudan çıkarmadan gider.

K2249.4. Hain bezirgan

Zengin adam, oğlanın altınlara ortak olmaması için onu kuyunun içinde bırakıp gider.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Oğlan, ticaret yapması için babasının verdiği altınları değişik hünerler öğrenmek için harcar. Babası altınları böyle lüzumsuz yerlere harcamaması konusunda oğlana nasihat eder.

L114.2. Müsrif kahraman

Her yıl bir miktar parayla ticaret yapması için sefere gönderilen oğlan, parayı değişik yerlerde harcayıp geri döner.

L114.4. Hilekar kahraman

Oğlan mektubu değiştirerek kendini öldürmek isteyen zengin adamın kızıyla evlenir.

L140. Kötü talih iyiye gider

Kuyunun altında terk edilen oğlana dev yardım eder ve yeryüzüne çıkar.

L142. Öğrenci alanında ustalaşır

Oğlan ilim, müzik çalma ve satranç oynamayı öğrenmek için değişik okullara yazılır. Hepsini birincilikle bitirir. Hocalarının seviyesine ulaşır.

L144. Cahil, bilgili olur

Oğlan, ilimleri öğrenmek için yazıldığı okulu birincilikle bitirir.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Oğlan üç bin altın karşılığında öğrendiği üç hüner sayesinde üç defa ölümden kurtulur. Zengin adamın kızıyla evlenir, padişahtan hediyeler alır.

L161.1. Fakir oğlan ile zengin kızın evlenmesi

Yoksul bir ailenin oğlu zengin adamın kızıyla evlenir.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah, satranç oyununda galip gelmesi halinde oğlanın suçunu bağışlayacağını söyler.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Padişah, oğlana söz verdiği gibi yapar ve satrançta yenildiği için oğlanı affeder.

(T)N529.3. Kuyunun içindeki hazine

Su çıkarması için kuyunun içine sarkıtılan oğlan içinde altın kaynayan bir kap görür.

N812. Yardımcı dev

Dev kendini iyileştiren oğlanı kuyudan çıkarır.

N819.4. Yardımcı olarak olağanüstü tedavi eden insan

Oğlan müzik çalınca ölüm döşeğindeki dev iyileşir.

P10. Krallar

Oğlan padişah ile satranç oynar.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah, kendiyle satranç oynayıp yenilen insanların başlarını kopartan zalim biridir.

P152. Zengin adam: bezirgan

Oğlan, yanında çalıştığı zengin adam tarafından öldürülmek ister.

P210. Karı-koca

Adamla karısı evlerini satıp parayı oğullarına verirler ve ticaret yapması için sefere gönderirler.

P233.8. Savurgan oğul geri döner

Adam, ticaret yapması için her seferinde bin altın vererek oğlunu üç defa sefere gönderir. Oğlan üçünde de eli boş olarak geri döner.

P340. Öğretmen ve öğrenci

Oğlan bütün altınlarını vererek sırayla üç okula yazılır. Oğlan çok zeki olduğu için hocaları onu çok severler. Memleketine dönüş masraflarını karşılarlar.

P360. Ağa ve hizmetçi

Zengin adam yanında çalışan oğlanı öldürmek ister.

P428. Müzisyen

Oğlan müzik okuluna yazılır ve okulu birincilikle bitirir. Daha sonra çaldığı müzikle ölüm döşeğinde yatan devi iyileştirir.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Kuyunun içinde ölüme terk edilen oğlan devi iyileştirince dev onu yeryüzüne çıkarır.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Okuduğu okullarda çok başarılı olan oğlanı hocaları çok severler ve geri dönüş masraflarını kendileri karşılarlar.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Dev, müzik çalarak kendini iyileştiren oğlanı kuyudan çıkarır.

Q114. Hediye vererek mükâfatlandırmak

Padişah satranç oyununda kendini yenen oğlana hediyeler verir.

Q261. Cezalandırılan ihanet

Zengin adam ihanet edip yanında çalıştırdığı oğlanı kuyunun içinde terk eder. Oğlan daha sonra adamın mektubunu değiştirerek ondan habersiz kızıyla evlenir.

Q411. Ölüm cezası

Padişah, kendiyle satranç oynayıp yenilen insanların başlarını kopartır.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Padişah, kendiyle satranç oynayıp yenilen insanların başlarını kopartır.

R141. Kuyudan kurtulma

Dev, kendini iyileştiren oğlanı kuyudan çıkarır.

(T)S139.2.2.1.7. Katledilen insanların başları sarayın kapısına asılır

Padişah, satrançta kendine yenilen insanların başlarını koparark sarayın kapısının üzerine astırır.

S146.1. Kuyuya terk etme

Zengin adam, oğlanın altınlara ortak olmaması için onu kuyudan çıkarmadan yoluna devam eder.

T10. Âşık olma

Zengin adamın kızı, babasının yanında çalışan oğlana aşıktır.

T91.5.1. Aşkta kız zengin oğlan fakirdir.

Zengin adamın kızının sevdiği kişi, babasının yanında çalışan fakir bir hizmetçidir.

T100. Evlilik

Oğlan, yanında çalıştığı zengin adamın kızıyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Kadın düğün yaparak biricik kızını kocasının yanında çalışan fakir oğlana verir.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Fakir oğlan zengin bir adamın yanında çalışmaya başlar. Daha sonra bu adamın kızını alır.

W27. Minnettarlık

Dev, kendini iyileştiren oğlanı kuyudan çıkarır.

W151. Açgözlülük

Zengin adam su çıkarması için yanında çalışan yoksul oğlanı kuyuya sarkıtır. Oğlan kuyunun altında bulduğu hazineyi kaplara doldurarak yukarı gönderir. Zengin adam, oğlanın altınlara ortak olmaması için onu kuyuda bırakır ve yoluna devam eder.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, bir şehr-i azimde yaşlı bir karı koca yaşıyorlarmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Yiyip içip murada ermek)

Bundan sonra oğlan çoluk çocuğa karışmış, anne ve babasıyla mutlu bir hayat sürmüş; afiyetle yiyip içip murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Çocuk az gitmiş uz gitmiş, anne ve babasının yanına varmış. Az gitmiş uz gitmiş, sonunda anne ve babasının yanına gelmiş. O, az gitmiş uz gitmiş....

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Aradan bir yıl geçmiş. Şöyle böyle deyinceye kadar aradan bir yıl geçip gitmiş. Aradan birçok gün geçmiş, zengin adam gelmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Üç bin altın

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün, yedi yıl

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Bağdat, Şam, Urgenç

1.15. Mukbil Taşatar

a. Masalın özeti:

1. Padişahın Mehrinigar adındaki kızı avlanırken, bir parsa rastlar. Pars, tam onu parçalayacağı sırada, çobanlık yapan Mukbil Taşatar, taş atarak parsı öldürür.

2. Kız, parmağındaki yüzüğü Mukbil Taşatar'a verir, gider.

3. Mukbil Taşatar kara sevdaya yakalanır. Onun durumunu öğrenen köy halkı, kızını istemek için padişaha dünürcü giderler.

4. Buna çok öfkelenen padişah onları zindana atar ve köyün dağıtılmasını emreder.

5. Padişahın emrini duyan Mukbil Taşatar, çıkıp padişahın askerlerini öldürür.

6. Padişah, ordusuyla üzerine yürür. Baş edemeyeceğini anlayınca onunla anlaşır. Şartlarını yerine getirirse kızını vereceğini söyler.

7. Padişah, sekiz tane parsı canlı olarak getirmesini ister Mukbil Taşatar'dan. Yiğit, bu şartı başarıyla yerine getirir.

8. İkinci şart olarak, Hatemtay'ın kellesini ve atını getirmesini ister.

9. Mukbil Taşatar, Hatemtay'ın şehrine varır. Hatemtay bu şehrin çok adil ve mütevazı padişahıdır.

10. Mukbil Taşatar, farkında olmadan Hatemtay'ın evinde misafir olur. Niçin geldiğini ona anlatır.

11. Hatemtay, yiğidin haline acır ve gönüllü olarak onunla birlikte gider.

12. Zalim padişah, Mukbil Taşatar ile Hatemtay ve Mehrinigar'ın öldürülmesini emreder.

13. Artık tahammülü kalmayan halk, padişahı öldürür. Mukbil Taşatar, Mehrinigar ile evlenir ve padişah olur.

b. Masaldaki Motifler:

F565.2. Olağanüstü kuvvetli kadın

Melike Mehrinigar güçlü ve gayretli bir kızdır.

F565.4. Avcı kadın

Melike Mehrinigar, sekiz yüz yiğit ile ava çıkar.

F574. Işık saçan insan

Melike Mehrinigar'ın ayı bile soluk bırakacak nurlu yüzü vardır.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Melike Mehrinigar'ın ayı bile soluk bırakacak nurlu bir yüzü vardır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Melike Mehrinigar'ın ayı bile soluk bırakacak nurlu bir yüzü vardır.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Melike Mehrinigar'ın ayı bile soluk bırakacak nurlu yüzü vardır.

F610.0.1. Olağanüstü güçlü kadın

Melike Mehrinigar güçlü ve gayretli bir kızdır.

F610.6. Vurduğunu paramparça eden güçlü adam

Mukbil Taşatar kime yumruk atarsa o insan ağzını bile açamadan ölür.

F661. Olağanüstü nişancı

Mukbil Taşatar, attığı taşlarla istediği hayvanı veya insanı vurup öldürebilmektedir.

F679.5. Başarılı avcı

Mukbil Taşatar, attığı taşlarla istediği hayvanı vurup öldürebilmektedir.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Melike Mehrinigar'ın ayı bile soluk bırakacak nurlu yüzü vardır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Mukbil Taşatar, şehre niçin geldiğini Hatemtay'a anlatır.

H82.3. Sevgililer arasında alıp verilen hatıra ile tanıma

Melike Mehrinigar, Mukbil Taşatar'a yüzüğünü verir.

H335.4.1. Evlilik imtihanında düşmanın kafasını getirmek

Padişah, kızını almak isteyen Mukbil Taşatar'a, Hatemtay'ın başını getirmeyi şart koşar.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Taş atarak istediği canlıyı öldüren çobanın adı Mukbil Taşatar'dır.

H900. Zorla verilen vazife

Zalim padişah, Mukbil Taşatar'dan sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini ister.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Mukbil Taşatar'dan sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini zalim padişah ister.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Mukbil Taşatar sekiz tane parsı canlı halde yakalayıp saraya getirir.

H1149.1. Aslan ve domuz gibi vahşi hayvanları yakalamak

Padişah, kızını alabilmesi için Mukbil Taşatar'a iki şart koşar. Bunlardan biri de iki elinde dörder taneden sekiz parsı yakalayıp canlı getirmektir.

H1150. Görev: Çalma, elde etme veya katletme

Padişah, Mukbil Taşatar'dan Hatemtay'ın başını ve atını getirmesini ister.

H1154.3.7. Vahşi kaplanları yakalamak

Padişah, kızını alabilmesi için Mukbil Taşatar'a iki şart koşar. Bunlardan biri de iki elinde dörder taneden sekiz parsı yakalayıp canlı getirmektir.

H1162. Belli bir insanı öldürmek

Padişah, Mukbil Taşatar'dan Hatemtay'ın başını getirmesini ister.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Mukbil Taşatar'dan sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini zalim padişah ister.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

Zalim padişah, Mukbil Taşatar'dan kurtulmak için sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini ister.

H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir

Mukbil Taşatar sekiz tane canlı pars yakalayıp getirince, Hatemtay'ın başını ve atını getirmesi için bir kere daha görevlendirilir.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Mukbil Taşatar, Hatemtay'ın başını ve atını getirmek için onun memleketine gider.

H1308. En iyi atlar için araştırma

Mukbil Taşatar, Hatemtay'ın atını getirmek için onun memleketine gider.

H1360. Tehlikeli hayvanlar için araştırma

Padişah, Mukbil Taşatar'dan sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini ister.

J340. Küçük kazançlar ve büyük kayıplar arasında seçim

Mukbil Taşatar, Hatemtay gibi adil ve alçakgönüllü bir yöneticinin öldürülmesindense sevdiği kızdan vazgeçmeyi tercih eder.

J390. Nazik yabancılarla kaba akrabalar arasında seçim

Melike Mehrinigar, zalim babasına karşı Mukbil Taşatar'ı tercih eder.

J914. Kral insanlar arasında mütevazıdır

Hatemtay herkes tarafından sevilen adaletli bir padişahtır. Vatandaşları gibi kendi de sıradan bir evde yaşamaktadır ve hiçbir mal varlığı bulunmamaktadır.

J1113. Akıllı oğlan

Hatemtay'ın akıllı oğlu babasıyla Mukbil Taşatar'a akıl öğretir.

K1812.8. Kıyafet değiştiren prenses

Melike Mehrinigar erkek kılığında ava çıkar.

(T)K2216. Hain baba

Padişah, kızının da öldürülmesini ister.

K2246.1. Hain kral

Padişah, çok iyi bir yönetici olan Hatemtay'ın öldürülmesini ister.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Çobanlık yapan Mukbil Taşatar padişahın kızına âşık olur.

L165. Fakir oğlan kral olur

Çobanlık yapan Mukbil Taşatar padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Zalim padişah iyi bir yönetici olan Hatemtay'ın öldürülmesini ister. Halk toplanıp kendini öldürür.

M205. Söz verme ve vaadin bozulması

Padişah, kızını almak isteyen Mukbil Taşatar'dan sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini ister. Şartı yerine getirirse kızını vereceğini söyler. Yiğit, şartı yerine getirir. Padişah verdiği sözde durmaz ve başka bir şart ileri sürer.

(T)N103. Kaderin değiştirilmezliği: Padişah, kızının çobanla evlenmesine mani olamaz

Padişah, kızının çoban Mukbil Taşatar ile evlenmesine mani olamaz.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Mukbil Taşatar ile Melike Mehrinigar dağda tesadüfen karşılaşırlar.

N836. Yardımcı kral

Hatemtay, Mukbil Taşatar'ın melike Mehrinigar ile evlenmesine yardım eder.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Çobanlık yapan Mukbil Taşatar, melikeye saldıran parsı taş atarak öldürür.

P10. Krallar

Padişah, kızını istemeye gelenleri zindana attırır. Hatemtay mütevazı bir hayat yaşamaktadır.

P11. Kralların seçimi

Padişah ölünce, Hatemtay yerine Mukbil Taşatar'ı tahta oturtur.

P12. Kralların karakteri

Hatemtay herkes tarafından sevilen adaletli bir yöneticidir.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah zalim biridir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Hatemtay herkes tarafından sevilen adaletli bir yöneticidir.

P16. Kralın saltanatının sonu

Halk toplanır ve zalim padişahı vurarak öldürürler.

P40. Prensesler

Melike Mehrinigar, kendini ölümden kurtaran çobana yüzüğünü verir.

P233. Baba ve oğul

Hatemtay ve akıllı oğlu Mukbil Taşatar'a yardım ederler.

P234. Baba ve kız

Padişah, kızının da öldürülmesini emreder.

P320. Misafirperverlik

Hatemtay, Mukbil Taşatar'ı evinde iyi ağırlar. İkram edecek bir şeyi olmadığı için atını keser ve misafire yemek yapar.

P324.1. Misafire en iyi yiyecekler ikram edilir

Hatemtay, Mukbil Taşatar'ı evinde iyi ağırlar. İkram edecek bir şeyi olmadığı için atını keser ve misafire yemek yapar.

P324.2. Misafirler sorulardan önce doyurulur

Hatemtay, misafiri Mukbil Taşatar'ın karnını doyurduktan sonra sorular sorar.

P412. Çoban

Çobanlık yapan Mukbil Taşatar padişahın kızına âşık olur.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Çobanlık yapan Mukbil Taşatar padişahın kızına âşık olur.

P414. Avcı

Melike Mehrinigar avlanırken attan düşer ve pars ona saldırır.

Q66. Alçakgönüllülük ödüllendirilir

Hatemtay'ı öldürmek için giden Mukbil Taşatar, onun alçakgönüllülüğünü görünce hayran kalır ve öldürmekten vazgeçer.

Q111.4. Altın yüzük vererek mükâfatlandırmak

Melike Mehrinigar kendini ölümden kurtaran çobana yüzüğünü verir.

Q266. Sözünde durmama cezalandırılır

Padişah, kızını almak isteyen Mukbil Taşatar'dan sekiz tane canlı pars yakalayıp getirmesini ister. Şartı yerine getirirse kızını vereceğini söyler. Yiğit, şartı yerine getirir. Padişah verdiği sözde durmaz ve başka bir şart ileri sürer. Padişah sonunda öldürülür.

Q331.2. Kibirlilik cezalandırılır

Kibirli padişah halk tarafından vurularak öldürülür.

Q411. Ölüm cezası

Halk toplanır ve zalim padişahı vurarak öldürürler.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, dünürcüleri zindana attırır.

R41.3. Zindana hapsetme

Padişah, dünürcüleri zindana attırır.

R122. Çeşitli kurtulmalar

Mukbil Taşatar'dan korkan padişah dünürcüleri zindandan çıkarır.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Zalim padişah kızının da öldürülmesini söyler.

S122. Kamçılayarak öldürme

Halk, zalim padişahı vurarak öldürür.

T15. İlk görüşte âşık olma

Mukbil Taşatar, padişahın kızını görünce âşık olur.

T24.1. Aşk hastalığı

Karasevdaya yakalanan çoban kendini zorla eve atar ve hastalanır.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike Mehrinigar, çobanlık yapan Mukbil Taşatar ile evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Padişahın kızını Mukbil Taşatar'a istemek için dünürcüler giderler.

T131. Evlenme şartları

Padişah, kızını alabilmesi için Mukbil Taşatar'a iki şart koşar:

a) İki elinde dörder taneden sekiz parsı yakalayıp canlı getirmek,

b) Hatemtay'ın kellesini ve güzel atını getirmek.

T135. Düğün merasimi

Hatemtay düğün yaparak zalim padişahın kızını Mukbil Taşatar'a verir.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Zalim padişah kızını istemeye gelen dünürcüleri zindana attırır, evlerini talan ettirir. Halka zulmeder.

V254. Selamlaşma

Hatemtay padişah ile selamlaşır.

W28. Fedakarlık

Hatemtay, aşık bir yiğidin muradına ermesi için başını vermeyi kabul eder.

W32. Cesaret

Mukbil Taşatar, sekiz parsı canlı yakalar.

W165. Yersiz gurur

Padişah, kızına dünürcü gelen insanları küçümsediğinden zindana attırır.

W167. İnatçılık

Padişah, bütün şartları yerine getirmesine rağmen kızını Mukbil Taşatar'a vermemekte inat eder.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda Buhara şehrinde bir zalim padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada ermek)

Böylece Mukbil Taşatar ile Mehrinigar, ikisi de birlikte murat ve maksatlarına ulaşmışlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi biz gelelim çobana.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk yaş

Z183. Sembolik isimler

Taş atarak istediği canlıyı öldüren çobanın adı Mukbil Taşatar'dır.

Yer formülleri: Şehirler, vilayetler: Buhara

1.16. Misafirbey

a. Masalın özeti:

1. Yoldaş bir rüya görür. Arkadaşı Koldaş, onun bu rüyasını satın alır, sefere çıkar.

2. Gece, yolda atlı bir yiğide rastlar. Atlının emriyle, yedeğindeki ata biner ve birlikte bir şehre varırlar.

3. Bu atlı yiğit, erkek kılığına girmiş çok güzel bir kızdır. Koldaş ile evlenir ve bir ev satın alarak bu şehirde yaşamaya başlarlar.

4. Koldaş, sarayda iş bulur. Yabancı olduğu için ona Misafirbey denmeye başlanır.

5. Padişah, Misafirbey'in karısına âşık olur. Onu almak için, Misafirbey'i ortadan kaldırmanın çarelerini aramaya başlar.

6. Misafirbey'i pars sütü getirmesi için gönderir. Misafirbey, karısının yardımıyla bu işi başarır.

7. Padişah, külçe altınlarının kaybolduğunu söyler ve onları bulması için Misafirbey'i görevlendirir. Misafirbey yine karısının yardımıyla padişaha istediğinden fazla altın getirir.

8. Padişah, akrabalarından haber getirmesi için Misafirbey'in öbür dünyaya gidip gelmesini ister.

9. Misafirbey'in karısı, öbür dünyadaki akrabalarının ağzından o dünyayı övücü bir mektup yazar ve Misafirbey'e verip padişaha gönderir.

10. Padişah, onun gerçekten öbür dünyaya gidip geldiğine inanır. Kendisi de gidip gelmek ister.

11. Bir meydana odun ve talaş yığılır. Padişah ve maiyetindeki seksen kişi üzerine çıkarlar ve odunlar ateşe verilir.

12. Kötü padişahtan kurtulan halk Misafirbey'i padişah seçer.

13. Misafirbey, rüyasını satın aldığı eski arkadaşı Yoldaş'ı bulup getirtir. Onu baldızıyla evlendirir ve şehrin valisi yapar.

b. Masaldaki Motifler:

D812.5. Sihirli obje periden alınır

Misafirbey sihirli mektubu peri karısından alır.

D815.8. Eşten alınan sihirli obje

Misafirbey sihirli mektubu peri karısından alır.

D1071.0.1. Sihir vasıtasıyla mücevher üretilmesi

İki peri seher vakti dua edince birden külçelerce altın peyda olur.

D1266.1. Sihirli yazı

Misafirbey peri karısının verdiği sihirli mektubu gündoğusuna dönüp açınca karşısında bir dişi pars peyda olur. Mektubu elinde tutarak etrafında bir kez dönünce çevresini dişi parslar sararlar.

D1712.3. Rüyaların yorumlanması

Misafirbey, arkadaşı Koldaş'tan satın aldığı rüyayı yorumlar.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

İki peri seher vakti dua edince birden külçelerce altın peyda olur.

D2102. Altın büyülü bir şekilde üretilir

İki peri seher vakti dua edince birden külçelerce altın peyda olur.

D2178. Sihirle nesneleri üretme

İki peri seher vakti dua edince birden külçelerce altın peyda olur.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Misafirbey, peri karısının verdiği mektubu söylenilen yere götürür ve olağanüstü güzellikte bir bahçeyle karşılaşır.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Misafirbey'in gittiği bahçe olağanüstü güzelliktedir.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler bahçede yaşamaktadırlar.

F233.6. Beyaz güzel peri

Periler çok güzeldirler.

F234.2.5. Güzel, genç bir kadın şeklindeki peri

Misafirbey'in evlendiği güzel peri kızı insan şeklindedir.

F237. Periler kıyafet değiştirir

Peri kızı, Misafirbey'e erkek kılığında rastlar.

F263. Perilerin ziyafetleri

Peri kızı, mektup getiren Misafirbey'e ziyafet verir.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Misafirbey peri kızıyla evlenir.

F302. Peri sevgili

Padişah, Misafirbey'in peri karısına âşık olur.

F329.4. Ölümlülerle ikamet eden periler

Misafirbey'in peri karısı da kendiyle birlikte şehirde yaşamaktadır.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Misafirbey'e verilen zor görevlerde peri karısı yardım eder.

F347. Perilerden nasihat

Peri karısı Misafirbey'e iş bulması konusunda nasihat eder.

F363. Periler ölüme sebep olurlar

Misafirbey'in peri karısının oyununa gelen padişah ve adamları ölürler.

(T)F615.2.1.1. Güçlü adam pars sütüne ulaşmak için yola çıkar

Misafirbey'den pars sütü getirmek için yola çıkar.

F818. Olağanüstü bahçe

Misafirbey'in gittiği bahçe olağanüstü güzelliktedir.

F883. Olağanüstü yazılmış şeyler (kitap, mektup)

Misafirbey peri karısının verdiği sihirli mektubu gündoğusuna dönüp açınca karşısında bir dişi pars peyda olur. Mektubu elinde tutarak etrafında bir kez dönünce çevresini dişi parslar sararlar.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kız, hırsızlara başından geçenleri anlatır.

H51.1. Yara izinden tanıma

Yoldaş, arkadaşı Koldaş'ı sağ dirseğinin üzerindeki ben ve sol dizinin üzerindeki çizikten tanır.

(T)H123. Çeşitli hareketler vasıtasıyla tanıma

Yabancı atlı, değişik mesleklerle ilgili sorular sorarak Koldaş'ın neci olduğunu anlamaya çalışır. Çobanlıkla ilgili soru sorunca Koldaş cevap verir ve onun bir çoban olduğunu anlar.

H210. Suçluluk ve masumluk imtihanları

Kadı, altınları çalanı bulmak için bir üç kardeşe bir hikâye anlatır. Sonunda hikâyenin üç baş kahramanından hangisinin takdir edilmesi gerektiğini sorar. Küçük kardeş hırsızı savununca, hırsızı savunanın hırsız olduğuna karar verir.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Şehre yeni gelip sarayda çalışmaya başlayan Koldaş'a Misafirbey denilmektedir.

H617. Rüyaların sembolik olarak yorumlanması

Koldaş'ın, arkadaşı Yoldaş'tan satın aldığı rüyada iki parlak yıldız iki peri kızını, küçük yıldız ise çocuğu temsil etmektedir.

H900. Zorla verilen vazife

Padişah, Misafirbey'den pars sütü getirmesini, kaybolan külçe altınları bulmasını ve gidip öbür dünyadan haber getirmesini ister.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Misafirbey'den, pars sütü getirmesini, kaybolan külçe altınları bulmasını ve gidip öbür dünyadan haber getirmesini padişah ister.

H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi

Misafirbey, dişi parsları ve külçe altınları peri karısının yardımıyla padişaha götürür.

H1010. Yerine getirilmesi mümkün olmayan vazifeler

Padişah, Misafirbey'den öbür dünyaya gidip akrabalarından haber getirmesini ister.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Misafirbey'den, pars sütü getirmesini, kaybolan külçe altınları bulmasını ve gidip öbür dünyadan haber getirmesini padişah ister.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

Padişah, Misafirbey'den kurtulmak için pars sütü getirmesini, kaybolan külçe altınları bulmasını ve gidip öbür dünyadan haber getirmesini ister.

H1212. Araştırma yalandan hastalık yüzünden kararlaştırılır

Padişah, Misafirbey'den kurtulmak için kızının hastalandığını söyler ve yiğidi pars sütü getirmeye gönderir.

H1217. Araştırma rüya üzerine kararlaştırılır

Misafirbey, arkadaşı Koldaş'ın gördüğü rüyayı satın alır ve bahtını aramak için sefere çıkar.

H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler

Misafirbey, dişi parsları ve külçe altınları peri karısının yardımıyla bulur ve padişaha götürür.

H1239.3. Araştırma, yardımcılar tarafından verilen nesneler yardımıyla başarılır

Misafirbey, peri karısından aldığı sihirli mektup sayesinde istenilen şeyi bulmayı başarır.

H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir

Misafirbey pars sütü getirince, kaybolan külçe altınları bulması ve gidip öbür dünyadan haber getirmesi için iki kere daha görevlendirilir.

H1252.4. Kral, babasına haber göndermek için kahramanı öbür dünyaya gönderir

Padişah, babasına haber göndermek için Misafirbey'i öbür dünyaya gitmekle görevlendirir.

H1361.1. Kaplan sütünü araştırma

Padişah, Misafirbey'den pars sütü getirmesini ister.

H1376.9. Talihin araştırılması

Koldaş, arkadaşı Yoldaş'ın gördüğü rüyayı satın alarak talihini araştırmak için bilinmeyen bir sefere çıkar.

H1558. Dostluk imtihanı

Yabancı atlı, değişik sorular sorarak Koldaş'ın güvenilir biri olup olmadığını sınar.

J154. Ölmek üzere olan babanın nasihati

Adam ölmeden önce üç oğlunu çağırıp onlara nasihatlerde bulunur.

J1112. Akıllı eş

Misafirbey'in karısı ona her işinde akıl öğretir.

J1171.3.1. Akıllı yargıç

Kadı, üç kardeşten hırsız olanı bulmak için bir hikâye anlatır. Sonunda hikâyenin kahramanlarıyla ilgili bir soru sorar. Küçük kardeş hikâyedeki hırsızları savununca, hırsızları savunanın hırsız olduğu hükmüne varır.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Padişah, Misafirbey'in gerçekten öbür dünyaya gidip geldiğine inanır.

K955. Yakarak öldürme

Misafirbey ile peri karısının oyununa gelen padişah ve bütün adamları yanarak ölürler.

K1601. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

Misafirbey'den kurtulmak isteyen padişah, onun gidip öbür dünyadan haber getirmesini ister. Misafirbey kırk gün sonra padişahın huzuruna çıkarak öbür dünyaya gidip geldiğini söyler. Buna inanan padişah da öbür dünyaya gidip gelmek ister ve yanarak ölür.

K1945. Yalandan hastalıkla sahtekarlık

Padişah, Misafirbey'den kurtulmak için kızının hastalandığını söyler ve yiğidi pars sütü getirmeye gönderir.

K2211.0.2. Hain küçük erkek kardeş

Küçük kardeş, ağabeylerine haber vermeden babasının bahçeye gömdüğü altınları çalar.

K2246.1. Hain kral

Misafirbey'in karısına âşık olan padişah, kızı alabilmek için Misafirbey'i öldürmek amacıyla ona zor görevler verir.

K2249. Hain diğer memur ve ticaret erbabı

Misafirbey'in padişaha yaklaşması ve ondan iyi hediyeler almasını kıskanan saray görevlileri Misafirbey'in aleyhine çalışırlar.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Çobanlık yapan Koldaş, işini arkadaşına devrederek sefere çıkar.

L121. Aptal kahraman

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

L165. Fakir oğlan kral olur

Talihini aramak için sefere çıkan çoban Koldaş sonunda padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Misafirbey'in karısını elinden almak isteyen padişah ölür ve yerine Misafirbey padişah olur.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Sefere çıkmaya hazırlanan Koldaş, talihinin iyi gitmesi halinde arkadaşı Koldaş'a yardım edeceğine dair söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Padişah olan Koldaş, arkadaşına yardım edeceğine dair verdiği söze sadık kalır ve onu getirterek vali yapar.

M256.1. Baba ruhunu teslim ettikten sonra oğulları sözlerini tutmazlar

Adam öldükten sonra küçük oğlan vasiyete kulak asmaz ve ağacın altına gömülü altınları kardeşlerinden gizlice çıkarıp alır.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Yaşadığı köyde çobanlık yapan Koldaş, talihini aramak için sefere çıkar ve gittiği yerde padişah olur.

N203. Şanslı insan

Çoban koldaş sefere çıkar ve padişah olur.

N511.1.9. Ağacın altına gömülen hazine

Adam ölmeden önce oğullarını yanına çağırarak bahçedeki ağacın altına bir kap altın gömdüğünü söyler.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Koldaş evleneceği kızla seyahat ederken tesadüfen karşılaşır.

N815. Yardımcı peri

Misafirbey'e verilen zor görevlerde peri karısı yardım eder.

N836. Yardımcı kral

Padişah olan Koldaş, yoksulluk içinde yaşayan arkadaşı Yoldaş'ı vali yapar.

N884. Yardımcı hırsız (kaçak)

Hırsızlar yardım ederek kızı evine götürürler.

P10. Krallar

Padişah, Misafirbey'in karısına âşık olur.

P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir

Padişah ölünce halk yerine Koldaş'ı seçer.

P12. Kralların karakteri

Padişah zalim ve aptal biridir.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah zalim ve aptal biridir.

P15.2. Kral, insanların karılarını kendi için talep eder

Padişah, sarayda çalışan Misafirbey'in karısını almaya çalışır.

P16. Kralın saltanatının sonu

Misafirbey, hain padişahı kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

P233.5. En büyük oğul kardeşlerinin refahı için babası adına sorumludur

Adam ölmeden önce büyük oğlunu yanına çağırır ve: "Oğlum, benim bu dertten kurtulmam zor. Bahçedeki elmanın altına gömdüğüm bir kap altınım var. Kardeşlerin henüz küçük, onlar paranın kıymetini bilmezler. Sen büyüdün, her şeye aklın eriyor. Bu kabın altınını al, kardeşlerin büyüyüp ellerinden iş gelince onlara yardım edersin. Benim yerime onlara babalık yap" diye nasihatte bulunur.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç kardeş kadıya başvururlar.

P264. Görümce (yenge, baldız)

Koldaş, baldızıyla arkadaşı Yoldaş'ı evlendirir.

P310. Dostluk, arkadaşlık

Koldaş ile Yoldaş aynı evde kalan çok iyi iki arkadaştırlar.

P320. Misafirperverlik

Kız, kardeşinden mektup getiren Misafirbey'i çok iyi ağırlar.

P412. Çoban

Çobanlık yapan Koldaş, işini arkadaşına devrederek sefere çıkar.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Çobanlık yapan Koldaş, işini arkadaşına devrederek sefere çıkar.

P421. Kadı

Üç kardeş arlarındaki problemi çözemeyince kadıya başvururlar. Kadı hırsız olanı tespit eder.

P475. Hırsız

Hırsızlar kızı evine götürürler.

P600. Adetler, gelenekler

Düğün ve nikah bir arada yapılır. Nikahta ziyafet verilir.

P634. Ziyafetler

Misafirbey, padişah ile saray görevlilerini eve davet ederek ziyafet verir. Kız, mektup getiren Misafirbey'e ziyafet verir.

Q6.1. Aptallık ölüm getirir, sükunet şans getirir

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır. Hepsi ölür.

(T)Q112.2. Valilik vererek mükâfatlandırmak

Koldaş, arkadaşı Yoldaş'ın gördüğü rüyayı satın alarak sefere çıkar ve gittiği yerde padişah olur. Rüyasını satın aldığı arkadaşını getirterek vali yapar.

Q261.1. İhanete teşebbüs cezalandırılır

Padişah, Misafirbey'in karısını elinden almak ister. Misafirbey ile karısı padişahı oyuna getirerek yakıp öldürürler.

Q411. Ölüm cezası

Misafirbey ile karısı padişah ve adamlarını kandırarak öldürürler.

Q411.10. Düşüncesizliğin (akılsızlığın) cezası ölümdür

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır. Hepsi ölür.

Q414. Diri diri yakarak cezalandırma

Misafirbey, hain padişahı kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

S112. Yakarak öldürme

Misafirbey ve karısı padişah ile adamlarını oyuna getirirler ve odunların üzerine çıkartıp yakarlar.

T10. Âşık olma

Oğlan ile kız birbirlerini sevmektedirler. Padişah, Misafirbey'in karısına âşık olur.

T35. Sevgililerin randevuları

Oğlanın sevdiği kız başkasına verilir. Oğlan ile kız düğün gecesi için randevulaşırlar.

T80. Trajik aşk

Oğlanın sevdiği kız başka birine verilir. Kız, anne ve babasından korktuğu için ses çıkaramaz.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Koldaş, yolda karşılaştığı periyle evlenir. Baldızıyla da arkadaşı Yoldaş evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Yiğit, sevdiği kızın evine dünürcü gönderir.

T131.1.2. Kız babasının seçtiği kişiyle evlenmek zorundadır

Oğlanın sevdiği kız başka birine verilir. Kız, anne ve babasından korktuğu için ses çıkaramaz.

T135. Düğün merasimi

Misafirbey, düğün dernek ile peri baldızını arkadaşına verir.

(T)V38. Kader inancı

Sevdiği kız başkasına verilince yiğit "Kaderimizde birleşmek yokmuş" der.

V50. Dua

İki peri kızı seher vakti avluya çıkıp dua ederler.

V52.4. Nesneler dua ile temin edilir

Periler dua edince avluda külçe altınlar peyda olur.

V57.3. Özel durumlarda dua

İki peri seher vakti dua edince ayaklarının altında külçe altınlar peyda olur.

V70. Dini ziyafetler ve oruç

Nikahtan sonra ziyafet verilir.

W35. Doğruluk

Yiğit, kendi sevgilisiyle evlenen oğlanın mertliğine ve doğruluğuna hayran kalır.

W157. Namussuzluk

Padişah, sarayda çalışan Misafirbey'in karısını almaya çalışır.

X540. Deli adama ait komiklikler

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır. Hepsi ölür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Urgenç taraflarında Koldaş denilen bir çoban yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş (Murada ermek)

Yoksulluktan kurtulan iki arkadaş halkı idare edip murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Koldaş az gitmiş uz gitmiş.

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Aradan bir ay geçmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün, üç taş

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuzuncu gün, üç yüz pud

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Misafirbey, padişahtan her seferinde kırk gün mühlet ister.

Z183. Sembolik isimler

Şehre yeni gelip sarayda çalışmaya başlayan Koldaş'a, Misafirbey denilmektedir.

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Üç kardeş kadıya başvururlar.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Urgenç

1.17. Hüsnabad

a. Masalın özeti:

1. Zalim padişah, alimleri toplar, karganın öterken ne demek istediğini sorar. Cevap alamayınca alimlerin öldürülmesini emreder.
2. Padişahın kızı Hüsnabad, alimleri kurtarmak için soruyu kendisi cevaplar.
3. Kızının cevabını beğenmeyen padişah, öldürülmesi için kızı zindana attırır.
4. Vezir, melikeyi zindandan çıkarıp bir sandığa koyarak ırmağa atar.
5. Yoksul bir adam sandığı bulur ve kızı kendi şehirlerinin padişahına götürür.
6. Padişah kızla hemen evlenmek ister. Hüsnabad kaçar ve kendini ırmağa atar. Kızı bir balık yutar.
7. Balıkçılar başka bir şehirde balığı yakalayıp bir çobanın oğluna verirler.
8. Çobanın oğlu, balığın karnından çıkan Hüsnabad ile evlenir.
9. Hüsnabad, küpelerini satarak büyük bir şehir kurdurur.

10. Bulundukları memleketin padişahını zindana attırır, kendi padişah olur.

11. Kendisiyle hemen evlenmek isteyen padişah gelir, Hüsnabad'ı bulur. O padişahı da zindana attırır.

12. Hüsnabad, büyük bir orduyla babasının şehrine yürür. Babasını tahttan indirip yerine çoban olan kocasını geçirir.

b. Masaldaki Motifler:

B551.1. Balık insanı su üzerinde taşır

Melikeyi Hüsnabad, Cercan şehrine Amuderya balığının karnında gider.

B874. Çok büyük balıklar

Çoban oğlan, balıkçılardan aldığı balığı dört öküzle çekerek evine götürür.

D1712.3. Rüyaların yorumlanması

Vezir, padişahın gördüğü rüyayı gerçekçi bir biçimde yorumlar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Melikeyi Hüsnabad olağanüstü bir güzelliğe sahiptir.

F826. Olağanüstü mücevherler

Melikeyi Hüsnabad'ın satması için yaşlı çobana verdiği küpe çok nadir bir cevherden yapılmıştır ve sandıklar dolusu altın karşılığında satılırlar.

F911.3. Hayvan insanları yutar

Amuderya balığı, Melikeyi Hüsnabad'ı yutar. Balık Cercan şehrindeki balıkçıların toruna takılır. Çoban oğlan balığın karnını yarınca kız çıkar.

F986. Balıkla ilgili olağanüstü hadiseler

Amuderya balığı, Melikeyi Hüsnabad'ı yutar. Balık Cercan şehrindeki balıkçıların toruna takılır. Çoban oğlan balığı dört öküzle çeker ve evine götürür. Karnını yarınca içinden Melikeyi Hüsnabad çıkar.

F1068. Realist rüya

Padişahın rüyasında gördüğü şeyler başına gelir.

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Melikeyi Hüsnabad, kalender kılığındaki padişahı görünce hemen tanır.

H540.3. Kral bilmece sorar

Padişah, karganın 'Gak' demekle ne demek istediğini dört yüz alimine sorar.

H541.2.1. Bilmeceyi çözmekte başarısız olana ceza

Padişah, karganın 'Gak' demekle ne demek istediğini dört yüz alimine sorar. Hiç kimse cevap veremeyince hepsinin öldürülmesini ister. Kızı yanlış cevap verince zindana attırır.

H617. Rüyaların sembolik olarak yorumlanması

Padişahın rüyasında gördüğü kartal, düşman askerini temsil etmektedir.

J710. Yiyecekle ilgili tedbirleri önceden düşünme

Sandıkla ırmağa bırakılan Melikeyi Hüsnabad, yiyeceği hemen bitmesin diye bir günlük yiyeceği dört günde yer.

K640. Ortakların yardımıyla kaçış

Vezir, ölüm cezasıyla zindana atılan Melikeyi Hüsnabad'ı çıkarır ve sandığa koyup ırmağa atar. Kız kurtulur.

K1812. Kıyafet değiştiren kral (padişah)

Padişah kalender kılığında şehri terk eder.

(T)K2216. Hain baba

Padişah, kızını önce zindana attırır, sonra da öldürmek ister.

K2246.1. Hain kral

Padişah, sorusuna cevap veremeyen dört yüz alim ile kızını öldürmek ister.

L111.1. Sürgünden döner ve tahtı ele geçirir

Sürgünden dönen Hüsnabad tahtı ele geçirir ve kocasına devreder.

L143. Yoksul adam zengin olur

Çobanlık yapan oğlan balığın karnını yarınca çok güzel kız olan Melikeyi Hüsnabad'ı bulur. Onunla evlenir. Zengin olur.

L165. Fakir oğlan kral olur

Çobanlık yapan oğlan padişah olur.

L300. Zayıfın başarısı

Melikeyi Hüsnabad büyük bir şehir kurar, asker toplayıp babasından intikamını alır.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Melikeyi Hüsnabad, halka zulmeden, kendisini öldürmeyi düşünen babasını tahttan indirir.

M161.2. İntikam (kral, arkadaş ya da baba) veya öldürme andı

Melikeyi Hüsnabad, yoksul bir insanla evlenip babasından intikam alacağına dair ant içer.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Zindandan kurtulan kız gittiği yerde bir şehir kurar ve kendisi yönetir. Daha sonra Cercan şehrinin padişahı olur.

N203. Şanslı insan

Çobanlık yapan oğlan balığın karnını yarınca çok güzel kız olan Melikeyi Hüsnabad'ı bulur. Onunla evlenir. Padişah olur.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Balıkçıların toruna dört öküzün çekebileceği kadar büyüklükteki Amuderya balığı takılır. Balığın karnı yarılınca içinden güzel Melikeyi Hüsnabad çıkar.

(T)N839. Yardımcı vezir

Vezir, öldürülmek üzere zindana atılan kızı bir sandığın içinde ırmağa bırakır.

P10. Krallar

Padişah dört yüz alimi toplayıp soru sorar. Diğer padişah güzel melikeyle zorla evlenmek ister. Üçüncü padişah melikenin üzerine yürür.

P11. Kralların seçimi

Melikeyi Hüsnabad ordusuyla gelip babasını tahttan indirir. Yerine çoban oğlanı atar.

P12.2.1. Zalim kral

Padişahların üçü de zalimdir.

P12.13. Kral çok çabuk kızan birisidir

Padişah, dört yüz alimini çağırarak karganın "Gak" diye öttüğünde ne demek istediğini sorar. Alimler cevap veremeyince çok kızar ve hepsinin öldürülmesini emreder. Kızının verdiği cevaba da çok kızar ve onu daha sonra öldürülmek üzere zindana attırır.

P16. Kralın saltanatının sonu

Melikeyi Hüsnabad ordusuyla gelip babasını tahttan indirir.

P40. Prensesler

Babası tarafından öldürülmek istenen Melikeyi Hüsnabad babasından intikam alır.

P110. Karalın vezirleri

Vezir, öldürülmek üzere zindana atılan melikeyi kurtarır.

P233. Baba ve oğul

Çobanlık yapan adamla oğlu, Melikeyi Hüsnabad sayesinde zenginliğe kavuşurlar.

P234. Baba ve kız

Padişah kızını önce zindana attırır sonra da öldürmek ister.

(T)P234.3 Kız babadan intikam alır

Melike orduyla yürüyüp kendisini öldürmek isteyen zalim babasını tahtan aşağı alır.

P261. Kayınpeder

Melikeyi Hüsnabad, satması için küpelerini kayınpederine verir.

P410. İşçiler

Melikeyi Hüsnabad iki yüz duvarcı ustası toplayıp bir şehir inşa ettirir.

P412. Çoban

Melikeyi Hüsnabad'ın evlendiği oğlan babasının mesleği olan çobancılık yapmaktadır.

P431. Tüccar (kervancı)

Tüccar Melikeyi Hüsnabad'ın küpelerini satın almak için sandıklar dolusu altın verir.

Q111. Zenginlikle mükâfatlandırma

Melikeyi Hüsnabad, kendisini balığın karnından çıkaran çobanla evlenir ve yoksul aileyi zengin eder.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Cercan şehrinin halkı, zalim padişahı zindana attıran Melikeyi Hüsnabad'ı padişah yaparlar.

Q261. Cezalandırılan ihanet

Melikeyi Hüsnabad, kendisini öldürmek isteyen babasını tahttan aşağı alır.

Q411. Ölüm cezası

Odun toplamak için giden yoksul adam elinde bir sandıkla dönünce padişah sinirlenir ve kılıcıyla adamı ikiye böler.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Padişah kılıçla yoksul adamın başını ikiye böler.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, sorusuna cevap veremeyen kızını zindana attırır. Melikeyi Hüsnabad da iki zalim padişahı zindana attırır.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Zalim padişah kızını öldürmeyi düşünür.

S118. Keserek öldürme

Padişah kılıçla yoksul adamın başını ikiye böler.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Vezir, Melikeyi Hüsnabad'ı bir sandığa koyarak ırmağa atar.

S431. İstenmeyen kadın botun içinde suya bırakılır

Vezir, padişah tarafından ölüme mahkum edilen Melikeyi Hüsnabad'ı bir sandığa koyarak ırmağa atar.

S450. Toplumdan atılmış kadının kaderi

Babası tarafından öldürülmek için zindana atılan melikeyi, vezir sandığa koyarak ırmağa atar. Kız zalim bir padişahın eline düşer. Padişah zorla evlenmek isteyince kız kendini ırmağa atar. Kızı bir balık yutar. Balıkçılar balığı yakalayıp bir çobana verirler. Çoban, balığın karnından çıkan kızla evlenir.

T11.2. Resmini görerek âşık olma

Cercan şehrinin padişahı Melikeyi Hüsnabad'ın resmini görünce ona âşık olur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Padişah Melikeyi Hüsnabad'ı görür görmez âşık olur.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike bir çobanla evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Melikeyi Hüsnabad için birçok yerden dünürcü gelir, babası vermez.

(T)T145.1.9. Kırk kız ile evlenme

Melikeyle zorla evlenmek isteyen padişahın kırk karısı vardır.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Melikeyi Hüsnabad, kendisiyle zorla evlenmek isteyen padişahtan kaçmak için kendini ırmağa atar ve başka bir şehre gider.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Evlerinde yiyecek bir şeyleri olmayan yoksul çoban ile babası Melikeyi Hüsnabad sayesinde zengin olurlar.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Padişah, sorduğu saçma soruya cevap veremeyen kızını öldürmek için zindana attırır.

(T)V301. Kur'an-ı Kerim okuma

Cellatlar salavat getirirler.

W121. Korkak kahraman

Padişah, kızının orduyla baskına geldiğini duyunca samanlıkta saklanır.

W185. Zor kullanma

Padişah, sandıktan çıkan Melikeyi Hüsnabad ile zorla evlenmeye kalkışır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Zamanlardan zaman içinde

Zamanlardan zaman içinde bir zalim padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Böylece Melikeyi Hüsnabad kocası çoban yiğit ile ömür sürüp murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın geçtiği yeri ve kahramanı değiştirmek için kullanılan formel

Şimdi iki ağız söz de Cercan şehrinden dinleyin. Şimdi babasından haber alalım.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

"Kızın aya benzer yüzü, güneşe benzer gözleri varmış. Güzelliği karşısında on dört günlük ay bile sönük kalırmış.

(T)Z64.1. Deyimler

Saçı uzun aklı kısa

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün, üç ay

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Dört yüz ulema, dört yüz danışman

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yıl, yedi iklimin vergisi

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yedi yüz bin asker

Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört

On dört cellat, on dört günlük ay gibi

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kız, kırk karı, kırk vezir, kırk gün, kırk günlük yiyecek

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Melikeyi Hüsnabad kendisiyle zorla evlenmek isteyen padişahtan kırk gün mühlet ister.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Melikeyi Hüsnabad yedi yüz bin asker ile babasının üzerine baskın yapar ve padişahı tahttan indirip yerine çoban kocasını geçirir.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Cercan şehri,

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Amuderya

1.18. Altın Saçlı Yiğit

a. Masalın özeti:

1. Yalmağız, hiç çocuğu olmayan bir bahçıvanın yanına gelir. Hanımına yedirmesi için ona bir elma verir. Bir oğlunun olacağını ve onu, yedi yaşına girdiğinde gelip alacağını söyler.
2. Oğlan yedi yaşına girince, yalmağız onu alıp kendi evine götürür.
3. Oğlan, yalmağızı kazana iterek öldürür.
4. Ellerini yıkadıktan sonra başına sürünce saçları altın olur.
5. Yalmağızın evindeki kuşlar, atlar ve devler altın saçlı oğlana tüy, kıl ve yüzük verirler; ihtiyacı olduğunda, kendisine her zaman yardım edeceklerini söylerler.
6. Altın saçlı oğlan, iyi kalpli bir perinin evinde yaşamaya başlar.

7. Alış veriş için şehre gittiğinde, padişahın küçük kızı, altın saçlı oğlanı görür ve ona âşık olur.

8. Padişah, kızının altın saçlı oğlanla hemen evlenmesine izin vermez. Diğer iki büyük damadını çok sevmektedir. Altın saçlı oğlan tavlada yatıp kalkar.

9. Padişah, damatlarıyla birlikte altın saçlı oğlanı da ava gönderir. Altın saçlı oğlan tüy, kıl ve yüzükleri ateşe atınca kuşlar, devler ve atlar gelirler, ona bir çok hayvan avlarlar.

10. Oğlanın avcılığı padişahın hoşuna gider ve onu da saraya alır.

11. Oğlan küçük melikeyle evlenir, babasının yurduna geri döner.

b. Masaldaki Motifler:

B211.1.3. Konuşan at

Üç at oğlana sihirli kıl verip konuşurlar.

B211.3. Konuşan kuş

Üç kuş oğlana sihirli tüy vererek onunla konuşurlar.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Altın saçlı oğlan atların ve kuşların konuşmalarını anlar.

B370. Esaretten kurtarılan müteşekkir hayvanlar

Altın saçlı oğlan atları ve kuşları esaretten kurtarınca hayvanlar daha sonra ona yardım etmeye söz verirler.

B401. Yardımcı at

Üç at oğlana avlanmada yardım ederler.

B450. Yardımcı kuşlar

Üç kuş oğlana avlanmada yardım ederler.

B501. Hayvan yardıma çağrılmak için kendi vücudundan sihirli bir parça verir

Üç at altın başlı oğlana birer sihirli kıl, üç kuş da birer sihirli tüy verirler.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Oğlanın avlaması gereken hayvanları onun yerine devler, atlar ve kuşlar avlarlar.

D457. Şahıs ve hayvanın bir kısmının nesneye dönüşmesi

Sihirli suyla oğlanın saçları altına dönüşür.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Üç at altın saçlı oğlana birer sihirli kıl verirler. Üç kuş altın saçlı oğlana birer sihirli tüy verirler.

D812.11. Sihirli obje devden alınır

Üç dev altın saçlı oğlana birer sihirli yüzük verirler.

D926. Sihirli pınar

Oğlan pınarın suyuyla ellerini yıkayıp başına sürünce saçları altın olur.

D981.1. Sihirli elma

Yalmağızın verdiği elmayı yiyince bahçıvanın karısı bir oğlan doğurur.

D1021. Sihirli tüy

Altın saçlı oğlan üç kuşun verdiği tüyleri yakınca kuşlar yardıma gelirler.

D1023. Sihirli kıl

Altın saçlı oğlan üç atın verdiği tüyleri yakınca atlar yardıma gelirler.

D1076. Sihirli yüzük

Altın saçlı oğlan üç devin verdiği yüzükleri ateşe atınca devler yardıma gelirler.

(T)D1337.2.4.1. Fiziksel değişiklik yapan su

Oğlan su ile ellerini yıkadıktan sonra başına sürünce saçları altın olur.

D1925.1. Yiyerek ve içerek kısırlığın son bulması

Yalmağızın verdiği elmayı yiyince bahçıvanın karısı bir oğlan doğurur.

D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol

Altın başlı oğlan sihirli kılları ve tüyleri yakınca atlar ve kuşlar yardıma gelirler.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Oğlan yalmağızla birlikte onun evine gider.

F162.5. Diğer dünyada pınar

Oğlan devlerin mekânındaki pınarın suyuyla ellerini yıkayıp başına sürünce saçları altın olur.

F163.3. Diğer dünyada ev

Cadının evinde kırk oda vardır ve her oda değişik mallarla, canlılarla doludur.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Yalmağızın verdiği elmayı yiyince bahçıvanın karısı bir oğlan doğurur.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Peri köyde yaşamaktadır.

F234.2. İnsan şeklindeki periler

Peri insan şeklindedir.

F251.1.2. İyi periler

İyi kalpli bir peri oğlana yalmağızın kötü niyetini söyler ve oğlan onun öğrettiği gibi yaparak yalmağızı öldürür. Bir başka iyi kalpli peri oğlanı evlat edinerek büyütür.

F329.4. Ölümlülerle ikamet eden periler

İyi niyetli peri köyde yaşamaktadır.

F347. Perilerden nasihat

İyi niyetli peri yalmağız konusunda oğlana nasihat eder.

F531.5.1. İnsan ve devin dostluğu

Üç dev kendilerini esaretten kurtaran altın saçlı oğlana yardım ederler.

F531.5.6. Devin insanlara hediyesi

Üç dev altın saçlı oğlana birer sihirli yüzük hediye ederler.

F555.1. Altın saç

Küçük melikenin sevdiği oğlan altın saçlıdır.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Atlar ve kuşlar kendilerini cadının evinden kurtaran oğlan için hayvan avlarlar.

F771. Olağanüstü kale (saray, ev)

Cadının evinde kırk oda vardır ve her oda değişik mallarla, canlılarla doludur.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Cadının evinde kırk oda vardır ve her oda değişik mallarla, canlılarla doludur.

F813.1. Olağanüstü elma

Bahçıvanın karısı yalmağızın verdiği elmayı yiyince bir oğlu olur.

F825. Olağanüstü yüzük

Oğlan üç devin verdiği yüzükleri ateşe atınca devler gelirler.

F881.1.1. Devasa kazan

Yalmağızın yemeği kırk kişinin taşıyamayacağı kadar büyük bir kazanda pişirilmektedir.

G11.3. Yamyam (büyücü) cadı

Yalmağız insan etini çok sevmektedir.

G202. Yardımsever büyücü

Yalmağızın verdiği elma sayesinde bahçıvanın bir oğlu olur.

G210. Cadıların (büyücülerin) şekli

Yalmağızın ağzı kapı gibidir.

G215. Olağanüstü başa sahip olan büyücü

Yalmağızın başı çadır gibidir.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Yalmağız öğlen bir deve akşam yedi tane koyun yemektedir. O, insan etini çok sevmektedir. Kapı kapı gezip sadaka dilenmektedir.

G261. Büyücü, çocukları kaçırır

Cadı, köy ve şehirlerde gezerek küçük çocukları çalmaktadır.

G262.0.1. Çocukları yiyen büyücü

Cadı, kaçırdığı çocukları yemektedir.

G278. Cadının ölümü

Oğlan, yalmağızı kazanda kaynayan yağın içine iterek öldürür.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Yalmağızın verdiği elma sayesinde bahçıvanın bir oğlu olur.

G630. Devlerin özellikleri

Kırk dev yalmağıza hizmet etmektedirler.

H50. Fiziksel davranışlardan veya vücuttaki işaretle tanıma

Oğlan, iki yiğidin omzuna vurduğu mührü gösterince padişah onların yalan söylediklerini anlar.

H75.4. Altın saç ile tanıma

Oğlan başından geçenleri anlattıktan sonra başından kalpağını çıkarınca herkes onun altın saçlı oğlan olduğunu anlar.

H316.2. Prenses tercih ettiği kişiyi, çiçekler atarak seçer

Padişahın üç kızı beğendikleri yiğitlere gül atarak seçerler.

H326.3. Avcılıktaki beceriyle evlilik testi

Padişah, yiğidin avcılıktaki maharetini ve güzel yemekler yaptığını görünce kızını ona vermeye razı olur.

H938. Peri tarafından verilen görevler

Peri, un ve pirinç alması için oğlanı şehre gönderir.

H1233.6.1. Araştırmada at yardım eder

Üç at oğlana avlanmada yardım ederler.

H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur

Üç kuş oğlana avlanmada yardım ederler.

H1511. Ateşte yakarak kahramanı öldürmeye teşebbüs

Yalmağız, oğlanı pişirerek yemek ister.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

İyi niyetli peri, oğlana yalmağızın niyetinin kötü olduğunu, onun kendisini yemek için kazanda pişireceğini, ondan mutlaka kurtulması gerektiğini söyler yalmağızı nasıl öldüreceğini öğretir. Perinin söyledikleri aynen gerçekleşir ve oğlan yalmağızı öldürerek ondan kurtulur.

J620. Başkalarının planını bozmada önceden düşünme

Altın saçlı oğlan avladığı hayvanları iki yiğide, omuzlarına kendi mührünü basmak şartıyla verir. Bu sayede hayvanları kendilerinin avladığını diyemeyecekler, deseler de yalan söyledikleri mühür sayesinde ortaya çıkacaktır.

J1113. Akıllı oğlan

At tavlasında yaşamaya mecbur tutulan altın saçlı oğlan padişahın yemeğine tezek koyunca padişah hatasını anlar ve oğlanın sarayda yaşamasına izin verir.

K955. Yakarak öldürme

Oğlan, kendisini yemek isteyen yalmağızı kazana iter ve yağda yakarak öldürür.

K1601. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

Oğlanı pişirerek yemek isteyen yalmağız kazana yağ koyup ateş yakar. Oğlan uyanık davranır ve yalmağızı kazana iterek yakıp öldürür.

K1950. Sahte yiğitler

Padişahın büyük kızlarıyla evlenen iki yiğit hiçbir hayvan avlayamayınca altın saçlı oğlanın avladığı hayvanlardan alırlar ve padişaha "Bunları kendimiz avladık, altın saçlı oğlana da avladığımız hayvanlardan verdik" derler.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

İki yiğidin yalan söylediği, altın saçlı oğlanın onların omzuna vurduğu mühürden anlaşılır.

(T)K2216. Hain baba

Padişah, büyük kızlarını sevdikleri yiğitlerle evlendirdiği halde küçük kızını sevdiği yiğide vermez.

K2246.1. Hain kral

Padişah, küçük kızının sevdiği yiğidin sarayda yaşamasına izin vermez.

K2297. Hain arkadaş

Üç yiğit birlikte ava çıkarlar. Büyükler hiçbir şey avlayamayınca altın saçlı oğlanın avladığı hayvanlardan alırlar ve padişaha bütün hayvanları kendilerinin avladığını; bir miktarını da altın saçlı oğlana verdiklerini söylerler.

(T)L11.2. Talihli en küçük kız

Küçük kızın beğendiği yiğit altın saçlı çıkar.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Altın saçlı oğlan, padişaha diğer damatlarıyla birlikte ava çıkacağını söyleyince padişah onunla alay eder.

L112.2. Çok küçük kahraman

Oğlan yedi yaşındayken yalmağız tarafından zorla alınıp götürülür. Oğlan yalmağızın evine gider gitmez onu öldürür.

L155. Kabul edilmeyen ve sevilmeyen çocuk sevilmeye başlanır

Padişah, küçük kızının sevdiği yiğidi pek sevmez. Yiğit avcılıktaki hünerlerini gösterip, büyük damatların iki yüzlülüğünü ortaya çıkarınca padişahın en sevdiği damadı olur.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Padişahın dalga geçtiği oğlan avda diğer iki damattan daha başarılı olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Altın saçlı oğlan padişahın yalan söyleyen iki damadını rezil eder.

L410. Gururlu hükümdar alçak gönüllü olur

Altın saçlı oğlanı yırtık elbiseler içinde gördüğü için küçük kızıyla evlenmesine izin vermeyen, onun at tavlasında yaşamasına karar veren padişah, oğlanın hünerlerini görünce ona karşı tavrını değiştirir. Oğlanı saraya alır, kızıyla evlendirir.

M242. Ölümlüler ve olağanüstü varlıklar arasındaki söz verme ve anlaşmalar

Yalmağız, çocuğu olması için bahçıvana bir elma verir ve yedi yaşına geldiğinde çocuğu alıp götüreceğine dair söz alır.

(T)N103. Kaderin değiştirilmezliği: Padişah, kızının çobanla evlenmesine mani olamaz

Padişah, kızının altın saçlı oğlan ile evlenmesine mani olamaz.

N121. Kader doğmadan bellidir

Oğlanın yedi yaşına geldiğinde yalmağıza verileceği daha doğmadan bellidir.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Hiç çocuğu olmayan bahçıvanın, yalmağızın verdiği elma sayesinde bir oğlu olur.

N203. Şanslı insan

Oğlanın saçları sihirli su sayesinde altına dönüşür ve bu sayede padişahın küçük kızıyla evlenir.

N650. Tesadüfen kurtarılan hayat

Balıkçılar yakaladığı balığı yoksul çobanın oğluna verirler. Oğlan balığın karnını yarınca Hüsnabad'ı bulur ve onunla evlenir.

(T)N819.5. Yardımcı cadı

Yalmağızın verdiği elma sayesinde bahçıvanın bir oğlu olur.

N815. Yardımcı peri

İyi kalpli bir peri, oğlana yalmağızın kötü niyetini söyler ve oğlan onun öğrettiği gibi yaparak yalmağızı öldürür. Bir başka iyi kalpli peri oğlanı evlat edinerek büyütür.

P10. Krallar

Padişah, büyük kızlarını sevdikleri yiğitlere verir.

P12. Kralların karakteri

Padişah adil birisi değildir.

P40. Prensesler

Padişahın küçük kızı altın saçlı oğlana âşık olur.

P160. Dilenciler

Yalmağı kapı kapı gezip sadaka toplamaktadır.

P170. Köleler

Kırk dev yalmağıza hizmet etmektedir.

P233. Baba ve oğul

Bahçıvan, yedi yaşındaki oğlunu yalmağıza vermek zorunda kalır.

P234. Baba ve kız

Padişah, büyük kızları beğendikleri yiğitlere verdiği halde küçük kızı âşık olduğu altın saçlı oğlana vermek istemez.

P252.2. Üç kız kardeş

Padişahın üç kızı evlenmek istedikleri yiğitlere gül atarlar.

P270. Dadılar

İyi kalpli peri, altın saçlı oğlanın çocuklarına sütanne olur.

P414. Avcı

Padişah iki damadını ve altın saçlı oğlanı avlanmaya gönderir. Damatlar hiçbir şey avlayamazlar.

P424. Doktor (hekim)

Tabipler küçük kızın derdine çare bulamazlar.

P600. Adetler, gelenekler

Adetlere göre avdan dönen her avcı, padişaha kendi eliyle yemek pişirmektedir.

P634. Ziyafetler

İki damat ve altın saçlı oğlan avdan dönünce yemek yapıp padişaha ziyafet verirler.

Q40. İyilik ödüllendirilir

Padişah, altın saçlı oğlanın avcılıkta başarılı olduğunu ve güzel yemekler yaptığını gördükten sonra onun da sarayda yaşamasına izin verir.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Padişah, altın saçlı oğlanın avcılıkta çok başarılı olduğunu ve güzel yemekler yaptığını görünce sarayda yaşamasına izin verir ve küçük kızıyla evlenmesini kabul eder.

Q111.4.1. Sihirli yüzük vererek mükâfatlandırmak

Üç dev, kendilerini cadının esaretinden kurtaran oğlana birer sihirli yüzük verirler.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Yalmağız oğlanı pişirip yemek isterken oğlan yalmağızı öldürür.

Q267. İki yüzlülük cezalandırılır

Rezil olmamak için altın saçlı oğlana yalvaran iki damat daha sonra padişaha oğlanı kötülemeye başlarlar. Altın saçlı oğlan padişahın yanında her şeyi anlatınca ikisi de rezil olurlar.

Q281. Nankörlük cezalandırılır

Padişahın iki damadı kendilerini rezil olmaktan kurtaran oğlanı padişahın huzurunda aşağılamak isterler. Oğlan her şeyi anlatınca kendileri rezil olurlar.

Q414. Diri diri yakarak cezalandırma

Oğlanı pişirip yemek düşüncesiyle kazanda yağ eriten yalmağızı oğlan kazana iterek öldürür.

Q472. Ceza olarak damga vurma

Altın saçlı oğlan avladığı hayvanları iki yiğide, omuzlarına kendi mührünü basmak şartıyla verir. Bu sayede hayvanları kendilerinin avladığını diyemeyecekler, deseler de yalan söyledikleri mühür sayesinde ortaya çıkacaktır.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Yalmağız yemek için kaçırdığı çocukları, devleri, atları, kuşları evinin odalarına hapsedeı.

R122. Çeşitli kurtulmalar

Yalmağızın evinin odalarına hapsedilen devleri, atları ve kuşları altın saçlı oğlan serbest bırakır.

R131. Kaybolan veya terk edilen çocuğun kurtarılması

Yalmağızın yemek için kaçırdığı kırk çocuğu altın saçlı oğlan evlerine gönderir.

S112.1. Kaynatarak öldürme

Oğlanı pişirip yemek düşüncesiyle kazanda yağ eriten yalmağızı oğlan kazana iterek öldürür.

S210. Satılan veya önceden söz verilen çocuklar

Yalmağız, doğacak çocuğu yedi yaşına girdiğinde almak şartıyla bahçıvana sihirli elma verir.

S223. Çocuksuz çift bir çocukları olursa şeytana vermeye söz verirler

Bahçıvanın çocuğu olmamaktadır. Yalmağız, vereceği elma sayesinde doğacak olan çocuğu yedi yaşına girdiğinde almak şartını koşar. Adam söz verir.

S250. Önceden söz verilen çocuğun muhafazası

Bahçıvan, oğlu yedi yaşına girince onu almaya gelen yalmağıza çocuğu vermek istemez. Bütün mal varlığını vermeyi teklif eder.

T15. İlk görüşte âşık olma

Padişahın küçük kızı altın saçlı oğlanı görünce ona âşık olur.

T24.5. Adam aşk için yanar ve rengi solar

Altın saçlı oğlana âşık olan padişahın küçük kızı bitap olup günden güne rengi solmaya başlar. Hekimler derdine çare bulamazlar.

T55.1. Prenses aşağı seviyeden kahraman için aşkını ilan eder

Padişahın küçük kızı bahçıvanın oğlu olan altın saçlı oğlana âşık olduğunu söyler.

T57. Aşkın ilanı

Padişahın üç kızı beğendikleri yiğitlere gül atarak seçerler.

T75.0.1. Aşığa kötü davranmalar

Padişah, küçük kızını âşık olduğu oğlana vermek istemez. Oğlanın sarayda yaşamasına izin vermez. Oğlan, padişahın emriyle at tavlasında yatıp kalkmaya başlar.

T91.6.4. Prenses aşağı seviyeden birine âşık olur

Padişahın küçük kızı bahçıvanın oğlu olan altın saçlı oğlana âşık olur.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Padişahın büyük kızları beğendikleri yiğitlerle, küçük melike de bahçıvanın oğluyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Padişah, büyük kızlarını evlendirmek için düğün yapar.

T511.1.1. Elma yiyerek hamile kalma

Hiç çocuğu olmayan bahçıvanın karısı, yalmağızın verdiği elmayı yiyince bir oğlan doğurur.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Altın saçlı oğlan, iki yiğidin omzundaki mühürleri padişaha gösterince yiğitlerin yalan söylediği ortaya çıkar.

W27. Minnettarlık

Devler, atlar ve kuşlar kendilerini cadının esaretinden kurtaran oğlana yardım ederler.

W154. Nankörlük

Padişahın iki damadı kendilerini rezil olmaktan kurtaran oğlanı padişahın huzurunda aşağılamak isterler.

W165. Yersiz gurur

Padişah, kızının sevdiği oğlanı yırtık elbiseler içinde görünce onu damatlığa kabul etmez.

W171. İki yüzlülük

Rezil olmamak için altın saçlı oğlana yalvaran iki damat daha sonra padişaha oğlanı kötülemeye başlarlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda bir bahçıvan varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, bir köye varmış.

Z11. Ani bitişler

Altın kalpli peri ise onun çocuklarına sütanne olmuş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kız, üç kuş, üç soylu at, üç altın kafes, üç dev

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yıl, yedi koyun, yedi yaş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kişi, kırk çocuk, kırk anahtar, kırk oda, kırk dev

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Daha yedi yaşındayken yalmağız tarafından zorla götürülen oğlan padişahın küçük kızını alarak babasının evine geri döner.

1.19. Karasaçhan

a. Masalın özeti:

1. Padişah ile vezirin birer tane kızları vardır. Vezirin kızı padişahınkinden daha güzel olduğu için, padişah kızın memleketten uzaklaştırılmasını ister.

2. Vezir, kızını sandığa koyarak götürüp pazarda satar. Sandığı bir sucu alır ve içinden çıkan Karasaçhan'ı Bağdat'a, annesinin yanına gönderir.

3. Karasaçhan burada bir köşk yaptırırken, yanındaki ustalardan birisi ona âşık olur. Karşılık bulamayınca Karasaçhan'a iftira atar.

4. Sucu kocası gelip, Karasaçhan'ı köşkten aşağı atar. Bir tabip, kızı evine götürür ve tedavi eder. Tabiple evlenmek istemeyen Karasaçhan kendini ırmağa atar. Üç

kardeş onu ırmaktan çıkarırlar. Karasaçhan daha sonra bir sipahinin eline düşer ve ondan da kaçarak bir şehre gelir.

5. Bu şehrin padişahı öldüğünden, yeni bir padişah seçmek için devlet kuşu uçurulur.

6. Kuş, Karasaçhan'ın başına konar ve o padişah olur.

7. Sucu kocası, Karasaçhan'ı bulur. Karasaçhan padişahlığı ona devreder.

b. Masaldaki Motifler:

C617. Yasaklanan ülke

Padişah, vezirin kızını bir daha görmemek üzere kendi memleketinden sürer.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Vezirin kızı çok güzeldir.

F674. Başarılı ressam

Karasaçhan bir ressam çağırıp kendi resmini çizdirir ve havuza yerleştirir. Sucu, bu resmi görünce karısını bulur.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Karasaçhan başından geçenleri sucunun annesine anlatır.

H171.2. Kuş krallık seçimini gösterir

Devlet kuşu Karasaçhan'ın başına konunca kız padişah olur.

H621.2. Yetenekli arkadaşlar tarafından kızın kurtarılması. O kime aittir?

Üç balıkçı kardeş Karasaçhan'ı ırmaktan çıkardıktan sonra ona sahip olmak için aralarında kavga ederler.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Sucu diğer ülkeye giderek karısını arar.

H1385.3.1. Kaybolan karı ve çocuğun araştırılması

Sucu kaybolan karısını arar.

H1596. Güzellik imtihanı

Padişahın kızıyla vezirin kızı aynı okulda okumaktadırlar. Arkadaşlar kendi aralarında tartıştıktan sonra vezirin kızının padişahın kızından daha güzel olduğu kararına varırlar. Bundan utanç duyan padişahın kızı durumu babasına bildirince padişah vezirin kızının öldürülmesini ister. Vezir yalvarınca kararını değiştirir ve sürgün edilmesini emreder.

J1702. Aptal koca

Sucu, iftira edilen karısını hiç kimseye sormadan köşkün dördüncü katından aşağı atar.

J2301. Aldanabilir kocalar

Sucu, karısına iftira eden Usta Alim'e hemen inanır.

K600. Cani veya yakalayıcı başka şekilde aldatılır

Kızı bölüşemedikleri için kavga eden üç kardeşin yanına bir sipahi gelir. Olayı öğrendikten sonra "Uzağa atacağım oku kim getirirse kız onun" der ve üçünü de okun peşinden gönderdikten sonra kızı alıp kaçar.

K650. Kaçmanın diğer yöntemleri

Sipahinin evine gitmek için ondan ayrılan kız kaçarak ondan kurtulur.

K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Erkek kılığıyla dolaşan ve sonra padişah olan Karasaçhan'ın kız olduğunu kimse bilmemektedir.

K2112. Kadına zina yaptığından dolayı iftirada bulunma

Evlenme isteğine olumsuz cevap alan Usta Alim, zina yapıyor diye iftirada bulunarak Karasaçhan'ı kocasına şikâyet eder.

K2246.1. Hain kral

Padişah, kendi kızından daha güzel diye vezirin kızını memleketinden sürgün eder.

K2250. Hain hizmetçiler ve işçiler

Evlenme isteğine olumsuz cevap alan Usta Alim, zina yapıyor diye iftirada bulunarak Karasaçhan'ı kocasına şikâyet eder.

K2297. Hain arkadaş

Padişahın kızı kendisinden daha güzel diye arkadaşı olan Karasaçhan'ı padişaha şikâyet eder.

L102. Ümit vermeyen kadın kahraman

Vezirin kızı güzelliğinden dolayı memleketten sürgün edilir ve kötü niyetli insanların ellerine düşer.

L121. Aptal kahraman

Sucu, karısına iftirada bulunan kişiye hemen inanır ve hiç kimseye sormadan karısını evin tepesinden aşağı atar.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Padişah tarafından sürgün edilen Karasaçhan başka bir ülkenin padişahı olur.

L161.1. Fakir oğlan ile zengin kızın evlenmesi

Sucu, vezirin kızıyla evlenir.

L165. Fakir oğlan kral olur

Sucu padişah olur.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Padişah seçmek için uçurulan devlet kuşu erkek kılığındaki Karasaçhan'ın başına konar. Onun misafir olduğunu ileri sürüp kuşu tekrar uçururlar. Kuş yine kızın başına konar. Kuşu üçüncü kez uçururlar, yine aynı kızın başına konar.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Kendi memleketinden sürgün edilen Karasaçhan gittiği memleketin padişahı olur.

N203. Şanslı insan

Devlet kuşu Karasaçhan'ın başına konunca kız padişah olur.

N741. Karı ve kocanın beklenmeyen karşılaşmaları

Kaybolan karısını aramak için başka bir memlekete giden sucu karısını memleketin padişahı olarak bulur.

N820. Yardım eden insanlar

Yaralı olan Karasaçhan'ı bir hekim iyileştirir. Üç balıkçı Karasaçhan'ı ırmaktan çıkarırlar.

P10. Krallar

Padişah, Karasaçhan'ı sürgüne gönderir. Karasaçhan gittiği ülkenin padişahı olur.

P11. Kralların seçimi

Padişah seçmek için devlet kuşu uçurulur. Devlet kuşu Karasaçhan'ın başına konunca kız padişah olur. Daha sonra tahtı kocası sucuya devreder.

P12. Kralların karakteri

Karasaçhan adaletli bir padişah olur.

P12.2.1. Zalim kral

Karasaçhan'ı sürgüne gönderen padişah zalim birisidir. Karasaçhan padişah olunca memleketi çok iyi yönetir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Karasaçhan padişah olunca memleketi çok iyi yönetir.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Karasaçhan, tahtı kocası sucuya devreder.

P40. Prensesler

Padişahın kızı kendisinden daha güzel olduğu için vezirin kızını babasına şikâyet eder.

P110. Karalın vezirleri

Vezir, padişahın emriyle kızını satmak zorunda kalır.

P234. Baba ve kız

Padişah, kendi kızından daha güzel olduğu için vezirin kızını sürgün eder. Vezir kızını satmak zorunda kalır.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç balıkçı kardeş kızı ırmaktan çıkarınca aralarında kavga ederler.

P410. İşçiler

Köşkün inşaatında çalışan Usta Alim, Karasaçhan'a âşık olur. Karşılık alamayınca kıza iftirada bulunur.

P424. Doktor (hekim)

Karasaçhan'ı iyileştiren hekim kızla zorla evlenmek ister.

Q114. Hediye vererek mükâfatlandırmak

Karasaçhan padişah olduktan sonra kendisini ölümden kurtaran hekim ile üç balıkçı kardeşe değişik hediyeler verir.

Q520. Pişmanlıklar

Karısını öldürmek isteyen sucu pişman olur ve suçunun bağışlanmasını diler.

Q570. Ceza ve affetme

Padişah olan Karasaçhan kendisini köşkün tepesinden aşağı atan kocasını affeder.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Karasaçhan, kendisiyle zorla evlenmek isteyen hekimin evinden ırmağa atlayarak kaçar.

S62. Zalim koca

Sucu, karısını köşkün tepesinden aşağı atar.

S127. Yukarıdan atarak öldürme

Sucu, iftiraya uğrayan karısını öldürmek için köşkün tepesinden aşağı atar.

S210. Satılan veya önceden söz verilen çocuklar

Vezir kızını bin altın karşılığında sucuya satar.

S450. Toplumdan atılmış kadının kaderi

Padişah, vezirin kızının memleketten uzaklaştırılmasını isteyince vezir kızını bir sucuya satar. Sucuyla evlenen kız iftiraya uğrar. Sucu kızı köşkün tepesinden aşağı atar. Kızı bir hekim iyileştirir ve zorla evlenmek ister. Kız ondan kurtulmak için ırmağa atlar. Kız daha sonra kötü niyetli balıkçıların, sonra da bir sipahinin eline düşer. Onlardan da kurtulmayı başarır.

S451. Toplumdan atılmış kadın sonunda kocası ve çocuklarıyla birleşir

İftiraya maruz kaldığı için kocası tarafından evin tepesinden aşağı atılan Karasaçhan ölmekten kurtulur. Başından bir sürü macera geçer. Sonunda tekrar kocasına kavuşur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Usta Alim, Karasaçhan'a âşık olur.

T52. Gelin satın alınır

Vezir kızını bin altın karşılığında sucuya satar. Sucu, Karasaçhan'la evlenir.

T100. Evlilik

Vezirin kızı suculuk yapan birisiyle evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Usta Alim, Karasaçhan için dünürcü gönderir.

T135. Düğün merasimi

Sucu ile Karasaçhan kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.

T210.1. Sadık kadın

Karasaçhan kendisini öldürmek isteyen kocasını affeder.

T311.2.1. Kız sevmediği bir insanla evlenmektense intihar etmeyi tercih eder

Karasaçhan kendisini tedavi eden hekimle evlenmektense ölmeyi tercih eder ve kendini ırmağa atar.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Karasaçhan sipahinin evine gitmez ve kaçıp ondan kurtulur.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Padişah, kendi kızından güzel olduğu için vezirin kızını memleketten kovar.

V254. Selamlaşma

Sandıktan çıkan kız sucunun annesiyle selamlaşır.

W27. Minnettarlık

Karasaçhan padişah olduktan sonra kendisini ölümden kurtaran hekim ile balıkçı kardeşlere hediyeler verir.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Usta Alim, Karasaçhan ile evlenemeyince ona iftirada bulunur.

W181. Kıskançlık

Padişahın kızı kendisinden daha güzel olduğu için vezirin kızını babasına şikâyet eder.

W185. Zor kullanma

Hekim iyileştirdiği kızla zorla evlenmeye kalkışır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Geçmiş zamanlarda bir padişahın kızı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Böylece her ikisi de murat ve maksatlarına ermişler.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç arkadaş, üç kişi, üç defa uçurmak

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z253. Budala kahraman

Ahmak padişah, Misafirbey'in gerçekten öbür dünyaya gidip geldiğine inanır ve kendisi de gidip gelmek ister. Yanarak ölür.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Bağdat

1.20. Şerzad ile Gülşad

a. Masalın özeti:

1. Karısı hamile olan padişah avlanırken, bir aslan onu yaralar.

2. Padişah, veziri Nadirbek'in tahta oturmasını; doğacak çocuk erkek olursa, büyüdüğünde onun padişah olmasını vasiyet eder ve ölür.

3. Nadirbek padişah olur. Tahtı, doğacak çocuğa kaptırmamak için kadını öldürme planı yapar. Onun adamları, hamile kadını ormanda bıçaklayıp kaçarlar. Adamlardan biri gördüğü olayları gizlice bir kağıda yazar, kadının karnından çıkan çocuğun boynuna asıp gider.

4. Dişi bir aslan çocuğu alıp götürerek kendi yavrularıyla birlikte büyütür.

5. Kervancılar çocuğu aslanın elinden alırlar, kervancı başı Saidkervan'a verirler. Oğlana Şerzad adını koyarlar.

6. Şerzad'ı evlatlık edinen Saidkervan, onu kendi şehrine götürür, büyütür. Şerzad çok meşhur bir yiğit olur. O şehrin padişahı, Şerzad'ı asker başı yapar.

7. Saidkervan, boynundan çıkarıp aldığı mektubu Şerzad'a verir.

8. Şerzad annesinin öcünü almak için bir orduyla Nadirbek'in üzerine yürür. Nadirbek'i cellatlara teslim eder, onun yerine Saidkervan'ı padişah yapar.

9. Şerzad, Battalgazi adındaki padişahın Gülşad adında çok güzel bir kızı olduğu haberini alınca, görmeden kıza âşık olur ve elçiler gönderir.

10. Battalgazi gelen elçileri öldürünce Şerzad ordusuyla onun üzerine yürür.

11. Battalgazi yenilir ve teslim olur. Onun yerine Şerzad padişah olur, Gülşad ile evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

B431.2. Yardımcı aslan

Şerzad'ı büyüten aslan savaşta da ona yardım eder.

(T)B535.0.15. Bakıcı (emziren) aslan

Şerzad'ı bulan dişi aslan çocuğu götürüp kendi yavrularıyla birlikte büyütür.

B582. Hayvanlar aşkta kişinin başarısına yardım eder

Gülşad'ı alabilmek için kızın babası Battalgazi'yle savaşan Şerzad'a aslan yardım eder.

(T)B736.7. Aslan gözyaşı döker

Şerzad'ı gören aslanın gözlerinden yaşlar gelir.

F184. Diğer dünyanın kralı

Padişah Battalgazi kızını istemeye gidenleri öldürmektedir.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Şerzad'ı büyüten aslan yıllar sonra onu gördüğünde tekrar tanır ve savaşta yiğide yardım eder.

F611.2.1. Hayvan, güçlü kahramanı emzirir

Gücüyle her tarafa ün salan Şerzad'ı dişi bir aslan büyütmüştür.

F679.5. Başarılı avcı

Şerzad avlanırken bir aslan öldürür. Kendisini büyüten anne aslanı bulup şehre getirir.

H11. Hikâye anlatarak tanıma

Saidkervan bütün askerlerin huzurunda Şerzad'ın hikâyesini anlatır. Boynunda bulduğu mektubu herkesin huzurunda okutur.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Aslandan alınan çocuğa Şerzad adı konulur.

H1228. Araştırma, kahramanın intikam hırsı üzerine başlar

Şerzad bütün askerleri toplayarak, yıllar önce annesini öldürmüş olan Nadirşah'ın memleketine gider. Onu öldürür ve intikamını alır.

J620. Başkalarının planını bozmada önceden düşünme

Padişahlığı vekaleten yürüten Nadirbek, doğacak olan çocuğun büyüyünce padişahlığı elinden alacağını bildiği için padişahın hamile karısını öldürtür.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Şerzad'ı büyüten dişi aslan yıllar sonra onu gördüğünde tekrar tanır. Gözlerinden yaş dökerek, sürüne sürüne yiğide yaklaşır. Aslan yüzünü Şerzad'ın yüzüne sürerek onu sever.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Padişah, karısı doğum yapıncaya kadar tahtı vezirine vasiyet eder ve ölür. Nadirbek padişah olunca tahtı doğacak olan çocuğa kaptırmamak için veziriyle birlikte plan yaparlar ve hamile kadını kandırıp ormana götürerek öldürtürler.

K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler

Padişah, karısı doğum yapıncaya kadar tahtı vezirine vasiyet eder ve ölür. Nadirbek padişah olunca tahtı doğacak olan çocuğa kaptırmamak için veziriyle birlikte plan yaparlar ve hamile kadını kandırıp ormana götürerek öldürtürler.

K2248. Hain vezir

Padişah ölmeden önce çocuğu doğuncaya kadar tahta Nadirbek'in geçmesini vasiyet eder. Padişah ölür ve Nadirbek tahta oturur. Tahtı bir daha kaptırmamak için kendi veziriyle birlikte plan yaparlar ve hamile kadını kandırarak ormana götürüp öldürtürler.

K2351. Hayvanlar askeri zaferde yardım ederler

Şerzad'ı büyüten aslan savaşta da ona yardım eder. Şerzad ve askerleri böylece Battalgazi'nin ordusunu dağıtırlar.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Mahkumlar hamile kadını karnını yararak öldürürler. İyi niyetli bir mahkum gördüğü olayları gizlice bir kağıda yazar ve kadının karnından çıkan çocuğun boynuna asarak gider.

L111.7. Geleceğin kahramanı hayvan tarafından yetiştirilir

Dişi bir aslan ölü annesinin yanında duran çocuğu götürüp kendi yavrularıyla birlikte büyütür.

L114.4. Hilekar kahraman

Padişah, karısı doğum yapıncaya kadar tahtı vezirine vasiyet eder ve ölür. Nadirbek padişah olunca tahtı doğacak olan çocuğa kaptırmamak için veziriyle birlikte plan yaparlar ve hamile kadını kandırıp ormana götürerek öldürtürler.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Ormanda terk edilen yeni doğmuş çocuğu anne bir aslan büyütür. Oğlan büyüdükten sonra annesinin intikamını alır ve Battalgazi'nin yurdunda padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Şerzad suçsuz yere öldürülen annesinin intikamını alır. Nadirbek'i cellatlara teslim eder.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Battalgazi'nin kızı Gülşad, babasıyla savaşmaya gelen Şerzad'a yardım etmeye söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Melike Gülşad söz verdiği gibi Şerzad'a savaşta yardım eder.

M205. Söz verme ve vaadin bozulması

Padişah ölmeden önce, doğacak çocuğu büyüyünceye kadar tahtı vezirine bıraktığını söyler. Vezir, tahtı ileride padişahın oğluna devredeceğine dair söz verir. Verdiği sözde durmaz ve padişahın hamile karısını öldürtür.

N203. Şanslı insan

Ormanda terk edilen yeni doğmuş çocuğu bir aslan büyütür. Oğlan büyüdükten sonra padişah olur.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Şerzad avlanırken kendisini büyüten dişi aslanı bulur ve şehre getirir.

N820. Yardım eden insanlar

İyi niyetli bir mahkum yeni doğan çocuğa ölü annesini emzirtir, gördüklerini bir kağıda yazıp çocuğun boynuna asar. Saidkervan çocuğu evlatlık edinerek büyütür.

N831. Yardımcı kız

Battalgazi'nin kızı kendi babasıyla savaşan Şerzad'a yardım etmek için bir kadeh şarap götürür. Şerzad şarabı içince tekrar güç kazanır.

N836. Yardımcı kral

Padişah, Şerzad'a iyi görevler verir ve kızı almasına yardım eder.

P10. Krallar

Padişah aslanla dövüşürken yaralanır ve ölür. Padişah Battalgazi ise kızını istemeye gidenleri öldürmektedir.

P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir

Battalgazi teslim olunca halk Şerzad'ı padişah seçer.

P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir

Şerzad, zalim padişah olan Battalgazi'yle savaşır. Battalgazi teslim olunca halk Şerzad'ı padişah seçer.

P12.2.1. Zalim kral

Battalgazi zalim bir padişahtır.

P16. Kralın saltanatının sonu

Şerzad, Nadirbek'e karşı savaş başlatır ve sonunda onu cellatlara teslim eder. Şerzad, Battalgazi'ye savaş açar ve onu teslim alır. Yerine kendisi padişah olur.

P18. Kralların evliliği

On karısından çocuğu olmayan Namişad padişah kırk gece kırk gündüz düğün yaparak tekrar evlenir.

P20. Kraliçeler

Padişahın hamile karısı hain Nadirbek ve veziri tarafından öldürülür.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Şerzad'ı bir aslan büyütür.

P40. Prensesler

Melike Gülşad, savaşta Şerzad'a yardım eder ve onunla evlenir.

P110. Karalın vezirleri

Nadirbek vezir emaneten devraldığı tahtı kaptırmamak için padişahın hamile karısını öldürtür.

P152. Zengin adam: bezirgan

Saidkervan adında bir kervancı Şerzad'ı evlatlık edinerek büyütür. Saidkervan daha sonra padişah olur.

(T)P193. Mahkumlar

Mahkumlar padişahın hamile karısını öldürürler. İyi niyetli bir mahkum bebeğe yardım eder.

(T)P234.3 Kız babadan intikam alır

Gülşad'ı istemeye gelen dünürcüleri babası Battalgazi her seferinde öldürmektedir. Öldürülen insanlara acıyan Gülşad, bbasıyla savaşan Şerzad'a yardım eder. Battalgazi yenilir.

P414. Avcı

Namişad padişah avlanırken rastladığı aslanla savaşır ve yaralanarak ölür. Şerzad avlanırken bir aslan öldürür. Kendisini büyüten anne aslanı bulup şehre getirir.

P431. Tüccar (kervancı)

Kervancılar aslanın elinde çocuğu alırlar. Şerzad'ı Saidkervan adında bir kervancı evlatlık edinip büyütür.

P634. Ziyafetler

Namişad padişah vezirlere ve saray görevlilerine üç gece üç gündüz boyunca şölen düzenleyip ziyafet verir.

P634.1. Şölen yemekleri üç gün üç gece sürer

Namişad padişah vezirlere ve saray görevlilerine üç gece üç gündüz boyunca şölen düzenleyip ziyafet verir.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Padişah müjdeli haberi getiren hizmetçi kadına bir kese altın verir.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Şehzade Şerzad, kendisini büyüten Saidkervan'ı babasının memleketine padişah yapar.

Q211. Katil cezalandırılır

Şerzad, annesini öldürten Nadirbek'i cellatlara teslim eder.

Q266. Sözünde durmama cezalandırılır

Padişah ölmeden önce, doğacak çocuğu büyüyünceye kadar tahtı vezirine bıraktığını söyler. Vezir, tahtı ileride padişahın oğluna devredeceğine dair söz verir. Verdiği sözde durmaz ve padişahın hamile karısını öldürtür. Şerzad da büyüyünce onu öldürür.

Q281. Nankörlük cezalandırılır

Nadirbek, padişahın vasiyetini hemen unutur ve padişahın hamile karısını öldürtür. Şerzad büyüyünce Nadirbek'ten annesinin intikamını alır.

Q411.6. Katilin cezası ölümdür

Şerzad, annesini öldürten Nadirbek'i cellatlara teslim eder.

R13.1.2. Aslan, çocuğu taşır

Dişi bir aslan ölü annesinin yanında duran çocuğu götürüp kendi yavrularıyla birlikte büyütür. Çocuğu sırtında taşırken kervancılar görürler.

R131.3. Çoban terk edilmiş çocuğu kurtarır

Saidkervan, aslanın sırtında bir çocukla dolaştığını görür. Çocuğu alıp şehre götürür ve evinde büyütür.

S115. Bıçaklayarak öldürme

Mahkumlar hamile kadını karnını yararak öldürürler.

S301. Terk edilen çocuklar

Öldürülen kadının çocuğu ormanda terk edilir.

S310. Çocuğun terk edilmesinin sebepleri

Mahkumlar vezirin emriyle ormanda hamile kadının karnını yarıp öldürürler ve giderler. Çocuk annesinin karnından sağ olarak çıkar. İyi niyetli bir mahkum bebeğe yardım eder ama vezirden korktuğu için bırakıp gider.

S312.3. İnsanın ölümünden sonra gelen çocuk terk edilir

Mahkumlar vezirin emriyle ormanda hamile kadının karnını yarıp öldürürler ve giderler. Çocuk annesinin karnından sağ olarak çıkar. İyi niyetli bir mahkum bebeğe yardım eder ama vezirden korktuğu için bırakıp gider.

S351.2. Terk edilmiş çocuk çoban tarafından büyütülür

Saidkervan, aslanın sırtında bir çocukla dolaştığını görür. Çocuğu alıp şehre götürür ve evinde büyütür.

(T)S352.2. Aslan terk edilen çocuklara yardım eder

Dişi bir aslan ölü annesinin yanında duran çocuğu götürüp kendi yavrularıyla birlikte büyütür.

T11. Görmeden âşık olma

Şerzad, Battalgazi'nin kızı Gülşad'ın methini duyunca ona âşık olur.

T57. Aşkın ilanı

Gülşad, ilk kez gördüğü Şerzad'a bir gül vererek aşkını ilan eder.

T100. Evlilik

On karısı olan Namişad padişah, çocuğu olmadığı için bir daha evlenir. Şerzad da Gülşad ile evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Battalgazi'nin kızını istemek için dünürcüler gönderilir.

T135. Düğün merasimi

Namişad padişah kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir.

(T)T145.1.8. On bir kız ile evlenme

On karısı olan padişah, hiç çocuğu olmayınca bir kez daha evlenir.

T581.1. Çocuk ormanda doğar

Mahkumlar ormanda kadının karnını yararak öldürürler. Çocuk karnından sağ çıkar.

T581.2.1. Ölü gibi olan kadının mezarında doğan çocuk

Mahkumlar kadının karnını yararak öldürürler. Çocuk karnından sağ çıkar.

T596. Çocuğa ad verme

Kervancılar çocuğu aslandan aldıkları için ona Şerzad adını koyarlar.

(T)T611.10.3. Çocuğu aslan emzirir

Yeni doğan bebeği dişi bir aslan büyütür.

W27. Minnettarlık

Şerzad, kendisini evlatlık edinip büyüten Saidkervan'ı padişah yapar.

W32. Cesaret

Namişad padişah tek başına aslanı takip eder ve mağarada yakalayıp onunla savaşır.

W33. Kahramanlık

Şerzad'ın gücü ve kahramanlığı her tarafta duyulur.

W154. Nankörlük

Nadirbek, padişahın vasiyetini hemen unutur ve padişahın hamile karısını öldürtür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Geçmiş zamanlarda bir şehirde Namişad adında bir padişah yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Onunla murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Günler, aylar geçmiş, Namişad'ın hanımının doğum vakti yaklaşmış.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yaş

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z183. Sembolik isimler

Aslandan alınan çocuğa Şerzad adı konulur.

1.21. Balıkçı Yiğit Ve Cadı

a. Masalın özeti:

1. Padişah, bir pireyi besler ve deve kadar olunca kestirip derisini yüzdürür.
2. Şehre tellallar çıkarır, onun ne derisi olduğunu bilene kızını vereceğini ilan eder. Saraya gelip yanlış cevap verenler sopa yiyerek geri dönerler.
3. Sarayda bilge bir hizmetçi vardır. O, padişahın sırrını bildiği halde açığa vurmaktan korkar. Başını kuyuya sokup "Pire derisi" diye fısıldar.
4. Kuyuda cinlerin cadısı yaşamaktadır. Sırrı öğrenince dilenci kılığında saraya gelir ve doğru cevabı verir.
5. Çaresiz kalan padişah kızını ona vermek zorunda kalır.
6. Kız kendine at seçerken, zayıf bir at, kendisini seçmesini; yanına ayna, tarak, bir avuç tuz ve kırmızı biber almasını söyler.
7. Kız, atı ve söylenilenleri alıp cadıyla birlikte saraydan ayrılır.
8. Yolda giderlerken kız ve at kaçmak isterler. Cadı onları takip eder. Kız, kırmızı biberi yere atar. Arada dikenler peyda olur. Cadı dikenleri aşarak kovalamaya devam eder.
9. Kız, tuzu yere serper. O anda aralarında, sımsıcak kum ve tuzla kaplı çöl peyda olur. Cadı çölü de geçerek devam eder.
10. Kız tarağı yere atar. Aralarında çok yüksek bir dağ peyda olur. Cadı dişiyle dağı delerek geçer.
11. Kız aynayı yere atar. Aralarında derin bir ırmak peyda olur. Cadı, ırmakta kayığıyla gitmekte olan genç bir balıkçıdan kendisini karşıya geçirmesini ister.
12. Cadı, balıkçıyı öldürmek ister. Balıkçı onu suya atıp boğar.
13. Kız, saraya geri döner. Balıkçı genci saraya getirirler. Kız kendi isteğiyle balıkçıyla evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

B15.7.10. Alışılmışın dışında derili hayvanlar

Pire büyüyüp deve kadar olunca padişah pireyi kestirip derisini yüzdürür.

(T)B164. Akıl veren at

Bakımsız at, cadıdan kurtulması için melikeye yapması gereken şeyleri söyler.

B211.1.3. Konuşan at

Bakımsız at dile gelip melikeyle konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Melike atın konuşmasını anlar.

B401. Yardımcı at

Melike atın verdiği akıl sayesinde cadıdan kurtulur.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Bakımsız at melikeye ne yapması gerektiği konusunda nasihat eder.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Padişah pireyi bakıp besleyince deve gibi olur. Kestirip derisini yüzdürür.

(T)B873.1.1. Dev gibi pire

Padişah pireyi besletir. Pire deve kadar olunca kesip derisini yüzdürür.

C420. Sırları açıklama yasağı

Padişahın sırrını bilen bilge hizmetçi korkusundan kimseye söyleyememektedir.

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Melike avucundaki kırmızı biberi yere serpince birden büyük bir dikenlik peyda olur. Melike avucundaki tuzu yere serpince her tarafı sıcak tuz ve kum kaplar.

D454.7.1. Tarağın dağa dönüşmesi

melike elindeki tarağı yere atınca zirvesi gökyüzüne çıkan bir dağ peyda olur.

(T)D454.12.1. Ayna denize, ırmağa dönüşür

Melike aynayı yere atınca derin bir ırmak peyda olur.

D915.1. Büyüyle oluşturulan nehir

Melike aynayı yere atınca derin bir ırmak peyda olur.

D932.0.1. Dağ sihirle oluşturulur

Melike elindeki tarağı yere atınca zirvesi gökyüzüne çıkan bir dağ peyda olur.

D1034. Sihirli sebzeler

Melike avucundaki kırmızı biberi yere serpince büyük bir dikenlik peyda olur.

D1039.2. Sihirli tuz

Melike avucundaki tuzu yere serpince her tarafı sımsıcak kum ve tuz kaplar.

D1067.2. Sihirli külah

Cadı başındaki külahı havaya atınca her taraf karanlığa gömülür. Külahı tekrar başına geçirince dünya yine apaydınlık olur.

D1072.1. Sihirli tarak

Melike elindeki tarağı yere atınca büyük bir dağ peyda olur.

D1163. Sihirli ayna

Melike elindeki aynayı yere atınca derin bir ırmak peyda olur.

D1546.1.1. Şapka güneşin hareketini kontrol eder

Cadı, başındaki külahı havaya atınca her taraf karanlığa gömülür. Külahı başına geçirince dünya yine apaydınlık olur.

D2038. Hayvanlar sihirli büyüklüğe ulaşır

Padişah pireyi besletir. Pire deve kadar olunca kesip derisini yüzdürür.

D2165.3. Sihir takip edenleri engellemek için kullanılır

Melike kendisini takip eden cadıya yakalanmamak için elindeki sihirli ayna, tarak ve avucundaki kırmızı biberle tuzu yere atar.

F200.1. Cinler

Cinlerin cadısı padişahın kızını zorla alır.

F544.3. Olağanüstü diş

Cadı dişini çıkarıp dağı oyar ve tünel açıp geçer.

F718. Olağanüstü pınar, kuyu

Kuyuda cinlerin cadısı yaşamaktadır.

(T)F789.6. Olağanüstü post

Padişah pireyi besleyip deve gibi yapar ve kestirip derisini yüzdürür. Derinin hangi hayvana ait olduğunu hiç kimse bilemez.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Cadı, başındaki külahı havaya atınca her taraf karanlığa gömülür. Külahı başına geçirince dünya yine apaydınlık olur.

F815. Olağanüstü bitkiler

Kırmızı biber yere serpilince dikenlere dönüşür.

(T)F821.12. Olağanüstü külah

Cinlerin cadısının külahı sihirlidir.

F827. Olağanüstü süs eşyaları

Yere atılan tarak ırmağa dönüşür.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Yere atılan ayna ırmağa dönüşür.

F851. Olağanüstü gıda

Yere serpilen tuz sımsıcak kumlara ve tuzlara dönüşür.

F983. Hayvanların olağanüstü büyümesi

Padişah bir pireyi besler ve pire deve kadar olunca onu kestirip derisini yüzdürür.

G11.3. Yamyam (büyücü) cadı

Cinlerin cadısı köleleri, hizmetçi kızları ve eşekleri yemeye başlar.

G200. Büyücü, cadı

Cadı külahını havaya atınca her taraf karanlığa gömülür. Tekrar başına geçirince dünya aydınlanır.

G214. Olağanüstü dişe sahip olan büyücü

Cadı dişini çıkarıp dağı oyar ve tünel açıp geçer.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Cinlerin cadısı kuyunun içinde yaşamaktadır.

G262. İnsanları öldüren büyücü

Cadı zorla padişahın kızını alır ve köleleri, hizmetçi kızları, eşekleri yemeye başlar.

G265.4.1. Büyücü hayvanların ölümüne sebep olur

Cadı zorla padişahın kızını alır ve köleleri, hizmetçi kızları, eşekleri yemeye başlar.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Cadı, kendisinden kaçan melikeyi takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Melike yalmağızdan kaçar.

G278. Cadının ölümü

Balıkçı yiğit cinlerin cadısını ırmağa atarak öldürür.

G307.2. Cinin şekli

Padişahın kızını zorla alan kız cadı kılığındadır.

H522.1. Belli bir derinin kaynağını bulma imtihanı

Padişah pireyi besleyip deve gibi yapar ve kestirip derisini yüzdürür. Derinin hangi hayvana ait olduğunu sorar.

H540.3. Kral bilmece sorar

Padişah pireyi besleyip deve gibi yapar ve kestirip derisini yüzdürür. Derinin hangi hayvana ait olduğunu sorar.

H541.2.1. Bilmeceyi çözmekte başarısız olana ceza

Padişah, bilmecesine yanlış cevap verenlere sopa attırıp saraydan kovar.

H551. Prenses bilmeceleri doğru cevaplayan insana verilecektir.

Padişahın kızı, derinin hangi hayvana ait olduğunu bilen kişiye verilecektir.

H573.1. Gizli bilgilendiricinin yardımıyla bilmeceyi çözme

Bilmecenin cevabını bilen saray görevlisi kuyunun içine doğru eğilir ve pire diye bağırır. Kuyuda yaşayan cinlerin cadısı, derinin pireye ait olduğunu öğrenir ve saraya gelip bilmeceye doğru cevap verir.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Kıza, cinlerin cadısından nasıl kurtulacağını at öğretir.

J260. Değer ve dış görünüş arasında seçim

Kız bakımlı ve soylu bir at seçmek için tavlaya girer. Bakımsız ve çelimsiz bir at kendisini seçmesini, daha faydalı olacağını söyleyince kız o atı seçer.

J670. Başkalarına karşı savunmada önceden düşünme

Melike, atın tavsiyesiyle yanına ayna, tarak, bir avuç tuz ve kırmızı biber alır. Bu sihirli şeyler daha sonra kızı cadıdan kurtarır.

K1810.3. Kralın sarayına elbise değiştirerek girme

Cinlerin cadısı dilenci kılığında saraya girmeyi başarır.

L140. Kötü talih iyiye gider

Cinlerin cadısı tarafından zorla alınıp götürülen melike cadının ölümüyle ondan kurtulur.

M205. Söz verme ve vaadin bozulması

Cadı, kendisini ırmağın karşısına geçirecek olan balıkçı yiğitle ücret konusunda anlaşır. Karşıya geçince para vermekten vazgeçer.

M242. Ölümlüler ve olağanüstü varlıklar arasındaki söz verme ve anlaşmalar

Padişah, aydınlığı tekrar geri getirmesi şartıyla kızını vereceğini söyler cinlerin cadısına. Cadı söylenileni yapar ve kızı alır.

N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma

Bilge hizmetçi başını kuyuya sokarak padişahın sırrını fısıldayınca kuyuda yaşayan cinlerin cadısı sırrı öğrenir.

N820. Yardım eden insanlar

Melikeyi kovalayan cadıyı bir balıkçı öldürür.

P10. Krallar

Padişah, kızını bilmecesine doğru cevap verecek kişiye vereceğini duyurur.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah zalim birisidir.

P40. Prensesler

Melike cinlerin cadısı tarafından zorla götürülür.

P170. Köleler

Cinlerin cadısı köleleri yer.

P170.0.1. Cariyeler

Padişahın sırrını bilen bilge bir hizmetçi başını kuyuya sokarak sırrı fısıldar.

P234. Baba ve kız

Padişah, kızını cinlerin cadısına vermeyi kabul eder.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Padişahın kızı cadıyı öldürüp kendisini kurtaran balıkçıyla babasına karşı gelerek evlenir.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Köleleri, hizmetçi kızları ve eşekleri yiyen cinlerin cadısı balıkçı yiğit tarafından öldürülür.

Q266. Sözünde durmama cezalandırılır

Cadı, kendisini ırmağın karşısına geçirecek olan balıkçı yiğitle ücret konusunda anlaşır. Karşıya geçince para vermekten vazgeçer. Yiğit, cadıyı öldürür.

Q411. Ölüm cezası

Balıkçı kendisine saldıran cadıyı ırmağa atarak öldürür.

Q428. Suda boğarak cezalandırma

Balıkçı yiğit cadıyı ırmağa atarak öldürür.

R111.1.8. Genç kızın cadıdan kurtarılması

Balıkçı yiğit cadıyı öldürünce melike kurtulur ve evine döner.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Melike, evlenmek istemediği cadıdan kaçar.

R260. Takipler

Cadı, kendisinden kaçan melikeyi takip eder.

S131. Suda boğarak öldürme

Balıkçı yiğit cadıyı ırmağa atarak öldürür.

T118. Kız (adam) bir canavarla evlenir

Padişah, kızını cinlerin cadısına verir, çeyiziyle birlikte gönderir. Kız, cadının yamyam olduğunu görünce korkup kaçar.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike balıkçı bir yiğitle evlenir.

T131.1.2. Kız babasının seçtiği kişiyle evlenmek zorundadır

Padişah, kızının tepkisine rağmen onu cinlerin cadısına verir, çeyiziyle birlikte gönderir.

T192. Zorla evlenme

Cinlerin cadısı padişahı korkutur. Kız istemese de padişah melikeyi zorla cadıya verir.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Melike, kendisiyle evlenen cadıdan kaçar.

W27. Minnettarlık

Melike, kendisini cadıdan kurtaran balıkçıyla evlenir.

W185. Zor kullanma

Cinlerin cadısı padişahı korkutarak kızını alır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Bir zalim padişah varmış.

Z11. Ani bitişler

Melike kendi dediğini yapmış ve balıkçıyla evlenmiş.

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk köle, kırk eşek, kırk eşek altın

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Cadı tarafından zorla götürülen melike, cadı öldürüldükten sonra tekrar evine döner.

1.22. Köle Çocuk

a. Masalın özeti:

1. Padişah, kızına uşaklık etsin diye pazardan bir çocuk satın aldırır.
2. Kız ile oğlan bir arada büyürler ve birbirlerini sevmeye başlarlar.
3. Vezir ile asker başı, padişahın kızını kendi oğullarına almak isterler.
4. Melike, uzun bir sefere çıkıp zengin olarak dönen yiğitle evleneceğini bildirir.
5. Köle oğlan ile iki yiğit sefere çıkarlar. Üç yol ayrımına varırlar ve köle oğlan giden gelmez yazılı yoldan gider.
6. Köle oğlan, gittiği memlekete musallat olan ejderhayı öldürür. Bu memleketin padişahının gözüne girer.
7. Komşu memleketin padişahının da hasta olan oğlunu iyileştirir.
8. Köle oğlan bu iki memleketten aldığı insanlar ve hayvanlarla büyük bir şehir kurar, kendi de padişah olur.
9. Diğer iki yiğit gelip köle oğlanın şehrinde yaşamaya başlarlar.
10. İki yiğit ticaret yapmayı bahane ederek köle oğlandan mal alıp kendi memleketlerine kaçarlar.
11. Köle oğlan seyyar bir şehir yaptırarak kendi memleketine gelir.
12. İki yiğidin yalanları ortaya çıkar. Köle oğlan, melikeyle evlenir ve padişahın yerine geçer.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Ejderhanın nefesinin rüzgarı çok güçlüdür.

B11.3.2. Ejderha dağın zirvesinde yaşamaktadır

Ejderha dağdaki mağarada yaşamaktadır.

D1501.33. Hayvanlardan elde edilen parçalarla yapılan tedavi

Köle oğlan hiç kimsenin iyileştiremediği şehzadeyi ejderhanın beyni ile iyileştirir.

D1814.2. Rüyadaki nasihat

Birisi Köle oğlana rüyasında ejderhayı öldürmesi konusunda nasihat eder.

D2161.1. Sihirle özel hastalıkların tedavisi

Köle oğlan hiç kimsenin iyileştiremediği şehzadeyi ejderhanın beyni ile iyileştirir.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Köle oğlanın gittiği memlekete bir ejderha musallat olur ve gündüz köyleri gezip insanları yer. Ejderhanın nefesinin rüzgarı çok güçlüdür.

F760. Olağanüstü şehirler

Köle oğlan, bir gecede istenilen yere kurulabilen seyyar bir şehir yaptırır.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Köle oğlan hiç kimsenin iyileştiremediği şehzadeyi ejderhanın beyni ile iyileştirir.

F1068. Realist rüya

Köle oğlan ejderhanın yerini ve onu nasıl öldüreceğini rüyasında öğrenir.

G510.4. Kahraman tahrip edici hayvanı yener

Köle oğlan, memleketi kasıp kavuran ejderhayı yakarak öldürür.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Köle oğlan rastladığı adamlara ve padişaha başından geçenleri anlatır.

H20. Benzeterek tanıma

Köle oğlan kendisini oyuna getiren iki yiğidi benzeterek tanır.

H152.1. Fakir insanlara sadaka verilir

Kurduğu şehrin padişahı olan köle oğlan fakir insanlara altın, mücevher ve elbiseler verir.

H335.0.2. Kız kendi evliliği için yarışma belirler

Padişahın kızı, kendisiyle evlenecek erkeğin gurbete gidip itibarlı ve zengin olması gerektiğini şart koşar.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Oğlan pazardan satın alındığı için "Köle oğlan" denilmektedir.

H1212.2. Araştırma sevgilinin ricası üzerine kararlaştırılır

Melikeyle evlenmek isteyen üç yiğit, kızın isteği üzerine sefere çıkarlar.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Üç yiğit talihlerini araştırmak için diğer ülkelere sefere çıkarlar.

H1376.9. Talihin araştırılması

Üç yiğit talihlerini araştırmak için sefere çıkarlar.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Padişah, ejderhayı öldürdüğünü söyleyen köle oğlana inanmaz ve gidip gerçeği öğrenmeleri için adamlarını gönderir. Askerler ejderhanın cesedini gördükten sonra geri dönerler. Böylece köle oğlanın ejderhayı öldürdüğü öğrenilir.

J157. Rüyada öğrenilen bilgi

Köle oğlan ejderhanın yerini ve onu nasıl öldüreceğini rüyasında öğrenir.

J620. Başkalarının planını bozmada önceden düşünme

Köle oğlan, iki yiğidin hile yapmalarını önlemek için onları göndermeden önce sırtlarına kendi mührünü basar.

J1111. Akıllı kız

Vezir ve asker başı, padişahın kızının şartını duyunca onun akıllılığına hayran kalırlar.

K150. Sahte hizmet satışı

İki yiğit, ticaret yapıp köle oğlanın mallarını artırmak bahanesiyle oğlandan develere yüklü malları alıp kaçarlar.

K1950. Sahte yiğitler

Köle oğlanın mallarını alıp kaçan iki yiğit kendi memleketlerine varınca çalışıp kendilerini kazandığını söylerler.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Köle oğlan, padişah ve adamlarının huzurunda her şeyi anlatınca iki yiğidin yalanları ortaya çıkar.

K2220. Hain rakipler

Üç yiğit, melikenin şartını yerine getirip onunla evlenmek için sefere çıkarlar. İkisi köle oğlanı dolandırarak mallarını alıp kaçarlar.

L165. Fakir oğlan kral olur

Köle oğlan padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Köle oğlan kendisini dolandıran iki yiğidin sahtekarlıklarını ortaya çıkarır ve melikeyle evlenir.

M149.1. Aşıklar yalnızca birbirleriyle evlenmeye ant içerler

Melike ile köle oğlan ellerindeki yüzükle kılıcı tokuşturarak birbirlerini bekleyeceklerine dair ant içerler.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Melikeyle köle oğlan ellerindeki yüzükle kılıcı tokuşturarak birbirlerine söz verirler.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Melike, verdiği sözü tutar ve yedi yıl boyunca köle oğlanı bekler.

N9.1. Kumarbaz her şeyini kaybeder

İki yiğit kumarda her şeylerini kaybettiklerini söylerler.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Padişahın kızının köle oğlan ile evleneceğini anlayan vezir, kızı kendi oğluna almak için padişahın yanında sürekli aynı konuyu açar. Ama kız köle oğlanla evlenir.

N111.2. Kaderin görünüşü

Oğlunu satmak zorunda kalan yoksul yaşlı kadın felekten şikâyet eder.

N122.0.1. Yolların seçimi

Sefere çıkan üç yiğit üç yol ayrımına gelince köle oğlan "Giden gelmez" yolundan gitmeyi tercih eder. Diğer ikisi "Giden gelir" ve "Giden ya gelir ya gelmez" yollarından giderler.

N203. Şanslı insan

Gördüğü rüya üzerine ejderhayı öldüren köle oğlanın şansı tamamen değişir. Padişahların takdirini kazanır, hediyeler alır. Kendi kurduğu şehrin padişahı olur. Sevdiği melikeyle evlenir.

N512. Mağaranın içindeki hazine

Köle oğlan ejderhayı öldürdükten sonra mağarasının hesapsız denecek kadar dünya malıyla dolu olduğunu görür.

(T)N538.3. Ejderhanın mağlup edilmesiyle elde edilen hazine

Köle oğlan ejderhayı öldürdükten sonra mağarasının hesapsız denecek kadar dünya malıyla dolu olduğunu görür.

N819.4. Yardımcı olarak olağanüstü tedavi eden insan

Köle oğlan hiç kimsenin iyileştiremediği şehzadeyi ejderhanın beyni ile iyileştirir.

N836. Yardımcı kral

İki padişah, kendilerine yardım eden köle oğlanın şehir kurması için arazi, insan ve hayvanlar verirler.

N836.1. Kral kahramanı evlat edinir

Kızıyla birlikte oynasın diye pazardan satın alınan oğlan, sarayda padişahın evladı gibi büyür.

N838. Yardımcı kahraman

Köle oğlan iki padişaha, iki yiğide ve kurduğu şehrin yoksul insanlarına her türlü yardımı yapar.

P10. Krallar

Köle oğlandan iyilik gören padişahlar ona yardım ederler.

P11. Kralların seçimi

Padişah, tahtını damadı olan Köle oğlana devreder.

P12. Kralların karakteri

Üç padişah da iyi niyetli olup verdikleri sözleri tutarlar.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Üç padişah da iyi niyetli olup verdikleri sözleri tutarlar.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Padişah, tahtını damadı olan Köle oğlana devreder.

P30. Prens (şehzade)

Derdine çare bulunamayan şehzadeyi köle oğlan iyileştirir.

P40. Prensesler

Melike, köle oğlanı bekleyeceğine dair söz verir ve sonunda onunla evlenir.

P110. Karalın vezirleri

Vezir, oğluna almak için padişahtan sürekli kızını ister.

P170. Köleler

Köle oğlan pazardan satın alınır.

P234. Baba ve kız

Padişah, evlenme konusunda kızının tercihlerine müdahale etmez.

P265. Damat

Padişah, tahtını damadı olan Köle oğlana devreder.

P600. Adetler, gelenekler

Memleketteki geleneğe göre fakirler kendi çocuklarını satmaktadırlar.

Diğer memleketlerin padişahları, memleketindeki ejderhanın öldürüldüğü padişahı tebrik etmeye giderler.

P634. Ziyafetler

Vezir, padişahı evine çağırır, ziyafet verir ve şarap ikram eder. Padişahlar köle oğlan için ziyafet verirler. Köle oğlan da seyyar şehrini gezmeye gelen bütün insanlara, elçilere ve padişah ile adamlarına ziyafet verir.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Padişah, ejderhayı öldürebildiği için köle oğlanı mükâfatlandırır. Diğer padişah oğlunu tedavi edebildiği için köle oğlanı mükâfatlandırır.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Köle oğlan hiç kimsenin iyileştiremediği şehzadeyi ejderhanın beyni ile iyileştirir. Padişah ona istediği her şeyi verir.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

İki padişah kendilerine yardım eden köle oğlanı şehrin meydanına götürüp başından aşağı altın saçarlar. İstediği arazileri ve istediği kadar hayvan verirler.

Q115.2. Kral, kızına kimi isterse onunla evlendireceğine dair söz verir

Padişah, sürekli oğlu için kızını isteyen vezire, evleneceği erkeği seçme hakkının kızında olduğunu söyler. O ne derse öyle yapılacağını bildirir.

Q472. Ceza olarak damga vurma

Köle oğlan, iki yiğidin hile yapmalarını önlemek için onları göndermeden önce sırtlarına kendi mührünü basar.

R219. Kaçmalar- çeşitli

İki yiğit köle oğlanın mallarını alıp kaçarlar.

S112. Yakarak öldürme

Köle oğlan ağaçların altında kalan ejderhayı yakarak öldürür.

S210.1. Çocuk köle olarak satılır

Yaşlı kadın fakir olduğu için oğlunu bin altın karşılığında padişahın adamlarına satar.

S221. Çocuk para için satılır

Yaşlı kadın fakir olduğu için oğlunu bin altın karşılığında padişahın adamlarına satar.

T42. Aşıkların konuşmaları

Bir arada büyüyen ve birbirleriyle iyi anlaşan melike ile köle oğlan birbirlerini bekleyeceklerine dair söz verirler.

T91.6.4. Prenses aşağı seviyeden birine âşık olur

Melike, köle oğlana âşık olur.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Kızın şartını yerine getirip onunla evlenmek için üç yiğit sefere çıkarlar. İki yiğit, kızı alabilmek için hile yapar.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike, köle oğlan ile evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Köle oğlan padişahın sarayına dünürcü gönderir.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızı, kendisiyle evlenecek erkeğin gurbete gidip itibarlı ve zengin olması gerektiğini şart koşar.

T131.0.1.1. Baba kızının yalnızca kendi seçtiği adamla evleneceğine söz verir

Padişah, sürekli oğlu için kızını isteyen vezire, evleneceği erkeği seçme hakkının kızında olduğunu söyler. O ne derse öyle yapılacağını bildirir.

T135. Düğün merasimi

Köle oğlanın düğününe, davet ettiği diğer iki padişah da gelir.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Köle oğlan başından geçenleri anlatınca iki yiğidin yalanları ortaya çıkar.

V50. Dua

Padişah "Birlikte kocasınlar" diye dua ederek kızını köle oğlana verir.

W27. Minnettarlık

İki padişah kendilerine yardım eden köle oğlanı şehrin meydanına götürüp başından aşağı altın saçarlar. İstediği arazileri ve istediği kadar hayvan verirler.

W34. Bağlılık

Köle oğlan ile birlikte büyüyen ve ona çok bağlı olan melike, evlenmek için köle oğlanı yedi yıl bekler.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

İki yiğit köle oğlanı kandırıp mallarını alarak kaçırırlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir memleket varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Anlatıcının Kendisine veya Dinleyicilerine İyi Dileklerde Bulunması

Köle oğlan ömrünün sonuna dek sefa sürüp murat ve maksadına ermiş. Bizler de, sizler de, okuyup işitenler de muratlarına ersinler. Düşmanlar utansınlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Kadın burada duruversin, biz haberi padişahın sarayından alalım.

Bunlar yolda gidedursun, şimdi haberi köle oğlandan alalım.

Masal Ortasında Geçişi sağlayan Tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Az gitmişler uz gitmişler, susuz çöllerde yürümüşler.

Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel

Aylar ayları, günler günleri kovalamış.

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Hikâyeyi kısa tutalım ..."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç yiğit, ü ç kişi, üç bölük asker, üç gün, üç yol

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yıl

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yedi yaşından yetmiş yaşına kadar herkes

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kişi

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

On bin deve

On bin büyük baş hayvan

Z183. Sembolik isimler

Oğlan pazardan satın aldığı için "Köle oğlan" denilmektedir.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Köle oğlan çıktığı seferden padişah olarak geri döner.

1.23. Pehlivan Rüstem

a. Masalın özeti:

1. Devsefid, insan etini çok sevdiği için emrindeki devleri, insan getirmeye gönderir.

2. Devler, Nadirşah'ın memleketine gelirler ve padişah da dahil bir çok kişiyi kandırıp kendi mekânlarına götürürler, hapsederler.

3. Bir büyücü güvercine dönüşerek gelip Rüstem'in babası Zal'a durumu anlatır. Zal, padişah ve adamlarının kurtarılması için küçük oğlu Rüstem'i görevlendirir.

4. Rüstem sihirli kılıcını alıp yola çıkar. Yolda rastladığı sihirli mekânlarda Devsefid'in devlerini öldürür.

5. Kula devi esir alarak Devsefid'in şehrine ulaşır. Burada şehrin en güçlü devleri olan Karadev, Gridev ve Akvandev'le savaşarak onları öldürür.

6. Sonunda Devsefid'in mekânına ulaşır. Altı gün savaştıktan sonra onu da öldürür.

7. Padişah ve adamlarını kurtararak getirip Devsefid'in bahçesindeki şifalı suda yıkatır. Memleketlerine dönerler.

b. Masaldaki Motifler:

B41.2. Uçan at

Rüstem'in atı uçmaktadır.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Rüstem, uçan at ile yol alır.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Rüstem uçan at ile yolculuk yapar.

B301. Sadık hayvan

At, yakınlarda bir devin olduğunu hissedince uyuyan Rüstem'i uyandırır. Rüstem diğer sefer uyduğunda da devle sabaha kadar savaşır ve onu sahibine yaklaştırmaz.

B401. Yardımcı at

At, yakınlarda bir devin olduğunu hissedince uyuyan Rüstem'i uyandırır. Rüstem diğer sefer uyduğunda da devle sabaha kadar savaşır ve onu sahibine yaklaştırmaz.

B521.3. Hayvanlar tehlikeye karşı uyarıda bulunur

At, yakınlarda bir devin olduğunu hissedince uyuyan Rüstem'i uyandırır. Rüstem diğer sefer uyuduğunda da devle sabaha kadar savaşır ve onu sahibine yaklaştırmaz.

B557. Binilen sıra dışı at

Rüstem, devlerin mekânına uçan at ile gider.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

At uçabilmektedir.

D151.8. İnsanın serçeye dönüşmesi

Büyücü adam serçeye dönüşerek uçup gider.

D215. İnsanın ağaca dönüşmesi

Rüstem elinden kurtulunca, Rüstem'i öldürmeye çalışan yaşlı adam ağaç kütüğüne dönüşür.

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

İki dev insana dönüşerek şehre gelirler. Rüstem'e tuzak kuran dev çok güzel bir kıza dönüşerek kalede bekler.

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Devler, sopayı dutara dönüştürürler.

Devler, kavun kabuğunu tefe dönüştürürler.

D700. Sihir bozma

Rüstem, birinci devi öldürünce dükkânlardaki meyveler yok olurlar. İki devi yıkınca bütün tatlılar yok olurlar. İki devi daha öldürünce pazar içindeki her şey kaybolur.

D840. Sihirli objenin bulunması

Rüstem büyük bir kayanın üzerinde altın suyuyla yıkanmış bir kılıç bulur. Kılıç, düşmana hücum ettiğinde kırk kat uzamaktadır.

D926. Sihirli pınar

Devin bahçesindeki pınarın suyu bütün yaraları iyileştirmektedir.

D956. Sihirli sopa

Çubuk dutara dönüşür.

D961. Sihirli bahçe

Rüstem, çölün ortasında olağanüstü güzellikte bir bağ görür ve içeri girer. Bağdaki yaşlı adamın vücudundan çıkan damarlar Rüstem'i sararlar. Rüstem damarları kopartıp adamdan kurtulunca bağ birden kaybolur.

D981. Sihirli meyve

Rüstem, ilk devi öldürünce dükkânlardaki bütün meyveler yok olurlar.

(T)D1003.4. Sihirli damarlar

Yaşlı adamın her tarafından damarlar çıkarak Rüstem'i sararlar.

D1030.1. Sihirle elde edilen yiyecekler

Rüstem iki devi öldürünce devlerin sihirle yaptığı bütün tatlılar birden yok olurlar.

D1040.1. Sihirle elde edilen içecekler

Devler sihirle altın fincanda zehirli kök çayı yaparlar.

D1081. Sihirli kılıç

Rüstem'in bulduğu kılıç, düşmana hücum edildiğinde kırk kat uzamaktadır.

D1242.1. Sihirli su

Devsefid'in bahçesindeki büyük kayanın altından çıkan pınarın suyu bütün yaraları iyileştirmektedir.

D1254.2. Sihirli çubuk, değnek

Sopa, dutara dönüşür.

D1500.1.18. Sihirli şifalı sular

Büyük kayanın altından çıkan pınarın suyu bütün yaraları iyileştirmektedir.

D1505.5. Sihirli su görmeyi sağlar

Padişah ve adamları havuzun suyunda yıkanıp çıkınca gözleri görmeye başlar.

D1561.2. Sihirli nesne insana olağanüstü güç kazandırır

Rüstem'in bulduğu kılıç, düşmana hücum edildiğinde kırk kat uzamaktadır.

D1711. Sihirbaz

Padişahın adamı olan büyücü, serçeye dönüşerek yardım getirmek için uçup gider.

D1857. Sihirli uzun ömür

Yaşlı adam, Rüstem'e dokuz yüz doksan yedi yıldan beri kendisini hasretle beklediğini söyler.

D2035. Sihirli ağırlık

Hileyle Rüstem'in sırtına binen yaşlı adamın ağırlığı sihirli bir biçimde artmaya başlar.

D2161.2. Sihirle yaraların tedavisi

Devsefid kopan elini diğer eline alarak gider ve evinin arkasındaki büyük kayanın altından çıkan sihirli suyla yıkandıktan sonra eski haline döner. Rüstem'le savaşırken aldığı yaraları da bu şekilde hemen iyileştirir. Rüstem de aynı suda yıkanınca bütün yaraları iyileşir ve bedenine kuvvet gelir.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Rüstem, padişah ve adamlarını sihirli suda yıkatınca hepsinin kör olan gözleri görmeye başlar.

D2175. Sihirle tedavi

Devsefid kopan elini diğer eline alarak gider ve evinin arkasındaki büyük kayanın altından çıkan sihirli suyla yıkandıktan sonra eski haline döner. Rüstem'le savaşırken aldığı yaraları da bu şekilde hemen iyileştirir. Rüstem de aynı suda yıkanınca bütün yaraları iyileşir ve bedenine kuvvet gelir. Rüstem, padişah ve adamlarını bu suda yıkatınca hepsinin kör olan gözleri görmeye başlar, bütün dertlerinden kurtulurlar.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Devler kandırarak padişah ve adamlarını kendi şehirlerine götürüp esir alırlar. Rüstem de onları kurtarmak için arkalarından gider. Yolda giderken devlere rastlar ve onları öldürür.

F130. Diğer dünyalarda iskan

Devler kuyularda yaşamaktadırlar.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Devsefid'in yurdu, Nadirşah'ın memleketine altı aylık uzaklıktadır.

F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş

Devler kandırarak padişah ve adamlarını kendi şehirlerine götürüp esir alırlar. Rüstem de onları kurtarmak için arkalarından gider. Yolda giderken devlere rastlar ve onları öldürür.

F160. Başka dünyanın görünümü

Devlerin şehrinde evlerin duvarları kocaman kayalardan yapılmıştır. Üç devin yaşadığı kuyulardan birinden bölük bölük dumanlar yükselmektedir. Bir kuyudan kıvılcımla karışık dumanlar, başka bir kuyudan da alevler yükselmektedir.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Rüstem yolda giderken çölün ortasında olağanüstü güzellikte bir bağ görür. Bağın ortasında havuz vardır. Havuzun dört tarafında altın sedirler ve üzerlerinde kıymetli halılar, atlas minderler serilidir.

F162.5. Diğer dünyada pınar

Devin bahçesindeki pınarın suyu bütün yaraları iyileştirmektedir.

F163.1. Diğer dünyada kale, şato

Devsefid'in sarayı taş duvarlı, demir kapılı ve yedi tanabçe büyüklüğündedir.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Rüstem'in yolda rastladığı kimsesiz yerde dükkânlar türlü meyveler, şekerler, helva ve reçellerle doludur. Meyveler terazi kefelerine yeni koyulmuş, mallar kumaşlara yeni sarılmış ve kök çay fincanlara yeni dökülmüş gibi durmaktadırlar.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Akvandev'in her bir eli büyük ağaç gövdesi kadardır. O dik yürüdüğünde başı bulutlara değdiği için eğilip su içmeye üşenir, bulutların suyunu çekip içer. Devsefid insan etini çok sevmektedir. Yiyecek insan kalmayınca iki devi insan getirmeleri için gönderir.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Devlerin şehrinde evlerin duvarları kocaman kayalardan yapılmıştır. Üç devin yaşadığı kuyulardan birinden bölük bölük dumanlar yükselmektedir. Bir kuyudan kıvılcımla karışık dumanlar, başka bir kuyudan da alevler yükselmektedir.

F531.0.4. Kadın şeklindeki dev

Dev, güzel bir kıza dönüşerek Rüstem'i kalede bekler.

F531.1.2.2.2. Üç başlı dev

Devsefid'in üç başı vardır.

F531.1.10. Ateş devleri

Karadev'in akciğerlerinden bölük bölük dumanlar çıkmaktadır. Gridev'in akciğerlerinden kıvılcımla karışık duman çıkmaktadır. Akvandevin akciğerlerinden alevler çıkmaktadır.

F531.2. Devlerin ebadı

Akvandev'in her bir eli büyük ağaç gövdesi kadardır.

F531.2.1.5. Dev(in boyu) gökyüzüne ulaşır

Akvandev dik yürüdüğünde başı bulutlara değdiği için eğilip su içmeye üşenir, bulutların suyunu çekip içer.

F531.4.5. Devlerin muazzam silahları

Rüstem ile savaşan devlerin ellerinde otuz, kırk beş, doksan ve yüz batmanlık gürzler vardır.

F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev

Devler Rüstem ile teker teker dövüşürler.

F531.6.2. Devlerin mekânı

Karadev, Gridev ve Akvandev'in her biri bir kuyuda yaşamaktadır.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Rüstem, mağaradaki devle savaşır.

F531.6.3. Devlerin evleri

Devlerin evlerinin duvarları büyük kayalardan yapılmıştır. Devsefid'in sarayının kapısı demirden, duvarları taştan yapılmıştır.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Rüstem önüne çıkan bütün devleri öldürür. Devlerin bazıların kaldırıp yere vurur.

F552. Olağanüstü el

Akvandev'in her bir eli büyük ağaç gövdesi kadardır.

F564.3.1. Uzun uyku ve uzun süre uyumama

Devsefid yattığında tam bir ay uyumaktadır.

F571. Çok yaşlı insan

Yaşlı adam, Rüstem'e dokuz yüz doksan yedi yıldan beri kendisini hasretle beklediğini söyler.

F575.2. Yakışıklı adam

Rüstem uzun boylu ve geniş omuzludur.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Rüstem'in atı devlere karşı onu uyarır ve devle savaşarak sahibini korur.

F624.2. Büyük taşları kaldıran adam

Rüstem, devlerin mağaranın ağzına kapattığı büyük taşı kaldırıp kenara koyar.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Rüstem önüne çıkan bütün devleri öldürür. Devlerin bazıların kaldırıp yere vurur.

F632. Mitolojik yiyecekler

Rüstem, devi öldürdükten sonra büyük bir kazanda pişmekte olan eti yer, çorbasını içer.

F718. Olağanüstü pınar, kuyu

Üç büyük kuyuda üç dev yaşamaktadır.

F771.4.1. Devlerin yaşadığı kale

Devlerin şehrine giden Rüstem yolda bir kaleye rastlar. Kalenin kapısının yanında kendisine hitaben yazılmış tehlikeye karşı uyarıcı bir yazı görür. Kalenin içinde güzel bir kıza dönüşmüş dev beklemektedir.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Devsefid uçarak geldiğinde şiddetli bir rüzgar çıkar.

F813. Olağanüstü meyveler

Rüstem ilk devi öldürünce dükkânlardaki bütün meyveler birden yok olurlar.

F818. Olağanüstü bahçe

Rüstem, çölün ortasında olağanüstü güzellikte bir bağ görür ve içeri girer. Bağdaki yaşlı adamın vücudundan çıkan damarlar Rüstem'i sararlar. Rüstem damarları kopartıp adamdan kurtulunca bağ birden kaybolur.

F833. Olağanüstü kılıç

Rüstem'in bulduğu altın suyuyla yıkanmış olan kılıç, düşmana hücum edildiğinde kırk kat uzamaktadır. Ayrıca bu kılıcın üzerinde Rüstem'e hitaben bir yazı vardır.

(T)F839.8. Olağanüstü demir tokmak (gürz)

Rüstem ile savaşan devlerin ellerinde otuz, kırk beş, doksan ve yüz batmanlık gürzler vardır.

F859. Olağanüstü çubuk

Devler sopayı dutara dönüştürürler.

F866.3. Altın kap, fincan, kupa

Rüstem, devlerin sihirle oluşturdukları pazar yerinde sıcak kök çayı dolu altın fincan görür ve içmek için eline alır.

F952.7. Gözler gölde veya kaynak suyunda banyo yaparak tedavi edilir

Devsefid'in evinin arkasındaki büyük kayanın altından çıkan su sihirlidir. Rüstem, padişah ve adamlarını bu suda yıkatınca hepsinin kör olan gözleri görmeye başlar, bütün dertlerinden kurtulurlar.

F959.3. Yaranın olağanüstü tedavisi

Devsefid kopan elini diğer eline alarak gider ve evinin arkasındaki büyük kayanın altından çıkan sihirli suyla yıkandıktan sonra eski haline döner. Rüstem'le savaşırken aldığı yaraları da bu şekilde hemen iyileştirir. Rüstem de aynı suda yıkanınca bütün yaraları iyileşir ve bedenine kuvvet gelir. Rüstem, padişah ve adamlarını bu suda yıkatınca hepsinin kör olan gözleri görmeye başlar, bütün dertlerinden kurtulurlar.

F966. Gökten gelen sesler

Rüstem kök çay dolu altın fincanı eline alıp tam içecekken "İçme, zehir" diye bir ses işitir.

G11.2. Yamyam dev

Devsefid insan etini çok sevmektedir. Yiyecek insan kalmayınca iki devi insan getirmeleri için gönderir.

G100. Büyük dev

G100.1. Kocaman dev

Akvandev'in her bir eli büyük ağaç gövdesi kadardır. O dik yürüdüğünde başı bulutlara değdiği için eğilip su içmeye üşenir, bulutların suyunu çekip içer.

G110. Büyük devlerin hakimiyeti

Devsefid ve onun devleri, padişah ile adamlarını kandırarak kendi şehirlerine götürüp mağaraya hapsederler.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Akvandev'in her bir eli büyük ağaç gövdesi kadardır. O dik yürüdüğünde başı bulutlara değdiği için eğilip su içmeye üşenir, bulutların suyunu çekip içer.

G125. Ateş üfleyen dev

Karadev'in akciğerlerinden bölük bölük dumanlar çıkmaktadır. Gridev'in akciğerlerinden kıvılcımla karışık duman çıkmaktadır. Akvandevin akciğerlerinden alevler çıkmaktadır.

G130. Büyük devlerin alışkanlıkları

Devsefid başını sarayın baş köşesindeki yastığa, ayaklarını sarayın alt köşesindeki kapıya dayak yaparak uyumaktadır. Yattığında tam bir ay uyumaktadır.

G156. Devlerin kralı

Devlerin başkanı Devsefid'dir.

G202. Yardımsever büyücü

Büyücü adam serçeye dönüşerek uçup gider ve padişah ile adamlarının devlere esir olduğunu Zal'a bildirir.

G207. Erkek büyücü

Büyücü adam serçeye dönüşerek uçup gider ve padişah ile adamlarının devlere esir olduğunu Zal'a bildirir.

G211.3. Evcil kuş şeklindeki büyücü

Büyücü adam serçeye dönüşerek uçup gider ve padişah ile adamlarının devlere esir olduğunu Zal'a bildirir.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü erkektir.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Büyücü adam serçeye dönüşerek uçup gider ve padişah ile adamlarının devlere esir olduğunu Zal'a bildirir.

G312. Yamyam dev

Devsefid insan etini çok sevmektedir. Yiyecek insan kalmayınca iki devi insan getirmeleri için gönderir.

G317. Güreşen dev

Rüstem önüne çıkan bütün devleri öldürür. Devlerin bazıların kaldırıp yere vurur.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Padişah ve adamları devlere esir düşerler.

G361.1.2. Üç başlı dev

Devsefid'in üç başı vardır. Birisi insan başına, birisi de yılan başına benzemektedir.

G400. İnsan devin esiri olur

Padişah ve adamları devlere esir düşerler.

G422. Dev kurbanını hapseder

Devsefid, padişah ve adamlarını yemek için mağaraya hapseder.

G475. Devlerin davetsiz misafire saldırması

Rüstem yolda giderken devler tarafından saldırıya maruz kalır.

G512.1.1. Dev sihirli bıçakla (kılıçla) öldürülür

Rüstem, düşmana saldırıldığında kırk kat uzayan sihirli kılıcıyla devleri öldürür.

G580. Deve başka şekilde boyun eğdirme

Rüstem, devi kaldırıp yere vurunca dev beline kadar toprağa gömülür. Öldürmemesi için Rüstem'e yalvarır ve Rüstem'i istenilen yere götürür, ona devler hakkında bilgi verir, padişah ve adamlarının hapsedildiği mağaranın yerini söyler. Rüstem'e yemek pişirir.

G630. Devlerin özellikleri

Karadev'in akciğerlerinden bölük bölük dumanlar çıkmaktadır. Gridev'in akciğerlerinden kıvılcımla karışık duman çıkmaktadır. Akvandevin akciğerlerinden alevler çıkmaktadır.

H500. Zeka veya kabiliyet imtihanı

H500.1. Erkek çocuklar kabiliyetleri için test edilirler

Adam ejderha kılığına girer ve oğullarının savaş kabiliyetlerini sınamak ister. İki büyük oğlu ejderhayı görünce korkup kaçarlar. Rüstem, ejderhanın üzerine yürür. Adam, Rüstem'in daha cesur olduğunu anlamış olur.

H900. Zorla verilen vazife

Zal, üç oğlundan sırayla dağdaki ejderhayı öldürmelerini ister. Küçük oğlu Rüstem'den ayrıca devlere esir düşen padişah ve adamlarını kurtarmasını ister.

(T)H919.7. Babanın verdiği vazifeler

Zal, üç oğlundan sırayla dağdaki ejderhayı öldürmelerini ister. Küçük oğlu Rüstem'den ayrıca devlere esir düşen padişah ve adamlarını kurtarmasını ister.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Rüstem, padişah ve adamlarını devlerin esaretinden kurtarır.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Zal, devlere esir olan padişah ve adamlarını kurtarması için küçük oğlu Rüstem'i göndermeye karar verir.

(T)1219.9. Araştırma dev, ejderha tarafından kararlaştırılır

Devsefid insan etini çok sevmektedir. Yiyecek insan kalmayınca iki devi insan getirmeleri için gönderir.

H1233.4.2. Araştırma, devlerin yardımıyla başarılır

Rüstem, devi kaldırıp yere vurunca dev beline kadar toprağa gömülür. Öldürmemesi için Rüstem'e yalvarır ve Rüstem'i istenilen yere götürür. Ona devler hakkında bilgi verir, padişah ve adamlarının hapsedildiği mağaranın yerini söyler.

H1242. En küçük kardeş araştırmayı tek başına başarır

Rüstem tek başına devlerin hepsini öldürür ve padişah ile adamlarını kurtarıp getirir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Rüstem, padişah ve adamlarını kurtarmak için üç büyük dağın arkasında, altı aylık uzakta olan devlerin şehrine gider.

H1250.1. Diğer dünyalara yolculuktan önce kahramanın testi

Adam, padişah ve adamlarını kurtarmalarını kurtaracak cesarete sahip olup olmadıklarını anlamak için ejderha kılığına girer ve üç oğlunun kahramanlığını sınar. İki büyük kardeş korkup kaçarlar. Rüstem cesur olduğunu ıspatlar. Adam, devlerin mekânına Rüstem'i gönderir.

H1289.3.1. Yamyam devlerin ülkesinde araştırma

Rüstem, padişah ile adamlarını kurtarmak için yamyam devlerin ülkesine gider.

H1400. Korku imtihanı

Adam, üç oğlunun cesaretini ölçmek için ejderha kılığına girerek onları sınar. Büyük kardeşler korkup kaçarlar.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Zal, söylenilen yere gitmemesi konusunda padişaha tavsiyede bulunur. Padişah gider ve devlere esir olur.

J154.0.1. Babanın nasihati

Zal, yolda dikkatli olması konusunda oğlu Rüstem'e nasihatte bulunur.

J150. Diğer bilgi elde etme yolları

Rüstem, bulduğu kılıcın özelliğini, kılıcın üzerinde kendisine hitaben yazılmış yazıdan öğrenir. Yolda giderken rastladığı kalenin kapısının yanındaki kendisine hitaben yazılmış yazıdan, kalede kendisini bekleyen tehlike ve ondan nasıl kurtulacağı hakkında bilgi edinir.

J1110. Akıllı insanlar

Zal akıllı bir adamdır. Padişahı tehlikeye karşı önceden uyarır.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

İnsana dönüşen iki dev padişah ve adamlarına kendi memleketlerinde çok altın olduğunu, almak isteyenlerin kendileriyle gelmelerini söyleyerek onları kandırırlar ve kendi şehirlerine götürürler. Yemek için bir mağaraya hapsederler.

K714. Aldatarak hapsetme

İnsana dönüşen iki dev, padişah ve adamlarını kandırarak kendi şehirlerine götürürler ve mağaraya hapsederler.

(T)K1839.16. Ejderha kılığına girerek aldatma

Zal, üç oğlunun cesaretini denemek için ejderha kılığında sırayla onların karşısına çıkar.

(T)K1858. Devlerin insana dönüşerek aldatmaları

İki dev insana dönüşerek şehre gelirler ve padişah ile adamlarını kandırıp kendi mekânlarına götürürler. Dev, Rüstem'i öldürmek için güzel bir kıza dönüşerek onu kalede bekler.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

İki dev, yalan söyleyip kandırarak padişah ve adamlarını kendi mekânlarına götürürler.

L10. En küçük oğlun zaferi

Üç kardeşin cesaretleri sınanır ve küçük kardeş Rüstem en cesurları çıkar. Rüstem tek başına padişah ve adamlarını devlerin esaretinden kurtarır.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Rüstem tek başına yamyam devleri öldürür.

L410.6. Hükümdar esir düşer

Devler, padişah ile adamlarını mağaraya hapsederler.

L420.0.1. Cezalandırılan aşırı hırs

Nadirşah, Zal'ın bütün uyarılarına rağmen daha fazla zengin olmak için devlerin memleketine doğru yola çıkar. Bütün adamlarıyla birlikte yamyam devlere esir düşer.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Rüstem büyük bir kayanın üzerinde düşmana saldırıldığında kırk kat uzayabilen sihirli bir kılıç bulur.

N835. Yardımcı güçlü adam

Rüstem, devlerin mağaranın ağzına kapattığı büyük taşı kaldırıp kenara koyar. Padişah ve adamları mağaradan çıkarlar.

N838. Yardımcı kahraman

Rüstem, devleri öldürerek padişah ve adamlarını esaretten kurtarır.

N845. Yardımcı büyücü

Büyücü adam serçeye dönüşerek uçup gider ve padişah ile adamlarının devlere esir olduğunu Zal'a bildirir.

P10. Krallar

Padişah, devlere esir düşer.

P12. Kralların karakteri

Padişah kolay aldanan aç gözlü birisidir.

P233. Baba ve oğul

Zal, üç oğlunun cesaretini sınar ve en cesur olanının Rüstem olduğunu görür. Rüstem'i, padişah ve adamlarını devlerden kurtarmakla görevlendirir.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Zal'ın İbrahim, Abdullah ve Rüstem adında üç oğlu vardır.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Rüstem, padişah ile adamlarını yemeyi düşünen Devsefid ve diğer devlerin hepsini öldürür.

Q411. Ölüm cezası

Rüstem karşısına çıkan bütün devleri öldürür.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Rüstem, kılıcıyla devin başını koparır.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Padişah ve adamlarını devlere esir düşerler.

R45.3. Mağaraya hapsetme

Devler, padişah ve adamlarını mağaraya hapsederler.

R51.3. Esirler sakat bırakılır

Devsefid, toprağa benzer bir şey serperek esir aldığı padişah ve adamlarının hepsinin gözlerini kör eder.

(T)R124. Kralın devden kurtarılması

Rüstem, devleri öldürerek padişah ve adamlarını kurtarır.

S118. Keserek öldürme

Rüstem, devleri kılıcıyla öldürür.

(T)S165.8. Gözlerini kör ederek sakat bırakma

Devsefid, padişah ve adamlarının üzerine toprağa benzer bir şey serpip gözlerini kör eder.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

İnsana dönüşen devler tekrar deve dönüşünce padişah ve adamları oyuna geldiklerini anlarlar.

V50. Dua

Babası Rüstem'e "Maşallah" diyerek dua eder.

V210. Dinin kurucuları

İnsan şekline giren devlerden biri karşısındaki insanlara "Ey Muhammed'in sevimli vatandaşları!" diye hitap ederek konuşmasına başlar.

V254. Selamlaşma

Rüstem, yaşlı adamın karşısında el pençe divan durarak selam verir.

W32. Cesaret

Zal, üç oğlunun cesaretini dener ve en cesur olanın küçük oğlu Rüstem olduğunu görür. Babası tarafından görevlendirilen Rüstem büyük bir cesaretle devlerin şehrine gider.

W33. Kahramanlık

Rüstem büyük devlerin hepsini öldürür. Silahsız olan deve kılıç çekmeyi kendisine yakıştıramaz.

W151. Açgözlülük

Padişah ve adamları açgözlülükleri yüzünden devlere esir düşerler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formülü

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, kurt bekçi iken, tilki muhafız iken, kaplumbağa terazici iken, kurbağa ona borçlu iken. Eski zamanlarda Ceyhun ırmağı kıyısında manzarası hoş bir memleket varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Nadirşah ve onun yoldaşları zindanda bu halde duruversinler. Şimdi haberi büyücüden alınız.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Erkek tasviri)

"O uzun boylu, geniş omuzlu, güçlü bir yiğit olarak büyümüş."

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Ertesi gün güneş şimdiki gibi yükseldiğinde ..."

"Bu sefer Rüstem'in kaderinde işte böyle bir düşmanla savaşmak varmış."

Z10.2. Bitiş Formülleri

Özetleyen Bitiş Formeli

"Birisinin yurdunda şah olacağına kendi yurdunda köle ol" denilen atasözü o zamandan kalmış imiş.

Z64. Atasözleri

Birisinin yurdunda şah olacağına kendi yurdunda köle ol.

Z65. Renk formülleri

Siyah (kara): Kara dev

Diğerleri: Kula at

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üçüncü pehlivan, üç gün, üç dağ, üç kez uyandırmak, üç baş

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi torun, yedi gün, yedinci gün, yedi tanabçe, yedi gün düğün dernek kurmak

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz gün, dokuzuncu gün, dokuz koyunun eti, doksan batman

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kat uzamak

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

Dokuz yüz doksan yedi yıl

Z100.1. Tehdit edici özellikleriyle devlerin isimleri

Kahretan, çok şiddetli, çok çetin, yıkıcı, çok soğuk anlamındadır.

Z221. Kahraman olarak en küçük erkek kardeş

Rüstem tek başına devlerin hepsini öldürür ve padişah ile adamlarını kurtarıp getirir. Rüstem önüne çıkan bütün devleri öldürür. Devlerin bazıların kaldırıp yere vurur.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Rüstem, padişah ve adamlarını kurtararak geri döner.

Yer formülleri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Ceyhun ırmağı

1.24. Almas Batır

a. Masalın özeti:

1. Yaşlı bir karı kocanın yıllar sonra bir oğulları olur. Adını Almas Batır koyarlar.
2. Almas Batır güçlü, kuvvetli bir yiğit olur ve ünü her tarafa yayılır.
3. Padişah, Almas Batır'ı saraya alır. Bu, vezirin pek hoşuna gitmez.
4. Padişahın gözleri iyi göremez olur. Vezir, Almas Batır'dan kurtulmak için bunu fırsat bilir ve padişaha, Giden Gelmez ülkesindeki bülbüligöya'yı getirmesi için yiğidi göndermesini söyler.

5. Almas Batır yola çıkar. Yaşlı bir kadın Bülbüligöya'yı nasıl yakalayacağını Almas Batır'a öğretir. Bir iğne, tarak ve ayna verip, dev oğullarıyla birlikte onu Kafdağı'na gönderir.

6. Almas Batır, bülbüligöyayı yakalayıp geri döner. Kuşun sahibi olan yalmağız onu kovalar.

7. Almas Batır tarağı yere atınca bir orman peyda olur. Yalmağız ormanı geçip kovalamaya devam eder.

8. Almas Batır aynayı yere atar, bir ırmak peyda olur. Yalmağız ırmakta boğulur.

9. Almas Batır, yaşlı kadının mekânına gelir. Yaşlı kadın, Almas Batır'ı uçan atına bindirip memleketine gönderir.

10. Padişah, bülbüligöyanın sesini duyunca iyi görmeye başlar. Almas Batır'ı baş vezir yapar.

b. Masaldaki Motifler:

B41.2. Uçan at

Yaşlı kadının atı uçmaktadır.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Almas Batır yaşlı kadının uçan atıyla memleketine döner.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Almas Batır uçan at ile yolculuk yapar.

B511.5. Kuş, insanı iyileştirir

Padişah, bülbüligöyanın sesini duyunca gözleri görmeye başlar.

B557. Binilen sıra dışı at

Almas Batır uçan at ile memleketine döner.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Yaşlı kadının atı uçabilmektedir.

C300. Bakma yasağı

C320. Kapalı bir nesnenin içine bakma yasağı

Yaşlı kadın, Almas Batır'a kapalı olan heybenin içine bakmamasını söyler.

C755. Bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme

Yaşlı kadın, Almas Batır'a gün ışığının düştüğü vakit bağa girmesini söyler.

D812.11. Sihirli obje devden alınır

Devlerin annesi Almas Batır'a sihirli iğne, sihirli tarak ve sihirli ayna verir.

D1072.1. Sihirli tarak

Almas Batır tarağı yere atınca orman peyda olur.

D1163. Sihirli ayna

Almas Batır elindeki aynayı yere atınca bir ırmak peyda olur.

D1181. Sihirli iğne

Almas Batır elindeki iğneyi yere atınca dikenlik peyda olur.

(T)D1275.5. Sihirli ses

Bülbüligöyanın sesini duyan padişahın gözleri eskisi gibi iyi görmeye başlar.

D1505. Körlüğü gideren sihirli nesneler

Bülbüligöyanın sesi padişahın körlüğünü giderir.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Üç dev Almas Batır'ı göz açıp yumuncaya kadar Giden Gelmez yurduna götürürler.

D2135. Sihirle havada seyahat

Üç dev Almas Batır'ı göz açıp yumuncaya kadar Giden Gelmez yurduna götürürler.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Giden Gelmez yurdundan getirilen bülbüligöya öttüğünde padişahın gözleri eskisi gibi net görmeye başlar.

D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi

Giden Gelmez yurdundan getirilen bülbüligöya öttüğünde padişahın gözleri eskisi gibi net görmeye başlar.

D2165.3. Sihir takip edenleri engellemek için kullanılır

Almas Batır kendisini takip eden cadıya yakalanmamak için elindeki sihirli ayna, tarak ve iğneyi yere atar.

D2175. Sihirle tedavi

Giden Gelmez yurdundan getirilen bülbüligöya öttüğünde padişahın gözleri eskisi gibi net görmeye başlar.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Almas Batır, bülbüligöyayı getirmek için Giden Gelmez yurduna gider.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Bülbüligöya olağanüstü bir bahçede yaşamaktadır.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Bülbüligöya, Yalman cadının Giden Gelmez yurdunda, olağanüstü güzellikteki bağında yaşamaktadır.

F379.1. Periler ülkesinden dönüş

Almas Batır'a uçan atını veren peri onu kendi memleketine gönderir.

F500. Olağanüstü insan

Almas Batır doğduğunda ağırlığı bir batman, boyu iki arşındır. Çocuk her saat büyümektedir.

F531.5.1.1.2. Dev insanı sırtında taşır

Yaşlı kadının üç dev oğlu, Almas Batır'ı uçarak Giden Gelmez yurdundaki Yalman cadının bağına götürürler.

F531.5.6. Devin insanlara hediyesi

Devlerin annesi Almas Batır'a sihirli iğne, sihirli tarak ve sihirli ayna verir.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Üç dev anneleriyle birlikte dağdaki mağarada yaşamaktadırlar.

F531.6.8.6. Devlerin çocukları

Dev karısının üç çocuğu vardır.

F574. Işık saçan insan

Nurani bir yaşlı kadının yaşadığı mağaranın içi apaydınlıktır.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Nurani bir yaşlı kadının yaşadığı mağaranın içi apaydınlıktır.

F818. Olağanüstü bahçe

Bülbüligöya, Yalman cadının Giden Gelmez yurdunda, olağanüstü güzellikteki bağında yaşamaktadır.

F827. Olağanüstü süs eşyaları

Yere atılan tarak ormana dönüşür.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Yere atılan ayna ırmağa dönüşür.

(T)F899.4. Olağanüstü iğne

Yere atılan iğne dikenliğe dönüşür.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Giden Gelmez yurdundan getirilen bülbüligöya öttüğünde padişahın gözleri eskisi gibi net görmeye başlar.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Nurani bir yaşlı kadının yaşadığı mağaranın içi apaydınlıktır.

G84. Feee-fi-fo-fun (Evine dönen yamyam insan kokusu alır ve haykırır)

Üç dev geldiğinde annelerine evde insan kokusu aldıklarını söylerler.

G157. Devasa dev şaşılacak derecede hızlıdır

Üç dev Almas Batır'ı göz açıp yumuncaya kadar Kafdağı'na ulaştırırlar.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Yalman cadı Giden Gelmez yurdundaki bağında yaşamaktadır. Devlerin annesi olan cadıysa dağdaki mağarada yaşamaktadır.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Yalman cadı, bülbüligöyayı kaçıran Almas Batır'ı takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Almas Batır, yalmağızdan kaçar.

G278. Cadının ölümü

Cadı ırmakta boğularak ölür.

G279.2. Büyücüden bir şey çalma

Almas Batır, yalmağızın kuşunu kaçırır.

G530.3. Devin annesinin yardımı

Devlerin annesi Almas Batır'a yol gösterir ve sihirli eşyalar verir. Oğullarına karşı yiğidi saklar.

G532. Kahraman, devin karısı veya kızı tarafından saklandığında dev orada bir insan kanının koktuğunu söyler

Üç dev eve gelince annelerine evde insan kokusu olduğunu söylerler.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Yaşlı adamla karısı mollaya bir torba elma götürdükleri için molla yeni doğan çocuğa Almas Batır ismini koyar.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, Almas Batır'ı Giden Gelmez yurdundan bülbüligöyayı getirmesi için gönderir.

H970. Yardımla yerine getirilen vazifeler

Almas Batır, bülbüligöyayı cadı kadın ve onun üç dev oğlunun yardımıyla getirir.

H1154.7. Kuşu ele geçirmek

Padişah, Almas Batır'dan Giden Gelmez yurdundan bülbüligöyayı getirmesini ister.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah, Almas Batır'ı Giden Gelmez yurdundan bülbüligöyayı getirmesi için gönderir.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

Vezirler, Almas Batır'ın Giden Gelmez yurdundan bülbüligöyayı getirmesi için padişahı ikna ederler. Maksatları Almas Batır'dan kurtulmaktır.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Mağaradaki yaşlı kadın Almas Batır'a yol gösterir ve bülbüligöya kuşu hakkında bilgi verir.

H1233.4.2. Araştırma, devlerin yardımıyla başarılır

Almas Batır, bülbüligöyayı cadı kadın ve onun üç dev oğlunun yardımıyla getirir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Almas Batır, bülbüligöyayı getirmek için Giden Gelmez yurduna gider.

H1331.1. Olağanüstü kuşun araştırılması

Almas Batır, bülbüligöyayı getirmek için sefere çıkar.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Mağaradaki yaşlı kadın Almas Batır'a yol gösterir ve bülbüligöya kuşu hakkında bilgi verir.

J1113. Akıllı oğlan

Almas Batır akıllı, bilge bir yiğit olur.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Almas Batır gömleğimin içine taş doldurup geçtim deyince Yalman cadı da aynısını yapar ve ırmakta boğulur.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Hain vezir Almas Batır ölsün diye onun Giden Gelmez yurduna gönderilmesini söyler.

K2248. Hain vezir

Almas Batır'ı kıskanan hain vezir onu yok etmenin çarelerini düşünmeye başlar.

L114.4. Hilekar kahraman

Hain vezir Almas Batır ölsün diye onun Giden Gelmez yurduna gönderilmesini söyler.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Almas Batır'ın ölmesini planlayan vezir sonunda kimsenin yüzüne bakamaz olur.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Vezir, Almas Batır'ın Giden Gelmez yurduna gittikten sonra bir daha dönemeyeceğini düşünür. Ama Almas Batır geri döner.

N812. Yardımcı dev

Devlerin annesi Almas Batır'a sihirli nesneler ile uçan atını verir ve yol öğretir. Üç dev, Almas Batır'ı Giden Gelmez yurduna götürüp geri getirirler.

N838. Yardımcı kahraman

Almas Batır Giden Gelmez yurdundan bülbüligöyayı getirerek padişahın gözlerini iyileştirir.

P10. Krallar

Padişahın gözleri iyi göremez olur.

P12. Kralların karakteri

Padişah iyilik bilen birisidir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Padişah iyilik bilen birisidir.

P40. Prensesler

Melike, Almas Batır ile evlenir.

P110. Karalın vezirleri

Padişahın veziri haindir.

P230. Çocuklar ve ebeveynler

Annesi ve babası Almas Batır'ı her gün selam için hocanın yanına götürürler.

P234. Baba ve kız

Padişah, gözlerini iyileştiren Almas Batır'a kızını verir.

P600. Adetler, gelenekler

Annesi ve babası Almas Batır'ı selam için her gün mollanın huzuruna götürürler. Molla, çocuğa ad verir.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Giden Gelmez yurdundan getirilen bülbüligöya öttüğünde padişahın gözleri eskisi gibi net görmeye başlar. Almas Batır'ı baş vezir yapar ve kızını ona verir.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Padişah, gözlerini iyileştiren Almas Batır'ı baş vezir yapar.

Q428. Suda boğarak cezalandırma

Almas Batır cadıyı kandırır ve cadı suda boğularak ölür.

Q470. Hakaret ve utandırma cezaları

Almas Batır, Giden Gelmez yurdundan sağ salim dönünce vezirler kimsenin yüzüne bakamaz olurlar.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Almas Batır bülbüligöyayı alarak Yalman cadıdan kaçar.

R260. Takipler

Yalman cadı, bülbüligöyayı kaçıran Almas Batır'ı takip eder.

S131. Suda boğarak öldürme

Almas Batır cadıyı kandırır ve cadı suda boğularak ölür.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Padişahın kızı Almas Batır ile evlenir.

T551. Çocuk ve olağanüstü organları

Almas Batır doğduğunda ağırlığı bir batman, boyu ise iki arşındır. Çocuk her saat büyümektedir.

T589. Doğumla ilgili çeşitli motifler

Adam altmış, kadın elli yaşına gelince bir oğulları olur.

T596. Çocuğa ad verme

Adam ile karısı yeni doğan çocuklarını alıp sevinerek mollanın huzuruna götürürler. Mollaya bir torba da elma götürürler. Molla "Elma alıp getirmişsiniz. Çocuğun adı Almas Batır olsun" der.

V254. Selamlaşma

Almas Batır mağaradaki yaşlı kadına selam verir.

W27. Minnettarlık

Padişah, gözlerini iyileştiren Almas Batır'ı baş vezir yapar ve kızını ona verir.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Vezir, ölmesi için Almas Batır'ı bir bahaneyle Giden Gelmez yurduna gönderir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir adam ile bir kadın yaşıyorlarmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Hepsi murat ve maksatlarına ermişler. Fakat vezirleri başkalarının yüzüne bakamaz olmuşlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Günler geçmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç dev

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi testi yoğurt, yedi tandır ekmeği

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün

Z183. Sembolik isimler

Yaşlı adamla karısı mollaya bir torba elma götürdükleri için molla yeni doğan çocuğa Almas Batır ismini koyar.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Giden Gelmez yurduna giden Almas Batır sağ salim geri döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Giden Gelmez yurdu

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Kafdağı

1.25. Gülikahkah

a. Masalın özeti:

1. Padişah, altın saçlı oğlan doğurabilen peri kızıyla evlenir.
2. Kumalarının altın saçlı oğlan doğuracağını duyan padişahın diğer hanımları, yaşlı bir kadın tutarak çocuğu yok etmesini isterler.
3. Yaşlı kadın, çocuk doğunca yerine iki köpek eniği bırakarak çocuğu götürüp çöle atar.
4. Bir geyik, çocuğu büyütür. Çocuk saraya gelir. Yaşlı kadın bu sefer çocuğu bir sandığa koyup ırmağa atar.
5. Bir balıkçı, çocuğu bulur ve evine götürüp terbiye ederek büyütür.
6. Yaşlı kadın, oğlan ölsün diye, Gülikahkah periyi getirmesi için onu gönderir. Oğlan, yaşlı bir adamın yardımıyla Gülikahkah periyi getirir.
7. Oğlan ölmeyince, yaşlı kadın bu sefer kırk kazanı getirmesi için gönderir. Aynı yaşlı adamın yardımıyla oğlan kırk kazanı da getirir.
8. Yaşlı kadın, oğlanı aynayı cihannümayı getirmesi için gönderir. Yaşlı adam oğlana yol gösterir.
9. Oğlan, bir kuşun yavrularını yemek üzereyken ejderhayı öldürür. Kuş, oğlanı bulutların üzerine çıkarır ve yol göstererek, orada koyun otlatan çobanın elinden aynayı cihannümayı almasını sağlar.
10. Oğlan bir gün padişahı evine davet eder. Padişahın kuşu, oğlanın padişahın oğlu olduğunu söyler.
11. Padişah, iki karısı ile yaşlı kadını cezalandırır. Oğlanı tahta oturtur, balıkçıyı vezir yapar, annesini zindandan çıkarır.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Altın saçlı oğlan, kuşun yavrularını yemeye çalışan ejderhayı öldürür.

(T)B15.1.1.2. Başsız koyun

Çoban, bulutların üzerinde başı olmayan koyun otlatmaktadır.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Kuş, padişaha altın saçlı oğlanın kendi çocuğu olduğunu söyler.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

Kuş, padişaha altın saçlı oğlanın kendi çocuğu olduğunu söyler.

B143. Kehanet gösteren kuş

Kuş, altın saçlı oğlana karşılaşacağı şeyleri önceden söyler.

B151.2. Yol gösteren kuş

Kuş, altın saçlı oğlana aynayı cihannümaya nasıl ulaşacağını öğretir.

(T)B164.2. Akıl veren kuş

Kuş, altın saçlı oğlana aynayı cihannümayı ele geçirmek için yapması gereken şeyleri öğretir.

B211.3. Konuşan kuş

Kuş, altın saçlı oğlana bilgi verir. Kuş, padişaha gerçeği söyler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Padişah ile altın saçlı oğlan kuşların konuşmasını anlarlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerine çıkarır.

B365.0.1 Kuş yavruları kurtulduğu için müteşekkirdir

Kuş, yavrularını ejderhadan kurtaran altın saçlı oğlana yardım etmeye söz verir.

B443.1. Yardımcı geyik

Geyik altın saçlı oğlanı dört yaşına kadar büyütür.

B450. Yardımcı kuşlar

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerine çıkarır. Kuş, padişaha gerçeği söyler.

B501.4. Kuşlar, kahramana sıkıştığında yakmak için tüy verir

Kuş, oğlana sihirli bir tüy verir.

B505.2. Hayvan, kahramana sihirli objeyi nerede bulabileceğini söyler

Kuş, altın saçlı oğlana aynayı cihannümayı nasıl bulacağını öğretir.

(T)B535.0.16. Bakıcı (emziren) geyik

Terk edilen altın saçlı oğlanı dört yaşına kadar bir geyik büyütür.

B552. İnsan kuşlar tarafından taşınır

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerine çıkarır.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Kuş, oğlana nasihat eder.

C614. Yasaklanan yol

Yaşlı adam, altın saçlı oğlan gitmemesi gereken yolu söyler.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Altın saçlı oğlan sihirli tüyü konuşan kuştan alır.

D812.11. Sihirli obje devden alınır

Altın saçlı oğlana, sihirli kırk kazanı devler getirirler.

D838. Çalma ile sihirli objenin elde edilmesi

Altın saçlı oğlan, sihirli aynayı bulutların üzerindeki koyun çobanından alıp kaçar.

D851.1. Sihirli obje satın alınır

Altın saçlı oğlan, sihirli kırk kazanı yaşlı adamın yardımıyla elde eder.

D1021. Sihirli tüy

Kuş, altın saçlı oğlana sihirli tüy verir.

D1030.1. Sihirle elde edilen yiyecekler

Sihirli kırk kazanın içine bir koyun eti konulduğunda altlarında ateş yakılmadan bir yıl boyunca her birinde farklı bir yemek pişmektedir.

D1163. Sihirli ayna

Aynayı cihannüma her yerdeki olayları göstermektedir.

D1171.2. Sihirli kazan

Kırk kazanın içine bir koyun eti konulduğunda altlarında ateş yakılmadan bir yıl boyunca her birinde farklı bir yemek pişmektedir.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Altın saçlı oğlan yaşlı adamın öğrettiği gibi "Kırk kazanın hakkı için kırk kazanı benim yurduma götürünüz" deyince kırk dev kazanları istenilen yere götürürler.

(T)D1311.2.1. Olağanüstü bilgi veren ayna

Aynayı cihannüma her yerdeki olayları göstermektedir.

D1454.2.1. Dudaktan dökülen güller

Gülikahkah peri güldüğünde ağzından güller ve laleler dökülmektedir.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Gülikahkah peri güldüğünde ağzından güller ve laleler dökülmektedir.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Yaşlı adam, altın saçlı oğlana kara taşı kaldırmasını, taşın altından su çıkarsa tekrar yerine bırakmasını söyler. Taşın altından kan çıkarsa "Kırk kazının hakkı için kırk kazanı benim yurduma götürünüz" demesini tembih eder.

D2121.7. Bulutlarda yapılan sihirli seyahat

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerinde koyun otlatan çobanın yanına götürür.

F10. Üst dünyaya seyahat

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerinde koyun otlatan çobanın yanına götürür.

F10.1. Üst dünyadan dönme

Altın saçlı oğlanı bulutların üzerinden tekrar kuş geri getirir.

F62. Kuş insanı diğer dünyaya ya da diğer dünyadan taşır

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerine çıkarır.

F80. Alt dünyaya seyahat

Adam, altın saçlı oğlanı büyük devlerin uyuduğu kuyunun içine atar.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Altın saçlı oğlan, Gülikahkah periyi, kırk kazanı ve aynayı cihannümayı getirmek için üç ayrı sefere çıkar.

F130. Diğer dünyalarda iskan

Büyük devler kuyunun altında yaşamaktadırlar.

F150. Başka dünyaya giriş

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerinde koyun otlatan çobanın yanına götürür.

F160. Başka dünyanın görünümü

Bulutların üzerinde bir çoban koyun otlatmaktadır. Koyunların başları bulunmamaktadır.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Altın saçlı oğlan üzerinde kuş yavruları olan bir çınara ejderhanın tırmandığını görür.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Altın saçlı oğlan yolda giderken bir ağacın üzerinde kuş yuvası görür. Bir ejderha da kuşun yavrularını yemek için ağaca tırmanır. Her yıl bu kuşun yavrularını yiyen ejderhayı öldürür.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerine çıkarır.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Yamyam devler kuyunun altında uyumaktadırlar. Kuyuya atılan altın saçlı oğlan devleri görünce saklanır. Bir dev dişlerini karıştırınca arasından insan baldırı çıkar.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Bulutların üzerinde bir çoban koyun otlatmaktadır. Koyunların başları bulunmamaktadır.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Gülikahkah peri evde yaşamaktadır.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Padişah altın saçlı oğlan doğurabilen peri kızıyla evlenir. Diğer iki periyle de iki veziri evlenir. Altın saçlı oğlan Gülikahkah peri ile evlenir.

F531.6.2. Devlerin mekânı

Devler kuyunun altında uyumaktadırlar.

F555.1. Altın saç

Padişahın peri karısı altın saçlı oğlan doğurur.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Altın saçlı oğlan, yaşlı adamın verdiği taşı ejderhanın alnına vurarak onu öldürür.

F661. Olağanüstü nişancı

Altın saçlı oğlan, yaşlı adamın verdiği taşı ejderhanın alnına vurunca ejderha ölür.

F679.5. Başarılı avcı

Altın saçlı avlanırken padişah olan babasıyla karşılaşır. Padişahın yakalayamadığı ördeği altın saçlı oğlan yakalar.

F718. Olağanüstü pınar, kuyu

Büyük devler kuyunun altında uyumaktadırlar.

F795. Olağanüstü bulut

Koyun çobanı başı olmayan koyunlarını bulutların üzerinde otlatmaktadır.

F800. Olağanüstü kayalar ve taşlar

Altın saçlı oğlan, yaşlı adam öğrettiği kara taşı kaldırınca altından kan çıkar. Aynı adam altın saçlı oğlana bir taş verir. Ejderhayı o taşla öldürebileceğini söyler.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Altın saçlı oğlan üzerinde kuş yavruları olan bir çınara ejderhanın tırmandığını görür.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Aynayı cihannüma her taraftaki olayları göstermektedir.

F859. Olağanüstü çubuk

Aynayı cihannüma, bulutların üzerinde koyun otlatan çobanın elindeki değneğin üzerindedir.

(T)F.866.9. Olağanüstü kazan

Kırk kazanın içine bir koyun eti konulduğunda altlarında hiç ateş yakılmadan bir yıl boyunca her birinde farklı bir yemek pişmektedir.

G11.2. Yamyam dev

Yamyam devler kuyunun altında uyumaktadırlar. Bir dev dişlerini karıştırınca arasından insan baldırı çıkar.

G312. Yamyam dev

Yamyam devler kuyunun altında uyumaktadırlar. Bir dev dişlerini karıştırınca arasından insan baldırı çıkar.

H75.4. Altın saç ile tanıma

Padişahın hanımları, saraya dönen oğlanı altın saçlarından tanırlar.

(T)H390. Altın saçlı oğlan inci dişli kız doğurma

Padişah, altın saçlı oğlan doğurabilirim diyen peri kızıyla evlenir.

(T)H495.4. Annelik imtihanı: altın perçemli oğlan ile gümüş perçemli kız doğurma

Padişah, altın saçlı oğlan doğurabilirim diyen peri kızıyla evlenir ve peri altın saçlı bir oğlan doğurur.

H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam

Altın saçlı oğlana aradığı şeylere nasıl ulaşacağı konusunda yaşlı adam bilgi verir.

H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur

Kuş, altın saçlı oğlanı bulutların üzerine çıkarır ve aradığı şeyi bulmasını sağlar.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Altın saçlı oğlan, Gülikahkah periyi ve kırk kazanı getirmek için sefere çıkar.

H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk

Altın saçlı oğlan sihirli kırk kazanı ve sihirli aynayı getirmek için sefere çıkar.

H1260. Üst dünyada araştırma

Altın saçlı oğlan, bulutların üzerinde koyun otlatan çobandan aynayı cihannümayı almak için kuşla birlikte bulutların üzerine gider.

H1320.1. Sihirli nesneleri araştırma

Altın saçlı oğlan sihirli kırk kazanı ve sihirli aynayı getirmek için sefere çıkar.

H1346. Sihirli aynanın araştırılması

Altın saçlı oğlan aynayı cihannümayı almak için bulutların üzerine gider.

(T)H1359.7. Sihirli kazanın araştırılması

Altın saçlı oğlan sihirli kırk kazanı bulmak için sefere çıkar.

H1563. Hüner imtihanı

Padişah ve iki veziri avlanırlarken üç peri kızı bulurlar. Padişah onlara ne hünerleri olduğunu sorar. Birisi kırmızı gülü biçip kaftan dikebileceğini söyler. Diğeri uçan kuştan parça alabileceğini söyler. Üçüncüsü de altın saçlı oğlan doğurabileceğini söyler. Padişah altın saçlı oğlan doğurabileceğini söyleyen kızla evlenir. Vezirler de diğerleriyle evlenirler.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Kuş, altın saçlı oğlana aynayı cihannümayı nasıl bulacağını öğretir.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Altın saçlı oğlana aradığı şeylere nasıl ulaşacağı konusunda yaşlı adam bilgi verir.

(T)J152.2.1.1. Yaşlı adamın nasihati

Yaşlı adam altın saçlı oğlana dikkatli olması konusunda nasihat eder.

J2301. Aldanabilir kocalar

Padişah, karısının gerçekten köpek doğurduğuna inanır ve onu zindana attırır.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Hilekar yaşlı kadın, altın saçlı oğlan doğuran padişahın karısının yanına köpek yavrusu koyarak padişaha, karısının köpek doğurduğunu söyler. Altın saçlı oğlanın ölmesi için ona başarılması çok zor işler verir.

K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar

Adam, altın saçlı oğlanı yamyam devlerin uyuduğu kuyuya atar ve kuyunun ağzını tahtayla kapatır.

(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar

Hilekar yaşlı kadın, padişahın diğer karılarının emriyle yeni doğan altın saçlı oğlanı götürüp ıssız bir yere bırakır.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Kuş, padişaha gerçekleri söyleyince padişahın iki karısının ve hilekar yaşlı kadının bütün hileleri ortaya çıkar.

K2110.1. İftira edilen eş (kadın)

Padişaha karısının köpek doğurduğunu söylerler ve padişah karısını zindana attırır.

(T)K2115.2.1.1. Yeni doğmuş bebeğin yerine köpek yavrusu konur

Hilekar yaşlı kadın, altın saçlı oğlan doğuran padişahın karısının yanına köpek yavrusu koyarak padişaha, karısının köpek doğurduğunu söyler.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Padişah, karısının gerçekten köpek doğurduğunu zanneder.

K2221. Hain rakip sevgili

Padişahın diğer iki hanımı, hilekar bir yaşlı kadın tutarak altın saçlı oğlan doğuran padişahın peri karısına iftirada bulunurlar ve oğlanı ıssız bir yere bıraktırırlar.

K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe)

Padişahın diğer iki hanımı, hilekar bir yaşlı kadın tutarak altın saçlı oğlan doğuran padişahın peri karısına iftirada bulunurlar ve oğlanı ıssız bir yere bıraktırırlar.

K2293. Hain yaşlı kadın

Hilekar yaşlı kadın, padişahın diğer hanımlarından aldığı altınlara karşılık padişahın karısına iftirada bulunur ve altın saçlı oğlanı ıssız bir yere bırakır. Daha sonra altın saçlı oğlanın ölmesi için onu tehlikeli yerlere gönderir.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Padişahın altın saçlı oğlu doğar doğmaz ıssız bir yere terk edilir.

L111.7. Geleceğin kahramanı hayvan tarafından yetiştirilir

Altın saçlı oğlanı bulan geyik onu dört yaşına kadar büyütür.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Çoban, bulutların üzerinde koyun otlatmaktadır.

L114.4. Hilekar kahraman

Hilekar yaşlı kadın, altın saçlı oğlan doğuran padişahın karısının yanına köpek yavrusu koyarak padişaha, karısının köpek doğurduğunu söyler. Altın saçlı oğlanın ölmesi için ona başarılması çok zor işler verir.

L140. Kötü talih iyiye gider

Doğduğu gün ıssız bir yere terk edilen altın saçlı oğlanı dört yaşına kadar bir geyik, ondan sonra da bir balıkçı büyütür. Oğlan ailesine kavuşur ve padişah olur.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Ölmesi için hilekar yaşlı kadın tarafından tehlikeli yerlere gönderilen altın saçlı oğlan her seferinde aradığı şeyi bularak geri döner.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Terk edilen altın saçlı oğlan ailesine kavuşur ve padişahın hain iki karısıyla hilekar yaşlı kadın öldürülerek cezalandırılırlar.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Hilekar yaşlı kadın, ölmesi için padişahın oğlunu ıssız bir yere bırakır. Çocuk büyür. Yine ölmesi için onu tehlikeli yerlere gönderir. Oğlan her yerden sağ salim döner.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Altın saçlı oğlan aradığı şeyleri bulmak için sefere çıktığında her defasında yardımcı yaşlı adama rastlar. Adam ona gerekli bilgileri verir.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Irmağa olta atan balıkçı bir sandık bulur. İçini açtığında altın saçlı oğlanı görür ve evine götürüp büyütür.

N711. Kral kızı tesadüfen bulur ve onunla evlenir

Padişah ve iki veziri avlanırlarken kırmızı bir gülün altında üç peri kızı bulurlar. Her biri birisiyle evlenir.

N731. Baba ile oğlun beklenmedik karşılaşması

Birbirlerini tanımayan padişah ve altın saçlı oğlu avlanırken tesadüfen karşılaşırlar ve konuşurlar.

N731.1. Bilinmeyen erkek çocuk babasının sarayına yeniden döner

Doğduğu gün ıssız bir yere terk edilen padişahın altın saçlı oğlu babasının sarayına gelir. Hilekar yaşlı kadın onu sandığa koyup ırmağa atar.

N731.3. Baba umulmadık bir şekilde terk edilmiş çocuğuyla karşılaşır ve ona tekrar kavuşur

Altın saçlı oğlan avlanırken tesadüfen karşılaştığı babasını evine davet eder. Padişah eve gidince, kuş bütün olup bitenleri anlatır ve baba oğluna kavuşur.

N820. Yardım eden insanlar

Balıkçı, ırmakta bulduğu sandıktan çıkan altın saçlı oğlanı evine götürür ve büyütür.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam altın saçlı oğlana yardım eder.

P10. Krallar

Padişah, altın saçlı oğlan doğuran peri kızıyla evlenir.

P11. Kralların seçimi

Padişah, tahtını altın saçlı oğluna devreder.

P12. Kralların karakteri

Padişah, kolay aldanan birisidir.

P16.2.1. Kralın bir oğlu olunca görevden ayrılmak zorunda kalır

Padişah, tahtını altın saçlı oğluna devreder.

P18. Kralların evliliği

Padişah, peri kızıyla evlenir.

P20. Kraliçeler

Padişahın iki hanımı, üçüncü hanımına kötülük yaparlar.

P30. Prens (şehzade)

Padişahın karısı altın saçlı oğlan doğurur. Oğlan ıssız bir yere terk edilir.

P110. Karalın vezirleri

Padişahın iki veziri değişik hünerleri olan iki peri kızıyla evlenirler.

P233. Baba ve oğul

Oğluna kavuşan padişah tahtını ona devreder.

P412. Çoban

Çoban, bulutların üzerinde koyun otlatmaktadır.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Çoban, bulutların üzerinde koyun otlatmaktadır.

P414. Avcı

Oğlan avlanırken babasıyla karşılaşır. Padişahın yakalayamadığı ördeği altın saçlı oğlan yakalar.

P634. Ziyafetler

Altın saçlı oğlan, padişahı evine davet eder ve ziyafet verir.

Q261.2. İhanet eden eş (kadın) cezalandırılır

Padişah, kumalarına ihanet eden iki karısını öldürtür.

Q263. Yalan cezalandırılır

Padişah, yalan söyleyen hilekar yaşlı kadını öldürtür.

Q297. İftira etme cezalandırılır

Padişaha karısının köpek doğurduğunu söylerler ve padişah karısını zindana attırır. Yalan olduğunu anlayınca iftirada bulunanları öldürtür.

Q411. Ölüm cezası

Altın saçlı oğlan, kuşun yavrularını yemeye çalışan ejderhayı öldürür. Padişah, iki hanımını ve kötü kadını öldürtür.

Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Padişah, iki hanımını ve hilekar yaşlı kadını atın kuyruğuna bağlatarak öldürtür.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Karısının köpek doğurduğuna inanan padişah onu ve yavrusunu zindana attırır.

R41.3.4. Kuyuya hapsetme

Adam, altın saçlı oğlanı yamyam devlerin uyuduğu kuyuya atar ve kuyunun ağzını tahtayla kapatır.

R131. Kaybolan veya terk edilen çocuğun kurtarılması

Issız bir yere terk edilen altın saçlı oğlanı dört yaşına kadar bir geyik büyütür. Sandığın içinde ırmağa atılan altın saçlı oğlanı balıkçı adam bulur ve evine götürüp büyütür.

R131.1. Avcı terk edilmiş çocuğu kurtarır

Yaşlı kadın, altın saçlı oğlanı bir sandığa koyup ırmağa atar. Sandık bir balıkçının toruna takılır. Balıkçı çocuğu evine götürüp büyütür.

S117. Atın arkasında sürükleyerek öldürme

Padişah, iki karısını ve yaşlı kadını atın kuyruğuna bağlatarak öldürür.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Hilekar yaşlı kadın, altın saçlı oğlanı eski bir sandığa koyarak ırmağa atar.

S144. Çöle terk etme

Yaşlı kadın, yeni doğan altın saçlı oğlanı ıssız bir yere bırakıp geri döner.

S301. Terk edilen çocuklar

Padişahın altın saçlı oğlu ıssız bir yerde terk edilir.

S310. Çocuğun terk edilmesinin sebepleri

Padişahın iki karısı, diğer karısını kıskandıklarından hilekar yaşlı bir kadınla anlaşıp oğlunu ıssız bir yere terk ettirirler.

S351.2. Terk edilmiş çocuk çoban tarafından büyütülür

Yaşlı kadın, altın saçlı oğlanı bir sandığa koyup ırmağa atar. Sandık bir balıkçının toruna takılır. Balıkçı çocuğu evine götürüp büyütür.

(T)S352.3. Geyik terk edilen çocuklara yardım eder

Altın saçlı oğlanı bulan geyik onu dört yaşına kadar büyütür.

(T)S351.3. Terk edilen çocuklara insanlar yardım eder

Sandığın içinde ırmağa bırakılan altın saçlı oğlanı bir balıkçı bulur ve evine götürüp büyütür.

S451. Toplumdan atılmış kadın sonunda kocası ve çocuklarıyla birleşir

Padişah, karısının gerçekten köpek doğurduğunu zanneder ve onu zindana attırır. Kadın yıllar sonra kocasına ve çocuğuna kavuşur.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Padişah, iki veziri ve altın saçlı oğlan perilerle evlenirler.

T135. Düğün merasimi

Altın saçlı oğlan kırk gün kırk gece düğün dernek kurdurup Gülikahkah periyle evlenir.

(T)T145.1.5. Üç kız ile evlenme

Padişahın üç hanımı vardır.

T251. Şirret kadın

İki karısı, padişahı oğlundan ayırırlar.

T551. Çocuk ve olağanüstü organları

Padişahın peri karısı altın saçlı oğlan doğurur.

(T)T611.10.4. Çocuğu geyik emzirir

Yeni doğan altın saçlı oğlanı dört yaşına kadar bir geyik büyütür.

T615. Doğaüstü büyüme

Olağanüstü büyüklükte doğan Almas Batır her saat büyümektedir.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Kuş, padişaha gerçeği söyleyince padişahın iki hanımının ve yaşlı kadının hileleri ortaya çıkar.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Karısının köpek doğurduğuna inanan padişah onu zindana attırır.

(T)V56. Namaz kılmak

Altın saçlı oğlan yolda giderken namaz kılan bir adam görür ve yanına gider. Adam namazını bitirdikten sonra oğlanı kuyuya atar.

V254. Selamlaşma

Altın saçlı oğlan, namaz kılan adama selam verir.

W27. Minnettarlık

Kuş, yavrularını ejderhadan kurtaran altın saçlı oğlana yardım eder.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Hilekar yaşlı kadın, altın saçlı oğlan doğuran padişahın karısına iftirada bulunur.

W181. Kıskançlık

Padişahın iki karısı, altın saçlı oğlan doğuran üçüncü karısını kıskandıklarından hilekar bir kadınla anlaşıp çocuğu yok etmesini isterler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Anlatıcının Kendisine veya Dinleyicilerine İyi Dileklerde Bulunması

Altın saçlı oğlan devran sürüp murat ve maksadına ermiş. Siz de erin muradınıza, biz de erelim muradımıza. Kötüler usansınlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal Ortasında Geçişi sağlayan Tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Oğlan gidivermiş, az gitmiş uz gitmiş.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aylar ayları, günler günleri kovalamış, melikenin doğum günü yaklaşmış.

(T)Z64.1. Deyimler

Kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olacak yer

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı gül

Siyah (kara): Kara taş

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç defa denemek, üç peri

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk çeşit yemek, kırk kazan, kırk dev

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Altın saçlı oğlan, yaşlı adamın verdiği taşı ejderhanın alnına vurarak onu öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Altın saçlı oğlan babasının sarayına döner.

1.26. Ahmedcan ile Lokmancan

a. Masalın özeti:

1. Padişahın küçük karısı, padişahın büyük karısından olan Ahmedcan ile Lokmancan'a iftira atınca oğlanlar saraydan uzaklaştırılır.

2. İki kuş kendi aralarında konuşurlar. Birisi: "Benim etimi yiyen padişah olacak", diğeri: "Benim etimi yiyen de vezir olacak" der. Bunu duyan Ahmedcan kuşları yakalayıp pişirir, birini yer ve hasta olan kardeşine ilaç getirmek için şehre gider.

3. Şehirde padişah seçmek için devlet kuşu uçurulur. Kuş, Ahmedcan'ın başına konar ve onu padişah yaparlar.

4. Lokmancan önceki padişahın kızını yemek üzere olan ejderhayı öldürür. Asker başı onu kıskanır ve zindana atar.

5. Bir kervancı Lokmancan'ı zindandan alır ve götürüp başka bir şehirde zengin bir adama satar. Lokmancan bu adamın kızıyla evlenir.

6. Zengin adam, ağabeyini araması için Lokmancan'ı ve kızını kervana katarak gönderir. Kervancı başı Lokmancan'ı sandığa koyup ırmağa atar ve Ahmedcan'ın padişah olduğu şehre giderler. Lokmancan'ın karısı kervancı başıyla evlenmeyi kabul etmeyince, kervancı onu padişaha şikâyet eder. Padişah, olayın araştırılması için tellal çıkarır.

7. Yaşlı bir balıkçı, Lokmancan'ı sudan çıkarıp evlatlık edinir. Lokmancan, tellalların ilanını duyunca bir kadın kılığında saraya gider. Başından geçenleri anlatır. Böylece hem karısına hem de kardeşine kavuşur, vezir olur.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Her yıl gelip bir kız yiyen ejderhayı Lokmancan öldürür.

B172. Sihirli kuş

Kuşun eti yenildiğinde padişah olunur. Diğer kuşun eti yenildiğinde de vezir olunur.

B211.3. Konuşan kuş

İki kuş kendi aralarında konuşurken Ahmetcan onları dinler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Ahmetcan kuşların konuşmasını anlar.

D1561.1.1.1. Kuş yenildiği zaman insana krallık getirir

Ahmetcan "Benim etimi yiyen insan padişah olacak" diyen kuşu pişirip yer ve padişah olur.

(T)D1561.1.1.1.1. Kuş yenildiği zaman insana vezirlik getirir

Ahmetcan "Benim etimi yiyen insan vezir olacak" diyen kuşu pişirir ve yemesi için uyuyan Lokmancan'ın yanına bırakıp gider. Lokmancan kuşun etini yedikten sonra vezir olur.

D2020. Sihirli dilsizlik

Zengin adamın kızı doğduğu günden beri hiç konuşmamaktadır.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Ahmetcan ile Lokmancan çok yürüdükten sonra bozkırdaki tek dut ağacının altında oturup uyurlar. Ağaca iki kuş konup konuşmaya başlarlar.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Lokmancan'ın gittiği şehre bir ejderha musallat olur. Her yıl gelip bir kız yiyen ejderhayı Lokmancan öldürür.

F569.3. Konuşmayan insanlar

Zengin adamın kızı doğduktan beri hiç konuşmamaktadır.

F577.2. Kardeşler birbirine benzer

Ahmetcan ile Lokmancan birbirlerine çok benzemektedir. Çoban onların bir kişi olduğunu zanneder.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Lokmancan, bulduğu kılıçla ejderhayı ikiye böler.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Ahmetcan ile Lokmancan çok yürüdükten sonra bozkırdaki tek dut ağacının altında oturup uyurlar. Ağaca iki kuş konup konuşmaya başlarlar.

F954. Dilsiz insanın konuşmaya başlaması

Zengin adam hiç konuşmayan kızını konuşturması için köle pazarından Lokmancan'ı satın alıp evine götürür. Kız konuşmaya başlar.

G510.4. Kahraman tahrip edici hayvanı yener

Lokmancan, melikeyi yemeye çalışan ejderhayı ikiye böler.

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Komutan, Lokmancan'ı görünce tanır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Lokmancan herkesin huzurunda başından geçenleri anlatır.

H105. Öldürenin işaretleri olarak öldürülen hayvanın parçaları

Lokmancan ejderhayı öldürdükten sonra derisinden ince bir kemer kesip alarak koynuna koyup gider.

H111. Giysiyle tanıma

Cellat, şehzadeleri öldürmeye kıyamaz ve gömleklerini öldürdüğü geyiğin kanına bulayıp getirerek babaları padişaha gösterir.

H171.2. Kuş krallık seçimini gösterir

Devlet kuşu çobanlık yapan Ahmetcan'ın başına konar ve Ahmetcan padişah olur. "Etimi yiyen insan vezir olacak" diyen kuşun etini yiyen Lokmancan da vezir olur.

H335.3.1. Evlilik imtihanında prensesi yemek isteyen ejderhayı öldürmek

Padişahın kızı, onu yemek isteyen ejderhayı öldüren kişiye verilecektir.

H343. Dilsiz kızı konuşturma imtihanı

Zengin adam doğuştan konuşmayan kızını, onu konuşturan Lokmancan'a verir.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Ahmetcan iki kuşun konuşmasını dinler ve onlardan birinin etini yiyenin padişah, birinin etini yiyenin de vezir olacağını öğrenir.

J482.1. Kadın ikinci evliliği reddeder

Kocası kaybolan kız, kervancı başıyla evlenmeyi reddeder.

K512.1. Merhametli cellat. Kanlı elbise. Köle, emrin yerine getirildiğinin kanıtı olarak kahramanın elbisesini bir hayvanın kanına bulaştırıp onun kaçmasına izin vermekle suçlanır.

Padişahın iki oğluna iftira edilir ve padişah onları cellada teslim ederek götürüp şehrin dışında öldürmesini, kanlı gömleklerini getirmesini emreder. Şehzadelerin yalvarması üzerine cellat onları öldürmez. Bir geyik öldürüp gömleklerini onun kanına sürer ve padişaha götürür.

K1810.3. Kralın sarayına elbise değiştirerek girme

Lokmancan kadın kılığında saraya girer.

K1836. Erkeğin kadın elbisesi giyerek kılık değiştirmesi

Lokmancan kadın kılığında saraya girer.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Gözü malda mülkte olan padişahın küçük hanımı, büyük hanımından olan iki şehzadenin her şeye sahip olacaklarını düşünerek; padişaha, şehzadelerin kendisine cinsel tacizde bulunduğunu söyler. Padişah da inanır. Komutan, ejderhayı öldüren Lokmancan'ı kıskandığından onu zindana atar. Kervancı başı, Lokmancan'ı bir sandığa koyup ırmağa atar ve karısıyla zorla evlenmek ister.

K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar

Asker başı, Lokmancan'ı zindana atar.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Lokmancan başından geçenleri anlatınca asker başının ve kervancı başının hileleri ortaya çıkar.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Padişah, oğullarının gerçekten küçük hanımına cinsel tacizde bulunduğuna inanır.

K2155.1. Kan sürülerek cinayeti işlenmiş gibi göstermek

Cellat, şehzadeleri öldürmeye kıyamaz ve bir geyik vurup gömleklerini onun kanına sürerek padişaha götürür.

K2213. Hain eş

Padişahın küçük hanımı, padişahın büyük hanımından olan iki şehzadeye iftirada bulunur ve padişahın oğullarından ayrılmasına sebep olur.

K2245. Hain subay

Asker başı, Lokmancan'ın ejderhayı öldürmesini kıskanır ve onu zindana atar.

K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe)

Padişahın küçük hanımı, padişahın büyük hanımından olan iki şehzadeye iftirada bulunur ve padişahın oğullarından ayrılmasına sebep olur.

K2249.4. Hain bezirgan

Kervancı başı, Lokmancan'ı sandığa koyup ırmağa atar ve onun karısıyla zorla evlenmek ister.

L114.4. Hilekar kahraman

Gözü malda mülkte olan padişahın küçük hanımı, büyük hanımından olan iki şehzadenin her şeye sahip olacaklarını düşünerek; padişaha, şehzadelerin kendisine cinsel tacizde bulunduğunu söyler. Padişah da inanır. Komutan, ejderhayı öldüren Lokmancan'ı kıskandığından onu zindana atar. Kervancı başı, Lokmancan'ı bir sandığa koyup ırmağa atar ve karısıyla zorla evlenmek ister.

L124. Dilsiz kahraman

Zengin adamın doğduktan beri konuşmayan bir kızı vardır.

L140. Kötü talih iyiye gider

Yaralı olan Lokmancan'ı hamamcı evine götürüp tedavi eder. Sandığın içinde ırmağa bırakılan Lokmancan'ı bir balıkçı bulup evine götürür ve birlikte yaşamaya başlarlar.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Lokmancan'a kötülük yapan asker başı, çayhaneci ve kervancı cezalandırılırlar.

M312.3. Sihirli kuş kalbini yiyen kişi zengin (kral) olacaktır

İki kuş kendi aralarında konuşurlar ve birisi kendi etini yiyen insanın padişah olacağını, diğeri de etini yiyen insanın vezir olacağını söyler. Kuşlardan birinin etini yiyen Ahmetcan padişah olur. Diğerinin etini yiyen Lokmancan da vezir olur.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

İki kuş kendi aralarında konuşurlar ve birisi kendi etini yiyen insanın padişah olacağını, diğeri de etini yiyen insanın vezir olacağını söyler. Kuşlardan birinin etini yiyen Ahmetcan padişah olur. Diğerinin etini yiyen Lokmancan da vezir olur.

N203. Şanslı insan

Padişah seçmek için uçurulan devlet kuşu çobanlık yapan Ahmetcan'ın başına konar ve Ahmetcan padişah olur. "Etimi yiyen insan vezir olacak" diyen kuşun etini yiyen Lokmancan da vezir olur.

N451. Hayvanın (cinin) konuşmasına kulak misafiri olarak öğrenilen sır

Ahmetcan iki kuşun konuşmasını dinler ve onlardan birinin etini yiyenin padişah, birinin etini yiyenin de vezir olacağını öğrenir.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Balıkçılık yapan yaşlı adam ırmakta bir sandık bulur ve içinden çıkan Lokmancan'ı evlatlık edinir.

N732.2. Ayrılmış kardeşlerin iyi kaderleri kazara keşfedilir

Kardeşi Lokmancan'ı kaybeden Ahmedcan, gittiği şehirde padişah olur. Lokmancan'ın başından bir sürü macera geçer. Sonunda kardeşinin padişah olduğu şehre gelir ve kadın kılığında saraya gider. Kardeşinin padişah olduğunu görür.

N733. Erkek kardeşlerin tesadüfi karşılaşmaları

Lokmancan, yıllar önce kaybettiği kardeşini, gittiği bir şehirde padişah olarak bulur.

N741. Karı ve kocanın beklenmeyen karşılaşmaları

Lokmancan, karısıyla sarayda karşılaşır.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı çoban, yaşlı hamamcı ve yaşlı balıkçı Lokmancan'a yardım ederler.

N838. Yardımcı kahraman

Lokmancan ejderhayı öldürerek melikeyi ölümden kurtarır.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Çobanlık yapan yaşlı adam gidecek bir yerleri olmayan Ahmetcan ile Lokmancan'ın karınlarını doyurur, yeni elbiseler verir ve onları evlatlık edinir.

P10. Krallar

Padişah, hain karısına inanır ve iftiraya uğrayan oğullarının öldürülmesini emreder. Başına devlet kuşu konan Ahmetcan padişah olur.

P11. Kralların seçimi

Padişah seçmek için uçurulan devlet kuşu çobanlık yapan Ahmetcan'ın başına konar ve Ahmetcan padişah olur.

P12. Kralların karakteri

Padişah kolay aldanan zalim birisidir.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah kolay aldanan zalim birisidir.

P18. Kralların evliliği

Padişah olan Ahmetcan, önceki padişahın kızıyla evlenir.

P20. Kraliçeler

Padişahın üç hanımı vardır ve küçük olanı, padişahın büyük hanımından olan iki oğluna iftirada bulunur.

P30. Prens (şehzade)

İftiraya uğrayan şehzadeler ölüme çarptırılırlar. Ölümden kurtulup memleketi terk ederler.

P40. Prensesler

Ejderhanın yemesi için meydana bırakılan kızı Lokmancan ejderhayı öldürerek kurtarır. Melikeyle Ahmetcan evlenir.

P150. Zengin insanlar

Zengin adam Lokmancan'ı köle pazarından satın alır. Lokmancan, zengin adamın kızını konuşturunca, adam kızını ona verip damat yapar.

P152. Zengin adam: bezirgan

Kervancı, Lokmancan'ı zindandan satın alır ve götürüp başka bir şehirde köle pazarında satar.

P170. Köleler

Lokmancan, kervancı tarafından köle pazarına götürülür ve zengin bir adama köle olarak satılır.

(T)P193. Mahkumlar

Kervancılar ırmaktan geçmeden önce zindandan ölüme çarptırılmış bir mahkum alarak ırmağa atarlar ve öyle geçerler. Lokmancan da bu halde zindandan alınıp ırmağa atılır.

P233. Baba ve oğul

Padişah, iftiraya uğrayan iki oğlunun öldürülmesini emreder.

P251.5. İki erkek kardeş

Padişahın Ahmetcan ve Lokmancan adında iki oğlu vardır.

P261. Kayınpeder

Kayınpederi, yedi deveye mal yükleterek hem ticaret yapması hem de kardeşini bulması için Lokmancan'ı sefere gönderir.

P265. Damat

Zengin adam, yedi deveye mal yükleterek hem ticaret yapması hem de kardeşini bulması için damadı Lokmancan'ı sefere gönderir.

P282. Üvey anne

İki şehzade üvey anneleri tarafından iftiraya uğrarlar.

P283. Üvey oğul

Kadın iki üvey oğluna iftirada eder.

P412. Çoban

Yaşlı bir çoban Ahmetcan ile Lokmancan'ı evlatlık edinir. Şehzadeler çobanlık yapmaya başlarlar.

P431. Tüccar (kervancı)

Kervancı, Lokmancan'ı zindandan alıp başka bir şehirde köle olarak satar. Kervancı başı Lokmancan'ı bir sandığa koyup ırmağa atar ve onun karısıyla zorla evlenmeye çalışır.

P461. Asker

Asker başı, ejderhayı öldüren Lokmancan'ı kıskandığından onu askerleriyle birlikte ağır yaralayıp küle gömer. Daha sonra yine karşılaşınca götürüp zindana atar.

P600. Adetler, gelenekler

Kervancılar her seferinde azgın ırmaktan geçmeden önce zindandan ölüme çarptırılmış bir mahkum alıp ırmağa atarak öyle geçerler.

P681. Yasla ilgili adetler

Ejderhaya yem olması için sıra padişahın kızına gelince insanlar yüzlerini siyaha boyayıp ağlarlar.

Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır

Padişah olan Ahmetcan, kendisini evinde misafir eden çoban, hamamcı ve balıkçıya saraydan yer verir.

Q40. İyilik ödüllendirilir

Lokmancan'a yardım eden çoban, hamamcı ve balıkçıya saraydan yer verilir.

Q45. Misafirperverlik ödüllendirilir

Padişah olan Ahmetcan, kendisini evinde misafir eden çoban, hamamcı ve balıkçıya saraydan yer verir.

Q261. Cezalandırılan ihanet

Padişah, Lokmancan'ı ırmağa atıp karısıyla zorla evlenmek isteyen kervancı başını cezalandırır.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Asker başının hilesine ortak olan çayhaneci, padişah tarafından cezalandırılır.

Q297. İftira etme cezalandırılır

Padişah, oğullarına iftirada bulunan karısını öldürtür.

Q301. Kıskançlık cezalandırılır

Padişah, Lokmancan ejderhayı öldürdüğü için onu kıskanıp zindana atan asker başını cezalandırır.

Q411. Ölüm cezası

Lokmancan, her yıl gelip bir kız yiyen ejderhayı öldürür.

R41.3. Zindana hapsetme

Asker başı, Lokmancan'ı zindana atar. Padişah, hilekar kervancı başını zindana atar.

R61. Kişi köle olarak satılır

Kervancı, Lokmancan'ı zindandan satın alır ve götürüp başka bir şehirde köle pazarında satar.

R111.1.4. Prensesin canavardan kurtarılması

Lokmancan, ejderhayı öldürerek melikeyi kurtarır.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Ağır yaralı halde küle gömülüp terk edilen Lokmancan'ı yaşlı bir hamamcı evine götürerek tedavi eder. Sandığın içinde ırmağa atılan Lokmancan'ı bir balıkçı çıkarıp evine götürür.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Padişah, iki oğlunun öldürülmesini emreder.

S31. Zalim üvey anne

Üvey anneleri tarafından iftiraya uğrayan iki şehzadenin öldürülmesi emredilir.

S118. Keserek öldürme

Lokmancan, ejderhayı kılıcıyla ikiye böler.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Kervancı başı, Lokmancan'ı sandığa koyup ırmağa atar.

S144. Çöle terk etme

Cellat, iki şehzadeyi öldürmeye kıyamaz ve şehrin dışında terk ederek geri döner.

S262.2.1. Gençler ve bekâr kızlar yıllık olarak canavara kurban verilir

Şehre gelen ejderhaya her yıl yemesi için bir kız verilir.

S263.3. Kişi, güvenliği sağlamak için suya kurban verilir

Kervancılar azgın olan ırmaktan geçmeden önce her seferinde zindandan ölüm mahkumu bir tutuklu satın alıp ırmağa atarlar ve öyle geçerler. Böylece ırmağın azgın sularına kurban vermiş olurlar.

T15. İlk görüşte âşık olma

Kervancı başı, Lokmancan'ın karısını görür görmez ona âşık olur.

T100. Evlilik

Şehzade Ahmetcan, önceki padişahın kızıyla evlenir.

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Şehzade Lokmancan, zengin bir adamın kızıyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Zengin adam düğün yaparak kızını Lokmancan'a verir.

(T)T145.1.5. Üç kız ile evlenme

Padişahın üç karısı vardır.

T210.1. Sadık kadın

Kadın, Lokmancan'ı ırmağa atıp kendisiyle evlenmek isteyen kervancıyı asla kabul etmez ve ona ağır hakarette bulunur.

T251. Şirret kadın

Padişahın üçüncü hanımının gözünü mal ve mülk bürüdüğünden, padişahın büyük karısından olan şehzadelere kendisine cinsel tacizde bulunuyorlar diye iftirada bulunur.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Kadın kılığında saraya giden Lokmancan her şeyi bir bir anlatınca asker başı, kervancı başı ve çayhanecinin hileleri ortaya çıkar.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Padişah, oğullarına atılan iftiraya inanır ve onları öldürmesi için cellada teslim eder.

V17.3. Tehlikeden kurtulmak için kurban

Kervancılar azgın olan ırmaktan geçmeden önce her seferinde zindandan ölüm mahkumu bir tutuklu satın alıp ırmağa atarlar ve öyle geçerler. Böylece tehlikeden kurtulmak için ırmağın azgın sularına kurban vermiş olurlar.

V112.2. Camiler

Sırayla şehre gelen Ahmetcan ile Lokmancan caminin duvarının dibinde yatıp uyurlar.

V380. Çeşitli dini inanışlar

Kız, şehzade oğlana köle demenin günah olduğunu söyler.

W27. Minnettarlık

Padişah olan Ahmetcan, kendisine ve kardeşine yardım eden çoban, hamamcı ve balıkçıya saraydan yer verir.

W33. Kahramanlık

Lokmancan ölümü göze alarak ejderhayla savaşır ve onu öldürür.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Üvey anne, iki şehzadeye iftira eder.

W181. Kıskançlık

Asker başı, Lokmancan ejderhayı öldürdüğü için onu kıskanır ve zindana atar.

W185. Zor kullanma

Kervancı başı, Lokmancan'ı ırmağa atarak onun karısıyla zorla evlenmeye çalışır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Lokmancan ağabeyine vezir olup murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi iki oğlandan alınız. Şimdi haberi Lokmancan'dan alınız. Kervan kendi şehrine gidiversin, haberi bu kervanın gittiği şehirden alınız. Şimdi haberi Lokmancan'dan alınız.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kişi, üç gün

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi deve

(T)Z101. Ölüm sembolü kanlı gömlek

Cellat, şehzadeleri öldürmeye kıyamaz ve gömleklerini öldürdüğü geyiğin kanına bulayıp getirerek babaları padişaha gösterir.

Z143. Sembolik renk: siyah (kara)

Siyah, yası temsil etmektedir. Padişahın kızı için yas tutan herkes yüzünü siyaha boyar.

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Ahmetcan ve Lokmancan kardeşler birlikte sefere çıkarlar.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Lokmancan, bulduğu kılıçla ejderhayı ikiye böler.

1.27. Kıran Batır

a. Masalın özeti:

1. Padişahın oğlu rüyasında bir kız görür ve ona âşık olur. Kızı aramaya çıkar.
2. Yolda giderken, Kıran Batır'ı bağlı halde götüren padişahın adamlarına rastlar. Bütün malını onlara vererek Kıran Batır'ı alır, ona derdini anlatır.
3. Kıran Batır kırk gün mühlet alır ve kızı sandığın içinde getirip oğlana teslim eder. Oğlan, kızı alıp geri döner. Bir yol ayrımında sabredemeyip açmaması gereken sandığı açar.
4. Kız önce oğlana saldırır, sonra affeder. Yola birlikte devam ederler.Yolda devlerin olağanüstü bağına rastlarlar. Oğlan içeri girer ve kuyuya atılarak hapsedilir.
5. Arkalarından gelen Kıran Batır devleri öldürerek oğlanı kurtarır. Üçü birlikte yol alırlar ve bir yerde yaşamaya başlarlar.
6. Kıran Batır ile oğlanın avda olduğu bir zaman, kız, açılmaması gereken kırk birinci odanın kapısını açar. Odada hapis olan periler kızı alıp bir adaya kaçırırlar.
7. Kıran Batır perileri bulmak için yola çıkar ve yerlerini, karşılaştığı bir yaşlı kadından öğrenir. Bir kuşun yardımıyla adaya ulaşır, kızla gizlice görüşür.
8. Kız, perilerden canlarının nerede saklı olduğunu öğrenir. Kıran Batır ile kız oradan kaçarlar. Balığın karnında, kutuların içinde olan güvercinleri ele geçirip sıkarlar.

9. Periler derhal oraya gelip Kıran Batır'dan aman dilerler. Periler, Kıran Batır ile kızı oğlanın yanına getirirler.

10. Oğlanla kız burada Kıran Batır'dan ayrılırlar ve perilerin yardımıyla kendi memleketlerine ulaşırlar.

b. Masaldaki Motifler:

B172. Sihirli kuş

Perilerin canı kutunun içindeki güvercinlerdedir.

B175. Sihirli balık

Kız saçlarını suya batırınca yüzerek bir balık gelir. Perilerin güvercin şeklindeki canı bu balığın karnındaki kutulardadır.

B450. Yardımcı kuşlar

Kuş, Kıran Batır'a yardım eder.

B552. İnsan kuşlar tarafından taşınır

Kuş, Kıran Batır'ı adaya götürür.

C300. Bakma yasağı

C320. Kapalı bir nesnenin içine bakma yasağı

Kıran Batır, memleketine varıncaya kadar sandığı sakın açma der oğlana.

C611. Yasaklanan oda

Kıran Batır, kırk birinci odanın anahtarını vermeyerek kızın oraya girmesini yasaklar.

C614. Yasaklanan yol

Kıran Batır, oğlana sağdaki yoldan gitmemesini tembih eder.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Oğlan yasak yoldan gidince devlere esir olur. Kız yasak kapıyı açınca perilere esir olur.

D991. Sihirli kıl, saç

Kız saçını suya batırınca bir balık gelir.

D1174. Sihirli kutu

Perilerin canı iki kutunun içindedir.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Periler ata dönüşebilmektedirler.

D1857. Sihirli uzun ömür

Kıran Batır bin yıldan beri yaşamaktadır.

D2140. Varlıkların sihirle kontrolü

Güvercinler sıkıldığında periler çıkıp gelirler.

E712.4. Kutu içinde ruh

Perilerin canı balığın karnındaki kutunun içindedir.

E732.1. Güvercin şeklindeki ruh

Perilerin canı kutunun içindeki güvercinlerdir.

F62. Kuş insanı diğer dünyaya ya da diğer dünyadan taşır

Kuş, Kıran Batır'ı adaya götürür.

F134. Adadaki diğer dünya

Periler denizin ortasındaki adada yaşamaktadırlar.

F163.3. Diğer dünyada ev

İmaretleri altından, duvarları gümüşten olan bağın içindeki evin odaları altın ve gümüşle doludur.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Kuş, Kıran Batır'ı adaya götürür.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Oğlan yolda giderken bilmeden devlerin arasına düşer. Devler, oğlanı bıçakla kesip yemek isterler.

F213. Periler adası

Periler denizin ortasındaki adada yaşamaktadırlar.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler denizin ortasındaki adada yaşamaktadırlar.

F234.1.8. At şeklindeki peri

Kız kırk birinci odanın kapısını açınca biri ak at biri kara at şeklinde iki peri görür.

F251.2. Ruhları saklı olan periler

Perilerin canı balığın karnındaki kutunun içindedir.

F282. Periler havada seyahat ederler

Periler istedikleri yere bir anda uçarak giderler.

F322. Periler adamın eşini kaçırır ve onu kendi ülkelerine götürürler

Periler, şehzadenin karısının kaçırıp kendi adalarına götürürler.

F322.5. Periler ülkesinden kurtuluş

Kıran Batır adaya giderek kızı perilerden kurtarır.

F324. Kız, peri tarafından kaçırılır

Periler kızı adaya kaçırırlar.

F329.4.3. Peri, kurtulan ölümlü tarafından ele geçirilir

Kız, kendisini kaçıran perilerden Kıran Batır'ın yardımıyla kurtulur. Onların canlarının saklı olduğu güvercinleri ele geçirir. Böylece perilere istediği her şeyi yaptırır.

F381. Perilerden kurtulma

Kız, Kıran Batır'ın yardımıyla perilerden kurtulur.

F401.3.7. Kuş şeklindeki ruh

Perilerin canı kutunun içindeki güvercinlerdir.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Kıran Batır yedi devi öldürür.

F565.2. Olağanüstü kuvvetli kadın

Yaşlı kadın kimin elini sıkarsa öldürmektedir.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Kızın cemali ay gibi, kaşları yay gibi, yüzü gün gibi, saçları gece gibidir.

F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar

Kızın cemali ay gibi, kaşları yay gibi, yüzü gün gibi, saçları gece gibidir.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Kızın cemali ay gibi, kaşları yay gibi, yüzü gün gibi, saçları gece gibidir.

F610.0.1. Olağanüstü güçlü kadın

Yaşlı kadın kimin elini sıkarsa öldürmektedir.

F624.2. Büyük taşları kaldıran adam

Kıran Batır, devlerin kuyunun ağzına kapattıkları yüz batmanlık taşı kenara iter.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Kıran Batır yedi devi öldürür.

F771.1.1. Altın kale, saray

İmaretleri altından, duvarları gümüşten olan bağın içindeki evin odaları altın ve gümüşle doludur.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Kızın kaldığı evde kırk oda vardır.

(T)F879. Olağanüstü kutu

Perilerin canı kutunun içinde saklıdır.

F966. Gökten gelen sesler

Boğulmak üzere olan Kıran Batır'a gaipten gelen bir sesle kuşa tutunması söylenir.

F1068. Realist rüya

Oğlanın rüyasında görüp âşık olduğu kız gerçekten yaşamaktadır ve daha sonra bulup onunla evlenir. Kız, kırk birinci odanın anahtarının nerede olduğunu rüyasında görür.

G11.2. Yamyam dev

Devler, oğlanı bıçakla kesip yemek isterler.

G312. Yamyam dev

Devler, oğlanı bıçakla kesip yemek isterler.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Devler yiyecekleri insanları zindana kapatmışlardır.

G400. İnsan devin esiri olur

Devler yiyecekleri insanları zindana kapatmışlardır.

G422. Dev kurbanını hapseder

Şehzadeyi yemek isteyen devler onu önce zindana sonra da kuyuya atarlar.

G440. Dev, insanı kaçırır

Kıran Batır, kızı devlerin kaçırdığını oğlana söyler.

G475. Devlerin davetsiz misafire saldırması

Bilmeyerek yedi devlerin evine giren oğlanı devler yakalar ve yemek isterler.

G512.1. Devin bıçakla (kılıçla) öldürülmesi

Kıran Batır, kılıcıyla yedi devi öldürür.

H1212.1. Araştırma görülen rüya yüzünden kararlaştırılır

Oğlan rüyasında gördüğü kızı araştırır.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın perilerin yaşadığı yeri söyler.

H1381.3.1.2.2. Kahramanın rüyasında gördüğü kız için araştırma

Oğlan rüyasında gördüğü kızı araştırır.

H1553. Sabır imtihanı

Oğlan sabredemeyip sandığı açınca kız ona saldırır. Oğlan, Kıran Batır'ı her seferinde kırk gün bekler ve istediği şeye kavuşur.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Yaşlı kadın perilerin yaşadığı yeri söyler.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Oğlan, Kıran Batır tarafından uyarılmasına rağmen yasak yoldan gidince devlere esir olur. Kız, Kıran Batır tarafından uyarılmasına rağmen yasak kapıyı açınca perilere esir olur.

K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar

Devler, şehzadeyi kuyuya atıp ağzına yüz batmanlık taş kapatırlar.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Kıran Batır, kendisini kurtaran şehzadeye yardım etmek için söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Kıran Batır kendisine yapılan yardıma karşılık verdiği sözü yerine getiriyor.

N122.0.1. Yolların seçimi

Oğlan soldan değil, sağdaki yoldan gider.

N122.1. Şanssız yerler

Şehzade girdiği bağda devlerin arasına düşer.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Yolda tesadüfen karşılaştığı Kıran Batır, şehzadeyi amacına ulaştırır.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Kız, perilerin canının güvercinlerde saklı olduğunu öğrenir.

N510. Hazinenin yeri

Kırk odanın tamamı değerli mallar, altın ve gümüşlerle doludur.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın, Kıran Batır'a yol gösterir.

N835. Yardımcı güçlü adam

Kıran Batır, devlerin kuyunun ağzına kapattıkları yüz batmanlık taşı kenara iter ve oğlanı çıkarır.

N838. Yardımcı kahraman

Kıran Batır, kızı bulması için şehzadeye yardım eder.

P10. Krallar

Padişah, oğluna kırk deve mal verir ve adamlarını katıp gönderir.

P30. Prens (şehzade)

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı aramaya çıkar.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı aramaya çıkar. Kıran Batır ile arkadaş olur.

P312. Kan kardeşliği

Kıran Batır ile şehzade ağabey-kardeş olurlar.

Q341. Meraklılık cezalandırılır

Kız yasak kapıyı merak edip açınca perilere esir olur.

Q520. Pişmanlıklar

Periler yaptıklarından dolayı pişman olurlar.

R11.1. Prenses devler tarafından kaçırılır

Önce devler sonra da periler padişahın kızını kaçırırlar.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Devler yemek için bir çok insanı esir alırlar, şehzadeyi kuyuya atarlar.

(T)R11.4. Periler tarafından kaçırılma

Periler kızı adaya kaçırırlar.

R41.3. Zindana hapsetme

Devler yiyecekleri insanları ve oğlanı zindana hapsederler.

R41.3.4. Kuyuya hapsetme

Devler, şehzadeyi kuyuya atıp ağzına yüz batmanlık taş kapatırlar.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Kıran Batır perileri kırk birinci odaya hapsedip anahtarını sakalında saklar.

R111.1. Prensesin esaretten kurtarılması

Kıran Batır kızı önce devlerden sonra perilerden kurtarır.

R111.1.1. Genç kızın devden kurtarılması

Kıran Batır melikeyi devlerden kurtarır.

(T)R125.1. Prensin devden kurtarılması

Kıran Batır şehzadeyi devlerden kurtarır.

R141. Kuyudan kurtulma

Kıran Batır şehzadeyi kuyudan çıkarır.

S118. Keserek öldürme

Kıran Batır devleri kılıcıyla keserek öldürür.

T11.3. Rüyada âşık olma

Şehzade, rüyasında gördüğü kıza âşık olur.

T100. Evlilik

Şehzade, rüyasında gördüğü kızı bulur ve onunla evlenir.

T133. Evlilik için yolculuk

Oğlan rüyasında gördüğü kızı almak için yola çıkar.

T135. Düğün merasimi

Şehzade kırk gün düğün yaparak evlenir.

(T)V56.1.1. Sabah namazı

Kıran batır sabah namazını kılarken yakalanır.

V254. Selamlaşma

Kıran Batır karşılaştığı yaşlı kadınla selamlaşarak tokalaşır.

W27. Minnettarlık

Kıran Batır, kendisini kurtaran oğlana ne pahasına olursa olsun yardım edeceğini söyler.

W33. Kahramanlık

Devleri öldüren Kıran Batır büyük bir kahramanlık örneği sergiler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Devam Eden Bitiş Formeli

Yiğit ile kız murat ve maksatlarına ermişler. Kıran Batır ise halen daha yaşıyormuş. Bin yıldan beri insanoğluna yardım ediyormuş. Kötülerin cezasını veriyormuş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi Kıran Batır'dan alınız.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Yıllar geçmiş, padişahın oğlu büyümüş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

Kızın cemali ay gibi, kaşları yay gibi, yüzü gün gibi, saçları gece gibidir.

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Ak at şeklindeki peri

Siyah (kara): Kara at şeklindeki peri

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi devler

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, kırk deve mal, kırk anahtar, kırk oda

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Kıran Batır, kızı getirmek için kırk gün mühlet ister.

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

Kırk birinci gün, kırk birinci oda

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Kıran Batır yedi devi öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Oğlan perilerin sırtında kızla birlikte kendi memleketine döner.

1.28. Bünyad Pehlivan

a. Masalın özeti:

1. Fakir ve yaşlı bir karı koca, evlerinin önüne terk edilmiş çocuğu alıp büyütürler ve ona Bünyad adını verirler. Bünyad güçlü kuvvetli bir yiğit olur.

2. Bünyad'ın ününü duyan padişah onu saraya çağırtır ve pehlivanıyla güreştirir. Bünyad, pehlivanı yıkınca padişah onu yanına pehlivan olarak alır.

3. Bünyad bir gün avlanırken tek başına yaşayan, evi barkı olmayan, Gülçehre adında çok güzel bir kız bulur. Alıp evine getirir.

4. Padişah, Bünyad'ı asker başı yapar ve ailesiyle birlikte ona saraydan bir ev verir.

5. Komşu memleketin padişahı bu padişaha savaş açar. Bünyad ve askerleri düşmanı püskürtürler.

6. Bünyad bir gün ava çıkar. Rüyasında kendini uyaran yaşlı bir adamın yardımıyla, sırasıyla bir aslan ve bir pars öldürür. Bir de sihirli bir ayı yakalar. Ayı, kendisinin önceden bir kadın olduğunu, bir cadının sihir yapmasıyla ayıya dönüştüğünü anlatır. Saraydaki sudan bir yudum içerse tekrar insana dönüşeceğini söyler.

7. Bünyad, ayıyı alıp saraya getirir ve su içirir. Ayı, kadına dönüşür. Bünyad onu kendi evine götürür. Kadının adı Melike'dir.

8. Melike, oğlunu yıllar önce kocasıyla birlikte yoksul bir ailenin evinin önüne bıraktıklarını anlatır. Yaşlı kadınla kocası da Bünyad'ın hikâyesini anlatırlar. Melike'nin, Bünyad'ın gerçek annesi olduğunu anlarlar.

9. Padişah, Melike ile evlenir ve Bünyad onun oğlu olur. Bünyad da Gülçehre ile evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

B182.2. Sihirli Ayı

Bünyad'a rüyasında dikkatli olması gerektiği, ormanda sihirli bir ayının dolaştığı ve ayıya dokunmaması söylenir. Ayı, başından geçenleri anlatır ve kendinin aslen bir kız olduğunu, cadının sihriyle sihirli ayıya dönüştüğünü söyler.

B211.2.3. Konuşan ayı

Ayı, Bünyad'a başından geçenleri anlatır.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Bünyad, ayının söylediklerini anlar.

C537. Belirli hayvanlara dokunma yasağı

Bünyad'a rüyasında, ormanda sihirli bir ayının dolaştığı, ona kesinlikle dokunmaması tembih edilir. Aksi halde büyüleneceği söylenir.

D113.2. İnsanın ayıya dönüşmesi

Cadı, kadının başına bir sopa vurur, dua okuyarak ayıya dönüştürür.

D313.3. Ayının insana dönüşmesi

Ayı, saraydaki sudan bir fincan içince tekrar kadına dönüşür.

D555. İçme ile değişme

Ayı, saraydaki sudan bir fincan içince tekrar kadına dönüşür.

D771. Sihirli nesne vasıtasıyla sihirin bozulması

Ayı, saraydaki sihirli sudan içince cadının büyüsü bozulur ve tekrar insana dönüşür.

D1025. Hayvanın sihirli derisi

Ayı bir silkininceye derisi düşer ve içinden otuz beş yaşlarında güzel bir kadın çıkar.

D1242.1. Sihirli su

Ayı, saraydaki sudan içince büyü bozulur ve tekrar insana dönüşür.

D1401.1. Sihirli sopa ile düşmanın dövülmesi

Cadı, elindeki sopayla kadının başına vurup dua okuyunca kadın ayıya dönüşür.

D1500.1.18. Sihirli şifalı sular

Ayı, saraydaki sudan içince sihir bozulur ve tekrar insana dönüşür.

D1711. Sihirbaz

Yaşlı kadın, dua okuyarak kadını ayıya dönüştürür.

D1793. Yeme ve içmeden büyülü güç sonuçlanır

Ayı, saraydaki sudan bir fincan içince sihir bozulur ve tekrar kadına dönüşür.

D1814.2. Rüyadaki nasihat

Bünyad ormanda uyurken rüyasında ona dikkatli olması gerektiği, ormanda tehlikeli hayvanların olduğu, sihirli ayıya dokunmaması tembih edilir.

D1866.2. Derinin çıkarılmasıyla güzelleşme

Ayının üzerindeki deri düşünce içinden çok güzel bir kadın çıkar.

D2161. Sihirle iyileşme

Aslen insan olan ayı saraydaki sudan bir fincan içince aslına dönüşür.

D2175. Sihirle tedavi

Aslen insan olan ayı saraydaki sudan bir fincan içince aslına dönüşür.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Gülçehre adındaki kız altında pınar bulunan bir çınarın üzerinde yaşamaktadır.

F556. Olağanüstü ses

Bünyad bir nara çekince pars korkusundan ölür.

F567.1. Vahşi kadın

Evi barkı olmayan kız, kırlarda yaşamakta, gece bir çınarın üzerinde uyumaktadır.

F617. Güçlü güreşçi

Bünyad, padişahın en kuvvetli pehlivanını kaldırıp yere vurur.

F628. Oldukça kuvvetli adam

Bünyad, padişahın en kuvvetli pehlivanını kaldırıp yere vurur.

F628.1.1. Güçlü adam kendi elleriyle aslanı öldürür

Bünyad yirmi beş batmanlık gürzüyle aslanı öldürür.

F679.5. Başarılı avcı

Bünyad çok başarılı bir avcıdır.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Gülçehre adındaki kız altında pınar bulunan bir çınarın üzerinde yaşamaktadır.

F812.3. Tehlikeli orman

Bünyad'a, rüyasında ormanın tehlikeli olduğu ve ne yapması gerektiği söylenir.

(T)F839.8. Olağanüstü demir tokmak (gürz)

Bünyad yirmi beş batmanlık gürzüyle aslanı öldürür.

F859. Olağanüstü çubuk

Yaşlı kadın, kızın başına sopayla vurup dua edince kız ayıya dönüşür.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Aslen insan olan ayı saraydaki sudan bir fincan içince aslına dönüşür.

F1045. Geceyi ağaçta geçirme

Kırlarda yaşayan kimsesiz Gülçehre, her gece pınarın başındaki çınarın üzerinde uyumaktadır.

F1068. Realist rüya

Bünyad'a rüyasında ormanda tehlikeli hayvanların olduğu ve ne yapması gerektiği öğretilir.

G224.10. Büyücünün gücü bir insanı başka bir şeye dönüştürür

Cadı, kadını sihirle ayıya dönüştürür.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Cadı kavurga kavurmaktadır.

G263.1.1. Büyücü insanı ayıya dönüştürür

Cadı, kendisinden ateş isteyen kızı ayıya çevirir.

G451. Işığı takip ederek büyücünün tuzağına düşme

Kadın uzakta bir ateş yandığını görür ve ateş istemek için oraya gider, büyücü cadının eline düşer.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Aslen insan olan ayı, Bünyad'a başından geçenleri anlatır. Adam, Bünyad'a geçmişte yaşanılan olayları anlatır.

H20. Benzeterek tanıma

Adamla karısı, Bünyad'ın gerçek annesi olan kadını Bünyad'a çok benzetirler. Kadının başından geçenleri de dinledikten sonra yiğidin gerçek annesinin o olduğunu anlarlar.

H105. Öldürenin işaretleri olarak öldürülen hayvanın parçaları

Bünyad ormanda öldürdüğü aslan ve parsın derilerini yüzerek alır ve götürüp padişaha gösterir.

H151.14.1. Ağaçta terk edilen kız

Bünyad, kırlarda yaşayan kızı padişahın başındaki çınar ağacının üzerinde bulur.

H482. Çocuk bilinmeyen annesini bulur

Bünyad, cadının sihirle ayıya dönüştürdüğü gerçek annesini ormanda bulur.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Padişah, bir çok vahşi hayvan öldüren Bünyad'a "Bünyad Pehlivan" adını koyar.

J30. İlgi kurarak bilgi elde etme (Anlam çıkarılarak kazanılan bilgi)

Adamla karısı, kadının anlattıklarını dinledikten sonra Bünyad'ın geçmişiyle karşılaştırırlar ve onun Bünyad'ın gerçek annesi olduğunu anlarlar.

J157. Rüyada öğrenilen bilgi

Bünyad, ormandaki vahşi hayvanlarla ilgili bilgileri rüyasında öğrenir.

J1113. Akıllı oğlan

Mektepte arkadaşları arasında Bünyad'dan daha kabiliyetli, zeki ve terbiyelisi yoktur.

J1140. Gerçeği keşfetmede zekilik

Adamla karısı, kadının anlattıklarını düşünerek onun Bünyad'ın gerçek annesi olduğunu anlarlar.

J1791.6. Güzel kadının suya yansıması

Bünyad pınarın suyundan içerken, çok güzel bir kız olan Gülçehre'yi suda görür ve başını kaldırıp ağaca bakar. Gülçehre çınarın üzerindedir.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Ayı, kendisini öldürmemesi için Bünyad'a yalvarır.

K2293. Hain yaşlı kadın

Yaşlı kadın kendisinden ateş isteyen kızı ayıya dönüştürür.

K2350. Askeri strateji

Bünyad, askerlerin on binini sınırın sağ tarafına, on binini de sol tarafına mevzilendirir. Kalan on bin tanesiyle düşmanın üzerlerine gelmesini beklerler. Düşman askerleri iyice yaklaşınca topa tutup bir çoğunu öldürürler ve savaşı kazanırlar.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Kimsesiz olan Gülçehre, kırlarda yaşamakta, geceleri bir çınar ağacının üzerinde uyumaktadır.

L140. Kötü talih iyiye gider

Çok yoksulluk çeken, ailesini kaybeden ve sonunda yaşlı kadın tarafından ayıya dönüştürülen kadın tekrar aslına dönünce padişah ile evlenir.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Bünyad'ın annesi, padişahla evlenir.

L213. Zengine tercih edilen fakir kız

Padişah, kızını Bünyad'a vermek ister ama Bünyad kırlarda bulduğu yoksul kızla evlenir.

M301.1. Kahin olarak yaşlı adam

Yaşlı bir adam, rüyasında Bünyad'a ormanda hangi tehlikeli hayvanlarla karşılaşacağını söyler.

M302.7. Rüya aracılığıyla kehanet

Bünyad'a rüyasında ormanda hangi tehlikeli hayvanlarla karşılaşacağı söylenir.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

Yaşlı bir adam, rüyasında Bünyad'a ormanda hangi tehlikeli hayvanlarla karşılaşacağını söyler. Bünyad, söylenilen hayvanlarla karşılaşır.

M397. Avcının belli bir yaban domuzuyla karşılaşacağına ya da mücadele edeceğine dair kehanet

Yaşlı bir adam, rüyasında Bünyad'a ormanda sırasıyla aslan, pars ve ayıyla karşılaşacağını, dikkatli olması gerektiğini söyler. Bünyad, söylenilen hayvanlarla karşılaşır.

M411.5. İhtiyar kadının bedduası

Yaşlı kadın beddua ederek kızı ayıya dönüştürür.

N111.2. Kaderin görünüşü

Gülçehre, kendisinin ailesinden ayrılmış bahtı kara bir kız olduğunu söyler Bünyad'a.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Bünyad, ormanda bulduğu sihirli ayıyı saraya getirip bir fincan su içirince ayı kadına dönüşür. Kadının, Bünyad'ın gerçek annesi olduğu ortaya çıkar.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Adam, Bünyad'a kendisini evlerinin önünde bulduklarını, gerçek çocukları olmadığını söyler.

N711.1. Kral (prens) ormanda (ağaçta) kız bulur ve onunla evlenir

Padişahın üvey oğlu olan Bünyad ağacın üzerinde bulduğu kızla evlenir. Padişah, ormanda ayı olarak bulunan Bünyad'ın annesiyle evlenir.

N825.1. Çocuk sahibi olmayan yaşlı çift kahramanı evlat edinir

Hiç çocukları olmayan adamla karısı kapılarının önünde bir bebek bulurlar ve onu evlat edinip büyütürler. Aynı karı koca, Bünyad'ın bulup getirdiği kızı evlat edinirler.

N838. Yardımcı kahraman

Bünyad, aslen insan olan ayıyı saraya getirerek tekrar insana dönüştürür.

P10. Krallar

Padişah, Bünyad'a ve ailesine çok yardım eder.

P12. Kralların karakteri

Padişah yardımsever birisidir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Padişah yardımsever birisidir.

P18. Kralların evliliği

Padişah, Bünyad'ın annesiyle evlenir.

P20. Kraliçeler

Otuz beş yaşına kadar çileli bir yaşam süren Melike adındaki kadın sonunda padişah ile evlenir.

P160. Dilenciler

Kimsesiz olan ve kapı kapı dilenen Gülçehre tek başına kırlarda yaşamaktadır.

P210. Karı-koca

Çocukları olmayan karı koca çocukları olması için Allah'a dua ederler.

P231. Anne ve oğlu

Bünyad, annesini ormanda ayı olarak bulur ve saraya getirip su içirerek insana dönüştürür.

P252.2. Üç kız kardeş

Padişahın güzel üç kızı vardır.

P414. Avcı

Bünyad çok başarılı bir avcıdır.

P441. Terzi

Padişah, on binlerce askeri için terziye kıyafet diktirir.

P551. Ordu

Bünyad otuz bin kişilik bir ordu toplar. Askerlerin on binini sınırın sağ tarafına, on binini de sol tarafına mevzilendirir. Kalan on bin tanesiyle düşmanın üzerlerine gelmesini beklerler.

Q82. Korkusuzluk ödüllendirilir

Padişah, savaşta bir çok düşman askeri öldüren Bünyad'a çok güzel elbiseler hediye eder.

Q411. Ölüm cezası

Bünyad tek başına, savaş açan padişahın bir çok askerlerini öldürür.

Q551.3.2. Hayvan şekline sokarak cezalandırma

Yaşlı kadın, kendisinden ateş isteyen kadını sihirle ayıya dönüştürür.

R133. Kaybolmuş kadın kurtarılır

Padişahın üvey oğlu olan Bünyad ağacın üzerinde bulduğu kızı evine götürür.

R133.1. Kahraman kaybolmuş kadını bulur ve daha sonra onun büyüsünü bozar

Bünyad ormanda avlanırken sihirli bir ayıya rastlar. Ayı başından geçenleri anlatır. Yiğit, ayıyı saraya götürür ve su içirir. Sihir bozulur, ayı aslına yani kadına dönüşür. Bu kadın, cadının yıllar önce ayıya dönüştürdüğü Bünyad'ın annesidir.

S301. Terk edilen çocuklar

Bünyad fakir bir ailenin kapısının önüne bırakılır.

S310. Çocuğun terk edilmesinin sebepleri

Yoksul kadın oğluna bakamadığı için terk eder.

(T)S351.3. Terk edilen çocuklara insanlar yardım eder

Yoksul aile kapılarının önünde buldukları bebeği evlatlık edinerek büyütürler.

T10. Âşık olma

Bünyad, ağacın üzerinde bulduğu kıza âşık olur.

(T)T91.5.1.2. Aşkta kız fakir oğlan zengindir

Bünyad Pehlivan, ağacın üzerinde bulduğu kıza âşık olur. Kız da onu sevmektedir.

T100. Evlilik

Bünyad Pehlivan ağacın üzerinde bulduğu Gülçehre ile evlenir.

T121.8. Kral sıradan bir kızla evlenir

Padişah, Bünyad'ın annesiyle evlenir.

T132. Evlilik için hazırlıklar

Gelinin giymesi için düğünden önce altın suyuyla yıkanmış bir gömlek yaptırılır.

T135. Düğün merasimi

Padişah ile Bünyad Pehlivan'ın düğünleri kırk gün kırk gece sürer.

(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme

Karısı ölen padişah, Melike adında bir kadınla evlenir.

(T)T145.1.7. Altı kız ile evlenme

Padişahın altı karısı vardır.

T596. Çocuğa ad verme

Bünyad, avdan getirdiği vahşi hayvanların derisini gösterince padişah onu takdir eder ve "Senin adın bundan sonra Bünyad Pehlivan olsun" der.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Fakir kadın çocuğuna bakamayınca onu yoksul bir ailenin evinin önüne bırakır.

V50. Dua

Yaşlı adamla karısı dua ederler.

V52. Duanın esrarengiz gücü

Yaşlı kadın dua edince, kız ayıya dönüşür.

V57.3. Özel durumlarda dua

Yaşlı adamla karısı çocukları olması için dua ederler. Yaşlı kadın dua edince kız ayıya dönüşür.

V201. Allah

Adamla karısı Allah'a dua ederler.

W10. Müşfiklik

Ayı yalvarınca Bünyad onu öldürmez.

W33. Kahramanlık

Bünyad tek başına bir çok düşman askeri ve vahşi hayvan öldürür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Aktaş şehrinde fakir bir ihtiyar yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Bünyad'la Gülçehre, annesi, babası, yaşlı adam ve karısı hep birlikte mutlu bir hayat geçirip murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal Ortasında Geçişi sağlayan Tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Bünyad az gitmiş uz gitmiş, sonunda çöle ulaşmış.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan bir yıl geçmiş. Aylar ayları, yıllar yılları kovalamış, o pehlivan olarak yetişmiş. Günler, aylar ve yıllar geçti, bir çocuğumuz oldu.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kız

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz bin asker

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z183. Sembolik isimler

Padişah, bir çok vahşi hayvan öldüren Bünyad'a "Bünyad Pehlivan" adını koyar.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Bünyad, padişahın en kuvvetli pehlivanını kaldırıp yere vurur.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Aktaş şehri

1.29. Sığırcık

a. Masalın özeti:

1. Karısı ölen yoksul bir adam, oğluyla birlikte yaşamaktadır. Adam, bir kızı olan, zengin, dul bir kadınla evlenir.

2. Üvey anne, dayısının kışkırtmasıyla oğlanı öldürür. Oğlanın canı ağzından sığırcık olarak çıkar.

3. Sığırcık, tesadüfen üvey annenin dayısının ölümüne sebep olur. Adamın evinden bir başörtüsü ve bir başlık kaçırır.

4. Ölen oğlanın babasıyla üvey kız kardeşi ormanda çocuğu ararlar.

5. Sığırcık, başörtüsünü kıza, başlığı da adama atar. Sonra kızın eline konar.

6. Kızın gözünden bir damla yaş sığırcığın üzerine düşünce, sığırcık oğlana dönüşür.

7. Adam, kız ve oğlan, kadını terk ederek başka bir yere giderler.

b. Masaldaki Motifler:

B172. Sihirli kuş

Sığırcık oğlana dönüşür.

172.2. Sihirli kuşun şarkısı

Oğlanın sığırcık şeklindeki ruhu, başından geçenleri şarkı söyleyerek anlatmaya çalışır.

(T)B211.3.7.1. Konuşan sığırcık

Sığırcık şarkı söyleyerek başından geçeni anlatır.

D1004. Sihirli gözyaşı

Kızın gözyaşı sığırcığın üzerine düşünce kuş oğlana dönüşür.

E324. Ölü çocuğun ailesine iyi niyetle dönüşü

Üvey anne tarafından öldürülen oğlanın ruhu sığırcığa dönüşerek kız kardeşi ve babasının olduğu ormana gider. Tekrar insana dönüşerek onlara kavuşur.

E610.1.1. Reenkarnasyon : Erkek çocuktan kuşa, kuştan erkek çocuğa

Üvey anne tarafından öldürülen oğlanın ruhu sığırcığa dönüşerek kız kardeşi ve babasının olduğu ormana gider. Tekrar insana dönüşerek onlara kavuşur.

E725.1. Ruh insanın bedeninden ayrılır, hayvanın bedenine girer

Üvey anne tarafından öldürülen oğlanın ruhu sığırcığa dönüşerek kız kardeşi ve babasının olduğu ormana gider.

(T)E732.10. Sığırcık şeklindeki ruh

Ölen oğlanın ruhu sığırcığa dönüşerek uçup gider.

F401.3.7. Kuş şeklindeki ruh

Ölen oğlanın ruhu sığırcığa dönüşerek uçup gider.

F402.1.11. Ölüme sebep olan ruh

Oğlanın ruhu sığırcığa dönüşür ve zengin adamın ağzından içeri girer. Hizmetçisi kılıcı getirip adamın ağzından çıkacak olan kuşu öldürmek ister. Yanlışlıkla adamın başını uçurur.

F1041.1. Olağanüstü ölüm

Üvey anne yalnızlıktan çatlayarak ölür.

H12.2. Şarkının şiiriyle tanıma

Oğlanın sığırcık şeklindeki ruhu, başından geçenleri şarkı söyleyerek anlatmaya çalışır.

T)H123. Çeşitli hareketler vasıtasıyla tanıma

Oğlanın sığırcık şeklindeki ruhu, hediye atınca üvey kız kardeşi onu tanır.

H1385.3.1. Kaybolan karı ve çocuğun araştırılması

Adam kızıyla birlikte ormana, kaybolan oğlunu araştırmaya gider.

J390. Nazik yabancılarla kaba akrabalar arasında seçim

Kız, zalim öz annesini bırakıp üvey babasıyla ve üvey kardeşiyle evi terk eder.

J1111. Akıllı kız

Kız, kaybolan kardeşini aramak için babasını ormana götürür ve oğlanı bulurlar.

J1851. Hayvan veya objeye hediye

Değişik işler yapan insanlar sığırcığa hediyeler verirler.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Öksüz kız, üvey babası ve üvey kardeşiyle yaşamayı tercih eder.

L161.1. Fakir oğlan ile zengin kızın evlenmesi

Yoksul adam zengin bir kadınla evlenir.

N320. Kaza ile öldürülen kişi

Zengin adam kazayla öldürülür.

N330. Kaza ile öldürme veya ölüm

Hizmetçi, kazayla kılıcı zengin adamın başına indirir, adam ölür.

P150. Zengin insanlar

Üvey annenin dayısı zengin bir adamdır.

P210. Karı-koca

Adamla karısı iyi geçinememektedirler.

P233. Baba ve oğul

Dul adamın bir oğlu vardır.

P281. Üvey baba

Kız, annesini terk ederek üvey babasıyla gider.

P282. Üvey anne

Zalim üvey anne oğlanı öldürür.

P283. Üvey oğul

Kadın, üvey oğlunu öldürür.

R213. Evden kaçma

Baba, oğul ve kız kötü kadının yüzünden evi terk ederler.

S31. Zalim üvey anne

Üvey anne oğlanın başına taşla vurarak öldürür.

S139. Çeşitli zalim ölümler

Oğlan başına taşla vurularak öldürülür.

S302. Öldürülen çocuklar

Üvey anne oğlunu öldürür.

T100. Evlilik

Yoksul adam zengin bir kadınla evlenir.

T121. Eşit olmayan evlilik

Yoksul adam, zengin kadınla evlenir.

T253. Kadın dırdırı

Yoksul adam eve daha çok şey getirerek kadının çenesini kapatmak için çok çalışır.

T256. Karı koca arasındaki tartışmalar

Kadın sürekli kocasıyla kavga etmektedir.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Adam çocuklarını da yanına alarak karısını terk eder.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Zengin dul kadın, adamın yoksulluğunu ileri sürerek onunla evlenmek istemez.

W141. Gevezelik

Yoksul adam eve daha çok şey getirerek kadının çenesini kapatmak için çok çalışır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, yoksul bir adam varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Oğul, kız ve baba şanslı bir hayat geçirip murat ve maksatlarına ulaşmışlar.

Z292. Kahramanın ölümü

Üvey anne oğlunu öldürür.

1.30. Ahmetler

a. Masalın özeti:

1. Ahmetcan, her gün koyunlarını yiyen dişi bir kurdu takip eder. Onu kurtların padişahından alır ve evine getirir.

2. Dişi kurt çok güzel bir kıza dönüşür. O, kurtlar padişahının kızı Dilefruz peridir.

3. Gazap padişahının veziri avlanırken Dilefruz periyi görür ve onu padişaha bildirir. Padişah, kızı Ahmetcan'ın elinden almanın çarelerini düşünür.

4. Padişah, altın ayakkabıyı bulup getirmesi için Ahmetcan'ı gönderir. Ahmetcan, peri karısının ve kurt kayınpederinin yardımıyla altın ayakkabıyı padişaha getirir.

5. Padişah bu seferde dünyada olmayan kırmızı gülü getirmesi için gönderir Ahmetcan'ı.

6. Dilefruz peri, gülü nasıl bulacağını Ahmetcan'a anlatır. Ahmetcan, İrem Bağı'na gider ve perilerin padişahı olan Gülikahkah periyle birlikte üç peri getirir. Gülikahkah peri gülünce ağzından deste deste güller dökülür. Ahmetcan onları padişaha götürür.

7. Padişah, yiğidi bu sefer de babasının yemeği için kesilen atı getirmesi için gönderir. Ahmetcan kurt kayınpederinin yardımıyla atı da getirir.

8. Padişah, Ahmetcan'ı Temirhan padişahın kızı için dünürcü gönderir. Temirhan padişah gelen dünürcüleri öldürmektedir.

9. Ahmetcan yolda giderken sırasıyla isimleri Ahmet olan dört kişiye rastlar. Onlar arkadaş olurlar ve Ahmetcan'a yardım etmek için birlikte yol alırlar. Ahmetlerin her birinin ayrı bir özelliği vardır.

10. Temirhan padişah, kızını alacak yiğide üç şart koşar. Şartları yerine getirecek olan kızı alacaktır.

11. Ahmetlerin her biri, sahip olduğu özellik sayesinde bir şartı yerine getirir. Bütün şartlar yerine gelince Ahmetcan kızı alır ve Gazap padişahının memleketine gelirler. Gazap padişahının öldüğünü duyarlar.

12. Ahmetcan, diğer Ahmetleri Gülikahkah peri ve onun yanındaki üç periyle evlendirir. Temirhan padişahın kızı Aysuluv'u ise kardeşi Yusufcan'a verir.

b. Masaldaki Motifler:

B211.2.4. Konuşan kurt

Kurtların padişahı, Ahmetcan ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Ahmetcan kurtların konuşmasını anlar.

B241.2.5. Farelerin kralı

Ahmet Sıçan, sıçanların padişahına seslenerek bütün sıçanları yardıma çağırır.

(T)B241.2.9.1. Kurtların kralı

Ahmetcan kurtların padişahının yardımını görür.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Ahmetcan, kurdu atının arkasına bindirerek evine getirir.

B301. Sadık hayvan

Koyunları köpekler otlatmaktadırlar.

B421. Yardımcı köpek

Köpekler Ahmetcan'ın koyunlarını otlatırlar.

B435.3. Yardımcı kurt

Kurtların padişahı, Ahmetcan'a aradığı şeyleri bulması konusunda yardım eder.

B437.2. Yardımcı fare

Sıçanlar, toprağa karıştırılmış arpayı toplarlar.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Köpekler Ahmetcan'ın koyunlarını otlatırlar.

C755. Bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme

Dilefruz peri, periler suya girdikten sonra önce boynunda kilit asılı olan perinin, sonra da diğer peri kızlarının elbiselerini almasını söyler Ahmetcan'a.

D231. İnsanın taş kesilmesi

Ahmet Koşucu sihirli fincanı eline alır almaz taş kesilir.

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

Güvercinler ve kurt perilere dönüşürler.

(T)D789.2.1. Fincanın kırılmasıyla sihrin bozulması

Ahmet Koşucu, sihirli fincanı eline alır almaz taş kesilir. Ahmet Okçu fincanı kırınca tekrar insana dönüşür.

D812.5. Sihirli obje periden alınır

Dilefruz peri, Ahmetcan'a sihirli bir baston ile sihirli sürme verir.

D815.8. Eşten alınan sihirli obje

Ahmetcan'a sihirli bir baston ile sihirli sürmeyi peri karısı verir.

D838. Çalma ile sihirli objenin elde edilmesi

Ahmetcan sihirli kilidi Gülikahkah periden çalar.

D956. Sihirli sopa

Dilefruz peri, Ahmetcan'a "Hu" denildiğinde insanı bir anda istediği yere götüren baston verir.

D1164. Sihirli kilit

Ahmetcan kilidi sağa bükünce periler peyda olurlar, sola bükünce kaybolurlar.

D1171.6. Sihirli fincan

Fincana dokunan insan taş kesilmektedir.

D1254.2. Sihirli çubuk, değnek

Sihirli baston Ahmetcan'ı bir anda İrem Bağı'na götürür.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Kurt kayınpederi, Ahmetcan'a padişahın istediği altın ayakkabıyı verirken "Ne bir numara küçük ne de bir numara büyük olan ayakkabı benimki. Başkalarına layık değil, deyip padişahın önüne koy. Tekrar sana dönecek" diye tembih eder. Ahmetcan aynısını söyler ve padişah ayakkabıya sahip olamaz.

Ahmetcan "Padişahın babasının

Yemeğine kesilen at,

Alıp gitmeye geldim,

Senin kendin iyi zat,

Üç ayağın sağlammış,

Kalan ayağını bul" deyince yıllar önce kesilmiş olan at üç ayaklı olarak yanına gelir.

Ahmetcan sihirli bastona "Hu" deyince baston onu bir anda İrem Bağı'na götürür.

Ahmet Sıçan "Cik dendiğinde çıkıp gelin,

Sıçanlar padişahı cik-cik.

Kırk deve tahıl toplayıp verin,

Az olmasın cik-cik" deyince bütün fareler meydanda birikir, tahılları toplarlar.

D1361. Sihirli objeler görünmezliğe yardım eder

Ahmetcan sürmeyi gözlerine sürünce görünmez olur.

D1410.6. Sihirli fincandan içmek insanı yürümekten mahrum eder

Ahmet Koşucu, sihirli fincanı eline alır almaz taş kesilir.

D1454.2.1. Dudaktan dökülen güller

Gülikahkah peri güldüğünde ağzından deste deste güller dökülür.

D1520.27.1. Sihirli bastonla seyahat

Sihirli baston Ahmetcan'ı bir anda İrem Bağı'na götürür.

D1521. Sihirli nesneyle elde edilen olağanüstü hız

Ahmetcan sihirli baston sayesinde bir anda İrem Bağı şehrine ulaşır.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Sihirli fincan kırılınca taş kesilen Ahmet Koşucu tekrar dirilir.

D1711. Sihirbaz

Yaşlı kadın, sihirli fincanla Ahmet Koşucu'yu taşa çevirir.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Gülikahkah peri güldüğünde ağzından deste deste güller dökülür.

Periler güvercin şeklinde gelerek peri kızlarına dönüşürler. Dilefruz peri kurda dönüşebilmektedir.

D1723. Periden alınan büyülü güç

Dilefruz peri Ahmetcan'a sihirli bir baston ile görünmez yapan sürme verir.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Dilefruz peri, kocası tarafından nerede hatırlanırsa o an orada olabilmektedir.

D1980. Sihirli görünmezlik

Ahmetcan, peri karısının verdiği sürmeyi gözlerine sürünce görünmez olur.

D2095. Sihirli yok olma, görünmeme

Ahmetcan, peri karısının verdiği sürmeyi gözlerine sürünce görünmez olur.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Sihirli baston Ahmetcan'ı bir anda İrem Bağı'na götürür.

D2140. Varlıkların sihirle kontrolü

Ahmetcan kilidi sağa bükünce periler gelirler, sola bükünce yok olurlar.

E1. Yaşama dönen kişi

Sihirli fincan kırılınca taş kesilen Ahmet Koşucu tekrar dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Sihirli fincan kırılınca taş kesilen Ahmet Koşucu tekrar dirilir.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Ahmetcan dünyada olmayan gülü getirmek için İrem Bağı'na gider.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

İrem Bağı'nda güllerin arasında bir havuz vardır.

F184. Diğer dünyanın kralı

Perilerin padişahı Gülikahkah peridir. Temirhan padişah kızını istemeye gidenleri öldürmektedir. Kurtların padişahı, Ahmetcan'a aradığı şeyleri bulması konusunda yardım eder. Ahmet Sıçan, sıçanların padişahına seslenerek bütün sıçanları yardıma çağırır.

F219.1. Yeni bir ülkede perilerin yerleşmesi

Ahmetcan, Aysuluv periyi evine götürerek kardeşi Yusufcan ile evlendirir.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler İrem Bağı'nda yaşamaktadırlar.

F233.6. Beyaz güzel peri

Dilefruz peri çok güzeldir.

F234.1.13. Kurt şeklindeki peri

Ahmetcan, Dilefruz periyi evine kurt şeklinde getirir.

F234.1.15.2. Güvercin şeklindeki peri

Periler güvercin şeklinde gelerek peri kızlarına dönüşürler.

F234.2. İnsan şeklindeki periler

Aysuluv peri insan şeklindedir.

F235.4. Sihirli bir obje kullanarak görünür hale gelen periler

Ahmetcan kilidi sağa bükünce periler peyda olurlar, sola bükünce kaybolurlar.

F252.1. Perilerin kralı

Perilerin padişahı Gülikahkah peridir.

F252.2. Peri prenses

Dilefruz peri, kurtlar padişahının kızıdır. Temirhan padişahın kızı Aysuluv peri o kadar güzeldir ki onu bir defa görenin aklı başından gitmektedir.

F265. Perilerin yıkanması

Periler soyunarak suya girip yıkanırlar.

F282. Periler havada seyahat ederler

Periler güvercine dönüşüp istedikleri yere uçarak giderler.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Ahmetcan, Yusufcan ve diğer dört Ahmetler peri kızlarıyla evlenirler.

F302. Peri sevgili

Padişah, Ahmetcan'ın peri karısını almak ister.

F302.2. İnsanlar perilerle evlenirler ve kahramanı evlerine götürürler.

Ahmetcan, Aysuluv periyi evine götürerek kardeşi Yusufcan ile evlendirir.

F302.4.2.1. Adam perinin elbiselerini çaldığı zaman güç elde eder

Periler soyunarak suya girip yıkanırlar. Perilerin elbiselerini alan Ahmetcan onlara istediğini yaptırır.

F329.4. Ölümlülerle ikamet eden periler

Dilefruz peri Ahmetcan ile birlikte yaşamaktadır.

F340. Perilerin hediyeleri

Dilefruz peri Ahmetcan'a sihirli bir baston ile görünmez yapan sürme verir.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Ahmetcan'a aradığı şeyleri bulması konusunda peri karısı Dilefruz yardım eder.

F347. Perilerden nasihat

Dilefruz peri, canını sıkmaması konusunda Ahmetcan'a nasihat eder.

F517.0.2. Olağanüstü uzun bacaklı adam

Ahmet Koşucu'nun boyu minare gibidir. Uçan kuşları havada yakalamaktadır.

F533. Olağanüstü uzun adam

Ahmet Koşucu'nun boyu minare gibidir. Uçan kuşları havada yakalamaktadır.

F561. Olağanüstü şeylerle beslenen insanlar

Üç Ahmetler bir oturuşta padişahın üç filini yerler.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Ahmet Üşüyen, insanların sıcaktan yandığı bir ortamda çenesi çenesine değmeden titremekte ve üzerine kırk kürk giyinmektedir. Ahmet Okçu, tomruk atarak istediği kuşu vurabilmektedir. Minare gibi uzun boylu olan Ahmet Koşucu, arkadaşlarını sırtına alarak bir anda Temirhan padişahın memleketine götürür. Ahmet Sıçan, farelerle hemen irtibat kurabilmektedir. Temirhan padişahın koşucusu olan yaşlı kadın o kadar hızlı koşmaktadır ki onu ancak minare gibi uzun boylu olan Ahmet Koşucu geçebilir.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Temirhan padişahın kızını gören şehzadeler ve askerler kendilerinden geçerler. Bazıları şaşkınlıktan saçma şeyler söylemeye başlarlar.

F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar

Temirhan padişahın kızını gören şehzadeler ve askerler kendilerinden geçerler. Bazıları şaşkınlıktan saçma şeyler söylemeye başlarlar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Temirhan padişahın kızını gören şehzadeler ve askerler kendilerinden geçerler. Bazıları şaşkınlıktan saçma şeyler söylemeye başlarlar.

F601.1. Kahramana görevinde yardım eden olağanüstü arkadaşlar

Ahmetcan, padişahın şartlarını yerine getirme işinde olağanüstü hünerleri olan arkadaşlarının yardımın görür. Ateş yakılan demir evin içinde Ahmet Üşüyen bekler, koşucu yaşlı kadınla Ahmet Koşucu yarışır, tahılları toplama işini ise Ahmet Sıçan sıçanlara yaptırtır.

F615.2.5. Güçlü adam kurt için yola çıkar

Ahmetcan her gün bir koyununu yiyen kurdu bulmak için kurtların padişahının yanına gider.

(T)F661.5.6. Uçan kuşu vuran adam

Ahmet Okçu, ağaç tomruklarıyla uçan kuşları vurup çiğ çiğ yemektedir.

F679.5. Başarılı avcı

Ahmet Okçu ağaç tomrukları atarak uçan kuşları vurur ve çiğ çiğ yer. Ahmet Koşucu da uçan kuşları yattığı yerden elini uzatarak yakalayabilmektedir.

F681. Mükemmel koşucu

Ahmet Koşucu, arkadaşlarını sırtına alarak onları bir anda Temirhan padişahın memleketine götürür.

F782.4. Olağanüstü kilit ve anahtar

Ahmetcan kilidi sağa bükünce periler gelirler, sola bükünce kaybolurlar.

F823.1. Altın ayakkabı

Padişah, Ahmetcan'dan ne bir numara küçük ne de bir numara büyük olan altın ayakkabıyı getirmesini ister.

F827. Olağanüstü süs eşyaları

Dilefruz perinin verdiği sürme görünmez yapmaktadır.

F859. Olağanüstü çubuk

Baston "Hu" deyince insanı istenilen yere ulaştırır.

F866. Olağanüstü kap, fincan, kupa

Fincana dokunan insan taş kesilmektedir.

G263.2.1. Büyücü taşa dönüştürür

Ahmet Koşucu büyücü kadının verdiği sihirli fincanı eline alır almaz taş kesilir.

H328. Evlilikte dayanıklılık testi

Padişah, kızını içinde seksen deve odun ve seksen deve ot yakılan demir evden canlı çıkana verecektir.

H331.5. Adaylık yarışması: koşu

Padişah, kızını almak isteyen yiğitleri, koşucusu yaşlı kadınla yarıştırır. Yaşlı kadınla Ahmet Koşucu yarışır ve onu geçer.

H511.1. Prenses üç görevin üstesinden gelene verilecektir

Padişahın kızını alabilmenin üç şartı vardır.

a) Padişahın koşucusuyla yarışıp onu geçmek,
b) İçinde seksen deve odun ve seksen deve ot yakılan demir evden canlı çıkmak,
c) Kırk deve arpayı tarlaya serpip kırk gün sürdükten sonra tekrar geri toplamak.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Çok hızlı koşan yiğidin adı Ahmet Koşucu'dur. Yakıcı sıcak altında üşüyen yiğidin adı Ahmet Üşüyen'dir. Tomruk atarak uçan kuşu vuran adamın adı Ahmet Okçu'dur. Farelerle dost olan adamın adı Ahmet Sıçan'dır.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, Ahmetcan'dan önce altın ayakkabıyı getirmesini, sonra dünyada bulunmayan gülü getirmesini, sonra yıllar önce kesilmiş olan yerli kara atı getirmesini, sonra da giden dünürcüleri öldüren Temirhan padişahın kızını getirmesini ister.

H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi

Ahmetcan, kurtların padişahı, Dilefruz peri, Gülikahkah peri ve hünerli dört arkadaşının yardımıyla verilen görevleri başarır.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Ahmetcan, kurtların padişahı, Dilefruz peri, Gülikahkah peri ve hünerli dört arkadaşının yardımıyla verilen görevleri başarır.

H987. Sihirli nesnelerin yardımıyla görevlerin yerine getirilmesi

Dilefruz peri, Ahmetcan'a sihirli bir baston ile sihirli sürme verir. Ahmetcan sürmeyi gözlerine sürünce görünmez olur, sihirli baston ile bir anda istediği yere gider ve padişahın verdiği görevi yerine getirir.

H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler

Padişah demirden bir ev yaptırır ve içinde seksen deve odun ile seksen deve ot yaktıracağını söyler. Şartlardan birisi olarak kızını almak isteyen kişinin bu evden sağ çıkması gerekmektedir.

H1090. Olağanüstü sürat gerektiren vazifeler

Padişah, kızını almak isteyen kişinin, olağanüstü hızla koşan yaşlı kadını geçmesi gerektiğini söyler.

(T)H1091.2.2. Farelerin yardımıyla toprağa karıştırılan tahılları toplama

Kırk deve yükü arpa tarlaya serpilip kırk gün sürülür. Arpaları fareler tekrar geri toplarlar.

H1109.1. Cadıdan daha hızlı bir şekilde çok uzak kaynaktan su getirme

Padişah, kızını almak isteyen kişinin, olağanüstü hızla koşan yaşlı kadını geçmesi gerektiğini söyler. Kadınla Ahmet Koşucu yarışır ve onu geçer.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah, Ahmetcan'dan önce altın ayakkabıyı getirmesini, sonra dünyada bulunmayan gülü getirmesini, sonra yıllar önce kesilmiş olan yerli kara atı getirmesini, sonra da giden dünürcüleri öldüren Temirhan padişahın kızını getirmesini ister.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

Padişah, Ahmetcan'dan kurtulmak için önce altın ayakkabıyı getirmesini, sonra dünyada bulunmayan gülü getirmesini, sonra yıllar önce kesilmiş olan yerli kara atı getirmesini, sonra da giden dünürcüleri öldüren Temirhan padişahın kızını getirmesini ister.

H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler

Ahmetcan, kurtların padişahı, Dilefruz peri, Gülikahkah peri ve hünerli dört arkadaşının yardımıyla istenilen şeyleri bulur.

H1233.6. Araştırmada hayvanların kahramana yardımı

Ahmetcan, istenilen şeyleri bulma konusunda kurtların padişahının yardımını görür.

H1239.3. Araştırma, yardımcılar tarafından verilen nesneler yardımıyla başarılır

Dilefruz peri, Ahmetcan'a sihirli bir baston ile sihirli sürme verir. Ahmetcan sürmeyi gözlerine sürünce görünmez olur, sihirli baston ile bir anda istediği yere gider ve padişahın verdiği görevi yerine getirir.

H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir

Ahmetcan altın ayakkabıyı getirince, dünyada bulunmayan gülü, yıllar önce kesilmiş olan yerli kara atı ve giden dünürcüleri öldüren Temirhan padişahın kızını getirmesi için üç kere daha görevlendirilir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Ahmetcan bu dünyada olmayan gülü getirmek için İrem Bağı'na gider.

H1331.4. Olağanüstü atın araştırılması

Padişah, Ahmetcan'dan yıllar önce kesilmiş olan yerli kara atı getirmesini isteyince Ahmetcan kurt kayınpederinin yardımıyla atı bulur.

H1333.5. Olağanüstü çiçek üzerine araştırma

Ahmetcan bu dünyada olmayan gülü getirmek için İrem Bağı'na gider.

(T)H1359.6. Olağanüstü ayakkabıyı araştırma

Padişah, Ahmetcan'dan ne bir numara küçük ne de bir numara büyük olan altın ayakkabıyı bulup getirmesini ister. Ahmetcan, Dilefruz peri ve kurtların padişahının yardımıyla ayakkabıyı bulup padişaha getirir.

(T)H1365. Kurtların araştırılması

Ahmetcan her gün bir koyununu yiyen kurdu bulmak için kurtların padişahının yanına gider.

H1563. Hüner imtihanı

Yolda rastladığı arkadaşları değişik hünerlerini kullanarak padişahın şartını yerine getirirler ve Ahmetcan kızı alıp geri döner.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Kurtların padişahı, padişahın istediği atı nasıl bulacağını Ahmetcan'a öğretir.

(T)J152.2.1. Yaşlı kadının nasihati

Yaşlı kadın, kızını vermesi konusunda padişaha nasihat eder.

J155. Kadınlardan öğrenilen bilgi (akıl)

Peri karısı Ahmetcan'a aradığı şeyleri nasıl bulacağını öğretir.

J155.4. Danışman olarak kadın eş

Ahmetcan, aradığı şeyleri nasıl bulacağını karısına sorar.

J1020. Birleşmenin gücü

Yolda karşılaşıp arkadaş olan beş Ahmetler, her birinin farklı hüneri sayesinde bütün zorlukların üstesinden gelirler.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Ahmetcan'ın her gün bir koyununu yiyen kurt Ahmetcan'ın karşısında suçlular gibi başını eğik tutar ve eğilip selam verir.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Padişah, vezir ve diğer saray görevlileri Ahmetcan'a mahsus zor görevler verip onu öldürmek isterler. Amaçları, Ahmetcan'ın çok güzel olan karısını padişaha almaktır.

K2050. Faziletli görünme

Yaşlı kadın, Ahmet Koşucu'ya iyilik yapıyormuş gibi görünerek bir fincan çay verir. Yiğit fincanı eline alır almaz taş kesilir.

K2246.1. Hain kral

Padişah, Ahmetcan'ı öldürüp karısını elinden almak ister.

K2248. Hain vezir

Vezir Kıskanç Sahane, Ahmetcan'ın öldürülmesi konusunda padişaha akıl verir.

K2293. Hain yaşlı kadın

Yaşlı kadın, koşu yarışmasında kendisini geçen Ahmet Koşucu'ya sihirli bir fincan verir. Yiğit taş kesilir.

L10. En küçük oğlun zaferi

Padişahın şartlarını adamın küçük oğlu Ahmetcan yerine getirir.

L31. En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder

Ahmetcan, padişahın şartlarını yerine getirerek kızı Aysuluv periyi alır ve getirip büyük kardeşi Yusufcan'la evlendirir.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Ahmetcan, kendi koyunlarının çobanlığını yapmaktadır.

L114.4. Hilekar kahraman

Padişah, vezir ve diğer saray görevlileri Ahmetcan'a mahsus zor görevler verip onu öldürmek isterler. Amaçları, Ahmetcan'ın çok güzel olan karısını padişaha almaktır.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Ahmetcan'a zor işler veren zalim padişah ölüne kız Ahmetcan'a kalır.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Padişah, verdiği zor görevleri Ahmetcan'ın başaramayacağını, sonunda mutlaka öleceğini ve karısını da kendisinin alacağını düşünür. Ama Ahmetcan her görevi başarıyla yerine getirir.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Yolda tesadüfen karşılaştığı insanlar, Ahmetcan'ı amacına ulaştırırlar.

N203. Şanslı insan

Ahmetcan'ın kulübesine getirdiği kurt çok güzel bir peri kızına dönüşür ve Ahmetcan ile evlenir.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Ahmetcan, kendisine yardım edecek olan hünerli arkadaşlarıyla yolda tesadüfen karşılaşır.

N815. Yardımcı peri

Ahmetcan'a aradığı şeyleri bulması konusunda peri karısı Dilefruz yardım eder.

N820. Yardım eden insanlar

Ahmetcan'a padişahın şartlarını yerine getirmede Ahmet Koşucu, Ahmet Okçu, Ahmet Üşüyen ve Ahmet Sıçan yardım ederler.

P10. Krallar

Gazap yurdunun padişahı , Ahmetcan'ı öldürüp karısını almak ister. Temirhan padişah da kızını istemeye gidenleri öldürmektedir.

P12.2.1. Zalim kral

Gazap yurdunun padişahı da, Temirhan padişah da zalim kişilerdir.

P15.2. Kral, insanların karılarını kendisi için talep eder

Padişah, Ahmetcan'ı öldürüp karısını elinden almayı planlar.

P40. Prensesler

Temirhan padişahın kızı Aysuluv peri o kadar güzeldir ki onu bir defa görenin aklı başından gitmektedir.

P110. Karalın vezirleri

Gazap yurdu padişahının veziri Kıskanç Sahane hain birisidir.

P234. Baba ve kız

Temirhan padişah kızını vermek için üç şart ileri sürer.

P251.5. İki erkek kardeş

Adamın Yusufcan ve Ahmetcan adında iki oğlu vardır.

P261. Kayınpeder

Ahmetcan'ın kurt kayınpederi kurtların padişahıdır ve Ahmetcan'a yardım eder.

P265. Damat

Kurtların padişahı, damadı Ahmetcan'a yardım eder.

P310. Dostluk, arkadaşlık

Ahmetcan, yolda rastladığı Ahmet Koşucu, Ahmet Okçu Ahmet Üşüyen ve Ahmet Sıçan ile arkadaş olur. Arkadaşları ona yardım ederler.

P315. Arkadaşlar birbirleri için ölümü göze alırlar

Dört Ahmetler, Ahmetcan'a yardım etmek için tehlikeli görevler üstlenirler.

P412. Çoban

Ahmetcan, kendi koyunlarının çobanlığını yapmaktadır.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Ahmetcan, kendi koyunlarının çobanlığını yapmaktadır.

P414. Avcı

Ahmet Okçu tomruk atarak uçan kuşları vurur ve çiğ çiğ yer. Ahmet Koşucu da uçan kuşları yattığı yerden elini uzatarak yakalayabilmektedir. Vezir avlanırken padişahın av kuşunu kaybeder ve onu aramak için Ahmetcan'ın kulübesine gelip onun karısını görür.

P600. Adetler, gelenekler

Ahmetcan ve arkadaşları sırayla sabah erkenden sarayın kapısının önünü süpürürler. Sarayın kapısının önünün süpürülmesi, padişahın kızına dünürcü gelindiği anlamındadır.

P681. Yasla ilgili adetler

Yusufcan, babası öldükten sonra onun için yemek verir.

Q82. Korkusuzluk ödüllendirilir

Kurtların padişahı, Ahmetcan'ı korkusuzluğundan dolayı mükâfatlandırır.

Q411. Ölüm cezası

Ahmetcan, her gün bir koyunun yiyen kurdun dört yavrusunu öldürür.

T10. Âşık olma

Bütün şehzadeler Temirhan padişahın kızı Aysuluv periye aşıktırlar.

T11. Görmeden âşık olma

Padişah, Ahmetcan'ın karısına görmeden âşık olur.

T15.1. Prenses çok güzeldir ve herkes ona âşık olur

Askerler ve şehzadeler Aysuluv periyi görünce âşık olurlar.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Şehzadeler ve askerler Aysuluv periyi görünce bayılıp atlarından düşerler.

T42. Aşıkların konuşmaları

Ahmetcan ile Dilefruz peri konuştukça birbirlerine karşı muhabbetleri artar.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Şehzadeler ve askerleri, Aysuluv peri için şehrin dışında savaşırlar.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Ahmetcan, Yusufcan ve diğer dört Ahmetler peri kızlarıyla evlenirler.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike Dilefruz Ahmetcan ile, melike Aysuluv da Yusufcan ile evlenirler. Periler padişahı Gülikahkah ise Ahmet Üşüyen'le evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Gazap yurdunun padişahı, Ahmetcan'ı dünürcü olarak Temirhan padişahın kızına gönderir.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızını alabilmenin üç şartı vardır.

a) Padişahın koşucusuyla yarışıp onu geçmek,
b) İçinde seksen deve odun ve seksen deve ot yakılan demir evden canlı çıkmak,
c) Kırk deve arpayı tarlaya serpip kırk gün sürdükten sonra tekrar geri toplamak.

T135. Düğün merasimi

Düğün yaparak Aysuluv'u Yusufcan'a verirler.

V70. Dini ziyafetler ve oruç

Yusufcan, babası öldükten sonra onun için yemek verir.

V254. Selamlaşma

Ahmetcan, aç kurtların padişahına selam verir.

W32. Cesaret

Aç kurtların padişahı, kendi memleketine gelen Ahmetcan'ı cesaretinden dolayı takdir eder.

W157. Namussuzluk

Padişah, Ahmetcan'ı öldürüp karısını elinden almayı planlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir adam yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Anlatıcının Kendisine veya Dinleyicilerine İyi Dileklerde Bulunması

Hepsi murat ve maksatlarına ermişler. Dinleyenler de muratlarına ersinler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi sözü Gazap padişahının yurdu Kıskanç Sahane'den dinleyiniz. Sözü Ahmetcan'dan dinleyiniz.

Masal Ortasında Geçişi sağlayan Tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, sonunda kurdun izini bulmuş. Az gitmiş uz gitmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Uzatmayalım ..."

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı gül

Siyah (kara): Kara at, kara bayrak

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kız, üç gün, üçüncü gün, üç güvercin, üç ayaklı at, üç fil, üç şart

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz gün

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi ekmek

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk pehlivan, kırk tazı köpeği, kırk deve odun, kırk deve altın ve gümüş, kırk deve yılğın, kırk deve salın, kırk batman arpa, kırk deve arpa, kırk deve tahıl, kırk kürk, kırk günlük yol, kırk tenab, kırk gün sürmek

Z183. Sembolik isimler

Çok hızlı koşan yiğidin adı Ahmet Koşucu'dur. Yakıcı sıcak altında üşüyen yiğidin adı Ahmet Üşüyen'dir. Tomruk atarak uçan kuşu vuran adamın adı Ahmet Okçu'dur. Farelerle dost olan adamın adı Ahmet Sıçan'dır.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Ahmetcan zor görevleri her seferinde başararak geri döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Gazap yurdu

Şehirler, vilayetler: İrem Bağı şehri

Belirli yerler, mevkiler: Eski Süleyman kalesi

1.31. Bülbüligöya

a. Masalın özeti:

1. Zalim padişah, sarayın bahçesine altın ve değerli taşlardan bir ağaç yaptırır. Bülbüligöya her gece ağacın bir yaprağını kaçırır. Padişahın üç oğlu onu yakalamak için sefere çıkarlar.

2. Bir maymun, küçük şehzadeyi bülbüligöyanın olduğu yere götürür. Şehzade, padişahın adamlarına yakalanır. Şehzade, gün batımındaki bir padişahın kızını getirmesi şartıyla serbest bırakılır.

3. Şehzade kızı kaçıracakken yakalanır. Padişah, Deryayı Kulzem'den, Erzeki cadının atını getirmesi şartıyla onu serbest bırakır.

4. Maymun yardım eder ve şehzade atı kaçırıp getirir. Kızı alır, diğer padişaha götürüp verirler ve bülbüligöyayı alırlar. Hile yaparak cadıdan kaçırdıkları at ile kızı da kurtarırlar.

5. Maymun, peri kızına dönüşür. Kendisi periler padişahının kızıdır. Oğlana saçından üç tel verir. Şehzade geri döner.

6. Küçük şehzade kardeşlerini bulur.

7. Kardeşleri küçük şehzadeyi tuzağa düşürüp yaralayarak kızı, atı ve bülbüligöyayı alır, memleketlerine koşarlar.

8. Küçük şehzade, maymun perinin yardımıyla tedavi görür ve iyileşir.

9. Maymun peri, şehzadeyi memleketine ulaştırır. Büyük şehzadelerin yalanları ortaya çıkar.

10. Güzel melikeyle küçük şehzade evlenir. Taht da ona kalır.

b. Masaldaki Motifler:

B41.1. Kanatlı at (Tulpar)

At bir silkininceiki böğründe kanat peyda olur.

B41.2. Uçan at

Erzeki cadının Karakırlangıç atı uçmaktadır.

B102.1. Altın kuş

Ağacın yaprağını çalan kuşun gagası yakuttan, ayakları zebercetten, kanatları inci ve mercandan olup; bir öttüğünde zeminler titremektedir.

B120. Akıllı hayvanlar

Maymun oğlana nasihat eder.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Kuş, şehzadenin dediklerinin doğru, büyük şehzadelerin suçlu olduğunu söyler.

B131.2. İhaneti ortaya çıkaran kuşlar

Kuş, şehzadenin dediklerinin doğru, büyük şehzadelerin suçlu olduğunu söyler.

(T)142.5. Kehanet gösteren maymun

Maymun, şehzadeye karşılaşacağı şeyleri önceden söyler.

(T)151.1.7. Yol gösteren maymun

Küçük şehzadeye aradığı şeylerin yerini ve nasıl ulaşacağını maymun öğretir.

(T)B164.1. Akıl veren maymun

maymun, küçük şehzadeye yapması gereken şeyleri öğretir.

B184.1. Sihirli at

Maymun ata dönüşür ve duvarın deliğinden çıkıp kaçar. At, sonra tekrar maymuna dönüşür.

B184.1.1.3. Dünyadaki en hızlı at

Erzeki cadının atı göz yumup açıncaya kadar bir aylık yol alır.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Şehzade ile maymun ata binip padişahın memleketine gelirler ve atın sol kulağını büküp yere inerler.

B211.2.10. Konuşan maymun

Konuşan maymun şehzadeye yardım eder.

B211.3. Konuşan kuş

Kuş dile gelip padişaha olan olayları anlatır.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Şehzade, maymunun konuşmasını; padişah, kuşun konuşmasını anlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Şehzade, maymun ve at ile yolculuk yapar.

B350. Müteşekkir hayvan

Maymun, şehzadenin ekmeğini yediği için ona yardım eder.

B401. Yardımcı at

Karakırlangıç at, şehzadeyi takip eden cadıyı öldürür.

B441.1. Yardımcı maymun

Maymun, kuşu, atı ve melikeyi bulması konusunda şehzadeyi yardım eder.

B523. İnsanları takip edenlerden koruyan hayvan

Karakırlangıç at, şehzadeyi yakalamak üzere olan Erzeki cadıyı öldürür.

B557. Binilen sıra dışı at

Şehzade kanatlı at ile yolculuk eder.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Maymun şehzadeye nasihat eder.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Maymun tünel kazarak şehzadenin aradığı şeylerin yerini öğrenir.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Karakırlangıç at kanatlıdır.

C751.1. Belirli zamanlarda bazı şeyleri yapma yasağı

Maymun, melike uyurken ona sakın dokunmamasını söyler şehzadeye.

C755. Bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme

Maymun, melikenin gözleri açıksa onu almasını söyler şehzadeye.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Şehzade, kafesin üzerindeki yasak olan örtüyü kaldırınca yakalanır.

Şehzade, melike uyurken ona dokunduğu için yakalanır.

D118.2. İnsanın maymuna dönüşmesi

Kız padişahtan kurtulduktan sonra maymuna dönüşür.

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

Maymun çok güzel bir peri kızına dönüşür.

(T)D411.5.5. Maymunun ata dönüşmesi

Maymun ata dönüşür.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Maymun sırasıyla ata, insana ve peri kızına dönüşür.

D812.5. Sihirli obje periden alınır

Peri kızı, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçından üç tel verir.

D991. Sihirli kıl, saç

Peri kızı, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçından üç tel verir.

D1174. Sihirli kutu

Güzel melike her zaman kutunun içinde yakmaktadır.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Şehzade, maymunun öğrettiği gibi diyerek atı yakalar.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Peri maymuna, ata ve sivrisineğe dönüşebilmektedir.

D1812.3. Geleceği öğrenmenin araçları

Peri kızı, şehzade hakkındaki bilgileri fala bakarak öğrendiğini söyler. **(31)**

D1960. Sihirli uyku

Melike uyurken ona dokunan yakalanmaktadır.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Karakırlangıç at göz yumup açıncaya kadar bir aylık yol alır.

D2135. Sihirle havada seyahat

Karakırlangıç at göz yumup açıncaya kadar bir aylık yol alır.

D2140. Varlıkların sihirle kontrolü

Atın sol kulağı bükülünce yere iner.

D2161.3.3. Sihirle kol veya bacağın tedavisi

Periler padişahı, iki ayağını kaybeden şehzadeyi kırk günde iyileştirir.

D2175. Sihirle tedavi

Periler padişahı, iki ayağını kaybeden şehzadeyi kırk günde iyileştirir.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Küçük şehzade Deryayı Kulzem ırmağının ötesinde yaşayan Erzeki cadının atını getirmek için maymunla birlikte seyahat eder.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Erzeki cadı, otuz dokuz aylık uzaklıktaki deryayı Kulzem'in öbür tarafında yaşamaktadır.

F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir

Erzeki cadı otuz dokuz aylık uzaklıktaki Deryayı Kulzem'in öbür tarafında yaşamaktadır.

F150. Başka dünyaya giriş

Küçük şehzade Deryayı Kulzem ırmağının ötesinde yaşayan Erzeki cadının atını getirmek için maymunla birlikte seyahat eder.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Peri kızının bahçesinde altın minderler serilidir.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Ağacın yaprağını çalan kuşun gagası yakuttan, ayakları zebercetten, kanatları inci ve mercandan olup; bir öttüğünde zeminler titremektedir.

F184. Diğer dünyanın kralı

Periler padişahı şehzadeyi kırk günde iyileştirir.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Perilerin yaşadığı altın minderler serili bahçe olağanüstü güzelliktedir.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler dağın arkasındaki olağanüstü bir bağda yaşamaktadırlar.

F234.1.8. At şeklindeki peri

Peri maymun çok güzel bir ata dönüşür.

(T)F234.1.17. Maymun şeklindeki peri

Peri, oğlanın karşısına maymun şeklinde çıkar.

F234.1.16.1. Sinek şeklindeki peri

Ata dönüşen peri, sivrisineğe dönüşerek kaçıp padişahtan kurtulur.

F234.2.5. Güzel, genç bir kadın şeklindeki peri

Maymun şeklindeki peri, çok güzel bir kıza dönüşür.

F243.2. Ceviz yiyen periler

Maymuna dönüşen peri, ceviz kırıp yiyerek yolda şehzadeyi bekler.

F251.1.2. İyi periler

Maymuna dönüşen peri, şehzadeye kuşu bulması konusunda yardım eder. Şehzadeyi periler kralı iyileştirir.

F252.1. Perilerin kralı

Periler padişahı şehzadeyi kırk günde iyileştirir.

F252.2. Peri prenses

Periler padişahının kızı maymun şekline girerek şehzadeye yardım eder.

F271.2.1. Kazı yapan periler

Peri kızı maymuna dönüşerek tünel kazar.

F282. Periler havada seyahat ederler

Periler altın tahtı havada taşırlar.

F303. Ölümlülerin düğünü ve peri

Periler şehzadenin düğününe gelirler.

F320. Periler insanları periler ülkesinden kendi ülkelerine götürürler

Peri kızı, şehzadeyi periler ülkesinden onun ülkesine götürür.

F340. Perilerin hediyeleri

Peri kızı şehzadeye saçından üç tel verir.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Peri maymun şehzadeye kuşu bulması konusunda yardım eder.

F377. Periler ülkesinde çok uzun süre geçirme

Peri kızı, küçük şehzadeyi kendi bağında üç ay misafir eder.

F393. Ölümlüler arasına perilerin ziyareti

Periler şehzadenin düğününe gelirler.

F555. Olağanüstü saç

Peri kızı, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçından sihirli üç kıl verir.

F556. Olağanüstü ses

Kuş öyle ötmektedir ki, zeminler titremektedir.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Melike yattığında kırk gün uyumaktadır.

F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar

Padişah, iki kızı görünce aklı başından gider.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Padişah, iki kızı görünce aklı başından gider.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Maymun, şehzadeyi amacına ulaştırıncaya kadar yanından ayrılmaz.

F601.2. Kahramanın olağanüstü arkadaşları ona evlilik imtihanında yardım eder

Peri kızı şehzadeyi memleketine götürüp düğününü yapar.

F715. Olağanüstü ırmak

Irmağın karşı tarafı görünmemektedir.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Şehzade kırk odadan geçerek kızın yanına gider.

F785. Olağanüstü taht

Perilerin bağının dört köşesinde dört altın taht bulunmaktadır.

(T)F789.4. Olağanüstü minder

Perilerin bağında altın minderler serilidir.

F811.1.8. Mücevher ağaç

Zalim padişah saraya gövdesi yakuttan, dalları zümrütten, yaprakları zebercetten, meyveleri cevher ve mumdan bir ağaç yaptırır.

F818. Olağanüstü bahçe

Perilerin yaşadığı altın minderler serili bahçe olağanüstü güzelliktedir.

(T)F879. Olağanüstü kutu

Melike sürekli kutunun içinde uyumaktadır.

F899.3. Olağanüstü kafes

Bülbüligöyanın altın kafesinin üzeri yetmiş kat örtü ile kapalıdır.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Periler padişahı, iki ayağını kaybeden şehzadeyi kırk günde iyileştirir.

F1010. Diğer olağanüstü olaylar

Şehzade ayağını tahta değdirince kuş ötmeye, at şahlanıp kişnemeye, melike ise altın sazı çalıp eğlenmeye başlar.

(T)F1099.10. Nesnelerden çıkan olağanüstü ses

Küçük şehzadenin attığı okun vızıltısından çok uzaktaki padişah ve askerler uyanırlar.

G84. Feee-fi-fo-fun (Evine dönen yamyam insan kokusu alır ve haykırır)

Küçük şehzade atın ahırına girince Erzeki cadı insan kokusu alıp gelir.

G210. Cadıların (büyücülerin) şekli

Cadı karısı, boyu minare gibi, her bir omzu çınar gibi, ağzı mağara gibi, burnu tandır gibi, bedeni filin bedenine benzeyen heybetli bir şeydir.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer

Erzeki cadı, Deryayı Kulzem'in öbür tarafında yaşamaktadır.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Erzeki cadı, atı kaçıran şehzade ve maymunu takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Şehzade ve maymun, yalmağızdan kaçarlar.

G278. Cadının ölümü

Karakırlangıç at iki ayağını cadının ağzına tepince cadının canı çıkıp ırmağa batar.

G279.2. Büyücüden bir şey çalma

Şehzade, Erzeki cadının atını kaçırır.

H0. Kimlik tanıma imtihanları

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Şehzade, kardeşini görür görmez tanır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Çorbacının çırağı olan şehzade, başından geçenleri küçük şehzadeye anlatır.

H51.1. Yara izinden tanıma

Ağabeyi, şehzadeyi omzundaki izden tanır.

H900. Zorla verilen vazife

Şehzadeye, güzel melikeyi getirmesi karşılığında kuşun verileceği, olağanüstü atın getirilmesi karşılığında da güzel melikenin verileceği söylenir.

H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini

Üç şehzade olağanüstü kuşun getirilmesi görevine kendileri talip olurlar.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Şehzadeye, güzel melikeyi, olağanüstü atı getirmesi görevlerini padişahlar verirler.

H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi

Küçük şehzade bülbüligöyayı, güzel melikeyi ve Karakırlangıç atı getirmede maymun kılığındaki perinin yardımını görür.

(T)H1151.23.1. Cadının atını çalma

Padişahlar şehzadeye, güzel melikeyi ve cadının olağanüstü atını getirmesi görevlerini verirler.

H1191.2. Kralın en güzel bahçesini harap eden kötü cadıyı ele geçirmek

Bülbüligöya, padişahın sarayının bahçesine kurdurduğu mücevher ağacının yapraklarını her gece çalar. Durumu fark eden padişah, kuşu yakalamaları için üç oğlunu görevlendirir.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Şehzadeye, güzel melikeyi, olağanüstü atı getirmesi görevlerini padişahlar verirler.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

Padişahlar, şehzadeden kurtulmak için güzel melikeyi ve olağanüstü atı getirmesini isterler.

H1213. Araştırma dikkate değer bir kuşun tüyünün görülmesiyle kararlaştırılır

Kuşun kanadından düşen tüy yedi yıllık baç ve haraçtan daha değerlidir. Padişah, kuşun kendisini yakalamaları için oğullarını sefere gönderir.

H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler

Küçük şehzade bülbüligöyayı, güzel melikeyi ve Karakırlangıç atı getirmede maymun kılığındaki perinin yardımını görür.

H1242. En küçük kardeş araştırmayı tek başına başarır

Küçük şehzade bülbüligöyayı tek başına bulup getirir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Küçük şehzade Erzeki cadının atını getirmek için Deryayı Kulzem ırmağının ötesine, cadı karısının mekânına gider.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Küçük şehzade padişahın kızını getirmek için onun memleketine gider.

H1300. Tek olanın araştırılması

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Küçük şehzade padişahın kızını getirmek için onun memleketine gider.

H1308. En iyi atlar için araştırma

Şehzade, cadının olağanüstü atını getirmek için sefere çıkar.

H1331.1. Olağanüstü kuşun araştırılması

Üç şehzade olağanüstü kuşu araştırmak için yola çıkarlar.

H1331.4. Olağanüstü atın araştırılması

Küçük şehzade, Erzeki cadının atını getirmek için maymun ile birlikte yola çıkar.

H1471.1. Kralın bahçesindeki hırsızlar için nöbet

Padişahın bahçesine değerli taş ve mücevherlerden yaptırdığı ağacın yaprakları her gece çalınmaktadır. Padişah, yaprakları çalanın bulunması için her gece bahçeye nöbetçi gönderir.

H1481. Uyanık kalmak için baş parmak kesilir ve yaraya tuz serpilir

Küçük şehzade ağabeylerine göre daha tedbirli davranır ve gece uyumamak için parmağını kesip yaraya tuz ile biber basar.

H1553. Sabır imtihanı

Şehzade sabırla kızların uyumasını bekler.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Maymun, şehzadeye yapması gereken şeyleri öğretir. Şehzade onun dediği gibi yapmayınca yakalanır maymunun tavsiyelerinin doğru olduğunu anlar.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Ağacın her gece bir yaprağının kaybolmasının sırrını anlamak için küçük şehzade gece nöbet tutar ve onları olağanüstü bir kuşun kaçırdığını anlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Şehzadeye gerekli bilgileri maymun verir.

J260. Değer ve dış görünüş arasında seçim

Şehzade padişahın huzuruna iki tane Karakırlangıç at götürür ve birini seçmesini söyler. Padişah aslen maymun olan atı seçer ve aldanır. Şehzade padişahın huzuruna iki tane kız götürür ve birini seçmesini söyler. Padişah aslen maymun olan kızı seçer ve aldanır.

J610. Tedbir

Küçük şehzade ağabeylerine göre daha tedbirli davranır ve gece uyumamak için parmağını kesip yaraya tuz ile biber basar.

J620. Başkalarının planını bozmada önceden düşünme

Ağabeylerinin kendisini öldürmemesi için tedbir alan şehzade yattığı yeri değişir.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Şehzade, maymun tarafından uyarılmasına rağmen kafesin üzerindeki yasak olan örtüyü kaldırınca yakalanır. Şehzade, maymun tarafından uyarılmasına rağmen melike uyurken ona dokunduğu için yakalanır.

J1111. Akıllı kız

Ağabeylerinin şehzadeyi öldüreceklerini hisseden melike oğlanı uyarır.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Maymun her seferinde oturup ceviz kırarak şehzadeyi bekler.

K100. Aldatıcı anlaşmalar

Şehzade, maymunun fikriyle padişahlara sahte at ve sahte kız vererek istediğini alır.

K650. Kaçmanın diğer yöntemleri

Şehzade, bir padişaha sahte at verip kızını alır, diğer padişaha sahte kız verip bülbüligöyayı alır ve gider. Maymun da arkasından kaçıp kurtulur.

K730. Kurbana tuzak kurma

Ağabeyleri küçük şehzadeye tuzak kurarak iki ayağının kesilmesine sebep olurlar.

K1300. Baştan çıkartma

Maymun kız, padişahın kendisini tercih etmesi için kur yapar.

(T)K1812.3.1. Kıyafet değiştiren prens

Şehzade memleketine dönerken saçlarını ve tırnaklarını uzatıp kalender kılığına girer.

(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar

Ağabeyleri, yaralı şehzadeyi ıssız bir yerde bırakıp giderler.

K2211.1. Hain üvey erkek kardeş

Ağabeyleri küçük şehzadeyi öldürmek isterler, bunu başaramayınca yaralayıp kaçarlar.

K2246. Hain prens

Ağabeyleri küçük şehzadeyi öldürmek isterler, bunu başaramayınca yaralayıp kaçarlar.

L10. En küçük oğlun zaferi

En küçük şehzade ağabeylerinin başaramadıkları işleri başarır.

L11. Talihli en genç oğul

Padişah, tahtını küçük oğluna devreder.

L13. Vicdanlı en genç oğul

Zalim babasının halka yaptığı zulümlere tahammül edemeyen küçük şehzade söylenilen kuşu aramak için sefere çıkar.

L31. En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder

Küçük şehzade verilen görevi yerine getirdikten sonra ağabeylerini yaşadıkları şehirdeki sefil hayattan kurtarır.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Maymun, ekmeğini yediği şehzadeye yardım edeceğine dair söz verir. Padişah, Karakırlangıç atı getirene kızını vereceğine dair şehzadeyle yazılı mukavele yapar.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Padişahlar vaatlerini yerine getirirler. Maymun, ekmeğini yediği şehzadeye verdiği söze mutabık kalarak onu amacına ulaştırır.

N122.0.1. Yolların seçimi

Büyük şehzade "Giden gelir", ortanca şehzade "Giden tehlikededir", küçük şehzade ise "Giden gelmez" yolundan gider.

N815. Yardımcı peri

Peri maymun şehzadeye kuşu bulması konusunda yardım eder. Şehzadeyi periler kıralı iyileştirir.

P11. Kralların seçimi

Padişah, tahtını küçük oğluna devreder.

P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir

Padişah, tahtını araştırmayı başaran küçük oğluna devreder.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah, topladığı vergilerle halkı ezen zalim birisidir.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Padişah, tahtını küçük oğluna devreder.

P17.8. Krallık en küçük kardeşe verilir

Padişah, tahtını küçük oğluna devreder.

P30. Prens (şehzade)

Padişahın üç oğlu olağanüstü kuşu aramak için sefere çıkarlar.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Padişahın üç oğlu olağanüstü kuşu aramak için sefere çıkarlar. Küçük şehzade, aslen peri olan bir maymunla arkadaş olur.

P40. Prensesler

Küçük şehzade getirdiği melikeyle evlenir.

P110. Karalın vezirleri

İki padişahın vezirleri oğlanı öldürmemeleri konusunda padişahlara akıl öğretirler.

P170.0.1. Cariyeler

Güzel melikenin odasında kırk hizmetçi kız bulunmaktadır.

P233. Baba ve oğul

Padişah oğulların önce zindana attırır sonra da sefere gönderir.

P251.5.3. Düşman erkek kardeşler

Ağabeyleri küçük şehzadeyi öldürmek isterler, bunu başaramayınca yaralayıp kaçarlar.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Padişahın üç oğlu birlikte sefere çıkarlar vardır.

P312. Kan kardeşliği

Küçük şehzade ile peri kızı kardeş olurlar.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Peri kızı şehzadeyi önce üç gün daha sonra üç ay evinde misafir eder.

P340. Öğretmen ve öğrenci

Periler padişahının kızı, periler bağındaki diğer perilerin hocasıdır.

P600. Adetler, gelenekler

Küçük şehzadenin düğünü periler ülkesindeki gibi yapılır, yemek verilir.

P634. Ziyafetler

Padişah, küçük oğlunu evlendirirken kırk gün ziyafet verir.

(T)P634.2.1.1. Şölen yemekleri kırk gün sürer

Padişah, küçük oğlunu evlendirirken kırk gün ziyafet verir.

Q40. İyilik ödüllendirilir

Küçük şehzadenin vicdanlı olduğunu öğrenen peri kızı ona yardım eder.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Padişah, tahtını verilen görevi yerine getiren küçük oğluna bırakır.

Q140. Mucizevi veya sihirli mükâfatlar

Küçük şehzadenin vicdanlı birisi olduğunu fala bakıp öğrenen peri kızı ona saçından üç tel verir.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, verilen görevi yapamayan büyük oğullarını zindana attırır.

Q512. Ceza olarak imkansız görevleri yerine getirme

Şehzade, kuşu çalarken padişahın adamları tarafından yakalanır. Padişah, ceza olarak atla dokuz aylık uzaklıktaki memleketin padişahının kızını getirmesini ister şehzadeden. Şehzade ikinci görevinde de yakalanır. Diğer padişah da ceza olarak kaf dağının ötesindeki Erzeki cadının atını getirmesini ister. Şehzade bütün bu zor görevleri başarır.

Q570. Ceza ve affetme

Küçük şehzade ağabeylerinin suçunu affeder.

R41.3. Zindana hapsetme

Padişah, verilen görevi yapamayan büyük oğullarını zindana attırır.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Şehzade ve maymun Karakırlangıç atı alarak cadıdan kaçarlar.

R260. Takipler

Erzeki cadı, atı kaçıran şehzade ve maymunu takip eder.

S11. Zalim baba

Padişah, oğullarını zindana attırır.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Ağabeyleri küçük şehzadeyi öldürmek isterler. Bunu başaramayınca tuzak kurup iki ayağını keserler.

S33. Zalim üvey erkek kardeş

Ağabeyleri küçük şehzadeyi öldürmek isterler, bunu başaramayınca yaralayıp kaçarlar.

S162. Ayaklarını keserek sakat bırakma

Ağabeyleri, küçük şehzadeye tuzak kurup iki ayağını keserler ve terk edip giderler.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Şehzade, güzel peri kızını görünce kendinden geçip yere yığılır.

T90. Çeşitli aşk motifleri

Periler padişahının kızı, kendisiyle evlenmek isteyen şehzadeye, onunla evlenemeyeceğini, evlendiği takdirde perilerin kendisini öldüreceğini söyler.

T100. Evlilik

Şehzade getirdiği melikeyle evlenir.

T135. Düğün merasimi

Padişah, evlenen oğlu için kırk gün ziyafet verir. Maymun peri, şehzadenin düğününü periler ülkesindeki gibi yaptırır.

T210.1. Sadık kadın

Melike, tuzağa düşürülen küçük şehzade gelinceye kadar yemez, içmez ve gülmez.

T400. Uygun olmayan evlilik ilişkileri

Peri kızı kendisiyle evlenmek isteyen şehzadeyle evlenemeyeceğini söyler.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Olağanüstü kuşun şahitliğiyle büyük şehzadelerin yalanı ortaya çıkar.

W27. Minnettarlık

Maymun, ekmeğini yediği şehzadeye yardım eder.

W28. Fedakarlık

Vicdanlı küçük şehzade, babasının halka daha çok zulmetmemesi için zor görevleri üstlenir.

W35. Doğruluk

Maymun, kızların ikisini de padişaha göstererek doğruluk örneği sergiler.

W121. Korkak kahraman

Büyük şehzadeler hizmetçi kızın söylediklerinden korkup kaçarlar.

W154. Nankörlük

Büyük şehzadeler, kendilerini kurtaran kardeşlerini yaralayarak nankörlük ederler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda zalim bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Olay Yerinden Gelmek (Teminat Formeli)

Maymun peri, şehzade ile melikenin düğününü periler ülkesindeki gibi yaptırmış. Sonra saçının telinden verip vedalaşarak gitmiş. Ben de bu düğünde bulundum, yemek yedim, sakalımı, bıyığımı yağlayıp geldim.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

İki kelime sözü de küçük şehzadeden dinleyiniz. Şimdi padişahtan dinleyiniz. Şimdi sözü şehzadeden dinleyiniz. Şimdi sözü padişahtan dinleyiniz. Şimdi sözü şehzadeden dinleyiniz. Şimdi size gençlik versin bize hayat, şehzadeden dinleyin.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Nice vakit, nice zaman yol yürüyüp üç yol ayrımına gelmiş.

Z64. Atasözleri

Mert sözünden pars izinden dönmez. At rahvan olsun, kadın gösteriş meraklısı değil güzel yüzlü olsun.

(T)Z64.1. Deyimler

Kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olacak yer

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üç gün, üç ay, üç tel saç, üç yol, üç defa şahlanıp kişnemek, üç defa kamçı atmak

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gece gündüz

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yıl, yedi yılda yedi defa, yedi yıllık baç ve haraç,

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yetmiş kat örtü

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz ay, dokuz gece dokuz gündüz, dokuz aylık yol, doksan yaş

Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört

On dört cellat, on dört gecelik ay gibi

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk yiğit, kırk gün, kırk gece kırk gündüz, kırk deve mal, kırk oda, kırk merdiven, kırk gün ziyafet vermek, kırk tane baş,

Z221. Kahraman olarak en küçük erkek kardeş

Küçük şehzade bülbüligöyayı tek başına bulup getirir.

Z235. Olağanüstü hayvanın arkadaşlığıyla kahraman

Küçük şehzade, kendisine verilen zor görevleri maymunun yardımıyla yerine getirir.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Küçük şehzade peri kızıyla birlikte memleketine döner.

Yer formülleri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Kafdağı, Billur dağı, Deryayı Kulzem

1.32. Gül Yüzük

a. Masalın özeti:

1. Yoksul adam ile karısı, oğulları ticaret yapmayı öğrensin diye ona para verip pazara gönderirler. Oğlan pazardan bir köpek, bir kedi ve bir sıçan alır.

2. Adam oğluna kızar ve tekrar para verir. Oğlan kabaktan yapılmış kapalı bir kap satın alır pazardan. Eve gelirken merak eder ve ağzını açar.

3. Kabağın içinden yere bir kurt düşer. Kurt bir anda büyür ve büyükçe bir yılan olur. Yılan, kendisini kurtardığı için oğlana teşekkür eder ve onu kendi memleketlerine davet eder.

4. Oğlan yakışıklı bir yiğide dönüşür, birlikte yola çıkarlar. Yılanlar padişahının memleketine varırlar. Kabaktan çıkan yiğit, yılanlar padişahının oğludur.

5. Oğlan burada bir süre yaşadıktan sonra kendi memleketine dönmeye karar verir. Yılanlar padişahından gül yüzüğü ister ve onu alır. Yüzük, istenilen her şeyi anında temin etmektedir.

6. Oğlan yolda gelirken iki çobandan iki sopa satın alır. Sopalardan biri insanı vura vura öldürmekte, biri de ölü insanı diriltmektedir. Oğlan evine ulaşır.

7. Babası ölmüştür. Annesini padişahın kızı için dünürcü gönderir. Padişah oğlanın annesini öldürtür. Oğlan sopa ile annesini diriltir. Padişah kızını oğlana vermeye mecbur kalır.

8. Padişahın kızı, gül yüzüğü gizlice alıp babasına gönderir. Padişah yüzük sayesinde oğlanı altı denizin ötesine gönderir, ondan kurtulur.

9. Köpek, kedi ve sıçan gül yüzüğü padişahtan gizlice alıp oğlana götürürler.

10. Oğlan, yüzük sayesinde padişahın yerine geçer ve tahta oturur. Padişahı denizlerin ötesine gönderir.

11. Oğlan padişahın kızını bırakır, Buhara padişahının kızı alır.

b. Masaldaki Motifler:

(T)B11.2.3.7. Dört başlı ejderha

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde dört başlı ejderha görür.

(T)B11.3.10. Ejderha yılanların memleketinde yaşamaktadır

Dört başlı ejderha, yılanların padişahının memleketinde yaşamaktadır.

B39. Diğer mitolojik kuşlar

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde olağanüstü büyüklükte kuşlar görür.

B120. Akıllı hayvanlar

Köpek, kedi ve sıçan iyi bir plan yaparak padişahtan gül yüzüğü alıp kaçarlar.

B123. Akıllı yılan

Yılan, oğlanla konuşur. Ona yapması gerekenleri söyler.

B176.1. Sihirli yılan

Yılan, insana dönüşür.

(T)B176.1.3. Sihirli kurtçuk

Kabın içinden çıkan kurtçuk yuvarlanarak büyük bir yılana dönüşür.

B211.1.7. Konuşan köpek

Köpek, kedi, sıçan ve oğlanla konuşur.

B211.1.8. Konuşan kedi

Kedi, köpek, sıçan ve oğlanla konuşur.

B211.2.8. Konuşan fare

Sıçan, köpek, kedi ve oğlanla konuşur.

B211.6.1. Konuşan yılan

Yılan, oğlanla konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Oğlan, yılanın, köpeğin, kedinin ve sıçanın konuşmasını anlar.

B230. Hayvanlar meclisi

Kedi, köpek ve sıçan bir meclis oluşturup plan yaparlar.

B244.1. Yılanların kralı

Yılanların padişahı, oğlana sihirli gül yüzüğü verir.

B301. Sadık hayvan

Köpek, kedi ve sıçan, kendilerine para verip alan oğlana yardım ederler.

B350. Müteşekkir hayvan

Yılanların padişahı, oğluna yardım eden yiğide sihirli yüzük verir.

Kedi, köpek ve sıçan kendilerini satın aldığı için oğlana yardım ederler.

B370. Esaretten kurtarılan müteşekkir hayvanlar

Yılan, kendisini kapalı kabın içinden aydınlık dünyaya çıkaran oğlana yardım etme sözü verir.

B421. Yardımcı köpek

Köpek diğer arkadaşlarıyla birlikte gül yüzüğü oğlana götürür.

B422. Yardımcı kedi

Kedi, diğer arkadaşlarıyla birlikte gül yüzüğü oğlana götürür.

B437.2. Yardımcı fare

Sıçan, diğer arkadaşlarıyla birlikte gül yüzüğü oğlana götürür.

B491.1. Yardımcı yılan

Yılanların padişahı, oğlana sihirli yüzük verir. Oğlan yüzük sayesinde padişahın kızını alır.

B505. Hayvandan sihirli obje elde edilir

Yılanların padişahı oğlana sihirli yüzük verir.

B540. Bulmak suretiyle kurtaran hayvanlar

Köpek, kedi ve fare, padişahın sihirli yüzükle altı denizin ötesine gönderdiği oğlanı bulurlar ve birlikte geri dönerler.

B543.2. Hayvan, çalınan eşyaları bulur

Kedi, köpek ve fare oğlanın çalınan sihirli gül yüzüğünü bulup sahibine götürürler. Altın balık insana dönüşerek ölüme terk edilen oğlanı kuyudan çıkarır.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Köpek, kedi ve sıçan iyi bir plan yaparak padişahtan gül yüzüğü çalıp sahibi oğlana götürürler.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde dört başlı ejderha görür.

B872. Çok büyük kuşlar

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde olağanüstü büyüklükte kuşlar görür.

B875.1. Dev gibi yılan

Kurtçuk bir yuvarlanınca boyunduruk gibi bir yılana dönüşür.

B874. Çok büyük balıklar

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde insan yutan büyük balıklar görür.

C320. Kapalı bir nesnenin içine bakma yasağı

Kabaktan yapılmış ağzı kapalı kabı satan adam, oğlana eve gidinceye kadar kabın ağzını açıp içine bakmamasını söyler.

C421. Olağanüstü kocanın sırlarını açıklama yasağı

Padişah, kızına kocası hakkında bildiklerini anlatmasını söyler. Kız, anlatırsa kocasının kendisini öldüreceğini söyler.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Oğlan, eve gidinceye kadar açmaması gereken kabın ağzını açınca içinden bir kurtçuk çıkar ve oğlan çok korkar.

D391. Yılanın insana dönüşmesi

Yılan, insana dönüşür.

D418.2. Kurtçuğun yılana dönüşmesi

Kurtçuk bir yuvarlanınca kocaman bir yılana dönüşür.

D838.4. Büyülü obje yılanların ülkesinden elde edilir

Oğlana sihirli yüzüğü yılanların padişahı verir.

D851.1. Sihirli obje satın alınır

Oğlan iki sihirli sopayı çobanlardan satın alır.

D861. Sihirli obje çalınır

D861.1. Sihirli obje ev sahibi tarafından çalınır

Kız, gizlice kocasının sihirli yüzüğünü alarak padişah babasına gönderir.

D882.1.1. Yardımcı kedi ve köpek sayesinde çalınan sihirli yüzük tekrar elde edilir

Kedi, köpek ve sıçan sihirli yüzüğü padişahtan çalarak asıl sahibi olan oğlana götürürler.

D882.2. Ele geçirilen sihirli nesne hayvanlar tarafından denize düşürülür

Köpek, sudan geçerken sihirli yüzüğü ağzından düşürür.

D956. Sihirli sopa

Oğlan, iki çobandan iki tane sihirli sopa satın alır. Birisi vura vura insanı öldürmekte, diğeri de diriltmektedir.

D1030.1. Sihirle elde edilen yiyecekler

Oğlan, acıktığını gül yüzüğe üç defa tekrar edince bir anda sıcak pilav ve kavun hazır olur.

D1076. Sihirli yüzük

Gül yüzük, insanı bir anda istenilen yere götürmekte ve ne gerekliyse o anda vermektedir.

D1254.1.1. Sihirli değnek çifti

Oğlanın çobanlardan aldığı sopalardan biri insanı vura vura öldürmekte diğeri de diriltmektedir.

D1520.12. Sihirli yüzükle seyahat

Padişah, yüzüğe üç defa tekrar edince oğlanı altı denizin ötesine götürür. Oğlan tekrar sihirli yüzük sayesinde saraya dönüp padişahı aynı yere gönderir.

D1521. Sihirli nesneyle elde edilen olağanüstü hız

Oğlan sihirli yüzük sayesinde bir anda saraya gelir.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Oğlan, sihirli sopayla annesine birkaç defa vurunca ölmüş kadın tekrar dirilir.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Oğlan sihirli yüzüğe üç defa tekrar edince yüzük onu o anda saraya getirir.

D2161. Sihirle iyileşme

Oğlan sihirli sopayla annesini tekrar diriltir.

D2175. Sihirle tedavi

Oğlan sihirli sopayla annesini tekrar diriltir.

E1. Yaşama dönen kişi

Sihirli sopayla dövülen kadın tekrar dirilir.

E11. Döverek diriltme

Oğlan, sihirli sopayla annesine birkaç defa vurunca ölmüş kadın tekrar dirilir.

E64.1. Asayla (değnekle) diriltme

Oğlan, sihirli sopayla annesine birkaç defa vurunca ölmüş kadın tekrar dirilir.

E64.1.1. Ölüm ve yaşam sopası

Oğlan, çobanlardan iki sopa satın alır. Birisiyle dövüldüğünde öldürmekte, diğeriyle dövüldüğünde ise diriltmektedir.

F127.1. Yılanların krallığına seyahat

Oğlan yılanlar padişahının memleketine gider.

F160. Başka dünyanın görünümü

Oğlan, yılanlar padişahının memleketinde dört başlı ejderhalar, olağanüstü büyük kuşlar, insan yutan balıklar, yarısı insana yarısı yaban öküzüne benzeyen heybetli insanlar, boynuzlu insanlar görür.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Oğlan, yılanların padişahından aldığı sihirli yüzük sayesinde canının çektiği yiyeceği yiyebilmektedir.

F167. Diğer dünyanın sakinleri

Yılanların padişahının memleketinde yarısı insana yarısı yaban öküzüne benzeyen heybetli, boynuzlu insanlar vardır.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde dört başlı ejderha görür.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Oğlan, yılanların padişahının memleketinde olağanüstü büyüklükte kuşlar görür.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Oğlan, yılanlar padişahının memleketinde dört başlı ejderhalar, olağanüstü büyük kuşlar, insan yutan balıklar, yarısı insana yarısı yaban öküzüne benzeyen heybetli insanlar, boynuzlu insanlar görür.

F184. Diğer dünyanın kralı

Yılanların padişahı oğlana sihirli bir yüzük verir.

F511.0.9. Hayvan başlı insan

Yılanların padişahının memleketinde yarısı insana yarısı yaban öküzüne benzeyen heybetli insanlar vardır.

F511.3. Boynuzlu insan

Yılanların padişahının memleketinde boynuzlu insanlar vardır.

F558. Boynuzlu adam

Yılanların padişahının memleketinde boynuzlu insanlar vardır.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Köpek, kedi ve sıçan plan yapıp kendilerini satın alan oğlana yardım ederler.

F825. Olağanüstü yüzük

Gül yüzük sihirlidir.

F859. Olağanüstü çubuk

Oğlanın çobanlardan aldığı iki sopa sihirlidir.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Oğlan sihirli sopayla annesini tekrar diriltir.

H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler

Padişah, kızını almak isteyen oğlandan çölü gül bahçesine çevirmesini, kırk katlı imaretler kurmasını ve orada dört yüz karaağaç bulunmasını ister.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Oğlan, satıcı tarafından uyarılmasına rağmen eve gidinceye kadar açmaması gereken kabın ağzını açınca içinden bir kurtçuk çıkar ve oğlan çok korkar.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Köpek, kedi ve sıçan meclis kurup oğlana yardım etme kararı alırlar ve iyi bir plan yapıp sihirli yüzüğü padişahtan çalarlar. Oğlana götürürken yüzüğü suya düşürürler. Buna çok üzülen hayvanları oğlan teselli eder.

K130. İşe yaramaz hayvanların satışı

Oğlan büyük miktarda paralar vererek bir köpek, bir kedi ve bir de sıçan satın alır. Babası buna çok kızar.

K2213. Hain eş

Melike, kocasının sihirli yüzüğünü çalıp babasına gönderir.

K2246.0.1. Hain prenses

Melike, kocasının sihirli yüzüğünü çalıp babasına gönderir.

K2246.1. Hain kral

Oğlanın sihirli yüzüğünü alan padişah oğlandan kurtulmak için onu yüzük vasıtasıyla altı denizin ötesine gönderir.

L111.1. Sürgünden döner ve tahtı ele geçirir

Sürgünden dönen oğlan tahtı ele geçirir.

L123. Yoksul kahraman

Fakir oğlan sihirli yüzük sayesinde padişah olur.

L140. Kötü talih iyiye gider

Oğlan, balığın karnını yarınca kaybettiği sihirli yüzüğü bulur.

L165. Fakir oğlan kral olur

Yoksul adamın oğlu padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Ondan kurtulmak için oğlanı altı denizin ötesine gönderen padişahın kendisi de altı denizin ötesine gönderilir. Oğlan padişah olur.

N203. Şanslı insan

Fakir oğlan sihirli yüzük sayesinde padişah olur.

N211.1. Kayıp yüzük balığın içinde bulunur

Sihirli yüzük köpeğin ağzından suya düşer ve kaybolur. Oğlan, balıkçıların kendine verdiği balığın karnını yarınca sihirli yüzüğünü bulur.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Balıkçılar, farkında olmadan sihirli yüzüğü yutan balığı yakalarlar.

P10. Krallar

Padişah altı denizin ötesine gönderilir.

P11.3. Sihirli nesnenin sahibi kral olur

Fakir oğlan sihirli yüzük sayesinde padişah olur.

P12. Kralların karakteri

Padişah kibirli birisidir.

P16. Kralın saltanatının sonu

Padişah, sihirli yüzük sayesinde altı denizin ötesine gönderilir. Yerine oğlan padişah olur.

P40. Prensesler

Melike, kocasının sihirli yüzüğünü çalıp babasına götürür.

P110. Karalın vezirleri

Padişahın veziri akıllıdır.

P231. Anne ve oğlu

Oğlan annesini zorla padişahın kızını istemeye gönderir.

P234. Baba ve kız

Padişah, kızından kocasının sırlarını söylemesini ister.

P261. Kayınpeder

Kayınpederi oğlandan kurtulmak için onu altı denizin ötesine gönderir.

P265. Damat

Padişah, damadından kurtulmak için onu altı denizin ötesine gönderir.

P412. Çoban

İki çoban, oğlana sihirli sopa satarlar.

P600. Adetler, gelenekler

Oğlan, padişahın kızını istemesi için annesini gönderir. Yaşlı kadın her gün sabah erkenden gidip sarayın kapısının önünü süpürür.

Q111.4.1. Sihirli yüzük vererek mükâfatlandırmak

Yılanların padişahı, oğlunu kurtaran yiğide sihirli yüzük hediye eder.

Q331.2. Kibirlilik cezalandırılır

Oğlan, kibirli padişahı cezalandırır.

Q411. Ölüm cezası

Padişahın kızını ısrarla oğluna isteyen kadın padişahın emriyle öldürülür.

Q431. Sürgün ederek cezalandırma

Oğlan, padişahı altı denizin ötesine göndererek kendisi padişah olur.

Q580. Suça uygun ceza

Oğlan, kendisini altı denizin ötesine gönderen padişahı aynı yere gönderir.

S52. Zalim kayınpeder

Kayınpederi, oğlandan kurtulmak için onu sihirli yüzükle altı denizin ötesine gönderir.

S122. Kamçılayarak öldürme

Yaşlı kadın, padişahın adamları tarafından sopayla vura vura öldürülür.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Oğlan önce kendi memleketinin padişahının kızıyla, sonra da Buhara padişahının kızıyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Padişah, düğün dernekle kızını oğlana verir.

(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme

Oğlan önce kendi memleketinin padişahının kızıyla, sonra da Buhara padişahının kızıyla evlenir.

T254. Sadakatsiz kadın

Melike, kocasının sihirli yüzüğünü çalarak babasına gönderir. Oğlan, kızı bırakır.

V380. Çeşitli dini inanışlar

Adam, oğlunun lüzumsuz yerlere para harcadığını görünce onun cinlendiğini düşünür.

W27. Minnettarlık

Yılanların padişahı, oğlunu kurtaran yiğide sihirli yüzük hediye eder. Kendilerine bir çok para verip satın alan hayvanlar, oğlana yardım ederler.

W137. Meraklılık

Oğlan, eve gidinceye kadar açmaması gereken kapalı kabın ağzını merak ettiği için yolda açar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda yoksul bir adam ile karısı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Annesini bir yanına, karısını bir yanına oturtmuş, murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi kedi, köpek ve sıçandan alın.

Masal Ortasında Geçişi sağlayan Tekerleme (Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme)

Az gitmiş uz gitmişler. Az gitmiş uz gitmiş, bir yere gelmiş.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aylar ve yıllar geçmiş, oğlan büyümüş.

Z64. Atasözleri

Ayağını yorganına göre uzat.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç defa tekrar etmek

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Dört yüz karaağaç

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk katlı imaret, kırk katlı evin kırkıncı katı

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Oğlan altı denizin ötesinden tekrar geri gelir ve padişah olur.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Buhara

1.33. Akıllı Kız

a. Masalın Özeti:

1. Yaşlı adam ile karısı ölünce oğulları yalnız kalır. Oğlan büyüyünce çobanlık yapmaya başlar.

2. Oğlana bir gün rüyasında yaşlı bir adam dileğini sorar. Oğlan da güzel bir eş, inekler, koyunlar ve güzel bir baraka ister.

3. Oğlan uykudan uyanınca hayvanlarını aramak için dağın arkasına geçer. Orada bir çadır görür. Çadırdan çıkan güzel bir kız oğlanı karşılar ve onun eşi olduğunu söyler. Çadırın çevresinde ise hayvanlar vardır.

4. Padişah bir gün avlanırken bu çadıra gelir. Oğlanın karısına âşık olur. Kızı oğlanın elinden almanın planlarını yapmaya başlar.

5. Padişah, oğlana bir oyun oynamayı teklif eder. Her biri sırasıyla üçer defa saklanacaktır. Hangisi bulursa diğerinin her şeyini alacaktır. Oğlan kabul eder.

6. Kız, oğlanı önce bileziğe, sonra yastığa, daha sonra da ibriğe dönüştürür. Padişah hiçbirisinde bulamaz.

7. Saklanma sırası padişaha geçer. Padişah önce köpeğe, sonra kılıca, daha sonra da kamışa dönüşür. Oğlan, karısının yardımıyla padişahı her seferinde bulur.

8. Padişah verdiği sözü tutar; bütün malını mülkünü ve padişahlığı olana devreder.

b. Masaldaki Motifler:

B172. Sihirli kuş

Turgay kuşu insana dönüşür.

B182.1.0.2. İnsana dönüşen köpek

Köpek insana dönüşür.

D141 İnsanın köpeğe dönüşmesi

Oğlan bulamasın diye padişah köpeğe dönüşür.

D169.2. İnsanın turgay kuşuna dönüşmesi

Oğlanın karısı turgay kuşuna dönüşür.

D250. İnsanın imal edilmiş nesneye dönüşmesi

Padişah, oğlan bulamasın diye kılıca dönüşür.

Kız kocasını yastığa dönüştürür.

D263. İnsanın süs eşyasına dönüşmesi

Kız, kocasını bileziğe dönüştürür.

(T)D252.1. İnsanın ibriğe dönüşmesi

Kız, kocasını ibriğe dönüştürür.

D224. İnsanın kamışa dönüşmesi

Padişah, oğlan bulamasın diye kamışa dönüşür.

D341. Köpeğin insana dönüşmesi

Köpeğe dönüşen padişah tekrar insana dönüşür.

D430. Nesnenin insana dönüşmesi

Yastığa dönüşen oğlan tekrar insana dönüşür. İbriğe dönüşen oğlan tekrar insana dönüşür. Kılıca dönüşen padişah tekrar insana dönüşür.

D431.7. Kamışın insana dönüşmesi

Kamışa dönüşen padişah tekrar insana dönüşür.

D432.3. Mücevherin insana dönüşmesi

Bileziğe dönüşen oğlan tekrar insana dönüşür.

D645. Kahramanı test etmek için dönüşüm

Padişah ile oğlan saklambaç oynarlar. Oyunda kaybeden her şeyini diğerine verecektir. Padişah sırasıyla köpeğe, kılıca ve kamışa dönüşür.

(T)D965.20. Sihirli kamış

Kamış insana dönüşür.

D1021. Sihirli tüy

Dev, oğlana sihirli tüy verir.

D1074. Sihirli bilezik

Bilezik, insana dönüşür.

D1081. Sihirli kılıç

Kılıç, insana dönüşür.

D1711. Sihirbaz

Oğlanın karısı, kendisini ve başka bir insanı istediği nesneye ve hayvana dönüştürebilmektedir. Padişah, istediği nesneye ve hayvana dönüşebilmektedir.

D1711.7. Büyücü olarak kral

Padişah, istediği nesneye ve hayvana dönüşebilmektedir.

D1712. Kahin

Oğlanın karısı padişahın neye dönüştüğünü ve nerede bulunduğunu bilmektedir.

D1870. Sihirli gizlenme

Padişah ile oğlan saklambaç oynarlar. Her ikisi de nesne ve hayvanlara dönüşerek gizlenirler.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Oğlana rüyasında yaşlı bir adam ne istediğini sorar. Oğlan bir hanım, küçük bir kulübe ve biraz da hayvan ister. Oğlan uykudan uyanınca istediği şeylerin hazır olduğunu görür.

F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar

Oğlanın karısı olağanüstü güzelliktedir. Padişah onu görünce âşık olur ve oğlanın elinden almanın çaresine bakar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Oğlanın karısı olağanüstü güzelliktedir. Padişah onu görünce âşık olur ve oğlanın elinden almanın çaresine bakar.

F660. Olağanüstü hünerler

Kız ile padişah istedikleri nesneye ve hayvana dönüşebilmektedirler.

(T)F789.5. Olağanüstü yastık

Yastık, insana dönüşür.

F815. Olağanüstü bitkiler

Kamış, insana dönüşür.

F827.6. Olağanüstü bilezik

Bilezik, insana dönüşür.

F833. Olağanüstü kılıç

Kılıç, insana dönüşür.

(T)F866.10. Olağanüstü ibrik

İbrik insana dönüşür.

F1068. Realist rüya

Oğlana rüyasında yaşlı bir adam ne istediğini sorar. Oğlan bir hanım, küçük bir kulübe ve biraz da hayvan ister. Oğlan uykudan uyanınca istediği şeylerin hazır olduğunu görür.

G202. Yardımsever büyücü

Oğlanın akıllı büyücü karısı, padişah ile saklambaç oynayan kocasına yardım eder ve oğlan padişah olur.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Oğlanın akıllı büyücü karısı, padişah ile saklambaç oynayan kocasına yardım eder ve oğlan padişah olur.

J152. Bilge kişilerden öğrenilen bilgi

Akıllı kız, kocasına padişahın saklandığı yerleri öğretir.

J1112. Akıllı eş

Oğlanın karısı çok akıllıdır. Hiç görmeden padişahın nerede saklandığını bilir.

K2246.1. Hain kral

Padişah, oğlanın karısını ve hayvanlarını görünce hepsine heveslenir ve kandırıp oğlanın elinden almaya çalışır.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Yoksul ve kimsesiz oğlan çobanlık yapmaktadır.

L123. Yoksul kahraman

Yoksul oğlan, rüyasındaki yaşlı bir adam sayesinde çok güzel ve akıllı bir kızla evlenir. Bu kızın bilgeliği sayesinde de padişah olur.

L140. Kötü talih iyiye gider

Kimsesiz ve yoksul olan oğlan, rüyasındaki yaşlı adamın yardımıyla bir eşe, hayvanlara ve bir kulübeye sahip olur.

L165. Fakir oğlan kral olur

Yoksul ve kimsesiz olan oğlan sonunda padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Oğlanın karısını ve mallarını almak isteyen padişah, tahtı dahil her şeyini kaybeder. Oğlan padişah olur.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Padişah verdiği sözü tutar ve tahtıyla birlikte bütün mal varlığını oğlana devreder.

N9.1. Kumarbaz her şeyini kaybeder

Oğlanın karısını ve mallarını elinden almayı düşünen padişah, oğlana saklambaç oynamayı teklif eder. Kendisi kazanırsa oğlanın karısını ve mallarını alacaktır. Kaybederse tahtını ve bütün mal varlığını oğlana bırakacaktır. Oğlan kazanır ve padişahın her şeyini elinden alır.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Yoksul oğlanın rüyasına giren aksakal, ona istediği şeyleri hemen verir.

N203. Şanslı insan

Yoksul oğlan, rüyasındaki yaşlı bir adam sayesinde çok güzel ve akıllı bir kızla evlenir. Bu kızın bilgeliği sayesinde de padişah olur.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Padişah, tahtını devredeceği oğlan ile avlanırken tesadüfen karşılaşır.

(T)N844.3. Yardımcı Hızır

Oğlanın rüyasına giren yaşlı aksakal, oğlana dilediği her şeyi verir.

N845. Yardımcı büyücü

Oğlanın akıllı büyücü karısı, padişah ile saklambaç oynayan kocasına yardım eder ve oğlan padişah olur.

P10. Krallar

Padişah, oğlanın karısına âşık olur.

P11. Kralların seçimi

Yoksul oğlan, padişahı yenince padişah tahtını ona devreder.

P12. Kralların karakteri

Padişah açgözlü birisidir.

P15.2. Kral, insanların karılarını kendisi için talep eder

Padişah, oğlanın karısını elinden almayı planlar.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Yoksul oğlan, padişahı yenince padişah tahtını ona devreder.

P210. Karı-koca

Akıllı kız, padişah ile saklambaç oynayan kocasına yardım eder.

P412. Çoban

Yoksul ve kimsesiz oğlan çobanlık yapmaktadır.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Yoksul ve kimsesiz oğlan çobanlık yapmaktadır.

P414. Avcı

Padişah ava çıkar.

P634. Ziyafetler

Oğlan ile karısı, kulübelerine gelen padişaha ziyafet çekerler.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Padişah, saklambaç oyununu kaybedince tahtını ve bütün mal varlığını oğlana devreder.

T15. İlk görüşte âşık olma

Padişah, oğlanın karısını görünce âşık olur.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Padişah, oğlanın karısına âşık olur.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Oğlan, büyücü bir kızla evlenir.

V50. Dua

Oğlan, rüyasına giren aksakala istediği şeyleri söyleyince ihtiyar adam dua eder ve "Git oğlum, niyetine ulaştın!" der.

V52.4. Nesneler dua ile temin edilir

Oğlanın rüyasına giren aksakal dua edince oğlan istediği şeylere kavuşur.

(T)V206. Hz. Hızır

Oğlanın rüyasına giren aksakal, oğlana istediği her şeyi verir.

V254. Selamlaşma

Padişah, oğlan ile karısına selam verir.

W34. Bağlılık

Kız, kocasına bağlıdır.

W151. Açgözlülük

Padişah açgözlü birisidir.

W157. Namussuzluk

Padişah, oğlanın karısını elinden almayı planlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, geçmiş zamanlarda yaşlı bir adam ile karısı yaşıyorlarmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Yiyip İçip Murada Ermek)

Yiğit ise onun yerine padişah olmuş ve maksadına ulaşmış.

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Beyaz sap, beyaz benek, beyaz kamış

Siyah (kara): Kara köpek, kara sap

Yeşil: Yeşil kamış

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üçüncü gün, üç defa saklanmak, üç defa gelmek

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kılıç

1.34. Kulal Eke

a. Masalın Özeti:

1. Çömlekçilik yapan Kulal Eke, evini zor geçindirmektedir. Hırçın ve inatçı olan karısı bir gün onu evden kovar.

2. Kulal Eke gidip kendini ırmağa atar. Gözlerini açtığında kendini ırmağın ortasında bir adacıkta bulur.

3. O sırada devlerin padişahı uçarak gelir. Tam pençe atacakken Kulal Eke onun ayağına yapışır. Kuş havalanır.

4. Bir gün boyunca yol alırlar. Kuş yorulunca ayaklarını bırakması için Kulal Eke'ye yalvarmaya başlar. Kulal Eke kabul etmez.

5. Birlikte devin mekânına giderler. Mağaraların içi altın ve gümüş doludur.

6. Kulal Eke bir heybe dolusu altın alır, devin yardımıyla evine döner.

7. Açgözlü, çok zengin olan komşusu, Kulal Eke'ye birden zengin olmasının sırrını sorar. Kulal Eke de, çok uzak bir memlekette mescide imam olduğunu, zengin olan cemaatin kendisine bir heybe dolusu altın verdiğini söyler.

8. Zengin adam gidip o mescide imam olmak istediğini söyler. Kulal Eke ile birlikte yola çıkarlar ve devlerin mekânına ulaşırlar. Bir ağaca çıkıp devlerin gelmelerini beklerler.

9. Zengin adam devleri görünce korkusundan ağaçtan düşer ve ölür. Kulal Eke iki heybeye altın doldurup evine döner, birini ölen adamın karısına verir.

b. Masaldaki Motifler:

D812.11. Sihirli obje devden alınır

Dev, zor gününde yardımına gitmek için Kulal Eke'ye sihirli tüy verir.

D860. Sihirli objenin kaybolması

Kulal Eke devin verdiği sihirli tüyü kaybeder.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Kulal Eke kuş kılığındaki devle birlikte onların mekânına gider.

F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş

Kulal Eke kuş kılığındaki devle birlikte onların mekânına gider.

F160. Başka dünyanın görünümü

Devlerin kırk mağarası ağzına kadar altın ve gümüşle doludur. Kırk kazanda yemek pişmektedir. Kırk dev bir çınarın altında oturup sohbet etmektedirler.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Devlerin mekânında bulunan kırk mağara altın ve gümüş doludur.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Devlerin padişahı, Kulal Eke'yi kebap yapıp maiyetindeki devlere yedireceğini söyler.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Devlerin kırk mağarası ağzına kadar altın ve gümüşle doludur. Kırk kazanda yemek pişmektedir. Kırk dev bir çınarın altında oturup sohbet etmektedirler.

F531.1.8. Hayvan şeklindeki dev

Kulal Eke'yi kendi memleketine götüren dev kuş şeklindedir.

F531.4. Devlerin muazzam mülkiyetleri

Devlerin mekânında bulunan kırk mağara altın ve gümüş doludur.

F531.5.1.1.2. Dev insanı sırtında taşır

Dev, Kulal Eke'yi bir anda memleketine getirir.

F531.5.6. Devin insanlara hediyesi

Dev, Kulal Eke'ye sihirli tüy verir.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Devler dağlık bir yerde yaşamaktadırlar.

F531.6.7.1. Devin sahip olduğu hazine

Devlerin mekânında bulunan kırk mağara altın ve gümüş doludur.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Kırk dev uçarak geldiğinde gökyüzünü karanlık bürür.

F881.1.1. Devasa kazan

Devlerin mekânında kırk büyük kazanda yemekler pişmektedir.

G11.2. Yamyam dev

Devlerin padişahı, Kulal Eke'yi kebap yapıp maiyetindeki devlere yedireceğini söyler.

G126. Hayvan şeklindeki kocaman dev

Kulal Eke'yi kendi mekânlarına götüren dev kocaman bir kuş şeklindedir.

G156. Devlerin kralı

Devlerin padişahı kuş şeklindedir.

G157. Devasa dev şaşılacak derecede hızlıdır

Dev, oğlanı bir anda memleketine getirir.

G312. Yamyam dev

Devlerin padişahı, Kulal Eke'yi kebap yapıp maiyetindeki devlere yedireceğini söyler.

G353. Kuş şeklindeki dev

Devlerin padişahı kuş şeklindedir.

G570. Dev korkutulur

Kulal Eke devlerin padişahını korkutur ve heybesinin gözlerini altınla doldurur.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Çömlekçilik yapan adamın adı Kulal Eke'dir.

H1289.3. Devlerin ülkesinde araştırma

Zengin adam altın getirmek için Kulal Eke ile birlikte devlerin ülkesine gider.

H1410. Korkunç bir yerde durma

Kulal Eke ile zengin adam devlerin mekânında bir ağaca çıkarlar. Devler gelip ağacın altında sohbet etmeye başlarlar. Zengin adam korkusundan aklını kaybedip aşağı düşer ve ölür. Kulal Eke devlerin altınlarından alıp evine döner.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Kulal Eke uzak bir memlekette küçük bir mescitte imamlık yapanlara heybeyle altın verildiğini söyleyince zengin adam inanır ve kendisini de oraya götürmesini ister.

L140. Kötü talih iyiye gider

Karısının çenesinden ve yoksulluktan usanıp kendini ırmağa atan Kulal Eke sonunda devlerin mekânına gider ve bir heybe altınla evine döner.

L420.0.1. Cezalandırılan aşırı hırs

Açgözlü zengin adam daha fazla altına sahip olmak için Kulal Eke'yle birlikte devlerin yurduna gider. Devleri görünce korkusundan ağaçtan düşüp ölür.

N330. Kaza ile öldürme veya ölüm

Zengin adam ağaçtan düşerek ölür.

N512. Mağaranın içindeki hazine

Devlerin mekânındaki kırk mağara ağzına kadar altın ve gümüşlerle doludur.

P150. Zengin insanlar

Zengin adam Kulal Eke ile birlikte devlerin mekânına gider ve korkusundan ağaçtan düşüp ölür.

P210. Karı-koca

Karısı, Kulal Eke'yi evden kovar.

Q272. Para hırsı cezalandırılır

Zengin adam daha çok para kazanmak için Kulal Eke ile birlikte devlerin mekânına gider ve korkusundan ağaçtan düşüp ölür.

T251. Şirret kadın

Kulal Eke, karısı tarafından evden kovulur.

T256. Karı koca arasındaki tartışmalar

Kadın, olur olmaz her şey için kocasıyla kavga etmektedir.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Kulal Eke, hırçın, inatçı ve kavgacı karısından bıkarak kendini ırmağa atar.

W127. Huysuzluk

Kulal Eke'nin karısı oldukça inatçı, geveze ve kavgacı birisidir.

W151. Açgözlülük

Zengin adam çok açgözlüdür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda Kulal Eke adında birisi varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Böylece Kulal Eke karısıyla birlikte murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Yürüye yürüye gitmişler, az gitmişler uz gitmişler.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Can tatlı ya ..."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, kırk kazan, kırk mağara, kırk taraf, kırk dev

Z183. Sembolik isimler

Çömlekçilik yapan adamın adı Kulal Eke'dir.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Devlerin mekânına giden Kulal Eke altınlarla geri döner.

1.35. Ayperi

a. Masalın Özeti:

1. Hüsenbay adında fakir bir yiğit gördüğü rüyayı yorumlatmak için Ayperi'yi aramaya gider.

2. Yolda iki atlıyla karşılaşır. Arkadaki atlıyı atından indirir ve kendisi binip öndekiyle birlikte bir şehre varırlar. Bağa girdiklerinde öndeki atlı yiğit bir anda çok güzel bir peri kızına dönüşür. Adı Ayperi'dir.

3. Ayperi'nin güzelliği padişahın kulağına ulaşır. Padişah, kızı alabilmek için Hüsenbay'ı ortadan kaldırmanın çarelerini aramaya başlar.

4. Hüsenbay'ı pars sütü getirmeye gönderir. Hüsenbay, Ayperi'nin yardımıyla bu zor görevi başarır.

5. Padişah, Hüsenbay'dan ya karısını vermesini ya da kendisine de aynı güzellikte peri kızı bulmasını ister.

6. Hüsenbay, Ayperi'nin yardımıyla bu görevi de başarır. Kırk peri kızı getirir. Günperi adlı kızı evde bırakıp, padişaha tam otuz dokuz peri kızı götürür. Periler güvercine dönüşüp kaçarlar.

7. Padişah, Hüsenbay'dan kesin olarak kurtulmak için onu öbür dünyaya, ölen babasından haber getirmeye gönderir.

8. Hüsenbay, öbür dünyaya gidip geldiğini, Ayperi'nin yardımıyla padişaha inandırır. Padişah da gitmek ister.

9. Padişah ile yakın adamları odunların üzerine çıkarlar. Odunlar yakılır. Böylece halk zalim padişahtan kurtulur.

10. Hüsenbay padişah olur, Ayperi ile Günperi de vezirleri olurlar. Ayperi, Hüsenbay'a rüyasının gerçekleştiğini söyler.

b. Masaldaki Motifler:

B184.1.1.3. Dünyadaki en hızlı at

Hüsenbay'ın bindiği atın ayakları yere bazen değmektedir. Rüzgarından ırmaklar hem buz tutmakta hem de buzları çözülmektedir. Kuşları geçer, rüzgarları geçer ve kahramanı göz açıp yumuncaya kadar istenilen yere ulaştırır.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Hüsenbay, iki parsla birlikte padişahın sarayına gelir.

B431.4. Yardımcı pars

Hüsenbay'ın pars sütü getirdiğine padişahın inanması için iki pars yiğitle birlikte saraya gelir.

B557. Binilen sıra dışı at

Hüsenbay, olağanüstü hızlı giden atla bir anda istediği yere ulaşır.

D11. Kadının erkeğe dönüşmesi

Ayperi erkeğe dönüştükten sonra Hüsenbay'la karşılaşır.

D12. Erkeğin kadına dönüşmesi

Yiğit bahçeden içeri adım atar atmaz çok güzel bir kıza dönüşür.

D812.5. Sihirli obje periden alınır

Ayperi ve Günperi, Hüsenbay'a saçlarından birer kıl vererek giderler.

D931. Sihirli kaya (taş)

Yaşlı kadının evinin duvarları yanıp duran taşlardan yapılmıştır.

D991. Sihirli kıl, saç

Ayperi ve Günperi, Hüsenbay'a saçlarından birer sihirli kıl verirler.

D1712.3. Rüyaların yorumlanması

Hüsenbay gördüğü rüyayı yorumlaması için imamın yanına gider. İmam da onu Ayperi'ye gönderir. Ayperi, Hüsenbay'ın rüyasını yorumlar.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Ayperi erkeğe ve kadına dönüşebilmektedir. Otuz dokuz peri güvercine dönüşebilmektedirler.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Hüsenbay bataklığın yanında korku içinde beklerken yanında birden bir adam peyda olur.

D2140. Varlıkların sihirle kontrolü

Adam bağırınca yanına bir sürü pars toplanır.

D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol

Adam bağırınca yanına bir sürü pars toplanır.

E80. Hayat suyu

Yaşlı kadının peri kızları ab-ı hayat suyunda yıkanırlar.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Ayperi, Hüsenbay'ı peri kızı getirmesi için Yanar dağa gönderir.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Ayperi'nin yaşadığı yer altı aylık uzaklıktadır.

F160. Başka dünyanın görünümü

Yanar dağın eteğinde bulunan yaşlı kadının evinin duvarları yanıp duran taşlardan yapılmıştır. Yaşlı kadının heybeti dünyayı kaplamaktadır ve etrafında her çeşit kemikler bulunmaktadır.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Ayperi'nin olağanüstü güzellikte bir bağı vardır.

F163.3. Diğer dünyada ev

Yaşlı kadının evinin duvarları yanıp duran taşlardan yapılmıştır.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Yanar dağın eteğinde bulunan yaşlı kadının evinin duvarları yanıp duran taşlardan yapılmıştır. Yaşlı kadının heybeti dünyayı kaplamaktadır ve etrafında her çeşit kemikler bulunmaktadır.

F214. Tepe üzerinde perilerin yaşamı

Periler Yanar dağın eteğinde yaşamaktadırlar.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Ayperi'nin bağı olağanüstü güzelliktedir.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Ayperi bağda yaşamaktadır. Diğer periler Yanar dağın eteğinde yaşamaktadırlar.

F231.1. Perilerin kolları ve elleri

Ayperi olağanüstü güzelliktedir ve elleri pamuk gibi bembeyazdır.

F233.6. Beyaz güzel peri

Ayperi olağanüstü güzelliktedir.

F234.1.15.2. Güvercin şeklindeki peri

Otuz dokuz peri güvercine dönüşüp uçarak giderler.

F234.2.5. Güzel, genç bir kadın şeklindeki peri

Ayperi güzel bir peri kızıdır.

F263. Perilerin ziyafetleri

Kırk peri kızının annesi olan yaşlı kadın, Hüsenbay'a ziyafet üstüne ziyafet çeker.

F282. Periler havada seyahat ederler

Ayperi, Günperi ve diğer otuz dokuz peri uçabilmektedirler.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Oğlanın karısı Ayperi'dir.

F302. Peri sevgili

Padişah Ayperi'ye âşık olur.

F329.4. Ölümlülerle ikamet eden periler

Ayperi, Hüsenbay ile yaşamaktadır.

F340. Perilerin hediyeleri

Ayperi ve Günperi Hüsenbay'a saçlarından birer tane sihirli kıl verirler.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Hüsenbay'a karısı Ayperi, Günperi ve diğer otuz dokuz perinin annesi yardım ederler.

F347. Perilerden nasihat

Ayperi, Hüsenbay'a canını sıkmaması konusunda nasihat eder.

F552.3. Olağanüstü beyaz güzel el

Ayperi olağanüstü güzelliktedir ve elleri pamuk gibi bembeyazdır.

F555. Olağanüstü saç

Ayperi ve Günperi, Hüsenbay'a saçlarından birer sihirli kıl verirler.

F556. Olağanüstü ses

Adam, Hüsenbay'ın ömründe duymadığı bir sesle bağırır. Sesten kamışların boynu bükülür, ormandaki dalların yaprakları dökülür. Bir anda etrafını parslar sararlar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Ayperi olağanüstü güzelliktedir.

(T)F615.2.1.1. Güçlü adam pars sütüne ulaşmak için yola çıkar

Hüsenbay pars sütü getirmek için "Giden batar" yolundan büyük bataklığın yanına gider.

F771. Olağanüstü kale (saray, ev)

Yaşlı kadının evinin duvarları yanıp duran taşlardan yapılmıştır.

F809.6.1. Yanan taşlar

Yaşlı kadının evinin duvarları yanıp duran taşlardan yapılmıştır.

F818. Olağanüstü bahçe

Ayperi'nin bağı olağanüstü güzelliktedir.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Hüsenbay, Ayperi'ye başından geçenleri anlatır.

H617. Rüyaların sembolik olarak yorumlanması

Rüyasında Hüsenbay'ın başından ayın doğması sağ kol veziri Ayperi'yi, ayağından

güneşin doğması sol kol veziri Günperi'yi, Çolpan yıldızının göbeğini mekân tutması ise sonradan kavuştuğu padişahlığı temsil etmektedir.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, Hüsenbay'dan pars sütü getirmesini, peri kızı getirmesini ve ölmüş babasından haber getirmesini ister.

H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi

Hüsenbay'a zor görevlerinde Ayperi ve Günperi yardım ederler.

H1010. Yerine getirilmesi mümkün olmayan vazifeler

Padişah, Hüsenbay'dan öbür dünyaya gidip babasından haber getirmesini ister.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah, Hüsenbay'dan pars sütü getirmesini, peri kızı getirmesini ve ölmüş babasından haber getirmesini ister.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

Padişah, Hüsenbay'dan kurtulmak için pars sütü getirmesini, peri kızı getirmesini ve ölmüş babasından haber getirmesini ister.

H1212. Araştırma yalandan hastalık yüzünden kararlaştırılır

Padişah yalandan hastalanır ve Hüsenbay'ın ölmesi için onu pars sütü getirmeye gönderir.

H1217.1. Araştırma rüyanın yorumlanması için kararlaştırılır

Hüsenbay gördüğü rüyayı yorumlaması için imamın yanına gider. İmam da onun Ayperi'nin yanına gitmesini söyler. Hüsenbay, Ayperi'yi bulmak için sefere çıkar.

H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler

Hüsenbay, istenilen şeyleri Ayperi ve Günperi'nin yardımlarıyla bulur.

H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir

Hüsenbay pars sütü getirince peri kızı ve padişahın ölmüş babasından haber getirmesi için iki kere daha görevlendirilir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Hüsenbay peri kızlarını getirmek için Yanar dağa gider.

H1252.4. Kral, babasına haber göndermek için kahramanı öbür dünyaya gönderir

Padişah, babasına haber göndermek için Hüsenbay'ı öbür dünyaya gitmekle

görevlendirir.

H1361.1. Kaplan sütünü araştırma

Hüsenbay pars sütü getirmek için "Giden batar" yolundan büyük bataklığın yanına gider.

J155. Kadınlardan öğrenilen bilgi (akıl)

Hüsenbay'a padişahın istediği şeyleri nasıl getireceğini karısı öğretir.

J155.4. Danışman olarak kadın eş

Hüsenbay aradığı şeyleri nasıl bulacağını karısına sorar.

J1112. Akıllı eş

Hüsenbay, akıllı karısının öğrettiği gibi yapar ve padişahı oyuna getirir.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Hüsenbay, parsların kulağına eğilip bir şey söyleyince parslar sessizce geri dönüp şehri terk ederler.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Padişah, Hüsenbay'ın gerçekten öbür dünyaya gidip geldiğine inanır.

K130. İşe yaramaz hayvanların satışı

Pazardaki adamlar Hüsenbay'a yürümeye bile gücü olmayan zayıf bir at satarlar. İnsanlar at için yüz altın veren Hüsenbay'la dalga geçerler.

K955. Yakarak öldürme

Hüsenbay ile peri karısının oyununa gelen padişah odunların üzerinde yanarak ölür.

K1601. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

Hüsenbay'dan kurtulmak isteyen padişah, onun gidip öbür dünyadan haber getirmesini ister. Hüsenbay, kırk gün sonra padişahın huzuruna çıkarak öbür dünyaya gidip geldiğini söyler. Buna inanan padişah da öbür dünyaya gidip gelmek ister ve yanarak ölür.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Hain vezir, Hüsenbay'ın ölmesi için onun tehlikeli işlerle görevlendirilmesini söyler.

K1945. Yalandan hastalıkla sahtekarlık

Padişah yalandan hastalanır ve Hüsenbay'ın ölmesi için onu pars sütü getirmeye gönderir.

K2246.1. Hain kral

Padişah, Hüsenbay'ı öldürüp karısını elinden almak ister.

K2248. Hain vezir

Vezir, Hüsenbay'ın ölmesi için zor işlerle görevlendirilmesini ister.

L113.5. Oduncu kahraman

Hüsenbay odunculuk yaparak geçimini sağlamaktadır.

L114.4. Hilekar kahraman

Hain vezir, Hüsenbay'ın ölmesi için onun tehlikeli işlerle görevlendirilmesini söyler.

L121. Aptal kahraman

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Çobanın kızı, padişah Hüsenbay'la evlenir.

L165. Fakir oğlan kral olur

Hüsenbay padişah olur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Hüsenbay'ı öldürmek isteyen padişahın kendisi ölür.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Padişah ve veziri, Hüsenbay'a zor görevler vererek öleceğini zannederler. Ama Hüsenbay verilen bütün görevleri başarıyla yerine getirir.

N122.0.1. Yolların seçimi

Hüsenbay'ın karşısına dört yol çıkar. Bunlar "Giden gelir", "Giden gelmez", "Giden batar", "Giden batmaz" yollarıdır. Hüsenbay "Giden batar" yolundan gider.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Kendi memleketinde odunculuk yapan Hüsenbay gittiği ülkenin padişahı olur.

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Padişah oluncaya kadar Hüsenbay'a peri karısı yardım eder.

N203. Şanslı insan

Odunculuk yapan Hüsenbay sonunda padişah olur.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Hüsenbay, Ayperi ile tesadüfen karşılaşır.

N815. Yardımcı peri

Hüsenbay'a karısı Ayperi, Günperi ve diğer otuz dokuz perinin annesi yardım ederler.

N820. Yardım eden insanlar

Hüsenbay'a bataklığın yanındaki adam yardım eder.

P10. Krallar

Padişah, Hüsenbay'ın karısını almaya çalışır.

P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir

Halk, Hüsenbay'ı padişah olarak seçer.

P12. Kralların karakteri

Padişah zalim ve kolay aldanan bir ahmaktır.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah zalim ve kolay aldanan bir ahmaktır.

P15.2. Kral, insanların karılarını kendisi için talep eder

Padişah, Hüsenbay'ın karısını elinden almaya çalışır.

P16. Kralın saltanatının sonu

Hüsenbay, hain padişahı kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

P110. Karalın vezirleri

Vezir kurnaz ve hain birisidir.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

İmam kibirli ve para gözlü birisidir.

P210. Karı-koca

Hüsenbay ile karısı padişahı oyuna getirerek öldürürler.

P232. Anne ve kızları

Perilerin annesi, Hüsenbay'a yardım etmeleri için kırk kızını onun evine gönderir.

(T)P252.9. Kırk kız kardeş

Günperi'nin kırk tane kardeşi vardır.

P634. Ziyafetler

Kırk peri kızının annesi olan yaşlı kadın, Hüsenbay'a ziyafet üstüne ziyafet çeker.

Q6.1. Aptallık ölüm getirir, sükunet şans getirir

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder.

Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Padişah, pars sütü getiren Hüsenbay'a altın verir.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Halk, zalim padişahı kandırarak öldüren Hüsenbay'ı padişah yapar.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Hüsenbay padişah olduktan sonra kendisine yardım eden Ayperi'yi sağ kol veziri, Günperi'yi de sol kol veziri yapar.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Hüsenbay'dan kurtulmak için onu öbür dünyadan haber getirmeye gönderen padişah, Hüsenbay'ın oyununa gelir ve kendisi ölür.

Q411. Ölüm cezası

Hüsenbay'ın karısını almayı planlayan padişah odunların üzerinde yakılarak öldürülür.

Q411.10. Düşüncesizliğin (akılsızlığın) cezası ölümdür

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

Q414. Diri diri yakarak cezalandırma

Hüsenbay, hain padişahı kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

R117. Yanmadan kurtarılma

Padişah, meydana odun yığdırır ve Hüsenbay'ı üzerine oturtup ateş yaktırır. Alevler yükselmeye başlayınca Ayperi ile Günperi uçarak gelip Hüsenbay'ı dumanların arasından çıkarırlar ve gizlice eve götürürler.

S112. Yakarak öldürme

Hüsenbay, padişahı kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

T11. Görmeden âşık olma

Padişah, Hüsenbay'ın karısına görmeden âşık olur.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Padişah, Hüsenbay'ın karısına âşık olur.

T100. Evlilik

Hüsenbay önce Ayperi ile birlikte yaşar, sonra da bir çobanın kızıyla evlenir.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Hüsenbay, önce Ayperi ile evlenir.

T121.8. Kral sıradan bir kızla evlenir

Sonradan padişah olan Hüsenbay, bir çobanın kızıyla evlenir.

T132. Evlilik için hazırlıklar

Padişah, düğünün başlayacağını bildirmek için meydanda karney ve surney çaldırır.

(T)T145.1.9. Kırk kız ile evlenme

Padişahın kırk karısı vardır.

T210.1. Sadık kadın

Ayperi, Hüsenbay'a bağlı birisidir.

V254. Selamlaşma

Hüsenbay, imama ve yaşlı kadına selam verir.

(T)V302. Kur'an-ı Kerim üzerine yemin etme

Yalanım varsa Kur'an çarpsın.

W34. Bağlılık

Ayperi, kocasına bağlıdır.

W157. Namussuzluk

Padişah, Hüsenbay'ın karısını elinden almaya çalışır.

W165. Yersiz gurur

İmam, Hüsenbay yoksul olduğu için onun selamını almaz.

W185. Zor kullanma

Hüsenbay'ın öldüğünü zanneden padişah, zorla karısına sahip olmaya çalışır. Bileğinden tutup kendine çeker.

X540. Deli adama ait komiklikler

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir var iken bir yok iken, hem aç iken hem tok iken eski zamanların birinde Hüsenbay adında yoksul, biçare bir yiğit varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Memleketi adaletle ve akıllıca yönetmiş, murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Padişahı mutluluk içinde bırakın da şimdi haberi Ayperi ile Günperi'den alın.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, kuş uçmayan çöllerden, insan yürümeyen yollardan geçmiş.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan günler ve aylar geçivermiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"... ne ben tarif edeyim, ne de siz duymuş olasınız."

Z64. Atasözleri

Sabredersen ham meyve helva olur.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz peri

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz gün

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, Kırk koyun, kırk çarek tahıl, kırk günlük çöl

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Hüsenbay, öbür dünyaya gidip gelmek için padişahtan kırk gün mühlet ister.

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

Yirmi gün mühlet istemek, yirmi gün, yirmi koyun, yirmi çarek tahıl

Z253. Budala kahraman

Padişah, mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Hüsenbay, gittiği her zor görevden sağ salim geri döner.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Zulmet şehri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Yanar dağ, Yutar göl

1.36. Gül, Senaber'e Ne Yaptı; Senaber, Gül'e Ne Yaptı?

a. Masalın Özeti:

1. Padişah, kendisi öldükten sonra üç oğlunun sefere çıkmasını söyler ve birkaç gün sonra ölür. Yerine büyük oğlu padişah olur.

2. Büyük şehzade hazırlık yapar ve sefere çıkar. Babasının kesinlikle gitmeyiniz dediği giden gelmez yolundan gider. Her tarafı altın olan bir geyiğe rastlar. Yakalamak için kovalar ve onun arkasından bir bağa girer. Burada bir peri kızıyla satranç oynar, yenilir. Peri kızının emrine girer, bağda işçi olur.

3. Ortanca şehzade, ağabeyinden haber almak için yola çıkar. Aynı geyiği görür ve kovalayarak bağa gelir. Periye o da yenilir ve bağda işçi olur.

4. Küçük şehzade de hazırlık yapıp ağabeylerinin arkasından gider. Geyiği kovalayıp bağa girer. Peri kızını satrançta yener ve ağabeylerini memleketlerine gönderir.

5. Küçük şehzade, padişah olan babasından gidip peri kızını ister. Padişah, "Gül Senaber'e ne yaptı, Senaber Gül'e ne yaptı?" sorusunun cevabını getirmesi şartıyla kızını vereceğini söyler.

6. Oğlan yola çıkar. Bir kartalın yavrularını yemek üzere olan ejderhayı öldürür. Anne kartal da bu iyiliğine karşılık olarak şehzadeyi, soruya cevap bulabileceği şehre götürür. Ona her şeyi öğretir.

7. Şehzade, yaşlı bir adamın evinde misafir olur. Bu adamın adı Senaber, karısının adı da Gül'dür. Senaber, Gül'ü çok sevmektedir. Gül ise oynaşıyla aldatarak Senaber'e ihanet eder. Senaber, Gül'ü kuşa dönüştürür.

8. Sorunun cevabını alan şehzade padişahın yanına döner. Kızla evlenir ve kendi şehrine gider, orada padişah olur.

b. Masaldaki Motifler:

B15.3.2.1. Altın veya gümüş boynuzlu geyik

Sihirli geyiğin boynuzları ve bütün tüyleri altındandır.

B122.1. Nasihat eden kuş

Kartal, şehzadeye yaşlı adamın evinde yapması gerekenler konusunda nasihat eder.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Kartal yavruları dile gelerek olağanüstü yaratığı şehzadenin öldürdüğünü annelerine

söylerler.

B122.5. Akıllı anne kartal

Kartal, yavrularını olağanüstü yaratıktan kurtaran şehzadeye yol gösterir, yardım eder. Yaşlı adamın evinde yapması gerekenler konusunda nasihat eder.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

Kartal yavruları dile gelerek olağanüstü yaratığı şehzadenin öldürdüğünü annelerine söylerler.

B134.1. Köpekler kadınların sadakatsizliğini ortaya çıkarır

Gül, kocası Senaber'i başka bir adamla aldatır. Adam gece yarısı elinde baltayla Senaber'i öldürmeye gelir. Gül kapıyı açar. Senaber'in köpeği adamı öldürür. Senaber, köpeğinin sayesinde böylece karısının kendisini aldattığını öğrenmiş olur.

B143.0.7. Kehanet gösteren kartal

Kartal, şehzadenin şehirde ve yaşlı adamın evinde nelerle karşılaşacağını önceden söyler.

B151.2. Yol gösteren kuş

Küçük şehzadeye sorunun cevabını bulması için kartal yol gösterir.

(T)B164.2. Akıl veren kuş

Kartal, küçük şehzadeye sorunun cevabını bulması için yapması gereken şeyleri söyler.

B172. Sihirli kuş

Senaber dua ederek karısını kuşa dönüştürür. Evdeki kafa tasına tokat attıkça kuşun gözlerinden yaşlar dökülmektedir.

(T)B181.5. Sihirli geyik

Boynuzları ve tüyleri altından olan geyik sihirlidir.

(T)B211.3.8.1. Konuşan kartal

Kartal yavruları dile gelip anneleriyle konuşurlar. Anne kartal da şehzadeyle konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Şehzade, kartalın konuşmasını anlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Şehzade, kartal ile birlikte yolculuk yapar.

B301. Sadık hayvan

Adamın köpeği, adamı öldürmek için gece evine gelen karısının oynaşını öldürür.

B310. Yardımcı hayvanların kazançları

Köpek, sahibinin karısının oynaşını öldürünce kat kat minderler üzerinde yatmaya başlar. Yemeği tabakla önüne gelir.

B365.0.1 Kuş yavruları kurtulduğu için müteşekkirdir

Kartal, yavrularını kurtardığı için yiğide yardım etmeye söz verir.

B421. Yardımcı köpek

Köpek, sahibini öldürmek isteyen adamı öldürür.

B455.3. Yardımcı kartal

Kartal, şehzadeyi istediği yere götürür ve sorunun cevabını nasıl öğreneceğini öğretir.

B501.4. Kuşlar, kahramana sıkıştığında yakmak için tüy verir

Kartal, şehzadeye bir avuç sihirli tüy verir.

B522. Hayvan kahramanı öldürülmekten kurtarır

Köpek, gece yarısı sahibini öldürmeye gelen adamı öldürür.

B552. İnsan kuşlar tarafından taşınır

Kartal, şehzadeyi istediği yere götürür.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Kartal, şehzadeye nasihat eder.

B582. Hayvanlar aşkta kişinin başarısına yardım eder

Kartal, padişahın kızıyla evlenmek için onun sorusunun cevabını araştıran şehzadeye yardım eder ve şehzade kızı alır.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Geyiğin boynuzları ve bütün tüyleri altındandır.

B736.1. Kuş gözyaşı döker

Senaber kafa tasına tokat attıkça kuş gözyaşı döker.

B877. Dev mitik hayvanlar

Kanatlı, büyük, tuhaf bir hayvan ağzından alev püskürterek çınarın üzerindeki kartal yavrularını yemeye gelir. Kendisiyle savaşmak isteyen şehzadeye kanatlarıyla vurup her tarafını tırmalar. Kanatlarıyla vurarak ağacın dallarını kırar.

C411.1. Alışılmamış davranışların sebebini sorma yasağı

Senaber, evinde bir gece misafir olarak kalmak isteyen şehzadeye evde gördüğü şeylerle ilgili soru sormasını yasaklar.

C614. Yasaklanan yol

Padişah, oğullarına "Giden gelmez" yolundan asla gitmemelerini söyler.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Büyük ve ortanca şehzadeler yasaklanan yoldan gidince melikeye esir düşerler. Konuşması yasaklanan küçük şehzade soru sorunca Senaber onu öldürmek ister.

D169. İnsanın çeşitli kuşlara dönüşmesi

Senaber dua ederek karısı Gül'ü kuşa dönüştürür.

D700. Sihir bozma

Küçük şehzade melikeyi satranç oyununda mat edince bütün sihirler bozulur. Kapılar birden şakırdayarak açılır, köşkler yıkılır, havuzun suyu kurur, güller uzayıverirler.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Konuşan kartal küçük şehzadeye bir avuç sihirli tüy verir.

D921. Sihirli göl (havuz)

Havuzun suyu genişler ve melikenin yanına gitmek isteyen küçük şehzadenin yolunu kapatır. Melike yol verin dediğinde tekrar yol verir.

D975.2. Sihirli gül

Güller dikene dönüşerek melikenin yanına geçmek isteyen şehzadenin yolunu kaparlar.

D1021. Sihirli tüy

Kartal, küçük şehzadeye bir avuç sihirli tüy verir.

D1146. Sihirli kapı

Şehzadeler içeri girince bağın kapıları kendiliğinden kapanırlar.

D1420. İnsanı bir nesneye doğru çeken sihirli nesneler

Sihirli geyik, peşine takılan şehzadeleri sahibi melikeye götürür ve melike onları esir alır.

D1711. Sihirbaz

Senaber dua ederek karısı Gül'ü kuşa dönüştürür.

D1741. Büyülü gücün kaybı

Melike satrançta küçük şehzadeye yenilince bütün sihirli güçlerini kaybeder.

F62. Kuş insanı diğer dünyaya ya da diğer dünyadan taşır

Kartal, şehzadeyi istediği yere götürür.

F113. İnsanların ülkesine seyahat

Üç şehzade babalarının yasakladığı yoldan giderek melikenin olağanüstü bağına

ulaşırlar. Küçük şehzade, padişahın sorusunun cevabını bulmak için kartalla birlikte başka bir şehre gider.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Melikenin bağı olağanüstü güzelliktedir. Bağın kapıları kendiliğinden kapanmaktadır. Bağda sihirli havuz ve sihirli güller vardır.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Küçük şehzade, üzerinde kartal yavruları bulunan çınar ağacına rastlar. Ağaca çıkarak kartal yavrularını yemeye çalışan olağanüstü yaratığı öldürür.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Melikenin bağındaki sofrada her türlü meyve, çeşit çeşit yiyecek ve içecek vardır.

F167.1. Diğer dünyanın hayvanları

Geyiğin boynuzları ve bütün tüyleri altındandır.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Kanatlı, büyük, tuhaf bir hayvan ağzından alev püskürterek çınarın üzerindeki kartal yavrularını yemeye gelir. Kendisiyle savaşmak isteyen şehzadeye kanatlarıyla vurup her tarafını tırmalar. Kanatlarıyla vurarak ağacın dallarını kırar.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Kartal, şehzadeyi istediği yere götürür.

F555.1. Altın saç

Geyiğin bütün tüyleri altındandır.

(T)F558.2. Olağanüstü boynuz

Geyiğin boynuzları altındandır.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Bağın sahibi olan melike olağanüstü güzelliktedir. Ay gibi ağızlı, güneş gibi yüzlü, pamuk gibi beyaz tenli, kalem kaşlı ve uzun boyludur.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Bağın sahibi olan melike olağanüstü güzelliktedir. Ay gibi ağızlı, güneş gibi yüzlü, pamuk gibi beyaz tenli, kalem kaşlı ve uzun boyludur.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Kartal, yavrularını kurtaran şehzadeyi istediği yere götürür, aradığı sorunun cevabını bulmasına yardım eder ve tekrar geri getirir.

F679.8. Başarılı satranç oyuncusu

Küçük şehzade, satrançta ağabeylerini yenen melikeyi mat eder.

F776. Olağanüstü kapı

Bağın kapıları kendiliğinden kapanırlar.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Küçük şehzade, üzerinde kartal yavruları bulunan çınar ağacına rastlar. Ağaca çıkarak kartal yavrularını yamaya çalışan olağanüstü yaratığı öldürür.

F814. Olağanüstü çiçek

Güller dikene dönüşerek şehzadenin yolunu kaparlar. Şehzade, satrançta melikeyi mat edince güller birden uzayıverirler.

F818. Olağanüstü bahçe

Melikenin bağı olağanüstü güzelliktedir. İçinde sihirli havuz ve sihirli güller vardır. Kapıları kendiliğinden kapanmaktadır.

F833. Olağanüstü kılıç

Küçük şehzadenin kılıcının boyu katlandığında bir gez, açıldığında kırk gez gelmektedir.

F969.3. Olağanüstü ışık

Tüyleri ve boynuzları altından olan geyik öyle parlamaktadır ki, onun ışığından karanlık vadiler bile aydınlanmaktadır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Senaber, küçük şehzadeye başından geçenleri anlatır.

H79.3. Sesle tanıma

Küçük şehzade ağabeyini sesinden tanır.

H110. Kumaş veya elbiseden tanıma

H111. Giysiyle tanıma

Küçük şehzade ağabeylerini elbiselerinden tanır.

H332.1.2. Evlilik imtihanı: Oyunda mağlup olan gelin

Küçük şehzade melikeyle satranç oynar, mat eder ve onunla evlenir.

H509.3. Satranç oynama imtihanı

Melike, bağa gelen şehzadelerle satranç oynar. Kim kazanırsa diğeri onun emrine girecektir. Büyük şehzadeler melikeye yenilirler. Küçük şehzade melikeyi mat eder.

H540.3. Kral bilmece sorar

Padişah, küçük şehzadeye "Gül Senaber'e ne yaptı, Senaber Gül'e ne yaptı?" diye bir bilmece sorar.

H544. Sorulan soruların cevapları öbür dünyada bulunur

Küçük şehzade padişahın sorduğu sorunun cevabını bulmak için kartalın sırtında başka bir memlekete gider.

H551. Prenses bilmeceleri doğru cevaplayan insana verilecektir.

Küçük şehzade padişahın sorduğu sorunun cevabını öğrenip gelerek kızını alır.

H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur

Kartal, şehzadeyi istediği yere götürür ve sorunun cevabını nasıl öğreneceğini öğretir.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Küçük şehzade kaybolan ağabeylerini ve padişahın sorusunun cevabını bulmak için başka ülkelere gider.

H1385.8. Kaybolan erkek kardeşler üzerine araştırma

Küçük şehzade kaybolan ağabeylerini araştırmak için sefere çıkar.

H1385.10. Kayıp prens üzerine araştırma

Küçük şehzade kaybolan ağabeylerini araştırmak için sefere çıkar.

H1388. Belirli soruya cevap araştırma

Küçük şehzade padişahın sorduğu sorunun cevabını bulmak için kartalın sırtında başka bir memlekete gider.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Babaları ölmeden önce oğullarına "Giden gelmez" yolundan asla gitmemelerini söyler. İki şehzade yasaklanan yoldan gidince melikeye esir düşerler ve onun bağında köle olarak çalışmaya başlarlar.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Küçük şehzade melikenin sihirli bağında ağabeylerinin elbiselerini görünce onların burada olduklarını anlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Küçük şehzadeye sorunun cevabını nasıl bulacağını kartal öğretir.

J154. Ölmek üzere olan babanın nasihati

Padişah ölmeden önce üç oğlunu yanına çağırıp nasihatlerde bulunur ve "Giden gelmez" yolundan gitmemelerini tembih eder.

J620. Başkalarının planını bozmada önceden düşünme

Melike ile küçük şehzade satranç oynarlar. Melike bir ara kalkıp bağa gider. Küçük şehzade melikenin masanın altında gizlediği kitabı alıp saklar. Melike gelip oyuna devam edince mat olur.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Büyük ve ortanca şehzadeler yasaklanan yoldan gidince melikeye esir düşerler. Konuşması yasaklanan küçük şehzade soru sorunca Senaber onu öldürmek ister.

J1113. Akıllı oğlan

Ağabeylerinin satranç oyununda yenildikleri melikeyi küçük şehzade mat eder.

K92. Aldatmayla kazanılan kumar yarışması

Melike, bağa gelen şehzadelerle satranç oynar. Kim kazanırsa diğeri onun emrine girecektir. Melike, masanın altında sakladığı kitaba gizlice bakarak şehzadeleri mat eder. Küçük şehzade kitabı saklayınca melike mat olur.

K510. Ölüm emrinden kurtulma

Senaber, küçük şehzadeyi öldüreceği zaman yiğit ölmeyi kabul ettiğini yalnız abdest alıp son kez namaz kılmak istediğini söyler. Senaber kabul edince yiğit abdest alma bahanesiyle avluya çıkar. O sırada kartal gelip yiğidi alarak havalanır.

K1501. Karısı tarafından bir başkasıyla aldatılan adam

Senaber, karısı tarafından bir başkasıyla aldatılır.

K1550.1. Koca, karısının kendisini aldattığını fark eder

Senaber, karısının kendisini bir başka erkekle aldattığını anlar.

(T)K1569.10. Kocasını aldatan kadının metresini, kocanın köpeği öldürür

Gül'ün metresini, Senaber'in köpeği öldürür.

(T)K1569.11. Koca, kendisini bir başkasıyla aldatan kadını kuşa dönüştürerek cezalandırır

Senaber, kendisini bir başka erkekle aldatan karısı Gül'ü kuşa dönüştürerek evde kafese hapseder.

K2213. Hain eş

Gül, kocası Senaber'i bir başka adamla aldatır.

L10. En küçük oğlun zaferi

Ağabeylerinin mat edemediği melikeyi satrançta küçük şehzade mat eder.

L11. Talihli en genç oğul

Güzel melikeyle küçük şehzade evlenir ve tahta kendisi geçer.

L31. En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder

Küçük şehzade ağabeylerini esaretten kurtarıp memleketlerine gönderir.

L113.6. Kahraman olarak demirci

Ortanca şehzade melikenin bağında demirci olarak çalışır.

L114.3. Asi kahraman

Şehzadeler babalarının vasiyetine kulak asmayıp "Giden gelmez" yolunu seçerler ve esir düşerler.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Kartal, küçük şehzadeye verdiği sözü tutar ve amacına ulaşıncaya kadar ona yardım eder.

M256.1. Baba ruhunu teslim ettikten sonra oğulları sözlerini tutmazlar

Padişah ölmeden önce üç oğlunu yanına çağırıp nasihatlerde bulunur ve "Giden gelmez" yolundan gitmemelerini tembih eder. Oğullarının üçü de sırayla sefere çıkarlar ve aynı yoldan giderler.

N9.1. Kumarbaz her şeyini kaybeder

Melike, küçük şehzadeyle satranç oynar ve her şeyini kaybeder.

N122.0.1. Yolların seçimi

Padişah öldükten sonra üç şehzade sırayla sefere çıkarlar. Karşılarına üç yol çıkar. Birine "Giden gelir", birine "Giden gelmez", diğerine de ""Giden ya gelir ya da gelmiz" yazılıdır. Şehzadelerin üçü de ""Giden gelmez" yolunu seçerler.

N122.1. Şanssız yerler

Büyük şehzadeler bağdan içeri girince kapılar kendiliğinden kapanırlar ve melikeye esir düşerler.

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Büyük şehzadeleri esaretten küçük kardeşleri kurtarır.

N134.1.3 Cezalandırma ile şahıslar şanslarını kaybederler

Satrançta yenilince köleliğe mahkum edilen büyük şehzadeler melikeyle evlenme ve memleketlerine dönme şansını kaybederler.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Küçük şehzade, aradığı sorunun cevabını yani Senaber ile karısı arasındaki sırrı

Senaber'den öğrenir.

N711.3. Kahraman (sihirli) bahçede kız bulur

Küçük şehzade sihirli bahçede bulduğu melikeyle evlenir.

N838. Yardımcı kahraman

Küçük şehzade ağabeylerini esaretten kurtarır.

N838. Yardımcı kahraman

Küçük şehzade ağabeylerini esaretten kurtarır.

P10. Krallar

Padişah ölmeden önce üç oğluna nasihatlerde bulunur. Melikenin babası olan padişah, kızını isteyen küçük şehzadenin sorusuna cevap vermesi gerektiğini söyler.

P17.4. Krallık, kardeşler arasında dolaşır (elden ele geçer)

Padişah olan büyük kardeş sefere çıkınca tahtı ortanca kardeşine devreder. O da sefere çıkınca tahtı küçük kardeşe devreder.

(T)P17.8.1. Krallık en büyük kardeşe verilir

Padişah ölünce yerine büyük oğlu getirilir.

P30. Prens (şehzade)

Üç şehzade sırayla sefere çıkarlar. Büyük şehzadeler bir bağda esir kalırlar. Küçük şehzade onları kurtarır.

P31.1. Nalbant veya demir işçisi olarak prens

Ortanca şehzade melikenin bağında demirci olarak çalışır.

P40. Prensesler

Melike, bağına gelen şehzadelerle satranç oynar. Küçük şehzadeye yenilir ve sonunda onunla evlenir.

P170. Köleler

Büyük şehzadeler melikenin bağında köle olarak çalışmaya başlarlar.

P233. Baba ve oğul

Padişah ölmeden önce üç oğluna nasihatlerde bulunur ve gitmemeleri gereken yolu söyler. Şehzadeler yasaklanan yoldan gidince esir düşerler.

P234. Baba ve kız

Padişah, kızını isteyen şehzadeye bir soru sorar ve sorunun cevabını getirmesi şartını koşar.

P236. Sorumsuz çocuklar

İki büyük şehzade babalarının gitmeyiniz dediği yoldan gidince esir düşerler.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç şehzade sırayla sefere çıkarlar.

P447. Demirci

Ortanca şehzade melikenin bağında demirci olarak çalışır.

P681. Yasla ilgili adetler

Padişah ölünce üç şehzade babaları için yemek verirler.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Küçük şehzade, kartalın yavrularını yemek isteyen olağanüstü yaratığı öldürerek kuşları kurtarır. Anne kartal da yiğide yardım eder.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Büyük şehzadeler, padişahlığı kendilerini esaretten kurtaran küçük şehzadeye verirler.

Q140. Mucizevi veya sihirli mükâfatlar

Küçük şehzadeye karşılaşacağı olayları önceden söyleyen kartal, şehzadeye bir avuç sihirli tüy verir.

Q241. Zina cezalandırılır

Senaber, başka bir adamla kendisini aldatan karısını kuşa dönüştürür ve evde bir kafese hapseder.

Q341. Meraklılık cezalandırılır

Büyük şehzade, babasının yasakladığı yolda ne ile karşılaşacağını merak ederek o yolu seçer. Gittiği bağda melikeye esir düşer.

Q470. Hakaret ve utandırma cezaları

Büyük ve küçük şehzadeler, geyik kimin önünden kaçarsa onun yüzünü siyaha boyayıp utandıracağız derler. Ortanca şehzade aynı durumda geyiği kaçıranın yüzünü çamurla sıvayacaklarını söyler. Geyik her seferinde şehzadelerin önünden kaçar ve şehzadeler çok utanırlar.

Q551.3.2.2. Kadının kuşa dönüştürülmesi

Senaber, kendisini bir başka adamla aldatan karısını dua ederek kuşa dönüştürür.

Q551.3.4. Ceza olarak taşa dönüştürme

Ortanca şehzade, melikeye kılıç çekince kolu kurur ve bir daha oynatamaz.

(T)R62. Esirler köle olarak çalıştırılır

Melike iki şehzadeyi esir alır ve büyüğüne bağı çapalama, küçüğüne demirci olarak çalışma görevi verir.

(T)R125. Prensin esaretten kurtarılması

Küçük şehzade ağabeylerini esaretten kurtarır.

(T)S61. Zalim eş (kadın)

Gül, kocası Senaber'i başka bir adamla aldatır. Oynaşıyla anlaşarak kocasını öldürmeyi planlarlar. Adam gece yarısı elinde baltayla kapıya gelince sessizce kalkıp kapıyı açar.

S118. Keserek öldürme

Küçük şehzade, kartalın yavrularını yemeye çalışan olağanüstü yaratığı kılıcıyla öldürür.

T100. Evlilik

Küçük şehzade melikeyle evlenir.

T131. Evlenme şartları

Küçük şehzade melikeye evlenme teklifinde bulunur. Melike razı olduğunu fakat şehzadenin gidip babasından izin alması gerektiğini söyler.

T135. Düğün merasimi

Padişah kırk gün kırk gece düğün yaparak kızını küçük şehzadeye verir.

T210.2. Sadık koca

Senaber, karısı Gül'ü çok sevmektedir. O ne derse onu yapmakta, ne isterse onu almaktadır.

T254. Sadakatsiz kadın

Gül, kocasını bir başka adamla aldatır.

T320.1. Sadakatsizlik ispat edilir

Gül'ün kocasını bir başka erkekle aldattığı ortaya çıkar. Senaber'in köpeği, karısının oynaşını öldürür.

V52. Duanın esrarengiz gücü

Senaber dua edince karısını kuşa dönüştürür.

(T)V56.1.2 Ölmeden önce kılınan iki rekat namaz

Küçük şehzade, kendisini öldürmek isteyen Senaber'e, ölmeden önce abdest alıp namaz kılmak istediğini söyleyince adam kabul eder. Küçük şehzade abdest almak için avluya çıkar.

V57.3. Özel durumlarda dua

Senaber, dua edince karısını kuşa dönüştürür.

(T)V58.6. Namaz kılmadan önce abdest alma

Küçük şehzade abdest almak için avluya çıkar.

V70. Dini ziyafetler ve oruç

Padişah ölünce üç şehzade babaları için yemek verirler.

V254. Selamlaşma

Küçük şehzade, Senaber'e selam verir.

W10. Müşfiklik

Küçük şehzade, kartalın yavrularını yemek isteyen olağanüstü yaratığı öldürerek kuşları kurtarır.

W27. Minnettarlık

Kartal, yavrularını kurtaran şehzadeye amacına ulaşıncaya kadar yardım eder.

W34. Bağlılık

Senaber, karısı Gül'e çok bağlıdır.

W126. İtaatsizlik

Şehzadeler babalarının vasiyetine kulak asmayıp "Giden gelmez" yolunu seçerler ve esir düşerler.

W137. Meraklılık

Büyük şehzade, babasının yasakladığı yolda ne ile karşılaşacağını merak ederek o yolu seçer.

W157. Namussuzluk

Gül, kocası Senaber'i başka bir erkekle aldatır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Yiyip İçip Murada Ermek)

Karısıyla birlikte mutluluk içinde yaşayıp murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şehzadeyi bırakın bağı çapalaya dursun, iki ağız söz de dağın eteğinde kalan kırk

yiğitten dinleyin. Büyük şehzadeyi bağı çapalamakta, ortanca şehzadeyi demircilikte, kızı sedirde hayaller içinde oturmada bırakın; iki ağız sözü de dağın eteğinde kalan kırk yiğitten alın.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gidiniz uz gidiniz, sonunda üç yol ayrımına varacaksınız. Bunlar az gitmişler uz gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler. Az gitmiş uz gitmiş. Az gitmişler uz gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler, kırk gün sonra saraya varmışlar. Az gitmiş uz gitmiş, tepeleri bulutlarla öpüşen dağları, dipsiz denizleri geçmiş, bataklarda batmış, çöllerde kaskatı kesilmiş ve sonunda gide gide üç yol ayrımına varmış. Az gitmişler uz gitmişler, "Giden gelmez!" yolundaki yolculuğun ilk günü tehlikesiz ve korkusuz geçmiş. Az gitmiş uz gitmiş, sonunda dağların eteğinde büyüyen bir grup çınarın altında durup serinlemek istemiş. Az gitmiş uz gitmiş, padişahın huzuruna gelmiş.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Sonra günler günleri, geceler geceleri kovalamış.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

"Ay gibi ağızlı, güneş gibi yüzlü, pamuk gibi beyaz tenli, kalem kaşlı ve uzun boyluymuş."

Z64. Atasözleri

Aslan izinden, yiğit sözünden dönmez.

(T)Z64.1. Deyimler

Kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olacak yer

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üç gün, üç yol

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi dünya

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk yiğit, kırk gün, kırk gez

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Üç şehzade sırayla sefere çıkarlar.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Küçük şehzade melikeyle evlenerek geri döner.

1.37. Hüsniyabanu

a. Masalın Özeti:

1. Hüsniyabanu, padişah dedesinin çok saygı duyduğu şeyh ile müritlerini evine davet eder ve ziyafet verir. Ziyafetten birkaç gün sonra şeyh ve adamları melikenin evini soyarlar. Melike şeyhi görür ve tanır.

2. Melike olayı padişaha anlatır. Şeyhe iftira edildiğini düşünen padişah, Hüsniyabanu ile sütannesinin öldürülmesi emrini verir. Vezir onları götürüp şehrin dışına bırakır.

3. Hüsniyabanu ile sütannesi bir pınarın başını mesken tutarlar. Bir gün iki kuş aralarında konuşurlar. Biri diğerine, pınarın biraz ötesinde büyük bir hazinenin gömülü olduğunu söyler.

4. Hüsniyabanu ile sütannesi söylenilen yeri kazarlar, hazineyi bulurlar. Çıkan altınlar ile orada büyük bir şehir kurdururlar. Yardıma ihtiyacı olan herkes bu şehre yerleşir.

5. Kendi kimliğini gizleyen Hüsniyabanu, padişah dedesi ile sürekli görüşmeye başlar. Şeyhin soyduğu evi padişahtan ister ve alır.

6. Hüsniyabanu kendi askerlerini evde saklar. Şeyhi ve adamlarını yine yemeğe davet eder. Evi yine soymaya kalkışınca askerleri onları yakalarlar.

7. Her şey ortaya çıkar, padişah yaptıklarına pişman olur.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Kızın sütannesi hazinenin kapısına yaklaşınca ona sihirli ejderha saldırır.

B11.3.5. Ejderha yerin altında yaşamaktadır

Sihirli ejderha toprağa gömülü hazinenin kapısında beklemektedir.

B11.6.2. Ejderhanın hazineyi koruması

Hazinenin kapısında sihirli ejderha ile sihirli aslan beklemektedirler. Hüsniyabanu'dan

başka kimseyi hazineye yaklaştırmazlar.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Kuşlar hazinenin yerini söylerler.

B122.6. Tarihi özetleyen kuşlar

Ağaca konan iki kuş birbirleriyle konuşmaya başlarlar, Hüsniyabanu da onları dinler. Kuşlardan biri Gıyameras zamanında buradan bir padişah askerleriyle geçtiğini, burayı çok beğendiğini, vezirlerinin fikriyle hazinesini buraya gömdürdüğünü anlatır. Hazinenin, isminin baş harfi "H" olan birisinin adına gömüldüğünü söyler.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

Kuşlar hazinenin yerini söylerler.

B143. Kehanet gösteren kuş

Kuş, Hüsniyabanu'yu tanır.

(T)B181.4. Sihirli aslan

Hazinenin kapısında bekleyen sihirli aslan Hüsniyabanu'ya görünmemektedir. Onun süt annesine görünür.

B211.3. Konuşan kuş

İki kuşun konuşmasını Hüsniyabanu dinler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Hüsniyabanu kuşun konuşmasını anlar.

B450. Yardımcı kuşlar

İki kuş Hüsniyabanu'ya hazinenin yerini söylerler.

B562.1.3. Kuşlar insana hazinenin yerini gösterir

Hüsniyabanu'ya hazinenin yerini iki kuş söyler.

B576.2. Hayvanlar hazineyi korur

Toprağın altına gömülü hazineyi sihirli ejderha ile sihirli aslan korumaktadırlar.

B581. Hayvan insanı zengin eder

Hüsniyabanu iki kuştan hazinenin yerini öğrenir ve zengin olur.

C611.1. Yasaklanan kapı

Padişah, şehzadeden başka kimsenin kapısına kilit vurulmuş eve giremeyeceğini söyler.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Padişah, hazinesinin yarısını gömdürür ve Hüsniyabanu'nun adına büyü yaptırır. Hazineye Hüsniyabanu'dan başka kimse ulaşamaz. Onun dışında hazinenin kapısına

yaklaşanlara sihirli ejderha ile sihirli aslan saldırır.

D1980. Sihirli görünmezlik

Sütannesine saldıran ejderha ve aslan Hüsniyabanu'ya görünmemektedir.

D2101. Hazine sihirli bir şekilde keşfedilir

Konuşan iki kuş, Hüsniyabanu'ya hazinenin yerini öğretirler.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Hüsniyabanu ile sütannesi uzaktan gördükleri bir ağacın altına gidip orada yaşamaya başlarlar. Daha sonra bu ağacın altında hazine bulurlar.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Ağaca konan iki kuş birbirleriyle konuşmaya başlarlar, Hüsniyabanu da onları dinler. Kuşlardan biri Gıyameras zamanında buradan bir padişahın askerleriyle geçtiğini, burayı çok beğendiğini, vezirlerinin fikriyle hazinesini buraya gömdürdüğünü anlatır. Hazinenin, isminin baş harfi "H" olan birisinin adına gömüldüğünü söyler.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Kızın sütannesi hazinenin kapısına yaklaşınca ona sihirli ejderha ile sihirli aslan saldırır.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Kuşlar hazinenin yerini söylerler.

F565.4. Avcı kadın

Hüsniyabanu, şehzade kılığında avlanmaya çıkar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Güzellikte Hüsniyabanu'nun emsali bulunmamaktadır.

F676. Başarılı hırsız

Hırsızlık yapan Şeyh ve müritleri, Hüsniyabanu'nun evini soyarlar.

(T)F805.1. Olağanüstü tuğla

Dört yüz mürit, şeyhin atının ayaklarının altına altın tuğlalar koyarak ilerlerler.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Hüsniyabanu ile sütannesi uzaktan gördükleri bir ağacın altına gidip orada yaşamaya başlarlar. Daha sonra bu ağacın altında hazine bulurlar.

F865. Olağanüstü kaldırım

Dört yüz mürit, şeyhin atının ayaklarının altına altın tuğlalar koyarak ilerlerler.

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Hüsniyabanu, hırsızlık için gece evine gelen şeyhi tanır.

J80. Kıssalar aracılığıyla öğrenilen bilgi

Ağacın tepesinde birbirleriyle konuşan kuşlardan biri, tarihi bir hikâye anlatır. Onları dinleyen kız, bulundukları yerde büyükçe bir hazinenin gömülü olduğunu öğrenir.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Hüsniyabanu'ya hazinenin yerini iki kuş söyler.

J610. Tedbir

Ziyafet verdiği gece evinin soyulacağını bilen Hüsniyabanu, evin çevresine gizlice askerlerini yerleştirir.

J1111. Akıllı kız

Hüsniyabanu, akıllılığı sayesinde padişaha karşı haklı olduğunu ispat etmeyi başarır.

K420. Hırsız malını kaybeder veya yakalanır

Hüsniyabanu askerleriyle bekler ve hırsızlık için gelen şeyh ile müritlerini yakalatır.

K1812.8. Kıyafet değiştiren prenses

Hüsniyabanu, kendisinin öldürülmesini isteyen padişah dedesinin karşısına şehzade kılığında çıkar. Padişah torununu tanımaz.

K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Hüsniyabanu şehzade kılığına girer.

K2050. Faziletli görünme

Dört yüz müridiyle birlikte hırsızlık yapan şeyh, toplum içinde çok itibarlı birisidir. Padişah bile öz torununda çok ona güvenmektedir.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Hüsniyabanu askerleriyle birlikte nöbet tutup hırsızlık yapan şeyh ve müritlerini yakalatır.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Hüsniyabanu, evinin şeyh ve adamları tarafından soyulduğunu söyleyince padişah torununa inanmaz. Çok değerli bir insana iftirada bulunduğunu ileri sürerek kızın asılmasını emreder.

(T)K2287. Hain şeyh

Toplum tarafından çok saygı gösterilen şeyh ve müritleri hırsızlık yapmaktadırlar.

L102. Ümit vermeyen kadın kahraman

Hüsniyabanu, padişah dedesi tarafından öldürülmek istenir. Vezir, kızı ve sütannesini şehrin dışına bırakıp geri döner.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Hüsniyabanu daha küçükken annesi ölür. Babası ticaret için uzun bir sefere çıkar. Kız dedesinin yanında kalmaktadır.

L140. Kötü talih iyiye gider

Sütannesiyle birlikte bir ağacın altında yaşayan Hüsniyabanu bir hazine bulur.

L143. Yoksul adam zengin olur

Hüsniyabanu, kendi adına gömülen hazineyi bulur.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Suçlu görülerek padişah dedesi tarafından öldürülmek istenen Hüsniyabanu sonunda haklılığını ispat eder. Padişah pişman olur.

L300. Zayıfın başarısı

Hüsniyabanu büyük bir şehir kurar. Padişaha karşı haklı olduğunu ispat eder.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Suçlu görülen Hüsniyabanu haklılığını ispat eder. Hırsızlık yapan şeyh yakalanır.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Şehirden kovulan Hüsniyabanu ile sütannesi yaşadıkları ağacın altında büyük bir hazine bulurlar.

N135.2.1. Hazinenin keşfedilmesi şans getirir

Hüsniyabanu, kendi adına gömülen hazineyi bulur. Büyük bir şehir kurar ve dedesi padişaha karşı haklılığını ispatlar.

N203. Şanslı insan

Hüsniyabanu, kendi adına gömülen hazineyi bulur.

N451. Hayvanın (cinin) konuşmasına kulak misafiri olarak öğrenilen sır

Hüsniyabanu birbirleriyle konuşan iki kuşu dinleyince hazinenin yerini öğrenir.

N511.1. İnsanlar tarafından gömülen hazine

Padişah, hazinesinin yarısını toprağa gömdürüp yoluna devam eder.

N534.4. Konuşmalara kulak misafiri olunarak hazine hakkında bilgi elde etme

Hüsniyabanu, ağacın üzerinde birbirleriyle konuşan iki kuşu dinleyerek hazinenin yerini öğrenir.

N537. Hazinenin yerini konuşan kuş bildirir

Konuşan iki kuş, Hüsniyabanu'ya hazinenin yerini öğretirler.

N543. Hazineyi belirli insanlar bulabilir

Kuşlar, hazineyi bulacak kişinin isminin "H" harfi ile başlaması gerektiğini söylerler. Hüsniyabanu hazineye ulaşınca bir de mektup bulur. Bu mektuba göre hazine Hüsniyabanu'nun adına gömülmüştür. Hazinede büyü olduğu için Hüsniyabanu'dan başka kimse ona sahip olamaz. Hüsniyabanu'nun sütannesi hazinenin kapısına yaklaştığında sihirli ejderha ve sihirli aslan ona saldırırlar.

N575. Hazinenin koruyucusu olarak mitolojik aslan

Hüsniyabanu'nun sütannesi hazinenin kapısına yaklaştığında sihirli aslan ona saldırır.

N582. Hazinenin koruyucusu olarak yılan

Hüsniyabanu'nun sütannesi hazinenin kapısına yaklaştığında sihirli ejderha ona saldırır.

N838. Yardımcı kahraman

Hüsniyabanu, yoksullara yardım eder.

(T)N839. Yardımcı vezir

Hüsniyabanu'yu ölümden vezir kurtarır.

P10. Krallar

Padişah, torununun asılmasını emreder.

P12.2.1. Zalim kral

Padişah zalim birisidir.

P40. Prensesler

Melike, dedesine karşı haklılığını ispatlar.

P110. Karalın vezirleri

Vezir akıllı ve insaflı birisidir.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

Şeyh, dört yüz müridiyle birlikte hırsızlık yapmaktadır.

P152. Zengin adam: bezirgan

Hüsniyabanu'nun babası bir tüccardır. Kızını, padişah dedesinin yanına bırakıp sefere çıkar.

P270. Dadılar

Hüsniyabanu, sütannesiyle birlikte bir ağacın altında yaşamaktadır.

P410. İşçiler

Hüsniyabanu, dört yüz usta toplayıp büyük bir şehir kurdurur.

P414. Avcı

Hüsniyabanu, şehzade kılığında avlanmaya çıkar.

P475. Hırsız

Şeyh ve müritleri hırsızlık yaparken yakalanırlar.

P475.2. Hırsızlar yenilir ve öldürülür

Şeyh ve müritleri hırsızlık yaparken yakalanırlar ve padişah hepsini astırır.

P634. Ziyafetler

Hüsniyabanu, şeyh ve dört yüz müridini evine çağırıp ziyafet verir.

Q140. Mucizevi veya sihirli mükâfatlar

İki kuş, Hüsniyabanu'ya hazinenin yerini söylerler.

Q212. Hırsız cezalandırılır

Şeyh ve müritleri hırsızlık yaparken yakalanırlar ve padişah hepsini cezalandırır.

Q212.3. Hırsızlığın cezası

Padişah hırsızları astırır.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Padişah, hırsızlık yapan şeyh ve müritlerinin asılmasın emreder.

Q286.1. Dindar adama kabalık ettiği için cezalandırma

Hüsniyabanu, şeyh ve müritlerinin hırsız olduklarını söyleyince padişah Hüsniyabanu'yu şehrinden kovar.

Q297. İftira etme cezalandırılır

Hüsniyabanu, evinin şeyh ve adamları tarafından soyulduğunu söyleyince padişah torununa inanmaz. Çok değerli bir insana iftirada bulunduğunu ileri sürerek kızın asılmasını emreder.

Q411.13. Hırsızlığın cezası olarak ölüm

Şeyh ve müritleri hırsızlık yaparken yakalanırlar ve padişah hepsini astırır.

Q413. Asarak cezalandırma

Padişah, hırsızlık yapan şeyh ve müritlerinin asılmasın emreder.

Q520. Pişmanlıklar

Padişah yaptıklarına pişman olur.

S42. Zalim büyükbaba

Padişah, torununun asılmasını emreder.

S113.1. Asarak öldürme

Padişah, hırsızlık yapan şeyh ve müritlerinin asılmasın emreder.

S144. Çöle terk etme

Vezir, Hüsniyabanu ile sütannesini şehrin dışına bırakıp geri döner.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Padişah, torununun haksız yere asılmasını emreder.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

İnsanlar tarafından büyük saygı gösterilen şeyh, dört yüz müridiyle birlikte hırsızlık yapmaktadır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Gerdanşah'ın bir kızı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Onlar böylece murat ve maksatlarına ermişler.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün, üçüncü gün

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Dört yüz usta, dört yüz kişi, dört yüz mürit

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Hüsniyabat şehri

1.38. Sümbül Kuşu

a. Masalın Özeti:

1. Padişah, sümbül kuşunu getirmeleri için üç oğlunu sefere gönderir. Şehzadeler üç yol ayrımında birbirlerinden ayrılırlar.

2. Küçük şehzade giden gelmez yazılı yoldan gider. Bir yerde kırk dev ile karşılaşır ve onlarla savaşır. Devleri yendikten sonra yola devam eder.

3. Bir şehre ulaşır. Şehre musallat olan dev her gün bir insan yemektedir. Sıra padişahın kızına yaklaşmıştır. Yiğit, devle savaşır ve onu öldürür. Kızının isteğiyle padişah onu damat yapar.

4. Oğlan bir süre sonra karısına, yola çıkma nedenini anlatır. Karısı, sümbül kuşunun yerini ve nasıl ele geçireceğini kocasına öğretir.

5. Oğlan uzunca bir yol alır, bir bağa ulaşır. Bağın bekçisini yakalar, ondan sümbül kuşunu ister. Bekçi, can korkusundan sümbül kuşunu yakalayıp oğlana verir.

6. Oğlan karısının şehrine geri döner. Sümbül kuşunu babasına verdikten sonra hep birlikte gelip düğün yaparak onu götüreceklerini söyler, oradan da ayrılır.

7. Küçük şehzade üç yol ayrımına geldiğinde ağabeylerini orada bulur. Ağabeyleri oğlanın başarısını kıskanırlar. Oğlanın gözlerini oyup kuyuya atarlar ve sümbül kuşu alıp giderler.

8. Sahibinin gözlerini iki kanadının altında saklayan sümbül kuşu, küçük oğlunun kuyuda yaralı olduğunu padişaha söyler.

9. Padişah adamlarıyla birlikte gelir, oğlanı kuyudan çıkarır. Sümbül kuşunun isteğiyle büyük oğullarını cezalandırır.

10. Küçük şehzadenin karısı da kuyunun başına gelir. Sümbül kuşu gözleri yalayıp yerlerine koyar, oğlan görmeye başlar. Padişah, düğün yaparak kızı oğluna alır.

b. Masaldaki Motifler:

B122.1. Nasihat eden kuş

Sümbül kuşu, padişaha şehzadeleri cezalandırması konusunda nasihatte bulunur.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Sümbül kuşu padişaha iki şehzadenin suçunu söyler.

B131.2. İhaneti ortaya çıkaran kuşlar

Sümbül kuşu padişaha iki şehzadenin suçunu söyler.

B151.2. Yol gösteren kuş

Sümbül kuşu, padişahı küçük şehzadenin atıldığı kuyunun başına getirir.

(T)B164.2. Akıl veren kuş

Sümbül kuşu, padişaha büyük oğullarını cezalandırması gerektiğini söyler.

B211.3. Konuşan kuş

Sümbül kuşu padişah ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Padişah, sümbül kuşunun konuşmasını anlar.

B301. Sadık hayvan

Sümbül kuşu, sahibinin zor durumundan padişahı haberdar eder.

(T)B469.12. Yardımcı sümbül kuşu

Sümbül kuşu küçük şehzadenin durumunu padişaha haber verir ve gidip şehzadeyi kurtarırlar. Kuş, şehzadenin gözlerini yalayıp yerine koyunca şehzade görmeye başlar.

B511.5. Kuş, insanı iyileştirir

Sümbül kuşu şehzadenin gözlerini yalayıp yerine koyunca şehzade görmeye başlar.

B522. Hayvan kahramanı öldürülmekten kurtarır

Kuyunun içinde ölmek üzere olan şehzadenin durumunu sümbül kuşu padişaha haber verir ve gidip kurtarırlar.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Sümbül kuşu padişaha nasihat eder.

D1029.5. Hayvanın sihirli tükürüğü

Sümbül kuşu şehzadenin gözlerini yalayıp yerine koyunca şehzade görmeye başlar.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Sümbül kuşu şehzadenin gözlerini yalayıp yerlerine koyunca şehzade görmeye başlar.

D2175. Sihirle tedavi

Sümbül kuşu şehzadenin gözlerini yalayıp yerlerine koyunca şehzade görmeye başlar.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Padişah, sümbül kuşunu getirmeleri için üç oğlunu sefere gönderir.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Sümbül kuşunun yaşadığı bağ kırk günlük uzaklıktadır.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Küçük şehzade, sümbül kuşunun yaşadığı bağın etrafında kırk defa dolaşır, içeri girecek kapı bulamaz.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Dev her gün şehre gelip bir insan yemektedir.

F531. Dev

Dev her gün şehre gelip bir insan yemektedir.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Küçük şehzade kırk bir dev öldürür.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Sümbül kuşu sahibinin oyulan gözlerini gizlice alıp kanadının altında saklar ve durumu padişaha haber verir. Hep birlikte gidip şehzadeyi kuyudan çıkarırlar. Sümbül kuşu şehzadenin gözlerini iyileştirir.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Küçük şehzade kırk bir dev öldürür.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Her gün bir insan yiyen dev şehre yaklaştığında kuvvetli bir fırtına çıkar ve daha sonra yeryüzünü kara bir bulut kaplar. Ondan sonra şiddetli bir yağmur yağar.

F818. Olağanüstü bahçe

Küçük şehzade, sümbül kuşunun yaşadığı bağın etrafında kırk defa dolaşır, içeri girecek bir yer bulamaz.

F833. Olağanüstü kılıç

Küçük şehzade devi elmas İsfahan kılıcıyla öldürür.

F836.3. Olağanüstü büyüklükte yay

Küçük şehzade kırk batmanlık yay ile kırk dev öldürür.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Küçük şehzade, sümbül kuşunun yaşadığı bağın bekçisini öyle bir korkutur ki, adam tam kırk gün sonra kendine gelir.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Sümbül kuşu şehzadenin gözlerini yalayıp yerlerine koyunca şehzade görmeye başlar.

G11.2. Yamyam dev

Bir dev her gün şehre gelip bir insan yemektedir.

G15. (Dev) her gün insan yer

Bir dev her gün şehre gelip bir insan yemektedir.

G312. Yamyam dev

Bir dev her gün şehre gelip bir insan yemektedir.

G475. Devlerin davetsiz misafire saldırması

Devler, aralarına düşen küçük şehzadeyi yemek için saldırırlar.

G512. Devin öldürülmesi

Küçük şehzade kırk devi ok ve yay ile öldürür.

G512.1. Devin bıçakla (kılıçla) öldürülmesi

Küçük şehzade şehre gelen devi elmas İsfahan kılıcıyla öldürür.

(T)H919.7. Babanın verdiği vazifeler

Padişah, sümbül kuşunu getirmeleri için üç oğlunu sefere gönderir.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Küçük şehzade, babasının istediği kuşu tek başına bulup getirir.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Padişah, sümbül kuşunu getirmeleri için üç oğlunu sefere gönderir.

H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam

Küçük şehzade, devin insan yediği yeri yaşlı bir adamdan öğrenir.

H1242. En küçük kardeş araştırmayı tek başına başarır

Küçük şehzade sümbül kuşunu tek başına bulup geri döner.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Küçük şehzade sümbül kuşunu araştırmak için başka bir padişahın memleketine gider.

H1331.1. Olağanüstü kuşun araştırılması

Üç şehzade sümbül kuşunu araştırmak için yola çıkarlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Padişaha küçük oğlunun başına gelen olayları sümbül kuşu söyler.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Küçük şehzade, devin insan yediği yeri yaşlı bir adamdan öğrenir.

J155. Kadınlardan öğrenilen bilgi (akıl)

Küçük şehzadeye sümbül kuşunun yerini karısı öğretir.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Sümbül kuşu, kendisinin kindar olduğunu, büyük şehzadenin cezalandırılmaması halinde küçük şehzadenin gözlerini vermeyeceğini söyler padişaha.

K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma

Küçük şehzade, devin yemesi için elleri arkadan bağlanarak meydana bırakılan adamın iplerini çözüp gönderir ve onun yerine kendisi yatıp ellerini arkadan bağlıymış gibi birleştirir.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Büyük şehzadeler, sümbül kuşunu getiren küçük kardeşlerini kıskanırlar ve gözlerini oyup kuyuya atarlar. Kuşu kendileri yakalamış gibi babalarına götürürler.

K1931.4. Sahtekarlar kahramanı kuyunun içinde bırakırlar

Kardeşleri, küçük şehzadeyi kuyuya atarlar.

K1950. Sahte yiğitler

Büyük şehzadeler sümbül kuşunu kendileri yakalamış gibi görünürler.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Büyük şehzadelerin hilesini padişaha sümbül kuşu söyler.

K2211.0.1. Hain büyük erkek kardeş

Büyük şehzadeler, küçük şehzadenin gözlerini oyarak kuyuya atarlar.

K2246. Hain prens

Büyük şehzadeler, küçük şehzadenin gözlerini oyarak kuyuya atarlar.

L10. En küçük oğlun zaferi

Padişahın istediği sümbül kuşunu küçük şehzade getirir.

L114.4. Hilekar kahraman

Büyük şehzadeler, sümbül kuşunu getiren küçük kardeşlerini kıskanırlar ve gözlerini oyup kuyuya atarlar. Kuşu kendileri yakalamış gibi babalarına götürürler.

L140. Kötü talih iyiye gider

Kardeşleri tarafından gözleri oyularak kuyuya atılan küçük şehzade kurtarılır ve gözleri iyileştirilir.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Küçük kardeşlerinin gözlerini oyan büyük şehzadeler öldürülerek cezalandırılırlar.

N122.0.1. Yolların seçimi

Üç şehzade üç yol ayrımına gelince yolları kurayla belirlerler. Buna göre büyüğü "Giden gelir", ortancası "Giden ya gelir ya gelmez", küçüğü de "Giden gelmez" yolundan gider.

N122.1. Şanssız yerler

Küçük şehzade yolda giderken kırk devin arasına düşer.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Küçük şehzadeye devin geleceği yeri yaşlı bir adam söyler.

N831. Yardımcı kız

Küçük şehzadeye, sümbül kuşunu nasıl ele geçireceğini melike söyler.

N838. Yardımcı kahraman

Küçük şehzade devi öldürerek şehir halkını kurtarır.

P30. Prens (şehzade)

Üç şehzade, sümbül kuşunu getirmek için sefere çıkarlar.

P40. Prensesler

Melike, küçük şehzadeye sümbül kuşunu nasıl ele geçireceğini öğretir.

P233. Baba ve oğul

Padişah, üç oğlunu sefere gönderir.

P251.5.3. Düşman erkek kardeşler

Büyük şehzadeler, küçük şehzadenin gözlerini oyarak kuyuya atarlar.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç şehzade birlikte sefere çıkarlar.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Küçük şehzade, her gün şehre gelip bir insan yiyen devi öldürür ve kızı kurtarır. Kız da kendisiyle evlenir.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Küçük şehzade, yamyam kırk devi ve her gün şehre gelip bir insan yiyen devi öldürür.

Q261. Cezalandırılan ihanet

Padişah, kardeşlerine ihanet eden iki büyük oğlunu öldürtür.

Q411. Ölüm cezası

Padişah, küçük kardeşlerinin gözlerini oyup kuyuya atan iki büyük oğlunu atanı arkasına bağlatarak öldürür.

Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Padişah, iki büyük oğlunu atın arkasına bağlayarak cezalandırır.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Küçük şehzade, yamyam devin başını koparır.

Q451.7. Ceza olarak kör bırakma

İki büyük şehzade, kıskandıkları küçük şehzadenin gözlerini oyup kuyuya atarlar.

R122. Çeşitli kurtulmalar

Küçük şehzade, padişahın kızını almak için her gün şehre gelip bir insan yiyen devi

öldürerek hem şehrin insanlarını, hem de padişahın kızını kurtarmış olur.

R141. Kuyudan kurtulma

Padişah, küçük oğlunun başına gelenleri sümbül kuşundan öğrenince gelip oğlunu kuyudan çıkarır.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Büyük şehzadeler, küçük şehzadenin gözlerini oyarak kuyuya atıp giderler.

S117. Atın arkasında sürükleyerek öldürme

Padişah, iki büyük oğlunu atın arkasına bağlatarak öldürtür.

S118. Keserek öldürme

Küçük şehzade, yamyam devi kılıcıyla öldürür.

S139.2.2.1. Katledilen düşmanların başları kazıklara oturtulur

Küçük şehzade öldürdüğü devin başını kılıcına takıp oynayarak şehre gelir.

S146.1. Kuyuya terk etme

İki büyük şehzade, küçük şehzadeyi kuyuya atıp giderler.

S165. Gözlerini oyarak sakat bırakma

İki büyük şehzade, küçük şehzadenin gözlerini oyup kuyuya atarlar.

S262. Canavara belli zamanda verilen kurban

Padişahın kızını almak isteyen devi oyalamak için her gün bir insan verilir. Dev şehre gelip bağlı halde meydana bırakılan insanı yer ve gider.

T15. İlk görüşte âşık olma

Padişahın kızı ve şehrin bütün kızları küçük şehzadeyi görür görmez ona âşık olurlar.

T100. Evlilik

Küçük şehzade, melikeyle evlenir.

T135. Düğün merasimi

Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak kızını yiğide verir.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Büyük şehzadelerin hilelerini padişaha sümbül kuşu söyler.

W33. Kahramanlık

Küçük şehzade tek başına tam kırk bir dev öldürür.

W121. Korkak kahraman

Küçük şehzadeden korkan bağın bekçisi tam kırk gün sonra kendine gelir.

W181. Kıskançlık

Büyük şehzadeler, sümbül kuşunu getiren kardeşlerini kıskandıkları için gözlerini oyup kuyuya atarlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda bir padişahın üç oğlu varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Hepsi muratlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

İki büyükler yol alıversinler, sözü küçüğünden işitin. Şimdi iki ağız sözü de padişahın kızından dinleyiniz. Az gitmişler uz gitmişler, büyük bir yol ayrımına ulaşmışlar.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aylar, günler geçmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üç gün, üç yol, üç gün vuruşmak

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk gün, kırk günlük yol, kırk gün yol almak, kırk kez dolaşmak, kırk dev, kırk batman

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z221. Kahraman olarak en küçük erkek kardeş

Küçük şehzade sümbül kuşunu tek başına bulup geri döner. Küçük şehzade kırk bir dev öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Küçük şehzade şehrine döner.

1.39. Çinniay ile Bahtiyar

a. Masalın Özeti:

1. Padişah, oğlu Bahtiyar'ı okutması için Çinniay adında bir kıza teslim eder. Bahtiyar büyür ve Çinniay ile evlenir.

2. Bahtiyar öğrenciyken, Çinniay onu sürekli dövdüğü için o da karısından öcünü almak ister.

3. Yemen padişahının kızı Mehrinigar'ı, onun üstüne kuma getirmek için yola çıkar.

4. Şehre yaklaştıklarında bir kervansarayda konaklarlar. Bahtiyar burada kumarbazlarla oyun oynar ve adamları dahil her şeyini kaybeder. Sarayda at bakıcısı olarak çalışmaya başlar.

5. Çinniay, şehzade kılığına girerek kocasını bulmak için yola çıkar ve aynı kervansaraya gelir. Kumarbazlarla oyun oynar ve kazanır. Onlara her şeyi anlatır. Kumarbazlar ona yardım etmeye söz verirler.

6. Çinniay, kumarbazlarla birlikte saraya gider. Kumarbazların yardımıyla melike Mehrinigar'ı konuşturur ve onunla evlenir.

7. Mehrinigar'ı ve Bahtiyar'ı alarak kendi şehirlerine gelirler. Çinniay gerçek kimliğini açıklar ve hep birlikte yaşamaya devam ederler.

b. Masaldaki Motifler:

D435.1.1. Heykelin canlı hale dönüşmesi

Marangoz, terzi ve kuyumcunun yaptığı kukla hocanın duasıyla dirilir.

D2020. Sihirli dilsizlik

Melike Mehrinigar hiç konuşmamaktadır.

F569.3.1. Konuşmayan prenses

Melike Mehrinigar doğduktan beri hiç konuşmamaktadır.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Melike Mehrinigar çok güzeldir. Ay gibi ağzı, güneş gibi gözü vardır. Güzelliğinin yanında ay bile soluk kalmaktadır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Melike Mehrinigar çok güzeldir. Ay gibi ağzı, güneş gibi gözü vardır. Güzelliğinin yanında ay bile soluk kalmaktadır.

F675. Becerikli marangoz

Marangoz, kuyumcu ve terzi birlikte yola çıkıp bir yerde konaklarlar. Arkadaşları uyurken marangoz ağaçtan bir kukla yapar ve yatar. Diğer arkadaşları da kukla üzerinde kendi hünerlerini denerler. Bu kukla daha sonra dirilir.

F679.7. Daima kazanan başarılı kumarbaz

Çok başarılı kumarbaz olan Kaytmes ile Ölmez kardeşler şehzade Bahtiyar ile kumar oynarlar. Şehzade, elbiseleri dahil her şeyini kaptırır.

F954.2.1. Konuşmaya mecbur tutulan dilsiz prensesin masalın sonunda bir soru ile dili çözülür

Kaytmes, bir masal anlatır ve sonunda Çinniay'a bir soru sorar. Çinniay, soruya özellikle yanlış cevap verince Mehrinigar dayanamaz ve soruyu cevaplayarak konuşmuş olur.

F1023. Hünerli insanların işbirliği ile insanın yaratılması

Marangoz, terzi ve kuyumcunun yaptığı kukla hocanın duasıyla dirilir.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Bahtiyar, Kaytmes'e başından geçenleri anlatır, şehre ne amaçla geldiğini söyler.

H50. Fiziksel davranışlardan veya vücuttaki işaretle tanıma

Çinniay kulağının arkasındaki beni gösterince Bahtiyar kendisine yardım eden insanın karısı olduğunu anlar.

H343. Dilsiz kızı konuşturma imtihanı

Hiç konuşmayan Mehrinigar'ı konuşturan kızı alacaktır.

H346. Kendisini tedavi eden adama verilen prenses

Mehrinigar, kendisini konuşturan şehzadeye verilir.

H465. Kadının sabrını deneme

Kaytmes, Çinniay'a bir soru sorunca Mehrinigar konuşsun diye özellikle yanlış cevap verir. Mehrinigar sabredemeyip soruya cevap verir.

(T)H509.3.1. Aşık oynama imtihanı

Bahtiyar, kumarbazlarla aşık oynar ve her şeyini kaybeder. Çinniay da aynı kişilerle aşık oynar ve ellerinden bütün servetlerini alır.

H621. Hünerli arkadaşlar bir kadın yaratır. Acaba bu kadın kime aittir?

Kumarcı Kaytmes, Çinniay'a bir masal anlatır. Buna göre marangoz, kuyumcu ve terzi bir kukla yapıp süsler, giydirirler. Hoca dua edince kız canlanır. Kaytmes, Çinniay'a, bu

kızın dört arkadaştan hangisine ait olması gerektiğini sorar.

H1194.0.1. Konuşmayan bir insanı konuşturmak

Hiç konuşmayan Mehrinigar'ı konuşturan kızı alacaktır.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Bahtiyar, Yemen şahının kızını almak için Yemen'e gider. Karısı Çinniay da bir yıl sonra arkasından gider.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Bahtiyar, Yemen şahının kızını almak için Yemen'e gider.

H1385.4. Kaybolan kocanın araştırılması

Çinniay, bir yıl önce gittikten sonra bir daha haber alınamayan kocasını bulmak için Yemen'e gider.

H1385.10. Kayıp prens üzerine araştırma

Çinniay, bir yıl önce gittikten sonra bir daha haber alınamayan şehzadeyi bulmak için Yemen'e gider.

H1553. Sabır imtihanı

Kaytmes, Çinniay'a soru sorunca kız, Mehrinigar konuşsun diye özellikle yanlış cevap verir. Mehrinigar sabredemeyip soruya cevap verir.

H1563. Hüner imtihanı

Marangoz ağaçtan bir kukla yapar. Terzi ipek elbiseler dikip giydirir. Kuyumcu güzel takılarla kuklayı süsler. Hoca da hünerini ispatlamak için dua eder ve kız canlanır.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Çinniay, Kaytmes'in söylediği gibi yapınca Mehrinigar'ı konuşturmayı başarır.

J140. Eğitim yoluyla kazanılan akıl (bilgi)

Bibihalfa Çinniay, şehzade Bahtiyar'a gerekli eğitimi verir.

J1111. Akıllı kız

Şehzadeyi eğiten Bibihalfa Çinniay çok akıllı bir kızdır.

J1115.1. Becerikli kumarbaz

Kaytmes, Ölmes ve diğer kumarbazlar aşık oynayarak şehzadenin bütün servetini elinden alırlar.

K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Çinniay ile kırk hizmetçi kızı erkek kıyafetine girerek Yemen'e giderler.

K2213. Hain eş

Bahtiyar, karısına her gün yüz kamçı atar. Çinniay annesiyle konuşurken onları gizlice dinler ve kızın üzerine kuma getirilmesinden korktuğunu duyar. Bunun üzerine ona inat yeniden evlenmeye karar verir.

K2246. Hain prens

Şehzade Bahtiyar, karısına her gün yüz kamçı atar. Çinniay annesiyle konuşurken onları gizlice dinler ve kızın üzerine kuma getirilmesinden korktuğunu duyar. Bunun üzerine ona inat yeniden evlenmeye karar verir.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Çinniay'ın babası ölmüştür ve ailesine kendisi bakmaktadır.

L113.9. Kahraman olarak terzi

Terzi, marangozun yaptığı kuklaya ipek elbise dikip giydirir.

L114.3. Asi kahraman

Bahtiyar, ders aldığı hocasına itaat etmez. Anne ve babasının karşı çıkmasına rağmen Çinniay ile evlenir.

L124. Dilsiz kahraman

Mehrinigar hiç konuşmamaktadır.

L140. Kötü talih iyiye gider

Kumarda her şeyini kaybettikten sonra at bakıcısı olarak çalışan şehzade, karısının yardımıyla memleketine döner.

L152. Oğlanın üstesinden gelemediği araştırmayı kız başarır

Çinniay, melike Mehrinigar'ı almak için sefere çıkıp başarısız olan kocası şehzadeye yardım eder ve kıza kavuşturur.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Bir inşaat ustasının kızı, padişahla evlenir. Çinniay, Şehzade Bahtiyar ile evlenir.

L213. Zengine tercih edilen fakir kız

Şehzade Bahtiyar, ebeveynlerinin karşı çıkmasına rağmen aşağı tabakadan bir kızla evlenir.

L300. Zayıfın başarısı

Çinniay, kocasının yenemediği kumarbazların bütün servetlerini ellerinden alır. Melike Mehrinigar'ı konuşturmayı başarır.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Bahtiyar, Çinniay'a yaptıklarına pişman olur.

N1. Kumarbazlar

Çinniay'ın handa rastladığı Kaytmes ve Ölmes çok meşhur kumarbazlardır.

N6. Kumarda şans

Meşhur kumarbazlarla aşık oynayan Çinniay şansı sayesinde kazanır.

N9.1. Kumarbaz her şeyini kaybeder

Şehzade Bahtiyar, handa rastladığı kumarbazlarla aşık oynayarak elbiselerine varıncaya kadar her şeyini kaptırır. Aynı kişilerle kumar oynamayı kabul eden Çinniay, kumarbazların bütün servetini alır.

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Yemen'de her şeyini kumara kaptıran ve at bakıcılığı yapan şehzadeyi karısı kurtarıp geri getirir.

N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma

Şehzade, karısıyla kayınvalidesinin konuşmalarını gizlice dinler ve karısının en çok üzerine kuma getirilmesinden korktuğunu öğrenir.

N820. Yardım eden insanlar

Çinniay'ın melike Mehrinigar'ı konuşturmasına Kaytmes ve Ölmes yardım ederler.

N838. Yardımcı kahraman

Bahtiyar'a karısı Çinniay yardım eder.

(T)N885. Yardımcı Kumarbaz

Çinniay'ın melike Mehrinigar'ı konuşturmasına kumarbaz Kaytmes ve Ölmes yardım ederler.

P10. Krallar

Ellili yaşlara kadar çocuğu olmayan padişah bir daha evlenir.

P18. Kralların evliliği

Hiç çocuğu olmayan padişah komşu memleketten bir inşaat ustasının kızıyla evlenir.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade, Yemen padişahının kızı Mehrinigar'ı almak için sefere çıkar.

P31.1. Nalbant veya demir işçisi olarak prens

Şehzade Bahtiyar, gittiği memlekette sarayda at bakıcısı olarak çalışır.

P40. Prensesler

Hiç konuşmayan melike Mehrinigar, kendisini konuşturan yiğide verilir.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

Hoca dua edince arkadaşlarının yaptığı kuklaya can gelir.

P210. Karı-koca

Çinniay, aradan bir yıl geçmesine rağmen Yemen'den dönmeyen kocasını bulup geri getirir.

P230. Çocuklar ve ebeveynler

Padişah ve karısı, Bahtiyar'ın aşağı tabakadan bir kızla evlenmesine karşı çıkarlar.

P234. Baba ve kız

Padişah düğün yaparak kızını, onu konuşturan yiğide verir.

P340. Öğretmen ve öğrenci

Şehzade Bahtiyar, kendisini okutan hocasına âşık olur.

P441. Terzi

Terzi, marangozun yaptığı kuklaya ipek elbise dikip giydirir.

P444. Marangoz

Marangoz ağaçtan bir kukla yapar.

P634. Ziyafetler

Bibihalfa Çinniay, handaki kumarbazlara ziyafet verir.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Mehrinigar, kendisini konuşturan yiğitle evlenir.

Q325. İtaatsizlik cezalandırılır

Bibihalfa Çinniay, öğrencileri arasında çok yaramaz olan ve söz dinlemeyen şehzade Bahtiyar'ı cezalandırır.

Q458. Döverek (kamçılayarak) cezalandırma

Bibihalfa Çinniay, şehzade Bahtiyar'ı kamçılayarak döver.

Q520. Pişmanlıklar

Şehzade Bahtiyar, Çinniay'a yaptıklarına pişman olur ve ondan özür diler.

Q570. Ceza ve affetme

Çinniay, kocası Bahtiyar'ın suçlarını affeder.

R152. Kadın kocasını kurtarır

Yemen'de bütün parasını kumarbazlara kaptırdıktan sonra at bakıcılığı yapan

Bahtiyar'ı, karısı Çinniay kurtarıp geri getirir.

S62. Zalim koca

Bahtiyar, karısı Çinniay'a her gün yüz kamçı atar.

T10. Âşık olma

Şehzade Bahtiyar, hocası Çinniay'a âşık olur.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, kızını onu konuşturmayı başaran yiğide verir.

T71. Aşkta kadının hakir görülmesi

Padişah ile karısı, şehzade Bahtiyar'ın sevdiği kızın aşağı tabakadan birisi olduğunu ileri sürerek oğlana karşı çıkarlar.

T72. Kadın hakir görüldükten sonra (aşkı) kazanır

Çinniay, padişah ve karısının karşı çıkmasına rağmen şehzadeyle evlenir.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Şehzade Bahtiyar, kendisine ders veren kıza âşık olur.

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Şehzade Bahtiyar, hocası Çinniay ile evlenir.

T121.8. Kral sıradan bir kızla evlenir

Padişah, bir inşaat ustasının kızıyla evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Padişah, oğlu Bahtiyar için Çinniay'a dünürcü gönderir.

T131.1.3. Anne ve babanın muhalefetine rağmen evlenme

Şehzade Bahtiyar, annesinin ve babasının karşı çıkmasına rağmen Çinniay ile evlenir.

T133. Evlilik için yolculuk

Bahtiyar, Yemen şahının kızını almak için Yemen'e gider.

T135. Düğün merasimi

Şehzade Bahtiyar ile Çinniay yirmi gün düğün yaparak evlenirler.

T145.0.1. Birden fazla hanımla evlenme

Hiç çocuğu olmayan padişah yeniden evlenir.

(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme

Şehzade Bahtiyar, hem Çinniay hem de Mehrinigar ile evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Çinniay, üzerine kuma getirmek için Yemen'e giden kocasına yardım eder.

(T)V38. Kader inancı

Çinniay "Kısmetim bu yiğideymiş" deyip dünürcülere olumlu cevap verir.

V50. Dua

Padişah, gelini için dua eder.

V52. Duanın esrarengiz gücü

Hoca dua edince kuklaya can gelir.

V57.3. Özel durumlarda dua

Hoca, kuklanın dirilmesi için dua eder.

W34. Bağlılık

Çinniay, üzerine kuma getirmek için Yemen'e giden kocasına yardım eder.

W126. İtaatsizlik

Bahtiyar, ders aldığı hocasına itaat etmez. Anne ve babasının karşı çıkmasına rağmen Çinniay ile evlenir.

W131. Çapkınlık

Çinniay ile evlenen Bahtiyar, melike Mehrinigar'ı da almak için Yemen'e gider.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Geçmiş zamanlarda Semerkant şehrinde Adilşah diye bir han yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Melike ise daima onlara hizmet etmeye hazır olup birlikte murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi iki ağız söz de Bibihalfa Çinniay'dan dinleyin.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Şehzade Bahtiyar az gitmiş uz gitmiş. Az gitmişler uz gitmişler.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan birçok yıl geçmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

"O kız çok güzelmiş, ay gibi ağzı, güneş gibi gözü varmış. Güzelliğinin yanında ay bile

soluk kalırmış." "Çinniay'ın beli ince, boyu fazla uzun değilmiş. Beyaz tenli, şirin sözlü, aklı her şeye kesen, güler yüzlü bir kızmış."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç ay

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Üç yüz altın, üç yüz asker

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Dört yüz deve mal

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün yedi gece

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yetmiş kat perde

Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört

On dört günlük dolunay

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

Yüz altın, yüz at, yüz atlı muhafız, yüz kamçı, iki yüz deve, iki yüz altın, iki yüz kişilik yemek, iki yüz at

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Çinniay, kocası Bahtiyar ile birlikte kendi memleketlerine gelirler.

Yer formülleri

Ülkeler: Yemen memleketi

Şehirler, vilayetler: Semerkant

1.40. Şamurat Korkak

a. Masalın Özeti:

1. Bir memlekete musallat olan dört haydut dev, herkesin malını elinden almakta, kimseye gün yüzü göstermemektedirler.

2. Padişah, devleri yok edene hazineden yüklü miktarda altın vereceğini ilan eder.

3. Kurt yavrularının ulumalarından bile korkan Şamurat Korkak adında birisi vardır. Padişahın vaadini duyunca, karısına, gidip devlerle savaşacağını söyler.

4. Şamurat Korkak, karısından bir yumurta, bir ip ve bir güğüm yoğurt alarak gider.

5. Şamurat Korkak yolun bir yerine yumurtayı, bir yerine ipi, bir yerine de yoğurdu gömer. Koltuğunun altına bir kaplumbağa alır, devlerin yanına gider.

6. Devlere kendisinin Azrail olduğunu söyler. Devler onun Azrail olduğundan şüphe ederler.

7. Karşılıklı güç gösterisinde bulunmaya başlarlar. Önce devler güçlerini ispatlarlar.

8. Şamurat Korkak avucunun içinde yumurtayı sıkıp kırar ve "Taşın suyunu çıkardım" der. Toprağa pençe atıp ipi çıkarır: "Yerin bağırsağını çıkardım" der. Toprağı tepip yoğurdu dağıtır: "Yerin beyni" der ve devler ona tamamen inanırlar.

9. Devler bütün mallarını ona verip memleketi terk ederler. Şamurat Korkak kılıcıyla kurdu öldürür. Ona Şamurat Batır demeye başlarlar. Padişah, Şamurat Batır'a altın verir.

b. Masaldaki Motifler:

B211.2.4. Konuşan kurt

Kurt yavrusu devlerle konuşur.

B800. Hayvanlarla ilgili çeşitli motifler

Kurt yavrusu, Şamurat'ın çok korkak olduğunu bildiği için onu her seferinde özellikle korkutmaktadır.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Amderyanın kıyısını mekân edinen dört dev herkesin mallarını ellerinden alırlar.

F531.1.0.2. Korkunç devler

Devler insanların mallarını ellerinden alarak rahat içinde yaşamaktadırlar. Devler çok güçlüdürler.

F531.6.2. Devlerin mekânı

Dört dev Amuderya'nın güneyinde yaşamaktadır.

F531.6.12.7. İnsanlar tarafından kovulan dev

Şamurat Korkak blöf yaparak devleri korkutur ve memleketinden kovar.

G110. Büyük devlerin hakimiyeti

Amuderya'nın güneyine dört dev hakim olurlar.

G130. Büyük devlerin alışkanlıkları

Irmağın kıyısında yaşamaya başlayan dört dev insanların mallarını ellerinden alarak rahat içinde yaşarlar.

G501. Aptal dev

Şamurat korkak devlerin yanına giderken belirli aralıklarla toprağa yumurta, ip ve yoğurt gömer. Devlere kendisinin Azrail olduğunu, canlarını almaya geldiğini söyler. Devler inanmayınca yumurtaları kırar, yerin suyunu çıkardığını söyler. İpi çeker çıkarır, yerin bağırsaklarını çıkardığını söyler. Yoğurdu dağıtır, yerin beynini dağıttığını söyler. Devler onun gerçekten Azrail olduğuna inanarak bütün mallarını verip kaçarlar.

G572. Devi hileyle korkutma

Şamurat Korkak, kendisinin Azrail olduğunu söyleyerek devleri korkutup kaçırır.

G630. Devlerin özellikleri

Devler insanların mallarını ellerinden alarak rahat içinde yaşamaktadırlar. Devler çok güçlüdürler.

G645. Devin, başarılması imkansız imtihanı

Devler, Şamurat Korkak'ın gerçekten Azrail olup olmadığını anlamak için onun gücünü sınamak isterler. Bir dev eline aldığı taşı sıkarak un gibi yapar. Şamurat Korkak'ında gücünü ispatlamasını isterler.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Çok korkak olan kahramanın adı Şamurat Korkak'tır. Devleri korkutmayı başarınca Şamurat Batır adı verilir.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Şamurat Korkak'ın korkak birisi olduğunu bilen kurt yavrusu sürekli onu korkutarak alay etmektedir.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Şamurat Korkak, kendisinin Azrail olduğunu devlere inandırır.

J2600. Korkak aptal

Şamurat'ın gerçekten Azrail olduğuna inanan devler korkup kaçarlar.

K1700. Blöf vasıtasıyla aldatma

Şamurat korkak devlerin yanına giderken belirli aralıklarla toprağa yumurta, ip ve yoğurt gömer. Devlere kendisinin Azrail olduğunu, canlarını almaya geldiğini söyler. Devler inanmayınca yumurtaları kırar, yerin suyunu çıkardığını söyler. İpi çeker çıkarır, yerin bağırsaklarını çıkardığını söyler. Yoğurdu dağıtır, yerin beynini dağıttığını söyler. Devler onun gerçekten Azrail olduğuna inanarak bütün mallarını verip kaçarlar.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Şamurat Korkak devleri kovmaya gideceğini söyleyince karısı "Kurttan korkup devin yanına gitmek kim sen kim!" diyerek onunla alay eder.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Korkak olduğu için alaya alınan Şamurat, devleri korkutup kaçırmayı başarır.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah, devleri yok eden kişiye bir batman altın vereceğine dair vaatte bulunur.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Padişah verdiği söze sadık kalarak devleri kovan yiğide hazineden altın verir.

P10. Krallar

Padişah, devleri kovan kişiye bir batman altın vereceğini söyler.

P210. Karı-koca

Karısı, Şamurat ile alay eder.

Q82. Korkusuzluk ödüllendirilir

Padişah, devleri korkutup kaçıran Şamurat'a altın verir.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Padişah, devleri korkutup kaçıran Şamurat'a hazineden altın verir.

Q411. Ölüm cezası

Şamurat Korkak, kendisiyle alay eden kurt yavrusunu öldürür.

W121. Korkak kahraman

Şamurat Korkak, küçük kurt yavrularının ulumalarından bile korkup eve, karısının yanına kaçar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Amuderya'nın güneyinde dört dev mekân kurmuş, herkesin mallarını alarak rahatlık içinde yatıyorlarmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Şamurat Korkak böylece Şamurat Batır ismini almış ve muradına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Haberi devlerden alınız.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç adım , üç arşın

Z183. Sembolik isimler

Çok korkak olan kahramanın adı Şamurat Korkak'tır. Devleri korkutmayı başarınca Şamurat Batır adı verilir.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Harezm

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Amuderya

1.41. Zarlık ile Munglık

a. Masalın Özeti:

1. Padişahın Gülbahra adındaki en küçük karısı hamile kalınca kumaları bir cadı ile anlaşırlar ve doğacak çocuğu yok etmesini isterler.

2. Gülbahra bir oğlan bir de kız doğurur. Cadı, çocukların yerine iki köpek eniği koyarak çocukları götürüp çöle atar.

3. Bir anne geyik bu çocukları büyütür. Geyiği avcılar vururlar.

4. Mağaraya benzer evinde tek başına yaşayan yaşlı bir adam, çocukları bulur ve evine götürür. Oğlana Zarlık, kıza Munglık adını koyar. Yıllar geçer, oğlan güçlü bir yiğit olur. Yaşlı adam da ölür.

5. Padişah bir gün avlanırken oğlan ile karşılaşır ve saraya döndüğünde ondan sıkça bahseder. Çocukların ölmediklerini anlayan padişahın karıları, cadıyı tekrar görevlendirirler.

6. Cadı kulübeye gelir, Munglık ile tanışır. Munglık'a, kardeşinden aynayı cihanı getirmesini istemesini söyler. Munglık, kardeşinden aynayı cihanı ister.

7. Zarlık yola çıkar, epeyce yol aldıktan sonra bir devle karşılaşır ve onunla dövüşür. Sonunda aman dileyen dev Zarlık'a yardım etmeye söz verir ve onu uçurarak istediği yere götürür.

8. Oğlan, simurg kuşunun yavrularını yemek üzere olan bir ejderhayı öldürür. Simurg kuşu da buna karşılık oğlana yardım edeceğini söyler ve aynayı cihanı nasıl ele geçireceğini anlatır.

9. Birlikte suya dalıp aynayı cihanı çıkarırlar ve oğlan evine döner.

10. Oğlan avlanırken padişah ile karşılaşır, onu evine davet eder. Padişah, oğlan ile kızın yaşadığı kulübeye gelir. Aynayı cihana bakarak bütün sırrı öğrenirler. Padişah, çocuklarını şehre götürür, annelerini saraya getirtir.

11. Padişah, büyük hanımlarıyla cadıyı öldürterek cezalandırır.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Ejderha ağaca tırmanarak simurg kuşunun yavrularını yemeye çalışır.

B31.5. Dev kuş: Simurg

Simurg kuşu, Zarlık'ı sırtına alarak denize götürür.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Simurg kuşu, aynayı cihannümanın bulunduğu yeri Zarlık'a söyler.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

Simurg kuşunun yavruları, annelerine ejderhayı Zarlık'ın öldürdüğünü söylerler.

B151.2. Yol gösteren kuş

Simurg kuşu, aynayı cihannümanın bulunduğu yeri Zarlık'a söyler.

(T)B211.3.10.Konuşan Simurg

Simurg kuşunun yavruları anneleriyle, anne simurg kuşu da Zarlık ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Zarlık, simurg kuşunun söylediklerini anlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Simurg kuşu Zarlık'ı sırtına alarak denize götürür.

B330. Yardımcı hayvanın ölümü

Zarlık ile Munglık'ı büyüten geyik bir avcı tarafından vurularak ölür.

B365.0.1 Kuş yavruları kurtulduğu için müteşekkirdir

Zarlık, simurg kuşunun yavrularını ejderhadan kurtardığı için anne simurg kuşu ona yardım eder.

B443.1. Yardımcı geyik

Issız bir yere terk edilen Zarlık ile Munglık'ı bir geyik emzirerek büyütür.

(T)B469.11. Yardımcı Simurg

Simurg kuşu, aynayı cihanı bulması konusunda Zarlık'a yardım eder.

B505.2. Hayvan, kahramana sihirli objeyi nerede bulabileceğini söyler

Simurg kuşu, aynayı cihannümanın bulunduğu yeri Zarlık'a söyler.

(T)B535.0.16. Bakıcı (emziren) geyik

Bir geyik Zarlık ile Munglık'ı emzirerek büyütür.

B552. İnsan kuşlar tarafından taşınır

Simurg kuşu, Zarlık'ı sırtına alarak denize götürür.

B800. Hayvanlarla ilgili çeşitli motifler

Simurg kuşu, Zarlık'ın öldürdüğü ejderhayı yiyiverir.

D840. Sihirli objenin bulunması

Zarlık sihirli aynayı denizin altında bulur.

D1163. Sihirli ayna

Aynayı cihan, dünyanın her yerindeki olayları göstermektedir.

(T)D1311.2.1. Olağanüstü bilgi veren ayna

Aynayı cihan, dünyanın her yerindeki olayları göstermektedir.

F62. Kuş insanı diğer dünyaya ya da diğer dünyadan taşır

Simurg kuşu, Zarlık'ı sırtına alarak denize götürür.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Zarlık, kardeşinin istediği aynayı cihanı getirmek için sefere çıkar.

F162.3. Diğer dünyada ağaç

Zarlık yürüye yürüye bir çınarın altına ulaşır. Çınarın üzerinde simurg kuşunun yavruları vardır.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Zarlık yolda giderken bir ağacın üzerinde simurg kuşunun yuvasını görür. Ejderha ağaca tırmanarak simurg kuşunun yavrularını yemeye çalışır. Zarlık, ejderhayı öldürür.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

Simurg kuşu, Zarlık'ı sırtına alarak denize götürür.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Zarlık giderken bir devle karşılaşır. Dev, Zarlık'ı yemek ister.

F531.5.1.1.2. Dev insanı sırtında taşır

Dev, Zarlık'ı sırtına alıp uçarak istediği yere götürür.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Zarlık'ın korkuttuğu dev Kızılkum denilen bir yerde yaşamaktadır.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Simurg kuşu Zarlık'ı denize götürür. Sihirli aynayı bulup tekrar geri dönerler.

F611.2.1. Hayvan, güçlü kahramanı emzirir

Olağanüstü güce sahip olan Zarlık'ı geyik emzirerek büyütmüştür.

F611.3.2.5. Devlerle savaşan küçük çocuk onları yener

On yaşındaki Zarlık, devi korkutarak kendisine itaat ettirir.

F628. Oldukça kuvvetli adam

Zarlık devi kaldırıp göğe fırlatır. Aşağı düşerken parçalanacağından korkan dev yalvarmaya başlar. Zarlık devi tutarak yere bırakır.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Zarlık ejderhanın önce gözlerini kör eder daha sonra da kılıcıyla onu parçalar.

F639.4. Güçlü adam devi yener

Zarlık devi kaldırıp göğe fırlatır. Aşağı düşerken parçalanacağından korkan dev yalvarmaya başlar. Zarlık devi tutarak yere bırakır.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Simurg kuşu kar ve yağmurla birlikte gelir.

F811.4. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç

Zarlık yürüye yürüye bir çınarın altına ulaşır. Çınarın üzerinde simurg kuşunun yavruları vardır.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Aynayı cihan, dünyanın her tarafındaki olayları göstermektedir.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Simurg kuşu oğlanla "Birlikte denizin altına dalacağız, benim durduğum yerde eline ne

gelirse onu sıkıca yakala" der ve denize dalarlar. Zarlık eline değen şeyi sıkıca tutar ve yukarı çıkarlar. Zarlık'ın elindeki şey, aradıkları aynayı cihandır.

G11.2. Yamyam dev

Dev, Zarlık'ı yemek ister.

G312. Yamyam dev

Dev, Zarlık'ı yemek ister.

G317. Güreşen dev

Zarlık devi kaldırıp göğe fırlatır. Aşağı düşerken parçalanacağından korkan dev yalvarmaya başlar. Zarlık devi tutarak yere bırakır.

G475. Devlerin davetsiz misafire saldırması

Dev, yolda karşılaştığı Zarlık'ı yemek ister.

G580. Deve başka şekilde boyun eğdirme

Zarlık, devi kaldırıp göğe fırlatır. Aşağı düşünce parçalanacağını anlayan dev yalvarmaya başlar. Zarlık, devi tutar ve yavaşça yere bırakır. Zarlık'tan korkan dev onu istediği yere götürür.

(T)H123. Çeşitli hareketler vasıtasıyla tanıma

Cadı, Munglık'ın yıllar önce çöle terk ettiği ikizlerden birisi olup olmadığını anlamak için çocuğa birkaç soru sorar. Kızın o çocuklardan birisi olduğunu anlar.

(T)H481.1.2. Çocuk bilinmeyen babasını elinde tuttuğu aynayla belirler

Aynaya bakan Zarlık ile Munglık, babalarının padişah olduğunu görürler.

(T)H482.1. Çocuk bilinmeyen annesini elinde tuttuğu aynayla belirler

Aynaya bakan Zarlık ile Munglık, annelerinin bir mağarada olduğunu görürler.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Yaşlı adam, çölde bulduğu çocuklara Zarlık ile Munglık adını koyar. Zarlık, ihtiyaç sahibi; Munglık ise kederli, hüzünlü anlamındadır.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Zarlık, sihirli aynayı simurg kuşunun yardımıyla bulup getirir.

H1233.4.2. Araştırma, devlerin yardımıyla başarılır

Zarlık, devi kaldırıp göğe fırlatır. Aşağı düşerken parçalanacağını anlayan dev yalvarmaya başlar. Zarlık, devi tutar ve yavaşça yere bırakır. Zarlık'tan korkan dev onu istediği yere götürür.

H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur

Zarlık, sihirli aynayı simurg kuşunun yardımıyla bulup getirir.

H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk

Sihirli aynayı arayan Zarlık, simurg kuşuyla birlikte denizin altına dalar.

H1270. Alt dünyada araştırma

Sihirli aynayı arayan Zarlık, simurg kuşuyla birlikte denizin altına dalar.

H1320.1. Sihirli nesneleri araştırma

Sihirli aynayı arayan Zarlık, simurg kuşuyla birlikte denizin altına dalar.

H1346. Sihirli aynanın araştırılması

Zarlık, aynayı cihanı getirmek simurg kuşuyla birlikte denizin altına dalar.

H1371.2. Denizin dibi üzerine araştırmalar

Sihirli aynayı arayan Zarlık, simurg kuşuyla birlikte denizin altına dalar.

J30. İlgi kurarak bilgi elde etme (Anlam çıkarılarak kazanılan bilgi)

Padişah, avlanırken karşılaştığı oğlanı överek anlatınca üç karısı zikredilen çocuğun padişahın oğlu olduğunu anlarlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Simurg kuşu, aynayı cihannümanın bulunduğu yeri Zarlık'a söyler.

J150. Diğer bilgi elde etme yolları

Padişah, aynayı cihana bakarak Zarlık ile Munglık'ın kendi çocukları olduğunu öğrenir.

J2301. Aldanabilir kocalar

Padişah, karısının gerçekten köpek doğurduğuna inanarak onu köpeklerle birlikte zindana attırır.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşırlar. Cadı, doğumdan sonra çocukların yerine iki köpek yavrusu bırakıp ikizleri alarak ıssız bir yere terk eder.

(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar

Cadı, padişahın ikiz çocuklarını çöle terk eder.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Padişah, aynayı cihana bakarak bütün gerçekleri görür ve böylece üç karısıyla cadının hileleri ortaya çıkar.

K2110.1. İftira edilen eş (kadın)

Padişaha karısının köpek doğurduğunu söylerler ve padişah karısını zindana attırır.

(T)K2115.2.1.1. Yeni doğmuş bebeğin yerine köpek yavrusu konur

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşırlar. Cadı, doğumdan sonra çocukların yerine iki köpek yavrusu bırakıp ikizleri alarak ıssız bir yere terk eder.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Padişah, karısının gerçekten köpek doğurduğunu zanneder.

K2221. Hain rakip sevgili

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşırlar ve padişaha kadının köpek doğurduğunu söylerler. Çocukları çöle terk ederler.

K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe)

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşırlar ve padişaha kadının köpek doğurduğunu söylerler. Çocukları çöle terk ederler.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Zarlık ile Munglık doğar doğmaz bir çöle terk edilirler.

L111.7. Geleceğin kahramanı hayvan tarafından yetiştirilir

Zarlık ile Mnglık'ı anne bir geyik emzirerek büyütür.

L112.2. Çok küçük kahraman

Zarlık on yaşında kız kardeşine bakmaya başlar. Her gün ava çıkar, ejderhayı öldürür, devi korkutur.

L114.4. Hilekar kahraman

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşırlar. Cadı, doğumdan sonra çocukların yerine iki köpek yavrusu bırakıp ikizleri alarak ıssız bir yere terk eder.

L134. Talihi yaver gitmeyen kahraman kulübede yaşamak zorunda kalır

Zarlık ile Munglık yaşlı bir adamın dağdaki evinde yaşamaya başlarlar.

L140. Kötü talih iyiye gider

Doğdukları gün ıssız bir yere terk edilen Zarlık ile Munglık'ı bir geyik emzirerek büyütür. Geyik öldükten sonra yaşlı bir adam onları evlat edinip evine götürür.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Küçük kumalarına iftirada bulunan üç kadının hileleri ortaya çıkar ve öldürülerek cezalandırılırlar.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Simurg kuşu, yavrularını ejderhadan kurtaran oğlana yardım edeceğine dair söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Simurg kuşu sözüne sadık kalarak Zarlık'a yardım eder.

M242. Ölümlüler ve olağanüstü varlıklar arasındaki söz verme ve anlaşmalar

Padişahın üç karısı, kumalarının doğuracağı çocuğu yok etmesi konusunda cadıyla altın karşılığında anlaşırlar.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Cadı, padişahın ikiz çocuklarını çöle terk eder. Çocukları bir anne geyik büyütür. Çocuklar sonunda ailelerine kavuşurlar.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Munglık aynayı cihana bakınca babalarının padişah olduğunu görür.

N731. Baba ile oğlun beklenmedik karşılaşması

Birbirlerini tanımayan padişah ile oğlu Zarlık avlanırken tesadüfen karşılaşırlar.

N731.3. Baba umulmadık bir şekilde terk edilmiş çocuğuyla karşılaşır ve ona tekrar kavuşur

Birbirlerini tanımayan padişah ile oğlu Zarlık avlanırken tesadüfen karşılaşırlar. Oğlan, padişahı evine davet eder. Padişah sihirli aynaya bakarak Zarlık'ın kendi oğlu olduğunu görür ve ona kavuşur.

N732. Baba ve kızın tesadüfen karşılaşması

Oğlan, padişahı evine davet eder. Padişah sihirli aynaya bakarak Munglık'ın kendi kızı olduğunu görür ve ona kavuşur.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam, ıssız bir yerde bulduğu Zarlık ile Munglık'ı evine götürerek evlatlık edinir.

P10. Krallar

Padişah, karısının köpek doğurduğuna inanarak onu zindana attırır.

P12. Kralların karakteri

Padişah kolay aldanan birisidir.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Zarlık doğduğu gün ailesinden ayrılarak çöle terk edilir.

P40. Prensesler

Melike Munglık doğduğu gün ailesinden ayrılarak çöle terk edilir.

P253. Erkek ve kız kardeş

Zarlık ile Munglık doğdukları gün çöle terk edilirler.

P414. Avcı

Zarlık her gün avlanmaya çıkar. Bir gün avlanmak için gelen babası padişah ile karşılaşır.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Zarlık, ejderhayı öldürerek Simurg kuşunun küçük yavrularını kurtarır. Anne simurg da daha sonra Zarlık'a yardım eder.

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Zarlık, kendisini yemek isteyen devi kaldırıp göğe fırlatır.

Q261.2. İhanet eden eş (kadın) cezalandırılır

Padişah, kumalarına ihanet eden üç karısını öldürtür.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Padişah, çocuklarını çöle terk eden cadıyı öldürtür.

Q297. İftira etme cezalandırılır

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşırlar. Cadı, doğumdan sonra çocukların yerine iki köpek yavrusu bırakıp ikizleri alarak ıssız bir yere terk eder. Padişah, gerçeği öğrenince karısına iftirada bulunan herkesi öldürtür.

Q411. Ölüm cezası

Padişah, üç hanımını astırır, cadıyı da atın arkasına bağlayıp öldürtür.

Q413. Asarak cezalandırma

Padişah, ihanet eden üç karısını şehrin meydanında astırır.

Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Cadı atın kuyruğuna bağlandıktan sonra at çöle doğru sürülür.

R131. Kaybolan veya terk edilen çocuğun kurtarılması

Terk edilen Zarlık ile Munglık'ı bir geyik büyütür. Geyik ölünce yaşlı bir adam onları evlatlık edinir.

R131.3. Çoban terk edilmiş çocuğu kurtarır

Zarlık ile Munglık'ı dört yaşına kadar bir geyik büyütür. Geyiği avcı vurunca çocuklar sahipsiz kalırlar. Yaşlı bir adam onları bulur ve dağdaki kulübesine götürür.

S113.1. Asarak öldürme

Padişah, üç karısını astırır.

S117. Atın arkasında sürükleyerek öldürme

Padişah, cadıyı atın arkasına bağlatarak öldürtür.

S144. Çöle terk etme

Cadı, padişahın iki çocuklarını çöle terk eder.

S301. Terk edilen çocuklar

Zarlık ile Munglık doğdukları gün çöle terk edilirler.

S310. Çocuğun terk edilmesinin sebepleri

Padişahın üç karısı, diğer karısını kıskandıklarından bir cadıyla anlaşıp yeni doğan ikiz çocukları çöle terk ettirirler.

S351.2. Terk edilmiş çocuk çoban tarafından büyütülür

Zarlık ile Munglık'ı dört yaşına kadar bir geyik büyütür. Geyiği avcı vurunca çocuklar sahipsiz kalırlar. Yaşlı bir adam onları bulur ve dağdaki kulübesine götürür.

(T)S352.3. Geyik terk edilen çocuklara yardım eder

Zarlık ile Mnglık'ı anne bir geyik emzirerek büyütür.

(T)S351.3. Terk edilen çocuklara insanlar yardım eder

Çocukları büyüten geyik ölünce onları yaşlı bir adam bulur ve evine götürerek evlatlık edinir.

S451. Toplumdan atılmış kadın sonunda kocası ve çocuklarıyla birleşir

Padişah, karısının gerçekten köpek doğurduğuna inanır ve onu saraydan kovar. Kadın yıllar sonra kocasına ve çocuklarına kavuşur.

(T)T145.1.6. Dört kız ile evlenme

Padişahın dört karısı vardır.

T251. Şirret kadın

Üç karısı, padişahı çocuklarından ayırırlar.

T587. İkizlerin doğumu

Padişahın küçük karısı Gülbahra bir oğlan ile bir kız doğurur.

T589. Doğumla ilgili çeşitli motifler

Padişahın üç karısı "Geleneklerimize göre baca doğum yapman gerek" diyerek kumaları Gülbahra'yı kandırırlar ve bacada doğum yapmasını sağlarlar.

T596. Çocuğa ad verme

Yaşlı adam çölde bulduğu ikiz çocuklardan erkeğine Zarlık, kıza Munglık adını verir.

(T)T611.10.4. Çocuğu geyik emzirir

Yeni doğan ikizleri bir anne geyik emzirir.

T685.2. İkizlerin düşmanı

Padişahın ikiz çocuklarını, padişahın karılarıyla anlaşan bir cadı çöle terk eder.

T685.1. İkizlerin maceraları

Zarlık ile Munglık çöle terk edildikten sonra bir anne geyik onları emzirerek büyütür. Geyik ölünce dağda yaşayan yaşlı bir adam onları evlatlık edinir. Adam da ölünce Zarlık on yaşında avlanmaya başlar ve kardeşine bakar. Çocuklar aynayı cihan sayesinde ailelerine kavuşurlar.

T615. Doğaüstü büyüme

Zarlık on yaşında çok güçlü pehlivan bir yiğit olur.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Padişah aynayı cihana bakarak bütün gerçekleri görür ve aldatıldığını anlar.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Karısının köpek doğurduğuna inanan padişah onu zindana attırır.

W10. Müşfiklik

Zarlık, ejderhayı öldürerek Simurg kuşunun küçük yavrularını kurtarır.

W27. Minnettarlık

Simurg kuşu yavrularını ejderhadan kurtaran Zarlık'a yardım eder.

W33. Kahramanlık

Zarlık kendisini yemek isteyen devi öldürür.

W181. Kıskançlık

Padişahın üç karısı, doğum yapacak olan küçük kumalarını kıskanırlar. Bir cadıyla anlaşıp doğacak çocuğu yok etmesini isterler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Çok eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Anne ve babalarına kavuşan Zarlık ile Munglık murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Günlerin arkasından geceler geçivermiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç karı

Z183. Sembolik isimler

Yaşlı adam, çölde bulduğu çocuklara Zarlık ile Munglık adını koyar. Zarlık, ihtiyaç sahibi; Munglık ise kederli, hüzünlü anlamındadır.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Zarlık devi kaldırıp göğe fırlatır. Aşağı düşerken parçalanacağından korkan dev yalvarmaya başlar. Zarlık devi tutarak yere bırakır.

Yer formülleri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Kızılkum çölü

1.42. Ala Taylı Çocuk

a. Masalın Özeti:

1. Kemgep, babası öldükten sonra odun toplayıp satarak baba mesleğini devam ettirir.

2. Bir gün odun toplarken bir küp bulur. Küpün içi altın doludur. Onu sırtlayıp evine döner.

3. Yolda, açgözlü bir zengin adama rastlar. Adam altınları görünce, oğlana kızını vermek bahanesiyle evine götürür. Altınları gizlice alır, küpe pekmez doldurur ve oğlanı kovar. Kız, babasının ala tayını Kemgep'e verir.

4. Kemgep, yaşlı ve kör bir çobana rastlar. Çoban onu evlatlık edinir. Kemgep, hayvanları otlatmaya başlar.

5. İhtiyar çoban ırmağın karşısına geçme dediği halde, Kemgep bir gün karşıya geçer. Çok güzel bir peri kızı görür. Bu kız ihtiyar çobanın kızıdır. Üç dev, adamın gözlerini oyarak kızını kaçırmışlardır.

6. Kemgep sırasıyla üç devi de öldürür. Kızla birlikte devlerin hazinelerinin olduğu yere giderler. Sandığın içinden adamın gözlerini alıp geri dönerler.

7. Kız, gözleri yalayıp yerlerine koyar. Adam görmeye başlar. Düğün yaparak kızını Kemgep'e verir.

b. Masaldaki Motifler:

C610. Birine yasaklanmış yer

Yaşlı çoban, oğlana ırmağın karşısına geçmemesini söyler.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Oğlan ırmağın öbür tarafına geçince devlerle karşılaşır.

D1001. Sihirli tükürük

Kız, babasının gözlerini diliyle yalayıp yerine koyunca adam görmeye başlar.

D1030.1. Sihirle elde edilen yiyecekler

Gözleri görmeyen yaşlı adam:

"Odun yakılsın,

Yemek pişirilsin,

Tabağa konulsun, önüme getirilsin,

Ağzıma tutulsun" deyince söyledikleri yerine getirilir.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Gözleri görmeyen yaşlı adam:

"Odun yakılsın,

Yemek pişirilsin,

Tabağa konulsun,

Önüme getirilsin,

Ağzıma tutulsun" deyince söyledikleri yerine getirilir.

D1857. Sihirli uzun ömür

Bilge ihtiyar halen daha yaşamaktadır.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Kız, babasının gözlerini diliyle yalayıp yerlerine koyunca adam görmeye başlar.

D2175. Sihirle tedavi

Kız, babasının gözlerini diliyle yalayıp yerlerine koyunca adam görmeye başlar.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Oğlan, ırmağı karşı tarafındaki devlerin mekânına gider.

F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir

Devler ırmağın öbür kıyısında yaşamaktadırlar.

F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş

Oğlan, ırmağı karşı tarafındaki devlerin mekânına gider.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Devlerin evindeki bütün odalar hazineyle doludur.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Devin rengi sarıdır.

F233.6. Beyaz güzel peri

Kemgep'in devlerin evinde bulduğu peri kızı, saçının her teli bir dünya vergisine denk gelecek kadar güzeldir.

F234.2.5. Güzel, genç bir kadın şeklindeki peri

Oğlanın devlerden kurtardığı güzel peri kızı insan şeklindedir.

F251.1.2. İyi periler

Peri kızı, devlerle savaşan Kemgep için dua eder.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Oğlan devlerden kurtardığı güzel peri kızıyla evlenir.

F531.1. Devlerin görünümü

Devin rengi sarıdır.

F531.4. Devlerin muazzam mülkiyetleri

Devlerin evindeki bütün odalar hazineyle doludur.

F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev

Üç dev, Kemgep ile dövüşürler.

F531.6.2. Devlerin mekânı

Devler ırmağın öbür kıyısında yaşamaktadırlar.

F531.6.7.1. Devin sahip olduğu hazine

Devlerin evindeki bütün odalar hazineyle doludur.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Kemgep üç devi öldürür.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Kemgep'in devlerin evinde bulduğu peri kızı, saçının her teli bir dünya vergisine denk gelecek kadar güzeldir.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Kemgep'in devlerin evinde bulduğu peri kızı, saçının her teli bir dünya vergisine denk gelecek kadar güzeldir.

F611.3.2.5. Devlerle savaşan küçük çocuk onları yener

Kemgep, daha küçük yaşlarda üç dev öldürür.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Kemgep üç devi öldürür.

F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava olayları

Dev gelirken gökyüzü altüst olur, gök gürler, bulut buluta girer, her tarafı kara duman kaplar.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Kız, babasının gözlerini diliyle yalayıp yerlerine koyunca adam görmeye başlar.

G110. Büyük devlerin hakimiyeti

Devler ırmağın öbür kıyısında yaşamaktadırlar.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Devin rengi sarıdır.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Devler yaşlı adamın gözlerini oyup kızını kendi mekânlarına götürürler.

G400. İnsan devin esiri olur

Devler yaşlı adamın gözlerini oyup kızını kendi mekânlarına götürürler.

G440. Dev, insanı kaçırır

Devler adamın kızını kaçırırlar.

G512. Devin öldürülmesi

Kemgep üç devi öldürür.

G535. Devin esiri olan kadın, kahramana yardım eder

Devlerin esiri olan kız, devlerle dövüşen Kemgep için dua eder.

J154. Ölmek üzere olan babanın nasihati

Babası ölmeden önce Kemgep'e nasihat eder. İş bulamazsa odunculuk yapmasını, baba mesleğiyle baba nasihatinin çocuğu bahtlı kılacağını söyler.

J390. Nazik yabancılarla kaba akrabalar arasında seçim

Babasının yaptığı hileleri gören kızı ondan nefret eder. Hakkı gasp edilen Kemgep'e acır ve babasının ala tayını oğlana verir.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Oğlan, yaşlı adam tarafından uyarılmasına rağmen ırmağın öbür tarafına geçince devlerle karşılaşır.

J2356. Aptalların konuşması kendilerinin veya şirketlerinin soyulmasına sebep olur

Kemgep bir küp dolusu altın bulur ve sırtlayıp evine gelir. Yolda karşılaştığı zengin ve açgözlü bir adama altın bulduğunu söyleyince adam kandırıp bütün altınlarını elinden alır.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Zengin adam küpteki altınları gizlice boşaltıp yerine dut pekmezi doldurur. Böylece Kemgep'in altınlarını elinden alır.

K2249.4. Hain bezirgan

Zengin adam, hileyle Kemgep'in altınlarını elinden alır.

L112.2. Çok küçük kahraman

Kemgep, küçük yaşta devleri öldürür.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Kemgep, yaşlı adamla birlikte çobanlık yapmaya başlar.

L113.5. Oduncu kahraman

Kemgep'in babası odunculuk yapmaktadır. Adam öldükten sonra vasiyeti üzerine Kemgep de bir süre odunculuk yapar.

L114.4. Hilekar kahraman

Zengin adam küpteki altınları gizlice boşaltıp yerine dut pekmezi doldurur. Böylece Kemgep'in altınlarını elinden alır.

N511.1.8. Sandık, fıçı, çaydanlık, top fıçısına gömülen hazine

Kemgep, toprağın altında bir küp altın bulur.

N530. Hazinenin keşfi

Kemgep, toprağın altında bir küp altın bulur.

N538.2. Devin mağlup edilmesiyle elde edilen hazine

Kemgep üç devi öldürünce, devlerin esiri olan kız hazinelerin anahtarlarını Kemgep'e

verir.

N815. Yardımcı peri

Peri kızı, devlerle savaşan Kemgep için dua eder.

N831. Yardımcı kız

Zengin adamın kızı, babasının ala tayını Kemgep'e verir.

P150. Zengin insanlar

Zengin adam, Kemgep'i kandırarak altınlarını elinden alır ve evinden kovar.

P233. Baba ve oğul

Yoksul oduncu, ölmeden önce oğlu Kemgep'i yanına çağırarak nasihatlerde bulunur.

P412. Çoban

Kemgep, yaşlı adamla birlikte çobanlık yapmaya başlar.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Kemgep, yaşlı adamla birlikte çobanlık yapmaya başlar.

P681. Yasla ilgili adetler

Kemgep ölen babası için yemek verir.

Q281. Nankörlük cezalandırılır

Dev kızı, kendisini kuyudan çıkaran Cemile'ye haksızlık yapar. Yiğit her şeyi öğrenince onu tekrar kuyuya atar.

Q451.7. Ceza olarak kör bırakma

Devler, bilge ihtiyarın gözlerini oyarak bırakıp giderler.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Yaşlı çobanın kızını devler kaçırırlar ve evlerinde esir tutarlar.

R111.1.1. Genç kızın devden kurtarılması

Kemgep devleri öldürerek kızı esaretten kurtarır.

S165. Gözlerini oyarak sakat bırakma

Devler, bilge ihtiyarın gözlerini oyarak bırakıp giderler.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Kemgep, devlerden kurtardığı peri kızıyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Yaşlı adam düğün yaparak peri kızını Kemgep'e verir.

V50. Dua

Peri kızı, devlerle savaşan Kemgep için dua eder.

V57.3. Özel durumlarda dua

Devlere esir olan peri kızı, devlerle savaşan Kemgep için dua eder.

V70. Dini ziyafetler ve oruç

Kemgep ölen babası için yemek verir.

W27. Minnettarlık

Yaşlı adam, kızını devlerden kurtaran ve gözlerini iyileştiren Kemgep'e kızını verir.

W33. Kahramanlık

Kemgep, üç devi öldürerek kızı kurtarır.

W35. Doğruluk

Kız, babasının hilelerini görünce ondan nefret eder. Altınları elinden alınan Kemgep'e babasının ala tayını verir.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Zengin adam Kemgep'in altınlarını gizlice alarak küpe dut pekmezi doldurur ve oğlana verip evinde kovar.

W137. Meraklılık

Yaşlı adam, Kemgep'e ırmağın öbür tarafına geçmemesini söyler. Kemgep ne olduğunu merak edip karşı tarafa geçer.

W151. Açgözlülük

Zengin adam çok açgözlü birisidir. Bir küp altın bulan yoksul oğlanın elinden hileyle bütün altınlarını alır.

W154. Nankörlük

Dev kızı kendisini kuyudan çıkaran Cemile'ye haksızlık yapar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda yoksul bir balıkçı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Devam Eden (İleriye Giden) Bitiş Formeli

Daha sonra bilge ihtiyar, peri kızını düğün yaparak ala taylı oğlana vermiş. Çoluk çocuğa karışmışlar, halen daha yaşıyorlarmış.

Z65. Renk formülleri

Siyah (kara): Kara duman

Sarı: Sarı dev

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç dev

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün yedi gece , yedi gece gündüz güreşmek

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Kemgep üç devi öldürür.

1.43. Ermene Mergen

a. Masalın Özeti:

1. Kadın, ad koyması için yedi yaşındaki oğlunu bir şeyhe gönderir. Şeyh de onu yaşlı bir kadına gönderir. Kadın oğlanın eline para verip, pazardan bir şey getirmesini söyler. Oğlan bir yay getirince kadın onun adını Ermene Mergen koyar.

2. Ermene Mergen, yayını alıp yola çıkar. Sırasıyla üç devle karşılaşır. Devler insana dönüşüp onunla kardeş olurlar.

3. Ermene Mergen, Yıldızcı, İşçi ve Sucu birlikte bir şehre giderler. Ermene Mergen, padişahın pehlivanını güreşte yenince padişahın kızını Yıldızcı ile evlendirirler.

4. Üç kardeş başka bir şehre giderler. Ermene Mergen, padişahın kızını yiyecek olan ejderhayı öldürür. Padişahın kızıyla İşçi evlenir.

5. İki kardeş başka bir şehre giderler. Bu şehirde bir ırmak vardır. Irmaktan geçen insanları gökten bir el uzanıp yukarı çekmektedir. Ermene Mergen ırmaktan geçer ve padişahın kızıyla Sucu evlenir.

6. Ermene Mergen, elin sahibi olan peri kızını bulur ve onunla evlenir. Kızın altın tarağı ve saçı bir gün suya düşer. Başka bir şehrin padişahı onları bulur. Kızı bulup getirmesi için bir kadın görevlendirir.

7. Kadın, Ermene Mergen'in yayını suya atar. Ermene Mergen ölür ve karısını kaçırır, padişaha götürür.

8. Yıldızcı, İşçi ve Sucu gelip Ermene Mergen'in yayını sudan çıkarırlar ve yiğide verirler. Ermene Mergen gidip karısını kurtarır.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Ermene Mergen ejderhayı öldürür.

B184.1.1.3. Dünyadaki en hızlı at

At, Ermene Mergen'i on dakikada perinin bulunduğu memlekete götürür.

B211.1.3. Konuşan at

Ermene Mergen iki at ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Oğlan atın konuşmasını anlar.

C331. Arkaya bakma yasağı

Annesi, Ermene Mergen'e koyunu çağırarak gitmesini, arkaya dönüp bakmamasını söyler.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Ermene Mergen arkaya dönüp bakınca bin koyun tekrar bir tane olur.

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

Üç dev insana dönüşürler.

D1021. Sihirli tüy

Ermene Mergen sihirli tüyü yakınca perinin atlarından biri gelir.

D1091. Sihirli yay

Ermene Mergen'in canı yayındadır. Yaydan ayrılınca ölür.

D1561.2. Sihirli nesne insana olağanüstü güç kazandırır

Ermene Mergen'in canı yayındadır. Yay ona güç verir. Yaydan ayrılınca ölür.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Yay başının altına konulunca Ermene Mergen yeniden dirilir.

D1830. Sihirli güç

Ermene Mergen'in canı yayındadır. Yay ona güç verir. Yaydan ayrılınca ölür.

E1. Yaşama dönen kişi

Yayı başının altına konulunca Ermene Mergen yeniden dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Yay başının altına konulunca Ermene Mergen yeniden dirilir.

(T)E164. Yay tarafından insanın yaşamı korunur

Ermene Mergen'in canı yayındadır. Yaydan ayrılınca ölür.

(T)E711.16. Yaydaki ruh

Ermene Mergen'in canı yayındadır.

E765.3.0.1. Hayatın sihirli objeye bağlı olması

Ermene Mergen'in canı yayındadır. Yaysız asla yürüyemez.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Ermene Mergen perilerin memleketine gider.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Ermene Mergen gittiği şehirde her gün bir kız yiyen ejderhayı öldürür.

F232.4. Periler uzun saça sahiptir

Perinin saçının uzunluğu kırk kulaçtır.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Ermene Mergen periyle evlenir.

F302.4.4. Adam periyi bağlar ve kendisiyle evlenmesi konusunda onu zorlar

Ermene Mergen peri kızını saçlarından ağaca bağlar ve kendisiyle evlenmesi konusunda onu ikna eder.

F329.4. Ölümlülerle ikamet eden periler

Peri kızı Ermene Mergen ile birlikte yaşamaktadır.

F360. Kötü yürekli ya da zarar verici periler

Peri, ırmaktan geçmeye çalışan insanları çekip yukarı alır.

F531.0.4. Kadın şeklindeki dev

Dev, yaşlı kadın şeklindedir.

F531.5.1. İnsan ve devin dostluğu

Üç dev inana dönüşerek Ermene Mergen'e kardeş olurlar.

F531.5.7. İnsanla evlenen dev

İnsana dönüşen devler padişahların kızlarıyla evlenirler.

F555.3. Çok uzun saç

Perinin saçının uzunluğu kırk kulaçtır.

F561. Olağanüstü şeylerle beslenen insanlar

Padişahın pehlivanı bir oturuşta kırk koyun yemektedir.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Peri kızı yattığında kırk gün uyumaktadır.

F574. Işık saçan insan

Peri kızı çınarın içinde uyumaktadır. Bu yüzden çınarın içi apaydınlıktır.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Padişahın on sekiz yaşındaki kızının ay gibi ağzı, güneş gibi gözü vardır. Su içse boğazından, sebze yese böğründen görünür.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Padişahın on sekiz yaşındaki kızının ay gibi ağzı, güneş gibi gözü vardır. Su içse boğazından, sebze yese böğründen görünür.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Peri kızı çınarın içinde uyumaktadır. Bu yüzden çınarın içi apaydınlıktır.

F601.4.2. Olağanüstü arkadaşlar kahramanı ölümden korurlar

Yıldızcı, gökyüzünde Ermene Mergen'in yıldızını göremeyince kardeşlerini de alarak gidip onun yayını bulurlar ve kahramanı ölümden kurtarırlar.

F617. Güçlü güreşçi

Ermene Mergen bir oturuşta kork koyun yiyen pehlivanı kaldırıp yere vurunca pehlivan ölür.

F628. Oldukça kuvvetli adam

Ermene Mergen bir oturuşta kork koyun yiyen pehlivanı kaldırıp yere vurunca pehlivan ölür.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Ermene Mergen kılıcıyla ejderhayı öldürür.

F628.2. Güçlü adam insanı öldürür

Ermene Mergen, pehlivanı kaldırıp yere vurunca adam o anda ölür.

F628.2.5. Güçlü adam kendi elleriyle insan öldürür

Ermene Mergen, pehlivanı kaldırıp yere vurunca adam o anda ölür.

F640. Algılamanın olağanüstü gücü

Yıldızcı, gökyüzünde Ermene Mergen'in yıldızını göremeyince onun başına bir hal geldiğini anlar.

F652. Mükemmel koku alma duyusu

İşçi yere yatıp koklayınca kardeşi Ermene Mergen'in bir evde ölü olarak yattığını anlar.

F661. Olağanüstü nişancı

Ermene Mergen yay ile attığını vurmaktadır.

F671. Başarılı gemi yapıcısı

Otuz usta, yaşlı kadının istediği gibi lambaları olan, hem suyun üstünde hem de altında gidebilen bir gemi yaparlar.

F679.5. Başarılı avcı

Çok iyi bir nişancı olan Ermene Mergen ok ve yay ile istediği hayvanı öldürebilmektedir.

F836. Olağanüstü yay

Ermene Mergen'in canı yayındadır. Yay kaybolunca yiğit ölür. Yay başının altına konunca tekrar dirilir.

(T)F879. Olağanüstü kutu

Peri kızını suya düşürdüğü küçük altın kutunun bir benzeri daha memlekette bulunmamaktadır.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Peri kızı kırk kulaçlık saçının bir telini sararak küçük bir kutuya koyar. Kutu suya düşer ve başka bir memlekette bir köprünün ayağına takılır. Köprüden her gün geçen padişahın atı o gün geçmez.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Peri kızı çınarın içinde uyumaktadır. Bu yüzden çınarın içi apaydınlıktır.

G265.5. Büyücü, hayvanları sakat bırakır

Yaşlı kadın, balta ile devenin ayağını kırar.

G376. Küçük bir çocuk şeklindeki dev

Üç dev beş, altı, yedi yaşlarında çocuklara dönüşürler.

G510.4. Kahraman tahrip edici hayvanı yener

Ermene Mergen melikeyi yemeye çalışan ejderhayı kılıcıyla öldürür.

G630. Devlerin özellikleri

Devler insana dönüşebilmektedirler.

H105. Öldürenin işaretleri olarak öldürülen hayvanın parçaları

Melike, ejderhanın derisinden kesip aldığı kemeri gösterince kel adam canavarın öldürüldüğünü anlar.

H331.6. Adaylık yarışması: güreşme

Padişah, kızıyla evlenecek olan yiğidin bir oturuşta kırk koyun yiyen pehlivanla güreşip onu yenmesini şart koşar. Ermene Mergen pehlivanı kaldırıp yere vurur.

H335.3.1. Evlilik imtihanında prensesi yemek isteyen ejderhayı öldürmek

Padişah, kızını, onu yemek isteyen ejderhayı öldüren kişiye vereceğini söyler.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Pazardan yay alıp gelen oğlana Ermene Mergen adı verilir.

(T)H919.8. Annenin verdiği vazifeler

Annesi, Ermene Mergen'e gidip şeyhin dergâhında hizmet etmesini söyler.

H939.1. Rahip (şeyh) tarafından verilen görevler

Şeyh, Ermene Mergen'e bir damızlık koyun götürüp bakarak bin tane yapıp getirmesi görevini verir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Ermene Mergen, ırmaktan geçerken insanları yukarı çeken elin sahibini bulmak için perilerin memleketine gider.

H1381. Bilinmeyen kişi üzerine araştırma

Ermene Mergen, ırmaktan geçmeye çalışan insanları yukarı çeken elin sahibini bulmak için periler memleketine gider.

H1385.5. Kaybolan sevgilinin araştırılması

Ermene Mergen ve arkadaşları, padişah tarafından kaçırılan karısını kurtarmak için padişahın memleketine gider.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Annesi Ermene Mergen'e koyunu çağırarak gitmesini, böylece bir koyunun bin tane olacağını ve arkaya dönüp bakmamasını söyler. Ermene Mergen söylenileni yapar. Bir koyun bin tane olur. Fakat dönüp arkaya baktığı için bin koyun tekrar bir tane olur.

J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma

Ermene Mergen, peri uyurken onu kırk kulaç uzunluğundaki saçlarından çınara bağlar.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Ermene Mergen önceden uyarılmasına rağmen arkaya dönüp bakınca bin koyun tekrar bir tane olur.

J1020. Birleşmenin gücü

Farklı hünerlere sahip olan arkadaşları Ermene Mergen'i ölümden kurtarırlar.

J1054. Adam annesinin uyarılarını göz ardı eder ve cezalandırılır

Ermene Mergen annesi tarafından önceden uyarılmasına rağmen arkaya dönüp bakınca bin koyun tekrar bir tane olur.

J2355.1. Aptal, onlar hakkında konuştuğu vakit sihirli nesneleri kaybeder

Ermene Mergen canının yayda saklı olduğunu söyleyince yaşlı kadın onu ırmağa atar.

K150. Sahte hizmet satışı

Yaşlı kadın, kötü emeline ulaşıncaya kadar Ermene Mergen'e ve karısına iyi hizmet eder.

K975.1.1. Kahraman düşmanlarına kendisinin nasıl öldürülebileceğini söyler

Ermene Mergen canının yayda saklı olduğunu söyleyince yaşlı kadın onu ırmağa atar.

K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma

Peri kızı, cariyenin elbiselerini giyer, ona da kendi elbiselerini giydirir ve saraydan kaçar. Padişah hizmetçi kızla evlenmiş olur.

(T)K1858. Devlerin insana dönüşerek aldatmaları

İnsan kılığına giren devler padişahların kızlarıyla evlenirler.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Yaşlı kadın, balta ile devenin ayağını kırar ve Ermene Mergen'in yolunun üzerinde bekler. Yiğit gelince ona devenin ayağının kırıldığını, çaresiz kaldığını söyler ve Ermene Mergen'i inandırarak kötü emeli için onun evine gider. Yiğidin ölümüne sebep olur ve karısını kaçırır.

K1911. Sahte gelin (bir başkasının yerine gelin)

Perinin elbiselerini giyen hizmetçi kız padişah ile evlenir.

K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler

Yaşlı kadın, Ermene Mergen'in yayını suya atınca yiğit ölür.

K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır

Yaşlı kadın hizmet etme bahanesiyle Ermene Mergen'in evine gider. Yiğidin ölümüne sebep olur ve karısını kandırıp kaçırır.

K2050. Faziletli görünme

Yaşlı kadın, Ermene Mergen kendisini evine götürsün diye çaresiz kaldığını belirtir. Yedi defa hacca gittiğini söyler.

K2293. Hain yaşlı kadın

Hilal adındaki yaşlı kadın Ermene Mergen'in yayını ırmağa atınca yiğit ölür. Peri kızını

kandırarak kaçırır.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Ermene Mergen daha sekiz yaşındayken, bir oturuşta kırk koyun yiyen padişahın pehlivanıyla güreşir.

L112.2. Çok küçük kahraman

Ermene Mergen daha sekiz yaşındayken sefere çıkar.

L114.4. Hilekar kahraman

Yaşlı kadın, balta ile devenin ayağını kırar ve Ermene Mergen'in yolunun üzerinde bekler. Yiğit gelince ona devenin ayağının kırıldığını, çaresiz kaldığını söyler ve Ermene Mergen'i inandırarak kötü emeli için onun evine gider. Yiğidin ölümüne sebep olur ve karısını kaçırır.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Ermene Mergen sekiz yaşındayken, bir oturuşta kırk koyun yiyen pehlivanı güreşte yener. Ejderhayı öldürür.

L311. Zayıf (küçük) kahraman iri dövüşçüyü yener

Ermene Mergen sekiz yaşındayken, bir oturuşta kırk koyun yiyen pehlivanla güreşir. Pehlivanı kaldırıp yere vurunca adam ölür.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Hilekar yaşlı kadın öldürülür. Ermene Mergen karısına kavuşur.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah, kızından haber getirecek olan kişiye bağını vereceğini söyler.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Verdiği söze sadık kalan padişah, kızından haber getiren kel adama bağını verir.

M302.4. Yıldız falı yıldızlar aracılığıyla yapılır

Yıldızcı, yıldızlara bakıp kahramanın başına gelen olaylar hakkında bilgi edinir.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Yaşlı kadın, Ermene Mergen'in canının yayında saklı olduğunu öğrenir.

N838. Yardımcı kahraman

Ermene Mergen, ejderhayı öldürerek padişahın kızını kurtarır.

P10. Krallar

Padişah, kızından haber getiren kişiye bağını vereceğini söyler.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

Şeyh, çocuğa isim vermesi için yaşlı kadına gönderir.

P231. Anne ve oğlu

Annesi, Ermene Mergen'i hizmet etmesi için şeyhin dergâhına gönderir.

P312. Kan kardeşliği

Üç dev insana dönüşerek Ermene Mergen ile kardeş olurlar.

P414. Avcı

Çok iyi bir nişancı olan Ermene Mergen ok ve yay ile istediği hayvanı öldürebilmektedir.

P475. Hırsız

Haydut arkadaşı, şeyhin oğluna yardım ederken ölür.

Q40. İyilik ödüllendirilir

Padişah, kızından haber getiren kel adama bağını verir.

Q93. Olağanüstü yardım ödüllendirilir

Padişah, kızını ejderhayı öldüren Ermene Mergen'in kardeşine verir.

Q341. Meraklılık cezalandırılır

Ermene Mergen'e koyunu çağırırken arkaya bakmaması söylenir. Eğer başarırsa bir koyun bin tane olacaktır. Merakı yüzünden arkaya dönüp bakınca bin koyun tekrar bir tane olur.

Q411. Ölüm cezası

Padişah, Hilal adındaki yaşlı kadını öldürerek cezalandırır.

Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Padişah, yaşlı kadını atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırır.

R12.4. Kız kandırılarak bota bindirilir ve kaçırılır

Yaşlı kadın Hilal, peri kızını kandırıp denizaltına bindirerek kaçırır.

R111.1.4. Prensesin canavardan kurtarılması

Ermene Mergen, ejderhayı öldürerek melikeyi kurtarır.

R151. Koca karısını kurtarır

Yaşlı kadın Hilal, peri kızını kandırıp denizaltına bindirerek kaçırır. Ermene Mergen, karısını kurtarır.

S117. Atın arkasında sürükleyerek öldürme

Padişah, yaşlı kadını atın arkasına bağlayarak öldürtür.

S118. Keserek öldürme

Ermene Mergen, ejderhayı kılıcıyla öldürür.

S262. Canavara belli zamanda verilen kurban

Ejderhaya her gün bir kız ile bir koyun verilir.

T10. Âşık olma

Padişah, peri kızına aşıktır.

T68. Prenses ödül olarak teklif edilir

Ermene Mergen, bir oturuşta kırk koyun yiyen pehlivanı güreşte yenince padişah, oğlana kızını teklif eder. Ermene Mergen, ırmaktan geçmeye çalışan insanları yukarı çeken eli kaçırınca padişah, oğlana kızını teklif eder.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, ejderhayı öldürüp melikeyi kurtaran Ermene Mergen'e kızıyla evlenmesini teklif eder.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Ermene Mergen, peri kızıyla evlenir.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızıyla evlenebilmek için bir oturuşta kırk koyun yiyen pehlivanı güreşte yenmek gerekir. Padişahın kızıyla evlenebilmek için her gün bir kız ile bir koyun yiyen ejderhayı öldürmek gerekir. Padişahın kızıyla evlenebilmek için, ırmaktan geçmeye çalışan insanları yukarı çeken eli yok etmek gerekir.

T210.1. Sadık kadın

Ermene Mergen ile evli olan peri kızı, kendisiyle evlenmek isteyen padişahın sarayından kaçar.

T596. Çocuğa ad verme

Yaşlı kadın, ad vermesi için kendisine gönderilen çocuğa para verip pazara gönderir. Beğendiği şeyi alıp gelmesini söyler. Oğlan bir yay satın alıp gelince ona Ermene Mergen adını verir.

V254. Selamlaşma

Oğlan, şeyhe selam verir.

V532. Mekke'ye giderek hacı olma

Yaşlı kadın yedi kere Mekke'ye giderek hacı olduğunu söyler.

W27. Minnettarlık

Padişah, kızını ejderhayı öldüren Ermene Mergen'in kardeşine verir.

W34. Bağlılık

Peri kızı, kocası Ermene Mergen'e çok bağlıdır.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Yaşlı kadın yalan söyleyerek Ermene Mergen'in karısını kaçırır.

Z10.1. Başlangıç formülü

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, bıldırcın kaputçu, toygar dokumacı, alaca karga hekim, serçe lafçı, ala karga ezancı, kara karga kazancı, kaz surneyci, ördek karneyci iken, eski zamanlarda yaşlı bir kadın yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Ermene Mergen ise periyle birlikte murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Onlar az gitmişler uz gitmişler. O az gitmiş uz gitmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

"Ay gibi ağzı, güneş gibi gözü, şekerden tatlı sözü var. Su içse boğazından, sebze yese böğründen görünüyor."

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Yanlış olmasın...."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç top diken, üç gün düğün yapmak, üç defa sormak, üç defa hapşırmak

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz gün

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi kez Mekke'ye gitmek, yedi yaş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk yiğit, kırk gün, kırk koyun, kırk tel saç, kırk kulaç saç, kırk kulaçlık zincir, kırk dal

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Yaşlı kadın padişahtan kırk gün mühlet ister.

Z183. Sembolik isimler

Pazardan yay alıp gelen oğlana Ermene Mergen adı verilir.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Ermene Mergen bir oturuşta kork koyun yiyen pehlivanı kaldırıp yere vurunca pehlivan ölür. Daha sonra ejderhayı öldürür.

Z292. Kahramanın ölümü

Yaşlı kadın, Ermene Mergen'i öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Periler şehrine giden Ermene Mergen geri döner.

1.44. Cemile

a. Masalın Özeti:

1. Cemile'nin hocası, kızın annesine ve babasına, vücudunu kıl basmış tuhaf birisiyle, kızlarının evleneceğini söyler.

2. Adamla karısı kızlarının bahtsızlığını görmemek için onu terk etmeye karar verirler. Birlikte yola çıkarlar. Kız bir kalede mahsur kalır.

3. Cemile kalenin içinde gezerken bir odada bütün vücudunu kıl basmış bir yiğit bulur. Yiğidin kıllarını yolmaya başlar.

4. Cemile yaptığı işten sıkılınca dışarı çıkar ve kuyudan bir dev kızını çıkarır. Dev kızı, Cemile'yi uyutur ve yiğidin bütün kıllarını yolar. Yiğide, Cemile'nin hizmetçi kız olduğunu söyler.

5. Yiğit şehre giderken, Cemile, taştan yapılmış şişeyi getirmesini ister. Yiğit şişeyi getirir.

6. Cemile bağın bir köşesine geçip şişeye bütün derdini anlatır. Şişe şişer ve tam patlayacağı sırada yiğit koşar, Cemile'nin ağzını kapar. Böylece hem Cemile'yi ölümden kurtarır hem de bütün gerçekleri öğrenir.

7. Yiğit, dev kızını tekrar kuyuya atar. Cemile, yiğidin cadı annesinden masat, tarak ve ayna alır. Yiğitle birlikte kaçarlar.

8. Cadı onları takip eder. Onlar sırasıyla masat ve tarağı yere atarlar. Bir dağ ve dikenlik peyda olur. Cadı onları da geçerek kovalar.

9. Yiğit aynayı yere atar. Büyük bir ırmak peyda olur. Cadı ırmakta boğulur. Birlikte Cemile'nin evine gelirler ve düğün yapıp evlenirler.

b. Masaldaki Motifler:

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

Yiğidin kardeşleri cine dönüşerek insanlara görünmez olurlar.

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Yiğit elindeki masat taşını yere atınca çok yüksek bir dağ peyda olur.

(T)D454.7.2. Tarağın ormana, çalılığa, dikenlere dönüşmesi

Yiğit elindeki tarağı yere atınca büyük bir dikenlik peyda olur.

(T)D454.12.1. Ayna denize, ırmağa dönüşür

Yiğit aynayı yere atınca büyük bir ırmak peyda olur.

D812.1. Azizlerden (evliyalardan) alınan sihirli hediye

Yiğit, sihirli şişeyi Lokman Hekim'in öğrencisinden alır.

D838. Çalma ile sihirli objenin elde edilmesi

Cemile sihirli ayna, tarak ve masat taşını yalmağızın evinden alıp kaçar.

D915.1. Büyüyle oluşturulan nehir

Yiğit aynayı yere atınca büyük bir ırmak peyda olur.

D932.0.1. Dağ sihirle oluşturulur

Yiğit elindeki masat taşını yere atınca çok yüksek bir dağ peyda olur.

D1072.1. Sihirli tarak

Yere atılan tarak büyük bir dikenliğe dönüşür.

D1146. Sihirli kapı

Annesi ve babasının bütün zorlamalarına rağmen açılmayan kapı, Cemile dokununca kendiliğinden açılır. Kız içeri girince kapı kendiliğinden kapanır.

D1163. Sihirli ayna

Yere atılan ayna büyük bir ırmağa dönüşür.

D1171.8. Sihirli şişe

Cemile başından geçen olayları anlattıkça taştan yapılmış sihirli şişe şişmeye başlar. Sihirli şişe patladığında kız ölecektir.

D1188. Sihirli masat taşı

Yere atılan masat taşı dağa dönüşür.

D1470.1. Sihirli objenin istenmesi

Yiğit, Lokman Hekim'in öğrencisinden sihirli şişeyi ister.

D1712. Kahin

Hocası, Cemile'nin bütün vücudunu kapkara kıllar basmış bir yiğitle evleneceğini söyler. Cemile daha sonra böyle birisiyle evlenir.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Cemile, yiğidin öğrettiği gibi kapının açık kanadının kapatıp kapalı kanadını açar; devenin önündeki kemiği köpeğin önüne, köpeğin önündeki otu da devenin önüne koyar. Yerdeki dutlardan üç tanesini yer, ağacın altına biraz dut döker ve yalmağızın evine girer.

D2165.3. Sihir takip edenleri engellemek için kullanılır

Yiğit ile kız kendilerini takip eden cadıya yakalanmamak için ellerindeki sihirli ayna, tarak ve masat taşını yere atarlar.

F110. Diğer dünyalara seyahat

Yiğit sihirli şişeyi getirmek için Zemzem ırmağının öbür tarafına gider.

F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir

Yiğidin sihirli şişeyi aldığı Lokman Hekim'in öğrencisi Zemzem ırmağının öbür tarafında yaşamaktadır.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Cemile, kalenin bahçesine çıkınca her çeşit meyvenin olduğunu görür. Meyvelerden doyuncaya kadar yer.

F200.1. Cinler

Yiğidin kardeşlerinin hepsi cine dönüşür ve görünmez olurlar. Bu cinler yamyamdır. Yemek için topladıkları insanları kalenin odalarına hapsederler.

F521.2. Olağanüstü kıllı adam

Cemile, mahsur kaldığı kalenin içinde dolaşırken odalardan birinde bütün vücudunu iki karış kıl basmış, baygın halde yatan bir yiğit bulur.

F531.0.4. Kadın şeklindeki dev

Cemile kuyudan dev kızını çıkarır.

F544.3. Olağanüstü diş

Yalmağız, bir dişini çekip balta, bir dişini de çekip keser yapar ve yüzeyi çok kaygan olan dağın üzerinde basamaklar yaparak öteye geçer.

F555.3. Çok uzun saç

Yalmağızın saçları ince halat gibi uzundur.

F776. Olağanüstü kapı

Kalenin kapıları kendiliğinden açılıp kapanır.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Cemile'nin gittiği kalede kırk bir oda vardır.

F785. Olağanüstü taht

Yiğit, altı kırmızı altından, kendisi ak altından yapılmış bir taht üzerinde yatmaktadır.

F827. Olağanüstü süs eşyaları

Yere atılan tarak dikenliğe dönüşür.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Yere atılan ayna ırmağa dönüşür.

(T)F899.5. Olağanüstü masat taşı

Yere atılan masat taşı dağa dönüşür.

G11.3. Yamyam (büyücü) cadı

Yalmağız insan kanı emmektedir.

G214. Olağanüstü dişe sahip olan büyücü

Yalmağız, bir dişini çekip balta, bir dişini de çekip keser yapar ve yüzeyi çok kaygan olan dağın üzerinde basamaklar yaparak öteye geçer.

G219.4. Çok uzun saça sahip olan büyücü

Yalmağızın saçları ince bir halat gibi uzundur.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü, kadındır.

G224.10. Büyücünün gücü bir insanı başka bir şeye dönüştürür

Cadı ile cadı dev, kendilerine itaat etmeyen yiğidin vücudunun her tarafını büyüyle iki karış kıl yaparlar.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Yalmağız, insan kanı emmektedir.

G262.1. Büyücü kan emer

Yalmağız insan kanı emmektedir.

G263. Büyücü yaralar, büyüler ve ya dönüştürür

Cadı ile cadı dev, kendilerine itaat etmeyen yiğidin vücudunun her tarafını büyüyle iki karış kıl yaparlar.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Yalmağız, sihirli nesneleri çalan Cemile ile kendi oğlunu takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Cemile ile oğlan yalmağızdan kaçarlar.

G278. Cadının ölümü

Yalmağız ırmakta boğularak ölür.

G279.2. Büyücüden bir şey çalma

Cemile ile kocası, yalmağızdan sihirli nesneleri çalarlar.

G307. Cin

Yiğidin kardeşlerinin hepsi cine dönüşür ve görünmez olurlar. Bu cinler yamyamdır. Yemek için topladıkları insanları kalenin odalarına hapsederler.

G401. Devin evinin içinde çocuğun dolaşması

Cemile, devlerin kalesindeki bütün odaların kapılarını açarak her tarafı gezer.

G630. Devlerin özellikleri

Cadı dev büyücüdür.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Yiğit, Cemile'ye başından geçenleri anlatır.

H50. Fiziksel davranışlardan veya vücuttaki işaretle tanıma

Cemile, evleneceği erkeği, vücudunu basan iki karış kıllardan tanır.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Sihirli şişeyi araştıran yiğit Zemzem ırmağının ötesine gider.

H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk

Sihirli şişeyi araştıran yiğit Zemzem ırmağının ötesine gider.

H1320.1. Sihirli nesneleri araştırma

Yiğit, sihirli şişeyi almak için Zemzem ırmağının ötesine gider.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Yiğit, sihirli şişeyi kıza verdikten sonra onu gizlice takip eder, kızın konuşmalarını

dinler. Şişenin şiştiğini görünce kızın masum olduğunu anlar.

J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma

Cemile, yalmağızın halat gibi ince uzun saçlarıyla yalmağızı bağlar ve sihirli nesneleri alıp kaçmak için zaman kazanır.

J670. Başkalarına karşı savunmada önceden düşünme

Yiğit, kızın baldırına koyun ciğeri bağlayarak yalmağız annesinin yanına gönderir. Yalmağız, başına baktırmak bahanesiyle kızın dizine yatıp kanını emmek ister. Kızın baldırına bağlı ciğerin kanını emer.

K338. Hırsız çaldığı mallarla kaçarken ev sahibinin saçlarını bağlar

Cemile, yalmağızın halat gibi ince uzun saçlarıyla yalmağızı bağlar ve sihirli nesneleri alıp kaçmak için zaman kazanır.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Cemile'nin kuyudan çıkardığı dev kızı, Cemile'yi uyuttuktan sonra yiğidin kalan kıllarını da temizler ve yiğit uyanır. Yiğidi kendisinin kurtardığını söyler.

K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar

Yalmağız ve dev cadı, yiğidi kalede bir odaya hapsederler.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Yiğit, Cemile'yi gizlice takip eder ve onun konuşmalarını dinler. Şişenin şiştiğini görünce dev kızının yalan söylediğini anlar.

L102. Ümit vermeyen kadın kahraman

Cemile, yalmağızın kalesinin içinde mahsur kalır.

L112.2. Çok küçük kahraman

Cemile daha küçük yaşlarda ailesinden ayrılır ve yalmağızın evinde mahsur kalır.

L113.4. Kahraman olarak köylü

Cemile'nin çiftçilik yapan babası, kehanetin gerçekleşmesinden korktuğu için kızını öldürmek ister.

L114.4. Hilekar kahraman

Cemile'nin kuyudan çıkardığı dev kızı, Cemile'yi uyuttuktan sonra yiğidin kalan kıllarını da temizler ve yiğit uyanır. Yiğidi kendisinin kurtardığını söyler.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Kız, masum olduğunu ispat eder ve kalede bulup iyileştirdiği yiğitle evlenir.

L221. Seyahatten mütevazı bir hediye isteme. Babası hediye olarak ne istediğini sorduğunda kız en mütevazı hediyeyi seçer.

Yiğit şehre giderken ne hediye istediklerini sorar. Dev kızı çok değerli şeyler ister. Cemile ise kendisine sadece taştan yapılmış bir şişe getirmesini söyler.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Cemile'yi oyuna getiren dev kızının yalanları ortaya çıkınca yiğit onu kuyuya atar.

(T)M301.22. Kahin olarak hoca, öğretmen

Hocası Cemile'ye her fırsatta vücudunu kapkara kıllar basmış ölmek üzere olan bir insanla evleneceğini söyler. Kız daha sonra böyle birisiyle evlenir.

(T)M359.11. Kızın hilkat garibesi bir insanla evleneceğine dair kehanet

Hocası, Cemile'ye bütün vücudunu kapkara kıllar basmış, ölmek üzere olan birisiyle evleneceğini söyler.

M369.2. Aşk ve evlilikle ilgili kehanet

Hocası Cemile'ye her fırsatta vücudunu kapkara kıllar basmış ölmek üzere olan bir insanla evleneceğini söyler. Kız daha sonra böyle birisiyle evlenir.

M370. Kehanetin yerine gelmesinden kaçmak için boşuna teşebbüs edilir

Hocası, Cemile'ye her fırsatta vücudunu kapkara kıllar basmış, ölmek üzere olan bir insanla evleneceğini söyler. Annesi ve babası buna engel olmak için kızı uzak bir memlekete götürüp bırakarak geri dönmeyi planlarlar ve yola çıkarlar. Kızlarının belirtilen yiğitle evlenmesine engel olamazlar.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

Hocası Cemile'ye her fırsatta vücudunu kapkara kıllar basmış ölmek üzere olan bir insanla evleneceğini söyler. Kız daha sonra böyle birisiyle evlenir.

N111.2. Kaderin görünüşü

Hocası, Cemile'yi her zaman "Bahtı kara" diye çağırır.

N122.1. Şanssız yerler

Cemile kalenin kapısından içeri girince kapı kendiliğinden kapanır ve içerde kalır.

N310. Kaza ile ayrı düşmeler

Cemile'nin annesiyle babası kalenin kapısını zorlarlar bir türlü açamazlar. Cemile kapıya dokununca kapı kendiliğinden açılır. Kız içeri bir adım atınca kapı kendiliğinden kapanır ve içerde kalır. Kızlarından ümidi kesen annesiyle babası dönüp evlerine gitmek zorunda kalırlar.

N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma

Yiğit, Cemile'nin sihirli şişeye anlattıklarını gizlice dinler ve gerçekleri öğrenir.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Cemile, içerisinde mahsur kaldığı kalede bulduğu yiğitle evlenir.

N838. Yardımcı kahraman

Cemile, kalede bulduğu yiğidin vücudundaki bütün kılları yolarak kendine gelmesini sağlar.

P230. Çocuklar ve ebeveynler

Annesi ve babası, kehanetin gerçekleşmesinden korktukları için kızları Cemile'yi başka bir memlekete bırakıp geri dönmeyi planlarlar.

P340. Öğretmen ve öğrenci

Hocası, Cemile'ye evleneceği insanın nasıl birisi olduğunu önceden söyler.

P411. Çiftçi

Cemile'nin çiftçilik yapan babası, kehanetin gerçekleşmesinden korktuğu için kızını öldürmek ister.

P600. Adetler, gelenekler

Eski mekteplerde öğrencilerin Perşembe günü hocalarına para ve ekmek götürmeleri gelenek olmuştur. Bu geleneğe Perşembelik adı verilir.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Yiğit, kendisini kurtaran Cemile'yle evlenir.

Q263. Yalan cezalandırılır

Yiğit, dev kızının yalan söylediğini anlayınca onu kuyuya atar.

Q465.3. Kuyuya atarak cezalandırma

Yiğit, yalan söyleyen dev kızını kuyuya atarak kuyunun kapağını kilitler.

Q551. Sihir yaparak cezalandırma

Yalmağız ve dev cadı, istedikleri kızla evlenmeyi kabul etmeyen yiğidin bütün vücudunu sihirle iki karış kıl yaparlar. Yiğit o günden itibaren baygın halde yatar.

R41.3.4. Kuyuya hapsetme

Yiğit, evlenmek istemediği dev kızını kuyuya hapseder.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Yalmağız ve dev cadı, yiğidi kalede bir odaya hapsederler.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Cine dönüşen yiğidin kardeşleri, yiyecekleri insanları kaledeki odalara hapsederler.

R141. Kuyudan kurtulma

Dev kızı, kuyudan Cemile'nin yardımıyla çıkar.

R152. Kadın kocasını kurtarır

Cemile, yiğidin vücudundaki bütün kılları yolarak kendisine gelmesini sağlar.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Cemile ile yiğit, yalmağızın evinden sihirli nesneleri alarak kaçarlar.

R260. Takipler

Yalmağız, sihirli nesneleri çalan Cemile ile kendi oğlunu takip eder.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Kehanetin gerçekleşmesinden korkan babası, Cemile'yi öldürmeyi düşünür.

S12. Zalim anne

Yalmağız anne, oğluna sihir yaparak bayıltır.

S146.1. Kuyuya terk etme

Yiğit, dev kızını kuyuya atar ve Cemile'yle birlikte kaçarlar.

T22.3. Kocanın önceden bilinmesi

Hocası, Cemile'ye bütün vücudunu kapkara kıllar basmış, ölmek üzere olan birisiyle evleneceğini söyler.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Yiğit, kendisiyle zorla evlendirilmek istenen dev kızını kuyuya atar ve Cemile'yle birlikte kaçarlar.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Yiğit, Cemile'nin konuşmasını gizlice dinler, şişenin şiştiğini görür ve dev kızının yalan söylediğini anlar.

(T)V38. Kader inancı

Cemile, yiğidi görünce "Vah, alın yazım buymuş" deyip ağlamaya başlar.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Dev kızı, yiğidi kendisinin kurtardığını söyleyerek yiğidi kandırır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Bir çiftçinin Cemile adında güzel bir kızı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Onlar böylece murat ve maksatlarına ermişler.

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı altın

Beyaz (ak): Ak altın

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç dut

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuzuncu gün

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk oda

Yer formülleri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Zemzem ırmağı

1.45. Ziyad Batır

a. Masalın Özeti:

1. Sultan Fatih'in sarayında usta başı olarak çalışan Ziyad Batır, güzel melike Kamerhan'a bir yay yapar. Yayın kabzasına aşıkane bir beyit yazar. Sultan Fatih bu beyti okuyunca kızına âşık olan Ziyad Batır'ı şehirden kovar.

2. Ziyad Batır'ı bir çoban evlatlık edinir ve birlikte çobanlık yaparlar.

3. Ziyad Batır'a âşık olan Kamerhan bir gün ava çıkar. Bir aslan Kamerhan'a saldırınca, Ziyad Batır taş atarak aslanı öldürür. İki sevgili birbirlerine kavuşurlar.

4. Birlikte Herat'a kaçarlar. Burada bir şeyhin oğlu, Kamerhan'a âşık olur ve karşılığını bulamayınca melikeye iftira atar. Padişaha onları şikâyet eder.

5. Sultan Hüseyin Mirza da kıza âşık olur. Ziyad Batır'ı şehirden kovar. Kızı zindana attırır.

6. Ziyad Batır, demirci ortağının tavsiyesiyle Ali Şir Nevai'ye müracaat eder. Ali Şir Nevai, kızı zindandan kaçırtır. Yiğit ile melike bir süre onun evinde yaşarlar, bir oğulları olur.

7. Nevai, Ziyad Batır ile Kamerhan'ı İstanbul'a getirir. Sultan Fatih onları affeder.

b. Masaldaki Motifler:

B101.4.2. Boynuzlarında ve burnunda altın ve gümüş takıları olan geyik

Kamerhan'ın rastladığı geyiğin kulağından altın halka asılı, boynuzuna altın mühür basılı, boynuna her türlü değerli taşlar takılıdır.

F184. Diğer dünyanın kralı

Sultan Hüseyin Mirza, Ziyad Batır'ı öldürüp Kamerhan'ı almak ister.

F234.2. İnsan şeklindeki periler

Peri kızı insan şeklindedir.

F565.1. Kadın savaşçı

Ok atmada, mızrak saplamada, kılıç kullanmada Kamerhan'ın dengi bulunmamaktadır.

F565.4. Avcı kadın

Melike gönlünü açmak için sık sık ava çıkmaktadır. Bir gün erkekler gibi giyinir, babasından izin alıp, av köpeğini önüne katarak ava çıkar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Güzellikte Kamerhan'ın eşi bulunmamaktadır.

F610.6. Vurduğunu paramparça eden güçlü adam

Ziyad Batır, pehlivana vurunca çenesi düşer, ağzından köpükler akar ve o anda ölür.

F661. Olağanüstü nişancı

Ziyad Batır sapanla attığını vurduğu için ona çevrede "Taşatar Batır" denmektedir.

F679.5. Başarılı avcı

İyi nişancı olan Ziyad Batır sapan ile istediği hayvanı öldürebilmektedir.

H0. Kimlik tanıma imtihanları

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Kamerhan ile Ziyad Batır birbirlerini görür görmez tanırlar.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Ziyad Batır, Ali Şir Nevai'ye başından geçenleri anlatır.

H94. Yüzük vasıtasıyla tanıma

Ellerini yıkayan Kamerhan, eline düşen yüzükten Ziyad Batır'ın geldiğini anlar.

J154.0.1. Babanın nasihati

Babası Ziyad Batır'a bir hüner öğrenmesi konusunda nasihatte bulunur.

J390. Nazik yabancılarla kaba akrabalar arasında seçim

Kamerhan, sevgilisi Ziyad Batır'ı cezalandıran babası padişahın yanına dönmez ve sevgilisiyle gitmeyi tercih eder.

J1113. Akıllı oğlan

Ziyad Batır çok akıllı birisidir. Babasının mesleğini çok kısa bir zaman içinde öğrenir ve ondan daha iyi olur.

K640. Ortakların yardımıyla kaçış

Zindana atılan Kamerhan, Ziyad Batır'ın girişimleriyle Ali Şir Nevai'nin adamları tarafından kurtarılır. Kamerhan, Ziyad Batır'la birlikte şehirden kaçar.

K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Kamerhan erkek kılığında avlanmaya çıkar.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Şeyhin oğlu hile ile Ziyad Batır'ın karısını almaya çalışır. Amacına ulaşamayınca Kamerhan'a iftirada bulunur.

K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar

Padişah, Kamerhan'ı zindana attırır.

K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır

Şeyhin oğlu yardımsever görünerek Ziyad Batır ile karısına yakın olmaya çalışır. Daha sonra Ziyad Batır'ı öldürüp Kamerhan ile evlenmek ister.

K2050. Faziletli görünme

Şeyhin oğlu kötü amacına ulaşmak için Ziyad Batır ile Kamerhan'a kendisini oldukça yardımsever birisi olarak göstermeye çalışır.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Kamerhan, yaşlı kadının kendisine anlattıklarını Ziyad Batır'a söyleyince yiğit, şeyhin oğlunun iki yüzlülüğünü anlar.

K2112. Kadına zina yaptığından dolayı iftirada bulunma

Şeyhin oğlu Kamerhan'ı kandıramayınca zina yapıyor diye padişaha şikâyet eder.

K2246.1. Hain kral

Padişah, kızı Kamerhan'ı seven Ziyad Batır'ı sürgüne gönderir.

K2293. Hain yaşlı kadın

Şeyhin oğlu tarafından görevlendirilen yaşlı kadın Kamerhan'ı kandırarak şeyhin oğlu ile gönül eğlendirmesini sağlamaya çalışır.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Yaşlı adam Ziyad Batır'ı evlat edinir ve birlikte çobanlık yaparlar.

L113.6. Kahraman olarak demirci

Ziyad Batır bir demircinin yanında çalışır.

L114.4. Hilekar kahraman

Şeyhin oğlu hile ile Ziyad Batır'ın karısını almaya çalışır. Amacına ulaşamayınca Kamerhan'a iftirada bulunur.

L140. Kötü talih iyiye gider

Ziyad Batır ile Kamerhan birbirlerine kavuşarak saraya geri dönerler.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Şeyhin oğlu kötü amacına ulaşamaz. Kamerhan ile Ziyad Batır birbirlerine kavuşurlar.

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Ziyad Batır, vezir Ali Şir Nevai'nin yardımıyla karısı Kamerhan'a ulaşır.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Birbirlerini seven Ziyad Batır ile Kamerhan dağda tesadüfen karşılaşırlar.

(T)N839. Yardımcı vezir

Vezir Ali Şir Nevai, Ziyad Batır ile Kamerhan'a yardım eder.

P10. Krallar

Sultan Fatih, kızını seven Ziyad Batır'ı sürgüne gönderir. Sultan Hüseyin Mirza, Ziyad Batır'ı öldürüp Kamerhan'ı almak ister.

P12.2.1. Zalim kral

Sultan Hüseyin Mirza zalim birisidir.

P15.2. Kral, insanların karılarını kendisi için talep eder

Padişah, Ziyad Batır'ı öldürüp karısını almayı planlar.

P40. Prensesler

Melike Kamerhan, sevgilisi Ziyad Batır ile kaçar.

P110. Karalın vezirleri

Vezir Ali Şir Nevai yardımsever birisidir.

P233. Baba ve oğul

Babası, Ziyad Batır'a kendi mesleğini öğretir.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Vezir Ali Şir Nevai, Kamerhan ile Ziyad Batır'ı evinde üç yıl misafir eder.

P410. İşçiler

Ziyad Batır sarayda ustabaşı olur.

P412. Çoban

Yaşlı adam Ziyad Batır'ı evlat edinir ve birlikte çobanlık yaparlar.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Yaşlı adam Ziyad Batır'ı evlat edinir ve birlikte çobanlık yaparlar.

P414. Avcı

İyi nişancı olan Ziyad Batır sapan ile istediği hayvanı öldürebilmektedir.

P445. Dokumacı

Kamerhan, kocası işe gidince evde halı dokumaktadır.

P447. Demirci

Ziyad Batır bir demircinin yanında çalışır.

P634. Ziyafetler

Ziyad Batır'ı evlat edinen çoban, Kamerhan ile hizmetçilerine ziyafet çeker.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Padişah, savaştaki üstün başarısından dolayı Sultan Osman'ın babasını kendisine vezir yapar.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Ziyad Batır, karısını aldatmaya çalışan yaşlı kadını döverek evden kovar.

Q411. Ölüm cezası

Ziyad Batır gece evine gelen haydudu öldürür.

Q431. Sürgün ederek cezalandırma

Padişah, kızına âşık olan Ziyad Batır'ı sürgün ederek cezalandırır.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, kendisiyle evlenmek istemeyen Kamerhan'ı zindana attırır.

Q470. Hakaret ve utandırma cezaları

Kamerhan, geyiği kim kaçırırsa onun yüzünü siyaha boyayıp utandıracağını söyler.

Q570. Ceza ve affetme

Padişah, Kamerhan ile Ziyad Batır'ı affeder.

R10.1.2. Aşık, sevgilisini zalim babası veya erkek kardeşinin elinden kaçırır

Ziyad Batır, sevgilisi Kamerhan'ı zalim babasından kaçırır.

R41.3. Zindana hapsetme

Padişah, Kamerhan'ı zindana attırır.

R111. Kızın esaretten kurtarılması

Vezir Ali Şir Nevai, Kamerhan'ı zindandan kurtarır.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Ziyad Batır, kendisini öldürmek isteyen cellatların elinden kurtulup kaçar.

R315. Sığınak olarak mağara

Cellatların elinden kurtulan Ziyad Batır bir mağaraya sığınır.

S115. Bıçaklayarak öldürme

Ziyad Batır, haydudu hançerleyerek öldürür.

T10. Âşık olma

Ziyad Batır ile Kamerhan birbirlerine âşık olurlar.

T15. İlk görüşte âşık olma

Şeyhin oğlu ve Sultan Hüseyin Mirza, Kamerhan'ı görür görmez ona âşık olurlar.

T57. Aşkın ilanı

Kamerhan'a âşık olan Ziyad Batır, çok güzel bir ok ve yay yapar, üzerine çok güzel rubailer işler ve melikeye göndererek aşkını ilan eder.

T75.0.1. Aşığa kötü davranmalar

Padişah, kızına âşık olan Ziyad Batır'ı sürgüne gönderir.

T80. Trajik aşk

Sevgilisi şehirden sürgün edilince melike Kamerhan'ın günleri tam bir işkenceye dönüşür.

T91.6.4. Prenses aşağı seviyeden birine âşık olur

Melike Kamerhan, sarayda çalışan ustabaşı Ziyad Batır'a âşık olur.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Kamerhan, ustabaşı Ziyad Batır ile evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Kamerhan'a âşık olan şehzadeler dünürcü gönderirler.

T131.1.3. Anne ve babanın muhalefetine rağmen evlenme

Padişah, kızına âşık olan Ziyad Batır'ı sürgüne gönderir. Kamerhan, Ziyad Batır ile birlikte kaçarak onunla evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Ziyad Batır'ı çok seven karısı, padişahın ısrarlarına rağmen onunla evlenmez.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Kamerhan, yaşlı kadının kendisine söylediği şeyleri Ziyad Batır'a anlatınca yiğit, şeyhin oğlunun iki yüzlülüğünü anlar.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Padişah, kızına âşık olan Ziyad Batır'ı sürgün eder. Sultan Hüseyin Mirza, Ziyad Batır'ın öldürülmesini emreder. Kendisiyle evlenmek istemeyen Kamerhan'ı zindana attırır.

V254. Selamlaşma

Ziyad Batır, yaşlı çobana selam verir.

V380. Çeşitli dini inanışlar

Misafire iyi davranmak sünnettir.

W34. Bağlılık

Kamerhan, kocası Ziyad Batır'a bağlı birisidir.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Şeyhin oğlu hile ile Ziyad Batır'ın karısını almaya çalışır.

W157. Namussuzluk

Padişah, Ziyad Batır'ı öldürüp karısını almayı düşünür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Sultan Murat öldükten sonra yerine Sultan Fatih tahta geçmiş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Selamete Ermek)

Ziyad Batır ile Kamer mutluluk içinde ömür geçirmişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Ziyad Batır burada babasıyla birlikte hayvanları otlata dursun, şimdi haberi sultanın kızı Kamerhan'dan dinleyin. Şimdi sözü melikenin babasından dinleyin. Şimdi haberi melikeden dinleyin.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmişler uz gitmişler, sonunda Kamer'in memleketine ulaşmışlar.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan iki yıl geçmiş.

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Sözün kısası ..."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün, üç yıl, üç defa kement atmak

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün ziyafet vermek

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Kamerhan ile Ziyad Batır kendi şehirlerine geri dönerler.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Hirat şehri

1.46. Lokman Hekim

a. Masalın Özeti:

1. Padişah İskender Zülkarneyn bir gün vezirlerini toplar, yerin altında ve göklerde yaşayan insanları yeryüzünde toplamalarını ister. Vezirlerden biri suyun altında yaşayan insanlara ulaşabilmenin yolunu anlatır.

2. Camdan büyük bir şişe yapılır. İçine ölüme mahkum bir suçluyu koyarlar. Şişeye zincir bağlayıp ırmağa atarlar. Adam aşağı iner ve oradaki insanlara, padişahın, kendilerini yukarı çağırdığını söyler.

3. Suyun altındaki insanlar, adamın eline içi un dolu bir kâse verirler. Padişahın bu undan ekmek yaptırıp yemesini, boşalan kâseyi de altınla doldurup aşağı göndermesini söylerler. Bunu yapabilirse yukarı çıkacaklarını belirtirler.

4. Padişah, ekmek yapması için unu hanımına verir. Kâseye kucak kucak altın koyarlar fakat kâse bir türlü dolmaz. Falcılar, kâsenin topraktan başka bir şeyle dolmayacağını söylerler. Kâseye toprak konulduğunda altına dönüşmektedir. Padişah, suyun altındaki insanları yönetme hevesinden vazgeçer.

5. Padişahın karısı, verilen undan bir türlü güzel ekmek pişiremez. Normal undan ekmek yapıp padişaha verir. O sırada saraya dilenmeye gelen birisine, o özel undan yaptığı ekmeği verip gönderir.

6. Dilenci, bir suyun kıyısında ekmeği yiyince bitkilerin dilini anlamaya başlar. Her bir bitki, hangi hastalığa şifa olduğunu bu divaneye söyler.

7. Bu adam çevresinde Lokman Hekim diye anılmaya başlar. Lokman Hekim aynı zamanda padişahın dokumacısıdır.

8. Bir gün avdan dönen padişah, Lokman Hekim'in evinin önünden geçerken, elbisesinin kumaşı, kendisinin ve oğlununkilerin aynısı olan bir çocuk görür. Onun Lokman Hekim'in oğlu olduğunu söylerler.

9. Padişah, Lokman hekim ile oğlunun çöle götürülüp diri diri gömülmelerini emreder. Vezirler emri yerine getirirler.

10. Padişah ölür ve yerine oğlu geçer. Padişah bir gün yemek yerken boğazına kemik takılır. Hiçbir tabip çare bulamaz.

11. Lokman Hekim'in canlı kalmış olabileceğini düşünerek gidip gömdükleri yerden çıkarırlar. Lokman Hekim gerçekten de canlıdır. Alıp padişahın huzuruna getirirler.

12. Lokman Hekim padişahı iyileştirir. Daha sonra oğlunu da gömüldüğü yerden çıkarır ve evlerine dönerler. Bir süre daha insanlara şifa dağıtan Lokman Hekim ölür.

b. Masaldaki Motifler:

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Sihirli kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Sihirli kâse ve unu padişaha ırmağın altında yaşayan insanlar gönderirler.

D1031.1. Sihirli ekmek

Irmağın altında yaşayan insanların gönderdiği un sihirlidir. Bu undan yapılmış ekmeği yiyen adam bitkilerin konuşmasını anlamaya başlar.

D1071.0.1. Sihir vasıtasıyla mücevher üretilmesi

Sihirli kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir. Padişah bu yolla elde ettiği altınları hazinesine taşıtır.

D1172.2. Sihirli kâse

Kâsenin içine konulan altın yok olmaktadır. Kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir.

D1452.2. Para üreten sihirli kâse

Kâse sihirlidir. İçine konulan altın kendiliğinden yok olmaktadır. Kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir.

D1812.3. Geleceği öğrenmenin araçları

Falcılar fala bakarak kâsenin kerametini padişaha bildirirler.

D2102. Altın büyülü bir şekilde üretilir

Sihirli kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir. Padişah bu yolla elde ettiği altınları hazinesine taşıtır.

D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi

Bitkilerin konuşmasını anlayan Lokman Hekim bütün hastalıkları tedavi edebilmektedir.

D2178. Sihirle nesneleri üretme

Sihirli kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir. Padişah bu yolla elde ettiği altınları hazinesine taşıtır.

F80. Alt dünyaya seyahat

Padişah zindandan çıkardığı bir mahkumu büyük bir şişenin içine koyar ve zincirle sarkıtarak ırmağın altına indirir. Şor ırmağının altında Ademi abi, ademi labi, ademi sabi denilen insanlar yaşamaktadırlar.

F133. Deniz altı diğer dünya

Padişah zindandan çıkardığı bir mahkumu büyük bir şişenin içine koyar ve zincirle sarkıtarak ırmağın altına indirir. Şor ırmağının altında Ademi abi, ademi labi, ademi sabi denilen insanlar yaşamaktadırlar.

F153. Suya dalarak diğer dünyaya geçiş

Padişah zindandan çıkardığı bir mahkumu büyük bir şişenin içine koyar ve zincirle sarkıtarak ırmağın altına indirir. Şor ırmağının altında Ademi abi, ademi labi, ademi sabi denilen insanlar yaşamaktadırlar.

F167. Diğer dünyanın sakinleri

Ademi abi, ademi labi ve ademi sabi denilen insanlar Şor ırmağının altında yaşamaktadırlar.

F500. Olağanüstü insan

Ademi abi, ademi labi ve ademi sabi denilen insanlar Şor ırmağının altında yaşamaktadırlar.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Lokman Hekim bütün bitkilerin konuşmalarını anlamaktadır.

F725.4. Irmağın altında yaşayan insan

Şor ırmağının altında Ademi abi, ademi labi, ademi sabi denilen insanlar yaşamaktadırlar.

F811. Olağanüstü ağaç

Bir ağacın dalı ve dut ağacı Lokman Hekim'le konuşur.

F815. Olağanüstü bitkiler

Ayrık otu Lokman Hekim ile konuşur.

F851. Olağanüstü gıda

Irmağın altında yaşayan insanların gönderdiği un sihirlidir. Bu unun ekmeğinden yiyen adam bitkilerin konuşmalarını anlamaya başlar.

F866. Olağanüstü kap, fincan, kupa

Kâse sihirlidir. İçine konulan altın kendiliğinden yok olmaktadır. Kâseye konulan toprak altına dönüşmektedir.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Diri diri toprağa gömülen Lokman Hekim ve oğlu on, on beş yıl toprağın altında kaldıkları halde ölmezler. Lokman Hekim kırk kızın elinden tutunca onların kuvvetini alır ve eskisi gibi dinç olur.

F950.5. Hastalığın tedavisi için olağanüstü korku

Padişahın boğazına kemik takılınca Lokman Hekim'i getirirler. Lokman Hekim, padişaha oğlunu kesip kanını içireceğini söyler. padişah zorla ikna edilir. Daha sonra

oğlunu kesiyorlarmış gibi yaparak bir oğlak keserler. Oğlağın sesini oğlu zanneden padişah çığlık atınca boğazındaki kemik çıkar.

(T)F1022.2. Şişenin içinde ırmağa dalma

Padişah zindandan çıkardığı bir mahkumu büyük bir şişenin içine koyar ve zincirle sarkıtarak ırmağın altına indirir. Şor ırmağının altında Ademi abi, ademi labi, ademi sabi denilen insanlar yaşamaktadırlar.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Bitkilerin konuşmasını anlayan ve her türlü hastalığın şifasını bilen, insanları iyileştiren adama Lokman Hekim adı verilir.

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah zindandan çıkardığı bir mahkumu ırmağın altında yaşayan insanlardan haber getirmesi için görevlendirir.

H1010. Yerine getirilmesi mümkün olmayan vazifeler

Padişah vezirlerini toplar ve gökyüzüyle yerin altında da insanların yaşadığını duyduğunu söyler, onlardan haber getirmelerini ister.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah zindandan çıkardığı bir mahkumu ırmağın altında yaşayan insanlardan haber getirmesi için görevlendirir.

H1319.1. Belli bir yarayı tedavi edebilen tek bir insanı araştırma

Padişahın boğazına kemik takılınca, onu iyi edebilecek tek insan olan Lokman Hekim'i bulup getirirler.

H1371.2. Denizin dibi üzerine araştırmalar

Zindandan çıkarılan mahkum, padişahın emriyle ırmağın altında da insan yaşayıp yaşamadığını öğrenmek için şişenin içinde Şor ırmağının altına iner.

H1563. Hüner imtihanı

Irmağın altında yaşayan insanlar yeryüzündeki padişaha sihirli bir kâse gönderirler. O kâseyi altınla doldurabilirse padişaha tabi olacaklarını bildirirler. Padişah bunu başaramaz.

J150. Diğer bilgi elde etme yolları

Kâsenin içine konulan toprağın altına dönüşeceğini padişaha falcılar bildirirler.

K2246.1. Hain kral

Padişahın elbiselerinin kumaşını dokuyan Lokman Hekim, aynı kumaştan kendi oğluna

da elbise dikip giydirir. Padişah İskender Zülkarneyn bunu görünce Lokman Hekim ile oğlunu canlı canlı toprağa gömdürür.

L113.3. Kahraman olarak fakir dokumacı

Padişahın dokumacısı olan Lokman Hekim, kendini zor geçindirdiği için aynı zamanda dilencilik yapmaktadır.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Saraya dilenmeye gelen adam, kendisine verilen ekmeği yiyince bütün bitkilerin konuşmalarını anlamaya başlar. İyi bir hekim olur.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Sihirli undan yapılmış ekmeği yiyen adam bütün bitkilerin konuşmasını anlamaya başlar. Bitkilerin hangi hastalıklara şifa olduklarını öğrenir.

N838. Yardımcı kahraman

Lokman Hekim, padişahı iyileştirir.

(T)N839. Yardımcı vezir

Vezir Tayircan, padişaha ırmağın altındaki insanlardan nasıl haber alabileceğini öğretir.

P10. Krallar

Padişah İskender Zülkarneyn vezirlerini toplayıp gökyüzünde ve yerin altında yaşayan insanlardan haber getirmelerini ister.

P12.2.1. Zalim kral

İskender Zülkarneyn zalim birisidir.

P94. Yüksek tabakadakilerin elbiseleri ayrıdır

Lokman Hekim, kendi oğluna da padişahın elbiselerinin kumaşından elbise yapıp giydirir. Padişah bunu görünce öfkelenir ve Lokman Hekim ile oğlunu diri diri toprağa gömdürür.

P110. Karalın vezirleri

Vezir Tayircan çok konuşkan ve zeki birisidir.

P160. Dilenciler

Padişahın elbiselerinin kumaşını dokuyan Lokman Hekim, geçimini sağlayamadığı için aynı zamanda dilenmektedir.

(T)P193. Mahkumlar

Zindandan çıkarılan mahkum, ırmağın altındaki insanlardan haber getirmek için oraya gönderilir. Bu işi başarınca suçu affedilir.

P233. Baba ve oğul

Lokman Hekim ve oğlu padişahın emriyle diri diri toprağa gömülürler.

P414. Avcı

Padişah İskender Zülkarneyn avlanmaya çıkar.

P424. Doktor (hekim)

Bitkilerin konuşmasını anlayan Lokman Hekim her hastalığın şifasını bilmektedir.

P445. Dokumacı

Lokman Hekim aynı zamanda iyi bir dokumacıdır. Padişahın elbiselerinin kumaşını o dokumaktadır.

Q40. İyilik ödüllendirilir

Padişah, ırmağın altında yaşayan insanlardan haber getiren mahkumun suçunu bağışlar.

Q456. Ceza olarak diri diri toprağa gömme

Lokman Hekim, kendi oğluna da padişahın elbiselerinin kumaşından elbise yapıp giydirir. Padişah bunu görünce öfkelenir ve Lokman Hekim ile oğlunu diri diri toprağa gömdürür.

R45. Toprak yığınına hapsetme

Padişah, oğluna kendi elbiselerinin kumaşından yapılmış elbise giydirdiği için Lokman Hekim ile oğlunu diri diri toprağa gömdürür. Üzerine iki ay boyunca toprak taşıtır.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Padişahın boğazına kemik takılınca vezirler on beş yıl önce diri diri toprağa gömülen Lokman Hekim'i çıkarıp saraya getirirler.

S123. Diri diri toprağa gömme

Lokman Hekim ile oğlu, padişahın emriyle diri diri toprağa gömülürler.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Lokman Hekim, padişah için dokuduğu kumaşlardan kendi oğluna da bir elbise dikip giydirir. Padişah bunu görünce Lokman Hekim ile oğlunu diri diri toprağa gömdürür.

W165. Yersiz gurur

Lokman Hekim kendi oğluna da padişahın elbiselerinin kumaşından elbise yapıp giydirdiği için, padişah Lokman Hekim ile oğlunu diri diri toprağa gömdürür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, bir zamanlar İskender Zülkarneyn

adında bir padişah varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi padişah orada duruversin, haberi başka taraftan dinleyin.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan on, on beş yıl geçmiş.

Z11. Ani bitişler

Lokman Hekim bir iki gün sonra yakalandığı hastalık yüzünden ölmüş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yaş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kız, kırk kadak yağ, kırk kadak et, kırk kadak soğan, kırk kadak tuz, kırk basamaklı merdiven

Z183. Sembolik isimler

Bitkilerin konuşmasını anlayan ve her türlü hastalığın şifasını bilen, insanları iyileştiren adama Lokman Hekim adı verilir.

Z292. Kahramanın ölümü

Lokman Hekim bir hastalığa yakalanarak ölür.

Yer formülleri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Şor derya, Aktepe çölü

1.47. Suhrab İle Mızrab

a. Masalın Özeti:

1. Balıkçı adamla oğlu Mızrab birlikte ırmağa giderler. Büyük bir balık yakalarlar. Adam balta getirmek için şehre gittiğinde Mızrab, balığı ırmağa atar. Adam gelir ve balığı göremeyince oğlunu kovar.

2. Oğlan giderken arkasından Suhrab adında bir yiğit yetişir ona. Arkadaş olurlar ve birlikte bir şehre varırlar. Bu şehirde yaşlı bir adamın evinde misafir olurlar.

3. Bu şehrin padişahının kızını devler kaçırmışlardır. Suhrab ile Mızrab kızı kurtarmak için padişahın huzuruna çıkarlar, gönüllü olduklarını söylerler. Padişah, Arslanbek adlı komutanı ve askerleri onlara katarak gönderir.

4. İki yiğit ve askerler bir dağın eteğine geldiklerinde, komutan Arslanbek, devlerden korktuğu için orada konaklar. İki yiğidi haber getirmeleri için devlerin mekânına doğru gönderir.

5. Suhrab ile Mızrab gidip devlerle savaşırlar, hepsini öldürürler ve baygın olan kızı alıp askerlerin yanına geri dönerler.

6. Komutan Arslanbek onlardan her şeyi öğrendikten sonra, gece el ve ayaklarını bağlar, kızı ve askerleri alıp kaçar. Yiğitler de onların arkalarından gizlice şehre varırlar.

7. Arslanbek, padişaha kızı kendisinin kurtardığını anlatır, düğün hazırlıkları başlar. Kız ise kendisini kurtaran yiğitlerin, başkaları olduklarını söyler.

8. Sonunda iki yiğit saraya gider ve her şeyi anlatırlar. Suhrab'ın izniyle kızı Mızrab'a verirler. Arslanbek ölümle cezalandırılır.

9. İki yiğit, padişahtan izin alarak geri dönerler. İlk karşılaştıkları yere geldiklerinde Suhrab, kendisinin, Mızrab'ın kurtardığı balık olduğunu söyler ve suya atlar. Mızrab şehrine döner, yeniden düğün yapar.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Ceyhun adlı ejderha, Suhrab ile konuştuktan sonra ona saldırır.

B11.2.0.1. Dişi ejderha

Ejderha Ceyhun, Kahretan devin kız kardeşidir.

B11.4.5. Konuşan ejderha

Ejderha, Suhrab ile konuşur.

B175. Sihirli balık

Balık, insana dönüşür.

B210. Konuşan hayvanlar

Ceyhun adlı ejderha, Suhrab ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Suhrab, ejderhanın konuşmasını anlar.

B375.1. Müteşekkir balık suya döner

Aslen balık olan Suhrab, Mızrab'a yardım ettikten sonra suya döner.

B375.1.2. Balık suya atıldığı için müteşekkir olur

Tora takılan balığı Mızrab tekrar suya atınca balık daha sonra ona yardım eder.

B470. Yardımcı balıklar

Balık insana dönüşerek Mızrab'a yardım eder.

B582. Hayvanlar aşkta kişinin başarısına yardım eder

Balık, insana dönüşerek padişahın kızını devlerden kurtarır ve Mızrab ile evlenmesini sağlar.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Tora takılan balık olağanüstü büyüklüktedir. İki gözünün arasında bir boynuzu, boynuzun üzerinde de yazı vardır.

B874. Çok büyük balıklar

Mızrab ve babasının toruna takılan balık olağanüstü büyüklüktedir.

C400. Konuşma yasağı

Suhrab, Mızrab'a kızın yanına yaklaşmamasını ve onunla konuşmamasını söyler.

D170. Balığa dönüşme

Balık insana dönüşerek kendisini suya atan Mızrab'a yardım eder. Daha sonra tekrar balığa dönüşüp suya atlar.

D370. Balığın insana dönüşmesi

Balık insana dönüşerek kendisini suya atan Mızrab'a yardım eder.

D700. Sihir bozma

Ejderha ölünce insanların söndüremediği ateş kendiliğinden söner. Rüzgar kesilir.

D1564.6. Sihirli kılıç taşı keser

Sührab, kılıcını devin fırlattığı taşa tutunca taş ikiye bölünür.

D1610.5. Konuşan baş

Kahretan devin koparılan başı Suhrab'ı tehdit eder.

D1641.7.1. Kendi kendine yuvarlanan baş

Devin koparılan başı kendi kendine yuvarlanarak gider.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Suhrab, kızı korkutunca devin çocuğu kızın ağzından ateş olarak çıkıp yere düşer. Suhrab ayaklarıyla ezerek ateşi söndürür. Kız temizlenmiş olur.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Suhrab ile Mızrab birlikte devlerin mekânına giderler.

F145. Diğer dünyanın sınırındaki dağlar

Devler Kınğır dağının ötesinde yaşamaktadırlar.

F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş

Suhrab ile Mızrab birlikte devlerin mekânına giderler.

F151.2. Diğer dünyaya geçmek için dağlar

Devler Kınğır dağının ötesinde yaşamaktadırlar.

F160. Başka dünyanın görünümü

Devlerin mekânına patika yollardan gidilir. Devlerin kalesinde kırk bir oda bulunmaktadır.

F167.1. Diğer dünyanın hayvanları

Tora takılan balık olağanüstü büyüklüktedir. İki gözünün arasında bir boynuzu, boynuzun üzerinde de yazı vardır.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Ceyhun adlı ejderha Kahretan devin kız kardeşidir. Ağzından alevler saçarak Suhrab'a saldırır.

F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev

Devler Suhrab ve Mızrab ile dövüşürler.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Devler Kınğır dağının ötesinde yaşamaktadırlar.

F531.6.3.1. Devler kalede yaşarlar

Devlerin kalesinde kırk bir oda bulunmaktadır.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Suhrab ile Mızrab üç yüze yakın dev öldürürler.

(T)F558.2. Olağanüstü boynuz

Balığın iki gözünün ortasında üzerinde yazı bulunan bir boynuzu vardır.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Kız orta boylu, hafif etine dolgun, buğday renkli, kara kaşlı, kara gözlü, burnu kalemle çekilmiş gibi, dudakları kırmızı akik gibi, dişleri inci gibi olup, yüzünde tebessüm vardır. Dudağının üstünde, burnunun yanında mercimek gibi büyükçe siyah beni güzelliğine güzellik katmaktadır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Kız orta boylu, hafif etine dolgun, buğday renkli, kara kaşlı, kara gözlü, burnu kalemle çekilmiş gibi, dudakları kırmızı akik gibi, dişleri inci gibi olup, yüzünde tebessüm vardır. Dudağının üstünde, burnunun yanında mercimek gibi büyükçe siyah beni

güzelliğine güzellik katmaktadır.

F601.6. Olağanüstü arkadaşlar hayvana dönüşür

Aslen balık olan Suhrab, Mızrab'a yardım ettikten sonra tekrar balığa dönüşerek suya döner.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Suhrab kılıcıyla ejderhayı öldürür.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Suhrab ile Mızrab üç yüze yakın dev öldürürler.

F771.4.1. Devlerin yaşadığı kale

Devlerin kalesindeki odalar esir aldıkları insanlarla doludur.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Devlerin kalesinde kırk bir tane oda vardır.

F833.3. Olağanüstü keskin kılıç

Suhrab kılıcını devin fırlattığı kayaya tutunca kaya ikiye bölünür. Kılıçtan çıkan kıvılcımlar deve değince dev yere yıkılır.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Ejderha ölünce onun ağzından çıkan ateşten yanan otlar kendiliğinden sönerler. Suhrab, kızı korkutunca devden hamile kalan kızın ağzından devin çocuğu ateş olarak yere düşer. Suhrab ayaklarıyla ezerek ateşi söndürür.

F986. Balıkla ilgili olağanüstü hadiseler

Boynuzu olan balık insana dönüşerek Mızrab'a yardım eder.

F1068. Realist rüya

Mızrab rüyasında gördüğü yerlere gider. rüyasında gördüğü melikeyle evlenir.

G111. Büyük devler kalede hüküm sürer

Üç yüze yakın dev bir kalede yaşamaktadırlar. Devlerin şehzadesi ve komutanı Kahretan devdir.

G156. Devlerin kralı

Devlerin şehzadesi ve komutanı Kahretan devdir.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Devler padişahın kızını kaçırarak kalelerinde esir tutarlar.

G400. İnsan devin esiri olur

Devler padişahın kızını kaçırarak kalelerinde esir tutarlar.

G422. Dev kurbanını hapseder

Devler, padişahın kızını kırk birinci odaya hapsederler.

G440. Dev, insanı kaçırır

Devler padişahın kızını kaçırırlar.

G510.4. Kahraman tahrip edici hayvanı yener

Suhrab her tarafa ateş saçan ejderhayı kılıcıyla öldürür.

G512. Devin öldürülmesi

Mızrab ile Suhrab birlikte üç yüze yakın dev öldürürler.

G512.1. Devin bıçakla (kılıçla) öldürülmesi

Suhrab, Kahretan devi kılıçla öldürür.

G512.1.2. Boynu vurulan dev

Suhrab, kılıçla Kahretan devin başını bedeninden ayırır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Mızrab, yolda karşılaştığı Suhrab'a başından geçenleri anlatır. Suhrab, padişaha başlarından geçen olayları anlatır.

H50. Fiziksel davranışlardan veya vücuttaki işaretle tanıma

Mızrab, rüyasında gördüğü melikeyi burnunun yanındaki beninden tanır.

H316. Adaylık testi: prenses tercih ettiği kişiyi elma atarak seçer

Melike, kendisini kurtaran yiğitleri tanır ve onlara elma atarak saraya getirtir.

H1289.3. Devlerin ülkesinde araştırma

Suhrab ile Mızrab, padişahın kızını getirmek için devlerin kalesine giderler.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Suhrab ile Mızrab, padişahın kızının başına gelen olayları evinde misafir oldukları yaşlı adam Zeyniddin Arab'dan öğrenirler.

(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar

Komutan Arslanbek, Suhrab ile Mızrab'ın el ve ayaklarını bağlayarak Kınğır dağında bırakıp askerleriyle birlikte geri döner.

K1950. Sahte yiğitler

Komutan Arslanbek, melikeyi devlerden kendisinin kurtardığını söyleyerek padişahı inandırır.

K1950. Sahte yiğitler

Korkusundan devlerin mekânına bile yaklaşamayan Arslanbek, sarayda devlet erkanına devlerle savaştığını, tek başına bir çok devi öldürdüğünü ve böylece padişahın kızını kurtardığını anlatır.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Melike, kendisini Arslanbek'in değil, iki yiğidin kurtardığını söyleyince padişah yiğitleri saraya getirtir. Suhrab ile melike olayları anlatınca Arslanbek'in yalanları ortaya çıkar.

(T)K2216. Hain baba

Balıkçı adam, balığı ırmağa atan oğlunu öldürmek için elinde baltayla onu kovalar.

K2245. Hain subay

Komutan Arslanbek, padişahın kızını devlerden kurtaran iki yiğidin el ve ayaklarını bağlayıp dağa terk eder ve kızı getirip padişaha kendisinin kurtardığını söyler. Böylece kızla evlenmek ister.

L140. Kötü talih iyiye gider

El ve ayakları bağlı halde dağda terk edilen Suhrab ile Mızrab'ı, askerlerin arasında iyi niyetli olan iki kişi gizlice çözerler. Suhrab ile Mızrab şehre gelmeyi başarırlar.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Suhrab ile Mızrab'a ihanet eden komutan Arslanbek öldürülür. Mızrab padişahın kızıyla evlenir.

M241. Bütün kazançları paylaşma pazarlığı

Suhrab ile Mızrab kazanacakları her şeyi birlikte paylaşacaklarına dair birbirlerine söz verirler.

M241.1. Kazancı bölme: Gelinin yarısını talep etme

Suhrap ile Mızrap, padişahın kızını ve bir çok mal aldıktan sonra geri dönerler. Konakladıkları bir yerde bütün malları bölüşürler. Suhrab, gelini de ikiye bölmeleri gerektiğini söyler ve kızın yarısını ister.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Kendisini öldürmek isteyen babasından kaçıp başka bir memlekete giden Mızrab, padişahın kızıyla evlenir.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Mızrab ile babasının toruna boynuzlu bir balık takılır. Mızrab, balığın boynuzundaki

yazıyı okuyunca onu tekrar suya atar. Balık daha sonra insana dönüşerek Mızrab'a yardım eder ve padişahın kızıyla evlenmesini sağlar.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Mızrab, daha sonra kendisine yardım edecek olan Suhrab ile yolda tesadüfen karşılaşır ve dost olurlar.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Zeyniddin Arab, Suhrab ile Mızrab'ı evinde misafir eder. Onlara padişahın kızının başına gelen olayyar hakkında bilgi verir.

N838. Yardımcı kahraman

Suhrab ile Mızrab devleri öldürerek padişahın kızını kurtarırlar.

N852. Yardımcı asker

Komutan Arslanbek, Suhrab ile Mızrab'ın el ve ayaklarını bağlayıp iki yiğidi dağın başında bırakarak gider. Orduda Rahimcan ve Kerimcan adında iki iyi kalpli asker vardır. Bu askerler iki yiğide acırlar, gizlice el ve ayaklarını çözerler. Biraz da yiyecek verip giderler.

P10. Krallar

Padişah, kızını devlerden kim kurtarırsa, kızı o kişiye vereceğini söyler.

P12. Kralların karakteri

Padişah adil birisidir.

P40. Prensesler

Melike devler tarafından kaçırılıp hapsedilir.

P233. Baba ve oğul

Mızrab, babasıyla birlikte balık avlamaya gider. Mızrab, yakaladıkları balığı suya atınca babası onu öldürmek ister.

P234. Baba ve kız

Padişahın bir kıçı vardır ve onu da devler kaçırırlar. Padişah, kızını devlerden kurtaran kişiye verir.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Zeyniddin Arab adında yaşlı bir adam Suhrab ile Mızrab'ı evinde misafir eder.

P424. Doktor (hekim)

Devlerden çok korktuğu için baygın olarak yatan melikeyi üfürükçüler, cadılar ve mollalar iyileştiremezler. Padişah, Harezm'de yaşayan meşhur bir tabibi getirtir. Tabip,

kızı iyileştirir.

P461. Asker

Komutan Arslanbek, Suhrab ile Mızrab'ın el ve ayaklarını bağlayıp iki yiğidi dağın başında bırakarak gider. Orduda Rahimcan ve Kerimcan adında iki iyi kalpli asker vardır. Bu askerler iki yiğide acırlar, gizlice el ve ayaklarını çözerler. Biraz da yiyecek verip giderler.

P634. Ziyafetler

Kızını, komutan Arslanbek'in kurtardığını zanneden padişah, onun onuruna sarayda ziyafet verir.

Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır

Mızrab, kendilerini evlerinde misafir eden Zeyniddin Arab ile karısını yanında götürür, onlara bir ev verir ve her hallerinden haberdar olur.

Q45. Misafirperverlik ödüllendirilir

Mızrab, kendilerini evlerinde misafir eden Zeyniddin Arab ile karısını yanında götürür, onlara bir ev verir ve her hallerinden haberdar olur.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Mızrab, babasıyla birlikte yakaladıkları boynuzlu büyük balığı tekrar suya atar. Balık daha sonra insana dönüşerek oğlana yardım eder.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Melike, kendisini devlerden kurtaran yiğitlerden birisi olan Mızrab ile evlenir.

Q261.1. İhanete teşebbüs cezalandırılır

Padişah, Suhrab ile Mızrab'a ihanet ederek melikeyle evlenmek isteyen ordu komutanı Arslanbek'i öldürtür.

Q411. Ölüm cezası

Padişah, yalan söyleyen komutan Arslanbek'i darağacından astırarak cezalandırır.

Q413. Asarak cezalandırma

Padişah, iki yiğide ihanet eden ve kendisini kandırmaya kalkışan komutanı şehrin meydanında astırır.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, yalan söyleyen Arslanbek'i zindana attırır.

R11.1. Prenses devler tarafından kaçırılır

Devler, padişahın kızını kaçırırlar.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Padişahın kızı devler tarafından kaçırılarak bir odaya hapsedilir.

R41.3. Zindana hapsetme

Padişah, ordu komutanı Arslanbek'i zindana attırır.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Devler, kaçırdıkları melikeyi, kaledeki kırk birinci odaya hapsederler.

R111.1.1. Genç kızın devden kurtarılması

Suhrab ile Mızrab devleri öldürerek melikeyi kurtarırlar.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Balıkçı Abdurahman, yakaladıkları balığı oğlu Mızrab tekrar suya atınca elindeki baltayla onu öldürmek ister. Mızrab kaçıp kurtulur.

S113.1. Asarak öldürme

Padişah, komutan Arslanbek'i asarak öldürtür.

S118. Keserek öldürme

Suhrab, Kahretan devi ve ejderha Ceyhun'u kılıcıyla öldürür.

S147. Dağa terk etme

Komuan Arslanbek, Suhrab ile Mızrab'ın ellerini ve ayaklarını bağlayarak Kınğır dağının eteklerinde bırakıp askerleriyle birlikte geri döner.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Padişah, kızını devlerden kurtaran yiğitlerden birisi olan Mızrab'a verir.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike, balıkçının oğlu Mızrab ile evlenir.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızıyla evlenmenin şartı onu devlerden kurtarmaktır.

T135. Düğün merasimi

Padişah düğün yaparak kızını Mızrab'a verir.

(T)T549.5. Hamilelikle ilgili diğer motifler

Padişahın kızı devler tarafından kaçırılır ve devlerin komutanı Kahretan'dan hamile kalır. Suhrab ile Mızrab kızı kurtarırlar. Suhrab kızı öldürmekle korkutunca kızın ağzından yere ateş düşer. Bu devin çocuğudur. Kız böylece temizlenmiş olur.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Çok yoksul olan Zeyniddin Arab ile karısı, Suhrab ile Mızrab'ı evlerinde misafir ederler.

Mızrab, padişahın kızıyla evlendikten sonra yaşlı adam ile karısı büyük bir varlığa kavuşurlar.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Melike ile Suhrab olan olayları anlatınca komutan Arslanbek'in yalan söylediği anlaşılır.

V50. Dua

Üfürükçü mollalar, kızın kalbini yerine sokmak için dua ederler.

V254. Selamlaşma

Suhrab ile Mızrab, Zeyniddin Arab'a selam verirler.

W10. Müşfiklik

Mızrab, babasıyla birlikte yakaladıkları boynuzlu büyük balığı tekrar suya atar.

W27. Minnettarlık

Balık insana dönüşerek kendisini suya atan Mızrab'a yardım eder. Mızrab, padişahın kızıyla evlenince, daha önce kendilerini evinde misafir eden yoksul yaşlı adamla karısına yardım eder.

W33. Kahramanlık

Suhrab ile Mızrab üç yüze yakın devi öldürerek padişahın kızını kurtarırlar.

W121. Korkak kahraman

Komutan Arslanbek, korkusundan devlerin mekânına yaklaşamaz. Kızı Suhrab ile Mızrab kurtarırlar. Arslanbek kızı saraya getirir ve padişaha kendisinin kurtardığını söyler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken geçmiş zamanlarda Semerkant şehrinde Abdurahman adında bir balıkçı yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Mutlu olmuşlar, murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi iki kelime sözü de Suhrab ile Mızrab'dan dinleyin.

Şimdi iki kelime söz de saraydan dinleyin.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

"Kız orta boylu, hafif etine dolgun, buğday renkli, kara kaşlı, kara gözlü, burnu kalemle çekilmiş gibi, dudakları kırmızı akik gibi, dişleri inci gibi olup, yüzünde tebessüm varmış. Dudağının üstünde, burnunun yanında mercimek gibi büyükçe siyah beni güzelliğine güzellik katıyormuş."

Z64. Atasözleri

Bir defa görüşen tanış, iki defa görüşen kardeş.

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Beyaz örtü, beyaz eşarp, beyaz kumaş, beyaz sarık

Siyah (kara): Kara ip, kara lamba, kara kızıl at

Mavi: Mavi kubbe

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün, üçüncü gün

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün

Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları (49, 70, 70000, 7777 vb.)

Yedi yaşından yetmiş yaşına kadar herkes

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk gün, kırk oda, kırk gece kırk gündüz yol almak

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

İki yüz deve, iki yüz at, iki yüz asker

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Suhrab ile Mızrab üç yüze yakın dev öldürürler. Suhrab kılıcıyla ejderhayı öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Kendisini öldürmek isteyen babasından kaçan Mızrab, başka bir memleketin padişahının kızıyla evlenerek geri döner.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Semerkant, Harezm, Mavikubbe şehri

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Kafdağı, Kınğır dağı, Zerefşan ırmağı, Registan, Saman pazarı

1.48. Üç Kardeşin Hikâyesi

a. Masalın Özeti:

1. Üç kardeş, talih kuşlarını aramak için yola çıkarlar. Konakladıkları yerlerde gece sırayla nöbet tutarlar.
2. Küçük bahadır nöbet tuttuğu gece, yirmi haydutla tanışır ve onlara katılır. Padişahın hazinesini soymaya giderler.
3. Küçük bahadır sarayın önünde yirmi haydudu öldürür.
4. Saraya girer ve padişahın üç kızının takılarını alıp kardeşlerinin yanına döner.
5. Padişah üç kızını bu üç kardeşe verir ve onları vezir yapar.
6. Padişah bir gün uyurken küçük yiğit, onu zehirlemek üzere olan yılanı öldürür. Yiğidin elindeki kılıcı gören padişah, onun, kendisini öldürmek istediğini zanneder.
7. Padişah, öldürülmesi için küçük yiğidi zindana attırır.
8. Meclis toplanır. Büyük kardeşler padişahı kararından döndürmek için birer hikâye anlatırlar.
9. Padişah, hikâyeleri dinledikten sonra kararından vazgeçer.
10. Üç kardeş, hanımlarını da alarak kendi memleketlerine dönerler.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Ortanca kardeş ejderhayı öldürür.

B11.3.2. Ejderha dağın zirvesinde yaşamaktadır

Ejderha dağdaki mağarada yaşamaktadır.

B211.3.4. Konuşan papağan

Papağan konuşmaktadır.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

İnsanlar papağanın konuşmasını anlamaktadırlar.

B244.1. Yılanların kralı

Yılanların padişahı ejderhadır.

B521.1. Hayvan zehre karşı ikaz eder

Padişah, yılanın zehrini su zannedip içmek ister. Şahin, padişahın elindeki kâseye çarpıp zehri yere döker.

D56. Kişinin yaşındaki sihirli değişiklik

Kırmızı nardan yiyen yaşlı insanlar birden gençleşirler.

D56.1. Yaşlı bir kişiye dönüşme

Papağanın Hindistan'dan getirdiği narlar sihirlidir. Beyaz nardan yiyen genç insanlar birden yaşlanırlar.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Konuşan papağan, padişaha Hindistan'dan sihirli nar tohumu getirir.

D981.12. Sihirli nar

Papağanın getirdiği narlar sihirlidir. Kırmızı nardan yiyen gençleşmekte, beyaz nardan yiyenler de yaşlanmaktadırlar.

D1880. Sihirli gençleştirme

Papağanın Hindistan'dan getirdiği narlar sihirlidir. Kırmızı nardan yiyen yaşlı insanlar birden gençleşirler.

D1890. Sihirli yaşlandırma

Papağanın Hindistan'dan getirdiği narlar sihirlidir. Beyaz nardan yiyen genç insanlar birden yaşlanırlar.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Vezirin kanı yere düşünce toprak yarılır ve oradan çok güzel bir papağan uçarak çıkar. Bu, padişahın daha önceden öldürdüğü vefalı papağanıdır.

E113. Kanla diriltme

Vezirin kanı yere düşünce toprak yarılır ve oradan çok güzel bir papağan uçarak çıkar. Bu, padişahın daha önceden öldürdüğü vefalı papağanıdır.

F130.1. Diğer dünya olarak Hindistan ülkesi

Papağan kendi memleketi olan Hindistan'a gider.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Üç kardeş ıssız bir yerde konaklayınca bir ejderha onlara saldırır. Ortanca kardeş ejderhayı öldürür.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Papağanın Hindistan'dan getirdiği narlar sihirlidir. Kırmızı nardan yiyen gençleşmekte, beyaz nardan yiyenler de yaşlanmaktadırlar.

F184. Diğer dünyanın kralı

Yılanların padişahı ejderhadır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Padişahın üç kızı olağanüstü güzelliktedirler.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Ortanca bahadır kılıcıyla ejderhayı öldürür.

F811.7. Olağanüstü meyve veren ağaç

Papağanın tohumlarını Hindistan'dan getirdiği nar ağacının meyveleri sihirlidir. Yiyen insanları gençleştirmekte veya yaşlandırmaktadırlar.

F813.8. Olağanüstü nar

Papağanın tohumlarını Hindistan'dan getirdiği narlar sihirlidir. Yiyen insanları gençleştirmekte ve yaşlandırmaktadırlar.

F826. Olağanüstü mücevherler

Yakut taşlı küpe gecenin karanlığında yiğidin yolunu aydınlatır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Üç kardeş birbirlerine başlarından geçen olayları anlatırlar.

H105. Öldürenin işaretleri olarak öldürülen hayvanın parçaları

Büyük kardeş öldürdüğü aslanın derisinden bir kemer yapıp beline bağlar. Ortanca kardeş de öldürdüğü ejderhanın derisinden yaptığı kemeri beline bağlar.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Babaları üç yiğidi talihlerini araştırmak için sefere gönderir.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Üç kardeş talihlerini araştırmak için başka bir memlekete giderler.

H1376.9. Talihin araştırılması

Üç kardeş talihlerini araştırmak için sefere çıkarlar.

H1381. Bilinmeyen kişi üzerine araştırma

Padişah, hırsızları öldüren ve kızlarının parmaklarından yüzükleri alan yiğidi araştırır.

H1416. Geceyi korkunç bir yerde geçirme

Üç kardeş sefere çıkarlar ve üç gece korkunç yerlerde konaklamak zorunda kalırlar.

J154.0.1. Babanın nasihati

Adam üç oğlunu yanına çağırıp doğrulukla ilgili nasihatlerde bulunur.

J571.5. Kendisine anlatılan hikâye aracılığıyla kral hemen ceza vermekten vazgeçer

Padişah küçük yiğidi öldürmek ister. Bunun üzerine büyük ve ortanca yiğitler birer hikâye anlatarak padişahı kararından vazgeçirirler.

K522. Ölü taklidi yaparak kaçma

Papağan ölü numarası yapınca padişah onu dışarı atar. Kuş uçup Hindistan'a gider.

K1864. Yalandan ölüm numarası fark edilmeden kaçmayı sağlar

Papağan ölü numarası yapınca padişah onu dışarı atar. Kuş uçup gider.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Papağan birinci vezirliğe atanınca, görevinden alınan vezir onu kıskanır. Papağanın padişah için getirdiği narlara zehir katıp padişahın huzurunda iki mahkuma yedirir. Adamlar ölünce padişah, papağanın kendisini zehirlemek istediğini zanneder ve kuşu hemen öldürür.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Küçük yiğit, uyurken padişahı sokmak isteyen yılanı öldürür. Tam o sırada padişah uyanır ve yiğidi başucunda elinde kılıçla görür. Padişah, yiğidin kendisini öldürmek istediğini zannederek onu öldürmek için zindana attırır. Papağanın getirdiği narlara vezir zehir katar. Narları yiyen iki mahkum padişahın huzurunda ölünce padişah papağanın kendisini zehirlemek istediğini zanneder.

K2248. Hain vezir

Padişah birinci vezirliğe papağanı seçince vezir onu kıskanır. Papağanın padişah için getirdiği narlara zehir katar. Padişah, papağanın kendisini zehirlemek istediğini zannederek onu öldürür.

L12. Sevilen en genç oğul

Üç kardeşe üç kızını veren padişah, küçük damadını diğerlerinden daha çok sever.

L114.4. Hilekar kahraman

Papağan birinci vezirliğe atanınca, görevinden alınan vezir onu kıskanır. Papağanın padişah için getirdiği narlara zehir katıp padişahın huzurunda iki mahkuma yedirir. Adamlar ölünce padişah, papağanın kendisini zehirlemek istediğini zanneder ve kuşu hemen öldürür.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Papağana tuzak kurup ölümüne sebep olan hain vezirin hileleri anlaşılınca padişah onu

öldürtür. Papağan tekrar dirilir.

N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma

Vezirler üç kardeşi bir odaya götürüp ziyafet verirler ve dışarıdan onların konuşmalarını gizlice dinlerler. Aradıkları kişilerin onlar olduklarını anlarlar.

P10. Krallar

Padişah, suçlu zannettiği papağanını öldürür. Küçük damadını da öldürmek ister.

P40. Prensesler

Padişahın üç kızı da olağanüstü güzelliktedirler. Kızlar üç kardeşle evlenirler.

P110. Karalın vezirleri

Padişah, akıllı papağanını sağ kol veziri yapar. Papağanı kıskanan vezir papağanı hileyle öldürtür. Hain vezirin hileleri ortaya çıkınca padişah vezirini de öldürtür.

P152. Zengin adam: bezirgan

Papağan, kafesten nasıl kurtulacağını Hindistan'a giden tüccardan oradaki papağanlara sormasını ister. Tüccar Hindistan'a gidip döner ve papağana gördüklerini anlatır.

(T)P193. Mahkumlar

İki mahkum zehirli narlardan yiyince padişahın huzurunda hemen ölürler.

P233. Baba ve oğul

Adam üç oğlunu talihlerini araştırmaları için sefere gönderir.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç kardeş birlikte sefere çıkarlar.

P252.2. Üç kız kardeş

Padişahın birbirinden güzel üç kızı vardır.

P261. Kayınpeder

Küçük yiğidi kayınpederi olan padişah öldürmek ister.

P265. Damat

Padişah, damadı olan küçük yiğidi öldürmek ister.

P412. Çoban

Çoban, kuzunun gerçekten köpeği emdiğini padişaha anlatır.

P435. Tefeci

Padişahın sağ kol veziri tefecilik yapmaktadır.

P475.2. Hırsızlar yenilir ve öldürülür

Küçük yiğit padişahın hazinesini soymak için saraya gelen yirmi haramiyi öldürür.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Padişah akıllarına hayran kaldığı üç yiğide üç kızını verir.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Padişah, akıllarına hayran kaldığı üç yiğidi ve papağanı vezir yapar.

Q212. Hırsız cezalandırılır

Küçük yiğit padişahın hazinesini soymak için saraya gelen yirmi haramiyi cezalandırır.

Q212.3. Hırsızlığın cezası

Küçük yiğit, yirmi haramiyi keserek öldürür.

Q261. Cezalandırılan ihanet

Padişah, papağana ihanet eden vezirini öldürtür.

Q411. Ölüm cezası

Padişah önce suçlu zannettiği papağanını sonra da kurnaz vezirini öldürtür.

Q411.13. Hırsızlığın cezası olarak ölüm

Küçük yiğit padişahın hazinesini soymak için saraya gelen yirmi haramiyi öldürür.

Q418. Zehirleyerek cezalandırma

Hain vezir narlara zehir katar ve padişahın huzurunda iki mahkuma yedirir. Adamlar o anda ölürler.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Küçük yiğit, padişahın hazinesini soymak isteyen yirmi haraminin başını keser.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, suçlu zannettiği küçük damadını zindana attırır.

Q520. Pişmanlıklar

Papağanı öldüren padişah, kuşun suçsuz olduğunu anlayınca pişman olur.

S52. Zalim kayınpeder

Küçük yiğit, kayınpederi olan padişah tarafından öldürülmek istenir.

S111. Zehirleyerek öldürme

Hain vezir narlara zehir katar ve padişahın huzurunda iki mahkuma yedirir. Adamlar o anda ölürler.

S133. Kafasını uçurarak öldürme

Küçük yiğit, padişahın hazinesini soymak isteyen yirmi haraminin başını keser.

T15. İlk görüşte âşık olma

Küçük yiğit padişahın küçük kızını görünce bakmaktan onun güzelliğine doyamaz.

T69.1.1. Üç erkek kardeş üç kız kardeşle evlenir

Üç kardeş, padişahın üç kızıyla evlenirler.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Padişahın üç kızı, yoksul adamın üç oğluyla evlenirler.

T135. Düğün merasimi

Padişah kırk günlük düğün dernek kurarak üç kızını üç yiğide verir.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Askerlerden kaçan adam sarayın bahçesindeki narlardan yiyince birden gençleşir. Diğer nardan yiyince yaşlanır. Durumu padişaha anlatır. Padişah da dener ve vezirin hileleri ortaya çıkar.

V254. Selamlaşma

Küçük yiğit haramilere selam verip onlarla konuşur.

W33. Kahramanlık

Büyük yiğit bir aslanı, ortanca yiğit yılanların padişahı olan ejderhayı, küçük yiğit de yirmi haramiyi öldürür.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Tefecilik yapan vezir hain birisidir. Padişah sağ kol vezirliğe papağanı atayınca onu kıskanır ve hile ile papağanın öldürülmesini sağlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Bir adamın üç oğlu varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada ermek)

Bahtlı bir hayat sürüp murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmişler uz gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler.

(T)Z64.1. Deyimler

Kulağına küpe olmak

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı ipek halı, kırmızı ipek minder, kırmızı avize, kırmızı ışık, kırmızı nar

Beyaz (ak): Ak sakal, beyaz nar

Siyah (kara): Kara sakal, kara tay, kara ev, kara eşek

Yeşil: Yeşil ışık

Mavi: Mavi ipek elbise

Diğerleri: Kula tay

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç oğul, üç kız, üç kız kardeş, üç gün, üç kapı, üç nasihat

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün yapılır.

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Üç kardeş birlikte sefere çıkarlar.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Ortanca bahadır kılıcıyla ejderhayı öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Talihlerini aramak için sefere çıkan üç kardeş padişahın kızlarıyla evlenerek geri dönerler.

Yer formülleri

Ülkeler: Hindistan

1.49. İki Büyücü

a. Masalın Özeti:

1. Mehter ve Kemek adında birbirlerini sevmeyen iki büyücü vardır.
2. Mehter kendi başını kavuna çevirip uyurken, Kemek onu yakalar, evine götürür. Mehter'i bağlı halde evde bırakır, padişahtan hediye almak için saraya gider.
3. Mehter, Kemek'in karısını kandırarak ipleri çözdürür. Sihir yapar, Kemek'in aynısı olur. Kadını boşayıp evine gönderir, evi de satar.
4. Mehter kaçar, Kemek kovalar. Mehter sihir yaparak vezirin aynısı olur.
5. Azrail rolü yapar, ömrünü uzatmasına karşılık padişahtan çokça altın alır.
6. Foyası ortaya çıkınca, Kemek, adamlarıyla beraber Mehter'i yakalar.
7. Mehter darağacından asılacakken güvercine dönüşüp uçarak gider.

b. Masaldaki Motifler:

D40. Bir başka kişinin suretine dönüşme

Mehter, sihirli fincana su doldurup üzerine koyunca Kemek'in aynısı olur. Daha sonra da vezirin suretine dönüşür.

D154.2. İnsanın güvercine dönüşmesi

Darağacından asılmak üzere olan Mehter, sihirli fincanı sayesinde güvercine dönüşerek uçup gider.

D522. Sihirli söz vasıtasıyla değişim

Mehter içinden bir şeyler okuyunca başı kavuna, boynu da kavun bitkisine dönüşür.

D642. Zor durumdan kaçmak için dönüşüm

Büyücü Mehter tam darağacından asılacağı sırada güvercine dönüşerek uçup kaçar.

D642.1. Yakalanmamak için dönüşüm

Mehter, rakibi Kemek'e yakalanmamak için kendi başını kavuna dönüştürür.

D670. Büyü kuvvetiyle uçma

Büyücü Mehter güvercine dönüşerek uçar.

D1171.6. Sihirli fincan

Mehter'in fincanı sihirlidir. Ona su doldurup üzerine koyunca istediği insana ve hayvana dönüşebilmektedir.

(T)D1346.14.1. Fiziksel değişiklik yapan fincan

Mehter sihirli fincana su doldurup üzerine koyunca Kemek'in aynısı olur.

D1711. Sihirbaz

Mehter ile Kemek büyücüdürler. İkisinin de olağanüstü hünerleri vardır.

D1711.0.1. Büyücünün çırağı

Sihirbaz Kemek'in kırk tane öğrencisi vardır.

D1960. Sihirli uyku

Kemek sihir yaparak Mehter'i uyutur. Mehter de sihirle veziri uyutur.

F184. Diğer dünyanın kralı

Padişah, Mehter'in gerçekten Azrail olduğuna inanır ve onunla pazarlık yapar.

F859. Olağanüstü çubuk

Kemek'in bastonu sihirlidir.

F866. Olağanüstü kap, fincan, kupa

Mehter'in fincanı sihirlidir. Ona su doldurup üzerine koyunca istediği insana ve hayvana dönüşebilmektedir.

F883.1. Olağanüstü kitap

Büyücü Mehter, cadı kitaplarına bakarak Kemek'in kendisine karşı kötü niyet beslediğini anlar.

G207. Erkek büyücü

Mehter ile Kemek meşhur büyücülerdir.

G211.3. Evcil kuş şeklindeki büyücü

Büyücü mehter güvercine dönüşür.

G215. Olağanüstü başa sahip olan büyücü

Mehter içinden bir şeyler okuyunca başı kavuna, boynu da kavun bitkisine dönüşür.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücüler erkektir.

G224.3. Büyücüler güçlerini kitaplardan alır

Mehter, Kemek'in kendisine düşmanlık beslediğini kitaba bakarak öğrenir.

G267. Adam büyücü tarafından takip edilir

Kemek kırk öğrencisiyle birlikte Mehter'i takip eder.

G276. Büyücüden kaçma

Mehter, büyücü kemekten kaçar.

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, Kemek'ten ünlü büyücü Mehter'i yakalayıp getirmesini ister. Aksi halde öldüreceğini söyler.

H970. Yardımla yerine getirilen vazifeler

Kemek kırk öğrencisinin yardımıyla Mehter'i yakalayıp padişahın huzuruna getirir.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah, Kemek'ten ünlü büyücü Mehter'i yakalayıp getirmesini ister. Aksi halde öldüreceğini söyler.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Mehter, kötü niyetli büyücü Kemek'i bulmak için onun memleketine gider.

J166. Kitaptan alınan bilgi

Ünlü büyücüler olan Mehter ile Kemek, büyücü kitaplarına bakarak birbirleri hakkında bilgi edinirler.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Perdenin arkasında saklanan Mehter, padişaha kendisinin Azrail olduğunu ve canını almaya geldiğini söyler. Padişah buna inanır ve on bir çanta altın vererek on bir gün daha yaşamak için zaman ister.

K500. Aldatarak tehlikeden ya da ölümden kurtulma

Mehter, Kemek'in karısına, Kemek'in kendi kızını istediğini ve kendisinin de vermediğini söyler. O yüzden Kemek'in kendisini bağladığını belirtir. Kocasına çok öfkelenen kadın, Mehter'in el ve ayaklarını çözüp serbest bırakır.

K1836.5. Erkeğin başka bir erkek kılığına girmesi

Mehter önce vezirin aynısı olur. Veziri sihirle uyutup onun elbiselerini giyer ve saraya gider.

K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma

Mehter, Kemek'in aynısı olur ve Kemek'in karısını boşar. Daha sonra vezirin suretine dönüşerek saraya gider ve padişahtan bin altın alır.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Kemek kötü niyetli, Mehter ise iyi niyetli büyücülerdir. Mehter, kötülük yapmak isteyen Kemek'in yaşamını altüst eder.

M149.3. Çok başarılı rakibi öldürmeye ant içme

Kemek, başarılı rakibi büyücü Mehter'i öldüreceğine ant içer.

M234.3. Ömür altınla satın alınır

Mehter, kendisinin Azrail olduğunu ve padişahın canını almaya geldiğini söyler. Padişah, Azrail zannettiği büyücüyle pazarlık yapar ve on bir çanta altın karşılığında ömrünü bir hafta daha uzatır.

M302.8. Kitaptan kehanet

Mehter, büyü kitabına bakarak rakibi Kemek'in kendisine karşı kötü niyet beslediğini ve yola çıkmaya hazırlandığını öğrenir.

P10. Krallar

Padişah, Mehter'in gerçekten Azrail olduğuna inanır ve onunla pazarlık yapar.

P12. Kralların karakteri

Padişah kolay aldanan birisidir.

P152. Zengin adam: bezirgan

Tüccar, dört bin dinara Kemek'in evini satın alır.

Q456. Ceza olarak diri diri toprağa gömme

Kemek, Mehter'i yakalayınca kırk öğrencisinin yardımıyla onu kuyuya atar. Kırk öğrenci kuyuyu ağzına kumla doldururlar.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Kemek, elleri ve kollarını bağlayarak Mehter'i evine götürür. Mehter, evdeki kadını kandırarak ipleri çözdürür ve tekrar kaçar.

R260. Takipler

Kemek kırk öğrencisiyle birlikte Mehter'i takip eder.

S146.1. Kuyuya terk etme

Kemek, kırk öğrencisiyle birlikte Mehter'i kuyuya attıktan sonra üzerine toprak doldururlar.

V233. Azrail

Perdenin arkasına gizlenen Mehter, padişaha kendisinin Azrail olduğunu ve canını almaya geldiğini söyler. buna inanan padişah Azrail ile pazarlık yapar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Mehter ve Kemek adında iki büyücü varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi iki ağız söz de Mehter'den dinleyin.

Z11. Ani bitişler

Padişah ile Kemek de gökyüzüne bakmışlar. Lakin gökyüzünde küçük bir nokta dahi görememişler.

Z65. Renk formülleri

Siyah (kara): Kara sakal

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Üç yüz altın

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi çanta altın

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız , kırk cellat , kırk öğrenci

1.50. İki Sandık

a. Masalın Özeti:

1. Yaşlı karı kocanın iki kızları vardır. Zümred, kadının üvey kızı, Kımmet ise adamın üvey kızıdır.

2. Kadın, üvey kızına çok kötü davranır. Adama, kızı ormanda kaybedip gelmesini söyler. Adam, öz kızını ormana bırakıp döner.

3. Zümred, ormanda yaşayan cadının evine gider. Bir süre birlikte yaşarlar.

4. Cadı, kıza kırmızı bir sandık verip evine gönderir.

5. Sandıktan çok değerli mücevherler çıkınca üvey anne, kendi kızı Kımmet'i de ormanda bırakıp gelmesini söyler adama.

6. Adam kızı ormanda bırakıp döner. Kız, cadının evine gider.

7. Bir zaman sonra cadı, kıza beyaz bir sandık verip evine gönderir.

8. Sandıktan çıkan ejderha Kımmet ile annesini yer. Adamla kızı huzura kavuşurlar.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Beyaz sandıktan çıkan ejderha üvey anne ile kızını yer.

B134.3. Köpek tehlikeye karşı uyarır

Köpek, kızın getirdiği beyaz sandığın içinde ejderha bulunduğunu bilir. Üvey anne ile kızını yiyeceğini söyler.

B211.1.7. Konuşan köpek

Köpek, kızın getirdiği beyaz sandığın içinde ejderha olduğunu kadına söyler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kadın, köpeğin ne dediğini anlar.

B875.1. Dev gibi yılan

Beyaz sandıktan çıkan büyük yılan üvey anne ile kızını yutar.

C320. Kapalı bir nesnenin içine bakma yasağı

Ormanda yaşayan cadı, Zümred ile Kımmet'e birer sandık verir ve evlerine gitmeden önce açmamalarını söyler.

D975.2. Sihirli gül

Zümred'in yolunun üzerindeki güller eğilerek kıza selam verirler. Kımmet kötü yürekli olduğu için ona selam vermezler.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Ormandaki cadının gönderdiği beyaz sandıktan çıkan ejderha üvey anne ile kızını yer.

F814. Olağanüstü çiçek

Zümred'in yolunun üzerindeki güller ve çiçekler eğilerek kıza selam verirler. Kımmet kötü yürekli olduğu için ona selam vermezler.

G202. Yardımsever büyücü

Ormanda kaybolan Zümred'i bir cadı evine alarak birlikte yaşamaya başlarlar. Cadı daha sonra Zümred'e içi değerli mallarla dolu bir sandık verip arabayla evine gönderir.

G236. Büyücü ormanda yaşar

Cadı ormandaki evinde yaşamaktadır.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Ormanda kaybolan Zümred'i bir cadı evine alarak birlikte yaşamaya başlarlar. Cadı daha sonra Zümred'e içi değerli mallarla dolu bir sandık verip arabayla evine gönderir.

H934.1. Kadın kocasını görevlendirir

Kadın, kocasına çocuğu ormana terk etmesini söyler. Adam verilen görevi yapar.

H1563. Hüner imtihanı

Cadı, evinde misafir ettiği Zümred'e çok hamarat olduğu için içi çok değerli mallarla dolu kırmızı sandığı verir. Çok tembel ve hırçın olan Kımmet'e ise içinde ejderha olan beyaz sandığı verir. Ejderha, Kımmet ile annesini yutar.

J1010. Çalışkanlığın önemi

Cadı, evinde misafir ettiği Zümred'e çok hamarat olduğu için içi çok değerli mallarla dolu kırmızı sandığı verir. Çok tembel olan Kımmet'e ise içinde ejderha olan beyaz sandığı verir.

K2213. Hain eş

Kadın kocasını eve almaz.

L55.1. Üvey kız horlanır

Anne, üvey kızı Zümred'i çok çalıştırır. Sonunda onun ormana terk edilmesine karar verir.

L102. Ümit vermeyen kadın kahraman

Ormana terk edilen Zümred kaybolur.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Zümred, üvey annesi tarafından ormana terk ettirilir.

L114.1. Tembel kahraman

Kımmet çok tembel birisidir.

L114.3. Asi kahraman

Kımmet, kendisini evine alan iyi kalpli cadıya itaat etmez.

L140. Kötü talih iyiye gider

Ormana terk edilen ve kaybolan Zümred, bir cadının evinde yaşamaya başlar.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Ormana terk edilen Zümred, bir süre sonra içi çok değerli mallarla dolu bir sandıkla evine döner.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Cadı, evinde misafir ettiği Zümred'e çok hamarat olduğu için içi çok değerli mallarla dolu kırmızı sandığı verir. Çok tembel ve hırçın olan Kımmet'e ise içinde ejderha olan beyaz sandığı verir. Ejderha, Kımmet ile annesini yutar.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Cadının verdiği sandığı evine getiren Zümret açıp bakar ki sandık ağzına kadar değerli mallarla doludur.

(T)N819.5. Yardımcı cadı

Ormanda kaybolan Zümred'i bir cadı evine alarak birlikte yaşamaya başlarlar. Cadı daha sonra Zümred'e içi değerli mallarla dolu bir sandık verip arabayla evine gönderir.

P232. Anne ve kızları

Üvey annesi Zümred'i çok ezmektedir.

P234. Baba ve kız

Adam, karısının emriyle öz kızını ormana terk etmek zorunda kalır.

P236. Sorumsuz çocuklar

Zümred'in üvey kardeşi olan Kımmet çok tembel ve hırçın birisidir.

P282. Üvey anne

Üvey anne, Zümred'i çok ezmektedir.

P284. Üvey kız

Anne üvey kızını ormana terk ettirir.

Q5. Tembellik cezalandırılır, çalışkanlık ödüllendirilir

Ormandaki cadı, çok hamarat olan Zümred'e mücevher dolu bir sandık verip evine gönderir. Çok tembel olan Kımmet'e ise içinde ejderha olan bir sandık verir. Ejderha Kımmet ile annesini yutar.

Q86. Çalışkanlık ödüllendirilir

Ormandaki cadı, çok hamarat olan Zümred'e mücevher dolu bir sandık verip evine gönderir.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Ormanda yaşayan cadı, çok hamarat ve akıllı olan Zümred'i mükâfatlandırır.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Cadı, Zümred'e içi macevher dolu bir sandık verir.

Q321. Tembellik cezalandırılır

Ormandaki cadı, çok tembel olan Kımmet'e içinde ejderha olan bir sandık verir. Ejderha Kımmet ile annesini yutar.

Q325. İtaatsizlik cezalandırılır

Cadı, iş yapmayı reddeden Kımmet'e içinde ejderha olan bir sandık verir. Ejderha kız ile annesini yutar.

Q438. Ceza olarak ormana terk etme

Zümred, üvey annesinin emriyle babası tarafından ormana terk edilir.

S31. Zalim üvey anne

Üvey anne, Zümred'i ormana terk ettirir.

S143. Ormana terk etme

Zümred, üvey annesinin emriyle babası tarafından ormana terk edilir. Kız bir süre sonra çok değerli mallarla dönünce anne öz kızını da ormana terk ettirir.

S310. Çocuğun terk edilmesinin sebepleri

Zümred, üvey annesi istemediği için ormana terk edilir. Kımmet ise Zümred gibi değerli mallar getirsin diye aynı yere terk edilir.

S333. Baba, kızını ormana terk eder

Zümred, üvey annesinin emriyle babası tarafından ormana terk edilir. Kız bir süre sonra çok değerli mallarla dönünce anne öz kızını da babasıyla gönderip ormana terk ettirir.

(T)S351.4. Terk edilen çocuklara cadı yardım eder

Ormana terk edilen Zümred ışığı takip ederek cadının evine gider ve bir süre orada yaşar. Cadı, daha sonra kızı evine gönderir. Kımmet de aynı cadının evine gider ve orada bir süre yaşar.

T251. Şirret kadın

Kadın, kocasını eve almaz.

W111. Tembellik

Kımmet tembel bir kızdır.

W126. İtaatsizlik

Kımmet, kendisini evine alan iyi kalpli cadıya itaat etmez.

W151. Açgözlülük

Ormana terk edilen üvey kız bir süre sonra çok değerli mallarla dolu bir sandıkla dönünce üvey anne öz kızını da ormana terk ettirir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Bir adamla bir de karısı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Selamete Ermek)

Bundan sonra temiz kalpli Zümred ile yaşlı babası huzur içinde uzun bir ömür sürmüşler.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Günler geçmiş.

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı sandık

Beyaz (ak): Beyaz sandık

Diğerleri: Kula at

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Ormana terk edilen Zümred bir süre sonra çok değerli mallarla dolu bir sandıkla evine gelir.

1.51. Melikei Gülizar

a. Masalın Özeti:

1. Zengin bir adamın Melikei Gülizar adında çok güzel bir kızı vardır. Adam, kızını kimse görmesin diye dışarı çıkarmaz. Kız akşama kadar pencereden dışarıyı seyreder.

2. Adam bir gün işe gittikten sonra, kız camdan bakar. O sırada oradan geçmekte olan bir yiğit, kızı görüp âşık olur. İkinci gün başka bir yiğit, üçüncü gün başka bir yiğit daha kızı görüp âşık olurlar.

3. Kız, üç yiğidin pencerenin önünde dolaştıklarını görünce onları çağırır. Her biri kıza evlenme teklifi yapar. Kız, aralarında bir seçim yapamaz.

4. Kız, yiğitlere altı ay mühlet verir. Bu sürenin bitiminde, kendine en güzel şeyi getiren yiğitle evleneceğini söyler.

5. Yiğitlerin üçü birlikte yola çıkarlar. İki ay yürüdükten sonra bir şehre varırlar. Her biri bir işi bulur ve para biriktirmek için çalışmaya başlarlar. Böylece dört ay daha geçer.

6. Kızın verdiği sürenin biteceği gün, üçü, şehrin pazarında bir araya gelirler. Birinci yiğit sihirli bir ayna, ikinci yiğit sihirli bir halı, üçüncü yiğit ise sihirli bir elma satın alır.

7. Yiğitler aynaya bakarak Melikei Gülizar'ın öldüğünü görürler. Halıya binip iki aylık yolu iki saatte alırlar ve kızın evine gelirler.

8. Üçüncü yiğit aldığı sihirli elmayı kıza yedirir, kız dirilir. Diğer yiğitlerin de rızasıyla kız, elmayı getiren oğlanla evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

C610. Birine yasaklanmış yer

Zengin adam, kızının evden dışarı çıkmasını yasaklar.

D851.1. Sihirli obje satın alınır

Üç yiğit sihirli ayna, sihirli halı ve sihirli elma satın alırlar.

D981.1. Sihirli elma

Üçüncü yiğidin satın aldığı elma ölmüş olan Gülizar'a koklatılınca kız tekrar dirilir. Elmayı yiyince tekrar eski sağlığına kavuşur.

D1155. Sihirli halı

İkinci yiğidin satın aldığı halı uçarak insanı iki saatte iki aylık uzaklığa götürebilmektedir.

D1163. Sihirli ayna

Sihirli ayna, diğer şehirlerdeki insanları göstermektedir.

(T)D1311.2.1. Olağanüstü bilgi veren ayna

Sihirli ayna, diğer şehirlerdeki insanları göstermektedir.

D1520.19. Sihirli halıyla seyahat

Üç yiğit sihirli halıya binerek Gülizar'ın şehrine gelirler.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Sihirli elmayı koklayan Gülizar tekrar dirilir. Elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Sihirli halı, üç yiğidi Gülizar'ın şehrine götürür.

D2135. Sihirle havada seyahat

Sihirli halı, üç yiğidi Gülizar'ın şehrine götürür.

D2161. Sihirle iyileşme

Üçüncü yiğit sihirli elmayı Gülizar'a koklatınca kız tekrar dirilir, elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

D2175. Sihirle tedavi

Üçüncü yiğit sihirli elmayı Gülizar'a koklatınca kız tekrar dirilir, elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

E1. Yaşama dönen kişi

Sihirli elmayı koklayan Gülizar tekrar dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Sihirli elmayı koklayan Gülizar tekrar dirilir. Elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

E106. Sihirli elma tarafından diriltme

Sihirli elmayı koklayan Gülizar tekrar dirilir. Elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Üç yiğidin sihirli hediyeler aldıkları şehir iki aylık uzaklıktadır.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Üçüncü yiğidin bir başka şehirden satın aldığı elma ölmüş olan Gülizar'a koklatılınca kız tekrar dirilir. Elmayı yiyince tekrar eski sağlığına kavuşur.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Zengin adamın kızı Gülizar olağanüstü güzelliktedir. Kıza nazar değmesin diye adam kızını on yedi yaşına kadar evden dışarı çıkarmaz.

F575.2. Yakışıklı adam

Gülizar'a âşık olan yiğitlerin üçü de çok yakışıklıdırlar.

F783. Olağanüstü halı

İkinci yiğidin pazardan satın aldığı halı uçmaktadır.

F813.1. Olağanüstü elma

Üçüncü yiğidin pazardan satın aldığı elmanın kokusu ölüleri diriltmektedir. Elmayı yiyen ise eski sağlığına kavuşmaktadır.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Birinci yiğidin pazardan satın aldığı ayna diğer şehirlerdeki insanları göstermektedir.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Üçüncü yiğit sihirli elmayı Gülizar'a koklatınca kız tekrar dirilir, elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

H335.0.2. Kız kendi evliliği için yarışma belirler

Gülizar, kendisine âşık olan üç yiğidi çağırıp gurbete çıkmalarını; kendisine güzel bir şey alıp gelmelerini söyler. Hangisinin hediyesini beğenirse onunla evleneceğini bildirir.

H355. Olağanüstü nesne getirmeyle evlilik imtihanı

Gülizar, kendisine âşık olan üç yiğidi çağırıp gurbete çıkmalarını; kendisine güzel bir şey alıp gelmelerini söyler. Hangisinin hediyesini beğenirse onunla evleneceğini bildirir. Sonunda sihirli elma getiren yiğitle evlenir.

H621.2. Yetenekli arkadaşlar tarafından kızın kurtarılması. O kime aittir?

Birinci yiğit sihirli bir ayna, ikincisi uçan halı, üçüncüsü de sihirli elma satın alır. Yiğitler aynaya bakarak Gülizar'ın öldüğünü görürler. Halıya binip kızın şehrine gelirler. Sihirli elmayı önce koklatırlar kız dirilir, elmayı yedirince de eski sağlığına kavuşur. Kız kendisini kurtaran yiğitlerden hangisiyle evleneceğine karar veremez.

H1212.2. Araştırma sevgilinin ricası üzerine kararlaştırılır

Gülizar kendisine âşık olan üç yiğidi yanına çağırır ve gurbete çıkıp güzel bir şey getirmelerini ister. Üç yiğit güzel bir hediye getirmek için sefere çıkarlar.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Üç yiğit, Gülizar'a güzel bir şey getirmek için başka bir memlekete giderler.

J150. Diğer bilgi elde etme yolları

Üç yiğit, Gülizar'ın öldüğünü sihirli aynaya bakarak öğrenirler.

L113.4. Kahraman olarak köylü

Sefere çıkan yiğit , bir çiftçinin yanında çiftçilik yaparak para kazanır.

L161.1. Fakir oğlan ile zengin kızın evlenmesi

Zengin adamın kızına âşık olan üçüncü yiğit onunla evlenir.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Gülizar kendisine âşık olan üç yiğidi yanına çağırır ve gurbete çıkıp güzel bir şey getirmelerini ister. Hangisinin hediyesini beğenirse onunla evleneceğini söyler. Üç yiğit bunu kabul ederek altı aylık sefere çıkarlar.

N819.4. Yardımcı olarak olağanüstü tedavi eden insan

Üçüncü yiğit sihirli elmayı Gülizar'a koklatınca kız tekrar dirilir, elmayı yiyince eski sağlığına kavuşur.

P150. Zengin insanlar

Zengin adam çok güzel olan kızı Gülizar'ı on yedi yaşına kadar evden dışarı çıkarmaz.

P234. Baba ve kız

Adam, çok güzel olan kızı Gülizar'ı on yedi yaşına kadar evden dışarı çıkarmaz.

P411. Çiftçi

Sefere çıkan yiğit , bir çiftçinin yanında çiftçilik yaparak para kazanır.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Gülizar, sihirli elma getirip kendisini tekrar dirilten üçüncü yiğitle evlenir.

Q94. Tedavi ödüllendirilir

Gülizar, kendisini iyileştiren yiğitle evlenir.

T15. İlk görüşte âşık olma

Gülizar'ı gören üç yiğit ona âşık olurlar.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Gülizar'ın güzelliğini gören üç yiğit bayılıp yere yığılırlar.

T91.5.1. Aşkta kız zengin oğlan fakirdir.

Üç yiğit zengin adamın kızı olan Gülizar'a âşık olurlar.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Gülizar, kendisine âşık olan üç yiğidi çağırıp gurbete çıkmalarını; kendisine güzel bir şey alıp gelmelerini söyler. Hangisinin hediyesini beğenirse onunla evleneceğini bildirir. Yiğitler birer sihirli nesneyle geri dönerler. Kızı ölümden kurtarırlar. Her birisi kızla evlenmeyi kendisinin hak ettiğini ileri sürer.

T100. Evlilik

Gülizar, sihirli elma getiren üçüncü yiğitle evlenir.

T131. Evlenme şartları

Gülizar, kendisine âşık olan üç yiğidi çağırıp gurbete çıkmalarını; kendisine güzel bir şey alıp gelmelerini söyler. Hangisinin hediyesini beğenirse onunla evleneceğini bildirir.

T135. Düğün merasimi

Gülizar, sihirli elma getiren yiğitle düğün yaparak evlenir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda zengin bir adamın Melikei Gülizar adında biricik bir kızı varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Anlatıcının Kendisine veya Dinleyicilerine İyi Dileklerde Bulunması

Melikei Gülizar uygun bir eş bulmuş, yiğit sevdiğine ulaşmış; hepsi mutlu olmuş, murat ve maksatlarına ermişler. Dinleyenler de güzel arzularına ulaşsınlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Kız kalıversin, haberi yiğitlerden dinleyelim.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç yiğit

1.52. Ercelalcan

a. Masalın Özeti:

1. Bir adam, bahtlarını aramaları için üç oğlunu sefere gönderir. Büyükleri "Giden gelir", ortancaları "Giden ya gelir ya gelmez", en küçükleri Ercelalcan da "Giden gelmez" yazılı yoldan devam eder.

2. Ercelalcan, beyaz devin mekânına ulaşır. Savaşarak onu öldürür, atını bir yere bağlar ve yola devam eder.

3. Sarı devin mekânına ulaşır. Onu da öldürdükten sonra atını bağlayıp gider.

4. Kara devin mekânına ulaşır. Kara devi öldürür. Odaların birinde bir kız bulur. Kızı ata bindirir, bir heybe dolusu da altın alarak geri döner.

5. Sarı devin odalarından birinde de bir kız bulur, onu da ata bindirir. Bir heybe altın da oradan alıp beyaz devin evine gelir. Bir kızla bir heybe gümüş de oradan aldıktan sonra, kardeşlerinden ayrıldığı yere döner.

6. Ercelalcan kardeşlerini de gittikleri şehirlerde bulur, birlikte kendi şehirlerine doğru yola çıkarlar.

7. Ağabeyleri, Ercelalcan'ı kıskanırlar. Onu kuyuya atarak atları, kızları ve altınları alıp kaçarlar.

8. Ercelalcan kuyudan çıkar ve bir kör ile bir de topal adamla arkadaş olur. Birlikte giderlerken küçük bir kız kaçırırlar. Bir mağarada yaşamaya başlarlar.

9. Üç arkadaş her gün ava giderlerken bir yalmağız gelip kızın kanını emer. Ercelalcan kızın halinden durumu anlar. Yalmağızı yakalarlar.

10. Yalmağız sırasıyla hepsini yutar ve çıkarır. Hepsi sağlığına kavuşurlar.

11. Ercelalcan kendi evine gelir. Kızlar, kendilerini kurtaranın Ercelalcan olduğunu söylerler.

b. Masaldaki Motifler:

B211.1.8. Konuşan kedi

Kedi, kız ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kız, kedinin konuşmasını anlar.

B422. Yardımcı kedi

Kedi, cadının saçlarını ağacın üzerinde bekleyen Ercelalcan'a uzatır.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Yalmağızın yutup çıkardığı kör adam gözlerine kavuşur.

D2161.3.3. Sihirle kol veya bacağın tedavisi

Yalmağızın yutup çıkardığı topal adam ile Ercelalcan ayaklarına kavuşur.

D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski semizliğine, topal adam ile Ercelalcan ayaklarına, kör adam gözlerine kavuşur.

D2175. Sihirle tedavi

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski semizliğine, topal adam ile Ercelalcan ayaklarına, kör adam gözlerine kavuşur.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Üç yol ayrımında kardeşlerinden ayrılan Ercelalcan, "Giden gelmez" yolunu takip ederek devlerin mekânına ulaşır.

F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş

Üç yol ayrımında kardeşlerinden ayrılan Ercelalcan, "Giden gelmez" yolunu takip ederek devlerin mekânına ulaşır.

F160. Başka dünyanın görünümü

Beyaz devin kalesinin kapısı, köpeği ve atı beyazdır. Sarı devin kalesinin kapısı, köpeği ve atı sarı, kara devin kalesinin kapısı, köpeği ve atı karadır. Her dev kendi renginde fırtına çıkarmaktadır.

F166.1. Diğer dünyada hazineler

Kara ve sarı devin evlerindeki odalardan biri altın, beyaz devin evindeki odalardan birisi de gümüş doludur.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Üç devden birisi beyaz, birisi sarı, birisi de karadır.

F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü

Beyaz devin kalesinin kapısı, köpeği ve atı beyazdır. Sarı devin kalesinin kapısı, köpeği ve atı sarı, kara devin kalesinin kapısı, köpeği ve atı karadır. Her dev kendi renginde fırtına çıkarmaktadır.

F531.1. Devlerin görünümü

Üç devden birisi beyaz, birisi sarı, birisi de karadır.

F531.1.0.2. Korkunç devler

Beyaz dev beyaz, sarı dev sarı, kara dev de kara fırtına çıkararak gelirler.

F531.4. Devlerin muazzam mülkiyetleri

Kara ve sarı devin evlerindeki odalardan biri altın, beyaz devin evindeki odalardan birisi de gümüş doludur.

F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev

Üç dev, Ercelalcan ile kırkar gün boyunca dövüşürler.

F531.6.2. Devlerin mekânı

Beyaz dev, sarı dev ve kara devin kaleleri ırmağın ötesindedir.

F531.6.3. Devlerin evleri

Beyaz devin evinin kapısı beyaz, sarı devinki sarı, kara devinki de karadır. Evlerde kırkar oda bulunmaktadır.

F531.6.7.1. Devin sahip olduğu hazine

Kara ve sarı devin evlerindeki odalardan biri altın, beyaz devin evindeki odalardan birisi de gümüş doludur.

F531.6.7.1.1. Devlerin sahip olduğu hayvanlar (köpek vb.)

Beyaz devin atı ve köpeği beyaz, sarı devin atı ve köpeği sarı, kara devin atı ve köpeği ise karadır.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Ercelalcan her birisiyle kırk gün dövüşerek üç devi de öldürür.

F531.6.16.3. Devlerin hizmetçisi olan insanlar

Beyaz devin evinde beyaz kadın, sarı devin evinde sarı kadın, kara devin evinde de kapkara bir kadın hizmetçi vardır.

F555.3. Çok uzun saç

Kızın kanını emen yalmağızın saçları çok uzundur.

F561. Olağanüstü şeylerle beslenen insanlar

Ercelalcan, devlerin evlerinde devler için pişen kazanlardaki yemeği bir çekişte bitirir.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Ercelalcan her birisiyle kırk gün dövüşerek üç devi de öldürür.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Beyaz dev, sarı dev ve kara devin kalelerinin her birinde kırk oda vardır.

F914. Kişi yutar ve tekrar çıkarır

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski semizliğine, topal adam ile Ercelalcan ayaklarına, kör adam gözlerine kavuşur.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kız eski semizliğine, topal adam ile Ercelalcan ayaklarına, kör adam gözlerine kavuşur.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Yalmağızın yutup çıkardığı insanlar eski sağlıklarına kavuşurlar. Kör adam da gözlerine kavuşur.

G11.3. Yamyam (büyücü) cadı

Yalmağız her gün gelip kızın kanını emer.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Üç devden birisi beyaz, birisi sarı, birisi de karadır.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Yalmağız, insan kanı emmektedir.

G262.1. Büyücü kan emer

Cadı her gün gelip kızın kanını emer.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Üç dev, evlerinde birer kızı hapis tutarlar.

G400. İnsan devin esiri olur

Üç dev, evlerinde birer kızı hapis tutarlar.

G422. Dev kurbanını hapseder

Üç devden her biri evlerindeki odalardan birine bir kız hapsederler.

G440. Dev, insanı kaçırır

Beyaz dev, sarı dev ve kara dev kaçırdıkları birer kızı evlerine hapsederler.

G451. Işığı takip ederek büyücünün tuzağına düşme

Kız uzakta gördüğü ışığı takip ederek yalmağızın eline düşer.

G462. Devin evinde hizmetçi olan insan

Beyaz devin evinde beyaz kadın, sarı devin evinde sarı kadın, kara devin evinde de kapkara bir kadın hizmetçi vardır.

G475.2. Dev, köprüdeki davetsiz misafirlere hücum eder

Ercelalcan sırasıyla üç devin evine gider ve devler evlerine dönecekleri vakit her

seferinde köprünün altında saklanır. Devler gelirler ve Ercelalcan'ı öldürmek isterler.

G512. Devin öldürülmesi

Ercelalcan, beyaz dev, sarı dev ve kara devi dövüşerek öldürür.

G535. Devin esiri olan kadın, kahramana yardım eder

Üç devin evinde çalışan yaşlı kadınlar Ercelalcan'a devlerin hangi taraftan geleceğini söylerler. Kahramana yiyecek verirler.

G630. Devlerin özellikleri

Beyaz dev beyaz, sarı dev sarı, kara dev de kara fırtına çıkararak gelirler.

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Ercelalcan, kardeşlerini görür görmez tanır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Ercelalcan başından geçenleri babasına anlatınca adam büyük oğullarının yalancı olduklarını anlar.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Babaları üç yiğidi talihlerini araştırmak için sefere gönderir.

H1232.2. Kalede bulunan kadın veya kızın yön göstermesi üzerine araştırma başarılır

Devlerin evlerindeki yaşlı kadınlar Ercelalcan'a devlerin hangi taraftan geleceğini söylerler.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Devlerin evindeki yaşlı kadınlar Ercelalcan'a devlerin hangi taraftan geleceğini söylerler.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Talihlerini araştırmak için yola çıkan üç kardeşten en küçüğü Ercelalcan, "Giden gelmez" yolunu takip ederek devlerin mekânına gider.

H1376.9. Talihin araştırılması

Üç kardeş talihlerini araştırmak için sefere çıkarlar.

H1511. Ateşte yakarak kahramanı öldürmeye teşebbüs

Yalmağız, kızı pişirerek yemek ister.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Devlerin evindeki yaşlı kadınlar Ercelalcan'a devlerin hangi taraftan geleceğini söylerler.

K730. Kurbana tuzak kurma

Küçük kardeşin başarılarını kıskanan büyük ağabeyler yolunun üzerine kılıç koyarak Ercelalcan'ın ayaklarını keserler.

K1836.5. Erkeğin başka bir erkek kılığına girmesi

Ercelalcan kalender kılığında evine döner.

K1931.4. Sahtekarlar kahramanı kuyunun içinde bırakırlar

Ağabeyleri Ercelalcan'ı kuyuya atarak giderler.

K1950. Sahte yiğitler

Büyük kardeşler, Ercelalcan'ı kuyuya atarak atları, altınları ve kızları kendileri elde etmiş gibi evlerine götürürler.

K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması

Kızlar ve Ercelalcan olayları anlatınca adam büyük oğullarının yalan söylediklerini anlar.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Ağabeylerinin ihanetine uğrayan Ercelalcan'ın seferden eli boş döndüğünü zanneden babası ona kalması için at ahırında yer hazırlatır.

K2211.0.1. Hain büyük erkek kardeş

İki ağabey, Ercelalcan'ın başarılarını kıskandıkları için onu kuyuya atarak evlerine giderler.

L10. En küçük oğlun zaferi

Talihlerini aramak için sefere çıkan üç kardeşten en küçüğü Ercelalcan başarılı olur. Üç devi öldürür, atlarını ve hazinelerinden bir miktar alır. Devlerin evinde esir tutulan üç kızı kendisi ve ağabeyleri için alarak geri döner.

L31. En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder

Ercelalcan, ağabeylerinin yaşadıkları şehirlere giderek onların borçlarını ödeyip ikisini de sefil hayattan kurtarır.

L101. Ümit vermeyen kahraman

En küçük kardeş Ercelalcan "Giden gelmez" yazılı yoldan gider. Birbirlerinden güçlü devlerle karşılaşır.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

"Giden gelmez" yazılı yoldan giden Ercelalcan karşılaştığı devleri öldürür. Atlarını ve hazinelerinden bir miktar altın alır. Devlerin esiri olan üç kızı da alarak geri döner.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Küçük kardeşlerinin başarısını kıskandıkları için onu kuyuya atıp evlerine giden iki ağabeyin hileleri ortaya çıkar.

N122.0.1. Yolların seçimi

Büyük kardeş "Giden gelir", ortancası "Ya gelir ya gelmez", Ercelalcan ise "Giden gelmez" yazılı yoldan gider.

N122.1. Şanssız yerler

Yoluna tek başına devam eden Ercelalcan üç devin mekânına ulaşır.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Devleri öldüren Ercelalcan, her birini evinde bir kız bulur. Kendisi ve ağabeyleri bu kızlarla evlenirler.

N538.2. Devin mağlup edilmesiyle elde edilen hazine

Ercelalcan üç devi öldürünce evlerini gezer. Kara dev ve sarı devin evlerindeki birer oda altın doludur. Beyaz devin evindeki bir oda da gümüş doludur. Ercelalcan hazinelerden bir miktar alarak geri döner.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Devlerin evlerindeki yaşlı kadınlar Ercelalcan'a devlerin hangi taraftan geleceğini söylerler.

N831. Yardımcı kız

Kız, kardeşleri tarafından kuyuya atılan Ercelalcan'a gizlice yiyecek ve silah atar.

N838. Yardımcı kahraman

Ercelalcan devleri öldürüp esir olan kızları kurtarır. Ağabeylerini bulur ve onları sefil hayattan kurtarır.

N886. Kör adam topal adamı taşır

Bir ayağı kesilen Ercelalcan ne yapacağını bilemeden otururken uzakta bir şey görür. Bakar ki bir topal, kör birisinin sırtına binmiş bir tavşanı kovalıyorlar.

P233. Baba ve oğul

Adam üç oğlunu talihlerini araştırmaları için sefere gönderir.

P232.2. Küçük kahraman (oğul) babası tarafından azarlanır

Ağabeylerinin ihanetine uğrayan Ercelalcan'ın seferden eli boş döndüğünü zanneden babası ona kızar ve kalması için at ahırında yer hazırlatır.

P251.5.3. Düşman erkek kardeşler

İki ağabey, Ercelalcan'ın başarılarını kıskandıkları için onu kuyuya atarak evlerine giderler.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç kardeş birlikte sefere çıkarlar.

P414. Avcı

Ercelalcan ve arkadaşları her gün avlanmaya çıkarlar.

R10.3. Çocuklar kaçırılır

Ercelalcan, kendilerine çay ve yemek yapması için kedisiyle oynayan küçük bir kızı kaçırır.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Üç dev, evlerinde birer kızı esir tutarlar.

R39. Çeşitli kaçırmalar

Ercelalcan, kendilerine çay ve yemek yapması için kedisiyle oynayan küçük bir kızı kaçırır.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Üç dev, kaçırdıkları üç kızı evlerindeki odalara hapsederler.

R111.1. Prensesin esaretten kurtarılması

Ercelalcan devleri öldürerek üç kızı kurtarır.

R111.1.1. Genç kızın devden kurtarılması

Ercelalcan devleri öldürerek üç kızı kurtarır.

R141. Kuyudan kurtulma

Ağabeyleri tarafından kuyuya atılan Ercelalcan kendine geldikten sonra tırmanarak kuyudan çıkar.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Küçük kardeşleri Ercelalcan'ı kıskanan ağabeyler onu kuyuya atarak giderler.

S146.1. Kuyuya terk etme

İki ağabeyi, Ercelalcan'ı kuyuya atarak yollarına devam ederler.

T100. Evlilik

Ercelalcan, kara devden kurtardığı kızla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Ercelalcan düğün yaparak kara devden kurtardığı kızla evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Kız, kendisini devden kurtarıp evlenen Ercelalcan kardeşleri tarafından kuyuya atılınca ona gizlice yiyecek ve silah atar.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Ercelalcan ile kurtardığı kızlar gerçekleri anlatınca adam büyük oğullarının yalan söylediklerini anlar.

W33. Kahramanlık

Ercelalcan her biriyle kırk gün dövüşerek üç devi öldürür.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Kardeşlerinin başarısını kıskanan iki ağabey Ercelalcan'ı kuyuya atarak altınları, atları ve kızları alıp giderler. Babalarına kendi başarılarıymış gibi anlatırlar.

W154. Nankörlük

İki büyük kardeş kendilerine yardım eden küçük kardeşlerini kuyuya atarlar.

W181. Kıskançlık

Büyük kardeşler Ercelalcan'ı kıskandıkları için kuyuya atıp giderler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, bir adam varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Devam Eden (İleriye Giden) Bitiş Formeli

Daha sonra düğün dernek düzenleyerek huzur içinde yaşamaya başlamış. Murat ve maksadına ermiş. Ercelalcan da yaşlanmış ve sakalı ayağına kadar uzamış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi Ercelalcan'dan dinleyin.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, bir memlekete varmış, karşısına kapkara bir kapı çıkmış.

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Beyaz at, beyaz kapı, beyaz saç, beyaz kadın, beyaz dev, beyaz köpek, beyaz fırtına

Siyah (kara): Kara at, kara dev, kara köpek, kara kapı, kara kadın, kara fırtına

Sarı:

Sarı dev, sarı kapı, sarı kadın, sarı köpek, sarı at, sarı fırtına

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç oğul, üç yol,

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk oda, kırk gün dövüşmek

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

İki ağabey, Ercelalcan'ın başarılarını kıskandıkları için onu kuyuya atarak evlerine giderler.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Ercelalcan her birisiyle kırk gün dövüşerek üç devi de öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Kardeşleri tarafından kuyuya atılan Ercelalcan eve dönmeyi başarır.

1.53. Mislabu

a. Masalın Özeti:

1. Padişahın yanında çalışan bahçıvan, yavru bir papağan bulur ve onu büyütür, konuşmayı öğretir. Papağanı getirip padişaha satar.

2. Padişah bir gün ava gidince kırkıncı hanımı Melike, papağana, dünyada kendisinden daha güzel birisinin olup olmadığını sorar. Papağan, Nil nehrinin kıyısında Mislabu adında bir perinin ondan daha güzel olduğunu söyler. Melike, hizmetçisini çağırıp kuşu pişirmesini söyler.

3. Hizmetçi kadın, kuşu ormana götürür. Avdan dönen padişah, papağanı arar bulamaz. Bahçıvan, ormanda papağanı bulup tekrar padişaha getirir. Papağan olayları anlatır. Padişah, Melike'nin gözlerini oydurup zindana atar.

4. Padişah, Mislabu'ya âşık olur ve onu getirmek için yerine vezirini bırakır, papağanla birlikte yola çıkar. Kırk yıl yol alır ve bir cadının yardımıyla Mislabu'yu ele geçirir.

5. Padişah gittikten hemen sonra, zindandaki Melike bir oğlan doğurur. Adını Bahadır koyarlar. Bahadır büyüyünce tahta kendisi geçer. Saraydaki odalardan birinde Mislabu'nun resmini görür, ona âşık olur.

6. Mislabu, padişahı Nil nehrine sokup çıkarır. Padişah yirmi yaşında bir yiğide dönüşür. Bir devin sırtında, padişahın memleketine gelirler.

7. Mislabu, Bahadır'ı görünce ona âşık olur. Buna sinirlenen padişah, oğlunu savaşa çağırır. Bahadır, babasını yener ve Mislabu ile evlenir. Mislabu, zindandaki Melike'yi çıkarttırır, gözlerini iyileştirir.

b. Masaldaki Motifler:

B41.2. Uçan at

Mislabu atına binip uçarak etrafı kontrol eder.

B122.1. Nasihat eden kuş

Papağan, yaşlı oduncuyu öldürmemesi konusunda padişaha nasihatte bulunur.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Papağan, padişaha karısının suçlu, yaşlı oduncunun suçsuz olduğunu söyler ve olayları tek tek anlatır.

B131.2. İhaneti ortaya çıkaran kuşlar

Papağan, padişaha karısının suçlu, yaşlı oduncunun suçsuz olduğunu söyler ve olayları tek tek anlatır.

(T)B143.0.9. Kehanet gösteren papağan

Papağan, kırk yıllık uzaklıkta, Nil nehrinin kıyısında, Mislabu adında çok güzel bir kızın olduğunu bilir.

B151.2. Yol gösteren kuş

Papağan, Mislabu'yu almak isteyen padişaha yol gösterir.

(T)B164.2. Akıl veren kuş

Papağan, Mislabu'yu almak isteyen padişaha yol gösterir.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Mislabu ata binerek uçar.

B211.3.4. Konuşan papağan

Papağan konuşmaktadır.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

İnsanlar papağanın konuşmasını anlamaktadırlar.

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Padişah, papağanla birlikte yaklaşık kırk yıl yolculuk yapar.

B469.9. Yardımcı papağan

Papağan, padişaha yol gösterir.

B522. Hayvan kahramanı öldürülmekten kurtarır

Papağan, yaşlı adamın öldürülmemesi için padişahı ikna eder.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Papağan, yaşlı adamı öldürmemesi konusunda padişaha nasihatte bulunur.

C611. Yasaklanan oda

Saraydaki kırkıncı odaya girilmesi yasaktır.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Bahadır yasak olan kırkıncı odaya girince Mislabu'nun resmini görür ve bayılır.

D52.2. Çirkin adam yakışıklı olur

İyice yaşlanan padişah Nil nehrine girince yirmi yaşında bir yiğit olarak çıkar.

D56. Kişinin yaşındaki sihirli değişiklik

İyice yaşlanan padişah Nil nehrine girince yirmi yaşında bir yiğit olarak çıkar.

D154.2. İnsanın güvercine dönüşmesi

Cadı sihir yaparak padişahı güvercine dönüştürür.

D522. Sihirli söz vasıtasıyla değişim

Mislabu "Güzeli büyük canından!" deyince perilik kanatları kopar ve bir daha uçamaz.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Güvercine dönüşen padişah tekrar insana dönüşür.

D641. Zor bir yere ulaşmak için dönüşüm

Padişah saraya girebilmek için güvercine dönüşür.

D670. Büyü kuvvetiyle uçma

Güvercine dönüşen padişah uçarak saraya girer.

D1242.1. Sihirli su

İyice yaşlanan padişah Nil nehrine girince yirmi yaşında bir yiğit olarak çıkar.

(T)D1279.1. Olağanüstü söz

Mislabu "Güzeli büyük canından!" deyince perilik kanatları kopar ve bir daha uçamaz.

D1711. Sihirbaz

Padişaha çölde rastlayan yaşlı adam büyücüdür. Çok uzun yolları kısaltmaktadır.

Cadı sihir yaparak padişahı güvercine dönüştürür.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Mislabu peri kanatlarıyla uçabilmektedir.

D1741. Büyülü gücün kaybı

Mislabu "Güzeli büyük canından!" deyince perilik kanatları kopar ve bir daha uçamaz.

D1887. Banyo yaparak gençleşme

İyice yaşlanan padişah Nil nehrine girince yirmi yaşında bir yiğit olarak çıkar.

D2121.4. Mesafe yok edilerek yapılan sihirli seyahat

Büyücü ihtiyar, padişahın yolunu kısaltır. Padişah böylece Mislabu'yu görür.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Dev göz açıp kapayıncaya kadar Mislabu'nun sarayını Belh şehrine götürür.

D2135. Sihirle havada seyahat

Dev göz açıp kapayıncaya kadar Mislabu'nun sarayını Belh şehrine götürür.

D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi

Padişah, kırkıncı karısı olan Melike'nin gözlerini yerine koyunca kadın tekrar görmeye başlar.

D2175. Sihirle tedavi

Padişah, kırkıncı karısı olan Melike'nin gözlerini yerine koyunca kadın tekrar görmeye başlar.

E80. Hayat suyu

İyice yaşlanan padişah Nil nehrine girince yirmi yaşında bir yiğit olarak çıkar.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Padişah, âşık olduğu Mislabu'ya kavuşmak için kırk yıllık uzaklıktaki Nil nehrinin öbür tarafına gider.

F130. Diğer dünyalarda iskan

Mislabu'nun oturduğu saray altındandır ve girilecek kapısı bulunmamaktadır.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Mislabu, kırk yıllık uzaklıktaki Nil nehrinin kıyısında yaşamaktadır.

F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir

Mislabu'nun sarayı Nil nehrinin öbür tarafındadır.

F150. Başka dünyaya giriş

Padişah, papağanın yardımıyla kırk yıl yol alır ve Mislabu'nun sarayına ulaşır.

F163.1.4. Altın ve gümüş kale, şato

Mislabu'nun sarayı altındandır. Padişah saraya girmek için kapı bulamaz.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Dev, Mislabu'nun sarayını göz açıp kapayıncaya kadar Belh şehrine getirir.

F184. Diğer dünyanın kralı

Yunusperi, perilerin başkanıdır. Mislabu'yu geri almak için padişah ile savaşır.

F219.1. Yeni bir ülkede perilerin yerleşmesi

Mislabu ile evlenmek isteyen padişah onu sarayına getirir.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Mislabu peri altın sarayda yaşamaktadır.

F221.5. Kapısı olmayan peri evi

Padişah, Mislabu'nun sarayına girecek bir kapı bulamaz.

F222. Perilerin şatosu (sarayı)

Mislabu'nun sarayı altındandır.

F233.6. Beyaz güzel peri

Mislabu peri inci dişli, güler yüzlü ve saçları sümbül gibidir.

F234.2.5. Güzel, genç bir kadın şeklindeki peri

Mislabu peri olağanüstü güzellikte bir kızdır.

F241.1. Perilerin atları

Mislabu perinin atı uçmaktadır. O, atına binip uçarak etrafı kontrol eder.

F245. Perilerin musiki enstrümanları

Mislabu peri dutar çalmaktadır.

F252.1. Perilerin kralı

Yunusperi, perilerin başkanıdır. Mislabu'yu geri almak için padişah ile savaşır.

F252.3. Perilerin ordusu

Yunusperi askerleriyle birlikte gelip padişahla savaşır.

F282. Periler havada seyahat ederler

Uçarak gelen Yunusperi, padişah ile savaştıktan sonra tekrar uçarak gider.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Bahadır, peri kızı Mislabu ile evlenir.

F301. Perilerin aşkı

Mislabu, Bahadır'ı görür görmez ona âşık olur.

F302. Peri sevgili

Peri kızı Mislabu'ya hem padişah hem de oğlu Bahadır aşıktır.

F302.2. İnsanlar perilerle evlenirler ve kahramanı evlerine götürürler.

Mislabu ile evlenmek isteyen padişah onu sarayına getirir. Fakat Mislabu, padişahın oğlu Bahadır ile evlenir.

F302.3. Perilerin ölümcül insana aşkı

Mislabu, Bahadır'ı görür görmez ona âşık olur.

F302.4.4. Adam periyi bağlar ve kendisiyle evlenmesi konusunda onu zorlar

Padişah, Mislabu periyi saçlarından kazıklara bağlar ve kendisiyle evlenmesi konusunda onu ikna eder.

F302.5.0.1. Adam peri için karısını terk eder

Padişah, Mislabu periyi almak için kırk karısını terk ederek uzun bir sefere çıkar.

F320. Periler insanları periler ülkesinden kendi ülkelerine götürürler

Mislabu, padişahı kendi ülkesinden onun ülkesine götürür.

F363. Periler ölüme sebep olurlar

Güzel peri kızı Mislabu'yu almaya çalışan bir çok insan onun uğrunda ölür.

F379.1. Periler ülkesinden dönüş

Mislabu'yu alan padişah, kendi ülkesine bir devin sırtında döner.

F531.3.13. Devler çok büyük yükler taşır

Dev, Mislabu'nun sarayını göz açıp kapayıncaya kadar uçarak Belh şehrine getirir.

F531.6.3.2. Devler periler ülkesinde yaşar

Kara dev, kırmızı dev ve beyaz dev Nil nehrinin ötesinde yaşayan Mislabu'nun hizmetçileridirler.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Mislabu yattığında tam kırk gün uyumaktadır. Kırk gün ise hiç uyumamaktadır.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Padişahı Mislabu'nun sarayına götüren papağan yaklaşık kırk yıl yol gösterir.

F771.1.1. Altın kale, saray

Mislabu'nun sarayı altındandır. Padişah saraya girecek bir kapı bulamaz.

F781.2. Odaların olağanüstü sayısı

Sarayda kırk oda vardır.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Mislabu, devi elinin içine koyarak bir üfler, dev uçup gider.

F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi

Padişah, kırkıncı karısı olan Melike'nin gözlerini yerine koyunca kadın tekrar görmeye başlar.

F1032. İnsan yıllarca hiç ara vermeden yürür

Padişah, âşık olduğu Mislabu'ya kavuşmak için kırk yıllık uzaklıktaki Nil nehrinin öbür tarafına gider.

G157. Devasa dev şaşılacak derecede hızlıdır

Dev göz açıp kapayıncaya kadar Mislabu'nun sarayını Belh şehrine getirir.

G202. Yardımsever büyücü

Büyücü ihtiyar, padişahın yolunu kısaltır. Padişah böylece Mislabu'yu görür.

Saraya girecek kapı bulamayan padişah tekrar cadının yanına gelir. Cadı, padişahı güvercine dönüştürür. Padişah uçarak saraya gider.

G207. Erkek büyücü

Büyücü ihtiyar, padişahın yolunu kısaltır. Padişah böylece Mislabu'yu görür.

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır

Büyücü ihtiyar, erkektir.

G224.10. Büyücünün gücü bir insanı başka bir şeye dönüştürür

Cadı, padişahı güvercine dönüştürür.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Cadı yün eğirmektedir.

G263.1.5.2. Büyücü insanı güvercine dönüştürür

Cadı, padişahı güvercine dönüştürür.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Büyücü ihtiyar, padişahın yolunu kısaltır. Padişah böylece Mislabu'yu görür. Saraya girecek kapı bulamayan padişah tekrar cadının yanına gelir. Cadı, padişahı güvercine dönüştürür. Padişah uçarak saraya gider.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Papağan, padişaha başından geçenleri anlatır. Padişah, yolda giderken rastladığı büyücü ihtiyara ve cadıya başından geçenleri anlatır.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Melike, zindanda doğan oğlu yiğit olsun, büyüyünce babasından öcünü alsın diye adını Bahadır koyar.

H1214.1. Araştırma papağanların konuştuğu güzel bir kız üzerine kararlaştırılır

Papağan, padişaha peri kızı Mislabu'nun güzelliğini ve nerede yaşadığını söyler. Padişah, peri kızını almak için kırk yıllık sefere çıkar ve Nil ırmağının kıyısına gider.

H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur

Papağan, padişaha yol gösterir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Padişah, peri kızı Mislabu'ya kavuşabilmek için kırk yıl yol alır ve onun altın sarayına ulaşır.

H1596. Güzellik imtihanı

Padişahın kırkıncı hanımı olan Melike bir gün papağana dünyada kendisinden daha güzel bir kadının olup olmadığını sorar. Papağan Mislabu adında birisinin olduğunu söyleyince Melike öfkelenir ve hizmetçi kıza papağanı pişirip getirmesini emreder. Yıllar sonra Mislabu ile karşılaşan Melike, onun gerçekten de kendisinden daha güzel olduğunu görür.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Papağan, Mislabu'yu almak isteyen padişaha yol gösterir.

J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma

Padişah, Mislabu uyurken onun saçlarını kırk kazığa bağlayıp tedbir alır.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Bahadır yasak olan kırkıncı odaya girince Mislabu'nun resmini görür ve bayılır.

K170. Sahte pazarlık ile aldatma

Bulduğu papağanı büyütüp ona konuşmayı öğreten yaşlı oduncu, kuşu padişaha satmak ister. Padişah adamın elinden papağanı alır ve ona çok az bir miktar para verip gönderir. Verdiği paranın çok az olduğunu padişahın kendisi de bilmektedir.

K510. Ölüm emrinden kurtulma

Melike, hizmetçi kıza papağanı pişirip getirmesini söyler. Çaresiz kalan kız papağanı alıp mutfağa götürür. Kız, papağanın verdiği akılla bir kumruyu pişirip Melike'ye getirir. Melike onun papağan olduğunu zanneder. Melike'yi aldatan papağan akıllılığı sayesinde ölümden kurtulur.

K1917.3. Hayvan zengin sahibine haber verir ve sahibi kızı elde eder

Papağan, sahibi padişaha Mislabu'dan bahseder ve onu Mislabu'nun sarayına götürür. Padişah, Mislabu'yu alarak Belh şehrine getirir. Güzel kızla padişahın oğlu Bahadır evlenir.

K2127. Hırsızlıkla ilgili iftira

Yaşlı oduncu büyüttüğü papağanı padişaha satar. Padişah, papağanı bir süre sonra kaybeder. Onu yiyen aynı yaşlı adam bulur ve saraya getirir. Padişah, adamın tekrar para almak için papağanı çaldığını düşünür ve öldürülmesini emreder.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Yaşlı oduncu büyüttüğü papağanı padişaha satar. Padişah, papağanı bir süre sonra kaybeder. Onu yiyen aynı yaşlı adam bulur ve saraya getirir. Padişah, adamın tekrar para almak için papağanı çaldığını düşünür ve öldürülmesini emreder.

K2213. Hain eş

Padişahın kırkıncı hanımı Melike, padişahın çok sevdiği papağanın öldürülmesini emreder.

(T)K2216. Hain baba

Padişah, sevdiği kıza âşık olan oğluyla savaşır.

K2246.1. Hain kral

Padişah, yaşlı adama çok az para vererek konuşan papağanını elinden alır. Padişah çok zalim ve cimri birisidir.

K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe)

Padişahın kırkıncı hanımı Melike, padişahın çok sevdiği papağanın öldürülmesini emreder.

L113.5. Oduncu kahraman

Padişaha papağanı satan yaşlı adam odun toplayıp satarak geçimini sağlamaktadır.

(T)N819.5. Yardımcı cadı

Saraya girecek kapı bulamayan padişah tekrar cadının yanına gelir. Cadı, padişahı güvercine dönüştürür. Padişah uçarak saraya gider.

N812. Yardımcı dev

Dev, Mislabu'nun sarayını Belh şehrine getirir.

N845. Yardımcı büyücü

Büyücü ihtiyar, padişahın yolunu kısaltır. Padişah böylece Mislabu'yu görür.

P10. Krallar

Mislabu'ya âşık olan padişah onu bulmak için sefere çıkar.

P20. Kraliçeler

Padişahın kırkıncı eşi olan Melike, padişahın çok sevdiği papağanın öldürülmesini emreder.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Bahadır, babasının âşık olduğu ve evlenmek istediği peri kızı Mislabu'ya âşık olur.

P110. Karalın vezirleri

Padişah, tahtını vezirine bırakıp sefere çıkar. Padişahın hanımının zindende bir oğlu olunca vezir tahtı oğlana devreder.

P170.0.1. Cariyeler

Padişah, Melike'nin emrine uyup papağanı öldürmeyen hizmetçi kıza at ve altın vererek ödüllendirir.

P210. Karı-koca

Padişah, karısının gözlerini oyarak zindana attırır.

P233. Baba ve oğul

Padişah ile oğlu aynı kıza âşık oldukları için savaşırlar.

P233.6. Oğul babadan intikam alır

Aynı kıza âşık olan padişah ile oğlu Bahadır savaşırlar. Bahadır çok zalim olan babasını yenerek intikam almış olur.

P414. Avcı

Padişah canı sıkılınca avlanmaya çıkar.

P634. Ziyafetler

Padişahtan bol miktarda altın alan yoksul oduncu, akrabalarını, arkadaşlarını ve fakir insanları toplayarak ziyafet verir. Bahadır, seferden dönen babası ve Mislabu için ziyafet verir.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Padişah, papağanı öldürmeyen hizmetçi kıza ve onu bulup getiren yaşlı adama birer at ve bol miktarda altın verir.

Q261.1. İhanete teşebbüs cezalandırılır

Padişah, çok sevdiği papağanın öldürülmesini emreden kırkıncı hanımının gözlerini oyarak zindana atar.

Q341. Meraklılık cezalandırılır

Bahadır yasak olan kırkıncı odaya merak edip girince Mislabu'nun resmini görür ve bayılır.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, kırkıncı hanımını zindana atarak cezalandırır.

Q451.7. Ceza olarak kör bırakma

Padişah, papağanı öldürmek isteyen kırkıncı hanımı Melike'nin gözlerini oyar.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Padişah, sevdiği kıza âşık olan oğluyla savaşır.

S62. Zalim koca

Padişah, kırkıncı hanımının gözlerini oyarak zindana atar.

S165. Gözlerini oyarak sakat bırakma

Padişah, kırkıncı hanımı Melike'nin gözlerini oyar.

S438. İstenmeyen kraliçe kör edilir

Padişah, papağanı öldürmek isteyen kırkıncı hanımı Melike'nin gözlerini oyar.

T11. Görmeden âşık olma

Padişah, Mislabu'ya görmeden âşık olur.

T11.1.1. Krala kadının güzelliğinden bahsedilince bu kralda merak uyandırır ve kızı kendisine eş olarak alır

Papağan, padişaha Mislabu'nun güzelliğinden bahseder. Padişah kırk yıllık yol yürüyerek gidip güzel kızı memleketine getirir.

T11.2. Resmini görerek âşık olma

Bahadır, Mislabu'nun resmini görünce âşık olur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Mislabu, Bahadır'ı görür görmez ona âşık olur.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Aynı kişiye âşık olan padişah ile oğlu Bahadır kızın resmini görünce bayılırlar.

T24.5. Adam aşk için yanar ve rengi solar

Mislabu'ya âşık olan Bahadır günden güne sararmaya başlar. Vezirleri halini ahvalini sorsalar da hiçbir şey söylemez, içten içe yanar.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Aynı kıza âşık olan padişah ile oğlu Bahadır savaşırlar. Kızla Bahadır evlenir.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Bahadır, peri kızı Mislabu ile evlenir.

T133. Evlilik için yolculuk

Padişah, Mislabu'yu almak için Mısır'a gider.

T135. Düğün merasimi

Bahadır kırk gün kırk gece düğün yaparak Mislabu ile evlenir.

(T)T145.1.9. Kırk kız ile evlenme

Padişahın kırk karısı vardır.

T512.6. Spermle hamile kalma

Hiç çocuğu olmayan padişahın kırkıncı hanımı bir süre sonra hamile kalır.

T581.2.3. Zindanda doğum

Padişah, hamile olan karısını zindana attırır. Kadın zindanda bir oğlan doğurur.

T589. Doğumla ilgili çeşitli motifler

Padişahın kırkıncı hanımı zindanda bir erkek çocuk doğurur. Çocuğu on yaşına kadar hiç kimse bilmez.

T596. Çocuğa ad verme

Padişah, kırkıncı hanımını zindana attırır. Kadın zindanda doğurduğu erkek çocuğa yiğit olsun, babasından intikam alsın diye Bahadır adını koyar.

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Padişahın bahçesinde çalışan, diğer zamanlarında odunculuk yapan yaşlı adam çok fakirdir ve kendisini zor geçindirmektedir. Padişahın kaybolan papağanını saraya getirince papağanın tavsiyesiyle padişah adama bol miktarda altın verir. Adam kendisine güzel bir ev yaptırır ve yoksullara yemek verir.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Padişah, papağanı bulup saraya getiren yoksul yaşlı adamın öldürülmesini emreder.

V254. Selamlaşma

Padişah yolda rastladığı yaşlı büyücüye ve cadıya selam verir.

W10. Müşfiklik

Yaşlı adam odun toplarken bulduğu yavru papağanı besleyip büyütür ve ona konuşmayı öğretir.

W152. Cimrilik

Yoksul ihtiyar konuşmayı öğrettiği papağanı padişaha satmak ister. Çok cimri olan padişah çok az para vererek adamın elinden papağanı alır.

W181. Kıskançlık

Melike, dünyada kendisinden daha güzel bir kadının bulunduğunu söyleyen papağanın öldürülmesini ister.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, insanların anlatmasına göre Belh şehrinde zalim bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Bahadır, Mislabu ve annesi Melike murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi melikeden alın. Haberi şimdi babasından dinleyin.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Böylece aylar yıllar sürmüş, aradan tam on yıl geçmiş.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

"Nil ırmağı kıyısında altın sarayda, kendisi huri, dişleri inci, güler yüzlü, saçı sümbül gibi Mislabu adında bir kız var."

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"... insanların anlatmasına göre ..."

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı elma, kırmızı dev

Beyaz (ak): Beyaz dev

Siyah (kara): Kara dev

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz karı, otuz dokuz oda, üç yüz muhafız,

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk karı, kırk yıl, kırk kâkül, kırk perde, kırk kazık, kırk oda, kırkıncı oda, kırk gün uyumak, kırk gün uyanık kalmak, kırk günlük uyku

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z183. Sembolik isimler

Melike, zindanda doğan oğlu yiğit olsun, büyüyünce babasından öcünü alsın diye adını Bahadır koyar.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Belh şehri

1.54. Kıranağa

a. Masalın Özeti:

1. Zengin bir adamın Kurbanağa adında bir oğlu vardır. Oğlan bir gün rüyasında periler padişahının kızını görür. Kız ona "Beni al" der. Oğlan, kızı bulmak için yola düşer.

2. Bir yerde Kıranağa adında bir yiğitle karşılaşır. Arkadaş olurlar. Ona derdini anlatır. Kıranağa, peri kızının kırk cariyesini almak şartıyla oğlana yardım edeceğini söyler. Kurbanağa kabul eder.

3. İki yiğit, peri kızının şehrine gelirler. Kıranağa önce köpek suretine, sonra da kedi suretine girerek peri kızının evine girer.

4. Peri kızı ve cariyeleri uyurken, kızı bir sandığa koyar ve kaçırır. Getirip Kurbanağa'ya verir, tekrar geri döner. Kıranağa, kırk cariyeyi kandırarak alıp gelir.

5. Kızının kaçırıldığı haberini alan padişah kırk devini gönderir. Kıranağa devleri bir mağaraya götürür ve hepsini öldürür. Kırk atı alır, kırk cariyeye dağıtır.

6. Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızını alır, gider. Kıranağa da kırk cariyeyi götürüp kırk yiğidine dağıtır.

b. Masaldaki Motifler:

D141 İnsanın köpeğe dönüşmesi

Kıranağa köpeğe dönüşerek peri kızının evine doğru gider.

D142. İnsanın kediye dönüşmesi

Kıranağa kediye dönüşerek peri kızının evine girer.

D342. Kedinin insana dönüşmesi

Kediye dönüşen Kıranağa tekrar insana dönüşür.

(T)D412.5.8. Köpeğin kediye dönüşmesi

Köpek, kediye dönüşür.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Kıranağa, önce köpeğe sonra kediye daha sonra da tekrar insana dönüşür.

F150. Başka dünyaya giriş

Kurbanağa, yolda rastladığı Kıranağa'yla birlikte peri kızının yaşadığı şehre gider.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Kırk dev, peri kızını kurtarmak için yola çıkarlar.

F184. Diğer dünyanın kralı

Periler padişahı, kızını kurtarmaları için kırk devini gönderir. Perilerin padişahı, kaçırılan kızını kurtarmaları için kırk devini gönderir.

F219.1. Yeni bir ülkede perilerin yerleşmesi

Kurbanağa peri kızını alarak kendi memleketine götürür.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Peri kızı şehirde yaşamaktadır.

F234.2. İnsan şeklindeki periler

Peri kızı insan şeklindedir.

F252.1. Perilerin kralı

Perilerin padişahı, kaçırılan kızını kurtarmaları için kırk devini gönderir.

F252.2. Peri prenses

Kıranağa, periler padişahın kızını kaçırıp Kurbanağa'ya verir.

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Kurbanağa peri kızıyla evlenir.

F302. Peri sevgili

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızına âşık olur.

F302.2. İnsanlar perilerle evlenirler ve kahramanı evlerine götürürler.

Kurbanağa peri kızını alarak kendi memleketine götürür.

F531. Dev

Kırk dev, peri kızını kurtarmak için yola çıkarlar.

F531.6.3.2. Devler periler ülkesinde yaşar

Devler, periler padişahı ve onun kızına hizmet etmektedirler.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Kıranağa kırk devi öldürür.

F601.6. Olağanüstü arkadaşlar hayvana dönüşür

Kurbanağa, Kıranağa'ya yardım etmek için önce köpeğe sonra da kediye dönüşür.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Kıranağa kırk devi öldürür.

F1068. Realist rüya

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızını bulur ve onunla evlenir.

G512.1. Devin bıçakla (kılıçla) öldürülmesi

Kıranağa kırk devi keserek öldürür.

G512.1.2. Boynu vurulan dev

Kıranağa kırk devin başını keserek öldürür.

H1212.1. Araştırma görülen rüya yüzünden kararlaştırılır

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızını araştırır.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Kurbanağa, rüyasında gördüğü peri kızını almak için perilerin şehrine gider.

H1381.3.1.2.2. Kahramanın rüyasında gördüğü kız için araştırma

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızını araştırır.

K1340. Hile ile kızın yatak odasına girme

Kıranağa önce köpeğe sonra da kediye dönüşerek peri kızının evine girer ve uyumakta olan kızı sandığa koyup kaçırır.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Peri kızını arayan Kurbanağa, daha sonra kendisine yardım edecek olan Kurbanağa'yla tesadüfen karşılaşır.

N838. Yardımcı kahraman

Kıranağa, rüyasında gördüğü peri kızını arayan Kurbanağa'ya yardım eder.

P10. Krallar

Periler padişahı, kızını kurtarmaları için kırk devini gönderir.

P40. Prensesler

Kıranağa, periler padişahın kızını kaçırıp Kurbanağa'ya verir.

P170.0.1. Cariyeler

Kıranağa periler padişahının kızı ile kırk hizmetçisini kaçırır. Hizmetçi kızların her birini kırk yiğidi ile evlendirir.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Kıranağa kırk devin başını keserek öldürür.

R10.1. Kaçırılan prenses

Kıranağa, periler padişahın kızını kaçırarak Kurbanağa'ya verir.

S133. Kafasını uçurarak öldürme

Kıranağa kırk devin başını keserek öldürür.

T11.3. Rüyada âşık olma

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızına âşık olur ve onu aramaya çıkar.

T100. Evlilik

Kurbanağa, peri kızının kırk cariyesiyle kendi kırk yiğidini evlendirir.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Kurbanağa peri kızıyla evlenir.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Periler padişahın kızı, Kurbanağa ile evlenir.

T133. Evlilik için yolculuk

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızı almak için yola çıkar.

T135. Düğün merasimi

Kurbanağa düğün yaparak peri kızıyla evlenir.

W33. Kahramanlık

Kıranağa tek başına kırk devi öldürür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, eski zamanlarda zengin bir adamın bir oğlu varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızını alıp düğün yapmış ve muradına ermiş.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Gidivermiş, az gitmiş uz gitmiş, uzun zaman susuz çöllerde yürümüş, ördek konan göllerde yürümüş.

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk hizmetçi kız, kırk yiğit, kırk at, kırk dev

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Kıranağa kırk devi öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Kurbanağa, peri kızını alarak geri döner.

1.55. Su Kızı

a. Masalın Özeti:

1. Padişah kırlarda avlanırken ırmağın kıyısında su kızını görür ve âşık olarak sarayına döner.

2. Şehzade Tursunbek ile vezirin akıllı oğlu Gayret de bir gün birlikte avlanırlarken, aynı yerde su kızını görürler. Su kızı ırmağa atlayıp kaybolur. Tursunbek kıza âşık olur.

3. Tursunbek ile Gayret el ele tutuşup ırmağa atlarlar. Irmağın altında yaşlı bir kadının evinde misafir olurlar. Tursunbek kızla gizlice birkaç defa görüşür ve onu kandırarak birlikte kaçarlar.

4. Üçü şehre doğru giderlerken onları arayan padişahın adamları geri dönüp yiğitlerin gelmekte olduklarını; su kızını da yanlarında getirdiklerini söylerler.

5. Su kızına âşık olan padişah, oğlunu öldürüp kızı elinden almak için birkaç tuzak hazırlar. Su kızı ile Gayret bu tuzakları fark edip her seferinde Tursunbek'i kurtarırlar.

6. Tursunbek, Gayret'e iftira edince Gayret taş kesilir. Tursunbek hatasını anlar. Gayret'i kırk gün sırtında taşır. Hızır'ın yardımıyla Gayret dirilir.

7. Tursunbek, babasını aşağı alır ve kendisi tahta oturur. Su kızıyla evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Ejderha Tursunbek ile su kızına saldırır.

B81. Deniz kızı

Padişah, ırmağın altında yaşayan kıza âşık olur.

B81.0.2. Su dünyasından gelen kadın

Suyun altındaki ülkenin padişahının kızı ırmaktan çıkarak padişah ile oğlu Tursunbek'e görünür. Kızı görünce her ikisi de âşık olurlar.

B81.2. Deniz kızı insanla evlenir

Irmağın altında yaşayan kız Tursunbek ile evlenir.

B81.9. Deniz kızının görünüşü

Su kızının yüzü, güneş doğmadan üzerindeki yedi kat perdenin biri kaldırılsa insanlar güneş doğdu zannedip işe gidecek kadar nurludur.

B81.9.1. Deniz kızının saçları beline kadar uzamaktadır

Su kızının saçları çok uzundur.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Karga, Tursunbek'e babasının kötü niyetli olduğunu, dikkatli olması gerektiğini söyler.

B131.2. İhaneti ortaya çıkaran kuşlar

Karga, Tursunbek'e babasının kötü niyetli olduğunu, dikkatli olması gerektiğini söyler.

B143.1.1. Tehlikeye karşı uyaran karga

Karga, Tursunbek'e babasının kendisi için hazırladığı tuzakları söyler.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Gayret ile su kızı karganın konuşmasını anlarlar.

B451.4. Yardımcı karga

Karga, Tursunbek'i tehlikeye karşı uyarır.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Karga, babasının kötü niyetine karşı dikkatli olması konusunda Tursunbek'e nasihatte bulunur.

C611. Yasaklanan oda

Gayret, padişahın hazırlattığı odaya Tursunbek'in girmesini yasaklar.

D231. İnsanın taş kesilmesi

İftiraya uğrayan Gayret "Taş kesileyim" deyince taş kesilir.

D700. Sihir bozma

Gayret taş kesilince su kızı Tursunbek'e taşı kırk gün kırlarda gezdirmesini söyler. Tursunbek verilen görevi yerine getirince Hızır'ın yardımıyla sihir bozulur ve Gayret tekrar dirilir.

D1254.2. Sihirli çubuk, değnek

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

D2126. Sihirle suyun altında seyahat

Tursunbek ile Gayret su kızını almak için ırmağa atlarlar ve aşağıdaki şehre inerler.

E1. Yaşama dönen kişi

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

E64.4.1. Evliyanın yardımıyla diriltme

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

E121. Olağanüstü kişi tarafından diriltme

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

F80. Alt dünyaya seyahat

Tursunbek ile Gayret su kızını almak için ırmağa atlarlar ve aşağıdaki şehre inerler.

F80.1. Alt dünyanın fiziksel özellikleri

Irmağın altında büyük bir şehir vardır.

F91. Alt dünyaya açılan kapı

Tursunbek ile Gayret ırmağa atlarlar ve aşağı inerek bir şehre varırlar.

F101. Alt dünyadan dönüş

Tursunbek ile Gayret su kızını alarak ırmağın altındaki şehirden yüzerek üst dünyaya çıkarlar.

F133. Deniz altı diğer dünya

Irmağın altında büyük bir şehir vardır. Tursunbek ile Gayret su kızını almak için bu şehre giderler.

F153. Suya dalarak diğer dünyaya geçiş

Irmağın altında büyük bir şehir vardır. Tursunbek ile Gayret suya dalarak bu şehre giderler.

F184. Diğer dünyanın kralı

Irmağın altındaki şehrin padişahı, Tursunbek ile Gayret'e istedikleri zaman kendi şehrine gelmelerini söyler.

F252.1.0.2. Su altındaki ülkenin kralı

Irmağın altındaki şehrin padişahı, Tursunbek ile Gayret'e istedikleri zaman kendi şehrine gelmelerini söyler.

F555.3. Çok uzun saç

Su kızının saçları çok uzundur.

F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar

Su kızı olağanüstü güzelliktedir. Padişah ile Tursunbek onu görür görmez âşık olurlar.

F574.1.2. Kadının güzelliği yedi kat peçeye rağmen görünür

Su kızının yüzü, güneş doğmadan üzerindeki yedi kat perdenin biri kaldırılsa insanlar güneş doğdu zannedip işe gidecek kadar nurludur.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Su kızı olağanüstü güzelliktedir. Padişah ile Tursunbek onu görür görmez âşık olurlar.

F584. İnsan olağanüstü ışık saçar

Su kızının yüzü, güneş doğmadan üzerindeki yedi kat perdenin biri kaldırılsa insanlar güneş doğdu zannedip işe gidecek kadar nurludur.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Gayret kılıcıyla ejderhayı öldürür.

F725.2. Denizaltı şehirleri

Irmağın altında büyük bir şehir vardır. Tursunbek ile Gayret su kızını almak için bu şehre giderler.

F725.3. Denizaltı sarayı

Denizin altında yaşayan insanların padişahı, Tursunbek ile Gayret'i sarayında kabul eder.

F725.3.3. Denizaltı evi

Tursunbek ile Gayret, ırmağın altındaki şehirde yaşayan yaşlı kadının evine misafir olurlar.

F725.4. Irmağın altında yaşayan insan

Irmağın altında bir şehir vardır. Tursunbek bu şehrin padişahının kızıyla evlenir.

F764. Yeraltında (veya sualtında) şehir

Irmağın altında büyük bir şehir vardır. Tursunbek ile Gayret su kızını almak için bu şehre giderler.

F787. Altın yatak

Su kızı ırmağın kıyısında altın beşiği sallayıp saçlarını tarar.

F859. Olağanüstü çubuk

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret yeniden dirilir.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Tursunbek, Gayret'in söylediklerine inanmayınca masum olan Gayret taş kesilir. Tursunbek pişman olur. Su kızı, Gayret'in yeniden dirilmesi için taşı alıp kırk gün boyunca kırlarda gezdirmesini söyler Tursunbek'e. Tursunbek taşı kırk gün kırlarda gezdirdikten sonra Hızır baba gelip Gayret'i yeniden diriltir.

F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık

Su kızının yüzü, güneş doğmadan üzerindeki yedi kat perdenin biri kaldırılsa insanlar güneş doğdu zannedip işe gidecek kadar nurludur.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Tursunbek, Hızır babaya başından geçenleri anlatır.

H614. Anlaşılmaz olguların açıklanması

Su kızı, yaşlı kadınla Tursunbek ve Gayret'e pamuk ile kömür gönderir. Pamuğu göndermesi gündüz kimseye görünmeyiniz, kömürü göndermesi de gece benim yanıma geliniz demektir.

H934.1. Kadın kocasını görevlendirir

Gayret taş kesilince su kızı Tursunbek'e Taşı kırk gün kırlarda gezdirmesini söyler. Tursunbek verilen görevi yerine getirince Gayret tekrar dirilir.

H1199.5. Sihir bozma

Gayret taş kesilince su kızı Tursunbek'e taşı kırk gün kırlarda gezdirmesini söyler. Tursunbek verilen görevi yerine getirince Hızır'ın yardımıyla sihir bozulur ve Gayret tekrar dirilir.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Tursunbek ile Gayret, su kızıyla ilgili bilgileri evinde misafir oldukları yaşlı kadından öğrenirler.

H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk

Tursunbek ile Gayret su kızını bulmak için ırmağın altındaki şehre inerler.

H1385.10. Kayıp prens üzerine araştırma

Padişah, avlanmaya çıktıktan sonra bir daha dönmeyen şehzade Tursunbek ile Gayret'i her tarafta arattırır.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Gayret, Tursunbek'e babasının kendisi için çeşitli tuzaklar hazırladığını söyler. Tursunbek söylenilenleri pek dikkate almaz. Daha sonra padişahın, oğlu Tursunbek için zehirli yemek hazırlattığına şahit olurlar.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Gayret ile su kızı, padişahın kendi oğlunu öldürme düşüncesinde olduğunu kargadan öğrenirler.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Tursunbek ile Gayret, su kızıyla ilgili bilgileri evinde misafir oldukları yaşlı kadından öğrenirler.

J155. Kadınlardan öğrenilen bilgi (akıl)

Tursunbek, taş kesilen Gayret'i tekrar nasıl dirilteceğini su kızından öğrenir.

J670. Başkalarına karşı savunmada önceden düşünme

Tursunbek ile Gayret su kızının yanına gizlice gitmek için evinde misafir oldukları yaşlı kadını öldürerek tedbir alırlar.

J1112.3. Akıllı kadın macerada nasıl başarılı olacağı konusunda kocasına nasihat eder

Tursunbek ile evlenen su kızı her fırsatta Tursunbek'e nasihatte bulunur. Babasının kötü niyetli olduğunu ve dikkatli olması gerektiğini söyler.

J1113. Akıllı oğlan

Akıllı vezirin oğlu Gayret çok akıllıdır. Şehzade Tursunbek'e her zaman akıl vermektedir.

K620. Muhafızdan aldatma yoluyla kaçış

Tursunbek ile su kızı birlikte yakalanınca padişah ikisini de zindana attırır. Gayret yaşlı kadının elbiselerini giyerek zindana girer. Yaşlı kadının elbiselerini su kızına giydirip dışarı çıkarır.

K1812.8. Kıyafet değiştiren prenses

Su kızı, yaşlı kadının elbiselerini giyerek zindandan kurtulur.

K1836. Erkeğin kadın elbisesi giyerek kılık değiştirmesi

Gayret, yaşlı kadının elbiselerini giyerek zindana girmeyi başarır.

K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma

Gayret, su kızının ebesi olan yaşlı kadının yerine geçerek zindana girer.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Tursunbek ile su kızı birlikte yakalanınca padişah onları zindana attırır. Gayret, su kızının yerine geçer ve su kızı zindandan kaçar. Tursunbek ile Gayret daha sonra padişaha kendilerinin durduk yerde zindana atıldıklarını söylerler. Padişah, kendi kızına iftira ettiklerini düşünerek masum olan vezir Hekim ile Yahya pehlivanı astırır. Gayret, Tursunbek ile su kızına saldıran ejderhayı öldürür. Ejderhanın kanı su kızının alnına sıçrar. Kızın alnındaki kanı emerek temizlemek isterken Tursunbek uyanır ve Gayret'in gözünün su kızında olduğunu zanneder.

(T)K2216. Hain baba

Padişah, oğlunu öldürmeyi planlar.

K2246.1. Hain kral

Padişah, oğlunu öldürüp su kızını elinden almak ister.

L121. Aptal kahraman

Tursunbek çok akıllı olan Gayret'in verdiği nasihatlere kulak asmayınca su kızı ile birlikte yakalanır ve zindana atılır.

L140. Kötü talih iyiye gider

Zindana atılan Tursunbek ile su kızı kurtulmayı başarırlar ve birlikte yeryüzüne çıkarlar.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Oğlunu öldürmek isteyen padişah tahttan indirilir ve yerine oğlu padişah olur.

N451. Hayvanın (cinin) konuşmasına kulak misafiri olarak öğrenilen sır

Gayret ile su kızı, padişahın kendi oğlunu öldürme düşüncesinde olduğunu, bunun için değişik tuzaklar hazırlattığını kargayı dinleyerek öğrenirler.

N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları

Tursunbek ile su kızı ırmağın kıyısında tesadüfen karşılaşırlar.

(T)N726. Kralın oğlu yer altında bulduğu kızla evlenir

Şehzade Tursunbek ırmağın altındaki şehrin padişahının kızıyla evlenir.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Tursunbek ile Gayret ırmağın altındaki şehirde yaşlı bir kadının evinde misafir olurlar ve ondan gerekli bilgileri alırlar.

N832. Yardımcı oğlan

Gayret, Tursunbek'in su kızını alması için ona yardım eder.

(T)N844.3. Yardımcı Hızır

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

P10. Krallar

Padişah, su kızına âşık olur.

P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir

Tursunbek, babasının kötü niyetini halka açıklayınca halk padişah olarak kendisini seçer.

P16. Kralın saltanatının sonu

Tursunbek, babasının kötü niyetini halka açıklayınca halk padişah olarak kendisini seçer.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Tursunbek su kızına âşık olur ve onu arar.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Şehzade Tursunbek ile vezirin oğlu Gayret çok iyi arkadaştırlar.

P40. Prensesler

Irmağın altındaki şehrin padişahının kızı, şehzade Tursunbek ile evlenir.

P120. Din adamları

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir.

P233. Baba ve oğul

Padişah ile oğlu Tursunbek aynı kıza âşık olurlar. Padişah, oğlunu öldürmek ister.

P233.6. Oğul babadan intikam alır

Babası tarafından öldürülmek istenen Tursunbek babasının niyetini halka açıklar. Padişah tahttan indirilir ve yerine Tursunbek geçer.

P234. Baba ve kız

Kızının Tursunbek ile birlikte yakalandığını duyan ırmağın altındaki şehrin padişahı, ikisini de zindana attırır.

P310. Dostluk, arkadaşlık

Şehzade Tursunbek ile akıllı vezirin oğlu Gayret çok iyi arkadaştırlar. Gayret her seferinde Tursunbek'e yardım eder.

P315. Arkadaşlar birbirleri için ölümü göze alırlar

Vezirin oğlu Gayret, Tursunbek'e yardım etmek için tehlikeli görevleri üstlenir.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Irmağın altında yaşayan yaşlı kadın Tursunbek ile Gayret'i evinde misafir eder.

P414. Avcı

Padişah ile oğlu Tursunbek ayrı ayrı avlanmaya çıkarlar.

Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır

Tursunbek ile Gayret, evinde misafir oldukları yaşlı kadını öldürürler.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Şehzade Tursunbek padişah olduktan sonra akıllılığı sayesinde kendisine her zaman yardımcı olan Gayret'i vezir yapar.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Şehzade Tursunbek padişah olduktan sonra kendisine her zaman yardımcı olan Gayret'i vezir yapar.

Q261.1. İhanete teşebbüs cezalandırılır

Babası tarafından öldürülmek istenilen Tursunbek, babasının niyetini halka açıklar. Padişah tahttan indirilir ve yerine Tursunbek padişah olur.

Q413. Asarak cezalandırma

Padişah, kızına iftira ettiklerini zannettiği vezir Hekim ile Yahya pehlivanı astırır.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah, su kızını yakalandığı Tursunbek ile birlikte zindana attırır.

Q511. Ceza olarak öldürülen adamın cesedini dolaştırma

Gayret, arkadaşı Tursunbek yüzünden taş kesilince Tursunbek taşı kırk gün boyunca kırlarda taşımak zorunda kalır. Aksi halde arkadaşına bir daha kavuşamayacaktır.

Q580. Suça uygun ceza

Gayret, arkadaşı Tursunbek yüzünden taş kesilince Tursunbek taşı kırk gün boyunca kırlarda taşımak zorunda kalır. Aksi halde arkadaşına bir daha kavuşamayacaktır.

R122. Çeşitli kurtulmalar

Gayret, su kızına yaşlı kadının elbiselerini giydirerek zindandan kurtarır.

R211. Hapishaneden kaçma

Su kızı yaşlı kadının elbiselerini giyerek zindandan kaçar.

R213. Evden kaçma

Irmağın altındaki şehrin padişahının kızı ailesini terk eder ve Tursunbek ile birlikte yeryüzüne kaçar.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Padişah, kendisiyle aynı kıza âşık olan oğlunu öldürmeyi planlar.

S113.1. Asarak öldürme

Padişah, vezir Hekim ile Yahya pehlivanı asarak öldürtür.

T15. İlk görüşte âşık olma

Padişah ile oğlu Tursunbek, su kızını görür görmez ona âşık olurlar.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Padişah ile oğlu Tursunbek aynı kıza âşık olunca padişah oğlunu öldürmek için değişik planlar hazırlar.

T100. Evlilik

Şehzade Tursunbek, ırmağın altındaki şehrin padişahının kızıyla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Şehzade Tursunbek kırk gün kırk gece düğün dernek kurarak su kızıyla evlenir.

(T)V206. Hz. Hızır

Hızır baba elindeki asayla taşa dokununca Gayret tekrar dirilir. Hızır baba o anda gözden kaybolur.

V254. Selamlaşma

Tursunbek ile Gayret Hızır'a selam verirler.

W28. Fedakarlık

Gayret, arkadaşı Tursunbek'e yardım edebilmek için bir çok fedakarlıklar gösterir. Arkadaşı için sabahlara kadar nöbet tutar.

W127. Huysuzluk

Tursunbek oldukça inatçı ve anlayışsız birisidir.

W154. Nankörlük

Tursunbek, arkadaşı Gayret'in yaptığı iyilikleri hemen unutur.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, karga üfürükçü iken, serçe lafçı iken eski zamanlarda Bostan şehrinde Kahhar adında bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Olay Yerinden Gelmek (Teminat Formeli)

Kırk gün kırk gece düğün dernek düzenleyip su kızıyla yeniden evlenerek murat ve maksadına ermiş. Onlar güzel bir hayat kurdular. Ben ise çocuklarım ağlayarak kalmasınlar deyip çabucak dönerek şehrime geldim.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi Tursunbek ile Gayret'in babalarından alın.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kişi

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi kat perde

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, kırk gün dolaşmak

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Gayret kılıcıyla ejderhayı öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Tursunbek ile Gayret ırmağın altındaki şehirden su kızını alarak geri dönerler.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Bostan şehri

1.56. İlimhan

a. Masalın Özeti:

1. Yaşlı padişahın karısı Gülçınarayim, sonunda hamile kalır. Kadın, ejderha etine aşerer. Padişah gidip bir ejderha öldürür ve etinden getirip karısına yedirir.

2. Aylar sonra Gülçınarayim, altı başlı bir çocuk doğurur. Padişah utancından memleketi terk eder.

3. Çocuk çok hızlı büyür. Annesiyle birlikte padişahı aramaya çıkarlar. Bir ırmağın kıyısına gelince ejderha çocuk sudan içer ve çok yakışıklı bir yiğide dönüşür.

4. Padişahı bir gölün kıyısında bulurlar. Yiğit, çok güzel bir bebeğe dönüşür. Başta Süleyman peygamber olmak üzere Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail gelerek çocuğa dua ederler. Çocuğun adını İlimhan koyarlar.

5. İlimhan on dört yaşına gelince rüyasında gördüğü bir kıza âşık olur. Babasıyla birlikte kızı aramaya çıkarlar.

6. Aynı gün zalim padişahın güzel kızı Kurvancan'da rüyasında İlimhan'ı görür ve onu beklemeye başlar.

7. İlimhan ile babası, kızı babasından isterler. Zalim padişah çok ağır başlık ister. İlimhan olağanüstü güçleri sayesinde bu başlığı temin ederek kızla evlenir. İlimhan yine olağanüstü özellikleri sayesinde kızın ablalarına da koca bulur.

8. Kurvancan'ı alıp kendi memleketlerine gelirler. İlimhan padişah olur.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Padişah, mağarada yedi gün boyunca bir ejderha ile savaşır ve öldürür.

B11.2.3.3. Altı başlı ejderha

Padişah mağarada altı başlı bir ejderha ile savaşır ve sonunda öldürür.

(T)B.646.1.1.1. Altı başlı yılan (ejderha) kılığında insanla evlenme

Melike Kurvancan, istediği zaman altı başlı ejderhaya dönüşebilen İlimhan ile evlenir.

D52.2. Çirkin adam yakışıklı olur

İlimhan yoksul iki genci sihir yaparak yakışıklı yiğitlere dönüştürür.

D55.2.5. Yetişkin insanın çocuğa dönüşmesi

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür. Daha sonra babasıyla karşılaşınca küçülerek bebeğe dönüşür.

D199.2. İnsanın ejderhaya dönüşmesi

İlimhan istediği zaman ejderhaya dönüşür.

D399.1. Ejderhanın insana dönüşmesi

Altı başlı ejderha, Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D555. İçme ile değişme

Altı başlı ejderha Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan insana dönüşür. Daha sonra birkaç defa ejderhaya dönüşür, olağanüstü işler yapar ve yine insana dönüşür.

D771. Sihirli nesne vasıtasıyla sihirin bozulması

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince insana dönüşür.

D810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail çocuğa dua edip isim verirler ve giderken sihirli kılıç ile sihirli kemer hediye ederler.

D1057. Sihirli kemer

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail, İlimhan'a sihirli bir kemer verirler.

D1081. Sihirli kılıç

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail, İlimhan'a sihirli bir kılıç verirler.

D1242.1. Sihirli su

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan, büyük ırmağın suyundan içince insana dönüşür.

D1711. Sihirbaz

Süleyman peygamber İlimhan'ı kucağına alınca "Sihirli ol!" diye dua eder. İlimhan bundan sonra her türlü sihirli özelliğe kavuşur.

D1712.3. Rüyaların yorumlanması

Padişah gördüğü rüyayı türbede bulunan bir görevliye yorumlatır. Görevli, padişaha bir oğlunun olacağını söyler.

D1722.1. Peygamberden alınan büyülü güç

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail, İlimhan'a dua edip ad koyarlar ve beline sihirli bir kemer bağlarlar. İlimhan bütün büyülü güçlere ulaşır.

D1793. Yeme ve içmeden büyülü güç sonuçlanır

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince sihir bozulur ve yakışıklı bir yiğide dönüşür.

D1835. Sihirli kuvvetlerin kazanılması

Süleyman peygamber İlimhan'ı kucağına alarak "Sihirli ol" diye dua eder. İlimhan bundan sonra bütün sihirli kuvvetlere ve ilimlere sahip olur.

D1860. Sihirli güzelleştirme

İlimhan yoksul iki genci sihir yaparak yakışıklı yiğitlere dönüştürür.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Altı başlı bir ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür. Padişah olan babasıyla konuşurken küçülerek bebeğe dönüşür.

Padişah, kızını istemeye gelen İlimhan ile babasından başlık parası olarak binlerce hayvan ve insan ister. İlimhan bir mağaraya girerek üç gün boyunca ilim tahsil eder ve sırlar kilidini açar. Bunun üzerine padişahın istediği binlerce hayvan ve insan bir anda peyda olur.

D1925.3. Duayla kısırlığın kaldırılması

Hiç çocuğu olmayan padişah, bir gece sabaha kadar evliyalardan Şapir ve Pehlivan babanın türbesinde kalır. Çocuğu olması için dua eder. O gece orada bir rüya görür. Rüyayı yorumlatır ve bir çocuğu olacağını öğrenir. Karısı bir süre sonra hamile kalır.

D2161.3.3. Sihirle kol veya bacağın tedavisi

Padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir. İlimhan ejderhaya dönüşerek babasını yutar ve iki kolu sağlam halde tekrar çıkarır.

D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi

Padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir. İlimhan ejderhaya dönüşerek babasını yutar ve iki kolu sağlam halde tekrar çıkarır.

D2175. Sihirle tedavi

Padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir. İlimhan ejderhaya dönüşerek babasını yutar ve iki kolu sağlam halde tekrar çıkarır.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Ejderha avlamak için sefere çıkan padişah, mağarada yedi gün boyunca altı başlı bir ejderha ile savaşır ve onu öldürür.

F184. Diğer dünyanın kralı

Padişah kızlarını istemeye gelen dünürcüleri öldürmektedir.

F511.0.2.4. Altı başlı insan

Gülçınarayim'in doğurduğu çocuk ne insana ne de hayvana benzemektedir. Çocuğun altı tane başı vardır.

F575.2. Yakışıklı adam

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Adilhan padişah yedi gün boyunca savaşarak altı başlı ejderhayı öldürür.

F715. Olağanüstü ırmak

Altı başlı ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince insana dönüşür.

F829.3. Olağanüstü kemer

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail, İlimhan'a dua edip ad koyarlar ve beline sihirli bir kemer bağlarlar.

F833. Olağanüstü kılıç

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail, İlimhan'a dua edip ad koyarlar ve beline sihirli bir kılıç takarlar.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Padişahın karısı Gülçınarayim yıllar sonra hamile kalır. Ejderha etine aş erer. Padişah altı başlı ejderhayı öldürerek etinden getirip karısına yedirir. Kadın altı başı olan bir çocuk doğurur. Çocuk konuşmaktadır. İlerde yakışıklı bir insan olacağını annesine söyler. Daha sonra bir ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür. Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail gelerek çocuğu sırayla

kucaklarına alıp dua ederler. Çocuğa sihir, ilim, baht, saygınlık, devlet, kuvvet ve uzun ömür dilerler. Süleyman peygamber, çocuğa nazar değmesin diye diline mühür basar ve üç yaşına kadar konuşmamasını söyler. Çocuğun annesi ve babasının yanında olmasına rağmen bu sırlardan sadece çocuğun haberi olur.

Zalim padişah, ejderhaya dönüşen İlimhan'ın üzerine ordusunu gönderir. İlimhan askerlere sihir yapar. Hiçbirisi savaşmaz. Meydanı gül bahçesine dönüştürür.

F914. Kişi yutar ve tekrar çıkarır

Padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir. İlimhan ejderhaya dönüşerek babasını yutar ve iki kolu sağlam halde tekrar çıkarır.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir. İlimhan ejderhaya dönüşerek babasını yutar ve iki kolu sağlam halde tekrar çıkarır.

F1068. Realist rüya

İlimhan ile Kurvancan birbirlerini rüyada görürler ve âşık olurlar. İlimhan daha sonra kızı bulur ve onunla evlenir.

(T)H12.3. Şiirle tanıma

Adilhan padişah, Gülçınarayim'e yanındaki oğlanın kim olduğunu sorunca oğlan dile gelip:

"Zalim miydin han baba,
Alim miydin han baba,
Ne günah işledim, beni,
Bırakıp gittin, han baba?" der. Padişah onun kendi oğlu olduğunu anlar.

H316. Adaylık testi: prenses tercih ettiği kişiyi elma atarak seçer

Padişah iki kızını iki köşkün üzerine çıkarır ve memleketin bütün gençlerini sarayın önünden geçirir. Kızlarına evlenmek istedikleri erkeklere elma atmalarını söyler. İki melike de İlimhan'a elma atarlar ve onu seçerler.

H1212.1. Araştırma görülen rüya yüzünden kararlaştırılır

İlimhan rüyasında gördüğü Kurvancan'ı almak için babasıyla birlikte sefere çıkar.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

İlimhan rüyasında başka bir memleketin padişahının kızı olan Kurvancan'ı görür ve ona âşık olur. Babasıyla birlikte kızın memleketine giderler.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

İlimhan rüyasında başka bir memleketin padişahının kızı olan Kurvancan'ı görür ve ona âşık olur. Babasıyla birlikte kızın memleketine giderler.

H1360. Tehlikeli hayvanlar için araştırma

Gülçınarayim ejderha etine aşerer. Adilhan padişah ejderha eti getirmek için sefere çıkar.

H1381.3.1.2.2. Kahramanın rüyasında gördüğü kız için araştırma

İlimhan rüyasında gördüğü Kurvancan'ı almak için babasıyla birlikte sefere çıkar.

H1385.4. Kaybolan kocanın araştırılması

Gülçınarayim oğluyla birlikte kocasını aramaya gider.

J157. Rüyada öğrenilen bilgi

İlimhan ile Kurvancan birbirleriyle evleneceklerini ve birbirlerine ne zaman kavuşacaklarını rüyalarında öğrenirler.

(T)K2216. Hain baba

Adilhan padişah, karısının doğurduğu çocuğun altı başlı olduğunu, ne insana ne de hayvana benzediğini duyunca karısını ve çocuğunu terk eder.

(T)L11.2. Talihli en küçük kız

Padişahın Dermancan, Aymancan ve Kurvancan adında üç kızı vardır. En küçüğü olan Kurvancan rüyasında İlimhan'ı görür ve âşık olur. Daha sonra İlimhan ile evlenir. Ablaları İlimhan'ı gördüklerinde Kurvancan'ı kıskanırlar.

L112.1.1. Olağanüstü bir şekilde doğan çocuğun babasının isteksizliği

Oğlu ejderha olarak doğan padişah, tahtını ve ailesini terk ederek gider.

L112.3.1. Şekli bozuk başlı kahraman

İlimhan, altı başlı ejderha olarak doğar.

L140. Kötü talih iyiye gider

Altı başlı bir ejderha olarak doğan İlimhan, Büyük ırmağın suyundan içince çok yakışıklı bir yiğide dönüşür.

L155. Kabul edilmeyen ve sevilmeyen çocuk sevilmeye başlanır

Padişah, altı başlı bir ejderha olarak doğan oğlunu terk eder. Oğlan daha sonra yakışıklı bir yiğide dönüşerek babasıyla görüşür. Padişah, oğlundan özür diler ve onu sevmeye başlar.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Kurvancan'ın babası çok zalim bir padişahtır. Kızlarını istemeye gelenleri öldürmektedir. Oğlu İlimhan için kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirir. İlimhan ile baş edemeyeceğini anlayınca başlık parası olarak on binlerce hayvan ve insan ister. İlimhan istenilenleri getirir. Padişah kızını vermek zorunda kalır.

M301.20. Kahin olarak çocuk

Altı başlı ejderha olarak doğan çocuk, ileride yakışıklı bir insan olacağını annesine söyler. Daha sonra çocuğun söylediği gerçekleşir.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

Altı başlı ejderha olarak doğan çocuk, ileride yakışıklı bir insan olacağını annesine söyler. Daha sonra çocuğun söylediği gerçekleşir.

N814. Yardımcı melek

Azrail, uzun ömürlü olması için İlimhan'a dua eder.

N819.4. Yardımcı olarak olağanüstü tedavi eden insan

Padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir. İlimhan ejderhaya dönüşerek babasını yutar ve iki kolu sağlam halde tekrar çıkarır.

N838. Yardımcı kahraman

İlimhan ejderhaya dönüşerek iki kolu kesilen babasını yutar. Adilhan padişah iki koluda sağ olarak çıkar. İlimhan iki yoksul genci sihirle yakışıklı yiğitlere dönüştürür ve padişahın büyük kızlarıyla evlendirir.

(T)N844.3. Yardımcı Hızır

Hazret-i Hızır İlimhan'ı kucağına alarak ilim sahibi olması için dua eder.

N847. Yardımcı peygamber

Süleyman peygamber, İkbal, Baht, Devlet ve Kuvvet çocuğu sırayla kucaklarına alıp sihirli, itibarlı, bahtlı, devletli ve kuvvetli olması için dua ederler. Beline sihirli bir kemer ile sihirli kılıç bağlayıp giderler.

N848.0.1. Yardımcı mukaddes adam

Süleyman peygamber, İkbal, Baht, Devlet ve Kuvvet çocuğu sırayla kucaklarına alıp sihirli, itibarlı, bahtlı, devletli ve kuvvetli olması için dua ederler. Beline sihirli bir kemer ile sihirli kılıç bağlayıp giderler.

P10. Krallar

Adilhan padişahın çocuğu olmamaktadır. Diğer padişah da kızlarını istemeye gelen dünürcüleri öldürmektedir.

P11. Kralların seçimi

Adilhan padişah, tahtını oğlu İlimhan'a devreder.

P12. Kralların karakteri

Adilhan padişah adaletli birisidir.

P12.2.1. Zalim kral

Kurvancan'ın babası olan padişah çok zalim birisidir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Adilhan padişah adaletli birisidir.

P16.2.1. Kralın bir oğlu olunca görevden ayrılmak zorunda kalır

Adilhan padişah, tahtını oğlu İlimhan'a devreder.

P20. Kraliçeler

Gülçınarayim hamile kalınca ejderha etine aşerer. Ejderha eti yer ve altı başlı bir çocuk doğurur.

P22.1. Kraliçe oğluyla birlikte ülkeden ayrılır

Gülçınarayim kocasını aramak için oğluyla birlikte ülkeden ayrılır.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade İlimhan rüyasında gördüğü Kurvancan'a âşık olur.

P40. Prensesler

Padişahın Dermancan, Aymancan ve Kurvancan adında üç kızı vardır. Küçük kızı Kurvancan rüyasında gördüğü şehzade İlimhan'a âşık olur ve daha sonra onunla evlenir.

P110. Karalın vezirleri

Akıllı vezir, padişaha nasihatlerde bulunur.

P120. Din adamları

Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, İkbal, Baht, Devlet ve Kuvvet çocuğu sırayla kucaklarına alıp sihirli, ilim sahibi, itibarlı, bahtlı, devletli ve kuvvetli olması için dua ederler. Beline sihirli bir kemer ile sihirli kılıç bağlayıp giderler.

P231. Anne ve oğlu

Gülçınarayim, oğluyla birlikte kocasını aramaya çıkar.

P233. Baba ve oğul

Adilhan padişah oğlu İlimhan ile birlikte sefere çıkar.

P252.2. Üç kız kardeş

Padişahın Dermancan, Aymancan ve Kurvancan adında üç kızı vardır. Kızların üçü de İlimhan ile evlenmek isterler.

P600. Adetler, gelenekler

Adilhan padişah, oğlu için kızını istemeye gittiği padişahın sarayının kapısını süpürür.

P634. Ziyafetler

Karısının hamile olduğunu duyan padişah halka üç gün boyunca ziyafet verir.

P634.1. Şölen yemekleri üç gün üç gece sürer

Karısının hamile olduğunu duyan padişah halka üç gün boyunca ziyafet verir.

Q451.1. Ceza olarak eller kesilir

Zalim padişah, kızını oğluna istemeye gelen Adilhan'ın kollarını kestirerek gönderir.

S161. Kollarını keserek sakat bırakma

Zalim padişah, kızını oğluna istemeye gelen Adilhan'ın kollarını kestirerek gönderir.

T11.3.1. Aşıklar birbirleriyle rüyalarında tanışırlar

Şehzade İlimhan ve melike Kurvancan birbirlerini rüyada görerek âşık olurlar.

T15. İlk görüşte âşık olma

Melike Aymancan ve Dermancan İlimhan'a ilk görüşte âşık olurlar.

T22.2. Kadının önceden bilinmesi

İlimhan, kiminle evleneceğini önceden rüyasında görür.

T22.3. Kocanın önceden bilinmesi

Melike Kurvancan kiminle evleneceğini önceden rüyasında görür.

T24.6. Aşık hiçbir şey yemez

Rüyasında gördüğü bir melikeye âşık olan İlimhan, bağrını toprağa dayayarak otuz gün boyunca hiçbir şey yemeden yatar.

(T)T52.5.1. Başlık parası

Zalim padişah, kızı Kurvancan'ı oğlu İlimhan'a istemeye gelen Adilhan padişahtan başlık parası olarak eyeriyle birlikte kırk bin at, semeriyle birlikte kırk bin deve, kuzusuyla birlikte kırk bin koyun, buzağısıyla birlikte kırk bin inek, üstü başıyla birlikte kırk bin kız, civciviyle birlikte kırk bin tavuk ister.

T100. Evlilik

Şehzade İlimhan, melike Kurvancan ile evlenir.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Melike Kurvancan, ejderha kılığına giren İlimhan ile evlenir.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike Dermancan ile Aymancan, İlimhan'ın sihirle yakışıklı hale getirdiği iki fakir gençle evlenirler.

(T)T130.1. Dünür olma

Adilhan padişah, oğlunun sevdiği kızı istemek için zalim padişahın sarayına gider.

T131.2. Küçük çocuk, büyüğü evlenmeden önce evlenemez

Padişah, küçük kızını kocaya verince bundan rahatsız olan iki büyük kız babalarına: "Bizler dururken küçük kızınızın kocaya gitmeye ne hakkı var? Önce bizleri evlendirdikten sonra onu kocaya vermek gerek" derler. Padişah, büyük kızlarını evlendirir.

T133. Evlilik için yolculuk

İlimhan rüyasında başka bir memleketin padişahının kızı olan Kurvancan'ı görür ve ona âşık olur. Kızı almak için babasıyla birlikte onun memleketine giderler.

T135. Düğün merasimi

İlimhan kırk günlük düğün ile melike Kurvancanla evlenir.

T526. Dua neticesinde hamile kalma

Hiç çocuğu olmayan padişah, bir gece sabaha kadar evliyalardan Şapir ve Pehlivan babanın türbesinde kalır. Çocuğu olması için dua eder. O gece orada bir rüya görür. Rüyayı yorumlatır e bir çocuğu olacağını öğrenir. Karısı bir süre sonra hamile kalır.

(T)T549.5. Hamilelikle ilgili diğer motifler

Bir süre sonra hamile kalan Gülçınarayim ejderha etine aşerer. Padişah bir ejderha öldürüp etinden getirir ve karısına yedirir.

T551. Çocuk ve olağanüstü organları

Gülçınarayim'in doğurduğu çocuk altı başlıdır. Ne insana ne de hayvana benzemektedir.

T554.7. Yılan doğuran kadın

Hamileliği sırasında ejderha etine aşeren ve ejderha eti yiyen Gülçınarayim altı başlı bir ejderha doğurur.

T579.8. Hamilelik işareti

Gülçınarayim'in hamile olduğu aşermesinden anlaşılır.

T596. Çocuğa ad verme

Altı başlı bir ejderha olarak doğan ve Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşen padişahın çocuğu, daha sonra bir anda küçülür ve bebeğe dönüşür. Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail gelirler ve çocuğu sırayla ellerine alıp dua ederler. Süleyman peygamber çocuğa İlimhan adını koyar ve giderler.

T615. Doğaüstü büyüme

Altı başlı ejderha olarak doğan çocuk günde bir karış uzamaktadır. Çocuk Büyük ırmağın suyundan içince yakışıklı bir yiğide dönüşür. Daha sonra küçülerek bebeğe dönüşür.

T615.1. Çocuğun vaktinden önce konuşması

İlimhan, daha bir aylıkken çok iyi konuşur.

T615.3. Vaktinden önce akıl

İlimhan üç yaşında şirin sözlü olur, dört yaşında kitap, defter açar, sekiz yaşında molla olur, dokuz yaşında büyük hoca olur, on birinde okumadığı kitap kalmaz, on iki yaşında arkadaşlarına ilim öğretmeye başlar.

T615.5. Çocuk vaktinden önce silahlar ister

İlimhan daha on üç yaşındayken avlanmaya başlar.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Zalim padişah, kızını istemeye gelen Adilhan padişahın iki kolunu kestirerek gönderir.

V50. Dua

Adilhan padişah çocuğu olması için ve daha sonra da suçunun bağışlanması için dua eder.

V52. Duanın esrarengiz gücü

Evliyaların türbesinde dua eden padişahın bir oğlu olur.

V57.3. Özel durumlarda dua

Adilhan padişah çocuğu olması için dua eder.

V113. Türbeler (Ziyaretler)

Hiç çocuğu olmayan padişah, evliyalardan Şapir ve Pehlivan babanın türbelerine gider, dua eder.

(T)V206. Hz. Hızır

Hz. Hızır çocuğu kucağına alır ve ilim sahibi olması için dua eder.

V210. Dinin kurucuları

Süleyman peygamber çocuğu kucağına alır ve sihirli olması için dua eder.

V233. Azrail

Azrail çocuğu kucağına almak isteyince Süleyman peygamber ve diğerleri bırakmazlar. Bunun üzerine Azrail, uzun ömürlü olması için çocuğa dua eder.

V254. Selamlaşma

Gülçınarayim, padişaha selam verir.

W33. Kahramanlık

Adilhan padişah bir mağarada yedi gün boyunca savaşarak altı başlı ejderhayı öldürür.

W181. Kıskançlık

Dermancan ile Aymancan, küçük kardeşlerinin evlendiği İlimhan'ı görünce kardeşlerini kıskanırlar. Babalarına önce kendilerinin evlenmeleri gerektiğini söylerler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Harezm vilayetinde Adilhan adında bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Adilhan padişah, tahtını oğlu İlimhan'a devretmiş, hepsi murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi Gülçınarayim'den dinleyin. O günlerini böylece geçiriversin, haberi Gülçınarayim ile doğurduğu altı başlı ejderhadan alalım. Bunlar gidiversinler, haberi başka memleketin padişahının kızından dinleyin.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Gülçınarayim az gitmiş uz gitmiş, Büyük ırmağın kıyısına gelmiş.

Anne-oğul yine yol almışlar, az gitmişler uz gitmişler.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş.

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Sözün kısası ..." "Kısacası ..."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kız, üç kız kardeş, üç gün, üç yaş

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz ay

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Kırk bin at, kırk bin deve, kırk bin koyun, kırk bin inek, kırk bin kız, kırk bin tavuk

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz gün, dokuz ay, dokuz saat

Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört

On dört yaş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, kırkıncı gün, kırk ay

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Babasıyla birlikte sevdiği kızı almaya giden İlimhan memleketine geri döner.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Harezm

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler

Pitnek tepesi, Büyük ırmak, Kızılkum çölü, Balıkçı çölü, Karakum çölü, Darğan bozkırı, Zimekân mağarası

1.57. Hasan ile Hurilika

a. Masalın Özeti:

1. Hasan, karısı Züleyha ve kız kardeşi Hurilika ile birlikte yaşamaktadır. Züleyha kendi çocuğunu öldürür, Hurilika'nın üzerine atar. Buna inanan Hasan da kız kardeşinin iki kolunu keser, evden kovar.

2. Hurilika başka bir padişahın memleketine gider. Padişahın küçük oğlu Enver, Hurilika ile evlenir.

3. Enver başka bir şehre padişah olur. Karısı hamile olduğu için onu, babasının yanında bırakır. Hurilika'nın biri kız biri oğlan ikizleri olur.

4. Padişah, mektup yazıp oğlu Envere gönderir. Züleyha bir yolunu bulup mektubun içeriğini değiştirir. Enver'in, babasına gönderdiği mektubu da aynı yolla değiştirir.

5. Züleyha'nın bu oyunu üzerine, Hurilika iki çocuğuyla birlikte evden kovulur. Oğlunu ırmağa düşürür. İmdadına Hızır yetişir ve oğlu ile iki kolunu getirir. Hurilika'nın kollarını eski haline dönüştürür.

6. Hurilika, Hızır'ın verdiği kırk bir taşı çöle atınca bir bağ ve köşkler peyda olur. İki çocuğuyla birlikte orada yaşamaya başlar.

7. Karısının iftiracı olduğunu anlayan Hasan, Hurilika'yı aramak için yola çıkar. Karısını arayan Enver ile karşılaşır ve birlikte bağa gelirler.

8. Hurilika'yı ve çocukları alarak hep birlikte Enver'in padişahlık yaptığı memlekete giderler. Hasan, vezir olur.

b. Masaldaki Motifler:

D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi

Hurilika, Hızır'dan aldığı kırk bir taşı çöle atınca çölün ortasında imaretler ve bağlar oluşur.

D810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi

Hızır, Hurilika'ya sihirli taşlar verir.

D812.1. Azizlerden (evliyalardan) alınan sihirli hediye

Hurilika sihirli taşları Hızır'dan alır.

D931. Sihirli kaya (taş)

Hurilika, Hızır'ın verdiği yedi taşı ırmağa atınca ırmak yedi küçük arka bölünür. Kırk bir taşı çöle atınca çölde imaretler ve bağlar peyda olur.

D961.1. Bahçe sihirle oluşturulur

Hurilika, Hızır'dan aldığı kırk bir taşı çöle atınca çölün ortasında imaretler ve içinde her türlü meyve bulunan bağlar oluşur.

D1001. Sihirli tükürük

Hızır, kızın kollarını getirir ve tükürükledikten sonra yerlerine yapıştırır. Kız eskisi gibi sağlıklı kollarına kavuşur.

D1133.1. Sihirle oluşturulan ev

Hurilika, Hızır'ın verdiği kırk bir taşı çöle atınca çölde imaretler ve bağlar peyda olur.

D1599.4. Sihirli nesne ev tedarik eder

Hurilika, Hızır'ın verdiği kırk bir taşı çöle atınca çölde imaretler ve bağlar peyda olur. Çocuklarıyla birlikte bu imaretlerde yaşamaya başlar.

D2161.3.3. Sihirle kol veya bacağın tedavisi

Hızır, Hurilika'nın yıllar önce kesilen kollarını getirir. Dua edip tükürükleyerek yerlerine yapıştırır. Kız kollarına kavuşur.

D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi

Hızır, Hurilika'nın yıllar önce kesilen kollarını getirir. Dua edip tükürükleyerek yerlerine yapıştırır. Kız kollarına kavuşur.

D2175. Sihirle tedavi

Hızır, Hurilika'nın yıllar önce kesilen kollarını getirir. Dua edip tükürükleyerek yerlerine yapıştırır. Kız kollarına kavuşur.

F110. Diğer dünyalara seyahat

İki çocuğuyla birlikte saraydan atılan Hurilika uzun bir yolculuktan sonra Hızır'la karşılaşır ve onun söylediği yere gider.

F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir

Hurilika uzun bir yolculuktan sonra büyük bir ırmaktan geçer ve Hızır ile karşılaşır.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Hurilika, Hızır'ın verdiği taşları çöle atınca çk güzel imaretler ve bağlar peyda olur. Bağlarda yetişmiş değişik meyveler yerlere dökülmektedirler. Meyvelerden ağzına aldığında bal gibi eriyip gidiyorlarmış.

F555.1. Altın saç

Hurilika altın kâküllü oğlan ile altın kâküllü kız doğurur.

F800. Olağanüstü kayalar ve taşlar

Hızır'ın Hurilika'ya verdiği taşlar sihirlidir. Hurilika yedi taşı ırmağa atınca ırmak yedi küçük arka bölünür. Kırk bir taşı çöle atınca çölün ortasında imaretler ve bağlar peyda olur.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Hızır, Hurilika'nın yıllar önce kesilen kollarını getirir. Dua edip tükürükleyerek yerlerine yapıştırır. Kız kollarına kavuşur.

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Hurilika kardeşi Hasan ile kocası Enver'i uzaktan görür görmez tanır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Hurilika başından geçenleri Enver'e, Hızır'a, kayınpederine ve kayınvalidesine anlatır. Enver ile Hasan birbirlerine başlarından geçen olayları anlatırlar.

H132. Bıçakla tanıma

Züleyha gece yarısı kendi çocuğunu bıçakla kesip öldürür ve kanlı bıçağı Hurilika'nın yastığının içine saklar. Kocası eve geldiğinde çocuğu Hurilika'nın öldürdüğünü, bıçağı da yastığının içine sakladığını söyler.

H507.3.1. Bir amaç için yarışan üç erkek kardeş

Padişahın üç oğlu hırsızı yakalamak için sırayla tarlada nöbet tutarlar. Büyük kardeşler başarısız olurlar. Hırsızı en küçük kardeş yakalar.

H1191.2. Kralın en güzel bahçesini harap eden kötü cadıyı ele geçirmek

Evden kovulan Hurilika her gece padişahın bahçesindeki kavun ve karpuzlardan yer. Padişah hırsızın yakalanması için üç oğluna sırayla birer gece nöbet tutturur.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Hasan ile Enver, Hurilika'yı bulmak için onun kaldığı imaretlere ve bağlara giderler.

H1385.3.1. Kaybolan karı ve çocuğun araştırılması

Enver padişah kaybolan karısı ve çocuklarını araştırır.

H1385.6. Kaybolan kız kardeşin araştırılması

Hasan kaybolan kardeşi Hurilika'yı araştırır.

H1471.1. Kralın bahçesindeki hırsızlar için nöbet

Evden kovulan Hurilika her gece padişahın bahçesindeki kavun ve karpuzlardan yer. Padişah hırsızın yakalanması için üç oğluna sırayla birer gece nöbet tutturur.

H1481. Uyanık kalmak için baş parmak kesilir ve yaraya tuz serpilir

Küçük şehzade Enver, ağabeylerine göre daha tedbirli davranır ve gece uyumamak için parmağını kesip yaraya tuz basar.

J610. Tedbir

Küçük şehzade Enver, ağabeylerine göre daha tedbirli davranır ve gece uyumamak için parmağını kesip yaraya tuz basar.

J1113. Akıllı oğlan

Şehzade Enver çok akıllı ve bilge bir yiğittir. Başka bir memleketin padişahı ölmeden önce yerine Enver'in padişah olmasını vasiyet eder.

J2301. Aldanabilir kocalar

Zeliha evin eşyalarını yakarak kocası geldiğinde Hurilika'nın yaktığını söyler. Daha sonra kendi çocuğunu öldürüp Hurilika'nın öldürdüğünü söyler. Hasan, Zeliha'nın söylediği her şeye inanır.

K940. Hayvan veya kendi ailesini hile ile öldürme

Zeliha görümcesi Hurilika'yı suçlamak için kendi çocuğunu öldürür.

K1501. Karısı tarafından bir başkasıyla aldatılan adam

Hasan, karısı tarafından bir başkasıyla aldatılır.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Hurilika, padişahın oğlu Enver ile evlenir. Enver ile padişahın birbirlerine yazdıkları mektupları askerlerden gizlice alarak değiştirir. Padişah değiştirilen mektubun oğlundan geldiğini zannederek gelini Hurilika ve iki çocuğunu saraydan gönderir.

K2116.1. Masum kadın katil olarak suçlanır

Zeliha evin eşyalarını yakarak kocası geldiğinde Hurilika'nın yaktığını söyler. Daha sonra kendi çocuğunu öldürür ve kocasına Hurilika'nın öldürdüğünü söyler.

K2117. Mektup değiştirilerek (yanlış mesajla) iftiraya uğrayan kadın

Zeliha, askerlerin Enver'e götürdüğü mektubu gizlice değiştirir. Mektuba, karısı Hurilika'nın bir kediyle bir köpek doğurduğunu yazar.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Hasan karısının sözlerine inanır ve Hurilika'nın eşyaları yaktığını, çocuğu öldürdüğünü zanneder. Kızı önce döver, sonra da iki kolunu kesip evden dışarı atar.

K2155.1.1. Katil olarak suçlamak için kanlı bıçak masum kişinin yatağına saklanır

Zeliha gece yarısı kende çocuğunu öldürür ve cinayeti Hurilika'nın işlediğini göstermek için kanlı bıçağı onun yastığına gizler.

(T)K2215.1. Hain yenge

Zeliha evin eşyalarını yakar ve görümcesi Hurilika'nın yaktığını söyler. Daha sonra kendi çocuğunu öldürerek kocası geldiğinde Hurilika'nın yaptığını söyler.

L10. En küçük oğlun zaferi

Evden kovulan Hurilika her gece padişahın bahçesindeki kavun ve karpuzlardan yer. Padişah hırsızın yakalanması için üç oğluna sırayla birer gece nöbet tutturur. Büyük şehzadeler uyuyakalırlar. Kızı küçük şehzade Enver yakalar.

L11. Talihli en genç oğul

Enver ağabeylerine göre daha akıllı ve bilgedir. Komşu memleketin padişahı öldükten sonra yerine Enver'in padişah yapılmasını vasiyet eder. Padişah ölünce Enver komşu memlekete götürülür ve tahta çıkarılır.

L101. Ümit vermeyen kahraman

İki büyük şehzade tarlada nöbet tutarlarken uyuyakalırlar ve hırsızı yakalayamazlar. Enver de nöbet tutmak istediğini babasına söyleyince babası ağabeylerinin yapamadığı işi onun hiç yapamayacağını söyler.

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Anne ve babaları ölünce Hurilika'ya kandeşi Hasan bakmaya başlar.

L111.4.3. Kahraman olan öksüz kardeşler

Hurilika ile Hasan'ın anne ve babaları ölmüştür.

L114.4. Hilekar kahraman

Hurilika, padişahın oğlu Enver ile evlenir. Zeliha, Enver ile padişahın birbirlerine yazdıkları mektupları askerlerden gizlice alarak değiştirir. Padişah değiştirilen mektubun oğlundan geldiğini zannederek gelini Hurilika ve iki çocuğunu saraydan gönderir.

L140. Kötü talih iyiye gider

İftiraya uğradığı için kardeşi tarafından iki kolu kesilip evden atılan Hurilika padişahın küçük oğlu Enver ile evlenir. Hızır iki kolunu getirir ve yerlerine takar.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Küçük şehzade Enver, ağabeylerinin başaramadığı hırsızı yakalama işini başarır.

L161.1. Fakir oğlan ile zengin kızın evlenmesi

Hasan yanında çalıştığı zengin adamın kızı Zeliha ile evlenir.

L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir

Hurilika, şehzade Enver'le evlenir.

L213. Zengine tercih edilen fakir kız

Şehzade Enver, Hurilika ile evlenmek istediğini babasına söyleyince padişah üst tabakadan kızlarla evlenmesini söyler. Enver ısrar ederek Hurilika ile evlenir.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Zeliha tarafından iftiralara maruz kalıp iki kolu kesilerek evden kovulan Hurilika padişahın oğlu Enver ile evlenir. Zeliha yaptığı kötülükler yüzünden öldürülerek cezalandırılır.

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

İftiraya maruz kaldığı için kolları kesilip evden kovulan Zeliha gittiği başka bir şehirde padişahın küçük oğluyla evlenir.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Hurilika ırmaktan geçerken çocuğunu suya düşürür ve kaybeder. Gittiği bir pınarın başında uyur. Hızır ırmağa düşürdüğü çocuğunu ve kızın yıllar önce kesilen kollarını getirip verir. Kolları yerine takarak iyileştirir. Kıza sihirli taşlar verir. Kız bu sihirli taşlar sayesinde imaretlere ve bağlara sahip olur.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Karısını arayan Enver ile kız kardeşini arayan Hasan yolda tesadüfen karşılaşıp tanışırlar. İkisinin de aynı insanı aradıklarını anlarlar ve birlikte aramaya devam ederler.

(T)N711.1.1. Kral (prens) tarlada bulduğu kızla evlenir

Padişahın küçük oğlu Enver, kavun ve karpuz tarlasında bulduğu kızla evlenir.

N734. Erkek ve kız kardeşin tesadüfen karşılaşması

Hasan, yıllar önce evden attığı kız kardeşi Hurilika'yla çölün ortasındaki bir evde karşılaşır.

N761. Çölde umulmadık karşılaşma

Hasan, yıllar önce evden attığı kız kardeşi Hurilika'yla çölün ortasındaki bir evde karşılaşır.

N819.4. Yardımcı olarak olağanüstü tedavi eden insan

Hızır, Hurilika'nın yıllar önce kesilen kollarını getirir. Dua edip tükürükleyerek yerlerine yapıştırır. Kız kollarına kavuşur.

(T)N844.3. Yardımcı Hızır

Hızır, Hurilika'nın ırmağa düşürdüğü oğlunu ve yıllar önce kesilen kollarını getirir. Kolları yerine takıp iyileştirir. Kıza sihirli taşlar verir. Kız bu taşlar sayesinde imaretlere ve bağlara sahip olur.

P10. Krallar

Mektubun oğlundan geldiğini zanneden padişah gelinini ve iki torununu saraydan atmak zorunda kalır.

P11. Kralların seçimi

Padişah ölmeden önce komşu memleketin padişahının oğlu Enver'in yerine kendi yerine padişah olmasını vasiyet eder. Padişah ölünce yerine Enver geçer.

P12. Kralların karakteri

Padişah adil ve merhametli birisidir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Padişah adil ve merhametli birisidir.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Enver, tarlada bulduğu iki kolu olmayan kızla evlenir.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Şehzade Enver karısını ararken, rastladığı Hasan ile arkadaş olur.

P120. Din adamları

Hızır, Hurilika'nın ırmağa düşürdüğü oğlunu ve yıllar önce kesilen kollarını getirir. Kolları yerine takıp iyileştirir. Kıza sihirli taşlar verir. Kız bu taşlar sayesinde imaretlere ve bağlara sahip olur.

P150. Zengin insanlar

Hasan zengin bir adamın yanında çalışmaya başlar. Adam, Hasan'ın çalışmasını beğenince kızını ona verir.

P210. Karı-koca

Hasan karısının yalan söylediğini anlayınca onu terk eder.

P231. Anne ve oğlu

Züleyha kendi oğlunu bıçakla keserek öldürür.

P233. Baba ve oğul

Padişah, oğlu Enver'in Hurilika ile evlenmesine önce karşı çıkar, sonra kabul eder.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Padişahın üç oğlu sırayla tarlada nöbet tutarlar.

P253. Erkek ve kız kardeş

Anne ve babaları ölünce Hurilika'ya kardeşi Hasan bakmaya başlar.

P264. Görümce (yenge, baldız)

Yengesi kendi çocuğunu öldürür ve Hurilika'nın üzerine atar.

P414. Avcı

Hasan zengin kayınpederiyle birlikte avlanmaya gider.

P634. Ziyafetler

Hurilika, kardeşi Hasan ile kocası Enver'e ziyafet verir.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Komşu memleketin padişahı, ölmeden önce yerine akıllı ve bilge olduğu için şehzade Enver'in padişah yapılmasını vasiyet eder. Padişahın vasiyeti yerine getirilir.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Enver çok akıllı ve bilge bir genç olduğu için komşu memlekete padişah yapılır.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Enver padişah, yaptığı hatalardan dolayı pişman olan kayınbiraderini yanına alarak vezir yapar.

Q261.2. İhanet eden eş (kadın) cezalandırılır

Zeliha, görümcesine iftira ettiği için kocası tarafından terk edilir.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Zeliha, padişah ile oğlunun mektuplarını değiştirdiği için ölümle cezalandırılır.

Q297. İftira etme cezalandırılır

Zeliha evin eşyalarını yakarak kocası geldiğinde Hurilika'nın yaktığını söyler. Kendi çocuğunu öldürür ve kocasına, Hurilika'nın öldürdüğünü söyler. Daha sonra askerlerin Enver'e götürdüğü mektubu gizlice değiştirir. Mektuba, karısı Hurilika'nın bir kediyle bir köpek doğurduğunu yazar. Hasan, karısının iftirada bulunduğunu anlayınca onu terk eder. Enver de karısına iftira eden Zeliha'yı öldürtür.

Q411. Ölüm cezası

Enver padişah, Hurilika'ya iftirada bulunan ve kendi mektubunu değiştiren Züleyha'yı öldürterek cezalandırır.

Q431. Sürgün ederek cezalandırma

Çocuğu kardeşi Hurilika'nın öldürdüğünü zanneden Hasan onu evden kovar.

Q451.1. Ceza olarak eller kesilir

Hasan, kız kardeşi Hurilika'nın suçlu olduğuna inanır ve kızın iki kolunu keserek evden kovar.

Q451.9. Ceza olarak kadının göğüslerinin kesilmesi

Zeliha, Enver'in babasına yazdığı mektubu gizlice değiştirir. Yerine, Hurilika'nın iki göğsünün de kesilip saraydan kovulmasını yazar.

R131. Kaybolan veya terk edilen çocuğun kurtarılması

Hurilika ırmaktan geçerken oğlu suya düşer ve kaybolur. Çocuğu daha sonra Hızır getirip annesine teslim eder.

R133. Kaybolmuş kadın kurtarılır

Padişahın küçük oğlu Enver, kavun ve karpuz tarlasında bulduğu kızı saraya götürür.

S12.2. Zalim anne çocuğunu öldürür

Züleyha görümcesi Hurilika'yı suçlamak için kendi çocuğunu bıçakla keserek öldürür.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Hasan, kız kardeşi Hurilika'nın suçlu olduğuna inanarak iki kolunu kesip evden kovar.

S118. Keserek öldürme

Zeliha kendi oğlunu bıçakla keserek öldürür.

S161. Kollarını keserek sakat bırakma

Hasan, kız kardeşi Hurilika'nın suçlu olduğuna inanır ve kızın iki kolunu keserek evden kovar.

S450. Toplumdan atılmış kadının kaderi

Hurilika yengesi Zeliha tarafından iftiraya uğradığı için iki kolu kesilerek evden kovulur. Kız padişahın küçük oğluyla evlenir. Zeliha, padişah ile oğlunun birbirlerine yazdıkları mektupları değiştirir. Hurilika bunun üzerine saraydan da kovulur. Kıza Hızır yardım eder ve kalacak bir yer bulur.

S451. Toplumdan atılmış kadın sonunda kocası ve çocuklarıyla birleşir

İftiralara maruz kaldığı için iki çocuğuyla birlikte saraydan atılan Hurilika bir sürü macera yaşadıktan sonra tekrar kocasına kavuşur.

S453. Toplumdan atılmış kadına sihirbaz yardım eder

Hurilika iki çocuğuyla birlikte saraydan kovulur. Çocuğun birisini suya düşürür ve kaybeder. Hızır, daha önceden kesilmiş iki kolunu çocuğu bulup getirir. Kollarını yerlerine yapıştırarak iyileştirir. Kadına sihirli taşlar verir. Kadın bunlar sayesinde ırmağı geçer ve bir ev sahibi olur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Enver, Hurilika'yı görür görmez ona âşık olur.

T71. Aşkta kadının hakir görülmesi

Şehzade Enver, tarlada bulduğu kızla evleneceğini söyleyince padişah kabul etmez. Üst tabakadan kızlarla evlenmesi gerektiğini söyler.

T72. Kadın hakir görüldükten sonra (aşkı) kazanır

Şehzade Enver babası ilk önce karşı çıksa da Hurilika ile evlenir.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Şehzade Enver tarlada bulduğu kıza âşık olur.

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Şehzade Enver, tarlada bulduğu kızla evlenir.

T135. Düğün merasimi

Şehzade Enver kırk gün kırk gece düğünle Hurilika ile evlenir.

T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma

Hasan, karısı Züleyha'nın iftiracı birisi olduğunu anlayınca onu terk eder.

T512.6. Spermle hamile kalma

Şehzade Enver, Hurilika ile evlendikten sonra karısı hamile kalır.

T551. Çocuk ve olağanüstü organları

Hurilika altın kâküllü bir oğlan ile altın kâküllü bir kız doğurur.

T587. İkizlerin doğumu

Hurilika bir oğlan ile bir kız doğurur.

T685.2. İkizlerin düşmanı

Şehzade Enver başka bir memleketteyken karısı bir oğlan ile bir kız doğurur. Padişah ile şehzadenin birbirlerine yazdıkları mektupları Züleyha değiştirir. Mektuba, karın bir kediyle bir köpek doğurdu diye yazar. Padişaha gelen mektuba ise Hurilika ile çocuklarının saraydan kovulmasını yazar.

T685.1. İkizlerin maceraları

Hurilika iki çocuğuyla birlikte saraydan kovulur. Bir ırmaktan geçerken oğlunu suya düşürür ve kaybeder. Bir süre sonra oğlanı Hızır getirip annesine teslim eder. Hızır onlara yaşamaları için imaretler ve bağlar temin eder. İkizler, anneleriyle birlikte çölün ortasındaki bu imaretlerde büyürler.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Şehzade Enver ile padişah yüz yüze gelince mektuplarının birisi tarafından değiştirildiğini anlarlar. Olayı araştırırlar ve Zeliha'nın yaptığını öğrenirler.

V50. Dua

Hızır, Hurilika'nın kesik kollarını yerine takarken dua eder.

V52. Duanın esrarengiz gücü

Hızır, Hurilika'nın kollarını yerine takıp dua edince kız eski sağlığına kavuşur.

(T)V206. Hz. Hızır

Hızır, kızın suya düşürdüğü oğlunu getirip verir. Yıllar önce kesilen kollarını yerine takar ve iyileştirir. Hurilika'ya sihirli taşlar verir. Kız bu taşlar sayesinde imaretler ve bağlara sahip olur.

V254. Selamlaşma

Hurilika, Hızır'a selam verir.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Züleyha kendi çocuğunu öldürerek suçu Hurilika'nın üzerine atar. Padişah ile oğlunun birbirlerine yazdıkları mektupları değiştirir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda doğu memleketlerinden birinde Ahmetcan adında bir tüccar varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Enver padişah, Hasan vezir, Hurilika ise padişahın bilge karısı olarak ömür sürmüşler, murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi iki ağız söz de Hurilika'dan dinleyin. Enver çöllerde gidedursun, iki ağız söz de Hurilika'nın ağabeyi Hasan'dan dinleyin. Hurilika bu tatlı nimetler içinde yaşayıversin, şimdi iki ağız söz de Enver'den dinleyin.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, belirtilen şehre ulaşmış. Günlerce yol yürümüşler, az gitmişler uz gitmişler ve Hurilika'nın kaldığı yere gelmişler. Az gitmişler uz gitmişler, şehre ulaşmışlar.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aylar yıllar geçmiş. Aradan epeyce bir zaman geçmiş.

Z65. Renk formülleri

Siyah (kara): Kara göz

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç oğul, üçüncü gün

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi taş, yedi ark

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz gün, dokuz ay, dokuz saat

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

Kırk bir taş

(T)Z102. Ölüm sembolü kanlı bıçak

Züleyha gece yarısı kendi çocuğunu bıçakla kesip öldürür ve kanlı bıçağı Hurilika'nın yastığının içine saklar. Kocası eve geldiğinde çocuğu Hurilika'nın öldürdüğünü, bıçağı da yastığının içine sakladığını söyler.

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Padişahın üç oğlu sırayla tarlada nöbet tutarlar.

1.58. Vezirveççe

a. Masalın Özeti:

1. Padişahın, bilge vezir, Sohbay ve Çohbay olmak üzere üç veziri vardır. Padişah, bilge veziri daha çok sevmektedir. Diğer iki vezir, bilge veziri yok etmenin çarelerini aramaya başlarlar.

2. Padişah, iki vezirinin fikriyle, bilge veziri altın balık getirmesi için gönderir. Karısı hamile olan bilge vezir, ırmağın kıyısında beklerken ölür.

3. Bilge vezirin bir oğlu olur. Adını Vezirveççe koyarlar. Vezirveççe gider, altın balığı tutar, padişaha getirir.

4. İki vezir, altın balığa altın havuz gerektiğini söyleyince padişah, Vezirveççe'yi görevlendirir. Vezirveççe yola çıkar.

5. Vezirveççe yaşlı bir adamın yardımıyla altı peri kızına ulaşır. Periler padişahının kızı, oğlanı periler bağına götürür. Altın havuzu vererek devleriyle birlikte Vezirveççe'yi gönderir.

6. İki vezir, altın balığa ve altın havuza sahip olan padişahın, Gümüş kızı da alması gerektiğini söylerler. Padişah, Vezirveççe'yi gönderir.

7. Vezirveççe yolda giderken, olağanüstü özelliklere sahip üç pehlivanla arkadaş olur. İki kuşun yardımıyla, Gümüş kızı bulurlar. Gümüş kız, kendisini almak isteyenlerin, önce padişah babasından izin almaları gerektiğini söyler.

8. Vezirveççe ile üç pehlivan, padişahın yanına giderler. Padişah üç şart koşar. Vezirveççe, pehlivanların yardımıyla şartları yerine getirir ve Gümüş kızı alıp memleketine döner.

9. Gümüş kız padişah ile iki vezirini öldürür. Vezirveççe ile evlenir.

b. Masaldaki Motifler:

B102.4. Altın balık

Vezirveççe altın balığı yakalayıp padişaha getirir.

B122.1. Nasihat eden kuş

Ötücü kuşlar, Gümüş kız kılıç çekse de korkmamalarını söyler.

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

İki ötücü kuş Gümüş kızın yerini söylerler.

B131. Gerçeği söyleyen kuşlar

İki ötücü kuş Gümüş kızın yerini söylerler.

B143. Kehanet gösteren kuş

İki ötücü kuş, Gümüş kızın padişah ile değil de padişahın gönderdiği yiğitle evleneceğini önceden söylerler.

B151.2. Yol gösteren kuş

Dağ pehlivanı Gümüş kızın yerini iki ötücü kuştan öğrenir.

(T)B164.2. Akıl veren kuş

İki ötücü kuş, Gümüş kız kılıç çekse de korkulmaması gerektiğini söylerler.

B211.3. Konuşan kuş

İki ötücü kuş birbirleriyle konuşurlar.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Dağ pehlivanı iki ötücü kuşun konuşmasını anlar.

B450. Yardımcı kuşlar

İki kuş Vezirveççe ile arkadaşlarına Gümüş kızın yerini söyler.

C225. Belirli meyveleri yeme yasağı

Yaşlı adam Vezirveççe'ye periler bağındaki nakışlı meyveden yememesini söyler.

C920. Yasağın ihlali sonucu ölüm

Vezirveççe, yaşlı adamın yeme dediği nakışlı meyveden yiyince ölür.

D52.2. Çirkin adam yakışıklı olur

Aksakallı ihtiyar Vezirveççe'nin alnını sıvazlayınca oğlan yakışıklı ve güzel bir yiğide dönüşür.

D154.2. İnsanın güvercine dönüşmesi

Vezirveççe güvercine dönüşerek perilerle birlikte uçup gider.

D400. Dönüşümün diğer şekilleri

Altı güvercin altı peri kızına dönüşürler.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Güvercine dönüşen Vezirveççe tekrar insana dönüşür.

D641.4. Diğer dünyaya seyahat etmek için dönüşüm

Vezirveççe güvercine dönüşerek periler bağına gider.

D670. Büyü kuvvetiyle uçma

Vezirveççe güvercine dönüşerek uçar.

D810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi

Gümüş kız sihirli saçından koparıp Vezirveççe'ye verir.

D812.5. Sihirli obje periden alınır

Peri kızı sihirli saçından koparıp Vezirveççe'ye verir.

D961. Sihirli bahçe

Vezirveççe bir güvercine dönüşerek perilerin bağına gider. Bağa konar konmaz bayılır.

D965. Sihirli bitki

Vezirveççe periler bağındaki yasaklanan meyveden yiyince ölür. Peri kızı gelip bir ot koklatır ve Vezirveççe yeniden dirilir.

D981. Sihirli meyve

Vezirveççe periler bağındaki yasaklanan nakışlı meyveden yiyince ölür.

D991. Sihirli kıl, saç

Vezirveççe, peri kızının verdiği saçı yakınca peri kızı gelir. Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya salıp yakınca kuyular altınla dolar.

D1071.0.1. Sihir vasıtasıyla mücevher üretilmesi

Vezirveççe Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya sarkıtıp yakınca kuyular altınla dolar.

D1454.1. Saç hazine üretir

Vezirveççe, Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya salıp yakınca kuyular altınla dolar.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Peri kızı bir otu koklatınca Vezirveççe yeniden dirilir.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Periler güvercine dönüşebilmektedirler.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Vezirveççe, Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya sarkıtıp yakınca kuyular altınla dolar. Gümüş kız uçabilmektedir.

D1860. Sihirli güzelleştirme

Aksakallı ihtiyar Vezirveççe'nin alnını sıvazlayınca oğlan yakışıklı ve güzel bir yiğide dönüşür.

D2060. Sihirle ölüm veya vücudun bir kısmının yaralanması

Vezirveççe periler bağındaki yasak nakışlı meyveyi yiyince ölür.

D2102. Altın büyülü bir şekilde üretilir

Vezirveççe Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya sarkıtıp yakınca kuyular altınla dolar.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Devler kırk katlı imaret ile altın havuzu göz açıp kapayıncaya kadar padişahın sarayının avlusuna getirirler.

D2135. Sihirle havada seyahat

Devler kırk katlı imaret ile altın havuzu göz açıp kapayıncaya kadar padişahın sarayının avlusuna getirirler.

D2178. Sihirle nesneleri üretme

Vezirveççe Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya sarkıtıp yakınca kuyular altınla dolar.

E1. Yaşama dönen kişi

Peri kızı bir otu koklatınca Vezirveççe yeniden dirilir.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Peri kızı bir otu koklatınca Vezirveççe yeniden dirilir.

E105. Bitkiler tarafından diriltme

Peri kızı bir otu koklatınca Vezirveççe yeniden dirilir.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Vezirveççe altın havuzu ve Gümüş kızı getirmek için sefere çıkar.

F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir

Gümüş kızı getirmeye giden Vezirveççe büyük bir ırmakla karşılaşır. Derya pehlivanı ırmağın üzerinde köprü olur ve Vezirveççe ırmaktan geçer.

F150. Başka dünyaya giriş

Vezirveççe altın havuzu getirmek için periler bağına gider. Gümüş kızı getirmek için de başka bir dünyaya gider.

F156. Başka dünyaya açılan kapı

Dağ pehlivanı büyük bir taşı kaldırınca Gümüş kızın kaldığı mağaraya bir koridor açılır.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Perilerin bağı olağanüstü güzelliktedir ve her türlü meyve bulunmaktadır. Bağda kırk katlı imaretler ve altın havuz vardır.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Vezirveççe, periler bağının ağzına kadar dünyadaki her çeşit yiyecekle dolu olduğunu görür. Hepsinin tadına bakar.

F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar

İki ötücü kuş Gümüş kızın yerini söylerler.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Devler ellerinde değirmen taşlarıyla oynayarak gelirler.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Perilerin bağı olağanüstü güzelliktedir. Her türlü meyve bulunmaktadır. Yenildiğinde insanı öldüren nakışlı bir meyve vardır.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Perilerin bağı olağanüstü güzelliktedir. Her türlü meyve bulunmaktadır. Yenildiğinde insanı öldüren nakışlı bir meyve ile kırk katlı imaretler, altın havuz vardır.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler bağda yaşamaktadırlar.

F234.1.15.2. Güvercin şeklindeki peri

Periler güvercine dönüşerek uçarlar.

F236.1.1. Kırmızı elbiseli periler

Periler padişahının kızının gömleği kırmızıdır.

F243. Perilerin yiyecekleri

Vezirveççe, periler bağının ağzına kadar dünyadaki her çeşit yiyecekle dolu olduğunu görür. Hepsinin tadına bakar.

F251.1.2. İyi periler

Peri kızı Vezirveççe'yi tekrar diriltir ve istediği altın havuzu verir.

F252.2. Peri prenses

Periler padişahının kızı, Vezirveççe'yi kendi bağına götürür.

F265. Perilerin yıkanması

Periler soyunarak suya girip yıkanırlar.

F282. Periler havada seyahat ederler

Periler güvercine dönüşerek uçarlar.

F302.4.2.1. Adam perinin elbiselerini çaldığı zaman güç elde eder

Periler soyunarak suya girip yıkanırlar. Periler padişahının kızının elbiselerini alan Vezirveççe, ona istediği şeyleri yaptırır.

F303. Ölümlülerin düğünü ve peri

Peri kızı, Vezirveççe'nin düğününe gelir ve düğünü idare eder.

F320. Periler insanları periler ülkesinden kendi ülkelerine götürürler

Peri kızı, Vezirveççe'yi devleriyle kendi ülkesine gönderir.

F341. Periler istenilen her şeyi verirler

Periler, padişaha götürmesi için Vezirveççe'ye kırk katlı imaret ile altın havuz verirler. Peri kızı Vezirveççe'ye saçından bir tel verir.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Peri kızı Vezirveççe'yi tekrar diriltir ve istediği altın havuzu verir.

F379.1. Periler ülkesinden dönüş

Vezirveççe'yi perilerin bağından kendi ülkesine devler getirirler.

F393. Ölümlüler arasına perilerin ziyareti

Peri kızı, Vezirveççe'nin düğününe gelir ve düğünü idare eder.

F398. Periler saç yakılarak çağrılır

Vezirveççe, peri kızının verdiği saçı yakınca peri kızı gelir.

F531.0.3. Olağanüstü büyüklükte erkek insan nesli

Dağ pehlivanı başını bir dağa ayaklarını başka bir dağa uzatarak yatar. Ayağa kalkınca başı göğe değmektedir. Geyik pehlivanı ile Derya pehlivanı da çok uzun boyludurlar. Geyik pehlivanı yan üstü yattığında geyikler dağdan kaçacak bir yer bulamazlar. Derya pehlivanı başını ırmağın bir kıyısına ayaklarını da öbür kıyısına uzatarak yatar ve diğerleri onun üzerinden geçerler.

F531.3.13. Devler çok büyük yükler taşır

Devler kırk katlı imareti ve altın havuzu göz açıp kapayıncaya kadar padişahın sarayının avlusuna getirirler. İkinci sefer ellerinde büyük değirmen taşlarıyla oynayarak gelirler.

F531.6.3.2. Devler periler ülkesinde yaşar

Devler, periler padişahının bağında yaşamaktadırlar.

F533. Olağanüstü uzun adam

Dağ pehlivanı başını bir dağa ayaklarını başka bir dağa uzatarak yatar. Ayağa kalkınca başı göğe değmektedir. Geyik pehlivanı ile Derya pehlivanı da çok uzun boyludurlar.

Geyik pehlivanı yan üstü yattığında geyikler dağdan kaçacak bir yer bulamazlar. Derya pehlivanı başını ırmağın bir kıyısına ayaklarını da öbür kıyısına uzatarak yatar ve diğerleri onun üzerinden geçerler.

F555. Olağanüstü saç

Vezirveççe, peri kızının verdiği saçı yakınca peri kızı gelir. Gümüş kızın verdiği saçın iki ucunu iki kuyuya salıp yakınca kuyular altınla dolar.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Gümüş kız yattığında kırk gün uyumaktadır. Kırk günden önce uyandırılırsa insanlıktan çıkacaktır.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Derya pehlivanı ırmağın suyunun yarısını çekerek içine alır. Geyik pehlivanı bir anda beş on geyik yakalar.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Gümüş kız olağanüstü güzelliktedir.

F601.1. Kahramana görevinde yardım eden olağanüstü arkadaşlar

Vezirveççe, padişahın şartlarını yerine getirme işinde olağanüstü hünerleri olan arkadaşlarının yardımını görür. Padişahın koşucusu olan çobanla Geyik pehlivanı yarışır ve kazanır. Vezirveççe'nin içinde ateş yakılan evde sabaha kadar kalmasına Derya pehlivanı yardım eder. Irmağın suyunun yarısını içine çeker ve evde soğutma yapar.

F612.1. Güçlü kahraman çok istekli olduğu için evinden ayrılır

Vezirveççe, annesinin bütün ısrarına rağmen babasını bulmak için evden ayrılır.

F624.2. Büyük taşları kaldıran adam

Dağ pehlivanı büyük bir kayayı kaldırıp kenara koyar ve Gümüş kızın kaldığı mağaranın yolunu açar.

F632. Mitolojik yiyecekler

Periler bağındaki nakışlı meyve zehirlidir. Vezirveççe yiyince ölür.

F660. Olağanüstü hünerler

Geyik pehlivanı bir anda beş on geyik yakalar. Derya pehlivanı da bir sürü balık yakalar.

F681. Mükemmel koşucu

Geyik pehlivanı geyiklerden daha hızlı koşmaktadır. Padişahın koşucusu olan çobanı da yarışmada geçer.

Ahmet Tekadım bir adımda bir gece gündüzlük yol alabilmektedir.

F717.1. Altınla kaplı havuz

Perilerin bağında altın havuz vardır.

F813. Olağanüstü meyveler

Vezirveççe periler bağındaki nakışlı meyveden yiyince ölür.

F815. Olağanüstü bitkiler

Peri kızı bir otu koklatınca Vezirveççe tekrar dirilir.

F818. Olağanüstü bahçe

Perilerin bağı olağanüstü güzelliktedir. Her türlü meyve bulunmaktadır. Yenildiğinde insanı öldüren nakışlı bir meyve ile kırk katlı imaretler, altın havuz vardır.

G130. Büyük devlerin alışkanlıkları

Devler değirmen taşlarıyla oynamaktadırlar.

G157. Devasa dev şaşılacak derecede hızlıdır

Devler, periler bağındaki kırk katlı imaretle altın havuzu göz açıp kapayıncaya kadar padişahın sarayının avlusuna getirirler.

H328. Evlilikte dayanıklılık testi

Padişah, kızını içinde ateş yakılan zindanda ertesi güne kadar bekleyene verecektir.

H331.5. Adaylık yarışması: koşu

Padişah, kızını almak isteyen yiğitleri, koşucusu olan çobanla yarıştırır. çobanla Geyik pehlivanı yarışır ve onu geçer.

H511.1. Prenses üç görevin üstesinden gelene verilecektir

Padişahın kızını alabilmenin üç şartı vardır.

a) İki kuyuyu altınla doldurmak,
b) Çobanla birlikte yola çıkıp ondan önce ırmaktan su getirmek,
c) İçinde ateş yakılan zindanda ertesi güne kadar beklemek.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, akıllı vezirinden altın balık getirmesini ister. Vezirveççe'den de altın havuz ve Gümüş kızı getirmesini ister.

H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler

Vezirveççe, babasının kırk gün bekleyip yakalayamadığı altın balığı yakalayıp padişaha götürür.

H971. Görevlerin yaşlı adamın yardımıyla yerine getirilmesi

Vezirveççe altın havuz ile Gümüş kızı getirme görevini yaşlı adamın, peri kızlarının, devlerin, Dağ pehlivanın, Geyik pehlivanın ve Derya pehlivanının yardımıyla başarır.

H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi

Vezirveççe altın havuz ile Gümüş kızı getirme görevinde yaşlı adamın, peri kızlarının, devlerin, Dağ pehlivanın, Geyik pehlivanın ve Derya pehlivanının yardımlarını görür.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Vezirveççe altın havuz ile Gümüş kızı getirme görevinde yaşlı adamın, peri kızlarının, devlerin, iki kuşun, Dağ pehlivanın, Geyik pehlivanın ve Derya pehlivanının yardımlarını görür.

H1020. Tabiatın kanunlarına aykırı vazifeler

Padişah akıllı vezirden altın balık getirmesini ister.

H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler

Padişahın kızını alabilmenin şartlarından ikisi:

a) İki kuyuyu altınla doldurmak,

b) İçinde ateş yakılan zindanda ertesi güne kadar beklemektir.

H1090. Olağanüstü sürat gerektiren vazifeler

Padişah, kızını almak isteyen kişinin, olağanüstü hızla koşan çobandan önce ırmaktan su getirmesi gerektiğini söyler.

H1109.1. Cadıdan daha hızlı bir şekilde çok uzak kaynaktan su getirme

Padişah, kızını almak isteyen kişinin, olağanüstü hızla koşan çobandan önce ırmaktan su getirmesi gerektiğini söyler. Çobanla Geyik pehlivanı yarışır ve onu geçer.

H1150. Görev: Çalma, elde etme veya katletme

Padişah, Vezirveççe'den Gümüş kızı getirmesini ister.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah, akıllı vezirinden altın balık getirmesini ister. Vezirveççe'den de altın havuz ve Gümüş kızı getirmesini ister.

H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır

İki tembel vezir, akıllı veziri kıskanırlar ve ondan kurtulmak için padişahın, akıllı veziri altın balık getirmesi için sefere göndermesini sağlarlar.

H1214. Hayvan dillerini bilen kahramanın teşvikiyle yapılan araştırma

Dağ pehlivanı iki kuştan Gümüş kızın yerini öğrenir ve Vezirveççe'ye söyler. Vezirveççe söylenilen yere gider ve kızı bulur.

H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam

Yaşlı adam, Vezirveççe'ye perilerle nasıl irtibat kuracağını öğretir.

H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler

Vezirveççe altın havuz ile Gümüş kızı getirme görevinde yaşlı adamın, peri kızlarının, devlerin, Dağ pehlivanın, Geyik pehlivanın ve Derya pehlivanının yardımlarını görür.

H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur

İki kuş Vezirveççe ile arkadaşlarına Gümüş kızın yerini söyler.

H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir

Vezirveççe altın havuzu getirince Gümüş kızı getirmesi için bir kere daha görevlendirilir.

H1250. Öbür dünyada araştırma

Vezirveççe altın havuzu getirmek için periler bağına gider.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Vezirveççe, Gümüş kızı getirmek için onun babası olan padişahın memleketine gider.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Vezirveççe, Gümüş kızı getirmek için onun babası olan padişahın memleketine gider.

(T)H1331.10. Olağanüstü balık üzerine araştırma

Akıllı Vezir ile vezirin oğlu altın balığı araştırırlar.

H1385.7. Kaybolan babanın araştırılması

Vezirveççe, altın balık avlamak için gidip dönmeyen babasını araştırmak için yola çıkar.

H1563. Hüner imtihanı

Dağ pehlivanı, Geyik pehlivanı ve Derya pehlivanı değişik hünerlerini kullanarak padişahın şartını yerine getirirler Vezirveççe kızı alır.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Yaşlı adam periler bağındaki nakışlı meyveden yememesini söyler Vezirveççe'ye. Oğlan yiyince ölür.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Dağ pehlivanı Gümüş kızın yerini iki ötücü kuştan öğrenir.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Yaşlı adam, Vezirveççe'ye perilerle nasıl irtibat kuracağını öğretir.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Vezirveççe, yaşlı adamın yeme dediği nakışlı meyveden yiyince ölür.

J1020. Birleşmenin gücü

Farklı hünerlere sahip olan arkadaşlarının yardımıyla Vezirveççe padişahın şartlarını yerine getirir.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Padişahın üç veziri vardır. Sohbay ve Çohbay tembel, diğeri akıllı ve çalışkandır. Padişah akıllı vezirini üstün tuttuğu için diğerleri onu kıskanırlar ve ölmesi için plan yaparlar. Akıllı vezirin kırk gün içerisinde altın balık yakalayıp gelmesi için padişahı kandırırlar. Akıllı vezir altın balığı ararken ölür.

K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler

Padişahın üç veziri vardır. Sohbay ve Çohbay tembel, diğeri akıllı ve çalışkandır. Padişah akıllı vezirini üstün tuttuğu için diğerleri onu kıskanırlar ve ölmesi için plan yaparlar. Akıllı vezirin kırk gün içerisinde altın balık yakalayıp gelmesi için padişahı kandırırlar. Akıllı vezir altın balığı ararken ölür.

K2220. Hain rakipler

Sohbay ve Çohbay adındaki iki vezir akıllı veziri kıskanırlar ve onun ölmesi için bir plan yaparlar. Padişahı kandırarak altın balık yakalayıp getirmesi için akıllı veziri göndertirler. Akıllı vezir altın balık ararken ölür.

K2248. Hain vezir

Sohbay ve Çohbay adındaki iki vezir akıllı veziri kıskanırlar ve onun ölmesi için bir plan yaparlar. Padişahı kandırarak altın balık yakalayıp getirmesi için akıllı veziri göndertirler. Akıllı vezir altın balık ararken ölür.

L114.4. Hilekar kahraman

Padişahın üç veziri vardır. Sohbay ve Çohbay tembel, diğeri akıllı ve çalışkandır. Padişah akıllı vezirini üstün tuttuğu için diğerleri onu kıskanırlar ve ölmesi için plan yaparlar. Akıllı vezirin kırk gün içerisinde altın balık yakalayıp gelmesi için padişahı kandırırlar. Akıllı vezir altın balığı ararken ölür.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Akıllı vezirin ve oğlu Vezirveççe'nin ölmesi için planlar yapan iki vezir öldürülürler.

M331. Prensesin prensle evleneceğine dair kehanet

İki ötücü kuş, Gümüş kızın padişah ile değil de Vezirveççe ile evleneceğini önceden söylerler.

M369.2. Aşk ve evlilikle ilgili kehanet

İki ötücü kuş, Gümüş kızın padişah ile değil de Vezirveççe ile evleneceğini önceden söylerler.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

İki ötücü kuş, Gümüş kızın padişah ile değil de Vezirveççe ile evleneceğini önceden söylerler. Söylenilen şeyler sonradan gerçekleşir.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

İki vezir, Vezirveççe'nin ölmesi için değişik planlar yaparlar. Padişahı kandırarak Vezirveççe'yi yapılması mümkün olmayan işlerle görevlendirirler. Böylece Vezirveççe'nin ölüp gideceğini düşünürler fakat oğlan bütün görevleri başarır.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Yolda tesadüfen karşılaştığı üç pehlivan Vezirveççe'yi amacına ulaştırırlar.

N203. Şanslı insan

Vezirveççe'nin attığı tora altın balık takılır.

N451. Hayvanın (cinin) konuşmasına kulak misafiri olarak öğrenilen sır

Dağ pehlivanı birbirleriyle konuşan iki kuşu dinleyerek Gümüş kızın yerini öğrenir.

N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar

Vezirveççe'nin ırmağa attığı tora altın balık takılır.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Vezirveççe kendisine yardım edecek olan üç pehlivan ile yolda tesadüfen karşılaşır.

N812. Yardımcı dev

Devler kırk katlı imaret ile altın havuzu padişahın sarayının avlusuna getirirler.

N815. Yardımcı peri

Peri kızı Vezirveççe'yi tekrar diriltir ve istediği altın havuzu verir.

N820. Yardım eden insanlar

Dağ pehlivanı, Geyik pehlivanı ve Derya pehlivanı padişahın şartlarını yerine getirmesi için Vezirveççe'ye yardım ederler.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam, Vezirveççe'ye perilerle nasıl irtibat kuracağını öğretir.

N831. Yardımcı kız

Gümüş kız Vezirveççe'ye sihirli saç verir. Oğlan bu sihirli saç sayesinde padişahın birinci şartını yerine getirir.

N835. Yardımcı güçlü adam

Dağ pehlivanı büyük bir kayayı kaldırıp kenara koyar ve Gümüş kızın kaldığı mağaranın yolunu açar.

P10. Krallar

Padişah altın balık getirmesi için akıllı vezirini, altın havuz ile Gümüş kızı getirmesi için de vezirin oğlunu görevlendirir.

P12. Kralların karakteri

Padişah ahmak birisidir.

P16. Kralın saltanatının sonu

Gümüş kız, kendisini almak isteyen padişah ile iki hain vezirini öldürür.

P40. Prensesler

Melike Gümüş kız, kendisiyle evlenmek isteyen padişah ile iki hain vezirini öldürür.

P110. Karalın vezirleri

Padişahın üç veziri vardır. Sohbay ile Çohbay tembeldirler. Diğeri ise akıllı ve çalışkandır.

P231. Anne ve oğlu

Annesi, sefere çıkmaması konusunda Vezirveççe'ye nasihatlerde bulunur.

P234. Baba ve kız

Padişah, kızını şartları yerine getiren Vezirveççe'ye verir.

P412. Çoban

Padişahın hızlı koşan çobanı Geyik pehlivanıyla yarışır.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Gümüş kız, akılı vezir ve Vezirveççe'yi öldürmek için planlar yapan Sohbay ve Çohbay vezirleri öldürür.

Q281. Nankörlük cezalandırılır

Padişah, akıllı ve çalışkan vezirini altın balık getirmesi için gönderir. Ona kırk gün mühlet verir. Aksi halde öldüreceğini söyler. Akıllı vezir sefere çıkar ve bir daha geri dönemez. Gümüş kız da padişahı öldürür.

Q411. Ölüm cezası

Gümüş kız, kendisini almak isteyen padişah ile iki hain vezirini öldürür.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Gümüş kız padişah ile iki hain vezirinin başlarını keserek öldürür.

R45.3. Mağaraya hapsetme

Gümüş kız mağaraya hapsedilmiştir.

R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması

Vezirveççe ve arkadaşları Gümüş kızı mağarada bulup saraya götürürler.

S133. Kafasını uçurarak öldürme

Gümüş kız padişah ile iki hain vezirinin başlarını keserek öldürür.

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Melike Gümüş kız, akıllı vezirin oğluyla evlenir.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızını alabilmenin üç şartı vardır.

a) İki kuyuyu altınla doldurmak,
b) Çobanla birlikte yola çıkıp ondan önce ırmaktan su getirmek,
c) İçinde ateş yakılan zindanda ertesi güne kadar beklemek.

T131.1. Evliliğin gerekliliğini akrabaların kabul etmesi gerekmektedir

Gümüş kız, kendisini almak isteyen kişinin önce babasından istemesi gerektiğini söyler Vezirveççe'ye.

T135. Düğün merasimi

Vezirveççe kırk günlük düğün yaparak Gümüş kızla evlenir. Peri kızı da gelir ve düğünü kendisi idare eder.

T596. Çocuğa ad verme

Altın balık getirmek için sefere çıkan vezir, karısına "Kız doğurursan adını kendin koyarsın. Oğlan doğurursan adını Vezirveççe koy" diyerek gider. Kadın bir oğlan doğurur ve adını Vezirveççe koyar.

T615. Doğaüstü büyüme

Vezirveççe bir günde bir yaş, iki günde iki yaş büyür. Böylece bir yıl geçmeden, bir insana vursa iki defa yuvarlatacak kadar çok güçlü olur.

U210. Kötü yönetici, kötü ceza

Ahmak padişah hain vezirlerinin oyununa gelir ve akıllı vezirini altın balık getirmesi için görevlendirir. Vezire kırk gün mühlet verir. Aksi halde öldüreceğini söyler. Sefere çıkan akıllı vezir ölür.

(T)V56. Namaz kılmak

Altın balık yakalamak için ırmağın kıyısında kırk gün bekleyen akıllı vezir sabahtan akşama kadar namaz kılar.

(T)V56.1.1. Sabah namazı

Padişah sabah namazını kılmak için avluya çıkar.

W154. Nankörlük

Padişah, akıllı ve çalışkan vezirini altın balık getirmesi için gönderir. Ona kırk gün mühlet verir. Aksi halde öldüreceğini söyler. Akıllı vezir sefere çıkar ve bir daha geri dönemez.

W181. Kıskançlık

Padişahın üç veziri vardır. Sohbay ve Çohbay adında iki vezir tembeldirler. Padişah onları kara ekmek ve sulu yemekle besler. Çalışkan ve akıllı vezirini ise beyaz ekmek ve pilavla besler. İki vezir akıllı veziri kıskanırlar ve onun ölmesi için bir plan yaparlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Tekerlemeli Giriş Formeli

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, kurt aşçı iken, tilki muhafız iken, sülün kırmızı iken, kuyrukları uzun iken, taştan taşa atlamış iken, ayakları kırılmış iken, eski zamanlarda bir padişahın üç veziri varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Vezirveççe ile Gümüş kız murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi onu bırakıp azıcık iki ağız söz de evinden dinleyin.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Vezirveççe çok yürümüş, çöllerde az gitmiş uz gitmiş, çok uzak yerlere varmış.

(T)Z64.1. Deyimler

Kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olacak yer

Z65. Renk formülleri

Kırmızı: Kırmızı gömlek

Beyaz (ak): Ak sakal, beyaz ekmek

Siyah (kara): Kara ekmek

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç vezir, üç şart

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz gün

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, kırkıncı gün, kırk tandır ekmeği, kırk deve mal, kırk katlı imaret, kırk katlı evin kırkıncı katı, kırk dev, kırk kat

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün

Z292. Kahramanın ölümü

Vezirveççe yasak olan nakışlı meyveden yiyince ölür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Vezirveççe her seferinde kendisine verilen zor görevleri başarır ve geri döner.

1.59. Erkence

a. Masalın Özeti:

1. Padişah, üç oğlunu da bir adamın kızlarıyla evlendirmek ister fakat üç kız kardeş bulamazlar.

2. Padişah bir gün avlanırken, kuşçusu, padişahın kuşunu kaybeder. Padişah, kuşu bulması için, kuşçuya kırk gün mühlet verir. Kuşçu yola çıkar.

3. Kuşçu, Nadir Elbeyi adında birisinin sarayına gider. Kuşu orada bulur. Bu adamın aynı zamanda üç kızı vardır.

4. Kuşçu, kuşu getirip padişaha verir. Üç kızı olan adamdan bahseder. Padişah, adama dünürcü gönderir. Daha sonra adamın istediği başlık parasını tedarik eden padişah, gelinlerini getirmeye gider.

5. Padişahlığı, küçük oğlu Erkence'ye teslim eder. Erkence, dönüşte ilk gün çok sıcak olacağını, ikinci gün şiddetli fırtına çıkacağını, üçüncü gün çok soğuk olacağını; buna rağmen geri dönmemeleri gerektiğini söyler padişaha.

6. Padişah, iki oğlu ve adamlarıyla birlikte gelinleri alıp geri döner. İlk gün sıcak olur, ikinci gün fırtına çıkar. Onlar yola devam ederler.

7. Üçüncü gün çok soğuk olunca, geri dönüp bir kaleye sığınırlar. Kalenin kapıları kapanır ve içerde kalırlar.

8. Kalenin sahibi olan dev, küçük oğlu Erkence'yi almak şartıyla, padişah ve adamlarını serbest bırakır. Erkence kendiliğinden çıkıp gelir.

9. Dev, Savun padişahın kızı Hanayim'i getirmesi şartıyla, Erkence'yi serbest bırakacağını söyler. Erkence yola çıkar.

10. Bir çiftçi ile bir çobana rastlar, arkadaş olur, birlikte yola devam ederler. Yolda giderlerken sırasıyla köstebek, sivrisinek, çekirge, karınca ve bir aslana yardım ederler. Savun padişahın memleketine varırlar.

11. Savun padişahın koymuş olduğu şartları, iki arkadaşı ve yardım ettiği hayvanlar sayesinde yerine getirir. Çiftçiyi bu memlekete padişah, çobanı da vezir yapar, geri döner. Erkence, kızı deve verir, memleketine gider.

b. Masaldaki Motifler:

B15.4. Alışılmadık gözlü hayvanlar

Padişah, Erkence'den şart olarak tek gözlü canavarı öldürmesini ister. Canavarı, Erkence'ye yardım eden pars yavrusu öldürür.

B184.1.1.3. Dünyadaki en hızlı at

Kuşçunun bindiği at altı aylık yolu üç günde alır.

B211.2.2.2. Konuşan pars (jaguar)

Ayağına kamış batan pars Erkence ile konuşur ve yardım diler.

(T)B211.2.9.1. Konuşan köstebek

Köstebek kendisini kediden kurtaran Erkence ile konuşur.

B211.4.1. Konuşan karınca

Karıncaların padişahı Erkence ile konuşur.

(T)B211.4.3 Konuşan çekirge

Çekirge Erkence ile konuşur.

(T)B211.4.4. Konuşan sivrisinek

Sivrisinek kendisini örümcekten kurtaran Erkence ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Erkence köstebek, sivrisinek, çekirge, karınca ve parsın konuşmasını anlar.

B241.2.5. Farelerin kralı

Lağım farelerinin padişahı olan köstebek, Erkence'ye sihirli tüylerinden verir.

(T)B241.2.8.2. Parsların kralı

Parsların padişahı, kendisine yardım eden Erkence'ye küçük yavrusunu verir.

B246.1. Karıncaların kralı

Karıncaların padişahı kendisine yardım eden Erkence'ye sihirli duyargalarından koparıp verir.

(T)B246.2.1 Sivrisineklerin kralı

Sivrisineklerin padişahı, kendisine yardım eden Erkence'ye kanadından biraz kesip verir.

(T)B246.4. Çekirgelerin kralı

Çekirgelerin padişahı Erkence'ye sihirli duyargalarından koparıp verir.

B350. Müteşekkir hayvan

Erkence, sivrisineği örümcekten kurtarır. Sivrisineği korumaya çalışan çekirgelerin padişahına da böylece yardım etmiş olur. Çekirgeler toplanıp daha sonra Erkence'ye yardım ederler. Erkence, karıncaların padişahını ırmaktan geçirir. Karıncalar daha sonra toplanıp Erkence'ye yardım ederler. Erkence, ayağına kamış batan parsa yardım eder. Pars küçük yavrusunu Erkence'ye verir.

B360. Hayvanlar ölüm tehlikesinden kurtuldukları için müteşekkirdirler

Erkence, köstebeklerin padişahını kediden kurtardığı için köstebekler ona yardım ederler.

B363. Hayvanlar ağdan kurtuldukları için müteşekkirdirler

Erkence, sivrisineklerin padişahını örümceğin ağından kurtarır. Sivrisinekler daha sonra Erkence'ye yardım ederler.

B431.4. Yardımcı pars (jaguar)

Pars yavrusu, tek gözlü canavarı öldürerek Erkence'ye yardım eder.

(T)B437.2.1. Yardımcı köstebek

Köstebekler tünel kazarak Erkence'ye yardım ederler.

B481.1. Yardımcı karınca

Karıncalar tahılları ayırarak Erkence'ye yardım ederler.

(T)B483.1.0.2. Yardımcı sivrisinek

Sivrisinekler yüz tulum ayranı içerek Erkence'ye yardım ederler.

B486.1. Yardımcı çekirge

Çekirgeler yüz hektarlık alanın yoncasını yiyerek Erkence'ye yardım ederler.

B501. Hayvan yardıma çağrılmak için kendi vücudundan sihirli bir parça verir

Köstebeklerin padişahı Erkence'ye sihirli tüy verir. Karıncaların padişahı ile çekirgelerin padişahı da sihirli duyargalarından koparıp verirler. Sivrisineklerin padişahı ise sihirli kanadından birazcık koparıp verir.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Hayvanlar padişahın şartlarını yerine getirmesi için Erkence'ye yardım ederler. Köstebekler tünel kazarlar, sivrisinekler yüz tulum ayranı içerler, çekirgeler yüz hektarlık alanın yoncasını yerler, karıncalar tahılları ayırt ederler. Pars yavrusu de tök gözlü canavarı öldürür.

C300. Bakma yasağı

C331. Arkaya bakma yasağı

Erkence, padişah olan babasına yolda gelirlerken dönüp arkaya bakmamasını tembih eder.

C420. Sırları açıklama yasağı

Leylagül kendisini seven periden korktuğu için yaşadığı olayları Hurşit'e anlatamaz.

C751.1. Belirli zamanlarda bazı şeyleri yapma yasağı

Erkence, padişah olan babasını birinci gün çok sıcak olacağını, iki yüz adamın öleceğini, ikinci gün fırtına çıkacağını, iki yüz adamın daha öleceğini, üçüncü gün çok kar yağacağını yine iki yüz adamın öleceğini söyler. Bunlara rağmen kesinlikle geri dönmemelerini, yola devam etmelerini tembih eder.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Padişah ve adamları arkaya bakıp geri döndükleri için deve esir olurlar.

D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır

Konuşan köstebek Erkence'ye sihirli tüy verir. Konuşan çekirge ve konuşan karınca da sihirli duyargalarından koparıp verirler. Konuşan sivrisinek ise sihirli kanadından birazcık koparıp verir.

D1021. Sihirli tüy

Erkence, köstebeğin verdiği tüyü yakınca köstebekler gelirler.

D1022. Sihirli kanat

Sivrisineklerin padişahı kendisini kurtaran Erkence'ye kanadından birazcık koparıp verir. Erkence kanadı yakınca sivrisinekler yardımına gelirler.

(T)D1029.2.4. Sihirli duyarga

Karıncaların padişahı ile çekirgelerin padişahı kendilerine yardım eden Erkence'ye duyargalarından koparıp verirler. Erkence, duyargaları yakınca karıncalarla çekirgeler yardımına gelirler.

(T)D1149.4. Sihirli duvar

Dev kalede yaşamaktadır. Padişah ve adamları kaleye girip uyurlar. Sabah kalktıklarında kalenin çevresinde çelikten yüksek duvarların peyda olduğunu görürler.

D1920. Diğer sihirli özellikler

Türkistan memleketini yöneten Savun padişahın kızı Hanayim, bir dua okuyunca bir sandık peyda olur. Erkence'yi sandığa koyup koltuğuna alır ve uçarak devin mekânına götürür.

D2091.16. Düşmanlar sihirli bir şekilde duvarların içine kapatılır

Dev kalede yaşamaktadır. Padişah ve adamları kaleye girip uyurlar. Sabah kalktıklarında kalenin çevresinde çelikten yüksek duvarların peyda olduğunu görürler.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Padişahın kızı Hanayim, Erkence'yi bir sandığa koyup uçarak devin mekânına getirir.

D2135. Sihirle havada seyahat

Padişahın kızı Hanayim, Erkence'yi bir sandığa koyup uçarak devin mekânına getirir.

D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol

Erkence sihirli tüyleri, sihirli duyargaları ve sihirli kanadı yakınca köstebekler, karıncalar ve sivrisinekler yardıma gelirler.

D2177. Sihirle hapsetme

Dev kalede yaşamaktadır. Padişah ve adamları kaleye girip uyurlar. Sabah kalktıklarında kalenin çevresinde çelikten yüksek duvarların peyda olduğunu görürler.

F122. Devlerin ülkesine seyahat

Erkence önce devin mekânına, oradan da Türkistan memleketine gider.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Kuşçu altı aylık yoldan sonra Nadir Elbeyi'nin evine varır.

F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş

Erkence önce devin mekânına, oradan da Türkistan memleketine gider.

F163.1. Diğer dünyada kale, şato

Padişah ve adamları devin kalesine girip yatarlar. Sabah uyandıklarında kalenin etrafının çelikten yüksek duvarlarla çevrilmiş olduğunu görürler.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Padişah, Erkence'den şart olarak tek gözlü canavarı öldürmesini ister. Canavarı, Erkence'ye yardım eden pars yavrusu öldürür.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Devin boyu seksen gez, kafası baraka gibi, vücudu tepe gibi, kolları ve ayakları saban gibi, burnu ustura kını gibi, göğsündeki kıllar otuz keçinin kılı gibi, gözleri susam gülü gibidir.

F184. Diğer dünyanın kralı

Lağım farelerinin padişahı olan köstebek, Erkence'ye sihirli tüylerinden verir. Parsların padişahı, kendisine yardım eden Erkence'ye küçük yavrusunu verir. Karıncaların padişahı kendisine yardım eden Erkence'ye sihirli duyargalarından koparıp verir. Sivrisineklerin padişahı, kendisine yardım eden Erkence'ye kanadından biraz kesip verir. Çekirgelerin padişahı Erkence'ye sihirli duyargalarından koparıp verir.

F522. Kanatlı insan

Türkistan memleketini yöneten Savun padişahın kızı Hanayim uçabilmektedir.

F531.1.3. Devin ayakları ve bacakları

Devin kolları ve ayakları saban gibidir.

F531.2. Devlerin ebadı

Devin kafası baraka gibi, vücudu tepe gibi, burnu ustura kını gibi, göğsündeki kıllar otuz keçinin kılı gibi, gözleri susam gülü gibidir.

F531.2.1. Olağanüstü uzun dev

Devin boyu seksen gez uzunluğundadır.

F531.5.7. İnsanla evlenen dev

Dev, Savun padişahın kızı Hanayim'le evlenir.

F531.6.3.1. Devler kalede yaşarlar

Dev kalede yaşamaktadır. Padişah ve adamları kaleye girip uyurlar. Sabah kalktıklarında kalenin çevresinde çelikten yüksek duvarların peyda olduğunu görürler.

F564.3.2. Üç gün üç gece uyku

Dev üç gün boyunca uyur.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Savun padişahın kızı Hanayim olağanüstü güzelliktedir.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Köstebekler, sivrisinekler, karıncalar, çekirgeler ve pars yavrusu, padişahın şartlarını yerine getirmesi için Erkence'ye yardım ederler.

F771.4.1. Devlerin yaşadığı kale

Padişah ve adamları devin kalesine girip yatarlar. Sabah uyandıklarında kalenin etrafının çelikten yüksek duvarlarla çevrilmiş olduğunu görürler.

F775. Olağanüstü çadır

Nadir Elbeyi'nin evinin önünde üç kızına aitüç tane altın çadır vardır.

F1010. Diğer olağanüstü hadiseler

Babasının başından geçen olaylar Erkence'ye malum olur.

F960. Olağanüstü tabiat olayları

Padişah ve adamları gelinleri alıp geri dönerlerken ilk gün olağanüstü bir sıcaklık olur. İki yüz adam ölür. İkinci gün çok şiddetli bir fırtına çıkar. İki yüz adam ölür. Üçüncü gün çok şiddetli kar yağar. İki yüz adam daha ölür.

F988. Hayvanların olağanüstü kol, bacak ya da kanatları

Sivrisineklerin padişahı, sihirli kanadından birazcık koparıp Erkence'ye verir. Erkence kanadı yakınca sivrisinekler yardımına gelirler.

F1068. Realist rüya

Dev, âşık olduğu kızı alıp kendisine verecek olan insanın Erkence olduğunu rüyasında görür. Erkence yedi yıl sonra kızı babasından alıp deve verir.

G100.1. Kocaman dev

Devin boyu seksen gez, kafası baraka gibi, vücudu tepe gibi, kolları ve ayakları saban gibi, burnu ustura kını gibi, göğsündeki kıllar otuz keçinin kılı gibi, gözleri susam gülü gibidir.

G111. Büyük devler kalede hüküm sürer

Dev kalede yaşamaktadır. Padişah ve adamları kaleye girip uyurlar. Sabah kalktıklarında kalenin çevresinde çelikten yüksek duvarların peyda olduğunu görürler.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Devin boyu seksen gez, kafası baraka gibi, vücudu tepe gibi, kolları ve ayakları saban gibi, burnu ustura kını gibi, göğsündeki kıllar otuz keçinin kılı gibi, gözleri susam gülü gibidir.

G301. Canavar

Padişah, Erkence'den şart olarak tek gözlü canavarı öldürmesini ister. Canavarı, Erkence'ye yardım eden pars yavrusu öldürür.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Padişah ile adamları dinlenmek için devin kalesine girerler. Dev onları esir alır ve padişahın küçük oğlu Erkence'yi almak şartıyla serbest bırakacağını söyler.

G361.2. Büyük başlı dev

Devin başı baraka gibi büyüktür.

G362. Devasa burna sahip dev

Devin burnu ustura kını gibidir.

G366. Gövdesi canavar kadar olan dev

Devin vücudu tepe gibidir.

G400. İnsan devin esiri olur

Padişah ile adamları dinlenmek için devin kalesine girerler. Dev onları esir alır ve padişahın küçük oğlu Erkence'yi almak şartıyla serbest bırakacağını söyler.

G465. Dev imkansız görevler verir

Dev, Erkence'ye Savun padişahın kızı Hanayim'i getirmesi görevini verir.

(T)G551.6. Kendi çocuğunu vererek babanın devden kurtulması

Padişah ve adamları deve esir düşerler. Dev, padişahın küçük oğlu Erkence'yi almak şartıyla hepsini serbest bırakacağını söyler. Padişah oğlunu vermeyi kabul eder ve devden kurtulurlar.

H10. Genel bilgiye göre tanıma

Nadir Elbeyi, kuşçuyu görünce tanır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kuşçu başından geçenleri kızına ve Nadir Elbeyi adlı ihtiyara anlatır.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Padişah, kuşçuya kaybolan kuşunu bulması için kırk gün süre verir.

H939.4. Devin verdiği görevler

Dev, Erkence'ye Savun padişahın kızı Hanayim'i getirmesi görevini verir.

H970. Yardımla yerine getirilen vazifeler

Erkence, padişahın kızı Hanayim'i almak için çiftçinin, çobanın ve hayvanların yardımını görür.

H971. Görevlerin yaşlı adamın yardımıyla yerine getirilmesi

Kuşçu, padişahın kuşunu Nadir Elbeyi'nin yardımıyla bulur.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Erkence, padişahın kızı Hanayim'i almak için çiftçinin, çobanın, karıncaların, çekirgelerin, sivrisineklerin ve pars yavrusunun yardımını görür.

H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler

Padişahın kızıyla evlenebilmenin şartlarından ikisi:

a) Akşam ezanından sabah ezanına kadar yüz batman ekmek yemek,

b) Yüz batman tuzu yalamak, yüz tulum ayran içmek,

H1091.1. Karıncaların yardımıyla birbirine karışan tahılları ayırma

Birbirine karıştırılan tahılları karıncalar ayırarak Erkence'ye yardım ederler.

H1141.1. Dağlar kadar ekmek yeme

Çiftçi, padişahın şartını yerine getirmesi için Erkence'ye yardım eder ve bir gecede yüz batman ekmek yer.

H1141.3. Bir oda dolusu tuz yeme

Çoban, padişahın şartını yerine getirmesi için Erkence'ye yardım eder ve bir gecede yüz batman tuz yalar.

H1142. Çok büyük miktarda içmek

Padişah, kızını almak isteyen yiğidin diğer şartlarla birlikte bir gecede yüz tulum ayran içmesi gerektiğini söyler.

H1154.7. Kuşu ele geçirmek

Padişah, kuşçuya kaybolan kuşunu bulması için kırk gün süre verir.

H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır

Padişah, kuşçuya kaybolan kuşunu bulması için kırk gün süre verir.

(T)H1219.9. Araştırma dev, ejderha tarafından kararlaştırılır

Dev, Erkence'ye Savun padişahın kızı Hanayim'i getirmesi görevini verir.

H1232.1. Araştırma, çobanın yön göstermesi üzerine başarılır

Çoban, padişahın şartlarını yerine getirmesi için Erkence'ye yardım eder. Yüz batmanlık tuzu yalar.

H1232.4. Çiftçi ve karısının yön göstermesi üzerine araştırma başarılır

Erkence, padişahın kızı Hanayim'i almak için çiftçinin, çobanın ve hayvanların yardımını görür.

H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam

Kuşçuya, kaybettiği kuşun yerini Nadir Elbeyi adında yaşlı bir adam söyler.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Padişahın şartlarını Erkence'ye yaşlı bir kadın söyler.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Erkence, Savun padişahın kızını getirmek için Türkistan memleketine gider.

H1300. Tek olanın araştırılması

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Erkence, Savun padişahın kızını getirmek için Türkistan memleketine gider.

H1331.1. Olağanüstü kuşun araştırılması

Kuşçu, padişahın emriyle kaybettiği avcı kuşunu araştırır.

H1381.3.1.1. Prens için gelin araştırması

Padişah, üç oğlunu evlendirmek için üç kız kardeş araştırır. Hiçbir yerde bulamazlar. Sonunda kuşçu tesadüfen üç kız kardeş bulur ve şehzadeler onlarla evlenirler.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Erkence, babasına yolda gelirlerken üç gün boyunca değişik zorluklarla karşılaşacaklarını ve bir çok adamın öleceğini söyler. Buna rağmen kesinlikle arkaya dönüp bakmamalarını ve geri dönmemelerini tembih eder. Padişah ve adamları üçüncü gün arkaya bakarlar ve geri dönerler. Devin kalesinde esir düşerler.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Padişahın şartlarını Erkence'ye yaşlı bir kadın söyler.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Kuşçuya, kaybettiği kuşun yerini Nadir Elbeyi adında yaşlı bir adam söyler.

J157. Rüyada öğrenilen bilgi

Dev, âşık olduğu kız Hanayim'i kendisine alıp verebilecek tek kişinin Erkence olduğunu rüyasında öğrenir.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Padişah ve adamları önceden uyarılmalarına rağmen arkaya bakıp geri döndükleri için deve esir olurlar.

J1111. Akıllı kız

On bir yaşındaki akıllı kızı kuşçuya nasihat eder ve kuşu bulması konusunda ona yol gösterir.

J1932.1.1. Ürünlerle ilgili uygulamalar

Çiftçi, tohum serpmeden tarlayı yedi yıl boyunca sürer, hiçbir şey elde edemez.

L10. En küçük oğlun zaferi

Savun padişahın kızını alıp deve getirme işini padişahın küçük oğlu Erkence başarır.

L165. Fakir oğlan kral olur

Erkence'ye yardım eden çiftçi Türkistan memleketinin padişahı olur.

L410.6. Hükümdar esir düşer

Padişah ve adamları, devin kalesine hapsedilirler.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah, devden kurtulmak için küçük oğlunu ona vermeyi kabul eder.

N203. Şanslı insan

Çiftçi, Tarkistan memleketinin padişahı olur. Çoban beyliğe atanır.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Erkence, daha sonra kendisine yardım edecek olan çiftçi ve çobanla yolda karşılaşır.

N820. Yardım eden insanlar

Çiftçi, padişahın şartlarını yerine getirmek için Erkence'ye yardım eder. Yüz batman ekmek yer.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam Nadir Elbeyi, kaybolan kuşunu bulması konusunda kuşçuya yardım eder.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın, Erkence ve arkadaşlarını evinde misafir eder. Onlara padişahın kızını alabilmeleri için gerekli bilgileri verir.

N838. Yardımcı kahraman

Erkence, devin âşık olduğu Hanayim'i getirip ona teslim eder.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Çoban, padişahın şartlarını yerine getirmesi için Erkence'ye yardım eder. Yüz batmanlık tuzu yalar.

P10. Krallar

Padişah, devden kurtulmak için küçük oğlunu vermeyi kabul eder.

P11. Kralların seçimi

Erkence, çiftçiyi memlekete padişah tayin eder.

P30. Prens (şehzade)

Padişahın üç oğlu vardır. En küçüğü Erkence, Savun padişahın kızını alarak deve teslim eder.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Erkence, yolda giderken rastladığı çiftçi ve çobanla arkadaş olur.

P40. Prensesler

Savun padişahın kızı Hanayim uçabilmektedir. Kendisine âşık olan devle evlenir.

P150. Zengin insanlar

Nadir Elbeyi çok zengin birisidir. Kızları, padişahın oğullarıyla evlenirler.

P192. Deli adamlar (aptallar, profesyonel aptallar)

Çiftçi toprağa hiç tohum serpmeden tam yedi yıl boyunca sürer ve ürün almayı ümit eder. Çoban kazanda et pişirir ve yerken üzerine kum serper. Kumun tuz olduğunu zanneder.

P233. Baba ve oğul

Padişah devden kurtulmak için küçük oğlu Erkence'yi ona vermeyi kabul eder.

P234. Baba ve kız

Padişah, kızını bütün şartları yerine getiren Erkence'ye teslim eder.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Padişahın üç oğlu aynı anne ve babadan olma kızlarla evlenmek isterler.

P252.2. Üç kız kardeş

Nadir Elbeyi'nin üç kızı padişahın üç oğluyla evlenirler.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Yaşlı kadın, Erkence ve arkadaşlarını evinde misafir etmeyi kabul eder.

P324.2. Misafirler sorulardan önce doyurulur

Nadir Elbeyi, kuşçunun karnını doyurduktan sonra sorular sorar.

P411. Çiftçi

Çiftçi toprağa tohum serpmeden yedi yıl boyunca tarlayı sürer ve ürün alacağını zanneder.

P412. Çoban

Çoban pişirdiği etin üzerine kum serperek yer. Kumun tuz olduğunu zannetmektedir.

P414. Avcı

Padişah kuşuyla birlikte avlanmaya çıkar. Kuşçu, kuşu kaybeder.

P634. Ziyafetler

Zengin adam Nadir Elbeyi, padişahın adamlarına ziyafet verir.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Erkence yolda giderken sırayla zor durumda olan köstebeğe, çekirgeye, sivrisineğe, karıncaya ve parsa yardım eder. Bu hayvanlar da daha sonra Erkence'ye yardım ederler.

Q111. Zenginlikle mükâfatlandırma

Erkence, devin âşık olduğu kızı getirip ona teslim eder. Dev, dünya dolusu mal vererek Erkence'yi evine gönderir.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Erkence, padişahın şartlarını yerine getirme işinde kendisine yardım eden çiftçiyi Türkistan memleketine padişah yapar .

(T)Q112.3. Beylik vererek mükâfatlandırmak

Padişah, kaybolan kuşunu bulduğu için kuşçusunu beyliğe atar. Erkence, padişahın şartlarını yerine getirme işinde kendisine yardım eden çobanı beyliğe atar.

Q455. Ceza olarak duvarların içine hapsetmek

Dev kalede yaşamaktadır. Padişah ve adamları kaleye girip uyurlar. Sabah kalktıklarında kalenin çevresinde çelikten yüksek duvarların peyda olduğunu görürler.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Padişah ve adamları deve esir düşerler.

R122. Çeşitli kurtulmalar

Padişah, küçük oğlu Erkence'yi vermeyi kabul ederek adamlarıyla birlikte devden kurtulur.

T10. Âşık olma

Dev, Savun padişahın kızı Hanayim'e aşıktır.

(T)T52.5.1. Başlık parası

Üç oğlunu evlendirmek isteyen padişah, Nadir Elbeyi'nin üç kızı için dünürcü gönderir. Kızlarını vermek istemeyen Nadir Elbeyi başlık parasını yüksek tutarak padişahı caydırmayı düşünür. Başlık parası için üç gün üç gece boyunca liste tutarlar ve saraya gönderirler. Padişah, başlık parası olarak bütün memleketin vergilerinin beşte birini adama verip kızlarını oğullarına alır.

T69.1.1. Üç erkek kardeş üç kız kardeşle evlenir

Padişah, oğullarının isteği üzerine onları üç kız kardeşle evlendirir.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Savun padişahın kızı Hanayim, devle evlenir.

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Padişahın üç oğlu, Nadir Elbeyi adında bir adamın kızlarıyla evlenirler.

(T)T130.1. Dünür olma

Padişah üç oğlunu evlendirmek için Nadir Elbeyi'nin üç kızına dünürcü gönderir.

T131.1. Evliliğin gerekliliğini akrabaların kabul etmesi gerekmektedir

Nadir Elbeyi, padişahın oğulları için kızlarını istemeye gelen dünürcülere, son kararını akrabalarına sorarak vereceğini söyler.

T133. Evlilik için yolculuk

Padişah, üç oğlunu evlendirmek için üç kız kardeş araştırır. Hiçbir yerde bulamazlar. Sonunda kuşçu tesadüfen üç kız kardeş bulur. Kızları getirmek için yola çıkarlar.

T135. Düğün merasimi

Padişah düğün yaparak üç oğlunu aynı anda evlendirir.

V52.4. Nesneler dua ile temin edilir

Hanayim bir dua okuyunca ortada bir sandık peyda olur.

V254. Selamlaşma

Kuşçu, yaşlı adama selam verir.

W10. Müşfiklik

Erkence yolda giderken sırayla zor durumda olan köstebeğe, çekirgeye, sivrisineğe, karıncaya ve parsa yardım eder.

W27. Minnettarlık

Sivrisineklerin padişahı, çekirgelerin padişahı, köstebeklerin padişahı, karıncaların padişahı ve parsların padişahı, kendilerine yardım eden Erkence'ye daha sonra yardım ederler. Erkence, kendisine yardım eden çiftçiyi padişah yapar. Çobanı da beyliğe atar.

X540. Deli adama ait komiklikler

Çiftçi toprağa hiç tohum serpmeden yedi yıl boyunca tarlayı sürer ve ürün alacağını zanneder. Çoban pişirdiği etin üzerine kum dökerek yer. Kumu tuz zannetmektedir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Bir padişahın üç oğlu varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Yeniden düğün dernek düzenleyip murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Kuşçu az gitmiş uz gitmiş, susuz çöllerde yürümüş, altı aylık yolu üç gece gündüzde kat etmiş. Az gitmişler uz gitmişler, Nadir dedenin evine gelip atlarını bağlamışlar. Padişah, adamlarıyla birlikte az gitmiş uz gitmiş, susuz çöllerde yürüyüp yaşlı adamın mekânına ulaşmış.

Z65. Renk formülleri

Beyaz (ak): Ak sakal

Diğerleri: Kula at

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç oğul, üç kız, üç gün, üç ay, üç pars yavrusu, üç altın çadır, üç nasihat

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuzuncu gün, üç yüz batman tahıl

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.3.0.1. Formülistik sayı: beşin katları (50, 500 vb.)

Beş yüz kazık, beş yüz torba, beş yüz at, beş yüz çocuk

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi yıl

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz ulema

(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme

Kuşçu, kaybolan kuşu bulmak için padişahtan kırk gün mühlet ister.

Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar

Yüz batman ekmek, yüz batman tuz, yüz tulum ayran

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Padişahın üç oğlu aynı anne ve babadan olma kızlarla evlenmek isterler.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Erkence, deve yardım eder ve yedi yıl sonra evine döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Türkistan memleketi

1.60. Dokuz Tembel Bir Becerikli

a. Masalın Özeti:

1. On kardeş araba yapıp satmaktadırlar. Dokuz tanesi tembel, birisi ise oldukça becerikli ve çalışkandır. O, dokuz kardeşinden ayrı yaşamaktadır.

2. Beceriklinin yaptığı arabalar daha çok satıldığı için, dokuz tembel onun arabalarını gizlice yakarlar.

3. Becerikli, pazarda altın ile araba külünün değiştirildiğini söyler. Tembeller kendi arabalarını yakarlar.

4. Tembeller intikam almak için beceriklinin eşeğini öldürürler.

5. Becerikli, ölü eşeği bir heybe dolusu altına sattığını söyleyince tembeller kendi eşeklerini öldürürler.

6. Tembeller, becerikliyi suya atmak için kovalarlar.

7. Becerikli, elbiselerini bir çobanla değiştirip onun yerine geçer. Tembeller çobanı suya atarlar.

8. Becerikli, suyun altında bir sürü sahipsiz koyun olduğunu, önündeki koyunları oradan çıkardığını söyler.

9. Tembeller kendilerini suya atarlar. Becerikli onlardan kurtulur.

b. Masaldaki Motifler:

H504. El işinde ustalık gösterme kabiliyeti imtihanı

Becerikli, daha kabiliyetli olduğu için pazarda hep onun yaptığı arabalar satılır. Dokuz tembel kardeşinin yaptığı arabalara kimse dönüp bakmaz.

J1010. Çalışkanlığın önemi

On kardeş araba yapıp satmaktadırlar. Dokuz tembel birlikte çalışmakta, bir becerikli ise tek başına çalışmaktadır. Tembeller günde bir araba yaparlar. Becerikli ise tek başına her gün dokuz araba yapar. Diğerlerinin dokuz katı daha fazla para kazanır.

(T)J1707. Aptal kardeş

Becerikli arabacının dokuz tane arabacılık yapan tembel kardeşi vardır. Tembel kardeşler becerikli kardeşi kıskandıkları için ona zarar verirler. Becerikli olan, tembel kardeşlerini oyuna getirir. Tembel kardeşler önce kendi arabalarını yakarlar. Daha sonra kendi eşeklerini öldürürler. En sonunda da elleri kolları bağlı olarak ırmağa atılmayı kabul ederler.

J1791. Yansıyan şeyin orijinali olduğu düşünülen sudaki yansıma

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerinin yerine yanlışlıkla çobanı ırmağa atarlar. Akşam evlerine dönünce kardeşlerinin önünde koyun sürüsünü görürler. Becerikli, koyunları ırmağın altından çıkardığını söyler. Hep birlikte koyunları da alarak ırmağın kıyısına gelirler. Koyunlar ırmaktan su içerken görüntüleri suya yansır. Tembel kardeşler onları ırmağın altındaki koyunlar zannederler.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerini kıskandıkları için onun arabalarını yakarlar. Becerikli, araba küllerini pazarda altın karşılığında sattığını söyleyince tembeller kendi arabalarını da yakıp küllerini pazara götürürler. Oyuna geldiklerini anlayınca beceriklinin eşeğini öldürürler. Becerikli, eşeğin ölüsünü bir heybe altına değiştiğini söyleyince kendi eşeklerini öldürürler. Yine oyuna geldiklerini anlayınca becerikliyi ırmağa atmaya karar verirler. Onun yerine çobanı ırmağa atarlar. Becerikli, çobanın koyunlarını göstererek hayvanları ırmağın altından çıkardığını, orada daha çok koyun olduğunu söyler. Tembeller elleri kolları bağlı halde çuvalın içinde ırmağa atılmayı kabul ederler. Becerikli, dokuz tembel kardeşinden böylece kurtulur.

J2668. Aptal, kardeşlerine ihanet eder

Dokuz tembel ve akılsız kardeş, becerikli ve çalışkan kardeşlerinin yaptığı arabaları gizlice yakarlar, eşeğini öldürürler.

K170. Sahte pazarlık ile aldatma

Becerikli ölü eşeğini arabaya yükleyip zengin bir adamın harmanına götürür ve ayaklarının üzerine yere bırakır. Eşek uzaktan bakıldığında harmanda buğday yiyormuş gibi görünmektedir. Bunu gören zengin adam gidip eşeğe bir sopa atar. Eşek yere yıkılır. Becerikli, eşeğini öldürdüğünü iddia ederek zengin adamdan bir heybe altın alır.

K521. Kılık değiştirerek kaçma

Kardeşlerinden kaçan becerikli, çobanı kandırır ve onunla elbiselerini değiştirir. Tembel kardeşler çobanı ırmağa atarlar. Becerikli kurtulur.

K527. Kurban olmaya niyet edildiği yerde diğer insanı vekil bırakarak kaçma

Dokuz tembel, ırmağa atmak için becerikli kardeşlerini kovalarlar. Becerikli kaçarken bir çobana rastlar. Padişahın kızını almak istemediğinden kaçtığını söyler. Çoban inanır ve becerikliyle elbiselerini değiştirir. Tembel kardeşler çobanı ırmağa atarlar. Becerikli kurtulur.

K958. Suda boğma vasıtasıyla öldürme

Becerikli, çobanın koyunlarını dokuz tembel kardeşine göstererek hayvanları ırmağın altından çıkardığını, orada daha çok koyun bulunduğunu söyler. Kardeşleri ona inanırlar. Ellerini ve kollarını bağlatıp her biri bir çuvalın içine girer. Becerikli hepsini ırmağa atar ve onlardan kurtulur.

K1810. Kıyafet değiştirerek aldatma

Kardeşlerinden kaçan becerikli, çobanı kandırarak onunla elbiselerini değiştirir. Dokuz tembel kardeş çobanı yakalayıp ırmağa atarlar. Becerikliyi öldürdüklerini zannederler.

K1836.5. Erkeğin başka bir erkek kılığına girmesi

Becerikli, dokuz tembel kardeşinden kurtulmak için çobanın elbiselerini giyerek onun kılığına girer.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Dokuz tembel akşama kadar bir araba yaparlar. Onu da pazarda zor satarlar. Becerikli kardeş ise tek başına günde dokuz araba yapar. Onun arabaları pazara gider gitmez kapışılır. Becerikliyi kıskanan tembeller, gece yarısı gidip onun bütün arabalarını yakarlar. Böylece kendi arabalarının daha pahalı satılacağını düşünürler.

K2211. Hain erkek kardeş

Dokuz tembel akşama kadar bir araba yaparlar. Onu da pazarda zor satarlar. Becerikli kardeşleri ise tek başına günde dokuz araba yapar. Onun arabaları pazara gider gitmez kapışılır. Becerikliyi kıskanan tembeller, gece yarısı gidip onun bütün arabalarını yakarlar. Böylece kendi arabalarının daha pahalı satılacağını düşünürler. Daha sonra beceriklinin eşeğini öldürürler ve becerikliyi öldürmeyi planlarlar.

L114.1. Tembel kahraman

Dokuz tembel kardeş akşama kadar ancak bir araba yapabilirler. Becerikli kardeşleri ise tek başına dokuz araba yapar.

L114.4. Hilekar kahraman

Dokuz tembel akşama kadar bir araba yaparlar. Onu da pazarda zor satarlar. Becerikli kardeş ise tek başına günde dokuz araba yapar. Onun arabaları pazara gider gitmez kapışılır. Becerikliyi kıskanan tembeller, gece yarısı gidip onun bütün arabalarını yakarlar. Böylece kendi arabalarının daha pahalı satılacağını düşünürler.

L121. Aptal kahraman

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerine kanarak kendi arabalarını yakarlar. kendi eşeklerini öldürürler. Daha sonrada çuvallara girip ırmağa atılmayı kabul ederler.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Çalışkan kardeşlerini kıskandıkları için ona zarar veren dokuz tembel, çalışkan kardeşlerinin oyununa gelerek ölürler.

N320. Kaza ile öldürülen kişi

Çoban yanlışlıkla öldürülür.

N330. Kaza ile öldürme veya ölüm

Dokuz tembel kardeşlerini öldürmek için kovalarlar. Becerikli, çobanı kandırıp elbiselerini değiştirir. Tembel kardeşler kardeşlerini öldürdüklerini zannederek çobanı ırmağa atarlar.

P192. Deli adamlar (aptallar, profesyonel aptallar)

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerini kıskandıkları için onun arabalarını yakarlar. Becerikli, araba küllerini pazarda altın karşılığında sattığını söyleyince tembeller kendi arabalarını da yakıp küllerini pazara götürürler. Oyuna geldiklerini anlayınca beceriklinin eşeğini öldürürler. Becerikli, eşeğin ölüsünü bir heybe altına değiştiğini söyleyince kendi eşeklerini öldürürler. Yine oyuna geldiklerini anlayınca becerikliyi

ırmağa atmaya karar verirler. Onun yerine çobanı ırmağa atarlar. Becerikli, çobanın koyunlarını göstererek hayvanları ırmağın altından çıkardığını, orada daha çok koyun olduğunu söyler. Tembeller elleri kolları bağlı halde çuvalın içinde ırmağa atılmayı kabul ederler. Becerikli, dokuz tembel kardeşinden böylece kurtulur.

P251.5.3. Düşman erkek kardeşler

Dokuz tembel kardeş, becerikli olan onuncu kardeşlerini kıskandıklarından onu öldürmeye çalışırlar. Becerikli olan, kardeşlerinin hepsini öldürür.

P412. Çoban

Beceriklinin oyununa gelen çoban ırmağa atılarak öldürülür.

Q5. Tembellik cezalandırılır, çalışkanlık ödüllendirilir

Pazardaki insanlar tembel kardeşlerin arabalarını almazlar. Beceriklinin arabalarını kapış kapış ederler. Tembeller, becerikliyi kıskandıkları için onu öldürmeye çalışırlar. Sonunda kendileri ölürler.

Q6.1. Aptallık ölüm getirir, sükunet şans getirir

Dokuz tembel kardeş, becerikliyi ırmağa atmaya karar verirler. Onun yerine çobanı ırmağa atarlar. Becerikli, çobanın koyunlarını göstererek hayvanları ırmağın altından çıkardığını, orada daha çok koyun olduğunu söyler. Tembeller elleri kolları bağlı halde çuvalın içinde ırmağa atılmayı kabul ederler. Becerikli, dokuz tembel kardeşinden böylece kurtulur.

Q86. Çalışkanlık ödüllendirilir

Pazardaki insanlar tembel kardeşlerin arabalarını almazlar. Beceriklinin arabalarını kapış kapış ederler.

Q211.6. Hayvanı öldürmenin intikamı alınır

Dokuz tembel, becerikli kardeşlerinin eşeğini öldürürler. Bunun üzerine becerikli kardeş diğerlerini oyuna getirir ve kardeşler kendi eşeklerini de öldürürler.

Q261.1. İhanete teşebbüs cezalandırılır

Kardeşlerine zarar veren dokuz tembel, kardeşlerinin oyununa gelerek arabalarından ve eşeklerinden olurlar. Daha sonra becerikliyi öldürmek isterlerken onun oyununa gelip kendileri ölürler.

Q321. Tembellik cezalandırılır

Pazardaki insanlar tembel kardeşlerin arabalarını almazlar. Beceriklinin arabalarını kapış kapış ederler. Tembeller, becerikliyi kıskandıkları için onu öldürmeye çalışırlar. Sonunda kendileri ölürler.

Q411.10. Düşüncesizliğin (akılsızlığın) cezası ölümdür

Dokuz tembel kardeş, becerikliyi ırmağa atmaya karar verirler. Onun yerine çobanı ırmağa atarlar. Becerikli, çobanın koyunlarını göstererek hayvanları ırmağın altından çıkardığını, orada daha çok koyun olduğunu söyler. Tembeller elleri kolları bağlı halde çuvalın içinde ırmağa atılmayı kabul ederler. Becerikli, dokuz tembel kardeşinden böylece kurtulur.

Q428. Suda boğarak cezalandırma

Becerikli, dokuz tembel kardeşini kandırıp el ve ayaklarını bağlar. Her birini bir çuvala koyup ırmağa atar ve onlardan kurtulur.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Dokuz tembel kardeş becerikli kardeşlerini kıskandıkları için onu öldürmeyi planlarlar.

S131. Suda boğarak öldürme

Becerikli, dokuz tembel kardeşini kandırıp el ve ayaklarını bağlar. Her birini bir çuvala koyup ırmağa atar ve onlardan kurtulur.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Dokuz tembel yanlışlıkla bir çobanın el ve ayaklarını bağlayarak çuvala koyup ırmağa atarlar.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerine inanarak kendi arabalarını yakıp küllerini satmak için pazara götürürler. Pazarda alaya alınıp kovulunca oyuna geldiklerini anlarlar. Becerikliye aldanıp kendi eşeklerini öldürürler ve satmak için pazara götürürler. Pazardan tekrar kovulunca yine aldatıldıklarını anlarlar.

V254. Selamlaşma

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerine selam verirler.

W111. Tembellik

Arabacılık yapan on kardeşten dokuzu oldukça tembeldir. Birisi becerikli ve çalışkandır. Becerikli bir günde dokuz araba yapmasına rağmen dokuz tembel kardeşler bir günde sadece bir araba yapabilirler.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Dokuz tembel kardeş bir günde ancak bir araba yapabilir. Ona da zor müşteri bulurlar. Becerikli kardeşlerinin arabalarını yakarak kendi arabalarının satılmasını planlarlar.

W181. Kıskançlık

Dokuz tembel kardeş becerikliyi kıskandıkları için önce onun arabalarını yakarlar. Sonra eşeğini öldürürler. Daha sonra da kendisini öldürmeyi planlarlar.

X540. Deli adama ait komiklikler

Dokuz tembel kardeş, becerikli kardeşlerini kıskandıkları için onun arabalarını yakarlar. Becerikli, araba küllerini pazarda altın karşılığında sattığını söyleyince tembeller kendi arabalarını da yakıp küllerini pazara götürürler. Oyuna geldiklerini anlayınca beceriklinin eşeğini öldürürler. Becerikli, eşeğin ölüsünü bir heybe altına değiştiğini söyleyince kendi eşeklerini öldürürler. Yine oyuna geldiklerini anlayınca becerikliyi ırmağa atmaya karar verirler. Onun yerine çobanı ırmağa atarlar. Becerikli, çobanın koyunlarını göstererek hayvanları ırmağın altından çıkardığını, orada daha çok koyun olduğunu söyler. Tembeller elleri kolları bağlı halde çuvalın içinde ırmağa atılmayı kabul ederler. Becerikli, dokuz tembel kardeşinden böylece kurtulur.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda on tane ağabey kardeş varmış.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Günler geçivermiş.

Z11. Ani bitişler

Becerikli, uyuşukların hepsinden kurtulmuş, mutlu bir şekilde evine dönmüş.

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz kardeş, dokuz arabacı, dokuz tembel, dokuz araba

Z71.16.2. Formülistik sayı: on

On kardeş

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk sopa

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Dokuz tembel kardeş, becerikli olan onuncu kardeşlerini kıskandıklarından onu öldürmeye çalışırlar. Becerikli olan, kardeşlerinin hepsini öldürür.

Z253. Budala kahraman

Becerikli kardeşlerine aldanan dokuz tembel önce kendi arabalarını yakarlar, sonra kendi eşeklerini öldürürler. Daha sonra da çuvalın içine girip ırmağa atılmayı kabul ederler.

1.61. Padişah İle Yoksul İhtiyar

a. Masalın Özeti:

1. Muradbaba adındaki çiftçi, bir gün tarlasını sürerken bir küp altın bulur. O sırada, tarlanın kıyısından geçen askerin görmüş olabileceği düşüncesiyle, altınları padişaha götürmeye karar verir.

2. Yaşlı adam evine gelir. Yemek yerken, karısı altınları alıp yerine bir taş koyar.

3. Muradbaba saraya gider, padişahın huzuruna çıkar. Altın düşüncesiyle taşı ortaya atar. Padişah onu zindana attırır.

4. Muradbaba bir yolunu bulup zindandan kurtulur ve evine döner. Gördüğü bir rüyayı karısına anlatır. Karısı, bu rüyaya göre adamın padişahtan kırk sopa yiyeceğini söyler.

5. Karısı, bir gün yanlışlıkla padişahın üzerine çamaşır suyu serper. Padişah Muradbaba'yı çağırtıp kırk sopa attırır.

6. Muradbaba bir gün bir rüya daha görür. Yaşlı bir kadına yorumlattırır. Yaşlı kadın, Muradbaba'ya padişahtan kırk altın alacağını söyler.

7. Padişah da bir rüya görür. Rüyasında, bir dev padişahı döverek Muradbaba'nın gönlünü almasını söyler. Padişah, Muradbaba'yı saraya çağırtıp yirmi altın verir. Kapıcılar döverek yaşlı adamın elinden altınlarını alırlar.

8. Ağlayarak evine döner Muradbaba. Karısının sakladığı altınları sayarlar ki tam yirmi altın var.

b. Masaldaki Motifler:

D1712.3. Rüyaların yorumlanması

Muradbaba rüyasında yirmi tane kayısı çağlası görür. Rüyasını yorumlaması için karısına anlatır. Karısı, bu rüyaya göre yirmi tane sopa yiyeceğini söyler. Aynı rüyayı cadıya anlatır. Cadı da padişahtan yirmi tane altın alacağını söyler.

D1814.2. Rüyadaki nasihat

Padişah rüyasında büyük bir dev görür. Dev, padişaha, Muradbaba'yı niçin üzdüğünü sorar. Yaşlı adamın gönlünü almasını söyler.

G202. Yardımsever büyücü

Cadı, Muradbaba'nın rüyasını tabir eder.

G240. Cadıların alışkanlıkları

Cadı, hediye karşılığında rüya tabiri yapmaktadır.

G284. Yardımcı olarak büyücü

Cadı, Muradbaba'nın rüyasını tabir eder.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Muradbaba, karısına başından geçenleri anlatır.

J2600. Korkak aptal

Muradbaba tarlayı sürerken bir küp altın bulur. O sırada uzaktan bir saray muhafızının geçtiğini görür. Muhafızın altınları gördüğünden şüphelenir ve padişaha götürmek için küpü evine getirir. Karısı küpü alıp yerine yuvarlak bir taş koyar. Muradbaba taşı saraya götürür.

K1860. Yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma

Padişahın muhafızları Muradbaba'yı götürmek için evine gelirler. Muradbaba saraya gitmemek için yalandan ölü numarası yaparak yatakta yatar. Muhafızlar yaşlı adamı bir zembile koyarak saraya götürürler.

K2249. Hain diğer memur ve ticaret erbabı

Padişah Muradbaba'ya yirmi altın vererek gönderir. Muhafızlar Muradbaba'nın elinden altınları alırlar ve yaşlı adamı dövüp evine gönderirler.

L113.4. Kahraman olarak köylü

Muradbaba tarlasını sürerken bir küp altın bulur.

L121. Aptal kahraman

Muradbaba tarlayı sürerken bir küp altın bulur. Birisinin görmüş olabileceğinden şüphelenerek altınları padişaha götürmeye karar verir.

L143. Yoksul adam zengin olur

Muradbaba tarlasını sürerken bir küp altın bulur.

N203. Şanslı insan

Muradbaba tarlasını sürerken bir küp altın bulur.

N511.1.8. Sandık, fıçı, çaydanlık, top fıçısına gömülen hazine

Muradbaba, tarlasını sürerken bir küp altın bulur.

N530. Hazinenin keşfi

Muradbaba, tarlasını sürerken bir küp altın bulur.

(T)N819.5. Yardımcı cadı

Cadı, Muradbaba'nın rüyasını tabir eder.

P10. Krallar

Padişah, Muradbaba'yı zindana attırır.

P411. Çiftçi

Muradbaba tarlasını sürerken bir küp altın bulur.

Q82. Korkusuzluk ödüllendirilir

Muradbaba eğilip padişahın kulağına bir şeyler söyleyince padişah cesaretinden dolayı Muradbaba'yı kutlar ve bir kaftan verir.

Q114. Hediye vererek mükâfatlandırmak

Padişah, cesaretinden dolayı Muradbaba'yı kutlar ve bir kaftan hediye eder.

Q433. Hapsederek cezalandırma

Padişah kendisiyle dalga geçtiğini zannettiği Muradbaba'yı zindana attırır.

W121. Korkak kahraman

Muradbaba tarlayı sürerken bir küp altın bulur. Birisinin görmüş olabileceğinden şüphelenip korkusundan altınları padişaha götürmeye karar verir.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Muradbaba adında yoksul, yaşlı bir adam varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Karınları tok yaşayıp murat ve maksatlarına ermişler.

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kayısı çağlası, kırk tenge

1.62. Yatsa Kalkmaz Kalksa Yürümez (Üç Yalan)

a. Masalın Özeti:

1. Babaları ölünce üç kardeş, kalan malı aralarında bölüşürler.
2. Büyüğüne bir merdiven, ortancasına bir tef, küçüğüne de yattığında kalkmayan, kalktığında yürümeyen üç eşek düşer.
3. Büyük kardeş merdivenini alıp gider ve onun sayesinde bir miktar parayla döner.
4. Bunu gören ortanca kardeş de tefini alıp gider ve onun sayesinde bir miktar parayla döner.
5. Küçük kardeş de eşeklerini alıp yola düşer. Eşekler yorulunca sırasıyla birini fareye, birini de böceğe teslim eder. Üçüncü eşek de çamura saplanıp kalır.
6. Oğlan yürüyerek bir tepeye çıkar. Padişah tarafından yasaklanan nağarayı çalınca yakalanır.
7. Padişah, kırk yalan söylerse kendisini serbest bırakacağını ve hediyeler vereceğini; doğru söylerse öldürüleceğini söyler.
8. Oğlan bir yalan söyleyip kaçar. Bıraktığı eşeklere sırasıyla binip epeyce yol alır.
9. Oğlan yakalanır ve tekrar padişahın huzuruna çıkarılır. Yalan söyleyip kardeşlerinin yanına mutlu bir şekilde döner.

b. Masaldaki Motifler:

B211.2.3. Konuşan ayı

Dokuz ayı kendi aralarında konuşurlar.

B211.2.8. Konuşan fare

Elderkul, fare ile konuşur ve eşeğinin birisini ona teslim edip gider.

B211.2.10. Konuşan maymun

Sekiz maymun kendi aralarında konuşurlar.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Elderkul, farenin konuşmasını anlar.

B437.2. Yardımcı fare

Elderkul, yorgunluktan yürüyemez hale gelen eşeğini bir fareye teslim eder ve gider. Dönüşte alır.

C563. Kralın yasakları

Padişah bir tefeye büyük bir kudüm kurdurur. İnsanlar tarafından kudümün çalınması yasaktır.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Padişahın çalınması yasak olan kudümünü çaldığı için Elderkul'un kırk yalan söylemesi gerekmektedir. Aksi halde öldürülecektir.

F113. İnsanların ülkesine seyahat

Küçük kardeş Elderkul, babasından kalan üç sakat eşeği alarak sefere çıkar.

F160. Başka dünyanın görünümü

Padişah bir tepeye büyük bir kudüm kurdurur. İnsanların kudümü çalması yasaktır.

F184. Diğer dünyanın kralı

Padişah bir tepeye büyük bir kudüm kurdurur ve onu çalanı kırk yalan söylemesi şartıyla serbest bırakır.

H509.5.Yalan söyleme kabiliyeti imtihanı

Padişah, kudümü çalan kişinin kırk yalan söylemesi gerektiğini söyler. Elderkul kudümü çalınca padişahın huzuruna çıkarılır. Kırk yalan söyler ve padişahtan değerli hediyeler alıp evine döner.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Üç kardeş talihlerini araştırmak için sırayla sefere çıkarlar ve başka memleketlere giderler.

H1376.9. Talihin araştırılması

Üç kardeş talihlerini araştırmak için sefere çıkarlar.

J1113. Akıllı oğlan

Elderkul, padişahın kudümünü çalınca saraya götürülür. Padişah ona kırk yalan söylemesi gerektiğini söyler. Aksi halde öldüreceğini belirtir. Oğlan padişaha "Sen beni öldüremezsin" der. Padişah oğlanı öldürse oğlan yalan söylemiş olacaktır. Öldürmese

oğlan gerçeği söylediği için öldürmesi gerekecektir. Padişah düşünür taşınır ve işin içinden çıkamaz. Yıkılarak tahttan yere düşer.

L111.4.3. Kahraman olan öksüz kardeşler

Üç kardeşin anne ve babaları bulunmamaktadır.

M244. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki anlaşmalar

Elderkul, yorgunluktan yürüyemez hale gelen eşeğini bir fareye teslim eder ve gider. Dönüşte alır.

N836. Yardımcı kral

Padişah, iyi yalan söylediği için Elderkul'a hediyeler verip gönderir.

P10. Krallar

Padişah bir tepeye büyük bir kudüm kurdurur ve onu çalanı kırk yalan söylemesi şartıyla serbest bırakır.

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Üç kardeş babaları öldükten sonra mirasını bölüşerek sırayla sefere çıkarlar.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Padişah, artarda kırk yalan söyleyebildiği için Elderkul'a hediyeler verir.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Padişah, kırk yalan söylemeyi başaran Elderkul'a bir çanta altın verir.

R219. Kaçmalar- çeşitli

Padişahın huzuruna çıkarılan Elderkul'dan arka arkaya kırk yalan söylemesi istenir. Elderkul üç yalan söyledikten sonra bir fırsatını bulup saraydan kaçar.

R260. Takipler

Padişahın askerleri Elderkul'u takip ederler.

R350. Kaçağın tekrar ele geçirilmesi

Padişahın askerleri Elderkul'u tekrar yakalayıp saraya getirirler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, Nurali adında bir masalcı varmış.

Z11. Ani bitişler

Küçük oğlan ağabeylerinin yanına memnun bir şekilde dönmüş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç oğul, üç eşek

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi basamaklı merdiven

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz ayı

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk yalan

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Üç kardeş babaları öldükten sonra mirasını bölüşerek sırayla sefere çıkarlar.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Elderkul, padişahtan değişik hediyeler alarak memleketine geri döner.

Yer formülleri

Şehirler, vilayetler: Nemengan

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Nemengan ırmağı

1.63. Abla ve Kız Kardeşler

a. Masalın Özeti:

1. Yılan, yaşlı kadından, üç kızından birisini vermesini ister.
2. Büyük kızlar reddederler. Küçük kız kabul eder. Yılanla birlikte onun sarayına gider.
3. Yılan yakışıklı bir yiğide dönüşüverir. Bir yıl sonra bir oğulları olur.
4. Kız, oğlunu alarak ailesini ziyarete gelir.
5. Kızın bolluk içinde yaşamasına imrenen büyük kardeş, yılanın evine gitmek için kızla birlikte yola çıkar.
6. Yolda giderlerken küçük kardeşini suya atar. Elbiselerini giyinir, onun yerine geçer ve oğlanı alıp eve gider.
7. Oğlan büyüyünce hayvanları otlatmak için her gün suyun kıyısına gider. Sudan küçük bir kuş çıkar, çocuğun yetim olduğuna dair şarkı söyler. Oğlanın babası kuşu eve götürür.
8. Üvey anne kuşu öldürür. Ölü kuş önce kemiğe sonra makasa dönüşür. Kadın makası dışarı atar.

9. Yaşlı bir kadın makası bulup evine götürür. Makas, tavuğa dönüşür.

10. Yaşlı kadın her gün işe gidince tavuk, genç kıza dönüşür ve ev işlerini yapar.

11. Yaşlı kadın, kızı evlatlığa kabul eder. Oğlanın babası, yaşlı kadınla kızı evlerine davet eder.

12. Üvey annenin hilesi ortaya çıkar ve feci şekilde ölür. Küçük kız, ailesine kavuşur.

b. Masaldaki Motifler:

B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar

Kuş, çobanlık yapan oğlana annesi sandığı kişinin suçunu söyler.

B123. Akıllı yılan

Yılan, kadını tehdit ederek kızını almayı başarır.

B131.2. İhaneti ortaya çıkaran kuşlar

Kuş, çobanlık yapan oğlana annesi sandığı kişinin suçunu söyler.

B171. Sihirli tavuk

Tavuk güzel bir kıza dönüşür.

B172. Sihirli kuş

Kızın ruhu kuşa dönüşür. Kuş da kemiğe dönüşür.

172.2. Sihirli kuşun şarkısı

Kızın kuş şeklindeki ruhu türkü söyleyerek gerçekleri anlatmaya çalışır.

B211.3. Konuşan kuş

Kuş, çobanlık yapan oğlana annesi hakkında gerçekleri söyler.

B211.6.1. Konuşan yılan

Yılan, kadından kızlarından birini ister.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Kadın yılanın konuşmasını anlar. Oğlan kuşun konuşmasını anlar.

B646.1. Yılan kılığında insanla evlenme

Küçük kız yılan kılığındaki insanla evlenmeyi kabul edip onunla gider.

D391. Yılanın insana dönüşmesi

Yılan insana dönüşür.

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Kızın ruhu önce kuşa sonra da sırasıyla kemiğe, makasa, tavuğa ve insana dönüşür.

D1146. Sihirli kapı

Yılan sarayın kapısına sürününce genç ve güzel bir yiğide dönüşür.

D1866.2. Derinin çıkarılmasıyla güzelleşme

Yılan , kapıya sürününce çok yakışıklı bir yiğit olur.

E322. Ölü eşin iyi niyetle dönüşü

Ablası tarafından öldürülen kızın ruhu güzel bir kuşa, değişik nesne ve canlılara dönüştükten sonra tekrar insana dönüşür ve kocasına kavuşur.

E610. Ruhun hayvan bedenine girmesi

Kızın ruhu güzel bir kuş olarak sudan çıkar. Daha sonra tavuğa dönüşür.

E630. Ruhun eşyaya dönüşmesi

Kızın ruhu kemiğe ve makasa dönüşür.

E671. Reenkarnasyon (İnsan- obje – obje)

Kızın ruhu önce kemiğe sonra makasa dönüşür.

E725.1. Ruh insanın bedeninden ayrılır, hayvanın bedenine girer

Kızın ruhu güzel bir kuş olarak sudan çıkar. Daha sonra tavuğa dönüşür.

E732. Kuş şeklinde ruh

Kızın ruhu küçük bir kuş olarak uçup gider.

F163.1.4. Altın ve gümüş kale, şato

Yılanın sarayı altındandır.

F401.3.7. Kuş şeklindeki ruh

Kızın ruhu küçük bir kuşa dönüşerek uçup gider.

F575.2. Yakışıklı adam

Yılan kapıya sürününce genç ve güzel bir yiğide dönüşür.

F771.1.1. Altın kale, saray

Yılanın sarayı altındandır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Kız başından geçenleri yaşlı kadına anlatır.

H12.2. Şarkının şiiriyle tanıma

Kızın kuş şeklindeki ruhu türkü söyleyerek gerçekleri anlatmaya çalışır.

H210. Suçluluk ve masumluk imtihanları

Adam, iki kadından hangisinin yalan söylediğini anlamak için onları yalınayak dikenlerin üzerinde yürütür. Masum olan küçük kıza bir şey olmaz. Hain abla ise feci bir biçimde ölür.

H1199.10. Ateşin üzerinden atlamak

Adam, kimin yalan söylediğini anlamak için iki kadını ateşin üzerinde yürütür.

H1214. Hayvan dillerini bilen kahramanın teşvikiyle yapılan araştırma

Kuşun söylediklerini dinleyen oğlan, babasını ırmağın kıyısına götürür.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Oğlan, annesinin üvey olduğunu kuştan öğrenir.

K940. Hayvan veya kendi ailesini hile ile öldürme

Abla, küçük kız kardeşinin yerine geçmek için onu suya iter ve öldürür.

K958. Suda boğma vasıtasıyla öldürme

Abla, kız kardeşini suya iterek öldürür.

K1810. Kıyafet değiştirerek aldatma

Hain abla öldürdüğü kız kardeşinin elbiselerini giyerek onun yerine geçer ve yılanı inandırır.

K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma

Ablası, öldürdüğü kız kardeşinin yerine geçerek yılanın evine gider.

K1911. Sahte gelin (bir başkasının yerine gelin)

Hain abla yılanla evli olan kardeşini öldürüp onun yerine geçer ve yılanın evine gider.

K2212. Hain kız kardeş (abla)

Hain abla kardeşini öldürerek onun yerine geçer.

(T)K2301. Sahte gelin kocasına yalan söyler

Kardeşini öldürüp yerine geçen abla yalan söyleyerek kızın kocasını ikna eder.

L50. Muzaffer en genç kız

Yılanla evlenen en küçük kız varlıklı bir yaşama kavuşur. Ablası ise kıskançlığı yüzünden sonunda ölür.

L54.1. Canavarla evlenmeyi kabul eden en küçük kız

Küçük kızın evlendiği yılan çok yakışıklı bir yiğide dönüşür.

L113.1.4. Kahraman olarak çoban

Oğlan dokuz yaşına geldikten sonra hayvan otlatmaya başlar.

L143. Yoksul adam zengin olur

Yılanla evlenmeyi kabul eden küçük kız büyük bir zenginliğe kavuşur.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Kardeşine kötülük yapan abla ölür ve küçük kız tekrar ailesine kavuşur.

N203. Şanslı insan

Yılanla evlenmeyi kabul eden küçük kız büyük bir zenginliğe kavuşur.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Oğlan, annesinin üvey olduğunu kuştan öğrenir.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın kızı evlatlık edinir ve birlikte yaşamaya başlarlar.

N831. Yardımcı kız

Kız her gün yaşlı kadının evini temizleyip yemeğini pişirir.

P232. Anne ve kızları

Yaşlı kadın üç kızıyla birlikte dağda yaşamaktadır. Küçük kızını yılana vermek zorunda kalır.

P252.2. Üç kız kardeş

Dağda yaşayan yaşlı kadının üç kızı vardır.

P253.0.1. Kız kardeşin oğlu

Hain abla kız kardeşini öldürdükten onun sonra oğlunu alarak yılanın evine gider.

P282. Üvey anne

Üvey anne oğlanı kamçılayarak döver.

P283. Üvey oğul

Kadın üvey oğlunu kamçılayarak döver.

P297. Erkek yeğen

Hain abla kız kardeşini öldürdükten onun sonra oğlunu alarak yılanın evine gider.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Kız, kötü niyetli ablasını evinde misafir etmeyi kabul eder.

P412. Çoban

Oğlan dokuz yaşına geldikten sonra hayvan otlatmaya başlar.

P412.1. Kahraman olarak çoban

Oğlan dokuz yaşına geldikten sonra hayvan otlatmaya başlar.

Q211. Katil cezalandırılır

Kız kardeşini öldüren abla ölümle cezalandırılır.

Q263. Yalan cezalandırılır

Hain abla yalan söylediği için cezalandırılır.

Q301. Kıskançlık cezalandırılır

Kardeşini kıskanan hain abla sonunda cezalandırılarak ölür.

Q411. Ölüm cezası

Kızın yalan söyleyen ablası yalınayak dikenlerin üzerinde yürütülür ve ölür.

Q428. Suda boğarak cezalandırma

Abla, kardeşini suya iterek öldürür.

R13.4.1. Yılan tarafından kaçırılma

Yılan yaşlı kadını tehdit ederek kızını alır ve götürüp evlenir.

(T)S21.7. Zalim ablalar

Zalim abla, kız kardeşini suya iterek öldürür.

S31. Zalim üvey anne

Zalim üvey anne oğlanı kamçıyla döver.

S72. Zalim teyze

Oğlanın üvey annesi olan zalim teyze, çocuğu kamçıyla döver.

S131. Suda boğarak öldürme

Abla, kardeşini suya iterek öldürür.

S139. Çeşitli zalim ölümler

Büyük kızın yüreğine doksan dokuz diken saplanır ve ölür.

S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir

Abla, kız kardeşini suya iterek oğlanı alıp gider.

T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme

Kadının küçük kızı yılan kılığındaki insanla evlenir.

T192. Zorla evlenme

Yılan yaşlı kadını tehdit ederek kızını alır ve evlenir.

T400. Uygun olmayan evlilik ilişkileri

Büyük ablalar yılanla evlenmeyi kabul etmezler.

W181. Kıskançlık

Kız kardeşinin varlık içinde yaşamasını kıskanan abla onu öldürmeyi planlar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış'lı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş, dağların arasında yaşlı bir kadın üç kızıyla birlikte yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Böylece murat ve maksatlarına ulaşmışlar.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aradan iki üç yıl geçmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kız

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları (99, 900, 999, 99999 vb.)

Dokuz yaş

Z292. Kahramanın ölümü

Ablası, yılanla evlenen kız kardeşini öldürür.

1.64. Kılıç Batır

a. Masalın Özeti:

1. Kılıç Batır adlı pehlivan, Akbilek hanımı bulmak için yola çıkar.
2. Sırasıyla dokumacı, demirci ve sucuya rastlar. Onlarla dost olur ve her birine ikişer tane ney verir.
3. Neylerin birinden kan damlarsa her şeyin normal olduğunu, birinden irin damlarsa hemen arkasından yetişmelerini söyleyer, yoluna devam eder.
4. Bir adamdan, Akbilek hanımın yerini ve onu nasıl ele geçirebileceğini öğrenir.
5. Kılıç Batır, Akbilek hanımı yakalar ve onunla evlenir.
6. Karahan padişah, âşık olduğu Akbilek hanımı getirmesi için yaşlı bir kadın gönderir.
7. Yaşlı kadın, Kılıç Batır'ın canının kılıçta olduğunu öğrenir. Kılıcı ezip dereye atar. Kılıç Batır olduğu yerde yıkılır kalır.
8. Neylerden irin damlayınca dokumacı, demirci ve sucu buluşup yola çıkarlar.
9. Sucu, suyun önünü tutar, demirci kılıcı alıp düzeltir. Kılıç Batır kendine gelir.

10. Hepsi birlikte Karahan padişahın memleketine giderler. Savaşıp, padişahı öldürürler.

11. Kılıç Batır, dokumacıyı buraya padişah, sucuyu da vezir yapar.

12. Akbilek hanımı alarak demirciyle birlikte geri dönerler.

b. Masaldaki Motifler:

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Yaşlı kadın ağaçtan yapılmış at ile uçar.

C563. Kralın yasakları

Padişah, evlerden duman çıkmasını yasaklar.

D670. Büyü kuvvetiyle uçma

Yaşlı kadın ağaçtan yapılmış ata binerek uçar.

D1081. Sihirli kılıç

Kılıç Batır'ın canı kılıcındadır. Kılıçsız yaşayamaz.

(T)D1118.2. Ağaçtan yapılmış uçan sihirli at

Yaşlı kadın ağaçtan yapılmış at ile uçar.

D1561.2. Sihirli nesne insana olağanüstü güç kazandırır

Kılıç Batır'ın canı kılıcındadır. Kılıç ona güç verir. Kılıçsız yaşayamaz.

D1594. Sihirli nesne diriltir

Demirci, Kılıç Batır'ın kılıcını düzeltip bileyince yiğit tekrar canlanır.

D1830. Sihirli güç

Kılıç Batır'ın canı kılıcındadır. Kılıç ona güç verir. Kılıçsız yaşayamaz.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Yaşlı kadın ağaçtan yapılmış uçan atla kızı kaçırır.

D2135. Sihirle havada seyahat

Yaşlı kadın ağaçtan yapılmış uçan atla kızı kaçırır.

E1. Yaşama dönen kişi

Kılıcı bulunan Kılıç Batır'ın tekrar canlanır.

E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme

Demirci, Kılıç Batır'ın kılıcını düzeltip bileyince yiğit tekrar canlanır.

E163. Kılıç tarafından insanın yaşamı korunur

Kılıç Batır'ın canı kılıcındadır. Kılıçsız yaşayamaz.

E711.10. Kılıçtaki ruh

Kılıç Batır'ın canı kılıcındadır.

E761.1.7.2. Yaşam Sembolü: Makas (ustura, bıçak)tan kan damlar

Neylerden birinden kan damlaması her şeyin normal olduğu; birinden irin damlaması Kılıç Kara'nın başının derde düştüğü anlamına gelmektedir.

E765.3.0.1. Hayatın sihirli objeye bağlı olması

Kılıç Batır'ın canı kılıcındadır. Kılıçsız asla yürüyemez.

F163.1. Diğer dünyada kale, şato

Akbilek hanımın kalesi onu almak isteyen insanların başından yapılmıştır.

F222.2. Perilerin kalesi

Akbilek hanımın kalesi onu almak isteyen insanların başlarından yapılmıştır.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Sucu ırmağın önünü tutar.

F601.4.2. Olağanüstü arkadaşlar kahramanı ölümden korurlar

Sucu, suların bulanık akmasından Kılıç Batır'ın başına bir hal geldiğini anlar ve demirciyle birlikte gidip kahramanın kılıcını bulurlar. Kılıç Batır ölümden kurtulur.

F617. Güçlü güreşçi

Kılıç Batır önce dokumacıyla sonra da demirciyle güreşir. Dokumacıyı yere vurunca adam koltuklarına kadar yere gömülür. Demirciyi yere vurunca adam bir daha yerinden kalkamaz.

F660. Olağanüstü hünerler

Sucu, suyun önünü tutar.

F771. Olağanüstü kale (saray, ev)

Akbilek hanımın kalesi onu almak isteyen insanların başlarından yapılmıştır.

F833. Olağanüstü kılıç

Kılıç Batır'ın canı kılıçtadır.

F991. Nesne kanar

Kılıç Batır üç arkadaşına ikişer tane ney verir ve birinden kan damladığında her şeyin normal olduğunu, birinden irin damladığında yardımına koşmalarını söyler. Neyden bir süre sonra irin damlamaya başlar.

G241.4. Bir şeye binen cadı

Yaşlı kadın ağaçtan yapılmış ata binerek uçar.

G260. Cadıların kötü işleri

Cadı, Kılıç Batır'ın canının saklı olduğu sihirli kılıcı ırmağa atar ve kızı kaçırır.

G265.5. Büyücü, hayvanları sakat bırakır

Yaşlı kadın, taş ile eşeğinin ayağını kırar.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Canı kılıcında olan kahramanın adı Kılıç Kara'dır.

H614. Anlaşılmaz olguların açıklanması

Neylerden birinden kan damlaması her şeyin normal olduğu; birinden irin damlaması Kılıç Kara'nın başının derde düştüğü anlamına gelmektedir.

H1232.1. Araştırma, çobanın yön göstermesi üzerine başarılır

Akbilek hanımın koyunlarını otlatan çoban, Kılıç Batır'a Akbilek hanımı nasıl ele geçirebileceğine dair bilgi verir.

J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma

Kılıç Batır, Akbilek hanım uyurken onun saçlarını kırk kazığa bağlayarak tedbir alır.

J1020. Birleşmenin gücü

Farklı hünerlere sahip olan arkadaşları Kılıç Batır'ı ölümden kurtarırlar.

J2355.1. Aptal, onlar hakkında konuştuğu vakit sihirli nesneleri kaybeder

Kılıç Batır canının kılıçta saklı olduğunu söyleyince yaşlı kadın onu eğip ırmağa atar.

K150. Sahte hizmet satışı

Yaşlı kadın, kötü emeline ulaşıncaya kadar Kılıç Batır'a ve Akbilek hanıma iyi hizmet eder.

K975.1.1. Kahraman düşmanlarına kendisinin nasıl öldürülebileceğini söyler

Kılıç Batır canının kılıçta saklı olduğunu söyleyince yaşlı kadın onu eğip ırmağa atar.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Yaşlı kadın, taş ile eşeğinin ayağını kırar ve Kılıç Batır'ın yolunun üzerinde bekler. Yiğit gelince ona eşeğinin ayağının kırıldığını, çaresiz kaldığını söyler ve Kılıç Batır'ı inandırarak kötü emeli için onun evine gider.

K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler

Yaşlı kadın, Kılıç Batır'ın kılıcını suya atınca yiğit ölür.

K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır

Yaşlı kadın Akbilek hanımı kandırarak uçan ağaç ata bindirir ve daha sonra kaçırır.

K2050. Faziletli görünme

Yaşlı kadın kötü niyetini gizler ve Akbilek hanıma hizmet ederek amacına ulaşmaya çalışır.

K2293. Hain yaşlı kadın

Yaşlı kadın faziletli görünerek evlerinde yaşadığı Kılıç Batır ve Akbilek hanımın başına değişik oyunlar oynar.

L114.4. Hilekar kahraman

Yaşlı kadın, taş ile eşeğinin ayağını kırar ve Kılıç Batır'ın yolunun üzerinde bekler. Yiğit gelince ona eşeğinin ayağının kırıldığını, çaresiz kaldığını söyler ve Kılıç Batır'ı inandırarak kötü emeli için onun evine gider.

L165. Fakir oğlan kral olur

Kılıç Batır ve arkadaşları Karahan padişahı öldürdükten sonra dokumacı padişah olur, sucuyu ise vezir yaparlar.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Karahan padişah, Akbilek hanımı getirirse ağırlığınca altın vereceğine dair yaşlı kadına söz verir.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Yaşlı Kadın, Akbilek hanımı kullanarak Kılıç Batır'ın canının nerede saklı olduğunu öğrenir.

N838. Yardımcı kahraman

Sucu, dokumacı ve demirci Kılıç Batır'ı ölümden kurtarırlar.

N841. Yardımcı koyun çobanı

Akbilek hanımın koyunlarını otlatan çoban, Kılıç Batır'a Akbilek hanımı nasıl ele geçirebileceğine dair bilgi verir.

P10. Krallar

Karahan padişah öldürülünce yerine dokumacı adam padişah olur.

P11. Kralların seçimi

Kılıç Batır, Karahan padişaha karşı savaş başlatır. Savaşı kazanıp Karahan padişahı astırır. Dokumacıyı buraya padişah yapar.

P16. Kralın saltanatının sonu

Kılıç Batır, Karahan padişaha karşı savaş başlatır. Savaşı kazanıp Karahan padişahı astırır.

P110. Karalın vezirleri

Sucu adam vezir olur.

P310. Dostluk, arkadaşlık

Kılıç Batır yolda rastlayıp güreştiği dokumacı, demirci ve sucuyla arkadaş olur.

P412. Çoban

Akbilek hanımın koyunlarını otlatan çoban, Kılıç Batır'a bilgi verir.

P445. Dokumacı

Kılıç Batır'ın ilk güreştiği adam dokumacıdır.

P447. Demirci

Demirci, Kılıç Batır'ın kılıcını düzeltip bileyince yiğit canlanır.

Q53. Kurtarma ödüllendirilir

Kılıç Batır, padişaha karşı savaş başlatır ve padişahı astırır. Daha önce kendisini ölümden kurtaran dokumacıyı padişah, sucuyu da vezir yapar.

Q91. Akıllılık ödüllendirilir

Kılıç Batır'ın aldığı tedbire hayran kalan Akbilek hanım onunla evlenmeyi kabul eder.

Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak

Kılıç Batır, kendisine yardım eden arkadaşlarından dokumacıyı Karahan padişahın memleketine padişah yapar.

(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak

Kılıç Batır, kendisine yardım eden arkadaşlarından sucuyu Karahan padişahın memleketine vezir yapar.

Q213. Kaçırmak cezalandırılır

Kılıç Batır, karısını kaçıran Karahan padişahı asarak öldürür.

Q411. Ölüm cezası

Kılıç Batır ve arkadaşları Karahan padişahı asarak öldürürler.

Q413. Asarak cezalandırma

Kılıç Batır ve arkadaşları Karahan padişahı asarak öldürürler.

R39.2. Yaşlı kadın tarafından kaçırılma

Yaşlı kadın Akbilek hanımı ağaçtan ata bindirerek kaçırır.

R151. Koca karısını kurtarır

Yaşlı kadın Akbilek hanımı ağaçtan ata bindirerek kaçırır. Kılıç Batır, karısını kurtarır.

S113.1. Asarak öldürme

Karahan padişah asılarak öldürülür.

T10. Âşık olma

Karahan padişah Akbilek hanıma aşıktır.

T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri

Kılıç Batır'la evli olan Akbilek hanım, kendisine âşık olan Karahan padişah tarafından kaçırılır.

T100. Evlilik

Kılıç Batır, Akbilek hanımla evlenir.

X1810. Çeşitli nesneler hakkında anlatılan hikâyeler

Kılıç Batır doğduğunda çenesine kılıç koydukları için kılıçsız asla yürüyemez. Canı kılıcındadır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Doğrudan Giriş

Kılıç Batır denilen bir pehlivan varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Yiyip İçmekle İlgili Bitiş Formeli)

Burada yiyip içip ömürlerini geçirmeye başlamışlar.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi Kılıç Batır'ın arkadaşlarına gelelim.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmiş uz gitmiş, bir yerde bir adamla karşılaşmış. Az gitmiş uz gitmiş, sonunda bir köye ulaşmış.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Aylar ayları, yıllar yılları kovalamış.

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz gün

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk kazık çakıp saçını kırk yerden bağlamak

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z100. Sembolizm

Neylerden birinden kan damlaması her şeyin normal olduğu; birinden irin damlaması Kılıç Kara'nın başının derde düştüğü anlamına gelmektedir.

Z183. Sembolik isimler

Canı kılıcında olan kahramanın adı Kılıç Kara'dır.

1.65. Mamir İle Samir

a. Masalın Özeti:

1. Padişah uzun yıllar devlerle savaşır. Devler, intikam almak için padişahın küçük oğlu Samir'i kaçırırlar.
2. Devlerin yanında büyüyen Samir çok güçlü bir yiğit olur. Devlere kafa tutmaya başlar.
3. Samir'den korkan devler, onu ıssız bir dağda bırakıp kaçarlar.
4. Padişah, Hint şahının kızını, büyük oğlu Mamir'e almak için yola çıkar.
5. Mamir, dağda tek başına yaşayan Samir'i bulur. Hep birlikte Hindistan'a giderler.
6. Hint şahının kızı, meydanda kendini yenen yiğitle evleneceğini söyler.
7. Mamir, melikeye yenilir. Samir meydana çıkar, melikeyi yener ve onunla evlenir.
8. Geri dönerler, padişah, Mamir'i de evlendirir ve tahtı ona devreder.

b. Masaldaki Motifler:

F130.1. Diğer dünya olarak Hindistan ülkesi

Padişah, Hint şahının kızını oğluna istemek için Hindistan'a gider.

F145. Diğer dünyanın sınırındaki dağlar

Devler Kaf Dağı'nın ötesinde yaşamaktadırlar.

F151.2. Diğer dünyaya geçmek için dağlar

Devler Kaf Dağı'nın ötesinde yaşamaktadırlar.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Devin büyük iki boynuzu vardır.

F531.1. Devlerin görünümü

Devin büyük iki boynuzu vardır.

F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev

Devler Mamir ve Samir ile dövüşürler.

F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Devler Kaf Dağı'nın ötesinde yaşamaktadırlar.

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Şehzade Mamir birçok devi öldürür.

(T)F558.2. Olağanüstü boynuz

Devin boynuzları bir çınarın boyu kadardır.

F561. Olağanüstü şeylerle beslenen insanlar

Devler, Samir'e kendi yiyeceklerinden yedirip büyütürler.

F565. Savaşan ya da avlanan kadın

F565.1. Kadın savaşçı

Hint şahının kızı günlerce dövüşten sonra şehzade Mamir'i yener.

F567. Vahşi insan

Ayı derilerinden kendisine elbise yapan Mamir dağlarda yaşamaktadır ve her türlü vahşi hayvanı tutup çiğ çiğ yemektedir.

F610.0.1. Olağanüstü güçlü kadın

Hint şahının kızı günlerce dövüşten sonra şehzade Mamir'i yener.

F610.1. Olağanüstü güçlü vahşi adam

Devler tarafından büyütülen Samir, devin başına bir vurunca, devin başındaki iki boynuzu ayağından çıkıp bir çınar boyu yere girer.

F610.5. Hayvan gücünde adam

Şehzade Samir beş yüz ayıdan daha güçlüdür.

F611.3.2.5. Devlerle savaşan küçük çocuk onları yener

Şehzade Samir daha on üç yaşındayken devi döver ve diğer devleri korkutur.

F621. Ağaç söken olağanüstü güçlü insan

Samir, köknar ağacını kökünden çıkarıp kendisine saldıran insanların üzerine atar.

F628. Oldukça kuvvetli adam

Şehzade Samir beş yüz ayıdan daha güçlüdür. Samir, devin başına bir vurunca, devin başındaki iki boynuzu ayağından çıkıp bir çınar boyu yere girer.

F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür

Şehzade Mamir birçok devi öldürür.

F639.4. Güçlü adam devi yener

Samir, devin başına bir vurunca, devin başındaki iki boynuzu ayağından çıkıp bir çınar boyu yere girer.

F639.9. Güçlü adam kucakladığı insanların kaburgalarını ezer

Mamir ile Samir sertçe kucaklaştıklarında kaburgalarından çakmak çakıyormuş gibi çat-çut diye sesler çıkar.

(T)F1099.10. Nesnelerden çıkan olağanüstü ses

İki gürzden çıkan ses gökyüzüne çıkıp dünyaya yayılmaktadır.

G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri

Devin büyük iki boynuzu vardır.

G334. Dev, insanları hapis tutar

Devler şehzade Samir'i alıp kaçırırlar ve büyütürler.

G361. Olağanüstü başları olan devler

Devin başında iki boynuzu vardır.

G400. İnsan devin esiri olur

Devler şehzade Samir'i alıp kaçırırlar ve büyütürler.

G440. Dev, insanı kaçırır

Devler Samir'i kaçırırlar.

G570. Dev korkutulur

Esir ettikleri şehzade Samir'in gücünden korkan devler onu terk ederler.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Samir başından geçenleri anlatınca kardeşi Mamir onu tanır.

H331.6. Adaylık yarışması: güreşme

Hint şahının kızıyla evlenebilmek için önce Mamir sonra da Samir güçlü melikeyle güreşirler.

H332.1. Gelinle yarışan aday

Şehzadeler melikeyle evlenebilmek için onu yenmek amacıyla meydana çıkarlar.

H1149.3. Belli bir kadınla savaşmak

Hint şahının kızıyla evlenebilmenin şartı dövüşte ve güreşte onu yenmektir.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Hint şahının kızını oğluna almak isteyen padişah, oğullarıyla birlikte onun memleketine gider.

H1385.3.1. Kaybolan karı ve çocuğun araştırılması

Türkmen padişahı birkaç yıl devlerin kaçırdığı oğlunu arar fakat bulamaz.

J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma

Devler, Samir biraz daha büyüyünce kendilerini öldürmemesi için tedbir alarak onu dağların arasında terk ederler.

K1812.8. Kıyafet değiştiren prenses

Hint padişahının kızı meydana erkek kıyafetinde çıkar.

L10. En küçük oğlun zaferi

Hint şahının kızını küçük şehzade yener.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Padişah, Hindistan'a giderken yıllar önce kaybettiği oğlu Samir'i bulur.

N731.2.1. Kahraman babasının arkadaşlarıyla savaşır ve daha sonra onlara kendisini tanıtır

Yıllar önce devler tarafından kaçırılmış olan Samir, babasının askerleriyle savaşır ve birkaç tanesini öldürür. Daha sonra karşılaşırlar ve ailesine kavuşur.

N731.3. Baba umulmadık bir şekilde terk edilmiş çocuğuyla karşılaşır ve ona tekrar kavuşur

Padişah, büyük oğlu Mamir'i evlendirmek için Hindistan'a giderken, yıllar önce devler tarafından kaçırılmış olan küçük oğlu Samir'i dağda bulur.

N733. Erkek kardeşlerin tesadüfi karşılaşmaları

Şehzade Mamir, yıllar önce devler tarafından kaçırılan kardeşiyle dağda tesadüfen karşılaşır.

N733.1. Erkek kardeşler kazara birbirleriyle savaşırlar

Şehzade Mamir, yıllar önce devler tarafından kaçırılmış olan kardeşi Samir ile dağda savaşır. Daha sonra konuşurlar ve Samir, ailesine kavuşur.

P11. Kralların seçimi

Padişah, ölmeden önce tahtını büyük oğluna devreder.

P12.10. Kral güçte, güzellikte ve büyüklüğün bütününde çok iyidir

Padişah, gençliğinde birçok dev öldürmüş bir pehlivandır.

P16.1. Kral her şeyden elini çeker

Padişah, ölmeden önce tahtını büyük oğluna devreder.

(T)P17.8.1. Krallık en büyük kardeşe verilir

Padişah, ölmeden önce tahtını büyük oğluna devreder.

P30. Prens (şehzade)

Devler şehzade Mamir ile Samir'le savaşıp Samir'i kaçırırlar.

P40. Prensesler

Hint şahının kızı kendisiyle evlenmek isteyen yiğitle meydanda dövüşür.

P233. Baba ve oğul

Türkmen padişahı çok sevdiği oğullarına savaş eğitimi verdirir.

P251.5. İki erkek kardeş

Padişahın Mamir ve Samir adında iki oğlu vardır.

P320. Misafirperverlik

Hint şahı, Türkmen padişahını çok iyi ağırlar.

P461. Asker

Meydanın iki tarafında iki deniz kadar asker saf saf sıraya girerler.

P600. Adetler, gelenekler

Melike ile şehzade adet gereği gürzlerini vuruşturarak selamlaşırlar.

P634. Ziyafetler

Hint şahı, Türkmen padişahının onuruna üç gün ziyafet verir.

P634.1. Şölen yemekleri üç gün üç gece sürer

Hint şahı, Türkmen padişahının onuruna üç gün ziyafet verir.

R10.3. Çocuklar kaçırılır

Devler, şehzade Samir'i küçük yaşta kaçırırlar.

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Şehzade Samir küçük yaşta devlere esir düşer.

(T)R125.1. Prensin devden kurtarılması

Şehzade Samir'in gücünden korkan devler onu kendiliklerinden terk ederler.

S147. Dağa terk etme

Devler Samir'den kurtulmak için onu dağa terk ederler.

T15. İlk görüşte âşık olma

Güreştiği melikenin güzel cemalini gören Samir, onu yavaşça yere koyar.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Hint şahının kızı uyumakta olan Samir'in yüzünü görünce bayılıp yanına yıkılır.

T100. Evlilik

Padişah, Şehzade Samir ile Mamir'i evlendirir.

T133. Evlilik için yolculuk

Hint şahının kızını oğluna almak isteyen padişah, oğullarıyla birlikte onun memleketine gider.

T135. Düğün merasimi

Hint şahı kırk gün kırk gece düğün yapıp kızını Samir'e verir.

T615. Doğaüstü büyüme

Devler şehzade Samir'i küçük yaşta kaçırıp kendi yiyecekleriyle büyütürler. Samir on üç yaşına geldiğinde beş yüz ayıdan daha güçlü olur.

V254. Selamlaşma

Meydana çıkan melike ile şehzadeler gürzlerini vuruşturarak selamlaşırlar.

W33. Kahramanlık

Şehzade Mamir baskına gelen bir çok devi öldürür.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Bir çok asırlar önce Türkmen memleketinde bir padişah yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Böylece ağabey-kardeş Mamir ile Samir murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Samir böyle yaşayıversin, şimdi haberi Samir'in babası padişahtan alınız.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Az gitmişler uz gitmişler.

Bir olayın masalcı tarafından anlatılması

"Şimdi sadete gelelim ..."

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Kırk bin altın

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi gün yedi gece

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk ayı

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün düğün, kırk gün kırk gece düğün

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Padişahın Mamir ve Samir adında iki oğlu vardır. Birbirlerini tanımadıkları için savaşırlar.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Şehzade Mamir birçok devi öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Yıllar önce devler tarafından kaçırılan Samir memleketine geri döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Türkmen memleketi, Hindistan

1.66. Melikei Birmiskal

a. Masalın Özeti:

1. Şehzade Ahmetbek bir gün rüyasında Melikei Birmiskal'ı görüp ona âşık olur. Hiçbir şey yemez ve kimseyle konuşmaz. Padişah, durumunu öğrenir. O kızın babasıyla dünür olamayacağını söyler, oğlunu memleketten kovar.

2. Ahmetbek yolda giderken Ahmet Düşünür adında birisiyle karşılaşır. Ahmet Düşünür fala bakarak her şeyi bilmektedir. Daha sonra Ahmet Tekadım ve Ahmet Yaycı diye iki kişi daha onlara katılır ve arkadaş olurlar.

3. Ahmetbek başından geçenleri anlatır. Diğer arkadaşları ona yardım etmeye karar verirler. Ahmet Tekadım onları bir dakikada Melikei Birmiskal'ın memleketine götürür.

4. Padişah, şehre musallat olan ejderhayı öldürmeleri şartıyla, kızı alabileceklerini söyler. Yiğitler, şartı kabul ederler ve seyretmeleri için, padişah ile adamlarını da dağa davet ederler.

5. Ahmet Yaycı, büyük bir kayayı alarak gökkuşağına yerleştirir ve dağa doğru atar. Ejderhanın yaşadığı dağ kaybolur. Bunlardan kurtulamayacağını anlayan padişah, düğün dernek ile kızını Ahmetbek'e verir, memleketine uğurlar.

6. Oğlunun şehre yaklaştığını duyan padişah, onu öldürmek için değişik tuzaklar hazırlar. Bütün bunlardan haberdar olan Ahmet Düşünür, şehzadeyi ölümden kurtarır.

7. Ahmet Düşünür iftiraya maruz kalır. Üç sır söyleyince taş kesilir. Ahmet Tekadım sihirli sudan getirir, yiğidi diriltir.

8. Dört arkadaş birlikte zalim padişah ile savaşırlar ve onu tahttan indirip yerine Ahmetbek'i geçirirler.

b. Masaldaki Motifler:

B11.3.2. Ejderha dağın zirvesinde yaşamaktadır

Ejderha dağdaki mağarada yaşamaktadır.

D231. İnsanın taş kesilmesi

Ahmet Düşünür üç sırrı söyledikten sonra taş kesilir.

D457. Şahıs ve hayvanın bir kısmının nesneye dönüşmesi

Ahmet Düşünür birinci sırrı söylediğinde dizlerine kadar, ikincisini söylediğinde beline kadar taş kesilir.

D926. Sihirli pınar

Gün doğusu tarafında bulunan dağın altındaki pınarın suyu sihirlidir.

D1242.1. Sihirli su

Taş kesilen Ahmet Düşünür'ün üzerine su dökülünce tekrar canlanır.

D1273.2. Sihirli sır

Ahmet Düşünür, üç sırrı söyleyince taş kesilir.

D1500.1.18. Sihirli şifalı sular

Gün doğusu tarafında bulunan dağın altındaki pınarın suyu sihirlidir. Taş kesilen Ahmet Düşünür'ün üzerine dökülünce tekrar dirilir.

D1712. Kahin

Ahmet Düşünür, fala bakarak her şeyi bilmektedir.

D1812.3. Geleceği öğrenmenin araçları

Ahmet Düşünür, fala bakarak gelecek hakkında gerçek bilgi edinir.

D2122. Sihirli hızla seyahat

Arkadaşlarını bir dakikada melikenin memleketine götüren Ahmet Tekadım, üç aylık yoldan göz yumup açıncaya kadar su getirir.

D2161. Sihirle iyileşme

Üzerine su dökülünce, taş kesilmiş olan Ahmet Düşünür tekrar dirilir.

D2175. Sihirle tedavi

Üzerine su dökülünce, taş kesilmiş olan Ahmet Düşünür tekrar dirilir.

E80.3. Su vasıtasıyla canlanma

Ahmet düşünür sihirli suyla yeniden dirilir.

F162.5. Diğer dünyada pınar

Gün doğusu tarafında bulunan dağın altındaki pınarın suyu sihirlidir.

F162.9. Diğer dünyadaki dağlar

Üç aylık uzaktaki dağın altında bulunan pınar sihirlidir.

F517.0.2. Olağanüstü uzun bacaklı adam

Ahmet Tekadım, her adımda bir gece gündüzlük yol alır.

F533. Olağanüstü uzun adam

Ahmet Tekadım, her adımda bir gece gündüzlük yol alır.

F570. Diğer olağanüstü insan davranışları

Ahmet Düşünür, fala bakarak geleceği görebilmektedir. Ahmet Tekadım göz yumup açıncaya kadar dağın arkasındaki suyu getirir. Ahmet Yaycı dağın kayasını gökkuşağına yerleştirerek atar. Dağ altıyla üstüyle birlikte yok olup gider.

F601.2. Kahramanın olağanüstü arkadaşları ona evlilik imtihanında yardım eder

Padişahın kızını almak isteyen Şehzade Ahmetbek'e olağanüstü özellikleri olan arkadaşları Ahmet Düşünür, Ahmet Tekadım ile Ahmet Yaycı yardım ederler ve padişahın şartını yerine getirirler.

F614.2.1. Güçlü adam silah olarak kayaları kullanır

Ahmet Yaycı, büyük kayaları yay ile atabilmektedir.

F636.4. Ağır taş kaldırıp atan adam

Ahmet Yaycı, büyük kayaları yay ile atabilmektedir.

F640. Algılamanın olağanüstü gücü

Fala bakan Ahmet Düşünür geleceği bilmektedir.

F660. Olağanüstü hünerler

Ahmet Yaycı büyük kayaları atabilmektedir.

F681. Mükemmel koşucu

Ahmet Tekadım bir adımda bir gece gündüzlük yol alabilmektedir.

F783. Olağanüstü halı

Halının üzerine basan kişi zehirlenmektedir.

F785. Olağanüstü taht

Padişahın yaptırdığı tahtın üzerine oturan kişi zehirlenmektedir.

F836. Olağanüstü yay

Ahmet Yaycı, yay ile büyük kayaları atabilmektedir.

F950. Olağanüstü tedavi etme

Üzerine su dökülünce, taş kesilmiş olan Ahmet Düşünür tekrar dirilir.

F1068. Realist rüya

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı bularak evlenir.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Padişahın oğlu başından geçenleri anlatır.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Fala bakıp gelecek hakkında bilgi edinen şahsın adı Ahmet Düşünür'dür. Bir adımda bir günlük yol alan şahsın adı Ahmet Tekadım'dır. Yay ile büyük kayaları atabilen kişinin adı Ahmet Yaycı'dır.

H900. Zorla verilen vazife

Padişah, kızıyla evlenecek olanın ejderhayı öldürmesini ister.

H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini

Ahmet Tekadım padişahın verdiği zor görevi kendisi kabul eder.

H920. Vazifelerin tayin edicileri

(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler

Yiğitlere, ejderhanın öldürülmesi görevini padişah verir.

H970. Yardımla yerine getirilen vazifeler

Şehzade, verilen görevi arkadaşlarının yardımıyla başarır.

H1174.2. Ejderhayı yenmek

Padişah, yiğitlere ejderhanın öldürülmesi görevini verir.

H1212.1. Araştırma görülen rüya yüzünden kararlaştırılır

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı araştırır.

H1212.4. Araştırma hamile kadının isteği üzerine kararlaştırılır

Padişahın hamile karısı ejderha etine aşerer. Padişah ejderha eti getirmek için avlanmaya çıkar.

H1321.1. Hayat suyu üzerine araştırma

Ahmet Tekadım, taş kesilen arkadaşını tekrar hayata döndürmek için üç aylık yoldan su getirir.

H1381.3.1.2.2. Kahramanın rüyasında gördüğü kız için araştırma

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı araştırır.

H1563. Hüner imtihanı

Yolda rastladığı arkadaşları değişik hünerlerini kullanarak şehzadenin melikeyle evlenmesini sağlarlar.

J1020. Birleşmenin gücü

Yolda karşılaşıp arkadaş olan dört Ahmetler, her birinin farklı hüneri sayesinde bütün zorlukların üstesinden gelirler.

K730. Kurbana tuzak kurma

Zalim padişah oğlunu öldürmek için ona değişik tuzaklar kurar.

K2150. Suçlu görülen masumlar

Ahmet Düşünür, kızın alnına sıçrayan zehiri yalarken Ahmetbek uyanır ve onu karısını öpmekle suçlar.

(T)K2216. Hain baba

Babası, şehzadeyi öldürmek ister.

K2246.1. Hain kral

Padişah oğlunu öldürmek için tuzak kurar.

L111.1. Sürgünden döner ve tahtı ele geçirir

Geri dönen şehzade Ahmetbek babasıyla savaşarak tahttan aşağı alır.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah, oğlunu konuşturan kişinin tepesinden aşağı altın dökeceğine dair söz verir.

Padişah, ejderha öldürdüğü takdirde kızını şehzadeye vereceğine dair mektup yazar.

M301.21. Kahin olarak falcı

Ahmet Düşünür, fala bakarak gelecek hakkında bilgi edinir.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

Ahmet Düşünür, fala bakarak gelecek hakkında bilgi edinir. Söylediği şeyler gerçekleşir.

N111. Falcı

Ahmet Düşünür'ün hüneri falcılıktır.

N200. Talihin iyi hediyeleri

Yolda tesadüfen karşılaştığı insanlar, Ahmetbek'i amacına ulaştırırlar.

N203. Şanslı insan

Şehzade, melikeyle evlenmesini sağlayacak hünerli arkadaşlara yolda rastlar.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Padişah, oğlunun konuşmamasının sebebini yaşlı kadından öğrenir.

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Şehzade, kendisine yardım edecek olan hünerli arkadaşlarıyla yolda tesadüfen karşılaşır.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Şehzade, söyleyemediği sırrını babasına yaşlı kadın aracılığıyla iletir.

N835. Yardımcı güçlü adam

Ahmet Yaycı, büyük kayayı yay ile atarak şehre musallat olan ejderhayı öldürür.

N838. Yardımcı kahraman

Şehzade, aradığı sevgilisiyle evlenmede hünerli arkadaşlarının yardımını görür.

P11. Kralların seçimi

Dört arkadaş bir olup zalim padişah ile savaşırlar ve onu tahttan indirirler. Yerine Ahmetbek'i padişah yaparlar.

P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir

Dört arkadaş bir olup zalim padişah ile savaşırlar ve onu tahttan indirirler. Yerine Ahmetbek padişah olur.

P12. Kralların karakteri

Şehzadenin kayınpederi olan padişah hasis birisidir.

P16. Kralın saltanatının sonu

Dört arkadaş bir olup zalim padişah ile savaşırlar ve onu tahttan indirirler.

P30. Prens (şehzade)

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı aramaya çıkar.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Şehzade, melikeyle evlenmesini sağlayacak hünerli arkadaşlara yolda rastlar ve onlarla arkadaş olur.

P40. Prensesler

Şehzade, rüyasında görüp âşık olduğu Melikei Birmiskal'ı bularak onunla evlenir.

P233. Baba ve oğul

Padişahın Ahmetbek adında biricik bir oğlu vardır.

P233.6. Oğul babadan intikam alır

Şehzade Ahmetbek babasıyla savaşarak tahttan aşağı alır.

P310. Dostluk, arkadaşlık

Şehzade Ahmetbek, yolda rastladığı Ahmet Düşünür, Ahmet Tekadım ve Ahmet Yaycı ile arkadaş olur. Arkadaşları ona yardım ederler.

P315. Arkadaşlar birbirleri için ölümü göze alırlar

Dört Ahmetler, Ahmetbek'e yardım etmek için tehlikeli görevler üstlenirler.

Q325. İtaatsizlik cezalandırılır

Padişah, istemediği padişahın kızıyla evlenmek isteyen oğlunu şehirden kovar.

Q431.3. İtaat etmediği için sürgün etme

Padişah, istemediği padişahın kızıyla evlenmek isteyen oğlunu şehirden kovar.

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Padişah, değişik tuzaklar kurarak oğlunu öldürmek ister.

T11.3. Rüyada âşık olma

Şehzade, rüyasında gördüğü Melikei Birmiskala âşık olur.

T24.6. Aşık hiçbir şey yemez

Rüyasında gördüğü melikeye âşık olan şehzade hiç kimseyle konuşmaz, hiçbir yiyeceğe el uzatmaz.

T100. Evlilik

Şehzade, rüyasında gördüğü melikeyle evlenir.

T131. Evlenme şartları

Padişah, kızını şehzadeye ejderhayı öldürmesi şartıyla verir.

T133. Evlilik için yolculuk

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü kızı almak için yola çıkar.

T135. Düğün merasimi

Padişah, düğün dernek ile kızını Ahmetbek'e verir.

V254. Selamlaşma

Şehzade Ahmetbek, yolda rastladığı hünerli insanlarla selamlaşıp konuşur.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Yiyip içip murada ermek)

Uzun yıllar devran sürüp murat ve maksatlarına ermişler.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç ay, üç sır

Z183. Sembolik isimler

Fala bakıp gelecek hakkında bilgi edinen şahsın adı Ahmet Düşünür'dür. Bir adımda bir günlük yol alan şahsın adı Ahmet Tekadım'dır. Yay ile büyük kayaları atabilen kişinin adı Ahmet Yaycı'dır.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Şehzade rüyasında gördüğü kızla evlenip geri döner.

1.67. Şehzade Selman

a. Masalın Özeti:

1. Padişahın dört tane oğlu vardır. Küçük oğlu Selman'a tahtını teslim ederek, komşu memleketin padişahının üç kızını büyük oğullarına almak için yola çıkar.

2. Şehzade Selman, babasına, Haresman dağındaki güzel bağa kesinlikle girmemelerini tembih eder.

3. Padişah, gelinlerini alır ve geri dönerler. Bağa girince kapılar kapanır ve içerde kalırlar.

4. Bağda yaşayan ejderha, Şehzade Selman'ı almak şartıyla padişah ve adamlarını serbest bırakır.

5. Ejderha, Giden Gelmez yurdundaki güzel kız Mahro'yu getirirse, kendisini serbest bırakacağını söyler Selman'a.

6. Selman, yaşlı bir adam ve onun söylediği üç perinin yardımıyla Giden Gelmez yurduna ulaşır.
7. Kızı alır, ejderhanın bağına getirir.
8. Ejderhayı uyurken öldürür, kızla birlikte kendi memleketine gider.

b. Masaldaki Motifler:

B11. Ejderha

Padişah, adamlarıyla beraber ejderhaya esir olur.

(T)B11.3.9. Ejderha bağda (bahçede) yaşamaktadır

Ejderha, Haresman dağındaki bir bağda yaşamaktadır.

B11.4.5. Konuşan ejderha

Ejderha, padişah ve şehzade Selman ile konuşur.

B210. Konuşan hayvanlar

Ejderha, padişah ve şehzade Selman ile konuşur.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Padişah ve şehzade Selman ejderhanın konuşmasını anlarlar.

B481.1. Yardımcı karınca

Karıncalar toprakla karıştırılan darıları toplayarak şehzadeye yardım ederler.

B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar

Karıncalar toprakla karıştırılan darıyı toplarlar.

B582. Hayvanlar aşkta kişinin başarısına yardım eder

Şehzade, karıncaların da yardımıyla melike Mahro'yla evlenir.

C563. Kralın yasakları

Giden Gelmez yurdunda akşamları sokağa çıkmak yasaktır.

C610. Birine yasaklanmış yer

Şehzade Selman, babasına Haresman dağındaki bağa kesinlikle girmemelerini söyler.

C751.1. Belirli zamanlarda bazı şeyleri yapma yasağı

Akşam güneş battıktan sonra sokağa çıkmak yasaktır.

C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar

Padişah ve adamları, şehzade Selman'ın girmeyiniz dediği bağa girince ejderhaya esir düşerler.

D812.5. Sihirli obje periden alınır

Üç peri, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçlarından birer tel verirler.

D961. Sihirli bahçe

Padişah ve adamları ejderhanın bağına girince bağın etrafında kendiliğinden duvarlar peyda olur.

D991. Sihirli kıl, saç

Üç peri, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçlarından birer tel verirler.

(T)D1149.4. Sihirli duvar

Bağın etrafında kendiliğinden duvarlar peyda olur.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Periler, şehzade ile prensesi alıp bir anda annelerinin huzuruna getirirler.

D2091.16. Düşmanlar sihirli bir şekilde duvarların içine kapatılır

Padişah ve adamları ejderhanın bağına girince bağın etrafında kendiliğinden duvarlar peyda olur. Ejderha, padişah ve adamlarını böylece esir alır.

D2093. Sihirle yarılan duvar

Ejderha bir tıslayınca bağın etrafındaki duvarlar birden yok olur.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Periler, şehzade ile melikeyi alıp bir anda annelerinin huzuruna getirirler.

D2135. Sihirle havada seyahat

Periler, şehzade ile melikeyi alıp bir anda annelerinin huzuruna getirirler.

D2177. Sihirle hapsetme

Padişah ve adamları ejderhanın bağına girince bağın etrafında kendiliğinden duvarlar peyda olur. Ejderha, padişah ve adamlarını böylece esir alır.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Şehzade Selman, melike Mahro'yu getirmek için Giden Gelmez yurduna doğru yola çıkar ve perilerle karşılaşır.

F130. Diğer dünyalarda iskan

Giden Gelmez yurdunda akşam sokağa çıkmak yasaktır.

F150. Başka dünyaya giriş

Şehzade Selman, melike Mahro'yu getirmek için Giden Gelmez yurduna doğru yola çıkar ve perilerle karşılaşır.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Ejderhanın bağının çevresinde kendiliğinden duvarlar peyda olur.

F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları

Ejderhanın bağına giren padişah, adamlarıyla beraber ejderhaya esir olur.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Ejderhanın olağanüstü güzellikteki bağının çevresinde kendiliğinden duvarlar peyda olmaktadır.

F251.1.2. İyi periler

Periler, şartları yerine getirirken şehzade Selman'a yardım ederler.

F263. Perilerin ziyafetleri

Gümüş peri, şehzade Selman ve melike Mahro'ya ziyafet verir.

F282. Periler havada seyahat ederler

Periler şehzade Selman'ı uçarak bir anda istenilen yere götürürler.

F340. Perilerin hediyeleri

Üç peri, şehzadeye saçlarından birer tel verirler.

F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder

Periler, şartları yerine getirirken şehzade Selman'a yardım ederler.

F347. Perilerden nasihat

Gümüş peri, ejderhayı öldürmesi konusunda şehzadeye akıl verir.

F398. Periler saç yakılarak çağrılır

Üç peri, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçlarından birer tel verirler. Şehzade saç tellerini yakınca periler gelirler.

F555. Olağanüstü saç

Üç peri, sıkışınca şehzadenin yardımına koşmak için saçlarından birer sihirli kıl verirler.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Ejderha yattığında kırk gün uyumaktadır.

F601.2. Kahramanın olağanüstü arkadaşları ona evlilik imtihanında yardım eder

Periler ve karıncalar, padişahın kızıyla evlenebilmek için öngörülen şartları yerine getirmede şehzade Selman'a yardım ederler.

F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür

Şehzade Selman kılıçla ejderhanın başını paramparça eder.

F818. Olağanüstü bahçe

Ejderhanın olağanüstü güzellikteki bağının çevresinde kendiliğinden duvarlar peyda olmaktadır.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Şehzade Selman başından geçenleri ayrı ayrı yaşlı adama ve perilere anlatır. Şehzade Selman, Melike Mahro'ya kim olduğunu anlatır.

H328. Evlilikte dayanıklılık testi

Padişah, kızını üç odalı evi ısıtacak kadar odunu bir file yükleyip ormandan getirerek; evin taşları korlaşıncaya kadar yakıp, ortadaki odada bir gün boyunca hiç çıkmadan yatan kişiye verecektir.

H511.1. Prenses üç görevin üstesinden gelene verilecektir

Padişahın kızını alabilmenin üç şartı vardır:

a) Bir çuval yünü bir vuruşta yere sokmak,

b) Toprakla karıştırılan on batman darıyı tekrar geri toplamak,

c) Üç odalı evi ısıtacak kadar odunu bir file yükleyip ormandan getirmek; evin taşları korlaşıncaya kadar yakıp, ortadaki odada bir gün boyunca hiç çıkmadan yatmak.

H900. Zorla verilen vazife

Ejderha, melike Mahro'yu getirmesi şartıyla kendisini serbest bırakacağını söyler şehzade Selman'a.

H939.4.1. Yılanların Kralının verdiği görevler

Şehzade Selman'a, melike Mahro'yu getirmesi görevini ejderha verir.

H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi

Melike Mahro'yu alıp ejderhaya getirmesi için şehzade Selman'a periler ve karıncalar yardım ederler.

H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi

Melike Mahro'yu alıp ejderhaya getirmesi için şehzade Selman'a periler ve karıncalar yardım ederler.

H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler

Padişahın kızını alabilmenin şartlarından ikisi:

a) Bir çuval yünü bir vuruşta yere sokmak,

b) Üç odalı evi ısıtacak kadar odunu bir file yükleyip ormandan getirmek; evin taşları korlaşıncaya kadar yakıp, ortadaki odada bir gün boyunca hiç çıkmadan yatmak.

H1091.1. Karıncaların yardımıyla birbirine karışan tahılları ayırma

Karıncalar, toprağa karıştırılan on batman darıyı toplarlar.

H1150. Görev: Çalma, elde etme veya katletme

Ejderha, Şehzade Selman'a, melike Mahro'yu getirmesi görevini verir.

H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır

Oğullarının evlenme isteği üzerine padişah, adamlarını üç kız kardeş bulmaları için gönderir.

H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam

Yolda rastladığı yaşlı adam şehzade Selman'a perilerin yerini söyler.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın şehzade Selman'a padişahın şartlarını söyler.

H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler

Melike Mahro'yu alıp ejderhaya getirmesi için şehzade Selman'a periler ve karıncalar yardım ederler.

H1233.6. Araştırmada hayvanların kahramana yardımı

Melike Mahro'yu alıp ejderhaya getirmesi için şehzade Selman'a periler ve karıncalar yardım ederler.

H1280. Diğer ülkelerde araştırma

Şehzade Selman, melike Mahro'yu getirmek için onun memleketine gider.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Şehzade Selman, melike Mahro'yu getirmek için onun memleketine gider.

H1381.3.1.1. Prens için gelin araştırması

Padişah, üç oğlunu evlendirmek için üç kız kardeş araştırır. Hiçbir yerde bulamazlar. En son komşu memleketin padişahının üç kızı olduğunu duyar ve onları istemeye giderler.

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Şehzade Selman, babasına Haresman Dağı'ndaki bağa kesinlikle görmemelerini söyler. Padişah ve adamları bağa girince ejderhaya esir düşerler. Ejderha, kıza yapması gereken şeyleri öğretir. Kız onun dediği gibi yapmayınca yakalanır ejderhanın tavsiyelerinin doğru olduğunu anlar.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Yaşlı kadın şehzade Selman'a padişahın şartlarını söyler.

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi

Yolda rastladığı yaşlı adam şehzade Selman'a perilerin yerini söyler.

J152. Bilge kişilerden öğrenilen bilgi

Şehzade Selman, babasına Haresman dağındaki bağa kesinlikle girmemesini söyler.

J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik

Padişah ve adamları, şehzade Selman'ın girmeyiniz dediği bağa girince ejderhaya esir düşerler.

J1113. Akıllı oğlan

Şehzade Selman, padişahın diğer oğullarına göre daha akıllıdır.

L111.10. Ümit vermeyen dördüncü oğul başarır

Üç ağabeyi tarafından küçük görülen şehzade Selman, babası, kardeşleri ve adamlarını ejderhadan kurtarır. Ejderhanın şartını yerine getirir.

L114.3. Asi kahraman

Büyük oğulları babalarına itaat etmezler ve bağa girerler.

L410.6. Hükümdar esir düşer

Padişah ve adamları bağa girince ejderhaya esir düşerler.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Padişah, ejderhadan kurtulmak için küçük oğlunu ona vermeyi kabul eder.

Ejderha, melike Mahro'yu getirmesi şartıyla şehzade Selmanı'ı serbest bırakacağına dair söz verir.

M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi

Ejderha verdiği söze sadık kalarak melike Mahro'yu getiren şehzade Selman'ı serbest bırakır.

N122.1. Şanssız yerler

Padişah ve adamları bağa girer girmez birden bağın etrafında duvarlar peyda olur ve içerde kalırlar.

N815. Yardımcı peri

Periler, şartları yerine getirirken şehzade Selman'a yardım ederler.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam, şehzadeye perilerin yerini öğretir ve onların yardım etmeleri için referans olur.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın şehzade Selman'ı evinde misafir eder ve o memleketin özellikleri hakkında bilgilendirir.

P10. Krallar

Padişah, üç oğlunu evlendirip geri dönerken ejderhaya esir düşer.

P30. Prens (şehzade)

Padişahın dört oğlu vardır. İçlerinde en akıllı olanı şehzade Selman'dır.

P40. Prensesler

Melike Mahro akşamları hizmetçileriyle birlikte şehri gezmekte, sokakta kime rastlarsa onu astırmaktadır.

P233. Baba ve oğul

Padişah, kurtulmak için ejderhaya küçük oğlu Selman'ı vermeyi kabul eder.

P252.2. Üç kız kardeş

Komşu memleketin padişahının üç kızı vardır.

P320. Misafirperverlik

Padişah, kızlarını oğullarına istemeye gelen padişahı çok iyi karşılar.

P600. Adetler, gelenekler

Padişah oğullarına kız bulmaları için her tarafa görücüler gönderir.

P634. Ziyafetler

Gümüş peri, şehzade Selman ve melike Mahro'ya ziyafet verir.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Şehzade Selman kılıçla ejderhanın başını paramparça edip öldürür.

Q455. Ceza olarak duvarların içine hapsetmek

Padişah ve adamları ejderhanın bağına girince, bağın etrafında kendiliğinden duvarlar peyda olur.

R41.3. Zindana hapsetme

Ejderha, melike Mahro'yu zindana atar.

R111.1.4. Prensesin canavardan kurtarılması

Şehzade Selman ejderhayı öldürerek melikeyi zindandan çıkarır.

S113.1. Asarak öldürme

Melike Mahro, akşam sokakta karılaştığı kişileri astırmaktadır.

S118. Keserek öldürme

Şehzade Selman kılıçla ejderhanın başını paramparça edip öldürür.

T15. İlk görüşte âşık olma

Şehzade Selman ve melike Mahro görür görmez birbirlerine âşık olurlar.

T69.1.1. Üç erkek kardeş üç kız kardeşle evlenir

Padişah, oğullarının isteği üzerine onları üç kız kardeşle evlendirir.

T100. Evlilik

Padişahın üç büyük oğlu, komşu memleketin padişahının kızlarıyla, şehzade Selman ise melike Mahro'yla evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Padişah, komşu memleketin padişahının kızları için dünürcü gönderir.

T131. Evlenme şartları

Padişahın kızını alabilmenin üç şartı vardır.

a) Bir çuval yünü bir vuruşta yere sokmak,

b) Toprakla karıştırılan on batman darıyı tekrar geri toplamak,

c) Üç odalı evi ısıtacak kadar odunu bir file yükleyip ormandan getirmek; evin taşları korlaşıncaya kadar yakıp, ortadaki odada bir gün boyunca hiç çıkmadan yatmak.

T133. Evlilik için yolculuk

Padişah, üç oğlunu evlendirmek için üç kız kardeş araştırır. Hiçbir yerde bulamazlar. En son komşu memleketin padişahının üç kızı olduğunu duyar ve onları istemeye giderler.

T135. Düğün merasimi

Şehzadeler kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.

V254. Selamlaşma

Şehzade Selman yaşlı adamla ve perilerle selamlaşıp konuşur.

W126. İtaatsizlik

Büyük oğulları babalarına itaat etmezler ve bağa girerler.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Harezm eli taraflarında bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Kırk gün kırk gece düğün yapıp murat ve maksatlarına ermişler.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel

Şimdi haberi şehzade Selman'dan alınız.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç kardeş, üç oğul, üç kız kardeş, üç odalı ev, üç menzil, üç peri, üç şart

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk günlük uyku, kırk deve mal, kırk gez

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Şehzade Selman kılıçla ejderhanın başını paramparça eder.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Şehzade Selman melike Mahro'yu alarak memleketine döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Giden Gelmez yurdu

Şehirler, vilayetler: Harezm

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: Haresman Dağı

1.68. Bektemir Batır

a. Masalın Özeti:

1. Padişahın kırk tane oğlu vardır. Padişah, oğullarının gücünü sınamak için özel olarak yaptırılan kırk kulplu altın aşığı fırlatmalarını söyler.

2. Bu işi sadece küçük oğlu Bektemir Batır başarır. Onun fırlattığı aşık, yaşlı bir kadını yaralar.

3. Yaşlı kadın, bahadıra, Mısır memleketinde yaşayan güzel melike Akbilek'ten bahseder.

4. Bektemir Batır kıza âşık olur ve getirmek için yola çıkar.

5. Mısır'a varır, yaşlı bir kadının evinde misafir olur. Yaşlı kadın, Akbilek'e nasıl ulaşacağını ona anlatır.

6. Bektemir Batır tüccar kılığına girerek Akbilek hanımla tanışır ve birlikte kaçarlar.

7. Melikenin babası onları takip eder, yolda yakalayıp Bektemir Batır'ı öldürür.
8. Melike, bahadırı oraya gömer, onun memleketine gider.
9. Oğlunun ölüm haberini alan padişah, cenazesini getirmek için yiğidin mezarına gider. Mezarın başında yaşlı bir adam peyda olur. Dua eder ve Bektemir Batır dirilir. Akbilek hanımla birlikte murat ve maksadına erer.

b. Masaldaki Motifler:

B41.1. Kanatlı at (Tulpar)

Terlanboz at kanatlıdır.

B41.2. Uçan at

Terlanboz at uçarak kahramanı istenilen yere ulaştırır.

B184.1.1.2. Kuş kadar hızlı at

Terlanboz at, gökyüzünde üç gece üç gündüz uçarak kahramanı Mısır memleketine ulaştırır.

B184.1.6. Sihirli atla uçma

Terlanboz at, kahramanları uçarak taşır.

B211.1.3. Konuşan at

Terlanboz at Bektemir Batır ile konuşarak onu teselli eder.

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar

Bektemir Batır, Terlanboz atın konuşmasını anlar.

B301. Sadık hayvan

Terlanboz at, Bektemir Batır'ı çimenlikte bekleyeceğini söyler ve o gelinceye kadar bekler.

B557. Binilen sıra dışı at

Bektemir Batır kanatlı at Terlanboz ile seyahat eder.

B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder

Terlanboz at Bektemir Batır'a nasihat eder.

B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri

Terlanboz at kanatlıdır.

D1081. Sihirli kılıç

Bektemir Batır ölünce evde bıraktığı kılıcından kan damlar.

D1978.2. Gözyaşının uyuyan insanın üzerine düşmesiyle sihirli uykudan uyanma

Akbilek hanımın gözyaşı kırk günlük uykuya dalan Bektemir Batır'ın yüzüne damlayınca yiğit uyanır.

D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat

Terlanboz at üç gece gündüz uçarak Mısır'a ulaşır.

D2135. Sihirle havada seyahat

Terlanboz at üç gece gündüz uçarak Mısır'a ulaşır.

E1. Yaşama dönen kişi

Yaşlı adam dua edince Bektemir Batır yeniden dirilir.

E63. Dua vasıtasıyla canlanma

Yaşlı adam dua edince Bektemir Batır yeniden dirilir.

E64.4.1. Evliyanın yardımıyla diriltme

Yaşlı adam dua edince Bektemir Batır yeniden dirilir.

E121. Olağanüstü kişi tarafından diriltme

Yaşlı adam dua edince Bektemir Batır yeniden dirilir.

E761.1.7.2. Yaşam Sembolü: Makas (ustura, bıçak)tan kan damlar

Bektemir Batır'ın evde bıraktığı kılıçtan kan damlaması yiğidin öldüğü anlamına gelmektedir.

F137. Diğer dünyanın uzaklığı

Mısır memleketi altı aylık uzaklıktadır.

F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu

Akbilek hanım, Bektemir Batır'ı yüksek köşküne çıkarıp önüne türlü yiyecekler, kımız ve şaraplar koyup ziyafet verir.

(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku

Bektemir Batır kırk gün boyunca uyandırılmamasını söyler.

F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik

Akbilek'in güzelliği gökyüzündeki ayı bile geçmektedir. Gözleri ceylanın gözlerinden daha karadır.

F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın

Akbilek'in güzelliği gökyüzündeki ayı bile geçmektedir. Gözleri ceylanın gözlerinden daha karadır.

F575.2. Yakışıklı adam

Bektemir Batır'ın boyu posu yerinde, çok sempatik ve sevimli bir yiğittir.

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Terlanboz at, Bektemir Batır'ı Mısır memleketine götürür ve onu konuşarak teselli eder.

F636.1. Dikkate değer demir atan adam

Bektemir Batır ağabeylerinin yerinden bile oynatamadıkları kırk kulplu altın sakkayı göğe doğru fırlatır.

F818. Olağanüstü bahçe

Bektemir Batır, Akbilek hanımın bağının öbür ucunu göremez.

F827.5. Altın tarak

Bektemir Batır, Akbilek hanıma vermek için kuyumcuya altın tarak yaptırır.

(T)F829.4. Olağanüstü ayna

Bektemir Batır Akbilek hanıma hediye etmek için altın ayna yaptırır.

F833. Olağanüstü kılıç

Bektemir Batır ölünce evde bıraktığı kılıcından kan damlar.

F866.3. Altın kap, fincan, kupa

Akbilek hanım Bektemir Batır'a altın kâseyle şerbet ikram eder.

F868.1. Olağanüstü altın eyer

Terlanboz atın eyeri ve kolonları altındandır.

F991. Nesne kanar

Bektemir Batır ölünce evde bıraktığı kılıcından kan damlar.

H11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Bektemir Batır yaşlı kadına başından geçenleri anlatır. Akbilek hanım başlarından geçen olayları padişaha anlatır.

H500.1. Erkek çocuklar kabiliyetleri için test edilirler

Padişah, kırk oğluna savaş tekniklerini öğretmesi için hocalar tutar. Bir süre sonra hangisinin savaşta daha kabiliyetli ve güçlü olduğunu sınamak için bir altın sakkayı fırlatmalarını ister. Altın sakkayı sadece en küçük oğlu olan Bektemir Batır fırlatabilir.

H614. Anlaşılmaz olguların açıklanması

Bektemir Batır'ın evde bıraktığı kılıçtan kan damlaması yiğidin öldüğü anlamına gelmektedir.

H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın, Bektemir Batır'a melike Akbilek hanım hakkında bilgi verir.

Mısır memleketindeki yaşlı kadın Bektemir Batır'a Akbilek hanımı nasıl ele geçirebileceğini öğretir.

H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma

Bektemir Batır, melike Akbilek hanımı almak için Mısır'a gider.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Yaşlı kadın, Bektemir Batır'a melike Akbilek hanım hakkında bilgi verir. Mısır memleketindeki yaşlı kadın Bektemir Batır'a Akbilek hanımı nasıl ele geçirebileceğini öğretir.

(T)J152.2.1. Yaşlı kadının nasihati

Yaşlı kadın, Akbilek hanıma ulaşabilmesi için ihlas ile hareket etmesini tavsiye eder Bektemir Batır'a.

(T)J152.2.1.1. Yaşlı adamın nasihati

Yaşlı adam padişahı teselli etmek için nasihat eder.

J674.2. Saldırı anını beklemektense barış zamanında kendi kendini güçlendirmeye karar verir

Padişah, bir baskın anında oğullarının hiçbir şey yapamayacaklarını düşünerek kırk oğluna savaş teknikleri dersi verdirir.

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar

Terlanboz at şehzadenin geriye dönüş sebebini anlar ve konuşarak onu sakinleştirir.

K1601. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

Hırsız, padişahtan altın almak için altın sakkayı kendisinin fırlattığını söyler. Sakkayı yerinden kaldıramayınca padişah onun öldürülmesini emreder.

K1810.3. Kralın sarayına elbise değiştirerek girme

Yaşlı kadın falcı kılığında saraya giderek Akbilek hanımın gönlünü Bektemir Batır'a meyletmeyi sağlar.

(T)K1812.3.1. Kıyafet değiştiren prens

Şehzade Bektemir Batır, Akbilek hanımı görüp konuşabilmek için bir şeyler satan attar kılığında bağa gider.

K1812.8. Kıyafet değiştiren prenses

Akbilek hanım erkek kılığında şehzadenin beklediği yere gelir.

K1900. Hileler, sahtekarlıklar

Hırsız, altın sakkayı kendisinin attığını söyleyerek padişahın vaat ettiği altınları almak ister.

L10. En küçük oğlun zaferi

Bektemir Batır ağabeylerinin yerinden kaldıramadıkları altın sakkayı kaldırıp fırlatarak babasını üzüntüden kurtarır.

L12. Sevilen en genç oğul

Padişah, diğer oğullarının Bektemir Batır'ın tırnağı kadar bile olamayacaklarını söyler.

L101. Ümit vermeyen kahraman

Adilhan padişah, altın sakkayı fırlatmak isteyen küçük oğluna "Otuz dokuz ağabeyinin yapamadığı işi sen mi yapacaksın?" der.

L111.10. Ümit vermeyen dördüncü oğul başarır

Padişahın kırkıncı oğlu olan Bektemir Batır, ağabeylerinin yerinden dahi kaldıramadıkları altın sakkayı fırlatır.

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Küçük şehzade Bektemir Batır otuz dokuz ağabeyinin yerinden kımıldatamadığı altın sakkayı kaldırıp fırlatır.

L300. Zayıfın başarısı

Otuz dokuz ağabeyinin yerinden kımıldatamadığı altın sakkayı en küçük kardeş Bektemir Batır kaldırıp gökyüzüne fırlatır.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Bektemir Batır ile Akbilek hanım birlikte kaçmak için anlaşırlar.

M411.5. İhtiyar kadının bedduası

Yaşlı kadın, Bektemir Batır'a beddua eder.

M431. Vücudun yaralanmasıyla ilgili beddua

Bektemir Batır'ın fırlattığı altın sakka yaşlı kadının dudağını parçalar. Bunun üzerine yaşlı kadın "Sen de benim gibi olasın" diye kahramana beddua eder.

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Şevket padişah, kızının Bektemir Batır ile evlenmesine mani olamaz.

N400. Şanslı kazalar

Fırlattığı altın sakkayı takip eden Bektemir Batır, sakkanın yaraladığı yaşlı kadından Akbilek hanımın varlığını ve yaşadığı yeri öğrenir.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Padişah, oğlunun konuşmamasının sebebini yaşlı kadından öğrenir.

N711. Kral, kızı tesadüfen bulur ve onunla evlenir

Padişah, su istemek için kapısını çaldığı evin kızıyla evlenir.

N825.2. Yardımcı yaşlı insan

Yaşlı adam dua edince Bektemir Batır dirilir.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın Bektemir Batır'ı evinde misafir eder, Akbilek hanımla görüşmesini sağlar.

P10. Krallar

Adilhan padişah oğlunun cesedini getirmek için yola çıkar. Şehzade padişah kızını kaçıran yiğidi öldürür.

P18. Kralların evliliği

Padişah, sevdiği kızı zorla alır.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Bektemir Batır sevdiği kızı almak için Mısır'a gider.

P40. Prensesler

Melike Akbilek hanımı almak için bir çok yiğit ölür.

P170.0.1. Cariyeler

Yaşlı kadın, Akbilek hanımın hizmetçi kızlarının falına bakıp paralarını alır.

P233. Baba ve oğul

Padişah kırk oğlunun içinde en çok Bektemir Batır'ı sevmektedir.

P234. Baba ve kız

Şevket padişah ava çıkınca yerine kızını padişah yapar.

P236. Sorumsuz çocuklar

Padişahın otuz dokuz oğlu verilen savaş teknikleri eğitimini "Bize ne gerek?" diyerek pek dikkate almazlar.

(T)P251.6.10. Kırk erkek kardeş

Padişahın kırk tane oğlu vardır.

P253. Erkek ve kız kardeş

Padişahın kırkıncı karısından bir oğlu ve iki kızı olur.

P261. Kayınpeder

Akbilek hanımı kaçıran Bektemir Batır'ı kayınpederi öldürür.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Yaşlı kadın Bektemir Batır'ı evine alır ve ona iyi hizmet eder.

P324.1. Misafire en iyi yiyecekler ikram edilir

Akbilek hanım, Bektemir Batır'ı köşküne çıkarıp önüne türlü yiyecekler, kımız ve şaraplar koyup ziyafet verir.

P324.2. Misafirler sorulardan önce doyurulur

Yaşlı kadın, Bektemir Batır'ın karnını doyurup evinde birkaç gün misafir ettikten sonra niçin geldiğini sorar.

P340. Öğretmen ve öğrenci

Şehzadelere savaş eğitimi veren hocalar, büyük şehzadelerin sorumsuzluklarını padişaha söylemekten korkarlar.

P414. Avcı

Adilhan padişah avlanırken bulduğu kızla evlenir. Şevket padişah bir aylık ava çıkar.

P475. Hırsız

Hırsız padişahın huzuruna çıkarak hediyeyi almak için yalan söyler.

P475.2. Hırsızlar yenilir ve öldürülür

Padişah, kendisini oyuna getirip altınlarını almak isteyen hırsızı cellada teslim eder.

P634. Ziyafetler

Akbilek hanım, Bektemir Batır'ı köşküne çıkarıp önüne türlü yiyecekler, kımız ve şaraplar koyup ziyafet verir.

P681. Yasla ilgili adetler

Yiğidin annesi, babası, bütün yakınları feryat ederek ağlarlar.

Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır

Bektemir Batır kalan altın ve gümüşlerini, evinde kendisini misafir eden yaşlı kadına verir.

Q45. Misafirperverlik ödüllendirilir

Bektemir Batır kalan altın ve gümüşlerini, evinde kendisini misafir eden yaşlı kadına verir.

Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler

Adilhan padişah oğlunun derdini öğrenecek olan kişiye bir tabak altın vereceğini söyler.

Q212. Hırsız cezalandırılır

Padişah, kendisini oyuna getirip altınlarını almak isteyen hırsızı cezalandırır.

Q212.3. Hırsızlığın cezası

Padişah, hırsızın öldürülmesini emreder.

Q213. Kaçırmak cezalandırılır

Şevket padişah kızını kaçıran Bektemir Batır'ı öldürür.

Q263. Yalan cezalandırılır

Padişah, yalan söyleyen hırsızı ölüme çarptırır.

Q411. Ölüm cezası

Şevket padişah kızını kaçıran Bektemir Batır'ı öldürür.

Q411.13. Hırsızlığın cezası olarak ölüm

Padişah, kendisini oyuna getirip altınlarını almak isteyen hırsızı cellada teslim eder.

Q520.2. Hırsız pişmanlık duyar

Hırsız, padişahın altınlarını alamayacağını anlayınca içine bir korku düşer ve yaptığına pişman olur.

R10.1.2. Aşık, sevgilisini zalim babası veya erkek kardeşinin elinden kaçırır

Bektemir Batır, sevgilisi Akbilek hanımı zalim babasından kaçırır.

R213. Evden kaçma

Akbilek hanım, Bektemir Batır ile birlikte onun memleketine kaçar.

R260. Takipler

Şevket padişah kızını kaçıran Bektemir Batır'ı takip eder.

S52. Zalim kayınpeder

Şevket padişah kendisini affeden Bektemir Batır'ı öldürür.

S115. Bıçaklayarak öldürme

Şevket padişah hançerini Bektemir Batır'ın yüreğine saplayarak öldürür.

T11. Görmeden âşık olma

Bektemir Batır, Akbilek hanıma görmeden âşık olur.

T15. İlk görüşte âşık olma

Adilhan padişah kıza ilk görüşte âşık olur. Akbilek hanım, Bektemir Batır'a ilk görüşte âşık olur.

T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma

Bektemir Batır, Akbilek hanımın yüzünü görünce bayılır.

T24.5. Adam aşk için yanar ve rengi solar

Bektemir Batır karanlık bir odaya girip göğsünü toprağa vererek yatar. Derdini kimseye söylemez. Günden güne rengi solar.

T53. Çöpçatanlar

Yaşlı kadın falcı kılığında saraya giderek Akbilek hanımın gönlünü Bektemir Batır'a meyletmeye çalışır.

T81. Aşk yüzünden ölüm

Birbirlerini seven Bektemir Batır ile melike birlikte kaçarlarken yiğit, kızın babası tarafından hançerlenerek öldürülür.

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Adilhan padişah yoksul bir adamın kızına âşık olur.

T100. Evlilik

Bektemir Batır, Akbilek hanımla evlenir.

T121.8. Kral sıradan bir kızla evlenir

Adilhan padişah sevdiği kızla evlenir.

(T)T130.1. Dünür olma

Adilhan padişah sevdiği kıza dünürcü gönderir.

T133. Evlilik için yolculuk

Bektemir Batır, melike Akbilek hanımı almak için Mısır'a gider.

T135. Düğün merasimi

Adilhan padişah, düğün dernek ile kızı alıp saraya götürür. Bektemir Batır kırk gün kırk gece düğün yaparak Akbilek hanımla evlenir.

(T)T145.1.9. Kırk kız ile evlenme

Adilhan padişahın kırk karısı vardır.

T192. Zorla evlenme

Adilhan padişah, yoksul adamın kızıyla tehdit ederek evlenir.

T210.1. Sadık kadın

Akbilek hanım, kocası Bektemir Batır ölünce onun büyüdüğü yerlerde ömrünü geçirmek için Fergana'ya gider.

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Hırsız, padişahtan hediye almak için yalan söyler, altın sakkayı kaldırıp götüremeyince yalanı ortaya çıkar.

(T)V38. Kader inancı

Bektemir Batır, Akbilek hanıma "Allah ikimizi birbirimize yazmış" der.

V52. Duanın esrarengiz gücü

Yaşlı adam dua edince Bektemir Batır tekrar dirilir.

V57.3. Özel durumlarda dua

Yaşlı adam, Bektemir Batır'ın yeniden dirilmesi için dua eder.

(T)V301. Kur'an-ı Kerim okuma

Yaşlı adam dua ettikten sonra Fatiha okur.

W27. Minnettarlık

Bektemir Batır kalan altın ve gümüşlerini, evinde kendisini misafir eden yaşlı kadına verir.

W33. Kahramanlık

Bektemir Batır tek başına Şevket padişahın ordusunu dağıtır.

W34. Bağlılık

Adilhan padişah, küçük oğluna diğerlerinden daha çok bağlıdır.

W111. Tembellik

Padişahın otuz dokuz oğlu tembellik edip savaş eğitimi dersini pek ciddiye almazlar.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Hırsız, padişahı kandırarak bir tabak altını almaya çalışır.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Evvel/ Eski Zamanlı Giriş)

Eski zamanlarda Fergana tarafında Adilhan denilen bir padişah yaşıyormuş.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Bektemir Batır ile Akbilek hanım murat ve maksatlarına ermişler.

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Bektemir Batır az gitmiş uz gitmiş. Az gitmişler uz gitmişler.

Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller

Tasvirler (Kadın tasviri)

Akbilek hanımın güzelliği gökyüzündeki ayı bile geçmektedir. Gözleri ceylanın gözlerinden daha karadır.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç gün

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuz karı, otuz dokuz oğul, otuz dokuz ağabey

Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece

Üç gün üç gece

Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört

On dört günlük dolunay

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk yiğit, kırk karı, kırk oğul, kırk kulp, kırk gece kırk gündüz yol almak

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z100. Sembolizm

Bektemir Batır'ın evde bıraktığı kılıçtan kan damlaması yiğidin öldüğü anlamına gelmektedir.

Z292. Kahramanın ölümü

Şevket padişah yüreğine hançer saplayarak Bektemir Batır'ı öldürür.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Tekrar dirilen Bektemir Batır memleketine gelip Akbilek hanımla evlenir.

Yer formülleri

Ülkeler: Mısır, Fergana memleketi

Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler: İrem bağı

1.69. Hurşit ile Leyla

a. Masalın Özeti:

1. Padişahın, Hurşit adında bir oğlu, vezirin ise Leyla adında bir kızı vardır.

2. Çocuklar on sekiz yaşına gelince, Leyla'yı Hurşit'e isterler. Leyla, her sabah Hurşit'in evine gelip, akşam yine babasının evine dönmek şartıyla kabul eder.

3. Leyla, düğün gününe kadar her sabah, Hurşit'in evine gelip akşam geri döner. Hurşit bu durumdan rahatsız olur. Alnına, kendini görünmez yapan bir dua yapıştırır, kızı takip eder.

4. Kız önce kendi evine, daha sonra iki eve uğrar. Yanına iki kız daha alır, Gülikahkah perinin bağına gider ve birlikte eğlenirler. Havuzda yıkanırlarken Hurşit, Leyla'nın elbisesini alıp koynuna saklar.

5. Leyla, ertesi gün Hurşit'lere geldiğinde, Hurşit bir rüya gördüğünü söyler ve bir önceki gün Leyla'yı takip ederken karşılaştığı olayları anlatır. Leyla, Gülikahkah perinin yanına gider, Hurşit'in anlattıklarını söyler.

6. Gülikahkah peri, sabah seher vakti Hurşit'in evine gideceğini, oğlan eğer uyuyorsa taş atıp onu yerin altına sokacağını; kitap okuyorsa kızla oğlanın evlenmesine izin vereceğini söyler.

7. Hurşit uyumaz ve kitap okur. Gülikahkah peri seher vakti gelip bakar ki oğlan kitap okuyor. Sarayına dönüp Leyla'yı serbest bırakır ve tekrar düğünü başlatmalarına izin verir. Sevgililer murat ve maksatlarına ererler.

b. Masaldaki Motifler:

D810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi

Saraya gelen kalender padişaha ve vezire birer tane sihirli elma verir.

D981.1. Sihirli elma

Kalenderin verdiği elmaları karıları yiyince padişahın ve vezirin çocukları olur.

D1266.1. Sihirli yazı

Hurşit, arkadaşının kağıda yazıp verdiği duayı alnına yapıştırınca görünmez olur.

D1361. Sihirli objeler görünmezliğe yardım eder

Hurşit, arkadaşının kağıda yazıp verdiği duayı alnına yapıştırınca görünmez olur.

D1454.2.1. Dudaktan dökülen güller

Almegül güldüğünde ağzından elma gülü, Enargül güldüğünde ağzından nar gülü dökülür.

D1719.5. Perinin büyülü gücü

Almegül güldüğünde ağzından elma gülü, Enargül güldüğünde ağzından nar gülü dökülür.

D1925.1. Yiyerek ve içerek kısırlığın son bulması

Kalenderin verdiği elmaları karıları yiyince padişahın ve vezirin çocukları olur.

D1925.3. Duayla kısırlığın kaldırılması

Padişah ile vezire çocukları olması için elma veren kalender aynı zamanda dua eder ve çocukları olur.

D1980. Sihirli görünmezlik

Hurşit, arkadaşının bir kağıda yazıp verdiği duayı alnına yapıştırınca görünmez olur ve karasını takip eder.

D2095. Sihirli yok olma, görünmeme

Hurşit, arkadaşının bir kağıda yazıp verdiği duayı alnına yapıştırınca görünmez olur ve karasını takip eder.

F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat

Hurşit, görünmez olup kızı takip ederek Gülikahkah perinin bağına gider.

F150. Başka dünyaya giriş

Hurşit, görünmez olup kızı takip ederek Gülikahkah perinin bağına gider.

F162.1. Diğer dünyada bahçe

Gülikahkah perinin bağında aynı anda dört mevsim yaşanmaktadır.

F167.3. Diğer dünyadaki devler

Devler Gülikahkah perinin bağında hizmet etmektedirler.

F183. Diğer dünyanın yiyecekleri

Kalenderin verdiği elmaları karıları yiyince padişahın ve vezirin çocukları olur.

F184. Diğer dünyanın kralı

Gülikahkah peri, Kaf dağındaki periler padişahının kızıdır.

F214. Tepe üzerinde perilerin yaşamı

Periler Kaf Dağı'nda yaşamaktadırlar.

F219.2. Periler ülkesindeki bahçe

Gülikahkah perinin bağında aynı anda dört mevsim yaşanmaktadır.

F220. Perilerin yaşadığı yer

Periler Kaf Dağı'nda yaşamaktadırlar.

F243. Perilerin yiyecekleri

Periler şarap içmektedirler.

F251.1.2. İyi periler

Peri kızları Leylagül'e hizmet etmektedirler.

F261.3.7. Periler sarayda dans ederler

Kızlar Gülikahkah perinin sarayında sırayla dans ederler.

F303. Ölümlülerin düğünü ve peri

Hurşit ile Leylagül'ün düğününe diğer perilerle birlikte Gülikahkah peri gelir.

F346.0.1. Periler ölümlüye hizmet ederler

Peri kızları Leylagül'e hizmet etmektedirler.

F393. Ölümlüler arasına perilerin ziyareti

Hurşit ile Leylagül'ün düğününe diğer perilerle birlikte Gülikahkah peri gelir.

F531. Dev

Devler Gülikahkah perinin bağında hizmet etmektedirler.

F531.6.3.2. Devler periler ülkesinde yaşar

Devler, Gülikahkah perinin bağında yaşamaktadırlar.

F531.6.16.1. Bekçi devler

Devler, Gülikahkah perinin bağını korumaktadırlar.

F785. Olağanüstü taht

Gülikahkah peri altın taht üzerinde oturmaktadır.

F813.1. Olağanüstü elma

Kalenderin verdiği elmalar yenilince padişah ile vezirin birer çocukları olur.

F814. Olağanüstü çiçek

Almegül gül güldüğünde ağzından elma gülü, Enargül güldüğünde ağzından nar gülü dökülmektedir.

F818. Olağanüstü bahçe

Gülikahkah perinin bağında aynı anda dört mevsim yaşanmaktadır.

F883. Olağanüstü yazılmış şeyler (kitap, mektup)

Kağıda yazılı dua alına yapıştırıldığında insanı görünmez yapmaktadır.

F960. Olağanüstü tabiat olayları

Gülikahkah perinin bağının bir tarafı baharmış, ağaçlar çiçek açmışlar. İkinci taraf yazmış, meyveler olgunlaşıp yere düşmüşler. Üçüncü tarafı güzmüş, sararan yapraklar yere düşmüşler. Dördüncü tarafta ise havuzdaki su buz tutmuş, lapa lapa kar yağıyormuş.

H602.3. İsimlerin sembolik yorumları

Güldüğünde ağzından elma gülü dökülen kızın ismi Almegül, nar gülü dökülen kızın ismi de Enargül'dür.

H938. Peri tarafından verilen görevler

Leylagül, Gülikahkah perinin isteği üzerine her gün onun sarayına gitmek zorundadır.

H1239.3. Araştırma, yardımcılar tarafından verilen nesneler yardımıyla başarılır

Hurşit, arkadaşının kağıda yazıp verdiği duayı alnına yapıştırınca görünmez olur ve Leylagül'ün başına gelen olayları araştırır.

K1227. Sevgili, aldatıcı geciktirmeyle ertelenir

Leylagül, her gün Gülikahkah perinin evine gitmek zorunda olduğunu sevgilisine söyleyemez. Biran önce evlenmek isteyen sevgilisini bir süre oyalar ve düğünü erteletmeyi başarır.

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Leylagül, şehzadenin evine sabah gelip akşam dönmek şartıyla evlenme teklifini kabul eder ve bu şartla şehzadeyle anlaşırlar.

M311.0.3.1. Çocuksuz çiftin doğacak çocuğuyla ilgili kehanet

Padişah ile vezirin çocukları olmaz. Bir kalender ikisine de birer tane elma verir. Çocuklarının olacağını ve birbirleriyle evleneceklerini söyler.

M369.2. Aşk ve evlilikle ilgili kehanet

Padişah ile vezirin çocukları olmaz. Bir kalender ikisine de birer tane elma verir. Çocuklarının olacağını ve birbirleriyle evleneceklerini söyler.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

Padişah ile vezirin çocukları olmaz. Bir kalender ikisine de birer tane elma verir. Çocuklarının olacağını ve birbirleriyle evleneceklerini söyler. Çocuklar büyüyünce birbirleriyle evlenirler.

N121. Kader doğmadan bellidir

Hurşit ile Leylagül'ün daha doğmadan birbirleriyle evlenecekleri bellidir.

N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi

Hurşit, görünmez olduktan sonra Leylagül'ü takip eder ve onun kendisinden sakladığı olayları öğrenir.

N812. Yardımcı dev

Devler, Leylagül'ü evine getirirler.

N815. Yardımcı peri

Peri kızları Leylagül'e hizmet etmektedirler.

N820. Yardım eden insanlar

Abdümütel adındaki arkadaşı Hurşit'e görünmez yapan dua yazıp verir ve akıl öğretir.

N844. Yardımcı derviş

Padişah ile vezirin çocukları olmaz. Bir kalender ikisine de birer tane elma verir. İkisinin de çocukları olur.

P10. Krallar

Abdülaziz şahın çocuğu olmamaktadır.

P12. Kralların karakteri

Hiç çocuğu olmayan padişah, memleketi iyi yöneten adil birisidir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Hiç çocuğu olmayan padişah memleketi iyi yönetmektedir.

P20. Kraliçeler

Padişahın karısı elmayı yedikten sonra bir oğlan doğurur.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Hurşit, Leylagül'ün kendisinden sakladığı sırrı araştırır.

P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı

Şehzade Hurşit'in Abdümütel adında iyi bir arkadaşı vardır.

P110. Karalın vezirleri

Abdukerim vezir padişah ile çok iyi anlaşmaktadır.

(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender)

Padişah ile vezirin çocukları olmaz. Bir kalender ikisine de birer tane elma verir. İkisinin de çocukları olur.

P170.0.1. Cariyeler

Gülikahkah peri, Leylagül'e yardım etmeleri için Almegül ve Enargül adında iki hizmetçi kızı görevlendirir.

P233. Baba ve oğul

Kalenderin verdiği elmadan sonra padişahın bir oğlu olur.

P234. Baba ve kız

Kalenderin verdiği elmadan sonra vezirin bir kızı olur.

H1252.4. Kral, babasına haber göndermek için kahramanı öbür dünyaya gönderir

Padişah Hurrembek, babasına haber göndermek için Adilbek'i öbür dünyaya gitmekle görevlendirir.

H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk

Adilbek, Gülperizad'ın gülünü getirmek için Giden Gelmez yurduna gider.

H1286.2. Sihirli nesne için periler ülkesinde araştırma

Adilbek, Gülperizad'ın gülünü getirmek için Giden Gelmez yurduna gider.

H1320.1. Sihirli nesneleri araştırma

Adilbek, Gülperizad'ın gülünü getirmek için Giden Gelmez yurduna gider.

H1333.5. Olağanüstü çiçek üzerine araştırma

Adilbek, Gülperizad'ın sihirli gülünü getirmek için sefere çıkar.

J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi

Hurşit, Leylagül'ün her gün sabah gelip akşam dönmesinin sırrını anlamak için görünmez olup onu takip eder ve olayların aslını öğrenir.

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Simurg kuşu Gülperizad'ı nasıl ele geçirebileceğini Adilbek'e öğretir.

J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi

Adilbek'e rüyasında yaşlı bir kadın Gülperizad'ın köşküne nasıl gidebileceğini öğretir.

J154. Ölmek üzere olan babanın nasihati

Öleceğini anlayan padişah iki oğlunu çağırır ve öldükten sonra Adilbek'in padişah, Hurrembek'in de vezir olmasını söyler ve taht kavgası yapmamalarını ister.

J157. Rüyada öğrenilen bilgi

Adilbek, Gülperizad'ın köşküne giden yolu rüyasında yaşlı bir kadından öğrenir.

J1112. Akıllı eş

Dilaram, bir mektup yazarak kocasıyla saraya gönderir ve Adilbek'in gerçekten öbür dünyaya gidip geldiğine padişahı inandırır. Adilbek'e de yanmaktan nasıl kurtulacağını öğretir.

J1113. Akıllı oğlan

Adilbek, akıllı ve ferasetli birisidir.

J2300. Aldanabilir ahmaklar

Hurrembek, mektubu okur ve Adilbek'in gerçekten öbür dünyaya gidip geldiğine inanır.

K955. Yakarak öldürme

Adilbek, Hurrembek'e mektup vererek öbür dünyadan babasının gönderdiğini söyler. Mektupta Hurrembek'in öbür dünyaya gitmesi halinde padişah olacağı yazılıdır. Mektubu okuyan Hurrembek odunların üzerine çıkar ve ateş yaktırarak ölür.

K1010. Sahte doktorluk yoluyla aldatma

Tabip, yalandan hastalanan padişahın iyileşmesi için Giden Gelmez yurdundaki sihirli gülün getirilmesini söyler. Adilbek, tabibe inanır ve sefere çıkar.

K1601. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

Adilbek'ten kurtulmak isteyen Hurrembek onun gidip öbür dünyadan haber getirmesini ister. Adilbek bir süre sonra padişahın huzuruna çıkarak öbür dünyaya gidip geldiğini söyler. Buna inanan padişah da öbür dünyaya gidip gelmek ister ve yanarak ölür.

K1945. Yalandan hastalıkla sahtekarlık

Hurrembek yalandan hastalanır ve iyileşmesi için Adilbek'i Giden Gelmez yurduna, sihirli gülü getirmeye gönderir.

K2211.1. Hain üvey erkek kardeş

Hurrembek, üvey kardeşi Adilbek'e başarılması imkansız görev vererek öldürüp ondan kurtulmak ister.

K2248. Hain vezir

Vezir, Adilbek padişah olacakken zor kullanarak kendi damadı olan şehzade Hurrembek'i tahta oturtur. Adilbek'ten kurtulması için damadına akıl verir.

K2350. Askeri strateji

Adilbek orduyu üçe böler ve iki bölüğü yandaki tepelerin arkasına mevzilendirir. Kendisi de üçüncü bölüğün başında düşmana saldırır ve geri çekilir. Düşman askerleri kaçtıklarını zannederek kovalarlar. O sırada üç bölük hücum ederek düşmanı çembere alırlar ve imha ederler.

L10. En küçük oğlun zaferi

Ağabeyinin püskürtemediği düşman ordusunu, askerlerin başına geçen Adilbek dağıtır. Ağabeyinin hilelerine rağmen sonunda padişah olur.

L12. Sevilen en genç oğul

Padişah ölmeden önce tahtını küçük oğlu Adilbek'e devrettiğini vasiyet eder.

L13. Vicdanlı en genç oğul

Adilbek, ağabeyi Hurrembek'in aksine memleketi adaletle yönetir.

L121. Aptal kahraman

Hurrembek mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır.

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır

Kardeşine kötülük yapan Hurrembek ölür ve Adilbek padişah olur.

M256.1. Baba ruhunu teslim ettikten sonra oğulları sözlerini tutmazlar

Öleceğini anlayan padişah iki oğlunu çağırır ve öldükten sonra Adilbek'in padişah, Hurrembek'in de vezir olmasını söyler ve taht kavgası yapmamalarını ister. Padişah öldükten sonra vasiyeti yerine getirilmez ve Hurrembek padişah olur.

M301.2. Kahin olarak yaşlı kadın

Yaşlı bir kadın, rüyasında Adilbek'e aradığı şeyi nasıl bulacağını ve nelerle karşılaşacağını söyler.

M302.7. Rüya aracılığıyla kehanet

Rüyasında yaşlı bir kadın Adilbek'e aradığı şeyi nasıl bulacağını ve nelerle karşılaşacağını söyler.

M391. Kehanetin gerçekleşmesi

Adilbek, yaşlı kadının önceden söylediği şeylerle karşılaşır.

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Rüyasında şehzadeye yaşlı bir kadın gideceği yolu öğretir.

P10. Krallar

Padişah ölmeden önce küçük oğlu Adilbek'in tahta oturmasını vasiyet etmesine rağmen, güç kullanarak Hurrembek padişah olur.

P11. Kralların seçimi

Padişah ölmeden önce yerine küçük oğlu Adilbek'in padişah olmasını vasiyet eder. Padişah ölünce vezir, padişahın büyük oğlunu, yani kendi torununu tahta oturtur.

P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir

Zalim padişah Hurrembek ölünce halk yerine Adilbek'i tahta oturtur.

P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir

Adilbek, zalim padişah olan büyük kardeşini oyuna getirerek öldürür. Halk onu padişah seçer.

P12. Kralların karakteri

Hurrembek ahmak bir padişahtır. Adilbek memleketi adaletle yönetir.

P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral)

Adilbek memleketi adaletle yönetir.

P16. Kralın saltanatının sonu

Adilbek, hain kardeşi Hurrembek'i kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

P17.4. Krallık, kardeşler arasında dolaşır (elden ele geçer)

Padişah ölünce vezir, padişahın büyük oğlunu, yani kendi torununu tahta oturtur. Zalim padişah Hurrembek de ölünce halk, yerine kardeşi Adilbek'i tahta oturtur.

P17.8. Krallık en küçük kardeşe verilir

Padişah ölmeden önce yerine küçük oğlu Adilbek'in padişah olmasını vasiyet eder.

P30. Prens (şehzade)

Şehzade Adilbek, padişah olan ağabeyinin kendisine verdiği zor görevi başarır.

P40. Prensesler

Melike Dilaram, Gülperizad'ın devleri tarafından kaçırılır.

P110. Karalın vezirleri

Vezir, zor kullanarak kendi damadını padişah yapar ve onu yanlış yola sevk eder.

P170.0.1. Cariyeler

Dilaram, yedi hizmetçi kızıyla birlikte Gülperizad'a esir düşer.

P233. Baba ve oğul

Padişah ölmeden önce iki oğlunu çağırıp vasiyette bulunur.

P251.5. İki erkek kardeş

Padişahın Hurrembek ve Adilbek adında iki oğlu vardır.

P251.5.3. Düşman erkek kardeşler

Hurrembek, üvey kardeşi Adilbek'e başarılması imkansız görev vererek öldürüp ondan kurtulmak ister. Adilbek, Hurrembek'i öldürür.

P261. Kayınpeder

Hurrembek'i kayınpederi olan vezir padişah yapar.

P322. Misafire barınacak yer verilir

Süyün padişahı, Adilbek'i çok iyi misafir eder.

P424. Doktor (hekim)

Tabip, yalandan hastalanan padişahın iyileşmesi için Giden Gelmez yurdundaki sihirli gülün getirilmesini söyler.

P551. Ordu

Adilbek orduyu üçe böler ve iki bölüğü yandaki tepelerin arkasına mevzilendirir. Kendisi de üçüncü bölüğün başında düşmana saldırır.

Q6.1. Aptallık ölüm getirir, sükunet şans getirir

Hurrembek mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır. Hepsi ölür.

Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir

Adilbek, ejderhayı öldürerek Simurg kuşunun küçük yavrularını kurtarır. Anne simurg da daha sonra Adilbek'e yardım eder.

Q262. Sahtekar cezalandırılır

Adilbek'ten kurtulmak için onu öbür dünyadan haber getirmeye gönderen Hurrembek, Adilbek'in oyununa gelir ve kendisi ölür.

Q411.10. Düşüncesizliğin (akılsızlığın) cezası ölümdür

Hurrembek mektubun öbür dünyadan geldiğine inanarak öbür dünyaya gitmeyi kabul eder. Adamlarıyla birlikte odunların üzerine çıkıp ateş yaktırır. Hepsi ölür.

Q414. Diri diri yakarak cezalandırma

Adilbek, hain kardeşi Hurrembek'i kandırarak odunların üzerine çıkarır ve yakarak öldürür.

Q421. Başını uçurarak cezalandırma

Adilbek kılıcıyla devin başını keserek öldürür.

R11.1. Prenses devler tarafından kaçırılır

Gülperizad'ın devleri Süyün padişahının kızı Dilaram'ı kaçırırlar.

(T)R49.4. Odaya hapsetme

Gülperizad, melike Dilaram ve yedi hizmetçisini otuz dokuzuncu odaya hapseder.

R111.1. Prensesin esaretten kurtarılması

Adilbek, melike Dilaram'ı kurtararak babasının memleketine götürür.

R112.3. Esirlerin perilerin kalesinden kurtarılması

Adilbek, Gülperizad'ın kalesinde esir tutulan melike Dilaram'ı kurtararak babasının memleketine götürür.

R117. Yanmadan kurtarılma

Padişah, meydana odun yığdırır ve Adilbek'i üzerine oturtup ateş yaktırır. Alevler yükselmeye başlayınca Gülperizad uçarak gelip Adilbek'i dumanların arasından çıkarır ve gizlice eve götürür.

(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler

Hurrembek, kardeşi Adilbek'ten kurtulmak için ona başarılması imkansız görevler verir.

S33. Zalim üvey erkek kardeş

Hurrembek, üvey kardeşi Adilbek'e başarılması imkansız görev vererek öldürüp ondan kurtulmak ister.

S112. Yakarak öldürme

Adilbek, Hurrembek'i oyuna getirir ve odunların üzerine çıkartıp yakar.

S133. Kafasını uçurarak öldürme

Adilbek kılıcıyla devin başını keserek öldürür.

T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses

Adilbek, melike Dilaram'ı esaretten kurtarınca padişah melikeyi Adilbek'e verir.

T100. Evlilik

Adilbek, melike Dilaram'la evlenir.

T135. Düğün merasimi

Süyün padişahı kırk gün kırk gece düğün yaptırıp Adilbek'i kızı Dilaram'la evlendirir.

(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme

Padişahın iki karısı vardır.

V254. Selamlaşma

Adilbek, Simurg kuşu ile selamlaşır.

W10. Müşfiklik

Adilbek, ejderhayı öldürerek Simurg kuşunun küçük yavrularını kurtarır.

W27. Minnettarlık

Simurg kuşu yavrularını ejderhadan kurtaran Adilbek'i istediği yere götürerek yardım eder.

W33. Kahramanlık

Adilbek, ordunun başına geçerek düşmanı bozguna uğratır.

W136. Sahtekarlık-yalancılık

Hurrembek, zor kullanarak padişah olur ve kardeşinden kurtulmak için yalandan hastalanarak onu Giden Gelmez yurduna gönderir.

W185. Zor kullanma

Vezir, bütün askerleri toplayıp sarayı kuşatarak kendi damadını padişah yapar.

X540. Deli adama ait komiklikler

Okuduğu mektubun öbür dünyadan, babasından geldiğine inanan ahmak Hurrembek, öbür dünyada padişah olmak için kendini ölüme atar.

Z10.1. Başlangıç formülleri

Sade Giriş Formeli (Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş)

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah varmış.

Z10.2. Bitiş Formülleri

Çıplak Bitiş Formeli (Murada Ermek)

Memleketi adaletle yönetip murat ve maksadına ermiş.

Z10.3. Bağlayış (Geçiş) Formülleri

Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme (Az gitmek'le başlayan tekerleme)

Çok yol yürümüş, az gitmiş uz gitmiş.

Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan formel

Günler geçmiş, padişah vefat etmiş.

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: üç

Üç ay, üç defa bükmek

Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları

Otuz dokuzuncu kapı

Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları (400, 4000 vb.)

Dört yüz kişi

Z71.5. Formülistik sayı: yedi

Yedi hizmetçi

Z71.12. Formülistik sayı: kırk

Kırk gün, kırk deve odun, kırk kapının anahtarı, kırk leğen gazyağı, kırk oda, kırkıncı oda, kırk gün şenlik düzenlemek, kırk gece kırk gündüzlük şölen yapmak

(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün

Kırk gün kırk gece düğün

Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler

Padişahın Hurrembek ve Adilbek adında iki oğlu vardır. Birbirlerini öldürmeye çalışırlar.

Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği

Adilbek kılıcıyla ejderhanın ve devin başını uçurur.

Z253. Budala kahraman

Ahmak padişah halkın çok sevdiği Adilbek'e değer vermez. Babasının öbür dünyadan kendisine mektup yazdığına inanarak kendini ölüme atar.

Z293. Kahramanın yeniden dönüşü

Adilbek, Giden Gelmez yurdundan Gülperizad'ın gülünü alıp döner.

Yer formülleri

Ülkeler: Giden Gelmez yurdu

İKİNCİ BÖLÜM

Masal Metinleri (Türkiye Türkçesi ile)

Kör Gözü Açan Kız[1]

Eski zamanlarda meşhur bir memleket ağası varmış. Onun altı oğlu bir de kızı varmış. Günlerden bir gün küçük oğlu sefere çıkmış. Aylar geçmiş, yıllar geçmiş geri dönmemiş. Babası onun derdine düşmüş ve ağlaya ağlaya sonunda gözleri kör olmuş.

Bir gün uzak bir seferden dönen bir arkadaşı, bu ağanın evinde misafir olmuş. Dostunun kör olduğunu öğrenince çok üzülmüş ve: "Uzak Rum memleketinde bunun çaresi var dostum. O ilaçtan getirilip sürülürse gözünüz açılır" demiş. "Çok iyi" demiş adam. Yaşlı adam oğullarını çağırmış: "Çocuklarım, gözlerim kör oldu. Kim bana düşkün ise Rum memleketinden göz ilacını alıp gelsin. Şimdi söyleyin, cevabınız nedir?" Beş oğul birlikte şöyle cevap vermişler: "Ey babacığım, parayla olmayacak iş yok. Her şey onunla halledilir. Para olursa gözünün çaresini buluruz." Babaları var yok bütün parasını bölüştürerek oğullarına vermiş ve onlar Rum şehrine doğru yola çıkmışlar. Çok gitmişler, para harcamadıkları yer kalmamış. Sonunda elleri bomboş olarak eve dönmüşler. Babaları üzülerek iç çekmiş. O sırada babasına çok düşkün olan biricik kızı onun önüne gelerek: "Gözümün akı karası babacığım, ben hizmetine hazırım. Rum şehrine gitmeme izin verin" demiş. Babası, şefkatle kızının başını okşayıp: "Kızım, Rum memleketi padişahının hazinesinde kör gözü açan ilaç varmış. O ilaçtan getirip gözlerimi iyileştirirsen senden binlerce defa razı olurum" demiş. Kız, kırk katırlık yiyecek, silahlar ve yolda gerekli olacak şeyler ile av kuşunu almış, hızlı bir ata binip "Neredesin Rum diyarı" diyerek yola çıkmış. Babası ona on tane de hizmetçi kız katmış. Gün boyu yol yürümüşler. Kız, akşam geceleyecekleri bir yere vardıklarında hizmetçilerine: "Arkadaşlarım, sizler babamın bana kattığı kızlarsınız. Ben hepinizi azat ettim. Varın özgürce eğlenerek yürüyün" demiş. "Binlerce teşekkürler size." Kız: "Anne ve babalarınıza hediye alıp götürünüz" diyerek hizmetçi kızlara hediyelikler dağıtmış ve yalnız gitmeye başlamış. Az gitmiş, uz gitmiş. Bir vakit önüne heybetli bir ejderha çıkıvermiş. O, bütün katırları bir bir yutuveriyormuş. Fakat kız umursamadan yoluna devam ediyormuş. Bu durumda ejderha şaşırmış ve kendi kendisine: "Bunca

---

[1] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 67-77

malını yedim, bir kelime bile söylemeden devam ediyor. Bunun derdine ortak olayım" demiş. O, kızın karşısına geçip: "Ey insanoğlu! Bütün malını yedim, dönüp bakmadın.

Sebebini söyle!" diye sormuş. Kız umursamadan cevap vermiş: "Sen açsın, acıdım. Yoksa kılıcımı vücuduna saplardım, bu bir. İkincisi, babam kör oldu, aceleyle gidiyorum. Rum padişahının hazinesinde bir ilaç varmış. Onu getirip babamın gözlerini iyileştirmeyi düşünüyorum." "Ey iyi babanın iyi çocuğu, öyleyse omzuma bin! Seni Rum memleketine ben götüreyim" demiş ejderha. Kız ejderhanın omzuna binmiş. Bir nefeste Rum memleketine ulaşmış. Yolun önünde büyük bir dağ varmış. Onu aşmak mümkün değilmiş. Ejderha, kıza yardım etmek için dağın yüzeyini yalayarak soğan kabuğu gibi yapmış. "İşte şu taşı itersen padişah hazinesine yol açılacak. Doğruca girip git. Şu anda bütün bekçiler uykuda" demiş. "Tamam." "Eczaneye girdiğinde hem şişede hem de kâğıt arasında ilaç göreceksin. Şişedekini alırsan kâğıttakine dokunma, kâğıttakini alırsan şişedekine dokunma!" Ejderha bunu tembih ettikten sonra kızı hazineye yollamış. Kız taşı itip hazineye girmiş. Hazineden eczaneye geçmiş. Şişedeki ilaca dönse kâğıttaki, kâğıttakine dönse şişedeki güzel kokuyormuş. Kız düşünmüş taşınmış ve birden iki ilacı da eline almış. Paldır küldür sesler çıkmış. Bütün kapılar birden kapanmış. Kız içerde tutsak kalmış. Sabahleyin onu padişahın huzuruna çıkarmışlar. "Neden hırsızlık için hazineme girdin?" diye sormuş padişah. "Babamın gözleri kör oldu. İlaç için gelmiştim. Yanlışlıkla içeri girip tutsak kaldım." "He kurnaz, çok uyanıksın. Anadır Han'ın kızını alıp bana getirirsen hem seni azat ederim hem de ilacı veririm. Yoksa kesinlikle başını kestireceğim. Kız tazim kılıp: "Peki, getireceğim. Kırk gün mühlet verin" demiş. Kız ejderhanın yanına varmış. "Ey insanoğlu, ne yaptın?" demiş ejderha. Kız: "Şişe ile kâğıttaki ilacın ikisini de alayım derken ele düştüm. Tılsım varmış" demiş. Ejderha: "Olacak iş olur, haydi gidiyoruz" demiş ve bir anda Anadır Hanlığı'na ulaşmışlar. Ejderha, kıza şöyle demiş: "Han kızı bir uyuduğunda kırk gün uyur. Otuz dokuz günden beri uykuda. Sabahleyin tan vakti uyanacak. Onun yanına vardığında kendisine dokunursan başörtüsüne dokunma, başörtüsüne dokunursan kendisine dokunma! Kızın yatak odasının girişinde iki tane oda var. Odalar pamukla dolu. Koynunu ve ceplerini pamukla doldur. Merdivenden çıkıp melikenin yattığı odaya gir. Her merdivenin iki yanında ziller var. Zillerin içine pamuk yerleştir. Çalmayıp, sessiz kalacaklar. Çabuk çık ve muradına er." Ejderha bunları tembih etmiş ve kıza yer göstermiş. Kız, ceplerini pamukla doldurmuş, bir bir zillerin

içine tıkamış ve melikenin yattığı odaya girmiş. Melike uyuyormuş. Kırk hizmetçi kız da onun yanına başlarını koymuş uyuyorlarmış. Melikenin başında büyük başörtüsü varmış. Başörtüsü melikeden, melike başörtüsünden güzelmiş. Kız hem melikeyi hem de başörtüsünü birden kaldırmış. Bu tılsımmış. Her taraftan sesler gelmiş ve kapılar kapanmış. Kız içeride tutsak kalmış. Onu yakalamışlar. Kızın kollarını arkasından bağlamışlar ve sabahleyin hanın huzuruna çıkarmışlar. Han : "Kızımı niçin kaçırmak istedin?" diye öfkeyle sormuş. "Babam kör oldu. İlaç için Rum şehrine gelmiştim. Tılsım sebebiyle yakalandım. Rum padişahı "Anadır Han'ın kızını alıp bana getirirsen hem seni azat ederim hem de ilacı veririm. Yoksa başını kestireceğim"dedi. Bunun için gelmiştim." Han : "Gün doğusunda Kafdağı denilen yer var. Kafdağı'nda bir cadı yaşıyor. Onun kara atı var. Atı getirirsen kızımı veririm, yoksa başını keseceğim." "Peki, dört gün mühlet verin" demiş kız. "Olur, git. Dört gün mühlet verdim" demiş han. Ejderha, kıza: "Ey insanoğlu, ne yaptın?" diye sormuş. Kız başından geçenleri anlatmış. "Olacak iş olur, haydi yürü" demiş ejderha. Kız onun omzuna binmiş. Ejderha gökyüzüne yükselerek uçup gitmiş. Aradan bir gece, bir gündüz geçmiş. Kafdağı'na gelmişler ve tavlaya doğru iyice yaklaşmışlar. Ejderha: "Cadı uyuyor. Yeri gözetleyerek gidip ahırın altından başını çıkar. At seni görünce kişneyecek. Cadı: "İnsan kokusu geliyor" deyip dört bir tarafı gezecek ve bulamadan yerine dönecek. Yine başını çıkar. At kişneyecek. Cadı yine dört tarafı gezecek, ata vurarak: "Ey insafsız at, beni iki kere rahatsız ettin. Üçüncü sefer de rahatsız edersen seni yerim" deyip yatmaya gidecek. Sen bu sırada başını çıkarıp: "Ey yüce at! Su yerine süt, yem yerine kişmiş verip bakacağım. Zalimin elinde boşuna azap çekiyorsun" dersin. Böyle dersen at boynunu eğip sessizce kalır. Yanda eyer takımları asılı. Derhal eyerle, sonra çekerek benim yanıma getir" demiş. Kız ejderhanın söylediklerini kelimesi kelimesine yapmış. Cadı, ata öfkeyle vurduktan sonra yatmaya gitmiş. Kız atı razı etmiş, eyerleyip ejderhanın yanına getirmiş. "Hey-ya-hu..." Ejderha at ile kızı uçurup bir anda Anadır şehrine gelmiş. Ejderha : "Ey kız! Bu tulparı kendin al. Ben aynen şu ata dönüşeyim hemen. Sen hana beni götürüp ver. Han, kızını verecek, onu alıp git. Ben arkandan yetişirim." "Olur" demiş kız. Ejderha bir anda ata dönüşmüş. Kız onu Han'a götürmüş : "İşte getirdim" demiş. Han, kızını vermiş. Kızlar cadının atına binmiş, kuş oynatarak gidiyorlarmış. Biz gelelim hana. Han, atı eyerledikten sonra sol ayağını üzengiye koyup sağ ayağını kaldırdığı sırada at sivrisineğe dönüşmüş ve gözden kaybolmuş. Han yere yıkılmış.

Ejderha, göz açıp kapayıncaya kadar kızlara yetişmiş. Rum memleketine varmışlar. Ejderha bir anda Anadır şahının kızından daha güzel kıza dönüşüvermiş. "Beni şaha verin, ilaçları alıp gidin" demiş. Kız onu Rum şahına teslim etmiş. Şah ise şişedeki ve kâğıttaki ilacı kızın eline verip onu yola koymuş. Bundan sonra şah halk için büyük bir düğün düzenlemiş. Düğün bittikten sonra kız bir anda sivrisineğe dönüşmüş ve gözden kaybolmuş. Ejderha ok gibi uçup kızlara yetişmiş. İki kızı omzuna bindirip baba yurduna yaklaşmış. Kız babasının yanına varıp onun gözlerine ilaç sürmüş. Babasının gözleri parıldayıp açılmış. "Can kızım, gözümün nuru" deyip kızın alnından öpmüş. "Bu da ne? Söyleyin." Ejderha bir silkinmiş, üstündeki deri soyulup yere düşmüş. Baba ile kızlar önünde yakışıklı ve güzel bir yiğit peyda olmuş. Bakmışlar ki bu yiğit, kızın ağabeyi, adamın küçük oğluymuş. "Oğlum! Göz nurum!" deyip ona doğru atılmış adam. Çok sevinen adam büyük bir düğün düzenlemiş ve halka ziyafet vermiş. Düğünde oğluna sormuş: "Haydi oğlum, ne oldu, anlatıver!" Oğlan: "Ben Anadır hanının kızına âşık olup hana esir düştüm. O beni Kafdağı'na gönderdi. Kara Han'ın atını alıp geleyim derken cadının eline düştüm. Cadı beni ejderhaya dönüştürdü. Beni cadıdan ancak anne ve babasına sevgisi çok olan, onlar için canını esirgemeyen oğul veya kız kurtarabilirdi. Babacığım kız kardeşim sizin için çok meşakkatler çekti, verdiği sözü tuttu. Beni cadıdan kurtardı. "Aferin" demiş baba.

Kahraman yiğit Anadır hanının kızıyla evlenmiş. Hepsi murat ve maksatlarına ermişler.

Baba Vasiyeti[2]

Bir adamın üç oğlu varmış. Öleceği zaman büyük oğlunu çağırıp: "Oğlum, ben ölünce mezarımın başında üç gün nöbet tutar mısın?" demiş. Oğlu: "Hayır, ben nöbet tutamam" demiş. Babası ortanca oğlunu çağırıp: "Oğlum, ben ölünce mezarımın başında sen üç gün nöbet tutar mısın?" demiş. Oğlu: "Hayır, ben nöbet tutamam" demiş. Babası küçük oğlunu çağırıp: "Oğlum, ben ölünce mezarımın başında üç gün nöbet tutar mısın?" diye sormuş. Küçük oğlu: "Baba, üç gün değil yüz gün de deseniz nöbet

[2] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri,** Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 335-342; M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 134-139 (Anlatan: Musa Rahmanov; Derleyen: Ş. Recebov; Yer: Andican; Tarih: 1935)

tutarım" demiş. Adam vasiyetini tamamladıktan sonra ölmüş. Küçük oğlu, babası öldükten sonra mezarın başında nöbet tutuyormuş. Gece yarısı olunca, giyim, kuşam ve silah ile gökyüzünden bir beyaz at inmiş, mezarın çevresinde üç kere dönmüş. O sırada çocuk uyanıp atı yakalamış. Ata: " Sen niçin mezarın çevresinde üç kere döndün?" diye sormuş. Beyaz at: "Ben babanız yaşarken onun emrinde yürürdüm. Şimdi babanın mezarını ziyaret edip gideceğim" demiş. Gideceği zaman yelesinden bir kıl koparıp çocuğun eline vermiş : "Ne zaman zor durumda kalırsan bu kılı yak. Beni aradığında hemen orada olacağım" demiş. Çocuk ertesi gece yine nöbet tutuyormuş. Yine gece yarısı gökyüzünden kara bir at uçarak inmiş ve mezarın çevresinde üç kere dönmüş. Çocuk yerinden kalkıp kara atı yakalamış. "Sen niçin gelip mezarın çevresinde üç kere döndün?" diye sormuş. Bu sırada at : " Ben babanın atıydım. Ne zaman ata binecek olsa beni arardı. Şimdi ölmüş, mezarını ziyaret edip gitmek için gökyüzünden indim. Benden sana bir nişan kalsın" demiş ve yelesinden bir kıl koparark çocuğun eline vermiş. "Ne zaman zor durumda kalırsan bu kılı yak. Beni aradığında hemen orada olacağım" diyerek uçup gitmiş. Üçüncü gün çocuk yine nöbet tutuyormuş. Yine gece yarısı olduğunda gökyüzünden bir kula at inip mezarın çevresinde üç kere dönmüş. Bu da tam teçhizatmış. Çocuk kula ata: "Niçin babamın mezarının çevresinde üç kere döndün?" diye sormuş. At: "Ben babanın atıydım. Ne zaman ihtiyacı olsa gelir hizmet eder giderdim. Baban ölmüş, mezarını ziyaret edip gitmek için indim" demiş ve oda derisinden bir kıl koparark çocuğun eline vermiş. Bununla üç günlük vasiyet tamam olmuş. Dördüncü gün çocuk yine gidip mezarın başında nöbet tutmuş ama kimse gelmemiş. Böylece nöbet işi de bitmiş. Üç oğul babadan kalma malı mülkü itişe kakışa paylaşmışlar. Bu serveti bitirip çevrelerindeki insanların hayvanlarını bakarak hayatlarını sürdürmeye başlamışlar. Fakat ağabeyleri yanlış yola sapıp ineklerin ve buzağıların bir kısmını satmış, bir kısmını da kesip yiyerek halkı huzursuz etmişler. Bunun üzerine yörenin ileri gelenleri toplanarak bu üç kardeşi şehirden kovmuşlar. Bu üç kardeş başka bir şehre giderek orada da çobanlık yapmaya başlamışlar. Küçük kardeş hayvanların başında beklerken ağabeyleri şehre gezmeye gitmişler. Onlar şehirde bir şamatalı olaya şahit olmuşlar. Padişah, sarayın üzerine kırk basamaklık merdiven koydurmuş. O merdivenin tepesine de kızının sarayını kurdurmuş ve halka duyurmuş: "Her kim ki at ile veya deve ile çıkıp kızımın elinden bir kâse su alıp içerse ve onun elinden nişan yüzüğünü alıp inerse kırk gün düğün yapıp otuz gün oyun düzenleyip

nikah kıyarak kızımı ona vereceğim. Bu haber yurda yayılmış. At binen de, eşek binen de, deve binen de padişahın kapısına yönelmiş. At, eşek, deve binenler kırk basamaklık merdivene çıkamayıp, yıkılarak yere düşerken halk da onları izliyormuş. Bu hadiseyi gören iki kardeş, küçük çoban kardeşlerinin yanına gelmişler ve ona: " Ey küçük kardeş, şehirde şöyle şöyle bir olay gördük, çok ilginç" deyip olayı anlatmışlar. Küçük kardeş: "Nasıl bir olaymış" diye sormuş. Ağabey : "Padişah kırk basamaklık merdiven koyup her kim ki at ile çıkıp kızın elinden bir kâse su içerse ve nişan yüzüğünü alıp inerse kırk gün kırk gecelik düğün ile kızımı ona vereceğim diye söz vermiş. At binen de, eşek binen de, deve binen de deh deyip merdivene çıkış için hareket etti fakat hiç kimse çıkamadı. Yere düşerek sakat oldular ve dönüp gittiler. Böyle olaylara şahit olduk kardeş!" demiş. Bu haberi işiten küçük kardeş : "Yarın hayvanların başında sizler bekleyin, ben de şehre giderek olup biteni görüp geleyim" dediğinde ağabeyleri: "Hayır sen gidersen biz aç kalırız" diyerek ona izin vermemişler. Ertesi gün kardeşleri yine o temaşayı seyretmek içi şehre gitmişler. Küçük kardeş hayvanları öğlene kadar otlatarak doyurmuş, bir ağacın altına toplamış ve yatırmış. Beyaz atın kılını yakmış. Beyaz at gökyüzünden giyim, kuşam ve silah ile uçarak inmiş. Çoban çocuk elbiseleri giyinmiş, silahları beline takmış, ata binerek padişahın sarayına doğru yola çıkmış. Oraya varmış, atı merdivene doğru yöneltmiş, "Deh" demiş ve at oynayarak otuz sekiz basamak çıkmış. Daha sonra atın başını çevirmiş ve aşağı inmiş. Aşağıdaki kalabalık: "Ey çocuk, yine deh deyin, deh derseniz yine çıkarsınız" diyorlarmış. Çocuk hayvanlarının başına dönerek onları otlatmaya başlamış. Akşam ağabeyleri gelip çocuğa: "Bugün boz atlı bir adam gelip atı merdivene yöneltti ve deh dedi. At otuz sekizinci basamağa çıktı, atın başını çevirdi, aşağı indi ve çekip gitti" diye anlatmışlar. Küçük kardeş: "Bugün bana izin verseniz, hayvanlara sizler baksanız da ben de olayları bir görüp gelsem" demiş. Ağabeyi: "Ey kardeş, sen gidersen biz ne yeriz?" deyip izin vermemiş. O gece geçmiş, sabah ağabeyleri yine temaşa etmek için şehre gitmişler. Çocuk hayvanları öğlene kadar otlatarak doyurmuş, bir ağacın altına toplamış ve yatırmış. Çocuk kula atın kılını yakmış. O sırada kula at giyim, kuşam ve silahlar ile gökyüzünden inmiş. Çocuk elbiseleri giyinmiş, silahları beline takmış. Ata binip padişahın yerine varmış. Adamlar bakmışlar ki bu at önceki attan kırk kat daha iyi. Çocuk, atı merdivene çevirip deh demiş. At oynayarak otuz dokuzuncu basamağa çıkmış. Atın başını çevirip geri dönmüş. At merdivenden inip gitmiş. İnsanlar: "Mert değilmiş hayvan yavrusu, deh

dese çıkardı" diye konuşuyorlarmış. Temaşa geç saatlerde bitmiş ve kalabalık dağılıp evlerine gitmiş. Ağabeyleri de dönüp gelmişler ve küçük kardeşlerine: " Dün gelen at bugün gelen kula atın yarısı kadar bile değildi. Deh demesiyle oynayarak otuz dokuzuncu basamağa çıktı. Bir daha deh deseydi rahatça kırkıncı basamağa çıkardı. Atın başını çevirerek aşağı inip gitti" demişler. O sırada küçük kardeş: "Bugün hayvanların başında sizler dursanız, ben de şu olayları bir görüp gelsem" demiş. Ağabeyleri: "Sen gidersen biz ne yeriz?" diyerek ona izin vermemişler. O gece yatmışlar. Sabahleyin ağabeyleri yine temaşa için şehre gitmişler. Küçük kardeş hayvanları otlatarak doyurmuş, bir ağacın altına toplamış ve yatırmış. Kara atın kılını yakmış. Kara at giyim, kuşam ve silahlar ile gökyüzünden inmiş. Çocuk elbiseleri giyinmiş, silahları beline takmış. Ata binip padişahın sarayına gelmiş. Tören yerinde atını oynatarak gezdirmiş. Sonra atın başını merdivene doğru çevirmiş ve deh demiş. At oynayarak kırkıncı basamağa çıkmış ve kızın tahtına varmış. Yiğit, attan inerek kızın elinden bir kâse su içmiş. Elindeki yüzüğü almış ve dönüp aşağı inmiş. Çocuk kendi yurduna dönmüş, atı göndermiş ve hayvanlarını otlatmaya devam etmiş. Ağabeyleri gelmişler ve padişahın sarayında düğün olduğunu, ne kadar at, eşek, deve, insan olduğunu küçük kardeşlerine bir bir anlatmışlar: "Birinci at ikincisine göre at değilmiş. Ama bugün üçüncü bir at geldi. Meydanda oynayıp, kırk basamaklık merdivene çıktı. Yiğit, attan indi, padişahın kızının elinden bir kâse su içti, elinden yüzüğü alarak aşağı inip gitti. Küçük kardeş: "Sizler bu kadar olay gördünüz. Bana da bir gün izin verseniz de şu olayları görüp gelsem" deyince ağabeyleri düğünün bittiğini söylemişler. Üç ağabey kardeş önceki gibi hayvanları otlatmaya devam ediyorlarmış. Günlerden bir gün padişah memlekete: " Her kim ki kızımın elinden su içip yüzüğü aldıysa buraya gelip kendini tanıtsın. Düğününü başlatacağız" diye haber yaymış. Padişah bir adamın eline ibrik ve leğen verip: "Herkes elini yıkasın, kızımın elinden alınan yüzüğü görürseniz bana haber veriniz" demiş. Adam her gün halkı yemeğe davet etmiş, otuz gün boyunca ziyafet vermiş ve insanların ellerine su dökmüş. Bu nişan yüzüğünü hiç kimsede görememiş. Padişah: "Hiç kimse kalmadı mı?" diye sormuş. Vezir: "Eğer kaldıysa köyde hayvanları otlatan çobanlar kalmışlardır" diye cevap vermiş. Padişah onlara da haber verilmesini istemiş. Bir vezir gidip onları alıp getirmiş. Eline su döktüklerinde bir de bakmışlar ki, padişahın kızının elinden alınan yüzük bu çocuğun elinde. O sırada iki ağabeyi: "Nasıl oldu da bu yüzük bizim kardeşimizin eline geçti" diye şaşırıp kalmışlar.

Çocuk, babasının mezarının başında üç gün nöbet tutarken yaşadığı esrarengiz olayı anlatmış. O zaman iki ağabeyi, biz babamızın vasiyetine kulak vermedik diye pişman olmuşlar ve kardeşlerinin düğününü seyretmeye başlamışlar. Padişah kırk gün düğün yapıp kızını nikahlayarak ona vermiş. Aradan bir ay geçmiş. Padişah ölmüş. Onun yerine damadını padişah yapmışlar. Ağabeyler, kardeşlerinin bu zenginliğe sahip olduğunu görmüşler ve: "Her kim ki baba vasiyetine kulak asmazsa işte böyle aleme rezil olup, sokakta kalırmış" deyip üzülmüşler. Küçük oğul ise muradına ermiş.

Hatem[3]

Eski zamanlarda gündoğusu tarafında yoksul bir adam yaşıyormuş. Onun Hatem adlı on dört yaşında bir oğlu varmış. Yoksul adam öldükten sonra hanımı Hatem'e bakamayıp onu Dadebay denilen bir yoksula vermiş. Dadebay da Hatem'e bakamayıp pazara götürmüş ve Celal denilen bir zengine satmış. Celalbay, Hatem'i alıp evine götürmüş ve çalıştırmaya başlamış.

Aradan iki üç yıl geçmiş. Celalbay kırk deveye mal yükleyip kervanlara katılarak uzak bir şehre doğru gidiyormuş. Hatem ise Celalbay'ın yanında ona hizmet ediyormuş. Kervan gece gündüz yol alıp ıssız çöllerden geçerken karanlık çökmüş. Çölde eski bir kale varmış. Celalbay, kervancılara: "Bu kalede konaklayalım" demiş.

Tüccarlar: "Burası ıssız bir çöl, hırsızlar gelip bize tekrar zarar, ziyan vermesinler sakın" diye düşünmüşler ve yola devam etmişler.

Celalbay kendi hizmetkârlarıyla bu kalede konaklamış. Yemek yedikten sonra bir odaya geçip yatmışlar. Hatem ise eline hançer almış, atlarla malların yanında nöbet tutuyormuş. Gece yarısı büyük, kara bir dev gelerek kaleye girmiş ve Celalbay'ın yattığı odaya doğru yürümeye başlamış. Hatem, devi görmüş. Arkasından sessizce varmış, devin başını uçurmuş.

Devin başını olanca gücüyle kaldırmış, götürmüş, kaleden çıkarmış ve hendeğe atmış. Hatem yine atlar ve develerin yanına gelip yatmış. O kendi kendine: "Ben bunu öldürdüm ama bu dev tek başına olmamalı. Arkasından arkadaşları gelip bize zarar verebilirler. Buna mutlaka mani olmalıyım" diye düşünmüş.

---

[3] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 280-309; M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s.106-123 (Anlatan: Adalethan; Derleyen: Ş. Engerova; Yer: Andican; Tarih: 1939)

Hatem bu sırrı hiç kimseye bildirmeden kaleden dışarı çıkmış, etrafına bakmış: "Dev şu taraftan gelmiş olmalı" diye tahmin edip karşısındaki dağa doğru yönelmiş. Hatem az gitmiş uz gitmiş, dağa ulaşmış. Bir de bakmış ki dağın yamacında bir mağara var. İçeride acaba nasıl bir sır vardır deyip içeri girmiş. Bir taraftan ışık görünüyormuş. Bir kenara çekilip kulak vermiş. İçeriden: "Arkadaşımız bu vakte kadar gelmedi. Acaba ne oldu, hepimiz gidip ondan haber almalıyız" diye ses geliyormuş.

Hatem, hançerini çekip sıkıca tutmuş ve mağaranın girişinde kendini iyice gizlemiş. Devler birer birer mağaradan çıkmaya başlamışlar. Hatem mağaradan çıkan birinci devin kellesini uçurmuş. Diğer devlerin de birer birer kellelerini uçuruvermiş. Hatem, devleri bir kenara yığıp mağaranın içerisine girmiş. Etrafa bakınırken bir kapı görmüş. Kapıyı açıp içeri girmiş ve bakmış ki güzel bir bağ. Güller açılmış, kuşlar ötüşüyorlarmış. Şahane sedirler yapılmış. Bir sedirin üzerinde kor gibi kıpkırmızı halılar varmış. Minderlerin üzerinde dört tane güzel kız yatmış uyuyorlarmış. Hatem, kızlar uyanıp gitmesinler diye sessizce yaklaşmış ve sedirin bir kenarında oturmuş. Biraz vakit geçmiş, kızlardan biri sese uyanmış. Hatem'i görünce şaşırmış: "Ey insanoğlu! Burası kırk devin mekânı. Nasıl oldu da buraya geldiniz. Şimdi devler gelecekler. Seni görürlerse on canından bir canın bile kalmaz. Çabuk buradan git!" demiş. Hatem, kıza: "Kırk devin eceli benim elimdeydi. Bugün hepsini öldürdüm. Sizler kimsiniz, burada ne yapıyorsunuz?" diye sormuş. Bunların konuşmalarına diğer kızlar da uyanıp, yerlerinde oturmuşlar. Kızlardan biri: "Biz dört padişahın kızlarıyız. Bizleri devler buraya kaçırdılar. Birimizin gelişine üç yıl, ikincimize iki yıl, üçüncümüze iki buçuk yıl, dördüncümüze dört yıl oldu" demiş.

Kızlar, Hatem'e durumlarını anlatıyorlarmış. Hatem onları dışarı çıkarıp, öldürdüğü devlerin cesetlerini göstermiş. Kızlar, Hatem'in kahramanlığına inanıp minnettarlıklarını bildiriyorlarmış. "Bizi de yanınızda götürün" diye yalvarıyorlarmış. "Ben sizleri şimdi alıp götüremem. Sizler şimdilik burada bekleyiniz. İşimi bitirip döneceğim. Sizi bu mağaradan alıp kendi evlerinize götüreceğim" diye cevap vermiş Hatem. Kızlar memnun olmuşlar. Hatem mağaradan çıkmış, mağaranın kapısını büyük bir taş ile sıkıca kapamış ve kaleye dönmüş. Biraz sonra tan atmış. Kaledekiler çay yapıyorlarmış. Celalbay ile hizmetkarları sabah kahvaltı yapıp yola düşmüşler. Hatem gece olup bitenleri kimseye anlatmamış. Kervan günlerce yol alıp bir şehre varmış,

kervansarayda konaklamış. Celalbay sabahleyin mallarını pazara götürmüş. Sanki şehri sel basmış gibi hiç kimsenin yüzü gülmüyormuş. İnsanlar üzgün ve kimsenin mallar ile ilgilendiği yokmuş. Celalbay şaşırıp bir adama: "Bu şehirde nasıl bir olay oldu ki insanlar üzgün ve birbirleriyle konuşmuyorlar?" diye sormuş. O adam ise: "Şehrimizin padişahının Melike adında kızı vardı. Bundan iki yıl önce onu devler alıp kaçırdılar. Yurdumuzun yiğitleri kızı şu vakte kadar hiçbir yerde bulamadılar. Bunun için şehir halkının huzuru bozuldu" diye cevap vermiş.

Celalbay pazardan kervansaraya dönmüş ve işittiklerini Hatem'e anlatmış.

"Bu şehirde ticaret yapamadık, şimdi başka şehre gidiyoruz" demiş. Celalbay ertesi gün tan vakti mallarını develere yükleyip başka şehre hareket etmiş. Kervan günlerce yol aldıktan sonra başka bir şehre varmış. Kervansarayda konaklayıp dinleniyorlarmış. İkinci gün Celalbay pazara çıkmış. O şehir halkının da başı eğik, hepsi kaygılıymış. Burada da ticaretin tadı yokmuş.

Celalbay insanlara bu durumun sebebini sormuş. Şehir padişahının Hurinisa adında kızı varmış. Onu da devler bundan iki yıl evvel kaçırmışlar. Üzgün olan padişah alışveriş işlerini yasaklamış. Celalbay ticaretin olmamasına üzülmüş ve geri dönmüş. Şehirdeki durumu Hatem'e anlatmış. İkinci gün mallarını develere yükleyip bu şehirden de gitmiş.

Az gitmiş uz gitmiş. Issız çölleri geçtikten sonra kervan bir şehre varmış ve kervansarayda konaklamış.

Bu sefer Celalbay pazara varmamış. Kervansaray görevlisine şehrin ahvalini sormuş. Görevli: "Padişahımızın Paşahan adında bir kızı vardı. Devler alıp gideli iki buçuk yıl oldu. Şehir halkı kızı aramakla meşgul. Bundan dolayı dükkânlar kapalı, ticaret işleri yasak" demiş. Celalbay bunu duyunca çok üzülmüş. Pazara çıkmayıp aynı gün başka şehre doğru yola düşmüş.

Günlerce, aylarca yol yürümüş. Bir şehre bir günlük yol kalınca yükleri indirmiş. At ve develeri dinlenmeye bırakmışlar. Hizmetçilerine görev vermiş, kendisi de şehrin ahvalini öğrenip gelmek için Hatem ile birlikte ata binip yola çıkmış. Şehre varınca akşam olmuş. Şehir kapısından girmemişler. Şehrin dışında yaşlı, yoksul bir kadının evine gelmişler ve orada bir gece kalmak için izin istemişler. Yaşlı kadın razı olmuş. Celalbay yaşlı kadının evine girip oturmuş. Hatem ise atların yanında kalmış. Celalbay şehrin ahvalini sorduğunda yaşlı kadın: "Ee yavrum, şehrin ahvalini öğrenip ne

yapacaksın? Padişahımızın, ay gibi ağzı, gün gibi gözü olan çok güzel bir kızı vardı. Onun adı Dilaram idi. Bundan dört yıl evvel Dilaram'ı devler alıp kaçırdılar. Onu yedi yaşından yetmiş yaşına kadar bütün insanlar gece gündüz aradılar ama hiçbir yerde bulamadılar. Hatta padişah, şehre gelen yolcuları da durdurup, kızını bulup getirmeleri için geri gönderiyor. Bunun için bir çok muhafız görevlendirdi. Şehrin ahvali işte böyle oğlum" demiş. Bunları dedikten sonra Dilaram'ın resmini Celalbay'a göstermiş. Celalbay resmi görür görmez kıza âşık olup kendisinden geçmiş.

Hatem eve girdiğinde Celalbay yere yıkılı halde baygın olarak yatıyormuş. Yaşlı kadın olan olayı anlatıp Dilaram'ın resmini ona göstermiş. Hatem resmi eline alıp bakar bakmaz, mağaradaki kızlardan birinin Dilaram olduğunu anlamış. Hatem, Celalbay'a su serperek ayıltmış, hal hatır sormuş. Celalbay: "Ben bu padişah kızına âşık oldum. Ne olursa olsun onu arayıp bulmam gerek" demiş. "Onun yerini bulmak zor değil. Siz evvela padişahın sarayına gidin. Eğer kızını bulursak size verir mi vermez mi, bunu öğrenin. Eğer kızını size verecek olursa onu ben bulacağım. Doğruca kendi şehrimize alıp götürürüz" demiş Hatem.

Celalbay Hatem'in böyle konuşmasına sevinmiş. Ertesi gün kalkıp saraya varmış. Padişahın huzuruna çıkmış, kendisini tanıtmış ve ne için geldiğini anlatmış. Padişah, kızı Dilaram'ı bulup getirene onu vereceğini söylemiş. Celalbay kızı bulup getirmek için mühlet almış ve dönüp yaşlı kadının evine gelmiş. Padişah ile aralarında geçen konuşmayı Hatem'e anlatmış.

Hatem ile Celalbay az gitmiş uz gitmişler, padişah kızlarının yaşadığı mağaraya gelmişler. Atlarını bağlayıp mağaranın içindeki gül bahçesine girmişler. Celalbay kızların arasında duran Dilaram'ı görünce yine bayılmış. Hatem ona su serpip ayıltmış.

Hatem, Dilaram'a dönüp: "Kardeşim, şimdi sizi buradan alıp götürmek için geldim. Kendi evlerinize, anne ve babalarınızın yanına gideceksiniz. Hazırlanın!" demiş. Dilaram sevinmiş ve gitmek için hazırlanmaya başlamış. Hatem diğer kızlara: "Ben Dilaram'ı alıp anne ve babasına götüreceğim. Siz burada bekleyin, sonra sizleri de götüreceğim" deyip onları sakinleştirmiş. Sonra Hatem, Celalbay ve Dilaram birlikte yola çıkmışlar. Yol almışlar, uzunca bir zamandan sonra şehre yaklaştıklarında Hatem atını koşturup şehre girmiş. Padişah, kızının sağ salim gelişinden memnun, bekliyormuş. Bir çok gün düğün dernek yapılmış. Günlerden bir gün padişah Dilaram'ı yanına çağırıp: "Kızım, kim kızımı bulup getirirse onu damat yapacağım diye bir ahdim

vardı. Bu ahdimi bütün halk biliyor. Seni Celalbay denilen adam bulup getirdi. Şimdi Celalbay'ı damat yapacağım, ne diyorsun?" demiş. "Ee baba" demiş Dilaram, "Beni devin elinden kurtaran adama verirseniz razıyım. Lakin beni kurtaran Celalbay değil. Beni devden kurtararak alıp getiren adam Hatem'dir. Ahdinize uygun olması için Hatem'le evlenmem gerek."

Padişah bu sözü duyunca şaşırıp kalmış. Celalbay ile Hatem'in yanına gitmiş ve Dilaram'ın söylediklerini demiş. Hatem yerinden kalkıp padişaha: "Saygıdeğer hükümdar, ben henüz gencim. Şimdi evlenecek durumda değilim. Dilaram'ı devler elinden ben kurtarmış olsam da patronumun istekleri yerde kalmasın. Bunun için beni mazur görüp kızınızı patronum Celalbay'a veriniz" demiş.

Bu söz padişaha makul gelmiş, kırk gün kırk gece düğün dernek düzenleyip kızını Celalbay'a vermiş. Padişah vezirlerini çağırıp onlara: "Ben artık iyice yaşlandım. Padişahlığımı Celalbay'a verdim" demiş ve damadını padişah yapmış.

Hatem padişaha: "Şimdi bana izin verseniz de ben gitsem?!" demiş. "Hatem, siz gitmeyiniz. Bana iyilik yaptınız. Sizi de evlendirelim" demiş Celalbay. Hatem bu şehirden gidiş için padişahtan yine izin istemiş. Sonunda padişah razı olmuş. Hatem şehirden çıkıp kızların beklediği mağaraya doğru yola koyulmuş. Mağaraya bir günlük yol kaldığında, bir suyun yanında üstleri başları yırtılmış, ayakları nasır bağlamış üç genç yiğidin yatıp uyuduklarını görmüş. Hatem: "Ben bu yiğitlerin hal ve ahvallerini bileyim, eğer elimden gelirse yardım edeyim" diye düşünmüş, uyuyan yiğitlerin yanına gelmiş. Biraz sonra yiğitler uyanmışlar. Yerlerinden kalkıp Hatem ile selamlaşmışlar. Hatem onlara: "Siz kimsiniz? Bu ıssız çöllerde ne yapıyorsunuz" diye sormuş. Yiğitlerden biri: "Biz Ken'an padişahının oğullarıyız. Babamız, üç padişahın kızını bize nikah kıyıp nişanlamıştı. Bundan iki buçuk yıl önce bir kızın babasından, iki yıl önce ikinci kızın babasından, üç yıl önce üçüncü kızın babasından babamıza "Kızımı devler alıp kaçtı. Gelin yapmak istiyorsanız, oğlunuz bulup alsın" diye mektup geldi. Biz bu haberi aldığımız günden beri üç kızı arıyoruz. İki günden beri suyun kıyısında yatıyoruz. Kızlardan haber alamadık. Avare ve sersem olduk" demiş. O sırada Hatem yiğitlere dönüp: "Her biriniz kendi nişanlınızın babasından, kızı bulup devlerden kurtarmanız halinde size vereceği hakkında vaadini belirten yazılı senet alıp geliniz. Siz gelinceye kadar ben burada bekleyeceğim. Siz geldikten sonra kızları bulmak için

elimden geldiğince yardım edeceğim" demiş. Yiğitler "Peki" deyip her biri kendi nişanlısının memleketine gitmiş.

Birkaç günden sonra yiğitlerin her biri üç padişahtan razılık mektuplarını getirip Hatem'e göstermişler. Hatem, üç yiğidi kızların yaşadığı mağaraya götürmüş. Mağaraya girip kızları yiğitlere göstermiş. Yiğitler onları görünce sevinmişler. Hatem kızlara: "İşte kardeşlerim, sizlerin de kendi yurdunuza, anne ve babalarınızın yanına varış vaktiniz geldi. Haydi, hazırlanın" demiş.

Kızlar sevinmişler, Hatem'e minnettarlıklarını bildirmişler. Gerekli şeyleri alıp yiğitlerle mağaradan çıkmışlar. Yedi kişi birlikte Melike'nin şehrine gitmişler. Hatem, Melike'yi babası padişaha teslim edip, onu devlerin elinden nasıl kurtardığını bir bir anlatmış. Padişah, Hatem'in kahramanlığına ve becerikliliğine inanıp ona çok kıymetli hediyeler vermiş. Padişah, vaadine binaen kızı Melike'yi, Ken'an padişahının oğluna kırk gün kırk gece düğün yapıp vermiş. Şehzadeyi kendi yerine padişah yapmış.

Hatem, Hurinisa ile Paşahan'ı da kendi yurtlarına götürüp anne ve babalarına teslim etmiş. Onlar da Hatem'e minnettarlıklarını bildirip izzet ve ikramlarda bulunmuşlar. Onlar da vaatlerine bağlı kalıp düğün dernek kurarak kızlarını Ken'an padişahının iki oğluna vermişler. Padişahlıklarını da onlara devretmişler. Böylece Dilaram, Melike, Hurinisa ve Paşahan eşleri ile birlikte murat ve maksatlarına ermişler.

Aradan bir çok gün geçmiş. Üç şehzade toplanmış, Hatem'e akıl danışıyorlarmış. Büyük şehzade: "Şimdi biz Ken'an'a gidip anne ve babamızı görüp gelsek ne dersin?" demiş. Hatem şaşırmış: "Padişahın vazifesi memleket işleriyle uğraşmaktan ibaret. Siz dün padişah oldunuz, bugün ise oturmuş anne ve babamızı görüp geleceğiz diyorsunuz. Evvel devlet işine bakınız. Mektup yazıp veriniz, ben anne ve babalarınıza götürüp murat ve maksadınıza erdiğinizi bildireyim" demiş. Şehzadeler mektup yazıp Hatem'i iki günlük yola kadar uğurlamışlar. Hatem birçok gün yol yürümüş ve dağın eteğinde attan inip çeşmenin yanında dinlenmeye başlamış. Bu sırada çeşmenin yanındaki çınarın dalına iki güvercin gelip konmuş. Güvercinler karşılıklı konuşuyorlarmış. Biri: "İşte şu dağın arkasındaki bir evde, bir şehzade aylardan beri baygın halde yatıyor. O, periler padişahının kızına âşık olmuş. Bundan dolayı onu cinli yapmışlar" demiş. İkincisi konuşmuş: "Ee, bunun çaresi çok kolay. İşte şu çınardan yüz adım ötede bir çeşme var. Çeşmenin yanında iki tane çınar var. Çınarın yaprağı kaynatılıp içirilirse şehzade kendine gelir." Bu sohbetten sonra güvercinler uçup gitmişler.

Hatem, oturduğu yerden yüz adım öteye yürümüş, çeşmenin yanındaki iki büyük çınarın yapraklarından toplayıp heybeye koymuş ve ata binip güvercinin söylediği dağın arkasına doğru gitmiş. Dağın yamacında bir ev görmüş. Evin yanına gidince attan inmiş. Eve girip bakmış ki on sekiz yaşlarında, boyu posu gelişmiş bir yiğit, uyuyormuş gibi baygın halde yatıyor. Evde başka hiç kimse yokmuş. Evden çıkıp sağa sola bakmış. Avluda başka bir ev varmış. Oradan iki hanım yürüyüp avluya çıkmışlar ve Hatem'in yanına gelerek selam vermişler. Hatem bayanlara: "Bu çocuk niçin bayılmış?" diye sormuş. Bayanlardan biri: "Bu çocuk beş aydan beri baygın halde yatıyor. Lakin sebebini bilmiyoruz. Biz bu çocuğun halinden haber almak için burada bulunuyoruz" demiş. Hatem, bayanlardan bir çaydanlık istemiş, ona çınarın yapraklarını koyup kaynatmış. Sonra onu çocuğun ağzına damlatmış. Biraz sonra baygın halde yatan çocuk kendine gelmiş, gözünü açıp ayağa kalkmış. Çocuk, çınar yaprağının suyundan yine içmiş. Hatem ile görüşüp başından geçen olayları anlatıvermiş. "Ben İbrahim denilen şehzadeyim. Günlerden bir gün seyahat edip periler padişahının bağına vardım. Bağda periler padişahının kızını görünce bayılıp yere yıkıldım. Bundan başka hiç bir şey bilmiyorum" demiş. Hatem şehzadeye: Şimdi seni babanın yanına götüreceğim. Kendim bir iş için Ken'an şehrine gitmekteyim. İşimi bitirince dönüp, periler padişahının kızını bulman için sana yardım edeceğim" demiş.

Hatem şehzadeyi götürüp anne ve babasına teslim etmiş. Kendisi de Ken'an şehrine doğru yola çıkmış.

Bir çok gün yol yürümüş, az gitmiş uz gitmiş ve Kan'an şehrine ulaşmış. Saraya varmış, şehzadelerin yazdığı mektubu padişaha teslim etmiş. Mektupta şunlar yazılıymış: "Baba, biz sağ salimiz. Kızları bulamadık, bir çok gün avarece yürüdük. Issız çöllerde azap ve sıkıntılar çekip yürürken, bu mektubu alıp size getiren Hatem adlı yiğide rastladık. Bizleri murat ve maksadımıza erdirdi. Siz Hatem'i yanınıza alırsanız çok iyi olur." Padişah mektubu okuduktan sonra Hatem ile yeniden kucaklaşıp görüşmüş. Ona izzet ve ikramlarda bulunmuş. Aradan bir iki gün geçince Hatem gitmek için padişahtan izin istemiş: "Ben size izin vermiyorum" demiş padişah. "Sizi öz çocuklarım gibi görüyorum. Sizi yanıma alıp evlendireceğim. Ben iyice yaşlandım. Sizi yerime padişah yapacağım. Gitme, yavrum!" "Saygıdeğer padişahım, şimdi benim bir çok işlerim var. Bu işleri bitirdikten sonra evlenme konusundaki düşüncenize razıyım. Yarım kalmış işlerimi bitirip gelmeme izin verin" demiş rica ederek Hatem.

Padişah, Hatem'i yanında tutabilmek için çok uğraşmış. Sonunda çaresiz kalmış, izin vermiş. Hatem bir çok gün yol yürümüş, ıssız çöllerden geçip şehzade İbrahim'in şehrine gelmiş. Padişah, Hatem'in gelişini işitince yanına çağırıp ziyafet vermiş. Uzunca sohbet edip oturduktan sonra Hatem padişaha: "Şimdi İbrahim ile bana izin verin. Verdiğimiz sözü tutup, şehzadenin baht kuşunu kovalayalım" demiş. Hatem ile şehzade İbrahim, padişahtan izin alıp yola revan olmuşlar. Bir çok gün yol alıp perilerin bağına gelmişler. Hatem attan inip şehzadeye: "Siz burada bekleyin, ben bağdan bir haber alıp çıkayım" demiş. Şehzade atları alıp beklemeye başlamış.

Hatem bağa girip gül bahçelerini dolaşmış. Yürüye yürüye bir havuzun kenarına varmış. Havuzun yanında büyük bir çınar varmış. Çınarın yanında gizlenip oturmuş. Bir süre sonra yaşlı bir kadın havuzdan su alıp Hatem'i görmeden yine içeri girmiş. Hatem yavaş yavaş kapının yanına gelip kulak vermiş. Evin içinden iki kadının konuşması işitiliyormuş. Yaşlı kadınlardan biri ikincisine: "Hatırlıyor musunuz, bundan üç dört ay önce benim sihir yaptığım şehzade vardı ya, işte o iyileşmiş. Bugün yine bağın kapısına gelmiş duruyordu. Şimdi çıkıp sihir yapıp geldim. Bu sefer iyileşmesi zor. Lakin dünyada bir ilacı var, ancak onunla iyileşmesi mümkün: O da Hirat padişahının hazinesinde. Padişah onu hiç kimseye vermiyor. İkinci yaşlı kadın: "Hirat şehrinde bir ejderha peyda olmuş. O her gün bir insan ile bir büyük baş hayvan yiyormuş. Yakında sıra padişahın kızına gelecek. Padişahın kızını ejderhadan kim kurtarırsa ilacı belki o kişiye verebilir. Fakat ejderhayı hiç kimse öldüremiyor" demiş. Birinci yaşlı kadın konuşmuş: "Ejderhayı öldürmek çok kolay. Hirat şehrinin bir kenarında zehirli iki çınar var. İşte o çınarı parça parça kesip, tomruklara bölüp, bir öküzün derisine sarıp, ejderhanın geleceği yola koymak gerekir. Ejderha sudan çıkınca öküzü içine çekecek. Bundan zehirlenip ölecek" demiş.

İki yaşlı kadın yemek için sofraya oturmuşlar.

Hatem yavaşça bağdan çıkmış, şehzadenin yanına varmış. Bakmış ki ağzından köpükler çıkmış halde baygın olarak yerde yatıyor. Durumu öncekinden ağırmış. Hatem şehzadeyi ata bindirip önceden yattığı eve getirmiş. Yiğidi yatırmış, dışarı çıkıp bir çoban görmüş ve onu yanına çağırmış. "Baba" demiş Hatem. "Bir yıl boyunca kaç lira için çalışıyorsun?" "Beş altın için bir yıl çalışıyorum" demiş çoban. Hatem: "Ben size her gününüz için bir altın vereceğim. Bir aylık işim var. Evde bir yiğit yatıyor. Ona göz kulak olunuz" demiş. Çoban razı olmuş. Çobana beş altın vermiş. Hatem, Hirat'a doğru

yola çıkmış. Az gitmiş uz gitmiş, Hirat şehrine varmış. Hatem, Hirat padişahının huzuruna çıkmış, selamdan sonra: "Bir şehzade baygın halde yatıyor. Sizin hazinenizde sihri iyileştiren ilaç varmış. Bu ilaçtan verseniz de götürüp şehzadeyi ayıltsam. Büyük yardım etmiş olursunuz" demiş. "Ben ilacı hiç kimseye vermiyorum" demiş padişah. "Her kim ki kızımı ejderhadan kurtarırsa ilacı da, kızımı da o kişiye vereceğim." Hatem: "Eğer sözünüzde durursanız elimden geleni yapıp kızınızı ejderhadan ben kurtaracağım" demiş. Padişah: "Bir çok pehlivanlar geldi, ejderhayı yenemedi. Sen genç bir çocuksun, onu ne yapıp da yeneceksin? Sana acıdım, bırak, kendini belaya sokma. İlaçtan azıcık vereyim, alıp gidiver" demiş. Hatem: "Merdin işi muhtaçlara yardım ve çaresizleri zor durumdan kurtarmaktır. Ben başınıza gelen bir felaketi işitmiş bulunuyorum Sizleri ejderhadan kurtarmadan bu şehirden gitmeyeceğim. Bana izin verin, ejderhayı öldürdükten sonra hizmetlerime karşılık ilacı alıp gideceğim" demiş. Padişah, Hatem'in kahramanlığına inanıp: "Peki izin verdim" demiş. "Padişahım" demiş Hatem. "Bana beş tane adam verin. Onlar şehrinizin bir kenarındaki iki büyük çınarı kesip, küçük tomruklara bölerek getirip versinler. Yine on tane büyük baş hayvan kestirip, onların derilerini de bütün halde verin!" demiş. Padişah razı olmuş. Hemen beş hizmetçisini çağırmış: "Sizler Hatem'in söylediklerini yapın" demiş. Yine bir kaç hizmetçisini çağırmış: "Sizler de on tane hayvan kesip, derilerini bütün olarak getirip Hatem'e verin" demiş. Hatem beş adamı alıp doğruca şehrin kenarındaki iki çınarın altına varmış. Çınarları kestirmiş, böldürmüş, tomruklar halinde hayvanların derisinin içine koyup öküz şekline getirmiş. Onları getirmiş, ejderhanın sudan çıktığı yere koymuş. Hatem ile padişahın kızı tepeden seyrediyorlarmış. Biraz sonra ejderha nehirden çıkıp öküzü içine çekmiş. O anda zehirlenip ölmüş. Kız kendisini ölümden kurtaran kahraman yiğide minnettarlık bildirmiş. Kız ile Hatem sevinerek padişahın yanına gelmişler. Padişah inanmayıp vezirlerini ejderhanın bulunduğu yere göndermiş. Vezirler gidip ejderhanın gerçekten öldüğünü görmüşler ve padişaha haber vermişler. Padişah, Hatem'in yaptığı işe inanıp: "Ey yiğit, şimdi ben sana kızımı vereceğim ve seni bu şehirden hiçbir yere bırakmayacağım" demiş. Hatem: "Ey padişahım, ben henüz gencim, evlenmeyeceğim. İlacı verirseniz geldiğim yere döneceğim" demiş. Padişah razı olmamış: "Seni hiçbir yere göndermeyeceğim" diye ısrar etmiş. "Padişahım" demiş Hatem, "Olmazsa bana ilacı verin, götürüp arkadaşımı ayıltayım. Onu murat ve maksadına erdirdikten sonra dönüp geleyim. Evlenme meselesini ise daha sonra

konuşuruz." Padişah bunu makul bulmuş, insanı ayıltan ve bayıltan ilaçları Hatem'e vermiş. Hatem bir çok gün yol alıp şehzadenin yattığı yere gelmiş. Ona ilacı koklatıp ayıltmış. Şehzadeye çeşitli yiyecekler verip kendine getirmiş. Bir iki gün dinlendikten sonra Hatem şehzadeyi periler bağına götürmüş. Bağın bir kenarında attan inmiş: "Şehzade, siz burada atlara göz kulak olun, ben bağa girip çıkayım" demiş. Hatem bağa girip dolanmış, yaşlı kadınların yaşadığı evin kapısının yanında saklanıp içeriye kulak vermiş. Hiç ses yokmuş, kapıyı açıp içeri girmiş. İki yaşlı kadın uyuyorlarmış. Yavaşça yaşlı kadınların yanına varmış, bayıltan ilacı koklatmış. Onların el ve ayaklarını bağlamış. Kadınların birini ayıltmış: "Sen kimsin? Burada ne yapıyorsun?" demiş el ve ayakları bağlı kadın. "Sen beni çöz, ne söylersen onu yapacağım." "Hayır" demiş Hatem. "Ellerini ve ayaklarını açmayacağım, evvel kim olduğunu söyle. Yoksa başını uçururum."

Yaşlı kadın yalvarmış, yakarmış. Hatem tedbiri elden bırakmamış. Yaşlı kadın sonunda konuşmaya mecbur kalmış. "Bu bağ periler bağı. Periler padişahının üç kızı ve onların üç cariyesi senede bir kez gelerek eğlenip gidiyorlar. Biz, onlara yemek hazırlayan hizmetçileriz. Hatem: "Buraya gelen insanları nasıl öldürüyorsunuz?" diye sormuş. "Sihir yapıp öldürüyoruz" diye cevap vermiş yaşlı kadın. Hatem, cebinden bayıltan ilacı çıkarmış ve kadına koklatıp bayıltmış. Hemen ikinci kadını ayıltmış. "Sen söyle, periler padişahı nasıl, ne zaman ve ne vakit gelecek?" diye sormuş Hatem. Yaşlı kadın:"Periler padişahının dört tane kızı ile kırk cariyelerini birkaç dev, tahtın üzerinde getirecekler" demiş.

Hatem, devlerin geliş vaktini öğrendikten sonra yaşlı kadını tekrar bayıltmış. Üzerlerindeki elbiseleri alıp evden çıkmış. Bağdaki ikinci bir eve girmiş. Üç tane genç yiğit ilik temizliyorlarmış. Hatem onlara: "Siz kimsiniz? Burada ne yapıyorsunuz?" diye sormuş. Yiğitlerden biri: "Ey kardeş, siz buraya nasıl geldiniz? Çabuk çıkıp gidin! Burada iki tane yaşlı cadı var. Size de sihir yapıp öldürecekler" demiş. Hatem: "Korkmayın, kadınları bayılttım" demiş. Yiğitler sevinmişler ve başlarından geçen olayları Hatem'e anlatmışlar. Onlardan biri: "Ben bir padişahın oğluyum, bunlar vezirlerin oğulları. Biz bakmak için bu bağa girip kaldık. Ben periler padişahının büyük kızına aşığım, bunlar ise iki ortanca kıza aşıklar. Yaşlı kadınlar sihirle bizi hizmetçi yaptılar. Biz her gün ilik temizleyip, iki uğursuz kadına pilav yapıp veriyoruz" demiş. Hatem onlara: "Üzülmeyin, ben sizleri de murat ve maksadınıza erdireceğim" demiş.

Hatem dışarı çıkmış, şehzade İbrahim'i de ilik temizleyen yiğitlerin yanına getirmiş, onlarla tanıştırmış. Hatem ve yiğitler birlikte içerdeki başka bir eve girmişler. Orada periler padişahının kızlarının kırk hizmetçi ile birlikte resimlerini görmüşler. Şehzade İbrahim sevdiği kızın resmini görünce bayılıp yere yığılmış. Hatem onu ayıltmış. Onlar bağın iç taraflarına ilerlemişler. Gül bahçeleri arasındaki çok güzel bir sedirde minderler serili; sofralar türlü meyveler, çeşit çeşit yiyeceklerle doluymuş. İlik temizleyen şehzade, Hatem'e söylemiş: "Periler padişahının kızları kırk hizmetçileri ile bu sedirde oturup yemek yiyorlar, oynayıp güldükten sonra dönüp gidiyorlar." "Haydi öyleyse" demiş Hatem. "Hepimiz sofradaki yiyecekleri yiyip karınlarımızı doyuralım. Perilerin gelmesini bekleyelim. Yiğitler oturup yemişler. Hatem, iki vezirin oğluna: "Siz ikiniz yaşlı cadının elbiselerini giyinin. Yaşlı kadınlara benzeyerek perilere hizmet etmeye hazırlanın" demiş. İki vezir oğlu, yaşlı kadına benzemişler. İki şehzade ise yemek pişirip hazırlamışlar. Hatem ise bir kapı arkasında saklanıp kılıcını çekmiş.

Periler gelmeye başlamışlar. Yaşlı kadınlara benzeyen yiğitler karşılamaya çıkıp: "Geliniz geliniz, her taraf sakin. Küçük kapıdan giriniz!" demişler.

Periler padişahının emrine göre her zaman önce devler girermiş, sonra padişah ile kızları ve hizmetçileri girerlermiş. Devler küçücük kapıdan birer birer girmeye başlamışlar. Hatem, kapıdan giren devlerin başlarını birer birer kesiyormuş. Hatem böylece bütün devleri öldürmüş. Karşılamaya çıkan yiğitlerden biri periler padişahına: "Padişahım, siz bu taraftan girin" demiş. Padişah, kızları ve kırk hizmetçi başka kapıdan girmişler. Yiyecek hazırlayan şehzadeler yemek koyup padişahın önüne getirdiklerinde sevdikleri kızları görüp bayılmışlar. Bunu gören padişah: "Buraya dışarıdan insan girmiş" deyip öfkeyle: "Cellat!" diye bağırmış. Hatem kılıcını çekip padişahın önüne gelmiş. "Evet, işte ben celladım. Sizin cellatlarınızı kılıçtan geçirip yerlerine ben geçtim" demiş. Padişah şaşırmış: "Bu da ne demek? Hani, nerede öldürdün?" demiş. Hatem: "Görmek istiyorsanız yürüyün!" demiş ve götürüp padişaha ölü devleri göstermiş. Padişah, Hatem'in kahramanlığına hayran kalmış. Birlikte kızların yanına varmışlar. Hatem, padişaha dönüp yiğitleri göstermiş ve: "İşte şu şehzadeler sizin dört kızınıza divaneler gibi âşık olup, onlara ulaşmak ümidiyle türlü meşakkatlere katlanarak yaşlı cadıların elinde harap olmuşlar. Kızlarınızı bu şehzadelere veriyor musunuz, vermiyor musunuz?" demiş. Padişah, Hatem'den korktuğundan büyük kızını şehzade

Kasım'a, iki ortanca kızını iki vezirin oğluna, küçük kızını ise şehzade İbrahim'e nikahlayıp vermiş.

Hatem, iki şehzade ve iki vezirin oğlunu nişanlılarıyla birlikte kendi yurtlarına göndermiş. Kendisi ise Hirat şehrine gitmiş. Hirat padişahı Hatem'i sevinerek karşılamış. Ertesi gün düğününü başlatmak isterken Hatem: "Padişahım" demiş. "İzin verin, ben evlenmeden önce anne ve babamı bulup geleyim!" Padişah razı olup Hatem'i uğurlamış.

Hatem, Hirat şehrinden çıkıp doğruca Celalbay'ın yaşadığı şehre gitmiş. Celalbay onu hürmetle karşılamış. Bir çok günden sonra Hatem Celalbay'a: "Benim annem ve babam kimdi? Onlar neredeler?" diye sormuş. "Ben sizin babanızı tanımıyorum" diye cevap vermiş Celalbay. "Şehrimizde Dadebay denilen yaşlı bir adam vardı. Ben sizi ondan satın almıştım."

Hatem kendi şehrine doğru yola çıkmış. Bir çok gün yol aldıktan sonra kendi şehrine ulaşmış. Ertesi gün pazara çıkıp yaşlı bir zanaatkâra: "Ey baba, bu şehirde Dadebay adında bir ihtiyar var mı, biliyor musun?" diye sormuş. Zanaatkâr düşünüp: "Evet, var oğlum" demiş. Hatem: "Babacığım, eğer size zahmet olmazsa, Dadebay ağabeyin evine gidip, çağırıp gelir misiniz?" demiş. Hizmetine karşılık zanaatkâra beş altın vermiş. Zanaatkâr altını görünce sevinmiş. Dükkânı Hatem'e teslim etmiş ve aceleyle Dadebay ağabeyin evine gitmiş, onu alıp getirmiş. Hatem, yaşlı adamı iyi karşılamış ve oturmuş konuşurlarken: "Baba, siz bundan birkaç yıl önce Hatem adında bir çocuğu bu şehirli Celalbay'a satmışsınız. Hatem size çok selam gönderdi. Üstelik biraz da hediye gönderdi" deyip yanından on altın çıkarıp vermiş. "Bu Hatem'in anne ve babası nerede?" diye sormuş. Dadebay sevincinden ağlamaya başlamış: "Oğlum, ben onun babasını tanımıyorum. Fakat annesini biliyorum. Annesi oğluna bakamadığından bana vermişti. O, şehre uzak olmayan bir köyde zengin bir adamın elinde hizmetçiymiş diye duymuştum" demiş ve evine dönmüş.

Hatem ertesi gün annesinin yaşadığı köyü aramaya gitmiş. Yolda sora sora köyü bulmuş ve zengin adamın evine varmış. Zengin adam Hatem'i görünce: "Büyük bir tüccar olsa gerek" diye düşünmüş ve atını bağlayarak alıp misafir odasına götürmüş. Hatem selamlaştıktan sonra zengin adama: "Sizin elinizde Adalethan denilen bir yaşlı kadın çalışıyormuş. Oğlu biraz hediye verip göndermişti. Onu vermek için geldim" demiş. Adam yaşlı kadını çağırmış. Adalethan misafir odasına girmiş. Hatem yerinden

kalkıp: "Anne, ben sizin oğlunuz Hatem'in yanından geldim. Size biraz hediye verip göndermişti" diyerek çıkarmış yirmi altın vermiş. Kadın gözlerini Hatem'e dikmiş: "Yavrum, siz Hatem'in kendisi değil misiniz? Sizin gözleriniz, kaşlarınız, bakışlarınız Hatem'inkine benziyor" diyerek ağlamaya başlamış. Hatem de kendisini tutamamış, ağlayarak annesini kucaklamaya başlamış: "Anne, ben oğlunuz Hatem'im. Zengin adam şaşırmış ve oturduğu yerde donakalmış. Hatem'i iyi misafir etmiş. Anne ve oğlu o gece sabaha kadar konuşmuşlar. Ertesi gün birlikte şehre doğru yola çıkmışlar.

Hatem şehirde bir ev alıp annesiyle birlikte yaşamaya başlamışlar. Bir iki gün geçtikten sonra annesine sormuş: "Anne, benim babam kimdi? Şimdi nerede?" Annesi ağlamaya başlamış. "Ey çocuğum, senin baban Nişanbay adında yoksul bir pehlivandı. Bir gün baban bayramda Mısır padişahının Temirbek denilen pehlivanı ile güreşip onu yendi. Padişah kendi pehlivanının yoksul bir adama yenilmesine kızıp, babanı darağacından asarak öldürdü" demiş. Hatem bunu duyunca çok üzülmüş. "Anne" demiş Hatem, "Babam günahsız ölmüş. Ben çocuğu onun öcünü almadan böyle otursam bu dünyada huzurla yaşayamam. "Canım çocuğum" demiş annesi, "Ölenin arkasından ölünmez. Padişahtan öç alayım derken sen de bir belaya bulaşma. Nice yıllar senin derdinle kan ağladım, sana hasret kaldım. Şimdi sana zor kavuşmuşken yine beni bırakıp gidecek misin? Bırak yavrum!" diye yalvarmış. Hatem: "Ağlama anne! Siz bana dua edin, izin verin!" diye yalvarmış. Annesi ağlaya ağlaya sonunda izin verip dua etmiş. Hatem bir çok gün yol yürümüş, Mısır şehrine varmış. Şehrin dışındaki bir kapıyı çalmış. Avludan yaşlı bir kadın çıkmış. Hatem o yaşlı kadının evinde bir gece misafir kalmak istediğini söylemiş. Yaşlı kadın: "Yavrum biz çok yoksuluz. Atınıza odun verecek imkanımız bile yok" demiş. Hatem: "Anne, ona üzülmeyin. Bir gece misafir kalmama izin vermeniz yeterli." Kadın izin vermiş. Hatem, atını avluya bağlayıp eve girmiş. Kadın çay için ateş yakmış. Hatem'in verdiği parayla yiyecek alıp getirmiş. Akşam yemek yedikten sonra otururlarken yaşlı kadın birden ağlamaya başlamış: "Ey anne, niçin ağlıyorsun?" diye sormuş Hatem. "Ey yavrum" demiş yaşlı kadın. Benim de sana benzeyen Rahimcan adında oğlum var. Şimdi zindanda. Padişah onu darağacına asmayı düşünüyor." "Niçin darağacından asılacak?" diye sormuş Hatem. Yaşlı kadın: "Nesini anlatasın yavrum. Padişah köpkeri oynatırken benim oğlum da ata binip köpkeri oynamaya gitti. Ne kötülük ettik ki felakete rastladık. Padişahın köpkeri oynayan bir adamı Rahimcan'ın atı altında kalıp ölmüş. Böylece padişah çok sinirlenmiş, zindana

attırmış. Şimdi onu öldürmeyi düşünüyor" deyip üzüntüsünden ağlıyormuş. Hatem: "Üzülmeyin anneciğim, talihi varsa kurtulur" demiş, yaşlı kadını avutmuş. Gece geçmiş. Sabahleyin oturmuş kahvaltı yaparlarken: "Anneciğim" demiş Hatem, "Ben size bir şey diyeceğim. Şimdilik hiç kimseye söylemeyin." Yaşlı kadın: "Söyle yavrum, sokağa laf taşıyan insan değilim" demiş. Hatem: "Ben sizin oğlunuzu zindandan kurtarmayı deneyeceğim. Siz pazara gidip bana kalender cüppesi ve baston satın alıp gelin!" demiş ve para vermiş. Yaşlı kadın örtünmüş ve pazardan Hatem'in söylediği şeyleri alıp getirmiş. Hatem, kalenderler cüppesi giyinmiş, eline bastonu almış ve sokaklarda meddahlık yaparak yürümeye başlamış. İnsanlardan topladığı paraları yoksullara, dilencilere dağıtıyormuş. Hatem'in yürürken söylediği beyitler adalet ve hakikat hakkındaymış. Bu sözler padişahın kulağına gitmiş. Padişah, kalenderi yakalatıp zindana attırmış. Hatem zindanda Rahimcan ile tanışıp dost olmuş. İkisi anlaşıp zindanda tünel kazmaya başlamışlar. Bir çok günden sonra yeryüzüne delik açılmış. Hatem ile Rahimcan ve diğerleri zindandan kurtulmuşlar. Hepsi anlaşmışlar ve silahlanıp gece padişahın sarayına saldırmışlar. Padişahı tahttan indirip öldürmüşler. Rahimcan'ı padişah yapmışlar. Hatem, Rahimcan'ın annesinin yanına gelip olayları anlatmış. Yaşlı kadın sevinmiş, Hatem'i kucaklamış: "Yavrum, ömrün uzun olsun, ne muradın varsa göresin!" demiş. Kendi oğlu Rahimcan'ı görüp sevinmiş. Hatem buradan gitmek istediğini Rahimcan'a anlatmış. Rahimcan Hatem'e: "Dostum, eğer siz giderseniz ben de giderim. Bana padişahlık gerekmez" demiş. "Hayır" demiş Hatem, "Siz padişahlıktan vazgeçmeyin. Ben gelinceye kadar evinizin yanında bir imaret yaptırın. Ben annemi alıp gelip, bu şehirde yaşayacağım." Rahimcan çok memnun olmuş. Aynı gün bir çok usta çağırmış, imareti yaptırmaya başlamış.

Hatem yola çıkmış. Az gitmiş uz gitmiş, sonunda Hirat şehrine yaklaşmış. Yolda karşıdan gelmekte olan yolcuya şehrin durumunu sormuş. Yolcu: "Şehirde büyük savaş oluyor. Padişahın kızına bir padişahtan dünürcü gelmiş. Padişah: "Ben kızımı nişanladım" deyip dünürcüleri geri göndermiş. Dünürcü gönderen padişah asker toplayarak gelip savaş açmış" demiş. Hatem, şehre baskın yapan orduya karşı savaşanlara katılmış. Mertlik gösterip yanındaki cengaver yiğitlerle birlikte baskıncı padişahın askerlerini yenmiş. Karargâhta oturan baskıncı padişah ve vezirlerini öldürdükten sonra Hirat şehrine girmiş. Hirat padişahı Hatem'in kahramanlığını alkışlayıp onu memnuniyetle karşılamış. Kırk gün kırk gece düğün yapıp kızını

Hatem'e vermiş. Hatem, kızın şehrinde bir ay kaldıktan sonra hanımıyla birlikte annesinin yaşadığı şehre gitmişler. Orada üç dört gün kaldıktan sonra annesi ve hanımıyla Mısır'a gitmişler. Rahimcan, Hatem'i büyük bir sevinçle karşılamış.

Hatem, öz annesi ve hanımı ile murat ve maksadına ulaşmış.

Yarıltaş[4]

Bir varmış, bir yokmuş. İki tane kız kardeş varmış. Büyüğünün adı Gülnare, küçüğünün adı Aymama'ymış. Bu ikisi neşeli neşeli oyunlar oynuyor, kahkahalarla gülüşüyorlarmış. Gece bir yatakta yatıyorlarmış ve ablası küçüğüne ilginç masallar anlatıyormuş.

Gülnare ile Aymama daha küçükken anadan yetim kalmışlar. Günlerden bir gün tatlı dilli Aymama babasına: "Baba, bana anne getir" demiş. Babası, kızlarına bakar ümidiyle bir kadınla evlenmiş. Üvey anne, delikanlı oğluyla Gülnareler'in evine gelmiş. "Gürültü yapmayın!" diyerek, oyun oynayan Gülnare ile Aymama'ya kızmış. Kızlar dudaklarını ısırıp ses çıkarmıyorlarmış.

Üvey anne acımasızmış. Gülnare evi temizliyor, su getiriyor, odun yarıyor, yemek pişiriyor, bulaşıkları yıkıyor olsa da üvey annenin gözüne bir türlü giremiyormuş. O yine beddua ediyormuş. Biçare kız bir çok azaplar çekmesine, bir çok zorluklar yaşamasına ve epeyce de sopa yemesine rağmen ses çıkarmıyormuş. Fakat için için yanıyormuş ve başını alıp bu evden uzaklara gitmenin yolunu düşünüyormuş.

Günler, aylar, yıllar geçivermiş. Kızın güzelliğine güzellik eklenmiş, on beş günlük ay gibi dolgunlaşmış. Aymama ise yedi yaşına girmiş ve gül gibi açılıp saçılmış. Gülnare'nin şöhreti bütün vadiye yayılmış. Güzel kız... Onun namı herkesin dilindeymiş. Gülnare'yi istemek için görücü üstüne görücü geliyormuş. Üvey anne maharetli kızın kendi elinden çıkıp gitmesinden korkup, içinden kendi oğluna düşünerek dua ediyormuş. Oğlan akılsız, kaba ve çirkinmiş. Kız onların bu fikrinden habersizmiş. Şu bu derken düğün hazırlığına başlanmış, gelin olma vakti gelip çatmış. Gün ağarmaya başlamış. Düğün giysileri ve takılarını getirip Gülnare'nin yanına koymuşlar. "Bu da ne?" Gülnare şaşırmış ve kardeşi Aymama'yı çağırmış. "Evde neler oluyor kardeşim?"

---

[4] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 52-67

diye sormuş nefesi kesilerek. "Düğün oluyor." "Ne, ne?" "Babamla annem sizi kocaya vereceklermiş, ben sizden ayrılacakmışım ablacığım" demiş Aymama üzülerek. "Doğru mu söylüyorsun? Kime?" diye sormuş boğazına bir şeyler takılarak Gülnare. "Ağabeyimeymiş. Anemle babam konuşurlarken duydum." "Vay ölmeyeyim..." Gülnare şaşırmış kalmış ve ses çıkarmamış. "Bunca azap çektiğim yetmemiş gibi şimdi de zorla kocaya vermek istiyorlar. Vay kara bahtım" diye üzülmüş Gülnare. O ne kadar çabalamışsa da derdine çare bulamamış ve evden başını alıp gitmeye karar vermiş. "Gideceğim..." Aymama'yı bağrına basıp doyasıya öpmüş, atlaya atlaya kapıdan caddeye çıkarak gitmiş. Gelinin giyinmesini bekleyip duran yengeler de onun arkasından koşuyorlarmış. Onların arkasından evin hizmetçileri, düğün başkanları, sofracılar, aşçılar koşuyorlarmış. Gülnare köyden doğruca tarlaya, oradan dağa kaçmış. Saklanarak tepelerin üstünden, mağaraların içinden yol alıyormuş. Fakat gözüne her taraf çırılçıplak görünüyormuş. Kovalayanlar onu işte şimdi tutup yine o dert ocağına alıp götüreceklermiş gibi geliyormuş.

Gülnare etrafına göz gezdirerek taşlara göğsünü dayamış, ağlıyormuş. Uzaklardan gelen sesler ve gözüne görünen hayaller gittikçe yaklaşıveriyormuş gibi sanıp onu korku basıyormuş. Saçları dağınık ve hali perişan Gülnare dağlar arasından küçük bir meydana doğru kaçmış. Onu bağrına almakta olan, sihirli görünen dağa yalvarmaya başlamış:

"Yalvarıyorum ey yüksek dağ,
Merhamet göster... Halime bak..."

Bunu dedikten sonra, can havliyle tekrar tekrar terennüm etmeye başlamış:

"Yarılıver taş,
Yarıl taş ey,
Ben sana yoldaş,
Yoldaş ey..."

Böyle demesiyle iyice karanlık çökmüş, gök gürlemiş ve birden şimşek çakıp dağdan ateş yükselmiş. Büyük kaya şakırdayarak yarılmış. Kızın sevinci içine sığmıyormuş. Kollarını açıp taşın içine girmiş ve terennüm etmeye başlamış:

"Ey büyük taş,
Büyük taş ey...
Sevincimden
Gözümde yaş ey...

Kapanıver taş,
Kapan taş ey,
Ben sana yoldaş,
Yoldaş ey..."

Taş kapanmış. Kız uzun saçlarını toplamaya fırsat bulamamış. Ucu taşın arasında sıkışıp kalmış. Ondan sonra hava önceki gibi aydınlanmış.

Babası, Gülnare'nin izlerini takip ederek çıkıp gelmiş. O, dört tarafı gözden geçirmiş ve bakmış ki iz yok. İzler bitmiş. Büyük kayanın etrafını dolanmış. Kız yokmuş. Birden gözü bir tutam saça ilişmiş. "Kızım, ciğerim" demiş ihtiyar. Taşın içine girilecek yer bulamamış. Kalın sesiyle taşa yalvarmaya başlamış:

"Yarıl taş, yarıl ey,
Ben kızımı göreyim ey,
Yüzüne doyayım ey."

Taşın içinden cevap işitilmiş:

"Yarılma taş, yarılma ey,
Ben babamı görmeyeyim ey,
Yüzüne doymayayım ey.
Evvel idi öz atam ey,
Şimdi oldu kaynatam ey."

Baba ağlaya ağlaya dönüp gitmiş. Sonra üvey anne gelip taşa yalvarmış:

"Yarıl taş, yarıl ey,
Ben kızımı göreyim ey,
Yüzüne doyayım ey."

Taşın içinden cevap işitilmiş:

Yarılma taş, yarılma ey,
Ben anamı görmeyeyim ey,
Yüzüne doymayayım ey.
Evvel idi öz anam ey,
Şimdi oldu kaynanam ey."

Taş yarılmamış. Sonra ağabey gelmiş. O kalın, boğuk sesiyle terennüm etmiş:

"Yarıl taş, yarıl ey,
Ben kız kardeşimi göreyim ey,

Yüzüne doyayım ey."

Taşın içinden ses yükselmiş:

"Yarılma taş, yarılma ey,
Ben ağabeyimi görmeyeyim ey,
Yüzüne doymayayım ey.
Evvel idi öz ağabeyim ey,
Şimdi oldu güveyim ey."

En sonunda hepsi gidince Aymama gelmiş ve kararlılıkla taşa demiş:

"Yarıl taş, yarıl ey,
Ben ablamı göreyim ey,
Yüzüne doyayım ey,
Muradıma ereyim ey."

Taşın içinden ince bir ses işitilmiş:

"Yarıl taş, yarıl ey,
Ben kız kardeşimi göreyim ey,
Yüzüne doyayım ey.
Muradıma ereyim ey."

Taş şakırdayarak açılmış. "Ablacığım" demiş Aymama. "Aymama, canım" demiş Gülnare. Abla kardeş sarılıp kucaklaşmışlar. Tan vakti güneş çıkarken kızlar dağı aşıp geniş yaylalara doğru gitmişler. Çok yol yürümüşler. Güneş kızdırmaya başlamış. "Abla, susadım, su!" demiş Aymama. "Sabret kardeşim." Gülnare onu teselli etmiş. Çok yol yürümüşler. Uzaktan parlayan suyu görmüşler. Varıp bakmışlar ki yağmur suyuymuş. Aymama su içmek için atılmış. "İçme" demiş Gülnare. Su kurt biçimindeymiş. "Susadım, dayanamayacağım" demiş Aymama. "İçersen kurt olursun" demiş Gülnare.

İlerlemişler. Yolda yine su birikintisine rastlamışlar. Sanki ayının yattığı yere su doldurmuşlar gibiymiş. Aymama gidip avuçlarını su doldurmuş. "İçme ayı olursun" demiş bağırarak Gülnare. "Beni kandırıyorsun" demiş üzülerek Aymama. "Hayır, saf kardeşim, doğru söylüyorum" demiş Gülnare. Sonra tepenin yamacındaki sert kara ağacın serinliğinde dinlenmek için oturmuşlar. "Ablacığım, yoruldum, uykum geldi." Başını Gülnare'nin dizine koymuş. Çöl toygarları sürü sürü gelerek bu tek kara ağaca

konup ötüşüyorlarmış. Toygarların uçuşunu seyredip oturan Gülnare'nin gözleri yavaş yavaş uykuya dalmış.

Beyaz güvercin gökyüzünde yavrularını uçuruyormuş. Birden bir aladoğan çıkagelip güvercin yavrularına saldırmış. Anne güvercin, yavrularını kurtarmak için aladoğana saldırmış ama gücü yetmemiş. Aladoğan, anne güvercine vurup sakat bırakmış. Güvercin tepe taklak düşmeye başlamış. Gülnare yerde onu beklerken anne güvercin zor nefes alıyormuş. Yukarıda ise aladoğan yavruları pençeliyormuş. Gülnare aladoğana seslenerek bağırmış ve tam o sırada uyanmış.

Bakmış ki Aymama yok. Etraftan hey-ya-hu diye sesler işitiliyormuş. Atılan oklar gelip kara ağaca saplanıyorlarmış. "Aymama!" diye bağırmış Gülnare can havliyle. Birden yanında güzel bir geyik yavrusu peyda olmuş. "Me-e-e-n-n" diye melemiş.

"Kardeşim!" diyerek geyiği kucaklamış Gülnare. Olaylar ona ayan olmuş. Onlar dinlenmek için " Geyik göl" kıyısında oturmuşlar. Gülnare tatlı uykuya dalınca, Aymama su arayıp bu gölden kana kana içmiş, geyik oluvermiş. Avcılar geyiği görüp ok atmaya başlamışlar. "Kaçalım" demiş Gülnare. Fakat vakit yokmuş, çünkü avcılar iyice yaklaşmışlar. Kızlar saklanmak istemişler, karşılarına adamlar çıkmış. İkinci tarafa yönelmişler olmamış, yine karşılarına adamlar çıkmış. Dümdüz ilerlemişler olmamış, karşılarına göl çıkmış. Sonunda ağaca tırmanmışlar.

Silahlı kişiler etrafı kuşatıp iyice aramışlar ve bir şey bulamamışlar. Avcılar ne yapsak diye göl kenarında oturuyorlarmış. Birkaç dakika sessizlikten sonra başkanları bağırmış. O bağıran padişah, silahlılar ise onun askerleriymiş. "Ana!" Hepsi gözlerini göle dikmiş. Bakmışlar ki gölün içinde güzel bir kızla güzel bir geyik oturuyor. "Alıp çıkınız!" Askerlerden biri göle dalmış. Kız ve geyik kaybolmuş. Padişah yukarı bakmış, güzel kız karaağaçta oturuyormuş. "İnsan mısın, cin misin?" "İnsan." "Bu nasıl geyik?" "Yoldaşım." Başka hiçbir şey dememiş Gülnare.

Padişah Gülnare'yi beğenmiş. Alıp yurduna götürmüş ve kırk gün kırk gece düğün yaparak onunla evlenmiş.

Padişahın Bekayim adında hanımı varmış. Bekayim birinci günden itibaren Gülnare'ye kötü gözle bakmaya başlamış. Onu kıskanıyormuş. Üzüntüsünden geyiği zincire vurdurmuş. Padişahın Gülnare adına getirdiği hediyeleri de çekip alıyormuş. "O sihirli" deyip padişaha onu gammazlıyormuş. Kısacası Gülnare'ye rahat vermiyormuş.

Aylar geçmiş. Bekayim yıllardan beri padişaha bir şehzade doğurmak istiyor ama arzusuna ulaşamıyormuş. Onun bahtına inat Gülnare hamile kalmış. Bunu duyunca o yine öfkelenmiş. Padişah ise müjdeye karşılık olarak büyük bir ziyafet düzenlemiş ve doğacak şehzadeye bir şeyler getirmek için ava çıkmış. Padişahın sefere çıkması Bekayim'in işine yaramış. Nevruz bayramı günleriymiş. Bekayim güzel havuzun yanındaki kara ağaca salıncak kurmuş, Gülnare'yi çağırmış. Saf kız, Bekayim'in merhametine aldanıp salıncakta sallanmaya razı olmuş. Gülnare hızlı hızlı sallanıp ağacın tepesine kadar yükseliyormuş. Gören kişinin yüreği cız edermiş. Bekayim fırsat kolluyormuş. Gülnare yükselip havuza doğru sallanırken tereddüt etmeden ipi kesmiş. "İmdaat!.." demiş ve Gülnare havuza düşüp suda kaybolmuş. Sarayda bir kargaşadır başlamış. Padişaha atlı bir haberci gönderilmiş.

Avdan hemen dönen padişah, Bekayim'in hastalandığını duymuş. Doğruca hastanın yanına varmış. Bekayim yorgana sarılmış yatıyormuş. Doktor yanında hürmetle dört dönüyormuş. "Bahtsızlık..." demiş Bekayim ağlayarak. "Ne diyorsun?" diye sormuş padişah. "O sihirli dediğimde inanmadın. İşte sonuç." "Ne diyorsun?" diye sormuş padişah. "Bana zehir..." O konuşamıyormuş. Doktor onun konuşmasını tamamlamış. "Gelin, Bekayim'e zehir içirip kendisi kaçmış." "Ah kurnaz..." diye öfkeyle bağırmış padişah ve derhal askerlerini çağırmış: "Dinleyin" demiş, "Gülnare kaçak, hain. Gidin, neredeyse bulun getirin." Ordu, kızı arayıp gidiyormuş. Ne çöl kalmış, ne dere. Kız bulunamamış.

Günler geçmiş. Geyik yavrusu oynamıyor, daima iç çekiyor, gündüzleri gözlerini havuza dikip gözyaşları sel oluyormuş. Bu durum Bekayim'i sinirlendiriyormuş.

Bekayim baş sedirde yatarken şah ona hal hatır sormaya gelmiş. Bekayim'in konuşacak gücü yokmuş. "Durumu ağır" diye cevap vermiş doktor. "Bunun tek bir devası var..." demiş ve susmuş. "Ne kadar zor bir deva da olsa söyle" demiş padişah, geyik yavrusunu okşayarak. Doktor söylemeye cesaret edememiş, geyiği ima etmiş. "Geyik!" demiş padişah, onu kendisinden biraz iteleyerek. "Kurban kesin" demiş doktor. Hasta, geyik eti yerse iyileşir. Padişah susmuş. Geyik yavrusu havuzun kenarına koşmuş. "Avcılara söyleyelim, böyle geyik avlayıp gelsinler." "Hayır, Allah'ım, bu geyiği yerse iyileşir. Birden içimden geldi" demiş doktor. "Üzüldüm... Akıllı geyik idi..." deyip elini dizine vurmuş padişah. "Çare yok... Razıyım."

Bekayim bıyık altından gülüyormuş. Geyik ise için için yanıp ağlıyormuş ama ona hiç kimse dönüp bakmıyormuş bile. Herkes kendi işiyle meşgulmüş.

Kimsenin olmadığı saatlerde, seher vakti güneş çıkarken ve akşamları, Aymama havuzun yanına geldiğinde şu şarkıyı işitiyormuş:

"Kurbanın olayım göz nurum,
Geceleri ışığım,
Elimdeki şahinim,
Sözümün uygunu
Ninni yavrum ninni ey
Canım kuzum, ninni ey."

Şimdi ise derinlerden şu güzel ninniyi işitiyordu:

"Kurbanın olayım ışığım
Kaşı keman yayım
Elimde halkası
Doğanım, şahinim
Ninni yavrum, ninni ey,
Canım yavrum, ninni ey."

Avluya aşçılar gelerek taştan ocak yeri yapmışlar, kazanları kurmuşlar. Kasaplar gelip kara ağaca ip asmışlar ve büyük masatlarla bıçaklarını bilemişler. Sonra geyiği yakalayıp ayaklarını bağlamışlar. Kurbanı hazırlayan tellalın sesi kesilmiş. İnsanlar birikmişler ve kasap şöyle demiş: "Amin... Bismillahirrahmanirrahim..." Kasap, avını parçalamak isteyen kartala benziyormuş. O, bıçağın ağzını geyiğin boğazına dayamış, tam kesecekken geyik bağırmış: "Ey padişah, kulak ver bana... Bir ricam var, söyleyeyim sana" demiş. Kasap donup kalmış. Geyik, kartalın pençesinden kurtulan kuş gibi, havuza doğru yuvarlanıp gözlerini suya dikmiş ve mırıldanmış:

"Sevgili ablacığım,
Aymamacık yalvarıyor...
Sen havuzdan çıkmazsan
Kardeşin canından olacak..."

Herkes kulak vermiş. Havuzdan cevap gelmiş:

"Yüreğim ezildi ,
Gam çekmekten, saf kardeşim,

Yürüyeyim desem gücüm yok,

Uçayım desem kanadım..."

Aymama biraz daha yaklaşıp ağlamış:

"Büyük kazanlar kuruldu,

Çift bıçaklar bilendi,

Çabuk çık, ablacığım,

Boğazıma dayandı."

Havuzdan yüksek sesle cevap gelmiş:

"Yün halılar altımda,

Çift beşikler yanımda,

Nasıl çıkayım can kardeşim,

Hasan, Hüseyin elimde."

Bunu söyleyen Gülnare'ymiş. Kurban için toplanan halk yardıma yürümüş. Birinin elinde güğüm, birinin elinde ibrik havuzun suyunu boşaltmaya başlamışlar. "Kalabalıktan düşman kaçsa kurtulamazmış" denir ya havuzun suyu çabucak bitmiş. Herkes şu manzarayı görmüş: Ortada ay gibi Gülnare, iki yanında altın beşik, beşiklerde suhsur gibi iki çocuk Hasan ve Hüseyin yatıyorlarmış. Onları alıp çıkmışlar. Gülnare, Aymama'yı kucağına alırken: "Beni hayata sen döndürdün, kardeşim" deyip geyiği öpmüş. İşte sana deva, iç" demiş. Geyik ağzına bir yudum su aldığında sihir bozulmuş. Geyik dik durup silkinmiş. Üzerindeki deri soyulup düşmüş. Hepsinin gözü önünde genç kız Aymama peyda olmuş.

İnsanların sevinci içlerine sığmıyormuş. Bütün sırlar ortaya çıkınca padişah Bekayim'in yanına gitmiş. Bakmış ki Bekayim yok. "Kaçak!" diye bağırmış padişah öfkeyle. Hemen Bekayim ile doktoru yakalayıp getirmişler. Padişah: "Bunları kırk atın kuyruğuna bağlayıp çöle sürün" diye buyurmuş. Bekayim ağlamış sızlamış, yalvarmış, olmamış. Bu sırada: "Öyleyse işte sana padişah" demiş Bekayim ve padişahın göğsüne hançer saplamış. "Birlikte yaşadık, birlikte ölelim." "Ah!" demiş padişah ve yere yıkılıp can vermiş. Padişahın adamları Bekayim ile doktoru yakalayıp hükmü yerine getirmişler. "Gülnare, sen adaletli hükümdarımız ol!" diye bağırmaya başlamış herkes.

Böylece Gülnare, Aymama, Hasan, Hüseyin ve memleketin halkı sağlık ve sıhhat içinde yemiş, içmiş ve yaşamışlar.

Yanar Taş[5]

Bir varmış, bir yokmuş... Geçmiş zamanın birinde Gülçehre adında bir kız varmış. Bu kız büyüyünce insanlar: "Sen güzel ve kahraman bir yiğide kocaya gideceksin!" diyorlarmış.

Günlerden bir gün Gülçehre vadide lale toplayıp yürürken ağaçların arasında bir kale görmüş. Gülçehre merak edip kaleye yaklaşmış. Bakmış ki kalenin demir kapıları kapalı, gül ve sarmaşıklarla örülüymüş. Burası kimsesizmiş ve uzun zamandan beri buraya hiç kimse ayak basmamış. Gülçehre kapı tarafına doğru bir iki adım ilerlemiş, birden gül ve sarmaşıklar arasından yol açılmış. O yine iki üç adım yürümüş, kapı şakırdayıp açılmış. Gülçehre içeriye bakmak isterken, kapı nasıl açılmışsa yine öyle şakırdayıp kapanmış. Gül ve sarmaşıklar yolu kapamışlar. Kız ne yapacağını bilmeden öylece kalmış. Akşam olmuş, karanlık çökmüş. Kız çaresiz kale içine doğru yürümüş. Kaledeki odalarda mumlar yanıyormuş. Küçük odalar varmış. Bütün odalara bakıp geçtikten sonra en son odaya yaklaşmış. "Burada ne varmış?" diye düşünerek içeri girmiş. Bakmış ki büyükçe odanın ortasında pehlivan bir yiğit yatıyor. "Muhtemelen kalenin sahibi budur" diye düşünmüş kız. "Keşke kaleden çıkmama yardım etse!" Yaklaşıp bakmış, yiğit cansızmış. Kız, onun üstünü kapamak isterken, gözü birden yiğidin ayaklarına saplanan iğnelere düşmüş. İğneler saç tellerinden de çokmuş. Gülçehre raftan ayna alıp yiğidin dudağına tutmuş, ayna nefesten buğulanmış. Yiğit canlıymış.

Kız bir çok gün dinmeden iğneleri çekmeye başlamış. Her bir iğneyi çıkardıkça, yarasına merhem sürüyormuş. Sonunda birkaç yüz iğne kaldığında gücü kalmamış, gözleri yumulmaya başlamış.

Bu sırada sokaktan zil sesi işitilmiş. Gülçehre kapıya çıkıp bakmış ki kervan geçiyor. "Hey, kervanbaşı, bana bir hizmetçi bırakıp gidin. Ne kadar derseniz parasını vereceğim" demiş. Kervanda kötü bir kadın varmış. Kervanbaşı ondan kurtulmanın çaresini bulamıyormuş. Onu bırakıp gitmiş. Gülçehre ona: "İşte şu iğneleri çekip dur. Ben yatıp biraz dinleneyim" demiş. Böyle dedikten sonra derin uykuya dalmış. Son iğnelerin de çıkmasıyla yiğit bir hapşırıp yerinden kalkmış. "Ben sizi ölümden

[5] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 27-30

kurtardım" demiş kötü kadın. "Bu kim?" diye sormuş yiğit, yatıp uyuyan kızı gösterip. "Cariyem" demiş kötü kadın.

O, kaleye girdiğini ve kervandan cariye satın aldığını anlatmış. "Aferin" demiş yiğit ve kendisinin pehlivan olduğunu, yatıp uyurken düşmanları onun el ve ayaklarını bağlayıp bedenine iğne saplayarak saraya hapsedip gittiklerini anlatmış. Kötü kadın Gülçehre'yi dürtükleyip uyandırmış. "Civanmert, ben seni boşuna mı satın aldım. Yeter uyudun. Kalk iş gör!" diye azarlamış.

Günler geçmiş. Kahraman yiğit iyileşiyormuş. Bir gün yiğit evden çıkıverip kötü kadına: "Ben şehre gidiyorum. Ne hediye getireyim?" diye sormuş. Kadın çok kıymetli şeyler istemiş. "Ya siz?" diye sormuş yiğit Gülçehre'ye. "Bana sadece bir tane yanar taş getirin" demiş Gülçehre. Genç bahadır pazarı gezip attardan bir tane yanar taş satın almış. Attar yanar taşı verirken ona şöyle demiş: "Bu taş elemlilere gerek. Onlar konuşunca taş yanar. Siz bunu ne yapacaksınız?" "Lazım" demiş genç bahadır. Yiğit saraya dönüp taşı Gülçehre'ye vermiş ve ne olacak diye beklemiş.

Gülçehre, cariye odasında oturup ağlaya sızlaya başından geçenleri taşa anlatmış. Onun konuşmasıyla taş yanmaya başlamış. O, genç bahadırın bedenindeki iğneleri gece gündüz çıkarışını, kötü hizmetçi kadını satın alışını, şimdi nasıl elemler çekiverdiğini anlattığında taş büyük ateşe dönüşmüş. Sonunda kız, hakir görülmeye dayanamadığını söyleyip kendisini ateşe atmış.

Kahraman yiğit birden ortaya çıkıp onu kucaklamış ve alevden kurtarmış. "Sözlerin doğru" demiş yiğit, "Beni affet!" Ondan sonra kötü kadını kaleden çıkarıp kovmuşlar. Sonra büyük bir düğün yapmışlar. Kahraman yiğit ile kız hayatlarının sonuna dek birlikte yaşamışlar.

Cariye Kız[6]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, karga üfürükçü iken, serçe fitneci iken, sülün kırmızı iken, kuyruğu uzun iken, kurt aşçı iken, tilki muhafız iken... Bir zamanlar bir çoban varmış. Çobanın hanımı ölmüş, ondan bir kız kalmış.

---

[6] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 83-93

Çoban dul bir kadınla evlenmiş. Dul kadının da bir kızı varmış. Üvey anne üvey kızına zulmediyormuş. Kız cariyeye dönmüş, rengi sapsarı olmuş. Onu "Cariye" diye çağırıyorlarmış.

Anne öz kızına her gün sütlü ekmek pişirip veriyormuş. Cariye kıza ise her gün kuru bir ekmek parçası verip, başına vurarak ağır ağır işler buyuruyormuş.

Çobanın bütün malı mülkü bir ineği varmış. Üvey anne her gün Cariye kıza eğirmesi için bir miktar pamuk vererek: "Git, hem bu pamuğu eğir hem de ineği otlat gel" deyip kızı kırlara gönderiyormuş.

Bahtı kara kız iğ ve kirmanı önüne alıp, kuru ekmeği soğuk suya batırıp yiyerek hiç durmadan çalışıyormuş. İneği otlatıyormuş. Yanında getirdiği pamuğun yarısını dahi eğiremeden yorgun argın bir şekilde eve zor dönüyormuş. Üvey anne bunu görünce Cariye kızın saçlarını yoluyor, vücudunu çimdikleyip morartıyormuş. Çoban, kötü karısından korktuğu için kızını savunamıyormuş.

Günlerden bir gün Cariye kız kırda ineği otlatıp, pamuğu eğirirken birden sert bir rüzgâr çıkmış, pamukları uçurup götürmüş. Kız, pamuğu yakalayacağım diyerek koşmuş da koşmuş. Rüzgâr, pamuğu bir mağaranın içine götürmüş. Kız, ha yakaladım ha yakalayacağım derken pamuk daha da hızlanarak uçuyormuş. Cariye kız pamuğun arkasından koşup mağaraya girmiş ki birde ne görsün, iki yanağı pul pul yanan yaşlı bir kadın oturuyormuş. Kız, elini göğsüne koyup: "Merhaba nineciğim!" demiş. "Gel kızım" demiş yaşlı kadın, "Başına nasıl müşkül bir iş geldi?" Cariye kız başından geçenleri anlatıvermiş. Sonra: "Eğer pamuğu eğirmeden gidersem, annem beni öldürür" deyip ağlamış. "Üzülme" demiş yaşlı kadın kızı avutup. "Üvey annenin verdiği pamuğu ineğe yedir, sonra ipleri ineğin memesinden sağ ve sararak alıver." "Teşekkür ederim nineciğim" demiş kız. "Başına zor bir iş düşerse benim yanıma gel" demiş yaşlı kadın.

Yaşlı kadın, insanların zor işlerini kolaylaştıran büyücüymüş. Kız sevine sevine ineğin yanına gitmiş ve: "İnekçiğim, pamuğumu ye ve ip yapıp ver!" demiş. İnek pamuğu yemiş. Kız onun memesinden ipi çekip alıveriyormuş. Akşam, yumak yumak ipi getirip üvey annesinin önüne koymuş. Üvey anne şaşırıp kalmış. Kızı şimdi sopalamaya bahane bulamıyormuş. "Git ağılı temizle! Kazanı yıka! Yerleri ser!" demiş eleminden. Kız hepsini yerine getirmiş. Ertesi gün herkesten önce kalkıp avluyu süpürmüş. Çay yapmış. Evi toparlamış... Ondan sonra üvey anne kızın eline daha çok

pamuk verip kırlara göndermiş. Akşam olduğunda kız yine düzgünce eğirilmiş bir çok yumak ip getirmiş.

Üvey anne yine şaşırmış ve kızın arkasından gitmiş. Bakmış ki, inek pamuğu yiyor ve ip yapıp veriyor. Üvey anne eve gelmiş, çobana: "Ben inek etine aş erdim. İneğimizi kesin!" deyip sıkıştırmaya başlamış. Çoban sonunda kabul etmiş. "Tamam!" demiş, "Rahat vermedin, vermedin!"

Kız ineğinden ayrılıyormuş. Şimdi ipi kim eğirip verecek? Cariye kız, ağlaya ağlaya sihirbaz kadının yanına gitmiş. "Nineciğim, ben mahvoldum! İneğimi kesip yediler" demiş kız. İyi kadın kızın başını okşayıp: "Ağlama yavrum" diyerek avutmuş. "Hemen gidip ineğin derisini, kanını, ayak ve tırnaklarını toprağa göm, bir gün lazım olacak." Kız, iyi kadının söylediğini yapmış.

Üvey anne bir gün kızını süsleyip düğüne gitmiş. Gidecekken, bir kap pirince bir kap yeşil mercimek karıştırmış ve Cariye kıza: "Ben gelinceye kadar mercimek ve pirinci ayıkla!" diye buyurmuş. Başına vurarak kapıyı üzerine kilitleyip gitmiş. Kız ağlıyormuş. Üvey annenin söylediğini yapmaya çalışmış ama bitirememiş. Yanına, kendisinin severek beslediği horozu ile tavuğu gelmiş. "Ku-ku-ku-ku-ku" diye ötmüş tavuk ile horoz. Tavuk yeşil mercimeği, horoz ise pirinci ayırmaya başlamış. Cariye kız duvardan atlayıp koşarak sihirbaz kadının yanına gitmiş. Kadın onun başını okşayıp:

"Yavrum" demiş, "Ne için geldiğini biliyorum. Biraz bekle. Dört kızımı yanına vereceğim. Hizmetçilerin olacaklar. Saraya, padişahın ziyafetine gideceksin." "Bu giysilerimle mi?" demiş kız. "Hayır" demiş yaşlı kadın. "İneğinin derisini gömdüğün yeri açıp gör!" Kız koşarak gelmiş, yeri kazıp bakmış ki, ineğin derisi altın düğmeli çok güzel bir kürke dönüşmüş. Kürk güneş gibi parlıyormuş. İneğin ayakları bir ayakkabı olmuş ki, güzel kaşığa benziyormuş. Kanı ve kemikleri inci, mercan ve cevhere dönüşmüş. O sırada yanına dört güzel kız gelip selam vermişler. Onlar büyücü kadının söylediği kızlarmış. Kızlar, büyücü kadının Cariye kıza gönderdiği gömleği giydirmişler, başörtüsünü sarmışlar, kürkü omzuna atmışlar, ayakkabıyı ayaklarına geçirip yüzünü sihirli suyla yıkamışlar. Cariye kız on dört günlük ay gibi dolgun peri kızlarından yüz kat daha güzel olmuş. Hep birlikte ziyafetin verildiği saraya gitmişler. "Melike geldi. Dünyada bundan daha güzel kız yok" diye konuşuyorlarmış ziyafete gelenler.

Kızları baş köşeye geçirmişler. Yemeklerin en iyilerini de onların önüne getirmişler. Ekmek yerine pasta, su yerine şerbet koymuşlar. Üvey anne ve onun kızına hiç kimse bakmıyormuş. Padişahın oğlu gözünü kızdan almıyormuş. Şehzade, kıza bir görüşte âşık olmuş. Cariye kız bir ara bakmış ki annesi kapıya yakın bir yerde oturuyor. "Hey anne, bunları alın" demiş Cariye kız ve üvey annesine lezzetli yemekler uzatmış. Üvey anne kızını tanımamış. Lezzetli yemekleri kızı ile birlikte yemişler. Cariye kız gitmek istemiş. Onu izzet ve hürmet ile uğurlamışlar. O, hiç bir şey görmemiş gibi eve gelmiş ve ufak tefek işlerle uğraştıktan sonra pirinci önüne almış.

Üvey anne ile kızı ziyafetten dönmüşler. Cariye kıza karşı hayli övünmüşler: "Şöyle temaşalar gördük, şöyle yemekler yedik asla bilemezsin. Ziyafete bir padişahın kızı geldi: ay gibi ağzı var, gün gibi gözü var... Peki sen ne yaptın civanmert? İşini bitirdin mi?" "Evet" demiş kız ve bir kap mercimek ile pirinci üvey annenin önüne koymuş. Üvey anne ne diyeceğini bilememiş, dilini ısırmış. Padişahın sarayında yine ziyafet veriliyormuş... Şehzade, güzel kız hakkında şaha haber vermiş. Padişah: "Düğüne gelen melike hangi şehrin kızıymış, öğreniniz!" diye kadınlara ve görevlilere buyurmuş. Kadınlar ve görevliler kızın arkasına düşmüşler.

Yemek, oyun ve eğlenceden sonra Cariye kız yolunu değiştirip tarlalardan, bataklıklardan yürümeye başlamış. O sırada ayakkabısının biri bataklığa saplanıp kalmış. Görevliler kızı gözden kaybetmişler. Ama onun ayakkabısının tekini bulup getirerek padişaha vermişler.

"Bu kadar güzel ayakkabı. Ömrümde böylesini görmedim. Bu onun ayağından çıktığına göre kız, oğlumun beğendiği kadar varmış" demiş padişah ve buyurmuş: "Memleketi arayınız, kızı bulunuz!" Memleketi apar topar aramışlar. Kız bulunamamış. Sonra padişah: "Ayakkabıyı bütün kızların ayağına giydirip görün!" diye buyurmuş. Ayakkabıyı kızların ayağına giydirmeye başlamışlar. Ayakkabı hiç bir kızın ayağına olmuyormuş. En sonunda kızın bulunamayışına kızan padişah: "Ayakkabıyı giymeyen kim kaldı?" diye sormuş. "Çobanın kızından başka hiç kimse kalmadı" diye cevap vermiş görevliler. "Gidiniz, giydirip bakınız!"

Padişahın görevlilerinin geleceğini bilen üvey anne, Cariye kızı iki büklüm tandıra sokmuş ve üzerini kalbur ile kapatmış. Sonra kızını süslemiş bezemiş, görevlilere göstermiş. Ayakkabıyı giydirmişler: "Hayır, iyi olmadı" demişler görevliler.

Görevliler bakmışlar ki horoz ile tavuk tandırın üzerine sıçrayıp çıkıyor tekrar atlayıp iniyorlar ve sadece: "Bi-bi-bibi-bunda, bi-bi-bibi-bunda" diyorlarmış. Onlar hiçbir şey düşünemeyip hayran olmuşlar. O sırada horoz, onların elbiselerinden gagasıyla tutup tandıra doğru çekmiş. Bir görevli: "Bana bir şey var gibi geliyor" demiş. Tandırı açıp bakmışlar ki bir kız oturuyor. Uzun boylu, iki yanağı elma gibi, ağzı yüksük gibi, ahu gözlü, şirin sözlüymüş. Ayakkabıyı giydirdiklerinde kalıp dökülmüş gibi ayağına uymuş. Görevliler iyi haberi ulaştırmak için padişahın yanına gitmişler. "Müjdemizi isteriz padişahım, kız bulundu." Padişah düğünü başlatıvermiş. Kötü üvey anne elemine katlanamayıp tavuk ile horozun başını kesmiş, atmış. Geceleyin padişahın arabası gelini alıp gitmek için gelmiş. Üvey anne kendi kızını süslemiş, kaşlarına rimel, gözlerine sürme, yüzüne krem sürüp arabaya bindirmiş. Yolda Cariye kızın iki gözünü oymuş, bir bataklığa terk edip gitmiş.

Padişahın arabası düğün evine varmış. Şehzade gelini alıp eve girmiş ve odanın aydınlığında geline dikkatlice baktıktan sonra kendi alnına vurmuş. Düğün devam ettiği için artık düğünü dağıtmanın çaresi de yokmuş. Şehzade hemen o gece uzak bir sefere çıkıp gitmiş. Şimdi biz gelelim Cariye kıza:

Cariye kızın bırakıldığı bataklıkta, elinde ip eğirme aletiyle yürüyen yaşlı bir adam varmış. O, bataklıkta dolaşırken güzel kör kızı görmüş. Kız ağlayarak yatıyormuş. Yaşlı adam: "Ey kızım ağlama! Bana kız ol!" demiş. Yaşlı adam, Cariye kızı hanımının yanına götürmüş. Yaşlı kadın da akşama kadar ip eğiriyormuş. Kızın gelmesiyle yaşlı adam ve kadının kulübesine nur dolmuş. Yaşlı kadın, kızın gönlünü alıp: "Sen güzelsin, güzellik ise bahttır" dediğinde kız gülmüş. O sırada kızın ağzından deste deste güller dökülmüş. Kız güldüğünde gül destesi, ağladığında gözünden inci dökülüyormuş. "Babacığım" demiş kız yaşlı adama. "Bu gülleri götürüp padişahın sarayının önünden geçiniz. Fiyatını sorarlarsa göz karşılığında satıyorum deyin." "Tamam" demiş yaşlı adam. O, padişahın sarayının önünden geçerken: "Gül gitti! Gül gitti!" diye bağırıvermiş. Üvey anne çıkıp: "Kaç para?" diye sormuş. "Gülü, göz karşılığında satıyorum" demiş yaşlı adam. Üvey anne, Cariye kızın gözünü verip gül destesini almış. Yaşlı adam sevinerek eve gelmiş. "İşte, kızım al!" demiş yaşlı adam. Cariye kız çok sevinmiş. Gözü, göz yuvasına koyup yatmış. Geceleyin büyücü kadın gelip: "Evet kızım ne haber?" demiş. "Geliniz nineciğim, kör oldum. Onun için yanınıza gelemedim" demiş kız. Büyücü kadın, gözlerini ovunca kızın gözleri açılmış. Kız

uyanmış, büyücüyü kucaklamak istemiş ama o kaybolmuş. Çok sevinen kız bir de yere bakmış ki, her taraf inci dolu. Yaşlı adam sepet sepet gülleri ve incileri satıp geliyormuş. Onlar çabucak zengin olmuşlar. Bataklığı gülistana çevirmişler, çöllere su ulaştırmışlar. Şehzade bir gün avlanmak için bataklığa geldiğinde bakmış ki bataklığın yerinde güzel ve görkemli binalar var. Çöl, ekin tarlalarına dönüşmüş. "Burayı kim gül bahçesine çevirdi?" diye sormuş şehzade. "Kaputçunun güzel kızı" diye cevap vermişler oradaki insanlar. Şehzade bu güzel kızı görmeyi kafasına koymuş. Kız ve arkadaşları atlara binip ava gitmişler. Irmağın beri kıyısında avlanıp yürürlerken, diğer kıyıda şehzade görünüvermiş. Bu sırada rüzgâr başlamış ve kızın yüzündeki örtüyü uçurmuş. "Ah, sevdiğim kız buradaymış!" demiş şehzade. Onun yanan yüreğine ateş düşmüş.

Kız bir gün şehzadeyi, kaynata, kaynana ve vezirlerini ziyafete çağırmış. Kız, padişahın sarayına kadar yerlere ipek halı serdirmiş. Kırk kız hizmet ediyormuş. Yaşlı adam ile hanımı, yedi kat minderin üzerinde ki padişah ile şehzadenin yanında oturuyorlarmış. Kız, dutarı eline almış ve başından geçenleri hikâye etmiş. Üvey anne, onun kızı ve çoban baba, Cariye kızı tanımışlar. Üvey anne ile kızının akılları başlarından gidip bayılmışlar. Baba, kızıyla buluşmuş, büyük düğün dernek kurulmuş.

Yalmağız[7]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, yaşlı bir kadın varmış. O bir gün oğluna: "Oğlum, bilmem niçindir ama senin teyzen yalmağız olarak doğdu. Biz onu ne yapacağımızı bilemedik. Köyde bırakıp kendimiz göçüp geldik. İşte aradan on beş yıl geçti. Sen büyük yiğit oldun. Teyzen yaşıyormuş diye işittim. Git, ondan haber getir. Belki iyileşmiştir" demiş. "Tamam anneciğim" demiş oğlu. "İşte sana masat, ayna, tarak. Başına bir musibet gelirse işine yarar." Yiğit gidiyormuş, köpeği Yolbars'ı okşayıp: "Yolbars, seni çağırırsam yardıma gel" demiş.

Oğlan yola çıkıp gitmiş. İri atı onu bir gece ve gündüz sonunda annesinin yurduna ulaştırmış. O şaşırıp kalmış, kocaman köy bomboş, insandan eser yokmuş. Evlerden uğultu sesi geliyormuş ve sağda solda kemirilip bırakılan kemikler görülüyormuş. Kuş

[7] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 93-101

bile uçmuyormuş. Bu belirtilerden yalmağızın her şeyi yiyip bitirdiği anlaşılıyormuş. Yiğit birden irkilmiş, doğruca kendisinin doğduğu evin dış avlusuna girmiş. Bakmış ki evin önünde yaşlı bir kadın oturuyor. "Merhaba" demiş yiğit onu görünce. "Selamın olmasa çiğnemeden yutardım" diye ses duymuş o. "Ben geldim, annem haber almak için gönderdi. Siz benim teyzem oluyorsunuz" demiş yiğit. "Vay, yeğenimden fedakârlık" demiş yalmağız. Yiğit attan inmiş. Yalmağız kucaklamış ve görüşmüşler. "Hadi, eve gir" demiş yalmağız. Yiğit kula atını tavlaya bağlayıp eve girmiş. Yalmağız biraz sonra yeğeninin yanına gelip sormuş: "Söyle bakayım, atının ayakları dört tane miydi, üç tane miydi?" Yiğit, atının bir ayağını yalmağızın yediğini sezmiş: "Hayır teyze, dört tane değil üç taneydi" demiş o. Yine biraz vakit geçtikten sonra eve giren yalmağız: "Yeğen, ha yeğen! Atının ayakları üç tane miydi, iki tane miydi?" diye sormuş. "İki taneydi" demiş yiğit. Yine aradan biraz geçmiş: "Yeğen, yeğen, atının ayağı iki tane miydi, bir tane miydi?" "Bir taneydi" demiş yiğit. Yine aradan bir süre geçtikten sonra dışarı çıkıp dönen yalmağız: "Yeğen, hay yeğen! Atının ayağı var mıydı, yok muydu?" diye sormuş. "Atımın ayağı yoktu" demiş yiğit. Yine bir süre sonra: "Yeğen, yeğen, atının karnı var mıydı, yok muydu?" diye sormuş yalmağız. "Karnı yoktu." Yine biraz sonra: "Yeğen, yeğen, atın kendisi var mıydı, yok muydu?"

diye sormuş yalmağız. "Atım yoktu" diye cevap vermiş yiğit. Yiğit atına üzülmüş ama hiç belli etmemiş. "Sen burada otur, bekle. Ben odun toplayıp geleyim. Yemek yapıp vereyim" demiş yalmağız. "Tamam" demiş yiğit. Duvarda asılı bir dutar varmış. Yiğit onu almış ve çalmaya başlamış. Sonra sıkılmış ve dama çıkmış. Gün kızdırıyormuş, her tarafta mezarlık sessizliği varmış. Bir ara "Çiy" diye bir ses duyulmuş. Yiğit bakmış ki bir fare. "Vay, burada canlı da varmış" demiş yiğit. "Evet" demiş fare. "Canlı olarak sadece ben kaldım. Yalmağız beni bilmiyor. Bilse yeri kazar beni yine yer." Sonra fare: "Yalmağız seni yemeye hazırlanıyor. O, büyük kazanda su kaynatmakta. İnanmazsan işte bak. Seni onda pişirmeyi düşünüyor. İyisi mi kaç, kurtulursun" demiş. "Nasıl kaçabilirim?" "Bacada oturup ben dutar çalacağım. Yalmağız seni dutar çalıp oturuyor diye düşünecek. Kazanda su kaynadığında, ayağından çekmek isteyecek. O zaman senin yok olduğunu anlayacak." "Tamam" demiş yiğit.

O, hemen çizmesini çıkarıp kum doldurmuş. İple bağlayıp bacadan asmış. Sonra dutarı fareye vermiş, damdan dama, sokaktan sokağa, tarladan tarlaya kaçmaya

başlamış. Fare damın üzerinde dutarı çalıyormuş ve arada bir çizmeye dokunup onu sallıyormuş. Yalmağız dönüp gelmiş. Bakmış ki yeğeni bacanın üzerinde oturmuş dutar çalmakta. Kazanda su kaynamış. Yalmağız yaktığı ateşi iyice büyültünce: "Yeğen, buraya in!" demiş. Kimseden cevap gelmemiş. "Yeğen, buraya in diyorum!" demiş bağırarak yalmağız. O sırada dutarın sesi de kesilmiş. "İnecek misin, inmeyecek misin?" diye bağırmış yalmağız. Yine cevap gelmemiş. O zaman öfkeyle çizmeyi çekmiş. Çizmenin ipi kopmuş ve gözlerine kum dolmuş. Bu sefer o: "Eh hileci, elimden kurtulamazsın" demiş. Yalmağız, ova ova sonunda gözlerini açmış, sıçrayıp dama çıkmış ve bakmış. Çok uzaklarda yeğeni kaçarak gidiyormuş. "Görürsün, gününü göstereceğim" demiş o öfkelenip. Sonra büyük büyük adımlar atarak ok gibi uçup gitmiş. Kovalamış, kovalamış. Yiğit kaçıvermiş de kaçıvermiş. Sonunda yalmağız ha yakaladım ha yakalayacağım diyecek kadar yaklaşmış. "Elimden kaçıp kurtulamazsın!" diye bağırıyormuş yalmağız arkadan. O yiğide yetişmiş. Yeğeninin yakasından tutmak için elini uzatmış. Yeğen ileri atılmış ve onun elinden kurtulmuş. Masat taşını yere atıvermiş. Nasıl olmuşsa arada büyükçe bir dağ peyda olmuş. "Dağdan nasıl geçtin?" diye bağırmış yalmağız. "Taşları kemirerek yol açıp geçtim" demiş yiğit. Yalmağız taşları kemirmeye başlamış. Dişlerini çıkarıp dağı kesiyormuş. Kısacası bin meşakkat ile dağı aşıp geçmiş. "Elime düşeceksin!" diye bağırdığında o yine arkadan kovalıyormuş. Kovalamış, kovalamış. Yiğidi yakalayacak kadar yaklaşmış. "Ey bedbaht şimdi ne yapacaksın?" diye kahkaha atarak gülmüş yalmağız ve yakalamak için elini uzatmış. Tuttu tutacak derken yiğit koynundan aynayı çıkarıp yalmağızın ayaklarının önüne atmış. Nasıl olmuşsa büyük bir ırmak peyda olmuş. "Kurbanın olayım yeğenim, ırmağı nasıl geçtin?" diye bağırmış yalmağız. "Boynuma taş bağlayıp dalıp geçtim" diye cevap vermiş yiğit. Yalmağız boynuna ağır ağır taşlar bağlayıp kendisini ırmağa atmış. Taş onu suyun altına çekmiş. Ama yalmağız yenilmemiş. Yiğidin başının belası devam etmiş ve öle dirile ırmaktan geçivermiş. Bakmış ki yeğeni uzakta kaçarak gidiyor. Kovalamış, kovalamış ve sonunda yine ulaşmış. "Şimdi elime düştün!" demiş bağırarak yalmağız ve kötü pençelerini uzatmış. "Ya olmazsa" demiş yiğit tarağı atıp. Birden büyükçe çalılık peyda olmuş. Çalılıktan geçmek ölümden de zormuş. Yalmağız bir dişini çıkarmış, sonra ikinci dişini, ondan sonra üçüncü dişini... Dişlerini testere yapmış ağaçları kesiyor, dalları, dikenleri buduyormuş. Tek bir dişi kalıncaya kadar böyle yapmış, sonunda çalılıktan çıkmış. Bakmış ki yiğit biraz önceki gibi arkasına

bakmadan kaçıyor. Yalmağız ise son gücünü toplayıp yine kovalıyormuş. Kovalıyormuş, kovalıyormuş, koşuyormuş, koşuyormuş, koşuyormuş. Yetiştiğinde yiğit ırmağın kıyısına yaklaşmış ve büyük bir ağacın tepesine tırmanmış. "Şimdi ağacın tepesinden uçup gidemezsin!" demiş sevinerek yalmağız. Son dişini testere yapıp ağacı kesmeye başlamış. Yeğen bakıp duruyormuş, ağaç kesilmekte. İşte, dörtte biri kesildi, işte yarısı kesildi... Dörtte üçü kesildi. İşte şimdi ağaç yana yatmaya başlıyor. İş kötü. O, köyüne doğru bakıp, avazı çıktığınca bağırarak köpeğini çağırmış: "Gel, gel, gel, pars!" Köpek sahibinin sesini işitmiş. Fakat o büyük çınara bağlıymış. Köpek inliyormuş fakat onu açan yokmuş. Bu sırada , sahibinin var gücüyle son yakarışını işitmiş. Köpek ipi zorlamış, çınar sallanmış. İkinci kez zor vermiş çınar çatırdamış, üçüncü kez zorladığında çınar kökü ile birlikte çıkmış. O, var gücüyle koşmuş. Bu sırada ağaç düşe kalka gidiyormuş arkasından. "Hav, hav! Ben geldim!" demiş köpek. "Ah" demiş yalmağız. "Şimdi sen de nereden çıktın?!" Köpek sahibine: "Ben onu ırmağa basacağım. Suya bakıp dur, su süt gibi olursa ümidini kesme, irin çıkarsa ümidini kes, kan çıkarsa sevin!" demiş. Böyle demiş ve yalmağızın üzerine atılmış. Yalmağız da köpeğin üzerine atılmış. Yalmağız köpeği, köpek yalmağızı sürükleyerek ırmağa dalmışlar. Yiğit, gözlerini suya dikmiş bakıp duruyormuş, su süt rengindeymiş ve hala ümitliymiş. Bir ara suyun yüzünde irin görünmeye başlamış. O çoğalıveriyormuş. Yiğit üzülmüş, ümidini kesmeye başlamış. En sonunda irin su yüzünü tamamen kaplamaya başlamış. Yiğidin gözünden yaşlar akmaya başlamış. O, köpeğini bu kadar çok seviyormuş. Kendisinden çok köpeğine acıyormuş. Bir damla yaş ırmağa damlamasıyla az önceki renk önce ağarmış sonra süt rengine girmiş. Ondan sonra suyun yüzünde kan rengi peyda olmuş. Bu, yalmağızın kötü sonunun nişanesiymiş. Köpek birden suyun üzerine kalkıp kenara çıkmış. "Yalmağız öldü" demiş o. İnsan düşmanı yalmağızın ölümü böyle olmuş.

Bedel Batır[8]

Bir dedenin kırmızı kısrak atı her yıl tulpar doğuruyormuş. Fakat tulparlar doğdukları gece kaybolup gidiyorlarmış. Altın tay ve Gümüş tay adlı tulparların

[8] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 31-46

doğduğu gece nöbet tutan büyük ve ortanca oğullar uyuya kalmışlar ve tulparlar kaybolmuşlar.

Kırmızı tay adlı tulparın doğduğu gün, dedenin küçük oğlu Bedel: "Bu sefer ben bekleyeceğim" demiş. Bedel, uyuyup kalmamak için elini kesip yaraya tuz serpmiş. Tuz acıtsa da uyku ağır basıyormuş. Atı doğum sancısı tutmuş. O sırada Bedel'in gözleri hafifçe kapanmaya başlamış ki, at birden kişnemeye başlamış. Bir de bakmış ki gökyüzünden kara hayale benzeyen bir şey inip, tulparı kaldırarak götürüyor. Bedel kılıcını çekip hayalete saldırmış. Kopan bir parça yere düşmüş. Hayalet ise kaybolup gitmiş. Tan atıyormuş. Bedel bakmış ki ayağının altında kana bulanmış büyükçe bir serçe parmağı yatıyor. Bu, kara devin serçe parmağıymış. Bedel, tulparın arkasından sefere çıkmak için atlanıyormuş. Ağabeyleri de onunla birlikte yola çıkmaya hazırlanıyorlarmış. Babası onlara şöyle demiş: "Tulparları kara dev alıp gidiyormuş! Varın, izleyip bulun, onları alıp gelin!"

Üç oğul yola çıkmışlar. Onlar çok yürümüşler. Bir ara yol üçe ayrılmış. Yollara: "Giden gelir", "Ya gelir ya gelmez", "Asla gelmez" diye yazılıymış. "Seçiniz" demiş Bedel Batır. Büyük ağabeyi "Giden gelir", küçük ağabeyi "Ya gelir ya gelmez" yollarını seçip gitmişler. Bedel ise "Asla gelmez"e doğru gitmiş.

Bedel gece gündüz yol yürümüş. Bir yere geldiğinde uzaktan sarımsı bir şeyin parladığını görmüş. Bedel, onu gözden kaçırmadan yaklaşmış. Nihayet yanına varmış. Bakmış ki, duvarları altın suyuyla yıkanmış kale güneşte altın gibi parlayıp duruyor. Kale kapıları kapalı, onlara koca koca kilitler vuruluymuş. Küçücük su kanalından başka, kaleye girilecek yol da yokmuş. Bedel bu ambarı oyup kaleye girmiş. Kale büyük, geniş olup, içinde kırk odası varmış. Bedel Batır, odalara bir bir girip çıkmış. Bir odada altın, ikinci odada gümüş, üçüncü odada değişik tatlılar, pastalar, kekler, dördüncü odada yüz çeşit önemli yemek, beşinci odada dünyalarca Hitay çinisi ve kaplar, altıncı odada çok ilginç aletler varmış. Yine bir oda dünyada emsali bulunmayan altın takılar ve eşyalarla doluymuş; her oda bir hazineymiş. Büyük büyük ağıllarda koyunlar, keçiler, boyunlarında zilleri şıkırdayıp duran develer, yine bazı ağıllarda at sürüleri yatıyormuş. Bu kale devlerin mekânıymış. Bedel Batır buraları gezip çıktıktan sonra kalenin ortasına kurulu köşke girmiş. Orada, dünyada eşi benzeri olmayan bir kız oturuyormuş. "Kuş gelse kanadından, insan gelse ayağından olur. Yürüyüp ne yapıyorsun ey insanoğlu!? Çabuk git buradan, yoksa dev seni mahveder." Bedel ona

tazim kılıp: "Ey kız, bir aça, bir de susuza kafa tutma. Ben ölesiye açım, susuzum ve yorgunum." Kız alkışlamış. Hizmetçi kızlar, altın kaplarda yedi ördekle pişirilmiş pilav, gümüş kaplarda yedi koyun eti, ağaç kaplarda nohut unundan yapılmış ekmekler getirmişler. Bedel yedi aşırışta pilavı yemiş, eti yedi defa yutarak bitirmiş, yedi defa çiğneyerek ekmeği tüketmiş. Yedi çaydanlıktaki çayı içip kızın önüne gelmiş. "Hey kız, duvarın deliğinde kalmış ekmek-mekmek yok mu bu evde?" Kız şaşırıp kalmış. "Vay, kırk kişilik yemek vermiştim ya!" Gidip bakmış ki, yiğit bütün yemeği tamamen bitirmiş. "Yemekte pehlivansın, deve karşı nasılsın acaba?" demiş kız. Bedel, ona tazim kılıp: "Ben onu izleyerek geldim" demiş. "Söyle ey nazenin, sen kimsin? Devlerin mekânında ne yapıyorsun?" "Adım Akkız, beni devler kaçırıp getirdiler."

Birden soğuk rüzgar esmiş ve fırtına başlamış. Uzaklarda toz kalkıp gökyüzünü kaplamış. "Ne oluyor?" demiş Bedel Batır. "Ak dev geliyor. Kaç yiğit, mahvolacaksın." Kapılar şakırdayıp açılmış. Bedel çabucak koşup dışarı çıkmış. Çukur üzerine kurulu köprünün altında saklanmış. At toynaklarının sesi gittikçe yaklaşıveriyormuş. Yer sarsılıyormuş. Her tarafı beyaz sis kaplamış... Nihayet at köprünün üzerine gelip birden durmuş. Bu at "Altın tay" olup, onun üstünde dehşet saçan Ak dev oturuyormuş. "Deh! Deh!" demiş dev. At hareket etmiyormuş. Bu sırada Bedel Batır köprünün altından koşup çıkmış. Dev şaşırıp kalmış. "Savaşır mısın, güreşir misin, vuruşur musun?" demiş dev. "Güreşirim" demiş bahadır. İkisi dövüşmeye başlamış. Bahadır, deve yanaşmış ve sertçe sıkmış. Ak devin kemikleri çatırdamış. Bu sırada heybetli dev kendi ağırlığını verip onu ezmek istemiş. Ama bahadır, dağ gibi heybetli devi havaya kaldırıp yere vurmuş. Köprü delinmiş, dev oraya kapak olmuş. Bahadır, onun başını kesip çukura atmış. Akkız'ın yanına döndüğünde kız çok sevinmiş. Kız, Ak dev için hazırlanan pilavı bahadırın önüne koymuş. Yemek, bahadıra tekrar güç ve kuvvet vermiş.

Akşam vakti gün batımı tarafında sarı ışık görünmüş. Işık, kaleye doğru yaklaşıyormuş. "Sarı dev geliyor" demiş kız. Bahadır yine gidip köprü altında durmuş. Hava ısınmış, yer demir gibi kızmış ve alev çıkıyormuş. Ateş, yangın yine başlamış. Kişneyerek rüzgar gibi uçup gelen "Gümüş tay" köprünün üzerine gelince birden durmuş. Dev, nara atıp: "Ateşin yolunu kesen kim?" demiş. "Su!" diye cevap vermiş bahadır. "Alev saçarım, yanıp gidersin." "Su serperim, söner kalırsın." "Peki atış mı, vuruş mu yoksa güreş mi?" "Güreşirim" demiş bahadır. Güreş başlamış. Dev, yiğidi

önemsemiyormuş ve bir tutuşta çukura atarım diye düşünüyormuş. Ama ikisi de uzaktan uzağa güreşiyorlarmış.

Kız, kendi kendini yiyormuş. Çünkü her an Kara devin gelmesi mümkünmüş. O, saraydan çıkıp köprü başına gitmiş. Kız, rafadan yumurta pişirip yiğidin ağzına koymuş. Yiğide yine güç gelmiş. O, ayağını yere sert dayayıp: "Ya baht!" demiş ve devi kaldırıp çukura atmış. Heybetli dev, kendi ağırlığı ile taşa öyle sert çarpmış ki, başı yere çarpmış ve ayakları havada kalmış. Bedel Batır kıza teşekkür etmiş ve Gümüş tayı tavlaya çekip bağlamış.

Birden her tarafı karanlık basmış. "Yine ne oluyor?" demiş bahadır. "Kara dev geliyor" diye cevap vermiş kız. "Dikkatli ol!" Bahadır tekrar köprüye doğru yol almış. O, köprüye vardığında Kırmızı taya binen dev köprünün öte başına gelmiş. Tulpar sevincinden titreyip duruyormuş. Dev "Deh" demiş. Tay yürümüyormuş. Dev "Deh, geberesi!" demiş, tay yerinden canlanmıyormuş. Bu sırada dev, Bedel Batır'ı görüp onun üzerine atılmış. İkisi güreşmeye başlamışlar. Kara dev çok güçlüymüş. Bahadır da ondan aşağı değilmiş. İkisi mücadele ediyorlarmış. Tan atmış, gündüz geçmiş gece olmuş, gece geçmiş gündüz olmuş. Kısacası, karanlıkta üç günün geçtiğini Bedel anlamamış. Nihayet Akkız gelmiş ve devin ayağının altına bir kova dolusu küçük tahıl taneleri serpmiş. Bedel Batır ondan sonra devi kaldırıp yere bir vurmuş ki; Kara dev, onun ayaklarının altına düşmüş. Onun başı kesilince karanlık da yok olmuş... Bahadır, gökyüzünde güneşin parladığını görmüş. Yavaş yavaş yürüyüp kaleye dönmüş. Tulpar atlar onun emrine hazırlarmış. "Ben gidiyorum" demiş Bedel. "Niçin, azizim?" demiş kız. "Ağabeylerim ne haldeler, bilmiyorum. Gidip haber alayım. Dönüp geleceğim." Kız, onu yola koymuş.

O, kırmızı tulpara binmiş. Altın ve Gümüş tayları da yanına alarak göz açıncaya kadar gözden kaybolmuş. "Ya gelir, ya gelmez" yazılı yoldan gidip sonunda bir şehre ulaşmış. Pazar günü, bir tarafta ayakkabıcılar, bir tarafta parfümericiler, bir tarafta kumaşçılar... Bahadır bir balıkçının yanına gelip balık istemiş. Balığını yerken, ağabeyinin yırtık pırtık elbiseler içinde oturup kazanın altına ateş yaktığını görmüş. Bedel Batır altın tenge çıkarıp balıkçıya vermiş ve : "On kadak balık verin!" demiş. "Balık için ateş yakan alıp getirsin!" "Hayır yahu, bu kirliyi size gönderecek kadar sersem miyim!? Kendim getiririm" demiş balıkçı. "Hayır" demiş Bedel. "O getirsin!" Eski giyimli ateş yakıcı balığı alıp getirmiş. "Otur ye!" demiş bahadır. "Siz yiyin,

efendim!" demiş ağabeyi. "Ey beceriksiz, balıkçıya ateş yakmak için mi geldin buraya?" demiş bahadır. Ağabeyi onu tanımış. Kucaklaşıp görüşmüşler. Bedel Batır onu giydirmiş, Altın taya bindirmiş ve alıp gitmiş.

Onlar "Giden gelir" yazan yoldan ilerlemişler ve bir şehre ulaşmışlar. Güneş tepeye yaklaşıyormuş. Rastladıkları ilk kervansaraya girmişler. Atın yularını tavlanın temizlikçisi almış. Bu, büyük ağabeyiymiş. Onu yıkamış, giydirmiş ve Gümüş taya bindirerek yola çıkmışlar. Tulpar, rüzgar gibi uçuyormuş. Akşam vakti devlerin kalesine varmışlar. Kız onları memnuniyetle karşılamış ve misafir etmiş. Geç vakitlerde Bedel Batır: "Şimdi dinlenelim, sabahleyin yola çıkarız. Geceleyin dikkatli olun, bir olay olursa beni uyandırın" demiş. Yorgunmuş, çabucak uyuyuvermiş.

Gece yarısı büyük ağabey ortancasını uyandırmış. "Kalk biraz konuşalım. Kardeşimiz, babamıza varıp ya olan olayları anlatırsa, bu zenginliklere kendisi sahip olursa! Bundansa bizim ölmemiz daha iyi değil mi?" "Doğru söylüyorsun" demiş ortancası. İkisi anlaşmışlar.

Tan atarken koyunlar ve atların sesleri duyuluyormuş. Bedel Batır uyanıp: "Ne oluyor?" diye sorduğunda ağabeyleri: "Kurt geldi" diye cevap vermişler. Bedel Batır koşarak kapıya çıkarken yıkılmış. Kapı ağzına bağlanan keskin kılıç onun iki ayağını kesip koparmış. Kurdun gelişi yalanmış. Bu ağabeylerin hilesiymiş. Akkız hemen pamuk çıkarıp yiğidin yarasını bağlamış. Bu arada ağabeyler seyahate hazırlanıyorlarmış. Kaledeki bütün serveti develere yüklüyorlarmış. Bedel Batır bunu görünce: "Olacak iş oldu, ayaksız kaldım. Hiç olmazsa yayımı bırakıp gidiniz!" demiş. "Bırakacaksak bırakalım" demişler ağabeyler çaresiz kalıp. "Ben de kalacağım" demiş kız. "Hayır" demiş ağabeyler. Ağabeyler kızı da alıp gitmişler. Bahadır, kalede yalnız kalmış. O iyi nişancıymış. Gökyüzünden uçarak geçen kuşları ok atıp düşürüyormuş ve pişirip yiyerek günlerini geçiriyormuş.

Günlerin birinde emekleyerek kaleden çıkmış. Kolsuz bir adamın anne geyiği kovalayarak geldiğini görmüş. Bu adam o kadar hızlıymış ki geyik ile yan yana koşuyormuş ama tutamıyormuş. Bedel Batır nişan almış ve ok atmış. Geyik yıkılmış. Bundan sonra o kolsuz adam ile ikisi dost olmuş, birlikte gün geçirmeye başlamışlar. "Kolunuza ne oldu?" diye sormuş arkadaşına bahadır. "Ben koşucu idim, yarışmada koşan askerlerini yendiğim için padişah öfkelendi ve kollarımı kestirdi" diye cevap vermiş kolu yok adam.

Bunlar ava çıkacakları zaman kolsuz adam, bahadırı sırtına alıyormuş ve avlanmak için çok uzaklara gidiyorlarmış. Günlerin birinde onlara bir kör katılmış. "Gözünüze ne oldu?" diye sormuşlar ona. "Han benim nişanlımı zorla aldı. Ben hana itiraz ettim, gözlerimi oydurdu." Bunlar aralarında anlaşıp o kızı kurtarmaya karar vermişler. Günlerce nöbet tutmuşlar ve sonunda kızı alıp kaçmışlar. Arkalarından koşan askerlere yakalanmadan kaleye ulaşmışlar. Askerler "Giden gelmez" yoluna gelince ilerlemeye cesaret edemeyip geri dönmüşler. Kız üç tane sakata tatlı yemekler pişirip oyalanıyormuş.

Günler geçiyormuş. Yiğitler ava gidince kız yalnız kalıyormuş. Bir gün sert rüzgar çıkmış ve ocağın ateşini söndürmüş. Kız "Ağalarım geldiğinde yemek hazır olmayacak" diye çok üzülüyormuş. "Ne yapsam da ateş bulsam." Kız, kalenin kulesine çıkmış ve uzakta duman görmüş. Dumanın göründüğü yere doğru koşmaya başlamış. Yüzü buruşmuş yaşlı bir kadın oturmuş tahıl kavuruyormuş. Kız selam vermiş. "Selamın olmasa çiğnemeden yutardım" demiş yaşlı kadın öfkeyle.

Bu yalmağızmış. "Giden gelmez" yolunda devlerin eline düşmeyenler yalmağıza yem oluyorlarmış. "Sana ne gerek, yavrum?" "Ateş istemek için geldim." "Al!" demiş yaşlı kadın ve kızın eteğine kavurgadan da doldurup vermiş. Kız, koşarak kaleye gelmiş. O, aceleyle yolda koşarken kavurgalar dökülmüş. Yemek hazır olduğunda yiğitler gelmişler.

Ertesi gün yiğitler ava gitmişler. Bir ara yalmağız çıkmış ve kızın yanına gelmiş. Kız selam vermiş. "Selamın olmasa çiğnemeden yutardım. Başıma bak!" diye buyurmuş yaşlı kadın. Kız, onun başına bakmaya başlamış. Yalmağız, başını kızın dizine koyup kanını emmeye başlamış. Yiğitlerin geleceği vakit yaşlı kadın gidiyormuş: "Eğer ağzından kaçırırsan çiğnemeden yutarım" diye tehdit etmiş. Yiğitler gelmişler. Kız, yemek koyuyormuş. "Rengin niçin kaçık?" diye sormuş Bedel. "Bilmiyorum" demiş kız. Yalmağızın yemesinden korktuğu için bir şey diyemiyormuş.

Onlar her gün çıkıp ava gidiyorlarmış. Yaşlı kadın ise kızı zorlayarak başına baktırıp kanını emiyormuş. Sonunda Bedel Batır şüpheye kapılmış. "Bir şey var dostlar. Kız kardeşimiz geyik etinden kilo alacağına, günden güne solmaya başladı. Bilmek gerek. Bugün siz nöbet tutun" demiş bahadır körü gösterip. "Ne olursa bize bildiriniz." Onu bırakıp gitmişler. Yaşlı kadın gelmiş. "İnsan kokusu geliyor" demiş ve körü bulmuş, saçının bir teli ile bağlayıp bırakmış. Akşam bu olaydan Bedel Batır ile kolsuz

koşucu haberdar olmuşlar. Ertesi gün bahadırın kendisi kalmış. O, kapının arkasında beklerken yaşlı kadın çıkıp gelmiş. "Esselamü aleyküm" demiş kız. Yaşlı kadın adet olduğu üzere: "Selamın olmasa çiğnemeden yutardım!" demeye fırsat bulamadan, yiğit onun saçından yakalamış. "Bedel Batır mısın, ne belasın!" diye bağırmış yaşlı kadın. "Evet, tam kendisiyim" demiş bahadır. "Ölmeden önce son sözünü söyleyiver!" "Öldürme, yalvarıyorum, öldürme! Kızı önceki gibi güzelleştireyim, hizmetinize gireyim, ama öldürme!" Onun arkadaşları dönmüşler. "Güzel!" demiş bahadır. "Kızı yut! Aslına döndür!" Yaşlı kadın kızı çiğnemeden yutmuş ve yine önceki gibi güzel, kırmızı yüzlü yapıp çıkarıvermiş. Sonra körü yutup sağlam, keskin gözlü yapmış. Kolsuzu yutup kollu olarak çıkarmış. Şimdi topal bahadırı yutup ayakları iyileşmiş halde çıkarması gerekmiş. "Beni yutarken hazırlıklı olun, çıkarmaması da mümkün. Eğer beni çıkarmazsa onu kıyma gibi doğrayın ve beni çıkarın" demiş bahadır. Arkadaşları kılıçlarını çekmişler. Yaşlı kadın bahadırı yutmuş. "Çıkar" demişler yiğitler. Yaşlı kadın, bahadırı çıkarmıyormuş. "Öldürürüz" demiş yiğitler. "Evet, evet peki. Bedel Batır da benimle birlikte ölür" demiş yaşlı kadın gülerek. Bundan sonra onlar bahadırın dediğini yapmışlar. Yalmağızı kesip kıyma kıyma doğramışlar ve bahadırı aramışlar. Bahadır hiçbir yerde yokmuş. Yiğitler çok üzülmüşler. Sonra, bahadır yalmağızın bedeninde kaybolup gitti diye düşünerek ondan ümidi kesmişler ve yola çıkmak için hazırlık yapmaya başlamışlar. Bu sırada ağacın budağına konan bir serçe: "Çır-çır-çır, çim-ci-lak!" diye figan ediyormuş. Kız, onun çırpınmasına kulak vermiş: "Serçe parmağına da bakalım. Serçe, serçe parmağı diye figan ediyor" demiş. Onlar yalmağızın serçe parmağını kesmişler ve Bedel Batır'ın sağ salim, iki ayağı bütün halde çıktığını görmüşler. "Esselamü aleyküm!" Serçe böylece çırpınmayı bırakmış.

Bir ara bakmışlar ki yalmağızın başı yuvarlanıp gidiyor: "Sizlere henüz görmediğinizi göstereceğim" diye çene çalıyormuş. Yiğitler başı yakalayıp kılıçlamışlar. Yaşlı kadın ölmüş. Bundan sonra dört arkadaş hareket etmişler. Önce kızın evine gitmişler. Kızın evindekiler onun ölmüş olabileceğini düşünerek matem tutuyorlarmış. Bunlar gelince matem düğüne dönüşmüş. Kırk gün düğün yapmışlar ve kızı, han tarafından gözleri oyulan yiğide vermişler. Sonra kolsuz yiğidin evine gitmişler. O gün evde ziyafet verilmiş. Ondan sonra Bedel Batır'ın evine gitmişler.

Akkız, bahadırı çok beklemiş. Ondan hiç bir haber alınamayınca işte tam o gün büyük kurnaz ağabeye veriliyormuş. "Ben bununla evlenmem!" diyormuş kız. Tam

düğün günü Bedel Batır çıkıp gelmiş. "Benim sahibim!" demiş Akkız bahadırın boynuna sarılıp. Kız ve bahadır için çok büyük mutluluk, ağabeyleri için talihsizlik olmuş. Bedel Batır ağabeylerini yaşlı babalarının huzuruna getirip diz çöktürmüş. "Buyurun konuşun" demiş babaları, ciddi olarak gözlerini iki oğluna dikip. Bedel Batır büyük ağabeyine: "Yırtık pırtık elbiseler içinde balıkçıya ateş yakan ben miydim? Sen mi beni kurtardın, ben mi seni?" demiş. "Beni affet" demiş büyük ağabeyi. Bedel Batır diğer ağabeyine: "Kervansarayda perişan bir halde atlara bakan ben miydim yoksa sen miydin? Kurtarıp elbiselerini değiştiren, seni adam eden kim?" demiş. "Günahımı bağışla" demiş ortanca kardeş. "Bu iyiliklerime karşılık iki ayağımı keserek beni yalnız bırakıp gittiniz... Sizlerin yaptığı iyilik, minnettarlık bu mu?" Bunları dedikten sonra Bedel Batır öteye gitmiş.

Ağabeyleri, baba ocağından kovulmuşlar. Bedel Batır Akkız'la evlenmiş. Çok büyük düğün dernek kurulmuş.

Altın Balık[9]

Eski zamanlarda Laçin şehri padişahının rüyasına altın balık girmiş. Ertesi gün vezirlerine: "Altın balığı bulup getirmezseniz hepinizi öldüreceğim!" demiş. Vezirler hızla koşup ırmağın kıyısına gelmişler ve avlanmaya başlamışlar. Ama altın balığı asla bulamamışlar.

Bu şehirde balıkçılık yapan yoksul bir adam ile bir de oğlu yaşıyorlarmış. Bu haber onların kulağına ulaştığında yaşlı adam için için sevinip: "Altın balık, toruma takılsa padişahtan hediyeler alırdım" diye düşünmüş. Adam bu düşünceyle torunu ırmağa atmış. Altın balık tora takılmış. Balığı gören adam sevinip: "Oğlum balığa göz kulak ol, ben padişaha haber verip geleyim" demiş. Adam gitmiş. Altın balık, çocuğa yalvarmış: "Hey iyi yiğit, beni padişahın eline düşürme, öldürecek." Yiğit merhamete gelip balığı ırmağa atmış. "Git, özgürce yüzüver!" Padişah çabucak çıkıp gelmiş. "Hani altın balık?" "Çok güzeldi, acıyıp ırmağa bıraktım" demiş balıkçı yiğit. Padişah çok öfkelenmiş ve ayaklarını sertçe yere vurmuş. Onun askerleri balıkçıyı tutup ellerini bağlamışlar. "Onu ırmağa atın, balıklara yem olsun!" diye emretmiş padişah. Yiğidi ırmağa atmışlar. Dalgalar onu alıp uzaklara götürmüş.

---

[9] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 77-83

Yaşlı adam hüngür hüngür ağlayarak ırmağın kıyısında yapayalnız kalmış... Irmak kuduruvermiş. Balıkçı yiğit gözlerini açtığında neresi olduğunu bilmediği bir adada yatıyormuş. Yanında onu kurtaran güçlü, genç bir yiğit duruyormuş. "Aç gözlerini dostum" demiş. Onlar arkadaş olmuşlar. Arkadaşlar bir elmanın iki yarısı gibiymişler. İki dost uzunca bir süre oradan buradan konuşup oturmuşlar. Sonra "Görüşünceye kadar hoşça kal" diyerek ayrılmışlar. Kıyının bitişiğinde büyükçe bir bağ varmış. Balıkçı yiğit bağda dolaşmış. Birden bu küçücük adanın sahibi olan cin ile karşılaşmış. "Merhaba" demiş balıkçı. "Selamın olmasa seni çiğnemeden yutardım" demiş cin gözlerini fal taşı gibi açarak. Sonra genç balıkçıyı alıp karanlık bodruma götürmüş. "Buyur al, istediğin kadar ye!" Çok aç olan balıkçı sormuş: "Peki, bu iyiliğine karşılık ben ne yapacağım?" "Bir saatliğine benim hizmetimde bulunacaksın" diye cevap vermiş cin. "Tamam" demiş balıkçı. Yiğit, yemeğini yedikten sonra halat ile çuval alıp bir kuyunun başına gelmişler. "Beline bağla" demiş cin halatı gösterip, "Kuyuya ineceksin." Balıkçı halattan asılarak kuyuya inmiş. İçi geniş kuyunun altında büyükçe hazine varmış. Balıkçı, cinin emri ile değerli taş ve mücevherleri çuvala doldurup uzatmış. Cin, çuvalı çekip almış ve kuyunun ağzını taş ile kapamış. "Hey dost, halatı bırakın çıkayım!" diye bağırmış balıkçı yiğit. Cin onu alaya almış ve yoluna devam etmiş. Yiğit, derin kuyunun içinde kalmış. O, hazineyi dolaşırken insan kemikleri görmüş. Bunlar, kuyudan çıkamayıp helak olan biçarelerin kemikleriymiş.

Aradan beş gün geçmiş. Değerli taşları satıp dönen cin, ırmağın kıyısında oturan genç bir yiğide rastlamış. "Merhaba" demiş yiğit. "Selamın olmasa seni çiğnemeden yutardım" demiş cin... "Yürü benimle!" O, yiğidi alıp götürmüş. Onlar büyükçe bodruma inmişler. "Lütfen istediğin kadar ye!" "Söyleyin, bu iyiliğinize karşılık benim ne yapmam gerekiyor?" diye sormuş yiğit. "Bir saatliğine bana hizmet edeceksin" demiş cin. Cinin, değerli taşları kuyudan alıp çabucak tüccarlara götürmesi gerekiyormuş. Yiğit, yiyeceği yememiş, koynuna koymuş. Onlar halat ve çuval alarak kuyunun başına gelmişler... Yiğit, halatı beline bağlayıp kuyuya inmiş. Kuyuda yürürken kendinden geçmiş halde yatan balıkçı dostunu bulmuş. "Kalk, ben geldim" demiş. Yiğit, koynundan yiyecek çıkararak balıkçıya yedirmiş. O, başını kaldırmış. "Ben çuvala gireceğim, sen bekle" demiş yiğit. Sonra çuvala girmiş ve yukarıya doğru: "Çekiniz!" diye bağırmış. Takatsiz kalan cin, halatı çekmiş. Tam dönüp gidecekken onu birisi yakalayıp bağlamış ve kaldırıp çuvala koymuş. Bu, o genç yiğitmiş. Sonra o,

dostunu çekip çıkarmış. Cin zar zar ağlayıp: "Öldürme" diye yalvarıyormuş. "Kuyuya ineceksin" demişler ikisi birden. Cini kuyuya indirmişler.

Sonra bu ikisi cinin kayığına binip başka bir kıyıya doğru hareket etmişler. Yolda onlara bir çoban rastlamış. O: "Şahımız bahtsız. Onun, şöhreti bütün dünyaya yayılmış biricik güzel kızı doğduğu günden beri dilsizmiş. Padişah: " Her kim ki kızımı bu beladan kurtarırsa kızımı o kişiye vereceğim" diye bütün ülkeye haber salmış. O günden beri kızı konuşturmak için bir çok aşık gelmiş ama hiç biri başaramamış ve yanından ayrılmış. Biçare kız halen daha dilsiz" demiş. Bunu duyan iki dost, şehre girmişler. Balıkçı yiğit, padişaha kuyudan çıkardığı değerli mücevherlerden hediye vermiş, arzusunu dile getirmiş. "Tamam" demiş padişah. Kızın köşküne yaklaştıklarında genç yiğit, balıkçıya: "Önce ben şansımı deneyeyim. Eğer şansım güler de kızı konuşturabilirsem bahtıma. Ne kazanırsak eşit bölüşürüz. Tamam mı?" demiş. Balıkçı yiğit kabul etmiş. Genç yiğit saraya girmiş. "Dön, perişan olursun" diye bağırmış çağırmış hizmetçiler. Yiğit, hiç aldırmadan doğruca melikenin yanına gitmiş. "Merhaba yenge!" demiş. "Ne?" diye bağırmış melike öfkeyle. Bu, onun ilk konuşmasıymış. "Ben sizi alıp gitmek için geldim." Melike, öfkeden kendini yemiş ama başka bir şey de söyleyememiş. "Kabul ediniz" demiş yiğit. Melike konuşamıyormuş. Bunun üzerine yiğit kılıcını çekip onun üzerine atılmış. Melike korkmuş ve çığlık atıvermiş. Ağzından iki başlı bir yılan çıkıp yere inmiş. Yiğit vurup yılanı öldürmüş. "Kabul ediyorum" demiş melike ve yüzüğünü çıkarıp vermiş. Yiğit, padişahın huzuruna çıkmış. Yüzüğü gören padişah çok memnun olmuş ve kızıyla birlikte tulparını da takdim etmiş. Ertesi gün kız ile iki yiğit tulpar ile ırmağın kıyısına gitmişler. "Şimdi vedalaşalım" demiş yiğit. "Malları bölüşelim" demiş balıkçı yiğit. "Teşekkür ederim" demiş yiğit... " Kız da senin, at da, zenginlik de. Senin iyiliğine karşılık bunlar benden. Sağ ol!" Yiğit böyle demiş ve altın balığa dönüşmüş, suya dalıp gitmiş. Balıkçı anlamış ki bu yiğit o altın balığın ta kendisi. "Sağ ol!" diye bağırmış balıkçı.

Sonra kız ile birlikte tulpara binip kendi memleketine doğru uçup gitmişler. Kıyıya indiklerinde üzüntü içinde oğlunu düşünüp oturan babasını görmüş. "Merhaba baba!" demiş yiğit, adamı bağrına basıp. "Oğlum" demiş yaşlı adam sevincinden göz yaşlarını tutamayıp. O, oğlu ve gelininin alınlarından öpüp baht dilemiş: "Birlikte kocayın!"

Onlar uzun ömür bir sürmüşler, murat ve maksatlarına erişmişler.

Kılıç Kara[10]

Üç arkadaş varmış. Büyüğünün adı Yıldız Sayar, ortancasının adı Derya Bağlar, küçüğünün adı ise Kılıç Kara'ymış. Üçü birlikte yolculuğa çıkmışlar. Yolda bir kaleye rastlamışlar. Kalenin duvarları üzerinde bir çok insan varmış. Bir koyun çobanına: "Burada neler oluyor?" diye sormuşlar. "Bu kaleye bir ejderha geldi. Onun yemesi için her gün bir koyun ve bir çocuk cerime veriyoruz. Bugün sıra padişahın biricik kızına geldi" demiş koyun çobanı. Kılıç Kara ağabeylerine: "Sizler bir misafirhaneye gidip yatınız. Ben ejderha ile savaşıp göreyim. Onu alt edersem tekrar karşılaşırız, yenilecek olursam şimdiden elveda!" demiş.

Kılıç Kara, duvarın üstüne çıkıp bakmış ki meydanın ortasında bir koyun ile bir kız duruyor. Kılıç Kara atlayıp meydana inmiş. "Gidiniz, ejderhaya yem olacaksınız" diye bağırmış kız. Kılıç Kara, kızın elini ayağını çözmüş ve onu şehir duvarının üzerine çıkarmış: "Siz burada oturun, sizi yiyecek ejderha beni yesin" demiş. Kendisi gidip kızın yerinde durmuş. Birden sert rüzgar ve patırtı ile ejderha kaleden çıkıp gelmiş. Koyunu midesine indirmiş. Kılıç Kara, İsfahan kılıcını çekmiş. Ejderha onu da içine çekiyormuş. Kılıç Kara kılıcını alnına indirdiğinde ağzına girip gitmiş. Kale üstünde toplanan kalabalık: "Ah" diye bağırmış. Fakat bu sırada ejderha ikiye bölünüp yere düşmüş. Halkın sevincinden, meydandan gürültü yükseliyormuş. Kılıç Kara oradan ağabeylerinin yanına gitmiş.

Genç melike evine geldiğinde padişah şaşırmış: "Ejderhayı kim öldürdü kızım?" diye sormuş. "Bir misafir yiğit" diye cevap vermiş melike. "Tanıyor musun?" "Görsem tanırım." Padişah, altı yaşından altmış yaşına kadar herkesin revakın önünden geçmesini emretmiş. Kız, elinde elma, bahadırı bekleyip duruyormuş. Nihayet herkes geçmiş ve sıra üç bahadıra gelmiş. Kız, elmayı Kılıç Kara'ya fırlatmış. Kılıç Kara'yı beyaz bir abaya sararak alıp saraya götürmüşler. Padişah kırk günlük düğün dernek kurdurmuş. Damada elbise getirilmiş. Bu sırada Kılıç Kara: "Sizin adetlerinize göre kaftan yakasından mı giyilir eteğinden mi?" diye sormuş. "Yakasından giyilir" diye cevap vermişler. "Öyleyse kaftan büyük ağabeyime giydirilsin. Kız ağabeyimin" demiş

[10] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 101-110; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 234-240 (Derleyen: Büyük Kerimov)

bahadır. Padişah onun mertliğini görünce yine memnun olmuş. Kızla, Yıldız Sayar evlenmiş, birinci vezir olmuş.

Kırk gün kırk gece düğünden sonra, Kılıç Kara ile Derya Bağlar yola çıkıp sefere devam etmişler. Bunlar yolda büyük bir değirmen taşına rastlamışlar. Kılıç Kara gücünü denemek istemiş. Taşı kaldırmış ve altında yatan karıncaları görmüş. Karıncaların padişahı dile gelip: "İşte sana tüy. Başına nasıl zor bir iş düşerse düşsün, ben orada hazır olacağım" demiş.

İki arkadaş az gitmiş uz gitmiş ve çok yol kat ederek başka bir padişahın memleketine varmışlar. Padişahın bir kızı varmış. Dünürcü gönderenlere iki şart koşuyormuş. "Birinci şartım, babamdan kalan bir nağara var. Onu ayakla tekmeleyip ikiye bölmek. İkinci şartım, devenin taşıyacağı kadar iki çuvala tahıl doldurup, sürülmüş bir tarlaya serpeceğim. Herkim ki onları birer birer toplayıp çuvallara doldurursa, işte o kişiye varırım. Hiç kimse bunu başaramıyormuş. Kılıç Kara her iki şartı da kabul etmiş. "Ben yapacağım" demiş. Bunu işiten halk oraya toplanıvermiş. Padişah, nağarayı meydana çıkarmalarını emretmiş. Kılıç Kara herkese tazim kılıp nağaraya bir tekme atmış; ayağı iki kat kasnağı delip geçmiş. Bunun üzerine karney, surney çalınmaya başlanmış.

Sonra iki büyük çuval dolusu tahıl, sürülü tarlaya serpilmiş. Kılıç Kara tüyü yakmış. Karıncaların padişahı çıkagelip: "Başına nasıl zor bir iş düştü ey bahadır?" diye sormuş. "Ey karıncaların padişahı, tahılı toplayınız!" Bir anda bütün sürülü tarlayı karınca basmış. Önlerindekileri toplayıp arkalarındakilere dokunmamışlar. Tahıl çuvallara dolduruluvermiş. Bunu gören padişah çok sevinmiş. Kırk gün kırk gecelik düğün dernek kurulmuş. Damat elbisesini alıp çıkmışlar. "Azizler" demiş Kılıç Kara. "Sizin adetlerinize göre kaftan yakasından mı giyilir eteğinden mi?" "Ey yiğit, kaftan, yakası dururken eteğinden giyilir mi?" demişler görevliler. "Öyleyse kaftanı ağabeyime veriniz. Kız da onun" demiş bahadır. Kız, Derya Bağlar'a verilmiş.

Kılıç Kara herkesle vedalaşıp yola çıkmış. Çöllerde gezmiş. Sonra yürüye yürüye bir kaleye rastlamış. Kaleden heybetli, yüzü buruşmuş, dudakları kurumuş, dişleri kürek gibi, tırnaklarından kan damlayan yalmağız çıkmış ve: "Rızkıma kurban olayım!" deyip kahkaha atarak gülmüş. Yalmağız, Kılıç Kara'nın üzerine atılmış, bahadır korkmamış. İkisi, üç gün üç gece savaşmışlar. Nihayet bahadır galip gelmiş ve kılıcıyla kadının başını koparmış. Sonra kaleye girmiş. Kalede Halçeay adında cemali ay gibi bir kız, onu

karşılamaya çıkmış. "Merhaba, ey bahadır!" demiş kız. "Beni kadının işkencesinden kurtardınız, teşekkür ederim!" "Muradıma erdim" demiş bahadır. Onlar kalede yaşamaya başlamışlar.

Yalmağızın ölümü hakkındaki haber Köktemir padişahın kulağına gitmiş. Önceden beri Halçeay'a kavuşma arzusuyla yanıp tutuşan padişaha can gelmiş. "Her kim ki Halçeay'ı getirirse tepesinden tırnağına kadar altına boğacağım!" demiş padişah. Bu sözü işiten cadı bir cin, padişahın huzuruna çıkmış. O: "Bir araba, bir sandık, yerden tünel kazmaya yarayan alet, arabacı ve üç aylık yiyecek verin, kızı ben getireceğim" demiş. Köktemir padişah kabul etmiş ve onun söylediklerini vermiş. Cadı yola düşmüş. Bir çok gün geçtikten sonra kaleye ulaşmış. "Arabacı, benim el ve ayaklarımı bağlayıp Kılıç Kara'nın yoluna bırak gel. Sen burada bekle" demiş cadı.

Bu gece Kılıç Kara rüya görmüş. Rüyasında birisi: "Ey Kılıç Kara, senin İsfahan kılıcın ne zaman yanından ayrılırsa işte o gün öleceksin!" demiş. Kılıç Kara korkuyla uyanmış, bakmış ki rüya! Yüreğine sıkıntı düşmüş. Huzursuzluğunu av ile gidermek düşüncesiyle çıkmış, kırlara gitmiş. Kırlarda birisinin "Vay vay" diye sesi duyuluyormuş. Yürüyerek aramış ve yaşlı kadını görmüş, halini ahvalini sormuş. "Ey çocuğum" demiş yaşlı kadın. "Nesini soruyorsun? Evlat lekesiyle yanan anneyim. Biricik oğlumu evlendirmiştim. Lakin gelinim kötü çıktı. Oğluma: "Ya anneni seç ya beni. Anneni diyorsan bana hemen cevap ver. Beni diyorsan anneni yok et!" dedi. Oğlum, gelinimin sözünü tuttu, beni bu çölün ortasında bırakıp gitti." Kılıç Kara onun iplerini çözmüş. "Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz anne?" "Bir yerim yok, kırlarda kurtlara yem olacağım. Başka çarem yok." Bahadır biraz düşünmüş ve ona acımış: "Evime alıp götürsem ne dersiniz?" demiş yaşlı kadına. "Can" der gelirim, ne iş buyurursan yaparım. Sana dua ederim, ye dersen yerim, öl dersen ölürüm!"

Kadını görmesiyle Halçeay'ın bedeni titremeye başlamış. "Ne oldu?" diye sormuş bahadır. "Köktemir padişah göndermiştir diye korktum. Kılıç Kara, hanımını teselli edip: "Kötü olursa başını yer, iyi olursa aşını." demiş.

Günler geçivermiş. Yaşlı kadın güler yüzle hizmet ediyormuş. Fakat geceleri durmuyormuş. Kendi odasından Kılıç Kara'nın yatak odasına tünel kazmaya girişiyormuş. Bir çok günden sonra tünel bitmiş. Dinleyip her şeyi öğreniveriyormuş. Yaşlı kadın Kılıç Kara'yı karalar, Halçeay'ı bahtsız deyip över, kısacası onu kendisine

ram edermiş. Yaşlı kadın bir gün Halçeay'a: "Bahadırınızın canı nerede?" diye sormuş. "Bu çocuk size söylemediyse sizi beğenmiyor demektir" demiş.

Akşam Kılıç Kara geldiğinde Halçeay onun canını sormuş. Kılıç Kara söylememiş, Halçeay gücenmiş: "Beni sevseydiniz söylerdiniz" demiş. "Bu kılıç" demiş bahadır çaresiz. "Hiç kimseye söylemeyiniz!" Tünelde yatan yaşlı kadın bunu duyup öğrenmiş. O gece yarısı karı koca uyurken yatak odasına girmiş ve kılıcı alıp çıkmış. Kalenin yanından büyük bir ırmak akıyormuş. Kılıcı o ırmağa atıvermiş.

Halçeay tan vakti bahadırı uyandırmak isterken bakmış ki bahadır kaskatı kesilmiş yatıyor. Halçeay, yaşlı kadını çağırmış. Ağlama sızlama olmuş. Halçeay yanmış yakılmış, kendini yerden yere vurmuş. Nihayet yaşlı kadın: "Şimdi gömmeliyiz" demiş. "Hayır, kırk gün saklayacağım" demiş Halçeay. Yüzüğünü bahadırın parmağına takmış ve sonra ırmağın kıyısına çıkmış. Yaşlı kadın: "Yürüyün, karşı tarafa gidelim. Keşke şu köyde bir yıkayıcı bulabilsek..." demiş. Yaşlı kadın onu arabacının yanına götürmeye başlamış. Arabacı, Halçeay'ın el ve ayaklarını bağlayıp sandığa koymuş; alıp Köktemir padişahın sarayına götürmüş.

Yıldızların dertli uçuşu Yıldız Sayar'ın gönlünü hüzünlendirmiş. "Küçük kardeşlerimden haber alayım, bir şeyler olmuşa benziyor" deyip, doğan gibi kırk yiğit ile yola çıkmış.

Suların bulandığını gören Derya Bağlar: "Küçük kardeşime bir şey olmuş gibi görünüyor" diye içinden geçirmiş ve o da kırk yiğit ile sefere çıkmış. Yolda iki ağabey kardeş karşılaşmışlar ve Kılıç Kara'nın gittiği yolda ilerlemişler. Akşam olmuş. Gökyüzüne parlak yıldızlar çıkmış. "Yıldıza bak ki ağabey, Kılıç Kara'nın yıldızı neyi gösteriyor?" demiş Derya Bağlar. Yıldız Sayar gökyüzüne bakmış. Parlayan yıldızların arasında kardeşinin yıldızı görünmüyormuş. Onlar atlarını kamçılamışlar. Bir ırmağın kıyısına gelmişler. "Kardeş, ırmağı bağla!" Irmak bağlanmış. Irmağın yatağından geçerken Kılıç Kara'nın kılıcını gören büyüğü: "Kardeşimin kılıcı!" demiş. Kılıcı alıp kaleye girmişler. Kırk oda, hepsi kilitliymiş. Bir odayı açıp bakmışlar ki Kılıç Kara uzanmış yatıyor. Kılıcı onun koynuna koyduklarında Kılıç Kara sertçe hapşırıp yerinden kalkmış. "Selamünaleyküm!" Sonra yatakhaneye dönüp: "Halçeay, misafirlerle ilgilen" diye bağırmış. Cevap gelmeyince bütün olaylar malum olmuş. "Değerli ağabeylerim! Benim arkamdan yürüyünüz!" demiş bahadır.

Üçü atlara binmişler, yiğitleriyle birlikte Köktemir padişahın yurduna doğru yola çıkmışlar. Kırk gün sonra ulaşmışlar. Şehrin girişinde karney, surney, nağara sesi işitiliyormuş. "Yiğitler, düğüne ulaştık" demiş bahadır. Yiğitler sarayın bağına girmişler. Bir hizmetçi kız çeşmeden su alıyormuş. "Kardeşim, suyu nereye götürüyorsun?" demiş Kılıç Kara. "Bugün Halçeay'ın düğünü var. Köktemir padişah onunla evleniyor. El yıkamak için su alıp götürüyorum. Kılıç Kara yüzüğü çıkarıp ibriğe atmış. Kıza altın tenge verip: "Evvel cariyelere, en sonunda geline su dökün" demiş bahadır. "Tamam" demiş sevinerek giden hizmetçi. O giderken bunlar bekliyorlarmış. Hizmetçi su dökmek için ibriği kaldırınca yüzük Halçeay'ın eline düşmüş. "Yüzüğü sana kim verdi?" diye sormuş ve bahçeye doğru koşmuş. Bahçeye çıkıp bakmış ki üç atlıdan biri kendi eri. Ağlayıp boynuna sarılmış. Kılıç Kara onu ata bindirip ağabeyleri ile birlikte yurduna dönmüş.

Padişah ağzı açık kalıvermiş. Anlattıklarına göre Köktemir padişah ölünceye dek ağzını hiç kapamamış.

Yılan Ağa[11]

Eski zamanlarda yaşlı bir adam ile yaşlı bir kadın yaşıyorlarmış. Adam ile karısının üç tane kızları varmış. Günlerden bir gün adam pazara gitmek istemiş ve kızlarını çağırıp: "Akıllı kızlarım! Ben pazara gidiyorum. Ne istiyorsanız çekinmeden söyleyiniz, alıp geleceğim" demiş. Büyük kız sevinmiş ve: "Bana en iyisinden han atlas alıp gelin!" demiş. Ortanca kız babasını kucaklayıp: "Bana sevimli bir yar bulup getirin!" demiş. Küçük kız ise babasına şımarıp: "Bana da babacığım, bir elma alıp gelin!" demiş. Adam şaşırmış ve "Kızım çok güzel, çok ucuz meyveyi istedi" diye geçirmiş içinden. Ama "İsteğin ayıbı olmaz" denildiğini hatırlayıp sesini çıkarmamış. Kızlar sevinmişler ve gürültü patırtı ile babalarını pazara uğurlamışlar.

Pazar yeri kaynıyormuş, satıcılar gibi alıcılar da çokmuş. Yaşlı adam önce ev işleri için gerekli şeyleri almış. Sonra kızların istediği hediyeleri araştırmaya başlamış. Büyük kızı için güzel han atlas satın almış. Ortanca kızı için memleketin asil, güzel

[11] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 111-125; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 215-221 (Derleyen: Mansur Afzalov)

yiğitlerinden birini bulmuş. Fakat sıra küçük kızına geldiğinde adam hayrete düşmüş. O kadar aramış ki, hiçbir yerde değerli her hangi bir elma bulamamış. Karpuzu koltuğundan düşen adam pazarda şaşkın şaşkın geziyormuş. Ne yapacağını bilemeden gezerken nihayet karşısına bir kalender çıkmış: "Evet arkadaş, niçin bu kadar üzüntülü duruyorsunuz?" diye sormuş. "Ee, sormayın arkadaş" demiş adam. "Söyleyin, belki bir yol gösteririm" demiş kalender. "Küçük kızım elma istemişti... Bulamamaktan endişeliyim..." "O kadar zor değilmiş. Ta şu bahçeyi görüyor musunuz?" demiş uzaktaki çok ağaçlı bahçeyi gösterip. "Oraya gidin, çuval dolusu elma alın..." Adam sevinmiş, kalendere teşekkür edip elma bahçesine doğru yol almış. Bahçeye girip bakmış ki elmalar öylesine güzel ve olgunlar ki aklınız almaz. Adamın ağzı açık kalmış ve seçkin bir elmayı koparmak için elini uzatmış. Tam bu sırada karşısına heybetli Yılan Ağa çıkıvermiş. Çok korkan adam göğsüne tükürüp: "Ya tövbe, bu da nesi? Bana topu topu bir tane elma gerek. Alsam zenginliğini azaltmaz" demiş. "Söyle, bu elmayı ne yapacaksın? Kime götüreceksin?" demiş Yılan Ağa. "Küçük kızıma götüreceğim.

"Küçük kızına ise al ama bir şartım var: kızını bana vereceksin." "Aklın yerinde mi?.. Sen zehirli bir yılansın. İnsanoğlunun çocuğu nasıl olur da canavarın karısı olabilir. Gereksiz söz söyleme." "Sözüme girersen heybeni doldurup elma veririm. Elmayı yiyen kız bütün dertlerden kurtulacak. Adam düşünmüş: "İnsanoğlunun yılan ile hayat kurması dünyada görülmemiş ticaret. Beni boşuna kandırdı bu. Tamam deyip de işimi bitireyim." "Tamam, söylediğin gibi olsun, kızım senin!" Yılan Ağa sevinmiş, adamın heybesini dünyada eşi benzeri bulunmayan güzel elmalarla doldurmuş. Sonra Yılan Ağa kendi yoluna, adam ise evine dönmüş.

Adam sevine sevine evine gelmiş. Kızları çok sevinmişler. Hiç beklenmedik zamanda kapı açılmış ve eve dünürcüler gelmişler: "Küçük kızınızı istemeye geldik. Yılan Ağa gönderdiler" demiş dünürcüler. "Yok olunuz gözümden! İnsan kızını hiç yılana verir mi? Vermiyorum!" diyen adam dünürcüleri kovmuş. Dünürcüler Yılan Ağa'nın yanına dönmüşler ve: "O adam kızını yılan adama vermiyormuş. Bizi kovup gönderdi" demişler. Yılan Ağa pek öfkelenmemiş. "Durum böyle mi şimdi? Ben adamın kızına değmez miyim? Bakıp dursun o adam... Başına öyle musibetler salmalı ki... Kızlarını ayak basmamış ülkelere atacağım. Adamı ise aç, çıplak, bir parça ekmeğe hasret bırakacağım. O zaman da razı olmayacak mı görürüz..."

Birkaç gün içinde adamın evi harabeye dönüşmüş. Yemek için bir parça ekmek bile bulunmuyormuş. Adamın çocukları ekmek bulmak için kafalarının estiği yere gitmişler. Adam ile karısı ölecek hale gelmişler. Adımlarını atıp yere basmaya bile güçleri kalmamış. Sonunda Yılan Ağa'ya adam göndermişler. "Peki, kızımı al ama evvelki huzurumu geri getir" demiş adam. Yine dünürcüler gelmişler. Düğün hazırlığı yapılıyormuş. Düğünden bir gün önce kızla damadı yan yana getirip nikah kıymak istemişler. Yerde tıslayıp sürünerek Yılan Ağa gelmiş. "Hey dünürler, damat bey hani?" diye soruyorlarmış kız tarafındakiler. "Damat bey ayaklarınızın altında, emirlerinize hazır" diye cevap vermişler erkek tarafındakiler. "Vay kara bahtlımız... Bu kadar güzel bir kız böyle kötü bir yılana verilir mi? Hem günahtır" demişler adamlar şaşkınlık içinde. "Yarın insanların yanında nasıl oturacak bu ayaksız yılan?" Yaşlı kadın tutuşmuş, başını alıp gidecek yer bulamıyormuş: "Bahtı kara kızım, melun baban seni ne günlere saldı? Yılana kız verir mi hiç insan!..."

Ertesi gün büyük düğün yapılmış. Her şey bolcaymış, ne isteseniz sofrada hazırmış. İnsanlar çok iyi ağırlanmışlar. Nihayet herkes dağılmış, damat ile gelin gerdekte yalnız kalmışlar. O sırada Yılan Ağa tıslayarak kıza şöyle demiş: "Cibinlik bağlarını bağla, buraya hiç kimse başını sokmasın. Ben soyunup elbiselerimi başımın altına koyacağım." Kız şaşırmış. Cibinlik bağlarının düğümlenmesiyle yılan tıslayıp üst elbiselerini çıkarmaya başlamış. Kız bir de bakmış ki karşısında süt gibi bembeyaz, kara gözlü, uzun boylu, güzel bir yiğit duruyor. Kız yiğidi görür görmez âşık olmuş. "Dikkatli ol, elbiselerime elini değdirme!" demiş yiğit. "Eğer elbiselerime bir şey olacak olursa benden ayrılırsın. Güvercine dönüşüp ta uzaklara uçar giderim. Beni görmek istersen üzerine çelikten giysi, ayağına çelik ayakkabı giyersin, eline çelik baston alırsın. Az gidersin, uz gidersin. Çelik elbiselerin yırtılacak, ayakkabıların soğan kabuğu gibi incelecek. Yürüyesin, çelik bastonun aşınıp ucu iğne gibi oluncaya dek yürüyesin. Yolunu sorup gidersin. Kime sorarsan benim mekânımı söyleyiverir. Sana herkes yardım eder." Yakışıklı yiğit böyle deyip uykuya dalmış.

Gerdek odasının yanında pervane gibi dönüp duran yenge, cibinliğin kıyısından gözetlerken güzel yiğidi görmüş ve şaşırıp kalmış. Yiğidin uykuya dalması ile: "Vay cancağızım, bahtın varmış, böyle güzel yiğit dünyada bulunmaz asla. Yılan derisini yok etmek mümkün mü?... Buraya ver ocakta yakayım... Kocan insan olarak kalsın" demiş. Kız önce kabul etmemiş, sonra sevinerek yılan derisini çıkarıp vermiş. Yengesi, deriyi

ocağa atıp yakmış. Bu sırada her tarafı deri kokusu sarmış. Koku yiğidin burnuna da gelmiş ve korkuyla uyanıp ağrılı, titrek bir sesle: "Derime el vurma demedim mi sana, ricamı unuttun mu... Ne yazık... Şimdi beni görmek istersen dediğim yoldan varırsın, meşakkatlere katlanırsın" demiş ve güvercine dönüşmüş, bacadan çıkmış, uçup gitmiş. Evin içindeki herkes hemen bu olaydan haberdar olmuş. Kız göz yaşlarını boncuk boncuk akıtıp babasının kollarına atılmış: "Babacığım, elinizden gelen yardımı esirgemeyiniz. Kocam ile tekrar görüşmek için gece gündüz hiç durmadan yol yürümem gerek. Üzerime çelik giysi, ayağıma çelik ayakkabı, elime çelik baston almam gerek. Giysilerim parçalanıp, soğan kabuğu gibi inceldiğinde, bastonum aşınıp iğneden ince olduğunda bahadırımı göreceğim. Onu bulmadıkça bir an bile olsun dik duramam, izleyeceğim, yol alacağım... Babacığım, sözümü yerde bırakmayınız, istediğim şeyleri bulup veriniz!.." Adam, kızı için çelik giysiler, çelik ayakkabı ve çelik baston bulup vermiş. Kız giyinmiş, bastonu eline almış, herkesle ağlayarak vedalaşmış ve uzun sefere çıkıp gitmiş.

Kız bir gün yol yürümüş, on gün yol yürümüş, gözlerinin yaşı dinmiyormuş. Bir ara geniş ve uçsuz bucaksız bozkırda, yakıcı güneşin altında bir deve sürüsüne rastlamış. Develerin çobanına: "Hey amca, bu develer kimin?" diye sormuş. "Yılan Ağa'nın" diye cevap vermiş çoban. "Yılan Ağa nerede duruyor?" diye sormuş kız. "İşte bu çölden yürüyüp gidiveriniz, yolda yılkıcılar rastlayacak. Onlara sorarsanız yolu gösterirler. Kız "Yılkıcılar neredesiniz" deyip ilerliyormuş. Çok yol yürümüş. Sonunda yılkıcıları görmüş ve sevinmiş. "Hey yılkıcı amcalar, bu yılkılar kimin?" diye sormuş kız. "Yılan Ağa'nın" diye cevap vermişler yılkıcılar. "Yılan Ağa'nın evleri hangi tarafta?" diye sormuş kız. "İşte şu geçitten geçiniz. Orada koyun çobanlarına rastlayacaksınız. Onlara sorun, söylerler.

Kız az gitmiş, uz gitmiş. Yolda bir çok yılkılar, sürüler, bölük bölük koyunlar görmüş. "Sürüler kimin?" diye sorduğunda her seferinde "Yılan Ağa'nın" diye cevap alıyormuş kız. Kız tepelerden, kum yığınlarından, dağlardan, vadi ve uçurumlardan, şehir ve köylerden, yurt ve memleketlerden geçip gidiyormuş. Üstüne giydiği elbiseleri yırtılmış, ayakkabıları fıstık kabuğu gibi, elindeki bastonu iğnenin ucu gibi incelmiş. En sonunda bir dağın yamacında büyük yılkı sürüsüne rastlamış. "Hey yılkıcı amca, bu yılkılar kimin?" diye sormuş kız. "Yılan Ağa'nın" diye cevap vermiş yılkıcılar. "Yılan Ağa'nın kendileri neredeler?" "İşte şu dağın arasında bir ev var. Bakın, mavi duman

yükselip gökyüzünü sarıyor. İşte o dumanın çıktığı ev onun. Oraya girdiğinde birden eve girme. Önce evin önündeki havuzun yanında dur, biraz dinlen... Kız, yılkıcının sözünü tutup havuzun yanında dinlenmek için oturmuş. Çok susamış. Bu sırada içeriden elinde güğümle bir çocuk çıkmış. Çocuk havuzdan su alacakken kız ona: "Hey kardeş, çok susadım. Güğümünden bir yudum su içeyim, izin ver!" demiş. "Hayır ablacığım, bu güğümden su içmek mümkün değil..." "Suyu kime götürüyorsun?" "Yılan Ağa'ya, ablacığım." Kız ısrarı bırakmamış "Su ver" diye yalvarmış. Çocuk sonunda onun isteğini geri çevirememiş, çaresiz olarak güğümü kızın eline tutuşturmuş. Kız doya doya su içmiş ve çaktırmadan altın yüzüğünü güğüme bırakmış. "Yılan Ağa'ya beni gördüğünü, su içirdiğini söyleme tamam mı? Niçin geciktin diye kızarsa oynayıp kalmışım de. Eline su dökerken önce azca dök. Çok döksene dediğinde birazcık daha çok dök. Düzgün döksene dediğinde ise güğümün suyunu dök. Anladın mı güzel çocuk?" Çocuk suyu alıp eve girdiğinde Yılan Ağa: "Niçin geç kaldın?" diye sormuş. "Oyuna dalıp kalmışım" demiş çocuk yere bakarak. "Hadi, su dök!" demiş. Çocuk çok az su dökmüş. "Çokça döksene!" diye kızmış Yılan Ağa. Çocuk çok az su dökmüş. "Çokça diyorum" diye bağırmış Yılan Ağa. Bu sefer çocuk güğümdeki suyun hepsini birden dökmüş. Altın yüzük birden Yılan Ağa'nın eline düşmüş. "Bu yüzük de nereden geldi" diye düşünmüş Yılan Ağa. Sonra çocuğa sormuş: "Havuzun yanında kime rastladın?" "Hiç kimseye." Yılan Ağa, çabucak avluya çıkmış. Duvar gölgesinde bir kızın oturduğunu görmüş ve onun yanına gitmiş. "Sen misin? Hoş geldin!" demiş yiğit. Sonra birden paniğe kapılmış. "Seni nerede saklasam? Annem çok sinirli, kötü kadın. Şimdi gökyüzünü fırtınaya gömüp gürültü ve patırtı ile gelecek. Seni sandığa koyup kilitleyeceğim. Annem uçarak gelip eve girdiğinde korkma, ben daima yanında olacağım. Annem eve girer girmez: "Evden insan kokusu geliyor" deyip dört bir tarafı koklamaya başlayacak. "Nasıl olur da insan oğlu buraya ayak basar! Bu eve gelinceye kadar insan yürüse ayağından, kuş uçsa kanadından olur" diye çene çalacak ve öfkelenip evi başına yıkacak, her tarafı dağıtacak. Siniri biraz geçince: "Anneciğim üzülmeyiniz, gelininiz geldiler" diyeceğim. Sonra yavaşça sandığı açıp seni göstereceğim. Sen sandıktan çıkınca eğilip selam verirsin. Şunu unutma ki selamı beceremezsen seni çiğnemeden yutar. Selamından yüreği yumuşayan annem: "Ben başımı yıkayacağım. Sen teyzenlere gidip bana yoğurt, ayna, tarak, ak ve kara ip alıp gel..." diyecek. "Baş üstüne" der, evden çıkarsın. Yoluna eğri büğrü bozuk duvar

çıkacak. Duvarın keseğinden avuçlayıp alır, yer ve: "Vay, helvadan da tatlıymış" dersin. Biraz ileri vardığında havuza rastlayacaksın. Havuzun suyu masmavi olmuş, ot basmış ve kötü kokmaktadır. Havuzun suyundan bir iki yudum içer ve: "Suyu ne kadar da tatlıymış" dersin. Ondan öteye gittiğinde yıkık kapı göreceksin. O kapıdan saraya benzeyen büyük avluya gireceksin. Orada bir at ile bir it göreceksin. Atın önünde kemik, itin önünde yonca. "Bu nasıl iş?" dersin ve atın önüne yoncayı, itin önüne kemiği koyarsın. Sonra teyzemin huzuruna çıkarsın ve: "Esselamü aleyküm! Beni annemler gönderdiler. Başımı yıkayacağım, tarak, yoğurt, ayna, kara ve ak ip verip göndersin dediler" dersin. Bunu işiten teyzem sinirlenecek. "Hangi mezardan çıktın? Hadi gel, başıma bak!" diye emredecek. "Tamam teyzeciğim!" der ve kırk kavak arasına geçip başına bakıverirsin. Her biti öldürdüğünde saçının bir telini bir kavağa bağlayıverirsin. Kırk biti öldürdüğünde saçının kırk telini kırk kavağa sıkıca düğümleyip bırak! Bu işi tamamladıktan sonra yoğurt, tarak ve aynayı al ve avludan çıkıp kaç. Ben hızlı koşan atla yolda hazır bekleyeceğim."

Yılan Ağa bu sözleri tembihledikten sonra kızı sandığa koyup kapağını kilitlemiş. Bundan sonra birden fırtına, boran başlamış. Sonra gürültü ve debdebe ile Yılan Ağa'nın annesi uçarak eve gelmiş.

"Uf be!... İnsan kokusu geliyor. Buraya insan ayağı ulaşmazdı. Kuş gelse kanadından, insan gelse ayağından olurdu" deyip sinirlenmiş anne. Sonra evin altını üstüne çevirmiş, aramış. Sonra sinirleri biraz yatışınca, Yılan Ağa annesine güler yüzle: "Gelininiz geldiler anne" demiş ve sandığı açmış. "Esselamü aleyküm anneciğim! Sizi göresim geldiği için çelik bastonum iğne gibi oluncaya kadar yol yürüyüp sonunda sizi buldum" deyip tazim kılmış kız... "Eve gelir gelmez seni görmemem işe yaradı. Yoksa çiğnemeden yutardım" demiş anne. Şimdi buyruğumu yerine getir. Ben başımı yıkayacağım. Sen hemen teyzenlere git ve yoğurt, tarak, ayna, ak ve kara ip alıp gel!" Kız tazim kılmış ve yola çıkmış. Yolda eğri büğrü, bozuk duvara rastlamış. Duvardan bir parça alıp ufalamış ve ağzına koymuş. "Oh, ne kadar tatlı!" demiş. "Sanki helva..." Yoluna devam etmiş, suyu masmavi olmuş pis kokulu havuza rastlamış. Kız, havuzdaki suyun tadına bakmış ve: "Zemzem suyuna benziyor, çok güzel suymuş" demiş. Yine yoluna devam etmiş. Yolda büyükçe kapıya rastlamış. Avluya bakıp içeri girmiş. Bakmış ki atın önünde kemik, itin önünde yonca duruyor. "Bu da nesi? Atın önünde kemik, itin önünde yonca olur mu hiç!?" Kız, kemiği alıp itin önüne, yoncayı götürüp

atın önüne koymuş. Kendisi de avlunun üst tarafına doğru ilerlemiş. "Esselamü aleyküm anneciğim! İyi misiniz? Beni annem gönderdiler. Annem başını yıkayacak. Yoğurt, tarak, ayna, ak ve kara ip verir misiniz? Bana, bunları alıp hemen yoluna dön diye tembihlediler." "Hah-hah-hah!" diye kahkaha atıp gülmüş yaşlı kadın. "Önce benim başıma iyice bakıver!" "Baş üstüne" demiş kız ve yalmağızı kırk kavağın arasına götürmüş. Kadın, başını kızın dizine koyup yatmış. Kız onun başına bakıp, bitlerini bulup öldürüyormuş. Bir bit öldürdükçe kadının saçının bir telini bir kavağa sıkıca bağlıyormuş. Böylece kırk biti öldürmüş ve kadının saçlarını kırk kavağa sıkıca bağlamış. Sonra avludan yoğurt, tarak, ayna, ak ve kara ip alıp kaçmış. Onun kaçtığını gören yalmağız öfkeyle arkasından koşmak istemiş. Yolun açık olsun! Yaşlı kadın eleminden saçlarını yolmaya başlamış. Saçlarını kavaklardan çözerken bir taraftan da bağırıyormuş: "Hey kapıcık, onu yakala! Hey duvarlar yolunu kapayınız! Hey havuzcuk, onu suya gömünüz!.." Fakat kız kapıya yaklaşınca kapı kendi kendine iyice açılıvermiş. Duvarın üzerinden atlayıp geçmek üzereyken duvar kendiliğinden ikiye bölünüp yol vermiş. Havuzdan yüzerek geçmeyi düşünen kız suyun yanına varınca, su kendi kendine yol vermiş. Kız rahatça geçip gidiyormuş.

Kız koşarak yola çıkmış. Yiğit, hızlı koşan at ile orada kızı bekliyormuş. Yiğit, kızı görür görmez hemen ata bindirmiş ve "Heyt" deyip atını uçuruvermiş. At, tavşan gibi hızlı uçup gidiyormuş. Yalmağız ise saçlarını yolarak onun arkasından ok gibi takip ediyormuş. "Hey benim kula atım, onu takip edip yetiş! Hey benim vefalı itim, onları param parça et!" diye bağırıyormuş yaşlı kadın yolda ilerlerken. At yoncadan başını kaldırmıyor, it ise kemik kemirmekten vazgeçmiyormuş. Kısacası her ikisi de yerlerinden kımıldamıyorlarmış. Bunu gören yalmağız, eteklerini kanat yapıp silkinerek, tavşan gibi uçan atın arkasından kovalıyormuş. Onun rüzgarı dünyayı sarıyormuş. Kovalaya kovalaya atın kuyruğundan yakalayacak gibi olmuş. Felakete yakalanmak üzere olduklarını sezen Yılan Ağa dönüp arkasına bakmış ve yoğurdu sertçe yağan yağmur gibi döküvermiş. Arada büyük buz tarlası oluşuvermiş. Bu tarla dik kayalar ile yalmağızın yolunu kesmiş.

Yalmağız bin meşakkat ile buzul kayaları aşıp geçmiş ve yine Yılan Ağa'ya yetişmiş. Yalmağız, yakalamak için elini uzattığında Yılan Ağa tedbiri elden bırakmamış ve tarağı yere atmış. Arada kocaman ağaçlar büyümüş ve büyük orman peyda olmuş. Kadın, ormanın öbür tarafında kalmış. Bin meşakkate yakalanan kadın ormanı da

geçmiş. Sonra yine kovalamaya başlamış. Tam yetişeceği sırada bu sefer kız aynayı yere atmış. Arada büyük ırmak peyda olmuş. Irmağın öbür tarafında kalan kadın bağırmış: "Irmağı nasıl geçtiniz, yavrularım!" "Bizler kaftanımızın eteklerini çıkardık ve onlara taş doldurup yüzerek geçtik..." "Yaşlı kadın bu söze aldanmış ve eteklerini çıkarıp onlara taş doldurmuş. Sonra suya atılmış, su derhal onu kollarına almış. Yaşlı kadın suyun altına dalıp gitmiş.

Birden bütün sihir çözülmüş. Yılan Ağa'nın öfkeli annesi mülayim bir kadına dönüşüvermiş. Yılan Ağa, evvelkinden de güzel yiğit olmuş.

Onlar, küçük kızın babasının yanına gelmişler; büyük bir düğün yapmışlar, murat ve maksatlarına ermişler.

Kameray[12]

Bir varmış, bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş. Padişahın bir oğlu varmış ve o hiç kimseye gün göstermiyormuş. Laf anlamaz, işgüzar, zalim olarak büyüyormuş.

Çocuk on iki yaşına girdiğinde öyle yaramaz, gönül kırıcı, başıboş olmuş ki, onun elinden insanlar kendilerini atacak yer bulamıyorlarmış. Çocuktan usanmışlar, sabırları kalmamış ve en sonunda padişaha arz etmeye çıkmışlar: "Şehirde ya senin oğlun kalsın ya da biz. Ölecek kadar olduk onun merhametsizliğinden" demişler adamlar. Padişah korkmuş, ne yapacağını bilemiyormuş. Bütün vezirlerini toplayıp danışmış. "Ne yapmak gerek, yol gösteriniz!" Kuruldan sonra padişah: "Tamam, iyisi mi, oğlumu bir mollaya verip okutayım. Onu alim olarak yetiştirsin!" demiş. Şehzadeyi alıp muallimin yanına getirmişler. Muallim, şehzadeyi almış. Bakmış ki şehzadenin okumaya pek eğilimi yok. "Bütün kurallara riayet edip okutacak olsam, onu iyice dövmeden, vurmadan, kulaklarını çekmeden okutamam. Sopa atsam, vursam, kulağından çeksem başımı belaya sokarım. Padişaha söylerse beni öldürür" diye düşünüyormuş muallim. Düşünmüş, düşünmüş ve dört tane aşık bulup şehzadeye aşık oynamayı öğretmiş.

Şehzade, hocanın evinde üç yıl yaşamış. Gece gündüz aşık oynayıp bu işin ustası

[12] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s.130-161

olmuş. Dördüncü yıla girerken padişah, oğlunu alıp gelmesi için adam göndermiş. Kendisi ise alim ve müderrisleri toplayıp: "Hoca, oğluma hangi ilimleri öğretmiş, öğreniveriniz!" diye buyurmuş. Şehzadeyi alıp saraya getirmişler. O zaman alimler ona sormuşlar. "Hürmetli şehzade, hangi kitapları okudunuz, hangi ilimleri öğrendiniz?" Şehzade elini cebine atmış, dört tane aşık çıkarıp "Rast gele" diyerek bırakmış: "İşte benim öğrendiğim hüner" demiş. Padişah öfkelenmiş, sinir ve eleminden hocanın öldürülmesini emretmiş. Şehre tellal çıkarmış. Tellallar pazar yerlerini gezip bağırarak duyuru yapıyorlarmış: "Kırk gün mühlet, bu mühlet içinde hazret-i padişahımızın çocuklarının okur yazar olmaları gerek! Ulu devlet penahımızın istekleri bu. Bu istek zamanında yerine getirilmezse halk kılıçtan geçirilecek. Sağ kalmak istiyorsanız gereğini yapın!"

Şehirde yoksul bir adam yaşıyormuş. Onun biricik güzel kızı varmış. Yoksul adam ağlayarak sokaktan eve döndüğünde kız el işi yapıyormuş. "Babacığım niçin ağlıyorsunuz?" diye sormuş o yüreği yanarak. "Bir şey mi oldu?" "Can kızım, başımıza bela dağı yıkıldı. Eğer kırk gün içinde şehzade okuma ve yazmayı öğrenmezse hepimizin başı gidecek. Padişah böyle haber saldırdı..." "Göz yaşı dökmeye değmez... Şehzadeyi alıp geliniz. Onu ben okutacağım, en kısa zamanda molla yapacağım." Padişaha bu istekle giden hiç olmamış. Yoksul adam saraya varmış ve padişaha: "Ulu hazretleri, izin veriniz, kızım, şehzadeyi okutmak istiyor. İlimleri ve hesap yapmayı da öğretmek istiyor" demiş. "Çok iyi" demiş padişah memnuniyetle ve oğlunu yoksul adamın kulübesine göndermiş.

Kız, padişahın yeri döven, yukarı zıplayan şımarık oğluna bakmış ve düşünmeye başlamış: "Bütün çocuklar okutuluncaya dek bunu da ebcer, hevves, ıtkı, ızğı deyip okutmaya başlasam, bu geri zekalı çocuk on yılda da okumaya çıkmaz. Ben ise bunu bir ayda, kitapları mollalar gibi hızlı okur; yazıyı kâtipler gibi hızlı yazar hale getirmeliyim." Kız, şehzadeyi okutma işine başlamış. Bir harfi söylüyormuş, sonra yazarak gösteriyormuş ve şehzadenin cevabını bekliyormuş. Şehzade ise harfe bakarak kahkaha atıyormuş ve cebinden aşıkları çıkarıyormuş. Kız, sertçe azarlıyormuş. Şehzadenin yine şımarıklık yaptığını görüyormuş. Söz tesir etmiyormuş. Edepsizliğini önlemek için kız: "Senin cezan işte böyle olacak" demiş ve öğrencisinin yüzüne tokat atmış. Şehzadenin yüzünden alev çıkıyormuş. Ömründe tokadın ne olduğunu tatmayan çocuğun, şaşkınlık içinde ağzı açıkta kalmış. Şehzade, kız ile şakalaşmanın

olmayacağını anlamış. Kız ne derse "Tamam" demeye başlamış. Bir ayda okuma, yazma ve hesap yapmayı öğrenmiş. Geriye kalan günlerde başka ilimlerle tanışmış.

Padişah ikinci kez oğlunu saraya çağırmış. Bütün bilge kişileri toplamış ve: "Neler okuyup neler öğrenmiş oğlum, araştırınız" demiş padişah. Alimler şehzadeye kitap vermişler. O, kitabı açmış ve hızla okumuş, herkesi inandırmış. Padişah: "İyi, başka neler okumuş? Neler biliyor? Kafası çalışıyor mu? Öğreniniz" diye buyurmuş. Onu sınayan bütün alimler: "Evet, aklı yerinde, biliyor" diye cevap vermişler. Padişahın çok hoşuna gitmiş. Fakire baştan ayağa elbise ve kıymetli, pahalı hediyeler vermiş.

Günler geçmiş. Şehzade yatak odasına girmiş ve göğsünü toprağa dayayıp kırk gün kırk gece yemek yemeden, su içmeden yatmış. Bunu gören babası üzülmüş, şehir ve köylere haber salmış: "Duyduk duymadık demeyiniz! Kim ki oğlumu konuşturursa tepesinden aşağı altın serpeceğim" demiş padişah. Şehirde dudakları buruşmuş, yüzü kırışmış, ağzında bir tane bile dişi olmayan yaşlı kadın yaşıyormuş. Tellalın sesini duyunca "Gidip şehzade ile bir konuşup geleyim, keşke konuşsa..." deyip yola çıkmış. Saraya gidip şehzadeyi görmüş ve kulağına fısıldamış: "Ey can oğlum, baban padişah, sen şehzadesin. Yediğin önünde, yemediğin arkanda, daha ne lazım sana?! Niçin göğsünü toprağa dayamış yatıyorsun? Ölümü mü özledin?! Ölmeye acele etme, yavrum!" Şehzade bakmış ki tepesinde yaşlı bir kadın oturuyor. "Derdini söyle, baban benim üzerimden altın saçsın. Şu ihtiyarlığımda bir iki gün yemek yiyip doyayım!" Bu sırada şehzade: "Bana okuma yazma öğreten bilge hanımsız duramıyorum. Onunla evlenirsem at gibi iyileşirim. Eğer ona kavuşamazsam ta ölünceye dek yaşamımı, böyle göğsümü toprağa vererek geçireceğim" demiş. Bunu duyan padişah, ulema, müderris ve bilim adamlarına: "Kitapları karıştırıp bakınız, yoksulun kızını şehzadeye almamız mümkün müdür?" demiş. Müderris ve bilim adamları hep bir ağızdan: "Hayır, oğlunuzu bilge kızla evlendiremezsiniz, kitaplarda böyle bir şey yok" diye cevap vermişler. Ret cevabını alan padişah "Cellat!" diye bağırmış. Yedi cellat hemen padişahın huzuruna dikilivermişler. Elleri göğüslerinde, hep bir ağızdan: "Kimin ölümü geldi? Kılıcımız keskin... Göz açıp kapayıncaya kadar suçlunun kanını yere döküp, canını bedeninden ayırırız..." demişler. Bütün ulema ve müderrislerin kollarını bağlamışlar ve öldürmek için şehrin kenarına götürmüşler. Yolda giderlerken gözü açık bir molla onları görmüş ve acıyarak: "Bunları ölümden kurtarmak gerek. Ne yapsam ki?." diye düşünmüş ve padişahın ayaklarına kapanıp: "Padişahım! Ben bir sure biliyorum. Çok uzun sure..."

Böyle demiş ve Arapça bir sure okumaya başlamış. "İşte bu ayete göre bilge kızı şehzadeye almak mümkündür." Padişah sevinmiş. Bundan sonra gece gündüz karney çalınmış, herkesi düğüne çağırmışlar. Düğün dernek ile şehzade alim kızla evlenmiş.

Bilge kızın ismi Kamernisa'ymış. Kamernisa sarayda yaşamaya başlamış. Fakat onun günleri geceden beter, geceleri azap ile geçiyormuş. Şehzade her gün sabahleyin ava gider, gitmeden önce Kamernisa'yı derin kuyuya kapatırmış. Kırk gün böyle geçmiş. Artık tahammül edemeyen genç gelin, kırk birinci gün şehzadeye yalvarmaya başlamış: "Ey şehzade, izin verin; gidip babamla annemi görüp geleyim. Dönüp onları görmemiş olmak istemem. "Tamam, git. Fakat gör ve hemen geri dön. Akşama dönmezsen canından ümidini kes!"

Kamernisa sevinmiş ve babasının evine gitmek için yola çıkmış. Annesi, kızı görünce şaşırıp kalmış: "Sana ne oldu kızım? Yüzün saman gibi sararmış, çöp gibi zayıflamışsın. Allah'ın işine bak, canın boğazına gelmiş..." "Bana hiçbir şey yaptığı yok anneciğim! Önce nasıl idiysem öyleyim" diye annesini avutmuş kız. "Hayır, yalan söyleme, doğrusunu söyle! Saklama!" demiş anne çaresiz olarak için için yanıp. "Söylemezsen ecelinden önce benim ölümüm daha iyi olur. Kader öyle günü göstermesin" deyip eline bıçak almış anne. Kız korkmuş: "Vay anneciğim, doğrusunu söylesem şehzade beni işkenceyle öldürüverir. O beni bir parça ekmeğe muhtaç eder, bir yudum su içirmez. Her gün bodruma hapseder." Kızının durumunu gören annesinin yüreği eziliyormuş. "Üzülme can kızım" demiş ve kızını yıkamış, saçlarını tarayıp örmüş, sofra kurup en güzel yiyeceklerden koymuş. "Anneciğim, söyleyin ne yapayım? Sözünüzden çıkmayacağım, yol gösterin" demiş kız. Annesi güzel, küçük çini kutuyu alıp getirmiş ve içinden, güzel Akbilek perinin resmini çıkarıp, onun hikâyesini anlatmaya başlamış.

Akşam olunca şehzade saraya dönmüş, odasında güzel peri kızının resmini görmüş. Ona uzun bir süre gözlerini dikmiş ve hanımına sormuş: "Hanım, bu kim? İnsan yavrusu mu peri yavrusu mu? Görür görmez âşık oldum. Kamerhan, söyle kız nerede duruyor?" "Bizden altı aylık uzakta İrem memleketi var. Oranın padişahı peri ile evli. Onların Akbilek peri adında güzel kızları var. Kız şimdi on beş yaşında. O, yüzüne yetmiş kat şahî örtü kapatarak yürür. O örtülerden sadece bir tanesini kaldırsalar yok mu, geceleyin otuz iki hünerli zanaatçı mum yakmadan çalışabilir. Peri, hiç kimseyle bir

kelime dahi konuşmaz. Kim ki onu üç defa konuşturursa, o kişiyle evlenecek. Şartı bu. Konuşturamazsa başı gidecek..."

Şehzade, kırk yiğidini yanına almış, kırk katıra altın yükleyip: "Güzel İrem, neredesin?" diyerek yola düşmüş. Kervan yol almış, az gitmiş uz gitmiş, bozkırlardan, çöllerden, göllerden, ırmaklardan, vadilerden geçmiş. Durak yerlerini, köyleri, şehirleri gezmiş. Aradan birçok aylar birbirini kovalayıp geçmiş. Nihayet, şehzade yüksek bir dağ görmüş, onun tepesine çıkmış. Dört tarafa göz atmış ve bir bağ görmüş. Bağın nakışlı kapıları arkasında türlü türlü güller açmış, bülbüller hiç durmadan ötüyorlarmış. Harikulade su fıskiyeleri renkten renge girip su fışkırtıyorlarmış. Yanıp duran kırmızı alev gibi laleler, başlarını sallayarak gönülleri okşuyorlarmış. Bağ ortasında altın sedir, üzerinde atlas minderler döşeliymiş. Sedirin önünde ise gümüş havuz olup; su ile değil, ağzına kadar süt ile doluymuş.

Şehzade sevinerek bağa girmiş. Başından çelik başlığını çıkarmış ve hizmetçilere bağırmış: "Attan ininiz, burada dinleneceğiz!.." Böyle deyince uçarak üç güvercin gelmiş, onun yanına konmuşlar. Güvercinler ötüşmüşler ve bir yuvarlanıp üçü üç periye dönüşmüşler. Periler bir yaprak kağıda yazı yazmışlar ve satranç oynamaya başlamışlar. Perilerden biri hile yaparak yanlış oynuyormuş. İki peri ise derhal sezip şöyle demişler: "Yalancılık insanlar arasında olur, periler ise süt gibi temiz olurlar..." Bu sözü işiten şehzade şaşırmış. "Hayır, yalan, sadece periler yalancı olur." "Bizlerle satranç oyna gör, öğrenirsin..." "Tamam, oynuyorum" demiş yiğit. Şehzade, şu bu deyinceye kadar var yok parasını, yiğitlerini, at ve katırlarını kaybetmiş. Su gibi düz, susam gibi kupkuru kalmış. Bu sırada bir peri yerinden kalkmış: "Ey insanoğlu, burası senin yerin değil, git" deyip şehzadenin arkasına bir tekme atmış ki, şehzade savrulmuş; bir ayakkabısı kapının öte tarafına düşmüş. Şehzade ne yapacağını bilememiş ve donup kalmış. "Bu durumda ellerim bomboş halde babamın yanına varmaktansa, Akbilek perinin elinde ölmek daha iyidir" demiş yiğit ve kızı izlemeye başlamış. Çok yol yürümüş. Dinlenme yerlerinden, çöllerden geçmiş, sonunda bir şehre varmış. Şehrin gökyüzüne doğru uzanan yedi minaresi varmış. "Bu medreseleri kim kurmuş?" diye sormuş şehzade bir çobana. "Bunlar medrese değil dostum. Bizim hakimimiz çok zalim bir padişah. Onun bir kızı var. O, halka: "Kim ki beni üç defa konuşturursa onunla evleneceğim" diye haber saldı. Binlerce kişi ona kavuşmak istedi. Fakat hiç kimse onu konuşturabilmiş değil. Konuşturamayanların başlarından işte bu minareler yapıldı."

Şehzade şehre girmiş ve doğruca melikenin sarayına gitmiş. Hizmetçiler genç yiğidi sepete koyup Akbilek perinin huzuruna çıkarmışlar. Melike, Kamernisa'nın tarifinden yüz kat daha güzelmiş. Onu görür görmez şehzadenin dili tutulmuş. Peri işaret ederek: "Yiğit ne istiyor?" diye sormuş. Biraz kendine gelen şehzade: "Seninle aşık oynamak istiyorum" demiş. Güzel kız dört tane altın aşık almış, kumarbazlar gibi göğsüne vurup aşık atmış. Hepsi dik gelmiş. Yiğit yenilmiş. Ödeyeyim dese yanında kuruşu da yokmuş. Melike onun ölümünü hükmetmiş. Vezir genç yiğide acımış: "Oğlum" demiş o. "Daha çok gençsin. Senin öldürülmene gözüm kıymıyor. Evimde atölyem var. Orada ihtiyar bir köle çalışıyordu. Bu gün biçare köle öldü. Ben onun başını getirip minareye vereceğim fakat sen onun yerine çalışacaksın. Ne diyorsun?" "Ne derseniz razıyım" demiş şehzade ve atölyeye gitmiş.

Şehzade üç yıl sabahtan akşama dek atölyede çalışmış. Bir gün dutar çalarak ocağın başında çorba kaynatıp otururken, sokaktan geçen atların sesini duymuş. Koşup çıkınca, kırk tüccarın geçip gittiklerini görmüş. "Ne tarafa gidiyorsunuz tüccar ağabeyler? Hangi memlekete gidiyorsunuz?" diye sormuş şehzade. "Acem memleketine gidiyoruz." "Bir mektup versem de Acem yurdunun padişahına verseniz!" "Peki olur" diye cevap vermiş kervanbaşı. Yiğit, kâğıt ve kalem alıp yazmaya başlamış: "Muhterem babacığım! Bahtsız oğlunuzun kaygılı selamını kabul kılınız. Akbilek perinin aşkına İrem yurduna geldim, köle olup kaldım. Üç yıldan beri atölyede çalışıyorum. Hepsine Kamernisa sebep oldu. Onu yakalayıp derisini yüzmezseniz razı değilim. Mühür basıp imza attım..." Şehzade, mektuba mührünü basıp kervanbaşına vermiş.

Acem şehrinde kızının bilgelik ve aklı ile, yoksul baba devlet işlerine katılmış, padişahın veziri olmuş. Bir gün vezir sokağa çıkmış, uzun seferden dönen kervanı görmüş. Onun komşusu olan kervanbaşı, evinin önünde durup malları indirmeye başlamış. "Esselamü aleyküm, kolay gelsin" demiş baba. "Padişaha ne hediye alıp getirdiniz?" "Uzak İrem yurdundan mektup getirdim" demiş kervanbaşı. Vezir, mektubu alıp evine girmiş. Kızı elişi yapıp oturuyormuş. "Baba, elinizdeki ne?" diye sormuş o. "İrem'den gelen mektup... Kamernisa'nın kalbi çarpmaya başlamış: "Şehzadeden olmalı!" diye düşünmüş. Yerinden fırlayıp kalkmış, babasının elinden mektubu çekip almış ve içeri girmiş. Kamernisa, mektubu okuyup iç çekmiş ve sonra küçük parçalara bölüp su arkına atmış. Yerine şöyle mektup yazmış: "Candan aziz, şekerden tatlı babacığım, yüce padişahım. Bu mektubu kendi soyundan olan, gözünün

karası, bahtın ve sevincin olan oğlundan diye bilesin. Ben İrem Bağı'na gelip Akbilek peri ile evlendim. Şimdi ben yedi iklim ve yedi denizin yüce padişahıyım. Devler de, periler de, insanlar da dahil hiç kimse benden kaçıp kurtulamaz. Bu mektubu alır almaz hanımımı ve kardeşlerini yedi sülalesine dek dünya malına göm. Ben üç ay sonra yedi yüz bin asker ile geleceğim. Söylediğimi yapmazsan canından ümidini kes! deyip mühür basıp imza attım..."

Kamernisa, mektubu kağıda sarıp babasına vermiş. Vezir onu götürüp padişaha vermiş. Padişah dört yüz askeri önünde mektubu okuyuvermiş. Mektupta ne yazılıysa hepsi yerine getirilmiş. Yaşlı adam sevinerek kızının yanına gelmiş. "Zenginliğiniz mübarek olsun" deyip tebrik etmiş kız babasını. "Şimdi bana izin veriniz. Kırk gün kırk gece evde oturacağım. Yanıma hiçbir insan girmesin yoksa ölür kalırım." Kız böyle deyip içeri girmiş ve kapıyı kapatmış. "Kendin bilirsin akıllı kızım" demiş yaşlı adam. Kamernisa gece evden çıkmış, tavladan en iyi atı alıp eyerlemiş, eyer kayışını sıkıca bağlamış, başına kunduz kalpak, sırtına keçi derisinden yelek giymiş, bel bağına İsfahan kılıcı takmış, gece yarısı yiğit gibi giyinip ata binmiş ve kamçılamış. At, kulaklarını kamış gibi dikerek uçuvermiş.

Hızlı at çok yol almış. Tan atmış. Ok gibi hızlı giden at nihayet, şehzadenin satranç oyununda varını yoğunu perilere kaptırdığı bağa ulaşmış. Kamernisa attan inmiş, gidip altın sedire oturmuş. Bir fincan çayı henüz içmeden gökyüzünden üç güvercin uçarak gelmiş ve bir yuvarlanarak üç periye dönüşmüşler. Periler hemen satranç oynamaya başlamışlar. Bir ara perilerden biri hile yapmış, diğeri bunu sezmiş. O: "Düzenbazlık insanlar arasında olur..." demiş. Erkek gibi giyinen kızın ağırına gitmiş bu. "Düzenbazlık perilerde olur" demiş o. "Bizimle satranç oynayıp gör, gerçeği öğrenirsin" demişler periler. "Tamam" demiş Kamernisa. Şu bu deyinceye kadar kız her üç periyi de yenmiş. Sonra aniden İsfahan kılıcını kınından çekmiş ve perilerin başının üzerinde kaldırmış. "Ne günahımız var? Bizi niçin öldürmek istiyorsun? Eğer peri kanı gerek ise istediğin kadar buluruz. Fakat, lütfen canımızı sağ bırak. Bizler İrem Bağı padişahının kızının hizmetçileriyiz. Kılıcını indirip bizi öldürürsen, Akbilek peri, bir tanesini dahi bırakmaksızın bütün akrabalarımızı mahveder. Söyle ne istiyorsan, Kafdağı'nda olsa da isteğini yerine getirelim..." Periler, kızın önünde el bağlayıp duruyorlarmış. Yaşlı, yoksul adamın bilge kızı bunu görünce için için sevinmiş. "Bana Akbilek periyi verirseniz sizi öldürmeyeceğim." "Akbilek peri çık sinirli, acımasız"

diye cevap vermiş periler. On beş yaşına girdiği halde, bir adamın bile onun bir ağız konuştuğunu duyduğu yok. Sen bizim söylediğimizi yaparsan Akbilek peri ile evlenmen mümkün. "Akbilek perinin yatak odasında üç tane kerevet var. Biri zümrütten, biri cevherden, biri elmastan. Sen Akbilek perinin oturduğu kerevete gidip otur" deyip devam etmiş perilerin büyüğü: "Orada bizim sözlerimize gönülden kulak ver. Biz üçümüz üç kerevetin altına saklanıp sana söz öğreteceğiz." Böyle diyen üç peri, bir yuvarlanıp üç güvercine dönüşmüş ve uçup gitmişler.

Yiğit kılığındaki Kamernisa şehre varıp biraz dinlendikten sonra Akbilek perinin köşküne gelmiş. Güzel peri, yüzünü yetmiş kat bez örtü ile kapatmış oturuyormuş. Kırk tane ay yüzlü, kara gözlü hizmetçi, perinin emrine hazırlarmış. Akbilek perinin yanına giren kız, ona şöyle seslenmiş. "Ey acımasız peri! İnsanların kanı ne zamana kadar toprağı lale gibi kırmızıya boyayacak? Ne zamana kadar Akbilek namın ile, melikelik şöhretin ile mağrurlanacaksın? Ben buraya senin başını alıp, eyerimden asıp gitmek için geldim. Ama senin güzelliğine acıyorum. Şimdi ben seni canlı götüreceğim. Sen askerlerime çay yaparsın. Hadi, yanıma gel ey peri!" demiş yiğit kılığındaki kız ve kahkaha atarak gülmüş. Bunları işiten Akbilek peri çok öfkelenmiş ve vezirine işaret etmiş. "Ey ahmak, ne diye çene çalıyorsun?" diye bağırmış vezir. "Çok ileri gitme. Bir ima ile başının gidebileceğini düşün!" Bunu işiten kız gülmüş ve: "En azından bir tane aşığım olsaydı seni yenerdim" demiş. Peri, gözlerini iri iri açmış, altın aşıkları alıp Kamernisa'ya vermiş. Akbilek peri gözlerini açıp kapayıncaya dek kız aşık atmış. Melikenin yetmiş hazinesinin hepsini ve perinin kendisini kazanmış. Çok sinirlenen peri saçlarını yolmuş, incinmiş ve zümrüt kerevete oturmuş. Yiğit kılığındaki kız da derhal perilerin söylediğini yapmış, melikenin yanına oturmuş ve zümrüt kerevete doğru konuşuvermeye başlamış: "Altı aylık yol tepip çok yoruldum. Uzak diyardan gelen misafiri memnun et. Yüreğindeki kötülükleri bırak." Bu sırada üç peri çıkıp gelmiş, Kamernisa'nın ayakları arasına konmuşlar ve bir yuvarlanıp üç periye dönüşmüşler, üç kerevetin altına girmişler. Akbilek peri bunu fark etmemiş. Çünkü onun annesi peri, babası insanoğluymuş!" Birden zümrüt kerevet kımıldamış ve konuşmaya başlamış: "Size baht versin, bize hayat. Hoş geldiniz ey bahadır yiğit, tatlı dilli misafir. Ne söyleyeyim? Gördüğümü mü, bildiğimi mi yoksa duyduğumu mu?" "Senin aslın taş, onun için dağın bağrında nelerin gizli olduğunu, tuzlu denizlerin altında nelerin yattığını bilirsin, konuş" demiş yiğit kılığındaki kız. "Ben konuşayım, sen dinle, Akbilek peri

sessizce dursunlar. Kulak sal" deyip konuşmaya başlamış insanlar gibi ses çıkararak zümrüt kerevet. "Eski zamanlarda bir marangoz varmış. Marangoz her gün iki tenge kazanıyormuş. O, dünyayı gezmek için paralarını biriktiriyormuş. Bir gün yola çıkmış, ona kuyumcu arkadaşı rastlamış. O: "Ben de geleyim" demiş. Marangoz kabul etmiş. Kuyumcu eve gelirken terzi arkadaşına rastlamış. "Ben de geleyim" demiş terzi. Kuyumcu razı olmuş. Her üçü yola çıkmışlar. Akşam olmuş. Gökyüzünde yıldızlar parlıyormuş. "Hepimiz birlikte uyursak bizleri kurtlar yer. Birimiz nöbet tutalım" demişler. İki kişi yatıp uyumuş. Marangoz nöbet tutuyormuş. Bir ara onun da uykusu gelmiş. O sırada eline keserini alıp ağaçtan kukla yapmış ve yanan ateşin önüne koyup uykuya dalmış. Gece kuyumcu uyanıp ağaç kuklayı görmüş. "Bunu marangoz arkadaşım yapmış" demiş o. "Ben de bir hünerimi göstereyim..." Kuyumcu bir tengeyi alevde eritmiş ve kuklaya kaş, göz, tırnak yapıp ateşin önüne koymuş. Kendisi de derin uykuya dalmış. Bir ara terzi uyanmış, kuklayı görüp düşünmüş: "Bunu arkadaşlarım yapmışlar. Şimdi ben de hünerimi göstermeliyim." O mavi kumaş çıkarıp güzel bir kaftan dikmiş, kuklaya giydirmiş. Sonra onu ateşin önüne dikivermiş ve kendisi de uykuya dalmış. Kukla bir ürpermiş ve bedenine can gelmiş. O: "Kalkın, tan attı, yola çıkalım!" demiş. Yolcular başlarını kaldırıp bakmışlar ki güzel bir kız gülüp duruyor. Onun eline Akbilek peri bile su dökemezmiş. Eğer sen akıllıysan söyle" demiş zümrüt kerevet. "Bu kukla kimin? Marangozun mu, kuyumcunun mu yoksa terzinin mi?" "Terzi elbise dikip vermeseydi insan olur muydu?!" demiş yiğit kılığındaki kız. Akbilek peri sinirlerine hakim olamayıp öfkeyle: "Geri zekalı! Giysisiz otursam da periyim, giysi giyip otursam da periyim!" "Akbilek peri konuştular!" diye sesler yükselmiş ve davul çalınmaya başlamış. Melikenin babası sevincinden bir hazinesinin kapılarını açıp bütün altınları dağıtmış.

Bundan sonra Kamernisa elmas kerevete gidip oturmuş. "Ey elmas kerevet, şimdi sen söyle. Gönlüm İrem Bağı'ndaki gibi neşeyle dolsun" demiş kız. Böyle der demez elmas kerevet dile gelmiş: "Size bahtınız yar olsun, bize de uzun ömür. Ne söyleyeyim aziz misafir! Gördüğümü mü, bildiğimi mi yoksa duyduğumu mu?" "Sen değerli taştan yapılmışsın, dağların bağrında nelerin gizli olduğunu, tuzlu denizlerin altında nasıl değerli şeylerin yattığını bilirsin, konuş" diye cevap vermiş yiğit kılığındaki kız. "Öyleyse ben konuşayım sen dinle, Akbilek peri de sessizce kalsınlar... Kulak sal" deyip hikâyesine başlamış elmas kerevet: "Bir zamanlar karnı büyük zengin bir adam

yaşıyormuş. Adam zengin olsa da üstü başı çamur içindeymiş. Adamın üç oğlu varmış. Bir gün büyük oğlu: "Baba, bana yüz altın verin, ben size en büyük, en semiz koyunlardan alıp geleceğim" demiş. Büyük oğul yüz altını alıp sokağa çıkmış. On tane çocuk köpkeri oynuyorlarmış. Oğlak yerine delik deşik post için dalaşıyorlarmış. "Postu satmıyor musunuz?" demiş zengin çocuğu. "Yüz altın verirsen satarız" diye cevap vermiş bir çocuk. "Yüz altın bir yana, bunun ne marifeti var?" "Bu post sıradan postlardan değil. Ona binip gör, öğrenirsin. Güneşin doğduğu yerdeyken binsen, gözünü açıncaya kadar güneşin battığı yere varırsın..." Zengin çocuğu yüz altını vererek yırtık postu alıp evine götürmüş. Zengin adam, malı evirmiş çevirmiş, incelemiş. Yirmi bir yerinde yırtık olduğunu görmüş ve oğlunu iyice azarlamış.

Bu sırada ortanca oğul babasına: "Canım baba, bana da yüz altın verin. Ben Özgen'e gidip pirinç alıp geleyim. Pirinç ucuzmuş" demiş. Ortanca oğul yüz altını alıp Özgen'e doğru yola çıkmış. Yolda, bir çocuğun leğene oturmuş dağdan aşağı kaydığını görmüş. "Güzel şeye benziyor" diye düşünmüş zengin çocuğu. "Ot yemiyor, ekmek, yemek istemiyor fakat şaşılacak kadar hızlı kayıyor... Ey çocuk, leğenin kaç para eder?" "Yüz altın." Zengin çocuğu yüz altını verip leğeni satın almış ve evine gelmiş. Babası delik deşik leğeni görünce, öfkesinden iğne yutmuş gibi sıçrayıp ortanca oğlunu iyice fırçalamış.

Bundan sonra küçük oğul yalvarmaya başlamış: "Canım baba, bana da yüz altın verin. Ben pazara gidip dükkân açacağım." Zengin adam küçük oğluna da yüz altın vermiş. Oğlan sokakta giderken çocukların bir parça ayna kırığıyla oynadıklarını görmüş. "Ey kardeş, bana bak" demiş çocuklardan biri. Arkasındaki boyası silinmiş bir parça aynayı tutup, kendisi aynanın arkasında durmuş. Zengin çocuğu aynaya bakıp hayran kalmış. Aynanın içinde bir çocuk görünüyormuş. "Aynan kaç para?" diye sormuş o. "Yüz altın" demiş çocuk. "Yüz altın bir tarafa, herhangi bir marifeti var mı?" "Bu aynayı cihan. Hangi şehri görmek istersen orayı görürsün." Küçük oğul yüz altını verip babasının yanına dönmüş. "Oğlum, paralarım kolaylıkla kazanılmıyor. Bir kuruşluk şeyi satın almışsın" demiş zengin adam oğlunu fırçalayıp. "Evlat olmayasınız, ölesiniz!" diye beddua etmiş annesi. "Ben niçin delik deşik eski postu satın aldım ki!?" diye üzülüyormuş büyük oğul. "Onu yamayıp kapının önüne serseler olur. Fakat ben ahmak, niçin altı yok leğeni aldım!?" diye iç çekiyormuş ortanca oğul. "Senin leğenini yamayıp onunla koyunlara yem verseler olur ya. Fakat yüz altına alınan sırı silinmiş

ayna parçası neye yarar" diye şikâyet ediyormuş küçük oğul. Böyle deyip dururken aynaya bakınca şaşırıp kalmış. O, gün batar elinin padişahının sarayını görmüş. Padişahın canından çok sevdiği kızı ölmüş imiş. Onu yıkayıp taramışlar ve altın tabuta koyuyorlarmış. Küçük oğul düşünmüş taşınmış, hiç vakit kaybetmeden ortanca ağabeyinin altı delik leğenini almış ve eski posta binmiş. Bir vakit gözünü açıp bakmış ki gün batar elinde bulunuyor. Küçük oğul saraya gelmiş ve altı yok leğen ile ölü olarak yatan melikenin üzerine altı defa soğuk su dökmüş, kız dirilmiş. Kız öyle güzelmiş ki, Akbilek peri onun yanında kirpi kadar bile olamazmış. Eğer akıllıysan" demiş elmas kerevet. "Söyle, güzel melike kimin olmalı? Altı yok leğenin sahibinin mi, yırtık postun sahibinin mi yoksa kırık ayna sahibinin mi?" Kız birdenbire: "Eğer küçük oğul aynada görmeseydi güzel kız dirilmezdi" demiş. Akbilek peri sinirlenip öfkeyle: "Geri zekalı! Bütün hikmet delik leğende" diye bağırmış. Padişah, Akbilek perinin sesini duyunca sevincinden ikinci hazinenin de kapılarını açmış ve insanlara altın dağıtmış.

Bundan sonra yiğit elbisesi giyinen kız üçüncü kerevete oturmuş. "Ey yakut kerevet, gönlümü aç, herhangi bir vakayı anlatıver." Yakut kerevet birden dile gelmiş: "Size bahtınız yar olsun, bize de uzun ömür. Sevgili yiğit ne anlatayım?! Gördüğümü mü, bildiğimi mi yoksa duyduğumu mu?" "Sen değerli taştan yapılmışsın, dağların bağrında nelerin gizli olduğunu, tuzlu denizlerin altında nasıl değerli taşların yattığını iyi bilirsin, konuşuver!" diye cevap vermiş ve susmuş yiğit kılığındaki kız.

"Ben konuşayım sen dinle, Akbilek peri de sessizce otursunlar... Kulak sal yiğit..." deyip insanlar gibi ses çıkararak konuşmaya başlamış yakut kerevet: "Eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş. Onun tahtının üzerinde asılı olan kafeste bir papağanı varmış. Şah, papağana her gün yemek vakti fıstık ve badem kırıp verirmiş. Buna karşılık papağan öyle ötermiş ki, yer gök titrermiş. Padişah ise tarifsiz derecede mutlu olurmuş. "Ben canlıyım, şahların şahı beni seviyor, değer veriyor, hatta eliyle fıstık, badem kırıp veriyor. Ben ölsem nasıl muamele yapar acaba?" diye düşünmüş papağan. Bir gün papağan mahsus ölü numarası yapıp, yatarak uzanıvermiş. Padişah, papağanın öldüğünü görünce: "Ey hizmetçi, ölü papağanı dama atıver!" diye buyurmuş. Hizmetçi, papağanı ayağından tutmuş, dama atarken papağan pır edip uçmuş ve kanatlarını çırparken: "Ey yüce padişah, ben ölmüş değilim ama bana yaptığın bu muamele çok ağırıma gitti..." "Ağırına giden ne?" diye sormuş padişah. "Ben canlıyken kendi elinle fıstık, badem verip bakardın. Ölü numarası yaptığımda dama atmak istedin.

Ağıra gitmez mi bu? Beni azat et, uçup Hint dağlarına gideyim. Orada benim akrabalarım yaşıyorlar. Kırk yıldan beri onları görmedim." Papağan böyle dedikten sonra gökyüzüne doğru uçmuş ve gözden kaybolup gitmiş. Papağan uçarak Hindistan dağlarına varmış, akraba ve kardeşleri arasında sekiz gün yaşamış, daha sonra dönüş hazırlıklarına başlamış. "Oğlum, padişahın huzuruna hediyesiz, selamsız, eli boş olarak dönersen iyi olmaz" demiş ihtiyar papağan. "İşte şunu götür!" O, papağana çok ilginç elma ağacının tohumunu vermiş. Papağan elma ağacının tohumunu dilinin altına koymuş ve on altı gün gece gündüz hiç durmadan uçmuş. Boğazı kuruyan papağan sonunda padişahın yanına gelmiş.

Papağan saraya gelip konmuş, tohumu padişahın eline koymuş ve kafese girmiş. Padişah tohumu bahçıvana vermiş. Bahçıvan, sabahleyin tohumu ekmiş, kuşluk vakti olduğunda büyüyüp ağaç olmuş ve meyvesi yetişmiş. Bahçıvan görünce hayran kalmış. Fidan cılızmış, her bir meyvesi bir pudluk taş kadarmış. Meyveler yedi çeşit renkteymişler. Ağacın altında ise korkunç bir yılan tıslayıp yatıyormuş. Bahçıvan yılanı öldürmüş ve olağanüstü ağaç hakkında bilgi vermek için padişahın huzuruna gitmiş. Bu sırada bir yılan yuvasından çıkmış, arkadaşının elmanın altında ölü olarak yattığını görmüş ve acısından ağacın meyvelerini zehirlemiş. Akşam bahçıvan gelmiş, dört tane elma koparmış ve götürüp padişaha vermiş. "Bu elmalar kimin bahçesinde yetişti?" diye sormuş hayranlık içinde padişah. "Bu elmalar papağanın alıp getirdiği tohumun meyvesi" diye cevap vermiş bahçıvan. "Bıçağını ver, kesip bir parça yiyelim, görelim" demiş padişah fakat vezir onun elini tutmuş. "Şefkatli padişah, çabuk yetişen elmayı önce başka birisi tadıp görsün" demiş. At bakıcıları, bir atı alıp getirmişler ve elmayı ona vermişler. At çabuk yetişen elmayı yer yemez hemen herkesin gözü önünde çırpınmaya başlamış ve simsiyah olmuş. Öfkesinden padişahın benzi atmış ve papağanın başını hemen kesip bırakmış. Eğer sen akıllı yiğit isen" deyip sormuş yakut kerevet. "Söyle, bu işte kim suçlu? Padişah mı, bahçıvan mı yoksa papağan mı?" Erkek kılığındaki Kamernisa cevap vermiş: "Eğer ben padişah olsaydım işe yaramaz papağanı paramparça eder bırakırdım. Ona bu kadar iyilik yapmalarına karşılık o, zehirlenmiş tohum alıp geliyor..." Akbilek peri yılan çevikliğiyle davranmış ve çok öfkelendiğinden saçının beş telini yolmuş. "Geri zekalı yiğit, bu kafa ile benimle evlenmeyi düşünüyor musun hala? Eğer o papağan benim olsaydı, onu altın tabutta izzet ü ikram ile gömerdim. Kefenini ise kadifeden diktirirdim." Bunu dedikten sonra Akbilek peri

parmağını ısırmış ve: "Vay halime, buraya binlerce genç genç yiğitler geldi, başları kesildi. Fakat hiç biri beni senin gibi konuşturamamıştı. Çare yok, düğün hazırlıklarını görüver" demiş. Padişah babası bu sevinçli haberi işitince emretmiş: "Üç yıl boyunca halktan vergi alınmasın. Büyük, küçük herkes kırk gün gülüp oynasın!"

Kamernisa düğünden sonra, sırrının öğrenileceğinden korkup kocasını aramaya başlamış. "Bütün işçileri toplayın!" diye rica etmiş padişahtan. Padişahın buyruğu ile binlerce insan büyük meydanda toplanmış. Irmağın kumunu saysan sayılırmış lakin meydanda toplanan işçilerin sayısı, hesabı yokmuş. Kamernisa işçileri gözden geçirmiş fakat şehzadeyi bulamamış. "Bir tane bile işçi gelmediyse benden iyilik bekleme!" demiş erkek kılığındaki kız, vezire. Ben bu çaresizleri karanlık evden aydınlık eve çıkaracağım. Vezir korkup: "Ben de işçimi alıp geleyim, yoksa başım belaya girecek" demiş. "Ey alem penah yiğit! İzin verin, ben kendim çıkıp tek tek araştırayım, herhangi bir işçi kaldı mı?" Böyle deyip çabucak evine koşmuş. Evinde şehzadeye: "Yürü, seni meydana götüreceğim. Senin gibilerin binlercesi orada toplandı" demiş. Şehzade çok kirli, giysileri yırtık pırtıkmış. "Bu vaziyette meydana gideceğime ölürüm daha iyi" demiş o. Fakat gitmeye mecbur olmuş. Kamernisa meydanda yırtık pırtık elbiselere sarılı kirli şehzadeyi görünce tanımış ve ona acımış. "Yokluğu görmüşsün, keşke şimdi adam olsan" diye düşünmüş içinden. O: "Ey vezir, işte bu işçi kalsın. Diğerlerine birer tane at, güzel giyim kuşam ve para verip gönderin. Bu işçiyi ise hamama götür, yıkansın. At ver, binip gitsin. Bu tarafa tellallar ile müzisyenleri gönder..." demiş. Vezir, Kamernisa'nın söylediklerini fazlasıyla yerine getirmiş. Sırrını ise açmamış. Yiğit kılığındaki bu kız, hamam kemerinin altında bahtsız şehzadeye rastlamış, ona sormuş: "Beni tanıyor musun?" "Evet, siz bizim yeni hükümdarımız, İrem Bağı padişahının kan kardeşi, Akbilek perinin kocası oluyorsunuz. Hata yaparsam gözüm kör olsun!" "Ne yazık ki beni tanımadın. Babana, karını kamış gibi kesmesini emreden sen değil misin? Sen talihini aramak için yola çıkmıştın, belaya düştün. Ben sana İrem Bağı'nda bile bile yardım etmek için geldim. Akbilek peri benim oldu, lakin istersen onu sana vermem mümkün." İşçi, şehzade kızın ayaklarına kapanıp zar zar ağlamış. Ama Akbilek periye olan sevgisi ona huzur vermiyormuş. Yüreği ateş gibi yanıyormuş, gözlerinin yaşı dinmiyormuş. Kız yedi defa "Akbilek periyi vereyim mi?" diye sormuş. Nihayet sekizinci kez sorduğunda "Evet" demeye cüret edebilmiş. "Yırtık elbiselerini

çıkar... Benim elbiselerimi giy ve gölgelikli arabaya binip saraya git. Akbilek peri senin olsun!" demiş kız ve şehzadeye altın süslemeli elbiseleri giydirip kendisi kaybolmuş.

Şehzade, yiğidin elbiselerini giymiş, hiç kimsenin tanıyamayacağı kılığa girip hamamdan çıkmış. Ak sakallı ve kara sakallı hizmetçiler onu ellerinin üzerine kaldırıp, gölgelikli arabaya geçirmişler ve padişahın sarayına alıp gelmişler. Akbilek peri damadı görünce sevinmiş ve yiğidin alnından sıkça dökülen terleri ipek mendiliyle silmeye başlamış. İrem Bağı padişahı kendi akrabalarını, dost ve ahbaplarını toplayıp: "Gözümde fer kalmadı. Ben öldükten sonra yerime padişah olacak mirasçım yok. Kızım Akbilek perinin kocasını kendime oğul ediniyorum. Ondan akıllı, ondan genç ve güzel yiğit dünyada bulunmaz. Ona hakimliğim ile bütün zenginliğimi versem ne dersiniz?" demiş. Vezirler razı olduklarını bildirip yere eğilerek tazim kılmışlar. Bu sırada padişah, Akbilek perinin kocasını çağırıp getirtmiş ve herkesin gözü önünde padişahlık mührünü vermiş; onu, büyük İrem Bağı yurdunun hükümdarı yapmış.

Şehzade, günlerden bir gün güzel periye şöyle demiş: "Benim babam büyük Acem yurdunun padişahıdır. Onu özledim, aklım fikrim yurdumda. Annemin, babamın yurdunu görüp gelmezsem olmaz." Şehzade çabucak kırk katıra altın ve elmas yükletip, kırk bin asker ve Akbilek peri ile Acem memleketine doğru yola çıkmış. Kervandan ileriye doğru haberci göndermiş. "Üç gün sonra geleceğim. Eğer bana baş eğip karşılamazsanız şehrinin küllerini göğe savururum!" İhtiyar padişah mektubu alınca: "İrem, Turan, Cengeli, Mazenderan ve diğer yurtların hakimi olan oğlum geliyor" diye halka haber salmış. Üç günlük yolda şehzadeyi karşılamaya çıkan askerler saf saf sıraya girmişler. Şehzade ise çok kıymetli elbiseler içinde, belinde altın kemer, elmas tahtta gerilmiş oturuyormuş. Şehzadenin köşkünü çınar gibi sağlam, geniş omuzlu dört tane dev, omuzları üzerinde getiriyorlarmış. Şehzadenin karşısına Acem padişahı ve yakınları karşılamak için çıkmışlar. Onların arasında yoksul kızın yaşlı babası olan vezir de varmış. Şehzade onu görünce: "Ya, bu alçak sülalenin insanları halen yaşıyorlar mı? Benim isteğim yerine getirilmediği sürece şehre girmiyorum. Seksen arşınlık darağacı kurun, ona en önce yoksul vezirin kızını asın! Ben tüfek alıp, kocasına akıl öğreten kadının ağzına mermi sıkacağım. İnsanlar, kocasına kötülüğü reva görenin halinin nasıl olduğunu görsünler" demiş. Muhafızlar yoksul kızı evinde bulmuşlar ve kapıp havada getirmişler. Onu darağacının altına getirip ipi boynuna taktıkları sırada şehzadeye: "İrem Bağı, Turan, Cengeli, Mazenderan'ın yüce padişahı, kalbimin ve şehirlerimin

hükümdarı, ölümümden önce iki çift söz söylememe izin verin" demiş. İzin aldıktan sonra yüksek kürsüye çıkmış ve insanlara dönüp konuşmuş: "Bahtlı olur muyum deyip onunla evlendim, bahtlı olamadım. Çünkü o, insanlık faziletlerinin çoğundan mahrum idi. Bu ise bir çok meşakkatler ile tamamlanabilirdi. Bu niyetle onu sıkıntılara doğru gönderdim. Gurbetin azabını hayli tattı. Neredeyse insan oluverdi. Bunun için, giyer düşüncesiyle ona rengarenk takke diktim. Bunu şehzade alsın..." "Bu tarafa ver!" demiş şehzade. Kamernisa bohçanın düğümünü açmış ve oradan, şehzadenin işçi iken giydiği yırtık kalpağı çıkarmış. "Buyrun şehzade!" Şehzadenin yüzü kızarmış. "Size hediye etmek istediğim çakmanım da var" demiş Kamernisa ve şehzadenin köle iken giydiği kaftanını ona doğru atmış. "Yine cilalanmış çizme de var" deyip delik deşik meshleri uzatmış. "Şimdi bildiğini yap." "Aziz hatunum" demiş şehzade Kamernisa'ya. "Benim yanıma çık, başından geçenleri anlat." Kamernisa şehzadenin yanına gidip oturmuş, başından geçenleri anlatmış. Onu dinleyen Akbilek peri köşkünden inmiş ve başını Kamernisa'nın ayaklarına koyup tazim kılmış: "Kusurumu bağışlayınız canım arkadaşım. Bu kadar işi başaran kıza her ne kadar hürmet edilse azdır. Size ölünceye kadar hizmet edeceğim" diye ant içmiş peri.

Acem yurdunda kırk gün düğün dernek kurulmuş. Yaşlı padişah kendi mührünü oydurarak Kamernisa'nın ismini yazdırmış ve devletin idaresini yoksul kıza devretmiş. Halk çok sevinmiş.

Kence Batır[13]

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş. O, sakin bir hayat sürmeyi; halkın da tok ve müreffeh yaşamasını arzu ediyormuş. Padişah dünyadaki en güzel meyvelerden getirip ekmiş ve çok güzel bir bahçe yapmış. Bahçenin ortasına altın elma ağacı diktirmiş. Ağaç kısa bir zaman içinde meyve vermiş. Onun meyvesi hiçbir elma meyvesine benzemiyormuş. Bunu gören padişah çok sevinmiş. Fakat üçüncü yıl elmanın tam yetişeceği zaman, meyvesi günden güne azalmaya başlamış. Padişah, vezirlerini çağırıp bağdaki olayı anlatıvermiş. O günden itibaren bahçeye bekçi koymuş. Padişah her gün elmaları sayıyormuş. Her geçen gün bir tane,

[13] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 256-273; Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 20-29; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 5-13 (Anlatan: Enverhan Ahmedov; Derleyen: Mansur Afzalov; Yer: Çimkent)

iki tane eksik çıkıyormuş. Bir gece padişah, bir vezirini iki asker ile koruma olarak görevlendirmiş. Sabahleyin saydığında elmaların yine azaldığını görmüş. Diğer vezirlerini de bekçi olarak görevlendirmiş. Elmalar iyice azalıvermiş. Sonunda padişahın kendisi nöbet tutmuş. Uyuyup kalmış ve hiçbir şey anlamamış. Sabahleyin elmaları sayıp bakmış ki yine azalmışlar.

Padişahın üç tane oğlu varmış. İki tanesinin annesi zengin hanedandan, küçük oğlunun annesi ise yoksul bir adamın kızıymış. Bunun için mi nedir bilinmez, küçük oğlunu pek sevmezmiş. Küçük oğlu ise anlayışlı, akıllı ve neşeliymiş. Bahçedeki altın elmanın azalmasını küçük oğlundan zannediyormuş. Bir ara büyük oğlu gelmiş ve babasına: "Babacığım, üzgün görünüyorsunuz, ne oldu?" diye sormuş. Padişah, kendi şüphelerinden bahsetmemiş ve elma hırsızını hiç kimsenin yakalayamamasını, bundan üzgün olduğunu söylemiş. "Evet baba, bunun için mi üzgünsünüz? Bugün beni gönderin, hırsızı yakalayıp geleyim" demiş büyük oğul. Padişah, büyük oğluna izin vermiş. Büyük oğul eline büyük bir sopa alıp bahçedeki altın elmanın altına gitmiş, oturmuş. Gece yarısı her taraf çok karanlık ve sessizmiş. Padişahın büyük oğlu, hırsız benim burada olduğumu anlamasın düşüncesiyle uzun otların arasına girip saklanmış. Nihayet ay, sini gibi olup her tarafı aydınlatmaya başlamış. Etraf sessiz, hiçbir şey kımıldamıyormuş. Şehzadeyi uyku basmış. Bir ara uyanıp bakmış ki tan atıyor. Tam bu sırada padişah çıkıp gelmiş. Oğluna sormak yerine elmaları saymaya başlamış. Meyveler yine azalmışlarmış. Başını önüne eğerek tahtına oturmuş.

Padişahın üzgün olduğunu gören ortanca oğul, onun dalgınlığını bölüp: "Baba, hırsızı ağabeyim yakalayamadı. Şimdi bugün ben nöbet tutacağım" demiş. Padişah gülerek: "Güvenilir adamlarım, senden büyük ağabeyin yakalayabilmiş değil, yolun açık olsun!" demiş. Oğlu ısrar edince onun hatırını kıramamış ve izin vermiş. Sevimli oğlunun yanına iki vezirini de katmış. "Şimdi hırsızın elbette yakalanması gerek" deyip kendisine moral vermiş.

Bahçede yine sessizlik varmış. İki vezir ve ortanca oğul, uykuları gelse de gözlerini ovup, birbirlerine çimdik atıp oturuyorlarmış. Birinci vezir: "Ben artık dayanamıyorum, uykum geldi" demiş, yumuşak otlara yan gelip yatmış. İkinci vezir ile ortanca oğul sırayla uyumaya karar vermişler. Ay batmış, etrafı tan vakti öncesinin karanlığı basmış. Nöbet tutan ortanca oğul elma ağacına yaslanıp uyuya kalmış. Gözlerini açtığında etrafına bakmış ki tan atmış, her taraf aydınlanmış. Ortanca oğul iki

vezir ile sohbet ederken bahçeye padişah gelmiş. "Ne oldu?" demiş ve altın elma ağacına bakmış. "Elma yine azalmış?" demiş ve sinirlenmiş.

Aynı gün küçük oğul padişaha: "Baba, bugün beni bahçeye gönderin, altın elma hırsızını bekleyeyim" demiş. Bu sözü işiten padişah öfkelenmiş, kötü gördüğü oğlunu azarlamış. "Senden büyük adamlar, iki ağabeyin yakalayamadı, sen nasıl yakalayacaksın?" demiş. Babasının böyle cevabından incinen küçük oğlun bileklerine güç gelmiş. Yüreğine ateş dolmuş. Babasının izin vermemesine bakmamış, akşam ekmek, bıçak ve biraz tuz alıp bahçeye gitmiş. O zor olsa da, elmanın yok oluş sırrını öğrenmeye ant içmiş.

Gece karanlıkmış. Küçük oğul bir etrafına, bir gökyüzüne bir de elma ağacının üzerine bakıyormuş. Nihayet gece yarısı olmuş. Gecenin perdesini yarıp dağın arkasından ay çıkmış. Ay, genç yiğide: "Belki sen sıkılıyorsundur, ben sana yoldaş olmak için geliyorum" diyor gibiymiş. Genç yiğidin bütün düşüncesini ayın güzelliği kendisine çekmiş. O, elmanın en üst dalına çıkarak aya bakıp etrafı iyice gözetliyormuş. Sonunda genç yiğidin hareketli gözlerini uyku bürümeye başlamış. Yanındaki çakısını alıp tabanını dilmiş. Uykusunu bastıramayan Kence Batır, tabanındaki kesiğe tuz serpmiş. Bu sırada uzakta uçan bir at peyda olmuş, elmaya doğru geliyormuş. Onun kanatları uzun, yeleleri parlıyormuş. Uçarak gelen at ihtiyatla yere inmiş ve bir elma yemiş. Şimdi ikincisini yiyecekken Kence Batır kendisini onun üzerine atmış ve yelesinden sıkıca yakalamış. At gökyüzüne uçuvermiş. Kence Batır onun kanadını yakalayınca at yavaşça yere inmeye başlamış. At dile gelip: "Ben seni iyi biliyorum, sen padişahın üçüncü oğlusun, baban sana kötü gözle bakıyor. Beni padişahın huzuruna götürürsen, sevimli oğullarının beceremediği işin üstesinden sen geldiğin için sinirlenecek, beni kesecek! İyisi mi beni bırakıver. Bahtını sınamak için buradan gitmeyi düşünüyorsan, istediğin yere götürüp bırakayım" demiş. Kence Batır atın sözlerine hayran olmuş. Ağabeylerinin horlamalarını hatırlayıp, yurdundan gitmek istemiş. "Beni öyle bir şehre götür ki, orada kendi helal emeğim ile gün geçireyim" demiş ata. "Sen canını sıkma, şehzadeler münafık, kara kalpli olurlar. Helal emek ile çalışmak için dürüst, temiz kalpli olmak gerek. Böyle olmak elinden geliyorsa çık üstüme" demiş at.

At, genç yiğidi üzerine bindirip gökyüzüne uçmuş. Dağa rastladığında tavus gibi, kara rastladığında şahin gibi, ırmağa rastladığında fırtına gibi uçup gidiyormuş. Pek çok

yamaç, kır, bağ ve ormanların üzerinden geçip bir memlekete ulaşmış, şehrin biraz dışında bir yere konmuş. "Yelemden koparıp kıl al, yelemin kılını ne zaman yakarsan o anda yanına gelirim" demiş ve vedalaşmış at. Kence Batır atın yelesinden bir tutam kesip almış. Henüz üç adım atmış ki, gözü ayaklarının altındaki güzel altın tüye ilişmiş. Kence Batır bu tüyü alayım derken at ona: "Alma, bırak! Bu altın tüy başına zor işler açar" demiş. Tüyü bırakmaya genç yiğidin yüreği elvermemiş ve onu koynuna koyup şehre doğru yol almış. Az gitmiş uz gitmiş, padişahın sarayına ulaşmış. Saray muhafızının yanına gidip onunla selamlaşmış. Padişahın çobanı olmak istediğini söylemiş. Padişah bunu duyunca genci huzuruna getirmelerini emretmiş. Kence Batır iki defa eğilerek padişaha selam vermiş. Çoban çocuğu olduğunu, padişaha hizmet etmek niyetiyle geldiğini söylemiş. Böylece Kence Batır eline sopa alıp çobanlık yapmaya başlamış.

O yıl memleketteki kuraklık yüzünden, yaylalarda ot çok az olduğu için koyunların derisi zayıflıktan kemiklerine yapışmış gibiymiş. Kence Batır, otlu yerleri araştırıp, sürüyü dağ tarafına sürmüş. Kence Batır sevimli kuzuları bağrına basıp seviyormuş. Kence Batır bir gün sevimli, güzel bir kuzuyu yakalayıp torbasındaki ekmeğinden biraz vermiş, onun yumuşak, kıvırcık yünlerini sıvazlamış. O anda aklına altın tüy gelivermiş. Bir daha bakayım deyip tüyü koynundan çıkarmış ve bu tüy ile kuzucuğun belini sıvazlamış. Kuzucuk bir iki defa silkinmiş ve bir anda semirmeye başlamış. Kence Batır şaşırıp kalmış. Gözlerine inanamamış, kuzucuğun büyüyüp sarkan kuyruğunu tutup kaldırarak emin olmuş. Onu bırakıp bir diğerini altın tüy ile sıvazlamış. Kısacası akşama kadar bir çok kuzuyu yakalayıp altın tüy ile sıvazlamış. Hepsi silkine silkine semiriveriyormuş. Genç yiğidin sevinci içine sığmıyormuş. Anne koyunları da sıvazlamış, ovmuş. Onlar da semirmeye başlamışlar. "Ya acaba bu nasıl sır?" demiş ve gayri ihtiyari etrafına bakmış. Güneş batmak üzereymiş. Aceleyle koyun ve kuzuları önüne katıp padişahın sarayına doğru sürmüş. Koyunları ağıla kapatmış, evine gitmiş ve tedbir olarak kılı koynuna koymuş.

Haftalar haftaları, aylar ayları kovalayıp geçmiş. Koyunlar tok imiş. Padişah çobanından memnun olup ona bir çok hediyeler vermiş.

Günlerden bir gün bu padişahın yanına komşu memleketin padişahı misafir olarak gelmiş. Misafir, bu memlekette kuraklık olduğunu ve büyük baş hayvanlar ile koyunların kırılıp gittiğinden haberdarmış. Lakin padişah onun önüne semiz semiz etleri

pişirip koymuş. Misafir hayret etmiş. "Senin yurdunda kuraklık var! Fakat koyunların hepsi semiz. Bunun sırrı nedir?" diye sormuş misafir. Bu sırrı padişahın kendisi de bilmediğinden çobanı getirmelerini buyurmuş. Padişah, çobana aynı soruyu sormuş. Kence Batır sırrı açmak istemiyormuş. Fakat aklına birden uçan atın "Dürüst ol" demesi gelmiş ve altın tüy olayını anlatıvermiş. Misafir ile padişah ve vezirler altın tüye bakmaya başlamışlar. Padişah Kence Batır'a: "Bu tüyü düşüren kuşu bulup saraya getireceksin" demiş. "Eğer bulup getiremezsen başın kesilecek" demiş. Çoban ne yapacağını bilemeden bozkır ve çöllere çıkmış. Uçan atı hatırlamış ve onu bir defa görmeyi arzulamış. Yanındaki kılın birisini yakmış, at uçarak gelmiş. Kence Batır atın başını bağrına basıp hüngür hüngür ağlamış ve olan olayı ona anlatmış. "Eh cahil çocuk, tüyü alma dedim, aldın. Başına sıkıntı, işkence, zorluklar gelecek dedim, kulak salmadın. Olacak iş oldu. Padişahtan yirmi gün mühlet al. Yiyeceğini, içeceğini tedarik et. Büyük kuşun sığacağı kırk odalık kafes yaptırıp versin. Her bir odaya kap koyulsun. Otuz dokuz kaba tatlı, berrak içecekler, kırkıncısına sarhoş eden içecek koyulsun. Böylece kuşu aramaya gideceğim dersin" diye öğretmiş at. Kence Batır başını eğerek saraya gitmiş, padişaha şartını söylemiş, yirmi gün mühlet istemiş. Her şey hazır olduğunda çoban, kafesi alıp yola çıkmış. Bozkıra varınca atın yelesini yakmış.

Gece yarısı her taraf zindan gibi kapkaranlık, hatta ay bile görünmüyormuş. Belirlenen yerde vefalı atı peyda olmuş. "Belini iyice bağla, benden sıkıca tut, uyanık ol, hızlı uçacağız" demiş çıkıp gelen at. Kence Batır ile at ırmakları, çölleri, dağları, taşları, sayısız yurtları, memleketleri arkada bırakıp; güzel manzaralı, çok güzel kuş seslerinin olduğu, güneş ışıklarının aydınlattığı ormana varmışlar. Büyük bir ağacın altına inip dinlenmeye başlamışlar. At, Kence Batır'a: "Altın tüylü kuş bu sınırsız ormanın tek duru ve tatlı çeşmesinden su içecek sadece. O her gün öğle vakti su içmeye gelecek. Kafesi çeşmenin yanına koyup, uzaktan kuşun sesini işitir işitmez çeşmenin suyunu bulandır. Kendin yatıp saklan. Susamış halde gelen kuş çeşmenin bulanık suyunu içmeyecek, kafesteki berrak sudan içecek. Son kaptaki suyu içip sarhoş olacak. Kuş eline düşecek" diye öğretmiş. Çoban, atın söylediklerini yaptıktan sonra yatıp saklanmış. Uzaktan, ormana ninni söylüyormuşçasına güzel ezgi işitiliyormuş. Genç yiğidin bedeninin bütün azaları sessizce otlar arasında eriyip gidecek gibi oluyormuş. Kuş gelip ağaca konmuş. Güneş ışığında parlayan tüyleri göz kamaştırıyormuş. Çeşmenin yanına inmiş, bulanık suyu görüp ötmeyi bırakmış. Boğazı kuruyan kuş,

etrafa bakınıp su arıyormuş. Kafes içindeki suyu görünce yavaşça yaklaşmış. Küçük kaptaki suyu içtikten sonra gözü başkasına ilişmiş... Kuşun ötmesiyle sarhoş olan Kence Batır bir ara bakmış ki, kuş kafesin son odasında uzanmış yatıyor! Sıçrayıp yerinden kalkmış ve kafesin kapısını kapatmış. Kence Batır, ata binip gökyüzüne havalanmış. Bir çok gün geçmiş, sağ salim padişahın sarayına gelmiş. Kence Batır, tam süresinin dolduğu gün kafesi alıp padişahın huzuruna çıkmış.

Padişah, kuşu altın kafese koydurmuş. Bir çok gün geçmiş. Fakat kuş ne bir şey yiyormuş ne de ötüyormuş. Padişah: "Ey mahluk, niçin yemiyorsun, ötmüyorsun? Öt, kendini de bizi de şad et!" demiş. Kuş, bunun üzerine başını kaldırıp padişaha bakmış ve dile gelmiş: "İsteğinizde haklısınız. Ben dünyaya şadlık için geldim. Fakat sizlere bir sualim var. Bu sualime cevap verirseniz öterim" demiş. "Nasıl sualmiş?" "Bütün canlılara hayat veren güneş tam öğle vakti yükselip tepede dik duruyor. Bütün ormanlardaki, bağlardaki nefis güllere ışınlarını gönderip solduruyor. Her şeyi yoruyor ve yavaş yavaş yine yürümeye başlıyor. Güneşin tam tepede bir süre durmasının sebebi nedir?" demiş kuş. Padişah verecek cevap bulamamış. Vezirlerini çağırmış. Hiç kimse güneşin tepede dik duruşunun sebebini bilememiş. Ondan sonra çobanı çağırmalarını emretmiş. Çoban, padişahın huzurundan üzgün olarak ayrılmış. Kılı yakmış, o anda uçan at gelmiş. Yiğit, ata, kuşun sorusunu, padişahın bu sorunun cevabını bulup gelmesini buyurduğunu, olmazsa başını alacağını söylemiş. "Yiğit isen yıkılmazsın, kuvvetliysen metanetli olursun. Olsun, bunu da başaracağız. Lakin çok tehlikeli. Padişahtan iki aylık mühlet al, yiyecek, içecek ve silah hazırla. Üç gün sonra suları sakince akan ırmağın kıyısında, mızrak kayanın yanında bekleyeceğim" demiş ve uçup gitmiş.

Kence Batır, padişahın huzuruna çıkıp iki aylık mühlet istemiş. Sonra her şeyi hazırlamış ve akşam geç saatlerde dostlarıyla vedalaşıp, gece yarısı mızrak kayanın yanına gelmiş. Ata binmiş, gökyüzüne havalanmış. Günlerce uçtuktan sonra bir yere konmuş. Burada gürültü, patırtı hükümranmış. İnsanlar feryat figan içindelermiş. Yer ise sallanıp kımıldıyormuş. Burada bulutlar ile öpüşen iki dağ olup, onlar gece gündüz birbirleriyle cenk ediyorlarmış. Gürültü, patırtı ve zelzelenin sebebi de buymuş. Kence Batır buradan geçip gideyim diyormuş ama buna imkan yokmuş. Kence Batır yaklaşınca iki dağ cengi bırakıp, nereye gitmektesiniz diye soruşturmaya başlamışlar. Kence Batır başından geçenleri bir bir anlatıvermiş. Kavgacı iki dağ, kendilerinin

sürekli savaşını nasıl durdurabileceklerini güneşten öğrenip gelirse, yol verip göndereceklerini söylemişler. Kence Batır razı olmuş ve dağın arasından geçip yola devam etmiş.

Uzunca bir zaman sonra bir şehre ulaşmış. Şehirden inleme sesleri yükseliyormuş. Halk rahatsız, her tarafı su basmış imiş. İnsanlar yüksek tepelere, ağaçlara, damlara çıkıp, su afetinden kurtulmaya çalışıyorlarmış. Genç bahadır insanlara: "Ne oluyor, şehri niçin su bastı?" diye sormuş. "Şehrin kenarından büyük ırmak geçiyor" diye cevap vermiş, ağaç üzerinde canını kurtarıp oturan adam. "İriliği sekiz tane büyük ev kadar olan balık, ırmağın önünde yatıp suyun akışını engelledi. Su ırmaktan taşıp şehri, etraftaki köyleri, vadileri bastı." Kence Batır, uçan atıyla ırmağa gelmiş. Büyük balık, gözlerini sağa sola çeviriyor, acı içinde yatıyormuş. Her ne kadar çalışsa da geniş ırmakta yüzemiyormuş. Kence Batır, balığa burada niçin yattığını sormuş. Balık dile gelip: "Buraya geldiğimde kımıldayamaz hale geldim. Yardım ediniz" demiş. Kence Batır, büyük balığın yanında sinek gibiymiş. Biçare nasıl yardım edebilirdi ki?! Dönüşte yardım etmeye söz verip yoluna devam etmiş. Böylece at ile Kence Batır hiç durmadan çok uzaklara uçmuşlar. Sonunda yeryüzünün ucuna varmışlar. Her taraf karanlık, ne güneş, ne ay, ne de yıldız görünüyormuş. At, büyük bir kayanın üzerine konmuş ve genç yiğide yeryüzünün sonunu gösterip şöyle demiş: "Şimdi yelemden sıkıca tut, öyle kamçıla ki derimden geçip kemiğime ulaşsın. Acıma, vur. Şimdi biz yerin altına, zulümata ineceğiz. Orada ya güneşle ya da onun annesiyle karşılaşacağız" demiş ve yerin altına uçmaya hazırlanmış.

Kence Batır, atın boynuna sıkıca sarılmış, "Halimiz ne olacak!?" demiş ve ata bir kamçı vurmuş. At kulaklarını dikmiş, kanatlarını yay gibi açmış ve ok gibi uçup yerin altına inmeye başlamış. Birkaç dakika sonra yerin altına ulaşmış. Her taraf hafif bir ışık ile aydınlıkmış. Bu, güneşin annesinin yaydığı ışıkmış. O, Kence Batır ile atı görünce samimiyetle: "Geliniz değerli misafirler, başınıza hangi şanssızlık düştü? Ne istiyorsunuz?" demiş. Kence Batır önce tazim kılmış, sonra selam vermiş, annenin karşısında diz çökmüş. Başından geçen olayları anlatmış. Irmağın önünü kesip şehir ve köyleri su altında bırakan büyük balığı, birbirleriyle cenk edip yeri kımıldatan iki dağı, sonra güneşin tam tepede bir süre durup beklemesinin sırrını sormuş. Anne, oğlu güneşin yolda durup beklemesini, bundan bütün varlıkların ıstırap çekmesini, kuşların susamasını, otların solmasını, insanların gölge aramasını duyunca başını önüne eğmiş.

Güneşin dönüş vakti gelmiş. Misafirlere cevap vermemiş. Onları, oğlunun sıcaklığının ulaşamayacağı ama onun sözlerinin duyulacağı yere saklamış. Anne, güneşin başını sıvazlayıp: "Oğlum, gün boyu insanların inlemeleri kulağıma geliyor. Gece gündüz gümbür gümbür sesler işitiliyor. Yer yüzünde ne oluyor?" diye sormuş. "Anneciğim, insanların feryat etmelerinin sebebi, denizde oynayıp duran büyük, güzel bir balığın ırmağa doğru yüzüp, suyun kıyısına çıkarak ağzını açıp kalmasıdır. Irmağın üstünde incecik, çok sağlam bir ağaç eğik duruyordu. Bu ağaçtan yürüyerek bir ayı geldi ve arka ayaklarını asıp tam suya inecekken, aç balık ayıyı gördü, onu ağaç ile birlikte yutuverdi. Geri dönmek isterken ırmağın önünde öylece uzanıverip kımıldayamaz hale geldi. O şimdi sert ağacı hazmedemediği için acı çekmekte. Hani şimdi mert bir yiğit olsa da balığın ağzından girip bu ağacı keskin ay baltasıyla iki yerinden kesse, halk bu kaygıdan kurtulurdu. Gümbürdeyen şey iki dağın cengidir. O dağların, büyük bataklıktaki ana aslanın kanını yalayıp rahatlamaktan başka çareleri yok" demiş. "Şimdi son sorum, sabahleyin kalkıp gidiyorsun, ışığınla bütün aleme nur saçıyorsun. Tam öğle vaktinde yere dik bakıp hareketsiz kalıyorsun. Her tarafı sıcaklığımla yakayım diyorsun. Oğlum sana ne oldu?" demiş annesi. "Yeryüzüne çıkmıyorsunuz ki, bunu nereden biliyorsunuz?" demiş iç çekerek oğlu. "Anne yüreği her şeyi sezer yavrum!" "Bir kız her gün öğlen vakti falan ırmağın kıyısına çıkıp saçını tarıyor. O öyle güzel ki, beni de kendine bağladı. Saçlarını örüp biraz oturduktan sonra suyun altına dalıp gidiyor. Anne, gayri ihtiyari bu kızın güzelliğini seyre dalıp bekliyorum. Bu kızı her hangi bir yiğit suyun altından çıkarıp götürürse, ben de ondan böylece kurtulurum" demiş. Sohbet buraya vardığında güneşin gökyüzüne çıkış vakti gelmiş. O, yukarıya yükselmeye başlamış. Güneşin annesi, çocuğunu uğurladıktan sonra at ile genç yiğide olayların sebebini yine bir kez daha anlatmış. Onlara iyi yolculuklar dileyip vedalaşmış.

At, genç yiğide: "Bana öyle vur ki, etimden geçip kemiğime ulaşsın" demiş. Kence Batır ata kamçıyı basmış. At, kanatlarını açıp uçmuş. Bir zaman sonra zulümatı arkada bırakıp yeryüzüne çıkmışlar. Onlar, az gitmişler uz gitmişler. Balığın, önünü kapadığı ırmağa ulaşmışlar. Balık, kaldığı yerden kurtulabilmek için çırpınmış çırpınmış ve iyice halsizleşmiş. Dört bir yandaki şehir ve köylerin halkı kaçıp gitmiş. Bazıları da halen daha damlarda kalarak canlarını koruyorlarmış. Bu durumu gören genç yiğidin bileğine kuvvet gelmiş. Kemerindeki aybaltayı kılıfından çıkarıp eline almış ve balığa: "Ağzını iyice aç. Karnına girip seni bu dertten kurtaracağım. Sakın beni dişlerinle

çiğneme" demiş. Kence Batır balığın karnına girmiş ve uzunlamasına saplanmış olan büyük ağaçla karşılaşmış. Onu ay baltasıyla dört yerinden kesmiş. İki parçasını omzuna alarak dışarı çıkarmış. Balık dertten kurtulmuş ve yüzerek gitmiş. Irmağın suyu da kendi yatağına dönmüş.

İki dağa yaklaştığında bataklığa rastlamış. "Güneşin dediği aslan burada olsa gerek" diye düşünen yiğit kılıcını iyice kaldırarak bataklığa doğru yol almış. Adamı gören aslan öyle sert kükremiş ki bataklık titremeye başlamış. Sonra yere kapanıp yiğide saldırmaya hazırlanmış. Bu sırada at kişnemiş. Kence Batır yan tarafa bakmak isterken aslan kedi gibi sıçramış. Kence Batır kendini zorla kenara atmış. Aslan ikinci defa saldırmak isterken yiğit kılıcını kafasına indirmiş. Aslan, yiğidin gücüne inanıp tazim kılıyormuş gibi onun ayaklarının önüne yıkılmış. Yiğit, aslanı getirip iki dağın arasına koymuş. Savaşçı dağlar, aslana iki taraftan darbeler indirip parçalamışlar ve yavaş yavaş iki tarafa çekilip kendi yerlerinde durmuşlar. Kulakları sağır eden gürültü durmuş ve uzaktan kuşların ötüşü duyulmaya başlamış. Kence Batır tekrar ata binip yoluna devam etmiş.

Sağ salim dönen yiğit gördüklerini bir bir anlatmış. Kuşun sesi sarayı dolduruvermiş. Fakat padişahın gönlü gecenin karanlığından da karanlık olmuş. Onun aklı güneşin âşık olduğu kızdaymış. Bir gün çobanı çağırttırıp: "Sana kırk gün mühlet. Deniz kızını alıp geleceksin. Yoksa başın kesilir. Kence Batır, şimdi bu azap, işkenceler de nereden çıktı diyerek pişman olmuş. Yiyecek, içecek ve gerekli şeyleri hazırlayıp yola çıkmış. Şehirden birkaç fersah uzaklaşınca koynundaki yeleden alıp yakmış, at çıkıp gelmiş. Yiğit, padişahın buyruğunu yumuşak huylu atına söylemiş ve uçan ata binip dağları, yamaçları, kırları, çok çok güzel bağları, büyük büyük ırmakları aşıp sonunda tatlı sulu, berrak Akar ırmağına gelmiş. Tam bu sırada güneş batmak üzereymiş. At, genç yiğide: "Güzel kız bu ırmağın altında yaşıyor. Onu ben alıp çıkacağım. Ama sen güçlü ol, onun güzelliğini görünce düşüp bayılma" demiş ve ırmağa dalıp gitmiş. At ırmağın altına inip büyük kulenin içine girmiş. Tatlı uykuda olan güzel kızı, üzerine örttüğü ipek örtülere sarmış, alıp suyun kıyısına çıkarmış. Onun cemali kapkaranlık geceyi aydınlatıyormuş. Kence Batır, kızı görünce az kalsın bayılacakmış. Fakat atın söylediklerini hatırlayınca kendini tutmuş. Uçan at, kırkıncı gün güzel kızı da, genç yiğidi de padişahın sarayına ulaştırmış. Padişahın cariyeleri kızı ortalarına almışlar. Onun güzelliğinin şöhreti bütün memlekete yayılıvermiş. Herkes

kızın güzelliğini görmek için geliyormuş. Yedi kat ipek örtü örtünen kızı gören nice yiğitler yıkılıp bayılıyorlarmış.

Padişah kızla evlenmek istemiş fakat kız ne padişahla ne de vezirleriyle evlenmeye yanaşmış. "Şartımı yerine getiren yiğitle evlenirim" demiş kız. Meydana kırk kulplu kazan kurulsun. Kazana süt doldurup kaynatılsın. Kaynayan süte yüzüğümü atacağım. Kim ki yüzüğü alıp çıkarsa, kaynar sütte yanmazsa, işte onunla evleneceğim. Kızın söylediklerini yapmışlar, meydana kazan kurmuşlar. Kazana süt doldurup üç gün üç gece ateş yakmışlar. O sırada kazanın başına yüzü örtülü kız gelmiş. Elindeki yakut taşlı yüzüğünü kazana atmış ve yüzünün örtüsünü açmış. Padişah ve saray görevlileri kızın güzelliğiyle büyülenmiş, ne yapacaklarını bilemeden sarhoş bir biçimde kıza doğru yürümüşler. Hepsi kazana düşmüş, sadece Kence Batır kendini tutabilmiş. Güzel kız, akıllı Kence Batır'la evleneceğini söylemiş. Düğün dernek başlayacağı sırada halk arasından bilge kişiler çıkıp: "Memleket padişahsız kaldı. Kence Batır padişah olsun, adaletle iş tutsun" demişler. Kence Batır halkın isteğini yerine getirmiş.

Güzel kız ile Kence Batır murat ve maksatlarına ulaşmışlar. Halk rahat, memleket abat olmuş.

Hüner Öğrenen Çocuk[14]

Bir varmış, bir yokmuş hem aç iken hem tok iken, bir şehr-i azimde yaşlı bir karı koca yaşıyorlarmış. Onların bir tane de oğulları varmış. O, zengin bir adamın yanında gündelikçi olarak çalışıyormuş. Lakin birini iki edemiyormuş. Yaşlı kadının babasından miras kalan bir evi varmış. Adam ile karısı karar verip evi üç bin altına satmışlar ve oğullarını çağırıp bin altın vermişler. "Oğlum" demiş adam. "İşte sana para, bunca çalıştın, yaşamımız iyileşmedi. Şimdi şehir şehir gezip iyi mal al, alış veriş yap. Umarım gerçek bir işin olur!"

Oğlan altın kesesini düğümleyip Bağdat'a gitmiş. Bir yerde insanlar toplanmış bekliyorlarmış. "Ne oluyor?" diye sormuş. Adamlardan biri: "Burası ilim mektebi. Kim bin altın öderse bir yılda molla olup çıkıyor" diye cevap vermiş. "Teşekkür ederim" demiş yoksulun oğlu ve "Alış veriş her zaman olur, hadi ilim öğreneyim" diye

[14] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 202-212

düşünmüş. O bin altın ödemiş. Aradan bir yıl geçmiş. Oğlan çok zekiymiş, hocasını da geride bırakmış. Geri dönüş için bir kuruşu bile yokmuş. Hocası, oğlanın çok kabiliyetli bir öğrenci olmasından dolayı yol masraflarını verip göndermiş.

Tam bir yıl sonra oğlan tekrar evine dönmüş. Adam ile karısı çok sevinmişler. "Güzel, çocuğum, yükün arkadan mı geliyor yoksa hamallar mı getirecekler?" diye sormuş adam. Kadın ise şaşkınlıkla sokaklarda gezip gelmiş. "Üzülmezseniz söyleyeceğim" demiş oğlan. "Söyleyiver, üzülmeyiz. Sağ salim dönmen bizim için büyük devlet" demiş adam ile karısı. "Ben Bağdat'a gittim. Bir yerde insanlar toplanmış duruyorlardı. Öğrendim ki kim bin altın verirse bir yılda molla olup çıkıyormuş. Verdiğiniz bin altını vererek ilim öğrenip geldim" demiş oğlan.

Günlerden bir gün adam ile karısı yine bin altın verip oğlanı sefere göndermişler ve "Ayık ol, lüzumsuz şeylere harcama" diye nasihat etmişler. Oğlan Şam'a gitmiş. Güzellikler karşısında ağzı açık kalmış. Bir de bakmış ki bir yerde insanlar toplanmış bekliyorlar. İçeride, insanın yüreğini eriten çalgı sesleri çınlıyormuş. "Buranın ne kerameti var?" diye sormuş oğlan adamlardan birine. Ona cevaben adam: "Burası çalgı yurdudur. Kim ki bin altın öderse bir yılda en usta müzisyen olur" demiş.

Oğlan kendi kendine düşünmüş: "Alış veriş kaçmaz. Annem, babam kızarlarsa kızarlar ama benden vazgeçemezler. İlim öğrendim, şimdi de saz öğreneyim." O bin altın ödeyip mektebe girmiş. Şöyle böyle deyinceye kadar aradan bir yıl geçip gitmiş. Çocuk çok zeki olduğu için hocalarını da geçmiş. Geri dönmesi için bir kuruşu bile yokmuş. Bu hocası da, kabiliyetli öğrenci olmasının hatırına ona yol masraflarını verip evine göndermiş.

Çocuk az gitmiş uz gitmiş, anne ve babasının yanına varmış. Adam ile karısı çok sevinmişler. Sonra: "Güzel, çocuğum, yükün arkandan mı geliyor?" diye sormuşlar ve kapıya bakıp gelmişler. "Üzülmezseniz söyleyeceğim" demiş oğlan. "Söyleyiver, üzülmeyiz" demiş adam ile karısı. Oğlan, ipe diziyormuş gibi olayları bir başından öbür başına bir bir anlatıvermiş. Sonra öyle bir müzik çalmış ki adam ile karısının yürekleri civa gibi eriyip gitmiş. Çok geçmeden adam ile karısı konuşup çocuklarını çağırmışlar. "Oğlum, bütün varlığımız olan üç bin altından topu topu bin altın kaldı. Şimdi kendin bilirsin, sana verecek başka şeyimiz yok. Bu parayı değerlendir. Biraz birikim yaparsan, iyice yaşlandığımızda bize bakarsın. İyi yolculuklar!" Adam ile karısı çocuğu yine sefere göndermişler.

Oğlan vedalaşmış, kafasının estiği tarafa gitmiş. Bir süre sonra büyük bir şehre varmış. Orası eski Urgenç şehriymiş. Bakmış ki bir yerde insanlar toplanmış duruyorlar. "Hey arkadaşlar, burada enteresan bir şey mi var? Niçin toplandınız?" diye sormuş oğlan. Bir adam: "Burada satranç oyunu öğretiliyor. Kimin bin altını varsa buraya buyursun!" demiş. Oğlan: "Bin altın ödeyip ilim sahibi oldum, bin altın ödeyip müzisyen oldum, şimdi satranç oyununu da öğreneyim" diye düşünmüş. Oğlan samimiyetle girişmiş, bir yıl içinde kendini çok usta satranççı olarak yetiştirmiş.

Az gitmiş uz gitmiş, sonunda anne ve babasının yanına gelmiş. "Oğlum yükün arkadan mı geliyor?" diye sormuş adam ile karısı. "Üzülmezseniz söyleyeceğim" demiş oğlan ve her şeyi bir bir anlatıvermiş.

Adam ile karısı, onu şehrin büyük yılkıcısı olan zengin adamın yanına vermişler. Oğlan şöyle böyle deyinceye kadar zengin adamın en iyi ve ünlü hizmetkarı olmuş. O çok becerikli, akıllı ve iş bilir imiş. Günlerden bir gün yılkıcı adam binlerce yılkısını koyun çobanlarının önüne katıp şehrin büyük pazarına götürmüş. Yol çok uzakmış. Onlar kırlardan, çöllerden geçmişler. Hava çok sıcakmış. Hayvanlar ve insanlar çok susamışlar. Araya araya bir kuyu bulmuşlar. Kuyu kuruymuş. Şimdi birisinin kuyuya inip biraz kazması ve suyu yukarı uzatması gerekmiş. "Kuyuya kim inecek?" diye sormuş yılkıcı adam. Hiç kimseden ses çıkmamış. Bu sırada "Ben inerim" demiş oğlan. Beline ip bağlayıp kuyuya inmeye başlamış. Kuyu çok derinmiş, gidiyormuş gidiyormuş sonuna ulaşamıyormuş. Sonunda ayağı "Tak" diye yere değmiş, her taraf kapkaranlıkmış, su ise yokmuş. Oğlan belinden ipi açmış, biraz ileri gidip bakmış ki bir kap duruyor. Kabın içinden altın kaynayıp çıkıyormuş. Oğlan derhal kovasını tutup doldurmuş, çektirip yukarı göndermiş. Böylece kaptaki bütün altını yukarı uzatıp bitirmiş. En sonunda kendisi ipe asılıp yukarı çıkmaya başlamış. Adam: "Çocuğu çekip yukarı çıkarsam belki altına ortak olacak. Öyle olacağına kuyuda ölüp gitsin!" diye düşünmüş ve ipi kesip bırakmış. Oğlan gürültüyle kuyunun altına yıkılıvermiş. "Ecelim buradaymış" diye düşünmüş. Üzüntüyle oturmuş, kuyunun içine göz gezdirmiş. Bakmış ki yol var, yoldan yürüyüp içeriye doğru girmiş. Burada güzel bir ev varmış ve evin tavanında her türlü çalgı aletleri asılıymış. Oğlan kaygısını unutup, ğıcceği almış ve çalmaya başlamış. Burası devin eviymiş. Dev yedi yıldan beri hasta, döşekte yatıyormuş. Şimdi ise ölüm ile pençeleşiyormuş. Ezgi, gitgide çınlıyormuş. Kendini ölümün kollarına atan dev yavaş yavaş kendine gelmeye başlamış. Yedi gün sonra dev

iyileşmiş, yerinden kalkmış ve çocuğun yanına gelip: "Ey insanoğlu! Sen beni ölümden kurtardın. Ben bütün ömrüm boyunca senin kölenim. Senin bir müziğine bin canım olsa da feda ederim. Onu işiten hiçbir yürek gençleşmeden kalamaz" demiş. Oğlan geçirdiği günlerini anlatıvermiş. "Dile dileğini" demiş. "Beni aydınlık dünyaya çıkarıp koy" demiş oğlan. "Gözünü yum" demiş dev. Oğlan gözlerini yummuş, bir anda zengin yılkıcının yanına gidivermiş. Her şeyi bilmezlikten gelip zengin adama hizmete devam etmiş. Adamın aklı başından gitmiş, korkusundan o da bilmezlikten gelmiş, ses çıkarmamış. Fakat onu yok etmenin çarelerini aramaya başlamış. Adam eve, karısının adına mektup yazıp oğlanı çağırmış. "Ne yapmam gerekiyor?" demiş oğlan. "Bu mektubu eve ilet" diye buyurmuş adam. "Peki" demiş oğlan.

O, az gitmiş uz gitmiş, yolda düşünmüş: "İlmim burada işime yaramazsa ne zaman yarayacak? Adam kötü görünüyordu, niyeti bozuk olmasın sakın!" Oğlan mektubu okumuş. Mektubun içeriği şöyleymiş: "Dua ve selamdan sonra şu da malumunuz olsun ki, naçizane kulunuz burada sağ ve selamette. Yakın zamanda dönersem şaşırmayın... Sözün kısası şu ki, bu mektubu ileten oğlanı ne yapıp edip öldürünüz..." Oğlan mektubu yırtıp atmış ve şöyle bir mektup yazmış: "Dua ve selamdan sonra şu da malumunuz olsun ki, naçizane kulunuz burada sağ ve selamette. Yakın zamanda dönersem şaşırmayın... Sözün kısası şu ki, bu mektubu ileten çok akıllı bir oğlan. Onu oğlumdan da yukarı gördüğümden damat etmeyi düşündüm. Oğlanın elimizden çıkıp gitmesinden korkup bu mektup ile gönderdim. Benim, gelip düğününü yapmaya takatim kalmadığı için siz evlendiriveriniz. Canınıza duacıyım. Zengin adam..." Oğlan, mektubu adamın karısının eline vermiş. "Enteresan olay" demiş adamın karısı. "Çare yok, söylediklerini yapmasam olmaz..." Kız, aslında çocuğu seviyormuş. Hemen büyük bir düğün yapılmış, kadın biricik kızını oğlana vermiş.

Aradan bir çok gün geçmiş, zengin adam gelmiş. Bakmış ki iş başka. Canı boğazına gelmiş ama sır vermemiş. Oğlan da sır vermemiş. Saygılı bir damat olarak davranıyormuş. Zengin adam durumu padişaha arz etmiş. Padişah oğlanı huzuruna çağırmış. Padişahın huzuruna varan oğlan şöyle bir manzarayla karşılaşmış: sarayın kapısının üzerinde birkaç tane kesik baş duruyormuş. "Bunlar kim? Günahları ne?" diye sormuş oğlan. "Bunlar meşhur satrançcı suçlular. Padişaha yenildikleri için öldürüldüler" demiş kapıcılar. "İki hünerim beni kesin iki ölümden kurtardı. Üçüncü hünerim beni ölümden kurtarmazsa çok yazık" diye düşünmüş. Oğlan padişahın

huzuruna çıkıp tazim kılmış: "Ben satranç oynamak istiyorum. Sizi yenersem suçumu bağışlamaya söz verir misiniz?" demiş. "Evet" demiş padişah. Onlar büyük odada satranç oynamışlar. Oyun üç gün boyunca devam etmiş, sonunda "Şah!" demiş oğlan. Padişah kaçmış. "Şah!" demiş oğlan yine şahı sürüp. Padişah ilerlemeye yol bulamadan kalmış. "Mat" demiş oğlan. "Suçunu bağışladım!" demiş padişah ve ona bir çok hediyeler vermiş.

Bundan sonra oğlan çoluk çocuğa karışmış, anne ve babasıyla mutlu bir hayat sürmüş; afiyetle yiyip içip murat ve maksadına ermiş.

Mukbil Taşatar[15]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda Buhara şehrinde bir zalim padişah varmış. Onun güzel bir kızı varmış. Adı Mehrinigar'mış. Yüzünün nuru ayı bile soluk bırakıyormuş. Mehrinigar güçlü ve gayretli bir kızmış. Yüzüne peçe takıp, aynen yiğitler gibi yanına kılıç, kalkan alarak vaktinin çoğunu avda geçirirmiş.

Mehrinigar bir gün sekiz yüz yiğit ile ava çıkmış, gide gide bir dağa ulaşmış. Dağ oldukça yüksekmiş, bir tarafında büyükçe ve oldukça sık orman varmış. Dağın bir yerinden güzel bir geyik çıkıvermiş. Mehrinigar yiğitlere bakmış: "İşte şu geyiği ortaya alınız, onu canlı yakalayalım. Geyik kimin yanından giderse o adama ceza vereceğim" demiş. Sekiz yüz yiğit bir daire oluşturup geyiği yay içine almışlar. Geyik atik davranmış ve melikenin yanından geçmiş, gitmiş. Melike çok sinirlenmiş, geyiğin arkasından at koşturmuş. İyice yaklaşınca ok atmış, isabet etmemiş. Melike at koşturup giderken dağın bir kenarından bir pars çıkmış ve kükreyerek melikenin üzerine doğru koşmuş. Parstan ürken at kendini kenara atınca melike atın üzerinden yıkılmış, yere düşmüş. Parsın melikeye yetişmesine tam iki adım kala, yakında duran bir çoban taş atmış ve parsın tam alnına vurmuş. Başı yarılan pars yere uzanıvermiş. Çoban koşarak gelmiş, melikeyi yerinden kaldırmaya çalışmış. Melike uyanmış ve hiçbir şey diyememiş. Bu sırada sekiz yüz yiğit de çıkıp gelmişler, melikeyi bu halde görünce şaşırıp kalmışlar. Çoban çaresiz ne yapacağını bilememiş. Melike derhal ata binip

[15] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 243-254; Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 77-83; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 108-114 (Anlatan: Nesriddin Zebilhullayev; Derleyen: Cemaliddin Esamiddinov; Yer: Taşkent; Tarih: 1944)

elindeki yüzüğünü çobana vermiş. Melike saraya döndükten sonra, bir süre ava çıkmamış. Şimdi biz gelelim çobana.

Çoban melikeden ayrıldıktan sonra kendini zorla evine atmış, hastalanıp kalmış. Çoban, dağ halkının sevdiği bir çocukmuş. Lakabı Mukbil Taşatar'mış. Mukbil Taşatar'ın yaşlı annesi ve babası varmış. Onlar Mukbil'in hastalığına yanıp ağlıyorlarmış. Dağ halkı her gün Mukbil'i görmek için geliyorlarmış. Onların içinde bilge bir adam varmış. O bir gün Mukbil'e sormuş: "Oğlum senin hastalığın sıradan bir hastalık değil, kara sevda olsa gerek. Doğrusunu söyle çocuğum, bu dert sana nasıl bulaştı? Kime âşık oldun?" Çoban yattığı yerde göz yaşı döküp: "Ey babalık, nesini soruyorsunuz? Benim derdim iyileşmeyecek derde benziyor" demiş. Bunun üzerine adam yine: "Canım çocuğum, yüreğini yakan derdi söyle. Senin sevdiğin kız gökyüzündeki ay olsa bile alıp getiririz" demiş. Çoban, melikeyi gördüğünü; onun, yüzüğünü kendisine verdiğini anlatmış. "Bizim Mukbil Taşatar'ımız, padişahın kızı Mehrinigar'a âşık olmuş. Şimdi buna bir çare bulmak gerek." Dağ halkı düşünüp taşınıp: "Padişah, kızını Mukbil'e vermez" demişler. Sonra onlardan biri: "Öyle olsa da adam gönderip bakalım.

Verirse verir, vermezse başka bir çare buluruz" demiş. Bilge adam bir çok kişiyi arkasına takıp, padişahın kızına dünürcü olarak gitmiş. Padişah onlara bakmış: "Ey cahiller, benim kızıma dünürcü olarak mı geldiniz? Bu nasıl hayasızlık bana? Yoksa beni küçümsüyor musunuz?" demiş, dünürcüleri zindana attırmış. Sonra askerlere dönmüş: "Hepiniz gidiniz, köylülerin mallarını mülklerini alıp getiriniz. Mukbil'i tutup canlı getiriniz!" demiş. Askerler, köylülerin mallarını mülklerini aç kurtlar gibi talan etmişler, onlara çok işkence yapmışlar. Mukbil'in babası bütün olayları oğluna anlatmış. Bu durumda Mukbil: "Demek benim için çaresiz halk bu durumlara düştü" demiş ve palahmanını omzuna asmış, at koşturarak savaş meydanına gitmiş. Gidince bakmış ki padişahın askerleri halen daha katliama ve talana devam ediyorlar. Askerlerin bir kısmını öldürmüş. Kalanlar, geldikleri yere doğru kaçıyorlarmış. Gidip padişaha arz etmişler: "Ey şah-ı alem, Mukbil Taşatar çok çetin bir yiğitmiş. Kime bir yumruk attıysa ağzını açamadan ölüverdi. Bir çok asker öldü, biz kaçıp kurtulduk. Padişah öfkelenmiş, bütün askerlerini toplamış, kendisi de başlarına geçip savaşa gitmiş. Mukbil, uzakta durup taş ile askerlerin başlarını uçuruvermiş. Padişah, Mukbil ile baş edemeyeceğini anlayınca ona mektup göndermiş. Mektupta şöyle yazılıymış: "Ey pehlivan yiğit!

Kızımı vermeye razıyım. Fakat bir şartım var. Her bir elinde dörder taneden toplam sekiz parsı yakalayıp geleceksin. Mukbil, şartı kabul etmiş fakat zindanda yatan yoksul biçareleri çıkarıp göndermesini talep etmiş. Mukbil'den korkan padişah bu talebi kabul etmiş. Çaresiz olarak şehre gidip zindandakileri serbest bırakmış.

Mukbil, dağ halkının da rızasını alıp tek başına pars aramaya gitmiş. Yürüye yürüye bir bataklığa varmış. Kamışlıkta yatan bir parsı görmüş. Hiç vakit kaybetmeden onu sıkıştırmış. Pars, yerinden kalkıp boğuşmak için Mukbil'in üzerine yürümüş. Mukbil, parsı sıkıca tutmuş, kedi yavrusu gibi elinde oynatmış ve bir iki defa yere vurmuş. Pars sersemledikten sonra burnuna bayıltıcı ilaç tutup bayıltmış, ağzını bağlamış. Kalın zincir ile ağaca bağlamış, yine yola düşmüş. Yürüye yürüye bir dağa çıkmış, orada yine bir parsa rastlamış. Onunla da savaştıktan sonra onu da yenmiş, zincir ile büyük bir ağaca bağlamış. Bu şekilde sekiz tane pars yakalamış. Sonra onların hepsini bir yere toplamış, birer birer ayıltmış ve vura vura hepsini korkutmuş. Parslar korktuklarından başlarını eğmiş, tir tir titriyorlarmış. Mukbil ertesi gün her elinde dörder taneden sekiz parsı tutarak, padişahın sarayına doğru gidiyormuş.

"Mukbil Taşatar şartı yerine getirmiş, sekiz tane parsı yakalamış geliyor" diye herkesin yüreğine bir tasa düşmüş. İnsanlar, onu görür görmez her biri bir tarafa kaçmaya başlamış. Muhafızlar bu haberi padişaha ulaştırmışlar. Padişah paniğe kapılmış: "Ben ölüp gider diye düşünüyordum, maalesef canlı geliyor" demiş. Birkaç askeriyle Mukbil'i karşılamaya çıkmış ve çaresiz olarak şöyle demiş: "Aferin oğlum, aferin! Şartımı yerine getirmişsin. Şimdi elindeki parsları dağa götür, orada derilerini yüz. Bu işi de yapıp geldikten sonra sana yine bir şartım var. Bu şartım şu ki, Hatemtay'ın başını kesip getireceksin. Onun güzel bir atı var, onu da alıp geleceksin. O zaman kızım senin."

Padişahın sözünde durmaması Mukbil Taşatar'ın hoşuna gitmemiş. Mukbil kendi kendine düşünmüş: "Belki Hatem eşkıyadır, halka zulmeden kişidir. Yoksa onun kellesi padişahın nesine gerek. Tamam, ikinci şartı da yerine getireyim. Belki halk zulümden kurtulur." Mukbil köydeki dostlarıyla vedalaşmış, Hatemtay'ın kellesi ile atını getirmek için yola çıkmış. Dört ay sonra Hatemtay'ın şehrine ulaşmış. "Bu geceyi herhangi bir yerde geçireyim" diye düşünürken, büyük su kanalının yanında, tahminen kırk yaşlarında bir adamın, atını yıkadığını görmüş. Mukbil ona: "Hatemtay şehirde mi yoksa bir yere mi gitti?" diye sormuş. At sahibi cevap vermiş: "Hatemtay şehirde.

Yolun açık olsun yiğit. Misafire benziyorsun. Bugün bizde misafir olun. Hatemtay'ın huzuruna yarın çıkarsınız." Mukbil kendi kendine: "Bir dilek oldu" diye sevinip o adamın evine gitmiş. Ev sahibi, Mukbil'i çok iyi ağırlamış. Vakit gece yarısını geçtiğinde ev sahibi Mukbil'e sormuş: "Güzel yiğit, Hatemtay ile ne işiniz vardı?" "Evet, çok zaruri bir işim vardı. Siz onu tanıyor musunuz? Kendisi nasıl bir adam?" "Evet, Hatem'i tanıyorum. O bu şehrin büyüğü. Buna rağmen o başka şahlar gibi tahtta oturmuyor. Fakirler gibi halk arasında yaşıyor. O kişiyle ne gibi bir işiniz vardı?" diye yine sormuş ev sahibi. Mukbil zor duruma düşüp biraz sessiz kalmış. Kendi kendine: "Hatemtay halk arasında yürüyorsa, vatandaşa kötülük yapmıyorsa, kötü adam değil o halde" diye düşünmüş. Sonra şöyle demiş: "Ben hayretler içinde kaldım. Yurdumuzun padişahının emriyle Hatem'in başını alıp gitmek için gelmiştim." Ev sahibi, Mukbil'e sormuş: "Hatem size ne kötülük etti ki?" Mukbil, Hatem'i niçin öldürmeye geldiğini anlatıvermiş. "Siz bu gece iyice dinlenin. Yarın sizi Hatem'in huzuruna götüreyim" demiş ev sahibi. Mukbil, ev sahibine minnettarlık içinde uykuya dalmış. Tan atmış. Sabahleyin kahvaltıdan sonra Mukbil: "Hadi, Hatem'in evini bana gösterin" demiş. Ev sahibi: "Hatem benim. Padişahın söylediği atı, ondan başka mal varlığım olmadığı için gece kesip size yemek yaptım. Siz aşık bir yiğitsiniz. Sizin için bir baş değil bin tanesi dahi kurban olsun" diyerek Mukbil'in önünde diz çöküp başını tutmuş. Mukbil, Hatem'in mertliğini görünce kendini ağlamaktan alıkoyamamış. Sonra şöyle demiş: "Hayır! Padişah kızını vermeyecekse vermesin." Hatem'in bir oğlu varmış. Babasına dönüp demiş: "Misafir doğru söylüyor. Şimdi siz başınızı verdikten sonra padişah "Bu baş Hatem'in değil" diyecek ve üçüncü şartı koşacak." Sonra Mukbil'e dönüp: "Babam sizinle birlikte gelsin. Eğer babamın başı ile sizin ihtiyacınız giderilecek olursa ben binlerce defa razıyım" demiş. Oğlunun sözünü Hatem de makul bulmuş: "Herhangi bir muhtaç insan gelip başımı istese de esirgemem" diye ant içmiştim. Şimdi muradıma erdim.

Mukbil ne yapacağını bilemeden çaresiz olarak Hatem ile yola düşmüş. Bir çok günden sonra Buhara'ya ulaşmışlar. Mukbil, Hatem'i dışarıda bırakıp kendisi padişahın sarayına girmiş. Padişah, Mukbil'i görür görmez derhal: "Hani, Hatem'in başı ile atını alıp geldin mi?" diye sormuş. "Hatem cömert adammış. Ben bilmeden onun evine gidip misafir oldum. Başka hiçbir şeyi olmadığından atını kesip benim gibi bir misafiri ağırladı. Benim durumumu anlayıp başını kılıcın altına tuttu. Lakin ben böyle mert

insanın başını değil, kendisini alıp geldim" demiş. Padişah: "Hani Hatem'in kendisi" diye bağırmış. Mukbil, Hatem'i padişahın huzuruna getirmiş. Hatem, padişaha selam vermiş. Padişahın rengi kaçmış, bedeni titremeye başlamış. Hatem, daha sonra padişaha: "Sizin aradığınız Hatem benim" demiş. Padişah, Mukbil'e: "Ben sana 'Hatem'in başını getir' demiştim. Niçin kendisini alıp geldin?" deyince Hatem: "Ben kendi yurdumda bu yiğide başımı bağışladım, razı olmadı. Çaresiz kendim birlikte geldim. İşte, lütfen başımı kestirin, bu biçareyi muradına erdirin" demiş. Padişah, Hatem'in ölümünü emretmiş. Cellat, Hatem'i alıp giderken Mukbil dayanamamış... Cellada bir tokat atmış, o yüzünü çevirmiş. Sonra Mukbil öfkeyle padişaha: "Sen nasıl namertsin! Böyle günahsız, mert, alicenap insanı öldüreceğine, kızını verme kalsın! Eğer tek düşüncen insan öldürmek ise Hatem'in yerine beni öldür!" demiş. Padişah öfkeden yanmış ve Mukbil'e dönüp: "Öldürsem senden mi korkuyorum!?" deyip celladı çağırmış, Mukbil'in öldürülmesini emretmiş. Bu sırada içeriden Mehrinigar çıkıp kendini Mukbil'in üzerine atmış. Padişah öfkeyle: "Onu da öldürün!" demiş. O zaman Hatem: "Ey hain padişah! Sende merhametten, şefkatten eser bile yokmuş. Her hangi bir vahşi hayvandan da betermişsin!" deyip koşarak padişaha hücum etmiş. Buna karşılık padişah kılıcını çekmiş. Hatem, padişahın kılıç tutan elini sıkıca yakalamış, elinin tersiyle yüzüne vurmuş. Padişah devrilerek tahttan düşmüş. Hatem, Mukbil'e dönmüş: "Tahta çıkıp oturun" demiş.

Halk toplanmış, zalim padişaha vurarak öldürmüşler. Herkes Mukbil'i selamlamış. Sonra Hatem'in kendisi başa geçip, Mehrinigar'ı düğün dernek ile Mukbil'e vermiş. Memleketin halkı huzurlu ve müreffeh bir yaşam sürmeye başlamış.

Böylece Mukbil Taşatar ile Mehrinigar, ikisi de birlikte murat ve maksatlarına ulaşmışlar.

Misafirbey[16]

Eski zamanlarda Urgenç taraflarında, Koldaş denilen bir çoban yaşıyormuş. Yılın on iki ayı boyunca Koldaş'ın yaptığı tek iş, köydeki halkın hayvanlarını otlatmakmış. Koldaş'ın, Yoldaş adında bir arkadaşı varmış. Gündelikçi olarak çalışıyormuş. Koldaş ile Yoldaş birisinden küçük bir ev kiralamış, birlikte burada kalıyorlarmış. Her gün

[16] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 309-334

Koldaş hayvanlarını otlatmaya, Yoldaş da gündelikçi olarak çalışmaya gider; akşam eve gelince birbirlerine gördüklerini anlatırlarmış.

Günlerden bir gün Yoldaş bir rüya görmüş ve gördüklerini Koldaş'a anlatmış. Rüyasında, gökyüzünden iki tane çok büyük, bir tane de küçük yıldız inmiş ve Yoldaş'ın koynuna girmişler. Koldaş düşünmüş taşınmış, Yoldaş'a: "Bu rüyanı bana sat!" demiş. Yoldaş ise: "Tamam satayım, ne veriyorsun?" demiş. Koldaş: "Bunca yıldan beri çobanlık yaparak almış olduğum iki yaşında bir dana ile bir de tayım var. İşte bu ikisini vereyim. Sen de biliyorsun ki bütün mal varlığım bu. Senden gizlediğim hiçbir malım yok. İkimiz sırdaşız ve arkadaş olarak kalmaya da memnunum" demiş. Yoldaş ise arkadaşının ricasını geri çevirememiş, yalnız "Eğer bahtın açılıp, işlerin yürürse beni de unutma" diye söz almış. Akşam köyün büyük küçük insanlarının meydanda toplanıp durduğu vakitte, iki arkadaş onların huzuruna gelmişler.

"Babalar, amcalar, ağabeyler! Ben onca yıldan beri hayvanlarınızı otlatmaktayım. Hiç kimseye hıyanet etmedim. Oğullarınıza, kızlarınıza kötü gözle bakmadım. Hepinizin suyunu içtim. Verdiğiniz ekmeği, tuzu helal edip gitmem için bana müsaade edin. Sefere çıkmak istiyorum. Eğer münasip görürseniz yerime işte şu arkadaşım Yoldaş'ı çoban yapın. Bana ne kadar güveniyorsanız, buna da o kadar güvenebilirsiniz" deyip halkı saygıyla selamlamış Koldaş. Topluluk, kendi aralarında konuşup Koldaş'ın söylediklerini makul bulmuşlar ve çobanlığı Yoldaş'a devretmişler. Koldaş'a ise iyi yolculuklar dileyip izin vermişler. "Sana yedirdiğimiz ekmeğimiz, tuzumuz binlerce kez helal olsun. Bize çok hizmet ettin. Senden hiçbir kötülük görmedik. Sen de bize yaptığın hizmetleri helal et!" demişler. Koldaş da hakkını helal etmiş, halka minnettarlığını bildirmiş. Para toplayıp Koldaş'a vermişler ve vedalaşmış, evlerine gitmişler.

Ertesi gün Yoldaş çobanlığa, Koldaş ise bilinmeyen bir sefere doğru yola çıkmış. Koldaş az gitmiş uz gitmiş. Bir çok çöl ve sahralarda yürümüş, dağ ve taşları aşmış, bir çok büyük küçük ırmaklardan geçmiş. Epeyce azap ve sıkıntılar çekmiş, on yedi gün on yedi gece sonra ayakları nasır bağlamış, dudakları kurumuş halde, akşamüzeri yüksek bir kalenin önüne gelmiş. Kale çok yüksekmiş. Koldaş kaleye girebilmek için etrafında dolanıp durmuş. Hiçbir tarafında, içeri giriş için uygun yer bulamamış. Gece yarısı çukur bir yere uzanıp yatmış. Hiç uykusu yokmuş. O yana bu yana dönüp durmuş. Bir çok defa kalkıp oturmuş, yine yatmış. Her taraf sessiz, kapkaranlıkmış. Bir ara uzaktan

koşup gelen at sesi duymuş. At sesi gitgide yakınlaşıyormuş. Nihayet atlar görünmüş. Atları gören Koldaş kalkıp oturmuş. Atlar doğruca Koldaş'ın önüne gelip durmuşlar. Koldaş, atın birisine binmiş diğerinin de yularını tutan birisini görmüş. O, Koldaş'a: "İşte bu atı alıp hazır halde bekleyin. Şimdi kendileri de gelecekler" demiş ve atı Koldaş'a verip gözden kaybolmuş. Koldaş hiçbir şey düşünmeden atın dizginini tutmuş, bekliyormuş. Aradan biraz zaman geçince yine bir atlı gelip: "Atınıza binin, gidiyoruz" diye buyurmuş Koldaş'a. Koldaş hiç bir şey düşünmeden sessizce dururken "Size söylüyorum, çabuk olun, ata binin!" diye emretmiş. Koldaş "Çattık" deyip zıplayarak ata binmiş ve tanımadığı kişiyle birlikte gitmiş.

İki atlı birbirleriyle hiç konuşmadan atlarını sürüp çok yol almışlar. Karanlık, yerini yavaş yavaş aydınlığa bırakmaya başlamış. Ortalık aydınlanınca bilinmeyen atlı Koldaş'a yaklaşmış, onun yüzüne iyice bakmış. Sonunda bunun, kendisini bekleyen adamı olmadığına, tamamen başka birisi olduğuna inanmış ve Koldaş'ı sınamak istemiş. Tan atmış, geniş vadiler, yemyeşil çayırlar, uzaklarda at, deve, büyük baş hayvanlar, koyun ve keçilerin yayılıp yürüyüşleri görünmeye başlamış. Çiftçiler öküzlerin boynuna boyunduruk ve sabanlarını asmış; at ve eşeklere tohumluk arpa, buğday yüklemiş geliyorlarmış. Bilinmeyen adam Koldaş'a: "Beş altı öküz ile toprağı süren çiftçi, buğdaylar yeşerdiğinde veya başaklanarak rüzgarda dalgalandığında çok neşeleniyor olsa gerek, doğru mu?" diye sormuş. Koldaş ses çıkarmamış. Bilinmeyen adam Koldaş'ın çiftçi olmadığını anlamış. Bilinmeyen adam, şehirli tüccarlar, zanaatçılar, arabacılar, deve kervanları hakkında da yukarıdaki biçimde sorular sormuş, Koldaş ses çıkarmamış. Nihayet atlılar, bir çobanın sığır sürüsünü otlattığını görmüşler. Bilinmeyen atlı Koldaş'a dönüp: "Bu hayvan sürüsünü otlatıp semirten neşelenir değil mi?" diye sorduğunda, Koldaş dile gelmiş, bülbül gibi ötmüş: "Kurban olayım kardeş, siz bana mesleğim olmayan işleri sordunuz. O işleri bilmediğim için ses çıkarmadım. İşte bu son sorunuza cevap vereceğim. Dünyada çobanlık yapmayan, dünyaya gelmemiş sayılır. Bu iş o kadar lezzetlidir ki sakın aklınızdan çıkarmayın! Baktığınız hayvanların semirip parlaması, sığırların kendi elinizde buzağılaması, buzağıların gözünüzün önünde semirip büyümesi; hayvanlarının semirdiğini görenlerin "Ömrün uzun olsun" , "Bahtın açık olsun" diye dua etmeleri çok sevindirir insanı" demiş. Bilinmeyen atlı "Hımm" dedikten sonra kendi kendine "Tamam anlaşıldı, olacak iş oldu, dönüş yok" demiş ve atına kamçı vurup Koldaş'a "Çabuk sür" diye seslenmiş. Atlılar çok gitmişler.

Karınları acıktığında attan inip yemek yiyorlarmış, atlarına da yem verip yine yola düşüyorlarmış. Atlarını bazen rahvan bazen dört nala koşturuyorlarmış. Bilinmeyen adam Koldaş'a her çeşit sorular soruyor veya her türlü kısa hikâyeler anlatıyormuş.

Bilinmeyen atlı oldukça hoş, güzel, gelişkin bir yiğitmiş. Koldaş onun sözlerine dikkatle kulak veriyor, anlamlı konuşmalarından zevk alıyor; bütün vücudunu kulak yapıp onun sözlerini dinleyesi geliyormuş. Sonunun ne olacağını bilmese de Koldaş bu yolculuktan ve yol arkadaşından memnunmuş. Bilinmeyen atlı yolu kısaltmak için ve yoldaşının aklını, idrakini, mertliğini, vicdanını kontrol etmek için hikâye anlatıyormuş. Böylece Koldaş'ı her yönden araştırıyormuş. Bilinmeyen atlı: "Eğer konuşmalarımdan canınız sıkılmıyorsa size kısa bir hikâye anlatayım" demiş. Koldaş ona: "Canımı vere vere dinliyorum. Sizin konuşmalarınız benim ufkumu açıyor" diye cevap vermiş. Bilinmeyen adam "Bir kap altın" hikâyesini anlatmaya başlamış.

Eski zamanlarda akıllı bir yaşlı adam yaşamış. Adamın üç tane oğlu varmış. Oğullarının en büyüğü yirmi, ortancası on sekiz, küçüğü de on altı yaşındaymış. Günlerden bir gün adam hastalanmış, hastalığı da günden güne ağırlaşmış. Adamın hastalığına tecrübeli tabiplerin, üfürükçü mollaların ne ilaçları ne de nefesleri tesir etmiş. Adam, şimdi öleceğim diye dünyadan ümidini kesmiş ve çocuklarını çağırıp onlara insaflı, vicdanlı olmayı, helal kazanç ile gün geçirmeyi, birisinin malına göz dikmekten kaçınmayı vasiyet etmiş. Sonra onları dışarı çıkarmış ve her birini tek tek içeri alıp konuşmuş. Önce büyük oğlunu çağırmış: "Oğlum, benim bu dertten kurtulmam zor. Bahçedeki elmanın altına gömdüğüm bir kap altınım var. Kardeşlerin henüz küçük, onlar paranın kıymetini bilmezler. Sen büyüdün, her şeye aklın eriyor. Bu kabın altınını al, kardeşlerin büyüyüp ellerinden iş gelince onlara yardım edersin. Benim yerime onlara babalık yap" demiş. Adamın büyük oğlu, babasına minnettar olup çıkmış ve kendi kendine: "Babam, kardeşlerime göre beni daha çok seviyor. Bu sırrı sadece bana açtı" diye memnun olmuş. Adam ortanca oğlunu çağırmış: "Oğlum, bahçedeki elmanın altına gömdüğüm bir kap altınım var. Ağabeyin büyük, onun elinden iş gelir. Kardeşinse henüz küçük, o paranın kıymetini bilmez. Sen bu altını al, ağabeyin ile kardeşine yardım et. Ağabeyinin sözünden çıkma, benim yerimde onu gör, saygıda kusur etme. Küçük kardeşinizi iyi terbiye ediniz, onu okutunuz" deyip onu da çıkarmış. Bu da: "Babam beni ağabeyimden de küçük kardeşimden de çok seviyor. Sakladığı servetini sadece bana söyledi" diye memnuniyetle düşünmüş. Adam en sonunda küçük

oğlunu çağırmış: "Yavrum benim derdim ağır. Bahçedeki elmanın altına gömdüğüm bir kap altın var. Ağabeylerin, kendi ekmeklerini bulacak kadar oldular. Onlara göre sen henüz küçüksün. Senin elinden bir iş gelmiyor. Bu parayı alıp ağabeylerine de yardım et, onların sözünden çıkma. Oku, bilgili olarak yaşa!" deyip ona da izin vermiş. Bu da: "Babam ağabeylerime göre beni daha çok seviyor. Bu sırrı onlara söylemedi, yalnız bana açtı" diye memnun olup babasının huzurundan çıkmış.

Aradan iki gün geçmiş, adam ölmüş, defnetmişler. Bir hafta sonra büyük oğul ortancasını çağırıp ona: "Niçin üzgün görünüyorsun. Bir şey mi oldu, yoksa bir yerin mi ağrıyor?" diye böbürlenerek sormuş. Ortanca oğul ise: "Hiçbir şey yok, babamızın ölümüne sadece ben değil siz de üzülüyor olmalısınız" demiş. Ağabeyi kardeşine: "Babam ölmeden önce beni çağırıp, 'bağdaki elmanın altına gömdüğüm bir kap altın var, sen bu altını al' demişti. Kazıyıp baktım ki, altın yok. Eğer babam sana da söylediyse bu altını sen mi aldın?" diye sormuş. "Gerçekten babam bana da söylemişti. Ben de kazıp baktım altın yok. Ağabey, ben sana doğru söylüyorum" diye cevap vermiş ortancası. "Öyleyse küçük kardeşimize de söylemiş olmalı, git onu çağır, gel" demiş. Ortanca kardeş ile küçük kardeş koşarak misafirhaneye gelmişler. Ağabeyleri onlara oturacak yer göstermiş. Küçük kardeş, babasının aynı şeyleri kendisine de söylediğini, gidip kazdığında altını bulamadığını söylemiş. Büyük oğul düşünmüş taşınmış: "Hayır kardeşlerim, babam bizi aldatmadı, bu parayı üçümüzden biri aldı. Eğer kesin bir şey söylemezseniz, kadıya gideceğiz. O, elbette bulacak. Yarına kadar sizlere mühlet. Düşünün taşının" demiş ve üçü de dağılmışlar. Ertesi gün sabah, üçü birden kadıya gitmişler. Bu şehirde tecrübeli bir kadı varmış. Ağabey ve kardeşler bu kadının huzuruna çıkmış, ona saygılarını sunmuşlar. Kadı, onlara yer gösterip oturmaları için izin vermiş: "Evet çocuklarım, niçin geldiniz. Buyurun, hizmetinize hazırım" diye güler yüzle davranmış. Büyük oğul yerinden kalkmış: "İltifatınız için teşekkür ederim. Önemsiz bir tartışmayla huzurunuza geldik" demiş, kadıya tazim kılmış. Kadı, işaret edince ağabey: "Biz öz kardeşiz, bu şehrin falan mahallesinde oturuyoruz. Bundan altı gün önce babamız vefat etti. Ölümünden iki gün önce, bahçemize gömdüğü bir kap altın için her birimizi ayrı ayrı uyardı. Babamızın vefatından sonra her birimiz oraya gidip kazdık, altını bulamadık. Babamız bizi aldatmış olmamalı, altını üçümüzden biri aldı fakat şimdi hiç kimse itiraf etmiyor. Sizin keskin tecrübeniz, altını alanı mutlaka bulacaktır diye güvenerek geldik" demiş. Kadı, yiğitlerin önüne sofra kurdurmuş, her

çeşit yiyecek koydurmuş ve yemeğe davet etmiş. Kendisi de onlara bir hikâye anlatmak istemiş:

"Eski zamanda" diye söze başlamış kadı. "Bir yiğit ile kız okulda okurlarken birbirlerine âşık olmuşlar. Okulu bitirdikten sonra da sık sık görüşüp evlenme hayali kuruyorlarmış. Yiğit kızın evine dünürcüler göndermiş fakat kızın annesi, babası, kızlarını bu yiğide değil, başka bir yiğide vermişler. Düğün yaklaşmış, kız, yiğidin yanına gelip: "Beni bağışlayınız, kaderimizde birleşmek yokmuş. Babam ile annem razı olmadıktan sonra ikimizin elinden ne gelir ki? Anne ve baba isteğine boyun eğmekten başka çare var mı? Karşı gelirsek ikimizi de taşlayarak linç ederler. Onun için sizinle vedalaşmaya geldim" demiş. Yiğit, kıza: "Sözünüz doğru, lakin sizden bir ricam var. Eğer bu isteğimi yerine getirmeye söz verirsen söylerim ve sizinle vedalaşırım" demiş. "Söyleyin, eğer elimden gelirse elbette yaparım" demiş kız. Yiğit: "Düğün gecesi, merasim bittikten sonra yanıma geleceksin, sizinle o zaman vedalaşacağım" demiş. Kız da: "Tamam" deyip söz vermiş. Düğün olmuş, nikahtan sonra kızı damat evine götürmüşler. Gelini, o zamanın adetlerine göre donatılan odaya getirmiş, gelin ile damadı yalnız bırakmışlar. Gelin üzgün oturuyormuş. Damat: "Niçin üzgün görünüyorsunuz? Bugün bizim en mutlu günümüz değil mi?" diye üzüntüsünün sebebini sormuş. Sevdiği yiğide, nikah günü vedalaşmak için yanına gideceğine dair söz verdiğini, sözünü yerine getiremediğini anlatmış ve "Eğer bana güveniyorsanız bu yiğitle vedalaşıp gelmeme izin veriniz" diye damattan ricada bulunmuş kız. Damat: "Eğer söz verdiyseniz gidip geliniz" deyip izin vermiş. O zaman kız yerinden kalkmış, yiğidin evine gitmiş. Yiğit, kızı görünce şaşırmış: "Kocanızdan nasıl izin istediniz? O size nasıl inandı?" demiş. Kız, kocasına gerçeği anlattığını, ondan sonra kocasının izin verdiğini söylemiş. Yiğit, gözlerini kızın gözlerine dikmiş: "Madem kocanız size güvenip yanıma gönderdi, onun bu mertliği, beni niyetimden döndürmeğe mecbur kıldı. İyi yolculuklar, birlikte kocayın; sizlere baht, saadet diliyorum" demiş, sitem etmeden vedalaşmış.

Kız, yiğidin yanından ayrılıp kocasının evine gelirken, hırsızların eline düşmüş. Hırsızlar, kıza niçin gece yarısı sokakta yürüdüğünü sorunca, kız onlara olayı anlatmış. Yiğitle vedalaşıp, kocasının yanına gittiğini söylemiş. Hırsızlar: "Kocanız da, sizi seven yiğit de büyük mertlik gösterdikleri için, biz de bir mertlik yapalım. Kocanızın evi hangi

mahallede? Bizden sonra başka hırsızlarla karşılaşmaman için, seni götürüp bırakalım" deyip, kızı kocasının evine getirmişler. Kadı, burada hikâyesini bitirmiş.

Bilinmeyen atlı, Koldaş'a: "Sizce kızı seven yiğit mi, damat mı yoksa hırsızlar mı övgüye layıklar?" diye sormuş. Koldaş: "Damadın mertliği daha üstün, övgüye o layık. Çünkü sadece kendi mertliğini göstermekle kalmıyor, kızı seven yiğidi de mertliğe sevk ediyor. Belki yiğidin niyeti kötüydü. Damat onu kötü niyetinden caydırıp mertliğe yöneltti" demiş. Bilinmeyen adam makul gibisinden bir işaret yaptıktan sonra hikâyesine devam etmiş:

Bunlardan hangisi daha mert diye sormuş kadı. Büyüğü: "Aşık yiğit mertmiş. Çünkü yanına iki kez geldiği halde, yiğit, vicdanlı olduğu için kıza zarar vermemiş" demiş. Ortancası: "Damat mertmiş. Sınamadığı bir kızın sözüne inanıp ona izin vermiş" demiş. Küçüğü: "Hırsızlar haklı. Çünkü onlar, yeri geldiğinde bir tenge için bile adam öldürmekten geri kalmazlar. Kendi ayağıyla ellerine düşen gelinin elbiselerini almak şöyle dursun, onu kendi evine götürmüşler" demiş. Kadı kalkmış: "İşte kavga da halloldu. Hırsızı müdafaa eden kişi hırsız. Sen küçük kardeş, kaptaki altını ağabeylerin ile bölüş. Babanın vasiyetine muvafık kalmak istiyorsan, onlara da yardım etmen gerek" demiş. Küçük oğul razı olmuş. Onlar, kadının zekasına hayran kalmışlar, çıkıp gitmişler...

Atlılar gece gündüz yol alıp bir şehre gelmişler. Bir kervansaraya yerleşmişler. Üç dört gün dinlendikten sonra, kervansaray yakınından bir ev ve ev için gerekli eşyalar satın almışlar. Bilinmeyen atlı, Koldaş'a mahalle muhtarı ile beş altı kişi çağırıp gelmesini söylemiş. Koldaş onları akşam için davet edip gelince bilinmeyen atlı: "Misafirhaneyi temizledim. Misafirleri iyi karşıla. Yemekten sonra söyleyin bizi nikahlasınlar. Bugünden itibaren siz bu evin ve ailemizin reisi, ben ise sizin hanımınızım" demiş, erkek olmadığını Koldaş'a söylemiş. Nikah ziyafeti bittikten sonra kadın, Koldaş'a: "Siz şimdi bu şehirde kendinize arkadaşlar edinin, insanlarla tanışın. Padişahın sarayındaki kişilerle tanışıp onları evimize davet ediniz. Onlar çağırdığında da siz gidin. Böyle yaparsanız onların yardımıyla sarayda iş bulursunuz" demiş. Aradan bir iki ay geçince Koldaş, padişahın sarayında işe girmiş. Padişah tarafından verilen görevleri zamanında yaptığı için itibar kazanmış ve Misafirbey diye ün salmış.

Böylece Misafirbey'in işleri günden güne daha iyi olmuş, hem dostları hem de düşmanları artmış. Misafirbey'in büyük itibar kazanması, saray görevlilerinin hoşuna

gitmiyormuş. "Bu misafir sonradan geldi, padişahtan epeyce hediye aldı. Biz ise bu zamana kadar henüz padişahın lütfûnu görmedik" deyip düşmanlık gütmeye başlamışlar.

Bir gün Misafirbey'in hanımı: "Padişahtan çok hediye aldın. Onu saray görevlileriyle ziyafete çağırsan" demiş. Misafirbey bu fikre katılıp, padişahı saray görevlileriyle birlikte ziyafete davet etmiş. Misafirliğe gitmeden bir gün önce padişah, görevlilerden birine: "Sen git, Misafirbey'in evini gör, gel. Evleri güzel mi? Gidip rezil olmayalım" diye buyurmuş. Hizmetçi gelmiş, iç avluyu gözetlerken gözü Misafirbey'in hanımına ilişmiş. Kadın çok güzel ve bakımlıymış. Görevli, Misafirbey'in düşmanlarındanmış. O, padişahın huzuruna çıkmış, Misafirbey'in hanımını övmeye başlamış. "Böylesine güzel kadın size layık" demiş.

Ziyafetten sonra padişah, vezirlerini toplamış ve Misafirbey'in hanımını elinden almanın çarelerini düşünmüşler. Misafirbey'i ağır bir işle görevlendirip, onu ortadan kaldırmaya, sonra da karısını padişaha almaya karar vermişler. Ertesi gün Misafirbey'e padişahın kızının hastalandığını, ona pars sütü gerektiğini söylemişler. "Bu işi sizden başka hiç kimse başaramaz" demişler. Misafirbey, hanımının tavsiyesiyle padişahtan kırk gün mühlet ve kırk tane de koyun istemiş. Padişah, Misafirbey'in isteğini kabul etmiş.

Misafirbey otuz sekiz gün evinde yaşamış. Otuz dokuzuncu gün hanımı bir yaprak kağıda mektup yazıp: "Şehirden gün doğusuna doğru üç taş yürüdükten sonra, sol tarafa giden yaya yolundan bir buçuk taş yürürseniz geniş bir düzlüğe ulaşırsınız. Bu meydanın ortasına gidince, gün doğusuna dönüp mektubu açınız. Mektubu açar açmaz karşınızda dişi bir pars peyda olacak. Mektubu tutarak yerinizde bir kez dönerseniz, etrafınızı dişi parslar saracaktır. Mektubu bir elinizde tutarak, atın başını geldiğiniz yöne doğru çevirin ve dosdoğru padişahın sarayına gelin. Padişaha 'Şahım, işte şu dişi parslardan istediğiniz kadar süt sağabilirsiniz. Ben ikinci defa meşgul olmayayım diye bunların kendilerini alıp geldim' dersiniz" diye yol göstermiş.

Misafirbey, hanımının söylediği yoldan yürüyüp denilen yere varmış ve parsları padişahın sarayına getirmiş. Padişah ve diğer saray görevliler parsları görünce, ağaç yaprağı gibi titremeye başlamışlar. Padişah, Misafirbey'e: "Sağol, ben seni sınamak maksadıyla bu işe göndermiştim. Bunları, vatandaşa zarar vermeden geri götürün" diye

yalvarmış. Misafirbey, parsları şehrin dışına çıkarıp elindeki mektubu kapatmış. Parslar gözden kaybolmuşlar.

Bundan sonra padişah, vezirlerine yine danışmış. Uzun müzakereden sonra şöyle karar almışlar: Hazineci ertesi gün padişahın huzuruna çıkıp, hazineden dört külçe altının yok olduğunu bildirecek. Padişah da Misafirbey'e: "Siz bu kaybolan şeyleri bulacaksınız" diye emredecek.

Misafirbey ertesi gün sabah atını hazırlarken hanımı ona: "Eğer padişah yine geçen kine benzer bir görev verirse kırk gün mühlet ve kırk tane koyun isteyin!" diye tembih etmiş.

Misafirbey saraya gelip kendi yerine oturunca, bir gün önce kararlaştırıldığı gibi hazineci gelmiş, altın külçe olayını bildirmiş. Padişah, Misafirbey'e: "Siz bu kaybolan şeyleri bulacaksınız!" diye emretmiş. Misafirbey, padişaha tazim kılıp ondan kırk gün mühlet ve kırk tane koyun istemiş. Önceki gibi otuz sekiz gün evinde yaşamış. Otuz dokuzuncu gün hanımı ona bir mektup yazıp vermiş. Hangi tarafa gideceğini ve kime rastlayacağını söylemiş. Misafirbey yola çıkmış, söylenilen yere gitmiş.

Bakmış ki güzel bir gül bahçesi, güller açılmış, bülbüller ötmekte, arklardan dupduru su akmakta, her taraf yemyeşil çimenlik... Lakin hiç kimse yok. Gül bahçesini temaşa edip yürürken, uzaktan şarkı söyleyen kızların sesini duymuş. Sesler yaklaşmaya başlamış ve sonunda kızlar, Misafirbey'in bulunduğu yere gelmişler. Kendini bir kenara çeken Misafirbey onların güzelliklerine hayran kalıp dururken, kızların başkanının gözü Misafirbey'e düşmüş. Onu yanına çağırmış ve nereden, hangi maksatla geldiğini sormuş. Misafirbey, kızın davranışlarından, mektupta bahsedilen kız bu olmalı diye düşünmüş, yanındaki mektubu çıkarmış ve saygıyla ona uzatmış. Kız onun elindeki mektubu alıp okumuş ve birdenbire: "Ne, siz bizim eniştemiz oluyorsunuz" deyip Misafirbey'i derhal misafirhaneye davet etmiş. O gün geç saatlere kadar ziyafet çekmiş. Akşam mektubun içeriğini muhakeme edip, kız ve iki hizmetçisi Misafirbey'le birlikte yola çıkmışlar. Sabahleyin sağ salim Misafirbey'in evine ulaşmışlar. Abla kardeşler birbirlerine hal hatır sorup o gün evde dinlenmişler. Kırkıncı gün seher vakti, avlunun ortasında durup dua etmişler. İkisi birlikte adım attığında ayaklarının önünde altın külçeler peyda olmuş. Padişaha götürmek için otuz tane altın külçe seçmişler.

Misafirbey dört külçe almış, yirmi altı tanesini de bir hamala taşıtmış ve saraya gitmiş. Hamalı kapıda bekletmiş, kendisi iki çift külçeyi alarak padişahın huzuruna

çıkmış. Külçeleri onun önüne koymuş. Altın külçeleri gören padişah: "İki çift daha kayboldu. Kaybolanların hepsi dört çift" demiş. Misafirbey: "Hepsi dört çift mi yoksa daha mı fazla?" diye sormuş. Padişah: "Hepsi dört çift" diye tekrarlamış. Misafirbey, orada bulunan saray görevlilerine de padişahın söylediklerini onaylattıktan sonra hamalı çağırıp: "İşte şu on üç çift, önceki iki çift ile on beş çift, yani otuz tane oldu. Başka ne derdiniz var padişahım?" diye sormuş. Bunu gören padişah ile vezirleri utançlarından yere bakarak: "Başka derdimiz yok, sağ ol" demişler.

Akşam padişah yine danışma kurulunu toplayıp: "Şimdi ne akıl vereceksiniz? Bir belayla Misafirbey'i ortadan kaldırmazsanız bu aşk beni bitirecek" demiş. Bir vezir padişahtan müsaade isteyip: "Yüce padişahım, kulunuzun aklına bir fikir geldi, izin verirseniz söylerim" deymiş, tazim kılmış. Padişah izin verince vezir konuşmuş: "Sabahleyin Misafirbey saraya geldiğinde, siz de biz de çok üzgün oturalım. Misafirbey bu üzüntünün sebebini elbette soracak. O zaman siz: "Ey Misafirbey, bu dünyanın gamından, kederinden asla kurtulamadım. Birini bertaraf etsem ikincisi çıkıyor. Bu dünya öyle sıkıntılarla dolu ki... Bugün bir rüya gördüm ve bundan dolayı çok üzgünüm. Rüyamın tabirini işte şu vezirlerden istedim. Bu mahluklardan makul bir söz çıkmadı. Düşünüyorum ki, sıkıntımı yine siz giderir ve beni bu üzüntüden kurtarırsınız. Rüyamda babamı, annemi ve ninemi gördüm. Onların hiçbiri yüzüme bakmadı, benden yüz çevirdiler. Şimdi siz, o dünyaya gidip bana darılmalarının sebebini öğrenip gelseniz deyip, onu öbür dünyaya gitmeye ikna ederek, bu hizmetinin karşılığında mükâfatlar vaat edin. Öbür dünyaya giden insan elbette dönüp gelemeyecek. Bundan sonra cenabı âlileri o periye kavuşurlar" deyip sözünü bitirmiş. Bu fikir herkese makul gelmiş.

Sabahleyin Misafirbey işe gelecekken hanımı ona: "Padişah size yine zor bir görev hazırlamıştır. Nasıl görev verirse versin evvelki gibi kırk gün mühlet ve kırk tane koyun alıp gelin" diye tembih etmiş. Misafirbey saraya geldiğinde padişah, öbür dünyaya gidip babasının, annesinin niçin dargın olduklarını öğrenip gelmesini buyurmuş. Misafirbey, padişaha tazim kılıp: "Hizmetinizi seve seve görürüm. Kırk tane besili koyun, iyi bir at ve kırk gün mühlet vermenizi istiyorum" demiş. Padişah onun talebini yerine getirmiş, gitmesine izin vermiş.

Misafirbey koyunları getirmiş, otuz dokuz gün boyunca evde yatmış. Kırkıncı güne bağlayan gece hanımı ile baldızı eski giysiler giyip şehirden çıkmışlar ve geniş bir yere kül yığmışlar. Misafirbey'e yanık kaftan giydirmiş, yüzüne zift sürmüşler, beline

kadar küle gömmüşler. Sonra padişahın akrabalarının ağzından lanet dolu bir mektup yazmışlar. Mektubun kenarlarını dört beş yerinden yakmışlar ve bir ucunu Misafirbey'in eline tutuşturmuşlar. Söyleyeceği şeyleri öğretip, sonra sihirli bir dua okumuş, küle üflemişler. Misafirbey'e: "Hadi, şimdi saraya gidin" demiş, iyi yolculuklar dilemişler.

Misafirbey: "Dünya dünya yaramaz bu dünya, dünya dünya felakettir bu dünya, dünya dünya kesafettir bu dünya... Dilim lal, yüreğim halsizdir!" diye bağırıp çağırarak saraya girmiş. Padişaha tazim kılıp mektubu onun eline vermiş: "Ey efendim! İşte cenaplarının anne ve babaları niçin üzgün olduklarını bu mektuba yazıp verdiler... Dünya dünya o dünya, yaramazdır bu dünya, o dünyaya gideceğim, bu dünyada duramam" diyerek kendini divaneliğe veriyor, "Dünya dünya..." diye mırıldanıyormuş.

Mektubu okuyunca padişahın yüreği ezilmiş, ağlamaya başlamış. Misafirbey'e öbür dünya hakkında soru sormaya başlamış. Misafirbey ona bir iki ağız cevap verip yine "Dünya dünya" demeye başlamış. Padişah, Misafirbey'den öbür dünyaya nasıl gidip geldiğini, yolda zorlanıp zorlanmadığını anlatmasını rica etmiş ve: "Biz de gidip gelebilir miyiz?" diye sormuş. Misafirbey, padişaha: "Siz falan meydana yüz sercin odun, üç yüz pud talaş yığdırın. Onlar iyice istif edilsin. Eğer çok sıkı istif edilirse, gülerek yol almanız mümkün. Çünkü üzerine yer hazırlanacak, çıkıp oturacaksınız, birisi alttan ateşi verecek. Böylece benim gibi kırk günde gidip gelmeniz mümkün" demiş. Yine "Dünya dünya" diyerek saraydan çıkıp gitmiş.

Padişah, Misafirbey'in söylediği odun ve talaşı, belirlenen yere taşıtmaya başlamış. Kendisi, hanımları, vezirleri ve danışmanlarıyla birlikte seksen kişi olmuşlar. Misafirbey'in söylediğinden üç kat daha fazla odun ile talaş taşıtılmış. Padişah gideceği gün, Misafirbey'i kendi yerine koymuş. Hanımları, çocukları, vezirleri ve danışmanları yığılmış, odunların üzerine çıkmışlar. Misafirbey odunları ateşe vermiş.

Kötü padişahtan kurtulan halk, Misafirbey'i kendilerine padişah seçmiş. Misafirbey okumuş insanlarla, iş gören alimlerle, halkın arasında yetişmiş bilge kişilerle, malı mülkü olmasa da aklı olan insanlarla görüşüp vezir ve danışmanlarını atamış.

Günlerden bir gün Misafirbey, oğlu Şadman'la oturmuş oynarken gençlik yıllarında çektiği sıkıntılar, çileler, annesinin birilerinin kapısında ölümü, babasının ölümü, çobanlığı, arkadaşı Yoldaş'ın rüyasını satın alması aklına gelmiş ve içi burkarak

gülümsemiş. Hanımı ona bu burukluğunun sebebini sormuş. O, önce bir şey söylememiş. Sonra, eskiden çobanlık yaptığını, Yoldaş adlı arkadaşının rüyasını satın aldığını anlatmış. "Şimdi düşünüyorum da, gökyüzünden düşen iki parlak yıldız, abla kardeş siz ikinizsiniz. Küçük yıldız ise işte şu Şadmanbey'miş. Rüyanın tabiri doğru mu?" diye sormuş. Onlar: "Evet, doğru" demişler. Misafirbey, arkadaşı Yoldaş'a yardım vaadinde bulunduğunu söyleyip: "Yoldaş arkadaşımı bulup ona herhangi bir vazife versek ve şu kız kardeşinizle evlendirsek nasıl olur?" diye sormuş. "Biz iki kardeş biraz düşünelim. Üç gün sonra cevap veririz" demişler. Aradan üç gün geçmiş. Misafirbey onların fikrini sorduğunda: "Kardeşim de ben de fikrinize katılıyoruz. Tamam, arkadaşınızın peşine adam gönderip onu getirtiniz" demişler.

Misafirbey saray görevlilerinden birini çağırıp, ona arkadaşı Yoldaşın yerini, ne işle meşgul olduğunu söylemiş, bu dostunu bulup gelmesini emretmiş. Görevli, bu emri alınca yola çıkıp söylenilen köyü bulmuş, bir iki gün dinlendikten sonra köydeki adamalara sorarak aradığı adama ulaşmış. Yoldaş zengin bir çiftçinin yanında icara çalışıyormuş. Saray görevlisi, Yoldaş ile konuşmuş; onu, kendi yurdunda ortak olarak birlikte iş kurmaya ikna etmiş. Çünkü Misafirbey hemen her şeyi söylememesini emretmiş. Yoldaş iki üç gün içinde işlerini bitirmiş ve dostlarıyla vedalaşıp yola çıkmış. Saray görevlisi, Yoldaş'ı getirdiğini padişaha bildirmiş. Birkaç gün sonra Yoldaş'ı padişahın huzuruna çıkarmışlar. "Güzel yiğit, geliniz" diyerek söze başlamış Misafirbey. "Geldim cenâbı âlileri." "Nereden ve niçin geldiniz?" "Beni buraya alıp gelen adam, 'ikimiz birlikte çiftçilik yapalım' demişti." "Mesleğiniz çiftçilik mi?" "Öyle efendim." "Başka hüneriniz var mı?" "Hayır efendim, çiftçilik bitince gündelikçi olarak çalışmaktayım." "Kaç yıldan beri bu işleri yapıyorsunuz?" "Kendimi bildim bileli." "Hiçbir şey biriktirebildiniz mi?" "Arttırmak bir tarafa, gündelikçi olarak çalışmama rağmen çok kez borç alıyorum. Toprağı sürecek öküzüm bile yok." "Sizin Koldaş adında bir arkadaşınız var mıydı?" "Evet vardı, çoban Koldaş. Siz onu nereden biliyorsunuz?" "Onu görmeyeli ne kadar oldu?" "On iki on üç yıl oldu, iyi adamdı." "O nereye gitti?" "Onun gitmesine ben sebep oldum." "Ne yaparak?" "Bir gün bir rüya gördüm. Rüyamda gökyüzünden iki parlak, bir tane de küçük yıldız inip koynuma girdi." "Peki" demiş Misafirbey. "Bu rüyamı Koldaş'a anlattığımda o bana: 'Bu rüyanı satar mısın?' dedi. Ben: 'Ne, aptal mısın, hiç rüya da satılır mı?' dedim. O ise: 'Canım arkadaşım, bu rüyanı sat!' diye ısrar etti. 'Tamam satayım, ne veriyorsun?' dedim. O ise

bana: 'İki yaşında bir dana ile bir taydan başka verecek bir şeyim yok' dedi. Bundan sonra dana ile tayı bana verdi ve çekip gitti. Bu güne kadar da hiçbir haber göndermedi" diyerek iç çekmiş. "Siz onu görseniz tanır mısınız?" "Tanırım, kör değilim ya. Onunla bir çok yıl aynı yorganın altında yattım." "Belki o çok değişmiştir, nereden tanıyacaksınız?" "Tanırım, tanırım. Siz onu biliyor musunuz? Burada mı?" "Onun her hangi bir nişanı var mıydı?" "Evet, evet vardı. Onun sağ dirseğinin üzerinde bir ben ve sol dizinin üzerinde de çizik vardı. Oraya inek vurmuştu." Misafirbey kolundaki beni gösterir göstermez Yoldaş yerinden fırlayarak kalkmış ve arkadaşına sarılıp onu öpmeye başlamış.

Aradan bir ay geçmiş. Düğün dernek ile baldızını arkadaşına vermiş ve onu şehrin valisi olarak atamış.

Yoksulluktan çıkan iki arkadaş, halkı idare edip murat ve maksatlarına ermişler.

Hüsnabad[17]

Zamanlardan zaman içinde bir zalim padişah varmış. Padişahın, Melikeyi Hüsnabad adında bir kızı varmış. Kızın aya benzer yüzü, güneşe benzer gözleri varmış. Güzelliği karşısında on dört günlük ay bile sönük kalırmış.

Bir çok yerlerden dünürcü gelmiş, babası vermemiş. Günlerden bir gün padişah tahtına oturunca, tahtın yanındaki ağaca bir karga konmuş: "Gak...gak..." diye ötmüş. Padişah, dört yüz ulemasını çağırmış: "Ey alimler, karga ne diyor?" demiş. Alimler: "Karganın ne dediğini bilmiyoruz. Çünkü o karga, biz ise insanız. Karga kendi vaktini geçirmek için ötüyor" demişler. Sinirlenen padişah: "Cellat!" diye bağırmış. On dört cellat salavat getirerek kılıçlarını bileyip, iyi bir hitabetle: "Kimin eceli geldi? Güneş gölgeye ulaşmadan başını keselim" demişler. "Al götür, bu dört yüz kişinin başını kes!" demiş padişah. O sırada bu konuşmayı işiten melike: "Ey baba, sana ne oldu? Dört yüz kişinin başını niçin kestiriyorsun? Soruna cevap verirsem, onları öldürmekten vazgeçer misin?" demiş.

Kızının söylediklerini duyan padişah: "Eğer doğru cevap verirsen suçlarını affederim" demiş. Kız: "Karganın "Gak" demesi, kocasını var eden de kadın, yok eden de kadın demektir" diye cevap vermiş. Öfkesinden tüyleri diken diken olan padişah: "Ey saçı uzun, aklı kısa, olmayacak söz söyleme. Ben seni yedi yıl zindana hapsedip,

sonra derine saman doldurayım da kızlara ibret olsun. Bundan sonra hiç kimse babasına karşı gelmesin!" demiş, kızını zindana attırmış. Padişah bir hafta boyunca evden dışarı çıkmamış. Öfkeyle: "Kızı zindanda açlıktan mı öldüreyim, astırayım mı? Bu işten halkın haberi olur mu?" diye düşünüyormuş.

Bir vezir bu işlerden haberdarmış. Kıza acımış, gece onu zindandan çıkarmış. Bir marangoza, su geçirmeyen sandık yaptırmış. "Ey kızım, babanın niyeti kötü. Sana kırk günlük yiyecek hazırladım. Sandığa gir. Kapağını sıkıca kapatıp ırmağa bırakacağım. Şansın varsa kurtulursun. Padişahın kılıcıyla öleceğine, dağlarda çoban olman daha iyidir" demiş. Kız "Peki" deyip sandığa girmiş. Vezir sandığı suya bırakmış. Sandık suda üç ay boyunca yüzerek gitmiş. Kız bir günlük yiyeceği dört günde yiyormuş.

Başka bir memleketin padişahı adamlarına: "Bana kırlardan odun getiriniz" diye emretmiş. Kalabalık ailesi olan yoksul bir kişi: "Ben gideceğim. Benim çoluk çocuğum çok. Bana bir şey verirseniz çocuklarımla bölüşürüm" deyip eline orak almış, beline ip bağlamış, kırlara gitmiş. Adam susuzluğunu gidermek için ırmağın kıyısına gitmiş. Irmağın ortasında yüzüp gitmekte olan sandığı görmüş. Derhal soyunup kendini ırmağa atmış ve sandığı çekip çıkarmış. Orağın ucuyla sandığı açıp bakmış ki, güzellik bakımından dünyada dengi olmayan bir kız yatıyor. Adam şaşkınlık içinde: "Bu bir tüccarın kızı olmalı. Babasıyla ticarete giderken gemi batıpş sandık suyun yüzünde kalmış olsa gerek" diye düşünmüş. "Hey kız, ölü müsün, diri misin?" diye sormuş. "Diriyim" deyip gözlerini açmış kız. Adam sandığı alıp getirdiğinde padişah: "Ben sana odun alıp gel dedim. Sen ise birinin sandığını çalıp gelmişsin!" demiş, kılıcıyla adamı ikiye bölmüş. Sandığı ise saraya getirtmiş. "Sandık açılsın" demiş hizmetçilerine. Sandığı açıp bakmışlar ki bir kız yatıyor. Padişah onu görür görmez göğsüne çuvaldız gibi bir ok saplanmış, âşık olmuş. Kızı sandıktan çıkarmış: "Benimle evlenin" demiş. "Padişahım, bana kırk gün mühlet verin! Dört aydan beri çok azap çektim. Beş on gün oynayıp eğleneyim" demiş kız. Padişah razı olmamış. "Şimdi evet demezsen başını bedeninden ayırırım" demiş. Kız ağlamış: "Hiç değilse üç gün izin veriniz. Kızlarla bağda gezip oynayayım. Sonra sizin söylediğiniz olsun." Padişah bir gün mühlet vermiş.

Melikeyi Hüsnabad, kırk kız ile padişahın bağına girmiş. Bağın arkasında ırmak varmış. "Yürüyün kızlar, yıkanıp çıkalım" deyip ırmağa doğru yürümüş o. "Yoksul bir

[17] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti,

adamla evlenip, onu padişah yapıp, zalim babamın tepesine asker yığıp, onun tahtını gökyüzüne savuracağım diye ant içmiştim. Eğer bu padişahla evlenirsem muradıma eremeyeceğim" diye düşünmüş kendi kendine ve kızlardan ileri gitmiş, ırmağa dalmış. Onu bir Amuderya balığı yutmuş. Kırk kız ırmağın kenarında el çırpmış kalmışlar. Kızlar gidip bu olayı padişaha söylemişler. Padişah iç çekmiş, başındaki tacını, belindeki altın kemerini yere vurmuş. Bir kalender kılığına girmiş ve çöllere çıkıp gitmiş.

Şimdi iki ağız söz de Cercan şehrinden dinleyin:

Bir çobanın oğlu ırmağın kıyısında hayvanlarını otlatıyormuş. Bir grup balıkçı, ırmağa tor atmışlar. Çoban oğlan, balıkçılara şöyle yalvarıyormuş: "Babam üç günden beri aç ve hasta. Yiyecek getirmek için şehre gidemiyor. Ben gideyim desem "Hayvanları otlat" deyip izin vermiyor. Yiyecek bir şeyler verseniz!" İşte şu attığımız tora ne takılırsa senin olsun" demiş balıkçılar. Toru çekip bakmışlar ki büyük bir Amuderya balığı takılmış. Çoban oğlan, balığı dört öküze bağlamış, sürükleyerek evine götürmüş. Balığın karnını yarınca içinden bir kız çıkmış. Adam sevinmiş, kızın nefesini kontrol etmiş. Kız yaşıyormuş. Hemen kızın ağzına su damlatmış. Biraz sonra kız gözlerini açmış, yerinden kalkıp adama selam vermiş. "Baba karnım aç, bana bir lokma yiyecek verin." Adam ile oğlu kıza az önceki balıktan pişirip vermişler. "Baba, sizin mesleğiniz ne? Oğlunuzun mesleği ne?" "Ben çobandım, şimdi yaşlandım. Oğlum çobanlık yapıyor. Kız sevinerek söylemiş: "Ben şimdi muradıma erdim. Sizin kızınız olacağım. İsterseniz beni oğlunuza verin." "Ey çocuğum, düğün yapacak hiçbir şeyimiz yok." "Hiçbir şeye gerek yok" demiş kız. Adam memnuniyetle kızı oğluna almış. Kız, saçlarını örüp tabakları, kapları yıkamış. Adam onu görünce gönlüne bir ferahlık gelmiş. "Ey kızım, ben hastalandım. Eve iyi bakamadım. Oğlum ise hayvanları otlatmakla meşgul. Sabah gidip akşam geliyor." Gelin, evin işlerini bitirmeye girişmiş. Onun titizliğini, hamaratlığını gören adam çok seviniyormuş. "Çocuğum, gayretini görünce benim de gayretim geldi. Yardıma ihtiyacın varsa bana da söyle" demiş.

Gelin, sağ kulağındaki küpeyi adama vermiş: "Bunu pazara götürün. Ne verirlerse alıp getirin" demiş. Adam küpeyi alıp kervansaraya gitmiş ve oturmuş. Bir tüccar, küpeye müşteri olmuş: "Baba, kaç para bu?" diye sormuş. "Elini vicdanına koyup bir şey ver" demiş adam. Tüccar bir kutu altın doldurup vermiş. "Baba, tamam

---

Taşkent 1969, s. 342-354

mı yoksa az mı?" demiş. "Elinizi vicdanınıza koyun demiştim. Başka bir şey dememe gerek yok." Tüccar, çıkarıp yine bir torba altın vermiş. "Yükleyip gidin" deyip, bir de katır vermiş. Adam sinirlenmiş: "Bu benimle alay ediyor. Alıp kaçayım da bulamasın" diye düşünmüş. Altınları katıra yüklemiş, gitmiş. Tüccar kendi kendine: "Eğer böyle bir tane daha bulursam, memleketimin padişahına yedi iklimin vergileri karşılığında satarım" demiş. Çünkü küpe nadir bir cevhermiş.

Yaşlı adam evine gelmiş, altınları geline vermiş. Ertesi hafta sol kulağındaki küpesini de çıkarıp vermiş gelin. Adam yine önceki yere gitmiş, oturmuş. O tüccar gelip bakmış ki adam yine orada oturuyor. "Kaç para baba?" demiş. "Sana satmıyorum" demiş adam. "Sen benimle dalga geçiyorsun." Tüccar: "Yürüyün içeri" deyip adamı odasına almış. İki sandık altın vermiş, şahî kaftan giydirmiş, iki katır vermiş. "Baba nerede kalıyorsun?" diye sormuş. Adam: "Yerimi söylersem altınları geri alır" diye düşünmüş, "Benim yerim yok" demiş. Adam evine gelmiş. Gelin, altınları içeri almış. Dışarı çıkıp etrafı gözden geçirmiş. On günlük yol kadar genişmiş. "Kerpiç duvar yapabilen yirmi tane duvar ustası bulun baba" demiş. Adam bulup gelmiş. Gelin, duvarcılara: "Çoluk çocuğunuzu da alıp getirin" demiş. Onlar çoluk çocuklarını alıp gelmişler. Kız onlara yemek, ekmek, para ve güzel giysiler vermiş. Bunu işitince, iki yüz tane duvarcı usta toplanmış. Hepsi duvar örmeye başlamışlar. Bu duvarcıları gören insanlar: "Bu iş kimin?" dediklerinde "Çoban yaptırıyor. Sizlere de iş gerek ise geliverin" diye cevap veriyorlarmış. On beş gün içinde, beş bin hanelik insan toplanmış. Üç ay zarfında duvar bitmiş. On iki yere kapı kurulmuş. Gelin her kapıya yazı yazdırıp resmini yapıştırmış. Yazının içeriği şöyleymiş: "Bu yurdun adı Hüsnabad'dır. Her kime yemek, ekmek gerek ise gelsin, hizmet etsin." Bir yıl içinde yetmiş beş bin hanelik insan toplanmış. Adamın gelini hepsine çifter çifter evler yaptırıp veriyormuş.

Yeni kurulan bu şehrin haberi, Cercan şehrinin padişahına ulaşmış. Padişah öfkelenmiş: "Benim zamanımda edepsizlik eden, padişahlık taslayan kimmiş? Gidip kılıçtan geçireyim!" demiş, kapıya kadar gelmiş. Kapıda bekleyen muhafızları görmüş. "Bu şehri kim bina etti?" diye sormuş padişah. Kapıcılar: "Kapıdaki bu resmin sahibi yaptı. Size iyi hizmet etsek de sadece kendimize yetecek kadar yiyecek veriyordunuz. Çoluk çocuğumuz aç kalıyorlardı. Bu yüzden çocuklarımız sokaklarda, yollarda perişan bir halde dilencilik yapıyorlardı. Bu padişah hanım, çoluk çocuğumuza iyi bakıyor. Bu çocukların çoğu bir hüner sahibi oldular" diye cevap vermişler. Padişah, resmi görünce

âşık olmuş. Şehre girip melikenin karargâhına varmış. "Cercan padişahı geldi. Sizin kendisine eş olmanızı diliyor" diye melikeye haber ulaştırmışlar. Bu sözü duyan melike sinirlenmiş ve padişahı çağırttırmış. "Ey padişah, kaç tane karın var?" diye sormuş. "Kırk tane." "Ey ahmak padişah, kırk hanımın üzerine beni de mi almak istiyorsun?" Padişah bu konuşmadan dolayı öfkelenmiş: "Ahmak, beni halk içinde rezil ettin!" deyip yanındaki kılıcı çekmiş. Melike kendini tahtın arkasına atmış. Onun hizmetçileri gelip padişahı sıkıca yakalamışlar. El ve ayaklarına zincir vurmuş, zindana atmışlar. Bunu duyan şehir halkı, zalim padişahtan kurtuldukları için çok sevinmişler. Melikeyi Hüsnabad'ı padişah yapmışlar.

Aradan bir çok gün geçmiş. Bir kalender kapının önüne gelmiş, gözlerini resme dikerek ağlayıveriyormuş. Muhafızlar onu alıp melikenin huzuruna getirmişler. Melike bakmış ki, o bir günlük mühlet veren padişah. O zaman melike sormuş: "Ey kalender, niçin ağlıyorsun?" "Bir kaşık kanımı bağışlarsanız söylerim." "Bağışladım, söyle!." "Benim bir sevgilim vardı. Adı Hüsnabad idi. Sizin kapınızda onun resmini gördüm." "O kız canlı olsa ne yaparsın?" "Irmağa dalıp yok oldu diye duydum. Eğer hile yaptı, hizmetçi kızlara bir şey verdi de kaçtıysa; elime düştüğü an vücudunun her yerine diken batırırım." "Melikenin sana karşı hiçbir suçu yok" demiş kız. Kalender kılıcını çekmiş, Melikenin üzerine gitmiş. "Yüzünü aç, göreceğim!" demiş. Melike tahtın arkasına saklanmış. Hizmetçiler onu da yakalayıp zindana atmışlar.

Melike, vezirine sakince buyurmuş: "Askerlerimizin sayısını hesaplayınız, kaç taneymiş?" Vezir, askerlerin sayısını hesaplayarak gelmiş. "Atlı süvari ve piyade olmak üzere toplam yedi yüz bin asker var." Kırk gün boyunca silah ve mühimmat hazırlığı yapılmış. Melike, çoban olan kocası ve askerleriyle birlikte babasının şehrine hareket etmiş. Bozkırları, çölleri geçmiş, sonunda babasının şehrine yaklaşmışlar...

Şimdi babasından haber alalım:

Babası bir rüya görmüş. Gökyüzünden bir kartal gelip padişahı havaya kaldırmış ve uçarak gitmiş. "Bana kulluk yapar mısın, yoksa başını kesip atayım mı?" demiş. "Hazine ve definelerimin hepsini sana vereyim. Beni sağ bırak" demiş padişah. O zaman kuş: "Bana dünya gerekmez, senin gibi zalimden, Hüsnabad'ın kanının bedelini istiyorum" demiş. Padişah, kızının adını duyunca ağlayıp, sızlayıp dururken, bir dağın arkasından Hüsnabad çıkıp gelmiş. Bir elinde yalın kılıç, bir elinde kaz kebabı varmış. Kız gelince o kuşa bir vurmuş, kuş ikiye bölünmüş. Padişah yere düşecekken, kız

babasının kemerinden tumuş, sakince yere indirmiş. Elindeki kebabı uzatıp: "Baba, benim yüzümden olduysa bağışlayın" demiş. Padişah "İmdat!" diyerek uyanmış. Bakmış ki yanında hiç kimse yok. Ortalık karanlık ve yattığı yerde tek kendisi varmış. Sabahleyin kırk vezirini ve dört yüz danışmanını çağırmış. Hepsi ellerini bağdaştırıp oturmuşlar. Padişah, rüyasını bir bir anlatmış, tabir etmelerini istemiş. Fakat oturanların hiç birinden ses çıkmamış. O zaman padişah sinirinden ellerini çarparak: "Rüyamın tabirini söylemezseniz, bu oturan insanların bir tanesini bile canlı bırakmam!" demiş. "Ey şahların şahı!" demiş büyük vezir tazim kılarak. "Bir kaşık kanımı bağışlarsanız rüyanızın tabirini söylerim." "Söyle, bağışladım!" Vezir konuşmaya başlamış: "Sizi kaldıran kuş, düşman olsa gerek. Düşman yurdumuzu viran etmek için gelmek düşüncesinde. Bir zaman kızınız gelecek, sizi tahtınızdan ayıracak. Padişahlık başka birisinin eline geçecek." Padişah yine öfkelenmiş: "Ey yalancı, kızımın kemiklerinin zindanda çürümesinin üzerinden nice yıl, nice zamanlar geçti. Sen korkundan bunu söyleyip, yüreğime huzursuzluk mu salmak istiyorsun? Seni de zindana atayım da, kızımın yanında senin de kemiklerin çürüsün!" demiş. Veziri zindana atmış. Bundan sonra padişah, geceleri korkusundan uyuyamamış. Sabah tan atıncaya kadar sağa sola yürüyormuş.

Bir hafta sonra haberci gelip padişaha: "Cercan şehrinin padişahı asker toplayıp üzerinize geldi. Hemen çıkıp tacınızı, tahtınızı veriyorsanız veriniz, yoksa kendiniz bilirsiniz!" demiş, padişahın boynuna bir yumruk atmış. Padişah, kendini düzeltinceye kadar adam kaçıp gitmiş. Bunu gören padişah: "Bir habercisi böyleyse, silahlı askerleri nasıldır acaba?" diyerek vezirlerine danışmış. Vezirler: "Biz fikrimizi söylemiyoruz. İyi desek de öldüreceksin, kötü desek de!"

Melikeyi Hüsnabad, asker ile şehre girmiş, babasını aramış. Padişah samanlıkta saklanmış. Kızının hizmetçilerinden biri, padişahın başının üzerinde kılıç çekmiş. Padişah ağlayarak kızına yalvarmış. Kızı, hizmetçinin elinden kılıcı almış: "Her ne olsa da babam işlediği günaha tövbe etti, ölmesin" demiş. Padişahlık mührünü çoban yiğidin adına yaptırmış. Zindanda suçsuz yere yatanları serbest bırakmış. Onlardan bir çoğunu şehirlere vali olarak tayin etmiş.

Böylece Melikeyi Hüsnabad, kocası çoban yiğit ile ömür sürüp murat ve maksadına ermiş.

Altın Saçlı Yiğit[18]

Eski zamanlarda bir bahçıvan varmış. Hiç çocuğu olmadığı için evlat hasretiyle yanıyormuş. O taraftaki dağda bir yalmağız yaşıyormuş. Başı çadır gibi, ağzı kapı gibiymiş. Kırk tane dev onun hizmetine hazır ve nazırmış.

Yalmağız öğlen bir deve, akşam yedi tane koyun yiyormuş. Yemeğini, kırk kişinin götüremeyeceği kadar büyük bir kazanda pişiriyorlarmış. O, insan etini seviyormuş. Köy ve şehirlerde gezerek küçük çocukları çalıyormuş.

Yalmağız, günlerden bir gün bahçıvanın yaşadığı köye gelip sadaka istemiş. Bahçıvan onun sesini duyunca dışarı çıkmış. "Hey kişi" demiş yalmağız. "Ne diliyorsun, hazır kılayım." "Kendime yetecek kadar mal varlığım var" demiş bahçıvan. "Fakat oğlum yok. Öldüğümde toprağımı kazıp beni gömecek çocuğum yok." Bunun üzerine yalmağız, torbasından bir elma çıkarmış: "Bu elmayı hanımına yedir. Sana oğlan doğuracak" demiş. "Fakat bir şartım var. Oğlun yedi yaşına girince onu bana vereceksin. Ben ona akıl öğreteceğim."

Yalmağızın söylediği olmuş. Bahçıvanın hanımı bir oğlan doğurmuş. Güzel yüzlü ve afacan bir çocuk olmuş. Bahçıvan, oğluna canı gibi bakıyormuş ve daima onunla oynuyormuş.

Aradan tamı tamına yedi yıl geçince yalmağız, köye gelmiş. "Yedi yıl oldu. Oğlunu alıp gitmek için geldim" demiş kadın. "Nineciğim oğluma ilişme, dilediğin şeyi al. Hiçbir şeyimi esirgemiyorum. Evimi de, öküzlerimi de, bahçemi de al." Yalmağız onun yalvarışlarına, yakarışlarına bakmadan bahçıvanın yedi yaşındaki oğlunu alıp gitmiş. Onlar yolda giderlerken bir kadına rastlamışlar. Bu iyi kalpli periymiş. Yalmağız sadaka istemek için bir eve girdiğinde iyi kalpli peri, çocuğu bir kenara çağırıp: "Oğlum, nereye gittiğini biliyor musun?" demiş. "Seni alıp götüren yalmağız. O seni evine götürüp ocağa ateş verecek. Bir koyunun kuyruğunu doğrayıp kazana koyacak. Sana, kepçe ile biraz oyalan, bekle diyecek. O zaman sen tedbirli ol. Nine, yağ eritmeyi bana göster, dersin. O, kepçeyi alıp kazanın üzerine eğildiğinde yalmağızı kazana itersin."

---

[18] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 357-366; Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 84-89; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 114-119 (Derleyen: Mansur Afzalov)

İyi kalpli peri bunları söyleyip gözden kaybolmuş. Çocuk ise yalmağızı takip etmiş. Sonra iyi kalpli perinin söylediği gibi olmuş. Yalmağız yağı eritirken çocuğa oyalanıp durmasını buyurmuş. "Nasıl erittiğinizi önce kendiniz gösterin nine" demiş çocuk. Yalmağız, kepçeyi alıp kazanın üzerine eğildiğinde, çocuk onu kazana itmiş. Kazandaki yağ "Pışşş" ederek köpürmüş. Yalmağız, dilini bile oynatmadan ölmüş.

Çocuk ellerini yıkamak istemiş. Bakmış ki orada bir su kaynağı var. Kaynak suyuyla ellerini yıkayıp başına sürdüğünde, saçları altın olmuş. Çocuk, yalmağızın evinde dolaşıyormuş. Birden boynundan kırk anahtar asılı olan bir kedi çıkmış. Çocuk ilk anahtar ile büyük bir odanın kapısını açmış. Evde kırk tane çocuk ağlayıp feryat ederek oturuyorlarmış. Çocukların hepsini evlerine göndermiş, arka arkaya diğer odalara da girmiş. Bu odalarda hesapsız dünya malı varmış. Çocuk, otuz sekizinci odayı açmış. Orada üç tane iyi niyetli dev oturuyormuş. Otuz dokuzuncu oda tavlaymış ve orada da üç tane soylu at bağlıymış. Kırkıncı odada üç tane altın kafes, içlerinde de üç tane güzel kuş varmış. Çocuk odadan çıkıp ne yapacağını bilemeden yürümüş. O sırada üç dev ona birer yüzük, kuşlar birer tüy, atlar kuyruklarından birer kıl vermişler. İyi kalpli devler, kuşlar ve atlar hep bir ağızdan: "Ey altın saçlı çocuk, başına zor bir iş düşerse bir yüzük, bir tüy ve bir kılı ateşe at, biz sana yardıma geleceğiz. Şimdi buradan git. Yalmağızın hizmetçileri olan devler gelecekler" demişler. Altın saçlı çocuk, korkunç yalmağızın evinde daha fazla beklememiş, çekip gitmiş.

Az gitmiş uz gitmiş, bir köye varmış. Köyün kıyısında, yıkılmak üzere olan bir evin kapısını çalmış.

İçeriden iyi kalpli bir peri çıkmış: "Hey altın kalpli çocuk, nereye gidiyorsun?" "Ben anne ve babası olmayan yetim bir çocuğum. Başımın estiği yere gidiyorum." "Gel, benim evimde kal" demiş kadın. "Bahçeme gir, doyuncaya kadar erik, şeftali, üzüm al, ye. Ben seni öz çocuğum gibi kabul edeceğim."

Çocuk bir çok yıl bu iyi kalpli perinin evinde kalmış. Büyümüş, delikanlı olmuş. Günlerden bir gün kadın, un ve pirinç satın alması için onu şehre göndermiş. Padişahın üç tane kızı sarayın damında oturuyorlarmış. Altın saçlı yiğit onların hoşuna gitmiş. Padişahın en küçük kızı ona âşık olmuş. Bitap olup günden güne rengi solmaya başlamış. Padişah bütün tabipleri, hekimleri çağırmış, kızını iyileştirmelerini buyurmuş. Fakat onlar kızın derdine hiçbir çare bulamamışlar. Padişah bir gün kızına: "Sana ne oldu kızım?" diye sormuş. Kızı, böylece altın saçlı yiğidi gördüğünü anlatmış. Padişah

büyük bir şenlik düzenlemiş. Sarayın damına halı serip kızlarını oturtmuş. "Memleketteki bütün yiğitler sarayın yanından geçsinler" diye buyurmuş. Kızlarına: "Kim sizin hoşunuza giderse ona gül atın" demiş. Altın saçlı yiğit, yırtık pırtık kaftan giymiş, başına eski bir kalpak geçirip saraya gitmiş. O, sarayın yanından geçip giderken padişahın büyük kızları, eski giyimli bu yoksul yiğidi nazarı dikkate almamışlar. Fakat küçük kız, altın saçlı yiğidi hemen tanıyıp ona gül atmış. Padişah ve saray görevlileri, küçük melikenin zevkine hayret etmişler. Ablaları da onu alaya almış, güzel giyimli genç yiğitlere gül atmışlar. Damat olacak yiğitlerin hepsini saraya getirmişler. Büyük kızların seçtiği yiğitler, padişahın hoşuna gitmiş. Onlara köşklerden yer vermiş, büyük düğün dernek kurulmasını emretmiş. Küçük kızın seçtiği altın saçlı yiğidi tavlaya göndermiş, ona at bakıcılarının yanından bir yer verilmesini emretmiş. Padişah, küçük kızını yoksul yiğitten vazgeçirmek istemiş. Lakin kız ağlayıvermiş. Sonra elini sallayıp: "Kendin bilirsin ama acele etmeden bekleyelim" demiş. Padişah küçük kızın düğününü geciktirmek isteyip: "Sonra belki bir şeyler olur" diye düşünmüş.

Günlerden bir gün damatları yanına çağırıp onları ava çıkarmak istemiş. Onlara en iyi doğanlarını, en iyi koşu atlarını vermiş, en tecrübeli avcıları katmış. Altın saçlı yiğit de ava çıkmak için izin istemiş. Padişah ona gülerek: "Yolun açık olsun! İyisi damatlarımın atlarını kaşağıla. İşte sana layık iş bu!" demiş. Onunla alay edip ava gitmişler. Altın saçlı yiğit ise çöle gidip iyi kalpli devlerin, atların ve kuşların verdiği yüzük, kıl ve tüyü ateşe atmış. Gözünü yumup açınca devler, atlar ve kuşlar onun karşısında peyda olmuşlar. "Görülecek ne işin var ey altın saçlı yiğit?! Biz hazırız" demişler. Yiğit en güzel kuşları, hayvanları avlayıp gelmelerini buyurmuş. Devler, atlara binip, doğanları ellerine alarak dağa gitmişler. Çok geçmeden onlar sülün, geyik, yaban kazı, akkuş ve keklikler avlayıp gelmişler. Altın saçlı yiğit onlara izin verip göndermiş. Kendisiyse, güya avdan yorgun dönmüş kişiler gibi otların üzerine yan üstü yatmış. Bu sırada padişahın damatları çölü kolaçan ediyor, avlamak için herhangi bir hayvan arıyorlarmış. Fakat hiç bir şey bulamıyorlarmış. Çünkü devler hiçbir şey bırakmamış, avlayıp gelmişler.

Damatlar yorgun argın şehre dönmeye başlamışlar. Bakmışlar ki küçük melikeyi isteyen yiğit yolun üzerinde yatıyor, yanında ise avlanmış hayvanlar yığılı. Damatlar hayret edip ona yalvarmaya başlamışlar: "Biz hiçbir şey avlayamadık. Bomboş dönmek bizim için utanç verici bir şey. Av hayvanlarından bize de biraz ver." "Hayır" demiş

yiğit. "Benimle alay ettiğinizi unuttunuz mu?" "Bizim bütün altınlarımızı al" diyerek yalvarıyorlarmış damatlar. "Hayır." "Atlarımızı al." "Bizi rezillikten kurtar. Ölünceye kadar senin kulun olalım." "Peki" deyip kabul etmiş altın saçlı yiğit. "Yalnız bir şartım var. Ben omuzlarınıza mührümü basacağım." Çaresiz kalan damatlar, onun söylediklerini kabul etmişler. Yiğit, onların omuzlarına kendi mührünü basmış. Kuş ve hayvanların en kötülerinden birkaç tanesini vermiş. Onlar şehre gitmişler.

O memleketin adetlerine göre, avdan dönen her avcı, padişaha kendi eliyle yemek pişirirmiş. Ziyafet başlamış. Altın saçlı yiğit kendi pişirdiği yemekten iki tabak doldurmuş, padişahın önüne koymuş. "Zatı şahaneleri bizim elimizden de yemek yiyip görseler" demiş. "Ben de ava çıkmıştım, az çok bir şeyler avlayıp geldim." Padişah istemeden de olsa pilavın ve kebabın tadına bakmış. Çok hoşuna gitmiş.

Yiğit, perinin evinde kaldığı zaman, vaktini boşuna geçirmemiş. Peri, yiğide avlanmayı, yemek pişirmeyi, ekin ekmeyi öğretmiş.

Padişah ertesi gün altın saçlı yiğidi çağırmış: "Ava çık" demiş. "İyi kuşlar avlayıp geliyorsun. Yemek pişirmede de ustasın."

Yiğit çöle gitmiş. Devler ona yine bir çok hayvan avlayıp getirmişler. Yiğit bu defa yemek pişirip tabağın altına tezek parçası koymuş. Padişah yemeği iştahla yemiş. Fakat tabağın altındaki tezeği görünce şaşakalmış. "Tabağa niçin tezek düştü?" diye sormuş. Altın saçlı yiğit ise: "Ben sarayda değil, tavlada kalıyorum. Tabağa tezek düştüğünü görememişim" demiş. Padişah utanarak yiğide: "Saraya taşın, burada kal" diye izin vermiş. Padişah, damatlarını çağırıp sormuş: "Küçük damadım gösterişsiz olmasına rağmen avda niçin daha başarılı? Onun avlayıp getirdiği kuşlar niçin sizinkilerden daha iyi? Pişirdiği yemekler neden daha lezzetli?" "Sebebi şu ki" diye cevap vermişler damatlar. "Bu çobanın kendisi ok atmayı hiç bilmiyordu. Bize hizmet edip, avladığımız şeyleri topluyordu. En iyilerini kendine saklayıp almış." Yiğidin aklı başından gitmiş, padişaha: "Şimdi siz kimin köle, kimin özgür insan olduğunu görürsünüz" demiş. Damatlara dönmüş: "Soyunup, omuzlarınızı padişaha gösteriniz" diye buyurmuş. Padişah önce şaşırmış, sonra damatlarına gömleklerini çıkarmalarını emretmiş. Omuzlarına küçük damadın mührünün basılı olduğunu görmüş.

Yiğit, başından geçenleri anlatmış. Başından kalpağını çıkarmış. Hepsi onun altın saçlı yiğit olduğunu görmüşler.

Altın saçlı yiğit, padişahın küçük kızıyla evlenip kendi memleketine, bahçıvan babasının evine göçüp gitmiş. Altın kalpli peri ise onun çocuklarına sütanne olmuş.

Karasaçhan[19]

Bir varmış bir yokmuş. Geçmiş zamanlarda bir padişahın kızı varmış. O, vezirin Karasaçhan denilen güzel kızıyla birlikte aynı mektepte okuyormuş. Padişahın kızı pek güzel değilmiş. Günlerden bir gün öğrenciler arasında "Padişahın kızı mı güzel yoksa vezirin kızı mı?" diye bir tartışma olmuş. Sonunda "Vezirin kızı güzel" diye neticeye varmışlar. Bunu işiten padişahın kızı evine döndüğünde ağlayarak babasına: "Arkadaşlarım beni, sen Karasaçhan'dan çirkinsin diye hafife aldılar" demiş. Padişah öfkelenmiş, Karasaçhan'ın babasını çağırttırmış: "Kızın, benim kızımı arkadaşlarının arasında utandırmış. Şimdi kızını cellatlara teslim et" demiş. Vezir: "Ey padişahı alem, biricik kızımı öldürmemenizi istiyorum. Eğer siz onu bana bırakırsanız buradan alıp götürürüm. Küçük çocuk boşuna mahvolmasın" deyip padişahın ayaklarına kapanmış, ağlayarak ricada bulunmuş. Vezirin yalvarıp yakarmasından sonra, padişah, Karasaçhan'ı memleketten çıkarıp götürmesine izin vermiş.

Vezir bir aylık yiyecek ile kızını sandığa koymuş. Bununla birlikte sandığın içini altın ve daha çeşitli mücevherlerle doldurmuş. Vezir, sandığı alıp halkın toplandığı yere, yani pazara götürmüş. "Kim bu sandığı bin altın karşılığında almak ister?" diye sormuş. Hiç kimse sandığın içinde ne olduğunu bilmiyormuş. Bazıları: "Çok kıymetli mallarla doludur", bazıları ise: "Hiçbir şey yok, sadece taş doldurup getirmiştir" demişler. Tüccarlar düşünüp sandığa müşteri olmuşlar. Sonunda kalabalık içinden yalın ayaklı, uzamış saçları kaşlarına kadar düşmüş, eski püskü elbiseli birisi çıkmış: "Ben on yıldan beri suculuk yamaktayım. Bu işten, şimdiye kadar bin altın biriktirdim. Onunla sandığı alayım. Risk ise risk" demiş. Ona hiç kimse inanmamış. "Bu cinlenmiş insana benziyor" deyip sucuyu itelemişler, sandığın önüne yaklaştırmamışlar. Fakat sucu, sahibine bin altın saymış, sandığı alıp götürmüş.

Sucu, sandığı oturduğu yere getirip açmış. Bakmış ki içinde çok güzel yüzlü bir kız var. Onunla üç dört gün yaşamış. Onu yine sandığa koymuş, Bağdat'a göndermiş.

Sucunun annesi Bağdat'ta, oğlunun gönderdiği hediyelerle yaşıyormuş. Anne, oğlundan çoktan beri bir haber alamamasından ve hiçbir şey gelmediğinden dolayı

üzgün bir vaziyette beklerken, adamın biri oğlundan hediye olarak sandık getirmiş. Sandığın içinden Karasaçhan çıkmış, kadına saygıyla selam vermiş. Kadın onun kim olduğunu sormuş. Kız, olup bitenleri anlatmış, onun gelini olduğunu bildirmiş. Kadın sevinmiş, Karasaçhan'ı memnuniyetle kabul etmiş.

Karasaçhan, uzun bir süre kaynanasıyla yaşamış. Yanında getirdiği değerli taşları ve altınları harcıyormuş. Öncelikle kadının yıkılmak üzere olan evinin yerine dört katlı köşk yaptırmış. Köşk yapılırken bazen kendisi de çamura girip ustalara yardım ediyormuş. Köşk kısa zamanda yapılmış. Köşkün yapılışı sırasında, Usta Alim denilen birisi Karasaçhan'a âşık olmuş. İnşaat bitince Karasaçhan, usta ve çalışanların parasını vermiş. Usta Alim para almadan gitmiş ve birkaç gün sonra Karasaçhan'a dünürcü göndermiş. Karasaçhan, dünürcülere evli olduğunu söylemiş ve Usta Alim'i kabul etmemiş.

Karasaçhan'dan intikam almak isteyen Usta Alim, Bağdat'tan çıkıp sucunun yanına gitmiş. Ona: "Sen ne kadar yüzsüz bir insansın! Senin, annene hediye olarak gönderdiğin kadın ahlaksızmış. O, Bağdat'taki insanların yüzkarası. Kötülükle nam saldı. Ahlaksızlıktan kazandığı parayla dört katlı köşk yaptırdı ve bu köşkte Bağdat'ın yiğitleriyle aşk ve işret yapmakta" demiş.

Bu kötü haberi alan sucu, çok fazla kızmış ve Bağdat'a gidip Karasaçhan'ı öldürmek için acele etmiş. Bağdat'a gelen sucu, kendi evinin yerinde büyük köşk yapıldığını görünce işittiği haberin doğru olduğuna inanmış. Hiç kimseye sormadan, hatta annesine bile rastlamadan köşke girmiş, Karasaçhan'ı köşkün tepesinden aşağı atmış.

Köşkten yuvarlanıp düşen ve baygın olarak yatan Karasaçhan'ı, bir kişi gelip kaldırarak arabaya koymuş ve alıp götürmüş. Bu adam Bağdat'ın meşhur tabiplerinden biriymiş. Onu kendi evine götürüp tedavi etmiş. Karasaçhan kısa zamanda iyileşmiş. Kız iyileştikten sonra da tabibin evinde birkaç ay yaşamış. Günlerden bir gün tabip, Karasaçhan'dan kendisiyle evlenmesini istemiş. Karasaçhan razı olmamış. Tabip: "Seni almadan bırakmayacağım" demiş. Karasaçhan: "Bu yaşlı adamla evleneceğime öleyim ondan daha iyi" diye düşünüp kaçmaya karar vermiş.

Tabibin bahçesinin yanından akan bir ırmak varmış. Karasaçhan başka çare bulamadığından kendini bu ırmağa atmış. Irmağın dalgaları, kendi bağırlarına atılan

---

[19] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti,

Karasaçhan'a merhamet edip onu ağır ağır suyun yüzünde götürüyorlarmış. Karasaçhan ise durmadan, dinlenmeden yüzmeye devam ediyormuş. Yüzmüş yüzmüş ve sonunda yoruluvermiş. Bu sırada gemiyle gelen üç kişi, suyun üzerinde akıp giden bir kız görmüşler. Onlardan biri suya atlayıp kızı bu felaketten kurtarmış. Bu yolcular üç kardeşmişler. Onlar kızın güzelliğini görünce birbirleriyle dalaşmaya başlamışlar. Tam o sırada atlı bir sipahi gelmiş ve onların niçin birbirleriyle kavga ettiklerini soruşturmuş. Sipahi, üç kardeşe dönmüş: "Elimdeki yayla şu oku atacağım! Hanginiz oku bana önce getirir verirse kız onun" demiş. Bunu kabul eden yiğitler, ok atılır atılmaz koşarak gitmişler. Bundan faydalanan sipahi kendi giysilerini kıza giydirmiş, kızı alıp kaçmış. Sipahi, şehre yaklaşınca attan inip kıza kendi evinin yerini tarif etmiş. Dosdoğru eve gitmesini söylemiş. Kız ise sipahinin evine değil, dosdoğru şehrin en kalabalık yerine gitmiş.

Bu memleketin halkı, padişah öldüğünde "Devlet kuşu" denilen kuşu uçurur, bu kuş kimin başına konarsa onu padişah yaparmış. Erkek giysileri içindeki kızın şehre giriş vakti, devlet kuşunun uçuruluş vaktinin yaklaştığı anmış. Kız da o memleketin halkı gibi attan inip bir yerde durmuş. Uçurulan devlet kuşu doğruca gelip kızın başına konmuş. Fakat görevliler, kuşun başına konduğu yiğidin misafir olmasını ileri sürerek kuşu yeniden uçurmuşlar. "Devlet kuşu" böylece üç defa uçurulmuş. Üçünde de kimsenin başına konmamış, gelip misafir yiğidin başına konmuş. Kız, o memleketin padişahı olmuş.

Kız, padişah olduktan sonra da kimliğinden hiç kimseye bahsetmemiş. Her zaman başında kalpağı ve erkek elbiseleriyle dolaşıyormuş. O, padişah olduktan sonra memlekette büyük değişiklikler olmuş. Kendi eli altındaki köleleri azat etmiş, hapishanedeki mahkumları serbest bırakmış. Memleketin bayındırlığı, gelişmesi işine girişmiş; büyük büyük binalar yaptırmış, bağlar oluşturmuş. Tahtının altına büyük bir gül bahçesi, ortasına da havuz yaptırmış.

Kız, günlerden bir gün yanına bir ressam çağırmış. Padişahlık giysilerini çıkarıp, boylu bir resmini çizdirmiş ve ressama: "Bu resmi bitirince padişaha veresin" demiş. Ressam, kızın resmini tamamlayınca padişaha takdim etmiş. Padişah bu resmi en değerli mücevher ve taşlarla süsleterek kendi yaptırdığı havuzun ortasına yerleştirmiş. Havuzun yanına da bekçi koymuş. Padişah: "Her kim ki havuzdan su içerken kızın

---

Taşkent 1969, s. 366-374

resmine uzunca bakarsa, onun derhal zindana atınız" diye buyurmuş. Bir gün havuzdan su içenlerden birisi gözlerini dikip kızın resmine uzunca bakmış. O sırada bekçi onu yakalayıp zindana atmış. Bundan beş gün sonra yine bir kişi gözlerini resme dikip kalmış. Bekçi onu da zindana atmış. Bu halde bir ay içinde kızın resmine bakıp zindana düşenlerin sayısı altı kişi olmuş.

Bundan sonra padişah havuzun yanında bekçilik yapılmamasını ve hiç kimsenin zindana atılmamasını emretmiş. Sonra zindandakileri teker teker çağırttırıp sormaya başlamış. İlk gelen kişiye sormuş: "Seni niçin zindana attılar?" "Cenabı padişahım, ben bir memlekette tabiplik yapıyordum. Bu şehre gezmek için gelmiştim. Benim suçum sadece sizin havuzunuzdan su içmek oldu" demiş titreyerek o kişi. Padişah: "Havuzun ortasındaki resmi tanıyor musun?" demiş. "Hayır, hayır, böyle birisini ömrümde görmüş değilim. Beni kurtarmanızı rica ediyorum" demiş ağlayarak tabip. Buna benzer bir çok soru ve cevaptan sonra tabibe dışarıda beklemesini emretmiş. Padişah kendi kendine: "Beni bu tabip ölümden kurtarmıştı" demiş ve veziri çağırarak, tabibe üst baş verip serbest bırakmalarını emretmiş. İkinci sırada üç kişiyi çağırıp: "Sizler niçin zindana düştünüz?" demiş padişah. "Ey padişah" demiş en büyüğü. "Biz üç arkadaş ırmakta balık tutuyoruz. Buradaki havuzu duyup su içmek için gelmiştik. Nedenini söylemeden bizi zindana attılar" demiş ağlayarak. Padişah: "Havuz ortasındaki resmi tanıyor musunuz?" diye sormuş. "Hayır hayır, ömrümüzde böyle birisini ve resmi görmüş değiliz" demiş üç arkadaş. Padişah kendi kendine: "Bu üç arkadaş da beni ölümden kurtarmışlardı" deyip onlara da baştan ayağa elbiseler giydirmiş, göndermiş. Üçüncü sırada yine bir kişiyi çağırıp: "Seni niçin zindana attılar" diye sormuş. "Cenabı padişah, elinizin altında sipahi olarak çalışmaktayım. Benim suçum havuzdan su içmek oldu. Başka suçum yok. Beni serbest bırakmanızı diliyorum" demiş. Padişah: "Havuz ortasındaki resmi tanıyor musun?" demiş. "Hayır hayır, ömrümde böyle bir insan görmedim" demiş sipahi diz çökerek. Padişah, sipahinin de serbest bırakılmasını emretmiş. Dördüncü sırada yine bir kişiyi çağırıp öfkeyle: "Burada ne yapıyorsun" demiş. "Ben Bağdat'lı sucuyum. Buraya hanımımı aramaya geldim" demiş. "Havuz ortasındaki resmi tanıyor musun?." "Elbette tanıyorum. O benim on yıl çalışıp elde ettiğim hanımım oluyor. Onu ben ölünceye kadar arayacağım" demiş cesaretle sucu. "İsmi neydi?" "İsmi Karasaçhan'dı."

Karasaçhan yiğidin sözlerini işitince onu tanımış: "İşte sizin aradığınız Karasaçhan benim!" deyip başındaki tacı çıkarmış. Hanımını arayıp sonunda onu bulan sucu çok sevinmiş, "Benim Karasaçhan'ım" demiş, onun üzerine atılmış. Karasaçhan, başından geçen maceraları anlatmış. Sucu da suçunu bağışlamasını istemiş hanımından. Birkaç gün sonra kırk gün kırk gece sürecek düğün dernek kurulmuş.

Karasaçhan padişahlık tahtını kocası sucuya devretmiş. Böylece her ikisi de murat ve maksatlarına ermişler.

Şerzad ile Gülşad[20]

Geçmiş zamanlarda bir şehirde Namişad adında bir padişah yaşıyormuş. On tane hanımı varmış fakat onun hiç çocuğu olmamış. Namişad, çocuğu olması için bir kez daha evlenmeyi düşünüyormuş. Şehir ulemasını çağırıp onlara bu konuda danışmış. Alimler de padişahı haklı bulup icazet vermişler. Kırk gün kırk gece yapılmış ve padişah evlenmiş. İki ay sonra hizmetçi bir kadın padişahın huzuruna çıkıp hanımının hamile olduğunu söylemiş. Namişad çok sevinmiş ve hizmetçi kadına bir kese altın verip göndermiş. Namişad, vezirlerine ve saray görevlilerine üç gün üç gece şenlik düzenlemiş, ziyafet vermiş.

Günlerden bir gün askerlerini alıp ava gitmiş. Avlanıp yürürlerken bataklıktan bir aslan çıkmış. Namişad, aslanı görünce askerlerine: "Bahtımıza, avımız sağ taraftan geldi. Hepimiz daire oluşturup bu aslanı canlı yakalayacağız. Her kim ki bu aslanı yakalayamaz da önünden kaçırırsa onu cezalandıracağım" demiş. Padişahın kendisi de askerler arasında safa girip dairenin bir ucunu tutmuş. Daire oluşturan askerler, aslanı ortaya almışlar. Biçare aslan ortada ne yapacağını bilemeden can havliyle sağa sola koşup durmuş. Dairenin bir ucunda duran Namişad padişahı yıkarak kaçıp gitmiş. Askerlerine: "Eğer kaçarsanız cezalandırırım" diyen Namişad padişah ne yapacağını bilemeden öfkeyle ata binmiş ve aslanı kovalamaya başlamış. Askerler çok beklemişler. Padişah gelmeyince arkasından gidip onu aramaya koyulmuşlar. Epeyce yol aldıktan sonra dağlık bir yerde durmuşlar. Mağaranın ağzında bir şeyin kımıldadığını görmüşler. Atlarını koşturarak mağaraya gidip bakmışlar ki Namişad padişah, aslan ile boğuşmakta. Aslan, askerlerin geldiğini görünce mağaranın içine kaçmış. Askerler

---

[20] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 374-383; M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızı**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 251-256

padişaha yaklaşınca, vücudunun her yerinin aslanın pençeleriyle parçalanmış olduğunu görmüşler. Halsiz bir biçimde yatıyormuş. Namişad'ı şehre getirmişler. Durumu iyice ağırlaşan padişah, vezirleri ve ulamayı çağırmış: "Ben şimdi dünyadan göçmekteyim. Yaşlılık çağımda Allah bana çocuk verdi. Bu felaket benim hayatımı bitirdi. O sevinçli günü göremeden gidiyorum. Memleketi, tacımı, tahtımı şimdiden sağ kol vezirim Nadirbek'e devrediyorum. Ey dostlarım, çocuğum dünyaya geldiğinde iyi terbiye ediniz. Erkek olursa, ergenlik çağına ulaştıktan sonra yerime padişah yapın. Kız olursa melike yapın. Hanımımı incitmeyiniz" diye vasiyet edip can vermiş.

Günler, aylar geçmiş, Namişad'ın hanımının doğum vakti yaklaşmış. Taca, tahta sahip olan Nadirbek'in kalbine kötü niyet düşmüş. Ona, şimdi sürdüğü keyif ü sefalar, tac u taht elinden gidecekmiş gibi görünüyormuş. Vezirini çağırıp: "Ey vezir, merhum şahımızın hanımının doğum günü yaklaştı. Doğacak çocuk ergenlik yaşına geldikten sonra bu taht ve baht elbette ikimizin elinden de gidecek. Ne yapalım da bir çaresini bulup hanımını yok edelim?" demiş. Nadirbek'in kötü niyetine vezir de ortak olmuş. Namişad padişahın hamile karısını yok etmenin çaresini aramaya başlamışlar.

Vezir zindana gidip tutuklulara: "İki gün sonra ormana gidiniz. Oraya bir kadın getirecekler. O kadını öldürürseniz zindandan kurtulursunuz" demiş. Tutuklular razı olmuşlar. İki gün sonra onları zindandan çıkarıp ellerine bıçak vermişler ve ormana göndermişler. Hilekar vezir, kadının yanına gidip hal ahval sorduktan sonra: "Bugün sizi bir geziye çıkarmak istiyoruz. Merhum şahımız, sizi sık sık gezdirmemizi vasiyet etmişti. Eğer reddetmezseniz etrafı bir gezdirip geleceğiz" demiş. Kadın çok memnun olmuş ve arabaya binip oturmuş. Vezir, kadını ormana götürüp: "Burada biraz bekleyip dinleniniz, ben bir av bulup geleyim" diyerek onu yalnız bırakıp gitmiş. Bu sırada tutuklulardan bazıları kadını öldürmeye cesaret edemeyip, acıyarak uzaklaşmışlar. Diğerleri ise vezirden korktukları için kadını bıçaklamışlar. Kadının feryadına kulak asmayıp karnını yarmışlar. Vezir gelmiş, kadının öldüğünü görünce sevinmiş ve tutukluların hepsini serbest bırakmış.

Tutuklulardan biri ağacın arkasında gizlenip kalmış. Herkes gittikten sonra kıpkızıl kanlara bulanıp yatan kadına yaklaşıp bakmış ki, yanında bir çocuk ağlayarak yatıyor. Tutuklu, çocuğu kaldırıp annesini emzirmiş. Çocuk ağlamayı kesmiş ve annesinin kucağında uyuyup kalmış. Nadirbek'in zulmünden korkan tutuklu, kadına çok acımış. Bütün gördüklerini bir kağıda yazmış. Bir bez parçasına sarıp çocuğun boynuna

takmış ve gitmiş. Tutuklu gittikten sonra ormandan bir aslan çıkıp gelmiş. Kanlara belenmiş kadının yanına gelmiş, ağzıyla çocuğu iteleyip kadını yemeye başlamış. Arkasından yine bir aslan daha gelip bakmış ki kadının yanında bir çocuk yatıyor. Bu anne aslan, çocuğu alıp kendi yavrularının yanına götürmüş. Dişi aslan kendi yavrularına nasıl bakıyorsa, bu çocuğu da öyle güzel yetiştirmiş. Çocuk büyümüş, yürümeye başlamış.

Günlerden bir gün aslan, çocuğu omzuna alıp yürürken bir grup kervancıya rastlamış. Kervancılar, aslanın üzerinde insan yavrusunu görünce şaşırıp kalmışlar ve aslanı tutmak istemişler. Çocuk korkusundan aslana sarılmış. Aslan da çocuğu vermek istemeyip onlarla dalaşmış. Kervancılar sonunda aslanı bağlayıp çocuğu çekip almışlar. Çocuğu getirip başkanları Saidkervan'a vermişler. Saidkervan çocuğun boynundaki mektubu okumuş, olayın aslını anlamış. Bu sırrı hiç kimseye söylememiş. O günden itibaren çocuğu Şerzad diye isimlendirmiş. Said, Şerzad'ı evlat edinmiş ve alıp şehre getirmiş. Şerzadı, Saidkervan'ın ailesi iyi terbiye etmiş. Çocuk yedi yaşına gelmiş. Dört yıl okumuş, akı karayı tanıyacak kadar olmuş. En çok sevdiği, kılıç maharetleri ve savaş oyunuymuş. Saidkervan, oğluna savaş hünerini öğretmiş. Şerzad büyüdükten sonra bu şehrin en meşhur kahramanları arasında anılmaya başlamış. Hatta onu eğiten hocaları bile, Şerzad'ın üstünlüğünü kabul ediyorlarmış. Bir gün bu şehrin padişahı, Saidkervan ile Şerzad'ı sarayına çağırmış. Padişah onları iyi karşılamış, Şerzad'ı asker başı yapmak istediğini söylemiş. Şerzad bu teklifi kabul etmiş. Şerzad böylece asker başı olup iyi hizmet etmeye başlamış.

Günlerden bir gün Şerzad kendi askerleriyle ava çıkmış. Avlanıp yürürlerken ormandan bir aslan çıkıp onların tarafına doğru gelmeye başlamış. Şerzad, aslanla tek başına savaşmak istemiş, kılıcını çekip onun üzerine yürümüş. Aslan da aldırmadan onun üzerine geliyormuş. Her ikisi de iyice yaklaşınca dalaşmaya başlamışlar. Şerzad kılıcıyla aslanı ikiye bölmüş. Bakmış ki karşıdan, yerde sürünüp, başını sallayarak bir aslan daha geliyor. Şerzad onu görünce hayret etmiş. Dişi aslan gözlerinden yaş dökerek, hücum etmeden sürüne sürüne geliyormuş. Şerzad da kılıcını kınına sokup aslanın yanına gitmiş. Aslan da Şerzad'ın yanına gelip omzunu ayağına sürtmeye başlamış. Şerzad, küçüklüğünde aslanın üzerinde yürüdüğünü hatırlamış, aslanın ne demek istediğini anlamak için onun üzerine oturmuş. Aslan çok memnun bir vaziyette meydanda bir tur atmış. Şerzad da avdan memnun olmuş, aslanı kendisiyle birlikte

şehre getirmiş. Oğlunun bu davranışı Saidkervan'ın çok hoşuna gitmiş. Saidkervan bütün askerlerini yanına çağırmış. Şerzad da gelmiş. Saidkervan herkesin huzurunda Şerzad'ın hikâyesini anlatmış. Konuşmasının sonunda: "İşte bu aslan seni bakıp büyüten annendir. Biz seni bu aslandan alıp gelmiştik. Onun için senin adını Şerzad koyduk" demiş, Şerzad'ın çocukluğunda boynuna asılı olan mektubu eline vermiş. Şerzad mektubu okuduktan sonra yerinden kalkıp anne aslanı kucaklayarak ağlamış. Sonra babası Saidkervan'ı kucaklayıp teşekkür etmiş. Aslan da yüzünü Şerzad'ın yüzüne sürerek onu sevmiş. Aslan böyle yapmakla: "Oğlum, anneni öldürenlerden niçin öcünü almıyorsun?" diyormuş gibi gelmiş.

Şerzat, gece uykusunda bir rüya görmüş. Fırlayıp yerinden kalkmış. Padişahın da rızasını alarak askerlerini toplamış. Askerlerin başına geçmiş ve Nadirbek'in üzerine yürümüş. Bir kaç gün yol aldıktan sonra şehre gelmiş. Nadirbek, Şerzad'a bir elçi göndermiş. Şerzad, gelen elçiye: "Nadirşah iyilikle tacı ve tahtı bıraksın. Yoksa savaşarak tahtı alacağım" demiş. Elçi, Nadirşah'a Şerzad'ın niyetini söylemiş. Hadirşah askerlerini toplayıp savaşa başlamış. Uzun süre savaşmışlar. Sonunda Şerzad, Nadirşah'ı esir almış. Şerzad, Nadirşahın huzuruna gelip: "Ömründe günah işledin mi?" diye sormuş. Nadirşah, Şerzad'ın sorusuna şaşırmış. Şerzad yine: "Benim annemi kim öldürdü?" diye sormuş. Nadirşah ses çıkarmamış. O zaman Şerzad cebinden mektubu çıkarmış, babası Saidkervan'a verip: "Bu mektubu halkın huzurunda okuyunuz" demiş. Saidkervan mektubu okuduktan sonra halk, Nadirşah'ın üzerine yürümeye çalışmış. Nadirşah, Şerzad'ın ayaklarına kapanıp suçunu bağışlamasını istemiş. Şerzad: "Ben bugün annemi hoşnut etmek istiyorum. Senden öcünü alacağım" demiş, Nadir'i cellada teslim etmiş. Babası Saidkervan'ı bu şehre padişah yapmış. Kendisi Saidkervan'ın şehrine, anne aslanın yanına gitmiş.

Şerzad'ın gayreti, kahramanlığı başka memleketlere de yayılmış. Hatta başka şehirlerin padişahları Şerzad'ı kendilerine damat yapmak isteğiyle elçiler gönderiyorlarmış.

Günlerden bir gün Şerzad'ın en yakın bir arkadaşı, Battalgazi denilen bir padişahın Gülşad adındaki kızını övmüş. Bunu duyan Şerzad, kızı görmeden âşık olmuş. Şerzad, Battalgazi'nin kızını istemek için elçi gönderme konusunda padişaha danışmış. Padişah: "Battalgazi çok güçlü padişah. Senin bu sevdanın arkasından başımıza bir çok felaketlerin gelmesi mümkün. Hatta bir çok şehirlerden gelen elçilerin

başlarını kesip, savaş isteğiyle cevap veriyor. Onunla baş etmek çok zor" demiş. Şerzad, padişaha yalvarmış, savaş olsa da kendisinin galip geleceğine onu inandırmış. Padişah çaresiz razı olmuş. Gülşad'ı istemek için Battalgazi'ye elçi göndermiş. Battalgazi, gelen elçilerin hepsini öldürmüş. Bu işe Padişah ile Şerzad çok öfkelenmişler: "İyilikle kızın Gülşad'ı ver. Eğer vermezsen savaşıp alacağız" diye mektup yazmışlar. Battalgazi mektubu aldıktan sonra cevaben şöyle mektup yazdırmış: "Benim hayvan terbiyesi alan insana verecek kızım yok. Savaşmaya hazırım."

Şerzad, askerlerini toplayıp anne aslan ile Battalgazi'nin savaş meydanına varmış. Şerzad, aslan ve askerlerini bırakıp ata binmiş ve kalenin yanına gelmiş. Duvardan tırmanıp bakınca kale içindeki yüksek köşke gözü ilişmiş. Köşk çok güzel süslenmiş ve etrafı güllerle çevriliymiş. Gülşad da Şerzad'ın methini duymuş imiş. Babasının zalimliği yüzünden boşuna yok olup giden yiğitlere, bu arada Şerzad'ın da yok olup gitmesine acıyormuş. Bir şeyler yapıp Şerzad'ı görmek arzusuyla o gece uyumamış, oturmuş. Sessizce yerinden kalkmış, saçlarını arkaya salıverip köşkün sayısız merdivenlerinden inmiş ve duvarın yanında, atın üzerinde duran Şerzad'ı görmüş. Şerzad da Gülşad'ı görmüş, ne diyeceğini bilemeden ona bakıp gülmüş. Gülşad aşağı inip duvarın yanına gelmiş, güzel bir gül koparmış, Şerzad'a atmış. Şerzad da duvarın yanına gelip kendisinin ona âşık olduğunu, adının Şerzad olduğunu söylemiş. Gülşad, savaşta Şerzad'a yardım etmeye söz vermiş.

Ertesi gün tan vakti savaş başlamış. Biraz savaştıktan sonra Şerzad'ın askerleri yenilmeye başlamış. O sırada Şerzad birden aslanı serbest bırakmış. Önde aslan, arkada Şerzad ve askerleri savaş meydanına girmişler. Şerzad atın üzerinde durmuş, yanına yaklaşanı kesiyormuş. Aslan ise kükreyerek karşısına çıkanı boğup bırakıyormuş. Bu sırada köşkte seyredip duran Gülşad'ı görüp elini kaldırmış. Gülşad bir kadeh şarap alıp inmiş ve Şerzad'a vermiş. Şerzad şarabı içince gayretine gayret gelmiş. Düşmana aman vermeden kovalamış. Sonunda Battalgazi yenilmiş, teslim olmuş. Halk, Şerzad'ı padişah yapmış, havaya kaldırmışlar.

Şerzad'ın yendiğini duyan Saidkervan da gelmiş. Birkaç gün düğün dernek kurulmuş ve Şerzad, Gülşad'ı almış. Onunla murat ve maksadına ermiş.

Balıkçı Yiğit ve Cadı[21]

Bir varmış bir yokmuş. Bir zalim padişah varmış. Onun bir tane güzel mi güzel kızı varmış. Padişah, kızımı kime versem diye uzun uzun düşünüyormuş. En sonunda bir bilmece bulmuş. Bir pireyi bakıp beslemiş. Pire, deve gibi olmuş. Pireyi kestirip derisini yüzdürmüş ve her tarafa tellallar göndermiş. Tellallar: "Hey insanlar, duyduk duymadık demeyiniz. Padişahın sarayında bir deri var. Ne derisi olduğunu bilene padişah kızını verecek" diye haber salmışlar. Memleketin her tarafından insanlar deriyi görmek için akın akın geliyorlarmış. Soylu yiğitler bilmeceyi bilip padişahın kızını almak istiyorlarmış. Fakat hiç kimse doğru cevap veremiyormuş.

Kayser padişah tahtta oturmuş, elini dizine vurup kasıla kasıla gülüyormuş. Yanlış cevap veren kişiyi yatırıp on sopa atıyorlarmış ve saraydan kovuyorlarmış.

Sarayda bilge bir hizmetçi varmış. O, padişahın sırrını bildiği halde açığa vurmaktan korkuyormuş. Şanssız yiğitlerin sopa yediklerini gördükçe yüreği sızlıyormuş. Başını kuyuya sokup: "Ahmaklar, derinin pire derisi olduğunu bilmiyorlar" diye fısıldıyormuş. Kuyuda cinlerin cadısı yaşıyormuş. O, hizmetçinin söylediğini duymuş ve üzerine eski bir kaftan giyinip dilenci kılığında saraya gitmiş. Muhafızlar dilenciyi görüp: "Hey divane, var git!" diye bağırmışlar. Cadı konuşmuş: "Padişah, derinin neye ait olduğunu bilene kızımı vereceğim dememiş miydi?" Muhafızlar ise: "Memleketin en itibarlı, kibar insanlarının bulamadığı cevabı sen, kel divane mi bulacaksın? Sen de sopa yemeden çek git!" demişler.

Muhafızlar dilenciyi kovup göndermişler. Fakat cadı her gün geliyormuş. Muhafızları iyice bezdirmiş. Onlar durumu padişaha arz etmişler: "Bir dilenci bunun ne derisi olduğunu biliyorum diyor." Padişah, dilenciyi tahtın huzuruna çağırttırmış: "Bu ne derisi?" diye sormuş padişah. "Çabuk cevap ver. Herkese on dayak attırdım. Sana küstahlığından dolayı yirmi sopa attıracağım!" Cadı, derinin sağına soluna bakıp: "Pire derisi" demiş. Padişah, kızımı dilenciye verir miyim diye öfkelenmiş: "Bunu buradan kovun!" diye bağırmış. Görevliler, padişahın emrini yerine getirmek için koşarak geldiklerinde, cadı, başındaki külahı havaya fırlatmış. Saray birden zifirî karanlığa gömülmüş. Padişah korkmuş, cadıya yalvarmış: "Merhamet et, kızımı vereceğim. Fakat güneşi önceki haline çevir." Cadı, külahı başına takınca dünya yine apaydınlık olmuş.

---

[21] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 383-390

Padişah, ensesini kaşıyarak hanımının huzuruna varmış. "Gel, divaneyi damat etmezsek olmayacak. Yoksa yurdumuzu mahvedecek" demiş. Güzel kızını çağırıp: "Seni kocaya vereceğiz. Çeyiz olarak kırk hizmetçi kız, kırk köle, kırk eşek altın vereceğiz" demiş. Melike, yaşlı ve kel cadıyla evlenmek istemediğinden zar zar ağlamış. Padişah, ayaklarını yere vurup öfkeyle bağırınca kız söylenileni kabul etmiş.

Cadı, düğün yapmadan kızı götürmeyi kabul etmiş. Melike, kendisine bir at seçip almak için tavlaya gitmiş. O, besili, soylu bir koşu atı seçmek isterken; küçük, bakımsız bir at dile gelip insan gibi konuşmaya başlamış: "Beni seç, pişman olmayacaksın. Yanına bir ayna, bir tarak, bir avuç tuz ve kırmızı biber al. Gün gelecek hepsi işine yarayacak." Melike, bakımsız atın söylediği gibi yapmış. Sarayın avlusuna kırk köle, kırk hizmetçi kız ve altın yüklü kırk eşek getirmişler. Melikeyi bakımsız ata bindirmişler. Cadı damat, gelini alıp evine götürmüş.

Padişah, tehlikeli cadıdan kurtulduğu için rahat etmiş. Kapıyı kilitletmiş, odasına girip yatmış.

Düğün katarı şehirden dışarı çıkınca, cadı saldırıp köleleri, hizmetçi kızları ve eşekleri yemeye başlamış. Melike korkmuş: "Vay halime, öyleyse bu beni de yiyecek" demiş. Bakımsız at ona yavaşça: "Cadı kocana söyle, önde yürüyüp yol göstersin" demiş. Cadı, melikenin ricasıyla öne geçip yürümeye başlamış. "Şimdi beni kamçıla" demiş bakımsız at. "Ben koşup gideceğim." Melike ata bir kamçı vurmuş, o rüzgar gibi koşup gitmiş. Cadı dönüp bakmış ki melike yok. Elemine dayanamayıp arkasından kovalamış. Melike, cadının kendilerini kovalayarak geldiğini görünce: "At at, şimdi ne yapayım?" diye sormuş. "Kırmızı biberi yere at!" Melike onun söylediğini yapmış. Çölün yüzlerce çakırımlık bir bölümü dikenler ile kaplanmış. Cadı, yalınayak kovalayıp geliyormuş. Ayağına diken batmış. Ağrısına dayanamayıp bağırmış. Bir o tarafa bir bu tarafa yürüyüp dikensiz yolu izliyormuş. Bu sırada melike çok uzaklaşmış. Cadı ise dikenlikten geçip yine melikeyi kovalamaya başlamış ve iyice yaklaşmış.

Bakımsız at bu sefer melikeye, yere tuz serp diye akıl öğretmiş. Melike onun söylediğini yapınca, bütün çöl sımsıcak kum ve tuz ile kaplanıvermiş. Cadı yürüye yürüye sıcaktan ve susuzluktan iyice halsizleşmiş. Melike ise öncekinden daha çok uzaklaşmış. Çölde çok yürüyen cadı, sonunda bir kuyu bulmuş. Su içmiş, dinlenmiş ve yine melikenin arkasından kovalamaya başlamış.

Kız, bakımsız atın tavsiyesiyle tarağı yere atmış. Onunla cadı arasında zirvesi göğe çıkan bir dağ peyda olmuş. Cadı, yamaçlara ve taşlara tırmanmaya başlamış. Bütün tırnakları kırılmış fakat dağdan bir türlü aşamamış. O sırada kendi dişini çıkarıp onunla dağı oymaya başlamış. Cadı çok çalışmış, sonunda dağı delip geçmiş. Yine melikeyi kovalamaya başlamış. Aralarındaki mesafe iyice azalmış. Cadı yetişecek kadar yaklaşmış.

Bakımsız atın tavsiyesiyle melike aynayı yere atmış. Aralarında derin bir ırmak peyda olmuş. Irmakta genç bir balıkçı kayıkla gidiyormuş. "Hey yiğit!" demiş cadı. "Beni öbür tarafa geçir." "Karşılığında ne verirsin?" "On altın." Balıkçı kıyıya yanaşıp cadıyı kayığa almış. Öbür tarafa doğru kayıkla yüzerek gidiyorlarmış. Kıyıya ulaşmaya az kalınca cadı: "Balıkçıya niçin on altın ödeyeyim ki" diyerek bıçağını çıkarmış ve balıkçının üzerine atılmış. Fakat balıkçı, cadının elini yakalayıvermiş. Kavga etmeye başlamışlar. Balıkçı, cadının bıçağını çekip almış. Cadıyı suya atmak istemiş. "Öldürme" deyip bağırmış cadı. "Ben sana iyilik yapacağım. Tepene kadar altına gömeceğim seni."

Melike olup biten her şeyi görmüş. Kendi bakımsız atına binip kıyıya yaklaşmış. "İnanma ona. O hilekâr cadı" diye bağırmış. Balıkçı cadıyı ırmağa atmış. O suyun altına doğru batmış.

Bakımsız at koşarak, güzel melikeyi şehre, kayser padişahın huzuruna götürmüş. Kız babasına: "Balıkçıyı da buraya getirin" demiş. Kayser padişah, korumalarını göndermiş. Onlar genç balıkçıyı yakalamışlar. "Beni nereye götürüyorsunuz?" "Padişaha. Muhtemelen sen suçlusundur. Seni asacaklar." Genç balıkçı üzülmüş. Onu saraya getirmişler. Kayser padişah: "Ne suç işledin?" diye sormuş. "Ey yüce padişahım, ben hiçbir suç işlediğimi hatırlamıyorum." "Cellat" diye bağırmış padişah. "Ne suç işlediğini bilmediği için başını kesin" Bu sırada güzel melike kendi köşkünden çıkıp ağlamaya başlamış. Tepinerek, cellada sertçe bağırmış. Cellat kaçıp gitmiş. "Bu balıkçı olmasaydı ben hayatta değildim" demiş melike. "İyi" demiş padişah. "Öyleyse geldiği yere gitsin." "Hayır, ben onunla evleneceğim."

Melike kendi dediğini yapmış ve balıkçıyla evlenmiş.

Köle Çocuk[22]

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir memleket varmış. O memleketin geleneklerine göre fakirler kendi çocuklarını satıyorlarmış. Bu şehirde yoksul bir kadının bir oğlu varmış. Bu kadının durumu iyi olmadığından bir çocuğu bakmaya bile acizmiş. Sonunda çocuğu pazara götürmeye mecbur kalmış.

Padişahın da bir kızı varmış. O da yedi sekiz yaşlarına geldiğinde bir gün babasına: "Ey babacığım, bana pazardan bir köle satın alsanız da uşaklık yapsa" demiş. Padişah, hizmetçilerini çağırıp: "Pazara çıkın; iyi, güzel, akıllı bir çocuk satın alıp gelin" demiş. Hizmetçiler pazara gitmiş, dönmüş dolaşmışlar. Gözleri bu kadının çocuğuna takılmış. Kendi aralarında konuşup: "Padişahın istediği çocuk bundan daha iyi olamaz. Bu çocuğu alalım" demişler ve çocuğa müşteri olmuşlar. Kadına: "Anne, çocuğunun fiyatını söyle!" demişler. Kadın, acıyarak ve utanarak çocuğuna bakıp ağlamaklı bir sesle: "Bin altın" demiş. Kadının, çocuğunu çaresizlikten dolayı satması onların da zoruna gitmiş ve istediğinin üç katı fazla para vermişler. Çocuğu alıp saraya getirmişler. Biçare kadın oturduğu yerde, sanki Azrail canını alıyormuş gibi iki kat olmuş, gözyaşı yerine kanlar dökerek, felekten şikâyet edip birkaç saat kalmış. Sonunda kendini tutarak evine gelmiş. Kadın, yavrusunu kaybeden koyun gibi kalkmasını, yürümesini bilmeden, sersem bir halde günlerini geçirmeye başlamış.

Kadın burada duruversin, biz haberi padişahın sarayından alalım.

Köle çocuğu saraya getirdiklerinde padişah onu görmüş ve memnun olmuş. Kız da görmüş ve tam istediği gibi çocuk olmasına sevinmiş. Sonra padişah, köle çocuk ile kızı birlikte mektebe yazdırmış. Birkaç yıl mektepte okurken ve evde birbirlerine hizmet edip büyürken birbirlerine sevgileri artmaya başlamış.

Padişahın bir danışman veziri varmış. Onun da bir oğlu varmış. Padişahın isteklerini bu vezir halledermiş. Vezir, vakti ganimet bilerek sürekli padişahın kızı ile kendi oğlu hakkında söz açar: "Kızınız benim oğluma gerek" dermiş. Özellikle padişahın kızı ile köle çocuğun ergenlik çağına girmelerini ve güzelliklerinin birbirlerinden aşağı kalmadığını görünce: "Heyhat, padişah evvelki vaadini unutmuşa benziyor" diye düşünürmüş. Aradan epeyce bir zaman daha geçtikten sonra, kız ile köle çocuğun her saat birlikte yürüdüklerini gördükçe vezirin yüreği sızlıyormuş. Vezir bir gün padişahı evine çağırmış, ziyafet vermiş ve şarap içirmiş. Vezir, padişaha: "Sizin

[22] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti,

kızınız ve benim oğlum aynı yıl ve aynı ayda doğdular. Şimdi büyüdüler. İkimiz dünür olsak, söylediklerimi reddetmeseniz de ikisini kavuştursak" demiş. Padişah, düşünmüş taşınmış, bir süre sonra başını kaldırmış ve vezire dönüp: "Ey bilge vezir, benim de yaşım ilerledikten sonra sahip olduğum bir kızım var. Onu henüz okutuyorum. Lakin söylediğin şeyi kızımla konuşup görelim. Eğer kızım da münasip bulur, kendi iradesiyle razı olursa, ben o zaman hiç bir şey demem" demiş. Birkaç gün geçtikten sonra padişah, hanımının yanına gidip vezirinin dediklerini söylemiş: "Vezir böyle böyle dedi. Ben konuşursam kızım utanır. Sen konuş bakalım ne diyecek" demiş. Hanımı, kızın yanına gidip her şeyi bir bir anlatmış. Kız bir an için düşündükten sonra: "Anneciğim, birincisi ben henüz küçüğüm. İkincisi okuyorum. İlim öğrenirken kafam karışır, bildiğim şeyler de aklımdan çıkar. Yıllardan beri öğrendiğim şeyler suya akıp gidecek. Onun için beni birkaç yıl kendi halime bırakınız" demiş. Kadın, padişahın yanına gidip kızının söylediklerini tek tek anlatmış. Padişah, kızının düşüncesine katılmış ve ona teşekkür etmiş. Vezirine de kızının kendi kararını kendinin verdiğini anlatmış. Vezir ses çıkarmadan gitmiş. Fakat padişaha fırsat buldukça bunu hatırlatıyormuş.

Günlerden bir gün padişah ile vezirin konuşmaları köle çocuğun kulağına ulaşmış. Köle çocuk mektepteki diğer çocuklardan daha çevik, zeki ve ferasetliymiş. Herkes ona aferin diyormuş. Bazıları: "Padişah köle bir çocuğu okutup adam etti" bazıları da: "Padişah, kızını ona vereceğe benziyor" diyorlarmış. Köle çocuk bu konuşulanları duyunca, kızla konuşmuş. Kız, köle çocuğa: "Ey dostum, mihribanım, ben seni çocukluğunda satın aldım ve okuttum. Kendimden iyi yetiştirttim, her türlü hüneri öğrettirdim. Hatta savaş aletlerini de bazı padişahların askerlerinden daha iyi öğrendin. Ben seninle birlikte olacağım. Verdiğim sözden dönmeyeceğim" diye teselli etmiş.

Birkaç gün sonra önceki konuşmasını padişaha tekrar açmış. Padişah kızının yanına gelip: "Ey kızım, vezir bu hususta çok konuşuyor. Şimdi ne diyorsun?" demiş. Kız: "Ey baba, beni kim istiyorsa sefere çıkıp gitsin. Döndüğünde itibarlı ve zengin olarak gelsin. Ondan sonra seçimimi ondan yana kullanacağım" demiş.

Vezir bir gün yine bu konuda konuşmuş. Padişah, kızının sözünü vezire söylemiş. Vezir düşünmüş ve evine dönüp oğluyla konuşmuş. Kızın söyledikleri, bütün devlet büyüklerine ulaşmış. Asker başının oğlu da bu kızdan ümitliymiş. Vezir ile asker başı konuşup: "Kız doğru söylemiş. Yoksa ben dünürcü göndersem sen darılacaktın, sen

---

Taşkent 1969, s. 390-413

dünürcü göndersen ben darılacaktım. Şimdi çocukların bahtına. Padişahın kızı akıllıymış" demişler. Evlerine gidip oğullarını iyice giydirmişler; bir at, bir heybe, heybeye her çeşit mücevher doldurup vermişler ve alıp padişahın huzuruna getirmişler. Padişah bunları görünce kızına haber vermiş. Kız da köle oğlanı o yiğitler gibi giydirip, eline babasının kılıcını ve bir de yüzük vermiş. Yüzük ile kılıcı birbirine vurup: "Her zaman ben senin, sen benimsin. Bu vaatten sen de, ben de çıkmayalım" demiş, yüzüğü geri almış kız. İyi yolculuklar diledikten sonra yiğidi dışarı çıkarıp göndermiş. Padişah her üçünü de yola çıkarmış: "Ey oğullarım, bu ilginç bir baht sınamadır. Bahtınız açık olsun" deyip dua ederek onları göndermiş. Üçü birden "Hey ya hu" deyip yola revan olmuşlar. Bir çok göllerden, ırmaklardan ve dağlardan geçmişler, üç gün sonra yolun üçe ayrıldığı bir yere gelmişler. Hangisinden gideceklerini bilemeden durmuşlar ve bir taşın üzerinde yazı görmüşler. Birinci yola "Giden gelir", ikincisine "Giden ya gelir ya gelmez", üçüncüsüne "Giden gelmez" diye yazılıymış. Yazıyı okuduktan sonra köle oğlan diğerlerine: "Ey kardeşler, şu giden gelmez yoluna gitmeme izin veriniz" demiş. İki yiğit: "Ey kardeş, istediğin gibi olsun" deyip köle oğlana izin vermişler. Köle oğlan onlarla vedalaşmış, giden gelmez yoluna gitmiş. Geceye kalıp yolunu kaybetmemek için gidebildiği kadar gitmiş. Sonunda atı yorulmuş ve yürümeye hali kalmamış. Attan inmiş, epeyce yol aldıktan sonra harabe bir köye varmış. Hangi eve girip bakmışsa, hiç insan görememiş. Bir yere varmış, büyük bir su şırıldayarak akıyormuş. Suyun yanında değirmen, aşağısında büyük bir havuz varmış. Köle oğlan değirmene girmiş. İçeride değirmen taşı ile tahıl deposu varmış. Atını değirmen taşına bağlamış, kendisi tahıl deposuna girip yatmış. Biraz sonra az önceki havuzun kenarına her çeşit vahşi hayvan toplanıp dalaşmaya başlamışlar. Bazıları diğerlerini yemişler ve sonra her biri bir tarafa dağılmış. Tahıl deposunun içinde yatan köle çocuk rüya görmüş. Rüyasında bir adam: "Ey yiğit, şu tepede ejderhanın mekânı var. Ejderha gündüzleri uyuyor, gece çıkıp bütün köyleri dolaşıyor ve karşısına ne çıkarsa yiyor. Şu köyün harap olmasının sebebi bu ejderhadır. Sen yarın ormana git. Biraz ağaç toplayıp bu çukurun üzerine yığ. Ağaçların uçlarını birleştirerek ejderhanın yuvasının üzerine göm. Diğer uçlarını ip ile bağla, ortasına taş koy. Yılanın çıkacağı zaman bu ipleri hemen kesiver. Ağaçlar çarpınca bu yılanın başı kırılacak. Ölürse şaşırmayasın" demiş. Köle oğlan uyanınca etrafına bakınmış ama hiç kimse yokmuş. Tan atmak üzereymiş. Yerinden kalkıp ata binmiş ve yavaş yavaş söylenilen ormana doğru gitmiş. Oraya varınca ormanın içine girmeden

atının ön ayaklarını bağlayıp otlaması için bırakmış ve kendisi de yatıp biraz uyumuş. Yerinden kalkınca yüksek ağaçlardan oluşan çok korkunç, yeşil ormanı görmüş. Bir taraftan rüzgar esiyor gibiymiş. Otlar ve ağaç yaprakları tıpkı cinlerin rüzgarı gibi bir mağaradan çıkıp başka bir mağaraya giriyormuş. Biraz daha yaklaşıp anlamış ki bu, ejderhanın burnundan çıkan nefesiymiş. Hatta onun rüzgarı kendisini de uçuracak gibiymiş. Köle oğlan rüzgarda uçup gitmemek için yere yatmış ve ağaçlardan tuta tuta geri dönmüş. Atın her tarafını dikenli yapraklar ile kapatmış. Kendisi de bir ağacın üzerine çıkmış. Ondan diğer ağaca atlamış. Ağaçtan ağaca yürüye yürüye az önceki mağaranın arkasına geçmiş. Gündüz, bir çok ağaç kesip tepenin üzerine taşımış ve uçlarını toprağa gömmüş. Ağaçların diğer uçlarına ip bağlamış. Ortasına taş koymuş. Birkaç gün bu işi yaptıktan sonra tepenin üzerine çıkıp oturmuş ve ejderhanın çıkışını beklemeye koyulmuş. Nefesiyle ormanı titreten ejderha akşamüzeri bağırarak çıkmaya başlamış. Köle oğlan kalkıp ok ve yayını hazırlamış. Ejderhanın gözüne nişan almış, oku atmış. Gözü kör olan ejderha tepeye doğru hücum etmiş. Köle oğlan vakti ganimet bilip hemen ipleri kesmiş. Ortaya koyduğu taşlar peş peşe ejderhanın üzerine düşüp başına, bedenine çarpıyormuş. Sanki tepe yıkılmış gibi taşlar yığılmış. Köle oğlan, ejderhanın üzerine yığılan ağaçlara ateş vermiş. Gözü kör, yaralı ejderha kıvrana kıvrana kendini sağa sola atmış, alevler arasında kendi yağıyla kavrularak yanmış. Köle oğlan yaptığı işten memnun olarak bir yere gitmiş, yatıp uyumuş. Sabahleyin kalkıp bakmış ki ejderhanın yarısı yanıp kül olmuş. Başı bir kenardaymış. Yaşlılardan: "Ejderhanın beyni eski hastalıklara şifa verir" diye işittiğini hatırlamış. Bunu hatırlayınca hemen kılıcını çekip ejderhanın başını yarmış ve beynini bir şişeye doldurup almış. Ejderhanın yuvasına bakmış ki hesapsız denecek kadar dünya malıyla dolu. Köle oğlan "Bir gün lazım olur" diyerek mağaranın ağzını sıkıca kapatmış. Yaptığı işlerden memnun bir halde atına binmiş. "İnsanların yaşadığı bir yer bulabilir miyim?" diyerek çekip gitmiş. Uzunca yol aldıktan sonra yüksek bir yere varmış. Atını durdurup etrafa bakmış, uzakta bir ormanlık görmüş. Oraya gitmiş. Oradaki insanlar köle oğlanı karşılamışlar ve hal hatır sormuşlar: "Ey yiğit, nereden gelip nereye gidiyorsun? İnsan mısın, peri misin? Bu dağlardan insanoğlu hiç sağ çıkmış değil. Sen nasıl geldin?" demişler. Köle oğlan başından geçen olayları anlatmış. Bu insanlar padişahın habercileriymiş. Köle oğlanı izzet ve ikramlarla alıp padişahın huzuruna getirmişler. Padişaha da başından geçenleri anlatmış. Padişah: "Ey cahil çocuk, kendin

küçüksün ama böyle uydurma sözlerde ustasın anlaşılan. Yalanın da bir sınırı var. Ben oraya üç bölük asker göndermiştim, dönüp gelmedi. Sen tek başına nasıl geçtin?" demiş. Padişah kendi muhafızlarını çağırıp: "Bu çocuk burada kalsın. Sizler bir bölük asker, oraya gidip, gerçek durumu öğrenip geliniz. Eğer bu çocuğun söyledikleri doğruysa gönlünün istediğini yerine getireceğim. Yalansa başını kesip darağacına asacağım. Yalancılara ibret olsun!" demiş. Asker başı yerinden kalkıp birkaç asker toplamış, olay yerine doğru gitmişler. Olay yerine ulaştıktan sonra yavaş yavaş yürüyerek ejderhanın cesedinin yanına varmışlar. Ejderhanın yarısı yanmış cesedini görünce geri dönmüşler. Padişaha, ejderhanın gerçekten öldüğünü söylemişler. Padişah memnun bir biçimde köle oğlanı kucaklayıp: "Sağ ol, seni büyüten anne ve babaya teşekkürler" demiş. Köle oğlanı şehir meydanına götürmüş ve üzerinden altın ile mücevher saçmış. Bundan sonra her bir şehrin padişahı gelmiş, o padişahın, ejderhanın zulmünden kurtuluşunu kutlamışlar. Bir gün tebrike gelen bir padişah, oğlunun altı yıldan beri amansız bir hastalığa yakalanıp kaldığını söylemiş. Köle oğlan bu konuşmayı duyunca: "Oğlunuzun hastalığı nasıl?" demiş. Padişah, oğlunun hastalığını anlatmış. Köle oğlan: "Eğer babamız, padişah izin verirlerse ben gelip oğlunu iyileştireyim. Benim de tabiplik hünerim var" demiş. Padişah, oğlandan bunu duyunca: "Ee padişahım, bu oğlunuzu bana katıp gönderseniz, sonra kendim getiririm. Zira bu çocuğun elinden şifa bulup iyileşmesi pek şaşırtıcı olmaz" demiş.

Padişah, köle oğlana izin vermiş. Misafir olarak gelen padişah, köle oğlanı kendi şehrine götürmüş ve sarayında izzet ve ikram ile birkaç gün ziyafet vermiş. Sonra götürüp oğlunu göstermiş. Dışarıya çıktıktan sonra köle oğlan: "Bu günden itibaren hamamın ateşi yakılsın. Yarın oğlunuzu hamama sokacağım. Hamam taşının üzerine yatırıp keskin ilaçlarla tedavi edeceğim. Eğer iyileşirse bahtınıza, kötü olursa bana darılmayınız" demiş. Padişah razı olmuş, hamamcılara hamamı ısıtmalarını emretmiş. Yiğitler, ertesi gün padişahın oğlunu hamama götürüp taşın üzerine yatırmışlar. Hamam öyle sıcakmış ki şehzadenin yiğitleri dayanamayarak dışarıya kaçıp: "Köle oğlan, tabip misin yoksa cellat mısın? Bu sıcağa insanoğlu dayanamaz. Şehzadenin ölümü yaklaştı" demişler. Köle oğlan ejderhanın beynini şehzadenin vücuduna sürüp hizmetçilerine ovdurmuş. Evirip çevirip iyice masaj yapmışlar. Şehzade kısa bir zaman sonra ayılmış, yerinden kalkmış. Onu hamamdan çıkarmış, başka bir eve götürmüşler.

Oğlunun iyileşmesine sevinen padişah, köle oğlanı şehir meydanına götürüp üzerinden altın saçmış. Bütün halk, köle oğlanın şehzadeyi iyileştirmesine çok sevinmiş. Oğlunun iyileşmesinden dolayı padişah düğün dernekler kurdurmuş. Köle oğlanı kendi oğlu gibi görüp: "Ey oğlum, ne muradın varsa dile, hiç çekinme. Eğer bende yoksa senin için dilencilik yaparım. İstersen kendi yerimi bile veririm" demiş. Köle oğlan yerinden kalkıp saygı ve nezaketle: "Ey padişahım, padişahlığınız kendinize ve şehzade kardeşime nasip olsun. Gitmeme izin verirseniz bu benim için yeterli. Fakat bana biraz mühlet ile paramın karşılığında on bin deve, on bin büyükbaş hayvan ve biraz da hali vakti yerinde olmayan vatandaşlarınızdan verseniz" demiş. Padişah: "Ey himmeti az oğlum, bunlar az şeyler. Bu şeyler için ağzını yorma. Daha fazla şeyler iste" demiş. Köle oğlan: "Ben daha fazla bir şey istemiyorum. Verirseniz bu, vermezseniz gitmek istiyorum, gideceğim" demiş. Padişah: "Ey canım, ne zaman diyorsan söylediklerini vereceğim" demiş, köle oğlana izin vermiş. Köle oğlan padişahtan izin alıp önceki padişahın yanına gitmiş. O padişahtan da kendi şehrine gitmek için izin istemiş. Padişah: "Ey oğlum, benim gibi baban var, yine nereye gidiyorsun? Eğer sıkıldıysanız şehirleri dolaş, temaşa et" demiş. Köle oğlan razı olmamış: "Arkadaşlarımı, dostlarımı özledim" demiş. Padişah: "O halde dile ne dilersen. Herkesin dilediği şeylerden olmasın" demiş. Köle oğlan yerinden kalkmış, kollarını bağdaştırıp: "Şu ejderhanın öldüğü muhitteki ormanların, harabe köylerin ve de o tepeliğin, yakıcı çöllerin benim olmasına izin verseniz. Ben bu viraneleri imar edip, ejderhanın zulmünden oralardan kaçıp giden halkları kendi yerlerine getirsem. Önceleri köy olan yerleri güzel şehirlere dönüştürsem" demiş. Padişah: "Ey himmeti az oğlum, şu değersiz şeyler için ağzını açmaya değer mi? Ben de sana padişahlığımı versem mi diye düşünüyordum. Peki olsun, senin istediğin olsun" deyip bu yerlerin köle oğlana verildiğine dair yazı yazdırmış ve mühür basmış.

Köle oğlan, padişahtan izin alıp birkaç gün sonra hasta oğlunu iyileştirdiği padişahın huzuruna gelmiş. Önceden söz verdiği şeyleri istemiş. Padişah, adamlarını sokaklara çıkarıp: "Her kim ki ejderha yüzünden falan yerden kaçtıysa, fakir, yoksul ise köle oğlan ile gitsin" diye haber saldırmış.

Köle oğlan yoksulları, çaresizleri toplaymış, deve ve büyük baş hayvanları alarak padişahın izni ile o yere gitmiş. Köle oğlan oraya vardıktan sonra, önce tepeliğin etrafını padişahın karargâhı gibi yüksek duvarlarla çevirtmiş. Büyük imaretler kurdurmuş.

Yoksullara ve çaresizlere altın, mücevher ve yiyecek şeyler vermiş. Güzel evlere yerleştirmiş. Halk, köle oğlanı çok seviyormuş. Yaşlılar onu kendi çocukları gibi, gençler ise kardeşleri gibi görüyorlarmış. Böylelikle şehir günden güne abat oluyormuş. Diğer şehirlerden nakkaşlar getirtmiş, saraylar, bağlar, mektepler, hamamlar inşa ettirmiş. Diğer şehirlerin şehzadeleri gelip şehri temaşa ediyorlarmış.

Günlerden bir gün iki kişi köle oğlanın huzuruna gelip iş istemişler. Köle oğlan tanıyacak gibi olup dikkatlice bakmış ve önceden kendisiyle birlikte yola çıkan vezirin oğluyla asker başının oğluna benzetmiş. Köle oğlan adamlarını çağırmış ve yiğitleri hamama götürmelerini, güzel elbiseler giydirmelerini, akşam misafirlere ziyafet verilmesini emretmiş. Köle oğlanın söylediği gibi her şey yapılmış. Ziyafet vakti köle oğlan gelmiş, biraz oturduktan sonra yiğitlere: "Ey dostlarım, sizler nerelisiniz?" diye sormuş. Yiğitler, üç kişi olarak yola çıktıklarını, üç yol ayrımına gelip her birinin bir yoldan gittiğini, daha sonra ikisinin karşılaştıklarını, kumarda her şeylerini kaybettiklerini, sonunda bu şehrin padişahının iyi niyetli ve halk sever birisi olduğunu duyup buraya geldiklerini anlatmışlar. Köle oğlan, bunların kendisiyle birlikte yola çıkan yiğitler olduklarını anlamış. Ertesi gün kendini tanıtmadan onları iyi işlere yerleştirmiş, kendisi hizmetçilerle günlerini geçiriyormuş. Köle oğlan onlara sürekli ziyafet veriyormuş. Bir gün ziyafet vakti onlara: "Sizleri evlendirsem ne dersiniz?" demiş. Yiğitler biraz düşündükten sonra biri yerinden kalkıp: "Ey birader, bunca iyilik, şefkat gösterip bizim gibi misafirlerin gönlünü alırsanız elbette çok memnun oluruz. Halen daha elbiselerimizi kendimiz yıkayıp, bazı ev işlerini de kendimiz yapıyoruz. Eğer bizi evlendirirseniz bu iyiliğinizi asla unutmayız" demiş. Köle oğlan düğün yapıp, bu şehirden kendi istedikleri kızlarla onları evlendirmiş. Artık birkaç yıldan beri bu şehirde yaşayan yiğitlerin ikişer tane çocukları olmuş.

Bir gün bir yerde oturmuş, şarap içerek konuşuyorlarmış. "Bizim padişahımız çok cömert adam, ne istersek veriyor. Bir miktar deve ile para verseniz. Biz aslında tüccarız, ticaretten çok iyi anlarız. Şehir şehir gezip verdiğiniz şeylerle ticaret yapıp gelelim. O şehirlerdeki yoksul, hünerli kişileri de alıp gelelim. Verdiği malları alarak, hanımlarımızı, çoluk çocuğumuzu bırakıp, ata vatanımıza dönüp gitsek, bizi nereden bulacak. İzimizi bile bulamaz" diye kararlaştırmışlar. Bir gün köle oğlanın huzuruna çıkıp kararlaştırdıkları şeyleri istemişler. Köle oğlan: "Bu fikriniz çok iyi, istediğiniz malı vereceğim, lakin benim bir şartım var. Kabul ederseniz şartım şu: "Sırtınıza mühür

basacağım. Siz buna razı olursanız ben de razıyım" demiş. Yiğitler birbirlerine bakışıp karşılıklı olarak: "Bizim şehrimiz çok uzaklarda. Birçok ırmakları, yakıcı dağları geçtikten sonra ancak ulaşılabilir. Bunca uzak yeri nasıl bulup gelecek?" deyip razı olmuşlar. Köle oğlan, mührü ateşte kızdırıp ikisinin sırtına basmış. Ertesi gün bunlara birkaç deveyle değişik mallar, istedikleri kadar altın ve tenge vermiş. Köle oğlan ile vedalaşıp gitmişler, kendi şehirlerine varmışlar.

Aylar ayları, günler günleri kovalamış. Bir gece köle oğlan rüyasında padişahın kızını görmüş. Kız, köle oğlana doğru: "En coşkulu günümüzde gelmeyeceğine dair haberler işittim. Vaadine sadık kalmadın" deyip kaybolmuş. Köle oğlan korkuyla uyanıp bakmış ki yanında kimse yok. Ezan vaktiymiş. Yerinden kalkıp halkı toplamış: "Benim annem, babam, hısım, akrabalarım vardı. Seyahate çıkıp onları görsem, sonra da dönüp gelsem ne dersiniz?" diye danışmış. Şehir halkı razı olmuş. Köle oğlan, şehir halkına: "Seyyar, yüksek bir kale yapınız. Sökülüp bir yerden başka bir yere taşınabilir olsun. Havuzlar, bağlar, pazarlar, hamamlar hepsi seyyar olsun. Ne zaman ki bir yerde konaklayıp yerleştirsek, büyük bir şehir oluversin" diye emretmiş. Ustalar aynen söylendiği gibi, hatta ondan da güzelini hazırlamışlar. Köle oğlan şehir halkının yarısını yanına almış; kaleyi de, malları da develere yükletmiş, şehirde kalan insanlarla vedalaşıp yola çıkmış. Az gitmişler uz gitmişler, susuz çöllerde yürümüşler. Hikâyeyi kısa tutalım, bir gece, düz bir yerde durunca anlamışlar ki kendi şehrine oldukça yakın bir yerdeler. Köle oğlan, hizmetçilerine: "Ey kardeşler, bu gece tan atıncaya kadar kaleyi, tezgahları, havuzları, hamamları, ana sokak ve alt sokakları inşa ediniz. Gören insanlar hayran kalsın. Sanki gökyüzünden düşmüş gibi zannetsinler" demiş. Hizmetçiler sabaha kadar şehri hazırlamışlar.

Ertesi gün o şehrin padişahı kalkıp etrafına bakınırken iki taraftan da güneşin çıktığını görmüş. Kendi kendine: "Vay! Acaba bu nasıl bir sırdır? Rüya mı görüyorum gerçek mi? Bir taraftan çıkan kendi güneşimizse, ikinci taraftaki hangi ışıkmış?" deyip hizmetçilerini çağırmış ve onlarla müşaverede bulunmuş: "Bu işin sırrını öğrenip geliniz" demiş.

Hizmetçiler yavaş yavaş giderek seyyar şehre yaklaşıp bakmışlar ki, büyük bir şehir. Pazar tezgahları, ana sokak ve tali sokaklar, su dolu birçok havuzlar var. İnsanlar pazarlarda alış veriş yapıyorlar. Bunlar da merak edip şehre girmişler, ana sokak ve tali sokakları temaşa edip yürümüşler. Bir yere gelip şahane imaretleri, yüksek yüksek

köşkleri seyretmişler. Karşılarına genç yiğitler çıkmış ve bunları büyük bir imarete götürüp türlü yiyeceklerle ziyafet vermişler. Bir tarafta sazendeler, bir tarafta hafızlar şarkı söylüyorlarmış. Bunlara hediyeler vermiş, vedalaşmış ve uğurlamışlar. Hizmetçiler, padişahın huzuruna dönünce gördükleri olayları bire yüz katarak anlatmışlar. Padişah bu sözleri işittikten sonra kalem ve mürekkep alıp: "Ey padişah! Nereden ve niçin izin almadan geldin? Bu mektup vardıktan sonra buraya gelişinin sebebini ve dost musun düşman mısın hepsini açıkça belirtip, üç gün içinde cevap ver. Eğer üç gün içinde cevap verip geldiğin yere gitmezsen savaş başlatacağım. Ölen insanların kanından sorumlu olacaksın. Maksadını bildiren mektup yaz" diye mektup yazıp mühür basmış. Mektubu bir vezire vermiş, bilge kişileri toplayıp seyyar şehre göndermiş. Bunlar yolda gidedursun, şimdi haberi köle oğlandan alalım.

Köle oğlan kendi kendine: "Padişahın gönderdiği hizmetçilere şehri gezdirdim, ziyafet verip gönderdim. Bizim şehrimizde olan şeyler onun şehrinde yok. Burada olağanüstü görkemli binaları, bağları, havuzları gören hizmetçiler gidip anlattıktan sonra, padişahın kıskançlığından dolayı savaş başlatması elbette şaşırtıcı olmaz" demiş, yola birkaç gözlemci koymuş. Hizmetçilere: "Eğer padişah tarafından elçiler gönderilirse yollara halı seriniz, üstlerinden altın ve tengeler saçınız, güler yüzle karşılayarak şehre getiriniz, ziyafet veriniz. Bu masrafları ben karşılayacağım. Eğer padişahın askerleri savaş için gümbür gümbür gelirse, o zaman da yedi yaşından yetmiş yaşına kadar hepiniz kılıçlarınızı kuşanınız ve şehirden çıkıp saf saf sıra olunuz, hazır bekleyiniz" demiş. Hizmetçiler ve askerler yola çıkmışlar, acaba ne olacak diye beklerlerken, şehir kapısından bilge kişiler birer birer, yavaş yavaş, peş peşe gelmeye başlamışlar. Köle oğlan onları görünce halılar serdirmiş, birkaç yaşlı adamı yanına çağırmış. Yaşlılar ve gençler el kavuşturup durmuşlar. Onlar yaklaşınca köle oğlan karşılarına çıkmış, attan inmiş, saygıyla selamlamış ve şehre davet etmiş, alıp saraya getirmiş. Saray duvarlarının işlemelerini, masmavi suların seyyar havuzlara aktığını gören misafirlerin akılları başlarından gidecek gibi olmuş ve birbirlerine: "Buralar bozkır idi, büyük bir şehre dönüşmüş. Bu nasıl sırmış? Bu şehrin padişahı büyücü mü yoksa cadı mı? Her nasıl olursa olsun kendi ayağımız ile gelip tuzağa düştük. Eğer büyücü veya cadı ise böylece ömrümüzün sonu geldi" demişler. Köle oğlan onlara hoşgörü ve duyarlılıkla yer gösterip: "Bizim gibi yoksul bir kulun çocuğuna, yüce padişahın böyle büyük görevlilerinin gelmesinden çok hoşnut olduk" demiş ve ziyafeti

başlatmış. Güzel yüzlü yiğitler her çeşit yiyecek ve meyveler getirmişler, misafir odasının ortasına kurulu sofrayı donatmışlar. Biraz yemek yedikten sonra misafirlerden biri köle oğlana dönüp: "Ey oğlum! Bizlere böyle izzeti ikram gösterdiniz, şimdi bize izin verirseniz size söyleyecek biraz sözümüz var. Bundan başka padişahımızın küçük bir mektubu var. Bunu okuyup cevabını verseniz" demiş. Köle oğlan yerinden kalkıp saygı ile mektubu eline almış ve cevaben mektup yazmış: "Ey padişahı ali cenap, sizin yazdığınız mektubu alıp okudum. Ben yoldan geçen bir baht arayıcıyım. Talih kuşunu elinden uçurmuş, perişan olup gece gündüz kararsız bir şekilde yürüyen yoksul bir kulum. İzin verirseniz birkaç gün burada durduktan sonra dönüp gideceğim. Eğer izin vermezseniz biz yolcuyuz, kendi yolumuza gideceğiz. Maksadınız düşmanlık yapmak olursa, o zaman da bir çaresini buluruz" diye yazdıktan sonra mührünü basmış, mektubu ikiye katlamış ve ellerine vermiş. Padişahı da davet etmiş. Ziyafet bittikten sonra misafirlere tabaklarla altın mücevherler vermiş. Adamlar izin alıp kendi padişahlarının yanına dönmüşler. Padişaha olayları anlatıp kendisinin de davet edildiğini söylemişler ve mektubu takdim etmişler. Padişah mektubu okumuş. Sonra yanına en iyi adamlarını almış, kırk kişi birlikte seyyar şehre gitmişler. Köle oğlan, padişahın yoluna halılar sererek karşılamış ve üstünden altın saçıp şehre götürmüş. Padişah, ömrü boyunca seyyar bir şehri ne görmüş ne de duymuş imiş. Padişah, sanki cennete girmiş gibi hisse kapılıp kendi kendine: "Keşke kızımın kısmeti böyle bir yiğide yazılmış olsaydı" demiş. Köle oğlan ile birlikte giden iki yiğit de bu ziyafete padişahın hizmetçileri, vezirleri ile birlikte gelmişler.

Vezirler padişaha: "Bizim oğullarımız zengin olup geldiler. Şimdi düğünü ne zaman yapacağız?" deyip onu sıkıştırıyorlarmış. Padişahın kızı: "Ne zaman ki giden bu üç yiğit bir araya gelirlerse, kiminle evleneceğim o zaman belli olacak. Şimdi hiç kimseyle evlenmiyorum" demiş. Bu sözü işiten hizmetçi ve vezirler: "Bu üçünün gidişinin üzerinden yedi yıl geçti. Kendi vaatlerine binaen zengin olup geldiler. O yiğit belki ölüp gitmiştir, eğer sağ olsaydı gelirdi. Eğer kızını verecekse, vezirin oğlundan daha iyi birisini bu şehirlerde bulamaz. Padişah da ahmak, kızı da ahmak" diye konuşuyorlarmış.

Köle oğlanın sarayında büyük ziyafet başlamış. Çalgıcılar sazlarını çalıyor, sanatçılar şarkı söylüyorlarmış. Köle oğlan yerinden kalkıp saygıyla padişaha: "Ey alemin padişahı, büyük sultan, aklıma bir şey geldi, izin verseniz de konuşsam. Lakin

burada oturan büyük adamlarınız, vezirleriniz darılmasınlar" demiş. Padişah: "Ne sözünüz varsa söyleyiniz" diye izin vermiş. Köle oğlan: "Benim iki tane hizmetçim vardı. Onlar, altı ay sonra döneceğiz deyip benden bir çok altın ve mücevher alıp gittiler. Süreleri doldu, dönüp gelmediler. Bu iki hizmetçimi şimdi bu ziyafette gördüm" demiş, kendisiyle birlikte giden iki vezir çocuklarını göstermiş. Gençlerin babaları bu sözleri işitince tüyleri diken diken olmuş ve yerlerinden kalkıp sinirle: "Senin gibi bir şehzadenin çağırdığı ziyafette sonuç böyle mi olmalıydı? Bizi rezil etmek mi istiyorsun?" demişler. Şehzade: "Ben dargınlık olmasın diye baştan söylemiştim" demiş. Padişahın akıllı adamlarından biri kalkıp: "Evet arkadaşlar, bir hakikat vardır. Eğer şehzadenin sözü doğruysa bir nişaneleri vardır. Yoksa kendileri rezil olacaklar" demiş. Padişah: "Ey şehzade, bunun için herhangi bir nişane veya şahidiniz var mı?" demiş. Köle oğlan: "Ey dünyanın padişahı, elbette nişanem de delillerim de var. Bunlara güvenerek konuştum. Bu iki yiğidi kendim evlendirdim, yer verdim. Bunların hanımları, çocukları var. Onları yanımda getirdim. Eğer inanmazsanız hanımlarıyla, çocuklarıyla yüzleşebiliriz. Eğer onu da kabul etmezlerse başka nişanım var. Bu iki yiğidin kendilerine sorunuz" demiş. İki yiğit birbirlerine bakıp: "Ey arkadaş, sözün tam zamanı geldi. Keşke ölseydik de ziyafete gelmeseydik. Yediklerimiz burnumuzdan geldi. İyisi, gerçeği söyleyelim. Eğer söylemezsek, mührü göstermemizi emrettiğinde rezil olacağız" diyerek şehzadenin huzuruna geçip "Gerçekten biz hizmetçileriniz" demişler ve boyunlarını eğip durmuşlar. Vezir ile kuşbeyinin yedikleri yemek sanki zehre dönüşmüş, pişman olmuşlar.

Köle oğlan ziyafetten sonra başından geçenleri anlatmış ve kimliğini açıklamış. Padişah, köle oğlanın yaptığı işlerden memnun kalıp adamlarıyla birlikte geri dönmüş. Ertesi gün köle oğlan, padişaha dünürcü göndermiş. Padişah, büyük küçük herkesle müşavere edip: "Bir yastıkta kocasınlar" diye dua etmiş ve kızını verme konusunda anlaşmışlar. Köle oğlan, ejderhadan kurtardığı şehrin padişahı ile, oğlunun hastalığını iyileştirdiği padişahı düğüne davet etmiş. Onlar da bir çok hediyeler alıp gelmişler. Padişah, büyük bir düğün düzenleyerek kızını köle oğlana vermiş. İki aşık birbirlerine kavuşmuşlar. Köle oğlan, padişahın yerine padişah olmuş. Bir çok çocuğu olmuş. Bazen annesinin ip sattığı günler aklına gelince yüreği yanıyormuş.

Köle oğlan, ömrünün sonuna dek sefa sürüp, murat ve maksadına ermiş. Bizler de, sizler de, okuyup işitenler de muratlarına ersinler. Düşmanlar utansınlar.

Pehlivan Rüstem[23]

Bir varmış, bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, kurt bekçi iken, tilki muhafız iken, kaplumbağa terazici iken, kurbağa ona borçlu iken.

Eski zamanlarda Ceyhun ırmağı kıyısında manzarası hoş bir memleket varmış. Bu memlekette Nadirşah adında birisi hükümdarlık yapıyormuş.

Bu yurtta akıllı ve ferasetli, Zal adında birisi yaşıyormuş. Onun üç tane oğlu varmış. Büyüğünün adı İbrahim, ortancasının Abdullah ve küçüğününki de Rüstem'miş. Zal, çocuklarını iyi terbiye etmiş. Rüstem ata binme, mızrak atma, kılıç kullanma gibi hünerleri iyi öğrenmiş. O uzun boylu, geniş omuzlu, güçlü bir yiğit olarak büyümüş. Nadirşah'ın yurdundan altı aylık uzakta, uçsuz bucaksız çöller ve başı bulutlara değen üç dağın arkasında, Devsefid diye bilinen heybetli bir dev yaşıyormuş. Onun üç tane başı olup; biri insan başına, biri de yılan başına benziyormuş. En sevdiği yiyecek insan etiymiş. Günlerden bir gün, Devsefid'in yemesi için getirilen insanların sonu gelmiş. O zaman o, iki devi huzuruna çağırıp: "Şimdi gidiniz, bir yıl yetecek kadar insan bulup geliniz. Eli boş dönerseniz canlı canlı derilerinizi yüzerim" diye emretmiş. "Emrinizi yerine getireceğiz" diyen devler yola düşmüşler.

Onlar güneşin doğduğu yöne doğru uçup gitmişler. Nihayet devler, Nadirşah'ın yurduna yaklaşmışlar. İki dev yere inip bir anda insan kılığına girmişler ve şehre doğru yol almışlar. O gün şehirde bayram varmış ve herkes mutluymuş. Fakat sazcılar ve şarkıcılar yokmuş. Bunu sezen devler, bir sopayı sihir ile dutara, kavun kabuğunu tefe dönüştürmüşler ve meftun edici müzik çalıp türkü söylemeye başlamışlar. Hatta bütün ulemasıyla seyre çıkan Nadirşah da onların şarkısını dikkatle dinlemiş. Şehrin neredeyse bütün ahalisi burada toplanmış. O sırada devlerden biri konuşmaya başlamış: "Ey Muhammed'in sevimli vatandaşları! Şansınız varmış ki yolumuz sizin yurdunuza düştü. Sizleri zengin etmeye geldik. Bizim yurdumuzda altın çok, toprak gibi saçılmış yatıyor. Gün batımı tarafına doğru on iki gün yol yürüyüp, üç tane dağdan geçerseniz bizim yurdumuza ulaşırsınız. Kap ve arabaları aklınızdan çıkarmayınız. Yedi torununuza yetecek altına sahip olarak döneceksiniz."

---

[23] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 4-12; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 5-13 (Anlatan: Enverhan Ahmedov; Derleyen: Mansur Afzalov; Yer: Çimkent)

Bunca zenginliğin haberini işiten insanlar evlerine koşmuşlar. Bütün alimleri, askerleri ve arabaları ile Nadirşah da sefere hazırlanmış. O zaman Zal, şahın huzuruna çıkarak: "Ey yüce şah, bu yoldan dön, şeytanın vesvesesine kapılma. Sonra pişman oluverme" diye nasihat etmiş. Şah ona: "Çok panik yapıverme, topu topu on iki günmüş, eğer yabancıların sözü doğruysa altına gömülüp döneceğiz. Eğer yalan ise derilerini yüzüp, saman dolduracağım" demiş, yola çıkma emri vermiş. Yolcular üç gün sonra birinci dağa ulaşmışlar. Altıncı gün ikinci dağdan da geçmişler. Dokuzuncu gün üçüncü dağdan da geçip uçsuz bucaksız çöle çıkmışlar. Yine üç gün yol aldıktan sonra tepeleri bulutlara ulaşan dağlar ile çevrili geniş vadiye ulaşmışlar. O sırada insan kılığındaki devler bir anda kendi kılıklarına dönmüşler. Her ikisi birlikte, gümbürdeyen ses ile: "Biz şimdi maksadımıza ulaştık. Açgözlülük ettiniz, altının peşinden kovalayıp geldiniz. Her tarafınız uzsuz bucaksız çöl. Sizin yurdunuz buraya altı aylık uzakta. Şimdi hepiniz, büyüğümüz Devsefid'e yem olacaksınız" demişler. Zor durumda kaldığını anlayan Nadirşah kendi büyücüsüne: "Bütün ümidimiz sensin. Durumumuzdan Zal'ı haberdar et!" demiş.

Büyücü, serçe kılığına girmiş, "Pırr" ederek uçup gitmiş. O anda şiddetli bir rüzgar çıkmış ve güneşin önünü bulut kaplamış gibi olmuş. Üç başlı, heybetli mahluk Devsefid insanların önüne inmiş. Adamlar korkudan tir tir titremişler. Devsefid, adamların üzerine toprağa benzeyen şeyi serpince, hepsi kör olmuş. Dev onları mağaraya kapatıp, semiz iki tanesini seçip almış ve mağaranın ağzını büyük bir taş ile kapatmış. Sonra seçip aldığı adamları da yanına alarak uçup gitmiş!

Nadirşah ve onun yoldaşları, zindanda bu halde duruversinler. Şimdi haberi büyücüden alınız. Büyücü dağdan dağa, ağaçtan ağaca uçmuş, sonunda kendi yurduna ulaşmış. Derhal Zal'ın huzuruna varmış, onu olan olaylardan haberdar etmiş. Zal, içinden inatçı padişaha kızmış, devin pençesine düşen halkı kurtarmanın yolunu düşünmeye başlamış. Düşünmüş düşünmüş ve kendi üç oğlundan cesur olanını göndermek istemiş. Onların mertliğini sınamaya karar vermiş.

Evvela büyük oğlu İbrahim'i çağırmış: "Ta şu dağı görüyor musun? İşte o dağın öbür yakasında heybetli ejderha yuva kurmuş. Sana o ejderhayı öldürmeni emrediyorum" demiş. İbrahim korktuğunu belli etmeden: "Tamam baba, emrinizi yerine getireceğim" diye cevap vermiş.

Ertesi gün Zal, belirlenen yere gitmiş ve heybetli ejderha kılığına girerek yatmış, oğlunun gelmesini beklemiş. İbrahim'i uzaktan görür görmez ses çıkararak ona doğru koşmaya başlamış. Bunu gören İbrahim "Aa öleceğim!" diye gönlünden geçirmiş ve arkasına bakmadan kaçmış.

İkinci gün sıra Abdullah'a gelmiş. O da ejderhayı görür görmez kaçmış. Üçüncü gün sıra küçük oğlu Rüstem'e gelmiş. Rüstem görevi duyunca: "Gücümü sınama vakti geldi" diye sevinmiş. Söylenilen vakitte dağa doğru yol almış. Uzakta bir şeyin parladığını görmüş. Yaklaşıp bakmış ki, büyük bir kayanın üzerinde altın suyuna batırılmış bir kılıç duruyor. Rüstem, kılıcı alıp sağa sola çevirince bakmış ki kılıcın üzerinde küçük harfler ile: "Oğlum Rüstem! Bu kılıç senin. Onun ilginç bir özelliği var. Düşmana hücum ettiğinde kırk kat uzuyor" diye yazılıymış. Rüstem böyle olağanüstü bir kılıç bulduğuna sevinmiş, mertçe ejderhanın saklandığı dağa doğru gitmeye başlamış. Bir tepeyi aştıktan sonra ejderhayı görmüş. Ejderha da dehşet ile Rüstem'e doğru gelmeye başlamış. Rüstem, nara atarak elindeki keskin kılıç ile ejderhanın üzerine doğru atılmış. Kılıcını kaldırıp kuvvetle vuracakken birden: "Rüstem! Bu baban" diye bir ses duymuş, irkilmiş. Rüstem bakmış ki önünde ejderha değil, babası, akıllı Zal duruyor. "Maşallah oğlum, maşallah! Sen mert bir yiğit olmuşsun. Ben sizleri sınamak için ejderha kılığına girmiştim" diye izah etmiş adam. "İşte şimdi sana gerçek bir iş emredeceğim" diyen adam, büyücünün anlattıklarını; Devsefid'in pençesine düşen adamları kurtarmanın gerekliliğini söylemiş. Rüstem razı olmuş.

Ertesi gün Zal, oğlunun sefer hazırlıklarını yapıp uğurlarken: "Oğlum, senin bu yolculuğun tehlikeli, yolda rastladığın şeylere dikkat et. Tılsımların olması mümkün" diye nasihat etmiş. Rüstem, azık dolu heybeyi kula atına yüklemiş, sihirli kılıcı beline takıp yola revan olmuş. Uçan atı da hiç durmadan yol almış. Birinci dağa varınca karnını doyurup dinlenmek için yatmış. Şimdi tam uyumuşken atı burnuyla vurup onu uyandırmış. Hayvan bir şey sezmiş olmalı diye düşünmüş ve şaşkınlıkla sağa sola bakmış. Hiçbir şey görememiş, uyumak için tekrar yatmış. At yine uyandırmış. Yine yerinden kalkmış, etrafı dolanıp gözden geçirmiş. Hiçbir şey görmemiş. At üçüncü kez uyandırdığında, Rüstem yerinden fırlayıp bakmış ki, çok büyük dev mağarada saklanmış yatıyor. Rüstem böylece atın ne yapmaya çalıştığını anlamış. Dev onu uyuduğu yerde öldürebilirdi. Rüstem, dev ile savaşmak istemiş. Mağaranın kapısına gidip: "Hey hunhar dev, çık, savaşacağız!" diye bağırmış. Dev, saklandığı yerden

çıkmış. Onlar savaşmaya gitmişler. Dev, doksan batmanlık gürzüyle hücum etmiş. Rüstem sola kaçmış. Devin gürzü taşa çarpmış. Rüstem çevik bir biçimde kılıcını kaldırıp bir vurmuş, devin başı bedeninden ayrılmış.

Rüstem savaştan sonra biraz dinlenip yine yola düşmüş. Bu sefer iki dağı da aşmış. Uçsuz bucaksız, yakıcı çölde dinlenmeden yol almış. Çölde dinlenmeden bir kaç hafta yol aldıktan sonra, uzakta dört kerpiç ile örülü yazlığı görmüş. Atına dürtüp yazlığa doğru gitmiş. Attan inmiş, yazlığa girmiş. Bakmış, yazlıkta hiçbir canlı görememiş. Dükkânlar türlü meyveler, şekerler, helva ve reçellerle doluymuş. Hatta meyveler terazi kefelerine yeni koyulmuş, mallar kumaşlara yeni sarılmış ve kök çay fincanlara yeni dökülmüş gibi duruyorlarmış. Sanki pazarın en canlı anında bütün insanları yer yutmuş gibiymiş. Rüstem'in bu güzel yiyeceklerden yiyesi, kök çaydan kana kana içesi gelmiş. İçmek için altın fincanı eline alınca birden: "İçme, zehir" diye ses işitmiş. Bu ses babasının sesine çok benziyormuş. Rüstem etrafa bakmış, kimseyi görememiş. Ondan sonra Rüstem, pazarı dolaşıp çıkmaya karar vermiş.

Bir ara bakmış ki pazarın bir köşesinde altı tane dev oturmuş sohbet ediyorlar. Devler, Rüstem'i görür görmez her tarafı kapatmışlar. Bahadır, kılıç çekip kendini hazırlamış. Bir darbe ile önündeki devin başını kesivermiş. O anda dükkânlardaki meyveler yok olmuş. Sağ kolundaki kılıcı ile bir devin hücumunu geri çevirmiş, sol kolu ile ölü devi kaldırıp fırlatınca, yine iki devi daha devirmiş. O anda bütün tatlılar yok olmuş. Yine iki devi daha öldürünce pazar içinde her şey kaybolmuş. O uçsuz bucaksız çölün ortasında atı ile sadece kendisi kalmış. "Babamın söylediği tılsımlardan biri buymuş" demiş kendi kendine. Bu pazar, Devsefid'in, Rüstem'i yok etmek için hazırladığı bir sihirmiş.

Rüstem, kula atına binip yola revan olmuş. Susuzluğa ve açlığa sabretmiş. Dokuz gün dinlenmeden yol almış, bir dağa ulaşmış. Atı, bağın duvarındaki kazığa bağlamış, kendi içeri girmiş. Çölün ortasında bu kadar bakımlı ve güzel bağı görünce ağzı açıkta kalmış. Çölün ortasındaki pazar olayından sonra, Rüstem oldukça tedbirli olmaya başlamış. Yavaş yavaş yürüyüp bağın ortasına ulaşmış. Ortada büyük bir havuz görmüş. Havuzun dört tarafında altın sedirler olup, sedirlere çok kıymetli halılar, atlas minderler döşeliymiş. Sedirin birinde, yaşlılıktan yerinden kalkamayan bir adam oturmuş; meşin kaplı, kalın bir kitap okuyormuş. Rüstem havuzun yanına gelince, adam başını kitaptan kaldırıp ona bakmış. Rüstem el pençe durup selam vermiş. "Vealeyküm esselam! Gel

Rüstemcan gel. Dokuz yüz doksan yedi yıldan beri hasretle beklediğim misafirim, gel! Sonunda geleceğin gün de varmış demek! Gel! Seni bir öpeyim. Adam canı acıya acıya yerinden kalkmış ve Rüstem'in alnından öpmüş. Sonra Rüstem'i yanına oturtmuş. Bu bağda yer altı sarayı olduğunu ve oradaki zenginliği Rüstem'e anlatmış. Yaklaşık bin yıldan beri sakladığını söylemiş. Ondan sonra adam yürüyemediğini söylemiş, Rüstem'den, kendisini yer altı sarayının kapısına kadar götürmesini rica etmiş. Rüstem'e, yer altı sarayındaki hazineleri kendi elim ile vereceğim demiş. Rüstem, adamı omzuna bindirmiş. Adam, kendi bedenine göre bin kat daha ağırmış. Onu omzuna alan Rüstem zorla ayağa kalkmış. Yiğidin omzuna binen adam evvela bağı bir kere dolaştıktan sonra yer altı sarayına girmek istemiş. Bağı dolaşınca Rüstem terlemiş. Adamın söylediği yerde hiçbir şey görmeyince Rüstem: "Hadi baba, şimdi ininiz!" demiş. O sırada adam yiğidin omzuna iyice yerleşerek oturmuş ve kahkaha atarak: "Hah, it oğlu! Elime düşmez misin! Seni bu bin batman ağırlığımla ezip öldürmek istiyorum" demiş. Rüstem onu silkeleyip atmak isteyince, adamın vücudundan sayısız damarlar çıkmış, yiğidi sarıvermiş. Ağır yükün altında gücü kalmayan Rüstem yıkılmış. Gözünün önünden, babasının yola uğurladığı zaman, Devsefid'in elinde azap çeken hemşehrileri bir bir geçmeye başlamış. Gitmeyecek olursa hemşehrilerinin yok olacağını düşünen Rüstem, kendinin bu halde yatmasından utanmış. Adamın hile yapmasına öfkelenmiş. "Babacığım! Esir oğlunuza yardım edin!" diyerek var gücünü toplayıp bir gerilince, damarlar kopmuşlar. Yerinden kalkıp bakmış ki, az önceki güzel bağ kaybolmuş. Adamın vücudunun düştüğü yerde bir ağaç kütüğü yatıyormuş.

Rüstem yine yola revan olmuş. Az gitmiş uz gitmiş. Yedi gün sonra taş duvarlı bir kaleye ulaşmış. Kalenin kapısı demirdenmiş. Bahadır attan inip kapının yanına gitmiş. Bakmış ki kapının sağ revağına: "Rüstem, bu kalede güçte senden iyi, güreş işinde ve hilede senden çevik, güzellikte çoban yıldızını cariyeliğe bile kabul etmeyecek yiğit bir kız var. O girişte, sağ tarafta, yüksekçe bir tahtta oturmakta. Sen onun güzelliğinden büyülenme! O senin düşmanın, nereye ve niçin gittiğini aklından çıkarma. Kıza ters bak. O zaman o sana "Hey yiğit! Bana bak" diyecek. Sen ona "Bu tarafta da sana benzeyen bir peri var" de. "Hani o" dediğinde "İşte" deyip "Çeviklik ile tereddütsüz koşup atıl!" diye yazılıymış.

Rüstem içeri girmiş. Kapıya yazılı talimata uyup Devsefid'in en iyi pehlivanını da yenmiş. Büyük bir kazanda pişmekte olan eti yemiş, çorbasını içmiş. Dinlendikten sonra

yine Devsefid'i izlemek için yola düşmüş. Birkaç gün yol aldıktan sonra atını otlaması için bırakmış, uykuya dalmış. Bu sırada bir dev gelmiş. Vefalı at, Rüstem'i korumaya koyulmuş. Ta tan atıncaya kadar devi, Rüstem'e yaklaştırmamış.

Ertesi sabah bahadır uykudan zorla kalkmış. Bakmış ki at ile dev savaşıyorlar. Rüstem derhal deve hücum etmiş. Silahsız deve kılıç kaldırmayı kendine yakıştıramamış, güçlü elleriyle devin belinden tutmuş, kaldırıp yere vurmuş. Dev boynuna kadar toprağa gömülmüş. Tam öldürecekken dev yalvarmaya başlamış: "Ey pehlivan yiğit! Beni öldürme! Ta ölünceye kadar kulun olayım. Ne emredersen yaparım. Merhamet et!." "Tamam, oldu, seni öldürmeyeceğim. Lakin bir şartım var. Beni Devsefid'in huzuruna götüreceksin." Böylece Rüstem, devin kulaklarından çekip topraktan çıkarmış ve yola koyulmayı emretmiş. Sonunda duvarları kocaman kayalardan yapılmış evlere varmışlar. Burası devlerin şehriymiş. Rüstem uzaktan, sanki tandırda yaş odun yakılıyormuş gibi bölük bölük dumanların yükseldiğini görmüş. "Bu nasıl duman?" diye sormuş o Kuladev'e. "Bu, Devsefid'in en güçlü pehlivanlarından biri olan Karadev'in akciğerinden çıkan duman" diye cevap vermiş Kuladev.

Rüstem, duman tüten yere gidip bakmış ki, duman büyük bir kuyudan çıkıyor. Bu kuyu Karadev'in mekânıymış. Kuladev, Karadev'i çağırmış. Elinde otuz batmanlık gürzüyle Karadev çıkıp gelmiş. Otuz batmanlık gürzü, Rüstem'i ezmek için kaldırmış. Rüstem hücum edip karşılık vermiş. Keskin kılıcıyla devin gürz tutan elini tereddüt etmeden kesmiş. Bahadırın kılıcı ikinci kez kalkıp indiğinde, devin başı da bedeninden ayrılmış, elin yanına düşmüş. Şimdi Kuladev, Rüstem'i Devsefid'in ikinci pehlivanı, Gridev'in mekânına götürmüş. Bu kuyudan kıvılcımla karışık duman çıkıyormuş. Rüstem ikindiden ta akşama kadar savaşmış, bu devi de cehenneme göndermiş.

Üçüncü pehlivanın yattığı kuyunun başına varmışlar ki, gökyüzünü ateşe verecek kadar alev çıkıyor. Bu, Devsefid'in en güçlü pehlivanı Akvandev'miş. Akvandev, güçte Devsefid ile denkmiş. Her bir eli büyük ağaç gövdesi kadarmış. O dik yürüdüğünde başı bulutlara değdiği için eğilip su içmeye üşenir, bulutların suyunu çekip içermiş. Doksan batmanlık gürzünü dokuz çakırımlık yere atabilirmiş. Bu sefer Rüstem'in kaderinde işte böyle bir düşmanla savaşmak varmış. Dev her bir eline kırk beş batmanlık iki gürzünü almış; biraz biriyle, biraz öbürüyle savaşıyormuş. Rüstem ise bazen gürzden kaçıyor, bazen de karşı hücuma geçerek savaşıyormuş. O her kılıç sallayışında devin bir tarafına zarar veriyormuş. Gökyüzünü toz kaplamış. Bu durumda onlar üç gün üç gece hiç

dinlenmeden savaşmışlar. Dördüncü gün tan atacağı vakit Akvandev halsiz kalıp yere yıkılmış. Rüstem kılıcıyla bir vurmuş, bedenini ikiye bölmüş, kılıcı çekip kınına sokmuş. Kuladev'e yiyecek hazırlamasını emretmiş. Bu yorucu kavgadan sonra iyice dinlenmek istemiş. Bir oturuşta dokuz koyunun etini yiyip bitirmiş. Vefalı atına da arpa verip doyurmuş.

Ertesi gün güneş şimdiki gibi yükseldiğinde, Devsefid'in mekânına ulaşmış. Devsefid, taş duvarlı ve demir kapılı yedi tanabçe büyüklüğündeki sarayında, başını üst baştaki yastığa koymuş, ayağını kapıya dayak yapmış, ortalığı titreten horultuyla uyuyormuş. Rüstem zorla kapıyı iteleyip içeri girmiş. Devsefid'e dürtmüş, dev hiç kımıldamamış. Rüstem, kılıcının ucunu ayağına batırınca dev kalkıp oturmuş. O zaman Rüstem: "Ey zalim dev! Kalk yerinden. Bugün bütün yaptıklarının hesabını vereceksin. Ben, senden ölen dostlarımın intikamını almaya, yaşayanlarını ise azat etmeye geldim" deyip kılıcını çekmiş ve dışarıdaki savaş meydanına gidip beklemiş. Dev, yerinden canlanmamış: "Benim aralıksız bir ay uyumam gerek. Bugün yirmi yedinci gün. Üç gün sonra yine gel. O zaman seni kavurup yiyeceğim" diye mırıldanmış.

Rüstem, Kuladev'in mekânına gitmiş, iyice dinlenmiş. Üç gün sonra savaş meydanına gelmiş. Devsefid, yüz batmanlık gürzünü sallayarak çıkıp gelmiş. Hiç beklemeden savaşmaya başlamışlar. Rüstem kılıcı ustaca kullanıyormuş. Kılıcı her sallayışında devin bir batmanlık etini kesiveriyormuş. O, mahir davranıp devin gürz tutan elini kesivermiş. Dev, kesilen elini diğer eline almış, oradaki bir duvarın arkasına gidip gelmiş. Kesilen el kendi yerinde duruyormuş. Dev, evvelki gibi güçlü bir biçimde gelip yine Rüstem'e saldırmış. Gürzün keskin dişleri, Rüstem'in orasına burasına değdikçe yara veriyormuş. Bahadır buna bakmaksızın gitgide darbelerini indiriyormuş. Lakin dev her seferinde kesilen yerini o esrarlı duvarın arkasına geçip, yamayıp geliyormuş. Altı gün boyunca durum bu tarzda geçmiş. Yedinci gün hafif darbelerin faydasızlığını sezen Rüstem, deve çaktırmadan ortadaki başına kuvvetle vurmuş. Dev ikiye bölünmüş. Tir tir titremiş, patırtıyla iki yana devrilmiş. Onun bu yıkılmasından yer titremiş. Rüstem kılıcını iyice temizlemiş ve öpüp kınına sokmuş. Devin kesilen yerlerini yamama sırrını öğrenmek için duvarın arkasına geçmiş. Bakmış ki, büyükçe bir kayanın altından akan bir pınarın suyu, havuzda birikiyor. Rüstem, pınarın suyundan kana kana içmiş. Havuzdan çıkıp bakmış ki, Devsefid ile yapmış olduğu savaşta almış olduğu yaralardan eser kalmamış. Gücünün yeniden arttığını hissetmiş. Ondan sonra

Kuladev'i önüne katmış, vatandaşlarının kapatıldığı mağaranın yanına gitmiş. Devsefid'in koyduğu büyük kayayı kenara itip mağaranın ağzını açmış. "Zalim deve esir olan değerli vatandaşlarım, çıkınız. Sizler özgürsünüz!" diye hitap etmiş.

Açlıktan, dertten bitap düşen adamlar aydınlık dünyaya çıkmaya başlamışlar. Rüstem ile ağlaya ağlaya kucaklaşıp görüşmüşler. Rüstem, adamları şifalı havuza götürüp yıkatmış. Herkesin gözü açılınca Rüstem ile tekrar görüşmüşler. Ondan sonra sefer hazırlıklarını yapıp kendi güzel yurtlarına doğru yola çıkmışlar. Altı ay çöllerde yürüdükten sonra, kendi memleketlerine gelmişler. Dönüş şerefine yedi gün düğün dernek kurulmuş. Şimdi hiç kimse altın için başka memlekete gitmez olmuş. Onlar kendilerinin sevimli, güzel vatanlarının, bitmez tükenmez altın kaynağı olduğunu yeni anlamışlar.

"Birinin yurdunda şah olacağına, kendi yurdunda köle ol" denilen atasözü o zamandan kalmış imiş.

Almas Batır[24]

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir adam ile bir kadın yaşıyorlarmış. Adam altmış yaşına girmiş, kadın ise elli yaşındaymış. Bunların çocukları yokmuş. Nihayet kadın bir erkek çocuk doğurmuş. Bu çocuğun ağırlığı bir batman, boyu iki arşın imiş. Ertesi gün adam ile kadın sevine sevine çocuğu alıp bir mollanın huzuruna getirmişler. Mollaya bir torba da elma götürmüşler. Molla: "Elma alıp getirmişsiniz. Çocuğunuzun adı Almas Batır olsun" demiş. Böylece, çocuğu her gün mollanın huzuruna selam için alıp getiriyorlarmış. Çocuk her saat büyüyormuş. Akıllı, bilge bir yiğit olmuş. At binmede, kılıç kullanmada, bu yurtta Almas Batır'a dur diyecek insan kalmamış. Günlerden bir gün Almas Batır'ın şöhreti padişahın kulağına ulaşmış. Padişah onu saraya çağırttırmış. Adam ile kadın çaresiz kalmış, Almas Batır'ı alıp padişahın sarayına getirmişler. Padişah, Almas Batır'ı saraya, kendi yanına almış. Bu vezirin hoşuna gitmemiş. O, Almas Batır'ı ne yapıp da yok etsem diye kaygıya kapılmış.

Günler geçmiş. Almas Batır'ın şöhreti her tarafa yayılmış. Almas Batır, bu padişahın üzerine baskın yapan bir çok düşmanı mahvetmiş.

---

[24] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 13-16 (Anlatan: Allanazar Ataniyazov; Derleyen: Fettah Abdullayev; Yer: Hive)

Günlerden bir gün padişahın gözü donuklaşmış, iyi göremez olmuş. Vezir: "Şimdi Almas Batır'dan kurtulmanın vakti geldi" diye düşünmüş ve padişaha: "Padişahım, falanca perilerin yurdundan geçtikten sonra Kafdağı denilen dağın arkasında bir yalmağız var. Bu yaşlı kadının bağında, bülbüligöya denilen bir kuş var. Eğer bu kuşun ötüşünü duyarsanız gözünüz derhal eskisi gibi netleşecek" demiş. "Bu kuşu nasıl getireceğiz? Onu kim getirecek?" diye sormuş padişah. O zaman uyanık vezir: "Bu iş sadece Almas Batır'ın elinden gelir" demiş. Vezirin söylediği yer "Giden Gelmez" denilen yurtmuş. Padişah, meclisi toplamış, müşavere etmiş. Yurdun büyükleri Almas Batır'a bakmışlar. Almas Batır yerinden kalkıp tazim ile: "Padişahım, hizmetinize hazırım. Emretseniz de bana at ve yol için gerekli şeyleri hazırlasalar. Yol uzak, çok korkunç ve tehlikeli. Kırk gün sonra dönüp geleceğim. Kırk birinci gün bekleyip karşılayınız. Gelmezsem öldü diye düşünün. Annem ve babam garip kalacaklar, yardımdan mahrum etmeyiniz" demiş ve dönerek çıkıp gitmiş.

Böylece Almas Batır yola revan olmuş. Dağlardan, çöllerden, ırmaklardan, göllerden geçmiş. Yürüye yürüye bir dağın eteğinde durmuş. Bakmış ki her taraf yemyeşil, sular şırıl şırıl akıyor. Almas Batır atını otlaması için bırakmış ve kendisi dağların arasına doğru ilerlemiş. Bir mağaraya rastlamış. Mağaranın içi çok aydınlıkmış. Baş köşede nurani bir yaşlı kadın oturuyormuş. Almas Batır, kadının huzuruna varıp: "Esselamü Aleyküm anne" diye selam vermiş. "Selamın olmasa seni çiğnemeden yutardım. Hadi insanoğlu, başına ne müşkül iş geldi?" demiş o yaşlı kadın. O zaman Almas Batır: "Şöyle şöyle anne, yurdumuzun padişahının gözleri iyi görmez oldu. Kafdağı denilen yurtta bülbüligöya denilen bir kuş varmış. Bu kuşun ötüşünü duyarsa padişahın gözleri ışık gibi açılırmış. Ben bu kuşu alıp getirmek için gitmekteyim" demiş. Yaşlı kadın: "İşin zormuş yavrum. Seni bu işe gönderenler düşmanlarınmış. Bu kuşu eline aldıktan sonra çok büyük azap ve sıkıntılar çekeceksin. Tamam, ben senin işini kolaylaştırayım, şimdi oğullarım gelecekler. Onlar seni Kafdağı'na götürüp bırakırlar. O zaman sen olağanüstü bağa gireceksin. Bu bağ, Yalman denilen bir yalmağızın bağı. Bülbüligöya işte bu bağda olacak. Gün ışığının düştüğü vakit bağa girip, havuzun kıyısına varacaksın. Kucağına yem doldurup açasın. Güzel bir kuş gelip gagalayıverecek. Kalan kuşlarda onun arkasından takip edecekler. İşte o ilk gelip kucağına konacak olan kuş, bülbüligöyadır. Sen hemen kucağını kapayıp oradan kaçacaksın. Kapıyı yavaşça kapat, yalmağız duyarsa canını kurtaramazsın.

Ondan sonra yalmağız senin arkandan kovalayacak. Ben sana üç şey vereceğim. Yalmağız "İşte yetiştim, yetiştim" dediğinde işte şu iğneyi yola at, dikenlik olacak. Oradan geçeyim derken yaşlı kadın epeyce avare olacak. Sonra yine "Yetiştim, yetiştim" dediğinde işte şu tarağı at, büyük bir orman peyda olacak. Yine "Yetişeyim" dediğinde işte şu aynayı at, büyükçe bir ırmak peyda olacak. Ondan sonra benim yurduma ulaşmış olacaksın" demiş yaşlı kadın. Akşam olmuş. Yaşlı kadın, sandığın içinde Almas Batır ve atı için uygun bir yer hazırlamış.

Yaşlı kadının üç tane dev yavrusu varmış. Onlar gelince etrafı koklayıp: "Anne buradan insan kokusu geliyor" demişler. Yaşlı kadın: "Böyle böyle yavrularım, insanoğlu danışmak için bizim yurda gelmiş. Sizler yarın onu alıp Kafdağı'na götüreceksiniz" demiş. Yavruları: "Tamam, anne" demişler. Her biri yedi testi yoğurt ile yedi tandır ekmeği yemiş. Sabahleyin ortalık tam aydınlanmadan Almas Batır bir devin sırtına binmiş, iki dev iki yanında gökyüzüne doğru uçup gitmişler. Göz açıp yumuncaya kadar Kafdağı'na ulaşmışlar.

Almas Batır, yaşlı kadının söylediği gibi havuzun yanına varıp kucağına yem doldurmuş, oturmuş. Güzel bir kuş gelip yem yemeye başlamış. Almas Batır kucağını kapamış ve oradan kaçmış. Bundan haberdar olan yalmağız onun arkasından kovalamış. Kadın "Yetiştim yetiştim" dediğinde yiğit, tarağı atmış. Kadın peyda olan ormanlıktan geçmiş. Yine "Yetiştim yetiştim" dediğinde Almas Batır aynayı atmış ve ırmak hasıl olmuş. Irmaktan geçemeyen Yalmağız, Almas Batır'ın arkasından "Sen ırmaktan nasıl geçtin?" diye bağırmış. Almas Batır: "Gömleğimi belimden sıkıca bağladım, içine taş doldurdum!" demiş. Yalmağız, Almas Batır'ın söylediği gibi yapıp kendini ırmağa attığında suyun altına gitmiş.

Almas Batır, periler yurduna vardığında yaşlı kadının huzuruna gelmiş. "Evet oğlum, sağ salim geldin mi?" demiş yaşlı kadın. Hemen Almas Batır'ı uçan atına bindirmiş, bülbüligöyayı heybesine koyup ağzını sıkıca dikmiş. "Oğlum heybenin ağzını sakın açma. Yoksa çektiğin çileler boşa gider" demiş.

Almas Batır, yaşlı kadın ile vedalaşıp gökyüzüne doğru havalanmış ve kendi memleketine gelmiş. Almas Batır doğruca padişahın oturduğu bağa varmış, heybedeki bülbüligöyayı alıp kafese koymuş. Kuş ötmeye başladığında padişahın gözleri aydınlanmış. Padişah memnun olmuş, onu baş vezir olarak tayin etmiş. Almas Batır'a

kızını vermiş. Hepsi murat ve maksatlarına ermişler. Fakat vezirleri başkalarının yüzüne bakamaz olmuşlar.

Gülikahkah[25]

Bir varmış bir yokmuş, bir padişah varmış. Padişah ava çıkıp gittiğinde uzaktan kırmızı bir şey görmüş. Padişah iki veziri ile gidip bakmış ki, kıpkırmızı gülün altında üç tane peri kızı oturuyor. Padişah, kızlara: "Elinizde hüneriniz var mı?" diye sormuş. Biri: "Ben şu kırmızı gülü biçip ondan kaftan dikebilirim" demiş. Yine biri: "Ben uçan kuştan parça alabilirim" demiş. Üçüncü kız: "Ben altın saçlı oğlan doğurabilirim" demiş. Padişah kızları alıp şehrine götürmüş ve ikisini iki vezirine vermiş. Kendisi ise "Altın saçlı oğlan doğurabilirim" diyen kızla evlenmiş. Aylar ayları, günler günleri kovalamış, melikenin doğum günü yaklaşmış. Bunu bilen kumaları yaşlı, uğursuz bir kadın çağırıp ona: "Kumamız altın saçlı oğlan doğurursa, onun çocuğunu yok edeceksin. Sana her birimiz bir tabak altın vereceğiz" demişler. Yaşlı kadın iki tane köpek eniğini alıp gelip melikenin yanına koymuş. Altın saçlı oğlanı almış, götürüp çöle atmış. Padişah, hanımının doğum yaptığını işitince sevinerek avdan dönerken yaşlı kadına rastlamış. "Hanımım ne doğurdu?" diye sormuş padişah. "Hanımınız iki tane köpek eniği doğurdu" demiş yaşlı kadın. "Öyleyse hanımım ile çocuk zindana atılsın" demiş. Padişah hanımı ile eniği zindana attırmış.

Çöle atılan çocuğu bir geyik dört yaşına kadar emzirmiş. Çocuk büyüyünce "Beni vurup öldürmesin" diye düşünen geyik kaçıp gitmiş. Çocuk rasgele yürüye yürüye bir gün babasının sarayına varmış. Padişahın hanımları onu görünce yaşlı kadını çağırıp: "Altın saçlı oğlan geldi. Çocuğu çabuk yok et. Her birimiz birer tabak altın vereceğiz" demişler. Yaşlı kadın, çocuğu eski bir sandığa koyup ırmağa atmış. İçinde çocuk olan sandık suyun üzerinde gece gündüz akıp gitmiş. Bir balıkçı ırmağın kıyısında olta atmış oturuyormuş. Sandığı görünce sudan çekip çıkarmış. Sandığı açıp bakmış ki, içinde saçları altın olan bir çocuk yatıyor. Çocuğu alıp evine getirmiş ve terbiye emiş, büyütmüş. Çocuk bir gün ırmağın kıyısında avlanırken çok büyük kaz ve ördekler yakalamış. Hiçbirini öldürmemiş. Bir ördek yüzerek ırmağın öbür tarafından bu tarafına geliyormuş. Çocuk bu ördeği tutamayınca: "Şimdi kuşumu salıp yakalayacağım" diye

[25] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 16-20 (Anlatan: Feyzi Karikızi; Derleyen: Müzeyyane Eleviya; Yer: Taşkent; Tarih:1926)

düşünmüş. Tam o sırada ırmağın öte kıyısında bir adam görmüş. Çocuk onu görünce: "Şöyle babam olsa" demiş. Öbür tarafta padişah: "Oğlun olacaksa şöyle olmalı" demiş. Altın saçlı oğlan: "Elbiselerim kötü, yırtık, bu adama niçin rastladım" diye utanmış ve gidip evine girmiş. Padişah, çocuğun tarafına geçemeyince: "Çocuğun yanına gitmedim. Bu çocuk öldürse, öldüğümü de bilmezdim" deyip evine dönmüş. Altın saçlı oğlan eve girmiş ki, evde yaşlı bir kadın oturuyor. Yaşlı kadın, oğlanı görünce: "Yavrum, tıpkı padişahların oğlu gibisin. Size Gülikahkah peri yakışırmış" demiş. Altın saçlı oğlan: "O Gülikahkah peri nerede yaşıyor?" diye sormuş. Yaşlı kadın oğlana: "Gülikahkah peri falan yerde olmalı" demiş. Altın saçlı oğlan Gülikahkah'ı aramaya gitmiş. Arayıp gidiyormuş, arayıp gidiyormuş. Yorulup bir yerde oturunca ona bir adam: "Kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olacak bu yerlerde niçin yürüyorsun yavrum? Seni kim buralara gönderdi?" demiş. Oğlan: "Beni yaşlı bir kadın gönderdi" demiş. "Yavrum öyleyse kendine dikkat et. Sakın ama sakın bu yoldan yürüme, işte o yoldan yürü" demiş.

Oğlan gidivermiş, az gitmiş uz gitmiş. Bir yere gelmiş. Bir kişi orada çimenlerin üstünde namaz kılıyormuş. Oğlan da gidip o adamın yanına oturmuş. Adam namazını bitirince oğlan selam vermiş. Yaşlı adam: "Buraya gelip selam verdiğin için işte şurada otur" deyip oğlanı bir kuyuya atmış, kuyunun üstüne tahta koyup kapatmış. Birden burada yatıp uyuyan devler uyanmış: "Off! İnsan kokusu geliyor! İnsan kokusu geliyor!" deyip etrafı aramışlar ama hiç kimseyi bulamamışlar. Bir dev dişlerini karıştırınca bir adamın baldırı çıkmış. Devler, onun kokusuymuş deyip tekrar uykuya dalmışlar. Adam, altın saçlı oğlanı kuyudan çekip çıkarmış. Bir eve götürmüş. Oğlanın girmesiyle Gülikahkah peri gülmeye başlamış. Her tarafta gül ve laleler peyda olmuş. Yaşlı adam gül ve laleden bir çift alıp altın saçlı oğlana vermiş. Altın saçlı oğlan, Gülikahkah periyi alıp evine getirmiş. Evde, önceki yaşlı kadın oturuyormuş. Yaşlı kadın kendi kendine: "Ölmemiş, şimdi kırk kazana göndereyim" demiş. Oğlana: "Bu Gülikahkah'ın bir de kırk kazanı olsa" demiş. Oğlan: "Kırk kazan nasıl?" diye sormuş. Yaşlı kadın: "Yavrum bir koyun etini içine koysan, bir yıla kadar kırk kazanda kırk çeşit yemek pişer. Hangisini istersen ondan alıp yersin" demiş. "O kazanı alıp gelirsen Gülikahkah memnun olacak."

Altın saçlı oğlan, Gülikahkah'ı evde bırakmış, kendisi yola çıkmış. Yolda ona yine önceki yaşlı adam rastlamış. "Ey çocuğum, yolun açık olsun. Hangi tarafa

gidiyorsun?" demiş. Oğlan: "Ey baba, beni yaşlı bir kadın yola saldı. Kırk kazan denilen bir şey varmış. Onun için gitmekteyim" demiş. Yaşlı adam: "Ey çocuğum, o yaşlı kadın senin düşmanınmış. Doğru yoldan gidiver. Kara bir taş var. Onu birazcık kaldırıp bak. Su çıkarsa yavaşça yerine bırakıp geri dön. Eğer kan çıkarsa taşı kaldırıp bak. "Kırk kazanın hakkı için, kırk kazanı benim yurduma götürünüz!" dersen kazanı kırk dev kulpundan tutup söylediğin yere götürecekler. Sana zarar gelmeyecek" demiş.

Altın saçlı oğlan gidivermiş, gidivermiş, sonunda bir eve rastlamış. Eve girip bakmış ki bir taş var. Taşı yavaşça kaldırınca bir kenarından kan çıkıp aktığını görmüş. Derhal taşı tamamen kaldırıp: "Kırk kazanın hakkı için, bu kazanı yurduma götürünüz" demiş. Devler, kazanı götürüp bırakmışlar.

Gitmiş ki yaşlı kadın yine oturuyor. Kadın kendi kendine: "Vay, bu tehlikeyi de atlattı. Şimdi öyle bir yere göndermeliyim ki on canından bir canı bile kalmasın" demiş. Oğlana: "Şimdi bu Gülikahkah'a kırk kazanın yanında bir de aynayı cihannüma olsa, bütün memleketlerde ki olayları, padişahların yerlerini görürdü" demiş. Altın saçlı oğlan da onun sözünü tutup aynayı cihannümayı aramaya gitmiş. Yolda yine yaşlı adama rastlamış. "Yine nereye gidiyorsun çocuğum?" diye sormuş. Altın saçlı oğlan: "Aynayı cihannüma denilen bir şey varmış. Onu alıp getirmek için gidiyorum" demiş. Yaşlı adam: "Öyleyse işte bu yoldan yürü. Yolda bir çınar var. O çınarın üstünde aç kuş yavruları var. Altında bir ejderha var. Bu ejderha kuşun yavrularını yemek için çıkarken işte bu taş ile alnına vur. Ölürse, o zaman kuş seni muradına erdirecek" demiş.

Altın saçlı oğlan gösterilen yoldan yürümüş. Çınarın altına varmış ki, bir ejderha ağzından alev çıkararak ağaca sarılmış, kuşların durduğu dala çıkıyormuş. Altın saçlı oğlan, adamın verdiği taş ile ejderhanın alnına bir vurmuş, ejderha yıkılarak ağaçtan düşmüş. Kuş, yavrularının yanına geldiğinde ejderhanın ölü olarak yattığını görmüş. Yavrularına: "Ejderhayı kim öldürdü?" diye sormuş kuş. Yavrular: "İşte şu adam öldürdü" demişler. O kuş, altın saçlı oğlana: "Dile, dilediğini vereyim, muradına er" demiş. Altın saçlı oğlan: "Aynayı cihannümayı alıp gelmeme yardım etseniz" demiş. Kuş: "Hey! Söylediğin yapılacak" demiş. "Öyleyse benim iki ayağımdan sıkıca tut. Uçarak bulutların üzerine çıkartacağım. O bulutun üstünde bir koyun çobanı var. O çobanın, başı olmayan koyunu var. O koyunu isteyip al. "Bunun başı yok. Neresinden kesmeli?" diye sor. Çoban: "Sen şunu tut, ben kesip vereyim" deyip sana koyunları sürdüğü değneğini verecek. Bu değnekte aynayı cihannüma var. Aldıktan sonra hemen

yanıma koş, seni uçurup gideceğim. O çoban şaşırıp kalacak" demiş. Altın saçlı oğlan kuşun söylediğini yapmış. Çoban "Yapma! Etme!" diye bağırarak kalmış. Kuş, altın saçlı oğlanı getirip yerine koymuş. Tüyünden vermiş: "Ne zaman başına müşkül bir iş düşerse bunu yak. Çıkıp geleceğim" demiş, uçup gitmiş. Oğlan dönüp sağ salim evine gelmiş.

Bir gün altın saçlı oğlan ava çıkmış. Padişah babası da ırmağın öbür tarafında avlanıyormuş. Altın saçlı oğlan ırmağın bu kıyısında avlanıyormuş. Irmağın ortasında bir ördek yüzüyormuş. Padişah onu görünce altın saçlı oğlana: "Avı yakala oğlum, avı yakala" diye bağırmış. Altın saçlı oğlan: "Hayır, baba, önce büyük sonra küçük" demiş. Padişah üç defa denemiş, kuşu tutamamış. Altın saçlı oğlan bir denemede ördeği yakalamış. Oğlan, padişaha: "Şimdi bu ördeği siz alın" demiş. Padişah: "Hayır oğlum, av sizin, ben almıyorum" demiş. Oğlan: "Avı almıyorsanız bizim eve misafir olun, ben size ördeği pişirip vereyim" demiş. Padişah razı olmuş, altın saçlı oğlanın evine gelmiş. Padişah, ateş olmaksızın kaynayan kazanlarda her çeşit yemeğin piştiğini görünce şaşırıp kalmış. Altın saçlı oğlan, padişahın önüne her çeşit yemekten koymuş. Padişahın kuşu, ipini koparıp gelmiş ve yemekleri gagalayıvermiş. Padişah: "Ey ahmak! Niçin böyle yapıyorsun?" demiş. Kuş: "Ey padişah! Siz mi ahmaksınız ben mi? Bunca padişahlık yaptığın halde kendi oğlunu tanımadan oturuyorsun" demiş. Padişah, şaşkınlık içinde adama : "Bu çocuk kendi oğlunuz mu?" diye sormuş. "Hayır efendim. Irmakta yüzerek bir sandık geldi. Onu ırmaktan çıkarıp açtığımda, içinde bu çocuğun yattığını gördüm. Başında altın saçı var. Onu terbiye edip büyüttüm" demiş. Padişah sevincinden ağlayıvermiş. "Sen benim oğlumsun" demiş. Uğursuz kadın da oradaymış. Ondan soruşturmuş. Yaşlı kadın : "Hanımlarınız birer tabak altın verdiler. Ben çocuğu çöle atıp geldim. Oğlan küçüklüğünde saraya geldi. Yine altın verdiler. Çocuğu sandığa koyup ırmağa attım" demiş. Padişah öfkelenmiş, hanımlarını toplatıp gelmiş. Onlara: "Aşçı bıçağı mı istersiniz dişi at mı?" demiş. Hanımları: "Biz aşçı bıçağını ne yapalım? Dişi at gerek. Sağıp kımız içeriz" demişler. Padişah, iki hanımı ve hilekar yaşlı kadını atın kuyruğuna bağlatmış, çöle doğru kovalatmış. Altın saçlı oğlanı getirip tahtına oturtmuş. Yaşlı adamı vezirliğe atamış. Altın saçlı oğlan, padişaha: "Annemi nereye attınız" diye sormuş. Padişah: "Zindana" demiş. Altın saçlı oğlan: "Zindandan annemi alıp geliniz" demiş. Annesini alıp getirmişler. Ana oğul ağlaşarak görüşmüşler. Altın saçlı oğlan kırk gün kırk gece düğün dernek kurdurup Gülikahkah ile evlenmiş.

Altın saçlı oğlan devran sürüp murat ve maksadına ermiş. Siz de erin muradınıza, biz de erelim muradımıza. Kötüler utansınlar.

Ahmedcan ile Lokmancan[26]

Eski zamanlarda bir padişah varmış. Onun altı hanımı olup, en büyüğünden iki çocuğu olmuş. Birinin adı Ahmedcan, diğerinin adı Lokmancan'mış. Padişahın en küçük hanımı mala mülke düşkün olup, yaşlı padişahın mülküne sahip olmayı düşünüp dururmuş. O, eğer padişah ölürse tahta onun iki oğlu sahip olacak. Onun için bunların çarelerine bakmam gerek" diye düşünüyormuş. Bir gün padişaha: "Ey dünyanın padişahı! Gece büyük oğlun elimden çekti. Niçin böyle yapıyorsun dedim. O "Babam yaşlı ya" dedi. Ben anne miyim yoksa oynaş mıyım?" dedim. Öfkelenen padişah, celladı çağırmış. Cellada: "İki oğlumu çöle götürüp öldür, kanlı elbiselerini getir" demiş. Hiçbir şeyden haberi olmayan çocukları cellat alıp götürmüş. Çok yol yürümüşler, susuz çölün ortasında karga ve kuzgunların mekânına ulaşmışlar. Cellat: "Ne olup bittiğini biliyor musunuz?" diye sormuş. Oğlanlar: "Hayır" demişler. Cellat: "Babanız sizleri öldürmemi emretti. Şimdi sizleri öldüreceğim. Kanınızı elbiselerinize sürüp götüreceğim" demiş. Oğlanlar şaşırıp kalmışlar. "Ey baba, bizim on gülümüzden henüz bir gülümüz bile açılmış değil. Hiç kimseye kötülük yapmadık. Niçin babamız bizim ölümümüzü reva gördü?" Cellat: "Emri yerine getirmek vaciptir" demiş. Büyük oğlan şaşakalmış. Lokmancan: "Ey baba! Bizim kanımız gerekliyse işte şu geyiği vurup elbiselerimizi kanına boyasanız nasıl olur. Şimdi biz babamızın yanına dönmeyiz. O yerlerin suyundan ikinci defa içmeyiz" demiş. Cellat bir süre düşünüp: "Bunca insanı öldürdüm. Gel şimdi bu iki küçük oğlanı serbest bırak" demiş kendi kendine. Geyiği vurmuş, elbiseleri kanına sürmüş, ikisini de bırakıp gitmiş. "Ey baba, bize tüfek verseniz" demişler oğlanlar. Cellat merhamet etmiş, tüfeği vermiş. Sonra elbiseleri getirip padişaha göstermiş.

Şimdi haberi iki oğlandan alınız. İki oğlan çölden çöle yürüyerek bir günlerce sonra bir dut ağacının altına gelmişler. İkisi de dut ağacının altında uyuyup kalmışlar. Bozkırdaki bu tek dut ağacı kuşların mekânıymış. Ahmetcan'ın uykusu hafifmiş. İki kuş gelip ağaca konunca uyanıvermiş. Ahmetcan kuş dilini biliyormuş.

---

[26] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s.13-19; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S.

Onun için o kulak kabartarak yatmış. "Ee arkadaş!" demiş birinci kuş. "Aşağıda yatan adam beni vurup etimi yerse padişah olacak." İkincisi ise: "Beni vurup yerse vezir olacak" demiş. Bunun üzerine Ahmetcan iki kuşu vurup düşürmüş ve birini pişirip yemiş. Ahmetcan, Lokmancan'ı uyandırmaya çalışmış ama o kımıldamıyormuş. O kadar seslenmiş ki hiç cevap vermemiş. Küçük kardeşi regisek hastalığına müptela olmuş. Ahmetcan: "Kardeşim öldü mü acaba?!" diye düşünerek onu orada bırakıp ilaç getirmeye gitmiş. Bir şehre ulaştığında karanlık çökmüş. Yorgun olduğu için caminin duvarının dibinde uyuyakalmış. Sabah kalkınca bir çoban ile tanışmış. Çoban onu evlatlık edinmiş ve sırtına elbise verip kendisiyle birlikte götürmüş.

Bu şehrin padişahı ölmüş imiş. Üç günden beri devlet kuşunu uçuruyorlarmış fakat kuş hiç kimsenin üzerine konmuyormuş. Dördüncü gün yine kuşu bırakmışlar. Kuş uçup şehirden çıkarak uzaklaşıvermiş. Muhafızlar kuşun arkasından atlarını koşturarak gelip bakmışlar ki, bir çobanın başına konmuş. Bunu gören muhafızlar: "Kuş aptallaştı" demişler. Fakat büyüklerin talimatıyla yiğidi getirip padişah yapmışlar.

Şimdi haberi Lokmancan'dan alınız. Yiğit, ağacın altında uzunca bir süre yattıktan sonra sağa sola bakmış ve ağabeyini bulamamış. Açlık onu perişan etmiş. O yiyecek bir şeyler bulmak için yola düşmüş. Nihayet ağabeyinin dinlendiği caminin yanına gelip orada yatıvermiş. Sabahleyin yanından çoban geçmiş. "Ne yapıyorsun çocuğum?" demiş çoban. Yiğit: "Baba ben ekmek istiyorum" demiş. Çoban: "Bu yiğit dünkü yiğit desem o canlı ve dinçti. Başkası diyeceğim ama onun aynısı" diye düşünmüş ve: "Ey oğul! Bana oğul olup yardım et" demiş. Lokmancan razı olmuş. Yaşlı adam onu giydirmiş, yiyecek vermiş. Sonra hayvanları otlatmak için çıkıp gitmişler. Bir gün yiğit, hayvanları otlamaya bırakarak gidip kumluk bir yerde oturmuş. Bakmış ki kumun içinde bir şeyin ucu görünüyor. Çekip bakmış ki paslanmış bir kılıç. Kılıcı temizleyip saklamış. Akşam dönüp şehre gelmiş. Bakmış ki şehirde bütün insanlar yüzünü siyaha boyamış, ağlıyorlar. Oğlan şaşırıvermiş. O, çobana ne olduğunu sormuş. Yaşlı adam: "Senin hiçbir şeyden haberin yok. Evvelki padişahın bir kızı vardı. Her yıl şehrin kıyısına bir ejderha gelip, gördüğü kızı yiyip giderdi. Bu ejderha yine gelmiş. Şehrimizde kız kalmadı. Şimdi sıra o kıza geldi" demiş. Lokmancan da kazanın isinden yüzüne sürmüş ve eve girmiş. "Bu gece ejderha ile savaşayım. Ya ölürüm ya kalırım"

Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 21-27 (Anlatan: Şerif Rahmanov; Derleyen:

diye karar vermiş. Gece herkes uyurken kılıcını alıp ejderhanın geldiği tarafa gitmiş. Şehrin dışına çıktığında bakmış ki el ve ayakları bağlı bir kız yerde yatıyor. Yiğit, kıza yaklaşmış. Kız: "Ey yiğit! Benim vaktim doldu. Birazdan ejderha gelip beni yutacak. Sen çabuk buradan git" demiş. Yiğit: "Ben biraz uyuyayım. Ejderha gelirse beni uyandır" demiş ve uyuyuvermiş. Bir ara ejderha gelmiş. Kız ise yiğidi uyandıramayınca ağlamaya başlamış. Sonunda kızın gözyaşları, dizinde yatan yiğidin yüzüne damlamaya başlamış. Yiğit, irkilerek uyanmış. Bakmış ki sert bir fırtına kalkmış ve ejderha kızı içine çekmek üzere. O sırada yiğit çeviklik ile kılıcı yatay olarak ejderhanın ağzına indirmiş. Kılıç, ejderhayı yarı beline kadar ikiye bölmüş. Ejderha ölmüş. Lokmancan, ejderhanın derisinden ince ve uzun bir parça kesip koynuna koymuş. Yine bir parça daha kesip kıza vermiş ve: "Evine gidiver" demiş. Olaylara şahit olan kız gitmemiş. "Sen beni ölümden kurtardın. Ben cariyen olacağım" demiş. Yiğit razı olmamış. Sabahleyin padişahın askerleri sokakta gezerlerken kızı görünce: "Niçin kaçıyorsun?" diye sormuşlar. Kız: "Ejderhayı aslan yürekli bir yiğit öldürdü, beni serbest bıraktı" demiş. Askerlerin komutanı, yiğidi beklemeye koyulmuş. Lokmancan gelince zabitler onu sıkıca yakalamışlar. Yanındaki kılıcı ile kemeri çekip almışlar. Yiğidi öldürmüş, yakındaki hamamın külüne gömüp gitmişler. Yiğit yarı canlıymış. Oradan geçmekte olan hamamcı ihtiyar onu görünce alıp evine götürmüş. Yaşlı adam ile karısı, oğlanın bütün yaralarına merhem sürüp bağlamışlar, yıkayıp taramışlar ve ona bakmaya başlamışlar. Bir ayda iyileşivermiş. Lakin bıçağın zehrinden benzi sarıymış. Yaşlı kadın bir gün adama: "Oğlanı pazara götürüp eğlenin gelin!" demiş. Yaşlı adam: "Tamam" deyip onu pazara götürmüş. Pazardaki çayhanede otururlarken askerlerin komutanı içeri girmiş ve onu tanımış. Sonra çayhaneciye: "İşte bu çaydanlıkları şu yiğit geçerken yanına atıver, kırılsın. Yiğidi suçlayalım. Çünkü o önceden suç işlemişti" demiş. Komutan, sonra yiğidi yakalayıp dövmüş ve ayaklarına pranga vurup zindana atmış.

Kervancılar bu şehirdeki ırmağı geçmeden önce zindandan bir mahkum satın alıp ırmağa atar ve sonra geçerlermiş. Onlar zindana gelip zindancıya: "Ölüme mahkum edilen adam var mı?" diye sormuşlar. Zindancı çıkarıp bu yiğidi vermiş. Yiğidi, kana susamış ırmağın kıyısına alıp getirmişler. Ellerini ve ayaklarını bağlayıp tam atacakları sırada yiğit: "Bir ricam vardı" demiş. "Bana bir deve veriniz. Bu deve ile suya ineyim. Suya kapılırsam akıp giderim. Kalırsam kalmış olurum" demiş. Kervancı başı, razı

Kamil İmamov)

olmuş. Yiğidi deve ile ırmağa atmışlar. Deve, ırmakta yüzerek oğlanı karşı kıyıya geçirmiş. Adamlar, deve ile oğlanı kıyıda görünce hayrette kalmışlar.

Kervan kendi şehrine gidiversin, haberi bu kervanın gittiği şehirden alınız. Şehirde zengin bir adamın kızı olup, doğduğu günden beri konuşmuyormuş. Karı koca kendi aralarında konuşuyorlarmış. "Ben bugün köle pazarına gideyim, bir köle satın alıp geleyim de kızım o köle ile konuşsun" demiş. Adam köle pazarına gitmiş. Kervancı başı da yiğidi satmak istediğinden onu pazara götürmüş. Adam bu yiğidi almış. Evine gelip: "Ey kızım! İşte şu köleyi alıp geldim, bak" demiş. Kız: "Ey baba! Bu oğlana köle demeyiniz, günah olur. O bir padişahın oğlu" demiş. Karı koca kıkır kıkır gülmüşler. Kızın konuşmasına sevinmişler. "Ey kızım! Bu oğlan seni konuşturdu. Şimdi seni ona versek ne dersin?" Kız: "Ey baba! Bu yiğit beni kabul ederse seve seve evlenirim onunla. Ama ne yazık ki o beni almaz" demiş. Düğün yaparak kızı yiğide vermişler. Yiğit artık bu evde yaşamaya başlamış.

Günlerden bir gün Lokmancan gece yatarken ah çekmiş. O sırada kız: "Ey azizim, yerinizden kalkınız. Niçin ah çektiniz? Ne eksiklik var ki siz ah çektiniz?!" demiş. Yiğit: "Hiçbir eksiklik yok! Sadece ağabeyimi özledim!" demiş ve kıza başından geçenleri anlatmış. Ondan sonra kız, babasına: "Kocamın ağabeyi kaybolup gitmiş. Onu arayıp bulması için bir aylık izin verseniz" demiş. Adam: "Tamam, izin veriyorum. Hem ticaret yapınız hem de ağabeyini bulunuz" demiş. Zengin adam yedi deveye sandıklarla mal yükletmiş, bir de kervancı başı tayin etmiş, göndermiş. Birkaç gün sonra onlar, deve ile geçtiği ırmağın kıyısına gelmiş, bir gün dinlenmişler. Bu sırada sert bir rüzgar çıkmış. Rüzgar çadırın bir kenarını havaya kaldırınca kervancı başı kızın cemalini görmüş, âşık olmuş. Kervancı başı gece yarısı yiğidin el ve ayaklarını bağlamış, sandığa koymuş ve ırmağa atmış. Kız feryat etmenin işe yaramayacağını anlayınca, kervancı başının teklifini reddetmemiş. Ama herhangi bir şehre varınca düğün yaparız diye şart koşmuş. Kervancı başı razı olmuş. Irmaktan geçmişler, malları satmışlar. Kız ayrı bir odada kalıyormuş. Kervancı başı, kıza bir gün vaadini hatırlatmış. O: "Ey it! Seninle sana benzeyen it evlenir. Ben insan evladıyım" demiş. Kervancı başı öfkelenmiş, durumu bu şehrin padişahı Ahmetcan'a arz etmiş. Kızı alıp gelmişler. Padişah, kıza olayın sebebini sormuş. Kız: "Bu it benim kocam değil. Bana ne hakla iftira ediyor?" demiş. "Senin kocan kim?" diye sormuş padişah. Kız: "Her kim ki Ahmetcan ile Lokmancan'dan haber getirirse o kişi benim kocam olacak" demiş.

Padişah: "Ne dedin?!" demiş. Kız, söylediklerini tekrarlamış. "Şehre haber salın! Kim gelip Ahmetcan ile Lokmancan defterini açar da bir haber verirse o benim kocam" demiş. Padişah, kervancı başını yakalayıp, olayın gerçek yüzü ortaya çıkıncaya kadar hapsedilmesini buyurmuş.

Şimdi haberi Lokmancan'dan alınız. O, ırmakta akıp gidiveriyormuş. Bir yerde üç kişi balık avlıyorlarmış. Birden bir şeyin düşe kalka geldiğini görmüşler. Onu sudan çekip çıkarmışlar. Her üçü birden sandığı açmadan önce şart koşmuşlar. Birinci balıkçı: "Altın ise benim" demiş. İkinci balıkçı: "Güzel kız olursa benim" demiş. Üçüncü yaşlı balıkçı: "Adam olursa benim" demiş. Sandığı açmışlar. Bakmışlar ki bir yiğit. Onu üçüncü balıkçı evine götürmüş. Onlar her gün balık tutup pazarda satıyorlarmış. Lokmancan bir gün balıkçıya: "Baba, şehirden ne haber?"diye sormuş. Yaşlı adam: "Ey oğlum! Nesini soruyorsun? Şehre bir kervancı gelmiş. Onun karısı varmış. Fakat hanımı, kocasını kabul etmeyip kavga ediyormuş. "Kim ki Ahmetcan ile Lokmancan'dan haber getirirse o benim kocam olacak" demiş. Padişahın tellalları bunu halka bildirmiş" demiş Lokmancan'a padişahın tahta çıkış olayını anlatmış. Ertesi gün yiğit: "Anne, balığı sizinle birlikte satıp gelsek de babam evde beklese nasıl olur?" demiş. Annesi razı olmuş. İkisi birlikte balık satarlarken, tellal bağırarak yine aynı şeyleri ilan ediyormuş. O zaman yiğit: "Anne, ben bir dolaşıp geleyim" deyip annesinden izin almış. Eski örtü bulup iyice örtünmüş ve padişahın sarayına gitmiş. Sarayın kapısındaki muhafızlar kadını içeri almamışlar. Kadın: "Ben Ahmetcan ile Lokmancan hikâyesini anlatacağım" demiş. Saraya girip padişahın huzurunda tazim kılmış. Padişahın, ağabeyi Ahmetcan olduğunu görmüş. "Evet, ne iş" demiş padişah. "Ben Ahmetcan ile Lokmancan olayını anlatacağım" demiş örtünün içinden Lokmancan. "Hadi, başla" demiş padişah. "Hayır, başlamıyorum. Davacı kervancı başı ile hanımı çağırın" demiş Lokmancan. İkisini de alıp getirmişler. Kadın söze başlamış. O, ağabeyi ve kendi başından geçen bütün olayları bir bir anlatıp, söz arasında: "Bir gün Ahmetcan'ın başına devlet kuşu gelip kondu. Onu padişah yaptılar" dediğinde Ahmetcan: "Hadi, hadi anlatıver" diyerek gelip kadının önüne yakın bir yere oturmuş. Kadın konuşmasına devam etmiş: "Şimdi sözü Lokmancan'dan alınız" deyip kendi başından geçen olayları anlatmış. Söz, "O çoban olup hayvanları otlatmaya başladı"ya gelince konuşmayı bırakmış. O zaman padişah: "Devam et!" deyince, kadın: "Şimdi bize askerlerin komutanı lazım" demiş. Komutanı alıp getirmişler. Sonra kadın yine:

"Lokmancan bir gün kumların arasında bir kılıç bulmuş" deyip devam etmiş. "Komutan, Lokmancan'ı yakalamış, elinden ejderhanın derisinden kesip aldığı kemeri alıp kamçılamış. Sonra öldü diye düşünerek küle gömüp gitmiş." Hikâye buraya geldiğinde padişah bir ah çekmiş. Ejderhanın ağzından kurtarılan kızla padişah evliymiş. Kadın hikâyesine devam etmiş: "Bir gün yaşlı bir adam Lokmancan'ı külün içinden çıkarıp ona bakmaya başlamış. Yiğit canlıymış" dediğinde Lokmancan'ın karısı: "Ey kadın! Canlıymış diyen dilini çıkar da bir öpeyim" demiş. Padişah: "Devam et!" dediğinde kadın: "Hayır, şehir çayhanecisini çağırın" demiş. Çayhaneci getirilmiş. Kadın, hikâyesine devam etmiş: "Yiğit, yaşlı adam ile çayhanede otururken komutan içeri girip ona yine iftira etmiş" dediğinde komutan padişaha dönüp: "Oturmuş bu kadının sözüne mi kulak salıyorsunuz? Kovunuz onu" demiş. O zaman kadın: "Öyleyse konuşmuyorum" demiş. Padişah, komutana: "Sessiz otur" demiş. "Sonra çayhaneci, komutanın sözüyle çaydanlıkları yiğidin üzerine düşürmüş." Hikâye buraya geldiğinde çayhaneci: "Kes sesini" demiş. Padişah, çayhaneciyi de susturmuş. Kadın konuşmasına devam etmiş: "Kervancı başı, yiğidi zindancıdan satın alıp ırmağa atmış" dediğinde Ahmetcan yine iç çekmiş. Ahmetcan'ın karısı ağlayıvermiş.

Kadın hikâyesine devam edip sonunda: "İşte şu kervancı başına it deyip kovan kadının kocası ben oluyorum" diyerek örtüsünü çıkarıp atmış. Ondan sonra padişah, kervancı başını, komutanı ve çayhaneciyi cezalandırmış. Hamamcı ihtiyarı, çobanı ve balıkçı ihtiyarı ise büyük bir saygıyla saraya yerleştirmiş. Lokmancan, ağabeyine vezir olup murat ve maksadına ermiş.

Kıran Batır[27]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda bir padişah varmış. O padişahın tek bir oğlu olmuş. Yıllar geçmiş, padişahın oğlu büyümüş. Oğlan bir gün rüyasında bir kız görüp ona âşık olmuş. Babasının kabul etmemesine bakmaksızın yurdu terk edip, kızı aramaya gitmek istemiş. Padişah çaresiz kalınca, kırk deve mal yükletip askerlerini de oğluna katmış. Oğlan yola düşmüş. Gidivermiş, gidivermiş... Uzunca bir yol kat ettikten sonra muhteşem bir bağın önüne gelip durmuş. Oğlan, babasının askerlerine: "Sizler gidiveriniz!" deyip izin vererek göndermiş. Günlerden bir gün ezan vakti gün çıkımı

[27] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 27-31 (Anlatan: Nurcanbay İbrahimov; Derleyen: Fettah Abdullayev; Yer: Şavat)

tarafından patırtı kütürtü yükselmiş Oğlan yüksekçe bir yere çıkıp bakmış ki, yüz kişi bir kişiyi sürükleyerek getiriyor. O adamın ellerine kelepçe, ayaklarına pranga vuruluymuş. Oğlan onların önlerine çıkıp: "Olay nedir? Bu adamın el ve ayaklarına niçin kelepçe vurdunuz. Ne suç işledi?" "Padişahımız bu adamı yakalamayı emretmişti. Çoktan beri onu tutamıyorduk. Bu adam haddinden fazla iyi, ismi Kıran Batır. Bugün tan vakti bekleyip namaz kılarken yakaladık" diye cevap vermişler. Oğlan: "Ben sizlere şu kırk deve malımı vereyim, siz de o adamı bana veriniz!" demiş. Adamlar razı olmuş, Kıran Batır'ın el ve ayaklarından kelepçeleri, zincirleri açıp almışlar. Kıran Batır'ı oğlana vermiş, kırk deve malı alıp gitmişler. Kıran Batır, oğlana: "Beni ölümden kurtardın. Sen kimsin? Ne maksatla bu diyarda yürüyorsun? Kim olursan ol ben sana hizmet etmeye hazırım" demiş. Oğlan, niyetini Kıran Batır'a anlatmış. Ondan sonra Kıran Batır ile yiğit, ağabey kardeş olmuşlar.

"Kardeşim, senin rüyanda gördüğün kız gerçekten de işte şu bağda yaşıyordu. Bundan iki hafta önce bu kızı devler alıp kaçtılar. Kız, bu memleketin padişahının kızıydı. Şimdi sen bana kardeş oldun. Ne kadar zor olsa da ben sana bu kızı bulup vereceğim. Sen şu bağda beni kırk gün bekle, eğer kırk birinci gün kuşluk vakti gelmezsem ümidini kesip kendi yurduna gidiver" demiş Kıran Batır. Sonra kardeşiyle vedalaşıp yola düşmüş.

Günler geçmiş, kırk birinci gün kuşluk vakti, sırtında sandıkla Kıran Batır çıkıp gelmiş. Oğlan sevinerek sandığı açmak istemiş. Kıran Batır: "Hayır kardeşim, kendi yurduna varmadıkça sandığı açmayacaksın. Eğer acele edip de açarsan kızdan ayrılacaksın" demiş. Yiğit: "Tamam" demiş. Kıran Batır yiğidi ata bindirmiş, kızın içinde olduğu sandığı da oğlanın kucağına yerleştirmiş ve: "Kardeşim, işte şu büyük yol ile gidiver. Epeyce gittikten sonra yol ikiye ayrılacak. Sağ taraftaki yoldan değil, sol taraftaki yoldan yürü" diye tembih etmiş. "Ben iki gün sonra gelip sana yetişirim."

Oğlan yola düşüp gidivermiş. Yolun ikiye ayrıldığı yere gelip Kıran Batır'ı beklemiş. Fakat Kıran Batır'dan hiçbir haber yokmuş. Oğlanın canı sıkılıp sandığı açmış ve bakmış ki rüyasında gördüğü kız yatıyor. Cemali ay gibi, kaşları yay gibi, yüzü güneş gibi, saçları gece gibiymiş. Kız yastığın altından hançerini alıp oğlana vurmak istemiş. Oğlan kaçmış, kız kovalamış. Kız tam hançeri vuracakken yiğit: "Seni bana Kıran ağabeyim getirdi. Seni devlerin elinden kurtaran o adam" demiş. "Öyleyse ben kendimi sana bağışladım" demiş kız. Yiğit sevincinden ağabeyini beklemeyi de,

hangi yoldan yürüyeceğini de unutmuş. Kızı ata bindirip yola revan olmuş. Fakat sol taraftakinden değil sağdaki yoldan gitmiş.

Çok yol almışlar. Sonunda ikisi de yorulup bir yere varmışlar. Oğlan attan inip bir eve girmiş. Bakmış ki evin içinde yedi dev oturuyor. Devler: "Semizmişsin, iyi geldin" deyip yiğidi derhal yakalamışlar ve zindana atmışlar. Zindanda çok insan varmış. Biraz sonra, az önceki devler gelmiş, oğlanı alıp çıkarmışlar. Bıçak alıp oğlanı yemek istemişler. Oğlan: "Beni yemeyiniz. Arkamdan ağabeyim Kıran Batır geliyor. Sizi sağ bırakmaz" demiş. Bunun üzerine devler oğlanı derin bir kuyuya atmış, kuyunun ağzına yüz batmanlık taş koymuşlar.

Şimdi haberi Kıran Batır'dan alınız.

Kıran Batır iki yol ayrımına gelip bakmış ki sandık var, oğlan ve kız yoklar. Atın ayak izleri sağ tarafı gösteriyormuş. Kıran Batır da aceleyle sağ tarafa doğru gitmiş. Gitmiş ki kız atın yularından tutmuş bekliyor. Kıran Batır: "Kardeşim nerede?" diye sormuş kıza. "İşte şu eve girdi. Çok oldu, çıkmadı" demiş kız. Kıran Batır kılıcını çekip içeri girmiş ve devler ile savaşmaya başlamış. Yedi devin hepsini öldürmüş. Sonra zindana inmiş. O sırada zindandaki insanlar: "Ben zayıfım, işte şu semiz, ben zayıfım işte şu semiz!" diyerek sağa sola kaçışmaya başlamışlar. Kıran Batır: "Bana zayıfınız, semiziniz gerekmez. Bugün buraya bir yiğit getirdiler mi?" diye sormuş. Adamlar: "Avludaki kuyunun içinde" diye cevap vermişler. Bunun üzerine Kıran Batır adamların hepsini serbest bırakmış. Avluya çıkmış, kuyunun ağzındaki yüz batmanlık taşı bir kenara itmiş, kardeşini çıkarmış.

Üçü birlikte gidivermişler. Az gitmişler uz gitmişler. Gide gide bir yere ulaşmışlar. Burada imaretleri altından, duvarları gümüşten bir bağ varmış. Kıran Batır ile yiğit, kızı bu bağda bırakıp kendileri avlanmaya gitmişler. Ava gitmeden önce Kıran Batır, kıza kırk anahtar vermiş. Kız o anahtarlar ile kırk odanın kapısını açıp bakmış. Onlar birbirlerinden güzel donatılmışlar, her birinin içinde bin bir türlü mallar, altın, gümüş doluymuş. Lakin kırk birinci odanın anahtarı yokmuş. Kıran Batır bu odanın anahtarını kıza vermemiş. Kız, kırk birinci odayı da görmek istemiş fakat kapıyı açıp girememiş. Yorulunca gözleri uykuya dalmış. Rüyasında: "Kırk birinci odanın anahtarı Kıran Batır'ın sakalında saklı" denmiş.

Kız ertesi gün Kıran Batır'ın sakalındaki sirkelere bakmak bahanesiyle çaktırmadan anahtarı almış. Kıran ava gittiğinde kız kırk birinci odanın kapısını da

açmış. Bakmış ki biri ak, biri kara iki peri gibi at oturmaktalar. Ak peri at derhal kızı sırtına bindirip uçup gitmiş. Kıran Batır'ın gönlü huzursuzlaşmış ve avdan erken dönmüş.

Kıran Batır avdan döndüğünde kız yokmuş. Odanın kapıları sonuna kadar açıkmış ve periler de yoklarmış. Oğlan göğsünü yere dayamış, ağlayarak yatıyormuş. Kıran Batır: "Kardeş, bugün avdan erken dönüşümün sebebi buymuş. İki periyi odaya kapatmıştım. Karınız dün sakalıma bakarken kırk birinci odanın anahtarını da almış. İşte şimdi periler karınızı alıp kaçmışlar. Şimdi sen bu bağda otur, beni bekle. Ben kırk gün sonra dönüp geleceğim. Eğer kırk birinci gün kuşluk vakti dönmezsem ümidini kes, ana yurduna gidiver" demiş. Vedalaşıp yola düşmüş. Kıran Batır gide gide büyük bir denizin kıyısına ulaşmış. Yüksek bir tepeye çıkınca yaşlı bir kadın görmüş. Kadın gelip selam vermiş. "Selamünaleyküm" deyip Kıran'ın elini sıkmış. Ne kadar sert sıkmışsa da Kıran umursamamış. Yaşlı kadın kimin elini sıksa öldürürmüş. Kadın: "Yavrum, sen pehlivan bir yiğitmişsin. Buralarda ne arıyorsun?" demiş. Kıran: "Yirmi beş gün önce burada gökyüzünden iki peri uçarak geçti mi?" diye sormuş. "Evet" demiş kadın. "Bu perileri nerede bulabilirim?" diye sormuş Kıran Batır. Yaşlı kadın: "İşte şu denizin ortasında bir ada var. Periler o adanın ortasında bir köşkte yaşıyorlar" demiş. "Bu adaya ben nasıl geçebilirim?" diye sormuş Kıran Batır. Yaşlı Kadın: "Yüzerek geçeceksin" demiş. Kıran, riski göze alıp kendini denize atmış. Adaya yaklaştığında Kıran'ın gücü bitmiş, suda batmaya başlamış. O sırada gaipten: "Kuşun kanadına tutun!" diye ses gelmiş. Kıran Batır en son gücünü toplayıp tepesinde alçaktan uçan kuşun ayaklarından tutunmuş. Kuş, Kıran'ı adaya götürüp bırakmış. Kıran, adada kızı ararken uzakta bir çardak görmüş. Kıran yaklaşıp bakmış ki kız çardakta oturuyor. Kız, Kıran'ı gördüğü zaman: "Kardeşim, ben büyük bir hata yaptım. Sizin açma dediğiniz kapıyı açınca bunca sıkıntı, işkence çektim. Sevgili kocamdan ayrıldım. Şimdi beni öldürseniz yeridir. Lakin artık burada durmayacağım!" deyip ağlayıvermiş. Kıran, kızı biraz azarladıktan sonra: "Şimdi buradan kurtulmak senin elinde. Bugün periler geldiğinde sen: "Ben burada oturmaya korkuyorum. Kıran Batır gelip beni alıp gidecek. O zaman ben sizleri nerede bulabilirim?" de. Verdikleri cevabı sonra bana söylersin" demiş.

Kıran Batır bunları dedikten sonra çukurca bir yere yatıp saklanmış. Akşam periler gelmişler. Kız, Kıran Batır'ın öğrettiği gibi konuşmuş. Perilerden biri: "Denizin kıyısına var, saçını suya batır. Yüzerek bir balık çıkacak. Bu balığın karnını yar, iki kutu

çıkacak. İki kutuda iki tane güvercin var. Bu güvercinleri eline alıp biraz sıkarsan ikimiz derhal geliriz" demiş. Perilerin canı bu güvercinlerdeymiş. Ertesi gün periler ava gitmişler. Kıran Batır, kızın yanına gelmiş. Kız, perilerin söylediklerini Kıran Batır'a anlatmış. Kıran Batır, kızı hemen ırmağın kıyısına götürmüş. Kız saçını suya batırmış, bir balık çıkmış. Balığın karnını yardıklarında iki tane kutu çıkmış. Kutuların içinden iki güvercini almışlar. Güvercinleri sıktıklarında iki peri bir anda gelivermiş. Kıran Batır hemen ikisini de yakalamış. Periler: "Tövbe ettik Kıran ağa, bizden geçti. Şimdi ne yaparsan yap ama bizi öldürme. Ölünceye dek sana hizmet ederiz" demişler. Kıran Batır: "Bizi hemen yiğidin beklediği bağa götürünüz!" diye buyurmuş. İkisi, iki perinin sırtına binmişler. Periler gökyüzüne havalanmışlar. Göz açıp kapayıncaya kadar yiğidin beklediği bağa gelmişler. Yiğit ile kız yine sağ salim buluşmuşlar. Kıran Batır iki kutuyu yiğide verip: "Ne zaman gerekirse güvercinleri sık, hemen gelecekler" demiş. Beni göresin gelirse falanca memlekette olacağım. İstediğin zaman perilere emret, hemen bulacaklar" demiş. Sonra Kıran Batır: "Bunları götürüp yiğidin baba yurduna bırakınız!" diye emretmiş. Periler, yiğit ile kızı sırtlarına bindirip gökyüzüne doğru havalanmışlar. Bir anda yiğidin baba yurduna ulaşmışlar. Padişah da çok memnun olmuş, kırk günlük düğün dernek düzenlemiş.

Yiğit ile kız murat ve maksatlarına ermişler. Kıran Batır ise halen daha yaşıyormuş. Bin yıldan beri insanoğluna yardım ediyormuş. Kötülerin cezasını veriyormuş.

Bünyad Pehlivan[28]

Eski zamanlarda Aktaş şehrinde fakir bir ihtiyar yaşıyormuş. Karısıyla birlikte çok yoksul bir hayat sürüyorlarmış. Onların hiç çocukları olmamış. Adam ile karısı her zaman Allah'a dua edip çocuk istiyorlarmış. Adam bir gün kapıyı açıp bakmış ki kapının önünde eski bezlere sarılı bir bebek ağlayarak yatıyor. Yaşlı adam: "Bu bebeği bize Allah verdi" demiş, bebeği hemen almış ve içeri girip karısına göstermiş. Kadın, kocasının elindeki bebeği görünce sevinmiş ve alıp onu bağrına basmış, yıkamış, eski battaniyeye sarıp salıncağa koymuş, uyutmuş. Daha sonra ona gömlek dikmeye başlamış. Adam ise çocuk ağlamasın diye salıncağı sallıyormuş. Aradan bir yıl geçmiş.

[28] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 102-109; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 129-136 (Derleyen: Mansur Afzalov)

Adam ile karısı çocuğun adını Bünyad koymuşlar. Bünyad iki yaşına girince adam ona küçük bir araba yapmış. Bünyad avluda arabasını sağa sola sürüp oynuyormuş. Böylece Bünyad on yaşına girmiş. Onu annesi mektebe vermiş. Arkadaşları arasında Bünyad'dan daha kabiliyetli, zeki ve terbiyelisi yokmuş. Onun için bütün arkadaşları ona değer verirlermiş.

Aylar ayları, yıllar yılları kovalamış, o pehlivan olarak yetişmiş. Bünyad'ın ünü padişahın kulağına gitmiş. Bünyad'ı sarayına çağırmış. Onun gücünü sınamak için kendi en kuvvetli pehlivanlarından birisiyle güreştirmek istemiş ve pehlivanını da çağırtmış. Pehlivan, padişahın huzuruna gelince: "Benimle ne işiniz vardı yüce padişahım?" demiş. "Ben seni işte şu pehlivanın gücünü sınaman için çağırdım" demiş padişah. O zaman meydana halı serilmiş ve pehlivan ile Bünyad meydana çıkıp güreşmeye başlamışlar. Bütün saray halkı toplanmış, kim yenecek diye merakla seyrediyormuş. Pehlivan bir ara Bünyad'ı yenecekken, Bünyad kendini toparlamış ve var gücüyle pehlivanı kaldırıp yere vurmuş. Padişah, Bünyad'ın gücüne inanmış ve onu kendine pehlivan almış. Bünyad eve gelip yaşlı adam ile karısına, padişahın kendisini pehlivan olarak almak istediğini söylemiş. Adam ile karısı: "Artık oğlumuz bize bakar" deyip çok sevinmişler ve onu alnından öpmüşler. O zaman Bünyad: "Ben ava çıksam olur mu?" diye adamdan izin istemiş. Adam izin verince, Bünyad avlanmak için çıkıp çöle gitmiş.

Bünyad az gitmiş uz gitmiş, sonunda çöle ulaşmış. Çölde av arayıp yürürken birden gözü uzaktaki çınara takılmış ve çınara doğru yürümüş. Bakmış ki çınarın altında bir pınar var. Susuzluğunu gidermek için su içerken gözü sudaki bir kızın suretine takılmış. Bünyad çınarın tepesine bakmış ki bir kız oturuyor. "Hey, sen burada ne arıyorsun?" diye sormuş kıza. "Ben annesinden ve babasından ayrılmış, bahtı kara bir kızım. Evim yok. Daima dilencilik yaparak günlerimi geçirmekteyim. Evim işte bu çınar. Akşamları her zaman bu çınarın üstünde yatarım" diye cevap vermiş kız. Bünyad, kıza acımış ve onu alıp evine götürmek istemiş. "Gel benimle, seni evimize götüreyim. Orası kendi evin gibi olacak" demiş ve kıza burada beklemesini, avlanıp döndükten sonra birlikte gideceklerini tembih etmiş. Vakit iyice geç olunca Bünyad, avladığı bir çok kuş elinde, kızın yanına gelmiş. Birlikte eve dönmüşler. Akşam eve varmışlar. Kız: "Benim, tanımadığım yerde ne işim var. Bari beni kovmasalar" demiş Bünyad'a. Yiğit: "Benim olduğum yerde seni hiç kimse kovamaz" demiş. Sonra ikisi kapıyı açıp içeri

girmişler ki kadın oturmuş ağlıyor. Bünyad, kadına yaklaşıp: "Anne niçin ağlıyorsun, seni kim üzdü?" diye sormuş. Kadın, Bünyad'a dönüp: "Padişahın askerleri gelip babanı aldı, götürdüler" demiş. Bünyad elindeki avları ve kızı annesine teslim etmiş, başından geçen olayları anlatmış ve çıkıp dosdoğru padişahın sarayına gitmiş. Saraya girip padişahın odasına doğru ilerlemiş. Bakmış ki padişah birkaç görevlisiyle oturmuş sohbet ediyor. Bünyad kapıyı açıp içeri girmiş. Padişah, Bünyad'ı görünce şaşırıvermiş. Çünkü onun gözleri öfkeden parlıyormuş. Bünyad'ın gözü, görevlilerin başkanına takılmış ve hayret etmiş. O kendi babasıymış. Padişaha: "Siz benim babam olduğunu nereden bildiniz?" diye sormuş. Padişah: "Askerlerimden biri, yaşlı adamın sizin babanız olduğunu biliyormuş. Ona sorup öğrendim" demiş. Bünyad, babasına bu kadar izzet gösterdiği için padişaha teşekkür etmiş. Padişah, Bünyad'a da güzel elbiseler giydirmiş ve babasını niçin getirttiğini anlatmış. "Ben senin babanı kendime hoca yapmak için alıp getirttim. Seni de en büyük komutan olarak tayin ettim. Baban buna izin verdi. Kendi sarayımdan yer ayırdım, bir ev kurup size vereceğim. Buraya taşınınız" demiş.

Bünyad ile babası sevinerek saraydan çıkmış, eve gelmişler. Kocası ve oğlunun yeni elbiseler giydiklerini gören kadın, şaşkınlık içinde kalmış. Adam üzerindeki yeni giysileri çıkarıp kadına vermiş. Oğlu da çıkarıp annesine vermiş. Adam içeri girdiğinde genç, güzel bir kızın evi süpürüp, tozunu aldığını görmüş. Adam derhal karısının yanına gelip: "Bu kimin kızı?" diye sormuş. Kadın, oğlunun söylediklerini adama bir bir anlatmış. Adam, kızı çağırıp: "Seni kendime evlatlık alacağım" demiş. Bünyad, kızı seviyormuş ve içten içe yanıyormuş. Bir hafta geçince saraydan bir adam gelmiş ve evin bittiğini haber vermiş. Padişah evi güzel yaptırmış, içini donatmış ve bir araba göndermiş. Adam gelip kapıyı açmış. Arabacıyı padişahın gönderdiğini anlayıp içeri davet etmiş. Bünyad, padişahın söylediklerini annesine anlatmış. Kadın hemen eşyaları toplamaya başlamış. Eşyaları arabaya yüklemişler ve evi bırakıp saraya gitmişler. Padişah onları kapının önünde karşılamış. Adamı alıp eve götürmüş. Adam evin bağda olduğunu biliyormuş. Padişah ile bağa çıkmışlar. Bağda güller açmış, meyveler olgunlaşıp altına düşmüş, bülbüller ötüyorlarmış. Onlar biraz yürüyüp dolandıktan sonra adamın gözü manzarası hoş bir yere kurulu, güzel, görkemli saraya takılmış. Çok hoşuna gitmiş. Onların arkasından hizmetçiler, kadın ve kız geliyorlarmış. Padişah o sırada adama dönüp: "Eşyalarınızı içeri sokmasanız da olur" demiş. Adam, kadın, kız ve

Bünyad eve girmişler. İçeri girince evde her şeyin mevcut olduğunu görüp hayran kalmışlar. Padişah, yaşlı adam ile kadına hizmetçiler tayin etmiş. Kızın adı Gülçehre'ymiş. Aradan epeyce bir süre geçince Gülçehre de Bünyad'ı sevmeye başlamış. Padişah bir gün yaşlı adama: "Bu kız kim?" diye sormuş. Adam, padişaha çöldeki olayı anlatmış. Padişahın da üç tane kızı olup, onlar da güzel ve akıllılarmış. Padişah, adamla dünür olmak istediğini söylemiş. Adam ise: "Ben bilmem. Bünyad'ın kendisine sor. O ne derse o olur" demiş. Padişah da: "Onun kendisine sorayım" deyip evine gitmiş.

Bir gün başka memleketten bir elçi gelip padişaha mektup vermiş. Padişah açıp mektubu okumuş. O memleketin padişahı savaş başlatmak niyetinde olduğunu bildiriyormuş. Padişah da elçiye mektup yazıp vermiş. Elçi ata binip kendi yurduna gitmiş. Padişah pek canını sıkmamış. Bünyad'ı çağırıp olan olayı anlatmış ve ona: "Bizim yine de asker toplamamız gerek" demiş. Padişah, tellalı çağırıp halka haber vermesini emretmiş. Tellal ata binip sokaklarda avazı çıktığınca bağırarak ilanı duyurmuş. İnsanlar toplanmaya başlamışlar. Aralarında gençler de yaşlılar da varmış. Tellal, gençleri ayırıp padişahın yanına getirmiş. Padişah, kaç kişi olduklarını öğrenmek için saymış ve terziye elbise dikmesini emretmiş. Padişah bu genç pehlivanların hepsine: "Gidip yıkanınız" demiş. Bünyad, askerler hamamdan çıkınca hepsine elbiseler dağıtmış. Askerler giyinmişler. Bünyad saraydaki askerler ile yeni gelen askerlerin adlarını bir deftere yazmış, toplam kaç kişi olduklarını hesaplamış ve daha sonra padişaha bildirmiş. Padişah, askerlerin çokluğuna sevinmiş.

Padişah bir gün Bünyad ile ava çıkmış. Uzaktan at koşturup gelen kara bir şey görmüş. Bünyad da atını koşturup karartının geldiği tarafa gitmiş. Birbirlerine yaklaşınca Bünyad kara şeyin insan olduğunu anlamış. Nereden geldiğini sormuş. Bu, padişahın sarayına gelen elçiymiş. Bünyad, onun niçin geldiğini sorduğunda elçi: "Padişah bütün hazırlığını yaptı, bugün savaş başlayacak. Çabuk hareket ediniz" demiş ve o anda geri dönüp gitmiş. Padişah ile Bünyad hemen saraya dönmüşler. Kısa bir zamanda askerlere silahlar dağıtıp şehirlerden yine genç yiğitlerin toplatılmasını emretmiş. Haberciler şehir ve köylere gidip oralardan on bine yakın pehlivan toplamış, padişahın yanına getirmişler. Padişah onlara da asker giysileri giydirmiş. Bünyad askerleri bir saf halinde dizmiş ve saymış. Askerlerin toplamı otuz bine ulaşmış. Padişah bütün askerlere silahlar vermiş. Bünyad, padişahın izniyle askerleri bölmüş. On

binini sınırın sağ tarafına, on binini de sınırın sol tarafına mevzilendirmiş ve gözü, uzaktan toz kaldırıp gelen atlı süvarilere takılmış. Hemen topları hazırlamış, silahlarını ellerine almışlar. Bünyad askerlere dönüp: "Düşman iyice yaklaşınca topa tutunuz" diye tembih etmiş. Bir ara atlılar iyice yaklaşınca topları ateşlemeye başlamışlar. Düşman bu topları ve silahlı askerleri görmemiş. Düşman askerlerinin çoğu toplar sayesinde kırılıp gitmiş. Bünyad tek başına bir çok asker öldürmüş. Bunu padişah da görmüş ve Bünyad'ın bunca düşman askeri öldürdüğüne şahit olmuş. O arada yine bir çok düşman askeri gelmiş. Onları da topa tutmuşlar. Padişahın askerleri topları hazırlıyor, askerler ise atış yapıyorlarmış. Savaş on gün devam etmiş. Düşmanlar Aktaş'ı ele geçirememişler. Düşman askerleri perişan olmuş, bir çok zayiat vermişler. Sağ kalanları dönüp gitmişler. Savaş bitmiş. Padişah, Bünyad'ı çağırmış, onu yeni giysilerle mükâfatlandırmış. Hizmetçiler de topları, silahları toplayıp ambara yerleştirmişler. Askerleri saymışlar, yirmi bin tane kalmış. Bünyad evine dönünce annesinden, babasından ve padişahtan ava gitmek için izin istemiş. Sevgilisi Gülçehre ve diğerleriyle vedalaşmış, saraydan çıkıp gitmiş.

O yürüye yürüye sonunda bir ormana ulaşmış. Ormanın içine girmiş. Büyük çınarların gölgesinde biraz dinlenmek istemiş. Oturup sağa sola bakmış. Bu ormandaki ağaçlarda bülbüller ötüşüyor, güzel gül kokuları genzini yakıyormuş. Bir ara Bünyad'ı uyku basmış ve uykuya dalmış. Rüyasında bir adam Bünyad'a: "Tedbirli ol, ormanda aslan dolaşıyor" demiş. Bünyad uyanmış ve hemen yerinden kalkıp ormanın içlerine doğru ilerlemiş. Gide gide bir ağacın altında yatan aslanı görmüş. Yanından yirmi beş batmanlık gürzünü eline alıp bir nara atınca aslan uyanmış. Aslanla dalaşmış, gürzüyle onu öldürmüş ve derisini soyup almış. Bünyad yine yola düşmüş. Ormanın güzelliklerini, türlü türlü ağaçları, gülleri, hayvanları, kuşları seyrede seyrede içerilere doğru iyice ilerlemiş. Yorgunluktan adım atamaz hale gelmiş ve bir ağacın altında yatıp uykuya dalmış. Yine rüya görmüş. Bir adam Bünyad'a: "Dikkatli ol! Yakında bir mağara var. Orada hayvanların en büyüğü pars yaşıyor" demiş. Bünyad uyanmış, yine yola düşmüş. Bir grup çınarın altındaki mağarayı görmüş ve mağaraya yaklaşıp saklanmış. Biraz sonra pars mağaradan çıkmaya başlamış. Bünyad gürzünü eline alıp nara çekmiş. Pars o anda nefesini bile alamadan ölüvermiş. Bünyad bunun da derisini soyup almış ve ilerlemeye devam etmiş. Yorulunca yine uykuya dalmış. Rüyasında yine aynı adam: "Bünyad dikkatli ol! Yakınındaki bir ağacın altında ayı uyuyor. Bu ayı

sihirli, ona elini vurma! Seni de büyüler" demiş. Bünyad yerinden kalkmış, etrafa bakmış ve yanındaki kalın bir ağacın altında yatan ayıyı görmüş. Hemen gürzünü eline alıp onu öldürmek isterken, ayı kalkmış, kendini öldürmek isteyen Bünyad'a yalvarmaya başlamış: "Bana acı, sana dokunmayacağım, ne buyurursan onu yapacağım" demiş. Bünyad, ayının konuşmasına şaşırmış ve ona: "Sana konuşmayı kim öğretti?" diye sormuş. Ayı anlatmaya başlamış: "Ben on yedi yaşında bir kız iken, annem, babam beni kocaya verdi. Yiyecek bulamadık, çok sıkıntılar çekerek gün geçirdik. Günler, aylar ve yıllar geçti, bir çocuğumuz oldu. Ona bakamadık ve yoksul bir kadının kapısına atıp gittik. O zamanlar veba hastalığı yayılmıştı. Annem ve babam bu hastalıktan öldüler. Kocam da bu hastalıktan öldü. Ben yalnız kaldım. Akşamları evim kapkaranlık oluyordu. Bir gün dama çıktım, uzakta ateş yandığını gördüm. Damdan inip ateşin göründüğü tarafa doğru gitmeye başladım. Yaklaştım ki yaşlı bir kadın oturmuş kazanda kavurga kavuruyor. Yanına gidip selam verdim. O, selam almak yerine bana: "Selamın olmasa çiğnemeden yutardım" dedi. Ondan ateş istedim. Benim başıma bir sopa indirdi ve dua edip beni ayı yaptı. "Tekrar insan şekline girmen için ne yapmak gerek?" diye sormuş. Ayı şöyle cevap vermiş: "Bana padişahın sarayında akan sudan bir yudum verirsen tekrar insan şekline girerim." Bünyad ok ile birkaç orman kuşu avlamış, torbasına koymuş ve akşama doğru ayı ile birlikte eve gelmiş. Sokakta ayıyı gören kişiler korkarak kaçıyorlarmış. Padişah, Bünyad'ın yanında ayıyı görünce şaşırmış. Bünyad'a: "Ayıyı niçin getirdin?" diye sormuş. Bünyad, ormanda başından geçenleri ve ayının anlattıklarını hikâye etmiş. Padişah ayıya hemen bir fincan su vermiş. Ayı onu içer içmez üzerindeki deri düşmüş. İçinde, otuz beş yaşlarında çok güzel bir kadın duruyormuş. Padişah, kadına adını sormuş. "Benim adım Melike" diye cevap vermiş o. Bünyad, kadını saraydan alıp evine götürmüş. Adam ile karısı, kadını görünce Bünyad'a benzetmişler. Bünyad ormandaki olayları bir bir onlara da anlatmış. Adam ile karısı bu kadını kendilerine evlatlık olarak almışlar. Adam, Bünyad'a: "Şimdi kulak ver, dinle" demiş. Bünyad'ı evlatlık aldığını ve onu nerede bulduğunu anlatmış. Bünyad, adam ile karısına teşekkür etmiş. Kadın da başından geçenleri başından sonuna kadar adam ile karısına anlatmış. Bünyad, kadının gerçek annesi olduğunu anlayıp onunla kucaklaşmış. Yaşlı adam ile karısı Bünyad'ın gerçek annesini bulduğunu padişaha haber vermişler. Padişah, Bünyad'dan avdan getirdiği şeyleri göstermesini istemiş. Bünyad torbasından çeşitli kuşlarla derileri çıkarmış. Padişah, Bünyad'a:

"Bunca deriyi nasıl soyup aldın?" diye sormuş. Bünyad rüyasında gördüklerini bir bir anlatmış. Padişah, Bünyad'a "Bünyad Pehlivan" adını koymuş. Padişahın karısı yokmuş. O, Melike'yi kendine almak istemiş. Bünyad'dan, yaşlı adamdan ve karısından istemiş. Onlar razı olmuşlar ve düğün hazırlıkları başlamış. Her şey hazır olunca halkı çağırıp kırk gün kırk gecelik düğün yapmış. Bünyad, padişahın oğlu olmuş.

Bünyad'ın Gülçehre'ye muhabbeti günden güne artmaya başlamış. Bünyad bir gün yaşlı adam ve kadına, anne ve babasına kızla evlenmek istediğini söylemiş. Padişah o günden itibaren düğün hazırlıklarına başlamış. Kıza hizmetçiler tayin etmiş, ona altın suyuyla yıkanmış gömlek giydirmişler. Ertesi gün düğün başlamış, misafirler gelmeye başlamışlar. Bütün halk düğünü görmeye gelmiş. Kızın güzelliğini görünce çok beğenmişler. Düğün kırk gün kırk gece sürmüş. Padişah ile hanımı gelinlerinin hüsnü cemaline doyamamışlar.

Bünyad'la Gülçehre, annesi, babası, yaşlı adam ve karısı hep birlikte mutlu bir hayat geçirmiş, murat ve maksatlarına ermişler.

Sığırcık[29]

Bir varmış bir yokmuş, yoksul bir adam varmış. Bu adamın karısı ölmüş, ondan bir tane oğlu kalmış. Adam bir gün kendi kendine: "Oğlum sıcak yemeksiz, kirler içinde, yetimlik sıkıntısı çekmesin. Ona şefkatli bir anne gerek" deyip evlenmeye karar vermiş. Her tarafı araştırmış, bir kızı olan dul bir kadın bulmuş. Araya adam koyup istetmiş. Kadın önce: "O benim dengim mi? Benim gibi soylu birisi kala kala bu berduşa mı kaldı? Sandığı ekmek, ambarı tahıl görmeyen bu dilenciyle evlenir miyim?" diye düşünmüş. Sonra: "Ekmek getirmesi için erkek gerek. Oğlu da iş tutacak kadar büyümüşe benziyor. Baba oğlu çalıştırıp ekmeklerini yemez miyim?" diye içinden geçirmiş ve razı olmuş. Yoksul adam bu zengin kadınla evlendikten sonra başı kavgadan kurtulmamış. O, kadının çenesini kapatmak için uzun süre çalışıyor, eve daha çok şeyler getirmeye gayret ediyormuş. Kız ile oğlan üveylik bilmeden birbirleriyle iyi geçinerek oynuyorlarmış. Baba, onların iyi geçinmelerine seviniyor, her ikisini birlikte seviyormuş. Üvey anne ise bundan rahatsız oluyormuş. Kızını onlardan ayırmaya,

---

[29] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 30-33; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 54-57 (Anlatan: Hemra Zeripova; Derleyen: Kamil İmamov; Tarih: 1967)

oğlanın kalbini kırmaya çalışıyormuş. Babası oğlunu işe götürecek olsa, kız da onların peşinden gidiyormuş. Her üçü balık avlıyorlarmış. Akşam eve döndüklerinde üvey anne bir bahane bulup kavga çıkarıyormuş.

Günlerden bir gün bu kadın zengin olan dayısının evine gitmiş. Dayısına üvey oğlunu kötüleyip: "Bunlar kızımı yoldan çıkarıyorlar. Ne yapayım?" diye danışmış. Dayısı: "O oğlanı hemen yok et! Yok edersen babasının, sana ve kızına muhabbeti artar ve eve bağlanır" diye akıl vermiş.

Kocası bir gün değirmene un çektirmeye gidince, kadın, kızını da ormana odun toplamaya göndermiş. Oğlanı evde tutmuş. Ona su taşıtmış, odun yardırmış. Oğlan henüz on iki yaşına girmiş olsa da, elinden iyi iş geliyormuş. Kadın oğlanı eve çağırmış ve büyük bir taşla başına vurmuş. Oğlan kendinden geçip yere yığılmış. Kadın bir daha vurmuş, oğlan ölmüş. Oğlanın canı tam çıkacağı zaman ağzını açmış, bir sığırcık uçarak kapıya çıkıp konmuş ve:

"Uğursuz kadına annem desem,
Üvey dedi ayırdı.
Babacığım yalnız desem
Kanadımı kayırdı" deyip "Pırr" diye uçuvermiş ve avludaki dut ağacına konmuş. Sonra yemyeşil tarlalara doğru uçup gitmiş. Üvey anne, oğlanın cesedini önceden hazırladığı çukura gömmüş. Yere akan kanı kazımış ve hiçbir şey olmamış gibi oturuvermiş. Akşam kocası gelip oğlunu sorduğunda üvey anne: "Kardeşi odun toplamak için ormana gitti, gelmedi. Oğlunuz, kardeşini bulup getirmek için gitti" diye cevap vermiş. Nihayet kız da bir bağ odunu eşeğe yükleyip ormandan dönüp gelmiş. "Anne, ağabeyim nerede?" diye sormuş. "Seni alıp getirmek için gitti" diye cevap vermiş anne. Onlar tan atıncaya kadar oğlanı beklemişler. Kız durumdan rahatsız olup babasına: "Babacığım, belki de ağabeyim ormanda yolunu kaybetmiş, bir ağacın altında ağlayarak bizi bekliyordur" demiş ve gidip arayalım diye babasını rahat bırakmamış. Babası razı olmuş, aramak için ormana gitmişler.

Sığırcık ise bembeyaz açılmış pamuk tarlasına doğru uçmuş ve pamuk toplayan kızların başının üzerinde:

"Annem beni öldürdü,
Babam bunu bilmiyor,

Biçare küçük kardeşim,

Gözünde yaş, ağlıyor" diyerek ötüyormuş. Kızlar sığırcığın kederli ötüşünü duyunca: "Sığırcık, çok güzel öttün" demişler ve ona yumruk kadar pamuk atmışlar. Sığırcık, pamuğu yakalayıp uzaklara doğru uçmuş, gitmiş. Sığırcık uça uça, ip eğiren yaşlı bir kadının yanına varmış. Az önceki türküsünü yine söylemiş. "Biçare, yetim sığırcıkmış" demiş kadın ve onun gagasındaki pamuğu eğirmiş, ip yaparak geri vermiş. Sığırcık ipleri alınca tekrar uçup gitmiş. Uça uça sonunda kumaş dokuyan adamın yanına gelmiş. Yine türkü söyleyerek ötmüş. Kumaşçı onun türküsüne kulak verip dinlemiş. "Biçare, bu da benim gibi yetime benziyor" deyip ona acımış ve ipini alıp bir parça kumaş dokuyarak geri vermiş. Sığırcık kumaşı gagasına alarak uçmuş. Uça uça, döppi diken kızların yanına gelip konmuş. Sığırcık yine türküsünü söyleyince kızlar gözlerini ondan alamamışlar ve ona acıyıp: "Ah biçarecik! Sen de bizim gibi zulüm görmüşe benziyorsun. Gel sığırcık, sana döppi dikip verelim" demişler. Sığırcık döppiyi almış, babasıyla kardeşinin kendisini aradıkları ormana giderken yolda görkemli bir bina görmüş. Eyvanda, karnı büyük zengin bir adam, ağzı açık halde yatmış uyuyormuş. Bu adam üvey annenin dayısıymış. Sığırcık balkona çıkmış, kumaş döppiyi kazığa asmış, adamın kumaş kalpağını çatıya koyup inmiş ve dosdoğru adamın ağzından içeri girip gitmiş. Adam boğazını bir şeyin tırmalayarak geçtiğini fark edince korkuyla uyanıp feryat etmeye başlamış. Onun feryadına hizmetçileri ve çocukları koşarak gelmişler. Adamın gözleri fal taşı gibi açılmış: "İçime bir şey girdi, karnımı tırmalıyor, bağırsaklarımı yırtıp parçalayacağını söylüyor" diyerek imdat diye bağırıyormuş. Hizmetçiler ne yapacaklarını bilemeden, ağızları açık kalakalmışlar. Adamın içinden bir ses gelmiş:

"Pencerelik eyvanda,
Zengin beyimi gördüm,
Mağara gibi ağzına,
Ben kendimi attım."

Adam yine imdat diye bağırmış. "İmdat, bu bir belaya benziyor, beni öldürmek üzere. İçimi tırmalıyor, kurtarın beni" demiş adam. Adamın oğulları sağa sola koşmuşlar, bir tas su getirmişler. "Öksüreceğim, kılıcı getiriniz. Ağzımdan çıktığı anda kılıcı indiriniz" diye buyurmuş adam. Hizmetçilerden biri kılıcı hazır tutup beklemiş.

Adam bir öksürünce sığırcık pır diye uçup gitmiş. Hizmetçi şaşkınlık içinde kılıcı öyle bir indirmiş ki, adamın başı ikiye bölünmüş. Sığırcık, balkondaki kazığa asılı duran beyaz başörtüsünü de alarak uçup gitmiş. Dosdoğru ormana varmış. Ormanda bir kayın ağacında dinlenirken; babası ile kardeşi, ciğerparelerini arayarak yürüyorlarmış. Hüngür hüngür ağlıyorlarmış. Kız etrafa bakıp: "Ağabeyciğim, seni özledim. Neredesin?" diye bağırıyormuş. Babası ise: "Biricik oğlum, nerelerde kaldın kuzucuğum?!" deyip ağlıyormuş. Sığırcık onları görünce kızın başına beyaz ipek örtüyü, babasının başına ise kumaş kalpağı atmış. Onlar yukarı baktıklarında sığırcık şöyle diyerek şarkı söylemiş:

"Beni annem öldürdü,
Gonca idim soldurdu.
Kardeşimle babamın,
Gözüne yaş doldurdu."

O sırada kız babasına: "Babacığım, bu ağabeyimin ruhuymuş. O tepemize gelip bize hediye attı" demiş. Babası kuşa bakıp ağlamış. Sığırcık, kızın başına konmuş, sonra omzuna, oradan da eline konmuş. Kız, sığırcığın başını okşamış. Sonra öpmek için dudaklarını yaklaştırdığında kızın gözünden düşen bir damla yaş, sığırcığın üzerine düşmüş. Sığırcık o anda bir silkinip yere düşmüş ve oğlana dönüşmüş. Kız, ağabeyinin yanında mutluluktan fır fır dönüyormuş. Babası oğlunu kucaklayıp göğsüne basmış. Böylece bu üç sevgili birbirleriyle buluşmuşlar ve ne tarafa gideceklerine karar verememişler. O zaman kız: "Artık eve gitmiyoruz. Öz annem olsa da kötü görüyorum. Çünkü başkalarının çocuğuna merhameti yok. Ben sizlerden asla ayrılamam. Nereye giderseniz ben de oraya geleceğim" demiş. Bunun üzerine oğlan: "Sen benim doğuştan kardeşimsin" demiş. Babası: "Benim de sevgili kızımsın" demiş ve alnından öpmüş. Üçü birlikte zalim anneyi terk ederek başka bir memlekete gitmişler. Üvey anne ise yalnızlıktan çatlayıp ölmüş.

Oğul, kız ve baba mutlu bir hayat sürüp murat ve maksatlarına ermişler.

Ahmetler[30]

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir adam yaşıyormuş. Onun iki oğlu varmış. Büyüğünün ismi Yusufcan, küçüğünün ismi Ahmetcan'mış. Babaları öldükten

[30] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 110-122; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 136-149 (Derleyen: Mansur Afzalov)

sonra Yusufcan, kardeşi Ahmetcan'a: "Ey kardeş, rahmetli babamız dünyadan göçtü, bizler yetim kaldık. Şimdi ben babamın yemeğini vereyim, sen gidip yılkılara göz kulak ol, koyunları otlat" demiş. "Peki ağabey" demiş Ahmetcan. Böylece Ahmetcan hazırlık yapıp koyunların yanına gitmiş. Ahmetcan gitmiş ki koyunları köpekler otlatıyorlar. Gözden geçirmiş, hepsi tamammış. Ondan sonra her gün sabah ve akşam koyunları sayıyormuş. Bir gün bir koyun eksik çıkmış. "Yanlış saymışımdır" deyip üzerinde pek durmamış. Ertesi gün yine saymış. Bu sefer iki koyun eksik çıkmış. Üçüncü gün saymış, üç koyun noksanmış. Dördüncü gün koyunların etrafında dolaşırken bir kurdun ayak izlerini görmüş. Ahmetcan çok sinirlenmiş. Öfkesi başına çıkmış, köpeklere bağırmış, kızmış, vurmuş ve "Uyanık olun" demiş. Ahmetcan o gece çorbasını pişirirken aç bir kurdun, arkasında dört yavrusuyla birlikte gittiğini görmüş. Bir ara koyunları saymış, bir tane daha noksanmış. "Şimdi anladım, bu dişi, aç kurt her gün bir koyun yiyormuş" demiş. Ahmetcan "Sizi hainler" deyip dört yavruyu da vurmuş. Aç kurdun peşinden gidivermiş. Az gitmiş uz gitmiş, sonunda kurdun izini bulmuş. Ahmetcan giderken önüne büyük bir kurt çıkıvermiş. Ahmetcan: "Esselamü aleyküm aç kurtların padişahı. Bizim tarafa ne zaman geleceksiniz?" demiş. "Ey güzel yiğit, eğer selamın olmasaydı seni çiğnemeden yutardım" demiş kurt. "Sen iyi bir insanoğluna benziyorsun. Niçin geldin? İsmin ne?" diye sormuş o. Ahmetcan da kurda tazim kılıp: "Ey aç kurtların padişahı, korkak değil, mert bir adamın oğluyum. İsmim Ahmetcan. Eski Süleyman kalesinde kalıyorum. Dişi bir kurt, beş günde beş koyunumu yedi. Onun için geldim" demiş. "Doğru söyledin, mert adamın mert oğluymuşsun. Korkmadan gelmen bile büyük cesaret. Buralara gelen insanın kemikleri kurur, etini kurtlar yer. Hatta kuşların bile kanadı kurur. Gel sana kötülük değil iyilik yapayım. Koyunlarını yiyen kurdu sana teslim edeyim. İster öldür, istersen koyunlarına bekçi yap." "Binlerce teşekkür ederim" demiş Ahmetcan. Daha sonra koyunları yiyen kurdu Ahmetcan'a vermiş. Kurt küçükmüş. Ahmetcan'a tazim kılmış, suçlular gibi başı eğik duruyormuş. "Gel arkama bin" demiş Ahmetcan. Kurt bir hamlede Ahmetcan'ın atının arkasına binmiş. Sonra ikisi de kurtların padişahıyla vedalaşıp gitmişler. Ahmetcan kurt ile birlikte koyunların yanına gelmiş ki vefalı köpekler onları otlatıyorlar. Ahmetcan kurdu kulübeye bağlamış. Kendisi de kurdun yanında uykuya dalmış. Ahmetcan bir ara gözlerini açıp bakmış ki kurdun yerinde güzel bir kız saçlarını tarayarak oturuyor. Bunu gören Ahmetcan kendinden geçmiş ve bir süre sonra aklı başına gelmiş. Kendine geldiğinde kız

Ahmetcan'ın başını okşuyormuş. Ahmetcan gözlerine inanamamış, "Bu rüya mı yoksa gerçek mi?" diye düşünmüş ve kıza: "Doğru söyle, sen kimsin?" diye sormuş. "Ben sizin ömür boyu hayat arkadaşınızım. Bu rüya değil, inanın" demiş kız. Ahmetcan bunu duyunca tekrar kendinden geçmiş ve biraz sonra aklı başına gelmiş. Kız, Ahmetcan'ın başını dizine koymuş ve onu bağrına basmış. Ondan sonra kız: "Sabredin her şeyi anlatacağım, ben sizinim, siz benimsiniz. Benim adım Dilefruz, Şahbal perinin kızıyım. Sizin gördüğünüz kurtların padişahı benim babam. Ben her çeşit kılığa girebiliyorum. Siz kaygılanmayınız, benimle gülüp oynarsanız daha iyi olur. Beni nerede hatırlarsanız o an orada peyda olurum" demiş peri kız. Böylece Ahmetcan ile Melikeyi Dilefruz'un birbirlerine muhabbetleri artmış; çalışarak günden güne daha iyi yaşayıp, iyi yiyip, iyi giyinip, bu eski kulübe evde yaşamlarına devam etmişler.

Şimdi sözü Gazap padişahının veziri Kıskanç Sahane'den dinleyiniz.

Günün birinde Gazap yurdunun Kıskanç Sahane adlı veziri padişah için ava çıkmış. Av kuşu, vezirin elinden uçmuş, hiçbir yere konmadan bir yöne gitmiş. Kıskanç vezir kendinden utanıp: "Eyvah! Padişahımız hasta, ona av eti lazımdı. Av eti götürüp padişaha yedirmeyi başaramazsam beni ölüme çarptırır" deyip endişelenmiş. Merak ederek kuşun arkasından at sürüp gitmiş. Kuş gidip Ahmetcan ile perinin yaşadığı baraka evin üzerine konmuş. Vezir gitmiş, kuşu almak isterken gözü birdenbire periye ilişmiş. Vezir kendinden geçmiş ve biraz sonra aklı başına gelince: "Bunu padişaha haber verirsem benim suçumu bağışlar. Av etini unutur, ben de ölümden kurtulurum" deyip atını Gazap şehrine sürmüş. Kıskanç vezir atını koşturmuş, attan inip doğruca padişahın huzuruna girivermiş. Kuşu atmış, atını bağlamamış. Padişahın huzurunda ise kendini kaybetmiş, "Pa" deyip yere yığılmış. Padişahın yanında oturanların hepsi şaşkınlık içinde vezire bakarak: "Tövbe tövbe! Ne oldu? Cinlendi mi?" deyip "Ya tövbe! Şahin de yanında değil" diye her biri kendi kendine söylenmiş. Kıskanç vezirin yüzüne su serpip kendine getirmişler. O sırada vezirin dili tutulmuş, söyleyeceği şeyleri de unutmuş. Her kelimesini defalarca tekrar ederek: "Ben bir kız gördüm, size layık" demiş. Kadı, hakim ve muhafızlar onun ne demeye çalıştığını padişaha söylemişler. "Peri olursa inşallah iyileşirsiniz" demiş hepsi padişaha. O sırada padişahın da huzuru yerine gelmiş, tebessüm edip gülümsemiş. Böylece hepsi birlikte kocasını öldürüp kızı getirmeye karar vermişler. Padişah: "Perinin kocasını çağırıp gelin" demiş. Cellatlar derhal Melikeyi Dilefruz perinin kocası Ahmet'i padişahın huzuruna getirmişler.

Ahmetcan padişahın huzuruna çıkınca yer öpüp tazim kılarak duruvermiş. Padişah, Ahmetcan'a dönmüş: "Padişah halkın nesi olur?" demiş. "Padişah halkın babasıdır" demiş Ahmetcan. "Öyleyse şimdi bana altın ayakkabıyı getir. Ne bir numara büyük olsun ne de bir numara küçük. Sana üç gün mühlet. Getirmezsen kendin ölüme, malın padişaha" demiş. "Peki" deyip padişahın huzurundan çıkmış Ahmetcan. Duyduğu, gördüğü her şeyi karısına bir bir anlatmış. Karısı: "Ahmetcan canını sıkma, yedi ekmekten azını yeme. Gidip kurt kayınpederine bütün olayları anlat. Benim sandığımdan ayakkabıyı alıp versin" demiş. Ahmetcan, kurt kayınpederinin yanına gidip her şeyi anlatmış. Kızın selamını da söyleyip istediği şeyi sormuş. Kurt kayınpederi Ahmetcan'a: "Ne bir numara küçük ne de bir numara büyük olan altın ayakkabı benimki. Başkalarına layık değil deyip padişahın önüne koy. Tekrar sana dönecek" diye tembih etmiş. Kurt kayınpederinden bunları öğrenen Ahmetcan altın ayakkabıyı alıış, sevinerek padişahın huzuruna gelmiş ve: "Ne bir numara küçük ne de bir numara büyük olan altın ayakkabı benimki. Başkalarına layık değil" deyip altın ayakkabıyı padişaha uzatmış. Padişah amacına ulaşamamış. "Tuh be! Bunu ne yapayım. Ayakkabıyı başıma mı çalayım!? Hey vezirler! Ahmetcan'la sizler de konuşunuz. Bu dünyada bulunmayan gülü de bulup getirebilir. İşte o zaman iyileşirim" demiş. Padişah, Ahmetcan'a dönüp: "Git, bulup gel. Bu dünyada hiçbir yerde bulunmayan kırmızı gül olsun" deyip Ahmetcan'ı göndermişler. Ahmetcan, padişahın yanından çıkıp yine peri karısının yanına gelmiş. Dilefruz da kocasının haline acıyıp padişaha lanet etmiş ve: "Bunun için canını sıkma, yedi ekmekten azını yeme. Bu zorluğun da üstesinden geliriz" demiş. O akşam karı koca güle oynaya eğlenmişler. Tan vakti kadın anlatmaya başlamış: "Ben seni yola koyacağım. İnsan ayağı ulaşmayan İrem Bağı şehrine gideceksiniz. Gülleri göreceksiniz. Güllerin arasında saklanıp öğlene kadar bekleyiniz. Bir ara bir grup güvercin gelecek ve bir silkinip kızlara dönüşecekler. Daha sonra suya girecekler. Siz o sırada başta boynunda kilit asılı kızınkiler olmak üzere hepsinin elbiselerini alınız. Çıplak oldukları için sudan dışarı çıkamayacaklar. Ta ki kilidi senin eline verinceye kadar elbiselerini verme. Eğer kilidi almadan elbiselerini verirsen seni taşa dönüştürürler. Bu kilidi sağ tarafa çevirdiğinde kızlar peyda olurlar, sol tarafa çevirdiğinde gözden kaybolurlar. Bütün hikmet bu kilitte. İşte şu sürmeyi gözüne sür. Seni hiç kimse görmeyecek. Bu bastonu eline al. "Hu" deyince seni istediğin yere ulaştıracak" deyip yiğidin eline bastonu da vermiş.

Ahmetcan sürmeyi gözlerine sürmüş. "Hu" deyince İrem Bağı'na varmış, gezinip seyretmeye başlamış. Sonra güllerin arasına girip yatıvermiş. Bir ara bir grup güzel güvercin gelip havuza inmeye hazırlanmışlar. Ahmetcan bir de ne görsün, her biri çıplak bir kız olup, peş peşe suya atlıyorlarmış. Suda yüzüp oynamaya başlamışlar. Ahmetcan bunları görünce aklı başından gitmiş, kilit takan kızın hangisi olduğunu karıştırmış ve "Eyvah!" deyip kalıvermiş. Bu arada üç güvercin daha gelerek kıza dönüşmüş, soyunmuşlar. Suya girerlerken Ahmetcan bu üç kızdan birinin boynunda kilidi görmüş. Onlar kendilerini suya atar atmaz, Ahmetcan koşarak gelmiş, önce kilit takan kızın elbiselerini, sonra diğer perilerin elbiselerini alıp oturuvermiş. Bu olayı gören periler suyun içinden yalvara yakara elbiselerini istemişler. O sırada kilit takan peri: "Ey güzel yiğit! Elbiselerimizi iyilikle ver" demiş. "Boynundaki kilidi verirsen, veririm. Aksi halde kendi işine bak. Ne sen beni tanıyorsun ne de ben seni" demiş Ahmetcan. Periler ne kadar yalvarsalar da Ahmetcan elbiselerini vermemiş. Sonunda: "Peki, sen elbiselerimizi yere at, biz de kilidi yere atalım" demişler kızlar. "Bana at" demiş Ahmetcan. Kızlar kilidi uzak bir tarafa atmışlar. Ahmetcan yiğit değil mi, kızların elbiselerinin içine bir taş koyup diğer yöne doğru atmış. Kızlar elbiselerine koşarlarken Ahmetcan kilide koşmuş ve onu kızlardan önce almış. Hemen fırsatı ganimet bilip kilidi sol tarafa doğru çevirmiş. Kızlar gözden kaybolmuşlar. Biraz sonra kilidi sağa doğru bükünce kızların hepsi el pençe divan, Ahmetcan'ın karşısında hazır olmuşlar. Ahmetcan kilidin bütün hikmetlerini kızlardan öğrenmiş. Ahmetcan perilerin padişahına: "Ben Gazap şehrinden geliyorum. Padişah dünyada bulunmayan gülü alıp gel, diye gönderdi beni" demiş. Perilerin padişahı: "Sen gidiver. Biz gülü senden önce ulaştırıp vereceğiz" demiş. Periler böylece Ahmetcan'ı uğurlamışlar. Ahmetcan yola revan olup evine dönmüş. Eve geldiğinde Dilefruz perinin yanında üç periyle oturduğunu görmüş. O sırada perilerin padişahı Gülikahkah peri, Dilefruz periye: "Hah hah! Bu yiğit senin kocan mı?" diye sormuş. "Sabret, sana da bir Ahmet bulunur" demiş Dilefruz peri Gülikahkah periye bakıp. İki peri birbirlerine iltifat edip otururlarken padişahın atlısı gelip Ahmetcan'a: "Dünyada bulunmayan gülü alıp getirdin mi?" diye bağırmış. O sırada Gülikahkah peri bir gülmüş, ağzından deste deste güller dökülmüş. Ahmetcan birkaç deste toplayıp padişahın atlısıyla birlikte Gazap padişahının huzuruna varmış. Gülü gören padişah korkmuş ve: "Şimdi ne yapacağım?" deyip vezire bakmış. Veziri: "Ey padişahım! Bu çok çevik bir yiğitmiş. Bu yiğit şimdi de babanızın yemeği

için kesilen yerli kara atı bulup getirsin" demiş. Padişah, Ahmetcan'a: "Vezirin dediğini duydun mu?" demiş. "Duydum" demiş Ahmetcan. "Duyduysan yerli kara atı bulup gel" diye bağırmış padişah. "Ölmüş at bulunur mu?" diye düşünmüş Ahmetcan. Lakin padişaha hiçbir şey demeden çıkıp gitmiş. Evine gitmemiş, dosdoğru kayınpederinin yanına varmış. Kurtların padişahı da Gazap padişahının yaptığı zulme kızıp: "Tamam Ahmetcan, sen üzülme. Gazap padişahının babası da zalimdi kendisi de zalim. Onun babasının yemeği için kesilen yerli kara at, üç ayak olmuş, otlayıp yürüyor. Falan dereye çıkıp:

"Padişahın babasının
Yemeğine kesilen at,
Alıp gitmeye geldim,
Senin kendin iyi zat,
Üç ayağın sağlammış,
Kalan ayağını bul" dersen at sakince gelip duracak. Boynuna kemerini bağlar, götürüp verirsin. Eğer Gazap padişahı: "Benim babamın yemeği için kesilen at dört ayaklıydı" derse; "Atın üç ayağını halk yedi. Onlar emanete hıyanet etmedi, getirip verdiler. Bir ayağını sen yemiştin. Sen onu vermeyip emanete hıyanet ettin" diye söyle.

Ahmetcan, kayınpederinin söylediklerini iyice dinledikten sonra yerli kara atı bulabilmek için dereye doğru gidivermiş. Bir dağın eteğindeki büyük vadiye gittiğinde üç ayaklı atın yürüyerek otladığını görmüş. Ahmetcan:

"Padişahın babasının
Yemeğine kesilen at,
Alıp gitmeye geldim,
Senin kendin iyi zat,
Üç ayağın sağlammış,
Kalan ayağını bul" demiş. At yavaş yavaş yürüyerek Ahmetcan'ın yanına gelmiş. Ahmetcan kemerini atın boynuna bağlayıp götürmüş ve padişahın yanına varmış. Padişah bir de ne görsün, babasının yemeği için kesilen atın aynısıymış. Fakat bir ayağı yok. Ahmetcan'a dönüp: "Babamın yemeği için dört ayaklı at kestirmiştim. Hani bunun bir ayağı?" diye sormuş. "Üç ayağını halk yemişti. Emanete hıyanet olmadı, getirip verdiler. Bir ayağını sen yemiştin. Emanete hıyanet etmiş oturuyorsun" demiş Ahmetcan, padişaha dönüp. Padişah: "Kasabı çağırın" diye bağırmış. Padişahın emriyle

kasabı da getirmişler. Padişah öfkeyle kasaba dönmüş: "Atı kim kesti?" demiş. "Ben kesmiştim" demiş kasap titreyerek. "Etin hepsini kazana koydun herhalde?" demiş padişah. "Hayır efendim, üç ayağını koydum. Bir ayağını anneniz alıp götürmüştü" demiş kasap. Padişahın öfkesi başından çıkmış. O sırada vezir padişaha dönüp Ahmetcan'ı göstererek: "Bu yiğidi öldürmeye kararlı mısınız?" demiş. "Başka bir arzum yok" demiş padişah. "Öyleyse bu yiğidi Temirhan padişahın kızına dünürcü olarak gönder. O, giden dünürcülerin hepsini ateşte yaktırıp küllerini gökyüzüne savuruyor" demiş. Bu fikir padişaha yine makul gelmiş. "Sen Temirhan padişahın kızına dünürcü olarak git. Başarıp gelirsen iyi, başaramazsan başın ölüme, malın padişaha" demiş Gazap padişahı. "Peki" demiş Ahmetcan. "Hazineden gerekli olan şeyleri al" demiş padişah. "Bana kırk pehlivan yiğit, kırk tazı köpeği, kırk hizmetçi kız ile kırk deve altın ve gümüş verin" demiş Ahmetcan. Padişah istenilen her şeyi vermiş.

Ahmetcan yola revan olmuş. Yakıcı bir sıcaklık varmış. Ahmetcan her şeye katlanmış, sabrederek ilerlemeye devam etmiş. Develerin de, kızların da, pehlivanların da dayanacak halleri kalmamış. O zaman Ahmetcan kırk kızı kırk pehlivana katıp: "Gidiniz, bahtınız açık olsun. Develer de, altınlar da sizin olsun. Tatlı yiyip güzel yaşayın" demiş, hepsine izin verip göndermiş. Onlar da mutlu olmuşlar: "Gazap yurdunu gözlerimiz bir daha görmesin" deyip, her biri istediği tarafa gidivermiş.

Sözü Ahmetcan'dan dinleyiniz.

Ahmetcan yürüyerek yol almış. Az gitmiş uz gitmiş. Dağdan dağa geçerek ilerliyormuş. Bir ara bakmış ki, bu yakıcı sıcakta sırtına kırk kürk giymiş birisi, çenesi çenesine değmeden titreyerek yatıyor. Ahmetcan gidip o kişiye selam vermiş. "Hadi yine iyisin, selamın olmasa seni çiğnemeden yutardım. Çabuk söyle, nereden gelip nereye gidiyorsun?" demiş soğuktan kaskatı kesilip yatan kişi. Ahmetcan yakıcı güneşin altında onun soğuktan donarak yatışını görünce şaşırmış. Sonra: "Ben Gazap padişahından, Temirhan padişahın kızına dünürcü olarak gitmekteyim" demiş Ahmetcan. "Öyleyse ben de sana yoldaş olayım" demiş üşüyen kişi. Birbirlerine isimlerini sormuşlar. "Benim adım Ahmetcan" demiş. Üşüyen tuhaf kişi: "Benim adım da Ahmet" demiş. İki Ahmet yola düşmüşler. Yolda giderlerken üşüyen Ahmet, Ahmetcan'a dönüp: "Birader, adımlarını hızlı at yoksa donup kalacağız" demiş. Ahmetcan ise kan ter içinde yürüyormuş. Yolda ilerlemişler, kumların üzerinde yatan uzun bir adama rastlamışlar. Ayakları kelepçeliymiş. Ahmetler bakmışlar ki bu adam

öteden, beriden geçen kuşları yakalayarak yiyip yatıyor. Ahmetler: "Merhaba kuş pehlivanı" demişler. "Garip kişilere benziyorsunuz, gelin tanışalım" demiş kuş pehlivanı. Birbirlerine adlarını söylemişler. "Benim adım Ahmet koşucu" demiş kuş pehlivanı. Şimdi bunlar üç Ahmet olmuşlar. Üçü birlikte Temirhan padişahın memleketine doğru yol almışlar. Biri üşüyerek, biri koşarak, biri de kan ter içinde kalarak ilerliyorlarmış. Yolda gördükleri kuşları, hayvanları tutup yiyerek gidiyorlarmış. Bunlar giderlerken yolda yine bir kişi görmüşler. Adam gözüne görünen her şeyi tomrukla vurup çiğ çiğ yiyormuş. "Çok ilginç" diyerek onun yanına gitmiş: "Ey adam, bizimle tanışır mısın?" demişler. "Tanışayım, uzaktan gelene benziyorsunuz. Birbirlerine adlarını söylemişler. Yeni rastlayan adam: "Benim adım Ahmet okçu" demiş. Onlar dört kişi olup gitmek isterlerken Ahmet okçu anlatmış: "Benim Ahmet sıçan adında bir arkadaşım var. Onu da alıp gidelim" demiş. O anda Ahmet sıçan da gelmiş. Beş Ahmet olmuşlar ve hepsi Temirhan padişahın memleketine doğru gitmeye hazırlanmışlar. Ahmet koşucu, dört Ahmet'i sırtına alıp bir koşmuş, bir anda Temirhan padişahın yurdunda peyda olmuşlar. Ahmetcan ilk gün gidip padişahın kapısını süpürmüş. Onu hiç kimse farketmemiş. İkinci gün Ahmet üşüyen gidip süpürüp dönmüş. Bunu padişaha: "Sağ olsun, kızınıza dünürcü gelmiş. Kapının önü süpürülmüş" demişler. "Bekleyip yakalayarak bana getirin" demiş Temirhan padişahı. Üçüncü gün Ahmet koşucu, padişahın avlusunu süpürürken, casuslar onu yakalamak istemişler. Fakat hiç biri cesaret edip onun yanına yaklaşamamış. Gidip padişaha haber vermişler. Padişahın kendi gelip bakmış ki minare gibi uzun boylu bir adam. Padişah, Ahmet koşucuya yaklaşıp selam vermiş. Ahmet koşucu padişaha dönüp: "Beni padişahın yanına götür" demiş. "Yürü" demiş Temirhan padişahı kendini tanıtmadan. Padişah ile Ahmet koşucu gitmişler. Padişah, Ahmet koşucuyu saraya götürmüş. Ahmet koşucu kapılardan sığmayınca bir çok kapı kırılmış. Sonunda Ahmet koşucu padişaha dönüp: "Git söyle padişah yanıma gelsin, bütün kapıları kıracağım" demiş. Temirhan padişahı: "Padişahın üç şartı var. Kızını, bu üç şartı yerine getirene verecek" demiş. "Git söyle, şartını desin" demiş Ahmet koşucu. O zaman Temirhan padişahı: "Birinci şartım: Bir yerim var, onun altı da demir, üstü de demir, dört tarafı da demir. Onun içinde kırk deve odunu gaz yağına batırıp yakacağım. Onun üstüne yine kırk deve kuru odun, kırk deve yılğın, kırk deve salın döküp yakacağım. Kim bunun içinden sağ çıkarsa ikinci şartımı söyleyeceğim" demiş padişah. "İkinci şartını da söyleyiver" demiş Ahmet koşucu.

"İkinci şartım şu ki, yaşlı bir koşucu kadınım var. Kim bu kadını geçerse o zaman üçüncü şartı söyleyeceğim" demiş padişah. "Üçüncü şartını da söyle" demiş Ahmet koşucu. "Üçüncü şartım da şu ki, kırk tenablık yere kırk batman arpa serpip kırk gün sürdüreceğim. Bunu kim bir gecede toplarsa kızımı ona vereceğim" demiş. "Tamam, bu şartları yerine getirmek bizden. Kızını hazırla" demiş Ahmet koşucu ve çıkıp gitmiş. Gelip dört Ahmet'e her şeyi anlatmış. "Ateşi yaksın, bu iş benim" demiş Ahmet üşüyen. "İki adımda kadını yakalayıp, iki çakırım geçip gitmek benim işim" demiş Ahmet koşucu. "Beyler, arpayı toplamak bizim işimiz" demiş sıçan da. Hepsi birlikte padişahın yanına gitmişler. Ahmet üşüyen de, Ahmet okçu da, Ahmet koşucu da sarayın kapılarından geçemeyip dışarıda kalmışlar. Ahmetcan, padişahın huzuruna çıkmış. "Padişahım, biz şartları yerine getirmek için geldik" demiş Ahmetcan. "Bizim karnımızı da bir doyursanız" demiş Ahmet sıçan. Bunlar padişah ile konuşurlarken dışarıda kalan üç Ahmet, padişahın üç filini yemişler. Fil bakıcıları: "Eyvah, biz yandık! Padişah, filleri sorarsa nereden bulacağız!?" diye feryat etmişler. Bu sırada Ahmet sıçan da mutfağa girip padişah için hazırlanan yemekleri yiyip bitirmiş. Her biri kendi yiyeceğini bulup yemiş ve karınlarını doyurmuşlar. Ahmet okçu oturmuş düşünürken bir ara minarenin tepesinde kara bir bayrağın dalgalandığını, onun tepesinde de bir kuşun uçtuğunu görmüş. Bunu Ahmet üşüyen de görünce: "Hey, Ahmet okçu! Hadi, bir keramet göster" demiş. Ahmet okçu bir atışta kuşu vurmuş. "Bu kara bayrak da gözüme iyi görünmüyor" demiş ve onu da alıp atmış Ahmet okçu. Bayrak muhafızı bunu görünce "İmdat" diye bağırmış. Haber padişaha ulaşmış. "Bunu kim yaptı?" diye bağırmış padişah. "Bunu gök gürültüsü yaptı" demiş muhafız. Çünkü o, Ahmet okçuyu farketmemiş, yıldırım zannetmiş. O sırada Ahmet üşüyen padişahın karşısına çıkıp: "Ne zamana kadar oturacağım? Şartın ne ise söyle" demiş. Padişahın bütün adamları toplanmışlar. Ahmet üşüyeni demir eve koymuşlar. Kırk deve odunu yığıp yakıvermişler. Odunlar bitmiş. Vezir: "Adamın da lafı mı olur. Külü bile kalmamıştır" demiş. Demir kafes soğuduktan sonra açıp bakmışlar ki Ahmet üşüyen "Soğuk" deyip oturuyor. Bunu gören kalabalık hayret içinde kalmış. Padişah, ikinci şartın yerine getirilmesini emretmiş. Yaşlı kadını bir meydana çıkarıp bırakmışlar. Kalabalık seyrediyormuş. O sırada Ahmet koşucu iki adımda kadına yetişmiş ve iki çakırım arkada bırakıp gidivermiş. O zaman Ahmet sıçan, padişahın huzuruna varıp: "Üçüncü şartı hemen söyle, biz hazırız" demiş. "Hayır" demiş padişah. "Ben kırk günlük yola

gönderdim onları. Bakalım hangisi daha önce gelecek. Üçüncü şart o zaman söylenecek." "Ee, bunda bir bit yeniği vara benziyor!" diye düşünmüş Ahmet sıçan ve Ahmet okçuya haber göndermiş. Uzatmayalım, otuz dokuz gün koşmuşlar. Kadının önünde giden Ahmet koşucu oturmuş. Kadın: "Şimdi birer fincan çay içelim. Al, sen de yoruldun, bir fincan çay iç" deyip fincanı Ahmet koşucuya uzatmış. Ahmet koşucu fincanı eline alır almaz taş kesilmiş. Ahmet okçu bakmış ki kadın koşarak geliyor. Ahmet koşucu ise kaskatı kesilmiş, oturuyormuş. O anda eline bir taş almış, fincana nişan alıp atmış. Ahmet koşucunun elindeki fincan kırılıp paramparça olmuş. Ahmet koşucu bakmış ki kadın oldukça ilerlemiş, hedefe varmak üzere. "Vay lanet kadın! Demek bana sihir yaptın" deyip öyle bir koşmuş ki, o anda kadına ulaşmış, onu geçmiş ve padişahın yanına gelmiş. "Söyle üçüncü şartını" demiş Ahmet sıçan. "Hayır" demiş padişah. "Kadın da Ahmet koşucu ile aynı anda geldi." O zaman yaşlı cadı padişaha dönüp:

"Yerine getir er sözünü,
Geçti, bu civanmert geçti,
Gayretini sen yakma,
Geçti, bu civanmert geçti" demiş. O zaman padişah üçüncü şartının yerine getirilmesini emretmiş. Büyük bir meydana kırk deve arpa serpilmiş. Orayı kırk gün sürdürmüş. "Hadi, şimdi bir gecede toplayıver" demiş padişah. "Ahmet sıçan işe başla" demiş Ahmetcan. "Tamam oldu, padişah sabah tan vakti arpasını alsın" demiş Ahmet sıçan. Şu işe bakın, Ahmet sıçan bir meydana çıkıp:

"Cik dendiğinde çıkıp gelin,
Sıçanlar padişahı cik cik.
Kırk deve tahıl toplayıp verin,
Az olmasın cik cik" dediğinde bütün sıçanlar meydanı basmışlar. Aradan çay içecek kadar zaman geçmeden bütün arpalar toplanıp hazırlanmış. Sabah tan vakti Ahmet sıçan, padişahın huzuruna çıkıp: "Şartın yerine getirildi, kızı getir" demiş. Temirhan padişahı kırk deve arpayı ölçüp almış.

Üç şartı da yerine getiren beş Ahmetler kızı alıp Gazap yurduna doğru yola çıkmışlar. Yolda gelirlerken bir çok şehzadenin savaştığını görmüşler. Hepsinin derdi Temirhan padişahının kızını almakmış. O zaman Ahmet üşüyen: "Ahmak şehzadeler, bir şehir için değil de bir kız için savaşmalarına baksanıza" demiş. "Elimizden alsalar ne

yaparız?" demiş Ahmet sıçan. "Göstermeden geçelim" demiş Ahmet üşüyen. "Göstermeden geçersek Temirhan padişahın yurduna gidip boşuna kan dökecekler. Doğrusunu söyleyip geçelim" demiş Ahmet okçu. Bu fikir hepsine makul gelmiş. Beş Ahmet, askerlerin arasına girip: "Çekilin, çekilin" diyerek kızı da alıp geçmişler. O anda bir çok asker, Aysuluv perinin güzelliğini görünce bayılıp attan düşmüş. Bir çoğu da: "Buyurana kuyruk, buyurmayana yumruk" diye kendi kendine konuşup kalıvermişler.

Ahmetler Gazap memleketine gelmişler ki büyük yas var. "Ne oldu?" diye sormuşlar. "Gazap padişahı öldü" demişler adamlar. "Öyleyse matem değil düğün yapınız" demiş Ahmetcan ve herkesi düğüne çağırmış. Ahmetleri dört peri karşılamışlar. O zaman Ahmetcan: "Gülikahkah Ahmet üşüyene, Gülianber Ahmet okçuya, Gülihiraman Ahmet koşucuya olsun. Ahmet sıçana da İrem Bağı'ndan yine güzel bir peri getirip vereceğiz. Benim garip bir ağabeyim var. Aysuluv periyi ise düğün yapıp ona verelim" demiş.

Bu söz hepsine makul gelmiş. Ahmet sıçana kendinden de küçük bir peri getirip vermişler. Düğün yapıp Aysuluv'u Yusufcan'a vermişler. Hepsi murat ve maksatlarına ermişler. Dinleyenler de muratlarına ersinler.

Bülbüligöya[31]

Eski zamanlarda zalim bir padişah varmış. Halkı aşağılayıp, vatandaşlarından topladığı parayla sarayında çınar yaptırmış. Ustaları toplayıp: "Bu çınarın gövdesi yakuttan, dalları zümrütten, yaprakları zebercetten, meyveleri cevher ü şemçırağdan olsun!" diye emretmiş. Bunu duyan şehir halkı: "Bu ağaç bitince başımızı kaşıyacak tırnağımız da kalmayacak" diye kaygılanıyormuş.

Çınarı yedi yılda hazırlamışlar. Bir gün padişah çınarın altında uyumuş. O sırada yüzünün sağ tarafına ışık vurmuş. Gözlerini açıp bakmış ki demir para büyüklüğünde bir yerden güneş ışığı sızıyor. Padişah memlekete: "Her kim ki ağacın yaprağını alan insanı bulursa padişahlığıma ortak edeceğim. Söylediğim yapılmazsa, böyle şehir bana lazım değil. Şehrin küllerini gökyüzüne savuracağım" diye haber salmış. Sağ kol veziri: "Bu gece nöbet için birini koy. Eğer başaramazsa, sonra bu yolu takip et" demiş. Kırk yiğit silahlanıp beklemişler. Gece yarısı olunca uyuyakalmışlar. Padişah, uykusundan

[31] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 31-44 (Anlatan: Hasan Hudayberdioğli; Derleyen: İzzet Sultanov; Yer: Taşkent; Tarih: 1937)

uyanıp bakmış ki yine beş kuruşluk bir bozuk para büyüklüğünde yaprak yok. Padişah öfkelenip: "Cellat" diye bağırmış. Kılıcı keskin on dört cellat salavat getirerek: "Kimin eceli geldi. Güneş gölgesine ulaşmadan canını alalım" deyip hazır olmuşlar. "Bunların başlarını bedenlerinden ayır!" "Ey şahım! Her gün kırk tane baş kestirirseniz bu şehirde insan mı kalır? Bunları şimdilik zindana at, başka nöbetçi koy" demiş vezir. Padişah: "Bu gece ağacımı kim gözetleyecek? Birisi çıkıp da bana bu işin sırrını açıklamazsa, şehir halkını kılıçtan geçirip, toprak ile dümdüz edeceğim" demiş.

Padişahın üç oğlu varmış. Büyük oğlu: "Bu gece ben bekleyeceğim" deyip ağacın altına gitmiş. Gece yarısı o da uyuyakalmış. Tan atınca padişah bakmış ki delik bir öncekinden biraz daha büyük. Öfkelenmiş, büyük oğlunu zindana atmış. Ortanca oğlu, babasına: "Bu gece ben bekleyeceğim. Sırrı öğrenemezsem beni de ağabeyimle birlikte öldürün!" demiş. Ortanca oğlu da gece ağaç altında beklemiş. Tan vaktine yakın bir zaman uyku sıkıştırınca uyumuş. Padişah ertesi gün uyanıp bakmış ki ağacın yaprakları arasında avuç içi kadar yer açık. Gözlerini kan bürüyen padişah ortanca oğlunu da zindana attırmış. Küçük oğlu: "Ey babacığım! İzin verin elime ok, yay alayım. Bu yaprağı çalan kişinin ciğerini pare pare kılmazsam bana da padişah oğlu demesinler" demiş. Padişah izin vermiş. Küçük şehzade eline ok ve yayını alıp oturmuş, sağa sola bakınıyormuş. Seher vakti uyku bastırınca cebinden çakısını çıkarıp serçe parmağını kesmiş. Kesilen yere tuz ve biber basmış. Parmağı acıyınca uykusu kaçmış. Ezan vaktine yakın gökyüzünden uçarak bir kuş gelmiş, çınarın dalına konmuş. Kuşun gagası yakuttan, ayakları zebercetten, kanatları inci ve mercandanmış. O öyle ötüyormuş ki yerler titriyormuş. Şehzade kendini tutmuş, yayını doğrultmuş ve kuşun göğsüne nişan alıp atmış. Ok, kuşun kanadına değmiş, bir tüy kopmuş ve yere düşmüş. Okun vızıltısına padişah ve askerler uyanmışlar. Küçük oğlanın bir elinde ok ve yay, bir elinde tüy: "Ey baba! Gelip, çınarın yaprağını alıp götüren bir kuşmuş. Kuşa bir ok attım, kanadına değdi" deyip babasına tüyü göstermiş. Padişah eline alıp bakmış ki tüy yedi yıllık baç ve haraçtan daha değerli. Padişah: "Kim ki bu kuşu getirirse tahtıma çıkarıp padişahlığıma ortak edeceğim" demiş. Küçük oğul zindandaki iki ağabeyinin ve kırk yiğidin serbest bırakılmasını istemiş. Padişah: "Bu işi kim yapacak?" dediğinde iki büyük oğlu: "Bu hizmet bizden olsun baba" deyip el pençe divan durmuşlar. Padişahın gözleri donmuş, elindeki fincan yere düşmüş. Çaresiz, iki oğluna izin vermiş. İki oğlu kırk develik mal alıp, tüccar kılığında şehirden çıkıp gitmişler. Aradan üç gün geçmiş.

Padişahın küçük oğlu rüya görmüş. Rüyasında bir parça bulut süzülerek koynuna girmiş. Korkuyla uyanmış ve padişahın yanına gelip: "Ey babacığım! Bana da sefer yolu göründü. Rüyamda sefere çıkmam gerektiğini gördüm. İzin verseniz de vermeseniz de gideceğim" demiş. Padişah küçük oğlunu da göndermiş. O bir hafta sonra ağabeylerine yetişmiş. Yürüye yürüye üç yol ayrımına gelmişler. Birisi giden gelir, ikincisi tehlikededir, üçüncüsü de giden gelmez yoluymuş. Büyük ağabey giden gelir yoluna gitmiş. Ortancası giden tehlikededir yoluna , küçüğü de giden gelmeze gitmiş. Ortancası: "Bu giden ya gelir ya gelmez yolu çok tehlikeli. Ağabeyim ile birlikte konuşarak gitsem daha iyi olur" diye düşünmüş, ağabeyinin akasından gitmiş ve ona yetişmiş. İkisi bir şehre varmışlar. Sedirin üzerinde ayran içip otururlarken, bu şehrin padişahının kızı revaktan onları görmüş. Melike öfkelenerek: "Benim karşımda utanmadan oturuyorlar" demiş, yediği elmanın kabuğunu büyük şehzadeye atmış. Ağabey kardeş: "Padişahın kızı bize âşık oldu" diye düşünüp kırk deve mallarını ona hediye etmişler. Akşam melikenin hizmetçi kızlarından biri çıkıp: "Niçin gitmediniz? Hala burada oturuyorsunuz!" demiş. Şehzade: "Melike bize âşık olup elma atarak bizi eğlendirdi. Biz bir iltifat yoksa gidelim mi?" demiş. Hizmetçi: "Çabuk buradan gidiniz. Yoksa başınızdan olursunuz" deyip korkutmuş. İki şehzade korkup kaçmışlar. Gece bir dükkânın tahtasının altında yatmışlar. Ertesi gün biri bir çorbacının, biri de aşçının yanına çırak olarak girmişler.

İki kelime söz de küçük şehzadeden dinleyiniz.

Gece gündüz demeden çölden çöle gezip bir pınarın başına gelmiş. Pınarın yanında bir çınar varmış.. Atı çınara bağlamış. Elini heybeye atıp bakmış ki bir tane tandır ekmeği kalmış. Biraz sonra yiyeyim deyip suya koymuş. O sırada çölde toz yükselmiş ve bir maymun koşarak şehzadeye doğru gelmiş. Şehzade korkudan ağacın tepesine çıkmış. Maymun ıslanan ekmeği yiyip ağzını silmiş ve ağaca bakarak, şehzadeye işaretle aşağı in demiş. Şehzade: "Ekmeği yedi doymadı, şimdi beni de yiyecek" deyip korkusundan iyice çınara yapışmış. Maymun bir zıplayıp çınarın alt dalına çıkmış. Şehzade yine ağacın yaprakları arasında saklanmak isterken maymun bunu sezip: "Yere in" demiş. Şehzade ağaçtan inmiş. Maymun: "Uçan kuşun kanadından, yürüyen insanın ayağından olduğu bu yerlerde ne yapıyorsun?" demiş. Şehzade yere indikten sonra hangi maksatla yola çıktığını anlatmış. Maymun: "Ekmeği, tuzu yenilen yere kırk gün selam olsun. Senin ekmeğini yemesem de olurdu. Ekmeğini

yedim, şimdi karşılığını vermeliyim. Ata binelim, devlet bize yar olursa kuşunu ele geçiririz" demiş.

İkisi yola çıkmışlar. Bir yerde attan inip oturmuş dinlenirlerken maymun: "Ben buradan tünel kazıp beş gün sonra çıkacağım. Beş gün sonra dönmezsem geldiğin yere dön" deyip toprağı kazımaya başlamış. Altıncı gün maymun çıkıp: "Senin söylediğin hayvan bülbüligöyaymış. Kafesinin altından çıktım. Bu tünele gir, kapının ağzında yat. Oradan saraya çıkılıyor, çok asker var. Yarım saat kadar bekle. Askerler uyuyacaklar. O sırada elini kafese uzat, örtüsünü açmadan alıp çık. Padişah anlarsa on canından bir canını bile bırakmaz" demiş. Yiğit, maymunun söylediklerini dinledikten sonra tünele girmiş. Muhafızlar beş, on olup bir tarafta uyumaya başlamışlar. Şehzade tünelden çıkmış: "Babamın söylediği yetmiş kat örtü içinde ki hayvan bu mu yoksa başkası mı?" deyip perdenin bir katını kaldırmış. Kuş öyle bir ötmüş ki şehzadenin aklı başından gitmiş. Kafes elinden yere düşmüş. Kendine gelince bakmış ki iki muhafız önünde, üç tanesi arkasında padişahın karargâhına doğru götürülüyor. Padişah celladı çağırmış ve: "Bu hırsızın iki kolunu dirseklerinden kes!" demiş. Vezir, padişaha rica edip: "Bir kuş için böyle yiğidi öldürecek misiniz? Ne sebepten geldiğini soralım" demiş. Şehzade başından geçen olayları anlatmış. Vezir, olayı öğrenince: "Ey padişah, bu yiğidi zor bir işe gönderin kendi eceliyle ölsün. Bir kuş için bir yiğit öldürürsek bizim için yüz karası olur" demiş. Padişah: "Gün batımında bir şehir var. Bu şehirden, atla dokuz aylık yol ötede. O şehir padişahının bir kızı var. Bu kızı bana getirirsen, kuşu sana veririm" demiş. Padişah şehzadeye bir çanta altın vermiş.

Maymun bakmış ki şehzadenin elinde hiçbir şey yok. İkisi ata binip tekrar sefere çıkmışlar. Dokuz ay sonra bir şehre varmışlar. Maymun yine tünel kazmakla meşgul olmuş. Dokuz gün dokuz gece geçince tünel kazmayı bitirmiş. Maymun: "Ben melikenin revağının tam altından çıktım. Zillerin içine eski elbiseleri tıkıp artık çalamaz hale getirdim. Melike kırk hizmetçi kızın ortasında oturuyor. Odada altından yapılmış taht var. Tahtın üstünde bir kutu duruyor. Melike uyumak istediğinde bu kutunun içine girip uyuyor. Sen önce kutuyu açıp bak. Melikenin gözleri açıksa onu al. Gözleri kapalıysa dokunma" demiş. Şehzade tünele girmiş, kırk merdivenden çıkmış, kırk odadan geçmiş, revağa girmiş. Kırk hizmetçi kızın ortasında melikeyi dilaram oturuyormuş. Şehzade sabredip oturmuş. Kızların her biri bir yere oturup uyumaya başlamışlar. Şehzade gidip kutuyu eline almış ki on dört gecelik ay gibi şimşek çakan

melike yatıyor. Şehzadenin aklı başından gitmiş, yüreği çarpmaya başlamış. Melikenin elma yanağından bir öpücük alayım deyip yaklaşınca gözlerini açmış: "Ey insanoğlu! Niçin tepemde duruyorsun?" demiş ve hizmetçi kızlarını çağırmış. Hizmetçiler uyanmışlar ve şehzadenin ellerini arkadan bağlayıp padişahın huzuruna götürmüşler. Öfkelenen padişah onun öldürülmesini emretmiş. Padişahın veziri: "Efendim, bu oğlanı gece öldürürsek, sabah olduğunda büyük küçük herkes duyunca: "Padişah kızının aşığını öldürüp, kızını korumuş" diye rezil oluruz. Onu bir göreve gönderin, kendi eceliyle ölüp gitsin" demiş. Padişah: "Benim bir şartım var, bunu yerine getirirsen kızımı sana vereceğim. Buradan otuz dokuz aylık uzakta bir deryayı Kulzem varmış diye duyuyorum. O deryanın öbür tarafında Erzeki denilen bir cadı var. Onun Karakırlangıç adlı atı var. Göz açıp kapayıncaya kadar bir aylık yol basarmış. Bu atı bana getirirsen kızım senin" diye mukavele ile bir çanta altın vermiş.

Şehzade, maymunun yanına gelip zar zar ağlamış. Maymun: "Ey şehzade, üzülme. Talihimiz yaver giderse cadının atını alıp sana vereceğim" demiş. Her ikisi yola revan olmuşlar. Çöllerde gezinip avlana avlana bir ırmağın kıyısına gelmişler. Bu ırmağın öbür kıyısı görünmüyormuş. Maymun: "Bu ırmaktan nasıl geçeceğiz?" diye sormuş. Şehzade: "Nasıl olursa olsun bu ırmaktan geçmemiz şart. Asla geri dönmeyeceğiz! Ya geçeceğiz ya da ırmakta boğulacağız" demiş. Oğlanın azmi maymunun hoşuna gitmiş: "Her ne işe başlarsan başla, aslan gibi kükreyerek başla. Asla korkma! Sen, ben sağ olduğum sürece muradına ulaşacaksın. Seni kendi şehrine ulaştıracağım" demiş, ırmağın kıyısında toprağı kazmaya başlamış. Kırk gün kırk gece sonra maymun dönüp çıkmış: "Atın ahırının yanından kazıyıp çıktım. Dikkatli ol, başını delikten bir defa çıkarıp göster. At ürküp kişneyecek. Cadı uykusundan uyanacak, çıkıp ata vuracak ve tekrar eve dönüp yatacak. Başını ikinci defa çıkarıp göster. Cadı ata vurup yemin edecek. Üçüncüsünde dikkatli ol, at kişneyince yem torbasını başına geçir: "Ey hayvan, ne zamana kadar sopa yiyeceksin" deyip hızlı bir biçimde atı aç, eğer ve dizgin takımları için canını sıkma. Cadı bir uyuduğunda kırk gün kırk gece uyur. Cadı uykusuna bugün başladı.

Şehzade, maymunu dinledikten sonra tünele girip atın ahırının yanından çıkmış. Başını delikten çıkarıp bakmış ki, ahırın dört köşesinde dört tane altın kazık var. Dört altın kazığa bağlı at yerinde duruyormuş. At, şehzadeyi görür görmez birden ürküp kişnemeye başlamış. Cadı uykudaymış, atın kişnemesini duyunca uyanmış. Ağzından

alevler saçarak ahıra girmiş. Şehzade bakmış ki boyu minare gibi, her bir omuzu çınar gibi, ağzı mağara gibi, burnu aynen tandır gibi, bedeni filin bedenine benzeyen heybetli bir şey. "Ey hayvan, buralarda kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olur. Bu yerler kızgın elmas diye bilinir. İnsan kokusu aldın mı sen?" deyip ata bir kamçı vurmuş. Sonra evine gitmiş. Şehzade bir kez daha başını çıkarmış. At kişnemiş. Cadı, elinde kamçıyla dönüp gelmiş: "Ey geberesice murdar hayvan! İnsan kokusunu aldın mı? Yerin altında, göğün üstünde olsa da tutup çiğnemeden yutacağım" deyip ata üç kamçı vurmuş. Cadı dönüp gidince şehzade aceleyle çıkıp atın başına torbayı geçirmiş: "Ey hayvan! Zalimin zulmünde, cadının elinde ne zamana kadar sopa yiyeceksin?" diyerek atın başını okşamış, eğerini alıp binmiş. Atın boynuna sarılmış. At bir silkinmiş, onun iki böğründe kanat peyda olmuş, şahin gibi gökyüzüne havalanmış. Atın tırnaklarından çıkan şimşek, cadının alnına vurmuş. Cadı, atı bulutların arasında görünce: "Acele etme insanoğlu!" deyip atın arkasından pençesini uzatarak kovalamaya başlamış. Ata iyice yaklaşıp kuyruğundan tutacağı sırada, at kendini ırmağa atmış. Cadı, atın kuyruğundan tutup onu ırmağa vurayım derken, at iki ayağını cadının ağzına tepmiş. Cadının canı çıkmış, ırmağa batmış. At gökyüzüne doğru havalanmış. Şehzade gözlerini açınca otuz aylık yolu üç günde uçarak kat ettiklerini, melikenin memleketinin üstünde dönüp durduklarını görmüş. Şehzade atın sol kulağını üç defa bükmüş. At önceki tünelin ağzına inmiş. Şehzade bakmış ki maymun, tünelin ağzında oturmuş ceviz kırıyor. Maymun: "Şimdi ne yapacağız?" diye sormuş şehzadeye. "Atı verip kızı alacağız" demiş şehzade. "Bu at o padişaha verilir mi? Ben bir yuvarlanıp at olacağım. O beni beğenip alacak. Sonra melikeyi alıp önceki yere giderek beklersin" demiş. Maymun bir yuvarlanıp ata dönüşmüş ki, öbür at bunun yanında katır gibiymiş. Şehzade iki atı alıp padişahın sarayına götürmüş. Padişahın gözü ata takılmış. Karşısında iki kara kırlangıç at duruyormuş. Padişah, vezire: "Çağır şu yiğidi, iyi bir atmış, satıyorsa alalım" demiş. Vezir çağırmış. Tahtın iki kenarına iki at konmuş, dört ayağını birleştirip durmuşlar. Padişah hayran kalmış: "Bu atın değeri kaç para?" diye sormuş. Şehzade: "Parayla satmıyorum. Birini bir kızla değiştiririm" demiş. Padişah: "Ey cahil çocuk! Bu atla kız değiştirilir mi?" demiş. Oğlan boynundan kağıdı çıkarıp padişahın önüne koymuş. Padişahın kendisi: "Kim ki bu atı getirirse kızımı vereceğim" diye yazmış imiş. Padişah, vezirine dönüp: "Ne yapacağız?" demiş. Vezir: "Mert sözünden, pars izinden dönmez. Kızınızı verecekseniz böyle bir yiğide vermelisiniz" demiş. Padişah:

"Birinin yerine para, birinin yerine kızımı vereyim. İki atı da bana ver!" demiş. Oğlan: "Birini kızınıza karşılık vereceğim. Diğerini ise kızınız ava çıktığı zaman binecek" demiş. Memnun olan padişah, atların ikisinin de eğerlerini çıkarttırıp: "Ey vezir! Hangi at iyi? Seç!" demiş. Vezir, Erzeki cadının atını beğenmiş. Padişah: "Ey cahil vezir! İşte bu at iyi" deyip maymun atı beğenmiş. Çünkü maymun at her nefeste şahlanarak kişniyormuş.

Padişah, kızını yiğide vermiş. Şimdi padişahtan dinleyiniz.

Padişah: "Atı yarın avda bineceğim" deyip ahıra götürmelerini emretmiş. Seyisler atı bağlamak isterlerken, at önünden geçeni ısırıyor, arkasından geçeni tepiyor, kimseyi tavlaya sokmuyormuş. Morali bozulan padişah ahırın kapısına kafa kadar kilit taktırmış. Maymun at duvarın deliğinden çıkıp kaçmış. Ertesi gün padişah: "Atım yerinde mi yok mu?" diye kapının deliğinden bakmış ki, at bir tarafa dursun kürek ile kaşağı da yokmuş. Bunların hepsi altındanmış. Üzülen padişah, vezirini çağırıp olayı anlatmış. Vezir: "Bu at Erzeki cadının atıydı. Erzeki cadıdan devlerin, perilerin hepsi korkardı. "Bu atı alacağız diyen" nice padişahların başı bu cadının elinde kesildi. İyi ki size zarar vermeden atı alıp gitti. Siz bu işe canınızı sıkmayınız. Kızınızı ise bir şehzadeye verdiniz. Atın diğeri kızınızın elinde kaldı" deyip padişahı teselli etmiş.

Şimdi sözü şehzadeden dinleyiniz.

Bülbüligöyayı almak için tünel kazdıkları yere varmış ki, maymun oturmuş ceviz kırıyor. Şehzade attan inmiş. Maymun: "Ne yapacağız?" diye sormuş. Şehzade: "Kızı verip kuşu alacağız" diye cevap vermiş. Maymun: "Ey cahil çocuk, bir kuşa bir kız verilir mi? Ben bir yuvarlanıp kız olacağım. Benim yanımda bu kız doksan yaşında nineler gibi kalacak. Padişahın huzuruna çıkarırsan o beni seçip alır?" demiş. Şehzade: "Kızı burada bırakıp sadece sizi götürsem?" demiş. Maymun: "Yalnız beni götürmen namertlik olur" olur. Padişah ikimizden birini seçip alırsa sonra pişman olmaz" deyip bir kıza dönüşmüş. Şehzade atı tünele saklamış. İki kızı iki kutuya koyup padişahın yanına götürmüş. Padişah onu deli zannedip hazinedara: "Gelen misafire bir şeyler verip gönder" demiş. Vezir: "Ey padişahım, bu yiğit deli değil. Bu, bülbüligöya için gelen şehzade" demiş. Padişah: "Ey oğlum, hizmeti yerine getirdin mi?" diye sormuş. Şehzade: "Getirdim" demiş. Padişah, vezir ve şehzade bir eve girip oturmuşlar. Oğlan iki kutuyu yere koymuş. Padişah: "Kız hani?" diye sormuş. "Kız bu kutunun içinde. Siz bir kız demiştiniz ben iki kız getirdim. İkisinden birini seçip alınız. Biri bana kalacak"

demiş. Padişah gülerek: "Kız kutunun içine sığar mı?" demiş. Şehzade kutuyu açmış. İki kız birlikte hapşırarak kutudan çıkmışlar. Padişahın aklı başından gitmiş, kendinden geçmiş. Padişah: "Ey vezir! Hangisini alayım?" diye sormuş. Vezir, padişahın kızını beğenmiş. Çünkü padişahın kızı başını eğmiş, edebiyle oturuyormuş. Maymun kız kutudan çıkınca padişahın dizine oturmuş. Ellerini boynuna atmış, yüzünü, gözünü silip nazlanarak oturuyormuş. Padişah, maymun kızı beğenmiş. Padişah, vezire: "At rahvan olsun, kadın gösteriş meraklısı olmasın, güzel yüzlü olsun denilen sözü duymadın mı?" demiş. Padişah, maymun kızı alıp bülbüligöyayı şehzadeye vermiş. Şehzade şehirden çıkıp ata binmiş. Kızı sağ dizine oturtmuş, sol dizine altın kafesi koyup hareket etmiş.

Şimdi sözü padişahtan dinleyiniz.

Padişah, halk için düğün dernek düzenlemiş. Padişah akşam kızın kaldığı odaya girmiş. Maymun kız, padişahı uyutmuş, odanın içindeki bütün güzel şeyleri toplayarak delikten çıkıp kaçmış. Padişah uykudan uyanıp bakmış ki başındaki tacı, kılıcı, kemeri yok. Kız da görünmüyormuş. Padişah, veziri çağırıp olayı anlatmış. Vezir: "Bu melike padişahın kızı. Onun, sizin gibi çok aşığı var. Bunlardan biri kızı alıp sizi öldürmeden gitmiş. Buna hiç üzülmeyiniz" demiş.

Şimdi sözü şehzadeden dinleyin.

Şehzade ilk yoldaki çınarın altına varmış ki maymun oturmuş ceviz kırıyor. Maymun: "Şimdi ne yapacağız?" diye şehzadeye sormuş. Şehzade: "Ben gideceğim" demiş. Maymun: "Benim evime gelip birkaç gün misafir ol" demiş. Şehzade: "Senin evin dağın deliğiyse ben oraya nasıl sığarım?" demiş. Maymun gülerek: "Henüz sen benim kim olduğumu bilmiyorsun. Yürü, evimi görüp gidersin" demiş ve gitmişler. Bir dağın arkasına geçmişler. Şehzade bakmış ki olağanüstü bir bahçe. Bülbüller ötüyorlar, yetişmiş incir ve şeftaliler yerlere düşmüşler. Bahçenin dört köşesinde dört altın taht. Altın minderler serili. Dört tarafta sıralı odalar. Her odada peri çocukları oturmuş okuyorlarmış. Maymun bir yuvarlanıp öyle bir kıza dönüşmüş ki, dünyada böyle güzel yokmuş. Şehzade onu görünce kendinden geçip yere yığılmış. Bir ara gözlerini açıp bakmış ki, başı maymun perinin dizinde yatıyor. Maymun peri şehzadeyi üç gün misafir etmiş. Üç gün sonra: "Hangi periyi istersen veririm" demiş. Şehzade: "Arzu edersen seni istiyorum" demiş. "Ben koca kabul edemem. Periler padişahının kızıyım. Bu kızların hocasıyım. Koca kabul edersem beni öldürürler. Şimdi tahta geçip seni kendi şehrine ulaştırayım" demiş peri. Şehzade: "Kendim geldim, kendim giderim" demiş.

Maymun peri perçeminden kesip vermiş: "Ne zaman başına müşkül bir iş düşerse bu saçın üç telini yak. Ben hazır olacağım." Şehzade ona: "Bana bu kadar iyilik etmenin sebebi ne?" diye sormuş. Maymun peri: "Sen gelmeden önce falda gördüm. Gün çıkımı tarafında zalim bir padişah var. Vatandaşlarının bütün malını, mülkünü ellerinden çekip alıp, bir tane altın ağaç yaptıracak. Bu ağaç sebebiyle şehri harap edecek. Padişahın üç oğlu var. Küçük oğlu: "Babam bir ağaç için şehri harap edip insanları sokaklarda bırakırsa iyi olmaz. Bu ağaca zarar veren kuşu alıp geleceğim" deyip bu çöle gelecek. Biçare bir oğlan, halk için canını feda ediyorsa, ben niçin tahtta rahatlık içinde oturayım deyip, yedi yıldan beri bu çınarın altına her gün yedi defa geliyordum" demiş.

Sonra şehzade, maymun periyle vedalaşıp gitmiş. Nice vakit, nice zaman yol yürüyüp üç yol ayrımına gelmiş. "Ağabeylerimden haber alayım" deyip giden gelir yoluna sapmış. Şehre girmiş, sokak sokak yürümüş. Gözü bir çorbacı dükkânına ilişmiş. Büyük ağabeyi ocağın ateşini yakıp, insanlardan kalan kemikleri kemirerek geçiniyormuş. Şehzade: "Ey çorbacı, şu ateş yakan oğlan ile karşınızdaki mescidin içine bir tas çorba gönderin" demiş. Çorbacı büyük şehzadenin yüzüne bir tokat atmış, eline çorba vermiş: "Kendinden uzak tut, başındaki tozlar çorbaya düşmesin" demiş. O, çorbayı götürüp mescidin sedirine koymuş. Şehzade: "Otur, kendin iç!" demiş. "Ben otururşam ustam dövüşür." "Dövüşmez, iç çorbanı!" diye zorlayarak yemeği yedirmiş. "Nerelisin? Asıl kimliğin ne?" "Ben çorbacının çırağıyım. Bu şehrin çocuğuyum." "Benden saklama, seni tanıdım. Doğru söylersen kendi şehrine alıp götürürüm." Çorbacının çırağı ağlayarak başından geçen olayları anlatmış. "Küçük kardeşini görsen tanır mısın?" "Tanırım." "Nasıl tanıyacaksın?" "Küçüklüğümde ata su vermek için ırmağa giderken: "Ben de geleceğim" deyip ata yapıştı. At, kardeşimin omzuna çifte attı. Atın nalının izi sol omzunda damga gibi kaldı" demiş. "Niçin kardeşini de getirmedin?" "Biz iki oğul bir anadan. Küçük oğul başka anadandı. Üveylik yapıp yanıma almadım." "Kardeşinin damgası şuna benziyor muydu?" diyen şehzade sol omzunu açıp göstermiş. Ağabey, kardeşinin ayaklarına kapanıp zar zar ağlamış. Küçük şehzade onu pazara götürüp elbiseler ve güzel bir at satın almış. Şehzade, ortanca kardeşlerini de aramış ve onu da bu halde bulmuş. Üçü kendi memleketlerine gitmek için yola çıkmışlar. İki ağabey aralarında anlaşıp: "Kardeşimizi öldürüp, babamızın huzuruna melikeyi, atı, bülbüligöyayı kendimiz götürürsek iyi olur" demişler ve şehzadeyi öldürmeyi kararlaştırmışlar. Bir ırmağın kıyısına geldiklerinde melike

şehzadeyi çağırıp: "İki ağabeyin niyetleri bozuk. Seni öldürmek istiyorlar. Bu gece kendini güvenli tut" demiş. Şehzade biraz uyuyup kalktıktan sonra yattığı yere getirip eski bir zembil koymuş. Kendi başka bir yere gidip yatmış. İki ağabey zembili iki tarafından tutup ırmağa atmışlar ve: "Kardeşimizi yok ettik" diye düşünmüşler. Tan atmış. Uzaktan bir karartı geliyormuş. Bakmışlar ki küçük kardeş ırmağın öbür kıyısında oturmuş yüzünü yıkıyor. Şehzade iki ağabeyine yaptığı iyilikten pişman olarak ırmağı geçmiş. İki ağabey anlaşarak ileri gidip bir kum tepesinde yatmışlar. Keskin kılıcı, ağzını yukarı gelecek biçimde kuma gömmüşler. Kendileri de bellerinden aşağısını kuma gömüp yatmışlar. Küçük kardeş gidip: "Bu kumda ne yapıyorsunuz" diye sormuş. Büyük ağabeyi: "Bel ve ayak ağrısından kurtarır. Sen de gel, seni de gömelim. Ayakların iyi olur" demiş. Küçük kardeş attan inip dizlerine kadar kuma gömülmüş. Kumun sıcaklığını hissetmiş. "Ey ağabey kum sıcak" demiş. Ağabeyi: "Ayağını kımıldatırsan kum soğur" demiş. Ayağını kımıldatmış, kılıç iki dizinden birden kesmiş. Kanlara bulanan şehzade kumun üzerinde yatıp kalmış. İki ağabeyi kızı, atı ve kuşu alıp memleketlerine gitmişler. Babası, kızı saraydaki kırk kızın arasına katmış. Atı tavlaya bağlamışlar. bülbüligöyayı kafesinde altın çınara asmışlar. Kuş ötmüyor, başı kanadının altında yatıyormuş. At önünden geçeni ısırıyor, arkasından geçeni tepiyor, hiç kimseyi yanına yaklaştırmıyormuş. Melike başını kaldırmıyor, altın kutudan çıkmadan yatıyormuş.

Şimdi size gençlik versin bize hayat. Şehzadeden dinleyin.

Şehzade gözlerini üç gün üç gece sonra açmış. Kendi halini görünce kendinden geçmiş. Bir süre sonra kendine gelince maymun perinin verdiği saçı hatırlamış ve üç telini yakmış. Bir an içinde dört köşesini dört perinin kaldırdığı, maymun perinin oturduğu altın taht peyda olmuş. "Ey insanoğlu! Sana bu zulmü kim yaptı?" deyip şehzadenin başını dizlerine koymuş ve alıp kendi mekânına götürmüş. Maymun peri, şehzadeyi altın tahta yatırmış, bir hizmetçi peri kızını yanına koymuş ve babasına mektup yazmış: "Bu insanoğlunu tedavi edip kırk günde iyileştiriniz. Bu insanoğlu benim doğuştan kardeşim oldu" deyip mührünü basmış. Tahtı perilere kaldırtıp Kafdağı'na göndermiş. Periler, Billur dağdan geçip, onu periler padişahına teslim etmişler. Şehzade kırk günde iyileşmiş, önceki güzelliğine güzellik eklenmiş. Periler ülkesinden dönmüş. Maymun peri: "Seni babana bu halde göstermeyeceğim. Kalender kılığında götüreceğim. Melikeyi ağabeyine verip onu tahta çıkarmışsa, şehre girmeden

döneceğiz. Eğer baban kendi yerinde duruyorsa, düğün yaparak melikeyi sana verip, seni de tahta çıkardıktan sonra geleceğim" demiş, oğlanı üç ay bakmış. Üç ay içinde oğlanın saçları uzayıp alnını kapamış. Tırnakları uzamış. Maymun peri, şehzade ile tahta oturmuş, şehir kenarına gelince inmiş. Perileri şehrin dışında bırakmış, şehzadenin elinden tutmuş ve padişahın sarayına gelmiş. Padişah, vezirine: "Altı ay oldu, ben gam çamuruna saplandım. Bu kuş bir defa ötmedi, at bir defa kişnemedi. Melike bir lokma yemek yemedi" derken, içeri giren kalender oğlana gözü takılmış. Padişah onu görünce boyunu posunu küçük oğluna benzetmiş: "Ey kalender oğul, buraya gel!" diye çağırmış. Kalender oğlan bakmış ki babasının iki yanında iki ağabeyi oturuyor. Anlamış ki henüz bu ağabeylerine görev vermiş değil.

Tahta ayak basmış. O anda altın çınara asılı bülbüligöya öyle bir ötmüş ki, dünya alem mum gibi erimiş. At tavlada üç defa şahlanıp kişnemiş. Melike fırlayıp kutudan çıkmış, eline altın sazını almış, kırk kızın arasında oyun eğlence başlamış. Padişah sevinmiş: "Bu kalenderin ayağı uğurlu geldi" deyip kalenderin başından bir leğen altın saçmış. Kalender oğlan: "Ben kalender değilim. Melikeye sorun, ister inanın, ister inanmayın. Kafesteki bülbüle, ahırdaki ata sorun" demiş. Padişah: "Ey oğlum, dünyada at ile insanın konuştuğunu ne zaman gördün?" demiş. O anda kuş dile gelip olan olayları anlatıvermiş. Padişah, oğlunun alnından öpmüş. Memlekette kırk gün ziyafet düzenleyip melikeyi şehzadeye vermiş.

İki büyük oğlunun ellerini arkalarından bağlatmış. Daha sonra koyunlar gibi ikisini bir ipe bağlatmış. Küçük oğlunun önünde diz çöktürüp: "Sana zulmeden bu iki ağabeyin senin hükmünde!" demiş. Küçük oğlan ağabeylerinin suçunu affetmiş. Oğlunun kin tutmadığını bilen padişahın ona karşı şefkati iyice artmış. Memlekete haber salmış, tahtını ona devrettiğini ilan etmiş.

Maymun peri, şehzade ile melikenin düğününü periler ülkesindeki gibi yaptırmış. Sonra saçının telinden verip vedalaşarak gitmiş. Ben de bu düğünde bulundum, yemek yedim, sakalımı, bıyığımı yağladım, dönüp geldim.

Gül Yüzük[32]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda yoksul bir adam ile karısı varmış. Bunların bir de oğulları varmış. Adam: "Oğlum büyüdüğünde ona ticaret öğreteceğim" düşüncesiyle para biriktirmeye başlamış. Aylar ve yıllar geçmiş, oğlan büyümüş. "Şimdi ticareti öğrensin" deyip oğlana biriktirdiği paralardan yüz tenge vermiş.

Oğlan pazara gidip dolaşmış. Bir kişi elinde köpek eniği tutmuş bekliyormuş. "Amca, bu köpek kaç lira?" diye sormuş. Adam: "Yüz tenge" diye cevap vermiş. Oğlan sayıp yüz tenge vermiş ve köpeği almuş, eve getirmiş. Yine yüz tenge götürüp ikinci pazardan bir kedi almış. Üçüncü pazardan da yüz tengeye bir sıçan satın almış. Adam sinirlenmiş: "Biriktirdiğim paraların hepsini bitirecek gibi, oğlum cinlendi mi ne?!" deyip kalan son yüz tengeyi oğlana vermemiş. Oğlan pazarda dolaşırken kabaktan yapılmış kap satan adamın yanına gidip: "Bu kabak kaç lira?" diye sormuş. Satıcı: "Ağzı açığını alırsan elli tenge, ağzı kapalı olanı alırsan yüz tenge" demiş. Oğlan: "Ya Hak!" deyip yüz tenge vermiş ve ağzı kapalı olan kabaktan yapılmış kabı almış. Adam: "Lakin acele edip bunun ağzını yolda açma oğlum. Evine vardıktan sonra aç!" demiş. Oğlan: "Acaba bunun içinde ne var?" deyip yolda kabağın ağzını çakı ile oymuş. O sırada kabağın içinden tıs ederek bir kurt çıkmış ve yere düşmüş. Biçare oğlan çok korkmuş. Biraz sonra kurt bir yuvarlanmış ve boyunduruk gibi yılana dönüşmüş. İnsana benzeyen yılan: "Benim tohumum kabağın içinde kalmıştı. Ben bu vakte kadar kapalı kalmıştım. Sen beni aydınlığa çıkardın. Bunun karşılığında sana çok iyilikler yapacağım. İstersen seni kendi yurduma götürürüm" demiş. Oğlan önce kabul etmemiş. Sonra: "Reddedersem başım belaya girebilir" deyip yılanla birlikte onun babasının yurduna, yılanlar padişahının bulunduğu yere gitmek için yola çıkmışlar. Yılan bir yuvarlanmış ve atlı bir yiğide dönüşmüş. Oğlana da soylu bir koşu atı ve güzel giysiler bulup vermiş. İki bahadır yola düşmüşler. Az gitmişler uz gitmişler. Sonunda yılanların padişahının bulunduğu yere ulaşmışlar. Oğlan bakmış ki burada çok heybetli insanlar var ve yarısı insana yarısı, yaban öküzüne benziyor. Oğlan: "Bunlar ne biçim mahluk?" diye sormuş. "Korkma, bizim memleketimizin insanları böyleler. Bunlar babamın

[32] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 123-128; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 149-154 (Anlatan: Kamil Allabergenov; Derleyen: Fettah Abdullayev)

vatandaşları" demiş yılan oğlan. Oğlan bir süre bu yerlerde kalmış, çok tuhaflıklar, gariplikler görmüş. Boynuzlu adamlar, dört başlı ejderhalar, gölgesi bir çakırımlık yer kaplayan büyük kuşlar, insan yutan balıklar görmüş. Uzun bir zaman geçtikten sonra oğlan memleketini özlemiş ve: "Gitmem gerek" demiş. Yılan oğlan çaresiz: "Eğer gidecek olursan sana akıl vereyim. Babam sana "Ne istiyorsun?" diye sorarsa o zaman "Senin hiçbir şeyin gerekmez. Sadece gül yüzüğü verirsen yeterli" dersin. Eğer vermezse ben de seninle gideceğim" demiş. Yılanlar padişahının huzuruna varmışlar. O zaman padişah: "Delikanlı, gitmek istediğini duydum. Üzüldük, peki, benden ne istiyorsun? İsteyiver! Benim oğlumu aydınlık dünyaya çıkardın" demiş. Oğlan: "Bana gül yüzük gerek" demiş. Yılanların padişahı: "Hayır insanoğlu, bu yüzük hiç kimseye verilmez" demiş. Oğlan: "Peki, öyleyse ben gidiyorum" demiş, çıkıp gitmiş. O sırada yılan oğlan da dönüp yiğidin arkasından gitmiş. Padişah bakmış ki kendi oğlundan olacak. Düşünmüş taşınmış ve: "Gel, tamam, ömür boyu unutulmayacak bir iyilik yaptın. Bir yüzük sana feda olsun" demiş, parmağından yüzüğü çıkarıp vermiş. Oğlan, yılanlar padişahının oğluna dönüp: "Ben şimdi bunu ne yapacağım?" demiş. Yılanlar padişahının oğlu: "Sen bu yüzüğü iyi sakla, bunda keramet çok. İstediğin yere götürür, ne gerekliyse bulup verir. Sadece bir defa çevir, isteğini üç defa tekrar et. İstediğin şey, bir anda hazır olacak" demiş.

Oğlan, yılanlar padişahının oğluyla vedalaşıp yola düşmüş. Az gitmiş uz gitmiş bir yere gelmiş. Karnı da çok acıkmış. Sonra elindeki gül yüzüğü çevirip: "Susadım, karnım acıktı. Yiyecek hazır olsun" diye üç defa tekrarlamış ve uykuya dalmış. Az mı uyumuş çok mu uyumuş, her nasılsa, uyurken bir at kişnemesi duymuş. Başını kaldırıp bakmış ki, eyerlenmiş soylu bir koşu atı kişniyor. Eğerin üstünde, buharı tüten bir kap pilav duruyormuş. Oğlan pilavı iştahla yemiş. O anda bir tabağa dilinmiş şeker gibi tatlı kavun da hazır olmuş. Oğlan kavunu yiyip ata binmiş ve memleketine doğru yol almış. Yolda giderken sopa vuruşturan iki çoban görmüş. Oğlan: "Siz niçin sopa vuruşturuyorsunuz?" diye sormuş. Onlar: "Bu sopaların çok kerameti var. İşte bu benim elimdeki sopa "Sür sopa." Eğer "vur sopa" denilirse insanı vura vura öldürür. "Sür sopa" denildiğinde de ölen insanı diriltir" demiş. Oğlan pazarlık yapmış ve sopaların her birine bin tenge verip onları almış, eğerin yanına sokmuş. Sonra memleketine doğru yol almış. Uzunca yol aldıktan sonra yurduna ulaşmış. Oğlan yok olup gittikten sonra babası onun hasretine dayanamayıp ölmüş. Annesiyse ip eğirip

satarak geçimini zor sağlıyormuş. Oğlan evi barkı düzeltmiş, kadına güzel giysiler vermiş.

Oğlan, günlerden bir gün annesine: "Anne, padişahın sarayına, kızını bana istemeye git. Vermezse yakasını bırakma" demiş. Kadın her sabah gidip sarayın kapısının önünü süpürüyormuş. Kimin süpürdüğünü hiç kimse bilmiyormuş. Padişah bir gün nöbetçi koymuş. Kadın seher vakti gelip sarayın önünü süpürürken nöbetçiler yakalamış, padişahın huzuruna çıkarmışlar. Padişah, kadını dinledikten sonra: "Sen yoksul, yaşlı bir kadınsın. Benim kızımı nasıl alacaksın?" deyip öfkelenmiş. Sonra kadını eşeğe ters bindirip sıkıca bağlatmış ve serbest bırakmış. Yolda otlayan, su içen eşek geç vakitlerde eve ulaşmış. Oğlan hemen annesini eşekten indirip el ve ayaklarını açmış. Buna rağmen ertesi gün annesini yine göndermek istemiş. Annesi: "Yavrum, şimdi gitsem beni boşuna öldürecekler. Ayağını yorganına göre uzatsana" deyip yalvarmış. Oğlan razı olmamış. "Korkma anne, seni öldürmez" demiş. Kadın gitmiş, muhafızlar onu yine yakalamışlar. Padişah: "Bu ahmak kadını öldürünüz, eşeğine yükleyip gönderiniz" diye emretmiş. Muhafızlar sopayla vurarak kadını öldürmüşler ve eşeğin üzerine bağlayıp göndermişler. Eşek yolda otlayıp su içerek gidiyormuş. Gece yarısı eve gelmiş. Oğlan bakmış ki annesinin cesedi eşeğin üzerine bağlanmış. Hemen ipleri açıp annesini eşekten indirmiş ve eve götürmüş.

O sırada çobanlardan aldığı sopalar aklına gelmiş. "Sür sopa"yı alıp annesini diriltmek için bir iki sopa atmış. O esnada annesi dirilecek gibi olmuş. Bir daha vurmuş, annesi dirilmiş. Ertesi gün annesini yine padişahın sarayına göndermiş. Bunun üzerine padişah iyice öfkelenip: "Bu cadı dün öldürülmüştü. Nasıl oldu da tekrar dirilip geldi?!" demiş şaşkınlık içinde. Padişahın akıllı bir veziri varmış. O: "Padişahım, kızınızı bu oğlana vermeye razı olun. Lakin şöyle bir şart koşun: Gün çıkımı tarafında bir çöl var. Oğlan bu çölü gül bahçesi yapsın, kırk katlı imaretler yapsın, dört yüz tane karaağaç her tarafa gölge salıp dursun" demiş. Daha sonra padişah bu talepleri kadına bildirmiş.

Kadın eve gelip olan olayları oğluna anlatmış. Oğlan düşünmeye başlamış, sonra yatmış. Seher vakti kalkıp gül yüzüğü parmağına geçirmiş ve çevirip çevirip: "Gün çıkımı tarafında bir çöl var. Bu çölü gül bahçesi yap. Kırk katlı imaret kur. Bağ-bahçe yapıp içinde dört yüz tane karaağaç büyüt. Ağaçlar, meyvelerinin çokluğundan eğik dursunlar" deyip üç defa tekrarlamış. Ertesi gün ezan vakti padişah şehrin dışına çıkmış. Bakmış ki doğudan da, batıdan da güneş çıkıyor. Padişah ve vezir batıya doğru

yürümüşler. Gidip bakmışlar ki padişahın bir gün önceki talepleri fazlasıyla yerine getirilmiş. Sonunda: "Kendi sözünde durmayan namerttir" demiş, düğün dernek ile kızını oğlana vermiş.

Padişah bir gün kızını çağırttırmış. "Yiğit hakkında bildiklerini anlat. Onun neleri var?" diye sormuş. Padişahın kızı: "Eğer söylersem o beni öldürür" demiş. Padişah: "Sen korkma, o seni öldüremez" deyip kızını kandırmış. Bunun üzerine kızı: "Onun, gül yüzük adında bir yüzüğü var. Gece yastığının altına koyup yatıyor. Gündüz dilinin altına koyuyor" demiş. Padişah biraz düşündükten sonra: "Sen bu yüzüğü alıp bana ver. Ben yarın senin yanına iki kişi göndereceğim" demiş. Kız kabul etmiş.

Akşam olunca yiğit gül yüzüğü dilinin altından alıp yastığının altına koymuş ve uykuya dalmış. Kız, yüzüğü yavaşça alıp dışarı çıkmış ve padişahın adamlarına verip göndermiş. Padişah yüzüğü eline alıp çevire çevire: "Sen bu yiğidi altı denizin öbür tarafına geçirip bırak!" demiş.

Yiğit, sabahleyin uyanıp bakmış ki dört tarafı da su. Altı denizin öbür tarafında yatıyormuş.

Şimdi haberi kedi, köpek ve sıçandan alın.

Bir gün kedi, köpek ve sıçan üçü meclis kurmuşlar. "Oğlan her birimize yüz tenge verip satın almıştı. Besledi, büyüttü. Biz de yiğidin bu iyiliğine karşılık ona hizmet edelim. Onun yüzüğünü alalım, getirip verelim" diye kararlaştırmışlar ve padişahın sarayına doğru gitmişler. Köpek sarayın kapısının önünde beklemiş. Kedi ile sıçan içeri girmişler. Padişah, kırk katlı evin kırkıncı katında duruyormuş. Kedi ile sıçan yavaş yavaş padişahın yatak odasına girmişler. Padişah, tüy yastıklara yaslanmış, yan üstü oturuyormuş. Kediyi görünce: "Hadi yumak, yanıma gelsene!" demiş. Kedi şımararak padişahın yanına gitmiş, dizine çıkmış. Padişah tütün çekip, kediyi sıvazlayarak uykuya dalmış. O sırada kedi, sıçana işaret etmiş ve tütün kabını devirip, yastığın üstüne biraz tütün dökmüş. Sıçan gelmiş, kuyruğuyla tütünü padişahın burnuna tıkmış. O esnada padişah hapşırmış. Gül yüzük ağzından düşmüş. Kedi, gül yüzüğü hemen alıp kaçmış.

Üçü yine birleşmişler, yiğidi arayarak: "Altı denizin ötesi neredesin?" deyip gidiyorlarmış. Sonunda denizin kıyısına varmışlar. "Gül yüzüğü kim alıp geçecek" diye tartışıyorlarmış. Sonunda köpek üstün çıkmış. Bunlar altı denizi geçmişler. Küçük bir ırmak kalmış, oradan da geçerlerken yüzük, köpeğin ağzından düşmüş. Üçü de çok üzülmüşler, ağlayıp sızlayarak birbirlerini suçlamaya başlamışlar. Yiğidin yanına

gitmişler, olan olayı anlatmışlar. Yiğit: "Üzülmeyiniz, hepsini düzeltiriz" demiş, onları teselli etmiş.

Günün birinde onların yiyecek bir şeyleri kalmamış. Buradaki denizde balık tutalım diye karar vermişler ve yola düşmüşler. Denizin kıyısına vardıklarında balıkçıların balık tuttuklarını görmüşler. O sırada balıkçıların büyüğü: "Güzel yiğit, işte biz şimdi tor atıyoruz. Ne düşerse bahtına. Tora takılan senin" demiş. Toru çekip bakmışlar ki büyük bir balık takılı. Bunlar balığı almış, gelip karnını yarmışlar. İçinden gül yüzük çıkmış. Gül yüzük suya düştüğünde balık onu yutmuş imiş. Hepsi çok sevinmiş ve balığı pişirip yemeyi de unutmuşlar. Yiğit kahkaha atarak gülmüş, köpek gökyüzüne doğru havlamış, kedi miyavlamış, sıçan ciklemiş.

Yiğit, gül yüzüğü parmağına takmış ve çevirip: "Bizi filan padişahın memleketine götür, padişahın kendini de buraya, bizim durduğumuz yere getirip bırak" demiş. "Kızı yok et, beni o memlekete padişah yap" demiş ve uykuya dalmış. Yerinden kalkıp bakmış ki padişahın sarayında, tahtın üzerinde yatıyor.

Yiğit padişah olmuş, Buhara padişahının kızını almış. Annesini bir yanına, karısını bir yanına oturtmuş, murat ve maksadına ermiş.

Akıllı Kız[33]

Bir varmış bir yokmuş, geçmiş zamanlarda yaşlı bir adam ile karısı yaşıyorlarmış. Onların bir tane oğulları varmış. Adam ile karısı ölmüşler. Annesiz ve babasız kalan oğlan herkesin kapısında hizmet edip çalışarak geçimini sağlıyormuş. Oğlan her gün kırlarda hayvan otlatıyor ve çok sıkıntılar çekiyormuş. Sonunda oğlan büyüyüp yiğit bir delikanlı olmuş. Kırlarda hayvanları otlatırken: "Benim de bir tane güzel yarim olsaydı, ineklerim ve koyunlarım çok olsaydı. Evim olmasaydı, barakada otursaydım" diye düşünüyormuş.

Yiğit bir gün kırda uyuyup kalmış. Rüyasında, alaca kaftan giyen, orta boylu bir ak sakal gelip: "Ey yiğit, dile ne dilersen" demiş. Yiğit: "Bir tane güzel yarim olsa, ineklerim, koyunlarım olsa, ev olmasa da bir tane baraka olsa daha iyi olurdu" demiş. O zaman ihtiyar adam dua etmiş: "Git oğlum, niyetine ulaştın!" deyip kaybolmuş. Yiğit

---

[33] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 129-131; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 154-157 (Anlatan: Tacibay Resulov; Derleyen: Hacinisa Şakirova; Yer: Taşkent; Tarih: 1944)

korkarak uykudan uyanmış ki hiç kimse yok. Bir tane keçi bile görünmüyormuş. Keçileri arayarak gitmiş. Gide gide sonunda bir dağın arkasına geçmiş. Orada bir çadır görmüş. Çadır hoşuna gitmiş ve o tarafa doğru yürümüş. O sırada çadırdan güzel bir kız çıkıp yiğidi karşılamış. Yiğit gidince kız ona selam vermiş: "Buyurun yiğit!" demiş. Yiğit şaşırmış. Kız yine: "Bu yer sizin, içeri giriverin!" demiş. Yiğit bakmış ki her taraf istediği gibi. Keçileri de burada otluyorlarmış. Yiğit o günden itibaren kız ile burada yaşamaya başlamış.

Bir gün komşu memleketin padişahı avlanmak için bunların durduğu yere gelmiş. Buraları görünce şaşkınlık içinde kalmış. "Bu kimin çadırıymış?" diyerek gelip bakmış ki, çadırın etrafında inekler, koyunlar otluyorlar. Çadırın içinde bir yiğit ile bir kız konuşarak oturuyorlarmış. Padişah: "Esselamü aleyküm" demiş, içeri girmiş. Onlar da: "Vealeyküm selam" diye cevap vermişler. Padişaha iyice bir ziyafet çekmişler. Padişah, kıza âşık olmuş ve kendine almak niyetine kapılmış. Yiğidin mallarına da heves etmiş, oyun oynayarak onları almayı planlamış. Padişah, yiğide: "Oğlum, ikimiz bir oyun oynayalım" demiş. Yiğit: "Ne oyunu?" demiş. Padişah: "Birimiz üç defa saklanalım. Kim bulursa bütün malını, mülkünü alsın" demiş. "Eğer beni yenersen

padişahlığımdan çekilip, bütün varlığımı sana vereceğim. Eğer ben seni saklandığın yerde bulursam bütün malını, mülkünü, yerini ve hanımını bana vereceksin" demiş. Yiğit: "Peki" demiş.

Padişah evine dönmüş ve ertesi gün tekrar yiğidin çadırına doru gitmiş. Yiğit bakmış ki padişah geliyor. Yiğit: "Hanım hanım, şimdi ne yapacağız? Padişah geliyor!" demiş. Kız, yiğidi hemen bileziğe dönüştürüp koluna takmış. Padişah gelip yiğidi aramış, bulamamış. Kız, yemek pişirip padişahın eline su dökerken padişah: "Peki, yiğit çıkıversin, ben onu bulamadım" demiş. Yiğit, kızın kolundan: "Esselamü aleyküm" deyip inmiş. Yemek yemişler. Ertesi gün padişah yine gelmiş. Kız yerleri düzeltmiş, minderler sermiş, yiğidi yastığa dönüştürmüş. Padişah gelince arkasına koymuş. O yiğidi yine bulamamış. Padişah kıza dönüp: "Tamam, yiğit çıkıversin" demiş. Yiğit, padişahı biraz itip yerinden kalkmış. Kız, üçüncü gün yiğidi ibriğe dönüştürmüş. Padişah üçüncü defa da gelip yiğidi bulamamış. Kız yemek pişirip ibrikle padişahın eline su dökmüş. Padişah sıkılmış: "Tamam, yiğit çıkıversin!" demiş. İbrik, bir yuvarlanmış, yiğide dönüşmüş. Padişahla birlikte oturup yemek yemişler. Padişah ertesi gün için yiğidi kendi evine çağırıp gitmiş.

Yiğit ertesi gün padişahın sarayına gidecekken kız: "Gittiğinde büyük bir kapı göreceksin. Bu kapının iki kanadında üçer taneden toplam altı köpek var. Onların hepsi kara, sadece bir tanesinin alnı beyaz benekli. İşte bu köpeği yakala!" demiş. Yiğit gitmiş. Kızın söylediği gibi kapının iki kanadında köpekler varmış. Yiğit korkmadan gidip köpeği yakalamış ve "Kalkın padişahım!" demiş. Padişah kabullenerek bir yuvarlanmış ve yerinden kalkmış.

Yiğit ertesi gün ikinci defa saraya gidecekken kız: "Gidiniz, doğruca evin içine giriniz. Onun içinde bir tane daha ev var. İşte bu evde kırk tane kılıç var. Hepsi kara saplı. Ama bir tanesinin sapı beyaz. Onu eline alırsın!" demiş. Yiğit gidip aynen kızın söylediği gibi beyaz saplı kılıcı eline almış. İkinci kez de padişahı bulmuş.

Yiğit ertesi gün üçüncü kez saraya giderken kız: "Gidiniz, yolda bir kamışlığa rastlayacaksınız. İşte bu kamışların hepsi beyaz. Lakin bir top kamış, yaş ve yemyeşil duruyor" demiş. "Eğer korkarsan, ben turgay kuşu olup, o kamışa konup öteyim. Siz o kamışı tutunuz. Padişah oradan çıkacak" demiş. Yiğit bataklığa gitmiş. Gerçekten de orası kamışlıkmış. Bir ara "Çur-çur" diye turgay kuşunun sesini duymuş. Yiğit koşarak gitmiş ve o kuşun konduğu kamışı tutmuş, "Kalkın padişahım" demiş.

Padişah yerinden kalkmış. Yiğidin kazandığını kabul etmiş. Vaadine sadık kalarak bütün mallarını, servetini bırakmış, tahtını da yiğide devredip "Hey ya hu" diyerek saraydan çıkıp gitmiş.

Yiğit ise onun yerine padişah olmuş ve maksadına ulaşmış.

Kulal Eke[34]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda Kulal Eke adında birisi varmış. Onun bir de karısı varmış. Kulal Eke çömlekçilik yapıyormuş ve geçimini zor sağlıyormuş. Karısı da çok hırçın ve inatçıymış. Olur olmaz her şey için kocasıyla kavga ediyor ve onu dışarı, sokağa atıyormuş. Kulal Eke yoksulluğun pençesinden kurtulmak için çok düşünüyormuş ama bir çaresini bulamıyormuş. Gide gide eli işten soğumuş ve artık eve hiçbir şey getiremez olmuş.

Bir gün karısı kavga etmiş ve Kulal Eke'yi döve döve evden çıkarıp atmış. Kulal

[34] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 137-139; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 162-164 (Anlatan: Abdikerim Nurmanov; Derleyen: Fettah Abdullayev; Yer: Daşavuz)

Eke: "Böyle olacağıma ölmem daha iyi" deyip kendini ırmağa atmış. Irmakta giderken bazen suyun altına dalıyor, bazen yukarı çıkıyormuş. Can tatlı ya, Kulal Eke öle dirile yüzmeye çalışıyormuş. Çok yorulunca suyun altına dalmış ve kendinden geçmiş. Kendine gelince bakmış ki, ırmağın ortasında bir adacığın kıyısında yatıyor. Irmağın dalgaları onu adacığa sürüklemiş. Ölü gibi halsizleşen Kulal Eke'nin kımıldamaya dermanı kalmamış ve uzanıp yatıvermiş. O halde uykuya dalmış. Bir ara gürültülü bir sese uyanmış. Gözlerini açıp bakmış ki, nasıldır bilinmez, kanatlı bir felaket başucunda yürüyor. Kulal Eke'nin aklı başından gitmiş ve: "Ölüm bu olsa gerek" diye düşünmüş. Bu kuşa benzeyen mahluk birden Kulal Eke'ye pençe atmak istemiş. Kulal Eke: "Ne olacaksa olsun!" deyip mahlukun ayağına sıkıca yapışmış. Kuş, Kulal Eke'yi gökyüzüne doğru kaldırıp gitmiş. Bu kuş devlerin padişahıymış.

Devlerin padişahı bir gece bir gündüz uçmuş. Sonunda kanatları yorulmuş ve Kulal Eke'ye yalvarmaya başlamış: "İnsanoğlu, kendini ırmağa attıktan beri seni koruyorum. Kendi himayemdeki devleri toplayıp, kebap yapıp vereceğim diye düşünüyordum. Şimdi bakıyorum ki sen kurnazlık yapıyorsun. Beni bırak, dünyada ne istersen onu vereyim. Ayağımı bırak" demiş. Kulal Eke kabul etmemiş. Dev iyice halsizleşmiş, alçalarak uçmaya devam etmiş. Sonra dev yine yalvarmış: "İnsanoğlu, ne isteğin var? Söyle!" demiş. Kulal Eke: "Beni kendi mekânına götür, diğer şartımı sonra söylerim" demiş. Kulal Eke'nin de kolları yorulmuş. Bir yere inip dinlenmişler. O zaman da Kulal Eke devin ayağını hiç bırakmamış. Sonra dev yine gökyüzüne doğru

kanat çırpmış. Yine bir gece gündüz uçmuş ve kendi mekânına ulaşmış. Devin mekânı dağlık bir yermiş. Orada kırk tane mağara varmış. Mağaraların içi altın ve gümüş doluymuş. Kulal Eke, deve: "İşte bu altınlarla heybemin iki gözünü dolduracaksın. Ne zaman gelirsem altınlarından vereceksin. Benim şartım bu. Kabul edersen sağ bırakırım, yoksa öldün" demiş. Dev, çaresiz kabul etmiş. Kulal Eke heybenin gözlerine altın doldurmuş. Dev kendi kanadının altından bir çok tüy alıp vermiş ve: "Bana ne zaman ihtiyacın olursa bu tüylerden birini yak. Ben hemen hazır olurum" demiş. Kulal Eke heybeyi alıp devin omzuna binmiş ve: "Beni kendi memleketime götürüp bırak" diye emretmiş. Dev gökyüzüne havalanmış ve Kulal Eke'yi bir anda ırmağın kıyısına götürüp bırakmış.

Kulal Eke heybeyi omsuna atıp evine doğru yol almış. Eve gidince kapıyı çalmış. Karısı: "Kim o?" diye kapının deliğinden gözetlemiş. Bakmış ki kendi kocası. Omzunda

heybesi var ve keyfi de yerinde. "Bir olay var gibi" deyip hemen kapıyı açmış. Karı koca konuşmuş, içeri girmişler. Kulal Eke olayları karısına anlatmamış. "Hanım, beni falan yerde bir mescide imam yaptılar. Mescide gelip namaz kılanların hepsi zengin adamlarmış. Heybemi, altın doldurup verdiler" demiş. Karısı da safmış, Kulal Eke'nin sözlerine inanmış.

Kulal Eke'nin durduğu yerde çok açgözlü ve merhametsiz bir zengin adam varmış. Bir gün bu adamın karısı, Kulal Eke'nin karısına: "Siz nereden bu kadar zengin oldunuz?" diye sormuş. Kulal Eke'nin karısı: "Kocam falan yerde mescide imam olmuş. Oradan zengin olarak döndü" demiş. Kadın gitmiş, böyle böyle diye kocasına anlatmış. Açgözlü adam hemen Kulal Eke'nin yanına koşmuş. "Çabuk beni de oraya götür. Beni de mescide imam yapsınlar" diye sıkıştırıvermiş. Kulal Eke, çaresiz kabul etmiş. Fakat şöyle bir şart koymuş: "Yol uzak, çok korkunç ve tehlikeli. Mırın kırın edersen mescide imam olamazsın" demiş. Zengin adam: "Başıma ne gelirse gelsin, kabul ediyorum" demiş.

Böylece ikisi yola düşüp gidivermişler. Kulal Eke, devin tüyünü kaybetmiş. Yürüye yürüye gitmişler, az gitmişler uz gitmişler. Kırk gün sonra devin mekânına ulaşmışlar. Bakmışlar ki iki dağın arasında kırk tane büyük kazan kurulu. Kazanlarda değişik değişik yemekler pişiyormuş. Onlar karınlarını iyice doyurmuşlar ve: "Ne olacak, görelim" deyip oradaki bir çınarın tepesine çıkmışlar. Kulal Eke, adama olayların aslını anlatmış ve devlerin gelmesini bekleyelim demiş. Bunu duyan adam tir tir titremeye başlamış. O sırada bir gürültü duyulmuş. Gökyüzünü karanlık bürümüş. Kırk tane dev uçarak gelip konmuşlar ve çınarın altında oturmuş, sohbet etmeye başlamışlar. "Böyle böyle, ben bir insanoğlunun eline düştüm, zor kurtuldum. Bugünkü ziyafeti bu kurtuluşum için veriyorum. Şimdi o insanoğlu benim elime düşecek olsa, diri diri pişirip yerim" diye övünüyormuş. Bunu duyan zengin adam korkudan aklını kaybetmiş ve çınardan aşağı pat diye düşmüş. Devler: "Aha, insanoğlu geldi" deyip kırkı kırk tarafa doğru kaçmışlar. Kulal Eke de korkmuş, hemen aşağı inmiş. Bakmış ki biçare zengin adamın canı çoktan cehenneme gitmiş.

Kulal Eke heybeleri altın doldurup yola düşmüş. Yürüye yürüye kırk gün sonra kendi evine ulaşmış. Zengin adamın karısı: "Kocam nerede?" diye sormuş Kulal Eke'ye. "Kocanız filan memlekette büyük camiye imam oldu. Bana, şu altınları karıma götürüp ver diye teslim etti. Alınız!" demiş. Karısı heybeyi omuzlamış, sevine sevine gitmiş.

Kulal Eke böylece karısıyla birlikte murat ve maksadına ermiş.

Ayperi[35]

Bir var iken bir yok iken, hem aç iken hem tok iken eski zamanların birinde Hüsenbay adında yoksul, biçare bir yiğit varmış. Onun yatacak evi, duracak yeri de yokmuş. Doğup büyüdüğü köyün eski mescidinin bir odasında yatıp kalkıyormuş. Hüsenbay her sabah kırlara, bayırlara gidip sabahtan akşama kadar dört beş bağ odun topluyormuş. Sırtladığı odunları götürerek pazarda satıyor, ekmek parası çıkarıyormuş. Sattığı odunların parası karnını doyurmaya zor yetiyormuş. Hüsenbay her sabah yerinden kalktığında: "Ey Allah'ım, zengin edeceksen zengin et. Bu hayat canıma yetti. Canımı alacaksan da al" dermiş.

Günlerden bir gün, uzun, uykusuz gecelerin birinde, odasında aç susuz yatarken bir rüya görmüş. Başından ay, ayağından güneş doğmuş, göbeğine çolpan yıldızı yerleşmiş. Korkuyla uyanmış ki hepsi rüya. Yanında beş kuruş parası varmış. Onu alıp, mescidin yaşlı imamının yanına gitmiş. İmam, kazan gibi sarığını sarmış, "Acaba kim gelecek?" diye düşünerek oturmuş yemek yiyormuş. Değişik bir tarzda giyinen yiğidi görünce selamını zorla almış. "İmam efendi" demiş Hüsenbay, "Bu gece bir rüya gördüm. Rüyamda başımdan ay, ayağımdan güneş doğmuştu. Göbeğime çoban yıldızı yerleşmişti. Bu rüyamı tabir edersiniz diye şu parayı da alıp getirmiştim." İmam, Hüsenbay'ın elindeki parayı görünce: "Oğlum sen çok güzel bir rüya görmüşsün. Fakat bu rüyanı tabir edecek kişi altı aylık yolda, kırk günlük çölde yaşıyor. O perilerin bilgesi Ayperi'dir. Onun yanına gidersen rüyanı bir bir tabir eder" demiş. Hüsenbay helva yapmış, torbasına koymuş ve "Ayperi neredesin?" deyip uzun yola revan olmuş. Az gitmiş uz gitmiş, kuş uçmayan çöllerden, insan yürümeyen yollardan geçmiş. İki ay sonra bir yere ulaşmış. Yolun kıyısında bir ev varmış. Hüsenbay çok yorgunmuş. Evin gölgesine geçip uzanıvermiş ve uykuya dalmış. Bir sesle uyanmış ve gözü patika yola takılmış. İki atlı geliyorlarmış. Öndeki atlı ara ara kestiriyormuş, arkadaki ise uyuyormuş. Hüsenbay: "Yürümekten çok yoruldum. Şu uyuyan adamı indirip, ata ben bineyim" diye düşünmüş. Atlılar iyice yaklaşınca bakmış ki arkadaki adamın elleri arkasından bağlı. "Attan indirirsem ona aynı zamanda yardım etmiş olurum" demiş

[35] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 140-151; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 164-177 (Derleyen: Mansur Afzalov)

kendi kendine. Çeviklikle fırlayıp attaki adamı indirmiş ve ata kendi binmiş, ellerini arkadan kavuşturmuş. Atlar yollarına devam ediyorlarmış. Koşmuşlar da koşmuşlar, çok koşmuşlar. Bir ara öndeki kişi arkasına dönüp bakmış ki attaki adam başka biri. "Benimle gelen adam başka biriydi. Sen başkasın. Kimsin, necisin? Söyle!" demiş birinci atlı. Hüsenbay henüz cevap bile vermeden adam kılıcını çekmiş ve onun üzerine yürümüş. "Acele etme, beni öldürme. Sana bir sır vereceğim" demiş Hüsenbay. Adam biraz yumuşamış ve kılıcı kınına sokmuş. "Sırrını söyle, eğer yalan söylersen senin yerinde gelen adama benzetirim" demiş. "Sırrım şu" demiş Hüsenbay, "Ben bir rüya gördüm. Rüyamda başımdan ay, ayağımdan güneş doğmuştu. Göbeğime çoban yıldızı yerleşmişti. İmam efendiden rüyamı tabir etmesini istedim. O adam: "Oğlum sen çok güzel bir rüya görmüşsün. Fakat bu rüyanı tabir edecek kişi altı aylık yolda, kırk günlük çölde yaşıyor. Onun adı Ayperi'dir. Ayperi'nin yanına gidersen rüyanı bir bir tabir eder" dedi. Ben o Ayperi'yi bulmak için gidiyorum. Öndeki atlı: "Hah hah, sana mı nasip olacak? Evet, peki ne diyordum" demiş ve yola devam etmeye başlamış. Gide gide çölde güzel bir bağa ulaşmışlar. Güller açılmış, bülbüller ötüyorlarmış. Dört taraftan değişik nağmelerin yakıcı sesi duyuluyormuş. İkisi büyük kapıdan bağa girmişler. Bağa girer girmez birden öndeki atlı adam, boylu boslu bir kıza dönüşüvermiş. Yiğit: "Bu nasıl oldu?" diye şaşkınlık içinde dururken, kız ona dönüp şöyle demiş: "Şaşırma, aradığın Ayperi benim. Burası benim bağım. Büyük eve Ayperi, küçük eve Hüsenbay yerleşmişler.

Aradan günler, günlerin arkasından aylar geçivermiş. Hüsenbay: "Rüyamı tabir eder" diye bekliyormuş ama Ayperi'den hiç ses çıkmıyormuş. Ayperi bir gün yiğide yüz altın vermiş ve: "Pazara gidiniz. Dört kişi bir atı dört tarafından iterek, satmak için pazara getirecekler. Yüz altın da olsa bu atı alınız. Adamlar sizi alaya alıp gülüşecekler. Ne kadar alaya alırlarsa alsınlar, siz atı elinizden kaçırmayın" demiş. Yiğit "Peki" demiş. Yüz altını alıp pazara gitmiş. Pazarda her çeşit at varmış fakat Ayperi'nin söylediği at yokmuş. Yiğit çok beklemiş, artık beklemeye hali kalmayınca gitmek istemiş. Tam o sırada pazarın gün çıkımı tarafındaki kapıdan dört adam bir atla gelmişler. At zayıflığından dolayı yatsa kalkamaz, kalksa yatamaz durumdaymış. Bir adam başından, ikincisi kuyruğundan, diğerleri de karnından itiyorlarmış. Hüsenbay yaklaşıp: "Atı satıyor musunuz?" diye sormuş. "Satıyoruz" demişler adamlar. "Fiyatı ne kadar?" diye sormuş Hüsenbay. "Yüz altın" demişler. "İşte, alınız" diyerek elindeki

altınları sayıp vermiş. Pazardakiler avazları çıktığınca kahkaha atarak Hüsenbay'ı alaya almışlar. "Şu yiğide bakınız, zayıf, yatsa kalkmaz, kalksa yatamaz atı yüz altına aldı. Bu atın pazardan çıkmaya bile hali yok ya yiğit. Kovalayınca yakalayan, kaçınca kurtulan şu atlardan alsana cahil çocuk!" Hüsenbay onların gülmelerine, alaya almalarına kulak asmamış ve atı çeke çeke eve dönmüş. "Alıp geldin mi?" demiş Ayperi, "Eyer takımlarını al ve bağa salıver." Hüsenbay atın eyer takımlarını çıkarmış, otlaması için bağa bırakmış. Aradan günler ve aylar geçivermiş. Hüsenbay: "Rüyamı tabir eder" diye Ayperi'nin ağzından çıkacak sözü bekliyormuş. Ayperi'den ise ses çıkmıyormuş.

Ayperi bir gün Hüsenbay'a dönüp şöyle demiş: "Ekmeğimiz bitti. Falan memleketteki falan padişahın yanına gidiniz. Ona hizmet edip biraz buğday alıp geliniz. Değirmende döver, un yapar, ondan da ekmek yaparız." Hüsenbay: "Nasıl olur? Padişaha hizmet edip ekmek bulmaktansa, odun satarak geçinmek daha makul değil mi?" demiş. "Gidiverin, ne olduğunu sonra öğrenirsiniz" demiş Ayperi. Hüsenbay padişahın sarayına gitmiş. Onu saraya almamışlar. Bir çaresini bulup içeri girmiş. Padişah, veziri ile konuşuyormuş. Hüsenbay, padişahı görünce önce korkmuş, sonra: "O da bir insan" deyip selam vererek yaklaşmış. Padişah, Hüsenbay'ın selamını almamış, kim geldi diye de dönüp bakmamış. Vezir, Hüsenbay'ı tanıyıp: "Burada niçin aylak aylak dolaşıyorsun?" demiş. "Efendim, herhangi bir iş verseniz" diye gelmiştim. Vezir padişaha dönmüş, padişah: "Yarın gelsin" demiş. Hüsenbay dışarı çıkar çıkmaz vezir, padişaha şöyle demiş: "Padişahım, iş isteyen bu yiğidin karısını tanıyorum. Geçen gün susamış halde avdan dönerken bir eve rastladım. Bir tas su istemek için başımı içeri soktum. O anda çok güzel bir kadın gördüm. Sizin güzeller güzeli kırk karınız onun eline bile su dökemezler. Hiç biri, onun ayağının tozuna bile değmez. Bu yiğit o kadının bir şeyi olsa gerek. Yalanım varsa Kur'an çarpsın." Bunun üzerine padişahın yüreğine bir ateş düşmüş, gözleri parıldamış, sakalları titremiş. "Ne olursa olsun o güzel benim olmalı" demiş. Vezir boynunu bükmüş. Bu hareket "Peki padişahım, emriniz yerine getirilecek" demekmiş. Padişah: "O melekle bugün işret edeyim. Altın gerekliyse altın al, yeter ki onu bana getir!" demiş. "Sabredin padişahım! Bilge kişiler, sabredersen ham meyve helva olur, sabırsızlar kendi kendilerine yok olup giderler, demişler! Durum şöyle olacak" demiş vezir. "Yiğit, yarın huzurunuza yine gelecek. Geldiğinde, siz çok hastaymış gibi yapın. Yiğide pars sütü getirmesini emredin."

Hüsenbay ertesi gün yine padişahın huzuruna gelmiş. Geldiğinde padişah iniltiler içinde yatıyormuş. Hüsenbay selam verip içeri girmiş ve iş vermelerini söylemiş. "Ben çok hastayım" demiş padişah. Tabipler, pars sütü iyileştirir, dediler. Ne olursa olsun bana pars sütü bulup getir. Hizmetinin karşılığını istediğince vereceğim." Yiğit bunları duyunca şaşırıp kalmış. Sonunda Ayperi'nin: "Padişah ne iş buyurursa peki deyiver" dediğini hatırlamış ve "Peki" demiş. "Pars gibi vahşi bir hayvanın sütü nasıl bulunur?" bile diyemeden üzüntü içinde evine dönmüş. "Niçin bu kadar üzgünsünüz? Nasıl, padişah ne iş buyurdu?" diye sormuş Ayperi. Hüsenbay sarayda olup bitenleri anlatıvermiş ve sözünün sonunda: "Padişah pars sütüyle iyileşirmiş" demiş. Ayperi hafif gülümseyerek: "Padişahların belinde ekmeği, dizinde kanı olur. Kanını geçip ekmeğini yersiniz ya!" demiş. "Yarın padişahın huzuruna çık, on koyun ve on çarek tahıl iste. On gün sonra parsın sütünü getireceğim deyiver" demiş Ayperi konuşmasının sonunda. Tan atmış, Hüsenbay padişahın huzuruna gidip ona şöyle demiş: "Hizmetinize hazırım. Bana on tane koyun, on çarek tahıl verin. Bu günden başlayıp sayın, on gün sonra parsın sütüne kavuşacaksınız." Padişah dönüp vezirine bakmış. Vezir boynuyla kabul edin anlamında bir işaret çakmış. Padişaha başını sallayarak Hüsenbay'ın şartlarını kabul etmiş. Hüsenbay koyunları önüne katmış, tahılları da kokan arabaya yükleyip evine dönmüş.

Ayperi ile her gün bir koyun keserek yiyorlarmış. Aradan tam dokuz gün geçmiş. O zaman Ayperi, Hüsenbay'a dönüp: "Şimdi ne yapacaksınız? Vaat ettiğiniz gün gelip çattı" demiş. Yiğit: "Siz varken benim ne derdim olur!" demiş. Ayperi eline kâğıt, kalem almış. Bir mektup yazmış. Sonra kazıktan yuları alıp bağa çıkmış ve yuları bir sallamış. Yuların sesini duyan at bir anda peyda olmuş. At çok semiz ve güzelmiş. Uçmak istermişçesine iki ayağını gökyüzüne doğru kaldırıp şahlanarak kişniyormuş. Ayperi, atı eyerlemiş, Hüsenbay'ın eline mektubu vermiş, şunları diyerek yola salmış: "İşte şu patika yoldan gidiverin. Sonra dört yol ayrımına varacaksınız. Onların birine: "Giden gelir", ikincisine: "Giden gelmez", üçüncüsüne: "Giden batar", dördüncüsüne de: "Giden batmaz" yazılı. Sen "Giden batar" yazılı sağ koldaki yoldan gidiver. Gide gide büyük bir bataklığa rastlayacaksın. O bataklıktan değil insan, şimdiye kadar ne bir hayvan ne de bir kuş geçebilmiştir. Fakat korkma, ben ve altındaki tulpar sana daima yoldaşız. Bataklıkta bir kişiye rastlayacaksın. Mektubu ona ver, sonra ne olacağını bekle."

Hüsenbay, Ayperi'yi dikkatlice dinledikten sonra yola revan olmuş. Atın ayağı yere bazen değiyor bazen değmiyormuş. Rüzgarından ırmaklar hem buz tutar, hem de buzları çözülürmüş. Kuşları kovalayıp geçmiş, rüzgarları geçmiş ve sonunda göz açıp yumuncaya kadar dört yol ayrımına varmış. Hüsenbay bakmış ki yolların başında Ayperi'nin dediği gibi yazılar var: "Giden gelmez", "Giden gelir", "Giden batar", "Giden batmaz." Hüsenbay, atın başını "Giden batar" yazılı yola çevirmiş. Biraz yol aldıktan sonra şöyle bir manzarayla karşılaşmış. Bir tarafı büyük bir ormanlık; bir tarafı da uçsuz bucaksız, kamışlı, bataklık bir gölmüş. Dikenli orman ve bataklık öyle korkunçmuş ki, ne ben tarif edeyim ne de siz duymuş olasınız. Dikenlikten değil insan, sinek bile geçemezmiş. Bataklıktaki balçıklar ise kütük kütük kabarcıklar çıkarıyor, fıkırdayarak kaynıyormuş. Onun üzerinden de insan bir tarafa, sinek, hatta sivrisinek bile uçup geçemezmiş. Hüsenbay kendi kendine: "Toprağım burasıymış" diyerek ölümünün geldiğini düşünüp dururken, birden yanında bir adam peyda olmuş. "Ne iş?" diye sormuş o. "Esselamü aleyküm, işte şu mektubu getirmiştim" demiş Hüsenbay. Yaşlı adam selam aldıktan sonra mektubu açıp okumuş ve: "Sen Ayperi'nin yanından geliyorsun, çok güzel. Parslarımı çağıracağım, korkma, sana ilişmezler" demiş. Sonra adam, Hüsenbay'ın ömründe duymadığı bir sesle bağırmış, sesten kamışların boynu bükülmüş, ormandaki dalların yaprakları dökülmüş. Aradan bir saniye geçer geçmez: "Ne emriniz var baba?!" diyerek, bölük bölük parslar kükreye kükreye gelmişler. Adam, heybetli bir sağımlık parsı kenara çekmiş, iki tuluma sütünden sağmış ve iki büyük parsı ayırmış, diğerlerini göndermiş. Tulumlardaki pars sütünü oğlanın eline vermiş, iki büyük parsı önüne katmış ve: "Bu adam ne zaman izin verirse o zaman geleceksiniz" diye parslara tembih etmiş. Hüsenbay'ı yola salmış.

Hüsenbay süt tulumlarını almış, parsları sürerek evine gelmiş. Ayperi onu görünce çok sevinmiş. "Şimdi tulumu alın, parsları önünüze katın, yürüyerek padişahın yanına gidin" demiş Ayperi. Öğle vaktiymiş. Hüsenbay elinde tulum, önünde iki heybetli pars, yola düşmüş. Bunu gören esnaflar, dükkânlarını bile kapamadan kaçmışlar. Bir an içinde sokakta insan kalmamış. "Bir yiğit elinde tulum, önünde iki pars ile sokaktan bu tarafa doğru geliyor" diye padişaha da haber ulaşmış. Padişah, vezirine emretmiş: "Sadece elindeki sütü getirsin. Parsları çevirip kendi yerlerine göndersin!" Vezir sarayın kulesine çıkıp: "Hey Hüsenbay! Tulumdaki sütün pars sütü olduğuna padişahı alem inandılar. Tulumu o yere bırak da, parsları kendi yerlerine bırak, gel" diye bağırmış.

Bunu duyunca Hüsenbay parsların kulağına bir şeyler fısıldamış. Parslar başlarını sallaya sallaya gitmişler. Sonra Hüsenbay tulumun sütünü alıp padişahın huzuruna çıkmış. Sütü vermiş, birkaç altın almış ve evine dönmüş. Hüsenbay gidince vezir, padişaha dönüp şöyle demiş: "Padişahım, bu yiğitle yaşayan kadın insan değil, peri olsa gerek. Yarın öbür gün yine gelirse açıkça söyleyiverin." "Ne diyeceğim?" demiş padişah. "Seninle yaşayan kadın periymiş" diye öğretiyormuş vezir, padişaha, "Bu periyi bana hanım olarak vereceksin. Ya da başka bir peri bulup getirmelisin dersiniz. O periyi veya başkasını getirip verirse verir, vermezse ölüme çarptırırsınız, kadın size kalıverir."

Aradan iki üç gün geçmiş. Ayperi, Hüsenbay'a: "Padişahın huzuruna gidin bakalım yine nasıl bir iş buyuracak?" demiş. Hüsenbay: "Peki, olur" demiş ve padişahın sarayına varmış. "Geldin mi?" demiş padişah, "Demelerine göre seninle birlikte yaşayan kadın periymiş. Bana onu ya da ona benzeyen bir peri bulup vereceksin. Bulursan buldun, bulamazsan başını bedeninden ayıracağım!" Padişahtan bunu duyan Hüsenbay mühlet istemiş ve üzgün bir halde evine dönmüş. "Canını bu kadar sıkma. Yine bir olay mı geçti?" diye sormuş Ayperi. "Olay da söz mü? Padişahın gönlü peri kadın istiyor. Önceden ölmedim ama bu sefer peri kadın ararken ölüp gideceğe benziyorum." "Üzülme, ben varken siz ölmezsiniz, padişahın huzurunda da boynunuzu bükmezsiniz. Yarın padişahın huzuruna çık, tamam, peri kadın bulup getireceğim. Ama bana yirmi koyun, yirmi çarek tahıl veriniz. Yirmi gün sonra peri kadın sizin boynunuzda olacak, deyiver" demiş Ayperi. Tan atmış, Hüsenbay, padişahın huzuruna varmış. "Ne için geldin?" demiş padişah, "Elindeki periyi mi vereceksin yoksa başka bir peri mi bulup getireceksin? Veya başını bedeninden ayırayım mı?" "Ben razıyım. Fakat yirmi koyun, yirmi çarek tahıl, yirmi gün de mühlet vereceksiniz. Yirmi gün sonra perilerden biri koynunuzda olacak." Padişah, çaresiz razı olmuş. Hüsenbay yirmi koyun ve yirmi çarek tahılı arabaya yükleyip evine gelmiş. Ayperi ile Hüsenbay koyunları kesip yiyerek, tahılları değirmende çektirip ekmek yaparak, yiyip içip gün geçirmeye başlamışlar. On dokuz gün geçtikten sonra Ayperi, Hüsenbay'a dönüp: "İşte, on dokuz gün geldi geçti, şimdi ne yapacaksın?" demiş. "Siz varken benim ne derdim olur!" demiş Hüsenbay. Ayperi eline bir yaprak kâğıt ve kalem alıp bir şeyler yazarak Hüsenbay'a vermiş ve şöyle tembih etmiş: "Gün batımı tarafına gidiver. Fakat şunu sakın unutma ki, bu kez pek çok zorlukları aşmak zorundasın. Zulmet şehrinden geçeceksin, yutar gölü

geçeceksin, yanar dağa ulaşacaksın. Sonra maksadına ereceksin. Yanar dağın eteğini yaşlı bir kadın mekân tutmuş. Onun yanına gidip cesaretle: "Esselamü aleyküm" dersin. Sonra elindeki mektubu ona verirsin."

Hüsenbay: "Peki" diyerek ata binmiş, yola revan olmuş. Az gitmiş uz gitmiş. Zulmet şehrinden geçmiş, yutar gölü geçmiş ve sonunda yanar dağın önüne gelmiş. Bakmış ki yanıp duran taştan yapılmış evin yanında yaşlı bir kadın oturmakta. Heybeti dünyayı kaplıyormuş. Etrafında çeşit çeşit kemikler varmış. Hüsenbay onun yanına varıp: "Esselamü aleyküm anne" demiş. "Ey insanoğlu, dua et ki selamın var. Yoksa çiğnemeden yutardım! Ne iş için geldin? Konuş!" demiş kadın. Hüsenbay yanından mektubu çıkarıp ona vermiş. "Evet, sen Ayperi'nin yanından geliyorsun ya. Nasıl, iyi mi?" "Evet, iyi" demiş Hüsenbay, "Ben onun en yakın insanıyım." Kadın bunu duyunca Hüsenbay'a ziyafet üstüne ziyafet çekmiş. Ziyafet bittikten sonra kadın, Hüsenbay'a dönüp şöyle demiş: "Yavrum sen gidiver. Kızlar, ab-ı hayatta yıkanmak için gitmişlerdi. Geldiklerinde ben söylerim, senden önce varırlar." Hüsenbay kadına teşekkür edip geri dönmüş. Hiç vakit kaybetmeden, göz açıp yumuncaya dek at onu evine ulaştırmış. Evde türlü türlü giyimli, birbirinden güzel kızları görünce hayret etmiş. Hatta Ayperi'yi bile tanıyamamış. O gün evde şenlik varmış. Güle oynaya sabahlamışlar. Tan atmış. Sabahleyin Ayperi, Hüsenbay'a: "İşte şu otuz dokuz peri sizin ihtiyarınızda. Onlardan biri "Günperi" benimle burada kalacak. Kalan otuz dokuz periyi götürüp padişaha takdim ediniz" demiş.

Hüsenbay, Ayperi'nin söylediği gibi yapmış. Otuz dokuz perinin önüne geçip padişahın sarayına gitmiş. Kızları görünce padişahın ağzının suları akmış, gözleri süzülmüş. Aklı başından gitmiş, mutluluktan "Hi hi hi" diye gülmeye başlamış. Eriyip gitmiş ve Hüsenbay'a götürebileceği kadar altın verip: "Kalanları için tekrar gelirsin" demiş. Hüsenbay, kızları orada bırakıp evine dönmüş. Aradan üç gün geçmiş. Sabahleyin kapı sertçe vurulmuş. "Sabah, seher vakti kim geldi acaba?" diye düşünerek kapıyı açmış Hüsenbay. Gelen, birkaç atlı asker ile padişahın veziriymiş. "Çabuk ol, padişahların padişahı, sultanların sultanı seni sarayda bekliyorlar" demiş vezir. Hüsenbay nereye gittiğini Ayperi'ye bile söylemeye fırsat bulamamış. Hüsenbay'ı gören padişah öfkeyle bağırmış: "Bana peri diye kimleri getirdin ahmak. Senin gittiğin günün ertesi, kızların, gözümün önünde bir bir yuvarlanıp güvercin oldular, uçup gittiler. Dönüp gelirler diye bekledim, bir tanesi bile dönmedi." Padişah, Hüsenbay'a böyle

demiş ve: "Seni öldürüp evindeki periyi almazsam bana da bu yurdun padişahı demesinler" diye içinden geçirmiş. Sonra vezirin tembih ettiği şeyleri söylemiş: "Ben senin ilmini kabul ettim. Çok bilge bir adamsın. Son bir şartım daha var. Şartım şu, benden önce memleketin padişahı babamdı. Vefat etti, ben onun yerine padişah oldum. Şimdi sen öbür dünyaya gidip öğren de gel bakalım, babam o dünyada da padişah mı yoksa değil mi?" Hüsenbay: "Şimdi öldürecek galiba!" diye düşünerek şaşkınlık içinde ne yapacağını bilmeden kaskatı kesilmiş. Mühlet istemiş ve çok üzgün bir halde evine dönmüş. "Bu kadar üzülmeyiniz. Padişah yine bir şey mi yaptı?" demiş Ayperi. "Evet, padişah bu sefer öldürmeye ahdetti. "Öbür dünyaya gidip, babamın padişah olup olmadığını öğrenip geleceksin" diye buyurdu" demiş Hüsenbay. "Bunun için de üzülür mü insan! Ben var iken hiç gam yeme. Elbette o dünyaya gidip, padişahın babasının ne iş yaptığını öğrenip geleceksiniz. Yarın padişahın huzuruna çık, peki, öbür dünyaya gidip, babanızın padişah olup olmadığını öğrenip geleceğim. Lakin bana kırk gün mühlet vereceksiniz. Bunun üstüne kırk koyun, kırk çarek tahıl, kırk araba odun vereceksiniz, deyiver."

Hüsenbay, ertesi gün sabah ezan vakti padişahın huzuruna çıkmış ve Ayperi'nin öğrettiği şeylerin hepsini söylemiş. Padişah mutluluk içinde: "Bu, sonunda ölürse karısı da bana kalır" diye düşünmüş ve kırk koyun, kırk çarek tahıl, kırk araba odun yükletip vermiş. Hüsenbay kırk koyunu, kırk çarek tahılı, kırk araba odunu alıp evine dönmüş. Padişahın adamlarından da birkaçı onunla birlikte gelmişler. Ayperi'nin emriyle, padişahın adamları kırk araba odunu büyük taşlığın ortasına yığmışlar. En tepeye Hüsenbay'ı oturtmuşlar. Odunların üzerine gazyağı döküp ateş vermişler. Alevler gökyüzüne ulaşıyormuş. Bunu gözleriyle gören padişahın adamları olabildiğince hızlı koşarak gidip padişaha: "O yiğidin külleri göğe savruldu, kendi gözümüzle gördük" diye anlatmışlar. Padişah: "Şimdi niyetime erdim" diye geçirmiş içinden ve haber getirenlerin her birine birer torba altın vermiş.

Padişahı mutluluk içinde bırakın da şimdi haberi Ayperi ile Günperi'den alın. Ayperi, Günperi ile birlikte uçarak dumanların arasından odun yığınının üzerine inmişler. Hüsenbay'ı alıp eve götürmüşler. Her gün bir koyun kesip onun yağı ve etiyle pilav salarak, keyif sefa sürmeye başlamışlar.

Bir gün padişahtan haberciler gelmiş. Ayperi ne var diye çıkınca, "Padişah sizi çağırıyor" demişler. "Siz gidiniz, ben şimdi gelirim" deyip habercileri göndermiş.

Ayperi öğlen vakti padişahın huzuruna gitmiş. Padişah onu görünce şaşkınlık içinde kalmış. "Padişah-ı alem, beni niçin çağırttırdılar?" demiş Ayperi. "Çağırmamın sebebini bilmiyor musun cahil? Vezirim, güzelliğini tarif ettiği günden beri sana aşığım. Hüsenbay'dan kurtulmak için bir çok şart koydum. Bildiğim kadarıyla o hepsini senin yardımlarınla başardı. Son şartı söyledim, şimdi onu yerine getirmek için öbür dünyaya sefere çıktı. Şimdi sen benim karımsın." Padişah bunları dedikten sonra gözleri parlayarak, elleri titreyerek Ayperi'ye doğru yaklaşmış, onun bembeyaz pamuk gibi bileğinden yakalamış, kendine çekmeye başlamış. "Efendim durunuz" demiş Ayperi, "Size bir sorum var." Sizinle soru cevap oyunu oynayıp oturmaya sabrım yok" demiş padişah. "Hayır, sorumu dinlemelisiniz. Yoksa sonu çok fena olur" demiş Ayperi. "Peki tamam, sorularından birine cevap verirsem ne iyi, sor" demiş padişah. "Şimdilik bir sorum var. Hüsenbay'a şartınızı yerine getirmesi için kaç gün mühlet verdiniz?" demiş Ayperi. "Kırk gün" demiş öfkeyle padişah. "Evet, evet , kırk gün beklemelisiniz" demiş sinirle Ayperi. "Vay cahil! O, odun yığınıyla birlikte yadı, kül olup helak oldu ya. Bekleme, o artık öbür dünyadan dönüp gelemez" diyerek alayla gülmüş padişah. "Hayır" demiş Ayperi, "Dönüp gelecek. Mert insanlar ölmezler! O, şartınızın ölümle iç içe olduğunu bile bile kendini ateşe atmadı mı? Siz de sözünüzde durun da kırk gün bekleyiniz. Namertlik etmeyiniz. Hüsenbay öbür dünyadan dönüp gelmezse ben sizin olacağım." Padişah, Ayperi'nin söylediklerine çok sinirlenmiş. Fakat sonunu düşünerek çaresiz kabul etmiş. Kırk gün beklemeye karar vermiş.

Aradan otuz dokuz gün geçmiş. "Şimdi ne yapacağız?" diye sormuş Ayperi. "Siz varken benim ne derdim olur. Bunca bela ve felaketlerden korudunuz. Bu sefer de koruyacağınıza tam inanıyorum" demiş Hüsenbay. Ayperi gülmüş. Eline kâğıt, kalem almış, bir şeyler yazmış. Sonra Hüsenbay'ı götürüp ateş yakılan büyük taşlığın yanındaki arka gömmüş, üzerini külle kapamış. Tan atmış. Padişah, düğünü başlatmak için karney, surney çaldırarak vezirleri ve saray büyükleriyle birlikte ateş yakılan yere gelmiş. Adamlarına külü kenarlara çekmelerini emretmiş. Adamlar külü çekerlerken külün arasından birden: "Ben bu taraftayım!" diye ses gelmiş. Adamlar dört bir tarafa kaçışmışlar. Padişahın aklı başından gitmiş, su serpmişler ve kendine gelmiş. Yanında gülüp duran Hüsenbay'ı görmüş. Padişahın kendine geldiğini gören Hüsenbay ona şöyle demiş: "Padişah-ı alem! Ricanız üzerine öbür dünyaya gittim. İnsanlara sorarak babanızı buldum. Babanız o dünyada da padişahmış. Oturup sohbet ettik. Büyük bir

ziyafet verdiler. Küçük kardeşiniz de onunla birlikteymiş. Babanız, kardeşinizin düğününü yapmak üzere. Sizi düğüne davet ettiler. Kalanlarını da işte şu kağıda yazdı." Hüsenbay böyle demiş ve elindeki mektubu padişaha vermiş. Padişah, ikiye katlanmış kağıdı okumuş. Hüsenbay'ın söylediklerinin doğru olduğuna inanmış. Sonra hemen orada, kardeşinin düğününe hazırlık yapılmasını emretmiş. Yine kırk araba daha odun getirtmiş büyük taşlığa. Kardeşinin düğününe götürmek için çuval çuval altınlar, altın işlemeli güzel kaftanlar almış ve yakın adamlarıyla birlikte çıkıp odunların üzerine oturmuşlar. "Gazyağından çok dökünüz" diye emretmiş. Padişahın anlamsız tavır ve hareketlerinden dolayı ezilen kalabalık, Hüsenbay ile Ayperi'nin önderliğinde gazyağı döküp ateş vermişler. Odun yığınını bir anda alev sarmış ve ışığı dünyayı kaplamış. Halk, anlayışsız padişahtan kurtulduğuna şükretmiş. Alevleri gökyüzüne ulaşan odun yığınının etrafında oynayıp gülmeye başlamışlar. Hüsenbay'ı padişah yapmaya karar vermişler ve alıp saraya getirmişler. Ayperi sağ kol veziri, Günperi sol kol veziri olmuş.

Padişah olduğu günün ertesi, Ayperi, Hüsenbay'a şöyle demiş: "Rüyanızı şimdi tabir edeyim. Başınızdan ayın doğması ben oluyorum, ayağınızdan güneşin doğması sol kol veziriniz olan arkadaşım Günperi, Çolpan yıldızının göbeğinizi mekân tutması ise padişahlık devleti. Şimdi siz bu halk arasındaki kızlardan birini seçin. Düğün dernek ile sizi evlendirelim. Biz perilerin çocuğu olmaz, onun için sizinle olamayız. Çoluk çocuğa karışın, torunlarınız olsun. Bize ne zaman ihtiyacınız olursa çağırttırırsınız" deyip Ayperi ile Günperi saçlarından birer tel vermişler. "Bu saç telini ateşe attığınız an biz yanınızda hazır olacağız." İki peri bunları söyledikten sonra yuvarlanarak güvercine dönüşmüşler ve gökyüzüne doğru kanat çırpmışlar.

Hüsenbay bir çobanın kızıyla evlenmiş. Memleketi adaletle ve akıllıca yönetmiş, murat ve maksadına ermiş.

Gül Senaber'e Ne Yaptı, Senaber Gül'e Ne Yaptı?[36]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda bir padişah varmış. Bu padişahın birbirinden gelişkin, birbirinden kuvvetli üç oğlu varmış. Günlerden bir gün padişah, üç oğlunu yanına çağırmış ve onlara şöyle demiş: "Yanan ışıklarım, ben artık oldukça yaşlandım. Ayağımda güç, belimde kuvvet kalmadı. Günüm yaklaştı gibi geliyor.

[36] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 154-167; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 178-192 (Derleyen: Mansur Afzalov)

Hayatımın son günlerinde sizlere bir iki nasihat edeyim, kulak verin. Ben dünyadan göçtükten sonra sefere hazırlanın. Az gidiniz uz gidiniz, sonunda üç yol ayrımına varacaksınız. Birinci yolun başında "Giden gelir!", ikinci yolun başında "Giden gelmez!", üçüncü yolun başında da "Giden ya gelir ya gelmez!" diye yazı var. Hepiniz birinci, yani "Giden gelir!" yazılı yoldan gidiniz. Güvenlik içinde maksadınıza ereceksiniz. "Giden gelmez" ve "Giden ya gelir ya gelmez!" diye yazılı yollardan asla gitmeyiniz. Tehlikelerle karşılaşır,boşuna ölüp gidersiniz."

Aradan üç gün geçmiş, padişah ölmüş. Oğulları ağlayıp sızlamışlar, babaları için yemek vermişler.

Babasının yerine en büyük oğlan padişah olmuş. Günlerden bir gün iki kardeşini yanına çağırıp onlara şöyle demiş: "Kardeşlerim, babamız bizlere nasihat edip üç yoldan biri "Giden gelmez"e asla gitmeyiniz demişti. Bu yolda ne özellik varmış. Gidip, bunu öğrenip gelmek istiyorum. Yerime sen padişah olursun" demiş işaret parmağıyla ortanca kardeşini göstererek. Kardeşleri "Gitme" diye o kadar yalvarmışlar ama o, yiyecek ve içeceğini tedarik edip Karabayır ata binmiş ve kırk yiğidi de yanına alarak yola düşmüş.

Bunlar az gitmişler uz gitmişler. Dağları, ırmakları geçmişler, sonunda üç yol ayrımına varmışlar. Birinci yolun başında "Giden gelir!", ikinci yolun başında "Giden gelmez!", üçüncü yolun başında da "Giden ya gelir ya gelmez!" diye yazı varmış. Yiğit, atının başını doğruca "Giden gelmez!" diye yazılı yola çevirmiş. Yiğitler: "Babanızın öğüdünün aksini yapmayınız" diye o kadar söylemişlerse de padişahın büyük oğlu kendi dediğinden dönmemiş. "Aslan izinden, yiğit sözünden dönmez, derler. Giden gelmeze gideceğiz dedik mi gideceğiz" demiş.

Böylece "Giden gelmez!" yoluna revan olmuşlar. Az gitmişler uz gitmişler. Birinci gün oldukça sakin geçmiş. İkinci ve üçüncü günler de korkusuz ve tehlikesiz geçmiş. Hiçbir olay cereyan etmemiş. Gide gide sonunda büyük bir dağın önüne gelmişler. O zaman yiğit: "Atları dinlendirip otlamaya bırakalım. Biz de ayaküstü biraz atıştıralım" demiş. Atlardan inmişler, otlamaları için serbest bırakmışlar. Pişirip getirdikleri yiyecekleri çıkarıp sofra kurarlarken, bir taraftan şıngırtılı ses duymuşlar. Yiğit fırlamış, yerinden kalkmış ve etrafa bakınmaya başlamış. Hiçbir şey yokmuş. Dağın en yüksek tepesine bakarken güzel bir geyiğe gözü ilişmiş. Geyiğin boynuzları da, tüylerinin her bir teli de altındanmış. Göz kamaştıracak derecede yanıp duruyormuş. Işıltısından dağın karanlık dereleri bile aydınlanıyormuş. Padişah oğlu, yiğitlerine,

geyiğin canlı yakalanmasını emretmiş, şöyle demiş: "İşte şu geyiği yakalayalım. Geyiği kim yakalayamaz da önünden kaçırırsa, o kişinin yüzünün sağ tarafını siyaha boyayalım." Yiğitler razı olmuşlar. Hay huy başlamış, her tarafı altından olan sihirli geyiği yakalamak için bütün gayretlerini sarf etmişler. Yiğitlerin her biri küçük yaşlardan beri avlanmakla meşgul çok iyi avcılar olduklarından, bir anda geyiği ortaya almışlar. Geyik koşa koşa şehzadenin önüne gitmiş. Şehzade yakalamak için attan aşağı atlamış, geyik çeviklik ile onun yanından geçip gitmiş ve kaçmaya devam etmiş. Bu olaydan sonra şehzade çok utanmış. "Ne olursa olsun onu yakalayacağım!" diye bağırmış ve geyiğin arkasından kovalayıp gitmiş. Geyik kaçmış, bir bağa girivermiş. Yiğit de onu kovalayarak bağın kapısının önüne gelmiş ve kalmış. Bir çaresini bulup içeri girmiş. Kapı kendi kendine şakırdayarak kapanmış. Bakmış ki bağın ortasında bir havuz var ve onun başındaki sedirde çok güzel bir kız oturuyor. Etrafında rengarenk güller açılmış, dallarında kumrular, papağanlar yakıcı nağmelerle ötüyorlarmış. Kız o kadar güzelmiş ki, sedir etrafındaki güller ona doğru eğilip güzelliğinden istiyorlarmış. Kızı gören yiğit ağzı açık halde şaşakalmış. Kızın gözü yiğide takılmış, hemen kalkıp sağı solu toparlamış. "Hoş geldin yiğit, hadi sedire buyur" demiş. Kızın daveti üzerine şehzadenin yüreğinin yağı erimiş. Yavaş yavaş yürüyerek sedire gelmiş. Sofrada türlü türlü meyveler, çeşit çeşit yiyecekler görmüş. Kat kat atlas, kadife minderler serili, yumuşak, tüy yastıklar döşeliymiş. Bin bir çeşit yiyeceğin ortasında satranç taşları toplu halde duruyorlarmış. Şehzade, minderlerden birine oturduktan sonra, kız konuşmaya başlamış: "Güzel yiğit, yolunuzu kaybetmiş, bu yerlerde ne yapıyorsunuz?" demiş. "Sizin şu okşadığınız geyiği dağdan kaçırdım. Onu yakalamak için geldim" demiş yiğit. "İyi, buralarda insan yürüse ayağından, kuş uçsa kanadından olur. Siz geyiği kovalayıp geldiniz. Şimdi bir şartım var. İkimiz satranç oynayacağız. Ben kazanırsam, siz benim ihtiyarımda olacaksınız. İstediğimi yaparım. Şayet siz kazanırsanız, ben sizin ihtiyarınızdayım. İstediğinizi yaparsınız" demiş. Yiğit başını eğip razı olduğunu bildirmiş. Oyun başlamış. Her iki taraf da çok iyi oynuyormuş. Fakat sonunda kız kazanmış. Kız o zaman hizmetçilerini çağırıp: "Bu yiğidin elbiselerini hemen çıkarınız. Ayağına çarık ve sırtına eski iş elbiselerinden giydiriniz. Eline çapa verip bağa bırakınız. Ömür boyu bana kul olsun, bağda çapa yapsın" diye emretmiş. Göz açıp kapayıncaya kadar şehzadeyi soyundurmuşlar, ayağına bir pud ağırlığında çarık

giydirmişler, sırtına eski püskü elbiseler geçirmişler. Eline çapa verip arkasına bir tekme atmışlar ve bağa göndermişler.

Şehzadeyi bırakın bağı çapalaya dursun, iki ağız söz de dağın eteğinde kalan kırk yiğitten dinleyin. Yiğitler şehzadeyi beklemişler beklemişler, sonunda takatleri kalmamış. Aradan on gün geçmiş ama şehzadeden hiçbir haber yokmuş. Sonunda yiyecekleri ve içecek suları kalmayınca, dönüp gitmeye mecbur kalmışlar. Hızlıca yol almışlar ve kırk gün sonra şehirlerine varmışlar. O gün saraya gidip, şehzadenin yerine padişah olan küçük kardeşine dağdaki olayı anlatmışlar. Kardeşleri hayli beklemişler. Hiçbir haber alamayınca: "Ağabeyimizden ayrıldık galiba" diye düşünüp onun için yemek vermişler. Beş on gün geçince ortanca kardeş: "Ağabeyimi canlı veya ölü olarak kendi gözlerimle görmezsem olmaz" demiş, küçük kardeşini yerine padişah yapmış ve yanına kırk yiğidi alıp yola çıkmış.

Az gitmiş uz gitmiş. Yüksek dağları, azgın ırmakları geçmişler. Sonunda babasının söylediği üç yol ayrımına varmışlar. Bakmış ki birinci yolun başında "Giden gelir!" diye bir yazı var. İkinci yola bakmış, orada da "Giden gelmez!" diye yazı varmış. "Bu yol kardeşimin yoluydu, benim de yolumdur" diye geçirmiş içinden ortanca kardeş. Üçüncü yolda "Giden ya gelir ya da gelmez!" diye yazı varmış. Ortanca şehzade "Giden gelmez!" yazılı yola düşmüş. Kırk yiğidin hepsi: "Burası, babanızın gitmeyiniz dediği yol. Kendiniz bilirsiniz ama ağabeyiniz de bu yolda helak oldular" diye konuşmaya başlamışlar. Şehzade, onların konuşmalarına aldırış etmeden yoluna devam etmiş. Kırk yiğit çaresiz onu takip etmişler. Az gitmişler uz gitmişler. Kuş uçmayan çölü geçmişler, ucu bucağı görünmeyen yollardan gitmişler ve sonunda bir dağın önüne varmışlar. Şehzade, o sırada yiğitlere dönüp: "İnip atları dinlendiriniz. Biz de bir şeyler atıştırmazsak olmaz. Çok daha yolumuz var gibi geliyor" demiş. İlk olarak şehzade attan inmiş ve tam o sırada uzaklardan bir ses gelmiş. Şehzade, bu ne sesi diye dört bir tarafı gözden geçirmiş. Birden dağın zirvesindeki geyiği görmüş. Geyiğin boynuzları da, tüylerinin her teli de altındanmış. Her tarafa ışık saçarak yanıp duruyormuş. "Vay, çok ilginç! Şuna bakınız" diye bağırmış yiğit. Yiğitler yukarı bakıp geyiği görünce ağızları açık, şaşkınlık içinde kalakalmışlar. Bunun üzerine şehzade emretmiş: "Nasıl olursa olsun, geyiği sağ yakalayacağız. Kim önünden kaçırır da yakalayamazsa, onun yüzüne çamur süreceğiz ve yiğitliğe gölge düşürdü diye rezil edeceğiz." Geyik kaçmış, onlar kovalamışlar. Geyik gözden kaybolmuş ve sonra birden şehzadenin önünde peyda

olmuş. Şehzade, yakalamak için kendini attan aşağı atmış. Geyik tam o sırada kaçıp gitmiş. Şehzade rezil olmuş. Geyiği arkasından kovalamazsa yiğitlerin önünde utanacağını düşünmüş. Kovalayacak olsa, ağabeyinin haline düşeceğini çok iyi biliyormuş. Daha sonra: "Herkes bir gün ölmeyecek mi?" diye düşünmüş ve: "Yiğitler, ben geyiği kovalamaya gidiyorum. Canlı yakalamadan dönmeyeceğim. Beş gün bekleyiniz. Dönmezsem öldü deyip geri dönünüz" demiş. Şehzade böyle dedikten sonra geyiği kovalamaya başlamış. Geyik biraz gidince duruyormuş. Şehzade tam yetişecekken yine kaçıyormuş. Geyik, böylece kaçarak gitmiş, bir bağa girmiş. Şehzade de onu takip ederek bağa girmiş. O girer girmez kapı şakırdayarak kapanmış. Şehzade bakmış ki ağaçlarda türlü türlü meyveler yetişmiş. Ortada bir havuz varmış. Sedire, değişik kumaşlardan yapılmış minderler seriliymiş. Ortadaki sofrada türlü türlü meyveler ve çeşit çeşit yiyecek, içecek varmış. Sofranın ortasında ise taşları ve tahtası altın işlemeli satranç varmış. Satrancın başında oturan kızı tarif etmek mümkün değilmiş. Ay gibi ağızlı, güneş gibi yüzlü, pamuk gibi beyaz tenli, kalem kaşlı ve uzun boyluymuş. Sedir etrafındaki güller her zaman: "Güzelliğinden biraz ver" diyormuş gibi ona doğru eğilmişler. Kız: "Sana kim kızdı" diyerek şehzadenin kovalayıp geldiği geyiği seviyormuş. Yiğit, sedire yaklaşmış, kıza doğru seslenmiş. Kız, yana dönünce yiğidi görmüş. "Hoş geldin, hadi sedire buyur" demiş. "Teşekkür ederim" demiş yiğit, "Kenara çekilin, avım olan şu yanınızdaki geyiği yakalayayım." "Peki oldu" demiş kız, "Buralarda insan yürüse ayağından, kuş uçsa kanadından olur. Siz geyiği kovalayıp geldiniz. Şimdi bir şartım var. İkimiz satranç oynayacağız. Ben kazanırsam siz benim ihtiyarımda olacaksınız. İstediğimi yaparım. Şayet siz kazanırsanız, ben de, geyik de sizin ihtiyarınızdayız. İstediğinizi yaparsınız" demiş. "Yaşıtlarım, sen satrançta oldukça ustasın. Bu oyunda seni geçecek kişi yok derlerdi. Hadi oynayayım" diye düşünmüş ve: "Peki, oynayacaksak oynayalım" deyip sedire çıkmış şehzade. Oyun başlamış. Bazen yiğit üstün geliyormuş bazen de kız. Akşam olmuş, oyun devam ediyormuş. Tan atmış oyun halen daha devam ediyormuş. Ertesi gün öğlen vakti kız oyunu kazanmış. Kız, o zaman hizmetçilerini çağırıp: "Bu yiğidin elbiselerini hemen çıkarınız. Ayağına çarık ve sırtına eski iş elbiselerinden giydiriniz. Ömür boyu bana kul olsun, hizmet etsin" demiş.

Şehzade, kılıcını kınından çekmiş, kıza vurmak için üzerine atılmış. O anda kolu kurumuş. Hiç kımıldatamıyormuş. Onu, kızın söylediği gibi yapmışlar, giydirip eline tokmak vermişler ve "Demircilik yapacaksın" diyerek alıp içeri götürmüşler.

Büyük şehzadeyi bağı çapalamakta, ortanca şehzadeyi demircilikte, kızı sedirde hayaller içinde oturmada bırakın, iki ağız sözü de dağın eteğinde kalan kırk yiğitten alın.

Yiğitler şehzadeyi beklemişler, beklemişler, sonunda takatleri kalmamış. Bu arada yiğidin söylediği beş gün de geçmiş ama şehzadeden hiçbir haber yokmuş. Yiyecekleri ve içecek suları kalmamış. "Gitmezsek şimdi burada kuzgunlara yem olacağız" deyip geri dönmüşler. Az gitmişler uz gitmişler, kırk gün sonra saraya varmışlar.

Küçük kardeş gece gündüz hiç uyumadan oturmuş, kardeşinin yolunu bekliyormuş. Yiğitler arasında ağabeyini göremeyince, feryat ederek kendini tahttan atmış. Kendinden geçmiş ve bir süre sonra aklı başına gelmiş. Yiğitlere dönüp: "Hiçbir şey söylemeyiniz, her şeyi anlıyorum" demiş. Sonra günler günleri, geceler geceleri kovalamış. "Ağabeyim öldü" diye düşünen küçük kardeş, onun yemeğini vermiş. Aradan on, on beş gün geçince vezirlerini yanına çağırmış. "Ben de, babamın gitmeyiniz dediği, kardeşlerimin gidip helak oldukları yola hazırlanmaya karar verdim. Hiç kimse bilmesin" demiş. Vezirler, şehzadeyi kararından döndürmek için öyle demişler, böyle demişler olmamış. Şehzade sözünde kararlıymış. Vezirlerden birini geçici bir süre için yerine padişah yapmış ve kırk yiğidi alıp yola revan olmuş.

Az gitmiş uz gitmiş, tepeleri bulutlarla öpüşen dağları, dipsiz denizleri geçmiş, bataklarda batmış, çöllerde kaskatı kesilmiş ve sonunda gide gide üç yol ayrımına varmış. Birinci yolun başında "Giden gelir!", ikinci yolun başında "Giden gelmez!", üçüncü yolun başında da "Giden ya gelir ya gelmez!" diye yazı varmış. Küçük kardeş de "Giden gelmez!" yolunu seçmiş, atının başını o yöne çevirmiş. Birlikte giden kırk yiğit: "Babanız, gitmeyiniz diye nasihat etti. İki kardeşinizin de iz bırakmadan kayboldukları bu yoldan gitmezseniz ne itibar kaybedeceksiniz!? Boşuna helak olup gideceğiz" diye çok yalvarmış, yakarmışlar ama yiğit devam etmiş. Yiğitler de "Ne olacaksak olalım" deyip onu takip etmişler. Az gitmişler uz gitmişler, "Giden gelmez!" yolundaki yolculuğun ilk günü tehlikesiz ve korkusuz geçmiş. İkinci gün de huzurlu geçmiş. Hiçbir olayla karşılaşmamışlar. Gide gide, akşamüzeri büyük bir dağın önüne gelmişler. O zaman küçük şehzade: "Biz de, atlar da biraz dinlenelim!" demiş. Atlardan inmişler fakat yorgun ayaklarını henüz uzatmadan, dağın tepesinden şangır şungur diye bir ses gelmiş. Ama hiçbir şey görünmüyormuş. Bir ara yiğitlerden biri: "Hele şuna bakın! Hele şuna bakın!" diye bağırmış. Hepsi onun gösterdiği tarafa bakmışlar. Dağın

doğusundaki eteklerde bir geyik otluyormuş. Geyiğin her yeri altındanmış. Onun ışıltısından her taraf apaydınlıkmış. Küçük şehzade: "Ne olursa olsun, altın geyiği canlı yakalayacağız. Şartım şu, kimin önünden kaçıp giderse, onun yüzünü siyaha boyayıp alay edeceğiz. Çünkü yanından geçen geyiği yakalayamayan yiğit, yiğit değildir" demiş. Yiğitler altın geyiğe heveslenip hep birden: "Peki, söylediğiniz gibi olsun!" diye bağırmışlar. Av kızışmış, geyik kendini yakalatmıyormuş. Sabaha kadar kovalamışlar ama yakalayamamışlar. Geyik, birden gözden kaybolmuş. Şehzade: "Nereye gitti?" diye düşünürken, aniden yanında peyda olmuş. Gözlerini dikmiş, şehzadeye bakıyormuş. Şehzade yakalamak için elini uzattığında, geyik fırlamış ve kaçmaya devam etmiş. Şehzade, geyiği yanından kaçırdığına çok utanmış. "Keşke ölseydim de altın geyiği kaçırmasaydım" demiş kendi kendine. "Hey yiğitler!" diye bağırmış şehzade ellerini ağzına tutarak. "Ben altın geyiği kaçırdım. Bu geyiği yakalamadan dönmeyeceğim. Beni üç gün bekleyiniz. Üç gün sonra dönmezsem, öldü deyip geri dönünüz!"

Şehzade bunları söyledikten sonra geyiği kovalamaya başlamış. Geyik kaça kaça bir dereye girmiş. Şehzade de dereye inmiş. Bakmış ki geyik yorulmuş, dinleniyor. Şehzade: "İşte yetiştim" demiş ki, geyik yine kaçmaya başlamış. Taştan taşa, dereden dereye sekerek kaçıyormuş. Dereden çıkmış, koşarak gidip bir bağa girmiş. Yiğit: "Şimdiye kadar yakalayamadıysam şimdi yakaladım. Bağdan hiçbir tarafa kaçamaz" deyip atını bağa çevirmiş. Kapıdan içeri girer girmez, kapı şakırdayarak kendiliğinden kapanmış. Şehzade, şaşkınlık içinde etrafa bakmış. Bağın ortasındaki büyük havuz ağzına kadar masmavi, duru suyla doluymuş. Havuzun ortasında güllerle örülü sedire türlü türlü halılar seriliymiş. Halının üzerindeki kat kat minderlerin üstünde satranç takımı varmış ve yanında da bir kız oturuyormuş. O, geyiğin başını okşayarak: "Seni yine birisi mi üzdü?" deyip seviyormuş. Bunu duyan şehzade: "Evet cadı, iki ağabeyim burada helak oldular" diye içinden geçirmiş. Yiğit, kendini fark ettirmek için öksürmüş ama kız dönüp bakmamış. Yiğit sertçe öksürmüş. Kız dönüp baktığında: "Hey güzel kız! Kenara çekilin, kaçırdığım geyiği yakalayayım" demiş. "Hoş geldiniz! İnsan ayağının değmediği, kuşların kanat çırpıp uçmadığı bu yere nasıl girdiniz? Bunun üzerine bir de bana ait olan altın geyiği yakalayacağım demeye ne haddiniz var?" Bu durumda yiğit ne yapacağını şaşırmış ama daha sonra: "Geyiği şu dağda kaçırdım, kovalaya kovalaya buraya geldim. Geyik, bu yolculuktaki ilk avımdı. Öleceksem ölürüm ama bu avı elden kaçırmam." "Peki" demiş kız. Çok mert ve inatçı bir yiğide

benziyorsunuz. Fakat şunu aklından çıkarma ki, şartım içinde şartım var. Gel yanıma otur, şu altın satrançla oynayalım. Kim kazanırsa onun dediği olsun. Yani siz kazanırsanız, altın geyikle ben sizin ihtiyarınızda olalım. İstediğinizi yaparsınız. Eğer ben kazanırsam size istediğim şeyi yaparım. Bu şartımı kabul ediyor musunuz?" Yiğit: "Razıyım" demiş ve havuzun üzerindeki sedire yürümüş. Bir anda havuzun suyu genişlemiş, güller dikene dönüşmüşler ve yiğidin yolunu kesmişler. Kız onlara dönüp: "Buna da yol verin. Şansını bir deneyip görsün" demiş. Yiğit, kızın karşısına oturup satranç oynamaya koyulmuş. Bu sırada bağdan kızı çağıran bir ses duyulmuş. Yiğit, bu sesin ağabeyine ait olduğunu anlamış. Kız: "Bırakmadı, bedbaht bırakmadı" deyip bağa doğru gitmiş. Yiğit, rahat oturmak için satranç tahtasını hafif kaldırmış. Tahtanın altında, kızın oturduğu yere taraf, kırmızı bir kitap açık halde duruyormuş. Yiğit kitabı alıp kenara koymuş. Kız dönüp gelmiş ve oyuna başlamışlar. Akşama kadar oynamışlar, yenişememişler. Öğlene doğru, yiğit üstün gelmeye başlamış. Buna sinirlenen kızın gözleri parlamış, elleri titremeye başlamış. Bunun üzerine kız: "Oyunu yarına bırakalım" demiş. Yiğit: "Hayır, oynayacaksın" diye ısrar etmiş. Çaresiz kalan kız bir iki hamle daha yapmış. Sonunda yiğit mat etmiş. Kapılar birden şakırdayarak açılmış. Köşkler yıkılmış, havuzun suyu kurumuş, güller uzayıvermişler. Kız: "Takdirim sizin elinizdeymiş" deyip yerinden kalkmış, boynunu bükmüş ve: "Ben de, işte şu geyiğim de, bağlarım da sizin ihtiyarınızda" demiş. Yiğit sevinerek etrafına bakınmış ve iki ağabeyinin elbiselerinin, çınarın dalında asılı olduğunu görmüş. "Benim gibi başka kimse geldi mi?" diye sormuş kıza dönerek. "Evet, çok geldi. Fakat satrançta yenilip biri çiftçi, biri hamal biri de sucu olarak çalışmaya başladılar." "Şu elbiselerin sahibini çağır" demiş yiğit. Kız gidip iki şehzadeyi çağırmış. Oğlan, iki ağabeyini tanımış. Onların saçları ağarmış, renkleri kaçıkmış. Sonra kendini tanıtmış. Ağabey kardeşler tekrar buluştukları için çok sevinmişler. Küçük şehzade, mallardan develere yükletmiş, geyiği de katmış ve ağabeylerini kendi yurtlarına göndermiş. "Ben bu kızla birlikte daha sonra geleceğim" demiş ağabeylerine.

Ağabeylerinin gittiği gün yiğit, kıza şöyle demiş: "Ben seni alacağım, düğün hazırlığını yapıver." Kız: "Ben razıyım, fakat babamın yanına gitmeniz gerek. O izin verirse düğünü başlatırız" demiş. Şehzade, kızın babasının yanına gitmiş. "Kızınızı almak için geldim, düğünü başlatalım" demiş padişaha. Padişah: "Bir şartım var, onu yerine getirirsen kız senin olur" demiş. "Şartınızı söyleyin" demiş yiğit. "Şartım şu"

demiş padişah, "Gül, Senaber'e ne yaptı; Senaber, Gül'e ne yaptı? Bunun manasını söyleyeceksin." Yiğit, padişahtan mühlet isteyip yola revan olmuş.

Az gitmiş uz gitmiş, sonunda dağların eteğinde büyüyen bir grup çınarın altında durup serinlemek istemiş. Aç, susuz yol aldığından çok yorgunmuş. Çınarın altında gözleri uykuya dalmış. Bir ara bir ses duyup uyanmış. Bakmış ki çınarın üzerinde bir kuşun yavruları ötüşüyorlar. Birden gürültüyle, gökyüzünü kara bir bulut kaplamış. Şehzade, tırmanarak çınara çıkmış. Bakmış ki bir yuvada iki üç kartal yavrusu, başlarını gökyüzüne doğru dikmiş ötüyorlar. Gökyüzünden ise heybetli bir mahluk, ağzından alevler saçarak, dişlerini bileyerek, kanat çırpıp aşağı doğru inmekteymiş. Yiğit aceleyle, katladığında bir gez, açtığında kırk gez olan kılıcını çekmiş. Mahluk, çınara iyice yaklaşınca çevik bir hareketle kılıcını üzerine indirmiş. İkisi arasında amansız bir dövüş başlamış. Mahluk, kanatlarıyla vurarak çınarın dallarını parça parça ediyormuş ve ağzından alevler çıkarıyormuş. Yiğit de boş durmuyormuş, darbe üstüne darbe indiriyormuş. Mahluk, sonunda yere düşüp can vermiş. Yiğit aşağı inmiş, mahlukun etinden parça parça kesmiş ve çınara tırmanıp kartalın yavrularına vermiş. O sırada iki kartal gelmiş. Çınarın üzerindeki yiğidi gören anne kartal, onu parçalamak için hareket etmiş. Annelerinin tavrını gören kartal yavruları dile gelmişler, öterek şöyle demişler: "Ey anne, bu insanoğluna zarar verme! Her yıl yavruların olurdu. Besler, korur, büyütürdün ve sonunda onlardan ayrı düşerdin. Az daha bizden de ayrılacaktın. İşte şu yanımızda duran yiğit bizi korudu. Ona bak, her tarafı tırmalanmış, kıpkızıl kan. Gökyüzünden gelen bela ile savaşıp onu yendi. İnanmazsan aşağı bak. Anne kartal yere inmiş, mahlukun ölüsünü görüp tekrar yukarı çıkmış. Bunun üzerine yiğide dönüp şöyle demiş: "Ey insanoğlu! Yavrularımı beladan korumakla çok büyük iş yaptın. İyiliğe karşı iyilik yapmamız gerek. Dile ne dilersen!" Yiğit, padişahın "Gül, Senaber'e ne yaptı; Senaber, Gül'e ne yaptı?" denilen muammasını çözmek için yola çıktığını hikâye etmiş. Sözlerinin sonunda: "Eğer padişahın söylediği muammayı çözersem kızını bana verecek" demiş. Kartal: "Ey yiğit! Padişah sana çok zor bir iş vermiş. Bu muammayı çözmek için yedi dünyayı gezmek gerek. Kuşların uçup geçemediği dağlardan geçmek, insan yürümeyen yollarda yürümek, bataklıklarda batmak, uçsuz bucaksız ırmaklardan geçmek gerek. Bunlara katlanabilecek misin?" diye sormuş. "Katlanırım!" demiş yiğit. İyiliğine karşı iyiliğim osun, arkama bin!" demiş anne kartal. Yiğit, kartalın sırtına binmiş. Kartal, yavrularıyla vedalaştıktan sonra kanatlarını açarak gökyüzüne doğru

havalanmış. Bulutların arasında uçmuş, rüzgarla yarışarak geçmiş, kuşların geçemediği dağlardan geçmiş ve sonunda büyük bir şehre varmış. "Sana verilen muammanın çözülebileceği yurda ulaştık. Ben burada kalacağım, sonra yanına gelirim. Şimdi tek başına kendi bahtını sınamalısın. Yapabileceğin şeyleri söyleyeceğim, iyice kulak ver. Şehrin tam ortasında bir cadde var. Onun iç tarafında dörder taneden toplam sekiz dükkânı olan yaşlı bir adam var. Pazardan ufak tefek şeyler satın alıp o adamın dükkânına git ve: "Dede, şu bohça dükkânınızda dursun, ben daha sonra gelip alacağım" dersin. Akşama kadar yanına gitmezsin. Adam seni beklemekten usanacak ve evine gidecek. Sen de ona görünmeden gizlice takip edersin. Adam, iki kanatlı kapısı olan eve girecek. Bu ev kendinin. Aradan bir iki dakika geçince gidip kapıyı çalarsın. Adam çıkacak. "Dede, sokakta yürüyordum, birden sizi gördüm. Evinize girdiniz. Bohça için gelmiştim" dersin. O: "Bohçan dükkânda kaldı. Yarın sabah dükkâna gelirsen alıp götürürsün" diyecek. Sen: "Şehirde misafirim, kalacak yerim yok" dersin. O: "Hayır, evimde görüp öğrendiklerini başkalarına anlatırsın" diyecek. "Hiç kimseye anlatmam" diye söz verirsin. Hadi hadi, diye biraz daha ısrar ettikten sonra "Bırakmadın, bırakmadın" deyip evine alacak. Sonra seni oturtup iki tabakta yemek getirecek. Yemeğin bir tabağını seninle birlikte yiyecek. İkinci tabağı ise önce köpek ile kuşun önüne koyacak. Onlardan arta kalan artığı da bir kafa tasının önüne koyacak. Kafa tası yemediğinde onu yumruklayacak. Kelleye vurdukça, kuş, gözyaşları içinde ağlayacak. Bu olayı görünce çok şaşırmış gibi yaparsın. "Niçin böyle yapıyorsunuz?" diye sorarsın. O önce: "Ben sana ne görürsen itibar etme, soru sorarsan başın gider demedim mi?" diye bağırıp korkutmaya çalışacak. Sen onun bağırmasından asla korkma ve yine: "Yemeği niçin önce köpek ile kuşa verdiniz, sonra da kafa tasının önüne koydunuz? Bunun üzerine kafa tasını yumrukladınız!?" deyip, tekrar tekrar soruver. "Bırakmadın, bırakmadın" deyip başından geçenleri anlatıverecek. O sırada padişahın sana sorduğu muamma çözülmüş olacak. Bunları duyduğun için seni öldürmek isteyecek. O zaman sen: "Peki öldüreceksenız öldürün, fakat ölmeden önce abdest alıp son kez namaz kılayım" dersin. İbrikle su verecek. Suyu alıp avluya çıkarsın. O sırada ben seni damda bekliyor olacağım. Damdan inip, seni sırtıma bindirerek uçacağım."

Yiğit bunları iyice dinledikten sonra şehirde gezmeye başlamış. Gide gide büyük bir sokağa çıkmış. Sokağın her iki tarafında da dörder tane dükkân varmış. Dükkânları seyrede seyrede ilerlemiş. Yiğidin gözü uzun sakallı, sarı kaftanlı dükkân sahibine

ilişmiş. "Kartalın söylediği dükkân sahibinin aynısı" demiş ve pazara gidip bir kucak dolusu ufak tefek şeyler satın almış. Sonra dükkân sahibinin yanına gelip: "Esselamü aleyküm" demiş. Yaşlı adam selamını alınca ona iyice yaklaşıp: "Dedeciğim, şu ufak tefek şeyleri pazardan satın almıştım. Dükkânınıza bırakıp, bir yere gidip gelsem olur mu?" demiş. "Peki, ama çabuk dönün" demiş dükkân sahibi. Dükkân sahibi akşama kadar beklemiş, yiğitten haber yokmuş. Sonunda beklemekten sıkılmış ve evine dönmüş. Elbiselerini çıkarmış, sarığını askıya asarken kapı çalınmış. Çıkıp kapıyı açmış ki, karşısında bohçanın sahibi olan yiğit duruyor. "Bohça için gelmiştim" demiş yiğit. "Dükkânda bekledim bekledim, gelmedin. Bohçan dükkânda kaldı, yarın alırsın" demiş yaşlı adam. "Şehirde misafirim, kalacak yerim yok. Siz bir gece misafir etmez misiniz?" demiş yiğit. "Hayır, evimde gördüklerini başkalarına anlatırsın" demiş yaşlı adam. "Hiç kimseye anlatmam" diye tekrar tekrar yemin etmiş yiğit. Adam sonunda: "Bırakmadın, bırakmadın" deyip yiğidi içeri almış. Şehzade içeri girince gözü kat kat minderler üzerinde yatan köpeğe ilişmiş. Onun yanında bir kuş duruyormuş. Eşikte ise kuru bir kafa tası varmış. Yaşlı adam bir ara iki tabak yemek getirmiş. Sağ elindeki tabağı yiğidin önüne koymuş. İkinci tabaktaki yemeği ise köpeğin önüne koymuş. Kendisi de oturup yemeye başlamış. Sonra köpekten artan yemeği kuşun önüne koymuş. Kuştan artanı ise kafa tasının önüne koymuş. Yemeyince yumruklamaya başlamış. Şehzade bunu görünce şaşırmış. Sormak istiyormuş, tam ağzını açacakken dışarıda verdiği söz aklına gelip vazgeçiyormuş. Sonunda ne olursa olsun deyip, adama: " Niçin böyle yapıyorsunuz?" diye sormuş. Yaşlı adam, yiğide sertçe bakmış ve bir şey dememiş. Şehzade ikinci, üçüncü defa sormuş. Sonra: "Bırakmadın bırakmadın, anlatmasına anlatacağım ama sonra da senin başını alacağım" demiş yaşlı adam. "Anlatıverin, başım gerekliyse size feda olsun" demiş yiğit. Dükkân sahibi hikâyesine başlamış: "Bu kuş benim karım, şu kafa tası ise karımın oynaşı. Ben karımı çok seviyordum. Ne derse onu yapardım, ne isterse onu alıp verirdim. Şeytanın yoluna uydu, bana ihanet etti ve kötülük yoluna adım attı. Günlerden bir gün oynaşıyla birlikte beni öldürmeye karar vermişler. Ben bundan habersizdim. Ben gece uyurken, oynaşı keskin baltayı alıp gelmiş. Karım usulca yataktan çıkıp kapıyı oynaşına açmış. Bunu sezen işte şu köpeğim, oynaşını öldürüp başını getirdi. O günden beri köpeğim izzet ü ikram içinde yaşıyor. Dua ile karımı kuşa dönüştürüp kafese koydum. Karımın adı Gül, benim adım Senaber. "Gül Senaber'e ne yaptı, Senaber Gül'e ne yaptı?" sorusunun cevabı işte biziz.

Karım Gül'e ben vefalı bir yar oldum. Fakat o, Senaber'e ihanet etti. Senaber, Gül'ü dua ile kuşa dönüştürdü. Senaber, Gül'e ne yaptı sorusunun cevabı işte bu. Sen bu sırrı öğrendin, şimdi ölmen gerek" deyip hançerini kınından çıkarmış dükkân sahibi. "Ben ölmeye hazırım fakat ölmeden önce sizden bir ricam var. Birazcık su veriniz de abdest alalayım, son kez namaz kılayım" demiş yiğit. Adam razı olmuş. Kartal, yiğit dışarı çıkar çıkmaz uçarak damdan inmiş. Yiğit onun arkasına binmiş ve gökyüzüne doğru havalanmış. Uçarak, doğruca gelip çınara konmuş ve: "Artık sen kendin gidiver. Buradan öteye doğru uçmaya hakkım yok" demiş.

Yiğit, kartalın tüylerinden bir avuç almış ve onunla vedalaşıp yola düşmüş. Az gitmiş uz gitmiş, padişahın huzuruna gelmiş. Dükkân sahibinin evinde görüp öğrendiklerini padişaha anlatmış. Padişah, yiğidin anlattıklarına kanaat getirmiş ve kırk gün kırk gece düğün yapıp kızını ona vermiş.

Düğün bittikten sonra gelinle damat uzun yolculuğa çıkmışlar. Şehzade kendi yurduna gelmiş, padişah olmuş. İki ağabeyini vezir yapmış. Karısıyla birlikte, mutluluk içinde yaşayıp murat ve maksadına ermiş.

Hüsniyabanu[37]

Gerdanşah'ın bir kızı varmış. Onun adı Nadirei Devran'mış. Babası bu kızı, kumaşçı Hoca adında bir tüccara vermiş. Nadirei Devran'ın bir kızı olmuş, adını Hüsniyabanu koymuşlar. Güzellikte onun emsali yokmuş. Kız, sekiz dokuz yaşlarına vardığında annesi ölmüş. On altı, on yedi yaşlarına geldiğinde babası ticaret için bir sefere çıkmak zorundaymış. Padişaha danışıp: "Kızım genç, sizin yanınıza bırakıp gideyim" demiş. Babası, kızı padişaha teslim edip sefere çıkmış. Kız, on yedi on sekiz yaşına girmiş. Bir gün sokaktan geçen adamların gürültüsünü duyunca sokağa bakmış. Sokaktan geçen adamların hepsinin elinde altın kerpiç varmış. Bir kişi atlıymış. Kalan dört yüz kişi atın ayaklarının dibine altın kerpiç koyarak ilerliyorlarmış. Kız, bu adamın kim olduğunu dedesine sormuş. Padişah: "O kişi benim şeyhim, çok yüce bir insan" demiş. O kadar yüce birisiyse eve çağırıp misafir etsem de duasını alsam" diye padişaha rica etmiş kız. Padişah memnuniyetle izin vermiş. Kız misafirlik için şeyhi çağırtmış. Şeyh: "Peki olur, yarından sonra gelirim" diye cevap vermiş. İki gün sonra şeyhin

[37] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 168-172; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 192-196 (Derleyen: Mansur Afzalov)

önderliğinde misafirler gelmişler. Misafirlere üç gün boyunca ziyafet vermişler. Hüsniyabanu, şeyhe ve yanındaki dört yüz müride hediyeler verip göndermiş. Aradan üç gün geçince kızın evine eşkıyalar gelmişler. Birkaç hizmetçiyi öldürüp, var olan şeyleri alıp gitmişler. Bir köşede sessizce saklanan kız, hırsızların elebaşını görmüş. Biraz daha dikkatlice bakınca, elebaşlarının, şeyhin kendi olduğunu anlamış. Ah vah etmenin vakti geçti deyip, olayı ertesi gün padişaha anlatmış. Padişah: "Hırsızlardan herhangi birini bile tanıyamadınız mı?" diye sormuş. Kız: "Elebaşını kendi gözlerimle gördüm, o sizin şeyhinizdi" demiş. Padişah, şeyh kelimesini duyunca: "Şeyhten başka iftira edeceğin kişi yok mu?" deyip, öfkeyle, Hüsniyabanu'nun darağacından asılmasını emretmiş. Cellatlar, buyruğu yerine getirmek için gelip götürecekleri sırada vezir yerinden kalkmış: "Hiçbir padişah kadınların kanını dökmemiştir. Eğer kabul ederseniz, her iki bayanı da götürüp şehrin dışında taşlayalım. Kurtlar, karıncalar yesinler" demiş. Bu, padişaha makul gelmiş ve izin vermiş. Vezir, kız ile sütannesine birazcık yiyecek vermiş ve onları çöle götürüp bırakmış, gelmiş.

Onlar çölde birkaç gün yürümüşler. Uzakta bir ağaç görmüşler ve onun altına gelmişler. Ağacın altında bir pınar varmış. Bu ağacın altını kendilerine mekân etmişler ve günlerini burada geçirmeye başlamışlar. Gece yarısına kadar sütannesi, sonra da kız nöbet tutuyormuş. Bir gün gece sütannesi uyurken ve kız da nöbetteyken ağaca iki tane kuş gelip konmuş ve biri diğerine: "Ey değerli arkadaş, bu ağacın altına şimdiye kadar insanoğlunun ayağı değmemişti. Bunlar buraya nasıl geldiler?" İkincisi: "Ben bir zamanlar alimlerimizden duymuştum. Gıyameras zamanında buradan bir padişah askerleriyle geçmiş. O zaman bu pınarın yanında dinlenmişler. Buranın havası padişahın hoşuna gitmiş ve övmeye başlamış. O sırada vezirlerden biri demiş ki: "Siz burayı bu kadar sevdiniz, eğer izin verirseniz buraya ilim ve hikmet bilen bir şey bırakıp gidelim." Padişah sormuş: "O da ne demek oluyor?" Vezir: "Buraya bir büyü yapıp gitsek. Biz gittikten sonra buraya gelen insanlar, sizi ve bizi hatırlayıp konuşsalar" demiş. Bu padişaha makul gelmiş. Hazinelerini ikiye böldürmüş. Yarısıyla buraya büyü yapılmasını emretmiş. Oturdukları yeri hamam şeklinde kazdırmış, hazineyi gömmüşler. Hazineleri bir kızın adına gömmüşler. O kızın adının baş harfinin "H" olması gerekmiş. Muhtemelen bu gelenlerden biri padişah çocuğu, biri de sütannesi. Eğer melike akıllı ve ferasetliyse, bu ağacı arkasına alarak yirmi bir adım yürüyüp orayı kazar. O hazinenin yolu açılacak. Bizim yapabileceğimiz iyilik bu kadar" demiş. Kuşlar,

tan atınca uçup gitmişler. Kız, sütannesini uyandırmış ve ona: "Anneciğim, ben bir sır duydum. İki tane kuş bu ağaçta insan gibi konuşarak şunları söyledi, uçup gittiler. Sınamak için bizim şimdi burayı kazmamız gerek" demiş.

İkisi, kuşların söyledikleri yeri kazmışlar. Sonunda kubbenin ağzına ulaşmışlar. Kubbenin içinde dolaşmışlar ve alimlerin bırakıp gittikleri mektubu alarak dışarı çıkmışlar. Mektubun içeriğinden de anlaşılıyormuş ki bu büyüler Hüsniyabanu adına yapılmış. Hazinelerin, bu kızın elinden geçmesi gerekiyormuş. Kız, sütannesine: "Siz de girin, temaşa edip çıkın" demiş. Sütannesi kapının önüne gidince aslan ve ejderha ona saldırmış. Kız gittiğinde hiçbir şey görünmüyormuş. Kız, sütannesiyle konuşmuş ve: "Gizlice gidip iki oğlunuzu alıp gelin" deyip onu kendi köyüne göndermiş. Sütannesi gece köyüne gitmiş, iki oğlunu alıp gelmiş. Onlar hazinenin üzerine bir baraka yapmışlar. Oğullardan birinin eline bir miktar para verip: "Git, at, araba, ağaç ve usta al, gel" demiş melike. Dört yüz tane usta toplanmış. Ustalar konuşup anlaşarak, işi kendi aralarında bölüşmüşler. Kısa bir zaman içinde büyük bir şehir yapmışlar. Bu yerin haberini alan dul kadınlar, yetim çocuklar gelmeye başlamışlar. Melike, gelenlere ev ve iş temin etmiş. Aradan çok geçmeden şehir insanlarla dolmuş.

Böylece melike günlerin birinde adamlarıyla ava çıkmış. Bunlardan başka iki kişi daha avlanıyorlarmış. Melike dikkatlice bakınca, onların, padişah dedesinin nişancıları olduğunu anlamış. Kendini tanıtmadan onları evine davet etmiş. Adamları güzelce misafir etmiş. Ertesi gün gitme vakti onlara elbiseler verip göndermiş. Nişancılar, padişahın yanında çalışmalarına rağmen şimdiye kadar böyle elbiseler görmemişlermiş. Çok sevinen nişancılar, kızı öve öve gittiklerinden kendi şehirlerine vardıklarının bile farkında değillermiş. Nişancılar gelirken, tahtında oturan padişah onları görmüş. Adamlar kendi aralarında konuşarak, padişaha selam vermeden geçip gitmişler. Kapıya varınca şaşkınlık içinde kalakalmışlar. Çünkü padişaha selam vermediklerini henüz daha yeni fark etmişler. Padişah öfkelenmiş, onları huzuruna çağırmış. Nişancılar korka korka padişahın huzuruna çıkmışlar. Padişah elbiseleri nereden aldıklarını sormuş. Nişancılar: "Ey şahı alem! Bizler ava gitmiştik. Falanca çeşme başında çok güzel bir şehir bina edilmiş. Şehri bir şehzade kurdurmuş. Bize elbiseleri o verdi" demişler. Padişah bunu duyunca içinden: "Ben de oraya bir gideyim" diye niyet etmiş.

Padişah ertesi gün adamlarını alıp ava çıkmış. Onlar av peşinde yürürlerken önceki iki nişancı, Gerdanşah'ın ava çıktığını Hüsniyabanu'ya haber vermişler. Melike

törenle padişaha çeşitli yiyecek ve hediyeler göndermiş. Kendi de arkadan şehzade kılığında gitmiş. Sofra geldikten sonra arkasından "Şehzade geliyor" diye haber vermişler padişaha. Padişah içeri girmesine izin vermiş. Şehzade adabıyla girip padişahla aynı safta oturmuş. O gün padişah ile sohbet etmişler ve gideceği zaman: "Bizim tarafa da bir gelseniz" deyip padişahı misafirliğe davet etmiş. Ertesi gün akşamüzeri padişah, adamlarıyla misafirliğe gelmiş. Melike, yanındaki adamların hepsine iş taksimatı yapmış. Padişaha üç gün üç gece ziyafet vermişler. Onlar gitmeden önce büyük küçük bütün alimlerin huzurunda, dede torun, dostluk anlaşması yapmışlar. Melike, gelenlerin hepsini hediyelerle göndermiş. Gitmeden önce padişah, melikeyi kendi sarayına davet etmiş. Melike razı olmuş.

Aradan yaklaşık on beş gün geçmiş. Melike birkaç adamıyla birlikte dedesinin yurduna gitmiş. Şehrin sokaklarından geçmiş, bakmış ki önceden kendi durduğu evin kapısında kilit var. Melike bunu görünce iç çekmiş. Padişaha "oğlu"nun geldiğini haber vermişler. Padişah, bütün devlet erkânı ile yola çıkıp onu karşılamış ve kendi tahtına oturtmuş. Üç dört gün kaldıktan sonra melike gitmek için padişahtan izin istemiş. Onlar artık her hafta görüşmeye başlamışlar. Üç dört hafta görüştükten sonra padişah bir gün: "Oğlum, eğer kabul edersen seni buradan evlendireyim" demiş. O zaman melike yerinden kalkıp eğilerek selam vermiş ve: "Ben o evi üç dört defa gördüm. Kapısına kilit vurulan, kum serpilen o "günahkar" evi bana verin"demiş. Padişah öfkelenip: "Ey gözümün nuru, bu ev hakkında senden başka biri konuşmuş olsaydı, dilini kökünden çekip alırdım. Peki, o ev senin olsun" demiş. Melikenin adamları evi temizlemişler, onarıp öncekinden de güzel yapmışlar. Melike bir gün babasına rica edip: "Sizin yüce şeyhinizi bir gün misafir edebilir miyim?" demiş. Padişah müsaade etmiş. Melike evi derlemiş, toplamış ve şeyhe adam gönderip: "Bu gün bize misafirliğe gelin" diye davet etmiş. Şeyh önceden olduğu gibi dört yüz müridi ile birlikte gelmiş. Padişah da gelmiş. Melike onlara üç gün üç gece şahane bir ziyafet çekmiş. Üçüncü gün şeyh gitmiş. Şeyh gider gitmez melike kumandanını çağırmış ve ona: "Şehirden ne haber?" diye sormuş. "Şehzadem, o kadar haber var ki anlatmaya gücüm yetmez" demiş kumandan. Şehzade, dört yüz kişi ile birlikte akşam burada gizlice hazır olmasını rica etmiş. Onlar, melikenin dediği gibi, eve gelip saklanmışlar. Kumandan gelip melikeye: "Hazırız" demiş. Melike, kumandana: "Hırsızlar her şeyi alıp gitmeye başlayıncaya kadar dokunulmasın" diye tembih etmiş. Gece yarısı hırsızlar gelmişler. Eşyaları omuzlayıp

gidecekleri sırada, kumandanın adamlarının her biri bir hırsızı bağlayıp yakalamış. Sabaha kadar hırsızları içeride hapsetmişler. Sabahleyin melike selam için padişahın huzuruna çıkmış ve tazim kılıp padişaha: "Babacığım, bu gün hırsızlar gelip evimizi yağmaladılar. Lakin onları ele geçirdik" demiş. Padişah, hırsızların getirilmesini emretmiş. O zaman şeyh önde olmak üzere hırsızların hepsini padişahın huzuruna getirmişler. Padişah öfkelenmiş, kızı Hüsniyabanu'nun günahsız yere cezalandırıldığını yeni anlamış. Hırsızların asılmasını emretmiş. Orada oturanlar: "Bir şeyhten bunu da mı görecektik?" deyip dururlarken, melike kendini tutamamış ve başındaki altın tacı yere atmış. Saçları beline düşmüş. Dedesi onun ayaklarına kapanmış. Dedesi şaşkınlık içinde: "Rüya mı görüyorum, gerçek mi?" diye düşünüp dururken torunu: "Rüya değil, gerçek" demiş, kendini iyice tanıtmış.

Daha sonra bir hafta Hüsniyabat'ta, bir hafta dedesinin şehrinde yaşamaya devam etmiş melike. Onlar böylece murat ve maksatlarına ermişler.

Sümbül Kuşu[38]

Eski zamanlarda bir padişahın üç oğlu varmış. Padişah bir gün oğullarını huzuruna çağırmış: "Oğullarım, hepiniz ava çıkın, sümbül kuşu avlayarak gelin" demiş. Oğlanların her biri iyi atlardan birine binip yola düşmüşler. Az gitmişler uz gitmişler, büyük bir yol ayrımına ulaşmışlar. Üçü de attan inmiş, kimin hangi yoldan gideceğini konuşurlarken, birinin gözü bir yazıya takılmış. Gidip okumuşlar: "Giden gelir sağda, giden gelmez solda, doğruca yürüyen ise ya gelir ya gelmez" diye yazılıymış. Kardeşler aralarında kura çekmişler. Büyüğüne giden gelir, ortancasına ya gelir ya gelmez, küçüğüne ise giden gelmez yolu düşmüş. Onlar: "Herkese iyi avlanmalar, sağ salim görüşelim" deyip, her biri bir yoldan gitmişler.

İki büyükler yol alıversinler, sözü küçüğünden işitin. Küçük şehzade bir yere varmış ki, kırk dev oturmuş ziyafet çekiyorlar. Oğlanı görür görmez kırk dev birden yerinden kalkıp "Ben yiyeceğim", "Ben yiyeceğim" diyerek otaya almışlar. Küçük şehzade babasının verdiği kırk batmanlık yayını eline alıp ok atmış. Kırk devi birbirine yapıştırmış, yoluna tekrar devam etmiş. Yine üç gün yol yürüdükten sonra bir padişahın şehrine gelmiş. Bu yurdun padişahının güzel bir kızı varmış. Bir dev bu kızı almak için

[38] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 173-176; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 196-199 (Derleyen: Mansur Afzalov)

her gün bir insan yiyormuş. Daima kızını devden kurtarmanın çarelerini düşünen padişahın saçı, sakalı ağarmış. Küçük şehzade, geldiği bu şehirdeki matemi görünce kaygılanmış. Sonra yaşlı bir adama rastlamış ve: "Dede, dede, dev her gün bir insanı nerede yiyor?" diye sormuş. Adam, şehzadeye, devin insanları yediği yeri göstermiş. Küçük şehzade gidip bakmış ki bir adam bağlı duruyor. Onun iplerini hemen çözmüş ve elmas İsfahan kılıcını eline almış, adamın yerine kendi geçmiş. Bir ara kuvvetli bir fırtına yükselmiş ve daha sonra yer yüzünü kara bulut kaplamış. Ondan sonra şiddetli bir yağmur yağmış, arkasından da bir dev gelip pençesiyle küçük şehzadeye saldırmış. Şehzade de boş durmamış, devin eline bir kılıç indirmiş ve dört parmağını kesip yere düşürmüş. İyice öfkelenen dev, küçük şehzadeye yine saldırmış. Oğlan da İsfahan kılıcını kaldırıp devin beline vurmuş. Böylece üç gün vuruşmuşlar. Sonunda oğlan yenmiş, devin başını kılıca takmış, oynayarak gidivermiş. Kavgadan haberdar olan şehir halkı, oğlanın gücüne, kuvvetine aferinler yağdırarak onu takip ediyorlarmış. Padişah ve vezirler de, onların karıları, kızları da yiğidi seyretmişler. Kızların bir çoğu ona âşık olmuş. Bunun üzerine padişah, yiğidin karşısına çıkıp: "Sen yurdumu matemden kurtardın. Artık sen bu yurdun bahadırı oldun. Gel senin onuruna kırk gün şölen düzenleyeyim" demiş. "Teşekkür ederim" demiş küçük şehzade. O sırada padişahın kızı, köşkünden oğlanı görmüş, ona âşık olmuş. Gelip babasına: "Baba, bu oğlanı bana verin" demiş. "Damatlığa layıkmış, senin olsun" demiş ve kızını küçük şehzadeye nikahlamış, kırk gün kırk gece düğün düzenlemiş. Aylar, günler geçmiş. Oğlanın aklına babasının sümbül kuşu getirmelerini istemesi ve ağabeyleri gelmiş. İç çekip otururken padişahın kızı gelmiş ve: "Benden başka da yarin var gibiye benziyor" demiş. Oğlan buna sinirlenmiş: "Senin derdin yar, benim derdim annem, babam, kardeşlerim" deyip yerinden kalkmış. Padişahın kızı, söylediğine pişman olmuş, yiğidin gönlünü almış. O zaman yiğit: "Ben sümbül kuşu bulmak için yurdumdan çıktım ve gelip sizin ellere düştüm. Bana bu memlekette huzur içinde oturmak haram" demiş. "Sümbül kuşu buradan kırk günlük uzakta, bir bağda var. Bu bağda bir bekçi var. Onu yakalayınız, sümbül kuşu tutup vermesini isteyiniz. Tutup size verecek" demiş kız.

Küçük şehzade kırk günlük yola revan olmuş. Kırk gün yol aldıktan sonra kızın söylediği bağa ulaşmış. Bağın etrafında kırk kez dolaşmışsa da içeri girememiş. Sonunda bir gece bağın bir yerinden bir kapı açılmış ve bağın bekçisi dışarı çıkmış. Küçük şehzade bekçiyi derhal yakalamış: "Ya sümbül kuşu yakalayıp ver, ya da

canından ümidini kes!" demiş. Bekçinin korkudan rengi kaçmış, elleri titremeye başlamış ve kırk gün boyunca kendini toparlayamayacak hale gelmiş. Kırk gün sonra kendine gelince bakmış ki yiğidin kılıcı halen daha boğazına dayalı. "Yakalayıp vereceğim" demiş bekçi. Bekçiyi göndermiş ve kendi de geçip bir kenarda oturmuş. Bekçi tuzak kurmuş ve bir sümbül kuşunu yakalamış, getirip şehzadeye vermiş. Küçük şehzade, bekçiyle vedalaştıktan sonra geri dönmüş.

Şimdi iki ağız söz de padişahın kızından dinleyiniz. Küçük şehzade gittikten beri kız oturmuş, yarinin yolunu bekliyormuş. Oğlan dört ay sonra çıkıp gelmiş. Kıza: "Sen burada kal, ben yurduma gideyim. Babam ile konuşup, seni düğün yaparak götüreyim" demiş. Kız razı olmuş, küçük şehzade yola düşmüş ve üç yol ayrımına gelmiş. Bakmış ki iki ağabeyi orada oturmaktalar. Fakat iki ağabeyinde de sümbül kuşu yokmuş. Ağabeyleriyle sarılmış, konuşmuşlar ve çıkarıp sümbül kuşunu göstermiş. Ağabeyleri onu kıskanmışlar: "Bizden küçük olmasına rağmen bizim yapamadığımız işi bu yaptı" deyip aralarında anlaşmışlar. Küçük şehzadenin iki gözünü oymuş, kendini kuyuya atmışlar. İki gözü de sümbül kuşunun önüne atmışlar. Sümbül kuşu akıllıymış, sahibinin iki gözünü iki kanadının altına saklamış. İki ağabey, kardeşlerini öldürdüklerini zannederek, babalarının huzuruna gidip sümbül kuşunu vermişler.

Bu sırrı saklayan sümbül kuşu bir gün padişaha: "Baba, küçük oğlunuz bir kuyuda iki gözünden ayrı, yarı ölü halde yatmakta. Siz gidin, onu alıp getirin" demiş. Sümbül kuşundan bunu duyan padişah, askerleriyle birlikte derhal yola çıkmış. Sümbül kuşu onları kuyunun başına götürmüş. Kuyuya ip salmışlar ve oğlanı çekip almışlar. Padişah ve askerleri, oğlanın gözlerinin oyulmuş olduğunu görmüşler. Hepsi zar zar ağlayıvermişler. O sırada küçük şehzadenin karısı da öbür taraftan kırk hizmetçi kız ve beş yüz askerle geliyormuş. Kocasının gözlerinin oyulmuş olduğunu gören kız da zar zar ağlamış, saçını başını yolmaya başlamış. Sümbül kuşu: "Ben intikamcıyım, padişah eğer şu sahibimin iki gözünü oyan oğullarından öç almazsa, ben de sahibimin gözlerini vermeyeceğim" demiş. O zaman padişah da, halk da sümbül kuşunun dediklerini makul bulmuşlar ve iki büyük şehzadeyi atın kuyruğuna bağlatıp sürükletmişler.

Sümbül kuşu iki kanadının altındaki gözleri yalamış, yerlerine koymuş. Küçük oğlan iyileşmiş. Bunun üzerine padişah da mutlu olmuş, düğün yaparak kızı oğluna almış. Hepsi muratlarına ermişler.

Çinniay İle Bahtiyar[39]

Geçmiş zamanlarda Semerkant şehrinde Adilşah diye bir han yaşıyormuş. Adilşah, ellili yaşlara gelmiş fakat hiç çocuğu olmamış.

Padişah, günlerden bir gün komşu memleketten bir inşaat ustasının kızıyla evlenmiş. Aradan bir yıl geçmiş, padişahın bir oğlu olmuş. Çok mutlu olan padişah kendi adamlarına yedi gün yedi gece ziyafet çekmiş. Padişahın oğlunun adını Bahtiyar koymuşlar. Bahtiyar'ın büyümesi yıldan yıla değil, aydan aya, haftadan haftaya, hatta günden güne fark ediliyormuş. Sonunda okula gidecek yaşa gelmiş. Anne ve babası kendi aralarında konuşup: "Okuması için Bahtiyar'ı eğer hocaya verirsek, onlar cahiller, kızarlar, döverler. Onun için Bahtiyar'ı Bibihalfa'ya verelim" demişler. Böylece küçük Bahtiyar'ı bayan bir okutucuya teslim etmişler. Bu okutucunun yanında, ona yakın kız çocuğu okuyormuş. Bibihalfa'nın asıl adı Çinniay imiş, Bibihalfa onun lakabıymış. Çinniay henüz on sekiz yaşına girmiş olup; çok akıllı, güzel, tatlı sözlü ve hoş bir kızmış. Çinniay, Bahtiyar'ı öğrenciliğe kabul ettiği günden itibaren disiplinli bir eğitim vermeye başlamış. Onun iyi okumasını istiyormuş. Bahtiyar ise öğrenciliğinin ikinci gününden itibaren yaramazlık yapmaya başlamış. Kızların saçından tutup çekiyormuş, başlıklarını alıp kaçıyormuş, bazılarına vuruyor; bazılarını yere yatırıp üstüne çıkarak "Deh, deh" deyip ayağını yere vuruyormuş. Bahtiyar'ın bu hareketlerini gören Bibihalfa Çinniay, onu yanına çağırıp suçuna göre ceza veriyormuş. Bazı günler hiç acımadan yirmi, yirmi beş kamçı vuruyormuş. Lakin Bahtiyar yaramazlıktan vazgeçmiyormuş. Hocasından yediği sopaları annesine, babasına da söylemiyormuş. Aradan bir çok yıl geçmiş. Okur yazar olan Bahtiyar okuldan çıkmış. Annesiyle babası kendi aralarında konuşmuşlar, Bahtiyar'ı evlendirmek istemişler.

Adilşah bir gün Bahtiyar'ı huzuruna çağırıp: "Oğlum artık büyük bir yiğit oldun, düğün yapmak istiyoruz. Devlet erkanından herhangi birinin kızını seç. Ölmeden önce düğününü yapıp mürüvvetini görelim" demiş. Bahtiyar cevap vermeden sessizce kalakalmış. Yüzü kızarmış, yere bakarak: "Cevabımı sonra vereceğim" demiş. Bahtiyar, babasının yanından çıkıp gitmiş. Aradan üç dört gün geçince annesine: "Eğer evlenecek olursam, beni okutan Bibihalfa hocayı alacağım" demiş. Bunu duyan anne ve babası Bahtiyar'ı bu hevesinden vazgeçirmeye çalışmışlar: "Bibihalfa hoca senin

[39] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler),** Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 177-187; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 199-210 (Derleyen: Mansur Afzalov)

öğretmenindir. Öğretmen ise anne ve babaya denktir. O sana talim, terbiye veren insan, ayıp olur. Bundan başka o kız aşağı tabakadan. Bizler padişah çocuklarıyız. Sen şehzadesin" diye nasihat etmişler. Bahtiyar kabul etmemiş: "Sözüm sözdür, dönmem" demiş.

Adilşah, Bibihalfa Çinniay'a dünürcü göndermekten başka çare bulamamış. Dünürcüler giderlerken kızın büyük ağabeyine rastlamışlar. O: "Çinniay'ın babası yoksul bir adamdı. O, babasından küçük yaşlarda yetim kaldı. Kendi gayretiyle okuyup hoca oldu. Aile onun emeğiyle geçiniyor. Bana da, annesine de Çinnigül bakıyor. Kendi kararını kendi verir. Onlar bir ömür geçirecekler. Ben hiçbir şey diyemem, kendisiyle konuşunuz" demiş. Dünürcüler, Çinniay'ın yanına gitmişler. O kendi kendine düşünerek: "Padişah padişah, bizler vatandaşız. Ayrıca şehzadeyi ben okutup yetiştirdim. Buna rağmen onunla evlenirsem padişahlar dergâhında iyi gün göreceğim şüphelidir. Öyleyse yoksul herhangi biriyle evlenirsem hayatım daha iyi olur" demiş. Kız biraz sonra tekrar düşünmüş: "Memleketimizin padişahı dünürcü göndermiş, ben dik başlılık edip "Hayır" dersem edepsizlik olur" demiş ve "Ya Allah, kısmetim bu yiğideymiş" demiş, dünürcülere olumlu cevap vererek göndermiş.

Adilşah, halka açık yirmi günlük düğün düzenlemiş. Şehzade Bahtiyar, Bibihalfa Çinniay'la evlenmiş. Düğünden sonra: "Senden ders aldığım yıllarda şehzadeliğime saygı göstermeyip beni her gün döverdin" deyip, Çinniay'a her gün yüz kamçı vuruyormuş. Aradan birkaç gün geçince Bibihalfa'nın annesi misafirliğe gelmiş. Bahtiyar evdeymiş. Kadınla biraz konuştuktan sonra çıkıp gitmiş. Şehzade: "Beni annesine nasıl şikâyet edecek acaba?" deyip koridorda beklemiş ve içeriye kulak salmış. Çinniay'ın annesi, sağdan soldan konuştuktan sonra söz arasında: "Damadımız nasıl, sana saygı gösteriyor mu?" diye sormuş. "Evet, damadınız iyi, lakin "Beni acımasızca döverdin" deyip her gün yüz kamçı vuruyor. Üstüme kuma getirmesin de yeter ki vursun, üzülmem" demiş Çinniay. Şehzade bunu duyunca: "Demek dövmem canını sıkmıyor da üstüne kuma getirmemden korkuyor" deyip doğruca babasının huzuruna çıkmış. Yemen memleketine tüccar olarak gidip, temaşa ederek gelmeye izin istemiş. Şehzadenin maksadı, Yemen padişahının kızı Mehrinigar melikeyi alıp gelmekmiş. O kız çok güzelmiş, ay gibi ağzı, güneş gibi gözü varmış. Güzelliğinin yanında ay bile soluk kalırmış.

Şehzade Bahtiyar iki yüz deveye kıymetli mallar, yüz ata altın ve gümüş yükletmiş. Yanına yoldaş olarak yüz atlı muhafız almış. Babasından izin alıp Yemen memleketine gitmiş. Şehzade Bahtiyar az gitmiş uz gitmiş. Çölleri, dağları, tepeleri aşmış, denizlerden, ırmaklardan geçip üç ay sonra Yemen memleketine yaklaşmış. Yolda pınarın başında bir han ve çayhaneye rastlamış. Buradan şehrin kalesi görünüyormuş. Handa uzak şehirlerden gelen tüccarlar, meslek erbapları kalıyorlarmış. Çayhanenin bir kenarında birkaç uyuşturucu bağımlısı oturmuş esrar çekiyorlarmış. Bazıları küçük bir leğende haşhaş eziyor, bazıları da kadehe doldurup içiyorlarmış. Bazıları yüzüstü uzanmış yatarak çubukla yudumluyorlarmış. Bir grubu da dik durarak boyu bir gez gelen nargileyi elden ele geçirip "Hüp" diye çekiyorlarmış. Tütün çanağında esrar "Lüp lüp" ederek fokurduyormuş, alev çıkıyormuş. Onun keyfiyle: "Esrarkeşin yediği ördek ile kaz" deyip bağırıyorlarmış. Yine bir grup adam pınarın başında kumar oynuyormuş. Şehzade Bahtiyar bunları gördükten sonra develerle atları kervansaraya çekmiş ve çayhaneye yemek siparişi vererek biraz dinlenmek istemiş. Bahtiyar, yemeğini yedikten sonra kumarbazların yanına gitmiş. Onlarla kumar oynamak istemiş: "Ey kumarbazlar, ben kumarda yenilirsem develerle mallarım, altınlarım var. Siz yenilirseniz ne vereceksiniz?" diyerek övünmüş. Kumarbazların büyüğü ona cevap vermiş: "Eğer bizi yenerseniz ve varlığımız yetmezse kendimiz size kul oluruz. Siz bu şehre hangi maksatla geldiyseniz o maksadınıza ulaştırırız, tamam mı?" demişler. Kumar oynamaya başlamışlar. Kumarbazların büyüğü Kaytmes, yüz altın sayarak ortaya yığmış. Şehzade Bahtiyar: "Rast gele!" deyip dört aşığı taşa atmış, yenilmiş. Şehzade yüz altını sayarak Kaytmes'e vermiş. Ortaya iki yüz altın koymuş. Kaytmes ise aşıkları toplayıp eline dizmiş ve: "Rast gele!" deyip atmış. Aşıkların dört tanesi de dik gelmiş. Kumarbaz, iki yüz altını ortadan toplayıp almış. Şehzade Bahtiyar, kumarbaza arka arkaya yutulmaya başlamış. Altın ve gümüşleri bitmiş. Develerdeki mallarla oynamaya başlamış. Önce bir deve, sonra oyun kızışmış, beş deve, on deve koyup hepsini kaybetmiş. Atlar da kalmamış. Hatta oyunun sonlarında hizmetkârlarını da, kendi elbiselerini ve altın kılıcını da kaybetmiş. Kendi, atlet ve donla kalakalmış. Kumarbaz, Bahtiyar'a: "Siz kimsiniz? Nereden ve ne amaçla geldiniz?" diye sormuş. Şehzade Bahtiyar kendisini tanıtmış, Mehrinigar melikeyi almak amacıyla geldiğini Kaytmes'e anlatmış. Kumarbaz: "Öyleyse benim elbiselerimi giyiniz. Ben sizi melikenin tavlasına götürüp at bakıcısı yapacağım. Melike, ata binip şehrin dışındaki

bağa seyahate çıkacak. O sırada siz onun hüsnü cemalini göreceksiniz" demiş. Şehzade Bahtiyar razı olmuş. Hem onun bundan başka çaresi de yokmuş.

Şimdi iki ağız söz de Bibihalfa Çinniay'dan dinleyin.

Şehzade Bahtiyar'ın Semerkant'tan çıkıp gidişine bir yıl olmuş. Ondan hiçbir haber yokmuş. Babası Adilşah çok kaygılıymış. Annesinin ise, oğlunun yoluna bakıp ağlamaktan gözleri kör olmuş. Çinniay ise kaynatasıyla kaynanasının çektikleri eleme dayanamayıp, Adilşah'ın huzuruna çıkmış, şehzade Bahtiyar'ı aramak için gitmek istediğini söylemiş ve kendisine izin verilmesini rica etmiş. Adilşah önce izin vermemiş. "Var yok bir oğlumuz vardı, o da iz bırakmadan gitti. Sen onun yerinde kalan nişansın. Sen de gidersen biz kimle kalırız!" deyip gözyaşı dökmüş. Çinniay, padişahın gözyaşlarına bakmaksızın iki ayağını direyip: "İyilikle izin verin baba, ben elbette gidip oğlunuzu ya bulacağım, ya da kendim yok olacağım" diyerek ısrar etmiş. Başka çaresi kalmayan padişah razı olmuş. "Maşallah senin gayret ve cesaretine!" demiş, Bibihalfa'nın alnından öpmüş ve. "Git, Allah yolunu açık etsin!" diyerek izin vermiş. Padişah: "Oğlum yola nasıl hazırlandıysa, gelinime de aynı hazırlıklar yapılsın!" diye emir vermiş. Bibihalfa, erkek gibi güzelce elbiseler giyinmiş. Çinniay'ın beli ince, boyu fazla uzun değilmiş. Beyaz tenli, şirin sözlü, aklı her şeye kesen, güler yüzlü bir kızmış. O erkek elbiseleri giyip; beline altın kılıç, başına kara koyun derisi kalpağını taktıktan sonra şehzadeye benzemiş. Kendine hizmet eden kırk hizmetçi kıza da erkek elbiseleri giydirerek kendine koruma yapmış. İki yüz deve ve yüz ata kıymetli mallar, altın ve gümüş yükletilerek kervan sefere hazırlanmış. Bir gün Bibihalfa Çinniay'ın başkanlığında kervan Yemen'e doğru yol almış.

Onlar üç ay yol almışlar. Yakıcı çöllerde bir çok zorluklar çekmişler ve sonunda Bahtiyar'ın uğradığı pınarın başına ulaşmışlar. Bibihalfa develeri, atları ve diğer malların hepsini kervansaraya yerleştirmiş. Nöbetçiler yerleştirmiş ve onların bir kısmını gece, bir kısmını gündüz görevlendirmiş. Ondan sonra çayhanenin her tarafını gözden geçirmiş. Meslek erbaplarını, kumarbazları görmüş. Çayhaneye iki yüz kişilik yemek siparişi vermiş. Bibihalfa üzerindeki kaftanı çıkarmış, iki yiğidi arkasına katarak çayhane ve yanındaki odaları birer birer gezmiş, oralardaki kişilerle konuşarak çıkmış. Onların hepsini yemeğe davet etmiş. Oradan çıkıp esrarkeşlerin yanına gitmiş. Onlarla konuşup çay içmiş. Bibihalfa kendini kimseye tanıtmadan, onlarla oradan buradan konuşmuş ve kocası Bahtiyar'a ne olduğunu öğrenmiş. Çinniay oradan çıkıp doğruca

kumarbazların yanına gitmiş. "Selam yiğitler, kolay gelsin!" demiş.. Kumarbazlar yerlerinden kalkıp: "Vealeyküm selam, sağ ol, gel misafir!" demişler. "Bizi de oyununuza kabul eder misiniz?" diye sormuş Bibihalfa, Kaytmes'e. "Evet, lütfen!" deyip dört aşığı Çinniay'ın eline vermiş ve oturması için yer göstermiş Kaytmes. Ortada yüze yakın altın ve gümüş, toplu halde duruyormuş. Bibihalfa: "Bu paralar kimin?" diye sormuş. "Bizim, atıveriniz" demiş Kaytmes. Bibihalfa: "Rast gele!" deyip aşıkları taşa atmış. Dördü de dik gelmiş ve kazanmış. Kumarbazlar ortaya yüz altın koymuşlar. Bibihalfa: "Rast gele!" diyerek atmış ve onları da almış. Kaytmes'in küçük kardeşi Ölmes, üç yüz altın koymuş. Bibihalfa: "Rast gele!" deyip onları da kazanmış. Kaytmes ile Ölmes'de para çokmuş. Bunların hepsi şehzade Bahtiyar'dan kazandıkları altınlarmış. Lakin Bibihalfa'ya rastlayan kumarbazların işi pek de kolay değilmiş. Kumarbazlar adamlarıyla birlikte bütün mallarını Bibihalfa'ya kaptırmışlar. Kaytmes ile Ölmes: "Hiçbir şeyimiz kalmadı. Şimdi kendimizi koyalım ortaya" demişler. "Ben sizleri ne yapayım?" demiş Bibihalfa. O saman kumarbazlar: "Şehrimize ne amaçla geldiyseniz onun için size yardım ederiz" demişler. Bibihalfa: "Eğer ben yenilirsem sizlere ne kadar para vermem gerek?" diye sormuş. Kaytmes: "Her birimize bin altın ödersiniz" demiş. Bibihalfa: "Peki oldu" diyerek aşıkları "Rast gele!" deyip atmış. Şanslı olduğu için oyun Bibihalfa'nın lehine sonuçlanmış.

Kumarbazlar on kişi kadarlarmış. Hepsini peşine takıp çayhaneye götürmüş. Onlara yemek ve çayla ziyafet çekmiş. Daha sonra Kaytmes ile Ölmes'i yanında tutup, diğerlerine müsaade etmiş. Kaytmes'e, kocası Bahtiyar'ın nerede olduğunu, ne iş yaptığını, ne maksatla geldiğini sormuş. Kumarbaz, şehzade hakkında bildiklerini ve gördüklerini ayrıntılarıyla anlatmış. Bahtiyar'ın kendi kocası olduğunu bildirmeden Kaytmes ve Ölmes'e: "Şimdi Mehrinigar melikeyi ele geçirmeye bakalım" demiş. Kaytmes: "Peki, memnuniyetle" demiş. "Siz bizimle geliniz. Arkanızdan yiğitleriniz gelip sarayın penceresinin yanında dursunlar. Orada büyük bir çan asılı duruyor. O çanın ipini var gücünüzle çekiniz. Sizin gücünüzün darbesinden çan ikiye bölünüp düşecek. Ondan sonra padişah, görevlilerine: "Gidip bakınız, yine kimin eceli geldi" diye emredecek. Görevliler kapıya çıkarak hepimizi alıp misafirhaneye götürecekler. Sonra kız da gelip oturacak. Eğer o gece kızı konuşturabilirseniz kazanırsınız. Konuşturamazsanız sabahleyin sizi öldürüp, başınızı mızrağa takacaklar ve kale duvarına asacaklar" demiş. "Melikeyi konuşturabilmek için benim adım "Lamba Sapı",

Ölmes'in adı "Kerevet" olsun. Birimizin adını söyleyip: "Bir hikâye anlat" diye buyurursun. Ben hikâyeyi bitirdikten sonra soru soracağım. Siz bu soruya rasgele cevap veriniz. Eğer melike sizi istiyor olursa yanlışınızı düzeltecek" diye öğretmiş Kaytmes. Bibihalfa razı olmuş.

Kendine tabi yiğitleri alıp kumarbazlarla birlikte sarayın penceresinin yanına gelmişler. Bibihalfa, çanın ipini yakalayıp sertçe çekmiş. Görevliler bunları alıp padişahın yanına, kızın köşküne götürmüşler. Onları şahane bir eve, oradan da güzel bir odaya geçirmişler. Evde, aynen berrak yaz gecelerinde gökyüzünü aydınlatan on dört günlük dolunay gibi, Mehrinigar'ın yüzü yetmiş kat perdenin arasından görünüyormuş. Misafirlerin akılları başlarından gitmiş, ağızları açık halde, oturdukları yerde donakalmışlar. Misafirlerin önüne sofra kurmuşlar. Türlü türlü yemekler koymuşlar. Tatlı ve ekşi içecekler getirilmiş. Misafirlerin önüne güzel giyimli genç genç sazendeler çıkıp değişik makamlarda müzik çalarak, türküler söylemişler ve onları eğlendirmeye çalışmışlar. Mehrinigar melike de oturmuş kendi hizmetçileriyle konuşuyormuş. Onun yanında da genç genç kızlar, sazendeler eğlence icra ediyorlarmış. Nöbetleşe, önce kızlar oynuyorlarmış, sonra da yiğitler müzik çalıyorlarmış. Böylece gece yarısı olduğunun bile farkına varmamışlar. Melikeyi konuşturmak gerek fakat o hiç konuşmadan oturuyormuş. Bibihalfa'nın canı sıkılmış: "Bunu konuşturmazsam bana da ölüm" demiş kendi kendine. "Lamba sapı!" diye bağırmış Bibihalfa. Kaytmes: "Evet!" deyip yerinden kalkmış. "Bir şeyler söyle, çok sıkıldık!" demiş Bibihalfa. "Ben ne diyeyim, bana Lamba Sapı diyorlar. Benim üzerimde lamba yanıp durur. Benden ne mana çıkabilir ki?" demiş. "Şimdi başını bedeninden ayırırım" deyip yanından kılıcını çıkarmış Bibihalfa. "Hey, hey! Afedersiniz, tövbe ettim, şimdi anlatırım" demiş.

"Bir varmış bir yokmuş, dört arkadaş varmış" diye anlatmaya başlamış Lamba Sapı. "Onların biri marangoz, biri terzi, biri kuyumcu biri de hocaymış. Bunların her biri gündüzleri değişik yerlerde geçirip gece yatmak için bir yerde toplanıyorlarmış. Bir gün marangoz, ağaçtan bir kız yapıp evin kemerinin üzerine koymuş. Onu gören terzi arkadaşı, ipek kumaştan elbise dikerek kıza giydirip bırakmış. Onu gören kuyumcu arkadaşları: "Arkadaşım güzel kukla yapmış" deyip boynuna kıymetli takılar asmış. Kulaklarına altın küpe ve kollarına bilezikler takmış. En sonunda hoca, kemerdeki bu güzel kukla kızı görüp: "Bunun sadece canı yok, benim ona can bahşetmem gerek" diye söz vermiş. Hoca dua etmiş, kıza can gelmiş. Hapşırarak kemerden aşağı inmiş ve

hocaya selam verip oturmuş. O gün onlar bir yerde toplanmış: "Kızı hangimizin alması gerek?" diye tartışıyorlarmış. Marangoz, terzi, kuyumcu ve hoca: "Kızı ben alacağım, ben alacağım" diye iddiada bulunuyorlarmış. Şimdi siz söyleyin, kızı hangisinin alması gerek?" diye sormuş Lamba Sapı. Bibihalfa rasgele cevap vererek: "Kızı marangoz ustaya vermek lazım" demiş. O anda her taraf sessizliğe bürünmüş, toplananlar melikeden cevap beklemişler. İkinci odadan yumuşak ve güzel bir ses, Mehrinigar melikenin sesi duyulmuş: "Ey şehzade" demiş o Bibihalfa'ya dönüp: "Siz alicenap bir yiğide benziyorsunuz fakat kararınız doğru değil" demiş ve sözüne devam etmiş. "Hoca eğer kıza can bahşetmeseydi, bir süre sonra kuyumcu o ziynet eşyalarını pazara götürüp satardı. Terzi de böyle yapardı. Marangoz usta da: "Kuru kukladan hiçbir şey çıkmadı" deyip ağaçtan bir iskemle yaparak satabilirdi. İşte bu mülahazalardan sonra ben kızın hocaya verilmesi hükmüne varıyorum" demiş melike. Melikenin konuşmasından sonra iki odada oturan misafirlerin hepsi alkışlamışlar.

Bibihalfa Çinniay, Mehrinigar melike ile tan atıncaya kadar sohbet etmeye müyesser olmuş. Sazendeler müzik çalıyor, kızlar ve yiğitler oynuyorlarmış. Ziyafet büyükmüş, seher vakti yaklaşmış. Çiftçiler öküzlerle tarla sürmeye başlamışlar. Ağaçlardaki bülbüller uykudan uyanmış, ötmeye başlamışlar. Kırmızı ve rengarenk güller açılmış, yapraklarında çiğ taneleri görünüyormuş. Ortalık iyice aydınlanmaya başlamış...

"Kızınız Mehrinigar melike, gelen şehzadeyi sevdi, onunla konuştu..." Padişah memnun olmuş, haber veren kişilere hediyeler vermiş. O günden itibaren kızı için, halka açık, kırk günlük düğün dernek düzenlemiş.

Bibihalfa, yiğitlerle birlikte kervanın konakladığı kervansaraya gitmiş. Oradaki iki yüz deve mal ile yüz ata yüklenen altınların hepsini düğün hediyesi olarak padişahın sarayına göndermiş. Kırk gün kırk gece boyunca Mehrinigar melikenin düğünü büyük bir tantana ile geçmiş. Düğünden sonra Bibihalfa, padişahın huzuruna çıkıp: "Ey padişahım, artık bana izin verirseniz melikeyi alıp kendi vatanıma gideceğim. Bu mutluluktan annemi ve babamı haberdar edeyim, onları sevindireyim" diye ricada bulunmuş. Padişah: "Var yok bir tanecik çocuğum var. Onu da alıp gitme, beni üzüntüde bırakma. Burada kal, benim yerime padişah ol. Ben iyice yaşlandım. Sana vezir olarak hizmet ederim" demiş. Bibihalfa razı olmamış. "İşiniz düştüğünde dönüp gelirim. Şimdi bana izin verin!" demiş. Padişah, çaresiz olarak izin vermeye mecbur

kalmış. Kendi görevlilerine hazırlık yapmaları için emir vermiş. Dört yüz deveye mal, iki yüz ata altın, gümüş ve başka kıymetli şeyler yüklemişler. Bibihalfa: "Melikenin at bakıcısını çağırın!" demiş. At bakıcısı gelip şehzadeye tazim kılmış. Bibihalfa bakmış ki o gerçekten de kendi kocası Bahtiyar. Bahtiyar at bakıcısı kılığında; ayağında eski çizmeler, üzerinde yırtık pırtık eski elbiseler varmış. Sakal ve bıyıkları uzamış, şehzadeye hiç benzemiyormuş. Bibihalfa, hizmetçilere: "At bakıcısını yıkayınız, sakal ve bıyıklarını kestiriniz. Yeni ve hafif giysiler giydiriniz. Bu kişi yolda melikenin atının yularını tutacak!" diye emir vermiş.

Bütün hazırlıklar tamamlanmış. Melike, yanında kırk hizmetçi kız ve üç yüz asker ile birlikte kudüm ve surney çaldırarak şehirden çıkmış. Padişah, devlet erkânıyla birlikte sıraya girmiş, onları uğurlamışlar. Çinniay Bibihalfa, melike ve onlara refakat eden askerlerin hepsi, geceleri meşaleler yakarak uzun yol alıyorlarmış. Az gitmişler uz gitmişler. Şehre bir taş yol kaldığında kervan bir ırmağın kıyısına inmiş. Burada koyun ve sığır keserek kervandaki insanların karınlarını doyurmuşlar. Bir gün dinlenmişler. Bibihalfa, at bakıcısını bir kenara çekmiş: "Benim şu görünen şehirde bir saatlik işim var. Eğer bu süre içinde dönmezsem o zaman bu kervandaki bütün zenginlikleri, Mehrinigar melikeyi alıp istediğiniz yere gidiniz. Ben onları size bağışladım. Görüşünceye kadar elveda, hoşça kalın!" deyip atına binmiş ve "Deh" diyerek kamçı vurup şehre doğru yol almış. At bakıcısı, hocasının bu sözünü duyunca şaşkınlık içinde donup kalmış. Kervan o gece de mola verilen yerde konaklamış. Ertesi gün kuşluk vakti şehir tarafından toz, duman yükseldiğini görmüşler. "Birkaç bin asker ve devlet erkânıyla gelen kim?" diye bakmışlar. "Bu kalabalığı damat yiğit getiriyor olsa gerek!" diye düşünmüş Bahtiyar. Görünen insanlar iyice yaklaşmışlar. Bahtiyar, babası Adilşah'ın geldiğini görmüş. Padişah attan inmiş, baba oğul birbirlerine sarılıp ağlaşmışlar. Babası: "Gelin hayırlı olsun oğlum, hadi şehre buyurun. Sizleri karşılamak için çıktık oğlum!" demiş. Şehzade Bahtiyar ne söyleyeceğini bilemeden kalmış. "Bunlar, benim buraya gelip durduğumu nereden bildiler acaba?" diye düşünmüş. "Eh, artık ne olacaksa olsun!" diye düşünmüş bir şey demeden ve kervanın başını şehre çevirip babasıyla birlikte gidivermiş.

O gün Bibihalfa, kervanı ırmağın kıyısında bırakıp şehre, Adilşah'ın sarayına gelmiş ve ona haber vermiş: "Oğlunuz, Yemen padişahının kızı Mehrinigar melikeyi almış geliyor. Onu karşılamak gerek" demiş ve de "Sakın benim söylediğimi

bildirmeyiniz" diye tembihlemiş. Adilşah, oğlunun sağ salim dönmesinden dolayı halka açık, yirmi günlük düğün dernek düzenlemiş. Şehzade Bahtiyar ise: "Bunca sıkıntı ve zorluklarla melikeyi alıp, bana bırakıp giden yiğit kimdi?" diye gece gündüz düşünüyormuş.

Bibihalfa günlerden bir gün kahvaltı vakti Bahtiyar'ın evine sıcak ekmek, çörek ve bir kâse kaymak göndermiş. Kendi de: "Sizlerle birlikte kahvaltı yapayım" deyip onların yanına gelmiş. Şehzade Bahtiyar ile melike onu hürmetle karşılamışlar. Oturmuş çay içmişler, öteden beriden konuştuktan sonra Bibihalfa, şehzade Bahtiyar'a: "Bu kadar güzel peri melikeyi nereden buldunuz?" diye sormuş. Şehzade başından geçen bütün olayların doğrusunu bir bir anlatmış. Bunları duyan Mehrinigar melike şaşırmış. O zaman Çinniay: "Melikeyi aldıktan sonra size bırakıp giden yiğit, çok iyi adammış" demiş. Şehzade: "Evet, bilmiyorum, o kişi şehzade miydi yoksa Hızır mıydı?" diye cevap vermiş. Çinniay: "Onu görseniz tanır mısınız?" demiş. "Bilmiyorum, bir yerde, birden arkasına dönerken, sol kulağının arkasında mercimek kadar beni olduğunu gördüm. Belki ondan tanırım" demiş şehzade. Bundan sonra Çinniay sol kulağının arkasındaki beni şehzadeye göstermiş: "Bu siyah bene benziyor muydu?" diye sormuş. "Evet, evet onun aynısıydı" diyerek yerinden kalkmış ve Bibihalfa'yı kucaklamış, sağından solundan öpmüş, ona minnettarlığını bildirmiş şehzade. Mehrinigar melike de yerinden kalkarak Çinniay'ı kucaklayıp öpmüş: "Vay abla, ben sizinle evlenmiştim. Beni bırakıp nereye gittiniz?" deyip ona sarılmış ve her üçü de dost olarak yaşamaya söz vermişler.

Şehzade Bahtiyar hatalarından dolayı Bibihalfa'dan özür dilemiş. Çinniay affetmiş ve şehzade Bahtiyar ile birlikte yaşamaya devam etmişler. Melike ise daima onlara hizmet etmeye hazır olup, birlikte murat ve maksatlarına ermişler.

Şamurat Korkak[40]

Amuderya'nın güneyinde dört dev mekân kurmuş, herkesin mallarını alarak rahatlık içinde yatıyorlarmış. Bu devlerin biraz doğusunda yaşayan küçük kurt yavruları uluduklarında, onların sesini duyup evine, karısının yanına kaçan Şamurat adında birisi

[40] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 188-190; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 210-212 (Derleyen: Mansur Afzalov)

varmış. Kurtlar "Şamurat korkak" deyip onu her zaman korkutuyorlarmış ve odun toplamasına bile fırsat vermiyorlarmış.

Günlerden bir gün Harezm hanı, memlekete gizli bir haber salmış. "Her kim ki milleti korkutan dört devi bu diyardan yok ederse, hazineden bir batman altın vereceğim." Bunu duyan Şamurat Korkak, karısına: "Sen duydun mu, padişahın bir batman altını ömür boyu yüz kişiye yeter. Bunu alan insan çok bahtlıdır" deyince karısı: "Dev de bela bir şeymiş, o bir kişiyi yiyip gider." Şamurat: "Bu devlerle bir savaşıp göreyim" demiş. Karısı gülmüş ve: "Kurttan korkuyorsun, devin yanına gitmek kim sen kim!" demiş. Şamurat, karısına: "Sen bana bir yumurta, bir ip, bir güğüm yoğurt getirip ver, devlerin yanına gideceğim" demiş. Karısı istenilen şeyleri getirip Şamurat'a vermiş. Şamurat yolun bir yerine yoğurdu, bir yerine ipi, üçüncü bir yere de yumurtayı gömüp, koltuğuna bir kaplumbağa alarak devlerin yanına gitmiş. "Allah, sizleri yiyip gelmem için beni gönderdi" demiş. Devler: "Sen kimsin?" diye sormuşlar. "Ben Azrail'im" demiş Şamurat Korkak. Devler: "Senin Azrail olduğuna bizler inanmıyoruz" demişler. Şamurat: "Sözü fazla uzatmayınız. Bir bir gelip önümde soyunarak kendinizi ölüme hazırlayınız" demiş. O zaman devlerin büyüğü: "Azrail'in biti bile insan öldürür. Hani, sende bu var mı?" demiş. Şamurat: "İşte!" demiş ve koltuğundaki kaplumbağayı göstermiş. Devlerin rengi kaçmış. "Yürüyün, önüme düşün" demiş Şamurat.

Devler, Şamurat'ın önüne düşüp gidivermişler. O zaman bir dev: "Gel hadi, seninle bir güç sınayalım" demiş. Şamurat: "Neyi sınayıp göreceksin?" diye sormuş. Dev, bir taşı eline alıp sıkmış, taş, un gibi olmuş. Şamurat gülerek üç adım atmış ve yerden yumurtayı alıp: "İşte, bak!" demiş. Dev bakmış. Şamurat yumurtayı bir sıkıvermiş, akı ve sarısı karışarak parmaklarının arasından akmaya başlamış. Devin dili tutulmuş ve yine Şamurat'ın önüne düşüp gidivermiş. İkinci dev: "Ben de gücümü sınamak istiyorum" demiş. Üçüncü dev: "Ben de" demiş. Devlerden biri ayağıyla yeri bir tepmiş, üç arşınlık yerde bir oyuk oluşmuş. Diğer bir dev ise yere bir pençe salmış, üç arşınlık bir alanın toprağını kaldırmış. O zaman Şamurat: "Şimdi sizler bana bakınız!" deyip akıllılıkla toprağı bir tepmiş, toprağın beyni çıkmış. Koşarak gidip başka bir yere pençesini salmış, yerin bağırsağını çekip alıvermiş. "Biraz daha hareket edersem yeri tamamen yok ederim" demiş Şamurat. Devler Şamurat'ın Azrail olduğuna inanmışlar ve sonunda ona yalvarmaya başlamışlar: "Bizi öldürme! Biz buralardan tamamen gideceğiz. Elde ettiğimiz şeyleri sana verelim. Onları şimdi alıp gidebilirsin"

demişler. Şamurat: "Elde ettiğiniz şeyleri bu durduğum yere alıp geliniz. Buraya da büyük bir avlu yapınız. Sonra konuşuruz" demiş. Devler vakit geçirmeden bu emri yerine getirmişler. Bu haber Harezm hanının kulağına ulaşmış ve Şamurat'ı huzuruna çağırmış, hazineden altın vermiş.

Haberi devlerden alınız. Bunlar kaçıp giderlerken küçük bir kurt onların karşısına çıkıp: "Devler, niçin bu kadar acele ediyorsunuz?" diye sormuş. Devler: "Azrail'den kaçıp gidiyoruz" demişler. Küçük kurt: "Azrail değil, Şamurat Korkak desenize şuna, ahmak devler!" demiş. Devler, kurda: "Azrail olduğunu sınayarak anladık" demişler. Kurt: "Hadi yürüyünüz, beni görünce ne kadar uzağa kaçacak!?" diyerek devleri önüne katıp gelmiş. Şamurat bakmış ki kurt, devleri getiriyor. Şamurat hemen bir eline hançer almış, kurdun üzerine yürümüş. Hançer ile vurarak kurdu öldürmüş. Devler ise arkalarına bakmadan kaçıp gitmişler.

Şamurat Korkak, böylece Şamurat Batır ismini almış ve muradına ermiş.

Zarlık İle Munglık[41]

Çok eski zamanlarda bir padişah yaşıyormuş. Padişahın dört tane karısı varmış. Onların en küçüğü Gülbahra, hamile kalmış. Bunu duyan padişah: "Allah bana da evlat verdi. Bu çocuk doğduğunda ben burada olursam sevincimden yüreğim parçalanır" diyerek çıkmış, sefere gitmiş.

Günlerin arkasından geceler geçivermiş. Gülbahra'nın doğum anı gelmiş. Kumaları ne yapacaklarını şaşırmışlar. Bu çocuk doğduktan sonra bir çaresini bulup onu yok etmenin derdine düşmüşler. Onlar yaşlı, kurnaz bir cadı bulmuşlar ve ona: "Bu doğacak çocuğu yok edersen sana çok altın veririz" demişler.

Cadı, yolda gelirken bir köpeğin doğurduğunu görmüş. Onun iki yavrusunu eteğine koyup almış ve Gülbahra'nın yanına gelmiş. Padişahın karıları: "Geleneklerimize göre bacanın üzerinde doğurması gerek" deyip Gülbahra'yı kandırmışlar ve bacanın üzerinde doğum yaptırmışlar. Gülbahra bir oğlan ile bir kız doğurmuş. Cadı hemen çocuklarla enikleri yer değiştirmiş ve Gülbahra'ya: "Sen enik doğurdun" demiş. Çocuklarıysa götürüp bir çöle atarak "Karga, kuzgun yesin" deyip dönmüş.

---

[41] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 191-193; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 212-215 (Derleyen: Mansur Afzalov)

Bir anne geyik yürüyüp otlayarak çocukların yanına gelmiş. Onun iki yavrusunu yakın bir zamanda kurtlar yemişler. Geyik, çocukları hemen emzirmeye başlamış. Geyik onların üstüne gölge olup sıcaktan, bağrına basıp soğuktan koruyarak büyütmüş. Çocuklar yürüyecek kadar olmuşlar.

Bir gün bir avcı, anne geyiği vurmuş. Geyik, dağları, taşları aşıp çocukların yanına gelmiş ve can vermiş. Çocuklar kendilerini geyiğin üzerine atmış, ağlamaya başlamışlar. Bu sırada yaşlı bir adam gelmiş. Hemen çocukları almış ve kendi evine götürmüş. Biçare adamın ne çocuğu ne de karısı varmış, hepsi ölmüşler. Onun evi de dağda, mağaraya benzer bir yermiş. Adam çocuklara üst baş giydirmiş, ağladıklarında susturuyormuş. Oğlanın adını Zarlık, kızın adını Munglık koymuş.

Zarlık ile Munglık on yaşına girmişler. Zarlık çok güçlü, pehlivan bir yiğit olmuş. Her gün ava çıkıp bir çok şey getiriyormuş. Yaşlı adamla kız kardeşine o bakıyormuş.

Günlerden bir gün yaşlı adam ölmüş. Onlar yapayalnız kalmışlar. Bir gün Zarlık ava çıkmış ve padişahla karşılaşmış. Ona avladığı kuşlardan vermiş. Padişah, çocuğu görünce: "Benim de böyle bir oğlum olsa" diye heveslenerek bakmış. Bu padişah, Zarlık'ın babasıymış, fakat onlar birbirlerini tanımıyorlarmış.

Padişah saraya gidince, avda rastladığı oğlanı epeyce methetmiş. Onun karıları hemen cadı kadını çağırtıp: "Sen onları öldürmemişsin, padişah onları avda görmüş" demişler. Cadı, Zarlık ile Munglık'ın yaşadığı yere gitmiş ve Munglık'ın yanına varmış. Ona birkaç soru sorarak, kendinin çöle attığı çocuklar olduğunu anlamış. Kızın bir ağabeyi olduğunu ve onun her gün ava gittiğini de öğrenmiş. Cadı, Munglık'a: "Ey kızım, sen böyle yalnız oturma. Ağabeyin geldiğinde: "Bana aynayı cihanı bulup getir. Ona bakarak sıkılmadan otururum dersin" diye tembihte bulunup gitmiş. Akşam ağabeyi gelince kız yalvararak: "Ben bu evde yapayalnız oturmaktan çok sıkılıyorum. Şimdi bana aynayı cihanı getir. Ona bakarak oturayım" demiş. Kardeşinin her şeyini tedarik eden yiğit, aynayı cihanı bulmak için gitmiş.

Zarlık, on gün on gece yol almış. Kızılkum denilen bir yere ulaşmış. Oradaki bir pınarın yanına gelip dinlenmek için oturmuş. Tam o sırada bir tarafta heybetli bir şey görünmüş. O, Zarlık'ın yanına gelmiş: "Ey insanoğlu, seni buraya ecel getirdi. Ben seni yiyeceğim" demiş. O dehşetli şey, devmiş. Zarlık onun belinden yakalayıp gökyüzüne doğru fırlatmış. Dev yere düşerken: "Beni kurtar, ne dersen onu yaparım" diye yalvarmış. Zarlık, devi yakalamış ve ona: "Beni aynayı cihanın bulunduğu yere alıp

götür" demiş. Zarlık'ı sırtına bindiren dev, gökyüzüne doğru havalanmış ve götürüp onu bir yere bırakmış. "İşte, artık o tarafa kendin gidersin" demiş, göndermiş.

Zarlık yürüye yürüye bir çınarın altına ulaşmış. O sırada bir taraftan hışırtı duyulmuş. Bakmış ki çok büyük bir ejderha geliyor. Çınarın tepesinde ise onu gören simurg yavruları feryat ediyorlarmış. Zarlık hemen yayını eline almış ve iki ok ile ejderhanın iki gözünü kör etmiş. Sonra kılıcıyla onu parça parça ederek atmış. Simurgun yavruları, Zarlık'ı kendi aralarında saklamışlar. Bir ara simurg, kar ve yağmurla uçarak bir taraftan gelmiş ve paramparça olan ejderhayı yiyivermiş. Yavrularının yanına çıkıp etrafa bakınmış ve: "İnsan kokusu geliyor, onu sizler gördünüz mü?" diye yavrularına sormuş. Yavruları sakladıkları Zarlık'ı göstererek: "Ejderhayı bu yiğit öldürdü" demişler. Zarlık'ın yaptığı bu işe çok memnun olan simurg: "Dile dilediğini" demiş. O zaman Zarlık: "Bana aynayı cihan gerek" demiş. Simurg: "Bu çok zor bir iş. Fakat ejderhayı öldürüp, benim yavrularımı ölümden kurtardığın için sana yardım edeceğim. Şimdi sırtıma bin, benimle birlikte denizin altına dalacaksın. Benim durduğum yerde eline ne değerse onu sıkıca yakala" demiş. Simurg, Zarlık'ı sırtına bindirmiş, uçarak denizin altına dalmış. Zarlık, eline değen şeyi sıkıca yakalayıp çıkmış. Bakmış ki o şey, aynayı cihan. Simurg, Zarlık'ı yine sırtına bindirmiş, onu kendi evine götürüp koymuş. Zarlık, kardeşiyle görüştükten sonra aynayı cihanı onun eline vermiş. Önceki gibi Zarlık yine ava çıkmaya başlamış.

Munglık bir gün oturmuş aynayı cihana bakarken, annesiyle babasını görmüş. Babası padişahmış. Annesiyse bir mağarada yatıyormuş. Annesinin yanında iki tane de tazı köpeği varmış. Akşam bunu ağabeyine anlatmış. Zarlık ertesi gün ava çıkmış, yine o padişahı görmüş ve evine davet etmiş. Padişah, evde Munglık'ı da görmüş. Munglık, aynayı hemen padişahın önüne koymuş ve yemek yapmak için gitmiş. Padişah, aynayı cihana bakınca bütün sırrı, Zarlık ile Munglık'ın kendi çocukları olduğunu öğrenmiş. Kendinden geçmiş, yere yığılmış. Daha sonra akşam çocukları alıp şehre götürmüş. Üç karısını ve cadıyı hapse attırmış. Çocukların annesini mağaradan alıp getirtmiş. Üç karısını halkın önünde darağacından astırmış. Cadıyı, atın kuyruğuna bağlayıp çöle doğru sürdürmüş.

Anne ve babalarına kavuşan Zarlık ile Munglık, murat ve maksatlarına ermişler.

Ala Taylı Çocuk[42]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda yoksul bir balıkçı varmış. Onun var yok Kemgep adında bir oğlu varmış. Bir gün babası Kemgep'i çağırıp ona: "Oğlum, ben öldükten sonra iş bulamazsan odunculuk yap. Baba mesleğiyle baba nasihati çocuğu bahtlı kılar" demiş.

Babası ölmüş. Oğlan, yemeğini vermiş. İşin zor bulunduğu bir zamanmış. İş bulamayan Kemgep'in çok zamanı boşuna geçmiş. Bir gün babasının: "Oğlum iş bulamazsan odunculuk yap" dediğini hatırlamış. Eline çapayla ip alıp gitmiş. Odun çıkarmak için toprağı kazınca ilginç bir olaya şahit olmuş. Bakmış ki toprak girdap gibi dönerek bir delikten aşağı akıyor. Kemgep şaşkınlık içinde bakıvermiş. "Burada ne varmış, bir kazıp göreyim" deyip bir çapa vurmuş. Çapa "Küt" diye bir şeye vurmuş. Kemgep açıp bakmış ki büyük bir küp. İyice kazıp küpü çıkarmış. Açıp bakmış, kıpkızıl altın doluymuş. Elindeki ipi küpe bağlayıp sırtına almış ve gidivermiş. Karşısına bir adam çıkmış: "Yavrum, küple ayran getiriyor gibisin. Çok susadım, ver de ayranından bir içeyim" demiş adam. "Evet baba, içindeki ayran değil. Dünya var bu küpte dünya" demiş Kemgep. "Dünya mı diyorsun? Nereden buldun? Hani, aç bir göreyim" demiş. Kemgep, küpü yere koymuş. Altını gören açgözlü adamın aklı başından gimiş, yere yıkılmış. Biraz sonra kendine gelince: "Yavrum, bu altını kimse duymasın, padişah bilmesin. Yürü benimle, sana kızımı vereyim, altımdaki ala tayımı vereyim" diye dudağı dudağına değmeden konuşmuş. Kemgep'i zorla ala taya bindirmiş, küpü kucağına vermiş ve atın yularından tutarak kendi evine götürmüş. Bu adam çok açgözlü bir zenginmiş. Onun güzel, bir o kadar da temiz ve şefkatli bir kızı varmış. Bu kız çıkıp ala taylı oğlan ile babasını karşılamış. Adam ise kızına dönüp: "Hey kızım, sana damat getirdim. Oynayıp gülersiniz, iyi bak" demiş. "Ey baba, bu henüz çocuk. Bana nasıl damat olur? Henüz kardeşimden de küçük" demiş kız. "Peki deyip oynamaz mısın?" diye bağırmış adam kızına. Kendiyse küpü oğlanın elinden alıp içeri girmiş ve içindeki altınları bodruma boşaltmış. Yerine dut pekmezi doldurmuş. Babasının yaptığı bu işi gören kız, ondan nefret etmiş, oğlana acımış. Bunun üzerine oğlan ile oynayıp gülmüş. Bir ara adam gelip oğlana: "Sen küpte altın var deyip beni aldattın, dut pekmeziymiş.

---

[42] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 221-224 (Derleyen: Mansur Afzalov)

Güneşin altında pekmezin altın gibi göründüğünü sen de anlayamamışsın ben de. Küpünü al, evden git" demiş. Şaşkınlıktan ağzı açık kalan oğlan ne diyeceğini bilememiş, çaresiz kalmış, evden çıkıp gitmiş. O zaman kız: "Durunuz, ben babamın kötü niyetli olduğunu biliyorum. Gitmeyiniz, size babamın ala tayını eyerleyip vereceğim. Sonra gidersiniz" demiş. Kızın iyi niyetli olduğunu bilen oğlan ona teşekkür etmiş. Kız, babasının ala tayını eyerlemiş, vermiş ve üzerine bindirip göndermiş. Oğlan ala tayın üzerinde, bir çöle gitmiş. Yaşlı bir adamın hayvan otlattığını görmüş. İhtiyarın gözleri körmüş. Oğlan yaklaşmış, henüz daha selam vermeye bile vakit bulamadan kör:

"Odun yakılsın,
Yemek pişirilsin,
Tabağa konulsun,
Önüme getirilsin.
Ağzıma tutulsun" demiş.

Yaşlı adamın söylediği gibi bütün emirleri yerine getiriliyormuş. Fakat yemek, adamın önüne getirildiğinde, bir taraftan da oğlan yiyip karnını doyurmuş. Yaşlı adam yemeğe doymamış. "Tövbe, her gün doyuyordum. Bu gün ne aksilik oldu ya da yanlış bir emir mi verdim?" deyip şaşırmış adam. "Hayır" demiş oğlan, "Bu gün ben de sizin yemeğinize ortak oldum." "Misafire benziyorsun, ziyanı yok. Anlat, nereden gelip nereye gidiyorsun?" diye sormuş yaşlı adam. "Benim hiç kimsem yok. İş olursa yaparım, ekmek olursa yerim. Oğlu yokun oğluyum, kızı yokun kızıyım" demiş oğlan. "Öyleyse bana oğul ol, bu hayvanları otlatıver" demiş adam. "Peki olur" demiş oğlan. İkisi, baba oğul olup yaşamaya devam etmişler. Hayvanları ezan vakti götürüp akşam getiriyormuş. Yaşlı adam, oğlana: "Yavrum, sana şunu söylemeliyim, hayvanları otlat fakat ırmağın öbür kıyısına geçme" demiş.

Günlerden bir gün oğlan: "Uzun zamandan beri hayvanları sadece ırmağın bu kıyısında otlatıyorum. Irmağın öbür kıyısına da geçip bir göreyim ne varmış?!" demiş kendi kendine ve ırmaktan geçmiş. Geçince bakmış ki güzel bir peri var. Saçının her teli bir dünya vergisine denkmiş. Kemgep, düşünmeden taşınmadan kızın yanına gidip: "Esselamü aleyküm güzel kız, kolay gelsin!" demiş. O zaman peri, Kemgep'e dönüp: "Hey küçük çocuk, sen buraya nasıl geldin? Burası devin mekânı, şimdi gelme vakti dolmak üzere. Çabuk git, yoksa bin canından bir canın bile sağ kalmaz" demiş. "Dev hangi taraftan gelecek? Bunu söyle, sonra gideceğim" demiş Kemgep. "Güneydeki

köprünün üzerinden gelecek, çabuk git" demiş kız. Oğlan: "Peki" demiş ve gitmiş. Güneydeki köprünün altına girip devin gelmesini beklemiş. Bir ara gökyüzü altüst olmuş, gök gürlemiş, bulut buluta girmiş, her tarafı kara duman kaplamış. Oğlan anlamış ki dev geliyor. Dev, köprüye geldiğinde, atı bir adım bile atmamış, yerinde durmuş. "Evet, neden geçmiyorsun? Burada ala atlı Kemgep var diye mi korkuyorsun?" deyip kurnazlık yapmış dev. Oğlan: "Evet, ala atlı Kemgep benim" deyip köprünün altından çıkmış. "Peki, mert isen meydan boş, yürü" demiş dev. "Meydana çıkıyorum, sen de mertliğini göster" demiş oğlan. "Savaş mı, dövüş mü?" demiş dev. "İstediğin olsun" demiş oğlan. İkisi güreşip, dövüşmeye başlamışlar. Zülfünün her teli bir dünya vergisine denk olan kız, bu güreşi uzaktan görünce, ala taylı oğlan için dua etmeye başlamış. Yedi gün yedi gece güreşmişler, oğlan sonunda devi öldürmüş. "Hey oğlan , bu devin ağabeyi de var. O da az sonra gelecek" demiş kız, oğlanın yanına gelip. "O da bu köprüden mi geçip gelecek?" diye sormuş oğlan.

Sarı dev de köprüye gelmiş, atını geçirememiş. Oğlan ile konuşmuş ve güreşmiş. Yedi gün yedi gece sonra canı cehenneme gitmiş. Kız, oğlanın mertliğine şahit olmuş. "Üçüncü dev de var" demiş kız. Oğlan, o devi de köprüde yakalamış, yedi gün yedi gece dövüşmüş, sonunda devi yenmiş, canını cehenneme göndermiş. Ondan sonra kız devlerin hazinesinin bütün anahtarlarını oğlanın eline vermiş. "Buradan istediğiniz şeyi alabilirsiniz" demiş. Oğlan, hazinelerin kapılarını açıp görüvermiş. Kız da oğlan ile birlikte hazinelere bakıyormuş. Kızın gözü bir sandığa ilişmiş. "Lütfen şu sandığı açıp bana babamın gözlerini verseniz" demiş kız. "Baban kim?" diye sormuş oğlan. "Babam yaşlı bir bilge. Bu devler ondan korkarlardı. Lakin bir gün babam uyurken, gözlerini oyup bu sandığa koydular" demiş. Oğlan sandığı açmış, gözleri alıp kıza vermiş. Fakat hazineden hiçbir şey almadan kız ile birlikte ırmağı geçerek, hayvanları sürüp, yaşlı adamın yanına gitmiş. "Ey yavrum, bir aydan beri nerelerdesin? Hayvanların kendileri gelip kendileri gidiyorlar. Sensiz ben çok sıkıldım" demiş yaşlı adam. "Baba, ben size bir yoldaş daha getirdim, yanımda" demiş. Bunun üzerine kız, babasının gözlerini diliyle yalayıp yerlerine koyunca adamın gözleri açılmış, yiğidi de, kızını da görmüş. Olan olayları dinleyince çok sevinmiş.

Daha sonra bilge ihtiyar, düğün yaparak peri kızını ala taylı oğlana vermiş. Çoluk çocuğa karışmışlar, halen daha yaşıyorlarmış.

Ermene Mergen[43]

Bir varmış bir yokmuş, bıldırcın kaputçu, toygar dokumacı, alaca karga hekim, serçe lafçı, ala karga ezancı, kara karga kazancı, kaz surneyci, ördek karneyci iken, eski zamanlarda yaşlı bir kadın yaşıyormuş. O kadının yedi yaşında oğlu varmış. Fakat onun adı henüz koyulmamışmış. Oğlu yedi yaşına girdikten sonra kadın ona: "Git, bir hüner öğrenip gel" demiş. "Peki anne, nereye gitmem gerek?" demiş. Annesi: "İşte şu köydeki şeyh babaya git. Ben hizmet için geldim dersin" demiş. "Peki anne" demiş oğlan ve şeyhin yanına gidip ona selam vermiş. Şeyh, selamını alıp: "Ne iş için geldin?" diye sormuş. Oğlan: "Size hizmet etmek için geldim şeyh efendi" demiş. Şeyh, oğlana bakıp: "Hizmet için geldiysen, git damızlık koyunlardan bir tanesini al, götür. Ona bak, bir koyunu bin tane yap, getir" demiş. Oğlan damızlık koyunu alıp yaşlı annesinin yanına varmış. Annesi: "Gel oğlum, üzülme, koyunu çağırarak git ama arkana dönüp bakma. Damızlık koyunu çağırarak gidersen, bir koyun bin tane olur" demiş. Oğlan "Peki" deyip damızlık koyunu çağırarak şeyh efendinin evine doğru gidivermiş. Bir ara arkasına dönüp bakmış ki bir koyun bin tane olmuş, kendini takip ederek geliyorlar. Arkasına baktığı için bin koyun tekrar bir tane olmuş. Oğlan şeyhin huzuruna varmış: "Koyununuz bin tane olmuştu. Gelirken arkama dönüp baktım, tekrar bir tane oldu" demiş. Şeyh, oğlana: "Gelip gidenlerin ellerine su dök, avluyu süpürüp temizleyerek hizmet et" demiş. Oğlan, şeyhin dergâhında bir yıl hizmette bulunmuş.

Şeyh bir gün oğlanı işaretle çağırmış. Oğlan kızıp: "Şeyh dede, bana da ad koyup çağırın" demiş. Şeyh, oğlanı seksen yaşında ihtiyar bir kadının yanına göndermiş. Yaşlı kadın: "Ne iş için geldin?" diye sormuş oğlana. "Bana ad koyacaksınız" demiş oğlan. Kadın: "Öyleyse ben eve bir girip çıkayım" demiş ve yüz tenge para getirip oğlana vermiş. "Pazara git, gözüne hangi şey güzel görünürse onu alıp gel" demiş. Oğlan pazara gitmiş. Akşama kadar dolaşmış, hiçbir şeyi beğenmemiş. Bir ara yaşlı bir adam pazara yay getirmiş. Oğlan o yaya müşteri olmuş ve: "Bu yayı satıyor musunuz?" diye sormuş. "Yayın fiyatı yüz tenge" demiş adam. Oğlan elindeki yüz tengeyi verip yayı almış ve kadının yanına gitmiş. Kadın ona: "İyi olmuş, senin adın Ermene Mergen olsun. Artık istediğin yere git yavrum" demiş.

---

[43] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s.194-202; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 225-233 (Derleyen: Mansur Afzalov)

Ermene Mergen yayı almış ve gün geçirmek için yolda avlanarak gidiyormuş. Onun attığı oklar, nişan aldığı şeye tam isabet ediyormuş. Ermene Mergen bir yere varmış, orada büyük bir dev yatıyormuş. Dev onu görünce: "Ben sana arkadaş olacağım" deyip bir yuvarlanmış, sekiz yaşında bir oğlana dönüşmüş. Ermene Mergen onun adını Yıldızcı koymuş. İkisi avlanarak bir yere gitmişler ve orada bir deve rastlamışlar. O dev de Ermene Mergen'e: "Ben sana küçük kardeş olacağım" deyip bir yuvarlanmış, beş yaşında bir oğlana dönüşmüş. Ermene Mergen ona da İşçi adını koymuş. Üç kişi yola düşmüşler. Bir yere geldiklerinde bir dev rastlamış. O da bir yuvarlanmış ve Ermene Mergen'e küçük kardeş olmuş. Ermene Mergen ona Sucu adını koymuş. Onlar dört kişi, başka bir padişahın memleketine geçip gitmişler. O memlekette şenlik varmış, köpkeri oynanıyormuş. Kimse kimseyi tanımıyormuş. Ermene Mergen bir adama bu şenlik ve oyunun niçin düzenlendiğini sormuş. "Oğlum, padişahın kapısında bir hizmetçisi var. O bir oturuşta kırk koyun yiyor, kırk kulaçlık zincirle bağlanıyor. Padişahın on sekiz yaşında bir kızı var. Ay gibi ağzı, güneş gibi gözü, şekerden tatlı sözü var. Su içse boğazından, sebze yese böğründen görünüyor. Padişah: "Kim hizmetçimi güreşte yıkarsa kızımı o alacak" deyip, böyle büyük bir şenlik düzenledi" demiş adam. "Biz de gitsek olur mu?" diye sormuş Ermene Mergen. "Elbette, isteyen kişi güreşebilir" demiş adam. Adam, padişaha gidip: "Ey padişahım, yedi sekiz yaşlarında bir çocuk, üç kardeşiyle birlikte memleketimize gelmiş. hizmetçinizle güreşmeye izin istiyor" demiş. Padişah: "Olur" demiş. Ermene Mergen'in kendi, hizmetçinin karşısına çıkmış. Karşısında sekiz yaşında çocuğu gören hizmetçinin canı sıkılmış. "Sekiz yaşında çocukla da mı güreşeceğim?!" demiş. "Ey kulum, bu çocuk da bir ümitle gelmiş. Ümidini kırma, o istediği için güreşiver" demiş padişah. Hizmetçi, Ermene Mergen'in belinden tutup: "Ey çocuk, heveste kalmasın, kuvvetin varsa belimden iyice tut" demiş. "Ey hizmetçi, sen her gün padişahın kırk tane koyununu yiyorsun, gücünü göster" demiş Ermene Mergen. Sinirlenen hizmetçi, oğlanı havaya kaldırmak istemiş fakat iki defa silktiği halde kaldıramamış. Hizmetçinin vücudundan mısır taneleri gibi ter boşalmış. Oğlanı yerinden kımıldatamamış, iyice halsizleşmiş. Ermene Mergen: "Ya Hoca, ya Hızır!" deyip hizmetçiyi bir silkelemiş ve omzuna kaldırmış, padişahın önüne götürmüş. "Nereye vurayım?" demiş ve padişahın tahtına vurmuş. Hizmetçi nefesini bile alamadan ölmüş. Bunu gören padişah: "Kızım senin oldu" demiş. Ermene Mergen: "Kızınız bana gerekmez. Kardeşlerimden birini

seçip kızınızı ona verirsiniz" demiş. Padişah üç gün düğün yapmış, kızını Yıldızcı'ya vermiş. Ermene Mergen ve kardeşleri Yıldızcı'yı burada bırakıp, başka bir memlekete doğru gitmişler.

Onlar az gitmişler uz gitmişler. Akşam olduğunda bir köye ulaşmışlar, dul bir kadının evine gitmişler. Bakmışlar ki kadının evinde ne ateş var ne de yemek. Ermene Mergen, kardeşlerine: "Siz burada oturup bekleyin" diyerek çıkıp gitmiş. Dışarı çıkıp dört bir tarafa bakmış. O sırada bir yerde ateşe benzeyen bir ışık görmüş. Orada insanların olabileceğini düşünmüş, ateşe bakarak o tarafa doğru gitmiş. Ateşin yanına gidince, oradan büyük bir taş yolun geçtiğini görmüş. Yolun kıyısında bir ev olup, evin dört tarafı da açıkmış. İçeride ise ağlayarak oturan bir kız varmış. Ermene Mergen eve girmiş ve kıza: "Kardeşim, burada tek başına oturmuş ne yapıyorsun?" "Ey ağabey, siz bana namahremsiniz. Benimle kardeş olursanız konuşabiliriz" demiş. "Peki , kıyamete kadar sizin kardeşinizim" demiş Ermene Mergen. "Ey kardeş, ben büyük bir padişahın kızıyım. Memleketimizde büyük bir ejderha peyda oldu. Bu ejderha her gün şu büyük taş yoldan geliyor, bir kızla bir koyun yiyip gidiyor. Bu güne kadar şehirde hiç kız kalmadı, sıra bana geldi" demiş kız. "Üzülmeyiniz, ben ejderhayı öldüreceğim. O ne zaman gelecek?" diye sormuş Ermene Mergen. "Ejderha sabah güneş doğarken gelecek" demiş kız. Ermene Mergen, dikenleri üç top halinde toplayıp oraya yığmış. Arkasına geçmiş, okunu ve yayını eline alarak ejderhanın gelmesini beklemiş. Ertesi gün güneşin çıkacağı anda ejderha gelmiş. Büyük taş yola çıkmadan, doğruca üç top halinde yığılan dikenlerin yanına gelmiş ve dikenlerin hepsini yemiş. Ermene Mergen'i de içine çekmek istemiş. Ermene Mergen, yayını ejderhanın başına hedefleyerek ok atmış. Başından yaralanan ejderha yere yıkılmış. Ermene Mergen kılıcıyla onu parça parça doğramış. "Ben sizin oldum. Artık babamdan müjdelik alıp düğünü başlatıverirsiniz" demiş kız. Ermene Mergen ise: "Ben kıyamete dek size kardeş oldum" deyip kardeşlerinin yanına gidivermiş.

Padişah, ejderha şimdi şehre saldıracak diye kaygılanıp ağlamış, gece hiç uyumamış. Sabahleyin vezirini çağırttırmış: "Kızımdan haber alınız, belki sağdır. Çünkü birden yüreğime bir ferahlık geldi" demiş. Hiç kimse haber getirmek için şehirden dışarı çıkmaya cesaret edememiş. "Kızım sağ ise ve bunu kim gidip öğrenip gelirse, kızımı ona vereceğim" demiş padişah. O zaman da hiç kimse, "Ben gideceğim" dememiş. Bunun üzerine padişah: "Eğer bir kişi gidip öğrenip gelirse, ona gül bahçemi

de vereceğim" demiş padişah. Kırk yaşlarında, kel bir adam varmış. Bu kel: "Ben gidip, padişahın kızına ve bağına sahip olayım" diye düşünmüş. Padişah, keli, tam teçhizatlı bir ata bindirip kızın yanına göndermiş. Kel, bir tümseği aşınca kızı ve evi görmüş. At koşturarak kızın yanına gelmiş. Kız: "Ey kel, biz gelirsek işte böyle ejderhaları da öldürürüz" demiş ve ejderhanın derisinden kesilen kemeri kele göstermiş. Padişah, kızı sağ salim döndüğü için kırk gün kırk gece düğün düzenlemiş. Padişahın kızı düğünün son gününde babasının huzuruna çıkıp: "Ey baba, ejderhayı Ermene Mergen adında bir yiğit öldürdü. Bu kelin elinden ejderhayı öldürmek gelir mi?" demiş. Padişah, vaat ettiği bağı kele vermiş.

Padişah ertesi gün Ermene Mergen'i aramak için dört tarafa adam göndermiş. Padişahın adamları, Ermene Mergen'i iki kardeşiyle birlikte alıp gelmişler. Padişah, Ermene Mergen'i görünce: "Ey Ermene Mergen, kızım sana layıkmış. Ejderhayı öldürdüğün için kızımı sana verdim" demiş. Ermene Mergen: "Ey padişah, benim iki kardeşim var, önce onları evlendirip sonra kendim evleneceğim" demiş. "Eğer size de makul gelirse, kızınızı bu kardeşlerimden birine veriniz" demiş. Padişah, kızını Ermene Mergen'in İsçi adındaki kardeşine vermiş.

Ermene Mergen en küçük kardeşiyle birlikte yola devam edmiş, başka bir memlekete geçip gitmişler. Gittikleri yerde de büyük bir düğün dernekle karşılaşmışlar. Bunun nedenini bir adama sormuşlar. Orada bir ırmak varmış. Padişahın bütün tahılları ve malları bu ırmağın öbür tarafındaymış. Kim ki: "Irmağın öbür tarafına geçeceğim" düşüncesiyle suya inerek ırmağın ortasına kadar giderse, gökten bir el uzanıp o kişiyi alıyor ve kaldırıp götürüyormuş. "Bu eli kim yok ederse, on sekiz yaşındaki kızımı ona vereceğim" diyen padişah, memleketteki bütün adamları toplatmış, kararını ilan ettiriyormuş. Ermene Mergen: "Ben o eli yok edeceğim" deyip gemiye binmiş ve ırmağın ortasına kadar gitmiş. O sırada gökten bir el uzanmış ve Ermene Mergen'i omzundan tutup kaldırmaya çalışmış. Ermene Mergen, eli sıkıca yakalamış. El: "Eğer sağ olursam seninle yine görüşeceğim" demiş ve yükselerek gitmiş. Ondan sonra gemiler, ırmağın öbür tarafına rahatlıkla geçmeye başlamışlar. Padişah, Ermene Mergen'i çağırmış: "Ey yiğit, siz padişahlığa layık yiğitsiniz" demiş ve kızını ona vermiş. Ermene Mergen: "Kızınızı kardeşime veriniz" demiş. Padişah düğün yaparak kızını Ermene Mergen'in küçük kardeşine vermiş. Üç gün sonra Ermene Mergen memleketten çıkıp gitmiş.

O az gitmiş uz gitmiş, periler memleketine ulaşmış. Vakit akşammış, selam verip yaşlı bir kadının evine girmiş. Yaşlı kadın devmiş, "Eğer selamın olmasaydı seni çiğnemeden yutardım" demiş ve: "Buralarda ne yapıyorsun?" diye sormuş. "Ben bir eli arayarak geldim" demiş Ermene Mergen. Kadın düşünüp taşınıp: "Eğer sen bu el ile savaşacaksan seninle kavga etmeyi bırakayım. Senin arayarak geldiğin el, benim peri kız kardeşimin eli. Onun kırk kulaç saçı var. O kırk gün uyuyor. Uyumasına daha üç gün oldu" deymiş, uyuyan çınarı göstermiş. Ermene Mergen, kadının söylediği çınarın yanına varmış. Bakmış ki çınarın içi çok aydınlık. Çınarın içine girmiş ki orada bir peri yatıyor. Ermene Mergen hışırtı etmeden gitmiş, perinin saçının kırk telini, çınarın kırk dalına bağlamış. Sonra onun üstüne çıkıp: "Sağ olursam seninle görüşeceğim demiştin. Seni bulmak için ben kendim geldim" demiş. Peri ona yalvarıp: "Artık ben senin oldum. Saçımı çöz" demiş. Ermene Mergen kızın saçını çözmüş, kadının evine götürmüş. Kadın, düğün yapmış, kızı ona vermiş.

Ermene Mergen, periyi alıp kendi yurduna dönmüş ve onunla birlikte yaşamaya başlamış. Ermene Mergen her gün ava çıkıyormuş, peri ise evde kalıyormuş. Peri bir gün saçını yıkamak için ırmağa gitmiş. Onun saçının bir teli ırmağa düşmüş. Yanlış olmasın, dev onu sarıp küçük altın kutusuna koyacakken, kutu altın tarakla birlikte ırmağa düşmüş. Peri üzgün halde otururken, akşam Ermene Mergen avdan dönmüş. Bakmış ki karısı gözyaşları içinde ağlayarak oturuyor. "Neye üzülüyorsunuz" diye sormuş Ermene Mergen. "Altın tarağım, altın kutum ve saçımın bir teli ırmağa düştü, akıp gitti. Bu memlekette öyle altın tarak ve altın kutu yok, buna üzülüyorum" demiş. Ermene Mergen onu teselli etmiş.

Perinin altın kutusu akıp giderek, bir memleketteki tahta köprünün kazığına takılıp kalmış. O memleketin bir padişahı varmış. Her gün kırk yiğidiyle ava çıkar, o köprüden geçermiş. Bir gün padişah ve yiğitlerinin atları bu köprüden geçmemiş, direnmişler. Padişah: "Her gün geçen atlar bu gün bu köprüden neden geçmiyorlar. Burada peri ölüsü veya herhangi bir şey olması mümkün" demiş, sucusunu köprünün altına indirmiş. Sucu, aşağı inince köprünün ayağına takılan altın kutuyu görmüş ve çıkarıp padişaha vermiş. Padişah kutuyu açınca onun içinden altın tarakla ceviz kadar saç çıkmış. Saçın telini ölçmüş, uzunluğu tam kırk kulaçmış. Padişah ava gitmekten vazgeçip buradan geri, evine dönmüş. Ertesi gün vezirlerini toplamış: "Dünyada kırk kulaçlık saça sahip olan kız da varmış. Bu kızı kim bulup gelirse ona bir ev dolusu altın

vereceğim" demiş. Hiç kimse: "Ben bulacağım" diyememiş. Sonunda vezirleri: "Hilal adında bir yaşlı kadın var. Onun bulup gelmesi mümkündür" demişler. Padişah, kadını hemen getirtip ona maksadını söylemiş. Kadın: "Peki padişahım, eğer benim söylediğimi yaparsanız o kızı alıp getiririm" demiş. "Ne şartın var?" demiş padişah. "Otuz tane çok iyi usta bulacaksınız, heybenin her iki gözünü altın dolduracaksınız, otuz bir tane de deve vereceksiniz. O zaman kızı kırk gün sonra alıp getireceğim" demiş yaşlı kadın. Padişah, kadının söylediği her şeyi bulup vermiş. Aptal kadın otuz tane ustayı alıp periler şehrine gitmiş. Ustaları ırmağın kenarında indirmiş. Kadın tek başına bir köye gitmiş, oradan yetecek kadar yiyecekle ağaç alıp gelmiş. Ustalara: "Öyle bir gemi yapınız ki onun lambaları da olsun. O sadece suyun üstünde değil, suyun altında da gidebilsin. Gemiyi bitirdiğiniz gün çağırınız, ben gelip göreceğim" demiş. Kadın deveye binip Ermene Mergen'in evinin önüne gitmiş. Devenin bir ayağına baltayla vurmuş, onu sakat bırakmış. Avdan dönüp gelen Ermene Mergen, kadını görünce: "Ey teyze, burada oturmuş ne yapıyorsun?" diye sormuş. "Ey çocuğum, ben yedi kez Mekke'ye gittim. Evim on üç günlük yolda. Buraya geldiğimde devemin ayağı sakat oldu. Nereye gideceğimi bilemediğimden oturuyorum" demiş yaşlı kadın. Ermene Mergen onun söylediklerine inanmış ve eve götürmüş. Yaşlı kadını gören peri: "Bunu niçin alıp getirdin? Bir gün başımıza bir iş açmasından korkuyorum" demiş. Ermene Mergen: "Ey perican, bu kadının elinden ne gelir? Yedi defa hacca gidip gelmiş, mübarek bir kadınmış. Bize hizmet eder" demiş.

Yaşlı kadın, periye hizmet ederek on, on beş gün içinde kendini ona sevdirmiş. Kadın sezdirmeden ara ara ustaların yanına gidip, onları hızlandırıyormuş. Kadın bir gün: "Siz perisiniz, Ermene Mergen sizi nasıl aldı?" diye sormuş. Peri bu sırdan bihaber olduğunu söylemiş. Kadın: "Akşam kocanız avdan döndüğünde, yüzünüzü asarak üzgün oturun. Sebebini sorduğunda, sizinle evlendikten sonra yüzüm gülmedi. Siz beni nasıl aldınız diye sorunuz" deyip ona akıl öğretmiş. Ermene Mergen akşam geldiğinde, yüzü asık, gözyaşları içinde, üzgün halde oturuyormuş peri. Ermene Mergen: "Niçin bu kadar üzgünsünüz?" diye sorduğunda peri, kadının kendisine öğrettiği şeyleri söylemiş. "Benim pehlivan olmamın sebebi yayım. Bu yay benim hem rızkım, hem kuvvetim. Eğer bu yayım olmazsa beni yumruk kadar bir çocuk bile yıkabilir" demiş Ermene Mergen karısına ve ertesi gün yine ava çıkıp gitmiş. Peri, Ermene Mergen'in söylediklerini kadına demiş. "Vay kurbanın olayım yavrum, gece o uyuduğunda yayı

nerede duruyor?" diye sormuş kadın. "Kocam, yayını başının altına koyup yatıyor" demiş peri.

Kadın o gün yine ustaların yanına gitmiş. Ustalar: "Gemi bitti, periyi alıp getiriniz" demişler. Yaşlı kadın dönüp yine periye hizmet etmeye devam etmiş. Bir gün peri ve Ermene Mergen uyurken, gece yarısı kadın ayaklarının ucuna basarak onların başucuna gelmiş. Ermene Mergen'in başının altındaki yayı hissettirmeden almış ve götürüp ırmağa atmış. Hiçbir şey olmamış gibi gelip yatmış, uyuyuvermiş. Tan vakti gelmiş, her gün sabah kalkan Ermene Mergen yerinden kalkmamış. Yaşlı kadın, periye: "Bu gün kocanız yorgun gibi. Sen gel kahvaltını yap" demiş. Kahvaltılarını yapmışlar, Ermene Mergen halen daha uyanmamış. Peri onu uyandırmak için yanına gidip bakmış ki Ermene Mergen ölmüş. Peri, yaşlı kadının yanına gidip feryat etmiş. Kadın: "Hay yavrum, bizim oralarda kocası ölen kadın önce gider saçını yıkar gelir ve sonra ağlar" demiş ve periyi ırmağın kıyısına götürmüş. Peri, saçımı şimdi yıkayayım derken, kadının adamları periyi gemiye alıp çıkarmışlar. O anda gemi suyun altına dalıp gitmiş. Yaşlı kadın, periyi getirip padişaha teslim etmiş. Padişah ona bir ev dolusu altın vermiş.

Padişah her gün üç defa perinin yanına adam gönderip, düğünün tarihini sorduruyormuş. Peri ise "Hiç olmazsa bırakın da kırk gün kocamın yasını tutayım" diyormuş. Kırk gün geçmiş, Ermene Mergen'den hiçbir haber yokmuş. Padişah, kırk birinci gün karney, surney ile düğünü başlatmış.

Ermene Mergen'in Yıldızcı adındaki kardeşi, bir gün gökyüzünde Ermene Mergen'in yıldızına bakıyormuş. Bakmış ki onun yıldızı yok. Hemen İşçi adındaki kardeşinin yanına gitmiş. İşçi yere yatıp koklayınca kardeşi Ermene Mergen'in bir evde ölü olarak yattığını anlamış. Peri karısı ise bir memleketin padişahının sarayındaymış. İki kardeş hemen sucu kardeşlerinin yanına gitmişler ve ona: "Ermene Mergen ağabeyimiz ölmüşe benziyor" demişler. Onlar çabucak Ermene Mergen'in yattığı eve gitmişler. Bakmışlar ki Ermene Mergen ölü olarak yatıyor. Başının altını yoklamışlar, yayı yerinde yokmuş. Sucu kardeşi hemen ırmağa atlamış ve yayı alıp çıkmış. Onu Ermene Mergen'in yastığının altına koyduklarında, Mergen üç defa hapşırarak dirilmiş. Gözlerini açıp yerinden kalkmış. Bakmış ki üç kardeşi kılıç gibi yanında dikiliyorlar. "Ey kardeş, ölümüne otuz dokuz gün oldu. Peri karınız bir padişahın memleketinde. Yarın düğünün son günü" demiş İşçi kardeşi. Ermene Mergen, kardeşlerine: "Sizler burada bekleyiniz, periyi ben alıp geleceğim" demiş.

Ermene Mergen bir tüy yaktığında, perinin atlarından biri hemen peyda olmuş. Ata: "Ne kadar zamana götürürsün?" diye sorunca, at: "İki saate götürürüm" demiş. O atı kovmuş, tüyü tekrar yakmış. Başka bir at gelmiş. Ona: "Ne kadar zamanda ulaştırırsın?" diye sormuş. At: "On dakikada ulaştırırım" demiş. Ermene Mergen o ata binmiş, on dakikada perinin bulunduğu memlekete ulaşmış. Atını padişahın gül havuzunun kıyısına bağlamış ve hiçbir şey olmamış gibi orada oturuvermiş.

Peri, yanındaki cariyeye: "Bu gün saçımı yıkayacağım, su getir" demiş. Cariye su için dışarı çıkmış, gül havuzun yanında gelişkin bir yiğit oturuyormuş. Ermene Mergen onu lafa tutup, parmağındaki yüzüğü güğümün içine atmış. Kız, perinin saçına su dökerken Ermene Mergen'in yüzüğü perinin eline düşmüş. Peri, Ermene Mergen'in geldiğini anlamış ve kendi elbiselerini cariyeye vermiş, onunkileri de kendi giyinip dışarıya, Ermene Mergen'in yanına çıkmış. Onlar on dakikada Ermene Mergen'in yurduna varmışlar. Padişah ise perinin elbiselerini giyinen cariyeyle evlenmiş. Padişah: "Seni uğursuz kadın, beni aldattın" deyip, yaşlı kadını bir atın kuyruğuna bağlatmış ve atı dağlara, taşlara doğru kovalatmış.

Ermene Mergen ise periyle birlikte murat ve maksadına ermiş.

Cemile[44]

Bir çiftçinin Cemile adında güzel bir kızı varmış. Her perşembelik götürdüğünde hocası: "Geldin mi bahtı kara" diyormuş. Cemile bir gün anne ve babasına: "Hocam her zaman beni "bahtı kara" diye çağırıyor" deyip ağlamış. Anne ve babası bunu soruşturmuşlar. Hocası: "Kızınız, bütün vücudunu kapkara kıllar basmış, ölmek üzere olan bir yiğitle evlenecek" diye cevap vermiş.

Cemile'nin babası: "Kızımız böyle bir tipsizle evlenip çile çekeceğine ve bu da herkesin diline düştüğüne göre, kızımı kendi elimle öldüreyim" deyip baltaya el atınca karısı ağlamış: "Biricik kızımızı kendimiz mi öldüreceğiz? Öldürmektense uzak bir memlekete bırakıp gelmemiz daha iyi. Çile çekmesini hem görmeyiz, hem de yanmayız" demiş. Çiftçi de bunu kabul etmiş ve gece bir arabaya binip yola çıkmışlar. Bir çölü geçtiklerinde çok susamışlar ve uzakta bir kale görmüşler. Kaleye gitmişler, kapı kapalıymış. Çiftçi, su istemek için kapıya vurmuş, açılmamış. Sonunda yorulmuş,

---

[44] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 203-208; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 240-246 (Derleyen: Mansur Afzalov)

kapıya karısı vurmaya başlamış. O da yorulunca, kız vurmak istemiş. Cemile kapıya dokunur dokunmaz şakırdayarak açılmış. Cemile sevinmiş ve içeriye bir adım atar atmaz, kapı yine kendiliğinden kapanmış. Anne ve babası dışarıdan, Cemile içeriden çok uğraşmışlar ama kapıyı açamamışlar. Annesi ve babası sonunda ağlaya ağlaya evlerine dönmüşler. Cemile de ağlamaktan yorulmuş ve eşiğin yanında uykuya dalmış. Bir zaman sonra karnı acıkınca uyanmış. Kalenin içinde yavaşça dolaşmaya başlamış. İnsanoğlundan hiçbir iz yokmuş. Bir evin kapısı açıkmış, başını yavaşça içeri uzatmış, bir çok kişinin güldüğünü duymuş. Fakat hiç kimseyi görememiş. Korkudan başka bir tarafa doğru kaçmış ve bir bağa çıkmış. Meyveler olgunlaşmışlarmış. Her çeşit meyveden doyuncaya kadar yemiş. Sonunda sıkılmış ve insan aramak için yine bir eve girmiş. Bu evin pencerelerine perdeler çekiliymiş ve burada gül yetiştiriliyormuş. Evin bir köşesinde gümüş kapı görmüş. Anahtarı üzerindeymiş, yavaşça açıp bakmış. Bu evde büyük kazanlarda et pişiyormuş ve hiç kimse yokmuş. Bir köşede çelikten yapılmış kapı, üzerinde de aynen filin baldırı gibi bir kilit varmış. Anahtarı da yanında duruyormuş. Açıp bakmış ki içerisi çok karanlık. Evin her tarafından: "Ben zayıfım, sen semizsin" diye sesler geliyormuş. Bakmış ki ev ağzına kadar eli, kolu bağlı insanlarla dolu. Kız hemen onları çözüp serbest bırakmış. Yine bir kapı açıp başka bir eve girmiş. Böylece on tane eve girip içerdeki tutukluları serbest bırakmış. Daha sonra kapıya çıkmış, az önceki adamların bir tanesini bile görememiş. Tekrar bağa gidip meyvelerden yemeye başlamış. Bir tarafta çok güzel bir imaret görmüş. Altın kapıyı açıp içeri girmiş. Burası çok güzel yapılmış bir odaymış. İpek halılar, atlas minderler seriliymiş ve güzel aynalar asılıymış. Bunun gibi kırk odadan geçmiş ve kırk birinci odaya adımını atmış. Bu oda çok kıymetli eşyalarla bezeliymiş. Odanın ortasında ipek perde asılıymış. Perdeyi kaldırıp bakmış ki altı kırmızı altından, kendisi ak altından yapılmış bir taht üzerinde bir adam uzanmış yatıyor. Üzerine beyaz çarşaf örtülüymüş. Çarşafı kaldırmış ki, bütün vücudunu iki karış kıl basmış bir yiğit yatıyor. "Vah, alın yazım buymuş!" deyip ağlayarak odalardan çıkmış. Biraz dolaştıktan sonra yine sıkılmış. Sonunda: "Benim nasibim bu ise boşuna dolaşıyorum" deyip tekrar kırk birinci odaya girmiş ve yiğidin vücudundaki kılları birer birer yolmaya başlamış. Sıkılınca bağda biraz daha dolaşıp gelmiş, yine yolmaya devam etmiş. Bir gün bağda dolaşırken bağın bir köşesinden:

"Annem, babam var idi,
Bir görüşmeye muhtaç idi,
Onlar orada, ben burada
Kan ağlarız böyle günde"

diye bir şarkı duymuş. Şarkı çok yakıcıymış, sesin sahibini aramaya başlamış. Şarkı sesi bir kuyudan geliyormuş. Gitmiş ki kuyunun ağzı çelik bir kapakla kapalı. Kapak kilitliymiş ve anahtarı da yokmuş. Şarkıyı öğrendikten sonra çaresiz kalarak tekrar yiğidin yanına dönmüş. Kıllar yolundukça yiğit kımıldamaya başlamış. Otuz dokuzuncu gün yiğidin koltuk altını yolarken, sağ koltuğunun altından bir anahtar çıkmış. Anahtarı alıp hemen kuyuya koşmuş. Kapağı açıp bakmış ki, boğazına kadar suya gömülü bir dev kızı ağlıyor. Cemile hemen onu çekip almış. Dev kızı çıplakmış, ona güzel elbiseler giydirmiş. İkisi bağda uzunca sohbet etmişler. Bir ara Cemile: "Az daha unutuyordum, benim çok acele bir işim vardı" demiş. "Ne işi?" diye sormuş dev kızı. Cemile, olayı anlamış: "Kenarında biraz kıl kaldı. Onu da temizlersem dirileceğe benziyor" demiş. Dev kızı: "Öyleyse yolmayınız, ikimiz biraz uyuyalım. O dirildikten sonra bizi işe buyurup uyumamıza izin vermez" demiş, atlas minderler üzerine uzanmış. Cemile de: "Peki, tamam" deyip yatmış. Cemile derin uykuya dalınca dev kızı yavaş yavaş kırk birinci odaya gitmiş. Yiğidin vücudundaki kalan kılları çabuk çabuk yolarak bitirmiş. Yiğit uykudan uyanıyormuş gibi gülümseyerek gözlerini açmış: "Ben senin iyiliğini nasıl öderim. Beni yeniden dirilttin" demiş, bir iki defa dev kızını kucaklayıp öpmüş. Sonra tuhaf elbiseler giyerek avluya çıkmış ve Cemile'yi görmüş. "Bu kim?" diye sormuş yiğit. "Hizmetçim, sizi temizlerken sıkılıp bırakmayayım diye getirmiştim" demiş dev kızı. Cemile uyanınca bakmış ki yiğit, dev kızı ile birlikte bağda yürüyor. "Bunca emeğim boşa gitti" diye düşünerek çok üzülmüş, ağlamış Cemile. Onlar bağda dolaşıp geldikten sonra: "Su getir, evi süpür, kapıyı kapa" deyip bütün işleri Cemile'ye emretmişler. Biçare Cemile onlara hizmetçi olmuş. Annesini ve babasını özlemiş, bir de bunun üzerine dev kızı onu çok kötü üzmüş. Cemile her gün her gece bağın kıyısına gidiyor, ağlayıp geliyormuş. Yiğit her hafta büyük şehirlere gidiyormuş. Dev kızı boya, sürme vb. bazı şeyler ısmarlıyormuş. Yiğit: "Sana ne alıp geleyim?" diye sorduğunda, "Hiçbir şey gerekmez" diye cevap veriyormuş Cemile. Sonunda bir gün yiğit: "Her pazara gidişimde hiçbir şey gerekmez diyorsun. Sana da elbet bir şey gereklidir. Söyle getireceğim, getirmezsem namerdim" deyip yine yalvarırcasına ısrar etmiş. Cemile:

"Öyleyse taştan yapılmış bir şişe var, bana onu bulup getirin" demiş. Yiğit: "Peki" deyip bir şehre gitmiş. Dev kızının istediği her şeyi almış. Taştan yapılmış şişeyi aramış, herkese sormuş fakat bulamamış. Sonunda yaşlı bir adam: "Ey oğlum, o şey bu şehirde bulunmaz. Zemzem ırmağının öbür yakasında Lokman Hekim'in bir şakirdi yaşıyor. Taştan yapılmış şişe belki o kişide bulunabilir" demiş.

Yiğit, araya araya Lokman Hekim'in şakirdini bulmuş, taştan yapılmış şişeyi sormuş. O adam: "Şişe kime lazım?" diye sormuş. Yiğit: "Bir hizmetçimiz var, o istiyor" demiş. Adam: "O hizmetkârınızın yüreği çok elemliymiş. Kimin yüreğinde gamı, elemi çok ise, şişeye bakıp içindekileri anlatıverir. O anlattıkça şişe de büyür. İçini boşalttığında eğer hiç kimse durdurmazsa, "Şimdi razıyım" der demez şişe çatlayarak kırılır. O kırılınca derdini anlatan kişi de ölür" demiş. Yiğit: "Demek böyle oluyor!?" diye düşünerek şişeyi alıp kaleye dönmüş. Onu Cemile'ye vermiş, gözetlemeye başlamış. Cemile gece yarısı çıkıp bağa doğru gitmiş. Yiğit de arkasından gizlice gidivermiş. Cemile kuru bir arkın içine oturup içini dökmeye başlamış. Ailesinin yoksulluğunu, hocasının kendisini "Bahtı kara" diye çağırmasını, anne ve babasıyla bu kaleye gelip kapıda ayrı düşmelerini, yiğidin kıllarını kendisinin tek başına yolup bitirmek üzereyken, kurtardığı dev kızının oyununa gelmesini, onun cimriliğini, hepsini bir bir anlatıp: "İçim şimdi boşaldı" der demez yiğit arkadan gelmiş, Cemile'nin ağzını kapatmış. Şişe çok şişmiş, ağırlaşmış, kırılmak üzereymiş. Yiğit, Cemile'nin ağzını tam o sırada kapatıvermiş ve şişeyi kırılmayacağı bir yere gömmüş. Sonra Cemile'yi kucağına alıp: "Bunca derdiniz varmış, bana niçin söylemediniz? Dev kızı kuyudan nasıl çıktı diye düşünüyordum" demiş. Cemile: "Onu kim ve ne için kuyuya attı?" diye sormuş. Yiğit: "Onu ben attım. Benim bir yalmağız annem var. O, bana bu dev kızını alıp vermek istedi. Bu kız, annemin ustası cadı devin kızıdır. Ben bu kızı istemediğimden kuyuya attım. Anahtarını sakladığım için annem ile cadı dev her tarafımı kıl yaptılar. İşte sizin sayenizde kendime geldin" demiş. Cemile: "Ben ilk geldiğimde işte şu eve girmiştim. Ev boştu fakat çok kişinin gülme sesini duydum. Onlar nesiydi?" diye sormuş. Yiğit anlatmış: "Onlar benim kardeşlerim. Cin oldular, göze görünmüyorlar" demiş. Cemile on evden el ve ayakları bağlı bir çok insanı serbest bıraktığını anlatmış. Yiğit: "İyi yapmışsınız. Kardeşlerim onları yemek için toplayıp getirmişlerdi. Siz onları rızıklarından mahrum bırakmışsınız. Korkarım ki şimdi onlar öçlerini almak için fırsat kolluyorlardır" demiş. Tam o sırada dev kızı uyanmış. Bakmış

ki yiğit yanında yok. Hemen bağa koşmuş. Şeftali ağacının altında Cemile ile konuştuğunu görünce: "Sana gününü göstereceğim!" demiş ve kılıç almak için eve koşmuş. Bunu anlayan yiğit de koşarak gelmiş ve dev kızının bileğinden sıkıca tutmuş. Derhal el ve ayaklarını bağlayıp yine o kuyuya atmış. Çelik kapağını kilitlemiş ve anahtarını da bir delikten kuyunun içine attıktan sonra: "Şimdi buradan kaçmak gerek" demiş. Cemile: "Nasıl kaçacağız?" diye sormuş. Yiğit: "Annemin odasında bir tane ayna, beş tane tarak ve bir tane masat taşı var. Gidip onları getirirsen buradan kaçıp kurtulabiliriz" deyip içeri nasıl gireceğini öğretmiş.

Cemile, yiğidin öğrettiği yoldan gidip bir ağaçlık içindeki kapıyı bulmuş. Kapının açık kanadını kapatıp, kapalı kanadını açarak içeri girmiş. Sağ taraftaki devenin önünde duran kemiği alıp sol taraftaki köpeğin önüne atmış. Köpeğin önündeki otu alıp devenin önüne koymuş. Sonra yere dökülen dutlardan üç tane yemiş, daldaki dutlardan birazını aşağı döküp içeri girmiş. Önce iki defa karşıya, iki defa sağa ve iki defa da sola eğilerek selam vermiş. Üst başta yatan kadın, başını kaldırıp: "Eğer bu selamın olmasaydı seni çiğnemeden yutardım, gel yavrum" demiş. Cemile: "Ayna, masat taşı ve taraklarınızı vermeniz için gelmiştim" demiş. Kadın: "Peki, memnuniyetle" deyip istediği şeyleri vermiş ve: "Dur yavrum, saçlarımı biraz temizle. Başımı dizine koyup azıcık uyuyayım, sonra gidersin" demiş. Kadının maksadı başını kızın dizine koyup kanını emmekmiş. Bunu bilen yiğit, Cemile'nin baldırına koyun ciğeri bağlayıp göndermiş. Cemile: "Peki, olur" deyip oturmuş. Kadın ağzını Cemile'nin baldırına koyup gözünü yummuş. Cemile de saçlarını temizliyormuş gibi yapıp, yalmağızın ince halat gibi uzun saçlarıyla el ve ayaklarını usulca bağlayıvermiş. Kadının gözleri uykuya dalınca makasla eteğini ve baldırına bağlı ciğerin ipini kesmiş. Ayağını yavaşça kadının başının altından çekmiş. Ayna, tarak ve masat taşını alıp kaçmış. Yiğit de ikişer, üçer atı hazırlamış bekliyormuş. Hemen bir tanesine Cemile'yi bindirmiş ve kızın ailesinin bulunduğu yere doğru at koşturmuşlar. Bir ara dönüp arkalarına bakmışlar ki yalmağız ağzından alevler saçıp, tavşan gibi uçarak geliyor. Tam yetişeceği sırada yiğit masat taşını atmış. Göz açıp kapayıncaya kadar buluttan yüksek bir dağ peyda olmuş. Çok öfkelenen kadın, dağın yarısına ulaşmışken kayarak aşağı düşmüş. Sinirinden bir dişini çekip balta, bir dişini de çekip keser yapmış ve vakit kaybetmeden basamaklar yaparak dağdan aşmış, yine kovalamaya başlamış. Yiğit ile Cemile bir ara dönüp bakmışlar ki her bir tüyü ney gibi olmuş, ok gibi uçarak geliyor. Hemen tarağı yere atmışlar. Arada çok büyük bir dikenlik

peyda olmuş. Kadın öfkeyle kendini dikenlere vurmuş. Elbiseleri parçalanmış, her tarafı kana belenmiş. Bin azap ile buradan da geçerek yine kovalamaya başlamış. Aradan bir saat geçince Cemile arkaya bakmış ki dili iki karış asılı yalmağız, nefes nefese koşarak geliyor. Hemen aynayı yere atmışlar. Arada çok büyük ve korkunç bir ırmak peyda olmuş. Kadın öfkeyle suya atlamış. Gelip ırmağın tam ortasına düşmüş. Boğulup gittiği için tekrar çıkamamış. Onlar sevinç içinde Cemile'nin evine ulaşmışlar.

Ağlaya ağlaya Cemile'nin annesinin gözleri kör olmuş, babasının ise hiç hali kalmamış. Bunları görünce annesinin gözleri açılmış, çiftçi babasının ise canı üstüne gelmiş. Üç gün üç gece düğün yaparak Cemile'yi yiğide vermişler. Cemile'yi "Bahtı kara" diye çağıran hocası düğüne gelmiş: "Bahtlı kıza bahtlı damat mübarek olsun" demiş. Onlar böylece murat ve maksatlarına ermişler.

Ziyad Batır[45]

Sultan Murat öldükten sonra yerine Sultan Fatih tahta geçmiş. Sultan Fatih çok bilge, akıllı ve dikkatliymiş. Sultan Fatih, İstanbullu Sultan Halife Osman'ın neslindenmiş. Halife Osman'ın babası göçebe Türklerdenmiş. Nasıl olmuşsa kıtlık zamanında iki yüz aile İstanbul'a gelmiş. O zamanlar İstanbul halifesi düşmanın kuşatması altındaymış. Bu iki yüz ailelik göçebe Türklerden bir iki adam çıkıp ellerine topuz, mızrak alarak halifeye gönüllü olarak yardım etmişler. Bunların arasında Sultan Osman'ın babası da varmış. Onlar samimiyetle savaşarak halifenin düşmanlarına büyük darbe vermişler. Halife bu savaşta fedakarlık gösterenleri üstün görevlere tayin etmiş. Sultan Osman'ın babasını da kendine vezir yapmış. Halife öldükten sonra tahta Sultan Osman oturmuş. Bundan sonra halifelik Türklere geçmiş. Sultan Osman halkı düşünerek arklar açtırmış, güzel imaretler kurdurmuş. Sözün kısası, Sultan Fatih, Halife Osman'ın torununun torununun torunlarından biriymiş.

Sultan Fatih'in güzellikte eşi yok, akıllı, tahsilli bir kızı varmış. Bu kızı bir defa gören yine görsem diye arzu edermiş. İsmi, cismine benzer Kamerhan'mış. Sultan Fatih kızını canından çok seviyormuş. Ok atmada, mızrak saplamada, kılıç sallamada ona denk kimse yokmuş. Kamerhan'a âşık olanların sayısı hesabı yokmuş. Başka

[45] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 34-43; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 57-67 (Anlatan: Törehoca Ata; Derleyen: Cemaliddin Esamiddinov; Yer: Taşkent; Tarih: 1941)

memleketlerden de âşık olan şehzadeler, beyzadeler dünürcüler gönderiyorlarmış. Fakat kız hepsine hayır diyormuş.

Sultanın sarayında bir usta varmış. Elinden her iş geliyormuş. Sultan, yaptığı aletleri çok beğendiği için onu saraydaki bütün ustaların başkanı yapmış. Büyüğünden küçüğüne kadar saraydaki herkes ustaya saygı gösteriyormuş. Ustanın genç bir oğlu varmış. Güzel yüzlü, okumuş, akıllı, cesaretli bir yiğitmiş. Bu yiğidin adı Ziyad Batır'mış. Bahadırlıkta çok şöhret kazanmış olan Ziyad Batır da sultanın kızı Kamerhan'a aşıkmış. Oğluna ustalık öğretmek isteyen babası: "Oğlum, gözlerim açıkken gel hüner öğren" demiş. Ziyad Batır çok zaman geçmeden babasının bütün hünerlerini öğrenmiş. Melike bir gün ustaya ok ve yay yapmasını buyurmuş. Usta, ok ve

yayın tam melikenin istediği gibi olması için bütün hünerlerini sarf etmiş. Oğlu da babasından gizli ok ve yay hazırlıyormuş. Yaptığı ok ve yayı babasına göstermiş. Babası onu görünce hayran kalmış. Onun yaptığı ok ve yayın işlemeleri babasınınkinden daha güzelmiş. Ok ve yayın kabzasına çok güzel rubailer işlemiş. Babası memnun olduğu için oğlunun alnından öpüp: "Aferin oğlum, benim ustalığımı öğrenmişsin. Artık hiç kimseye ezilmezsin" demiş. Sonra kendi hazırladığı ok ve yayı bırakmış, Ziyad Batır'ın yaptığı ok ve yayı melikeye göndermiş. Melike ok ve yayı görünce hayran kalmış. Ok ve yay kendi istediğinden daha güzel olduğu için ustaya hediyeler vermiş.

Usta epeyce yaşlanmış. Hastalanmış, hiçbir ilaç kâr etmemiş. Sonunda dünyaya gözlerini kapamış. Sultan Fatih, usta öldükten sonra, Ziyad Batır'ı babasının yerine tayin etmiş ve ustalara başkan yapmış.

Günlerin birinde Sultan Fatih hareme girip bakmış ki, kızı oturmuş elinde bir yayla oynuyor. Yayın işlemelerini görünce hayret etmiş ve eline alıp incelerken, gözü kabzaya yazılı beyte düşmüş. Okuyunca anlamış ki aşıkane yazılmış bir beyit. Öfkelenen sultan, Ziyad Batır'ı çağırıp: "Bunu kim yazdı?!" diye sorunca, Ziyad Batır: "Ben yazdım" demiş. Sultan: "Sen böyle lüzumsuz işler de mi yapıyorsun? Nankör!" deyip cellat çağırmış ve onun öldürülmesini buyurmuş. O zaman vezirlerden biri, padişahın ayağına kapanmış, Ziyad Batır'ın suçunun affedilmesini istemiş. Sultan, vezirinin hatırını kıramamış ve Ziyad Batır'ı ölümden azat etmiş. Fakat şehirden çıkarıp kovmuş.

Ziyad Batır yol almış, çöllerde yürümüş, dağları, kırları aşıp birkaç gün sonra bir dağa ulaşmış. Yemyeşil çimenlerle kaplı bu dağ, insanın yüreğini ferahlatan, havası hoş bir yermiş. Ziyad Batır dağda dolaşırken yılkı ve koyun otlatan bir ihtiyar görmüş. Adama selam vermiş. Yaşlı adam, yiğidin yorgun halde geldiğini anlayınca bir tas kımız uzatmış ve: "Nereden geliyorsun oğlum?" diye sormuş. Ziyad Batır başına gelen musibeti anlatmış. Adam merhamet edip: "Oğlum, şimdi hangi tarafa gideceksin?" diye sormuş. "Ey baba, hangi tarafa gideyim, öz yurdumdan ayrılmış garip bir misafirim. Başımın estiği tarafa gidiyorum" demiş Ziyad Batır. "Ben bu dağ halkının hayvanlarını otlatıyorum" demiş adam, "Babamdan, dedemden beri hepimiz aynı mesleği yapıyoruz. Bulacağına kanaat edeceksen bana oğul olup yanımda kal." Bu teklif Ziyad Batır'a makul gelmiş: "Babacığım, eğer siz bunu istiyorsanız ben memnuniyetle razı olurum" demiş o. Ziyad Batır böylece çobana oğul olup yılkıları, koyunları otlatmaya başlamış. Ziyad Batır burada sapanla taş atmayı iyice öğrenmiş. Yırtıcı hayvanlar sürüye daldığında, bir taş ile vurup öldürüveriyormuş. Ziyad Batır'ın bu işinden babası da memnun oluyormuş. Her yıl birkaç hayvanı yırtıcı hayvanlar telef ediyorlarmış. Ziyad Batır geldikten sonra hayvanlar sağ kalmışlar. Ziyad Batır'ın ününü bütün dağ halkı duymuş. Adamlar Ziyad Batır'a "Taşatar Batır" diye isim takmışlar. Aradan iki yıl geçmiş. Ziyad Batır burada babasıyla birlikte hayvanları otlata dursun, şimdi haberi sultanın kızı Kamerhan'dan dinleyin.

Kamerhan, Ziyad Batır'a gönül vermiş. Kendi kendine: "Eğer babam beni kocaya verecekse ona versin" diye düşünüyormuş. Babası, Ziyad Batır'ı şehirden kovup gönderdikten sonra, aydınlık dünya Kamerhan'ın gözüne karanlık gelmeye başlamış. Sabahtan akşama kadar Ziyad Batır'ı düşünüyormuş. Geceleri tan atıncaya kadar ağlıyormuş. Ama derdini hiç kimseye anlatmazmış. Kamer'in kırk cariyesi olup, onların başkanı Hümayun adında bir kızmış. Kamerhan sırrını sonunda ona açmış. Melike gönlünü açmak için sık sık ava çıkıyormuş. Bir gün erkekler gibi giyinmiş, babasından izin almış, av köpeğini önüne katarak ava çıkmış. Bir çok gün yürüdükten sonra bir ormana ulaşmış. Sülün avlamış fakat düzgün bir av rastlamamış. Kamerhan atını başka bir yöne çevirmiş ve tepesi gökyüzüyle öpüşen yüksek bir dağın önüne varmış. Kız dağa tırmanırken karşısına bir kurt çıkmış. Kamerhan bir ok ile kurdu öldürmüş, cariyesinin eline vermiş ve önüne bakıp giderken geyiğe rastlamış. Geyiğin kulağından altın halka asılı, boynuzuna altın mühür basılı, boynuna her tür değerli taşlar takılıymış.

Kamerhan geyiği beğenmiş. Kızlara: "Bu geyiğin etrafını sarıp canlı yakalayınız. Geyiği hiç kimse kaçırmasın. Eğer kim kaçırırsa yüzünü siyaha boyayıp avdan kovunuz" demiş. Kızlar, Kamerhan'ın söylediğini yapıp ellerine kement alarak geyiğin etrafını sarmışlar. Hümayun ortaya çıkmış, geyiğe kement atmış. Geyik kenara fırlamış, melikenin yanından geçip gitmiş. Melike arka arkaya üç defa kement atmış fakat geyiği yakalayamamış. Kızlardan utanıp geyiğin arkasından kovalayarak gitmiş. Geyik ise atılan taş gibi vızıldayarak, uçan kuş gibi pat pat diye ses çıkararak gidiveriyormuş. Sonunda geyik de at da yorulmuş. Geyik nefes nefese bir mağaraya girmiş. "Evet, şimdi yakaladım" diyen melike de sevinerek mağaraya girip bakmış ki, bir delik var. Geyik öbür taraftan çıkıp kaçmış. Melike sinirlenmiş, yine ata binmiş, gözden kaçırmadan geyiği kovalamaya başlamış. Geyik dağa tırmanarak kaçarken Ziyad Batır'a rastlamış. Ziyad Batır bu dağda yılkı otlatıyormuş. Sapana taş koyup geyiğin boynuzuna nişan alarak atmış. Taş gelip geyiğin boynuzunun birini uçurarak gitmiş. Canlı geyik nefesini bile alamadan ölmüş. Melike de iyice yaklaşmış. Bakmış ki geyik ölü yatıyor. Öfkeyle kılıcını kınından çekmiş: "Namert çoban! Geyiği vurmak isteseydim daha önce ben vururdum. Maksadım canlı tutmaktı. Sen başkasının avını nasıl vurursun!" deyip atının yularını çekmiş, Ziyad Batır'a doğru dönerken birden bir aslan peyda olmuş. Atı aslandan ürküp geri çekilince, melike atın üzerinden yere uçmuş. Elindeki keskin kılıç dirseğine batmış. Ziyad Batır, aslan peyda olur olmaz sapana taş koyup nişan alır vaziyette beklemiş. Aslan, melikenin üzerine atlayacakken Ziyad Batır aslana nişan alıp atmış. Taş, burnuna değmiş ve aslan nefes alamadan ölmüş. Sonra gelip bakmış ki yüzü peçeli güzel bir kız, yerde baygın halde yatıyor. Yiğit hemen gömleğini çıkarmış, kolunu yırtmış ve kızın, kılıç kesen yaralı kolunu sarmış. "Bu biçare boşuna ölüp gitmesin" düşüncesiyle su getirip yüzüne serpmiş. Su içirmek için yüzündeki örtüyü kaldırınca bakmış ki, yüzüne kara saçları yayılmış Kamerhan'ın ta kendisi. Yiğidin aklı başından gitmiş. Aradan biraz zaman geçince kız kendine gelmiş. Gözlerini açmış ki çoban yiğit tepesinde oturmuş ağlıyor. Dikkatlice bakınca Ziyad Batır'ı tanımış ve sevincinden yine bayılmış. O sırada Kamer'in cariyeleri de ulaşmışlar. Bakmışlar ki ölü bir aslan yatıyor, melike baygın, çoban yiğit de tepesinde oturmuş su serpiyor. Kızlar hemen attan inmişler. Hümayun koşarak gelip melikenin başını dizine almış, gözünden yaş döküp dururken melike kendine gelmiş. Melikeyi şehre götürmek istemiş fakat o razı olmamış. "Ta iyileşinceye kadar buradan hiçbir yere kımıldamayacağım" demiş.

Orada çeşme, çeşmenin yanında iki tane ağaç varmış. Gölgesi iki batman yere düşüyormuş. Melikenin karargâhını oraya dikmişler. Melike, acaba Ziyad Batır beni tanır mı diye düşünüp ona: "Siz burada ne zamandan beri çobanlık yapıyorsunuz?" diye sormuş. Ziyad Batır, ne olursa olsun doğrusunu söyleyeceğim diye geçirmiş içinden ve: "Sizin babanız kovduktan beri" demiş. Melike, Ziyad Batır'ın affetmesini isteyip: "Benim suçum yok" demiş. Ziyad Batır sevinmiş, babasını çağırıp gelmiş. Babası: "Bu değerli misafirlere ziyafet çekmemiz gerek" deyip köyden büyük bir kazan getirmiş. Birkaç koyun kesmiş. Çoban baba kızlara: "Susamışsınızdır" deyip kımız ikram etmiş. Aradan birkaç gün geçmiş. Melikenin yarası da iyileşmeye başlamış.

Şimdi sözü melikenin babasından dinleyin.

Melikenin ava çıkıp gidişinden beri on beş gün geçtiği halde ondan bir haber alınamamış. Babası bir pehlivanı çağırıp ona şöyle demiş: "Bir ay oldu, henüz melikeden haber yok. Gidip bir haber al bakalım neredeymiş? Ona nerede rastlarsan alıp gel." Bu pehlivan, melikeyi seviyormuş. Onun için padişaha samimiyetle hizmet ediyormuş. Padişahın emrini duyunca çok memnun olmuş. O, yiğitlere: "Melikeyi nerede yalnız yakalarsak onunla sohbet ederiz" deyip bir fıçı şarap almış ve sefere çıkmış. Beş gün sonra melikeyi bulmuş. Bakmış ki melike oturmuş Ziyad Batır ile sohbet ediyor. Bunu gören pehlivanın aklı başından gitmiş. Melikeden korktuğundan bir şey diyememiş. Attan inip onlarla selamlaşmış, melikeye: "Babanız sizden endişelendiği için beni gönderdiler" demiş. Bu sırada misafirlere yemek getirmişler. Pehlivan da yanında getirdiği şarabı ortaya koymuş. İki üç kız, sakî olup şarap dağıtmışlar. Pehlivan önemsiz bir şeyi bahane edip Ziyad Batır'a vurmuş. Ziyad Batır da sinirlenip pehlivana vurmuş. Çenesi düşmüş, ağzından köpük akmış, o anda ölmüş. Pehlivanın yiğitleri, Ziyad Batır'ın üzerine atılmışlar. Ziyad Batır savaşıp onları da yenmiş. Savaş bittikten sonra melike: "Artık burada durmak olmaz, başka bir memlekete gidelim" demiş. Sonra cariyelerine izin verip: "Babam beni sorarsa, melike bir geyiğin arkasından kovalayarak gitti, aradık bulamadık, deyiniz" demiş ve onlarla vedalaşmış.

Ziyad Batır ile melike çoban babaya minnettarlık bildirip vedalaşmışlar. İki ata binip yola revan olmuşlar. Onlar avlana avlana birkaç gün sonra bir şehre ulaşmışlar. Bu şehrin adı Herat'mış. Burada Sultan Hüseyin Mirza padişahmış. Onlar gelip bir kervansaraya yerleşmişler. Birkaç gün geçtikten sonra Ziyad Batır, kızı kendine

nikahlaması için hoca aramış. Bu kervansarayın yakınlarında bir şeyh yaşıyormuş. Ziyad Batır şeyhin evine gitmiş. Şeyh evde yokmuş. Onun oğlu Ziyad Batır'ı dinledikten sonra: "Ben kendim nikahlayayım" demiş ve Ziyad Batır ile kervansaraya gelmiş. Nikah sırasında gözü kıza takılıp: "Böyle güzel bir kızı nikahlayarak ne yazık ki elden kaçırdım" deyip üzülmüş. Kızın derdine düşen yiğit, Ziyad Batır'la arkadaş olmuş. Şeyhin oğlu: "Misafire iyi davranmak peygamber sünneti" deyip onları görmek için sık sık geliyormuş. Ziyad Batır melike ile konuşup çırak olarak bir demircinin yanına girmiş. Demirci onun çalışmasını beğenmiş. Bakmış ki yiğit kendinden de hünerli. Demirci insaflı biriymiş, onu işe ortak etmiş.

Şeyhin oğlu bir gün Ziyad Batır'a: "Kardeş, siz artık kervansarayda yatmayınız. Benim mahallemde bir ev buldum. Onu alıp size vereceğim" demiş. "Ev almaya param yok" demiş Ziyad Batır. "Sizde yoksa bizde var, bulduğunuzda bana verirsiniz" demiş şeyhin oğlu. Ziyad Batır evi görünce beğenmiş. Çalışarak biriktirdiği parası varmış. Parayı nakit olarak sayıp vermiş. Ondan sonra karı koca taşınıp gelmişler. Günlerin birinde şeyhin oğlu, Ziyad Batır'a : "Karınız daha çok genç, siz işe gittiğinizde o yalnız kalıyor. Bizim evde yalnız yaşayan yaşlı bir kadın var, hiç çocuğu yok. Bu kadını size göndersem nasıl olur?" demiş. Ziyad Batır buna çok memnun olmuş.

Şeyhin oğlu, düzenbaz bir yaşlı kadın bulup ona para vermiş ve: "Bu Kamerhan'ı ne yapıp edip, yoldan çıkarınız" demiş. Onu götürmüş, Ziyad Batır'ın evine bırakmış. Yaşlı kadın ile Kamerhan, anne kız gibi olmuşlar. Yaşlı kadın sabahtan akşama kadar elinde tespih, namaz kılıyormuş. Kamer, kocası işe gittikten sonra halı dokuyor, sıkıldığında şarkı söylüyormuş. Kadın yavaş yavaş kıza sokulup şeyhin oğlunu övmeye başlamış. Kamer, kurnaz kadının maksadını sezmiş. Kocasına kadının söylediklerini anlatmış. O zaman Ziyad Batır: "Ben de bu niçin bu kadar şefkatli davranıyor diye düşünüyordum. Sebebi buymuş demek! Tamam, şimdi bekleyelim bakalım başka neler diyecek?!" demiş. Ertesi gün düzenbaz kadın yine şeyhin oğlundan söz açıp: "O kişi sizi çok beğeniyor. Onunla bir konuşun bakalım ne yapacak?" demiş. Kamer çok sinirlenmiş, kadının avurduna bir vurmuş, kadının yanağı şişmiş, dili ağzına sığmaz olmuş. Yiğidin yanına gitmiş ve olan olayı anlatmış. Şeyhin oğlu öfkelenmiş. Tanıdığı bir haydut varmış, onu çağırıp: "Bu gece hiçbir yere gitme. Bir iş var, onu yapacaksın" demiş. Şeyhin oğlu gece yarısı hizmetçisiyle Ziyad Batır'ın evine gelmiş. Onların uyuduklarını anlayınca, ikisi duvardan aşarak inmişler. O, Ziyad Batır'ı öldürüp karısını

kaçırma düşüncesindeymiş. Kamer, insan gölgesi görünce kocasını uyandırmış. Ziyad Batır bakmış ki eyvanın önünde iki kişi duruyor. Yastığının altından hançerini almış, şeyhin hizmetçisinin üzerine atılmış, bir çırpıda başını koparmış. Kendine hücum eden şeyhin oğlunu da kaldırıp yere vurmuş. Şeyhin oğlu, Ziyad Batır'ın ayaklarına kapanmış, bir daha böyle uygunsuz iş yapmayacağına söz vermiş. Melike: "Öldürelim" dese de Ziyad Batır: "Peki, gitsin bu namert! Bir daha böyle bir şey yapmasın!" deyip onu göndermiş. Şeyhin oğlu buradan çıktıktan sonra: "Niçin gidip padişaha gammazlamıyorum?!" deyip saraya doğru yol almış. Sultan Hüseyin Mirza kendi yakınlarıyla oturuyormuş. Onların arasında şeyh de varmış. Şeyhin oğlu padişaha tazim kılıp: "Padişahım, yakınlarda yurdumuza lanetli bir yiğitle bir kız gelmişlerdi. Ben onları dürüst insanlar zannederek birbirlerine nikahlamıştım. Sonra bir de ev alıp verdim. Bu gece sokaktan geçerken evden gülme sesi duydum. Baktım ki o lanetlinin karısı, yiğitlerin ortasında oynuyor. Sinirlerime hakim olamayıp yiğidi çağırdım ve ona: "Bu ne terbiyesizlik, utanmıyor musun?" dedim. O bana bir yumruk attı. Padişahım, bu yaramaz yiğidin şehirden sürülmesi için ferman vermenizi istiyorum. Bunun zararı hepimize değer diye korkuyorum" demiş. Sultan öfkelenip: "Onu şehirden kovmak değil, hemen başını bedeninden ayıracağım!" demiş ve adamlarını Ziyad Batır'ın evine göndermiş. Sultanın gönderdiği adamlar, Ziyad Batır ile Kamerhan'ın ellerini arkalarından bağlayarak getirmişler. Sultan, Kamerhan'ı görür görmez kendini kaybetmiş. İkisinin de hiçbir günahı olmadığını anlamış. Ziyad Batır'a: "Sen bu kızı nereden alıp gelmiştin?" diye sormuş. "Kendine sorunuz" demiş Ziyad Batır. Padişah, Ziyad Batır'a: "Bu kızı bize bırakıp gidiver!" demiş. Ziyad Batır kabul etmemiş. Sultan sinirlenmiş: "Cellat! Alıp çıkar bunu, darağacına as!" diye bağırmış. Cellatlar Ziyad Batır'ı çıkarmış götürürlerken, o, bir çeviklikle onların ellerinden kurtulmuş ve kaçarak doğruca demirci ustanın evine gitmiş. Başına gelenleri ona anlatmış. Demirci: "Falan yerde bir mağara var, sen oraya gidip bekle. Şehirde ne olup bittiğini sabahleyin gelip ben sana anlatırım!" demiş.

Şimdi haberi melikeden dinleyin:

Sultan melikeye tatlı dille: "Ben sizi melikelerin melikesi yapayım, benimle evlenmeye razı olun" diyerek çok yalvarmışsa da olmamış. Sultan öfkelenmiş. Sultanın bağında gizli bir zindan varmış. Kamer'i bu zindana atmışlar. Ziyad Batır'ın kaçtığını duyunca, şehrin kapılarını kapatıp aramaya başlamışlar. Ertesi gün akşam demirci usta,

Ziyad Batır'ın saklandığı mağaraya gelmiş. "Şimdi ne yapacağız? Sağlıklı bir yol gösterin" demiş Ziyad Batır. Demirci düşünüp taşınıp: "Bir yol var" demiş. "Sen vezir Ali Şir Nevai'yi bulacaksın. Bütün olayları ona anlatırsın. Derdine o kişi çare bulur" demiş. Ziyad Batır gece yarısı mağaradan çıkıp Nevai'nin evine gitmiş. Kapıda bekleyen nöbetçiye selam vermiş: "Ben Nevai hazretlerine uzaklardan misafir geldim" demiş. Nevai geceleri uyumuyor, çalışıyormuş. Nöbetçi, Nevai'nin huzuruna girmiş: "Misafir bir yiğit uzaklardan sizi görmek için gelmiş" deyince Nevai: "Çağır, girsin!" demiş. Ziyad Batır, Nevai ile görüşüp biraz konuştuktan sonra başından geçen olayları tek tek anlatmış. Nevai onu sakinleştirmiş: "Müsterih olun, sultan, Kamerhan'ı öldürmedi. Sabahleyin haber alırım" demiş. Nevai sabahleyin padişahın sarayına, doğruca bağa gitmiş. O, sultanın burada gizli bir zindanının olduğunu biliyormuş. Bağda dolaşırken bahçıvana rastlamış. Bahçıvan, Nevai'ye tazim kılıp bir deste gül vermiş. Bu kişi hem bahçıvanlık yapıyormuş hem de zindan görevlisiymiş. Nevai, bahçıvana: "Kızdan bir haber aldınız mı? Bir cahillik yapıp intihar etmesin" demiş. "Evet efendim, haber alıyorum. Sultanın kendileri de şimdi gelip gittiler" demiş bahçıvan. Böylece Nevai'nin içi rahat etmiş ve eve dönüp kızın sağ olduğunu Ziyad Batır'a bildirmiş. Kendisi o günden itibaren adamlarına, padişahın sarayına doğru tünel kazdırmaya başlamış. Üç gün sonra tünel tamamlanmış. Nevai, Kamer'i zindandan çıkarmış. Ben seninle kardeşim, Kamer ise küçük kız kardeşim. Benim evimde rahatça bir ömür geçirebilirsiniz. Hiç kimse size karışmayacak" demiş Nevai. Kamer ile Ziyad Batır memnuniyetle Nevai'nin evinde yaşamaya başlamışlar. Aradan üç yıl geçmiş. Kamer'in bir oğlu olmuş. Çocuk yürüyecek kadar büyümüş. Bir gün Nevai bağdan çıkıp giderken, çocuk yolda suyla oynuyormuş. Nevai onu kaldırıp eline gül vermiş. Kapının önüne geldiğinde Ziyad Batır'ın sesi duyulmuş. "Niçin ağlıyorsun, anneni özlemiş olsan da gidip göremezsin. Bırak, ağlama, yüreğimi ezme!" Nevai bunu duyunca eve girmiş. Kamer gözyaşlarını silip yerinden kalkmış ve Nevai'ye selam vermiş. Nevai: "Üzülmeyin kardeşim, bir ay daha sabredin. Yurdunuza ben kendim götürüp bırakacağım. Babanıza da anlatacağım" demiş. Aradan bir ay geçmiş. Nevai seyahat bahanesiyle sultandan izin almış, kendi sırdaş yiğitlerinden dört tanesini yoldaş edinip sefer hazırlığını yapmış. Yiğitler bir hafta önceden kamer ile Ziyad Batır'ı şehirden çıkararak bir dağın eteğine bırakıp gelmişler. Nevai, bir hafta sonra yola çıkmış. Kamer ile Ziyad Batır'ı alıp doğruca onların memleketine gitmiş.

Birkaç gün yol almışlar. Az gitmişler, uz gitmişler, sonunda Kamer'in memleketine ulaşmışlar. Sultan Fatih, Nevai'nin geldiğini duyunca birkaç yiğidini karşılamaya göndermiş. Nevai'yi birkaç gün misafir ettikten sonra: "Hoş geldiniz, sebebi nedir?" demiş padişah. Nevai: "Sizden iki suçluyu bağışlamanızı istemek için geldim. Bunların suçlarını bağışlarsanız birkaç gün kalacağım. Yoksa hemen dönüp gideceğim" demiş. Padişah: "Suçlular eğer babamı öldürmüş olsalardı, sizden dolayı onları yine affederdim. Kimmiş bunlar?" demiş. Nevai, Kamer ile Ziyad Batır'ı çağırmış. Kamer gelmiş, babasının üzerine atılmış. Padişah sevincinden aklını kaybetmek üzereymiş. "Neredeydin yavrum?" deyip ağlamaya başlamış. Kamer kaybolduktan sonra, sultanın haber salmadığı yer kalmamış.

Sultan, şehir halkına yedi gün ziyafet vermiş. Ziyad Batır'ı başkomutan olarak tayin etmiş. Ziyad Batır dağda çobanlık yapan babasını getirtmiş. Nevai, birkaç gün kaldıktan sonra Herat'a dönmüş. Ziyad Batır ile Kamer mutluluk içinde ömür sürmüşler.

Lokman Hekim[46]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, bir zamanlar İskender Zülkarneyn adında bir padişah varmış. İskender, gün doğusundan gün batısına kadar her yerin hakimiymiş. Padişahın konuşkan bir veziri varmış. Padişah bir gün vezirleriyle otururken: "Sizlere söyleyecek bir sözüm var. Söyleyeceğim şeyi başarabilecek misiniz?" demiş. O zaman vezirler: "Söyleyin, söyleyin dinleyelim" diyerek tazim kılmışlar. Padişah: "Malumunuz olduğu üzere ben yeryüzünü yönetiyorum. Sizler de benim vezirlerimsiniz. Gökyüzünün üzerinde ve yerin altında da insan varmış diye söylentiler var. Gökyüzünün üzerindeki insanları yere indirmenizi, yerin altındakileri yukarı çıkarmanızı ve hepsinin yönetiminin, benim ihtiyarımda olmasını istiyorum sizden. Onların cevaplarını bana getirseniz. Eğer emrettiğim bu buyruğu yerine getirirseniz vezirliğe devam edersiniz" demiş. Vezirler: "Canımız size feda olsun. Bize bunu söylediniz, bizim de size yanıtımız şu. Buyurduğunuz vazifeye cevabımızı dinleyin. Bu imkansız bir düşünce, gökyüzü uzak, yer sert. Ne bir çaremiz var ne de size

[46] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızı,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 124-134 (Anlatan:Nurali Nurmetoğli; Derleyen: A. Şükürov; Yer: Taşkent; Tarih: 1941)

verecek haracımız. Daha önce hangi görevi verdiyseniz biz yerine getirdik. Lakin bu emrinizin üstesinden gelemeyiz" demişler. Padişah, vezirlerinin cevabı üzerine ne diyeceğini bilemeden beklerken; onların arasından, çok konuşan Tayircan adlı vezir çıkıp şöyle demiş: "Efendim, siz bu vazifeyi buyurmakla ne düşündünüz? Lakin ben sizin emrinizin yerine getirilmesi için bir yol göstereyim" demiş. Padişah: "Hadi söyle, dinleyelim!" demiş. Tayircan: "Irmaklar içinde büyük bir ırmak var. Ona Şor Derya derler. Şor Derya çok büyük bir ırmak. Ben bu ırmağın altında, suyun içinde ademi abi, ademi labi, ademi sabi denilen insanlar var diye duymuştum. Şimdi bu ırmağın altında insan bulunup bulunmadığını öğrenelim. Onları ele geçirmenin çaresine bakalım" demiş. Padişah: "Çaresine nasıl bakacaksınız, yapınız!" demiş. Vezir Tayircan: "Şişeden bir ev yapalım, batmanlarca demirden de zincir yapalım. Zinciri şişeye bağlayalım. Zindandan bir adam çıkarıp, nefes alabileceği bir şekilde şişe evin içine yerleştirelim. Taş atar gibi suya atalım. Zindandan çıkardığımız adama diyelim ki, bu ırmağın altına in, ırmağın altında insan olup olmadığını öğrenip çık. Eğer öğrenirsen, ne suç işlemiş olursan ol, seni zindandan azat edeceğiz, deriz" demiş. Bu sözler padişaha makul gelmiş. Padişah, vezirine: "Bu söylediklerin makul, Maşallah. Hangi yolla olursa olsun öğrenmemiz gerek" deyip şişeden bir ev yaptırmış ve zincir hazırlatmış. Zindandan, müebbet hapse mahkum bir adam çıkarıp: "Bu ırmağın altına in, insan olup olmadığını öğren, çık. Sonra seni serbest bırakacağım" demiş. Böylece zindandan çıkarılan adamı şişe evin içine yerleştirmişler, zincir ile bağlayıp taş atar gibi ırmağa atmışlar. Irmağa atılan adam suyun altına vardığında, ırmağın dibindeki ademi abi, ademi labi, ademi sabiler şişenin içindeki adamı görüp öfkelenmişler: "Bizim aramızda senin gibi bir mahluk yok. Kendini tanıt, bize kim olduğunu söyle. Söylemezsen her şey yapmaya gücümüz yeter" demişler. Şişenin içindeki adam onlara: "Ben yukarıdan sizlere inen elçiyim. Yukarıdaki padişah beni sizlere elçilik maksadıyla indirdi. Bu ırmağın altında insanlar yaşıyor mu, yaşamıyor mu? Eğer insanlar yaşıyorlar ve padişahları yoksa arzularını bana söylesinler düşüncesiyle beni aşağı indirdiler. Sizler ne diyorsunuz?" demiş. Irmağın altındaki adamlar bunu duyunca: "Yukarıdaki, yeryüzündeki padişah, yeryüzünü yönetiyor. Ne gariptir ki bizleri de kendine bağlamak istiyor" deyip şaşırmışlar ve şişedeki adama: "Peki siz elçisiniz. Biz size bu şeyi vereceğiz, çıkıp padişahınıza veriniz. Bu kâsedeki unu ekmek yapıp kendileri yesinler. Sonra kâsenin içine tenge veya altın doldursun. Eğer yeryüzünde bu kâseyi tenge veya

altınla doldurursa, bizim burada haberimiz olacak. Sonra isteğimizi söyleyeceğiz. Eğer dolduramazsa boşuna uğraşmasın, biz yeryüzüne varmayız" deyip sözlerini tamamlamışlar. Bunları dinleyen adam bir kâse unu alıp ırmağın altından çıkmış. "Hani, ne haber getirdin?" diye sorduklarında, " İşte nişane şu kâse, haber şöyle: Bu kâse içindeki unu ekmek yaptırıp yiyeceksiniz. Sonra kâseyi tenge veya altınla dolduracaksınız. Eğer kâseyi tenge veya altınla doldurursanız size arzuhal için çıkacaklar. Aksi takdirde siz burada, onlar orada kalacaklar" demiş ırmağın altına indirilen adam. Padişah bu kâseyi görünce ırmağın altında tenge ve altın yokmuş diye içinden geçirmiş ve: "Bir avuç tenge konulsa dolar" diye düşünmüş. O sırada vezir Tayircan: "Irmağın altında tenge veya altın var ya da yok ama bu kâsenin bir hikmeti vardır" demiş. Padişah: "Ne hikmeti varmış?" diye sormuş. Tayircan: "Unu alıp bir miktar tenge koyalım kâseye, ne hikmeti olduğunu anlarız" demiş. Padişah: "Peki öyle yapıp görelim" demiş ve kâseyi ortaya koymuşlar. Hazinedarı çağırıp: "Bir kucak dolusu tenge getir bana" demiş. Hazinedar, eteğini tenge doldurarak getirmiş ve: "Ne yapayım?" demiş. "Kâseye bir avuç altın koy!" demiş. Onlar bir etek dolusu tengenin hepsini kâseye doldurmuşlar. Kâsenin içinde tenge görünmüyormuş. Padişah: "Ben yeter deyinceye kadar kâseye getirip tenge doldurunuz!" demiş. Padişah yeter dememiş, hazinedar etek etek tenge getirip kâseye doldurmuş. Kâsenin içinde tenge görünmüyormuş. Padişah sinirlenmiş, falcıları çağırttırmış. Falcılar tazim ile: "Bizi çağırtmışsınız, hizmetinize geldik" demişler. Padişah: "Oturunuz, ben sizleri şunun için çağırttım. Şor Deryanın altına bir elçi indirmiştim. Onları da yöneteyim diye düşünmüştüm. İndirdiğim elçinin eline bir kâse vermişler. Bu kâseyi tenge veya altınla doldururlarsa bizi yönetebilirler. Kendimiz çıkıp arzımızı söyleriz. Eğer kâseyi dolduramazlarsa, çıkıp arzımızı söylemeyiz demişler. Biz kâseye çok tenge koyduk ama dolduramadık. Bunun manası ne? Öğrenip bildiriniz!" demiş. Falcılar: "Biz fal açacağız. Açılan falın sonucuna göre konuşuruz" demişler. Padişah: "En azından ne manaya geldiğini söylemeniz de yeter" demiş. Falcılar fal açmışlar ve padişaha tazim ile: "Size bu kâseyi denemek için vermişler. Yeryüzünü yöneten padişah şimdi bizi de yönetmek istiyor. Bu kâse, yani dolmayan kâse, topraktan başka hiçbir şeyle dolmaz. Bizimle işleri olmasın manasına geliyor. Yani kâseye toprak doldursun, kâseye konulan toprak tenge gibi görünecek. Tengeyi hazinesine boşaltsın. O kişi o tarafta kalsın, biz burada kalalım. Bizimle işleri olmasın demekmiş" diyerek padişaha bu sırrı

açıklamışlar. Padişah, falcıların bu sözü üzerine kâseye toprak doldurmuş. Kâseye bakıldığında içi tenge dolu görünüyormuş. Padişah sessizce tengeleri hazineye boşalttırmış. Kâsenin hikmeti buymuş, bakalım undan ne çıkacak diyerek unu götürüp hanımına vermiş ve ekmek yapmasını buyurmuş. Padişahın karısı hamur yapmış, tandıra yapıştırırken hamur hemen akıp gidiyormuş. Kadın şaşırmış, başka undan hamur yapıp ekmek pişirmiş ve çıkarıp vermiş. Padişah ekmeği yiyince: "Hiçbir emare, faydalı bir şey yok" demiş. Şimdi padişah orada duruversin, haberi başka taraftan dinleyin.

O sırada padişahın kapısına divane birisi dilenmek için gelmiş. Padişahın karısı, hayır için, tandırın başında duran ekmeğe benzemeyen pişmiş hamuru ona verip göndermiş. Divane, ekmeği heybesine koyarak gitmiş, bir arkın yanındaki dalın gölgesinde uzanmış, ekmeği arktaki suya batırarak yerken dal eğilip: "Ey divane, bana haber sorup git!" demiş. Divane şaşırmış, bu daldan nasıl ses çıktı diye düşünmüş: "Söyle, ne haberin var?" demiş. Dal anlatmış: "Benim şöyle bir özelliğim var, kim verem hastalığına yakalanırsa benim gölgemde otursun. Onun hastalığını iyileştirmeye gücüm yeter." Divane: "Hah hah" diye gülerek gidivermiş. Yolda dut ağacına rastlamış. Dut: "Ey divane, bir sözüm var..." demiş. "Evet, ne diyeceksin?" demiş divane. Dut: "Bütün ağaçlar içinde benim devamın pek bir kıymeti yok lakin kabuğumu soyup, kazanda kaynatarak onun suyuyla yıkanan kişinin vücudunda yara çıkarttırmam" demiş. Divane: "Hah hah" diye gülerek gitmiş. Divane karşı tarafa geçtiğinde ayrık otuna rastlamış. "Benim de sözüm var" demiş ayrık otu. "Ne sözün var?" demiş divane. "Beni yolup, güneşte kurutarak, ufalayıp yiyen kişinin içindeki bütün illetleri yok etmeye kudretim var" demiş. Sözün kısası yeryüzündeki bütün bitkiler kendilerinin neye deva olduklarını bu adama tek tek açıklamışlar. Yeşermiş bitkilerin sözü üzerine bu adam her birinden azar azar toplayarak almış ve divaneliği bırakmış, tabiplik yapmaya başlamış. Bu adamın tabipliğinden birçok insan şifa bulduğu için ona "Lokman Divane", "Lokman Hekim" diye ad takmışlar. Lakin bu adam divane olarak dilendiği dönemlerde aynı zamanda dokumacılık da yapıyormuş. O zamana kadar padişah İskender Zülkarneyn'in giydiği elbiselerin kumaşını dokuma sorumluluğu ona aitmiş. Padişah hiçbir dokumacının kumaşlarını onunkiler kadar beğenmiyormuş. Durum böyle olsa da padişahın verdiği hediyeler bu adama yetmediğinden, aynı zamanda dilencilik yapıyormuş.

Padişah bir gün Lokman Hekim'e: "İşte şu hediyeleri alınız, diğer gelişinizde oğluma ve bana yetecek kadar kumaş dokuyup getiriniz!" diye görev vermiş. Lokman Hekim "Peki" diyerek çıkıp gitmiş. Lokman Hekim'in de padişahın oğlu kadar bir oğlu varmış. Lokman Hekim: "Padişahın oğlu giyer de benim oğlum giyemez mi?" diye düşünmüş ve üç kumaş dokuyarak oğluna da elbiselik ayırmış. Padişahın kendine ve oğluna da yeterince kumaş götürmüş. Padişah her zaman ki gibi Lokman Hekim'e hediyeler verip göndermiş.

Padişah bir gün vezirlerini çağırarak: "Ava çıkıp, bir şeyler avlayıp gelelim" demiş, avlanmaya çıkmış. Padişah avını avlayıp dönmüş. Lokman Hekim'in mahallesinden geçip giderken, Lokman Hekim'in oğlunu görmüş. Lokman Hekim'in oğlu padişahın oğlu gibi giyinmiş, sokakta uçurtma uçuruyormuş. Padişah onu kendi oğlu zannetmiş, vezirlerine sormuş. Onlar: "O sizin oğlunuz değil, bu çocuk Lokman Hekim'in oğlu" demişler. Padişah: "Oğluna, benim giydiğim elbiselerle oğlumun elbiselerinin kumaşından giydirip, bana saygı göstermediği için ona ceza vereceğim" demiş. Vezirleri: "Siz bilirsiniz" demişler. Padişah: "Buna verilecek ceza şu: oğluyla kendinin el ve ayaklarını bağlayıp Aktepe denilen çöle bırakınız. Çölün ortasında kavak boyu çukur kazıp baba ve oğlunu canlı canlı bu çukura atınız! Üstünü ağaç ve toprakla doldurunuz. Sonra bir ay başını bekleyiniz. İki ay daha toprak atınız, toprağın üzerini çamurla sıvayınız ve daha sonra yanıma dönünüz" deyip evine gitmiş. Vezirler, Lokman Hekim ile oğlunu alıp Aktepe çölüne gitmişler. Böylece Lokman Hekim'i Aktepe çölüne ulaştırmışlar. Kavak boyu çukur kazmışlar ve iki araba kavak getirmişler. Lokman Hekim ile oğlunu çukura atmışlar, üzerlerini ağaçla kapatıp toprak doldurmuşlar. Vezirler düşünüp dururlarken bir adamın sıpayla odun topladığını görmüşler. Onu çağırıp konuşmuşlar: "Buraya iki ay boyunca toprak dökmek gerek. Bu iş için ne kadar istersin?" demişler. Konuşup anlaştıktan sonra adama iki ay boyunca toprak attırmışlar. Etrafını iyice sağlam örttükten sonra, üzerini çamurla sıvamışlar. Bir ay daha başında bekledikten sonra padişahın huzuruna varmışlar: "Emrettiğiniz görevi yerine getirdik, geldik" deyip el pençe divan durmuşlar. Padişah: "Aferin!" demiş. Aradan on, on beş yıl geçmiş. İskender padişah ölmüş, onu defnetmişler. Halk, padişahın oğlunu padişah yapmış. Ondan sonra halkın isteğiyle padişahın oğlu evlenmiş. Bir yıl sonra bir oğlu olmuş. Oğlu yedi yaşına girmiş.

Padişah bir gün yemek yerken boğazına bir kemik takılmış ve sofranın üzerine yığılmış. Oğluyla karısı dışarı çıkarak: "Padişah yemek yerken boğazına kemik takıldı ve yere yığılıp kaldılar" diye haber vermişler, "Tabip getiriniz!" demişler. Dışarıdakiler hemen beş, altı tane tabip getirip padişahın huzuruna götürmüşler. Padişahın bu halini gören tabipler: "Bizler padişahın bu derdine çare bulamayız" demişler. Vezirlerden biri: "Lokman Hekim'in kıymetini bilemedik" deyince, padişah: "Lokman Hekim de kim?" diye sormuş. Vezir kalkıp: "Babanızın zamanında yaşayan bir hekimdi. Onun, ölen bir insanı diriltmeye bile kudreti vardı. Babanız zulmedip onu Aktepe çölüne gömdürdü" demiş. Başka bir vezir: "Eğer gerçekten Lokman Hekim ise hala canlıdır. Biz gidip bakalım" demiş ve bir çok kişi çöle gidip bakmışlar ki, adamın üzerine dökülen toprağı rüzgâr uçurmuş, her tarafa yaymış. Kazılan yeri aramış bulamamışlar, hayret etmişler. Vezirlerden biri kalkıp: "Lokman Hekim'in üzerine oduncu Abdurayim iki ay boyunca eşeğiyle toprak taşıdı. Onun için biz oduncu Abdurayim'i bulalım. Eşeğini isteyip alalım, üzerine bir çuval toprak yükleyelim. Gidip nerede durursa orayı kazalım, Lokman Hekim'i buluruz" demiş. Eşeği aramaya koyulmuşlar. Oduncu Abdurayim'i bulup eşeğini almışlar. Çöle gelmişler, çuvala biraz toprak koyup eşeğe yüklemişler ve eşeği salıvermişler. Eşek gidip bir yerde durmuş. Arkadan itmişler, yürümemiş. Üç dört çapayla eşeğin durduğu yeri kazmaya başlamışlar. Bir delik açılmış ve içeriden ses gelmiş: "Kimsin? Rüzgâr etme! Suyun köpüğü gibi çaresizce yatıyorum. Bana zarar verme!" Bunlar: "Bizi size padişah gönderdi. Padişahın göğsüne kemik takıldı. Bunun çaresi nedir?" diye sormuşlar. "Ben kendim gelmezsem bu derde çare bulamazsınız" diye ses gelmiş. Onlar: "Kendim geleyim diyorsunuz ama suyun köpüğü gibi çaresiz kaldığınızı söylüyorsunuz. Öyleyse nasıl geleceksiniz?" demişler. Lokman Hekim: "Eğer beni götürmek istiyorsanız, bu deliği kapatıp gidiniz. Kırk kadak yağ, kırk kadak et, kırk kadak soğan, kırk kadak tuz, kırk basamaklı merdiven ve kırk tane kız getiriniz. Getireceğiniz merdiveni elimin ulaşacağı yere kadar indiriniz. Kızların her birini bir basamağa oturtunuz. Elimi kızlara değdirdiğimde onlardan zevk alıp güçleneceğim ve yukarı çıkacağım. Soğanlı sosun kokusu burnuma girdiğinde yemek yemiş gibi olacağım ve padişahın huzuruna gideceğim" demiş. Onlar bu sözleri unutmadan padişaha ulaştırıp: "Bulduk, böyle böyle dedi" diyerek her şeyi anlatmışlar. Bunları duyan padişah emir vermiş. Usta, merdiveni hazırlayıncaya kadar sokak sokak, mahalle mahalle dolaşıp, boyu ulaşan kızları toplamışlar. Böylece merdiven de, kırk kızlar da,

diğer şeyler de hazır olmuş. Bunların hepsini arabaya yerleştirip Lokman Hekim'in yattığı yere varmışlar. Merdiveni aşağı salmış, her basamağa bir kız oturtmuşlar. Sonra Lokman Hekim kızların ellerinden tutarak kuvvet almış. Kızlar sapsarı zeferan gibi olmuş, güçten düşmüşler ve merdivenden aşağı düşüvermişler. Lokman Hekim çukurdan çıkmış. Fakat oğlu çukurda kalmış. Soğanı kavururken kokusu Lokman Hekim'in burnuna vurmuş, o bundan zevk alıp padişahın huzuruna varmış.

Lokman Hekim, padişaha halini sormuş: "Oğlum ne derdiniz var? Söyleyin!" demiş. Padişah: "Aceleyle yemek yerken göğsüme kemik takıldı. Bunun çaresi nedir?" demiş. Lokman Hekim: "Bunun tek bir çaresi var. Oğlunuzu kesip kanını içireceğim. İlaç bu olacak. Başka hiçbir ilaç iyileştirmez" demiş. Padişah bunu kabul etmemiş. Öleceksem kendim öleyim, oğlumun kesilmesine razı değilim" demiş. Bunun üzerine Lokman Hekim, vezirlere akıl öğretmiş: "Bu oğlunuzdan vazgeçin, yine oğlunuz olur deyip padişahı razı edin" demiş. Vezirler bu sözlerle padişahı ikna etmişler. Sonra oğlanın üstünü başını çıkarmışlar, kesilmeye hazırlayıp babasının karşısında yatırmışlar. Sonra oğlanı padişahın huzurundan çıkarmışlar, ona göstermeden karşı tarafa geçmişler. Onun yerine, getirip bir oğlak kesmişler. Oğlak "Be be" diye bağırınca padişah: "Vay yavrum, vay yavrum" diye çığlık atmış. Bu sırada onun boğazına takılan kemik ağzından fırlayıp çıkmış. Padişah, aklı başından gitmiş halde "Vay yavrum, vay yavrum" derken, oğlunun oynayarak yürüdüğünü görmüş. Lokman Hekim'e bağırıp: "Bana niçin bu kadar eziyet ettin?" deyince, Lokman Hekim: "Başka çaresi yoktu. İşte artık çocuğunuz da, siz de sağsınız. Benim tabipliğim bu" demiş. Padişah: "Murat ve maksadıma erdim. Dile, dilediğini vereyim" demiş. Lokman Hekim: "Söylenilenleri karşılaştırıp, haklıyı ve haksızı araştırarak iş yaparsanız bana yeter. Başka dileğim yok" demiş. Padişah: "Babam, sizle oğlunuzu ağır bir cezaya çarptırmış. Oğlunuz nerede?" diye sormuş. Lokman Hekim: "Aferin, bu söylediğiniz çok makul bir söz oldu. Bir duvarın deliğinde güvercin yavruları varmış. Oğlum bir cahillik edip bu güvercin yavrularını almak istemiş. Kolunu uzatmış, yetişememiş. Takkesini deliğe tıkıp merdiven getirmeye gitmiş. Geldiğinde güvercin yavrusunu ölü bulmuş. O şimdi bunun vicdan azabını çekiyor" diyerek padişahın sorusuna cevap vermiş ve evine gitmiş. Oğluyla kırk kızı alıp iyileştirerek muradına ermiş.

Lokman Hekim'in evine geldiğini bütün arkadaşları, akrabaları, tanıdıkları duyunca onu görmek için evine gelmişler ve ortaya alıp konuşturmaya başlamışlar.

Gelen dostlarından biri: "Lokman Hekim, başınızdan geçenleri bir anlatsanız" demiş. Lokman Hekim: "Peki" deyip söze başlamış:

"Dertlerim deftere sığmaz, bitiremem kardeş.
Ağzımdaki şeyi çiğneyip yutamam kardeş.
Gördüğümde göz yaşımı tutamam kardeş,
Görmeden bastım dikene, çekerek geldim acısını,
Görseydim basmazdım, çekmezdim acısını.
Çile ve yokluk çeke çeke tende takat kalmadı."

Geldim kulübem açık, gördüm sizleri, yürekte arzu kalmadı. Lokman hekim böylece tabipliğini devam ettirerek uzun bir süre daha yaşamış. Sonunda bitap düşmüş, hasta olmuş. Dostları, ahbapları, akrabaları ve kendinin iyileştirdiği insanlar, Lokman Hekim'in hasta olduğunu duyunca görmeye gelmişler. Onlar Lokman Hekim'den: "Bize şaşırtıcı, faydalanacağımız şeyler söyleyiniz" diye istekte bulunmuşlar. Lokman Hekim: "Karakışın ortasında akıp giden suda yıkanan adamın, arkın kıyısında ölmemesine hayran kaldım. Sıcak suyla yıkandığında ölünün dirilmesine hayran kaldım. Sağlıksız bir adamın hamama inip çıktıktan sonra uçup gitmemesine hayran kaldım. Her hangi biri, nanenin kökünü kazıyarak çıkarsın, suya koyup yıkasın, güneşte kurutsun, sütle birlikte kaynatıp içsin; o, insanın içinde taş bile olsa eritir. Bahar aylarında kara bir ot yetişir. Onu alıp, havanda dövüp ezdikten sonra azar azar yutulursa insana güç, kuvvet verir. Öksürüğe yakalanan biri ayvanın içindeki çekirdeği çıkarıp yerine kuyruk yağı koysun, sonra pişirip yesin. Öksürüğü geçer. Yine her hafta hamama giden insan sağlıklı ve kuvvetli olur" demiş, " Sizlere son sözüm, faydam bu" diyerek konuşmasını bitirmiş.

Ziyarete gelen dostları, ahbapları, akrabaları bunları dinledikten sonra evlerine gitmişler. Lokman Hekim, bir iki gün sonra yakalandığı hastalık yüzünden ölmüş.

Suhrab ile Mızrab[47]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, geçmiş zamanlarda Semerkant şehrinde Abdurahman adında bir balıkçı yaşıyormuş. Zerefşan ırmağından yakaladığı balıkları Registan'a getiriyor, kızartıp satarak geçimini sağlıyormuş.

Şehrin insanları ve o çevreden gelenler, balıkçı Abdurahman'ın pişirdiği balıktan bir defa yiyince onun sürekli müşterisi oluyorlarmış. Her zaman gelip onun balığından alıp yiyorlarmış ve alıp evlerine de götürüyorlarmış. Ramazan, ramazan bayramı ve kurban bayramı günleri insanlar onun balıklarından alabilmek için kuyruk oluşturuyorlarmış. Şehrin büyükleri ise bir gün önceden sözleşip, adam göndererek kızarmış balıklardan aldırıp gidiyorlarmış. "Balıkçı Abdurahman'ın tezgâhı niçin kalabalık?" diye sorarsanız, onun sebebi şu: O, Zerefşan ırmağından sazan, som gibi balık türlerini tutuyormuş. Bunların eti çok lezzetli oluyormuş. Balıkçı, balıklarını hafif susam yağıyla kızartıyormuş. Balıklar bunun için çok lezzetli oluyormuş ve müşterileri kendine çekiyormuş.

Balıkçı Abdurahman'ın beş altı çocuğu olup en büyüğünün adı Mızrab'mış. O eski mektepte okuyormuş. Hoca Hafız'ın kitabını bitirmiş, Mirza Bedil'in kitabına geçmek üzereymiş. Mızrab, Mirza Bedil'in kitabı ile adet gereği hocasına üst baş almak ve başka masraflar için bir gün babasından para istemiş. Balıkçı Abdurahman ise her gün kazandığını eve harcıyormuş ve para artıramıyormuş. Yarın, öbür gün deyip oğlunun günlerini boşuna geçiriyormuş. Günlerden bir gün oğluna: "Bugün Cuma, vaktinde yat oğlum. Sabahleyin seher vakti uyandıracağım. Balık avlamaya birlikte gideceğiz. Bahtına, tora ne takılırsa o senin olsun" demiş. Mızrab akşam erkenden yatmış. Fakat düşünce ve hayallere dalıp bir türlü uyuyamamış. Baba oğul birlikte on, yirmi, yüz pudluk som balığı tutup, ırmaktan çekip alamayışlarını, balığın toru yırtarak kaçıp gidişini geçiriyormuş gözlerinin önünden. "Yüz pudluk som balığı tora takılırsa onu kenara nasıl çekip alacağız?" diye düşünüyormuş. Mızrab'ın uykusu kaçmış, epeyce bir süre sonra uykuya dalmış.

---

[47] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızı,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 139-159 (Anlatan: Abducemil Rahmanov; Derleyen: M. Afzalov)

Mızrab rüyasında geniş, manzarası hoş, yemyeşil bir yerde seyahat ettiğini görmüş. Bir tarafı dağ, bir tarafı bağ olan geniş yamaçlardaymış. Bu güzel manzaralı yerin ortasından büyük bir ırmak akıp gidiyormuş. Irmağın suyu bembeyaz gümüş gibi dalgalanarak, yükselip alçalarak akıyormuş. Bahar aylarıymış, sabah gökyüzü masmaviymiş ve hava çok temizmiş. Güneşin ışınları yüksek dağın arkasından saçılmaya başlamış. Dağdaki otların yapraklarındaki çiğ taneleri, sedef gibi parlıyorlarmış. Güneşin altın ışıkları bütün vadiye yayılınca ortaya çok güzel bir manzara çıkmış. Mavi sarıya, kırmızı beyaza karışmış; Zerefşan ırmağı "İşte ben" dercesine dalgalanarak akıyormuş. Irmağın sol tarafında büyük ve güzel bir şehir görünüyormuş. O şehrin yüksek, mavi kubbeli medreseleri, yüksek minareleri, iki üç katlı imaretleri varmış. Şehrin sokaklarında kavak, söğüt, karaağaçlar, meyveli ağaçlar görünüyormuş. Şehrin etrafı yüksek duvarlarla çevriliymiş. Biraz sonra Mızrab'ın gözleri şehrin kapısına takılmış. Şehrin görkemli kapısı açılmış. İçeriden yaklaşık kırk, elli atlı kız çıkmış. Kızlar on yedi, on sekiz yaşlarında, güzel giyimlilermiş. Saçları arkadan düğümlü, beyaz örtülü ve yüzleri kapalıymış. Hepsinde beyaz örtü üzerinden beyaz eşarp bağlıymış. Hepsinin elinde yay, ona yaraşır ok, mızrak ve kalkan varmış. Dörtlü gruplar halinde atlarını koşturarak ırmağın kıyısında geziniyorlarmış. Kızların önünde, yelesi beyaz bulut gibi, kuyruğu kalın, başını yukarı kaldırmış, her tarafa bakıp kişneyerek ilerleyen atın üzerinde, on sekiz yaşlarında bir kız oturuyormuş. Kızın atı kıymetli taşlarla süslüymüş ve çok güzel eyer takımları, ata yakışıyormuş. Kız orta boylu, hafif etine dolgun, buğday renkli, kara kaşlı, kara gözlü, burnu kalemle çekilmiş gibi, dudakları kırmızı akik gibi, dişleri inci gibi olup, yüzünde tebessüm varmış. Dudağının üstünde, burnunun yanında mercimek gibi büyükçe, siyah beni güzelliğine güzellik katıyormuş. Şehrin melikesi olan bu kız, bütün dünyaya Kozican Sultan adıyla nam salmış. Güzelliği, aklı ve ilmi memlekette herkes tarafından biliniyormuş. Kızlar acele etmeden, ırmağın kıyısında görünen etrafı yüksek duvarlarla çevrili "han bağına" doğru at oynatarak ilerliyorlarmış. Mızrab, ırmağın öbür kıyısındaki yamaçlarda yaklaşık on sekiz yaşlarında bir yiğit görmüş. Yiğidin altındaki güzel, kar kızıl at oynayarak dümdüz ilerliyormuş. Yuları sıkıca tutan yiğit, atı tek adımlarla ilerletiyormuş. Sipahiler gibi giyinen yiğidin sırtında çelik zırh ve kalkan, başında miğfer, elinde av silahları, eyerin kaşında halat, belinde kılıç ve başka şeyler varmış. O ilerlerken çölün sol tarafında bir geyik peyda olmuş. Yiğit onun arkasından kovalayıp

gitmiş. Durumu fark eden ırmağın kıyısındaki kızlar hay huy ederek ona doğru yaklaşmışlar. Irmağın öbür kıyısına turnalar gibi dizilen kızlar, yiğidin avcılık maharetini temaşa etmeye başlamışlar. Yiğit, geyiği kaçırdıktan sonra onu önüne katarak kovalamaya devam etmiş. Geyik kurnazlık edip bazen sağ tarafa, bazen sol tarafa kaçıyor, bazen arkada kalıyor; zıplayıp bir tümsekten başka bir tümseğe geçiyormuş. Onu gözden kaçırmayan yiğit, bir ok ile sağ ön ayağından, ikinci okla da sol ayağından vurmuş ve mızrak saplayıp geyiği öldürmüş. Başının üzerine kaldırarak getirip kızların önüne atmış. Melikeye tazim kılmış ve sonra atına binerek dağa doğru gitmiş. Kız, yiğide hiçbir şey diyememiş. Bu olayları kendi gözleriyle görüp gözetleyen Mızrab: "Ben de dünyaya şöyle bir yiğit olarak gelseymişim" diye heveslenmiş içinden. Tam o sırada babası birden: "Oğlum Mızrab, kalk! Tan attı, geç kalmadan gidelim!" diye bağırmış. Mızrab uyanmış, rüya gördüğünü anlayınca kalkmak istememiş. Gözlerini yummuş, güzel manzaralı yeri, yiğit ve kızları tekrar görmek istemiş. Mızrab artık onları görememiş. Bu sırada babası: "Mızrab!" diye yine bağırmış. Mızrab yerinden kalkmış, elbiselerini giyinmiş ve babasına yardım etmeye hazır olmuş. Onlar tor, bir tane çuval, üç dört arşın ince ip alarak, iki tane zağare ekmeği bohçaya sarıp ırmağın kıyısına gitmişler. Orada büyük bir dal eğilmiş, ırmağın suyuna gölge ediyormuş. Burada derin bir girdap varmış. Baba oğul: "Burada elbette büyük büyük balıklar vardır" diye düşünmüşler.

Tecrübeli balıkçı, toru yayarak gözüyle nişan almış: "İşte bu, oğlum Mızrab'ın şansına" deyip toru atmış. Mızrab da babasına yardım etmiş. Fakat kalbi küt küt diye çarpıyormuş. Acaba nasıl balık düşer diye heyecanla bekliyormuş. Birkaç defa tor atıp çekmişler. Tor her seferinde boş çıkıyormuş. Mızrab'ın hiç isteği kalmamış: "Bu gün benim şansıma hiçbir balık yakalayamazsak ne kötü olur" diye düşünmüş, canı sıkılmış ve bütün ümidini kesmiş. O zaman babası: "Üzülme oğlum, hevesini yüksek, düşünceni geniş tut! Şimdi çok balık yakalarız" deyip oğlunu teselli etmiş. Balıkçı kendi kendine teselli etmeye kalkışsa da, için için üzülüp: "Bu gün avımız iyi gitmezse işimiz çok kötü" diye düşünüyormuş. Baba oğul, suya son kez tor atmışlar. Bu sefer torda bir değişiklik var gibi hissetmişler. Babası, toru çekmeye başlamış. Mızrab da yardım etmiş. Balıkçı, oğluna sıkıca tutmasını emretmiş. Torun içinde boyu iki gez gelen kocaman sazan balığı görünmüş. Tordan kurtulabilmek için kendini bir sağa, bir sola atıyormuş. Balıkçılar balığı tora sarıp üzerine binmişler. Babası oğluna dönüp: "Ben

ömrümde bu kadar büyük bir balık avlamış değildim. Ben köye gidip bir tane balta bulup getireyim. Balığı doğrayarak çuvala doldurur, alır gideriz. Otururken dikkat et oğlum, sakın kaçırma" diye tembih etmiş. Babası gittikten sonra, Mızrab balığın gözlerine bakıp dururken, iki gözünün ortasında boynuzu olduğunu görmüş. Mızrab dikkatlice bakmış ki balığın boynuzuna: "Her ne bulursan ırmağa at. Tanrı, hazinesinden sana yine verecektir" diye yazılı. Mızrab işte bu yazıya göre davranarak: "Şimdi bunu salıvereyim, sonra bundan daha büyüğü bana yine rastlar" diye düşünmüş ve: "Ey hayvan, git, seni azat ettim" deyip balığı ırmağa bırakmış. Biraz sonra babası elinde baltayla koşarak gelmiş. Bakmış ki balık yok. "Hani balık" diye bağırmış. Mızrab olan olayı babasına anlatmış. Sözünü tamamlamadan babası öfkelenmiş: "Şimdi balığın yerine seni pişirip, götürüp Registan'da satmazsam bana da balıkçı demesinler" demiş, baltayı kaldırmış ve Mızrab'ı kovalamaya başlamış. Mızrab korkusundan kaçıveriyormuş. Babası arkasından kovalıyormuş. Balıkçı, kovalamaktan sonunda yorulmuş. Vakit de akşam olmuş. "Hadi öyle olsun, sonunda eve dönüp geleceksin ya, acele etme!" demiş ve babası geri dönmüş. Korkudan rengi kaçan Mızrab, can korkusuyla ırmağın akışına doğru gidiveriyormuş. Yolda yaban domuzu, kurt, çakal ve başka yırtıcı hayvanların izine sıkça rastlamış. Güneş batmak üzereymiş ve Mızrab ırmağın kıyısında ilerlerken, ileriden "Hey, hey, hey!" diye bir ses duymuş. Bakmış ki ırmağın ortasında bir yiğit duruyor. O, Mızrab'a: "Olduğun yerde bekle!" demiş. Oğlan: "Bu kim acaba? Yakında herhangi bir köy de yok. Bu adam nereden gelmiş olabilir?" diyerek şaşkınlıkla bekleyivermiş. Oğlan suya bir dalıp çıkmış ve Mızrab'ın yanına gelmiş. "Kimsin, nereden geliyorsun ve nereye gidiyorsun?" diye sormuş genç yiğit. Bunun üzerine Mızrab başından geçen olayların hepsini bir bir anlatmış. Şimdilik Semerkant'a dönmeyeceğini bildirmiş. Oğlan: "Yaşın kaç?" diye sormuş. Mızrab: "On yedi yaşındayım" demiş. Yiğit: "Benim adım Suhrab, yaşım on sekiz. Ben senden sadece bir yaş büyüğüm. Sen bana kardeş ol, ben sana ağabey olayım. Ben de senin gibi babamla kavga ettim ve eve dönmemek üzere gidiyorum. Eğer tamam dersen ikimiz ağabey kardeş olabiliriz. Bugünden itibaren her ikimiz de bulduklarımızı birlikte yeriz. Benimki, seninki demeyiz. Birlikte çalışalım. Benim sözümden çıkmazsın, söylediğimi yaparsın, olur mu? İşte benim şartım bu, uygun mu?" demiş Suhrab. "Söylediklerini kabul ediyorum. Elimden geldiğince ve gücüm yettiğince yerine getiririm" deyip razı olmuş Mızrab. İki yiğit sarılıp kucaklaşmışlar ve kardeşler gibi birbirlerinin ellerini

sıkmışlar. Suhrab ile Mızrab el ele ırmağın akış yönüne doğru yol almışlar. Yolda rastladıkları köy ve yaylalarda kalıp, iki üç gün çalışarak günlerini geçirmeye başlamışlar. Biri üzüm çeliği dikiyor, diğeri çapa yapıyormuş. Bunun sayesinde ekmek yiyor, karınlarını doyurarak yaşıyorlarmış. Yollarına yine devam ediveriyorlarmış. Mızrab bir gün Suhrab'a: "Ağabey, biz nereye gidiyoruz?" diye sormuş. Ağabeyi: "Ya büyük bir şehre ya da Kafdağı'na. Hangisi yolumuza çıkarsa oraya gidiyoruz" diye cevap vermiş. Yiğitler ilk günden beri bir ay yol yürümüşler. Biraz yürümüş, biraz çalışmışlar ve sonunda büyük bir şehre yaklaşmışlar. Irmağın sağ tarafında güzel manzaralı, geniş bir bozkır, yemyeşil yamaçlar, onun arkasında yüksek dağlar insanın gözüne o kadar güzel görünüyormuş ki, burayı gören insanın gönlü açılır, keyfi yerine gelirmiş. Böyle eşsiz, geniş ve düz arazide gümüş gibi akan ırmağın suyundan hiç kimse ziraat işleri için faydalanmıyormuş. Irmağın sol tarafında Mavikubbe adlı şehir varmış. Irmağın kıyısındaki her şey Mızrab'ın önceden rüyasında gördüğü gibiymiş. Çöl ve ırmaklarda onun rüyasında gördüğünün aynısıymış. Onlar akşamüzeri şehrin kapısından girmişler. Bu gece nerede yatacağız diye konuşurlarken yaşlı bir adama rastlamışlar. Yiğitler, adama selam vermişler. Adam selamlarını alıp: "Evlatlarım, sizler misafire benziyorsunuz. Nereye gidiyorsunuz?" diye sormuş. O zaman Suhrab: "Evet biz misafiriz. İş arayarak geldik. Yatacak yer arıyoruz" demiş. Adam, gençleri kendi evine davet etmiş. Onlar adamın arkasından evine gitmişler. Onun bir karısı varmış. Adam karısına: "Hanım, hanım sana iki tane misafir torun getirdim, iyi karşıla. Hemen çay koy, ekmek yap, çocuklar uzak yoldan geliyorlar" deyip kendi de odun yarmaya koyulmuş. Kadın ise memnuniyetle oğlanları eve davet etmiş. Onlar karanlık eve girmişler. Yırtık bir döşek serip onları oturtmuş. Evin bir köşesindeki ocağa kazan asmış, iki tane yufka ekmeği pişirmiş. Kapkara çaydanlıkta çay kaynatmış. Kadın, kara lambaya biraz yağ koymuş, pamuktan fitil yapmış ve yakmış. Bu lambanın ışığında çay içmiş, ekmek yemişler ve sağdan soldan konuşarak oturmuşlar. Suhrab, yaşlı adama: "Ey baba, şehriniz niçin sessiz? İnsanlar sanki yas tutuyormuş gibiler. Halkın başına nasıl bir musibet geldi?" diye sormuş. Yaşlı adam cevap vermiş: "Padişahımızın Kozihan hanım adında çok güzel, akıllı, biricik bir kızı vardı. Bu kızı bundan üç gün önce devler alıp kaçırdılar. Padişah üç günden beri bütün şehir ve köylere tellal gönderip: "Her kim ki devleri öldürüp, kızımı kurtarırsa, kızımı ona vereceğim ve yerime padişah yapacağım" dedi. Bu haberi duyan hiç kimse çıkıp, bu işi ben yaparım

demedi." Suhrab, bu işi biz başaramaz mıyız diyormuşçasına Mızrab'a bakmış. Mızrab'ın kalbi cız etmiş. O kendi kendine: "Bari bu işi ağabeyim kendi boynuna alsa" diye düşünmüş. Yiğitler o gün yaşlı adamla kadının evinde yatmışlar. Sabah erkenden kalkıp iki tane yufka ekmeğiyle çay içmişler. Yaşlı adam onlara: "Evlatlarım, sizler misafirsiniz. Bu yabancı şehirde kendinizi sıkıntıya sokmadan, işleriniz bitinceye kadar, kendi eviniz gibi çekinmeden gelip kalabilirsiniz" diyerek misafirperverlik göstermiş. Suhrab ile Mızrab adamın bu ricasından çok memnun olup teşekkür ederek: "Şehirde çalışırsak gelip yatarız. Uzak bir yere gidip gelemezsek merak etmeyiniz. Biz sizin gibi güler yüzlü, şefkatli anne ve babayı asla unutmayız" demişler, vedalaşarak çıkıp gitmişler. Suhrab kardeşini doğruca padişahın sarayına götürmüş. Kapıda duran görevlilere: "Bizi padişahın huzuruna çıkarın, arzımız var" diyerek el pençe divan durmuşlar. Kapı görevlisi, yiğitleri padişahın huzuruna çıkarmış. Mızrab ise: "Ağabeyimin padişahla ne işi olabilir ki? Ya padişah üzgün ise ve öfkeyle ikimizi de darağacından astırırsa!" diye düşünerek kalbi çarpmaya başlamış. Suhrab önce el pençe divan durup padişaha selam vermiş. Padişahın adı Hurremşah'mış. Altın tahtta, başında taç, sırmalı elbiselerle oturuyormuş. Bakışları gamlı, çehresi soluk görünüyormuş. Padişah: "Gelin yiğitler, niçin geldiniz?" diye sormuş. "Sizin, tellallarla halka ilan ettiğiniz işi yerine getirmek için geldik" demiş Suhrab. Padişah kendi görevlilerine bakarak: "Ey devletimin sahipleri, güvenilir kumandanlarım, dört gün önce hanedanımızın gülü, gözümün akı, karası, biricik kızım Kozihan hanımı devler kaçırıp götürdüler. Hanedanımız matemhaneye döndü. Memleketimizde kızımı kurtaracak bir tane mert insan bulunamadı. İşte şu karşımızda duran iki yiğit, Şahimerdan kemerini bellerine bağlayıp bu işi yerine getirmek için hazırlanmışlar. Ben bu görevi komutan Arslanbek'den bekliyordum. Çünkü babası babamın, kendi de benim tuzumu, ekmeğimi yemişti" deyip pehlivan Arslanbek'i utandırmış. Padişah, hazineciye: "Bu iki yiğide hazineden istedikleri kadar giyim, kuşam veriniz ve kendileri iyi atlardan seçip alsınlar. Pehlivan Arslanbek, iki yüz askerle bunları devlerin memleketine götürüp bıraksın!" demiş. Arslanbek, Suhrab ile Mızrab'a bir göz attıktan sonra padişaha dönüp: "Efendim, şehir huzurlu değil, ben gitmesem de olur" deyip kurnazlık etmek istemiş. Padişah onun dediğini kabul etmemiş, gitmeye mecbur etmiş. Padişah, yiğitleri iki yüz asker ile kendi şehrinden çıkarmış: "Yolunuz açık olsun" diyerek uğurlamış. Suhrab kendine yakışan savaş elbisesini seçip giyinmiş, beline altın kılıflı kılıcı takmış, çölde at oynatarak

gidiyormuş. Mızrab arkasından bakınca, onu, aynen rüyasında gördüğü geyik avlayan yiğide benzetmiş. Mızrab'ın kendine de savaş giysisi çok yakışmış. Suhrab ile Mızrab askerlerin önüne düşüp çöllerde gezmişler, yamaçları aşmışlar, yüksek dağlara doğru gidivermişler. Onlar kırk gün kırk gece yol almışlar. Arslanbek, askerler ile şimdiye kadar bu kadar uzun bir yolculuğa çıkmamışmış. Sonunda yorulmuş. Devlerin mekânına yaklaştıklarını anlayınca korkusundan Kıngır dağının altında yatmış ve yiğitlere: "Sizler gidiniz, devlerin nerede olduklarını öğrenip geliniz. Ondan sonra hepimiz gideriz" demiş, Suhrab ile Mızrab'ı devlerin mekânına doğru göndermiş. Onlar devlerin mekânına ani bir baskın yapmışlar ve devler ile çok çetin bir savaştan sonra onları yenip, Kozihan hanımı kurtararak alıp getirmişler. Arslanbek de kendi askerleriyle birlikte şehre dönmüş. Kozihan hanımı kendinden geçmiş halde padişaha teslim etmişler. Şehirdeki matem, bayram havasına dönüşmüş. Medreselerin kapılarından, minarelerin tepesinden, sarayın damından karney, surney, nağara, dombra sesleri yankılanıyormuş. Halk arasında büyük bir sevinç yaşanıyormuş. Padişah kırk gün kırk gece düğün ilan etmiş. Padişah bütün halk için yiyecek ve içecek temin etmiş. Pazar yerlerinde, sokaklarda çadırlar dikilmiş, meydan ve mahallelerde kazanlar kurulmuş. Lokantalar, fırınlar, çayhaneler insanlarla dolup taşmış. Oyuncular oynuyor, sazendeler müzik çalıyor, şarkıcılar, maskaracılar halkı eğlendiriyor, pehlivanlar güreşiyor, at binicileri köpkeri oynuyor vb. başka törenler devam ediyormuş. Geceleri meşale ve ateşler yakılıyor, kısacası oyun temaşa ve eğlencelerin arkası kesilmiyormuş. Melike ise halen daha baygınmış. Kızın etrafını annesi, ninesi ve kırk cariye sarmışlar. Melike bazen gözlerini açsa da hiç konuşamıyormuş. Hurremşah, memleketteki bütün tabipleri, falcıları, üfürükçüleri saraya toplamış; bir çare bulmalarını, kızını kendine getirmelerini buyurmuş. Hiçbirisi cüret edip kesin bir şey söyleyemiyormuş. "Kızına bir zarar verilirse padişahın gazabına uğrarız" diye düşünüyorlarmış kendi kendilerine korku içinde. Padişah, vezir, hoca ve bütün görevlileri sarayına çağırtmış. Kendisi altın tahtın üzerinde, pehlivan komutan Arslanbek de onun yanına oturmuş. Arslanbek iri vücutlu olduğu için dört kişinin yerini kaplıyormuş. Padişah, toplanan görevlilere dönmüş: "Aziz dostlarım, sadık kardeşimiz Arslanbek kahramanlık gösterdi. O, devleri yerle bir etti, çocuğum Kozihan'ı düşman elinden kurtarıp geldi. İşte bu kahramanlık şerefine kadeh kaldırmanızı istiyorum" demiş. Bütün görevliler yerlerinden kalkıp: "Komutanımız sağ olsun!", "Padişahımızın bahtına pehlivanımız bin yıl ömür sürsün!",

"Aslanların aslanı pehlivanımız uzun ömür sürsünler!" diyerek, ziyafete katılan görevlilerin hepsi birer birer yerlerinden kalkıp tazim kılmışlar. Arslanbek'i öve öve göklere çıkararak kadeh kaldırmışlar. Bu yaranışları ve methiyeleri işiten Arslanbek kabuğuna sığmıyor, yerinde gerilerek oturuyormuş. O zaman toplanan kalabalık: "Arslanbek, devlerle nasıl savaştıklarını anlatsalar" diye istekte bulunmuş. Padişah, Arslanbek'e anlat diye işaret etmiş. "Ben" diye söze başlamış Arslanbek. "İki yüz nefer asker ile kırk gün kırk gece yol basıp, çölleri, kırları, yüksek dağları aşıp, güneyde en yüksek dağ olarak bilinen Kıngır dağının eteğine vardım. O gece dağın eteğinde dinlendik. Seher vakti devlerin paldır küldür sesleri işitiliyordu. Devlerin mekânına gidecek yol bulmaları için on tane korkmaz bahadır gönderdim. O günün akşamı gürültü patırtı ve "Ha, ha, haa", "He, he, hee" gibi korkunç seslerle üç yüze yakın dev, benim gönderdiğim adamları kovalayarak geldiler. Ben, yiğitleri atlara bindirdim ve devlere karşı hücuma geçtim. Kılıç ustalığıyla onları yendim. Onlar yaya idiler. Bizlere zıplaya zıplaya taş atıyorlardı. Ben her kılıç sallamamda iki üç tanesinin başını koparıyordum. Yiğitlerim de bana benziyor, aslan gibi kılıç sallayarak savaşıyorlardı. Böylece seher vaktine kadar savaştık, devleri kırdık geçirdik. Devlerden sağ kalan kırk, elli tanesi kaçmaya başladı. Biz de onların arkalarından kovalayarak gittik. Yolları çok tehlikeliymiş. Devler çakır çukur, eğri büğrü yollardan zıplayarak geçip gidiyorlardı. Bizler ise düşe kalka, bin bir meşakkatle gidiyorduk. Bu şekilde devlerin kalesine vardık. Burçların üzerinde dizilen devler "Ha, ha, haa" diye bağırarak bize doğru taş atıyorlardı. Ben ise yiğitlerimin yüz tanesinin devlere ok atmasını emrettim ve kalan yüz tanesiyle hücum ettik. Kalenin kapısını ayağımla bir teptim ve açtım. Kalenin içinde çok kanlı bir savaş oldu. Bir gece gündüz boyunca devlerin hepsini yok ettim. Ziyafette oturanlar: "Aferin, sağ ol beyim, inanıyoruz!" demişler. Arslanbek anlatmaya devam etmiş: "Kalede kırk tane oda varmış. Her birinde dört beş asker, karılar, kocalar, çocuklar, yaşlılar karmakarışık halde hapsedilmişler. Ben odaların kapılarını açtım, Kozihan hanımı aradım. Odalardaki insanlar: "Ben zayıfım, bu semiz" diye bağırıyorlardı. Onların hepsini serbest bıraktım. Kırk birinci odayı açıp girdim. Kozihan hanım odanın ortasındaki direğe bağlıydı. Gidip baktım ki o baygın" diyerek komutan sözünü tamamlamış. Misafirlerden biri Arslanbek'e: "Sizinle birlikte giden iki genç misafire ne oldu?" demiş. Kumandan kendini sarhoşluğa verip: "O çocuklar mı? Onlar üçüncü gün kayboldular" demiş. Bu cevap üzerine bazıları şüphelenmişler. Çoğunluğu:

"Aferin! Artık düğününüz kutlu olsun?!" diyerek tebrik etmişler. Padişah da: "Bu merasim, Arslanbek'in nikâh törenidir diye haber kılınsın" demiş. Ziyafetten sonra Hurremşah, kızı Kozihan hanımın sağlık durumunu öğrenmek için onun odasına gitmiş. Kız halen daha baygınmış. Falcılar: "Devler kızı korkutarak kalbini yerinden fırlatmışlar" demişler. Üfürükçü mollalar: "Kızın kalbini yerine sokacağız" diye dua ederek, üfürerek oturuyorlarmış. Çingene cadılar ise kendi kendilerine: "Bu kıza periler tesir etmişler" deyip, paslı bir demir parçasıyla iğne alıp, kızın saçından da birazcık koyup, beyaz kumaşa sarıp, kara ip ile bağlayıp "Perilerin sihrini buna koyup bağladık" diyerek düğümü götürmüş, bağın bir köşesine gömmüşler. Falcılar da kendi kendilerine: "Bu kızı cin çarpmış" deyip bir keçi kesmişler, çorbasını içirmişler, bir odanın köşesine perde asıp, def çalmışlar, birkaç kadını bağırtarak ağızlarından köpük saçmışlar, bir şeyler okuyup perileri çağırmışlar, böylece cin ve ecinnileri kaçırmışlar. Kozihan hanım bununla da iyileşmemiş. Bu durumu düşünen padişah, sarayından on tane koşucu neferi Harezm'e, o zamanın meşhur hekimlerinden olan bir alimi hemen alıp gelmeleri için göndermiş. Harezm'den gelen tabip, ilaç hazırlamış, melikeyi iyileştirmiş. O yemek yemiş, yatmış, istirahat etmiş. Kozihan hanım karney ve surney sesini duyunca annesine sebebini sormuş. O: "Kızım seni kurtarıp geldikleri için baban halka düğün düzenledi" demiş. Kız: "Beni kim kurtardı?" demiş. Annesi: "Seni devlerin elinden kurtarıp getiren kumandan, pehlivan Arslanbek" demiş. "Hayır" demiş Kozihan hanım, "Arslanbek değil, babamı çağırın" diyerek bayılmış. Hekim oradaymış, hemen gelip ilaç vermiş. Padişah gelmiş, onun başucuna oturunca Kozihan hanım gözlerini açıp babasına: "Babacığım, beni devlerin elinden Arslanbek kurtarmadı. İki genç yiğit kurtardı. Onların emeğini yakıp zarar vermeyin. İyice araştır baba!"demiş. Padişah: "Hayır kızım, biz bunu araştırdık. Bunu biz Arslanbek'in kendi ağzından duyduk. Biz onun sözlerine inandık. Seni kurtardıklarında sen baygınmışsın. Onun için iyi bilmiyorsun. Şimdi sen hastasın, o olayları hatırlamıyorsun. İyileştikten sonra hepsini düşünüp hatırlarsın" demiş, kızını teselli etmiş. Kozihan hanım: "Baba siz aldanmayınız. Adil bir padişahsınız, haklıyı haksız kılmayınız! O genç yiğit, beni devin elinden kurtardığında aklım başımdaydı. Onlar devleri öldürürlerken korkudan kendimi kaybettim. Bu yüzden o yiğitleri bulup razı etmek gerek" demiş. Padişah: "Onları kim biliyor? Nerede bulunurlar?" demiş. "Onları ben biliyorum, tanıyorum" demiş kızı. "Siz şehre haber salın. Yedi yaşından yetmiş yaşına kadar herkes kapının önünden geçsin. Ben ikinci

kattaki odada oturup adamları gözden geçireceğim. O yiğitler geçerlerse elma atarak bildireceğim" demiş. Padişah razı olmuş, kızının söylediğini yapmış. Üç gün sonra şehir halkı sarayın kapısının önünden geçmeye başlamış. Bütün şehir halkı güzel elbiseler giyinmiş halde geçiyorlarmış. Herkes, padişahın kızının kendini beğenmesini arzu ediyormuş. Herkes geçmiş fakat kızın istediği yiğitler görünmemiş. Padişah: "Kızım o genç yiğitler senin kurtarılmana karışmış değiller. Arslanbek'den başka kimse bu ağır işin üstesinden gelemez. Senin ona razı olman gerek" demiş. "Hayır babacığım, o yiğitleri bulacağım. Arslanbek'i asla kabul etmeyeceğim. Kendi kendimi yok ederim" demiş ve gözleri yaşla dolmuş. Padişah, kızının gözyaşlarına dayanamayıp: "Öyleyse ne yapmak gerek?" diye sormuş. "İkinci kere haber salın. Bütün erkekler, misafir olsalar da geçsinler deyin. Her kim ki gelmezse darağacına asılacak, malı mülkü padişahlığımıza kalacak deyiniz" demiş kız.

Şimdi iki kelime sözü de Suhrab ile Mızrab'dan dinleyin:

Aslında Arslanbek'in sarayda övünerek anlattığı şeyleri Suhrab ile Mızrab yapmışlar. Onlar gelip Arslanbek'e anlatmışlar. Genç yiğitler Kozihan hanımı kurtarıp getirdiklerinde kız baygınmış. Arslanbek onları karşılayıp karınlarını doyurmuş, sorup olayları öğrenmiş. O gece Kınğır dağının eteklerinde yiğitler gönül rahatlığıyla yatıp uyurlarken, Arslanbek fırsattan yararlanıp yerinden kalkmış, yiğitlerin el ve ayaklarını iple bağlatmış, askerleriyle kızı alıp kaçmış. Arslanbek: "Bu yüksek dağ ve uzak çöllerde su ve ekmek yok. Bunlar açlıktan helak olurlar, cesetlerini kargalar yer gider" diye düşünmüş. Askerlerin arasında Rahimcan ve Kerimcan adında iyi insanlar varmış. Onlar: "Bu genç yiğitlere zulüm olmasın. Hizmete karşılık ceza, kumandan Arslanbek kötü adammış" diyerek onların el ve ayaklarını açmış, ekmek ve su vermiş: "Bizler gittikten sonra sizler de yola düşüp geliveriniz" deyip ayrılmışlar. Suhrab ile Mızrab bir çok gün dağ ve çöllerde yol alıp, her tür bitkilerden yiyerek şehre kendilerini zor ulaştırmışlar. Onlar doğruca babaları saydıkları Zeyniddin Arab'ın evine gitmişler. Adam ile karısı evdelermiş. Çocukları görünce sevinerek karşılamışlar. Önlerine çay ve ekmek koymuşlar, sağdan soldan konuşup oturmuşlar. Yiğitler: "Uzak köylere gittik, günlük yevmiyeyle çalışıp geldik. Sizleri özledik, bir görelim diye geldik. Şükür, sağ salimsiniz, çok sevindik" demişler. Adam ile karısı sevinmişler: "Bizi merak edip geldiğiniz için teşekkür ederiz. Bir defa görüşen tanış, iki defa görüşen kardeş derler. Bizim hiç kimsemiz yok. Sizler evlatlarımız olarak kalacaksınız!" deyip

minnettarlıklarını bildirmişler. Suhrab: "Baba, şehrinize önceki gelişimizde herkes yastaydı. Onun sebebini sormuştuk. Bugün ise her tarafta düğün dernek var. Bunun sebebi nedir?" demiş. O zaman yaşlı adam: "O kaybolan padişahın kızını kumandan Arslanbek devlerin elinden kurtararak alıp getirdi. Padişah şehir halkına kırk günlük düğün düzenledi" demiş. Suhrab, Mızrab'a bir göz atmış. Adam devam etmiş: "Sabahleyin halkın hepsinin sarayın önünden geçmesi gerek. Bizler de gidip geçmeliyiz" demiş. Yiğitler ne "Evet" ne de "Hayır" demişler. Mızrab içinden: "Çileyi biz çektik, rahatı başkaları görecek. Suyu getiren perişan, testiyi kıran değerli diye derler ya" diye geçirmiş. Yiğitler: "Baba yorulduk, yatalım. Sabahleyin ne olacağını Allah bilir" demişler. Adam sabahleyin yiğitleri uyandırmış. Kadın çay hazırlamış. "Çabucak kahvaltı yapalım, padişahın kapısından geçip gelelim" demiş adam. "Siz gidiniz, geçip geliniz baba! Bizler misafiriz, gitmesek de olur" demiş Suhrab. "Hayır evlatlarım, gitmezseniz olmaz. Misafir olsanız da herkesin geçmesi şart. Yoksa darağacından asıp öldürür ve elimizde olan her şeyi alır" demiş adam üzüntüyle. İnsanlar şehrin sokaklarına sığmıyorlarmış. Herkes sarayın kapısına doğru gidiyormuş. Altın işlemeli, kadife ve ipek kaftanlı, bellerine altın ve gümüş kemerler bağlı, kılıç takılı, başlarında büyük beyaz sarıklar sarılı padişahın kumandanları, görevlileri kapının iki tarafında muntazam saflar halinde duruyorlarmış. Kapının hemen üzerinde yüzleri peçeli halde oturan Kozihan hanım ve cariyeleri, genç yiğitleri dikkatle gözden geçiriyorlarmış. Onun önünde bir sepet elma varmış. Adamlar uzaktan kapıyı fark eder etmez, melikenin güzelliğini görmek için gözlerini ondan ayırmıyorlarmış. Zeyniddin Arab baba önde, onun arkasında peş peşe iki misafir yiğit kapıya yaklaşmışlar. O sırada hiç beklemedik bir elma gelip Suhrab'ın omzuna çarpmış. Aradan bir saniye geçmemiş ki ikinci elma Mızrab'ın omzuna çarpmış. Birdenbire gürültü ve şamatayla karney, surney ve nağaraların sesi alemi inletmiş. O sırada padişahın heybetli dört görevlisi kalabalığı yarıp geçmişler ve doğruca gelip Suhrab ile Mızrab'ı omuzlarına almış, kapıdan içeri götürmüşler. İnsanlar ise birbirlerine: "O yiğitler kimmiş? Ne iş yapmışlar? Onlar buranın insanlarına benzemiyorlardı" diyorlarmış. Onlarla birlikte Arab baba da hayret etmiş. "Benim çocuklarım ne suç işlediler?" deyip yürüyerek evine gelmiş. O: "Hanım, hanım" demiş heyecanlanarak. "Oğlanları saraya götürdüler. Bunlar bir belaya bulaşıp gelmişe benziyorlar. Eğer onların bizim eve gelip gittiklerini padişah duyarsa Allah'ın gazabına uğradık sayıver" demiş. Korkusundan tir tir titreyen adam bir

tas suyu hiç dinlenmeden kafaya dikivermiş. Kadın ise: "Vay halimize, şu yaşamımızı bile Allah bize çok gördü" demiş, odun gibi kaskatı kesilmiş.

Şimdi iki kelime söz de saraydan dinleyin.

Kozihan hanımın emrine binaen Suhrab ile Mızrab'ı hamama götürüp yıkamışlar. Hazineden güzel giysiler getirip giydirmişler. Ondan sonra bir odaya götürmüşler. Padişah bu odada vezirleri ve görevlileriyle oturuyormuş. Bunların arasında Arslanbek de varmış. Perdenin arkasında ise melike kendi cariyeleriyle oturuyormuş. Padişah, yiğitlere olayın aslını sormuş. Bunun üzerine Suhrab yerinden kalkıp konuşmaya başlamış: "Şehirden çıkıp kırk günde Kıngır dağına vardık. Devlerin kalesi buraya yakınmış. Kumandan bey kendi askerleriyle dağda kaldılar. "Sizler gidip haber alıp geliniz" deyip, biz ikimizi gönderdiler. Yol çok çetinmiş. Devler üç yüzden fazlalarmış. İkimiz onlarla savaşarak hepsini öldürdük. Odalardaki mahkumları serbest bıraktık. Bir kapıyı açtım ki odanın ortasında bir kız oturuyor. Çok ağladığından gözleri kızarmış, kapakları şişmiş. Kız, bana git diye işaret etti. O zaman ben: "Benim adım Suhrab, sizi kurtarmak için geldim. Korkma!" deyip kıza yaklaştım. Baktım ki devlerin başkanı onun yanında, başını büyük bir taşa koymuş, derin uykuya dalmış yatıyor. "Bu bedbaht savaşmaktan korktuğu için buraya gelmiş, saklanıp yatmış" diye düşündüm. Bizim aradığımız melike Kozihan hanım bu kız olsa gerek deyip onu omuzlayarak getirdim, kapının önüne koydum ve: "Korkmadan burada bekleyiveriniz" dedim. Hanım bana: "Devi öldürecekseniz, uyurken öldürünüz. O uyanırsa sizleri sağ bırakmaz" dedi. Ondan sonra ne olduğunu kendileri anlatsınlar" deyip el bağlayarak ona bakmış. Perdenin arkasında duran Kozihan hanım, hoş avazlı bülbüller gibi konuşmaya başlamış: "Yiğit kılıcının ucuyla devin ayağını gıdıkladı. Dev fırlayarak yerinden kalktı ve başının altındaki taşı buna attı. Bu yiğit kılıcını taşa tuttu. Kılıç, suyu kesiyormuş gibi taşı ikiye böldü. Taştan çıkan kıvılcımlar deve değince dev "Ah" diye nara atarak yere yıkıldı. Evin içinde gök gürültüsü gibi yankı yaptı. Her tarafı korku bastı. Dev, can çekişerek ikinci kez saldırdı. Bu yiğit onun kolundan tutup öyle bir çekti ki, kolu ta dibinden kopup çıktı. Bu yiğit, devin koluyla başına bir vurdu, dev "Vah!" diyerek yere yıkıldı. O koşarak gitti, kılıcıyla devin başını bedeninden ayırdı. Baş: "Gününü göstereceğim, gününü göstereceğim" deyip yuvarlana yuvarlana bir mağaraya girip gitti... Ben ondan sonra bayılmışım. Ne olduğunu bilmiyorum" diyerek melike sözünü tamamlamış. Bunun üzerine Mızrab: "Ben bu kızı nerede görmüştüm acaba?" diyerek gözlerini dikip

dikkatlice bakmış. Kızın burnunun yanındaki beninden tanımış. Mızrab'ın rüyasında gördüğü kız, bu padişahın kızı Kozihan hanımmış. "Bu kızı ağabeyim kendine alır herhalde. Acaba bana verirler mi?" diye geçirmiş içinden. Suhrab konuşmasına devam etmiş: "Baktım ki hanım bayılmış. Mızrab ile birlikte kızı alıp Kınğır dağının eteğine geldik. Arslanbek bizleri iyi karşıladı. Karnımızı iyice doyurdu. Biz iki gün boyunca bir şey yememiş, aç kalmıştık. Sonra bey, bizlere durumu sordu. Biz de başımızdan geçen olayları anlattık. Akşam olmuştu. "Yorulmuşsunuz, uyuyunuz. Yarın sabahleyin yola çıkacağız" diyerek bey bizi inandırdı. Gece yattığımız yerde ikimizin de el ve ayaklarımızı bağlayarak gittiler. Askerler arasında Rahimcan ile Kerimcan adında iyi yürekli adam varmış. Onlar diğerlerine çaktırmadan el ve ayaklarımızı açıp gittiler. Böylece bizler de bin bir meşakkatle çıkıp geldik. Saman pazarında, babamız saydığımız yaşlı bir adam var. Adı Zeyniddin Arab. Onların evinde yatıyorduk. Bu adam bizleri bırakmadı, alıp sarayın kapısına getirdi. İşte bizim bildiklerimiz bu" deyip sözünü bitirmiş ve padişaha dönüp tazim kılarak yerine geçmiş, oturmuş.

Hurremşah, Kozihan hanımın ricasıyla, padişahı aldattığı için, Suhrab ile Mızrab'ın yaptıkları işlere hıyanet ettiği için, Arslanbek'i iki yüz askeriyle birlikte silahsızlandırmış, "Kendi de darağacından asılsın" diye ferman buyurmuş.

Suhrab ile Mızrab'ı bir süreliğine Kozihan hanımın bağlarına götürmüşler. Zeyniddin Arab ile karısına da padişahlık tarafından baştan ayağa elbiseler gönderilmiş. Saraya toplanan insanlar Suhrab ile Mızrab'ın kahramanca yaptıkları işlere aferinler yağdırmışlar, onların yiğitliklerine inanmışlar. Bununla birlikte Kozihan hanımın da aklına, idrakine övgüler, aferinler yağdırmış; padişahın bu doğrultuda çıkardığı fermandan memnun olarak dağılmışlar. Hurremşah: "Şimdi Kozihan hanımın nikâhını kimin adına kıyalım?" demiş. Mızrab: "Bu görevi başarıyla yerine getiren ağabeyim Suhrab'ın adına kıymak gerek" demiş. Bu fikir herkese makul gelmiş. Fakat Suhrab: "Hayır, bu görevin yerine getirilmesinde kardeşim Mızrab'ın hizmeti çok büyük. Lakin o, oldukça mütevazı davranıyor. Bu yiğidin alicenaplığını hiç kimse bilmiyor. Benim Mızrab'a büyük borcum var" demiş. Bunu duyan Mızrab kendi kendine: "Ağabeyimin bana ne borcu varmış? Devlerle savaşta da kendisi iş gördü ya!" diye düşünmüş. "Bu sebepten dolayı nikâhın kardeşim Mızrab adına kıyılmasını talep ediyorum" demiş. Melike de kendi kendine: "Suhrab kahraman yiğit, devleri öfkeyle öldürürken ondan

korkmuştum. Suhrab'a göre Mızrab da dürüst. Kendi sıradan, sade bir yiğit fakat boyu posu gelişkin. Nikâhı onun adına kıysalar iyi olur" diye düşünmüş.

Mızrab, kızın odasına girip çıkıyor, kadınların, kızların aralarına girip onlarla konuşuyormuş. Suhrab sarayın dış avlusunda yalnız kalıyormuş. Suhrab bir gün Mızrab'ı çağırmış: "Ben sana izin vermedikçe kızla konuşma, yanına yaklaşma! Tamam mı!?" demiş öfkeyle. Mızrab: "Peki ağabey" demiş. "Bunda bir iş olsa gerek" diye düşünmüş kendi kendine.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra karanlık bir gecede şehrin güneyinden sert bir rüzgâr yükselmiş. Taşı taşa vurarak, ağaçları devirerek, korkunç, ürpertili sesle bir ejderha sarayın yüksek duvarının üzerine çıkıp: "Suhrab!" diye bağırmış. Onun sesini bütün şehir halkı işitmiş. Herkes korkup heyecana kapılmış. Suhrab ise rüzgâr kalkar kalkmaz "İşte geldi!" demiş, kılıcını eline almış ve eyvana çıkmış. Ejderha duvarın üzerinde peyda olunca, düşmanı pek de dikkate almayan bir tavırla: "Suhrab benim" diye yüksek sesle bir nara çekmiş. Kılıcını arkasında tutarak zıplayıp avlunun ortasına inmiş. "Sen kim oluyorsun?" demiş Suhrab. Ejderha o anda ağzından bir parça ateş fırlatmış. Ateşin düştüğü yere yığılı otlar yanmaya başlamış. Rüzgâr, yangını iyice körüklemiş. Herkes ateşi söndürmek için hazırlanmış. Suhrab ejderhaya dönüp: "Sen kimsin? Her ne hünerin varsa bana gösteriver, lakin halkı boşuna avare etme! Bir parça ateş fırlatmakla beni korkutamazsın" diye tehditle bağırmış. Ejderha ise: "Benim adım Ceyhun. Kahretan, devlerin hem şehzadesi hem de komutanıydı. Onun kız kardeşiyim. Ben Kafdağı'na gitmiştim. Sen benim yokluğumdan faydalanıp kalemizi viran etmiş, hileyle ağabeyimi öldürmüşsün. Şimdi senin bin canından bir canını bile sağ bırakmayacağım. Kozihan hanımı kaçırmış, kalemizi, mekânımızı yok etmişsin. Şimdi ben de seni yok edeceğim, şehir halkıyla birlikte yakıp küllerini gökyüzüne savuracağım" demiş. "Çok konuşma, duvardan aşağı in, maharet göster!" demiş Suhrab. Gövdesi çınar gibi, kafası minare gibi, gözleri çakmak gibi yanan ejderha, ağzını mağara gibi açarak yere inmiş ve Suhrab'ı yutmak için içine çekmiş. Suhrab çeviklikle koşarak kılıcını eline almış, yan tutarak ejderhanın ağzından girmiş, ikiye bölerek kuyruğundan çıkmış. Ceyhun'un ölmesiyle rüzgâr, boran ve hayhuy kesilmiş, ateş de kendi kendine sönmüş. Şehirde yeniden asayiş sağlanmış. Tan attıktan sonra düğün sevinci yeniden başlamış. Bütün görevliler haber almak için padişahın sarayına gelmişler. Ejderhanın ölüsünü görünce şaşakalmışlar. Padişah, Suhrab'ı kucaklayıp

öpmüş. Halk ona şükrânlarını bildirmiş. Düğünün son günü Arslanbek'i zindandan çıkarıp Registan'da darağacından asmışlar. Bu törene herkes iştirak etmiş. Nağaralar sürekli çalıp duruyormuş. Bu ürpertici hava içinde ferman icra edilmiş. Arslanbek'in cesedi üç gün asılı kalmış. Suhrab ile Mızrab gitmek için padişahtan izin istemişler. Padişah onlara: "Benim bir kızımdan başka çocuğum yok. Kalınız, biriniz padişah, biriniz vezir olunuz. Memleketi idare ediniz" demiş. Suhrab ile Mızrab: "Memleketiniz, halkınız devlerin ve ejderhaların zulmünden kurtuldu. Artık huzurlu. Şimdi bize izin veriniz, kendi memleketimize gidelim. Anamızı, babamızı görüp onları da memnun edelim. Gerek olursa hizmetinize yine hazırız" diyerek Suhrab ısrar etmiş. Çaresiz kalan padişah gitmelerine izin vermiş. "Kozihan hanım, bütün malı, mülkü, cariyeleri ve hizmetçileriyle yola hazırlansın" diye ferman buyurmuş padişah. Kendinden de, iki yüz deve, iki yüz at, on bin koyun ve büyük baş hayvanın yola çıkmasını buyurmuş. Üç gün hazırlıktan sonra kervan yola çıkmış. Suhrab ile Mızrab, Rahimcan ve Kerimcan'ı kendilerine yiğit olarak almışlar. Kozihan hanım ve cariyeleri, ön ve arkalarından perde tutulu kelebek arabalarla yola düşmüşler. Bunların arasında Zeyniddin Arab ile yaşlı kadın da varmış. Hurremşah, şehir halkı ve bütün kumandanlarla birlikte onları şehrin kapısından çıkarıp epeyce ilerledikten sonra uğurlamışlar.

Altın, gümüş ve diğer kıymetli malları, iki yüz deveyle iki yüz ata yüklemişler. Kervan ırmağın kıyısından, yukarıya doğru ilerliyormuş. Geceleri meşale yakıyorlar, yolda hayhuy, gürültü ve patırtıyla gidiveriyorlarmış. Kervan otuz gün yol aldıktan sonra Mızrab ile Suhrab'ın karşılaştıkları yere varmış. Suhrab: "Biz burada karşılaşmıştık. İkimiz burada anlaşmıştık. Gel kardeş, burada durup kervanı dinlendirelim. Koyun kesip kendimizce bir düğün yapalım" demiş. Irmağın kıyısındaki ormanlıkta büyük ateşler yakıp eğlenmişler. Geceleyin Mızrab kendi kendine: "Semerkant'a da yaklaştık. Babam ve şehir valisine haber göndersem, bizlere genişçe bir yer hazırlasalar ve çıkıp güzelce karşılasalar iyi olur. Şehirde biraz dinlendikten sonra halka yedi günlük düğün düzenlesem" diye düşünerek uykuya dalmış. Suhrab ikinci gün herkesi bir yere toplamış: "Kardeşler" demiş o. "Biz, işte burada birbirimizle tanışmıştık. Bundan sonra çalışıp kazandığımız her şeyi birlikte bölüşeceğiz diye kendi aramızda anlaşma yapmıştık. Öyle mi kardeş?" demiş Suhrab. "Evet, doğru" diye cevap vermiş Mızrab. "Doğruysa ortada olan her şeyi bölüşelim" demiş Suhrab. Bütün her şeyi bölüşmeye başlamışlar. "Yüz deve sana, yüz deve bana, yüz at sana, yüz tanesi

bana, beş bin koyun bana, beş bin koyun sana." Bütün malı, mülkü böylece aralarında ikiye bölmüşler. Askerler, hizmetçiler ve cariyeler de bölüşülmüş. Ortada Kozihan hanım tek başına kalmış. Suhrab: "Kızı da ikiye böleceğiz!" demiş. Herkes şaşırmış, ortalığı bir sessizlik kaplamış. Biraz sonra Mızrab: "Ağabey, kızı siz alıp götürünüz! Ben bin bir defa razıyım" demiş. Suhrab: "Hayır, olmaz. Ben seninle bir anlaşma yaptım, bozmayasın" demiş. "Bir kuru üzümü dahi ikiye bölüp yiyeceğiz demiştik. Bundan dolayı kızı da ikiye böleceğiz. Yarısını sen alacaksın, yarısını da ben" demiş. Herkes şaşırmış. Herkes Suhrab'dan korkuyormuş. O, Kerimcan ile Rahimcan'a: "Ağaçtan dört tane kazık yapınız" diye buyurmuş. Kazıkları hazırlayıp yere çakmışlar. Kızın üzerinde sadece bir gömlek bırakmışlar. El ve ayaklarını bağladıktan sonra çekip, sıkıca kazıklara bağlamışlar. Bu durumu gören herkes, kızın haline acıyıp zar zar ağlamışlar. Onların ahlamaları, vahlamaları Suhrab'a hiç kâr etmiyormuş. Kızın ise yüzünde kan kalmamış, solmuş, ölü gibi olmuş. Suhrab kılıcını çekip kızın baş tarafına geçmiş ve kılıcını kızın üzerine indirecekmiş gibi rol yapmış. Herkes "Vay" diye çığlık atmış. Kızın ise bir "Ah" sesi duyulmuş. O sırada kızın ağzından bir parça ateş düşmüş. Suhrab koşarak gidip onu ayağıyla ezmiş. Mızrab'ı çağırmış: "Kızın el ve ayaklarını açınız. Çadıra yatırıp yiyecek veriniz!" demiş. Sonra yine Mızrab'a dönmüş: "Kızla konuşma dememin sebebi buydu. Kızın karnında Kahretan devin çocuğu vardı. Onun seni zehirlemesi mümkündü. Artık kız temizlendi. Karı koca olarak birlikte kocayınız. Mızrabcığım, artık bana hakkını helal et. Bana verilen malın, mülkün hepsi sana nasip olsun. Ben, senin iyilik yaparak azat ettiğin o balığım" deyip cump diye kendini suya atmış ve gözden kaybolmuş.

Mızrab, Semerkant'a gelmiş, şehir halkı için düğün düzenlemiş. Dullara, çaresizlere hayır ve ihsanda bulunmuş. Zeyniddin Arab babası ile yaşlı anasını bir eve yerleştirmiş, onları memnun etmiş ve daima hallerinden haberdar olmuş.

Kozihan hanım ile yeniden nikâh kıyıp düğün dernek düzenlemiş. Mutlu olmuşlar, murat ve maksatlarına ermişler.

Üç Kardeşin Hikâyesi[48]

Bir adamın üç oğlu varmış. Üçü de okumuş, akı karadan ayırt edebilecek çağda, kötü kişilerle dost olmayan, kötülük gelecek yerde durmayan tiplermiş. Büyük bahadır yirmi bir yaşında, ortanca bahadır on dokuz yaşında, küçük bahadır ise on yedi yaşındaymış. Günlerin birinde babaları, oğullarının başını okşayıp şöyle demiş: "Çocuklarım, ben zengin değilim. Sizlere bırakacak hiçbir birikimim yok. Benden hiçbir şey beklemeyiniz. Ben öldükten sonra başınızın çaresine bakasınız diye sizleri okuttum. Güzel ad koydum, düğün yaptım. Üstelik sizlere önemli üç şey kazandırdım. Birincisi, sizleri sağlıklı büyüttüm, kuvvetli oldunuz. İkincisi, silahla tanıştırdım. Silah kullanmada usta oldunuz. Üçüncüsü, korkusuzca büyüttüm, bahadır oldunuz. Şimdi de üç tane nasihatim var. Söyleyeyim, kulaklarınıza küpe olsun. Evvela doğru olunuz ki kaygısız olasınız. Kendinizi beğenmiş olmazsanız utanmazsınız. Tembel olmayınız ki bahtsız olmayasınız. Kalanlarını kendiniz bulunuz. Ben sizlere kara tayı, kula tayı, gök tayı eyer takımlarıyla birlikte hazırladım. Heybelerini bir haftalık yiyecekle doldurdum. Dünyayı tanımayan dünyalı olmayasınız. Talih kuşunu yakalamak için talih avına çıkıyorsunuz. Seferiniz tehlikesiz olsun! Hoşça kalın çocuklarım!"

Üç kardeş sefere hazırlanmış, sabah, seher vakti yola düşmüşler. Yol uzunmuş. Göllerden, ırmaklardan geçmek, dağları aşmak, ormanları arkada bırakmak gerekmiş. Üç kardeş gün boyu yol almışlar. Az gitmişler uz gitmişler. Nihayet akşamüzeri bir ormana ulaşmışlar. Atlarından inip karınlarını doyurmuşlar. Geceyi bu ormanda geçirmeye karar vermişler. Büyük bahadır: "Burası insan ayağı değmeyen orman. Yolda yorulduk. Uyuyup kalırsak iyi olmaz. Geceyi üçe bölüp sırayla nöbet tutalım" demiş. "Peki" demişler kardeşleri. Büyük kardeş ilk nöbeti almış, diğer ikisi uykuya dalmışlar. Ortalık sessizmiş ve ay ışığı varmış. Büyük bahadır yatmış, bekliyormuş. İyice geç olmuş. Bir ara ormanın içerilerinden bir hışırtı duyulmuş. Büyük bahadır dikkatlice davranmış ve silahlarını hazırlamış. Bunların geceledikleri ormanın öbür tarafında bir aslanın yuvası varmış. Onun yüzünden sefer yolu kapalıymış. Bu muhitte canlı hayvan kalmamışmış. İnsan kokusu alan aslan yavaşça yuvasından çıkmış ve büyük bahadırı görmüş. Üzerine saldırarak gelivermiş. Onun tüyleri kabarık, iri gözleri parıl parıl,

---

[48] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri,** Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 3-27

tırnaklarının her biri büyükçe rendeye benziyormuş. Bahadır: "Kardeşlerim rahatsız olmasınlar!" deyip bir tarafa kaçmış. Onu gören aslan, arkasından kovalayıp gitmiş. Tam yetişip üzerine atıldığı sırada bahadır kenara çıkmış. Aslan o hızla ağaca çarpmış. Büyük bahadır fırsatı ganimet bilip, aslanın sırtına kılıçla vurmuş. Buna öfkelenen yırtıcı hayvan can havliyle tekrar saldırınca, büyük bahadır çeviklikle kılıç indirip aslanın sağ ön ayağını koparmış. Acı çeken aslan sertçe kükreyip yine üzerine atılmış. Bahadır onun tam beynine kılıç indirmiş. Aslan dik durumda arkaya doğru yıkılmış. Canı hemen çıkmış. Büyük bahadır aslanın üzerine binmiş, derisinden bir kemer yapıp beline bağlamış. Sonra hiçbir şey görmemiş gibi kardeşlerinin yanına gelip oturmuş. Kardeşleri de sırayla nöbet tutmuşlar. Artık hiçbir olay cereyan etmemiş. Birinci gece böyle geçmiş. Tan atmış. Üç kardeş yola düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler. Akşam olmuş, yüksek bir dağın eteğine varmışlar. Sol tarafta büyük bir koruluk, ortada uzunca bir kavak, onun altında kaynar çeşme ve kerevet varmış. Dağın eteğinde bir mağara olup, orada yılanların padişahı ejderha sultan yaşıyormuş. Ejderha sultandan habersiz olan bahadırlar burada konaklamak istemişler. Atlarını bağlamışlar, tımar edip yem vermişler ve karınlarını doyurmak için oturmuşlar. Sonra yine geceyi üçe bölüp sırayla nöbet tutmaya başlamışlar. Önce büyük bahadır nöbet tutmuş. Sıra ortanca bahadıra gelmiş. Gece ay ışığı varmış ve her taraf sessizmiş. Bir ara mağaranın içi aydınlanır gibi olmuş. Sonra bir ses duyulmuş. Ortanca bahadır dikkatlice bakmış ki, başı küp gibi, uzunluğu tomruk gibi ejderha mağaradan çıkmış geliyor. Ortanca bahadır: "Ağabeyim ve kardeşim rahatsız olmasınlar!" deyip çeşmenin başından öteye kaçmış. İnsan kokusunu alan ejderha, ortanca bahadırın arkasından kovalamış. Ejderha tam ulaşıp hücum etmişken, bahadır kenara kaçmış ve ejderhanın kuyruğuna kılıç indirmiş. Ejderha sultan dönmüş, bahadır çeviklikle beline yine kılıç indirmiş. Sonra derisinden bir kemer yapıp beline bağlamış ve hiçbir şey olmamış gibi nöbete dönmüş. Hemen nöbet değiştirmişler. Tan atmış. Üç kardeş, güneş çıkar çıkmaz yola düşmüşler. Dağlardan aşıp, çöllerden geçip güneş batarken bir tepeliğe ulaşmışlar. Atları bağlayıp karınlarını doyurmuşlar ve geceyi burada geçirmeye karar vermişler. Yine nöbet tutmaya başlamışlar. En son sıra küçük bahadıra gelmiş. Gece her taraf kapkaranlıkmış. Küçük bahadır, ağabeylerini uyutmuş, tepelikte dikkatlice nöbet tutarken birden rüzgâr esmeye başlamış ve mumu söndürmüş. Küçük bahadır: "İyi olmadı!" demiş ve tepenin zirvesine çıkıp dört tarafa göz gezdirmiş. Gün batımı tarafında ara sıra kıvılcım

görünüyormuş. Atını koşturarak hemen o tarafa gitmiş. Epeyce yol almış ve sonunda çölün ortasında tek başına dikili duran kaleye varmış. Küçük bahadır atını bağlamış, yavaşça avluya girmiş. Bir kenarda on bir ağaçlık kara ev olup, pencereleri kapalı, kapısı açıkmış. Küçük bahadır, ayaklarının ucuna basa basa ilerlemiş ve pencere aralığından içeriyi gözetlemiş. Gün çıkımı tarafındaki büyük ocakta büyük bir ateş yanıyor, kazanda çorba kaynıyormuş. Evde yaklaşık yirmi kişi oturuyormuş. Hepsinin de başı dik, gözleri parıl parıl, yürekleri kara, yüzleri karışık renkli, düşündükleri tek şey kötülükmüş. Bunlar haydut, yankesicilermiş. Küçük bahadır: "Acaba ne yapsam? Dönsem mi? Hayır, bu iş yiğitliğe yakışmaz" diye düşünmüş, geri dönüp birkaç adım attıktan sonra koşar adım eve girmiş. Haydutlar silahlarını kuşanıp onu tehdit etmişler. "Esselamü Aleyküm" demiş küçük bahadır. "Vealeyküm Selam" demiş haydut başı. Onun gözleri, yuvalarından fırlayıp insanı yiyecek gibi olmuş. Küçük bahadır: "Efendim, ben çok iyi bir hırsızım. Özellikle tünel kazarak, gidip durum hakkında haber toplamada ustayım. Fakat çocukluğumdan beri usta görmedim. Küçük hırsızlıklar yapan bir çırağım. Sizi duyunca uzaklardan geldim. Küçük hırsız çocuğu küçümsemeyin, yanınıza alıp bilmediklerimi öğretiniz" demiş. Haydut başı onu dikkatlice gözden geçirmiş. Küçük bahadır tazim kılarak beklemiş. Onun cesareti haydut başının hoşuna gitmiş, "Çok iyi, gelmen iyi olmuş" demiş. Küçük bahadır, başını kaldırarak saygı ifadesinde bulunmuş. Çorba koymuşlar, yemekten sonra haydut başı: "Bugün padişahın hazinesini soyacağız. Hazırlanın yiğitler!" demiş. Herkes atlanmış. Küçük bahadır da atlanmış. Hemen saraya gelmişler. Sarayın duvarı yüksekmiş. Aralarında konuşup şu karara varmışlar: "Hırsız çocuk" demiş haydut başı, "Sen duvardan aşıp in. İçerdekilerin uyuyup uyumadıklarını öğrenip çık. Sonra bizi duvardan çekip çıkarırsın." Haydut başı: "Biri ölecekse bu ölsün" diye düşünmüş. Küçük bahadır göz açıp kapayıncaya kadar tırmanıp duvarın üzerine çıkmış ve öbür tarafa inmiş. İçerdekilerin hepsi uyuyorlarmış. Küçük bahadır duvarın altında duran bir arabanın üzerine çıkmış ve duvardan başını çıkarıp: "Herkes gaflet uykusunda, iyi fırsat" demiş. "Teker teker çıkınız" diye emretmiş haydut başı. Hırsızlar birer birer duvara tırmanıvermişler. Birinci hırsız aşağı inmek için karnını duvarın kerpicine koyup başını eğince, küçük bahadır kılıçla onun başını koparmış. Sonra ikinci hırsız çıkmış. Küçük bahadır onun da başını koparıp yere koymuş. Böylece yirmi haydudu öldürmüş, hepsinin kulağını kesmiş ve cebine koymuş. Sonra kılıcını silip kınına sokmuş ve sarayın kapısına doğru gitmiş. Ana kapıya gelmiş.

Kapı görevlisi derin uykudaymış. Küçük bahadır yavaşça kapıyı açıp içeri girmiş. Görkemli saray artık gözlerinin önündeymiş. Üç tarafta üç kapı. Küçük bahadır, karşıdaki odaya doğru ilerlemiş. Muhafız horlayarak uyuyormuş. Elinden anahtarı alıp kapıyı açmış. İçeriye, orta odaya girmiş. Yine üç tarafta üç kapı. Her bir kapının yanında onar tane güzel cariye kız nöbet tutuyorlarmış. Fakat hepsi naz uykusundaymış. Küçük bahadır birinci kapıdan büyük bir odaya girmiş. Duvarlar rengârenk halılarla döşeli, altın askılarda atlas, ipek, kadife giysiler, değişik renklerde örtüler asılıymış. Perdeler atlastanmış. Yere tüy halılar döşeliymiş. Avize şamdanlarda yüzlerce mum yanıyormuş. Ortadaki gümüş çardakta ise peri gibi bir kız, atlas yorgana sarılmış yatıyormuş. Ay gibi yüzünü, titreyerek yanan muma çevirmiş uyuyormuş. Çardağın etrafında da gül yüzlü cariyeler yatıyorlarmış. Küçük bahadır, kıza bir anlık göz atmış: "Sen büyük ağabeyimin baht kuşusun" demiş ve kar gibi bembeyaz, pamuk gibi yumuşak parmağından altın yüzüğünü çıkarıp almış. İçeri nasıl girmişse öylece geri dönmüş, orta odaya çıkmış ve: "Burada ne var?" deyip ikinci odaya girmiş. Bu odanın da her tarafı, duvarlar ve yerler halılarla döşeliymiş. Altın kazıklara asılı pahalı elbiselere varıncaya kadar her şey yemyeşilmiş. Avizelerde yanan mumlar da yeşil ışık saçıyorlarmış. Ortada gümüş çardak. Onun etrafını mavi ipek elbiseler giymiş on cariye sarmış. Bu on cariyenin ortasında, on sekiz yaşlarında bir kız yatıyormuş. Ay: "Güzelliği benden" dese, güneşin: "Hayır benden" deyip tartışacağı kadar güzel olan kız, ipeklere sarılmış; titreyerek yanan mumu seyrediyormuş gibi uyuyormuş. Küçük bahadır içinden: "Sen küçük ağabeyimin baht kuşusun" deyip sessizce kızın kolundan bileziğini almış. Sonra girdiği kapıdan tekrar dışarı çıkmış. Yavaşça üçüncü kapıdan da içeri girmiş. Bu odanın her tarafı kıpkırmızıymış. Kırmızı ipek halı üzerine kırmızı ipek minderler seriliymiş. Kırmızı avizelerde yanan sayısız mumlar, kırmızı ışık saçıyorlarmış. Ortadaki gümüş çardağı nar tanelerine benzeyen on altı cariye çevirmiş. Çardakta ise on altı yaşlarında bir kız yatıyormuş. Onun için güneş gül, ay elma topluyormuş. Küçük bahadır içinden: "Sen benim baht kuşumsun!" demiş. Gözlerini dikmiş, kıza baka baka güzelliğine doyamamış. Küçük bahadır, kızın sağ kulağındaki altın küpesini özenerek çıkarıp almış. Bunlar padişahın kızlarıymış. Bahadır geldiği gibi geri dönmüş. Karanlık gecede küpenin yakut taşı yolunu aydınlatıyormuş. Kapı görevlisi halen daha uyuyormuş. Bahadır, kapıyı kilitleyip anahtarını görevlinin eline tutuşturmuş. Biraz önceki kerpiç duvardan aşıp, ağabeylerinin yanına gelmiş. Onlar

uyuyorlarmış. Küçük bahadır nöbet tutmaya devam etmiş. Tan atmış. Şehrin kapıları şakırdayarak açılmış. Ağabey kardeş uyanmış, bahadıra hal ahval sormuşlar. Küçük bahadır: "Sağlık" diye cevap vermiş.

Üç kardeş atlara binip yola düşmüşler. Hemen şehre inmiş, bir kervansaraya konmuşlar. Çok geçmeden her yerden tellalların sesi duyulmaya başlanmış: "Un yalayan uncular, kan yalayan kasaplar, pazardaki attarlar, beterlerden beterler... Duymadım demeyin... Padişahımızın buyruğu, kara eşeğin kuyruğu..."

Tellal, yirmi haydudun ölümü ve haremde üç önemli şeyin kayboluşu hakkında haber salıyor, bu işi yapan bahadırın kimliği hakkında, büyük küçük herkesin haber vermesini istiyormuş: "Şehrimizde böyle bir iş yapabilecek bahadırın bulunmadığını bilen padişah: "Nerede misafir ise saraya getirilsin" diye emir verdiler..." Bunu duyan büyük bahadır şaşırmış ve olayı kardeşlerine anlatmış. Kervansaray sahibi gelip: "Saraya gidiniz!" demiş. Üçü, saraya gitmişler. Padişah, vezirlerine bunların ağzından sır almayı buyurmuş. Vezir: "Bunları sorguya çekersek söylemezler. Kendi hallerine bırakıp, konuşmalarına dışarıdan kulak salalım" demiş. Bu padişaha makul gelmiş. Kardeşleri misafirhaneye oturtmuş, sofra kurup yemek getirmişler... Küçük bahadır, hesibin tadına bakınca: "Hesip, köpek sütü emmiş kuzunun etinden yapılmış" demiş. "Doğru" demiş ortanca bahadır. "Padişahlar haramın farkında değiller. Seçerek yemek fakirlerin işi. Pekmezin tadına bakınız, insan kokusu var." "Doğru" demiş büyük bahadır. "Bari kötünün kanı karışmış olsa, günahsız birinin kanı karışmamış olsa. Unu toplayanın babası fırıncıymış... Padişah bizi saraydaki olay hakkında çağırmıştı. Sorarsa ne diyeceğiz?" demiş büyük bahadır. "Yolumuzun üzerinde ne gördüysek doğrusunu söyleriz" demiş kardeşleri. O zaman büyük bahadır aslan olayını anlatıp belindeki kemeri ortaya atmış. Ortanca bahadır ejderha sultanı nasıl öldürdüğünü anlatıp nişane olan kemeri ortaya atmış. Küçük bahadır, üçüncü gece yaşadığı hadiseyi anlatmış. Yirmi yankesicinin kulakları ile takıları ortaya koymuş. Padişah ile vezirleri bütün sırları öğrenmişler.

Padişah, et, pekmez ve ekmek hakkında konuşulanları araştırmak için önce koyun çobanını çağırmış. Çoban gelmiş. "Doğruyu söyle, dünkü koyunun anası köpek miydi?." "Bir kaşık kanımı bağışlarsanız söylerim" demiş çoban. "Bağışladım, doğruyu söyle!" "Kışın bir koyun doğurdu ve kendi öldü. Ağılda alaca köpek de yeni doğurmuştu. Kuzucuğa acıdım ve iti emzirdim. Dün adamlarınız seçip bu kuzuyu

getirdiler." Padişah daha sonra bahçıvanı çağırmış. "Doğruyu söyle, pekmeze insan kanı karışmış mıydı?" diye sormuş. "Padişahım, bir kaşık kanımı bağışlayın. Geçen yaz bir adam sizin için koruduğum üzümlerimi çalıveriyordu. Yakalarsam öldüreceğim deyip gece nöbet tuttum. Hırsızı yakaladım. Tokmakla vurdum, hemen öldü. Ne yapacağımı bilemediğimden asmanın altına gömdüm. Bu yıl asmanın üzerindeki meyve, yaprağından bile çok oldu. Lakin tadı başkaydı. Üzümü size göndermedim, pekmez yapmıştım." Ekmeğin ununu ise padişahın kendi sepete doldurmuş. Babası gerçek fırıncıymış. Padişah, bahadırların yanına gitmiş, onların akıl ve idraklerine hayran kaldığını söylemiş. "Söylediklerinizin hepsi doğru. Onun için sizleri çok beğendim. Sizlere bir arzım var değerli misafirler. Kulak verin: "Söyleyin" demiş büyük bahadır, "Eğer makul bir şeyse emrinize hazırız." "Üç kızım var, oğlum ise yok. Burada kalınız. Kızlarımı sizlere verip evlendireceğim. Bütün şehre büyük bir düğün düzenleyeceğim." "Söylediklerinizi çok güzel" demiş büyük bahadır. "Lakin biz şehzade değiliz. Kızlarınızla nasıl evlenebiliriz? Zengin de değiliz. Sizin varlığınız padişahlıktan gelme. Bizler ise emekçi insanlarız." Padişah razı olmamış. "Ben memleketin hakimiyim. Sizi ise güçlü eller yetiştirmiş. Sizin gibi bahadırları büyüten baba benden aşağı mı? O, benden daha zengin desem, doğru olur. İşte ben, önünüzde yaşlı gözlerimle sizlere yalvarıyorum. Kızlarımı büyük şahlara, şehzadelere veremeyeceğim. Sizlere vermeye razıyım. Sizleri vezir yapacağım." Üç kardeş razı olmuşlar. Padişah kırk günlük düğün dernek kurup kızlarını vermiş. Bahadırlar sarayda kalmışlar. Padişah, küçük bahadırı herkesten çok seviyormuş.

Günlerden bir gün padişah gölgelik bir yerde yatarken, arktan büyük bir yılan çıkıp onu zehirlemek istemiş. Küçük bahadır onu görünce kılıcıyla yılanı ikiye bölüp atmış. Yılan ölüsünü bir kenarda saklamış, kılıcını kınına sokarken padişah uyanmış. Padişah içinden: "Kızımı vermeme ve vezir yapmama kanaat etmeyip, beni öldürerek yerime padişah olmak istiyor" diye düşünmüş ve bunu gizlice eski vezirine söylemiş. Sürekli bir fitnelik arayan eski vezir: "Böyle değerli kızlarınızı bize hiç danışmadan, iyi terbiye görmüşler diye bu misafirlere verdiniz. İşte sonuç. Er geç bir gün o sizi mutlaka öldürecek" demiş. Padişah, küçük bahadırı zindana attırmış. Padişah, küçük bahadırın idrakini, akıllıca iş tutmasını görmeyen eski vezirlerin sözlerine aldanmış, onu öldürmek istemiş. Herkes son karar için mecliste toplanmış. Önceki vezirler, küçük bahadırı karalamak için hayli konuşmuşlar. O zaman büyük bahadır söz alıp şöyle

demiş: "Padişahım dinleyiniz. Eski zamanlarda bir han, çok değer verdiği şahinini omzuna alıp ava çıkmış. Dağa yaklaştığında ona bir geyik rastlamış. Han onun arkasından kovalamış. Kırları, bayırları, çölleri geçmiş. Geyik sonunda bir dağın altındaki mağaraya girip gözden kaybolmuş. Ölecek kadar susayan han, büyük bir kayanın üzerinden damlayan suya gümüş kâsesini tutmuş. Kâse dolmuş, padişah tam içeceği zaman sevdiği şahin uçup gelerek kanadıyla vurmuş, suyu dökmüş. Padişah, kuruyan dudaklarını yalayarak kâseyi yine damlayan suyun altına tutmuş. Bin bir meşakkatle kâseyi doldurduktan sonra, şahin, kâseyi yine onun elinden yere düşürmüş. Padişah öfkeyle şahini tutmuş ve başını koparmış. Sonra susuzluğunu gidermek için kayanın üzerine çıkmış. Bakmış ki büyük bir yılan ölü halde yatıyor. Onun zehirli yağları güneşin altında eriyormuş. Kayadan düşen damlalar bu yılanın zehriymiş..." Büyük bahadırın hikâyesi buraya gelince onu dinleyip oturan padişah bir ah çekmiş. Gözlerinden damla damla yaşlar akmış. Büyük bahadır devam etmiş: "Bunun üzerine padişah: "Ey vefalı şahinim. Sen tekrar dirilsen bütün şahlığımı hediye ederdim" demiş. İşte şahım, damadınızı öldürmeden önce onunla bir konuşsanız diyorum." Padişah, hayır anlamında başını sallamış. Ondan sonra ortanca bahadır tazim kılıp şöyle demiş: "Padişahım, geçmiş zamanlarda bir şah varmış. Onun çok akıllı bir papağanı varmış. Şah onu canından çok sever ve altın kafeste beslermiş. Papağan bir gün padişaha: "Hindistan'da annem, babam, ağabeyim, erkek kardeşim, kız kardeşlerim var. Felek beni onlardan ayırdı ve gelip sizin dergâhınızda kaldım. Çok şükür ki aklım, idrakim, iyi huyum, tatlı sözüm sayesinde sizin gibi şahla ahbap oldum. Müsaade etseniz de memleketime gidip gelsem diye sizden izin istiyorum" demiş. Padişah ondan ayrılmaktan korkmuş, izin vermemiş. Papağan üzülmüş. Mutluluğu unutmuş, altın kafesin bir köşesine çekilip kımıldamadan oturmuş. Bir gün padişahın huzuruna bir seyyah gelmiş. Onun çok kıymetli cevherleri, incileri, şehzadelerin başına takılan gerçek tüyleri, fil dişinden yapılmış güzel eşyaları şahın hoşuna gitmiş. "Nereden aldın?" diye sormuş padişah. "Bizden çok uzakta bir deniz var. Büyük gemilerle denizi geçip tuhaf bir memlekete varırsınız. Bu memlekette hiçbir zaman soğuk olmuyor. Fakat yazın çok sıcak olur. Buranın insanları, ağaç maşa gibi kapkara. Bizim kuşlarımız kışın bu memlekete doğru uçarlar. Bu takıları oradan aldım." Padişah ona ziyafet çekmiş ve hediyeler vermiş. Seyyah, altın kafesin yanından geçerken papağan ona: "Ey dünyayı gezip gören adam! Senden şöyle bir isteğim var. Tekrar dönüp o tuhaf ülkeye

git. Ağaçların üzerinde yaşayan papağanları gördüğünde benden selam söyle ve de ki, sizin soyunuzdan bir biçare, altın kafeste azap çekiyor. Kurtulması için yol gösteriniz" demiş. "Peki" demiş seyyah. O çıkıp gitmiş. Tekrar dönüp dolaşıp o garip memlekete varmış. Uçan papağanları görünce altın kafesteki papağanı ve yakarışını hatırlamış. "Ey papağanlar!" demiş seyyah, "Denizin ötesinde, yüksek dağların arasında bir memleket var. Orada, altın kafeste bir papağan azap çekiyor. O sizlere kafesten kurtulmanın yolunu soruyor. O böyle der demez, bütün papağanlara kırgın girmiş gibi yere yığılmışlar. Seyyah şaşkın şaşkın yoluna devam etmiş. Bir ara o denizlerde yüzüp, ırmaklardan geçip, yüksek dağları aşıp padişahın sarayına gelmiş. Papağana rastlayınca olayı anlatmış. Bunu duyan papağan kafeste yere yıkılmış. Seyyah korkusundan kaçıp gitmiş. Papağanın öldüğü haberi hemen bütün saraya yayılmış. Padişah öfkeyle bu haberi getiren şahsın başının kesilmesini emretmiş, daha sonra: "Papağanın ölüsünü getirin" diye buyruk vermiş. Papağanı kafesiyle getirmişler. Padişah, papağanı alıp bakmış ve: "Götürüp gömünüz!" deyip fırlatmış. Fırlatılan papağan kanat çırparak uçup gitmiş ve ağacın dalına konmuş. Bunu gören padişah, ağzı açık halde yerinde kalakalmış. Papağan kahkaha atarak gülmüş. "Ey yüce şah! Memleketime gidip gelmek için izin istedim, vermedin. Kafeste yattım, halimden haber almadın. Bir de bunun üzerine beni horlayıp cesedimi fırlattın. İşte bak, şimdi kafesinden kurtuldum. Koca kafalı vezirlerinle ömrünü sürüver. Şimdilik elveda!" demiş. Padişah yalvararak gözyaşı dökmüş. "Ey papağanım dön! Ben sensiz, senin tavsiyelerin olmaksızın yaşayamam. Dön, artık kafese koymayacağım. Seni sağ kol vezirim yapacağım!"diye feryat etmiş. Papağan ona acımış ve: "Peki, tamam, söylediğin gibi olsun. Fakat ben on beş gün sonra döneceğim. Gidişim altı gün, gelişim altı gün. Üç gün de evimde kalacağım..." "Peki" demiş padişah. Altı günde memleketine varmış. Annesi, babası, ağabeyi, kardeşleri ve akrabalarıyla görüşmüş. Sevincinden dağdan dağa, bağdan bağa, ağaçtan ağaca, daldan dala zıplayarak oynuyor, uçup gülüyormuş. Üç günün nasıl geçtiğini bile anlayamamış. Süre bitmiş. Artık dönmesi, esarete doğru kanat çırpması gerekmiş. Kendi mekânı ve memleketinden ayrılmak çok zormuş. Fakat verdiği söz, anlaşma buna mecbur kılıyormuş. Papağanın mutluluğu bitmiş. Mutluluk, yerini üzüntüye bırakmış, kanatları solmuş. Bütün papağanlar ona: "Dönme!" demişler. "Verilen söze sadakatsizlik olur mu?" diye cevap vermiş padişah. O zaman bir papağan söylemiş: "Söz verdiğin padişahta insaf olsa, seni üç yıl esarette tutar mıydı veya topu topu üç gün izin verir

miydi?.. Üç gün ha!.. Bu da laf mı?...Dünyaya, kafeste esir olasın diye mi geldin? Gel, bir kişinin gönül rahatlığı için özgürlüğünden vazgeçme! Padişahın kahrı, merhametinden daha fazladır. Padişah ile aslana yakın olmanın hiçbir hikmeti yok." Bunun üzerine papağan: "Bana öyle bir yol gösteriniz ki sonu hem özgürlüğe çıksın hem de verdiğim söze sadık kalayım!" Anne papağan demiş: "Peki... Sen beyaz ve kırmızı narın tohumundan alıp götür. Onun şöyle bir özelliği var: Kırmızı nardan yiyen yaşlı adamın sakalları kararır ve gençleşir. Dönüp beyaz nardan yediğinde tekrar ak sakal olup yaşlanır. Bunu padişahına götür ve azat edilmeni iste. Umarım insafa gelir..." Papağan, nar tohumunu alıp yola çıkmış. Padişahın yanına gelip narın özelliklerini söylemiş. Padişah, papağanın dönüp gelmesine ve özelliği olan nar tohumu getirmesine sevinmiş. Papağanı birinci vezir olarak tayin etmiş ve bahçıvana tohumu hemen ektirmiş. Nar büyümüş. Ağaçta kırmızı ve beyaz narlar olgunlaşmışlar. Bunu gören padişah, kırmızı nardan getirilmesini buyurmuş. Narı tam ağzına atacağı sırada önceki vezir kolunu tutmuş ve: "Sabredin şahım. Siz bu kuşun söylediğini yapmayınız. Önce başka birine yedirip görelim." Bu söz padişaha makul gelmiş. O ferman vermiş ve ölüme mahkum edilen iki tutsak getirilmiş. Onlara nar yemelerini emretmişler. Tutsaklar, narı yiyince ağır azaplar içinde ölmüşler. Padişahın gözleri çakmak gibi parlamış. O, öfkeyle birinci vezirlik yerinde oturan papağanı yakalayıp başını koparmış, atmış. Ondan sonra nar ağacı "Ecel ağacı" diye anılmaya başlanmış. İnsanoğlu ona yaklaşmaz olmuş.

Günlerden bir gün yoksul biri, tefeci olan birinci vezirden borç para isteyip onunla koyun almış. O yıl salgın hastalık yayılmış ve koyunlara kıran girmiş. Yoksul adam borcunu ödeyememiş. Vezir onun zindana atılmasını emretmiş. Askerler yoksul adamı kovalamışlar. Yoksul adam: "Zindanda yatacağıma ölürüm daha iyi!" diye düşünerek hızla kaçıyormuş. Kaçarak gidip nar ağacının meyvesinden birini yakalayıp koparmış ve ağzına atmış. Tam o sırada mucize gerçekleşmiş. Uzun sakalları dökülmüş, kara sakallı genç bir yiğide dönüşmüş. Askerler onun önünden geçip gitmişler. Yoksul adam o heyecanla beyaz nardan da yiyince hemen eski haline dönmüş. Askerler onu tutup saraya doğru sürüklemişler. Yoksul adam, padişahın ayaklarına kapanıp yer öpmüş. "Devlet penahım! Biçare bir yaşlıyım. Öldürseniz de razıyım. Lakin ölmeden önce bir gerçeği söylememe izin veriniz!" "Söyle!" demiş padişah. "Mürüvvetli şahım! Askerler beni kovalarken ölümü göze alıp ecel ağacı olarak bilinen kırmızı narın meyvesinden

yedim. Birden bembeyaz sakallarım döküldü, yerine kapkara sakal çıktı. Hayret edip beyaz nardan da yedim, eski halime döndüm." Bu arada vezir gözden kaybolmuş. Padişah, nardan getirmelerini ve yok olan veziri bulmalarını istemiş. Askerler, kaçacak yer bulamayan veziri yakalayıp getirmişler. Padişah, kırmızı nardan yiyince beyaz sakallarının yerinde kara sakallar peyda olmuş. Beline kuvvet gelmiş, güçlü bir yiğit olmuş. Beyaz nardan yiyince kara sakallarının yerinde beyaz sakal peyda olmuş. Padişah öfkelenmiş. "Şahım!" demiş vezir o zaman. "Benim yerime papağanı birinci vezir yaptığınızda, yüreğim, bedenimden sökülüp alınmış gibi oldum. Papağanı can düşmanı ilan ettim. Ondan öç almak istedim. Bunun için de özelliği olan nara zehir katıp, gözünüzün önünde mahkumları öldürdüm." Şah derhal kurnaz vezirin öldürülmesini buyurmuş. Vezirin kanı yere değer değmez, yer yarılmış ve oradan güzel, akıllı bir papağan pırlayarak uçup çıkmış. Herkes hayretler içinde donakalmış. "Şahım" demiş papağan. "Siz beni artık göremeyeceksiniz. Artık elveda. Lakin şunu unutmayınız ki, siz, en yakın dostunuzu kendi ellerinizle öldürdünüz." "Ey vefalı papağanım. Ayağının izine yüzümü süreyim! Seni yine birinci vezir yapacağım. Hazinemdeki bütün varlığımı sana vereceğim, dön!" diye yalvarmış padişah. "Hayır, hazinen gerekli değil. Kendi yurduma gidip, kötü şah ve düzenbaz vezirlerden uzakta, rahat bir ömür süreceğim." Papağan böyle dedikten sonra uçmuş, gitmiş. Padişah ise ağlaya ağlaya olduğu yerde kalıvermiş.

Ortanca bahadır, hikâyesini bitirince şöyle demiş: "Böyle padişahım. Önce küçük bahadırla iki kelime konuşun, sonra bildiğinizi yapın!" Genç melike de bunda ısrar edip babasını rahat bırakmamış. Padişah, küçük bahadırı alıp getirmelerini buyurmuş. Küçük bahadır gelmiş. Padişah tahta çıkıp oturmuş ve böbürlenerek sormuş: "Bahadır, kendinizi aklandırmak için ne deliliniz var?" Küçük bahadır, padişahın dinlenme yerine gidip öldürdüğü yılanı göstermiş ve: "İşte" demiş o. "Ben sizin canınızı kurtardım. Bunun karşılığı olarak beni zindana attınız. Başımı bedenimden ayırmak istediniz. Artık elveda, artık memleketinizde kalamam." Ağabeyler de onun söylediğini tekrarlamışlar. "Affediniz" demiş padişah. "Hayır, biz el emeği ve meslekle yaşıyoruz. Bundan sonra saray insanı olamayız" demişler bahadırlar. "Öyleyse kızlar burada kalacak" demiş padişah. "Hayır, bizler de bahadırlarla gideceğiz" demiş kızlar.

Onlar çıkıp gitmişler. Birkaç gün sonra bahadırlar altı kişi olarak baba yurduna ulaşmışlar. Bahtlı bir hayat sürüp murat ve maksatlarına ermişler.

İki Büyücü[49]

Eski zamanlarda Mehter ve Kemek adında iki büyücü varmış. Mehter iyi niyetli, Kemek ise kötü niyetli büyücüymüş. Onlar uzakta yaşasalar da birbirlerinden haberdarlarmış. Kemek, Mehter'i görmese de ona içinden düşmanlık besliyormuş. Kemek geceleri uyuyamaz, gündüzleri ise kendi sihir işlerine eli varmazmış. Daima Mehter'in ayağını kaydırmak için kafa patlatıyormuş.

Mehter bir gün cadı kitaplarına bakmış, Kemek'in kendisine karşı kötü niyetli olduğunu öğrenmiş. Eşeğine binip Kemek'in bulunduğu memlekete doğru yol almış. Mehter yorulmuş, bir ark kıyısındaki gölgelik yerde durmuş. Kahvaltı yapmış, dinlenmek için yatmış. Kendine kimsenin zarar vermemesi için bir şeyler okumuş. Göz açıp kapayıncaya kadar Mehter'in başı kavuna, boynu ise kavun bitkisine dönüşmüş. Kemek de kendi kitabına bakıp, Mehter'in kendine doğru yola çıktığını anlamış. Sihirli bastonunu eline almış, kaftanın eteğini kemerine kıstırıp Mehter'e karşı yola çıkmış. Gece gündüz yürümüş, dili bir karış sarkık halde, sonunda arkın yanına varmış. Bakmış ki başı kavun, boynu bitki olan tuhaf bir yaratık yatmış uyuyor. "Hah hah" deyip "Sen beni oyalayamazsın!" diye düşünmüş Kemek. İçinden bir şeyler okumuş. Mehter, taş gibi kaskatı kesilmiş. Başını kesip gitse dahi bilmeyecek kadar derin uykuya dalmış. Kemek, Mehter'in el ve ayaklarını bağlayarak alıp kendi şehrine götürmüş. Kemek aceleyle eşeğini unutmuş. Ark kıyısında otlayan eşek orada kalmış. Kemek, çok ağır olan Mehter'i sırtına almış, ter, kan içinde inleyerek gidiyormuş. Nihayet onu kendi evine getirmiş, avlunun ortasındaki çardağa sıkıca bağlamış. Çok iyi bir büyücü olan Mehter'i yakalayıp getirdiğinden dolayı, mükâfat almak için padişahın sarayına gitmiş.

Şimdi iki ağız söz de Mehter'den dinleyin:

O uyandığında, çardağa bağlanmış olduğunu görünce dünya gözüne karanlık gelmiş. "Eğer bir yolunu bulup da Kemek'i kandırıp gidemezsem, öldüm demektir" diye düşünmüş. Büyücü Kemek'in karısı pencereden bakınca, başı kavun, boynu bitki olan bir mahlukun avlu ortasındaki çardağa bağlı olduğunu görmüş. Kadın sabredememiş ve bu acayip mahluku daha yakından görebilmek için koşarak avluya çıkmış. "Yenge" demiş Mehter yavaşça. "Kocanız çok kötü adammış." "Hey, kavun başlı mahluk! Çok iyi bir büyücü olan Kemek hakkında ne yürekle bu sözleri

[49] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti,

söylüyorsun?" "Kemek böyle nazenin bir hanımı bırakmış da benim kızıma dünürcü gönderiyor. Kızımı vermediğim için o bana işkence edip başımı kavuna, boynumu bitkiye çevirdi, bıraktı." Kemek'in karısı kocasına kızıp intikamını almak istemiş. "Kızını kocama vermediğin için seni serbest bırakacağım. Üç yüz tane de altın hediye edeceğim." O ipi kesmiş, Mehter'e üç yüz altın vermiş. Mehter dama çıkıp saklanmış. Kemek ise padişahtan mükâfat almış, Mehter'i saraya götürmek için evine gelmiş. Evine gelip bakmış ki Mehter yok. "Büyücü Mehter hani? Nereye gitti?" diye bağırmış. Kemek'in karısı kırk cariyesiyle birlikte kocasının yakasına yapışmış. "Evet, ilahi, yaşlılığında tuzağa düşmeden öl bari. Dövün utanmazı!" diye gürültü çıkarmış. Her tarafı tırmalanan, sopa yiyen Kemek karısını şikâyet etmek için padişahın sarayına gitmiş. Mehter her şeyi görmüş. Damdan inmiş, sihirli fincanını arka batırıp su almış ve kendi üzerine koyduğunda Kemek'in aynısı olmuş. Eve girip Kemek'in karısına: "Beni tutup cariyelerinle dövdüğün için senden ayrılacağım. Var git, boşsun" demiş. Kemek'i kocası olarak düşünen kadın, kendi kırk cariyesiyle birlikte evde var yok her şeyi almış, annesinin evine gitmiş. Mehter, kadı ve şehir valisini, komşuları misafirliğe çağırmış. Herkes kendilerini Kemek'in çağırdığını düşünüyormuş. Yemeğin üzerine Mehter: "Dostlar ben seyahate çıkıyorum. Evimi dört bin dinara satacağım" demiş. Bir tüccar hemen nakit para verip evi almış. Mehter dinarları sayıp cüzdana koymuş ve çıkıp gitmiş. O gittikten sonra gerçek Kemek kendi evine dönüp gelmiş. "Hanım, buraya gel" diye bağırmış. Padişah senin cezalandırılmanı buyurdu. İçeriden evi satın alan tüccar çıkmış: "Karınızı kendiniz boşadınız ya!" demiş. "Vaay! Siz zengin ağabeyim, burada ne yapıyorsunuz?" "Yahu sen aklını mı yedin? Evi bana daha yenice dört bin dinara sattın ya! Sen niçin geldin?" Kemek, bütün bunları büyücü Mehter'in yaptığını düşünmüş ve hiçbir şey demeden sokağa çıkıp gitmiş. Nasıl intikam alabilirim diye çok düşünmüş. Kendi kırk öğrencisini toplamış, onlara silah vermiş, ata bindirip Mehter'i kovalamış. Mehter yol üzerindeki kebapçıda oturmuş yemek yiyormuş. Kemek sevincinden çığlık atmış ve öğrencilerine: "Yakalayın" diye emretmiş. Mehter boş durur mu? O, Kemek'in ve öğrencilerinin üzerinden zıplayıp dama çıkmış. Kemek de onun arkasından dama zıplamış. Mehter onun yakalamasına fırsat vermemiş, serçe gibi yüksek minarenin tepesine çıkmış. "Hey cadı" diye alay etmiş. "Ben şimdi kendi el ve ayaklarımı bağlayacağım. Sen çık, beni yakala" demiş. Kemek sinirlerine hakim

---

Taşkent 1969, s. 413-424

olamamış, kendi sakalını yolmuş. Kemek zıplamış, şişman olduğu için yere yıkılmış ve tepe üzeri kirli kuyuya düşmüş. Öğrencileri onu çekip çıkarmışlar ve yıkarlarken: "Bu lanet büyücü yakalanır mı?" demiş. "Padişaha gidip, Mehter korkusundan kaçtı demek gerek." Onlar bu karara varmış, geri dönmüşler. Mehter onların konuşmalarını dinlemiş. Ana yolu bırakmış, kenar yollardan şehre gitmiş. Yolda padişahın vezirine rastlamış. Ona büyü yapmış, bir anda uyutmuş. Kendisi, vezir kıyafetine girip onun kaftanlarını giymiş ve saraya gelmiş. Büyücü Kemek bu sırada padişaha: "Ey zatı âli, biz büyücü Mehter'in üzerine baskın yaptık. O elimizden kurtuldu ve kendi memleketine kaçtı" diye arz kılmış. İnsanın inanası gelmiyor" demiş padişah. "Eğer Mehter burada olsaydı sizleri yarıştırırdım. Kılıç kullanmada hanginiz daha mahirsiniz diye." "Yüce cenapları, bana bin altın verin, büyücü Mehter'i şimdi karşınıza getireyim" demiş Mehter. Padişah şaşırmış, hazineciye hemen bin altın getirmesini emretmiş. Mehter altınları sayıp kuşağının arasına doldurmuş. "Bana bakınız, ben Mehter'im. Gel Kemek, seninle kılıç dövüşü yapacağız" demiş. Bakmışlar ki gerçekten karşılarında büyücü Mehter duruyor. Padişahın emriyle herkes avluya çıkmış. Kılıç kavgası başlamış. Mehter pars gibi Kemek'in üzerine atılmış. Kemek korkmuş ve kırk öğrencisini yardıma çağırmış. Hepsi bir olup Mehter'in üzerine saldırmışlar ve onu derin kuyuya atmışlar. Mehter kuyuya saplanmış, hiçbir yeri görmez olmuş. Kemek, kuyuyu doldurmalarını emretmiş. Kırk öğrenci kuyuyu kumla doldurmuşlar. Kemek çok sevinmiş, padişahın huzuruna gelmiş: "Bu lanet Mehter'in ömrünü kısalttık" demiş. Bu sırada Mehter, kılıcıyla kuyuda tünel kazıp padişahın yatak odasından çıkmış. Kılıcını uzatmış, ucunu padişahın ayağına batırmış. "İmdat, beni yılan soktu. Gelip kurtarın!" diye bağırmış padişah. Her taraftan askerler koşarak gelmişler ve yılanı aramaya başlamışlar. Ne kadar aramışsalar da bulamamışlar. Padişah uykuya dalınca Mehter tünelden çıkmış ve duvara asılı halının arkasına saklanmış, kılıcının yan tarafıyla vurup korkunç sesle: "Ben Azrail'im. Canını almak için geldim, hazır ol" demiş. Uykusu dağılmayan padişah durumu anlamamış ve şaşkınlıkla: "Bana yaşamak için fırsat ver ve bunun için ne isteğin varsa benden dile" diye yalvarmış. "Bana yedi çanta dolusu altın versen de en fazla bir hafta yaşarsın" demiş kalın bir sesle. "Ey Azrail, sana on bir çanta altın vereyim, yaşamam için bana on bir gün izin ver" demiş. "Peki" demiş Mehter. "Ver altınları!" Padişahın emriyle on bir çanta altın getirmişler. Mehter altınları alıp kaybolmuş. Padişah ise saray görevlilerini çağırıp gözyaşı dökerek: "Eyvah başıma gelenlere" demiş, "Azrail canımı almak için

gelmişti. Ben on bir çanta altın verip ömrümü on bir gün uzattım" demiş. Yanında başkalarıyla birlikte gelen Kemek: "Ey zat-ı âli, o Azrail değil, lanet olası Mehter'dir" demiş. "Sen, kuyuya gömülüp öldü demiştin ya?!" "Üstün maharetiyle herkesi kandırıp gitmiş." "Eğer bugün onu bağlı halde getirmezsen derini yüzeceğim" demiş padişah öfkeyle. "Senin iyi bir büyücü olman bir şeyi değiştirmez."

Kemek kırk öğrencisini çağırıp atlara bindirmiş. Mehter'i kovalayarak gitmişler. Yol demeden, çöl demeden atlarını koşturup gidiyorlarmış. Arkın kıyısında, gölgelik bir yerde Mehter'in yattığını görmüşler. Kemek öğrencilerine: "Çukur kazınız" diye emretmiş. "İçine girip saklanınız. Ben Mehter'i uyandırıp çukura doğru kaçacağım. Arkamdan kovalayıp çukurun üzerinden atlayıp geçerken ip atıp yakalayınız." Kemek, uyuyan Mehter'in yanına gelip kılıçla vurmuş. Uyanan Mehter, Kemek'in arkasından kovalamış ve ipe takılmış. Büyücüyü iple bağlayıp padişahın yanına götürmüşler. Padişah, Mehter'i görünce cellat diye bağırmış. Lakin her ihtimale karşı kendi de geçip tahtın arkasında durmuş. Kara sakallı, kolları sıvalı kırk cellat gelmiş. "Göz açıp kapayıncaya kadar başını koparırız" demiş cellatlar. "Onu asınız" demiş padişah. İyice yakalayınız, o kurnazdır, kaçabilir." "Ey padişah" demiş Mehter, "Ben sana kötülük yapmamıştım. Ben büyücüyüm, isteseydim seni kör edip gidebilirdim." "Çabuk asınız, çabuk!" Kırk cellat, büyücüyü darağacının altına alıp gelmişler. "Cellatlar, ant içiyorum ki kaçıp gitmeyeceğim" demiş Mehter. "Sadece ölmeden önce içmem için su veriniz." Cellatlar Mehter'in yeminine inanmış, ona su vermişler. Büyücü, suyu kendi sihirli fincanına dökmüş: "Koşarak kaçmayacağım. Yemin mukaddestir. Lakin uçup gitmeyeceğim diye de yemin etmedim" deyip fincanı üzerine koymuş. Güvercin olmuş, gökyüzüne doğru uçmuş.

Kemek ile padişah, Mehter'in asılışını görmek için sarayın penceresinden bakıyorlarmış. Darağacının altında duran kırk cellat, ağızları açık halde gökyüzüne bakarak: "Vay işte, işte" diye bağırıyorlarmış. Padişah ile Kemek de gökyüzüne bakmışlar. Lakin gökyüzünde küçük bir nokta dahi görememişler.

İki Sandık[50]

Bir adamla bir de karısı varmış. Onların evi sık bir ormanın eteğindeymiş. Onlar dört kişiymişler. Adam, adamın evlatlık kızı Zümred, üvey anne ve onun şımarık kızı Kımmet. Zümred çok güzel, edepli ve akıllı bir kızmış. Kımmet ise şımarık, iş yapmayı sevmez, kibirli bir kızmış. Onun bütün günü gürültü ve kavgayla geçiyormuş. Zümred her gün sabah, öğle ve akşam üzeri elinde güğümle vadiye doğru, pınarın başına gidiyormuş. Yolda rastladığı gelincikler ona selam veriyormuş gibi başlarını kımıldatıyorlarmış, güller ise güzel koku salıyorlarmış. Ama bu güller, kadının kızını kötü gördüklerinden, ona başlarını sallayıp selam bile vermiyorlarmış. Kımmet geldiğinde keyifleri kaçıyor ve yumulup kalıyorlarmış. Bütün bunların hepsi, kötü kadını sinirlendiriyormuş. Kadın bunları Zümred'den biliyormuş. O, Zümred'i kötüleyerek adamın kulağını, başının etini yiyormuş. Bir gün adama: "Evlatlığın kötü, tembel!" demiş. "Ne yapmamı istiyorsun? Bıktırdın!" demiş adam. "Onu ormana götür, kaybet gel. Oradan geçen biri alıp götürsün. Kızınla birlikte yaşamak istemiyorum!" demiş kadın. Çaresiz kalan adam, Zümred'i arkasına takıp ormana götürmüş. "Kızım sen burada bekle, ben işte şuradan odun kesip geleceğim" deyip eliyle uzak bir yeri göstermiş. "Peki babacığım" demiş kız. Adam odun kesmek için gitmiş. Zümred ormanda yürüyerek gül topluyormuş. Bu arada rüzgâr esmeye başlamış. Adam ise ormandaki büyük ağaca baltasını asmış, ona ağırca bir taş bağlamış ve sertçe itip bırakmış. Balta sağa sola çarpıp ses çıkarıyormuş. Bir ara rüzgâr durmuş. Kız, ormandaki güllerden, horozibiği çiçeklerinden bir kucak toplayarak baltanın asılı olduğu ağacın altına gelmiş. "Eyvah, şimdi ne yapacağım!?" diyerek bağırmış. Dört bir tarafa yürümüş, hiç kimseyi bulamamış. Sonra yolunu kaybetmiş ve kaybolmuş. Artık orman ona korkunç gelmeye başlamış. Nereye gideceğini bilmiyor, dümdüz koşarak ilerliyormuş. Tepesinde ötücü kuşların sesini duyuyormuş. Bunun üzerine biraz teselli olmuş ve kendini toparlamış. Sonra uzakta parlayan bir ışık görmüş. Zümred doğruca o tarafa doğru yürümüş. Güller onun yolunu aydınlatmış. Zümred gidip evin kapısından içeri bakmış ki yaşlı bir kadın dışarı çıkıyor. "Selam anneciğim!" demiş kız. "Gel kızım" diye cevap vermiş kadın. O, ormanda yaşayan cadıymış. Onlar birçok gün birlikte yaşamışlar. Kızın gelmesiyle, ev, çini gibi tertemiz olmuş. Kız, evi silip

[50] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti,

süpürüyormuş, aynaları temizce siliyormuş. Karanlık ev apaydınlık olmuş. Kadın bir gün ona: "Dama çık kızım" demiş "Peki anneciğim!" deyip kız dama çıkmış. Dam yüksekmiş ve oradan her taraf iyice görünüyormuş. Kız etrafa bakarken, vadinin kıyısındaki kendi evlerinin damını görmüş ve ağlamaya başlamış. "Niçin ağlıyorsun canım kızım?" diye sormuş kadın. "Evimizi gördüm. Babamı özledim. Babam bensiz nasıl gün geçiriyordur acaba?! Ona artık evde hiç kimse bakmaz" demiş Zümred. Kadın onu teselli etmiş. Ertesi gün kıza: "Damda kırmızı ve beyaz sandık var. Beyaz sandığı bırak, kırmızı sandığı alıp in!" demiş. Bunu dedikten sonra kadın, ormana dalıp gitmiş. Zümred kırmızı sandığı alıp inmiş. Bir ara ormanda, kula at koşulu bir fayton belirmiş. Zümred'i arabaya bindirip: "İşte anahtar" demiş kadın, anahtarı uzatarak. "Kırmızı sandığı eve vardıktan sonra aç!" Zümred, kadına teşekkür edip evine doğru yola çıkmış. Araba, göz açıp kapayıncaya kadar kızın kapısının önüne varmış.

Kadın, adamı evden kovmuş. Nereye gideceğini bilemeyen adam evin kapısının önünde oturmuş, evladını düşünerek yana yakıla ağlıyormuş. "Selam babacığım!" demiş kız babasının kollarına atılarak. "Güzel kızım, kusurumu bağışla! Sensiz neredeyse cinlenecektim. Kaç defa ormana gidip aradım. Bunun için de kadın beni kovdu" demiş adam. Kız, sonra eve girmiş. Onun geldiğini herkes duymuş. Komşular toplanmışlar. Sonunda kız kırmızı sandığı açmış. "Vay be!" demiş herkes birden. Onlar şaşkınlık içinde donakalmışlar. Kırmızı sandık ağzına kadar değerli mallarla doluymuş. Bunu gören kötü kadın kaygılanmaya başlamış. O, adama: "Git, Kımmet'i hemen ormana götür, kaybet gel!" diye buyurmuş. Adam razı olmuş ve kadının kızını hemen ormana bırakıp gelmiş. Akşamüzeri Kımmet, balta asılı ağacın altına varmış. Terk edildiğini anlayıp hüngürdeyerek ağlamış. Lakin hiç kimse, güller, bülbüller ve diğer kuşlar onu teselli etmemişler. Karşısında sadece baykuşlar oturmuş, karanlık, korkunç ormandan den vurarak ötüşüyorlarmış. Bu sesler Kımmet'i iyice korkutmuş. O, ormanda korkusundan kaçmaya başlamış ve karanlık düştüğünde cadının evine ulaşmış. Kadın onu teselli etmiş: "Üzülme, ben yardım ederim" demiş. Kımmet buna rağmen kadına güzel bir çift söz bulup söyleyememiş. Çünkü o, birisine güzel sözler söylemeyi öğrenememiş. Günler geçmiş. Kımmet evi toparlamamış. Camlar iyice tozlanmış ve ışık girmeyen ev karanlıklaşmış. Ormandan dönen kadın bir gün ona: "Dama çıkıp odun indir, canım kızım!" demiş. O ise: "Kendiniz indiriniz. Ben uşağınız değilim!" diye

---

Taşkent 1969, s. 46-52

sinirle bağırmış. Kadın çok üzülmüş, kızı kandırarak dama çıkarmış. Kımmet damdan odun indirmemiş, ağlamaya başlamış. "Niçin ağlıyorsun?" diye sormuş kadın. "Evimi gördüm, hediyenizi verin gideceğim" demiş Kımmet öfkeyle tepinip. "Güzel" demiş cadı kadın. "Beyaz sandığı al, in!" Kımmet sandığı alıp inmiş. "İşte anahtar, evine vardığında açarsın" demiş cadı. Böyle deyip anahtarı onun eline tutuşturmuş. Kımmet kadına teşekkür bile etmemiş. Ağlamayı unutmuş, beyaz sandığı sevinçle sırtına almış. Cadı ona araba vermemiş. Kımmet yürüyerek, düşe kalka evine doğru gitmeye başlamış. Onun gelişinden ilk önce alaca köpeğin haberi olmuş. O, kadının yanına gidip: "Hav, hav, hav" diye havlamış. Kadın kulak vermiş, köpek havlayarak: "Ablam geliyor, sırtında beyaz sandık, içi yılan dolu" diyormuş. Kadın sinirlenmiş, oklavayla vurmuş, köpeğin ayağını kırmış. "Benim akıllı kızım değerli mallar getirecek" demiş kadın.

Kımmet eve gelmiş. Kadın çok sevinmiş. Konu komşu toplanmışlar. Sandığı açmak istemişler. Kadın ile kızı: "Hayır, açmayın" deyip sandığa yapışmışlar. Komşular birer birer çıkıp gitmişler. Kadın ile kızı, gece yarısı kapıyı, bacayı kapatıp sandığı açmışlar. "Eyvah, imdat, kurtarınız!" Sandıkta büyük yılan, ejderha yatıyormuş. Kötü kadınla onun kavgacı kızı feryat ederek, evin içinde dönüp kaçışmaya başlamışlar. Fakat evden çıkamamışlar. Yılan, kadınla kızı yutmuş, pencereden bağa inmiş ve gözden kaybolmuş. Çığlık sesini duyan komşular eve koşmuşlar, kapı kilitliymiş. Kapıyı kırıp bakmışlar ki evde hiç kimse yok. Kötü kadını da, kavgacı kızını da bulamamışlar.

Bundan sonra temiz kalpli Zümred ile yaşlı babası, huzur içinde uzun bir ömür sürmüşler.

Melikei Gülizar[51]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda zengin bir adamın Melikei Gülizar adında biricik bir kızı varmış. Adam: "Kızıma nazar değmesin" diye düşünerek onu evden dışarı çıkarmazmış. Gülizar çok güzelmiş fakat kendi güzelliğini kendinden başka hiç kimse görme mutluluğuna erişememiş. Kız on yedi yaşına girmiş ama eşiği atlayıp kapıdan dışarı çıkmamış. Babası, avluda, kızı için bir pencere açtırmış. Kız sadece bu

[51] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızı**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 191-196 (Anlatan: Mahfira Sabürova; Derleyen: Nasrülla Sabürov; Yer: Harezm)

pencereden bakıyor, gelen gideni seyrediyormuş. Günlerden bir gün adam işe gittikten sonra kız, camın önünde oturmuş dışarıyı seyrederken, pencerenin altından yakışıklı bir yiğidin geçtiğini görmüş. O sırada kız: "Hey yiğit! Gel benimle oyna" demiş çok sıkıldığı için. Yiğit bir bakmış, kızın güzelliğini görünce bayılıp yere yıkılmış. Kız ise: "Bu yiğit benden kaçıp gitti, beni sevmedi" diyerek cama arkasını dönüp oturmuş. İkinci gün adam yine işine gitmiş. Kız pencerenin önünde oturmuş, gelip geçenleri seyrediyormuş. Pencerenin altından, dünkünden daha yakışıklı bir yiğidin geçtiğini görmüş. Kız pencereden bağırmış: "Hey yiğit! Gel benimle oyna." Yiğit bir bakmış ve o anda aklı başından gitmiş. "Bu yiğit de beni sevmedi" diye düşünmüş kız. Fakat yiğit, güneş batıncaya kadar pencereye bakıp durmuş. Kız ise tekrar dönüp bakmamış. Üçüncü gün adam işe gidince kız yine pencerenin önüne gelip oturmuş. Bir yiğit geçmekteymiş ki, bu önceki iki yiğitten de yakışıklıymış. Kızın canı çok sıkılmış ya, hemen bu yiğidi de çağırmış: "Hey yiğit! Gel benimle oyna." Bu yiğit de bir bakınca aklını kaybetmiş, yere yıkılmış. Kız ise: "Bu yiğit de beni sevmedi. Ne belaya çattık. Beni hiç kimse sevmeyecek galiba?" diye düşünerek pencereden uzaklaşmış, epeyce ağlamış. Yiğit ise ta akşama kadar pencerenin önünden uzaklaşmamış, Gülizar'ın aşkıyla yana yakıla oturuyormuş. Sürekli cama bakıyormuş fakat kızı bir daha görememiş. Yiğitler üç tane olmuşlar, kız tek.

Günlerden bir gün kız camın önünde otururken üç yiğidin pencerenin önünde dolaştıklarını görmüş. Melikei Gülizar ne yapacağını bilememiş ve üç yiğidi de çağırmış. "Benim babam zalimin biri. Sizi burada görürse beni de öldürür sizleri de. İyisi mi benimle oynamayı unutup gidiveriniz" demiş kız. Fakat yiğitler öteye doğru bir adım bile atmamışlar. Biri: "Benimle evlen", bir diğeri: "Benimle evlen" deyip üçü de aynı şeyleri tekrar ediyorlarmış. Hangi birisine ne cevap vereceğini bilemeyen kızın beyni durmuş sanki. "Üçünüz de iyi yiğitlersiniz. Fakat biliyorsunuz ki üç yiğidin değil, bir yiğidin karısı olabilirim. Onun için tartışmayı bırakın da bana düşünmem için süre verin" demiş Gülizar. Yiğitlerden hiçbiri önce gitmek istemiyormuş ve her biri diğerlerinin gitmesini bekliyormuş. Hiçbirinin yerinden kımıldamadığını gören kız: "Niçin dalaşıyorsunuz? Ben şimdi hiçbirinize bir şey diyemem. Hepiniz yarın geliniz, o zaman cevap vereceğim" demiş. Yiğitler gitmişler.

Tan atmış. Üç yiğit de tan atar atmaz kızın penceresinin önüne gelip kızdan cevap beklemeye başlamışlar. Kız, babasını işe gönderip yiğitlerin karşısına çıkmış ve:

"Sizlere altı ay mühlet. Altı ay içinde benim hoşuma giden bir şey getireceksiniz. Üçünüz de aynı gün ve aynı saatte geleceksiniz. O zaman hanginizin alıp getirdiği şey hoşuma giderse onunla evleneceğim. Diğer ikinizin ise kız kardeşi olacağım" demiş Gülizar.

Yiğitlerin üçü de kızın belirlediği günü akıllarında tutarak şehirden çıkıp gitmişler. Yiğitlerin üçünü de gönderen kız, hangisinin daha iyi olduğunu, hangisini seveceğini bilmeden, altı aylık mühletin geçmesini beklemeye başlamış.

Kız kalıversin, haberi yiğitlerden dinleyelim.

Yiğitler büyük bir şehre varmışlar. Bu şehre varıncaya kadar iki ay yaya yol almışlar. Biçare aşıklar bu şehre varıncaya kadar ceplerindeki bütün paralarını yiyip bitirmişler, şehre vardıklarında bir kuruşları bile kalmamış. Üç yiğit bir yerde toplanıp konuşmuşlar. Biri söylemiş: "Arkadaşlar, hiçbirimizde para yok. Onun için her birimiz bir iş bulup para biriktirelim. İki aylık yolmuş. Demek ki iki ay çalışıp para biriktirirsek ve iki ayda da geri dönersek altı ay geçmiş olacak." İki yiğit kabul etmişler. Ayrılmışlar ve her biri bir yere gitmiş. Birinci yiğit, bir balıkçının kazanının altında ateş yakmaya başlamış. İkinci yiğit, zengin bir adamın tarlasında tohum serpip ekin ekmeye başlamış. Üçüncü yiğit de bir bahçıvanın yanına çırak olarak girmiş. Böylece üç yiğit dört ay boyunca çok iyi çalışmış ve her biri yüzer tenge para biriktirmiş. Bunlar dört ay sonra bir araya gelmişler. Fakat altı ayın nasıl gelip geçtiğini anlayamamışlar. Kızın şartı ve mühletinin geçtiğini şimdi anlamışlar. Kızın söylediği gün, pazar gününe rastlıyormuş. "Şimdi nasıl yetişeceğiz, üstelik henüz bir şey de almış değiliz" diye kaygılanıyorlarmış. Buna rağmen pazara gidip, kız için her biri bir şey almak istemişler. Pazar yerine gitmişler, sağa sola bakıp dolaşmaya başlamışlar. Bir kişi ayna satıyormuş. Yiğitler aynalara bakmışlar. Birinci yiğit kendi kendine: "Bu aynalardan birini alıp götürsem" diye düşünmüş. O sırada tüccarın biri, omzunda iki halıyla gelmiş. Halılar da çok güzelmiş. İkinci yiğit kendi kendine: "Bu halı sevgilim için çok güzel hediye olur" diye düşünmüş. Üçüncü yiğit pazarda dolaşarak gelip elma satan bir bağcının önünde durmuş.

Birinci yiğit ayna satıcısının yanına gidip: "Aynalarınızın fiyatını söyleyin" demiş. "İşte şu aynanın fiyatı bir tenge, bununki ise yüz tenge" deyip aynaları göstermiş satıcı. "Sebebi ne?" diye sormuş yiğit. "Sebebi şu, bu aynada sadece kendini görürsün. Onun için bir tenge. Bu aynada ise iki aylık uzaktaki sevgilini görmen mümkün. Onun

için yüz tenge" demiş satıcı. "Bana yüz tengelik aynayı verin" demiş yiğit ve sihirli aynayı almış. Yiğit, aynayı alıp cebine koymuş, hiçbir şey görmemiş gibi davranarak yürüyüvermiş. İkinci yiğit, halıcıya halılarının fiyatını sormuş. Halıcı: "Birinin fiyatı bir tenge, diğerinin fiyatı yüz tenge" demiş. Yiğit sebebini sorduğunda halıcı: "Bu halıda oturunca sadece rahat edersiniz. Bu halıyla ise iki aylık yolu iki saatte alırsınız" deyip halılarını göstermiş. Yiğit sihirli halıyı almış ve bu halının sihirli olduğunu hiçbirine söylememiş, ayna alan arkadaşının yanına gelmiş. İki arkadaş, üçüncü arkadaşlarını aramışlar. Gidip bakmışlar ki, yiğit, elma satan bağcının yanında pazarlık yapıyor. Bağcı, iki çeşit elma satıyormuş. Elmalardan bir grubun fiyatı bir tenge, diğer grubun fiyatı yüz tenge. Yiğit sebebini sormuş. O zaman: "Bir tengelik elmayı yersen, sadece yemiş olursun. Yüz tengelik elmayı ölüye koklatırsan cana gelir. Yedirirsen eski haline döner" demiş bağcı. Yiğit yüz tengeye sihirli elmayı almış. Daha sonra üç yiğit bir yerde buluşmuşlar. "Şimdi, ne yaptık, hani neler aldık, bir görelim" demişler. Önce aynayı denemek istemişler. Aynaya: "Hadi, Melikei Gülizar'ı göster!" demişler. Ayna o anda Melikei Gülizar'ı göstermiş. Bakmışlar ki Melikei Gülizar ölü, yatıyor. Akrabalarıysa feryat ederek ağlıyorlarmış. "Ne yapalım?" demiş yiğitler birbirlerine. Halı alan yiğit: "İki aylık yolu iki saatte alan halı aldım ben. Binin üstüne, şimdi ulaşırız" demiş. Üçü birden halının üzerine oturup: "Uç halım, ulaş Melikei Gülizar'a" demişler. Halı o anda gökyüzüne doğru havalanmış ve iki saat geçer geçmez Melikei Gülizar'ın avlusuna ulaşmış. Varmışlar ki, Melikei Gülizar'ı yıkamak üzereler. Üç yiğit, kızın akrabalarını öteye beriye iterek, hiç kimseye kulak salmadan doğruca kızın huzuruna varmışlar. O sırada, elma alan yiğit, elmayı kızın burnuna tutup koklatınca kız bir hapşırmış, gözlerini açmış. Yiğit, elmayı kıza yedirince kız önceki gibi sıçrayıp kalkmış, tamamen iyileşmiş. Bakmış ki avlu insan dolu. Üç yiğit de oradalar. "Hayrola, bir şey mi oldu?" demiş kız. Herkes şaşırmış, kızın yüzünden, gözünden öpmüş, yiğitlerin başından aşağı tenge ve altın saçmışlar. Yas evi olan avlu, düğün evine dönüşmüş. "İşte söylediğiniz gün gelip çattı. Biz de gelip yetiştik" demiş yiğitler. Birinci yiğit aynayı kıza vermiş: "Eğer bu ayna olmasaydı biz seni göremezdik. Siz ise şimdi mezarda yatıyor olurdunuz. Benim size en güzel hediyem bu" demiş. Kız aynayı almış, yiğidi saygıyla selamlamış. İkinci yiğit, kıza halıyı vermiş: "Eğer bu halı olmasaydı iki aylık yoldan kim gelebilirdi. Muhakkak ki o zaman aynanın faydası bir işe yaramazdı" demiş. Kız saygıyla eğilip bu yiğide de selam vermiş. Üçüncü yiğit

sessizce beklemiş. O zaman kız: "Peki, beni siz ne ile mutlu edeceksiniz?" demiş. "Ne diyebilirim? Verecek şeyim yok" demiş yiğit. Sonra sözüne devam etmiş: "Bir elma alıp gelmiştim, onu da siz yediniz." Kız: "Demek ben sizin elmanızla dirildim ha!?" demiş. "Öyle" demiş yiğit. Bu konuşmaları herkes duymuş. Kız, orada toplanmış olan insanlardan bir hüküm vermelerini istemiş: "İşte bu üç yiğitten birinin karısı olmam gerek. Birisi ayna sayesinde benim öldüğümü öğrenmiş. İkincisi, iki aylık yoldan arkadaşlarını birlikte alıp getirmiş. Üçüncüsü ise beni diriltmiş. Hangisine daha makul diyorsunuz?" "Ayna" demiş biri, "Hala duruyor, alabilir. Böylece veresiye olmaz. Halı da işte burada, verip kurtulursunuz. Fakat size can veren elmayı nereden alıp vereceksiniz. Siz, işte bu elmayı getiren yiğidin karısı olmalısınız." Bu söz herkese makul gelmiş. Melikei Gülizar: "Ayna olmasaydı göremezdiniz, halı olmasaydı gelemezdiniz. Lakin elma olmasaydı, ne ayna ne de halı beni ecelin kollarından alıp geri getirebilirdi. Şimdi bu yiğidin karısı olmama izin veriniz" deyip iki yiğidin yüzüne bakmış. Yiğitler de düşünmüş, kalp temizliğiyle razı olmuşlar ve Melikei Gülizar'ı, kız kardeşleri olarak kabul etmişler. Elma getirip yediren yiğide düğün yapmışlar. Bu işe kızın akrabaları ve babası da razı olmuşlar.

Melikei Gülizar uygun bir eş bulmuş, yiğit sevdiğine ulaşmış; hepsi mutlu olmuş, murat ve maksatlarına ermişler. Dinleyenler de güzel arzularına ulaşsınlar.

Ercelalcan[52]

Bir varmış bir yokmuş, bir adam varmış. Bu adamın üç oğlu varmış. En küçüğünün adı Ercelalcan'mış. Adam bir gün onlara: "Kendi bahtınızı kendiniz bulun" deyip ellerine yay vermiş. Üçü yola düşmüşler. Bir yere vardıklarında yol üçe ayrılmış. Bu üç yoldan birine "Giden gelir", birine "Giden ya gelir ya gelmez", diğerine ise "Giden gelmez" yazılıymış. Büyüğü "Giden gelir" yoluna gitmiş. Ortancası "Giden ya gelir ya gelmez" yazılı yoldan gitmiş. Küçüğü ise "Giden gelmez" yolundan gitmiş.

Şimdi haberi Ercelalcan'dan dinleyin.

Ercelalcan "Giden gelmez" yolunda ilerleyivermiş. Yolda giderken beyaz bir kapı görmüş. "Tak tak" diye vurmuş, saçları bembeyaz yaşlı bir kadın çıkmış: "Evet yavrum,

[52] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızı,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 214-220

insan ayağı değmeyen bu sıcak çöllerde ne arıyorsun?" demiş. "Yiyeceğiniz var mı? Karnım aç" demiş. Kadın onu içeri almış. Büyük kazanda yemek pişiyormuş. "Birazcık içiver" demiş kadın. Ercelalcan kazanı kaldırıp hüp diye bir çekince yemeğin hepsini içivermiş. Korkan kadın: "Burası beyaz devin eviydi. Şimdi ne yapacağız? Yemeğinin hepsini içtin. Gelince seni de beni de öldürür" demiş. "Dev hangi yoldan gelecek?" diye sormuş Ercelalcan. "Bak, işte şu asma köprünün olduğu yoldan gelecek" demiş kadın. Ercelalcan asma köprünün altına gidip yatmış. Bir ara uzaktan beyaz at, beyaz köpek, beyaz fırtına ile beyaz dev görünmüş. Köprünün önüne gelince at da köpek de geçmemiş. O zaman beyaz dev: "Zorlanma atım, zorlanma itim, burada Ercelalcan'ın anasının ruhu bile yok" demiş. O, Ercelalcan'ı biliyormuş. "Bu amcanın mı?" diyen Ercelalcan asma köprünün altından çıkmış ve "Dövüş mü, savaş mı?" diye sormuş. "Dövüş" demiş dev. Kırk gün dövüşmüşler ve sonunda Ercelalcan devi kaldırıp öyle bir yere vurmuş ki, kulağına kadar toprağa gömmüş. Başını koparmış, asma köprüye asmış ve at ile köpeği bağlayıp yola devam etmiş. Gidivermiş, gidivermiş. Bir ara karşısına sarı bir kapı çıkmış. Kapıyı çalmış, sapsarı bir kadın çıkmış. "Gel yavrum, insan ayağı değmeyen bu sıcak çöllerde ne arıyorsun?" demiş. "Karnım aç, yiyecek bir şeyler var mı?" demiş Ercelalcan. Kadın onu içeri almış. Bir kazanda yemek pişiyormuş. "Birazcık içiver" demiş. Ercelalcan bir kaldırışta yemeğin hepsini içivermiş. "Eyvah, eyvah! Bu ev, sarı devin eviydi. Yemeğin hepsini yedin. Gelirse seni

de beni de yer. Kaç oğlum, kaç" demiş kadın. "Sarı dev hangi yoldan gelecek?" diye sormuş Ercelalcan. "Bak, işte şu asma köprünün olduğu yoldan gelecek" demiş. Ercelalcan asma köprünün altına gidip yatmış. Uzaktan sarı at, sarı köpek, sarı fırtına ile sarı dev geliyormuş. Köprünün önüne gelince at da köpek de geçmemiş. "Zorlanma atım, zorlanma itim, burada Ercelalcan'ın babasının ruhu bile yok" demiş dev. "Bu babanın ruhu mu?" diyen Ercelalcan asma köprünün altından çıkmış ve "Dövüş mü, savaş mı?" diye sormuş. "Dövüş" demiş. Sarı dev, beyaz devden biraz daha güçlüymüş. Kırk gün dövüşmüşler ve sonunda Ercelalcan, devi kaldırıp öyle bir yere vurmuş ki, saçlarına kadar toprağa gömmüş. Başını koparmış, asma köprüye asmış ve at ile köpeği bağlamış, yola revan olmuş.

Az gitmiş uz gitmiş, bir memlekete varmış, karşısına kapkara bir kapı çıkmış. Kapıyı çalmış, kapkara bir kadın çıkmış. "Gel yavrum" demiş. "Yiyeceğiniz var mı?" diye sormuş Ercelalcan. Kadın onu içeri almış. Büyük kazanda yemek pişiyormuş.

"Şundan birazcık içiver" demiş kadın. Ercelalcan bir hüplemede yemeğin hepsini içivermiş. "Eyvah, şimdi ne yapacağım?!" demiş kadın: "Kara dev gelirse, seni de beni de cehenneme gönderir. Çabuk kaç oğlum. Bana ne olacaksa oldu zaten." "Kara dev hangi yoldan gelecek?" diye sormuş Ercelalcan. "İşte şu asma köprünün olduğu taraftan" deyip göstermiş kadın. Ercelalcan asma köprünün altına inmiş, yatmış. Uzaktan kara at, kara köpek, kara fırtına ile kara dev geliyormuş. Köprünün önüne gelince at da köpek de geçmemiş. Dev: "Zorlanma atım, zorlanma itim, burada Ercelalcan'ın ruhu bile yok" diye bağırmış. Kara dev, devlerin en güçlüsüymüş. Ercelalcan yavaşça asma köprünün altından çıkmış: "Bu Ercelalcan değil de ananın kocası mı? Dövüşelim mi, savaşalım mı?" deymiş, dövüşmeye başlamışlar. Kırk gün dövüşmüşler ve sonunda kara devi de kaldırıp yere vurmuş. Başını kesip almış ve kara ata binmiş, kadının yanına varmış. "Ey nine, devi öldürdüm. Nereden geldiyseniz gidiverin. Devin neleri var?" demiş. Kadın, oğlana kırk odanın anahtarını vermiş. Ercelalcan bir odaya girmiş ki baştan başa altın. Bir heybe doldurmuş. Bir kapıyı da açmış ki, güzel bir kız oturuyor. Onu kendine almış. Kara atın üzerine atlamış, kızı da arkasına bindirmiş ve geri dönmüş. Sarı kapıyı çalmış. Sarı kadın çıkmış: "Nine, nereden geldiyseniz gidiverin. Sarı devi öldürdüm. Devin neleri var?" demiş. Kadın kırk odanın anahtarını vermiş. Oğlan bir odaya girmiş ki baştan başa altın. Bir heybe doldurmuş. Bir odayı da açmış ki bir kız oturuyor. "Bunu da küçük ağabeyime" diye düşünmüş; heybeyi sarı ata vurmuş, kızı da üzerine bindirmiş. Daha sonra kendi de kara ata binmiş; sarı atı çekerek, beyaz devin evine doğru yola düşmüş. Beyaz kapıyı çalmış. Beyaz kadın çıkmış. "Nine" demiş Ercelalcan. "Ben devi öldürdüm. Şimdi siz nereden geldiyseniz gidiverin. Bana odaların anahtarını verin" demiş. Kadın, beyaz devin odalarının anahtarlarını vermiş. Oğlan bir kapıyı açıp bakmış ki, gümüş dolu. Bir heybe doldurmuş, almış. Bir kapıyı açmış ki bir kız var. Onu "Büyük ağabeyime" diye düşünmüş ve beyaz ata bindirmiş. Kendi de kara ata binmiş, iki atı çekerek yola düşmüş. Dönüp gelmiş ve "Giden ya gelir ya gelmez" yoluna girmiş. Yolda giderken karnı acıkmış, bir lokantaya girmiş. Dört porsiyon yemek söylemiş. Bakmış ki küçük ağabeyi bu aşçının yanında çalışıyor. Ondan sonra ağabeyini çağırmış. Ağabeyi bu aşçıya yardım ediyor, ateşi yakıyor, yemeğin altını yiyerek gün geçiriyormuş. Ercelalcan yemeği yedikten sonra: "Aşçı ağabey, garsonunuzu gönderin de yemeğin parasını alsın" demiş. Garson gelmiş. "Ağabey, beni tanıdın mı? Kardeşiniz Ercelal'ım"

demiş. Ağabey kardeş kucaklaşmışlar. Ercelal daha sonra aşçıyı çağırmış: "Bu adamın size ne kadar borcu var? Şunu bir söyler misiniz?" demiş. Aşçı onun borçlarını saymış. Ercelal hepsini ödemiş ve ağabeyini kurtarmış. Sarı ata bindirmiş, sarı atla gelen kızı da arkasına bindirmiş, ona vermiş. Yola düşmüşler, yol ayrımına gelmişler, "Giden gelir" yoluna doğru gitmişler. Yolda karınları acıkmış, bir samsecinin dükkânında inmişler. Samse istemişler. Samseleri, yırtık pırtık elbiseler içinde orada garson olarak çalışan bir adam getirmiş. Bakmışlar ki kendi ağabeyleri. Kendilerini tanıtmışlar ve sarılıp kucaklaşmışlar. Samseciyi çağırmış, borcunu ödemişler. Daha sonra ona elbiseler giydirmiş, beyaz ata bindirmişler, kızı da arkasına oturtup evlerine doğru yola düşmüşler. Yolda giderlerken ağabeylerinin kafaları bozulmuş. Onlar: "Kardeşimiz böyle böyle işler yapmış. Babamıza, bunları samsecide, lokantada buldum, alıp getirdim derse bize adam derler mi?" diye düşünmüşler ve kardeşlerini öldürme derdine düşmüşler. Yolda bir kuyuya rastlamışlar. Burada durmuşlar. Su içelim, atları da sulayalım demişler. Kuyudan su çıkarmak için ipleri yokmuş. Atların dizginleri ve diğer bağlarını birleştirip kuyudan su çekmek istemişler. Ercelalcan kuyudan su almak için eğilince kardeşleri onu kuyuya itmişler. Sonra gitmek için hazırlanırlarken, onun karısı olan kız, çaktırmadan kuyunun başına gitmiş, sakladığı samseleri ona atmış. Bir tane de tüfek atmış. Kız kendi kendine: "Kurtulup çıkarsa, yolda avlanır, sağ salim evine ulaşır" diye düşünmüş. Daha sonra ağabeyleri atlara binmişler, kızları da alıp gitmişler. Ercelalcan'ın bir ara aklı başına gelmiş. Bakmış ki kuyuda yatıyor. Yerinden kalkmış, sağa sola bakmış. Yanında bir kâğıda sarılı samseleri ve tüfeği görmüş. Samseleri yemiş, tüfeği almış ve kuyunun duvarlarının iki yanına basa basa yukarı çıkmış. Sevincinden koşarak gidiyormuş. Birden ayağına bir şey olmuş. Bakmış ki ayağını kılıç kesmiş. Ağabeyleri: "Kuyudan çıkacak olursa bu kılıca basıp sakatlansın" diyerek kılıcı kuyunun az ilerisine, ağzı yukarı gelecek şekilde yerleştirmiş, gitmişler. Bir ayağı kesilen Ercelalcan ne yapacağını bilemeden otururken, uzaktan bir şey görünmüş. Bakmış ki bir topal, kör birinin sırtına binmiş, bir tavşanı kovalıyorlar. Tüfeği eline almış ve öldürmeyecek şekilde tavşana ateş etmiş. Kör ve topal ile tanışmış, arkadaş olmuşlar. Tavşana binmiş, birlikte bir mekân bulur, yaşarız diyerek yola düşmüşler. Giderlerken, bir kızın kedisiyle birlikte damda top oynadığını görmüşler. Ercelalcan "Gittiğimiz yerde çayımızı mayımızı yapar" düşüncesiyle kızı kaçırıp gelmiş. Sonra bir yer bulmuş, orada kör, topal ve kızla birlikte yaşamaya başlamış. Bunlar her gün ava

gidiyorlarmış, kız ise çay ve yemek yapıyormuş. Onlar her gün ava giderken Ercelalcan'ın cebinden bir tane kuru üzüm düşüyormuş. Kız ise onu daima kedisiyle bölüşüp yiyormuş. Bir gün kedisi: "Bakalım ablam üzümün yarısını benim için saklar mı?" demiş, gizlenmiş. Kız, kediyi çağırmış, çağırmış gelmemiş. Sonra kız, üzümün tamamını yemiş. Bir ara kedi gelip: "Hani benim üzümüm" diyerek huzursuzluk çıkarmış. "Çağırdım gelmedin, sonra kendim yedim. Yarın da sen hepsini yersin" demiş kız, kediye. Kedi razı olmamış. "Bulup vereceksin, yoksa ateşi söndürürüm" demiş ve ateşi dağıtmış, söndürmüş. Yemek pişirmek için ateş kalmamış. Biçare kız dama çıkıp bakmış ki, uzaklarda parlayan kıvılcım var. Kız faraşı eline alıp ateşin göründüğü yöne doğru gitmiş. Gidip bakmış ki yaşlı bir kadın oturmuş, büyük bir kazanda et pişiriyor. "Gel yavrum" demiş yalmağız. "Geldim nine. Ateşinizden birazcık verir misiniz?" demiş kız. "Bir defa döndükten sonra etten bir lokma alıp yersen, veririm" demiş kadın. "Önce kendiniz bir gösterin" demiş kız. Kadın, kazanın etrafında bir defa döndükten sonra bir parça et alıp yiyecekken, kız onu kazana itmiş ve ateşi alıp kaçmış. Kadın kendini toparladıktan sonra yola çıkmış. Küllerin yola döküldüğünü görmüş. Yoldaki külleri takip ederek yürüyüvermiş. Bir eve varmış. İçeri girmiş ki o kız oturuyor. "Can yavrum, başım çok bitlendi. Bir bakıver" demiş kadın. Kız, kadının başına bakmış. Böylece kadın her gün gelmeye başlamış. Ercelalcan, kızın günden güne renginin solduğunu fark etmiş. "Ne oldu?" diye sormuş. Kız: "Yalmağız, her gün gelip başına baktırıyor. Başını dizime koyuyor, bütün kanımı emiyor" demiş. "Öyleyse ben avludaki dut ağacının üzerine çıkayım. Kadın geldiğinde onun saçlarına avluda bak. Kedine söyle, onun saçlarıyla oynasın, sonra ucunu dutun üzerine çıkarıp bana uzatsın" demiş ve dutun üzerine çıkmış Ercelal. Kör ile topalı da hasırın altına saklamış. Kadın bir ara çıkıp gelmiş ve: "Başıma bak kızım" demiş. Kız, kadının başına bakarken, kedisi gelmiş, kadının saçlarıyla oynamaya başlamış. "Kedin ne yapıyor?" diye sormuş kadın. "Sizin saçınızı sevdi, oynuyor. O, uzun saçı çok sever" demiş kız. Kedi, kadının saçlarıyla bir süre oynadıktan sonra, bir anda ağaca çıkmış, ucunu Ercelalcan'a vermiş. Ercelalcan, kadının saçlarından çekmiş, duta asmış. Sonra: "Kıza ne yaptın? Yut onu" demiş. Kadın, kızı yutmuş. "Çıkar!" demiş Ercelalcan. Kadın kızı çıkarmış. Kız hayli semiz halde çıkmış. Ercelalcan daha sonra hasırın altında yatan topalı yut demiş. Kadın onu yutmuş. "Çıkar" demiş, çıkarmış. Topal da sağlıklı olarak çıkmış. Sonra körü yutturmuş, onu da eski haline döndürmüş. Yiğit biraz düşündükten sonra: "Beni yut"

demiş. Kadın onu yutmuş. "Çıkar" demiş kız. Diğerleri de aynısını söylemişler. Kadın onu çıkarmamış. Bunun üzerine asılı halde duran kadını, "Çıkar!" diyerek dövmeye başlamışlar. Kadının canı iyice acıdıktan sonra çıkarmış. Ercelal da sağlıklı halde çıkmış. Ercelal daha sonra kızı götürüp evine bırakmış. Arkadaşlarıyla vedalaşmış, evine doğru yol almış. Yolda kalender elbisesi giymiş halde evine giderken, babasına haber vermişler: "Oğlun, eli bomboş geliyor. Geldiğinde atların ahırından yer ver" demişler. Ercelal eve gelmiş. Babası kendisiyle hiç görüşmemiş ve at ahırında kalması için yer hazırlatmış. Sonra gelinler çıkıp bakmışlar ki Ercelalcan. Onlar şen şakrak bir halde onunla görüşmüş, gitmişler. Babasına: "Bizleri kurtaran buydu" demişler. Babası, büyük oğullarının yalan söylediklerini yenice anlamış.

Ercelalcan kendi karısıyla kucaklaşmış, babasıyla görüşmüş. Olan olayların hepsini anlatmış. Daha sonra düğün dernek düzenlemiş, huzur içinde yaşamaya başlamış. Murat ve maksadına ermiş. Ercelalcan da yaşlanmış ve sakalı ayağına kadar uzamış.

Mislabu[53]

Bir varmış bir yokmuş, insanların anlatmasına göre Belh şehrinde zalim bir padişah varmış. Onun zalimliği bütün padişahlardan daha ileriymiş. Kendi fikrinden dönmez, hiç kimseye kulak salmazmış. Onun birbirinden güzel kırk tane karısı varmış fakat hiçbirinden çocuğu yokmuş. Çocuk için çok kaygılanıyormuş. Hiçbir çare bulamayınca, halka karşı zulmünü artırıyormuş.

Padişahın çok güzel bir sarayı varmış. Avlusunda her çeşit güller açılmış, güllere mest olan bülbüller, sabahtan akşama kadar hiç durmadan ötüp duruyorlarmış. Padişahın hizmetçilerinden yaşlı bir adam bu bağda çalışıyormuş. Boş zamanlarında dağa gidip odun topluyor, götürüp pazarda satıyormuş. Günlerden bir gün odun toplamak için yine dağa gitmiş. Bir ağacın dalında, gözleri henüz yeni açılmış, kanatları yenice uzayan küçük bir papağan görmüş. Adam acımış, almış, evine getirmiş. Ona iyi bakmış ve konuşmayı öğretmiş. Kuş büyüdüğünde çok kelime biliyormuş. Adam günden güne yaşlanmış, gücü gitmiş, beli bükülmüş, saçları ağarmış, dişleri dökülmüş,

[53] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 242-250

iyice düşmüş ve daha odun da toplayamaz hale gelmiş. Nasıl geçineceğini bilemeyen adam düşünmüş taşınmış ve şu karara varmış: "Bu kuşu alıp padişaha götüreyim. O böyle şeyleri sever." Bu düşünceyle kuşu almış, padişahın huzuruna varmış. Kuşa heveslenen padişah: "Bu ihtiyar ne bilecek!? Ona az para verip kandırayım, kuşu alayım" diye düşünmüş ve ona: "Bu kuşu niçin getirdin? Onu nerede buldun?" demiş. Yaşlı adam eğilip selam vermiş ve konuşmuş: "Ben bu kuşu odun topladığım zamanlarda bulup getirmiştim. İyi besledim ve konuşmayı öğrettim. Ben artık iyice yaşlandım, güçten kuvvetten düştüm. Birazcık para verirsiniz diye düşündüm, bu kuşu alıp size geldim" demiş. Zalim padişah, yaşlı adama acımamış: "Gücün kuvvetin henüz yerinde. Çalışmazsan fazla yemek, ekmek yok. İşte bu kuşun için" demiş, azıcık para verermiş, göndermiş. Biçare yaşlı adam parayı almış, evine gelmiş. Padişah, ustalara kuş için altın kafes yapmalarını buyurmuş. Papağan, kafes kelimesini duyar duymaz pişmanlık içinde: "Burada altın kafeste yaşayacağıma, yaşlı adamın rutubetli, karanlık evinde dururum daha iyi" diye düşünmüş. Usta, kısa bir zaman içinde kafesi hazırlamış. Padişah, papağanı kafese koymuş, tahtın tepesinde bir yere astırmış. Her gün oturup papağanla konuşuyormuş. Papağana: "Nereye gidersem seni de yanımda götüreceğim" diye söz vermiş.

Günlerden bir gün padişah sıkıldığı için görevlileriyle birlikte avalanmaya çıkmış. Fakat papağanı unutmuş. Padişah gittikten sonra, onun kırkıncı karısı güzel giysiler giyinmiş, süslenmiş ve çıkıp tahtın üzerine oturmuş. Papağanla konuşmaya başlamış: "Papağancık, papağancık söylesene, dünyada en güzel ben miyim yoksa benden daha güzel bir canan var mı?" diye sormuş. Papağan biraz düşünmüş taşınmış: "Sultanım, gönlünüze göre mi söyleyeyim, gördüğümü mü söyleyeyim?" demiş. Melike kahkaha atarak gülmüş. "Ey papağancık, çok tuhafsın. Gönlüme göre olanı ne yapayım, gördüğünü söyle" demiş. Papağan: "Sultanım, ben sizin gönlünüzdekini bildim. Gerçeği istiyorsanız çok uzakta. Nil ırmağı kıyısında altın sarayda, kendi huri, dişleri inci, güler yüzlü, saçı sümbül gibi, Mislabu adında bir kız var. Siz onun ayakkabısının keçesi kadar bile olamazsınız" demiş. Melike çok öfkelenmiş ve hizmetçi kızı çağırmış, ona: "Al bu kuşu kes, benim için pişir" demiş. Biçare hizmetçi kız, padişahtan korksa da melikenin emrini geri çevirememiş, ne yapacağını bilemeden kafesteki kuşu almış, mutfağa götürmüş. Ocağı yakmış, yağı eritmiş. Papağanı keseceği sırada, papağan tavana bakmış, saçağın altında kumrunun oturduğunu görmüş ve yalvarmaya başlamış: "Ey

kız, sen beni pişirme! Padişah geldiğinde sana çok iyilik yapacağım. Sen işte şu gölgede oturan kumruyu pişir, melikeye ver. Onun tüylerini yolduktan sonra kim anlayacak?!" demiş. Papağana zaten acıyan kıza, bu söz makul gelmiş. Papağanı bırakıp kumruyu yakalamış ve tüylerini yolmuş, pişirerek melikeye vermiş. Melike, papağan niyetiyle kumruyu yemiş. Kız, kafesteki papağanı nereye saklayacağını bilemeden beklerken, papağan: "Ey kız, beni kafesin içinde dağa götürüp as. Kız altın kafesi dağa götürmüş, bir ağaca asmış ve gelmiş.

Ava giden padişah, kuşluk vaktine kadar tuzakları kurmuş, oturmuş. Fakat ne bir kuş ne de bir geyik tuzağa düşmüş. Padişah bu işe sinirlenmiş, otururken birden papağanını hatırlamış. Hemen atını hazırlamış, yola düşmüş. Atı terler içinde koşturarak saraya gelmiş. Bakmış ki tahtın tepesinde ne kafes var ne de kuş. Başından aşağı kaynar sular dökülmüş ve o sinirle tellalları şehre çıkarmış. Tellallar şehir şehir, sokak sokak, ev ev yürüyüp: "İnsanlar, duymadım demeyin. Duyanlar gelmesinler. Dün kuşluk vakti padişahımızın papağanı kaybolmuş. Gören, bilen varsa sabahleyin güneş çıkmadan padişahın huzurunda hazır olsun. Padişah, başından ayağına kadar altın verip hizmetçi yapacak!" diye haber salmışlar. Tan vakti, halk, padişahın huzurunda toplanmış. Padişah, kuşu bulmaları için halka üç gün mühlet vermiş.

O günlerde kuşu padişaha veren yaşlı adam, yokluğun pençesinde kıvranıyormuş. Eğilip bükülerek torbasını omzuna atmış ve eline baston alarak biraz odun toplamak için dağa gitmiş. Güneşin altında dayanacak hali kalmamış, susamış ve zorlanarak gelip bir ağacın gölgesinde oturmuş. Ağacın dalına asılı kafesin içindeki papağan, yaşlı adamı görünce: "Hey yaşlı adam! Sen beni götürüp padişaha verirsen, padişah sana başından ayağına kadar altın verecek" demiş. Adam bunu duyunca korkmuş. Güneşin sıcağına, halsizliğine aldırmamış, odun toplamaya başlamış. Papağan, adamı çağırıp yine yalvarmış. Adam. "Peki, bu zaten benim papağanım. Ben ona daima doğru söz söylemeyi öğrettim. Götüreyim bari" deyip kuşu kafesiyle almış, topladığı odunları da sırtlanmış ve padişahın huzuruna gelmiş. Padişaha hiçbir şey söyleyemeden kuşu uzatmış. Padişah, adamı görünce hemen üç yüz muhafız ve celladını çağırmış: "Alın götürün, başını gövdesinden ayırın bu uğursuz adamın. Bu kuşu bana ilk getirişinde, o kadar paramı alıp gitti. Hani, belini incitmeden ekmek yemeye bak derler ya, bu da emeksiz paranın tadını aldı. Kuşu kendi çalmış, yine alıp gelmiş" demiş. Cellatlar, yaşlı adama kar ve yağmur gibi sopa indirerek darağacına götürürlerken, papağan: "Cellatlar,

dövmeyin adamı" demiş. Cellatlar adama vurmayı bırakmışlar. Papağan: "Ey vefasız padişah! Sen bana: "Seni yanımda götüreceğim" diye kaç defa söz verdin. Hani beni de götürecektin? Çevir cellatları. Yaşlı adama da, işte şu cariye kıza da başlarından ayaklarına kadar altın ver. Ben sana olan olayları sonra anlatacağım" demiş. Padişah, cellatları geri çevirip göndermiş ve hazineciyi çağırmış. Hazineciye: "İki tane eyerli güzel ata heybe koyun, heybeleri altın doldurun ve alıp gelin!" diye emretmiş. Hazineciler o anda hazırlığı yapmışlar. Padişah, halkın önünde adamla kıza, iki atı verip göndermiş. Adam evine gelmiş. Epeyce altın harcayarak güzel bir imaret yaptırmış. Yine bir çok altın harcayarak arkadaşlarını, kardeşlerini, yoksulları toplamış, ziyafet vermiş. Böylece adamın karnı doymuş ve güzel bir yaşam sürmeye başlamış. Padişah, papağana olan olayları sormuş. Papağan: "Ey padişah! Sen ava gittikten sonra küçük karınız melike, güzel elbiseler giyinerek çıkıp tahtınıza oturdu ve bana: "Ey papağan, Bütün dünyanın en güzeli ben miyim yoksa benden daha güzel var mı?" diye sordu. Ben de: "Çok uzakta, Nil ırmağının kıyısında, altın sarayda Mislabu adında bir kız var. Siz, o kızın ayağının keçesi kadar bile olamazsınız" dedim. O, hizmetçi kıza: "Papağanı götür, pişir ve bana ver!" diye buyurdu. Kız, beni tam kesip pişireceği sırada ben, şu gölgede yatan kumruyu pişirip ver" diye yalvardım. O da benim söylediklerime kulak astı, kumruyu pişirerek melikeye verdi. Melike, onu ben zannediyordu. Kız, beni dağdaki bir ağacın dalına asıp geldi. Adam, ağacın altında oturmuş dinlenirken ben onu gördüm: "Beni padişaha götür. Padişah sana başından ayağına kadar altın verecek" diye yalvardım. Adam beni sana alıp getirdi. Sen ise onu darağacına astırmak istedin" demiş. Papağanı dinleyen padişah, gıyaben Mislabu'ya âşık olmuş. Papağana: "Ey papağanım, sen beni bu kızın yanına alıp götürür müsün?" demiş. Papağan düşünmüş taşınmış: "Götürmesine götürürüm fakat yol çok uzak. Kırk yıl yol yürümen gerek. Sen şimdi otuz yaşında olsan, oraya vardığında yetmiş yaşına gireceksin" demiş. Padişah buna rağmen razı olmuş. Papağan, padişaha: "Atın iyisine bin, iki torba altın al. Ben havada uçacağım, sen yerde benden gözlerini ayırmadan takip et. Eğer gözlerini benden ayırırsan kaybolursun" demiş.

Padişah, ertesi gün tan atar atmaz melikenin gözlerini oydurmuş; sağ gözünü sağ cebine, sol gözünü sol cebine koymuş ve kendini de zindana attırmış. Tahtı sadık vezirine devredip, görevlilerinden izin alarak yola revan olmuş. Birinci gün yemyeşil bağlardan geçmiş, ikinci gün büyük büyük şehir ve köylerden geçmiş, üçüncü gün

ırmaklardan, yüksek yüksek dağlardan geçip gitmiş. Böylece aylar yıllar sürmüş, aradan tam on yıl geçmiş.

Şimdi haberi melikeden alın. Padişah giderken melike hamileymiş. Vakti dolunca, zindanda bir oğlan doğurmuş. Melike, yiğit olsun, büyüyünce babasından öcünü alsın diye oğlunun adını Bahadır koymuş. Bahadır on yaşına girmiş, fakat o güne kadar onu hiç kimse bilmiyormuş.

Günün birinde, padişahın kendi yerine koyup gittiği vezir, zindanın önünden geçerken içeriden çocuk sesi duymuş. Zindanın kapısını açtırıp girmiş. Oğlanı anasının yanından çekerek alıp çıkmış. "Padişahımızın yardımcısı oldu" demiş, oğlanı hocaya vererek okutmuş. Bahadır, akı karadan, iyiyi kötüden ayıracak kadar zeki, akıllı oğlan olmuş. Onu, babasının yerine tahta oturtmuşlar. Bahadır, annesini zindandan çıkarmak istese de annesi: "Baban gelmeden çıkmam" demiş, zindanda kalmış. Padişahın kırk tane odası varmış. Babası, dedeleri: "Otuz dokuz odaya gir, kırkıncı odaya girme" diye nasihat ederlermiş. Bundan dolayı padişah, kırkıncı odaya girmezmiş. Padişah giderken kırk odanın anahtarını vezire vermiş. Vezir de bu anahtarları Bahadır'a vermiş. Bahadır bir gün bu odaları görmek istemiş ve birinci odaya girmiş. İçeride rengârenk güller açılmış, bülbüller ötüyormuş. İkinci odaya girmiş ki her çeşit kuş var. Papağan, sığırcık, alakarga, serçe, kumru, keklik ve başka kuşlar ötüşüp duruyorlarmış. Üçüncü odada çeşitli hayvanlar, dördüncü odada ise duvarlarda her çeşit canlının resmi varmış. Böylece otuz dokuz odayı görüp çıkmış ve kırkıncı odaya girmiş. Bakmış ki içeride hiç bir şey yok. Odanın ortasına hasır seriliymiş. Bahadır şaşırmış, kendi kendine: "Dedelerimiz, babama bütün odalara girsen de kırkıncı odaya sakın girme" demişler. Burada şu kuru hasırdan başka bir şey yok" diye düşünmüş. Hasırın etrafında dönüp bakmış. Sonra düşünmüş taşınmış: "Hele şu hasırı bir kaldırıp bakayım ki ne varmış" demiş, kaldırmasıyla birden yere yıkılmış. Böylece bir süre kendine gelemeden yatmış. Vezirler padişahı her yerde aramışlar, bulamamışlar. Vezirlerden biri "Bu daha genç. Belki odaları geziyordur. Gidip bakmak gerek" demiş. Vezirler otuz dokuz odayı da kontrol etmişler, hepsi kapalıymış. Kırkıncı odanın kapısı açıkmış. Girip bakmışlar ki Bahadır baygın olarak yerde yatıyor. Vezirler, Bahadır'ı kaldırıp kendi odasına götürmüşler ve zor ayıltmışlar. Bahadır, hasırın altında Mislabu'nun resmini görüp bayılmış. O günden itibaren Mislabu'ya âşık olmuş. Günden güne sararmaya başlamış.

Vezirleri halini ahvalini sorsalar da söylemiyor, içten içe yanıyormuş. Haberi şimdi babasından dinleyin.

Padişah epeyce yol aldıktan sonra yanında götürdüğü altınları da bitmiş. Çöllerde yiyecek bir şey bulamadığından otları ve köklerini yiyormuş. Atının eti kemiğine yapışmış ve yürümeye hali kalmamış. Çölün sıcağında iyice halsizleşen ve içecek su bulamadığından sersemleyen padişah, sonunda büyük bir ırmakla karşılaşmış. Irmaktan su içmiş ve kendini biraz toparlamış. Karşıya geçmek istemiş fakat hiç köprü bulamamış. Irmağın kıyısında duran iki ağaç tomruğunu birbirine bağlamış, ırmağa atmış ve üzerine çımış, suda akıp gidivermiş. Papağan ise havada, arkasına bakmadan uçup gidiveriyormuş. Padişah epeyce zaman harcadıktan sonra, ırmağın öbür tarafına geçebilmiş. Papağandan ayrıldığından ne tarafa gideceğini bilmiyormuş. Sonunda dümdüz ileri doğru yürümeye başlamış. Atı, ırmağın öbür tarafında kaldığı için yaya gidiyormuş. Kumun sıcağından ayakları pişmiş, artık yürüyemez olmuş. Yavaş yavaş yürürken ileri doğru bakmış ki uzaktan -insan mı yoksa hayvan mı- ayırt edemediği bir şey, kara bir nokta kımıldayarak geliyor. Padişah her şeyi takdirine bırakarak bu karartıya doğru yürümüş. Varmış ki bir adam: "Esselamü Aleyküm" demiş. Adam: "Vealeyküm Esselam, insan ayağı değmeyen bu sıcak yerde ne arıyorsun?" demiş. Padişah: "Ben Belh şehrinin padişahıyım. Kırk tane karım var. Lakin çocuğum yok. Bir papağanım vardı. Bu papağan, Nil ırmağının kıyısında, altın sarayda Mislabu adında bir kız var, demişti. Bu Mislabu'ya gıyaben âşık oldum, yola çıktım. Tam otuz dokuz yıl oldu. Bu kıza ulaşmak için gidiyorum" demiş. Dede: "Ey ahmak! Böyle tahtın, bahtın, kırk tane karın varmış. Kendin yaşlanmış, ihtiyarlamışsın. Mislabu çok genç bir kız ise seni hiç ister mi? O kız için, o kadar pehlivan yiğitler askerleriyle geldiler ki, hepsi helak olup gittiler. Yolun açık olsun. Ben yolu kısaltabilirim. Eğer istersen kızı göstereyim" demiş. Padişah: "Göster, nasıl olursa olsun gideceğim" demiş. Dede, aradaki mesafeyi kısaltmış, kızın resmini göstermiş. Padişah, kızın resmini görür görmez bayılmış. Biraz sonra kendine gelmiş: "Hangi yoldan gideceğim" diye sormak isterken, gözlerini açıp bakmış ki dede yok. Yerinden kalkmış, vadiden geçip epeyce yürüdükten sonra yolda yün eğiren bir cadıya rastlamış. Kadına selam vermiş, hal ahval sormuş. Kadın: "Sen nereden geliyorsun? Burada insan yaşamaz!" demiş. Padişah olan olayı anlatmış. Kadın, padişaha acımış: "Ey padişah, ben sana acıdım. Şimdiye kadar hiç kimseye bu sırrı söylememiştim. Yalnız sana söyleyeceğim. İşte şu yoldan gidersen

Mislabu'nun sarayına girersin. O uyuduğunda kırk gün uyur, kırk gün de uyanık kalır." Padişah, kadının gösterdiği yoldan yürümüş, sarayı bulmuş. Sarayın etrafını dolanmış, hiç kapı bulamamış. Duvarın üzerine baktığında gözleri kamaşıyormuş. Ne yapacağını bilememiş, dönüp kadının yanına gelmiş. Kadın bir sihir yapmış ve padişahı güvercin yapıp uçurmuş. Güvercin uçarak gitmiş, duvara konmuş. Mislabu'yu görmek için çok çırpınsa da görememiş ve tekrar kadının yanına dönmüş. "Öyleyse sen duvarın altından tünel kaz. Mislabu'nun avlusunda kırmızı bir elma ağacı var. Tünel bu elma ağacının altından çıksın. O elmanın altında altın bir kazık var. Bu kazığa Mislabu'nun atı bağlı. At senin gittiğini anlamasın, anlarsa kişner. Mislabu yerinden kalkıp, gelen düşmanı öldürür. Onun için işte şu torbadaki kuru üzümü ata ver. Yedikten sonra kişnemez" demiş.

Padişah gidip duvarın altından tünel kazmış ve altın kazığın yanından çıkmış. Başını yavaşça kaldırıp bakınca at kişnemiş. Mislabu, atın kişnediğini duyunca yerinden kalkıp gelmiş ve ata binerek uçup gitmiş. Yukarıdan bakmış, hiç kimseyi göremeyince tekrar yere inmiş, gitmiş uyumuş. Padişah yine başını kaldırıp bakmış, at yine kişnemiş. Mislabu yerinden kalkıp gelmiş, ata binip uçmuş. Yine hiç kimseyi göremeyince dönüp gelmiş ve atına bir kamçı vurmuş, eve girmiş. At, küçük çocuklar gibi gözyaşı dökmüş. O sırada padişah başını kaldırıp atın ağzına kuru üzüm vermiş ve eve girmiş. Yüzü kırk perdeyle örtülü olan Mislabu uyuyormuş. Padişah yavaşça kırk tane kazık çakmış, kızın kırk kâkülünü kazıklara bağlamış, daha sonra da el ve ayaklarını bağlamış. Yanına oturmuş, eline Mislabu'nun dutarını almış ve aklına gelen şarkıyı söylemiş. Mislabu'nun kırk günlük uykusu kaçmış ve uyanmış. Yerinden kalkmak istemiş fakat saçları çekildiği için kalkamamış. Mislabu: "Bu işi kim yaptı? Burada kim var? İnsan mısın, peri misin? Saçlarımı çöz" demiş. Padişah: "Ben yaptım. "Güzeli büyük canından" dersen saçlarını çözerim" demiş. Mislabu: "Bu sözleri sana kim öğretti? Eğer ben sana bu sözü söylersem perilik kanadım kopar, gökyüzünde bir daha uçamam. Onun için söylemem" demiş. Padişah, kızın saçlarını birkaç gün çözmemiş. Mislabu çok azap çekmiş ve sonunda: "Güzeli büyük canından" demeye mecbur kalmış. Mislabu, padişahı ata bindirerek Nil ırmağına götürüp indirmiş. Padişah, sudan yirmi yaşında bir yiğit olarak çıkmış. İkisi, padişahın şehrine gitmek istemişler. Mislabu, en büyük kara devi çağırmış: "Şu sarayı üzerine koysam Belh şehrine ne kadar bir zamanda alıp götürürsün?" diye sormuş. Dev: "Bir saatte alıp götürürüm" demiş. Mislabu, devi elinin

içine koyarak bir üflemiş, dev uçup gitmiş. Bu sefer kırmızı devi çağırmış: "Şu sarayı Belh şehrine ne kadar zamanda alıp götürürsün?" demiş. Kırmızı dev: "Yarım saatte alıp götürürüm" demiş. Mislabu onu da uçurup göndermiş ve beyaz devi çağırmış: "Sen ne kadar zamanda götürürsün?" demiş. Beyaz dev: "Gözlerini açıp kapayıncaya kadar alıp götürürüm" demiş. Dev, demir sarayı kaptığı gibi göz açıp kapayıncaya kadar götürmüş, Belh şehrinin yanına inmiş. Bu haber şehir halkına ulaşmış. Halk, Mislabu'nun güzelliğini görmek için gelmiş. Mislabu'nun yanında oturan padişah, birer birer yüzündeki örtüleri kaldırmış. En sonunda bir örtü kaldığında perilerin başkanı Yunusperi, Mislabu'yu arayarak gelmiş. Mislabu, padişaha: "Ey padişah dikkatli ol! Perilerin başkanı geliyor. O gelip seni savaşa çağıracak. Sen benim söylediğimi yap, aksi taktirde yenilirsin" demiş. Yunusperi gelip iyice yaklaşınca padişahı savaşa çağırmış. Padişah, Mislabu'nun söylediklerini yapıp Yunusperi ve onun askerleriyle savaşmış, galip gelmiş. Yunusperi gökyüzüne havalanıp gitmiş. Bu olaydan, oğlu Bahadır haberdar olmuş. Bahadır, babasının Mislabu'yu alıp getirdiğini anlamış. Ziyafet hazırlatmış, kapının önüne halılar serdirmiş. İki süvari göndermiş, padişahı ziyafete davet etmiş. Mislabu ile padişah gelerek saraya yaklaşmışlar. Padişahın otuz dokuz hanımı yola çıkıp beklemişler. Mislabu hepsiyle görüşüp padişaha: "Ey padişah, kırkıncı karın nerede?" diye sormuş. Padişah: "Zindanda" demiş. Mislabu: "Melikeyi zindandan çıkarınız" demiş. Melikeyi zindandan alıp çıkarmışlar. Mislabu: "Gözleri hani, bul!" demiş. Padişah cebinden melikenin gözlerini çıkarmış, kendi yerlerine koymuş. Gözleri açılmış. Melike o zaman Mislabu'yu görmüş, onun güzelliğini kabul etmiş. Mislabu, melike ile konuşup misafirhaneye girmiş. Mislabu da bahadırı görünce onu sevmiş. Ziyafet bittikten sonra padişah, Mislabu'yu odasına getirmiş. Bu işe çok kızan padişah, oğlunu savaşa çağırmış. Bahadır, babasını yenmiş. Kırk gün kırk gece düğün dernek kurarak Mislabu'yu almış. Bahadır, Mislabu ve annesi Melike, murat ve maksatlarına ermişler.

Kıranağa[54]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, eski zamanlarda zengin bir adamın bir oğlu varmış. Bu zengin adamın oğlu bir gün rüya görmüş. Rüyasında bir peri

[54] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 152-153,Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 177-178 (Derleyen: Mansur Afzalov)

kızı gülerek: "Beni al" deyip gözden kaybolmuş. Adamın oğlu yerinden kalkmış, peri kızını bulmak için gitmiş.

Gidivermiş, az gitmiş uz gitmiş, uzun zaman susuz çöllerde yürümüş, ördek konan göllerde yürümüş. Sözün kısası bir yere varıp atından inmiş. Burada biraz dinlenirken bir kişi gelmiş: "Ben Kıranağa'yım. Sen kimsin?" diye sormuş. Adamın oğlu ise: "Sen Kıranağa isen ben de zengin bir adamın oğlu, peri kızına giden Kurbanağa'yım" demiş. Kıranağa söylemiş: "Sen benimle arkadaş olur musun? Eğer arkadaş olursan peri kızını da alırsın. Lakin peri kızının kendi senin, kırk cariyesi benim" demiş. Kurbanağa razı olmuş. İkisi birlikte gitmişler. Gidip peri kızının şehrine girmişler. Kıranağa söylemiş: "Sen burada otur, ben peri kızının evine bir girip çıkayım." Kurbanağa ise: "Gitme, seni yakalarlarsa öldürürler" demiş. "Seni yakalarlarsa öldürmezler mi? Bende hüner var, sende ne var?" demiş Kıranağa. "Bende hüner yok fakat peri kızını rüyamda gördüm ve o bana: "Beni al" dedi. Ben ise"İyi" dedim" demiş Kurbanağa. "Sözü fazla uzatma ey beceriksiz. Rüya denilen şeyin tam tersi yorumlanır" demiş Kıranağa. Kıranağa bundan sonra hemen köpek suretine girmiş ve sokak sokak yürüyerek gitmiş. Kızın evine vardıktan sonra kedi suretine girmiş, evden içeri dalmış. Kıranağa, kızın kırk cariyesiyle birlikte uyuduğu zamana rastlamış. Bakmış ki peri kızının yanında bir sandık duruyor. Kıranağa hemen insan kılığına girip kızı yavaşça sandığa koymuş ve kaldırmış. Bunu oradakilerin hiçbiri fark etmemiş. Peri kızını getirip Kurbanağa'ya vermiş. Kendisi tekrar geri dönüp gitmiş ve cariyelerin hepsini uyandırmış: "Melikeniz falanca şehre gitti. Bana da dedi ki: "Cariyelerimi de al, arkamdan getir." Ben sizleri alıp götürmek için geldim." Kızlar önce mırın kırın etmişler. Daha sonra Kıranağa'nın sözüne gelip, arkadan onu takip ederek yol almışlar. Kızın babası padişahmış. Kızının kaçırıldığını duyunca kırk devini göndermiş. Bundan hemen haberdar olan Kıranağa: "Sen peri kızını da kırk cariyesiyle birlikte al, git. Ben biraz avlandıktan sonra arkanızdan gelr, yetişirim" demiş yiğide. Kurbanağa kızları alıp gittikten sonra devler, Kıranağa'nın yanına gelmiş, kızı soruşturmuşlar. Kıranağa: "Ben onların nerede olduklarını biliyorum. Fakat onların girdikleri yere teker teker giriniz. Kızlar da söylediğim gibi yaparak girdiler. Sonra kızları alıp dönersiniz" demiş, devleri bir dağdaki mağaraya götürmüş. Onlara mağarayı göstererek: "İşte şuraya girdiler" demiş. Kendisi de kedi suretine girmiş, onlardan önce mağaraya girmiş. Eline bıçak alıp bekleyivermiş. Devler teker teker girmeye başlamışlar. Kıranağa, içeri girenin canını cehenneme göndermiş.

Kırk devi öldürmüş, onların kırk atını da, silahlarını da almış. Kurbanağa'nın arkasından gidip yetişmiş. Kırk at ile silahları onlara taksim etmiş.

Cariyelerin her biri bir ata binmiş, nereye gittiklerinden habersiz, Kıranağa'yı izleyerek yol almışlar. Bir bozkıra çıktıklarında Kıranağa, Kurbanağaya: "Arkadaşım, işte sen sevdiğine yetiştin. Ben kırk cariyesini aldım. Şimdi sen kendi memleketine git, ben de yiğitlerimin yanına gideyim" demiş. Kurbanağa, peri kızını almış; Kıranağa cariyeleri almış ve ayrılıp, her biri kendi yoluna gitmişler. Kıranağa kırk cariyeyi götürmüş, kırk yiğidine vermiş. Onları birbirleriyle evlendirmiş.

Kurbanağa rüyasında gördüğü peri kızını alıp düğün yapmış ve muradına ermiş.

Su Kızı[55]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, karga üfürükçü iken, serçe lafçı iken, eski zamanlarda Bostan şehrinde Kahhar adında bir padişah varmış. Onun Tursunbek adında tek bir oğlu varmış. Kahhar padişah ava çıktığında her seferinde bir ırmağın kıyısından geçermiş. Padişah bir gün bu ırmağın kıyısında yürürken, güzel bir kız sudan çıkmış, birkaç gezlik saçını açmış, ırmağın suyunda yıkayarak oturmuş. Padişah, kızı görünce ona yaklaşmış. Kız, padişahı görünce kaçmış. Suya dalıp kaybolmuş. Kahhar padişah, kızı bu ilk görüşünde ona âşık olmuş. Fakat suya dalmasına imkan olmadığı için, derdini içine atmış ve üzgün bir halde geri dönmüş. Saraydakilere sezdirmeden birkaç yıl bu kızın derdiyle yanmış.

Padişahın oğlu Tursunbek bir gün babasına: "Babacığım, ben artık büyüdüm. Sen beni şimdiye kadar hiçbir yere çıkarmadın. Hep evde kaldım. Bu gün siz bana izin verseniz de akıllı vezirinizin oğlu Gayret ile avlanıp gelsek" demiş. Kahhar padişah oğlunun arzusunu kırmamış: "Peki çocuğum, Gayret ile ikiniz avlanıp eğlenerek geliniz. Lakin fazla uzaklara gitmeyiniz" demiş. Tursunbek ile Gayret çok sevinmişler. İyi atlara binmiş, silahlarını almışlar ve avlanmak için tarlalara, ormanlara gitmişler. Bunlar çok yerleri gezip dolaşmışlar, sonunda babasının, kızı gördüğü ırmağın kıyısına yaklaşmışlar. Onlar geldiğinde su kızı altın beşikle çıkmış, beşiği sallayarak yiğitlerin geldiği yöne doğru bakmış. Tursunbek ile Gayret kızın yanına on adım kadar yaklaştıklarında su kızı altın beşiği kaldırarak Tursunbek'e bakıp gülümsemiş. Daha

---

[55] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 160-168 (Anlatan: Adalethan; Derleyen: Ş. Engerova; Yer: Andican; Tarih: 1937)

sonra suya atlayıp kaybolmuş. Kızı gören Tursunbek ona âşık olmuş ve ne yapacağını bilmeden ağlamaya başlamış. Vezirin oğlu çok idrakli ve akıllıymış. Tursunbek'in su kızına âşık olduğunu anlayıp ona: "Şehzadem, ağlamanın faydası yok. Bir çaresini bulup bu kızı suyun altından çıkarmak gerek" demiş. Tursunbek'in konuşması çok kabaymış. O Gayret'e: "Büyük konuşma. Ben suyun altına inip öleyim mi? Senin bana bir kastın mı var?" demiş. Gayret: "Arkadaşım, bende öyle fikirler yok. Sizin üzülüp ağlamanıza acıdığımdan söyledim. Eğer alındıysanız peki, yürüyün eve gidelim" diyerek hazırlanmış. Tursun ata binmek istememiş. Gayret'e dönüp: "Sen bana göre hem daha bilgili hem de akıllısın. Şimdi bana bir yol göster. Yoksa ben kendimi öldüreceğim" demiş. Gayret: "Ben size yol yordam öğreteyim diyorum, siz sinirleniyorsunuz" demiş. Tursunbek: "Peki arkadaş, o sözümü geri aldım. Şimdi ne yapayım? Söyle!" demiş. Gayret atından inmiş: "Atlarımızı bir yere saklayalım. Ondan sonra ikimiz sıkıca el ele tutuşup suya atlayalım. Şansımız varsa, su kızını suyun altında bulur, alırız" demiş. Tursunbek razı olmuş. İkisi sağa sola yürümüşler, ırmağın kıyısından biraz içerde yaşlı bir kadının evine varmışlar. Atlarını ona teslim etmişler ve ırmağın kıyısına gelmişler. Birbirlerinin ellerini sıkıca tutmuşlar ve kendilerini suya atmışlar. İkisi, suyun içinde süzülerek alta doğru inmişler. Bakmışlar ki suyun altında bir ev var. Yavaşça gidip kapıyı çalmışlar. Kapıdan yaşlı bir kadın çıkmış: "Ne oldu, kimsiniz?" diye sormuş. "Nineciğim bizler ışık dünyanın insanlarıydık. Suya girip oynayalım dedik ve buraya geldik. Biz misafirleri bir gece evinizde ağırlar mısınız? Sabahleyin yolumuzu bulup gideriz" demişler. Kadın: "Peki, tamam, giriniz" demiş. Tursunbek ile Gayret kadının evine girmişler. Kadın, bunlara çay kaynatıp vermiş. Gece yatmaları için yatak sermiş ve: "Çocuklarım, geceleyin kapıya çıkmayınız. Buralarda çok kötü köpekler var. Yabancı insanları görürlerse hemen tanırlar ve parçalayarak öldürürler" demiş. Tursunbek ile Gayret "Peki" diyerek yatmışlar. Yaşlı kadın ile Tursun, çok derin bir uykuya dalmışlar. Bunlar uyuduktan sonra Gayret yavaşça yerinden kalkmış ve hançerini alıp evden dışarı, sokağa çıkmış. Yürüyerek dolaşmış. Sokakta köpek diye bir şey görünmüyormuş. Biraz öteye gitmiş ki, bir tahtın üzerinde, yedi kat perdenin arasında bir insan uyuyor. Gayret: "Bu yatan kız olsa gerek" diye düşünmüş ve yavaşça eve dönmüş. Yaşlı kadın, Gayret'in sokaklarda dolaşıp geldiğini sezmemiş. Tan atmış, yerlerinden kalkmışlar. Yaşlı kadın iskemlenin üzerine sofra kurmuş ve onlara çay vermiş. Çay içip otururlarken Gayret, kadına: "Gece bizlere

"Dışarı çıkmayınız, köpekler var" demiştiniz. Ben gece yarısı çıktım, her tarafı dolaşıp geldim. Köpek diye bir şey görünmedi. Biraz daha öteye gidince, yedi kat perde arasında birinin yattığını gördüm. O kim?" demiş. Kadın: "O, memleketimizin padişahının kızı. Bu kızın güzelliğinden dolayı bir çok insan divane oldu. Bu kız, tan atmadan önce çıkıp perdenin birini kaldırırsa her taraf, tan atmış gibi olur. Herkes kendi işiyle meşgul olmaya başlar" demiş. Gayret: "Siz bu kızı tanıyor musunuz?" diye sormuş. Kadın: "Elbette tanıyorum. Ben o kızın ebesiyim" demiş. Gayret: "Bugün siz o tarafa gidecek misiniz?" diye sormuş. Kadın: "Gideceğim, ne işiniz vardı?" demiş. Gayret: "Hiç, bir işimiz yok. Eğer giderseniz o kıza "Dünküler, ölmeden nasıl gelebilmişler!" deyin" demiş. Kadın "Peki" demiş. Çaylarını içtikten sonra evi toparlamış. Kızın yanına gitmiş. Gidip kızla görüşmüş: "Dünküler ölmeden nasıl gelebilmişler?!" demiş. Kız: "Dünküler mi geldi? Gelmeleri ilginç" deyip gülmüş. Kadını misafir etmiş. Kadın evine gideceği zaman kız onun eline bir pamuk ve bir kömür vermiş: "Dünkülere verin" demiş. Kadın uzatılan şeyleri almış, evine doğru giderken: "Ölüversin, bana hiçbir şey demeden, işte şunları dünkülere verin, dedi. Ben ahmak gibi götürüp onlara verir miyim?" diyerek yere atmış, gitmiş. Epeyce yol aldıktan sonra: "Ben bu şeyleri boşuna attım. Dönüp, alıp geleyim. Bunun bir hikmeti vardır" demiş, geri dönmüş. Pamukla kömürü attığı yerden almış, evine varmış. Pamukla kömürü Gayret'e vermiş. Kendi de: "Pazara gidip geleyim" diyerek çıkıp gitmiş. Gayret, Tursunbek'e: "Bu pamukla kömürün hikmetini bildin mi?" diye sormuş. Tursunbek: "Nereden bileyim. Pamuk pamuktur, kömür kömürdür" demiş. Gayret: "Pamukla kömürü biliyorsun ama kızın bize niçin pamukla kömür gönderdiğini anlamıyorsun. Dinle, ben söyleyeyim: İşte şu pamuğu göndermesi gündüz kimseye görünmeyiniz, kömürü göndermesi de gece benim yanıma geliniz demektir" deyip Tursunbek'e anlatmış. Tursunbek: "Gece gittiğimizi kadın anlarsa ne yaparız?" demiş. Gayret: "İşte bunun için kadını öldürmemiz gerek" demiş. İkisi anlaşmışlar ve kadın uyurken onu öldürmüşler. İskemlenin altını kamış, kadını buraya gömmüşler. Evden çıkıp kızın yanına gitmişler. Yedi kat perdenin yanına geldiklerinde Gayret, Tursunbek'i içeri göndermiş. Kendisi de dışarıda nöbet tutmuş. Tursunbek kızla tanışarak onun yanına oturmuş. Tan attığında Gayret, Tursunbek'i çağırarak alıp gitmiş. Gayret böylece beş altı gün Tursunbek için nöbet tutmuş. Bir gün Tursunbek'e: "Arkadaş, artık kızla anlaşıp şehrimize dönmek gerek. Annelerimiz, babalarımız şimdi ne yapıyorlardır?!

Bugün halletmek gerek. Ben de her gün nöbet tutmaktan dolayı uykusuzluktan çok yoruldum ve de zayıfladım" demiş. Tursunbek, Gayret'ten bunları duyunca: "Nöbet tutmanı başıma kalkma! Gelmezsin oluverir. Kendi ayağım var, gidip gelebilirim" demiş, Gayret'e kabaca davranmış. Gayret: "Peki, çok iyi, gidiver" deyip Tursunbek'i göndermiş ve kendi de içeri girmiş, huzur içinde uyumuş. Ertesi sabah kalkıp bakmış ki Tursunbek gelmemiş. Saat ona kadar beklemiş, gelmemiş. "Bugün yakalanmış olsa gerek. Pazara çıkayım, konuşulanları dinleyip geleyim" deyip yerinden kalkmış. Yaşlı kadınlar gibi giyinmiş, pazara gitmiş. Pazardakilerden: "Bugün padişahımızın kızı bir yiğitle yakalanmış" diye bir şeyler duymuş. Üzüntü içinde eve dönmüş. Kendi giysilerini içten, kadınınkileri de üzerinden giyinmiş, eline bir tepsi yapıp almış ve zindanın önüne gitmiş. Muhafızlar: "Kimsiniz?" demiş, içeri sokmamışlar. Gayret, yaşlı kadın taklidi yaparak: "Vay, sizlere ne oldu? Beni tanımadınız mı? Ben padişahın kızının ebesiyim" dedikten sonra muhafızlar, kadını içeri almışlar. Gayret, zindana girip bakmış ki Tursunbek ile kız boyunlarını eğmişler, üzgün halde oturuyorlar. Gayret onlarla görüşmüş ve oturup konuşmuş. Konuşma sırasında kıza yaşlı kadının elbiselerini giydirmiş, peçesini örtmüş ve kızı çıkarıp göndermiş. Kızın yerine kendi kalmış. Aradan bir iki gün geçtikten sonra padişah, kızı ile yiğidin zindandan getirilmesini emretmiş. Muhafızlar gelip bakmışlar ki kız yok, iki yiğit oturuyor. Bunları çıkarıp padişahın huzuruna götürmüşler. Padişah: "Kız nerede?" diye sormuş. Gayret: "Padişahım, bizim yanımızda hiçbir kız yoktu. Biz ışık dünyanın insanlarıydık. Avlanmak için çıktık ve suya girdik. Nereye gideceğimizi bilmediğimizden, perdenin yanında uyuyup kalmışız. Bizleri götürdü, zindana hapsettiler" demiş. Padişah cellatları çağırmış: "Benim kızıma haksız yere iftira attıkları için vezir Hekim ile Yahya pehlivanı darağacına asınız" diye emretmiş. Cellatlar hemen bu ikisini darağacına asıp öldürmüşler. Padişah mektup yazmış, Gayret ile Tursunbek'in eline vermiş ve: "Sıkıldığınız günlerde bizim şehrimizde eğlenin, gülün. Ne zaman sıkılırsanız bana söyleyiniz. Ben sizleri kendi şehirlerimize gönderirim" demiş. Gayret ile Tursunbek ölümden kurtulduklarına binlerce şükredip evlerine gelmişler. Biraz uyuyup dinlendikten sonra yerlerinden kalkmış, oturmuşlar. Gayret: "Tursun, arkadaş, şimdi akşam gittiğinde kıza "Gece buluşup kaçalım" dersin" demiş. Tursun: "Tamam" demiş. Çaylarını içtikten sonra gece kızın olduğu yere gitmişler. Tursun, kızın yanına girmiş, gece buluşarak kaçmayı teklif etmiş. Kız da razı olmuş. O günün gecesi gizlice kaçıp yaşlı kadının evine varmışlar ve

dinlenmişler. Suyun üzerine çıkmışlar. Sonra atlarına binip kendi şehirlerine doğru yol almışlar.

Şimdi haberi Tursunbek ile Gayret'in babalarından alın.

Çocuklarının nereye gittiğini bilmeyen padişah üzgün bir halde, bir çok adam toplamış ve aramaları için her tarafa göndermiş. Gönderdiği adamlarına: "Eğer çocuklarımı bulamazsanız, hepinizi karılarınız ve çocuklarınızla birlikte darağacına astırırım" demiş. Adamlar korkularından değişik şehirleri, kırları aramışlar. Adamlardan üç tanesi Gayret ile Tursunbek'e rastlamışlar, kendilerini aradıklarını söylemişler. Tursunbek: "Siz bizden önce gidip babama, Gayret ile Tursunbek su kızını almış geliyorlar, diye haber veriniz" demiş. Bu üçü, atlarını koşturarak padişahın huzuruna varmışlar. Oğlunun, su kızını getirdiğini haber vermişler. Padişah, dıştan sevinmiş gibi yapsa da, içinden oğlunu öldürmeyi, kızı almayı düşünmüş. Hiç kimseye bildirmeden ayrı bir oda yaptırmış. Gayret'in babasının ise sevincinden içi içine sığmıyormuş.

Yiğitler, şehre doğru gelirlerken bir ağacın üzerinde karga üç defa: "Gak, gak, gak" demiş. Kız bu karganın sesini duyunca Tursunbek'e: "Şu karga ne diyor? Söylerseniz şehrinize gelirim. Söylemezseniz dönüp kendi şehrime gideceğim" diyerek inmiş, yerde oturmuş. Tursunbek: "Çok tuhafsınız, karga ne diyecek!? Kar yağsın deyip kar diliyor" demiş. Kız: "Hayır, kar demiyor. Size gerekli olanı nasihat ediyor" demiş. Tursunbek: "O bir kuş, insanoğluna nasıl nasihat etsin?!" demiş. Gayret yerinden kalkıp kıza: "Tursun için cevap vermeme izin verin" demiş. Kız: "Söyleyin" demiş. Gayret: "Karga birinci "Gak" demesiyle "Baban kötü fikirde. Seni öldürmek istiyor. Bir oda yaptırdı, içini donattı" diyor. İkinci "Gak" demesi "Sadece size etli yemek getirip verecek. O yemeğe zehir konulmuş, tedbirli olun! Yatarken, donatılmayan odaya girip yatınız. Fakat orada da bir ejderha var, dikkatli olun" anlamında. Üçüncü gaklamakla da "Siz öldükten sonra kızı, babanızın kendi almak istiyor" diyor" demiş. Kız: "Doğru" demiş. Tursunbek bir şey söylememiş. Böylece atlarına binip yine gidivermişler. Şehre yaklaştıklarında padişah, askerleriyle karşılamış; oğlunu yeni yapılan ve donatılan odaya davet etmiş. Tursunbek adımını atıp kapıdan içeri gireceği sırada, Gayret onun kolundan çekmiş "Girme!" diye işaret etmiş. Tursun: "Baba sonra girerim" deyip odaya girmemiş. Başka bir odaya girip oturmuşlar. İki kapta yemek getirmiş, birini Tursunbek'in önüne koymuşlar. Tursunbek kollarını sıvayıp yemeği yiyecekken, Gayret yine kolunu çekmiş. Tursunbek sinirlenmiş. Gayret avluda yürüyen köpek eniğini

çağırmış. Tursunbek'in yemeğinden birazcık vermiş. Köpek, yemeği yediği anda ölmüş. Gayret: "Gördün mü? Eğer yemiş olsaydın sen de böyle ölecektin" demiş. Tursun şaşırmış ve: "Ben de sizlerle birlikte yiyeyim" demiş; Gayret'le birlikte yemeye başlamış. Yemeği yedikten sonra, akşama kadar oyun seyredip oturmuş. Yatma vakti gelmiş. Padişah, oğlunu çağırmış: "Oğlum, sen bugün şu odada yat. Karın, annenin yanında yatsın. Yarın düğün derneği başlatıp sizleri eveririz" deyip tek bir odaya davet etmiş. Tursunbek: "Ben karımla bir konuşayım, razı olursa bu odada yatarım" demiş; babasının söylediğini Gayret ile karısına iletmiş. Gayret sinirlenmiş: "Nasıl bir adamsın! Bir de her şeyi anlayacak kadar varım diyorsun. Mümkün değil. Üçümüz birlikte ejderha olan odada yatacağız" demiş. Tursun, babasının yanına gitmiş: "Karım kabul etmedi. Biz, işte şu odada yatacağız" deyip ejderha bulunan odayı göstermiş. Babası: "Peki, seçim sizde" demiş. Tursunbek ile kız uyumuşlar. Gayret uyumamış. Kılıcını çekmiş, oturarak, ejderhanın gelmesini bekliyormuş. Gece yarısı sandıktan büyük bir ejderha çıkmış, Tursun'u yutmak istemiş. Gayret o anda kılıcıyla ejderhayı doğrayıvermiş. Ejderhanın kanı, su kızının yüzüne sıçramış. Gayret, sıçrayan kanın zehri, kıza zarar vermesin diye kızın yanına gitmiş, yüzündeki kanı ağzıyla emerken birden Tursunbek uyanmış: "Evet, sen benim karımı seviyorsun" demiş. Gayret, ejderhanın çıktığını, onu öldürdüğünü, kanının kızın yüzüne sıçradığını söylese de Tursunbek onun anlattıklarına inanmamış ve onu azarlayarak üzmüş. Gayret: "Ben sana ne tadar iyilik yaptım, bilmedin. Bana iftira ettin. Senin gibi arkadaştan vazgeçtim, taş olayım" demiş. Gayret o anda taş kesilmiş. Su kızı: "Siz iyiliği bilmiyorsunuz. Ne yapıp da eski haline döndürmek gerek" demiş, Tursunbek'i çok sert azarlamış. Tursunbek ne yapacağını bilmeden: "Ben böyle olduğunu bilmedim. Bana ihanet edecek diye düşünürdüm. Siz bana yol gösterin" demiş. Su kızı: "Bu taşı kırk gün kırlarda gezdireceksiniz. Kırkıncı gün eski haline dönecek" demiş. Tursunbek: "Siz ne yapacaksınız? Yalnız kalacaksınız" demiş. Su kızı: "Ben bu odada annenizle oturacağım. Benim için üzülme" demiş. Tursunbek, su kızıyla vedalaşmış, taşı omzuna almış ve gidip kırlarda kırk gün dolaşmış. Kırkıncı günün akşamı bir çeşmenin başında oturmuş. Hızır baba gelmiş. Tursunbek yerinden kalkmış, selam vermiş. Hızır, selamını almış: "Evet yavrum, bu kırlarda ne yapıyorsun?" demiş. Tursunbek, olan olayların hepsini anlatmış. Hızır: "Hani oğlum, görelim bakalım" demiş. Tursunbek taşı göstermiş. Hızır, asasıyla taşa dokunup: "Hey oğlum, kalk! Ne yatıyorsun?!" demiş. O

sırada Gayret başını kaldırıp selam vermiş. Hızır, Gayret'in selamını almış ve kaybolmuş. Tursunbek ile Gayret kucaklaşmış, görüşmüşler; birlikte dönüp şehre gelmişler. Ertesi gün babasının kötü niyetlerini halka açıklamış ve babasının yerine kendi padişah olmuş. Gayret, vezir olmuş.

Kırk gün kırk gece düğün dernek düzenleyip su kızıyla yeniden evlenmiş, murat ve maksadına ermiş. Onlar güzel bir hayat kurdular. Ben ise çocuklarım ağlayarak kalmasınlar dedim, çabucak dönerek şehrime geldim.

İlimhan[56]

Harezm vilayetinde Adilhan adında bir padişah varmış. Onun ne oğlu ne de kızı olmuş. Adilhan altmış yaşına girmiş, çocuğu olmadığı için çok üzülüyormuş. Allah'a yalvarıyor, evliyalara gidip dua ediyormuş. Bir çok seher vaktini Şapir ve Pehlivan babanın yanlarında geçirmiş. Lakin bu evliyalardan da bir fayda bulamamış. Ağlaya ağlaya, gözleri kan çanağına dönmüş.

Günlerin birinde o, bir evliyanın kabri başında gecelemiş. O gün rüya görmüş. Rüyasında karısı Gülçınarayim elinde altın bir aşıkla oynuyormuş. Padişah uyanmış, burada oturan türbe görevlisinden rüyasını tabir etmesini istemiş. O zaman o, Adilhan'a: "Karınız güçlü, kuvvetli, mal ve mülkten yana bahtlı, gelecekten yana mutlu bir oğlan doğuracak" demiş. Padişah, türbe görevlisine altınlar vermiş, onun duasını almış. Gidip karısı Gülçınarayim'le birlikte olmuş. Sözün kısası, padişahın karısı Gülçınarayim bu gece hamile kalmış. Padişah günlerini sevinçle geçirmeye başlamış. Kadınların hamile kalmasını, aşermelerinden anlıyorlarmış. Fakat Gülçınarayim neye aşerdiğini kocasına söylemeye utanmış. Padişah ise karısının hamile kaldığını bilmiyormuş. Adilhan padişah günlerin birinde Gülçınarayim'e: "Ben yaşlandım. Bu dünyadan çocuksuz mu geçip gideceğim?" demiş. Gülçınarayim gülerek cevap vermiş: "Yüce padişah, can yoldaşım, elbette çocuğumuz olacak. Çok kaygılanmayınız. Allah verirse yaşlılığımızda da mutlu oluruz." "Öyleyse ben yarın halka ziyafet vereyim. Bütün dostlar sevinsin, düşmanlar kavrulup ölsün" demiş, halka üç gün üç gece ziyafet vermiş padişah. Ziyafet için toplanan insanlar, padişah için çocuk dilemiş; hepsi dua etmişler. Halkın duasını

[56] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızı**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 168-176 (Anlatan: Metnazarbahşi Cabbaroğli; Derleyen: Nasrulla Sabürov; Yer: Harezm; Tarih: 1961)

alan Adilhan: "Çok insan dua etti, birinin dileği kabul olur elbet" demiş, hükümdarlığına yine adaletle devam etmiş.

Şimdi haberi Gülçınarayim'den dinleyin.

Gülçınarayim hamile kaldığından beri hastaymış. O derdini kimseye söylemiyor, göğsünü rutubetli yere dayamış, yatıyormuş. Neye aşerdiğini hiç kimseye söylemiyor, sır saklıyormuş. Günlerin birinde bu haber padişaha ulaşmış. O da karısıyla birlikte üzülüyormuş. Karısına: "Sen bana niçin hiçbir şey söylemiyorsun?" demiş. "Ne söyleyeyim? Ejderha etine aşerdim" demiş karısı. "Beni güçsüz, kuvvetsiz mi sanıyorsun? Ejderha eti gerekse, işte hemen yola çıkıyorum. Sana elbette bulup getireceğim" demiş Adilhan, karısına. Gülçınarayim kocasının bu mertliğine aferinler yağdırmış, mutlu olmuş ve birazcık da iyileşmiş. Padişah böylece karısına ejderha eti bulup getirmek için yola düşmüş.

O, günlerce Pitnek tepesini, Balıkçı çölünü, Darğan bozkırını, Düldül'ün otladığı dağları gezmiş, ejderha aramış. Hiçbir yerde ejderhaya rastlamamış. Adilhan padişah, Karakum ve Kızılkum çöllerini dolaşmış. Günlerden bir gün Kızılkum'un ortalarında bir yerde, bir şeyin tıslayıp yattığını görmüş. Dikkatlice bakmış ki altı başlı bir ejderha. Adilhan hançerini eline almış, ejderhaya yaklaşmış. Ejderha da onu görmüş ve Adilhan'a hücum etmiş. Adilhan kenara kaçmış. O zaman ejderha onunla baş edemeyeceğini anlamış, kaçmaya başlamış. Adilhan da onun arkasından gidivermiş. Ejderha gitmiş, Zimekân mağarasına girmiş. Adilhan da onun arkasından mağaraya girmiş. Girer girmez ejderha onun üzerine atılmış. Adilhan yine kenara kaçmış. O zaman ejderhanın başı Zimekân mağarasının taşlarına çarpmış. Bundan faydalanan Adilhan padişah hemen ejderhanın üzerine atılmış. Onunla epeyce savaşmış fakat hiçbiri diğerini yenemiyormuş. Çocuk derdiyle yanan Adilhan'ın gözlerinin önüne hasta karısı gelmiş. Ejderhaya bir kez daha hücum etmiş ve bir başını kesmiş. İkinci gün de, üçüncü gün de böyle geçmiş. Kısacası, böylece uykusuz halde, bir hafta savaşmışlar. Adilhan padişah, ejderhanın altı başını da kestiğini fark edemeden düşüp bayılmış. Tam yedi gün, yattığı yerde kalmış. Yedi gün sonra uykusu dağılmış ve aklı başına gelmiş. Etrafına bakmış ki, ejderhanın vücuduyla başları birbirlerinden çok uzakta duruyor. Adilhan padişah sevinmiş ve büyük bir parça getirip kendi elleriyle pişirmiş, karısına vermiş. Gülçınarayim'in gücü yerine gelmiş, böylece kalan günlerini daha iyi geçirmeye başlamış. Aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş. Gülçınarayim doğum

yapmış. Lakin öyle bir şey doğurmuş ki, o ne insana, ne de hayvana benziyormuş. Doğurduğu şeyden Gülçınarayim'in kendi de korkmuş ve ürpermiş. Ebe kadın, yere düşen şeyi ayağıyla basıp öldürmek istemiş. Gülçınarayim fırlayarak yerinden kalkmış. ebeyi itip dışarı atmış, hemen yere düşen şeyi almış, bağrına basmış. Gülçınarayim şöyle bir bakmış ki doğan şeyin altı başı var. Bu haber padişaha ulaşmış. Padişah elden ar edip: "Artık bana taht da, baht da gerekmez" demiş, yurdunu terk edip gitmiş. Adilhan, memleketini terk ettikten sonra bir gölün kenarına gitmiş ve orada bir kulübe kurmuş, balıkçılık yapmaya başlamış. O, günlerini böylece geçiriversin, haberi Gülçınarayim ile doğurduğu altı başlı ejderhadan alalım.

Altı başlı ejderha biçimindeki çocuk, günde bir karış uzuyormuş. Gülçınarayim ona hizmet ediyormuş. Günlerden bir gün çocuk, annesine: "Anneciğim benden korkmayınız. Ben de sizlere benzeyen, güzel yüzlü bir insan olacağım. Elbette mutlu olacaksınız" demiş. Bu sırrı annesi hiç kimseye söylememiş. Çocuğunun insan kılığına girmesini dört gözle bekliyormuş. Gülçınarayim'in bir arzusu da şuymuş: "Kocası gelip yine hükümdarlık yapsa ve şu çocuğunun sonunu görse." Bunun için de yediğinden bir şey anlamıyor, düşünmekten uykusu gelmiyor, seher vakitlerini uykusuz geçiriyormuş. Sonunda, çocuğu beline bağlamış ve Adilhan padişahı aramak için yola düşmüş.

Gülçınarayim az gitmiş uz gitmiş, Büyük ırmağın kıyısına gelmiş. Büyük ırmağın suyundan içmiş. Çocuğuna da içirir içirmez, yılan kılığından güzel bir oğlana dönüşmüş. O kadar güzelmiş ki, görenin aklı gidermiş. Anne ve çocuk burada birbirleriyle tekrar kucaklaşmışlar, ağlaşmışlar. O gün geceyi de birlikte bu ırmağın kıyısında geçirmişler. Tan atmış, güneş çıkmış. Oğlan, annesine: "Babam nerede?" diye sormuş. "Baban senin doğduğun gün gitti. Nereye gittiğini hiç kimse bilmiyor. İşte biz de babanı bulmak için yola çıktık" demiş Gülçınarayim, çocuğa. Anne oğul yine yol almışlar, az gitmişler uz gitmişler. Sözün kısası, bir gölün kenarına gelmişler. Bu gölün karşı kıyısında Adilhan padişah oturmuş, balık tutuyormuş. Padişah kendi karısını uzaktan tanımış. Yanında, boyu posu ona denk bir yiğit varmış. "Bu yiğit kim acaba?" diye bakmış. Onlar iyice yaklaşmışlar. Gülçınarayim, padişaha selam vermiş. Padişah selamını almış, oğlanın kim olduğunu sormuş. O zaman oğlan, babasına dönüp:

"Zalim miydin han baba,
Alim miydin han baba,

Ne günah işledim, beni,
Bırakıp gittin, han baba?" demiş.

Ne diyeceğini bilmeyen Adilhan padişah, ağzı açık kalakalmış. "Bu sizin bir aylık oğlunuz" demiş Gülçınarayim.. "Bir aylık oğlan bu kadar olur mu?" demiş padişah. "Kendine sorun, ne diyecek?!" demiş Gülçınarayim. Oğlan ağzını açmış, tam konuşacağı sırada, dili o anda bağlanmış. Yavaşça, boydan ve enden erimeye başlamış ve bir aylık bebek şekline girmiş. O anda Adilhan padişah yakasından tutmuş: "Ey Allah'ım, kudretinden sual olunmaz! Bu suçumu bağışla" deyip karısıyla oğlunu bağrına basmış. O sırada her taraftan birileri gelmeye başlamışlar. Bu gelenler Süleyman peygamber, Hazret-i Hızır, Baht, İkbal, Devlet, Kuvvet ve Azrail'miş. Fakat bunları, çocuktan başka hiçbiri tanımamış. Adilhan padişah onları, balıkçı zannetmiş ve çardağa davet etmiş. Onları misafir etmiş ve burada yakaladığı balıkları pişirip ikram etmiş. Çocuğu ise önce Süleyman peygamber kucağına almış: "Sihirli ol, yarine yarenine karşı şefkatli ol!" demiş. Süleyman peygamber, çocuğu Hızır dedeye vermiş. O: "Zalim olma, alim ol!" diye dua etmiş. Çocuğu Baht almış: "Bahtlı ol" demiş. Çocuğu İkbal kucağına almış ve: "Gittiğin her yerde saygı gör!" demiş. Çocuğu Devlet almış kucağına: "Devletli ol!" demiş. Çocuğu kucağına Kuvvet almış: "Kuvvetli ol!" demiş. Çocuğu Azrail kucağına almak isterken, Süleyman peygamber Azrail'e dönüp: "Efendim, nöbeti size daha sonra vereceğiz" demiş. O zaman Azrail de: "Sadece ben kalmayayım" demiş, çocuğa: "Ömrün uzun olsun!" diye dua etmiş. Süleyman peygamber söylemiş: "Dilin üç yaşında çözülsün. Eğer üç yaşına kadar konuşursan göz alırsın" demiş, oğlanın diline mühür basmış. Yemeklerini yemişler, konuşmalarını bitirmişler, gitmeden önce çocuğun beline biri sihirli kemer, biri de sihirli kılıç bağlamış. "Eğer dostuna zulmedersen, yalan söylersen, yetimi incitirsen, düşmana acırsan, devletin gider, kemer belinden düşer, kılıç elinden uçar, bahtın senden yüz çevirir, saygınlığını yitirirsin. İşte, Azrail o gün canını alır" demişler oğlana bakıp. Bu sırları sadece oğlan biliyormuş, annesi ve babası sezmemişler. Burada Süleyman peygamber, çocuğa İlimhan adını koymuş. Annesi ve babası da bu ismi kabul etmişler ve sevinerek evlerine dönmüşler. Harezm halkı, padişahı, karısını ve çocuğunu güzelce karşılamış. Padişah, halka üç gün üç gece ziyafet vermiş.

Kısacası çocuk bir yaşında mertçe gülmüş, iki yaşında mertçe yürümüş, üç yaşında şirin sözlü olmuş, dört yaşında kitap, defter açmış, beş yaşında kaftan giyinmiş, altı yaşında bir düğmesini iliklemiş, yedi yaşında sünnet düğünü yapılmış, sekiz yaşında molla olmuş, dokuz yaşında büyük hoca olmuş, on yaşında çok arkadaşı olmuş, on birinde okumadığı kitap kalmamış, on iki yaşında arkadaşlarına ilim öğretmeye başlamış. Çocuk on üç yaşında avlanmış, on dört yaşında bir rüya görmüş. Rüyasında, bir padişahın kızına âşık olmuş. Çocuk böylece on dört yaşında aşk ateşiyle bağrını toprağa dayayıp yatıvermiş. Otuz dokuz gün hiçbir şey yemeden yatmış. Kırkıncı gün oğlanın babası haber almak için gelmiş. Oğlan kendinden geçmiş halde yatıyormuş. Adilhan padişah, oğlunun halini sormuş: "Ne haber oğlum?" "Eğer bir gün daha yatsaydım kızın kendi gelirdi baba. Artık onu benim aramam gerek" demiş babasına İlimhan. Oğlunun yanına geldiğine pişman olan babası: "Bu kara sevda kötü bir şey. Herkesin başından geçermiş. Benim de başımdan geçti" deyip oğlundan özür dilemiş. "Baba" demiş İlimhan, "Şimdi benim gidip bu kızı aramam gerek." Adilhan padişah söylemiş: "Bana taç ve taht gerekli değil. Ben de seninle geleceğim. Bu işi seninle birlikte halleder, döner geliriz." Oğlan razı olmuş. Baba oğul yola düşmüşler. Bunlar gidiversinler, haberi başka memleketin padişahının kızından dinleyin.

Padişahın kızı varmış. Onun adı Kurvancan'mış. Kurvancan'ın babası çok zalimmiş. Kurvancan'ın iki tane de ablası varmış. Birinin adı Dermancan, diğerinin adı ise Aymancan'mış. Padişahın zalimliğini bilenler, onun kızlarına dünürcü olarak gelmezlermiş. Arada bir gelenler bulunsa da, onlar da belalarını buluyorlarmış. Kızlar ise: "Babamız bizleri ne zaman kocaya verecek" diye düşünüyorlarmış. Lakin hiçbir yerden adam gelmediği için, üçü de başlarını yerden kaldırmıyor, üzülüyorlarmış. Günlerden bir gün Kurvancan rüya görmüş. Rüyasında bir yiğitle karşılaşmış. Yiğit çok yakışıklıymış. Bazen yiğit, bazen ejderha biçiminde görünüyormuş. Kız ise bazen korkuyormuş, bazen de yiğidin güzelliğinden gözlerini alamıyor, büyüleniyormuş. O sırada aksakallı biri rastlamış ve kıza: "Korkma! Bu yiğit çok akıllı, bahtlı, ilim sahibi, kuvvetli, devletli ve aynı zamanda sihirli de. Bir gün gelecek, bu yiğit senin kocan olacak" demiş, kızı sevindirmiş. Kız, yiğide: "Ne zaman görüşeceğiz?" diye sormuş. Yiğit: "Ya kırk günde ya da kırk ayda. İkisinden biri" demiş. Kız kırk gün beklemiş, hiçbir haber yokmuş. "Şimdi kırk ay bekleyeceğim" demiş, otuz dokuz ay beklemiş. Kırkıncı ayda padişahın kapısının önünü aksakallı bir dede süpürüp gitmiş. İkinci gün

yine süpürmüş, yine süpürmüş. Fakat padişah bu aksakallı dedeyi yakalamış, önce iki kolunu kestirip göndermiş. Bunun üzerine aksakallı dede gelmiş, bu sefer de ayağıyla süpürmüş. Padişah sinirlenmiş ve: "Şimdi başını bedeninden ayırın" diye ferman buyurmuş. Bu aksakallı dede, İlimhan'ın babası Adilhan padişahmış. Fakat İlimhan'ın bu olaylardan haberi yokmuş. Padişahın adamları Adilhan'ın başını kesmek için yakalamaya gelmişler. İlimhan babasını alıp götürmüş, birden ejderha suretine girmiş ve onu yutup tekrar çıkarmış. Babasının iki kolu da sapasağlam olmuş. İlimhan, padişahın huzuruna gitmesi için artık babasına kendi izin vermiş. Babası yine gitmiş. Padişahın akıllı bir veziri varmış. Padişaha dönüp: "Yüce padişah, bu aksakallının dün iki kolunu kestirmiştiniz. Bakınız, iki kolu da sapasağlam. Yine gelmiş, kapıyı süpürmekte. Eğer bir sırrı, sihri olmasaydı gazabınızdan korkardı" demiş. Padişah, Adilhan'ı huzuruna çağırttırmış. "Maksadını söyle!" demiş padişah öfkeyle. "Maksadım, kızınızı oğluma almak" demiş Adilhan. "Başlık parasına gücün yeterse alıver" demiş padişah. "Ne istiyorsan söyle" demiş Adilhan. Bunun üzerine zalim padişah başlığı söylemiş: "Kırk bin at eyeriyle birlikte, kırk bin deve semeriyle birlikte, kırk bin koyun kuzusuyla birlikte, kırk bin inek buzağısıyla birlikte, kırk bin kız üstü başıyla birlikte, kırk bin tavuk civciviyle birlikte..." "Ben de padişahım be, böyle utanmazı ömrümde bir kez gördüm, ikinci kez görmedim" diye düşünerek sesini çıkarmadan çıkıp gitmiş. İlimhan'ın yanına gelmiş, padişahın söylediklerini oğluna iletmiş. "Azmış" demiş İlimhan. Adilhan, oğlunun "Azmış" sözünü duyunca ona da şaşırmış. İlimhan: "Eğer padişah buna razı olacaksa bu başlığı bulup getireceğim" demiş, atını sürüp gitmiş. Bir meydana varmış, orada altı başlı ejderha suretine girmiş. Bir dağdaki mağaraya doğru yol almış. İlimhan bu mağaranın içinde üç gün ilim tahsil etmiş. Üç gün sonra sihirler kilidini açmış, padişahın söylediği her şeyi bulmuş. Babasının konakladığı yere gelmiş ve: "Baba, başlık hazır, götürüp veriniz" demiş. Babası şaşırmış. İlimhan ejderha suretine girmiş ve babasının atına binmiş. Bunu gören padişahın aklı başından gitmiş. İnsanlar: "Memleketimizi yılan bastı" diyerek her tarafa dağılarak kaçışmışlar. Bu ejderhadan sadece Kurvancan hanım kaçmamış ve tekrar çok sevinmiş. Kurvancan hanımın ablaları ise yılanı görmemek için korkularından odalarına kaçmışlar. İlimhan bir ara bakmış ki, her tarafi asker basmış, ejderhanın üzerine doğru geliyorlar. İlimhan askerleri öldürmeye acımış ve o anda yakışıklı bir yiğit olmuş. Kurvancan hanımın gözü yine İlimhan'a düşmüş. Aynen rüyasındaki olaylarmış. Kurvancan çıkıp İlimhan'ı

karşılamış ve kollarını onun boynuna dolamış. Padişah tahtından inmemiş. Dışarı çıkmaya korkuyormuş ve emirlerini içeriden veriyormuş. İlimhan bütün askerlere sihir yapmış, her tarafı yemyeşil çimenliğe çevirmiş. Büyük düğün başlamış. Padişah ise: "Benim askerlerim savaşıyorlardır" diye gönlü rahatmış. Padişah bir ara "Dışarıdan ne haber" diye bir bakmış ki, her taraf lale bahçesi, büyük düğüne başlanılmış. Bunu gören padişah: "Yılan nereye gitti?" diye sormuş. "Yılanı damadınız öldürdü" demiş halk. Padişah, damadından memnun olmuş. Padişah, damadını henüz görmediği için, onu görmek için gitmiş. Onun güzelliğini görünce: "Bir değil, üç kızımı da verirdim" demiş kendi kendine. İlimhan, padişahın geldiğini anlamış ve yerinden kalkmış, saygıyla eğilerek selam vermiş. Kurvancan'ın ablaları, yiğidi görünce akılları başlarından gitmiş ve "Hani, şimdi bizimde böyle kocalarımız olsaydı" diye geçirmişler içlerinden. Burada Kurvancan kız ile İlimhan'ın nikâhını kıymışlar, memnuniyetle kabul etmişler. Fakat büyük kızlar huzursuzluk çıkarmışlar. Onlar babalarının huzuruna varıp: "Bizler dururken küçük kızınızın kocaya gitmeye ne hakkı var? Önce bizleri evlendirdikten sonra onu kocaya vermek gerek" demişler. Bu konuşmalardan İlimhan'ın da haberi olmuş. Bunun üzerine İlimhan, padişahın huzuruna çıkmış, ona akıl vermiş: "Eğer iki büyük kızınız kocaya gitmezlerse, bizlere de huzur vermezler. Onun için yine kırk günlük bir düğün yapın. İki kızınızı, iki köşkün üzerine oturtup halka haber salın. Onlar kimi beğenirlerse, onlara verin" demiş. Padişah bu öğüdü yürekten kabul etmiş ve yine kırk günlük düğün başlatmış. İki köşk kurdurmuş, her kızını bir köşkün üzerine çıkarmış. Kızların ellerine elma vermişler. Kızlar şimdi kendilerine koca seçmeye koyulmuşlar. Büyük kızlar, küçük kızın kocası İlimhan'ı gördükten sonra kimseyi beğenmemişler. Onlar İlimhan'a iki kez elma atmışlar. Kurvancan ise ablalarının işlerine gülmüş. Büyük kızlar yine babalarının huzuruna çıkıp: "Bizler memleketinin yiğitlerini beğenmedik. Bizi İlimhan'a vereceksin" demişler. İlimhan: "Ben bir kız için geldim. Sizlerin başka yiğitlerle evlenmeniz gerek" demiş. Bunun üzerine kızlar: "Siz bizi kime verirseniz, biz onunla evleniriz" demişler. Çaresiz kalan İlimhan, halkın arasına çıkmış, büyük kızlara koca aramış. Yoksul birini bulmuş, ona sihir yapıp ilim öğretmiş, yakışıklı bir yiğide dönüştürmüş. Büyük ablasını köşke çıkarmış, yiğidi köşkün altından geçirmiş. Dermancan bu yiğide elma atmış ve onunla evlenmiş. Sonra ikinci ablasına damat aramış ve garip bir yiğit bulmuş. Ona da sihir yapmış, ilim öğretmiş ve hünerli kılmış. Bu yiğit de dünyada güzel yiğitlerden biri olmuş. Köşkün

altından geçerken Aymancan ona elma atmış ve onun da düğünü başlamış. Üç kız kardeşler, koca bulmuşlar.

İlimhan böylece Kurvancan'ı düğün dernekle almış, kendi memleketine getirmiş, halka yine düğün düzenlemiş. Adilhan padişah ile Gülçınarayim, oğullarından dolayı çok sevinmişler. Adilhan padişah, tahtını oğlu İlimhan'a devretmiş, hepsi murat ve maksatlarına ermişler.

Hasan İle Hurilika[57]

Eski zamanlarda, doğu memleketlerinden birinde Ahmetcan adında bir tüccar varmış. Onun Hasan adında bir oğlu, Hurilika adında bir kızı varmış. Aylar, yıllar geçmiş. Anne ve babaları ölmüş. Hurilika yetim kalmış. Hasan, zengin bir adamın yanında çalışıyormuş. Bir süre sonra Hasan'ın çalışmasını zengin adam beğenmiş. Adam kendi kızı Züleyha'yı ona vermiş. Züleyha, Hasan'ın kız kardeşi Hurilika ile aynı evde oturmaya başlamış. Hasan ise zengin adamın işlerine koşturuyor, geçinip gidiyormuş.

Züleyha, Hurilika'yı hiç sevmiyormuş. Nasıl olursa olsun onu, bir an önce gözlerinin önünden yok etmenin çarelerini aramaya başlamış. Bir gün Hasan işe gittikten sonra evdeki bütün eşyaları avluya çıkarmış, üzerine yağ döküp yakmış. Hasan işten geldiğinde Züleyha ağlaya ağlaya: "Kardeşiniz bana kızdı, bütün her şeyi ateşe verdi. Benim boşanma yazımı verin, ben bu evde bu halde yaşayamam" demiş. Hasan kızmış, Hurilika'yı kamçıyla dövmüş, işkence etmiş. Hurilika yalvarmış: "Canım ağabeyim, ben suçsuzum, vurma. Bu işleri ben yapmış değilim. Gelin hanımın kendi yaptı" demiş. Hasan, Hurilika'nın sözlerine kulak asmamış, onu döverek her yerini parçalamış. Aradan bir yıl geçince Züleyha bir erkek çocuk doğurmuş. Züleyha, çocuğa bakmıyormuş, onu Hurilika büyütüyormuş. Oğlan altı yaşına geldiğinde çok tatlı olmuş. Hasan, oğlunu çok seviyormuş. Günlerden bir gün Hasan ile zengin adam çıkıp ava gitmişler. Züleyha'nın niyeti çok kötüymüş. Gece Hurilika'nın uyuduğu saatte kendi çocuğunu keskin bıçakla kesmiş, bıçağı Hurilika'nın yorganının içine sokmuş. Gece yarısı Hasan avdan gelmiş. Züleyha yerinden kalkıp Hasan'ı kucaklayarak ağlamış. Hasan: "Niçin ağlıyorsun?" diye sormuş. O sırada Hurilika da uyanıp yerinden kalkmış.

---

[57] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 94-105 (Anlatan: Adalethan; Derleyen: Ş. Engerova; Yer: Andican; Tarih: 1939)

Züleyha çocuğunu kollarına alıp: "Gördünüz mü? Gece ben uyurken Hurilika çocuğumu öldürmüş" demiş. Hasan çok üzülüp Hurilika'ya: "Niçin öldürdün? Çocuk sana karşı ne suç işledi? Babana binlerce lanet olsun" diyerek sövmüş. Hurilika: "Ağabeyciğim, yok yere bana niçin sövüyorsunuz? Ben yeğenimi niçin öldüreyim!? Ben böyle vicdansızlık yapmam. Bu bana iftira" deyip ağlamış. Züleyha, Hurilika'nın yorganını açmış ve oraya bıraktığı bıçağı alıp: "Yalan ise bu ne? Bıçağı yorganınızın arasına saklamışsınız" demiş. Hurilika'nın canı sıkılmış: "Vay, tövbe, insan böyle iftiralara da uğruyormuş meğer. İftira edeceğinize beni öldürseydiniz bin kere daha iyi olurdu!" demiş. Hasan sinirle: "Sen benim biricik oğlumu öldürdün. Senin gibi kız kardeşe gerek yok" deyip öfkesine dayanamamış ve bir anda kardeşinin iki kolunu kesmiş, evden kovmuş.

Biçare Hurilika evden çıkmış, günlerce yol yürümüş. Aç, naçar, bin bir işkence görerek bir padişahın bağına ulaşmış. Bağın yanında olgunlaşmış kavun ve karpuzlar varmış. Hurilika gündüzleri bağda saklanıp uyuyormuş, geceleri ise kalkıp tarladaki kavunlardan yiyormuş.

Sultanhan padişah bir gün oğullarına: "Çocuklarım, kavun ve karpuzlarımızı bir şey talan ediyor. Tarlada nöbet tutmak gerek" demiş. O zaman padişahın büyük oğlu eline silah alıp: "Ben gidip nöbet tutayım" demiş. Gece yarısına kadar beklemiş, hiçbir şey görememiş. Sonra uyuyup kalmış. Ertesi gün yerinden kalkıp babasının huzuruna gelmiş: "Baba, hiçbir şey görmedim" demiş. Padişah, ertesi gün kavun tarlasına ortanca oğlunu göndermiş. O da gece uyuyakalmış. Sabahleyin tarladan dönüp babasına: "Kavun tarlasında ben de hiçbir şey görmedim" demiş. Padişahın küçük oğlu şehzade Enver: "Baba, şimdi de beni gönderin" diye yalvarmış. Babası: "Oğlum, ağabeylerinin elinden hiçbir şey gelmedi. Senin elinden ne gelir? Bırak, gitme!" demiş. Şehzade Enver, ağabeylerine göre bilge ve akıllı bir yiğitmiş. Babasına: "Baba, ağabeylerimin yapamadıklarını belki ben yaparım" diye ısrar etmiş. Padişah, Enver'in isteğini geri çevirmemiş: "Peki çocuğum, gideceksen git!" deyip izin vermiş. Enver çok sevinmiş. Biraz tuz ve silah alıp, evdekilerle vedalaşarak gitmiş. Akşam tarlada yatmış, kulübede oturarak bekçilik yapmış. Gece yarısı olduğunda Enver'in uykusu gelmeye başlamış. Enver uyumaktan korkup yanındaki bıçağı almış ve parmağını biraz keserek tuz basmış. Parmağının acısına dayanamayınca uykusu kaçmış. Biraz vakit geçince Hurilika yavaşça gelmiş, kavun yemeye başlamış. Enver, kızı görünce koşarak gidip yakalamış ve kulübeye getirmiş. Hurilika'nın güzelliği Enver'in dikkatini çekmiş. O, şaşkınlık

içinde Hurilika'ya: "Siz kimsiniz? Tarlada ne yapıyorsunuz?" diye sormuş. Hurilika iç çeke çeke ağlamış, başından geçen macerayı Enver'e bir bir anlatmış. Enver, Hurilika'ya çok acımış. Tan atmış. Enver, Hurilika'yı babasının huzuruna götürmüş. Padişah, kıza acımış ve hizmetçilerine: "Bu kızı güzelce giydiriniz, evimizde kalsın" demiş. Padişahın hizmetçileri, Hurilika'yı alıp içeri götürmüşler, yıkayıp giydirerek hizmet etmişler. Aradan epeyce bir zaman geçmiş. Enver, padişahın yanına gelmiş: "Ey baba! Size söyleyeceğim bir şey var. Bir kaşık kanımı bağışlarsanız söylerim" demiş. Padişah: "Söyle yavrum. Bağışladım" demiş. Enver: "Ta tarlada nöbet tuttuğum zaman Hurilika'yı beğenmiştim. Düğün dernekle onu bana verseniz" demiş. Padişah: "Oğlum, eğer evleneceksen sana padişahların güzel kızlarını alırım. O kızın iki kolu yok, sakat. Ne yapacaksın?" demiş. "Bana padişah kızı lazım değil. Sakat olsa da olur. Eğer onu bana vermezseniz daha sonra hiç evlenmem" demiş. Padişah, oğlunu çok seviyormuş. Onun bu sözlerinden sonra: "Eğer söylediğini yapmazsam oğlan cinlenecek" diye düşünmüş. "Peki, olur yavrum, verelim" demiş. Enver çok sevinmiş. Enver ile Hurilika'nın düğünü olmuş. Düğün birkaç gün devam etmiş. Aradan bir iki yıl geçtikten sonra padişah, büyük oğullarını kendine bağlı diğer şehirlere vali yapmış. Bu olayın üzerinden bir çok gün geçmiş. Padişah, Enver'i çağırıp ona uzak bir memleketten gelen bir mektup göstermiş. Mektuba göre, bir memleketin padişahı ölmeden hemen önce vatandaşlarını toplayıp: "Ben ölürsem, yerime Sultan padişahın oğlu Enver'i padişah yapın. O çok akıllı ve bilge yiğit" diye vasiyette bulunmuş, vefat etmiş. Vatandaşlar kendi aralarında anlaşmış, Sultanhan'dan Enver'i isteyip padişah yapmak için bu mektubu yazmışlar. Padişah, oğluna: "Oğlum, padişah olmak için gidecek misin?" demiş. Enver: "Gideceksem gideyim fakat karım Hurilika hamile. Eğer erkek çocuk doğurursa bana karney, surneylerle haber verin. Kız doğurursa mektup yazın" demiş. Babası: "Olur oğlum" demiş. Ertesi gün Enver yanına birçok asker almış; annesi, babası ve karısıyla vedalaşarak yola çıkmış. Az gitmiş uz gitmiş, belirtilen şehre ulaşmış. Halk ile tanışmış, tahta çıkmış, padişahlık devranını sürmeye başlamış.

Şimdi iki ağız söz de Hurilika'dan dinleyin:

Hurilika dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat sonra altın kâküllü bir oğlan ile gümüş kâküllü bir kız doğurmuş. Padişah sevinmiş. Mektup da yazdırmış, karney, surney de çaldırmış. Enver'e müjdeli haber göndermiş. Haberi götüren askerler Hurilika'nın doğup büyüdüğü şehirden geçiyorlarmış. Askerler bu şehirden karney, surney çalarak

geçerlerken Hurilika'nın yengesi Züleyha sokağa çıkmış. Bunu görünce şaşırmış. Onların yanına gidip: "Nereden gelip nereye gidiyorsunuz? Nasıl bir müjdeli haber götürüyorsunuz?" diye bir askere sormuş. Asker: "Sultan padişahın oğlu Enver başka bir şehirde padişah. Onun, kolları olmayan, Hurilika adında sakat bir karısı var. O, bir oğlanla bir kız doğurdu. Biz de Enver'e haber götürüyoruz" demiş. Züleyha'nın niyeti bozulmuş. Hasan'ın şehirde olmamasından faydalanıp askerlerin önüne çıkmış. "Bari bugün Enver'in şehrine gitmeyiniz. Bugün benim evimde misafir olunuz. Yarın gidersiniz" demiş. Bu teklif askerlerin hoşuna gitmiş. Atlarını dışarıda bir yere bağlayıp Züleyha'nın evine girmişler. Züleyha onları iyi ağırlamış, arak ve şarap içirerek sarhoş etmiş. Askerler uyuyup kalınca Züleyha onların ceplerini yoklamış. Bir askerin cebinde Sultanhan'ın Enver'e yazdığı mektubu bulmuş, okumuş. Onu yırtıp atmış ve başka mektup yazmış. Ona: "Karın Hurilika köpek ile kedi doğurdu. Ne yapalım?" diye yazmış, mektubu askerin cebine koymuş. Sabahleyin tan atınca askerler kahvaltı yapmış; mektuba hiç bakmadan yola revan olmuşlar. Akşama Enver padişahın şehrine ulaşmışlar. Padişaha mektubu vermişler. Enver, mektubu okuyunca şaşırmış. Babasına şöyle mektup yazmış: "Ey değerli babacığım! Hurilika köpek ile kedi doğurmuş olsa da ona iyi bakınız. Yakında geleceğim. Köpek ile kedi doğurdun deyip kalbini kırmayın." Enver, mektubu askerlere vermiş, göndermiş. Mektubu getiren askerler Hurilika'nın büyüdüğü şehre vardıklarında, Züleyha yine onların önüne çıkmış: "Bugün bizim evde yine misafir olunuz" demiş, askerleri evine almış. Ziyafetten memnun kalan askerler sarhoş olup sızmışlar. Züleyha yine onların ceplerini karıştırmış. Birinin cebinde mektubu bulmuş, okuyup yırtmış. Enver'in ağzından Sultanhan'a şöyle mektup yazmış: "Ey kıymetli babacığım! Hurilika bana lazım değil. Altın kâküllü oğlan, gümüş kâküllü kız doğurmuş olsa da benim gözüme görünmesin. İşte bu mektubu alır almaz Hurilika'nın iki göğsünü kes; çocukları heybeye koy, omzuna atıp kov. Eğer ben geldiğimde, Hurilika'yı çocuklarıyla evde görürsem aramız bozulur. Senin gibi babadan vazgeçerim." Züleyha, mektubu katlayıp askerin cebine koymuş. Tan atınca askerler yola düşmüşler. Bir gece bir gündüz yol alıp Sultanhan'ın başkentine varmışlar. Saraya gidip mektubu padişaha vermişler. Padişah, mektubu okuyunca çok üzülmüş. "Bu nasıl söz?! Hurilika altın gibi oğlan ile kız doğurmuş olsa da onun göğüslerini kes, evden kov imiş. Bu nasıl zalimlik, adaletsizlik" diye düşünmüş. Hiç kimseye söylemeden beş altı gün üzüntü çekmiş. Ne yapacağını bilmiyormuş. Hurilika çok zekiymiş. Padişahın bu

üzüntülü halinden, Enver'in gönül kırıcı mektup yazdığını sezmiş ve Sultanhan'ın huzuruna çıkıp: "Babacığım, size ne oldu? Beş altı günden beri çok üzgün görünüyorsunuz?" diye sormuş. Bir şey diyemeyen padişah ağlamış. Hurilika'ya, Enver'in mektubunu vermiş. Mektubu okuyunca, Hurilika da ağlamaya başlamış. "Babacığım, oğlunuzun emri böyleyse yerine getirmekten başka çareniz yok. Tamam, ben razıyım, oğlunuzun söylediğini yapınız" demiş. Sultan padişah düşünmüş taşınmış: "Kızım senin göğüslerini kesmeyeyim. Fakat iki kara gözlü çocuğu heybeye koyup vereyim. Sen bu şehirden git!" demiş. Hurilika razı olmuş. İki çocuğu heybenin iki gözüne koymuş, Hurilika'nın omzuna atmış. Hurilika vedalaşmış, ağlaya ağlaya yola düşmüş. Bir iki gün yol almış. Üçüncü gün bir ırmaktan geçerken altın kâküllü oğlan suya düşmüş ve akıp gitmiş. Zar zar ağlayan Hurilika bir pınarın başında oturmuş, çocuğunu emzirip uykuya dalmış. Bu sırada Hızır baba Hurilika'nın altın kâküllü oğlunu ve ağabeyinin kesip attığı iki kolunu getirmiş, onu uyandırmış: "Kalk kızım, kıymetli şeylerini al!" demiş. Hurilika korkuyla uyanmış ki yanında, oğlunu ve kesilen kollarını getirmiş yaşlı bir adam var. Hurilika sevinmiş, yerinden kalkıp adama selam vermiş. "Vealeyküm selam kızım, bu oğlan seninki mi?" diye sormuş Hızır baba. Hurilika: "Benimki babacığım" diye aceleyle cevap vermiş. "Büyük sudan geçiyordum, elimden düşerek akıp gitmişti." "Bu kollar kimin? Tanıyor musun?" demiş yaşlı adam. "Evet babacığım, benim önceden aynen böyle kollarım vardı. Yengem bana iftira edince, ağabeyim, kollarımı kesip beni evden kovmuştu" demiş ve başından geçen maceraları anlatmış, ağlamış. Hızır baba Hurilika'nın kollarını tükürüklemiş, dua okuyarak yapıştırıp bırakmış. Hurilika'nın kolları önceki gibi sapasağlam olmuş. Hurilika teşekkür etmiş. Hızır, Hurilika'nın bir eline yedi tane taş, bir eline kırk bir tane taş vermiş: "Kızım, bir gün daha yol yürüdükten sonra falan yerde büyük bir ırmakla karşılaşacaksın. O ırmağa ulaştığında yedi tane taşı atarsın. Irmak yedi arka bölünecek. Bu sudan geçip yine bir gün daha yol yürürsün, bir çöle varırsın. Kırk bir taşı atarsın, güzel bir ev peyda olacak. Devletli olacaksın. Çocuklarınla burada güle oynaya rahatça yaşayıverirsin" demiş, gözden kaybolmuş. Hurilika, çocukları emzirip karınlarını doyurmuş. Heybeye koymuş, taşları almış ve yola revan olmuş. Bir gün yol yürümüş, ırmağın kıyısına gelmiş. Yedi tane taşı atmış. Irmak yedi arka bölünmüş. Sudan sağ salim geçmiş. Gide gide bir yere varıp dinlenmiş. Çocuklarını emzirip yine yola koyulmuş. Bir gün yol aldıktan sonra bir çöle ulaşmış. Kırk bir taşı çöle atınca dünyada

eşi benzeri olmayan imaretler, bağlar peyda olmuş. Hemen beş tane kadın koşarak gelmiş: "Biz oturmuş sizi bekliyorduk, hoş geldiniz" demiş. Hurilika'nın elinden çocuklarını alıp eve götürmüşler. Onu da beş altı katlı minderlerin üzerine oturtmuşlar. Önüne türlü türlü yiyecekler koyarak misafir etmişler. Hurilika, kocasının evinde giymediği giysileri giyinmiş. Odalar güzel döşeliymiş. Birkaç kadın ve erkekler onun hizmetine hazır bekliyorlarmış. Hurilika çok şaşırmış. Bağlarda yetişmiş değişik meyveler yerlere dökülüyormuş. Meyvelerden ağzına aldığında bal gibi eriyip gidiyorlarmış. Hurilika, bu tatlı nimetler içinde yaşayıversin, şimdi iki ağız söz de Enver'den dinleyin.

Padişahlık yapan Enver, vezirlerini çağırmış: "Ben kendi şehrime gidip on beş gün sonra döneceğim" demiş ve onlarla vedalaşmış, kendi şehrine doğru yola çıkmış. Birkaç gün yol aldıktan sonra şehre varmış. Eve gitmiş ki Hurilika yok. Annesi ve babası üzgün halde oturuyorlarmış. Enver hemen babasına: "Hurilika hani?" diye sormuş. Padişah: "Hı, yine soruyorsun ha! Kendi mektubunda "Hurilika bana lazım değil. Hurilika'nın göğüslerini kesip; doğurduğu çocukları heybeye koyarak evden kovunuz. Eğer ben geldiğimde Hurilika'yı çocuklarıyla evde görürsem aramız bozulur. Senin gibi babadan vazgeçerim" diye yazmıştın ya! Ben de çaresiz kalıp Hurilika'nın çocuklarını heybeye koydum, omzuna atıp gönderdim. Hangi tarafa gittiğini bilmiyorum" demiş. Enver: "Ey baba, siz mektupta "Hurilika bir köpekle bir kedi doğurdu" diye yazmıştınız. Ben ise, ne doğurmuş olursa olsun, ben varıncaya kadar ona iyi bakınız, diye mektup yazmıştım" demiş. Babası bunun üzerine şaşırmış ve araya düşman girdiğini anlamış. Enver de olayı anlayınca: "Bana padişahlık gerekmez. Her şeyden vazgeçtim. Hurilika'yı bulursam kâfi" diyerek evden çıkıp gitmiş. Çöllerde gezip dolaşmış. Hurilika'nın yürüdüğü yoldan gidivermiş. Enver çöllerde gidedursun, iki ağız söz de Hurilika'nın ağabeyi Hasan'dan dinleyin.

Hasan, karısı Züleyha'nın iftiracı olduğunu anlamış. Hiç akrabası olmamasına çok üzülüyormuş. Kardeşi içinse vicdan azabı çekiyormuş. Gönlünü biraz ferahlatmak için şehirde sokak sokak yürüyüp etrafı seyrediyormuş. Fakat hiç rahatlamamış. Uyuduğunda rüyalarına her zaman Hurilika giriyormuş. Hurilika dünyada mı, değil mi" diye düşünüp üzülüyormuş. Bir gün karısıyla kavga edmiş: "Git, lazım değilsin! Senin gibi uğursuzun yüzünden kız kardeşimden de ayrıldım" demiş ve öfkeyle evden çıkıp gitmiş. Kız kardeşi Hurilika'yı arayarak çöllerde yürürken Enver'e rastlamış. Enver:

"Evet ağabey, siz de benim gibi bu çöllerde ne yapıyorsunuz?" demiş. Hasan: "Ah kardeşim, benim bir kız kardeşim kayboldu. Onu arıyorum. Siz ne yapıyorsunuz?" demiş. Enver: "Benim karım kayboldu. Karımı arıyorum" demiş. Hasan: "Karınızın adı ne?" diye sormuş. Enver: "Hurilika" demiş. "Benim kardeşimin adı da Hurilika'ydı. Fakat iki kolu yoktu" demiş Hasan. Enver'in gözleri yaşarmış: "Benim karımın da iki kolu yoktu. Biçare çok çileler çekmiş. Ona üzüldüğüm için onunla evlenmiştim" demiş ve Hurilika'nın başından geçen maceraları Hasan'a anlatmış. Hasan kendini tutamayıp ağlamış. Enver, Hasan'ın ağlamasına şaşırıp: "Niçin ağlıyorsun?" demiş. Hasan alnına bir vurmuş: "İşte o Hurilika benim kız kardeşim. Karımın, kardeşime attığı iftirayı anlamadan onun iki kolunu kesip kovmuştum" demiş, yine hüngürdeyerek ağlamış. Enver: "Bırakın ağabey, ağlamayın, ikimiz de aynıyız. Bahtımız açıksa Hurilika'yı buluruz" demiş. İkisi yeniden kucaklaşmışlar, birbirlerine hürmet ederek yola revan olmuşlar. Günlerce yol yürümüşler, az gitmişler uz gitmişler ve Hurilika'nın kaldığı yere gelmişler. Hurilika o sırada pencereden bakıyormuş. Uzaktan ağabeyi ile kocasını görüp tanımış. Hemen iki çocuğunu çağırıp: "Oğlum sen gidip "Baba" diyerek sağ taraftaki kişinin elini tut; kızım, sen de "Dayı" diyerek koşup soldakinin elini tut. Onları alıp eve getiriniz" demiş. Oğluyla kızı evden aceleyle çıkmışlar, gelen adamlara doğru koşmuşlar. Oğlan, Enver'e "Baba", kız ise Hasan'a "Dayı" diyerek kucaklaşmışlar. Çocuklar onları eve doğru çekmişler. Enver ile Hasan şaşırarak birbirlerine bakmışlar ve çocukları kucaklarına alarak eve girmişler. Hurilika onlarla tek tek görüşmüş. Onlar şaşkınlık içinde: "Yüzden Hurilika'ya benziyor ama iki kolu da olduğu için Hurilika olamaz" diye düşünüyorlarmış. Hurilika kalkmış, dışarı çıkıp gitmiş. Hasan, Enver'e: "Aynen kardeşim Hurilika'ya benziyor. Fakat kolları var" demiş. Enver de aynen böyle demiş ve şaşakalmış. Hurilika, ağabeyi ve kocasının önüne türlü yiyecekler getirerek onlara ziyafet çekmiş. Hasan: "Benim sana benzeyen bir kız kardeşim vardı. Onu kaybettim. Ben o kardeşimi arıyorum. Bu taraflara geldiyse sen görmüşsündür. Fakat onun iki kolu yoktu" demiş. Hurilika: "Buralara sizin söylediğiniz insan gelmedi, görmedim" demiş. Hasan ile Enver yiyip içmişler ve kalkıp gitmek istemişler. Hurilika: "Burada yatınız. Gideceğiniz yere yarın gidersiniz" demiş. Enver: "Peki, bugün burada yatalım" demiş. Onlar kalmışlar. Hurilika, Hasan ile Enver'i bağa götürüp gezdirmiş. Akşam yine ziyafet vermiş; atlas, ipek döşekler, yorganlar sererek yatırmış. Ağabeyi ile kocası yatıp uyumuşlar. Hurilika gece yerinden kalkmış, değerli incilerle değerli taşı

olan bir yüzüğü ağabeyinin cebine koymuş. Tan atmış. Hasan ile Enver yerlerinden kalkmış, türlü meyvelerle kahvaltı yapmışlar ve vedalaşıp yola revan olmuşlar. Onlar gittikten biraz sonra Hurilika iki hizmetçisini çağırmış: "Az önce giden adamları geri çevirip getiriniz!" demiş. Hizmetçiler, Hasan ile Enver'e yetişip: "Hurilika sizleri çağırıyor" demişler. Hasan ile Enver şaşırarak geri dönmüşler. Hurilika sinirlenmiş gibi yapıp onlara: "Sizler nasıl utanmaz adamlarmışsınız? Ben size hürmet edip ziyafet verdim. Sizler ise benim altın yüzüğümle incilerimi çalıp götürüyorsunuz. Bu nasıl iş?" demiş. Hasan ile Enver: "Biz almadık" diye yemin etmişler. Hurilika: "Sizin, almadım demenize inanmıyorum. Ceplerinizi göreceğim" demiş. Onlar razı olmuşlar. Hurilika önce Enver'in cebine bakmış. Hiçbir şey bulamamış. Sonra ağabeyi Hasan'ın cebine bakmış. Cebinden incilerle yüzüğü çıkarıp: "Bu ne? Niçin almadım diye yemin ettiniz?" diye sormuş. Hasan: "Allah için ben almadım. Biri düşmanlık edip koymuş olmalı" deyip ağlamaya başlamış. Hasan'ın ağlamasına dayanamayan Hurilika da ağlamış: "Hasan ağabey! Ben sizin kız kardeşiniz Hurilika'yım. Gördünüz mü, bu yüzükle küpeleri siz almadınız elbette. Ben mahsus cebinize koydum. Buna benzer, Züleyha da kendi çocuğunu öldürdü, bıçağı yorganımın altına saklayarak bana iftira etmişti. O zaman siz bana zulmetmiştiniz, zar zar ağlatıp kollarımı kesmiştiniz ve evden kovmuştunuz" demiş. Hasan kendini tutamayıp ağlayarak: "Ciğerim, kardeşim Hurilika sen misin?" demiş. Hurilika, ağabeyiyle yeniden kucaklaşıp: "Benim, işte şu padişah da benim kocam. İşte şu iki çocuk da bu adamın çocukları" demiş. Hasan ile Enver çok sevinmişler. Her üçü de buluşmalarına çok sevinmişler ve birkaç gün birlikte yaşamışlar. Hurilika'nın hizmetçileri evdeki bütün eşyaları develere yüklemişler ve Sultanhan'ın memleketine doğru yola çıkmışlar.

Az gitmişler uz gitmişler, şehre ulaşmışlar. Hurilika kayınpederi ve kayınvalidesiyle görüşüp başından geçen maceraları bir bir anlatmış. Padişah çok sevinmiş. Yeniden kırk gün kırk gece düğün dernek düzenlemiş. Hasan, karısı Züleyha'dan vazgeçmiş ve kız kardeşiyle aynı şehirde yaşamaya söz vermiş. Enver, karısını, çocuklarını ve Hasan'ı alarak kendi padişahlık yaptığı şehre gitmiş. Orada Hasan'ı kendine vezir yapmış. Enver, askerlerini çağırıp, Züleyha'nın iftira ederek yazdığı mektubu buldurmuş. Bu işlerinden dolayı Züleyha'yı ölüme mahkum etmiş.

Enver padişah, Hasan vezir, Hurilika ise padişahın bilge karısı olarak ömür sürmüşler, murat ve maksatlarına ermişler.

Vezirveççe[58]

Bir varmış bir yokmuş, hem aç iken hem tok iken, kurt aşçı iken, tilki muhafiz iken, sülün kırmızı iken, kuyrukları uzun iken, taştan taşa atlamış iken, ayakları kırılmış iken, eski zamanlarda bir padişahın üç veziri varmış. Vezirlerden biri Çohbay, ikincisi Sohbay, üçüncüsü de bilge vezir olarak anılırmış. Çohbay ile Sohbay tembel oldukları için padişah onları kara ekmek ve sulu yemekle bakarmış. Bilge vezir padişahın her işini yaptığı için onu beyaz ekmek ve pilav ile beslermiş. Günlerin birinde Çohbay ile Sohbay tarlada yürürken aralarında anlaşmışlar ve şöyle demişler: "Bilge vezir ne zamana kadar beyaz ekmekle pilav yiyecek. Bizim onu yok etmemiz gerek. Ondan sonra biz de pilav ile beyaz ekmek yeriz. Onu yok etmek için padişaha gidip: "Ey padişah, havuzunuzda altın balık olsaydı ne güzel olurdu!" diyelim ve altın balığı getirme işini de padişahın bilge vezirinin boynuna yükleyelim. Bilge vezir altın balığı getiremez, yok olur. Biz de kara ekmek ve sulu yemekten kurtuluruz" demişler. İki vezir padişahın huzuruna gelip: "Padişah-ı alem, eğer bir kaşık kanımızı bağışlarsanız size söylemek istediğimiz bir şey var" demişler. Padişah: "Bağışladım, söyleyiniz!" demiş. Sohbay: "Bunca devlet ve otoriteye sahipsiniz ama havuzunuzda sıradan balıklar var. Onların yerine bir tane altın balık olsaydı çok yerinde olurdu. Böylece itibarınız artardı" demiş. Padişah: "Altın balığı bana kim getirecek?" demiş. Çohbay ile Sohbay: "Beyaz ekmek ile pilav yiyen bilge veziriniz getirecek efendim" diye cevap vermişler. Padişah da ahmakmış, bunların söylediklerine balıklama atlamış. Bilge veziri çağırmış ve kırk gün mühlet vermiş, bir altın balık bulup getirmesini buyurmuş. Eğer kırk günde getiremezse öldüreceğini söylemiş. Bilge vezir evine gelmiş, karısına kırk tane tandır ekmeği yaptırmış. Babasından kalan toru alıp balık tutmaya gitmiş. O giderken karısı hamileymiş ve doğuma bir ay varmış. Bilge vezir karısına: "Kız doğurursan adını kendin koyarsın. Oğlan doğurursan adını Vezirveççe koy" deyip yola revan olmuş.

Bilge vezir ırmağın kıyısında toru suya atmış, sabah akşam namaz kılmış ve böylece otuz dokuz gün geçirmiş. Tora çok balık takılsa da altın balık takılmamış. Bilge vezir kırkıncı gün hiçbir şey yiyemeden yattığı yerde ölüp kalmış. Şimdi onu bırakıp, iki ağız söz de evinden dinleyin:

Vezirin karısı evde oğlan doğurmuş. Çok sevinmiş. Adını Vezirveççe koymuş. Vezirveççe bir günde bir yaş, iki günde iki yaş büyümüş. Böylece bir yıl geçmemiş ki,

[58] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S.

bir insana vursa, iki defa yuvarlatacak kadar çok güçlü olmuş. O, babasını sorduğunda annesi: "Baban gece gelip ezan vakti gidiyor. O geldiğinde sen uyuyorsun" diye kandırıyormuş. Babasını görmek istiyormuş ve annesinden, babasını bulmasını istemiş. Annesi: "Baban altın balık avlamaya gittiğinden beri henüz haber yok" diye cevap vermiş. Vezirveççe o zaman: "Bana kırk tane tandır ekmeği yap, babamı görüp geleceğim" demiş. Annesi: "Babandan ayrıldım, şimdi senden de mi ayrılayım oğlum?" deyip razı olmamış. Annesi kırk tane tandır ekmeği yapmış, vermiş, Vezirveççe çıkıp gitmiş. Babasının yanına gelip bakmış ki, babasının kemikleri ağarmış, elbiseleri yırtılmış, ekmeği kurumuş, toru ise ırmağa atıldığı gibi duruyormuş. Vezirveççe hemen babasının kemiklerini gömmüş, toru başka yere atmış. Aradan birkaç gün geçtikten sonra tora, küçük çocuk kadar altın balık takılmış. Vezirveççe balığı kaptığı gibi annesinin yanına koşmuş. Annesi, altın balığı padişaha götürmesini söylemiş. Vezirveççe, balığı padişaha götürmüş. Padişah onu tanımamış: "Gelin bilge vezir, bu zamana kadar nerelerde kaldınız?" demiş. Vezirveççe: "Sizin söylediğiniz bilge vezir, altın balık yakalayacağım diye beklerken kırkıncı gün ölüp kalmış. Ben onun oğlu Vezirveççe'yim" demiş, altın balığı havuza atmış.

Vezirveççe geldikten sonra Çohbay ile Sohbay yine kara ekmek ile sulu yemeğe dönmüşler. "Kendinden kurtulduk ama çocuğu da varmış" demişler. İkisi oturup anlaşmışlar ve padişaha: "Altın balığın başı havuzdan çamurlu halde çıkıyor. Havuz da altın olsa, balık havuzun bir başından öbür başına, berrak su sesiyle yüzse ne iyi olurdu!?" demişler. Padişah: "Altın havuzu kim getirecek?" demiş. Çohbay: "Beyaz ekmeğinizle pilavınızı yiyen, altın balığı alıp gelen Vezirveççe'niz getirecek" demiş. Ahmak padişah, Vezirveççe'yi çağırtıp kırk gün mühlet vermiş ve altın balığa altın havuz getirmesini buyurmuş. Vezirveççe annesinin yanına gelip olayı anlatmış ve izin istemiş. Annesi: "Babandan ayrıldım, şimdi senden de mi ayrılayım? Bırak yavrum, gitme" demiş. Vezirveççe: "Eğer öleceksem cennete gitmem için bana dua et ve izin ver. Ben şimdi yola çıkmazsam kırk gün sonra padişah beni zaten öldürecek" demiş. Çaresiz kalan annesi oğlunun yola çıkmasına razı olmuş ve iyi yolculuklar dilemiş. Vezirveççe yola revan olmuş. Vezirveççe çok yürümüş, çöllerde az gitmiş uz gitmiş, çok uzak yerlere varmış. Çarıkları yırtılmış, ayakları yarılmış, yüzü tırmalanıp kırmızı kana bulanmış. Vezirveççe bir yerde dinlenmek için oturduğunda yorgunluğundan

---

Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 257-265

uyuyakalmış. Bir ara gözlerini açıp bakmış ki başında bembeyaz sakallı, yaşlı bir adam alnını sıvazlıyor. Vücudunda ağrının eseri bile kalmamış. Yakışıklı ve güzel bir yiğit olmuş. Yaşlı adam: "Ey yavrum! Sen burada ne yapıyorsun? Sıcaktan burada kuş uçsa kanadından, insan yürüse ayağından olur" demiş. Vezirveççe, padişahın emriyle altın havuz aradığını anlatmış. Yaşlı adam: "Sen çok uzun bir yola çıkmışsın. Ne olursa olsun geri dön!" demiş. Vezirveççe: "Hayır, ben gittiğim yoldan dönmeyen insanım" demiş. Yaşlı adam: "Öyleyse ben sana bir yol öğreteyim. Şu görünen dağı aşarsın, orada bir pınar var. Altı tane güvercin gelip bu pınarın başında yere konacak ve bir yuvarlanıp insana dönüşecekler. Yıkanmak için suya girecekler. Bunların hepsi peri kızlarıdır. Onların arasında kırmızı gömleklisi, periler padişahının kızıdır. Diğer peri kızları onun gömleğini, kendilerininkinin altına saklayacaklar. Sen, peri kızları yıkanırlarken bu kırmızı gömleği alıp sakla. Peri kızı senden gömleğini istediğinde verme. Tehdit ederse korkma, onlarda hiçbir silah yok. Peri kızı "Dileğin ne?" diye sorduğunda, "Beni periler bağına götür!" dersin. Periler bağına gittiğinde sen bayılacaksın, korkma. Bu bağda dünyadaki bütün yiyecekler var. Bunların arasında nakışlı bir meyve var. Aklın başına geldiğinde bütün yiyeceklerden yiyebilirsin ama sakın bu nakışlı meyveyi yeme" demiş.

Vezirveççe, bu yaşlı adamın dediği gibi dağı aşmış ve bir pınar görmüş. Pınarın ötesinde bir çukur varmış, oraya girip saklanmış. O gün perilerin yıkanma günüymüş. Altın güvercinler uçarak gelmiş, pınarın yanına konmuşlar ve bir yuvarlanıp insan suretine girmişler. Soyunup, yıkanmak için suya atlamışlar. Vezirveççe etrafı diğer gömleklerle çevrilen kırmızı gömleği almış, yerine gelerek yine saklanmış. Peri kızları yıkandıktan sonra giyinmeye başlamışlar. Gömlekler arasında padişahın kızının gömleğini bulamamışlar. Peri kızı havayı koklayıp: "Üf be, burnuma insan kokusu geldi" demiş. Peri kızları aramış, Vezirveççe'yi bulmuşlar. Periler padişahının kızı tehdit ederek Vezirveççe'den gömleğini istemiş. Vezirveççe: "Gömleği ben almadım" demiş. Sonunda peri kızı: "Ne dileğin varsa söyle, hepsini yerine getireyim" demiş. Vezirveççe: "Beni periler bağına götür" demiş. Peri kızı razı olunca, Vezirveççe gömleği vermiş. Pınarın başında bir yuvarlanarak Vezirveççe de güvercin olmuş ve perilerle birlikte uçarak gitmiş. Yaşlı adamın söylediği gibi perilerin durduğu yer gül bahçesiymiş. Vezirveççe gelip yere konunca bayılmış. Peri kızları her tarafa dağılmışlar. Vezirveççe bir ara gözlerini açıp bir bakmış ki, gül bahçesi ağzına kadar dünyadaki her çeşit yiyecekle dolu. Aralarında nakışlı bir meyve varmış. Vezirveççe

bütün yiyecekleri tatmış. Nakışlı meyvenin de tadına bakmak için yiyince, o anda ölmüş. Peri kızı derhal gelip bir otu koklatmış, Vezirveççe'yi diriltmiş. Ondan sonra Vezirveççe birkaç gün bu bağda kalmış. Padişahın verdiği sürenin bitmesine bir gün kalınca peri kızını çağırmış: "Padişah beni altın havuz bulup götürmem için göndermişti. Yarın verdiği süre bitecek" demiş. Peri kızı hemen devleri çağırmış. Sayılamayacak kadar dev, değirmen taşıyla oynayarak gelmişler. Bunu gören Vezirveççe'nin saçları dimdik olmuş. Peri kızı, devlere: "Falan yerdeki kırk katlı ev ile bir altın havuzu falan yere götürünüz, bırakıp geliniz" diye ferman vermiş. Vezirveççe: "Artık seninle nasıl görüşeceğim?" diye sorunca, peri kızı saçının bir telini koparıp vermiş: "Beni görmek istediğinde bunu yakarsın, o anda ben yanına gelirim" demiş.

Vezirveççe kırk katlı evin en üst katına çıkıp yatmış. Gözlerini bir açıp kapadığında, kendini padişahın avlusunda bulmuş. Yere inip altın havuzu yerleştirmiş ve yine yukarı çıkmış, en üstteki evde yatmış. Kırkıncı gün ezan vakti, padişah namaz kılmak için kalkıp dışarı çıkmış. Bakmış ki kendi avlusunda, havuzu altından olan kırk katlı, çok güzel bir imaret peyda olmuş. Şaşkınlık içinde bütün evleri dolaşarak imaretin en üst katına çıkıp bakmış ki, Vezirveççe orada horlayarak uyuyor. Bütün bunlardan haberdar olan Çohbay ile Sohbay, Vezirveççe'nin yok olmamasına çok sinirlenmişler ve kendi aralarında anlaşarak padişahın huzuruna çıkmışlar. "Bir padişahın Gümüş adında, dünyada eşi benzeri olmayan bir kızı var. Altın havuza, altın balığa, kırk katlı altın imarete, bunca otorite ve hürmete sahip olan insanın bu kızı da kendine alması gerek" demişler. Padişah: "Onu bana kim getirecek?" diye sorduğunda Çohbay: "Bunca işi başaran bahadırınıza, bu kızı alıp getirmek işten bile sayılmaz" demiş. Vezirveççe'yi böylece yok etmek istemişler.

Padişah, Vezirveççe'yi çağırmış, Gümüş kızı bulup getirmesi için kırk gün mühlet vermiş. Vezirveççe, peri kızının saçını yakmış. Peri kızının dört bir tarafını kırkar tane dev çevirmiş halde; devler ellerinde değirmen taşlarıyla oynayarak, fırtına, gürültü, patırtıyla gelmişler. Bunu gören padişahın, Çohbay'ın ve Sohbay'ın keyfi kaçmış. Vezirveççe, periler padişahının kızına: "Padişah bana Gümüş kızı bulup getirmemi buyurdu" deyince peri kızı: "Böyle bir kız dünyada yok. Onu bulayım derken boşuna avare olma" demiş. Vezirveççe, peri kızının saçından almış ve kendini devleriyle birlikte göndermiş. Gidip annesinden izin alarak yola revan olmuş. Annesi dua etmiş, oğluna iyi yolculuklar dilemiş. Vezirveççe çok yürümüş, bir çok gün sonra bir dağa

çıkmış. Dağ pehlivanı ayaklarını bir dağa, başını ikinci bir dağa koymuş halde yatıyormuş. Vezirveççe: "Ne yatıyorsun?" deyince dağ pehlivanı: "Vezirveççe gelecekti, ona yardım etmek için beklediğimden yatıyorum" demiş. Vezirveççe ona: "Vezirveççe benim, yerinden kalk!" demiş. Dağ pehlivanı yerinden kalkınca başı göğe değmiş. Bunların ikisi yola revan olmuşlar. Yolda, geyikleri diğer dağa gitmesinler diye yan üstü yatan Geyik pehlivanını görmüşler. Vezirveççe ona da niçin yattığını sormuş. Geyik pehlivanı: "Vezirveççe'ye yardım etmek için beklediğimden yatıyorum" demiş. Vezirveççe: "Vezirveççe benim, yerinden kalk!" demiş. Geyik pehlivanı yerinden kalkıp beş on tane geyik yakalamış. Oturmuş, birlikte pişirip yemişler ve yine yola revan olmuşlar. Yine çok yürümüşler, çok yol almışlar. Öbür kıyısı görünmeyen bir ırmağın yanına gelmişler. Derya pehlivanı ayaklarını öbür kıyıya, başını beri kıyıya koymuş, köprü olmuş halde yatıyormuş. Vezirveççe: "Ne yatıyorsun?" diye sorunca Derya pehlivanı: "Vezirveççe'ye yardım etmek için beklediğimden yatıyorum" demiş. "Vezirveççe benim, yerinden kalk!" diye buyurmuş. Derya pehlivanı kalkıp ırmağın ortasına inmiş, su beline geliyormuş. Derya pehlivanı balık yakalayarak kıyıya atmış. Hepsi birlikte oturup yemişler. Derya pehlivanı yine köprü biçiminde yatmış. Diğerleri onun üzerinden yürüyerek öbür kıyıya geçmişler. Derya pehlivanı da kalkmış, hepsi dört olup yola düşmüşler. Akşam olmuş, dört pehlivan bir dağda gecelemişler. Dağ pehlivanı, ezan vakti iki ötücü kuşun sesine uyanmış. Ötücü kuş: "Gümüş kız, doğduğu an anne ve babasının gözünden kaybolmuş. O, falan yerdeki büyük kayanın altında yatıyor. Kıza ulaşmak için taşı alıp bir kenara koymak gerek. Ondan sonra bir koridor görünecek. Koridora girip epeyce yürüdükten sonra mağara gelecek. Mağaranın içinde bir kapı var. Bu kapı açıldığında bir odaya giriliyor. Gümüş kız bu odada yatmış, uyuyor. Kız, kırk günlük uykuya yattı. Eğer erkenden uyanırsa insanlıktan çıkar. Annesi ve babası kızın nerede olduğunu bilmiyorlar. Padişah, kızı getirmesi için bir yiğit gönderecek. Kız padişaha değil, yiğidin kendine nasip olacak. Yiğit, kızın odasına girdiğindei, kızın, korkusundan belindeki kılıca sarılması mümkün. Fakat ondan hiç korkmamalı" demiş. Dağ pehlivanı derhal diğerlerini uyandırıp olayı anlatmış. Hepsi yerlerinden kalkıp dağın kıyısına gitmişler. Dağ pehlivanı büyük kayayı kaldırıp bir kenara koymuş. Taşın altından bir koridor açılmış. Vezirveççe koridorda ilerlemiş. Mağaradaki kapıyı açarak içeri girip bakmış ki, perilerden daha güzel bir kız orada uyuyor. Kız korkuyla uyanmış. Vezirveççe'yi öldürmek için elini kılıcına atmış. Fakat

karşısında bir insanın durduğunu iyice fark ettikten sonra, kılıcını tekrar kınına sokmuş: "Sen insanmışsın, bilemedim" demiş ve " Eğer beni almak istiyorsan babamdan razılık al. Onlar falan yerde yaşıyorlar. Benim burada olduğumu bilmiyorlar. İşte şu saç telimi al, lazım olur" demiş, saçının telini koparıp vermiş.

Vezirveççe kızın babasının yanına gidince o: "Kızımı almak istiyorsan üç şartım var. Birincisi, iki kuyuyu altınla dolduracaksın. İkincisi, çobanla birlikte yola çıkıp ondan önce ırmaktan su getireceksin. Üçüncüsü, zindana atıp ateş yaktıracağım. Eğer buna dayanabilirsen kızımı veririm. Fakat şunu söylemeliyim ki, benim kızımı almak isteyen binlerce kişi şartlarımı yerine getiremeyip öldüler" demiş. Vezirveççe şartların hepsini kabul etmiş. Kızın verdiği saç telinin iki ucunu iki kuyuya salıp yakınca, iki kuyu da altınla dolmuş. İkinci şartın yerine getirilmesi için, çobanla birlikte su getirmeye, Geyik pehlivanı gitmiş. Irmaktan dönüşte çoban, Geyik pehlivanının biraz önünde geliyormuş. Geyik pehlivanı öyle bir vurmuş ki, çobanı ırmağın öbür kıyısına göndermiş. Böylece ikinci şart da yerine getirilmiş. Üçüncü şart için, Derya pehlivanı ırmağın suyunun yarısını çekip almış ve Vezirveççe ile birlikte zindana girmiş. Zindan kızmaya başlayınca, Derya pehlivanı içindeki sudan fışkırtarak zindanı ertesi güne kadar hiç durmadan soğutmuş. Böylece üçüncü şart da yerine getirilmiş. Kızın babası: "Kızımın nerede olduğunu şimdi bilmiyorum. Bulunduğunda vereceğim" demiş. Vezirveççe: "Sen kızını bana vermeye razı olursan yeterli. Kızı ben bulup alırım" demiş. Baba, kızını Vezirveççe'nin almasına izin vermiş. Vezirveççe, kızı mağaradan çıkarıp babasına göstermiş. Kızın babası çok kıymetli kırk deve malı da kızıyla birlikte vermiş. Vezirveççe, Gümüş kızla birlikte gece gelmiş, kırk katlı imaretin en üst katına çıkıp yatmış. Ezan vakti kalkan padişah, avlunun yüklü develerle dolu olduğunu görünce şaşırmış. Koşarak imaretin katlarına, en sonunda kırkıncı kata çıkmış. Orada Gümüş kızı görünce: "Ah canım, seni de görecek günüm varmış" diyerek kucaklarını açıp kızın yanına geldiğinde, kız uyanmış, padişaha: "Avluya bakın, biri, develeri önüne katmış götürüyor" demiş. Padişah aceleyle gidip camdan bakarken kız, kılıcıyla padişahın başını uçurmuş. Gümüş kız ile padişahın kavuşmalarını görmek için acele eden Çohbay ile Sohbay da kırkıncı kata çıkmışlar. Gümüş kız: "Padişahı görmeye mi geldiniz? Geliniz, buradan daha iyi görünüyor" deyip onları da camdan baktırarak başlarını kesmiş. Vezirveççe: "Çok iyi yapmışsın" demiş. Gümüş kız: "Siz benden önce peri kızıyla evlenmiştiniz, biliyorum. Siz onu çağırın, onunla birlikte yaşayın. Ben size

hizmetçi olayım" demiş. Vezirveççe peri kızının saçını yakar yakmaz, peri kızı o anda uçarak gelmiş. Peri kızı haberi duyunca: "Hayır, siz ikiniz birlikte yaşayınız. Ben size hizmetçi olayım" demiş, ikisinin kırk günlük düğününü başlatmış ve düğünü kendi idare etmiş. Vezirveççe ile Gümüş kız, murat ve maksatlarına ermişler.

Erkence[59]

Bir padişahın üç oğlu varmış. Günlerden bir gün padişah oğullarına: "Üçünüzü de evlendirmek istiyorum, ne diyorsunuz?" demiş. Oğulları: "Ey baba, üçümüze de bir adamın kızlarını al. Büyüğümüz büyüğünü, ortancamız ortancasını, küçüğümüz küçüğünü alsın. Yoksa evlenmeyiz" demişler. Fakat padişah, üçüne aynı adamın kızlarını bulamamış.

Padişahın bir kuşuyla kuşçusu varmış. Kuşun ayağında altın zil varmış. Günlerden bir gün bu kuşunu alıp kuşçusuyla birlikte ava çıkmış. Kuşçu, altın zilli kuşu bir kuşun üzerine salmış. Altın zilli kuş kovalayarak uçmuş, başını alıp gitmiş, yok olmuş. Padişah, kuşçuya: "Nasıl olursa olsun bu kuşu bulacaksın. Bulamazsan malın talanda, başın ölümde. Başından hamur yapar, keten yağını kızdırıp dökerek, dünyadan sürerim" demiş. Kuşçu, kuşu bulmak için padişahtan kırk gün mühlet istemiş ve üzgün halde evine varmış. Kuşçunun on bir yaşında bir kızı varmış. Babasının üzgün halde geldiğini görünce: "Baba, bugün niçin üzgün geldiniz?" demiş. Kuşçu: "Niçin üzülmeyeyim yavrum, padişahın kuşunu kaybettim, sıkıntıya düştüm. Padişah, bu kuşu mutlaka bulacaksın, yoksa ölürsün deyip kırk gün mühlet verdi. Kızım, hadi bana bir yol göster!?" demiş. Kızı: "Baba, padişah halkının önü dar, arkası geniş olur. Heybeye çok altın koyup kula ata binin, çöllere çıkın, belki bulunur" demiş. Kuşçu, kızının lafı üzerine heybeye altın doldurmuş, kula ata binerek çöllere doğru gitmiş. Kuşçunun atı öyle rahvanmış ki, altı aylık yolu üç günde alıyormuş. Kuşçu az gitmiş uz gitmiş, susuz çöllerde yürümüş, altı aylık yolu üç gece gündüz boyunca kat etmiş. Çok susamış. Atını bağlamış. Heybeyi başına çekmiş, göğsünü toprağa vererek halsiz halde uyuyakalmış. Ertesi gün kuşluk vakti, bembeyaz sakallı bir ihtiyar, hayvanları otlatarak gelmiş. Bakmış ki bir at bağlı halde duruyor. Bir yiğit rutubetli toprağa bağrını dayamış uyuyor. Yaşlı adam: "Bu adam ölü mü diri mi, bir haber alayım" deyip yiğidin yanına gelmiş,

[59] M. İ. Afzalov, Z. Hüseinova, N. S. Sabürov, **Suv Kızi,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966, s. 196-209 (Anlatan: Merdankul Evliyakuloğli; Derleyen: T. R. Rüstemov; Yer: Surhanderya; Tarih: 1945)

bakmış ki uyuyor. Yaşlı adam: "Evet oğlum, uyuyup kaldın mı? Nasılsın?" demiş. Kuşçu yerinden kalkıp adama selam vermiş. "Dede ben padişahın kuşçusuyum. Padişahın kuşunu kaybedip bu günlere düştüm. Susadım, aç kaldım" demiş. Yaşlı adam: "Öyleyse benim evime gel yavrum. İyi yiğitmişsin" demiş. Kuşçu: "Dede eviniz yakın mı?" demiş. "Evim uzak değil" demiş yaşlı adam. Yaşlı adam kuşçuyu bir misafirhaneye götürmüş. Misafirhanenin altmış tane penceresi varmış. Temiz minderler, halılar seriliymiş. Pencereden bakmış ki avluda beş yüz tane kazık çakılı. Onların her birine yular bağlıymış. Kadifeden yapılmış beş yüz tane torba asılıymış. Kuşçu: "Bizim padişahımızda da böyle evler, böyle zenginlik yok. Bu ev herhangi bir padişahın mı yoksa zengin birisinin mi?" diye düşünmüş. Yaşlı adam çay, ekmek ve her türlü yiyecekler getirip kuşçuyu ağırlamış. "Oğlum, sormak ayıp değil, nereye gidiyorsun, ne arıyorsun?" diye sormuş yaşlı adam. O zaman kuşçu: "Ey dede, padişahın bir kuşu vardı. Bir ayağında altın zili vardı. Dört gün önce bu kuş, başını alıp gitti. Padişahtan kırk gün mühlet alıp aramaya çıktım. Bugün tam dört gün oldu. Dede, buraların insanlarına bir sorun ki, gören, bilen var mı?" demiş. Yaşlı adam: "Evet yavrum, umarım bulursun" demiş. Kuşçu iç avluya bakmış ki üç tane dikili altın çadır var. Biri büyükçeymiş, ikincisi ondan biraz küçükmüş, üçüncüsü ondan da küçükmüş. Bu çadırların birinden üç kız çıkmış. Biri uzun boylu, ikincisi biraz kısa, üçüncüsü ondan da kısaymış. Bir çadırdan ikinci çadıra, ikinciden üçüncü çadıra koşarak oynuyorlarmış. Kuşçu: "Ey dede, bu üç çadır kimin?" diye sormuş. Yaşlı adam: "Oğlum, bu çadırlar bizim" demiş. Kuşçu: "Bu çadırların birinden diğerine koşup duran kızlar kimin kızları?" demiş. Yaşlı adam: "Oğlum, üçü de bizim kızlar" demiş. Kuşçu: "Üçü üç anadan mı, bir anadan mı doğma?" demiş. Yaşlı adam: "Oğlum, üçü de bir anadan bir babadan olma" demiş. Kuşçu: "Kızlarınızın üçü de bekâr mı? Hiç kimseyle nişanlamadınız mı?" demiş. Yaşlı adam: "Evet bekârlar, hiç kimseyle nişanlamadık" demiş. Kuşçu: "Dede, adınız ne?" demiş. Yaşlı adam: "Bana Nadir Elbeyi derler oğlum" demiş. Kuşçu: "Buralar padişahlık yeri mi yoksa beylik yeri mi?" demiş. Yaşlı adam: "Buralar Nadir babanızın yeri. Beş yüz ata yem veriyorum, beş yüz molla çocuğa ekmek veriyorum. İşte babanızın yeri böyle yer" demiş. Kuşçu: "Dede, şimdi gitsem olur mu?" demiş. Yaşlı adam: "Yarın gidersin oğlum! Bugün dört gün oldu. Altın zili olan bir kuş, her gün gelip ortadaki altın çadırın tepesine konuyor. Muhtemelen odur" demiş. Kuşçu: "Dede bu kuş hangi vakit geliyor?" demiş. Yaşlı adam: "Gece yarısı,

insanlar uyuduktan sonra gelip, şu çadırın tepesine konuyor; tan vakti, insanlar uyanmadan önce gidiyor" diye cevap vermiş. Kuşçu: "Dede kuş geldiğinde bana nasıl haber verebilirsiniz?" demiş. "Oğlum siz yatıp dinleniverin. Kuş geldiğinde ben kendim uyandırırım" demiş. Böylece kuşçu yatıp uyumuş. Gece yarısı olduğunda kuş tıngır tıngır seslerle gelip çadırın tepesine konmuş. Yaşlı adam gelmiş: "Ey oğlum, gözlerini açıp bak, kuş geldi" demiş. Kuşçu yerinden kalkıp ortadaki çadırın tepesine bakmış ki, o, kendinin kaybettiği kuş. "Ey temiz kuşum, senin yüzünden evimden barkımdan, çoluk çocuğumdan ayrıldım. Seni bulmak için geldim. Buraya buraya gelin, koluma konun" demiş. Kuş hemen gelip kuşçunun koluna konmuş. Kuşçu sevinerek misafirhaneye getirip bırakmış. O gece yatmış, sabahleyin tan vakti yerinden kalkıp: "Ey dedeciğim, bu kuş benimkiymiş. Bulup muradıma erdim, bize izin verin. Beni çocuğunuz olarak kabul edin. Biz de yurdumuza gitsek" demiş. "Oğlum birkaç gün misafir olun, sonra gidersiniz" demiş yaşlı adam. Kuşçu böylece dedesinin evinde on beş gece gündüz misafir olmuş. Yaşlı adam, kuşçuya baştan ayağa giysiler, altın takımlı bir at vermiş, adamlarını katarak bir günlük yola kadar uğurlamış. Kuşçu gece gündüz yol yürümüş, otuz dokuzuncu gün gece yarısı evine gelmiş. Kızı karşılamış. "Baba, kuşu buldun mu?" diye sormuş. O zaman kuşçu: "Buldum kızım! İşte, sabahleyin padişaha verip ölümden kurtulacağım" demiş. Sabahleyin kalkıp atı ve kuşu padişaha götürmüş. Padişah, kuşçuyu beyliğe atamış. Kuşçu, padişaha: "Ey padişahım, size söyleyecek bir çift lafım var. Bir kaşık kanımı bağışlarsanız söylerim" demiş. Padişah: "Söyle" demiş. "Yaşlı bir adamla tanıştım. Onun dergâhı, zenginliği sizin padişahlığınızda yok. Altından yapılmış üç tane çadırı var, üç çadırda üç tane kızı var. Biri uzun boylu, ikincisi kısa, üçüncüsü ondan da kısa. Üçü de bir anadan, bir babadanmış. Bu üçünü üç oğlunuza alsak" demiş. Padişah: "Bize denk midir?" demiş. "O sizden de zengin!" diye cevap vermiş kuşçu. "Öyleyse sen dünürcü olarak gider misin?" demiş padişah. Kuşçu: "Büyük kuşbeyinizi, ulemalarınızdan dokuz tanesini verin. Sekiz tane de at verin. Hepimiz on kişi olup gidelim" demiş. Kuşçu ile adamlar yola çıkmışlar. Az gitmişler uz gitmişler, Nadir dedenin evine gelip atlarını bağlamışlar. Nadir dede kuşçuyu tanımış. Diğerlerini tanımasa da, misafirhaneye götürüp izzet-i ikram ile ağırlamış. Nadir dede: "Yavrum sormak ayıp değil. Nereden geldiniz? Önceki gelişinizde bir şey arıyordunuz. Şimdiki gelişiniz elçiye benziyor!?" demiş. Kuşçu saygıyla selam verip: "Dede öyle, elçi olarak geldik. Bizim padişahımızın üç tane oğlu

var, sizin de üç tane kızınız var. Üçünü, padişahın üç oğluna verseniz de dünür olsak, düşüncesiyle gelmiştik" demiş. Yaşlı adam: "Gelmeniz çok iyi. Lakin bizde de ağabey var, kardeş var, hısım, akraba var. Onlara da bir danışalım. Ortak kararla yapılan düğün bozulmaz. Verip vermeyeceğimizi sonra söyleriz" demiş. Yaşlı adam akrabalarını, tanıdık, bildik insanları toplayıp: "Padişah üç oğluna üç kızımı istemek için dünürcü gönderdi. Buna ne diyorsunuz?" demiş. Ağabey, kardeş, tanıdık, bildik insanlar, yaşlı adamı hafif azarlayarak: "Bizde de yiğitler var, padişaha vermeyiz" demişler. Yaşlı adam: "O padişah, öfkelenirse onunla baş edemeyiz. Madem ki vermiyoruz, verilmeyen kızın başlığı çok olur. Başlık olarak dünyada bulunmayan şeyleri isteyelim" demiş. Onlar da yaşlı adamın sözlerini makul bulup, üç gün üç gece liste yapmışlar; onu bir torbaya ve bir heybeye koyup dünürcülere vermişler. Kuşçuya baştan ayağa elbiseler, her birisine birer tane at vermiş. On tane adamını onlara katarak iki günlük yola kadar uğurlamış. Bunlar gece gündüz yol yürüyerek padişahın huzuruna varmışlar. Padişah, kuşçuyu görünce: "Kurt mu tilki mi?" diye sormuş. Kuşçu: "Efendim, kurt" demiş. Padişah: "Kurt ise ne haber getirdin?" demiş. Kuşçu: "Dede başlığı çok istedi. Bir torba ve bir heybe dolusu liste verip gönderdi" demiş. Padişah büyük ulemalarını, vezirlerini toplatmış, bir torba ve heybe dolusu listeleri okumalarını istemiş. Alimler listeyi okuma işini üç gün üç gece boyunca ancak bitirebilmişler. Padişah bunu duyunca: "Buna benim dünyam yetmez, bunca malı verememem" demiş. O zaman kuşçu: "Padişah bir şeyi söylemez, söylediğinden de dönmez. Padişahlığınızı bana üç gün devredin ve mührünüzü verin. Malı ben kendim bulacağım" demiş. Padişah, mührünü ve padişahlığı üç günlüğüne kuşçuya devretmiş. Kuşçu, kendine bağlı beylere, eyaletlere, verginin beşte birini, yirmi gün içinde saraya getirmelerini buyurmuş. Yirmi gün içinde padişaha getirilen mallar yeri, göğü dolduracak kadar çokmuş. Kuşçu: "Ey padişah, işte mal" demiş. Padişah bir çok adamını toplamış ve malları yola çıkarmak için hazırlanmış. Oğullarına dönüp: "Oğullarım yürüyünüz, gelinleri alıp geleceğiz" demiş. En küçük oğlu Erkence kalkıp: "Baba, iki ağabeyimle birlikte gidiniz. Benim karımı işte şu hançerime bağışlayınız. Kale sahipsiz kalmasın, yerinize ben kalayım. Lakin size üç nasihatim var. Gelinleri alıp yolda gelirken, birinci gün çok sıcak olacak. Adamlarınız susayacak, iki yüz adamınız ölecek. O zaman adamlar: "Padişah geri dön, halkı kıracaksın" diyecekler. Geri dönmeyiniz. İkinci gün sert bir fırtına çıkacak. O zaman da iki yüz adam ölecek. "Geri dön" diyecekler. Arkanıza bakmadan gidiverin. Üçüncü gün

adam boyu kar yağacak. Yine iki yüz tane adam ölecek. "Geri dön" deseler de dönmeden ilerleyin" deyip babası ve ağabeylerini göndererek kendisi kalmış. Padişah, adamlarıyla birlikte az gitmiş uz gitmiş, susuz çöllerde yürüyüp, yaşlı adamın mekânına ulaşmış. Yaşlı adam onları karşılamış. Atlarını altın kazıklara bağlamış. Misafirhaneye götürüp ağırlamış. Padişah: "Dede, kızlarınız için istediğiniz başlığı getirdik" demiş. Yaşlı adam getirilen başlığı kabul etmiş. Büyük oğluna büyük kızını, ortanca oğluna ortanca kızını, küçük oğlu Erkence'nin hançerine küçük kızını bağışlamış. Düğün dernek kurulmuş. Padişah, gelinleri alıp yola düşmüş. Birinci gün çok fazla sıcak olmuş. Adamlar susamışlar, iki yüz adam ölmüş. Adamlar: "Ey padişah, halkı kırdın, geri dön" demişler. Padişah, arkasına bakmadan gidivermiş. İkinci gün çok sert bir fırtına çıkmış. İnsanlar: "Ey padişah, geri dön, halk helak oluyor!" demişler. Padişah yine umursamadan gidivermiş. Orada da iki yüz tane adam ölmüş. Üçüncü gün adam boyu kar yağmış, çok soğuk olmuş. Yine iki yüz tane adam ölmüş. Kalan adamlar: "Evi yanası padişah, adamlar kırıldı, dön!" diye bağırmışlar. Padişah arkasına dönüp bakmış ki, bir çok adamı ölmüş. Vakit akşam olmuş. Padişahın kendi de dayanamamış ve geri dönmüş. Bir kaleye girip yatmışlar. Tan attıktan sonra padişah yerinden kalkıp bakmış ki, dört bir tarafları çelik duvarla örülmüş ve içeride mahsur kalmışlar. Herkes nasıl kurtulacaklarını bilemeden şaşkın bir halde beklerken, çelik kapıyı görmüşler. Kapının altında bir dev yatıyormuş. Boyu seksen gez, kafası baraka gibi, vücudu tepe gibi, kolları ve ayakları saban gibi, burnu ustura kını gibi, göğsündeki kıllar otuz keçinin kılı gibi, gözleri susam gülü gibiymiş. Padişah: "Ey dev, bize yol ver çıkalım" demiş. "Bana, evinde kalan Erkence adlı oğlunu verirsen çıkarırım. Yoksa kapıyı açmam" demiş dev. Padişah: "Sen benden bir oğul mu istiyorsun? Aç kapıyı, yüz oğul da olsa veririm" demiş. Dev, yerinden kalkmış, kapıyı açmış. Padişah, adamlarıyla birlikte kapıdan çıkıp yola revan olmuş. Bu sır, Erkence'ye malum olmuş. Ayaklarına çarık çekmiş, eline baston almış, sırtına kaftan giyinip devin mekânına doğru yol almış. Yol yürümüş, susuz çöllerden geçmiş, gelinleri alıp getiren babasıyla karşılaşmış. Padişah: "Ey çocuğum, niçin geliyorsun? Niçin bu hale girdin? Hançerine bağışlanan nişanlını getiriyordum" demiş. Erkence: "Baba, saraydan çıkıp giderken üç şey tembihlemiştim. Dönüp gelirken iki tanesini yerine getirdiniz. Üçüncü nasihatime kulak salmadan geri döndünüz. Dev, beni istediğinde vermeye razı oldunuz. Padişah bir sözü söylemez, söylediğinden dönmez. Hakkını helal et, şimdi deve gidiyorum" demiş. Padişah:

"Oğlum, nişanlını ne yapayım?" demiş. Erkence: "Yüzünü açın, ümitlerle gelen nişanlımın yüzünden iki defa koklayayım, ümidini yitirmesin" demiş ve nişanlısının yüzünü açmış, iki defa öperek: "Görüşünceye kadar hoşça kal. Yedi yıl sonra geleceğim" demiş, devin mekânına doğru yol almış. Padişah ağlaya ağlaya, oğulları, gelinleri ve adamlarıyla birlikte saraya varmış. Erkence kaftanının eteğini toplamış, üzüntü içinde yürüyerek sekiz gece ve gündüz sonra devin mekânına ulaşmış. Dev yatıyormuş, uyanmamış. Üç gün yatmış, dördüncü gün uyanıp bakmış ki Erkence, sağ yanında oturuyor. Erkence, deve: "Ey dev, beni babamdan istemişsin. Ne işin varsa yapayım?" demiş. Dev: "Falan memlekette Savun şah adlı padişahın bir kızı var. Adı Hanayim. Ona âşık oldum. Bir gün gece rüya gördüm. Rüyamda bir adam: "Padişahın oğlu Erkence gelecek, bu kızı alıp sana verecek" dedi. Onun için seni babandan istedim. İşte at, işte altın, işte kale, işte hazine, işte mal. Hepsini alıver, lakin bu Hanayim'i bana getir" demiş. Erkence devin isteğini yerine getirmek istemiş. Devin hazinesini alıp Hanayim'in yaşadığı memleketi araştırmış. Altı ay altı gündüz yol almış. Yolda tarla süren bir çiftçiye rastlamış. "Kolay gelsin baba" demiş. Çiftçi: "Sağ olun" demiş. Erkence: "Ne ekmek istiyorsunuz?" demiş. Çiftçi: "Arkadaş, bu toprağı yedi yıldan beri sürüyorum, hiçbir şey yeşermedi" demiş. Erkence: "Toprağı sürerken tohum serpip de mi sürüyorsun?" demiş. Çiftçi: "Tohum serpmeden sürüyorum. Öyleyse o yüzden yeşermiyor ha!? Ey arkadaş, ben bu işi bırakayım. Beni ekmeğe doyurursan sana yoldaş olayım" deyip öküzü salıvermiş. İkisi üç gün üç gece yol yürüyüp, bir yerde koyun otlatan bir çobana rastlamışlar. O, koyunu kesmiş, kazana koymuş pişirirken, yerden kum alıp üstüne serpiyormuş. Bu durumu gören Erkence: "Ey ahmak çoban, et çok güzel, üstüne serptiğin ne?" diye sormuş. Çoban: "Serptiğim tuz" demiş. Erkence: "Tuz böyle olmaz" demiş. Çoban: "Tuz nasıl olur?" diye sormuş. Erkence: "Beyaz, büyük büyük, yuvarlak olur" demiş. Çoban: "Ey arkadaş, öyleyse bir tuza doydur, sana yoldaş olayım" deyip hayvanları salıvermiş. Üçü, gece gündüz yürüyerek yol almışlar. Yolda giderlerken bir kedinin köstebek kovaladığını görmüşler. İkisi de yorgunmuş. Erkence: "Bu hayvanı serbest bırakalım!" deyip hançerini çekerek kediye vurmuş. Kedi ikiye bölünmüş. Köstebek serbest kaldıktan sonra: "Ey Erkence! Dile, dilediğini vereyim" demiş. Erkence: "Sen bir faresin, senden ne dileyeyim?" demiş. Köstebek: "Ben bütün lağım farelerinin padişahıyım. İşte şu kedi bir yıldan beri huzur vermiyordu. Beni kediden kurtardın. Benim de sana yardım etmem gerek. Başına zor bir iş düştüğünde

lazım olurum" diyerek tüylerinden birazcık yolup vermiş. Erkence, köstebeğin tüylerini küçük bir kutuya koymuş. Üçü yol almışlar. Bir yere varmışlar, vız vız diye sesler duymuşlar. Gidip bakmışlar ki bir sivrisinek, örümcek ağlarına takılmış. Örümcek, sivrisineği yemek istiyormuş. Fakat örümcek yuvasının yanında duran çekirge, onun yemesine izin vermiyor, onu koruyormuş. Sivrisinek böylece ortada helak olmak üzereymiş. Erkence bunu görünce: "Ey hayvan, seni de serbest bırakayım" deyip örümceği öldürmüş. Sivrisineği yavaşça eline almış. O zaman sivrisinek: "Ey Erkence! Beni bu beladan kurtardığın için sana yardım etmem gerek. Dile dilediğini" demiş. Erkence: "Sen küçük bir sivrisineksin. Ben senden ne dileyeyim?" demiş. Sivrisinek: "İşte şu tuzağa düştüğümden beri tam bir yıl geçti. Ben sivrisineklerin padişahıyım. İşte, başına zor bir iş geldiği zaman şunu yakarsan ben hemen hazır olurum" diyerek kanadının ucundan biraz kesip vermiş. Erkence onu da küçük bir kutuya koymuş. Çekirge de azat olmuş. O da: "Dile dilediğini" demiş. Erkence: "Sen küçük bir çekirgesin. Ben senden ne dileyeyim?" demiş. Çekirge: "Ben bütün çekirgelerin padişahıyım. Şu sivrisineği örümceğe yedirmemek için bir yıldan beri korudum. Sen beni serbest bıraktın. Eğer başına müşkül bir iş düşerse, şu tüyü yaktığında hazır olurum" deyip tüyünden yolmuş, vermiş. Erkence onu da küçük kutuya koyup gidivermiş. Üçü yol almışlar. Bir ırmağın yanına gelmişler. Bakmışlar ki bir karınca ırmaktan geçmeye çalışıyor fakat bir türlü geçemiyor. Erkence onu görünce: "Hayvan ırmağı geçemiyor. Bunu da geçireyim" demiş, karıncayı eline almış ve ırmağı geçirip bırakmış. Karınca: "Ey Erkence! Bu ırmaktan geçemeyişime tam yedi yıl oldu. Sen beni geçirdin. Ben karıncaların padişahıyım. Başına müşkül bir iş gelirse şunu yakarsın, o zaman gelirim" deyip şişlerinden birazcık yolmuş, vermiş. Erkence onu da kutuya koyup gitmiş. Yol yürüyüp büyük bir sazlığa varmış ki bir ses geliyor. Erkence, arkadaşlarına. "Sizler burada bekleyiniz. Ben bir haber alıp geleyim" demiş, sesin geldiği tarafa gitmiş. Gidip bakmış ki, bir pars. Kamışın sapı ayağının altından girip üstünden çıkmış halde yatıyor. Ayağının ağrısına dayanamayan pars, acılar içinde yatıyormuş. Erkence: "Ey hayvan, seni bu azaptan kurtarayım" demiş. Pars: "Nasıl kurtaracaksın?" demiş. Erkence: "Ayağının altından toprağı kazıp gireceğim. Kamışı altından keseceğim, çekip çıkaracağım" demiş. Pars: "Nasıl olursa olsun al, can tatlı" demiş. Erkence toprağı kazıp girmiş ve ayağının altından kamışı çekmiş, çıkarmış. Pars, ayağının acısına dayanamayıp ah çekmiş. O an sazlıktan üç tane pars yavrusu

çıkagelmiş. Pars, Erkence'ye: "Ben bütün parsların padişahıyım. Yedi yıldan beri çektiğim acıdan sen beni kurtardın. Dile dilediğini ben, vereyim" demiş. Erkence: "Bana şu küçük yavrunu ver" demiş. Padişah, küçük yavrusunu vermiş. Erkence, pars yavrusunu alıp iki arkadaşıyla birlikte gitmiş. Üçü yürüyerek üç ay yol almışlar. Türkistan memleketine ulaşmışlar. Şehre varmışlar, evinde bir gece kalmak için yaşlı bir kadına rica etmişler. Kadın yer vermiş. Erkence, sabahleyin kalkıp bakmış ki adamlar bir cenaze götürüyorlar. Eve girip yaşlı kadına: "Bu kimin cenazesi?" demiş. Yaşlı kadın: "Ey oğlum, bunu ne sor, ne de için yansın. Padişahımızın güzel bir kızı var. Padişah şart koydu. Kim bu şartları yerine getirirse kızı ona verecek. Onun şartları şöyle: "Akşam ezanından sabah ezanına kadar yüz batman ekmek yemek, yüz batman tuzu yalamak, yüz tulum ayran içmek, üç yüz batman darı, buğday ve arpayı karıştırdıktan sonra hepsini ayırmak, yaklaşık bir hektarlık yerdeki yoncayı yemek, bir harmanlık yerden tünel kazarak, kaleye giriş yolunu kesip, yatan tek gözlü canavarı öldürmek. İşte oğlum, padişahın bu şartlarını yerine getiremeyen nice yiğitler ölüp gitmekteler... Her gün ezan vakti bu yiğitlerin cenazesi oluyor" demiş. Erkence: "Anne, bu şartları biz yerine getiririz. Padişaha haber verin" demiş. Yaşlı kadın gidip padişaha haber vermiş. Padişah, bu şartların yerine getirilmesi için akşamdan sabah ezanına kadar mühlet vermiş. Yaşlı kadın gelip: "Ey oğlum gayret et, her şey hazır" demiş. Erkence çapa alıp giderek arkadaşlarıyla birlikte tünel kazmaya başlamış. Epeyce bir süre kazmışlar, bakmışlar ki azıcık yer kazılmış. O sırada köstebek aklına gelmiş ve kutunun içinden tüyünü alıp yakmış. O anda yerin altındaki köstebeklerin hepsi toplanıp gelmişler. Erkence: "Ezan vaktine kadar buradan padişahın sarayına kadar tünel kazınız" demiş. Sivrisineğin kanadını yakmış. O anda yeryüzündeki bütün sivrisinekler toplanıp gelmişler. Erkence onlara: "Yüz tulum ayran sizin. Ezan vaktine kadar içip bitiriniz!" demiş. Yine kutudan çekirgenin şişini alıp yakmış. Bütün çekirgeler toplanıp gelmişler. Erkence: "Yüz hektarlık yerdeki yoncayı ezan vaktine kadar yiyip bitiriniz!" demiş. Yine bir kutudan karıncanın şişini alıp yakmış. Yeryüzündeki bütün karıncalar toplanıp gelmişler. Erkence onlara da: "Yüz batman darı, yüz batman buğday ve yüz batman arpa karıştırılmış durumda. Sabah ezanına kadar buğdayı, darıyı ve arpayı birbirinden ayırınız!" demiş. Erkence bir arkadaşına: "Beni ekmeğe bir doyur!" demiştin. İşte şu yüz batman ekmek senin. Ezana kadar yiyip bitir!" demiş. Çobana: "Sen tuza doyur demiştin. İşte bu yüz batman tuz senin. Ezana kadar yiyip bitiresin"

demiş. Parsı çağırıp: "Ey hayvan, sen ezan vaktine kadar tek gözün çaresine bakacaksın" demiş. "Devin işini ise ben halledeceğim" demiş. Tan atmış. Köstebekler tünel kazmışlar, sivrisinekler yüz tulum ayranı içmişler, çekirgeler yoncayı yemişler. Karıncalar üç yüz batman buğday, arpa ve darıyı ayırmışlar. Çiftçi, yüz batman ekmeği yemiş, çoban yüz batman tuzu yalamış. Pars, tek gözü halletmiş. Erkence onların hepsine izin verip göndermiş. Sabah olmuş. Türkistan şehrinin halkı bakmış ki, padişahın bütün şartları yerine getirilmiş. Hanayim de bu şartların yerine getirildiğini görüp: "Bu yiğidi bir göreyim" diyerek yaşlı kadının yanına gelmiş. Yaşlı kadın: "Ey kızım, bu işleri beceren yiğit işte bu" deyip Erkence'yi göstermiş. Hanayim: "Ey Erkence, dev seni rüyasında gördü, babandan isteyip aldı. Şartları yerine getirdin, beni deve götüreceksin. Dev de muradına erdi, ben de muradıma erdim. Sen de muradına er. Ben deve aidim. İşte, babamın bu memleketi senin olsun" demiş. Erkence, çiftçiyi bu memlekete padişah, çobanı ise bey yapmış. Pars yavrusuna: "Ey hayvan, annenin yanına git!" deyip izin vererek göndermiş.

Hanayim bir tılsım duası okur okumaz bir sandık peyda olmuş. Hanayim, Erkence'yi sandığa koymuş, sandığı da koltuğuna alarak gökyüzüne doğru uçmu, devin mekânına varmış. Bakmış ki dev, bir kulağını yorgan, bir kulağını döşek yapmış yatıyor. Hanayim, Erkence'yi sandıktan çıkarmış. Deve dönüp: "Ey dev!" demiş. Dev, Hanayim'in sesini duyunca çok sevinmiş. Dev, Erkence'ye dünya dolusu mal verip göndermiş.

Erkence günlerce yol yürümüş ve yedi yıl dolduğunda babasının sarayına varmış. Erkence, babası, annesi ve nişanlısıyla görüşmüş. Yeniden düğün dernek düzenleyip murat ve maksadına ermiş.

Dokuz Tembel Bir Becerikli[60]

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda on tane ağabey kardeş varmış. Onların dokuz tanesi tembel, bir tanesi ise becerikliymiş. Hepsinin mesleği arabacılıkmış. Dokuz tembel şehir pazarının ortasında, bir becerikli ise şehrin bir köşesinde yaşıyormuş. Şehrin ortasında yaşayan tembeller bir günde bir arabayı zor bitiriyorlar-

[60] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s. 186-197

mış. Şehrin kıyısında yaşayan bir becerikli ise bir günde dokuz araba yapıyormuş. Günler geçivermiş. Pazardaki halk: "Dokuz tembelin yaptığı arabalar kötü" deyip kötülüyorlarmuş. Bir beceriklinin yaptığı arabalar içinse: "Çok iyi" deyerek övüyorlarmış. Bu övgüler, bire iki katılarak ağızdan ağza dolaşmış. Beceriklinin arabalarının fiyatları artmış, tembellerin arabalarının fiyatları düşmüş. Sonunda tembellerin arabalarına müşteri de bulunmaz olmuş. Dokuz arabacının akılları durmuş. Onlar ne yapacaklarını düşünmeye başlamışlar.

Günlerin birinde tembeller boyunlarını bükmüş, bellerini eğmiş araba yaparlarken, içlerinden biri diğerlerine bakarak: "Buldum" diye bağırmış. Dört tembel çivi çakarken, üç tanesi tekerleği, bir tanesi tokmağı kaldırmış halde donup kalmışlar. "Şimdi gidip beceriklinin başına işler açacağım. Bizim işlerimizi öveceğim" demiş az önceki. "Her birimiz günde dokuzar arabadan dokuzumuz toplam seksen bir araba yapıyoruz diyeceğim. Paramızın çokluğundan ne yapacağımızı bilemez olduk. Seni de ortak etmeyi gerekli bulduk. Yürü bizim eve, burada ter döküp sıkıntı çekme. Kardeşimizsin, bizim eve gelip ayaklarını uzat, yat, diyeceğim. O kabul edecek, benimle birlikte alıp geleceğim. Birkaç gün bizde durur. Bu süre içinde arabalarımızı satıp paraya çevirirriz." "Doğru söylüyorsun" demiş ikinci tembel. "Beceriklinin yaptığı arabaları da biz satarız." Bu fikri, tembeller kabul etmişler. Ondan sonra onlardan biri beceriklinin evine gitmiş. "Becerikli kardeş, biz sana acıyoruz. Düşün bak, bir ekmekle karın doyurmuyor musun? Buna rağmen sabahtan akşama kadar hiç durmadan ter döküyorsun. Sebebi ne? Bırak bunları, bize gel. Sen de biliyorsun ki dokuz arabacıyız. Günde seksen bir araba yapıyoruz. Arabalarımızın fiyatı yerinde. Yürü, bizimle birlikte ol!" Tembel öyle yapmış böyle yapmış, sonunda kabul ettirmiş. "Peki, geleceksem geleyim" demiş becerikli. Kendi yaptığı dokuz arabaya malını mülkünü yükleyip,

tembellerin evine taşınmış. Tembeller ona ayrı bir oda vermişler. Bundan sonra becerikliye her gün misafirler gelmeye başlamış. Ağabeyler yemeğin en iyisini yiyorlarmış. Aradan biraz zaman geçince beceriklinin parası bitmiş. Düşünmüş taşınmış ve evinde araba yapmaya karar vermiş. Fakat sürekli becerikliyi gözetleyen tembellerden biri ona, kendileriyle birlikte çalışmayı kabul ettirmiş. Birlikte çalışmaya başlamışlar. Yazın sıcak günleriymiş. Tembeller sıcağı bahane edip kendilerini serine atmışlar. İşin başında becerikli tek başına kalmış. Fakat o hiç durmuyor, alnını silerek işe devam ediyormuş. Akşam arabaları saymış. Kendinin yaptıkları dokuz, tembellerin

yaptığı ise bir olmak üzere hepsi on taneymiş. O şaşırmış fakat sesini çıkarmamış. Tembellerin arabasını pazarda hiç kimse almamış. Beceriklinin yaptığı arabalar ise hiç pazarlık bile yapmadan bir anda satılmış. Becerikli önce sinirlenmiş, sonra tembellere iyi çalışmayı öğretmeye başlamış. Ama tembellerin elleri işe varmıyormuş. Becerikli, bu çalışmayı sevmeyenleri terk edip gitmiş. Tembeller: "Şimdi ne yapacağız?" diye çok düşünmüşler. Birinin aklına yine bir hile gelmiş ve sağda solda çalışan ortaklarına dönüp: "Buldum" diye bağırmış. Tembellerden biri çivi çakarken, beş tanesi araba okunu tekerleğe geçirirken, bir tanesi de tokmağı kaldırmış halde donup kalmışlar. "Bu gece beceriklinin yaptığı arabaları ateşe vereceğiz. Yarın, pazarda bizim arabalardan başka araba bulunmaz. Fiyatı da artar. Ne diyorsunuz?" demiş. "Çok iyi!" demişler diğer tembeller. Onlar gece beceriklinin arabalarını yakmışlar. Becerikli evinde yokmuş. Araba paralarını toplamak için köye gitmiş imiş. Ertesi gün eşeğine binip bir heybe altınla evine dönerken, yolda bir tanıdığına rastlamış. O üzülerek, arabalarının yanıp kül olduğunu söylemiş. Becerikli: "Olmuş işe ne diyelim!" demiş ve yoluna devam etmiş. O, tembellerin evinin önünden geçerken çok mutlu görünerek şarkı söylemeye başlamış. Tembeller o sırada arabalarını pazara götürmek üzerelermiş. Beceriklinin şarkı söylediğini duyunca şaşırmışlar. "Selam becerikli bey, nasılsınız? İyi misiniz?" "İyilik" demiş becerikli. "Arabaların yanmış diye duyduk, doğru mu?" "Doğru, arabalarımı gözüm kıymadığı için yakamıyordum. Şansıma, insaflı insanlar varmış da arabalarımı yaktılar. Bana araba külü lazımdı, çok sevindim." "Araba külü mü lazımdı diyorsun?" "Evet, sakın sorma. Pazarda araba külünü altınla değiştiriyorlar. İşte, bak" deyip altındaki heybeyi göstermiş. "Külü altınla değiştirdim, geliyorum." Tembeller şaşırmışlar. Becerikli başka bir şey demeden gitmiş. Tembellerin akılları durmuş, önce epeyce aralarında tartışmışlar ve sonra kendi arabalarını yakmışlar. Arabalar yanıp kül olmuş. Daha sonra arabaların küllerini heybeye doldurup pazara gitmişler. Pazar yeri çok kalabalıkmış. Dokuz tembel, iki gözü kül dolu heybeleri eşeklerine yüklemiş halde pazara girmişler. "Araba külü alan var mı?" "İyi arabaların iyi külü!" "Bir heybe külün fiyatı bir heybe altın. Kep kalın ap kalın hey..." Herkes şaşırmış. Dokuz tembel birlikte bağırıyorlarmış. İnsanlar önce çok gülüşmüşler, daha sonra sopa alarak tembelleri pazardan kovup çıkarmışlar. Bu tembellerin çok ağırlarına gitmiş. Öyle sinirlenmişler ki, becerikliden öç almak istemişler. Onlar gece yarısı beceriklinin evine gitmişler. Duvardan atlayıp, avluya inmişler. Becerikli evde yokmuş. Ne yapacaklarını

bilemediklerinden, beceriklinin eşeğine sopa atmışlar. Eşek yıkılmış, ölmüş. Tembeller korkmuş, evlerine doğru kaçmışlar. Becerikli ertesi sabah evine gelmiş ki eşeği ölmüş. Üzülmüş, eşeğini arabaya yükleyip gitmiş. Tembeller onu gözetleyerek bakmışlar ki, becerikli eşeği arabaya yüklemiş, çıkmış gidiyor. İşin sonunun nereye varacağını beklemişler. Becerikli, büyük bir harmana doğru gitmiş. Bu harman tefeci Salimbay'ınmış. Salimbay, harmanın başında oturmuş kahvaltı yapıyormuş. Becerikli biraz dinlenmek istemiş. Ölü eşeğini ayağa kaldırarak, başını harmana doğru çevirip bırakmış. Uzaktan bakıldığında eşek buğday yiyormuş gibi görünüyormuş. Bunu gören Salimbay çok kızmış ve korkutmak için eşeğe bağırmış. Eşeğin, buğdaylarını yediğini zannettiği için, hiçbir tarafa bakmadan eşeğin yanına gitmiş. Sopayla bir defa vurmuş. Eşek yere yıkılmış. O sırada uzaktan beceriklinin feryadı duyulmuş. "Eşeğimi öldürdün bey!." Adamın rengi kaçmış ve yalvarmaya başlamış: "Kardeşim bağırma! Eşeğinin eceli gelmiş. Söylenecek bir şey yok, iş olacağına vardı. Bırak hiç kimse duymasın." "Neden? Eşeğimin bedelini vermelisin. Yoksa seni sağ bırakmam" demiş becerikli eline büyük bir sopa alıp. "Dur, eşeğinin bedelini ödeyeceğim. Ne istiyorsun?" "Altın" demiş becerikli. "Ne kadar?" "Bir heybe." Adam razı olmuş. Becerikli, altını alıp evine dönmüş. Yolda tembellere rastlamış. "Selam verdik becerikli bey!" "Selamı aldık tembeller!" "Nasılsın? Yeni bir şeyler var mı?" "Yenilikler çok" demiş becerikli, "Bu gece eşeğim ölmüş. Ölüsünü bir heybe altınla değiştirdim, geliyorum." Tembeller onun heybesini açıp bakmışlar. Bir heybe dolusu altını görünce, gözleri yerinden fırlayacak olmuş. Becerikli vedalaşıp gitmiş. Tembellerin içleri yanmış. Bir anda zengin olmak istediklerinden, birer tane olan eşeklerini öldürmüşler. Cesetleri yükleyip pazara gitmişler. "Ölü eşek alan var mı? Altınla değiştireceğiz!" Halk önce gülüşmüş, sonra sinirlenip: "Bu ne akılsızlık? Ölü de satılır mı?" Adamlar onları döve döve pazardan çıkarmışlar. Uyuşuklar çok sinirlenmişler. Sonra beceriklinin evine gitmişler. Becerikli evinde yatıyormuş. Bir ara patır patır ayak sesleri duymuş. Bakmış ki dokuz tembel, evine baskına geliyor. Becerikli kaçmış, tembeller kovalamışlar. Becerikli, tarlada koyunları sürüp gelen çobana rastlamış. "Hey, nereye kaçıyorsun?" diye sormuş adam. "Haberiniz yok, beni padişah yapmak istiyorlar..." "Padişah yapmak istedikleri için mi kaçıyorsun? Ölme, kabak. Beni götürüp padişah yapsınlar" demiş. "Öyleyse elbiselerinizi çıkarın, işte benim elbiselerim, giyiniz" demiş becerikli. İkisi, elbiselerini değişmişler. Sonra çoban yavaş yavaş yürüyüp becerikliden uzaklaşmış. Bu sırada

tembeller soluk soluğa gelip yetişmişler. Çoban kılığındaki becerikliye sormuşlar: "Buradan bir kaçak geçti mi?" "Geçti" demiş becerikli. "Çok oldu mu?" "Hayır, yeni geçti." Becerikli, bir elini alnına koyarak: "İşte, kaçıyor" demiş. Tembeller, kaçağı yakalamışlar, el ve ayaklarını bağlayıp bir çuvala koyarak ırmağa atmışlar. Yaptıkları işten memnun bir halde evlerine dönmüşler. Aradan çok geçmemiş, becerikli, çobanın binden fazla koyununu sürerek evine gelmiş. Beceriklinin sağ olduğunu gören tembellerin akılları başlarından gitmiş. "Aaa! Nereden geliyorsun?" diye sormuş yaramaz tembellerden birisi. "Hiç sormayın" demiş becerikli, bir ah çekerek. "Tatlı dilli biri olduğumu bilirsiniz. Fakat görmeyenler çok. Onların yardımıyla zengin oldum." "Nasıl?" diye sormuş tembeller. Becerikli, olayı anlatmaya başlamış: "Bugün sabahleyin birileri beni ta tarlaya kadar kovaladılar. Sonra yakalayıp el ve ayaklarımı bağlayarak ırmağa attılar. Irmağın altına battım. Vay vaay!... Irmağın altında o kadar çok koyun varmış ki, sakın sormayın. İnsan hayret eder doğrusu... Irmağın altına indiğimde koyunlar bana yalvarıp: "Bize sahip gerek. Eğer sen sahip olursan, ne kadar istiyorsan o kadarımız senin oluruz. Seninle yeryüzüne çıkarız" dediler. O zaman ben: "Bana bin taneniz yeter!" dedim. Derhal bin tane koyun sıraya girerek benimle birlikte ırmağın kıyısına çıktılar. İşte, görüyorsunuz" deyip koyunları göstermiş. "O koyunlar bunlar." Tembeller çok üzülmüşler. "Kardeşimiz becerikli bey, biz sana daima iyilik yaptık. Bizi de ırmağa götür, koyunlardan alıp ver" demişler onlar. "Vaktim yok, olmaz" demiş becerikli. Tembeller çok yalvarmışlar. Ondan sonra becerikli: "Peki öyleyse, yürüyün!" demiş. Irmağın kıyısına gitmişler. Beceriklinin koyunları ırmağın kıyısında otluyorlarmış. Tembeller, koyunların sudaki aksini görüp aşırı derecede sevinmişler. "Vay vay! Hele şu semiz koyunlara bakın. Bu kadar çokmuş!" "Ee, bu daha bir kısmı" demiş becerikli. Tembeller şaşakalmışlar. Her biri suya hemen dalıp zengin olmak istiyormuş. Becerikli, onlara: "Çuvallara giriniz" demiş. Tembeller bir anda dokuz çuvala girip, çuvalların ağızlarını sıkıca bağlattırmışlar. Tembeller yuvarlanarak ırmağa düşmüşler ve batıp gitmişler.

Becerikli, uyuşukların hepsinden kurtulmuş, mutlu bir şekilde evine dönmüş.

Padişah İle Yoksul İhtiyar[61]

Eski zamanlarda Muradbaba adında yoksul, yaşlı bir adam varmış. O, bir gün tarlasını sürerken, sabanın ucuna bir şey takılmış. Bakmış ki, arkın içinde altın dolu bir küp var. Çok sevinen Muradbaba: "Artık rahat gün geçiririz" diye düşünmüş. O sırada yolda, padişahın muhafızının gittiğini görmüş. Muradbaba korkusundan tir tir titreyip: "Eyvah, eyvah! Eğer muhafız hazineyi gördüyse ve padişaha haber verirse başıma felaketler gelecek. Ona hazine bulduğumu kendim söyleyeyim" demiş. Muradbaba eliyle işaret edip muhafıza: "Hey, buraya gel" diye bağırmış. Fakat aklına hemen başka bir fikir gelmiş: "Ya hazine bulduğumu görmediyse? Ahmak mıyım ki bunca zenginliği elden çıkarayım. Başka bir bahane bulmak gerek." Küpün üzerini toprakla örtüp beklemiş. Muhafız yanına geldiğinde Muradbaba ona şöyle demiş: "Muhafız cenapları, şu öküzü otuz tengeye aldım, şunu ise kırk tengeye. Ben tarlayı sürerken bakınız ki hangisi daha çabuk yürüyor." Muhafız sinirlenmiş: "Hey, bana bak! Ben hayvan pazarında cambaz değilim. Ben padişahın muhafızıyım, kör olası!" Yaşlı adamın sırtına kamçısıyla bir vurup atını sürmüş. Muradbaba yine düşünmüş: "Gitti ama küpü ya gördü de görmezlikten geldiyse?! Gel yine çağırayım." Yine çağırmış: "Hey muhafız, dönün. Size söyleyeceğim güzel bir şey var." Muhafız ise: "İhtiyarda bir şey var gibi" diye düşünüp atının başını çevirmiş. Muradbaba ise yine düşünmüş: "Eğer küpü görmüş olsaydı, bana, bu ne diye sormaz mıydı? Hiçbir şey gördüğü yok." "Bu tarlayı dört defa sürdüm. Şu tarlayı üç defa. Buna susam ekmeyi düşünüyorum, ona ise nohut. İyi ürün olur mu?" demiş. Muhafız sinirlenip: "Hey bana bak, ben ömrümde gagamla toprak sürmüş değilim. Toprağı senin gibi halk sürsün" demiş ve yaşlı adamın sırtına yine bir kamçı vurup kendi yoluna gitmiş. Muradbaba düşüne düşüne bir karara varmış: "Bulduğum hazineyi alıp padişaha götüreyim. Yoksa bu muhafız benden önce gidip padişaha hazine bulduğumu söyleyecek. Başıma belalar gelecek." Toprağı kazıp küpü çıkarmış. Kaftanına sarmış, öküzleri önüne katıp köyüne gitmiş. Eve vardığında kaftana sarılı küpü kapının önüne koymuş. "Hanım, çabuk yemeği getir, padişahın sarayına gidiyorum" demiş. "Vay başıma!" demiş yaşlı kadın, "Siz kendinizi niçin belaya bulaştırıyorsunuz? Gitmeyin!" "Sen karışma!" demiş Muradbaba, "Ben hazine buldum, padişaha göstermek istiyorum." Kadının pişirdiği çorba hazırmış. Adama bir kâse çorba

[61] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 226-230

getirmiş, kendi çıkıp avluya gitmiş. Bakmış ki kaftana sarılı bir şey var. Kaftanı açınca donakalmış. Gözünün önünde bir küp altın varmış. Kadın hemen küpü saklamış, yerine yuvarlak bir taş koyup sarmış. Muradbaba yemeği yedikten sonra içinde taş olan kaftanı koltuklayıp saraya gitmiş. Padişahın huzuruna çıkmış: "Cenaplarına ricam var" demiş. "Söyle!" Yaşlı adam kaftanın kenarından tutup bir silkelemiş. Halının üzerine büyük bir taş yuvarlanarak düşmüş. Taşı gören Muradbaba'nın gözleri yerinden fırlayacak gibi olmuş. "Eyvah, ben taş bulmuşum, taş gözlerime altın olarak görünmüş. Bu boşuna değil, büyü var. Padişah şimdi öfkelendi. Kendimi aklamak için bir bahane bulmam gerek." Padişah gerçekten de sinirlenmiş ve işaretle celladı çağırmış. Muradbaba işin karışık olduğunu görünce: "Ey yüce padişahım!" demiş, "Biz altı kişi bir yerde yarenlik ederek oturuyorduk. Aramızdakilerden biri: "Bu büyük taş bir batman gelir" dedi. Bir diğeri: "Hayır, bu taş küçük, otuz kadak bile gelmez" dedi. Kimin haklı olduğunu anlayamadım. Yüce cenapları haklı olanı ayırsalar." Öfkesi başına çıkan padişah bağırmış: "Niye, ben pazar yerinin terazicisi miyim ki taşı tartıp vereyim?! Hey! Kim var orada? Bu ihtiyarı zindana atınız!" Muradbaba'yı zindana atmışlar. O, karanlıkta oturmuş kendi kendine konuşuyormuş: "Benim bulduğum taş değildi ki! Benim bulduğum şeyin eni şu kadar, boyu şu kadardı!" Zindan görevlisi yaşlı adamın konuşmalarını duyunca, koşarak padişahın huzuruna çıkmış: "Yaşlı adam art arda sürekli "Eni şu kadardı, boyu şu kadardı" diyor. O, değerli bir şey bulmuş gibi." Bunun üzerine padişah, Muradbaba'yı sıkıştırıp ağzından laf almalarını buyurmuş. Yaşlı adam sorulara cevap vermeden sessizce duruyormuş. Onu dövmeye başlamışlar. Muradbaba feryat edip: "Merhamet edin, hepsini söyleyeceğim. Beni padişahın huzuruna götürün" demiş. "Söyle" demiş padişah. "Adamların önünde söyleyemem. Kulağınıza söyleyeceğim." Padişah kulağını ona doğru tutmuş. Muradbaba fısıldayarak: "Sopanız iyiymiş, fakat iyiliğini, kötülüğünü kendi üzerinizde deneyip görmeyin sakın" demiş. Muradbaba'nın cüret edip bu sözü söylemesi padişahın hoşuna gitmiş. Ona yeni bir kaftan giydirip evine göndermiş. Muradbaba çok sevinerek evine gitmiş ve uyumak için yatmış. Rüyasında kırk tane kayısı çağlası yediğini görmüş. Sabahleyin karısına: "Bu rüyanın anlamı nedir, tabir eder misin?" diye sormuş. Kadın, adama dargınmış. "Kaysı çağlası ekşi olur. Siz kırk tane sopa yiyeceksiniz" demiş. Muradbaba, cadıya gitmiş. "Rüyamın anlamı ne? Karım kırk sopa yiyeceksin, diyor" demiş. "Tabir etsem bana ne vereceksin?" "Hiç bir şeyim yok." "Boş gelmiş ama yine de tabir etmeli" demiş.

Muradbaba evine dönüp uyumak için yatmış. Karısı çamaşır yıkıyormuş. Yıkama işi bittikten sonra kirli suyu duvarın üzerinden aşırıp sokağa serpmiş. Tesadüfen o sırada sokaktan adamlarıyla birlikte padişah geçiyormuş. Su, padişahın başından aşağı dökülmüş. "Bu evde kim yaşıyor?" diye bağırmış padişah. "Burada Muradbaba kalıyor" demişler. "Alıp buraya getirin!" Muradbaba'yı sürükleyerek alıp çıkarmışlar. Padişah ona kırk sopa attırmış. Yaşlı adam güç bela, sürünerek evine gelmiş. İnildeye inildeye uyuyakalmış. Sabahleyin karısı: "Can kocam, nasıl bir rüya gördün?" diye sormuş. "Artık sana rüya anlatmam." Yaşlı adam çabucak yerinden kalkıp cadıya gitmiş. Onun eline iki tane ekmek verip: "Rüyamda beş tane olgunlaşmış kayısı yedim. Ne anlama gelir?" diye sormuş. Cadı: "Niçin doğruyu söylemiyorsun?" demiş. "Peki, on tane çağla olsun." "Bu da doğru değil." "Sen kurnaz bir cadıymışsın. Ben yirmi tane çağla yedim." "İşte şimdi doğrusunu söyledin" demiş cadı, "Padişahın yanına git, o sana yirmi tane altın tenge verecek." Dede evine dönüp: "Kim bilir, belki de bu cadı yalan söylüyordur. Padişaha gitsem yirmi tane altın vermez, yirmi sopa attırır" diye düşünmüş ve hiçbir yere gitmemiş.

Padişah bir rüya görmüş. Dehşetli bir dev onu sopayla döverek: "Yoksul Muradbaba'yı niçin dövdün? Onu niçin üzdün?" diyormuş. Padişah uyanmış, bütün vücudunu soğuk bir ter basmış. Adamlarına, Muradbaba'yı getirmelerini buyurmuş. Yaşlı kadın tandırda ekmek pişirirken, sokaktan iki tane muhafızın at koşturarak geldiklerini görmüş ve koşarak eve girmiş. "Şimdi öldünüz, padişahın muhafızları yine geliyor" demiş. Muradbaba ise kadına: "Ben yatacağım. Sen üzerime bir yorgan ört. Beni sorarlarsa "Evde yoklar" dersin. Yine sorarlarsa "Hasta yatıyor" dersin. Eğer üçüncü kez sorarlarsa "Öldü" dersin" demiş. Avluya giren muhafızlar bağırıp çağırmaya başlamışlar: "Dede, hey dede! Buraya çık!" "Evde yok" demiş kadın. "Yalan söylüyorsun kadın, çağır buraya ihtiyarı. "O hasta, yatıyor." "Hasta olsa da buraya gelsin!" "Öldü" demiş kadın. "Ölmüş olsa da alıp götüreceğiz!" Muradbaba'yı zembile koyup saraya götürmüşler. Padişah şaşırmış: "Ne oldu ona?" diye sormuş. "Muradbaba bizi görünce korkusundan ölü numarası yaptı." Padişah emretmiş: "Herkes, bağdan bir deste ince çubuk getirsin. Ben "Dede" diye bağıracağım. Kalkarsa ne iyi, yoksa çubuklar soyuluncaya kadar onu dövün." Padişah "Dede" diye bağırır bağırmaz yaşlı adam fırlayıp yerinden kalkmış. "Hizmetinize hazırız, padişah hazretleri!" "İster bana sopa at, istersen para al. Gönlün hangisini istiyorsa onu yap." Muradbaba düşünmüş:

"Şimdi bu beni yok etmek istiyor. Eğer para alırsam çaldı deyip beni astıracak. Eğer vurmak için ona el kaldırırsam, padişaha vurdu deyip beni yine astıracak." "Ey yüce hakan! Size vurmam, paranızı da almam. Bana değmeyin, evime gönderin." Padişah yanındakilere: "Gördünüz mü, benim vatandaşlarım ne kadar hoşgörülüler" demiş, "İhtiyar, sana yirmi tane altın tenge vereceğim." Muradbaba kapıdan çıkar çıkmaz muhafızlar koşarak gelmişler, elinden parasını almışlar. Döve döve kovup göndermişler.

Yaşlı adam ağlayarak evine dönmüş. Olan olayları karısına anlatmış. Kadın küpü getirmiş: "Hadi, altınları say" demiş. Muradbaba küpteki akçeleri saymış. Onda yirmi tane altın tenge varmış. Yaşlı adam ile karısı ne zengin olmuşlar ne de yoksul. Muradbaba artık padişahın huzuruna varmaz olmuş. Karınları tok yaşayıp, murat ve maksatlarına ermişler.

Yatsa Kalkmaz Kalksa Yürümez (Üç Yalan)[62]

Bir varmış bir yokmuş, Nurali adında bir masalcı varmış. O, çocuklara "Leyzangül" oyununu öğretiyor, ilginç masallar anlatıyormuş. Günlerin birinde şöyle bir masal anlatmış:

Bir varmış bir yokmuş, bir zamanlar bir adamın üç oğlu varmış. Babaları ölünce üç kardeş mirası bölüşmüşler. Büyük oğlana yedi basamaklı merdiven, ortanca oğlana eski tef, küçüğüne ise yattığında kalkamayan, kalktığında yürüyemeyen üç tane kör eşek düşmüş.

Merdiveni alan Atakul bir gün kardeşleriyle kavga etmiş. "Sizin yanınızda daha kalamam" deyip merdiveni omzuna atmış ve hızla gitmiş. Nemengan ırmağına varmış. "Sandalcı, beni sudan geçir!" demiş. "Beş kuruş merdiveniniz için, beş kuruş da kendiniz için verirseniz geçiririm" demiş sandalcı. "Bir kuruş verebilirim. Geçirirseniz hepsi bu, başka param yok" demiş yiğit. Sandalcı kabul etmemiş. Atakul merdiveni suya atmış, yan üstü üzerine yatmış ve sandalcıdan önce ırmağın öbür tarafına geçmiş. Merdiveni omzuna takıp gitmiş. Biraz daha ilerlemiş, Nemengan'ın kayısısı, elması yetişmiş, altlarına dökülmüş imiş. Dökülenleri toplayıp sepetlere dolduruyorlarmış. Ağaçların tepesine çıkıp en üsttekilere ulaşamayanlar onun merdivenini görünce: "Hey

[62] S. Seydaliyeva, **Çelpek Yakkan Kün, Özbek Halk Ertekleri**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969, s.197-202

kardeş! Merdivenini bize kirala. Ağaçların tepesine çıkamıyoruz, çıkınca inemiyoruz. Elma için altı lira, kayısı için dört lira para veririz. Yediklerin de senin olsun" demişler onlar. "Tamam" demiş merdiveni taşıyan Atakul. Sonra doyana kadar kayısı ve elma yemiş. Biraz da çocuklar için ceplerine doldurmuş. Merdiveni omzuna atıp kardeşlerinin yanına dönmüş. "İş bilmiyorsun diye küçümsüyordunuz. İşte, görünüz!" deyip önlerine bir cep dolusu para boşaltmış. Ondan sonra ortanca oğlan: "Babamdan kalan tefi alıp gideyim. Diğer tarafta yaşayayım" deyip sefere çıkmış. Bir yere varmış, hangi tarafa gideceğini bilemeden yürümüş. Suyu olmayan bir değirmene rastlamış. Değirmenin içine girip yatayım demiş ama içerisi toz toprakmış. "Şurada yatsam tozlanırım, burada yatsam tozlanırım. Öyleyse huninin içine girip yatayım" diyerek huniye girip yatmış. Burası ayı ve maymunların yuvasıymış. Biraz sonra değirmene ayı ve maymunlar doluvermişler, doluvermişler. Değirmenin içi dolmuş taşmış. En sonunda kaplan gelip girmiş. O, huninin içine girip yatmak istemiş. Ayağı tefe takılınca düşmüş. Teften, tangır tungur sesler çıkmış. Kaplan o panikle kendini yere atmış. Sekiz maymun, dokuz ayı: "Büyüğümüz bu kadar korktuysa bir bela olmalı!" deyip kendilerini kapıya çarpmışlar. Kapı, pat diye kapanıp kalmış. Bu gürültü üzerine ortanca oğlan uyanmış ve: "Kapıyı açamam, dışarı kaçamam. Sessizce dursam bunlar beni paramparça ederler" deyip tefini çalmaya başlamış. Korkularından yürekleri hoplayan ayı ve maymunlar zıplamaya başlamışlar. Sonunda korkudan ödleri patlamış ve ölmüşler. Tefçi oğlan onların derilerini soyarak epeyce bir paraya satmış. Bunu gören küçük oğlan Elderkul, yanına öte beri bir şeyler almış, eşeğin birine binmiş, diğer iki eşeğini de önüne katarak ana yolu tutmuş, sefere çıkmış. Böylece çok yol yürüyüp uzak bir yere varmış. Eşek acıkmış, yatsa kalkamayacak, yola devam edemeyecek hale gelmiş. Biraz öteye varmış ki delikte bir fare var. "Fare bey" demiş küçük oğlan. "Evet, efendim" demiş fare. "Eşeğim yatıp kaldı, kalkamıyor. Onu sen al" demiş küçük oğlan. "Peki, alayım" demiş fare. O böylece bir eşeğini fareye verip gitmiş. Biraz daha ilerleyip bakmış ki bir böcek pislik yuvarlayarak geliyor. "Böcek bey" demiş küçük oğlan. "Sana zulüm oluyor, rengin solmuş. Eşeğim yürüyemez oldu. Ayakları çok yoruldu. Onu sana verip gideyim" demiş. Küçük oğlan ikinci eşeğini de böceğe bırakmış, üçüncü eşeğe binip gitmiş. Yolda giderken eşeğinin ayakları çamura saplanmış ve yatıp kalmış. Eşeği çamurda bırakıp gitmiş. Ovanın ortasında göl, gölün kıyısında bir bağ, bağın yukarısında ise bir tepe varmış. Küçük oğlan tepeye çıkmış. Bakmış ki orada bir kudüm

var. Mısır unundan yapılmış büyük bir ekmeğe benziyormuş. Onu kim çalarsa padişahın huzurunda kırk yalan söylemesi şartmış. Kırk yalan söyleyen mert sayılıyor ve padişahın zenginliğinden faydalanabiliyormuş. Küçük oğlan taşları itmiş, kudüme sertçe vurarak çalmış. Biraz sonra bir sipahi çıkıp gelmiş. "Hadi yürü, padişahın huzuruna" demiş, onu alıp gitmiş. Padişah, küçük oğlanı görünce: "Sen benim büyük kudümümü çalmışsın. Şimdi hiç durmadan kırk yalan söylemelisin. Yalan söylersen altın veririm, doğru söylersen başını alırım!" demiş. Küçük oğlan: "Peki" deyip yalan söylemeye başlamış. Padişah bir yanına kılıç, bir yanına da altın dolu çanta koymuş. "Ey padişah, sen beni öldüremezsin!" demiş Elderkul hiç beklenmedik bir anda. Padişah düşünüp kalmış. "Öldürtürsem o yalan söylemiş olacak. Mükâfatlandırmam gerek. Eğer öldürtmesem o doğru söylemiş olacak. Doğru söylediği için de öldürmem gerek. Öldürtsem..." Padişah o kadar çok düşünmüş ki, düşünmekten başı dönmüş, tahttan yuvarlanarak düşmüş. Elderkul ise çantayı alıp kaçmış. Padişahın askerleri onu kovalamışlar. Askerler tam yetişecekleri zaman Elderkul, batağa saplanan eşeğin yanına varmış. Kulağından tutarak çekip çıkarmış ve üzerine zıplayıp kaçmış. Bir ara bu eşek de kalksa yürüyemez, yatsa kalkamaz hale gelmiş, iyice fersizleşmiş. Elderkul atlayıp eşekten inmiş ve var gücüyle kaçmış. Böceğe bıraktığı eşeğin yanına gelmiş. Ona binip yine kaçmış. Bir ara bu eşek de kalksa yürüyemez, yatsa kalkamaz hale gelmiş. Elderkul koşarak fareye bıraktığı eşeğin yanına gelmiş. Ona binip yine kaçmış. Eşeği öyle hızlı koşturmuş ki, yatsa kalkamaz, kalksa yürüyemez hale gelmiş. Elderkul'u yakalayıp saraya getirmişler. Padişah: "Bana şimdi kırk yalan söyleyeceksin! Otuz dokuz yalan olursa da başını keseceğim!" demiş. "Peki" demiş Elderkul ve biraz düşünüp taşındıktan sonra kırk yalan söylemiş. Karargâhtakilerin ağızları açık kalmış. "Maşallah" demiş herkes. "Sen her türlü mükâfata değer bir yalancıymışsın" demiş padişah da.

Küçük oğlan, ağabeylerinin yanına memnun bir şekilde dönmüş.

Abla Ve Kız Kardeşler[63]

Bir varmış bir yokmuş, dağların arasında yaşlı bir kadın üç kızıyla birlikte yaşıyormuş. Bir gün dördü birlikte odun toplamaya çıkmışlar. Odunları toplayıp evedoğru dönmüşler. Kızlar önden gidiyorlarmış. Kadın, odunları omzuna atabilmek için epeyce uğraşmış. Odunları yere koymuş, bir kısmını atmış ama kalanını da götüremiyormuş. "Bu da nesi?!" demiş kendi kendine kadın. Böyle dedikten sonra ipi açarak odunların yine bir kısmını atarken , gözleri birden kımıldayan yılana takılmış. Kadın korkuyla kendini geriye atmış. Yılan ise ağzını açıp dile gelmiş: "Üç kızından birini bana eş olarak veriyor musun, vermiyor musun? Çabuk cevap ver. Eğer vermezsen seni sağ bırakmam, çiğnemeden yutarım" demiş. Yılan böyle deyince kadını titreme almış ve kızlarını çağırmış: "Kızlarım, kızlarım dönün arkanıza, yardım edin bana!" diye bağırmış. Onlar koşarak gelmişler ve annelerinin önlerinde tir tir titrediğini görmüşler. Kadın: "Değerli kızlarım, yılan sizlerden birini kendine eş olarak istiyor. Hanginiz evlenirsiniz?" demiş. Kızların üçü de şaşıp kalmışlar. Yılan ise öfkeyle tıslamaya başlamış. Kadın önce büyük kızına, sonra da ortanca kızına yalvarıp durmuş. Fakat kızlar: "Biz insanız, yılanla nasıl evlenelim?!" deyip razı olmamışlar. Kadın, küçük kızına dönmüş. Küçük kızı: "Anne siz eve gidin, ben yılanla evlenirim" demiş. Kız, yılanla birlikte eğri büğrü yollarda yürümüş, dalgalı ırmaklarda yüzmüş. Kocaman ağaçların etrafında dolanarak, sonunda büyük bir ormana varmışlar. Ormanın ortasında parlayıp duran saray görünüyormuş. Sarayın önüne varınca yılan: "İşte burası bizim evimiz olacak" deyip kapıya sürününmüş, genç ve güzel bir delikanlıya dönüşmüş. Kız hayret etmiş. Bir yıl sonra kızın bir oğlu olmuş. Aradan iki üç yıl daha geçmiş. O, bir gün annesinin evine gitmek istemiş ve en güzel elbiselerini giyinmiş. Saçlarına, kollarına, boynuna inci ve yakut takılar takıp gitmiş. Büyük ablası, kardeşinin kıymetli taşlar, ipekler ve kadifelere büründüğünü görünce onu kıskanmış. Kardeşini öldürmeyi düşünmüş, yılanın yanına kendisi gitmek istemiş. Kardeşi evine döneceği zaman: "Ben size misafirliğe geleceğim" demiş. "Peki, yürü abla" demiş kardeşi.

Onlar dağlardan aşıp, ırmaklardan geçip uzunca yol almışlar. Ablası, evine giden yolu sormuş. Yolu yarıladıklarında ablası, kardeşine: "Güneş çok kızdırdı. Sen

---

[63] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 44-49; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 67-71 (Anlatan: Hemra Zeripova; Derleyen: Kamil İmamov; Tarih: 1967)

çocuğunla yoruldun. Bana ver, ben taşıyayım" demiş. Kardeşi, çocuğu ablasına vermiş, yol almaya devam etmişler. Biraz yürüdükten sonra ablası kucağındaki çocuğu hafifçe çimdiklemiş. Çocuk ağlamaya başlamış. "Niçin ağlıyor?" diye sormuş kardeşi. Ablası. "Başındaki örtüyü verirsen başına saracakmış" demiş. Kardeşi, başındaki örtüyü açıp oğluna sarmış. Kalan yolu da yarılayınca ablası yine oğlanı çimdiklemiş. Oğlan ağlayıvermiş. Kardeşi: "Niçin ağlıyor?" diye sormuş. "Boyun atkını istiyor" demiş ablası. Biraz sonra çocuğu yine ağlayınca annesi şaşkınlıkla sebebini sormuş. "Çocuğun, altın ve gümüş takılarını istiyor" demiş. Annesi hepsini açıp oğluna vermiş. Abla, kardeş büyük ırmağın kıyısına gelmişler. Bir şelale varmış. Ablası ırmağın kıyısında açan kırmızı gülü görünce çocuğu çimdiklemiş. Çocuk dayanamayıp çığlığı basmış. Kardeşi sebebini sormuş. "Hiçbir şey olduğu yok. İşte şu kırmızı gülden başka bir şey lazım değil. Ne bakıp duruyorsun? Gülü versene?" demiş ablası. Kardeşi gelip elini kırmızı güle uzatınca, ablası onu itmiş. Kız suya düşüp kaybolmuş. Ablası, çocuğu bahane ederek aldığı giysileri giyinmiş. Oğlanı omzuna oturtup kardeşinin söylediği yoldan gidivermiş. Çok geçmeden altın saraya ulaşmış. Yiğit onu görünce: "Sen karıma benzemiyorsun. Karımın yüzü böyle pürüzlü değildi, onun yüzü bembeyazdı" demiş. "Şuna bak, nasıl benzemiyorum! Giysilerime bak, takılarıma bak. Yüzüm değişmiş mi? Nasıl değişmesin? Önceden hiç bu kadar uzun yol yürümemiştim. Güneşte yandım. Annem yoksulluk içinde yaşıyor, karnımı doyuramadım. Onun için kararım. Kerevet de, tüy yastık da yok, samanların üzerinde yattım. Samanlar yüzüme battı, yüzüm onun için bu hale geldi" demiş. Yiğit, onun samimiyetle söylediği sözlerine inanmış.

Oğlan dokuz yaşına girince hayvanları otlatmaya başlamış. Oğlan bir gün hayvanlarıyla, annesinin ırmakta boğulduğu yere gelmiş. Su içmek için eğilince sudan küçük, güzel bir kuş uçarak çıkmış. Ağaca konmuş, türkü söylemeye başlamış:

"Ah yetimcik, yetimcik,
Hayvan otlatırsın akşama kadar,
Odun taşırsın ormandan
Aç karnına, gün batıncaya kadar.
Çoktan beri sen zavallı,
Üvey anneye yardakçı,
Öz annen değil (ki)
Eziyor, çünkü üvey."

Oğlan, bu türküyü duyunca etrafa bakmış. Gözü küçük bir kuşa takılmış. Oğlan gözlerini kuştan ayırmadan onun türküsünü dinlemiş. O sırada hayvanları, birinin ekin tarlasına girmiş ve ekinlere zarar vermişler. Çiftçiler, oğlanı babasına şikâyet etmişler. Oğlan kırdan dönünce akşam babası ona: "Hayvanları niçin çiftçilerin ekinlerine bıraktın?" diye sormuş. Oğlan: "Başımda şapka yok. Tarlada yakıcı bir sıcak olduğu için serin bir yerde oturmuştum. Hayvanlar ekine girmişler" demiş. Babası oğluna şapka alıp vermiş. Ertesi gün oğlan yine o ırmağın kıyısına gitmiş. Küçük kuş uçarak çıkıp yine türkü söylemeye başlamış. Oğlan büyülenmiş bir halde şarkıya kulak vermiş. Hayvanlar yine ekinlere girmiş, zarar vermişler. Babası, oğlanı yine azarlamış. "Dün annem bana bir tane ince yorgan verdi. Gece, vücudum soğuktan kaskatı olmuş. Gündüz güneşte oturmuş ısınırken uyuyup kalmışım" demiş oğlan. Babası gece oğlunun üzerine iki tane yorgan örtmüş. Bir gün sonra oğlan, hayvanlarını yine ırmağın kıyısına sürmüş. Aynı kuş uçarak ırmaktan çıkmış. Bu sefer oğlanın başının üzerinde uçup dolanarak mırıldanıyormuş:

"Ah yetimcik, yetimcik,
Uyumuyorsun gündüz gece.
Öz annen o değil,
Haberin yok zerrece."

Oğlan hayran hayran kuşun türküsünü dinlerken, hayvanları yine ekin tarlalarına girmişler. Sinirlenen babası, oğlunu dövmek için elini kaldırdığında: "Baba, bir şey diyeceğim, dinle!" demiş oğlan. "Hayvanları dağların arasındaki ırmağın kıyısına götürdüğümde, her gün suyun içinden küçük, güzel bir kuş uçarak çıkıyor ve insan gibi şarkı söylemeye başlıyor. Onun demesine göre ben yetimmişim. Üvey annemi öz annem zannediyormuşum. Kuş her gün bunları söylüyor. Ona kulak verince hayvanları unutuyorum. Onlar da ekinlere gidiyorlar." Babası, oğluna: "Bu söylediklerin doğru mu?" diye sormuş. Oğlan: "Doğru söylüyorum baba" demiş. "İnanmazsan yarın benimle gel, kendi gözünle göreceksin." Gitmişler. Oğlunun söylediği gibi sudan güzel bir kuş uçarak çıkmış. Ağacın tepesinde insan gibi şarkı söylemeye başlamış. Babası düşünüp durup: "Ey kuşcağız, gelip sol elime kon. Eğer gelmezsen sana ok atacağım" demiş. Kuş, kanatlarını açarak ağacın üzerinden uçmuş ve gelip adamın sol eline konmuş. Babası kuşu koynuna koyup evine dönmüş. Evinde kafes yapmış, kuşu içine koymuş ve önüne yem atmış. Kafesi evin önündeki ağacın dalına asmış. Bundan sonra

evin önünden geçenler, kuşun türküsünü duymaya başlamışlar. Bir gün üvey anne evde yalnız kalınca, kuşun türküsünü işitmiş.

"Kötü kadın bu kadın,
Kara, devasız kadın.
Daima kötülükleri,
Reva gören bu kadın."

Üvey anne bunları duyunca öfkeden titremiş, kafesi ağaçtan çekip almış ve eve girmiş. Kuşu kafesin içinden almış, sıkarak öldürmüş. Sonra bu yaptıklarını birisi gördü mü diye pencereye doğru gitmiş. Arkasına dönüp bakmış ki, kuşun yerinde bir kemik parçası duruyor. Korku ve panikle koşarak diğer odaya gitmiş. Dönüp bakmış ki kemiğin yerinde bir makas var. Doymaz, hasis kadının gözleri parlamış ve onu alıp evin içinde bir yere saklamış. Akşam baba oğul dönüp gelmişler ve kuşu sormuşlar. Kadın: "Benim evden çıktığım yok. Kuşun nereye yok olduğunu bilmiyorum" demiş. Üvey anne ertesi gün evine girdiğinde, bakmış ki makas her şeyi doğrayıvermiş. Makası alıp atmış. Yaşlı bir kadın kayaların arasında yalnız yaşıyormuş. O gün su götürürken yerde duran makası görmüş ve alıp koynuna saklamış. Kadın, bulduğu şeyden memnun olarak evine dönmüş. Kadına bir gün makas lazım olmuş. Aramış, aramış hiçbir yerde bulamamış. Avluda güzel bir tavuğun yem yediğini görmüş. Yaşlı kadın makasa çok acımış. Lakin avluda duran bu tavuk hoşuna gitmiş ve yabani kediler kapıp götürmesinler diye, ona kümes yapmış. Tavuğu içine kapatmış ve su ile pirinç vermiş. Kadın ertesi gün tarladan evine döndükten sonra yemek yapayım derken bir de bakmış ki, tencere çok sıcak ve içinde lezzetli yemek hazır. Ertesi gün de sabah erkenden kümesin kapısını kilitleyip tarlaya gitmiş. Güneş batınca eve dönmüş. Bakmış ki tavuk her zaman ki gibi kümeste fakat yemek hazır. Üçüncü gün kadın tarladan erken dönmüş ve duvarın arkasından gözetlemeye başlamış. Güzel bir kızın evi temizlediğini görmüş. Yaşlı kadın kapıyı açıp: "Hey kız!" diye bağırınca birdenbire kaybolmuş. Kadın, tavuğun durduğu kümese koşup bakmış ki tavuk sessizce uyuyor. Tencerede ise yemek yine hazırmış. Dördüncü gün kadın kafesin kapısını kapatıp tarlaya gitmiş ve yolu yarılayınca tekrar geri dönmüş. Yavaşça kapının önüne gelip delikten içeriyi gözetlemiş. Evde güzel bir kızın gezdiğini görmüş. Kadın, kapıyı sonun kadar açmış ve: "Güzel kız, korkma!" demiş sakince. Bu sefer kız, tavuğa dönüşmeye vakit bulamamış. Kadına hüzünlü geçmişini anlatmış ve: "Beni kızlığa kabul ediniz" demiş. Kadın memnun

olmuş. İkisi birbirlerine saygı göstererek, tarlada birlikte çalışarak günlerini geçiriyorlarmış. Bir gün akşam, kızla yaşlı kadın uzun uzun sohbet etmişler. Ertesi gün sabah erkenden çoban oğlunu görmeye gelmiş. Oğlanın babası bu güzel kıza dikkatlice göz gezdirdikten sonra kendi karısına benzetmiş ve saraya davet etmiş. Ertesi gün kızla yaşlı kadın saraya misafir olmuşlar. Oğlan kızı inceledikten sonra sakince: "Bu benim annem, öz annem" demiş. Üvey anne, oğlanı kamçılamış.

Yiğit, bu kızı ve karısını sınamak istemiş. "Eğer kız gerçekten de benim karım, çocuğumun annesiyse o masum. Dikenlerin üzerinden rahatlıkla geçer. Kim yalancıysa cezasını çeker" diye düşünmüş ve iki kadına dikenlikten yalın ayak geçmeyi buyurmuş. İlk olarak küçük kız dikenlerin üzerinden çevik bir biçimde geçmiş, ayakları da kanamamış. Sıra ablasına gelmiş. Yerden mızrak gibi çıkmış olan dikenleri görünce rengi kaçmış, üzerine dikili gözler onu ileri yürümeye mecbur kılmış. Fakat o üç adım bile atamamış. Dikenler ayaklarına batmış, kanatıvermiş. Nihayet yıkılıp düşmüş ve doksan dokuz diken onun yüreğine saplanmış. Nefes bile alamadan birden ölmüş. Kız ise o anda önceki haline dönüvermiş.

Baba, oğul onun üzerine atılmışlar. Böylece murat ve maksatlarına ermişler.

Kılıç Batır[64]

Kılıç Batır denilen bir pehlivan varmış. Bu pehlivan sefere çıkmış. Az gitmiş uz gitmiş, bir yerde bir adamla karşılaşmış. Bu adam Kılıç Batır'a: "Nereye gidiyorsun arkadaş?" diye sormuş. Kılıç Batır: "Ben Akbilek hanımın yanına gidiyorum. Sen burada ne yapıyorsun?" diye sormuş. Yolda karşısına çıkan bu adam dokumacıymış. Dokumacı: "Bu taraflarda Kılıç Batır denilen bir pehlivan varmış. Onunla güreşmeye gidiyorum" demiş. Kılıç Batır: "Gel öyleyse, ben de Kılıç Batır'ın yanında bulunmuştum. Benimle bir güreş tut bakalım" deyince dokumacı: "Tamam öyleyse, bir güreşelim" demiş. Böylece ikisi güreşmeye başlamışlar. Kılıç Batır, dokumacıyı kaldırıp öyle bir yere vurmuş ki, dokumacı koltuklarına kadar yere gömülmüş.

[64] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 50-54; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 72-76 (Anlatan: Yoldaş Gaziyev; Derleyen: Hadi Zarif; Yer: Andican; Tarih: 1935)

Dokumacı: "Çek çıkar, senin kölen olayım" demiş. Kılıç Batır çekip çıkarmış. Dokumacıya iki tane ney verip: "İşte şu neyleri al. Eğer birinden kan gelirse kaygılanma, birinden irin gelirse hemen uçarcasına gel, bana yetiş" demiş, yola düşmüş.

Bir süre yol aldıktan sonra bir kişiye daha rastlamış. Bu adam demirciymiş. O da: "Evet yiğit, nereye gidiyorsun?" diye sormuş. Kılıç Batır ona: "Akbilek hanımın yanına gidiyorum. Peki sen burada ne bekliyorsun?" demiş. Adam, Kılıç Batır'a: "Kılıç Batır denilen bir pehlivan gelmekteymiş. Onunla güreşmek için bekliyorum" demiş. Kılıç Batır: "Ben de Kılıç Batır'ın yanında bulunmuştum. Eğer güreşmek istiyorsan önce benimle güreş. Gör ki, gücün nasılmış?" demiş. O zaman demirci: "Gel öyleyse güreşelim" deyip Kılıç Batır ile güreş tutmuş. Kılıç Batır demirciyi öyle bir yıkmış ki adam yerinden kalkamamış. Demirci: "Beni ayağa kaldır" diye yalvarmış. Bahadır onu yerinden kaldırmış. Ona da iki tane ney vermiş, birinden kan, birinden irin damladığını; kan damlarsa kaygılanmamasını, irin damlarsa hemen arkasından yetişmesini söyleyerek: "Bir taneydin, iki tane oldun. Benimle üç tane oldun" deyip yola düşmüş.

Az gitmiş uz gitmiş, sonunda bir köye ulaşmış. Bu köyde bir sucu varmış. O da yola çıkmış bekliyormuş. Kılıç Batır onunla da konuşmuş ve ikisi güreşmişler. Kılıç Batır onu da yenmiş. Ona da iki tane ney vermiş: "Seninle üç tane oldu. Benimle dört tane olduk. Dördümüz de bir kişiyiz. Bu neylerin birinden kan damlarsa kaygılanma. Birinden irin damlarsa çabucak bana yetiş" deyip yola düşmüş. Yürüye yürüye, kırda koyun sürüsü otlatan bir çobana rastlamış. Onunla konuşmuş: "Bu koyunlar kimin?" diye sormuş. Çoban: "Akbilek hanımın" diye cevap vermiş. Kılıç Batır: "Akbilek hanım nerede? Ona ulaşmanın yolu var mı?" diye sorunca çoban: "Evet atılgan yiğit. Size benzeyen çok yiğitler, şehzadeler gelip alamadılar. Kendilerini harcadılar. Görüyor musun, işte şu kale sizin gibilerin başlarından yapıldı" demiş. Kılıç Batır biraz düşünmüş: "Ben mutlaka gideceğim. Bunun için ne yapmak gerek?" diye sormuş. Çoban cevap vermiş: "Pazara gidip kişmiş alın ve heybenin iki gözüne doldurun. Akbilek perinin bir atı var, kişmiş yiyor. Eğer Akbilek hanımın yanına birisi girecek olursa atı kişnemektedir. Akbilek hanım evden çıkarak, gelen adamın kafasını kılıçla koparıyor. Şimdi siz bir hile yapınız. Uzaktan bir tünel kazarak atın ahırından çıkınız. Yanınıza bir tane sepet alınız. Kişniş dolu sepeti götürüp deliğin ağzına koyunuz. Gece tünelden çıkınız. Sepeti de tünelin ağzına kapatıp bir köşede saklanın. Ata sezdirmeyin,

at anlarsa sizi paramparça eder. Akbilek hanım uyurken hemen gidip kişmişi atın önüne koyun. Böylece Akbilek hanımı ele geçirirsiniz."

Kılıç Batır, çoban ile vedalaşmış, onun söylediklerini yapmaya koyulmuş. Tünel kazmış, atın ahırının yanından çıkmış. Ata sezdirmeden sepeti deliğin ağzına kapatmak isterken at fark etmiş ve birden kişnemeye başlamış. Bunu duyan Akbilek hanım, yattığı yerden kalkarak atın yanına gelmiş. "Evet hayvan, ne sır var ki kişniyorsun?" deyip atın başını sıvazlamış, etrafa bakınmış. Hiçbir şey göremeyince dönüp gitmiş. Tam gözleri uykuya dalacakken at yine kişnemiş. Akbilek hanım yine gelmiş. Bakmış, hiçbir şey görememiş. Sonra: "Bunca kişneyerek uykumu kaçırdın!" deyip sinirle atı kamçılamış ve çıkıp gitmiş. O sırada Kılıç Batır çıkmış atın önüne kişmiş koymuş. At, kişmişi yerken Kılıç Batır yavaşça eve girip bakmış ki Akbilek hanım uyuyor. Çabucak başının etrafına kırk tane kazık çakmış ve saçlarını kırk yerden kazıklara bağlamış. Bir ara Akbilek hanım uyanıp bakmış ki tepesinde bir yiğit oturuyor. Akbilek hanım Kılıç Batır'a dönüp: "Niçin geldin? Bana ne kastın var? Yerimden kalkarsam başını koparırım!" deyip hareket etmiş, kalkamamış. Kılıç Batır'ın aldığı tedbire hayran kalmış. Yiğitle evlenmeye razı olmuş. Aylar ayları, yıllar yılları kovalamış. Kılıç Batır az önceki ata binmiş, çıkıp gitmiş.

Birçok padişah Akbilek hanıma aşıkmış ama ona ulaşamıyorlarmış. Karahan denilen padişah, yaşlı bir kadın bulup ona: "Eğer o kızı getirirsen ağırlığınca altın veririm" diye söz vermiş.

Yaşlı kadın, eşeğe binip yola düşmüş. Kılıç Batır'ın avdan döndüğü vakit yola çıkmış; taşla vurmuş, eşeğin bir ayağını kırmış. Kendi de ağlayarak oturmuş. Biraz sonra Kılıç Batır avdan dönmüş. Yaşlı kadın hüngür hüngür ağlayarak yalvarmış: "Yavrum bana merhamet et. Bu ıssız çölde kalıp helak olmayayım" demiş. Yaşlı kadına merhamet eden Kılıç Batır, onu atının arkasına bindirerek eve götürmüş. Akbilek hanım, kocasının yaptığı bu işe çok kızmış ve onu bir kenara çağırmış: "Bu kötü kadını niçin getirdiniz? Ya başımızı yerse?" deyince Kılıç Batır: "Bunun elinden ne gelebilir ki? Aksine sana cesaret verir, yardım eder" demiş. Yaşlı kadın, Akbilek hanıma hizmet ederek günlerini geçiriyorlarmış. Günlerden bir gün yaşlı kadın, Akbilek hanıma sormuş: "Yavrum, Kılıç Batır'ın canı nerede? Biliyor musun? Bunu öğrenirseniz pek fena olmaz." Akbilek hanım: "Nasıl sorayım?" deyince yaşlı kadın: "Yiğit, akşam eve döndüğünde onunla konuşmayınız. O zaman söyler, siz de öğrenirsiniz" demiş. Kılıç

Batır, akşam avdan dönmüş. Akbilek hanım, Kılıç Batır'a yüz vermemiş, atına da bakmamış. Kendini çok üzgün göstermiş. Kılıç Batır, Akbilek hanıma: "Niçin üzgünsün canım?" diye sormuş. Akbilek hanım: "Bu kadar zaman geçti, ben halen sizin hiçbir nişanınızı bilmiyorum" demiş. "Peki hangi nişanımı?" demiş Kılıç Batır. Akbilek hanım sormuş: "Canınız nerede duruyor?" Kılıç Batır sinirlenmiş fakat karısını üzmemek için: "Benim canım kılıcımda. Doğduğum zaman çeneme kılıç koymuşlar. Kılıçsız asla yürüyemem" demiş. Akbilek hanım bu sırrı yaşlı kadına anlatmış. Yaşlı kadın: "Hadi öyleyse, yiğit sabahleyin ava gitmeden önce kılıcını alın bakalım, ne olacak?" demiş. Ertesi gün Kılıç Batır yerinden kalkınca, Akbilek hanım kocasından kılıcını bırakıp gitmesini istemiş. Kılıç Batır, kılıcı güç bela vermiş ve çıkmış, ava gitmiş. Yaşlı kadın kılıcı hemen taş ile ezmiş, dereye atmış. Tam o sırada Kılıç Batır yolda yıkılıp kalmış. Yaşlı kadın sakladığı ağaç atını alıp binmiş, etrafta onunla biraz uçmuş ve Akbilek hanımı kandırmak amacıyla tekrar yere inmiş. "Yavrum, siz de binip bakın ki nasılmış? Bu bahaneyle her tarafı seyredip gelirsiniz" demiş. Çabucak Karahan padişahın şehrine ulaşmışlar. Huzura çıkıp padişaha tazim kılarak: "Padişahım işte, emrinizi yerine getirdim. Akbilek hanımı alıp getirdim" diyerek kızı karşısına çıkarmış. Karahan padişah, kırk gün kırk gecelik düğün başlatmış. "Hiç kimsenin evinden duman çıkmasın. Kimin evinden duman çıkarsa evi talanda, başı ölümde" diye buyruk çıkarmış.

Şimdi Kılıç Batır'ın arkadaşlarına gelelim. Dokumacı, demirci ve sucunun neylerinden birdenbire irin damlamaya başlamış. Bunlar Kılıç Batır'ın halinden haber almak için çabucak gelmişler. Kılıç Batır'ın evinin önünden büyük bir dere akıyormuş. Dokumacı, sucuya dönüp: "Suyun önünü tut!" demiş. Sucu, suyun önünü tutmuş. Dereye inip bakmış ki yiğidin kılıcı ezilmiş halde duruyor. Onu demirciye verip: "Sen bunu düzelt, bile!" demiş sucu. Demirci, kılıcı bilemiş. Bunun üzerine Kılıç Batır kendine gelmiş. Eve gelip bakmış ki Akbilek hanım yok. Evde ise arkadaşları oturuyorlarmış. Arkadaşlarına bakmış: "Bu ne iş? Akbilek hanım elden gitti!" demiş, üzülmüş. Dokumacı, demirci ve sucu, üçü birlikte Karahan padişahın şehrine gitmişler. Şehrin girişinde dokumacı, demircinin sırtına binmiş. Sucu da demirciyi omuzlamış. Bu halde padişahın revağının altından geçivermişler. Bakmışlar ki şehirde eğlence var. "Bunca patırtı, burada ne iş var?" diye sormuşlar. Karahan padişahın bir hizmetçisi: "Burada düğün var" demiş. Sucu, kimin düğünü olduğunu sormuş. Hizmetçi: "Akbilek

hanımı Karahan padişah alıyor" diye anlatırken komutanlardan biri çıkıvermiş. Birbirlerinin üzerine binmiş olan bu adamları görünce şaşırmış. "İlginçmiş" deyip onları padişahın sarayına götürmüş. Orada Akbilek hanım saçını yıkamış, oturuyormuş. Dokumacı, demirci ve sucu onu görünce birbirlerinin üzerlerinden inmiş, geri dönmüşler. Olayı Kılıç Batır'a anlatmışlar. Onlar dört kişi birlikte tekrar Karahan padişahın yurduna gitmek için yola çıkmışlar. Otuz dokuz gün sonra ulaşmışlar. Kılıç Batır, Karahan padişaha karşı savaş başlatmış. Savaşı kazanmış, Karahan padişahı astırmış. Dokumacıyı buraya padişah yapmış. Sucuyu da yanına vezir tayin etmiş. Demirciyle Akbilek hanımı ata bindirmiş ve gitmişler. Akbilek hanımın kalesine gelmişler. Burada yiyip içip, ömürlerini geçirmeye başlamışlar.

Mamir İle Samir[65]

Bir çok asırlar önce Türkmen memleketinde bir padişah yaşıyormuş. Padişahın iki oğlu olup, birinin adı Mamir, diğerinin adıysa Samir'miş. Padişah her iki oğlunu da çok sever ve onları özel bir ilgiyle yetiştirirmiş. Ünlü kahramanlar her ikisine de pehlivanlık idmanları yaptırıyor; ok atış, kılıç, gürz kullanma ve diğer savaş tekniklerini öğretiyorlarmış. Padişahın kendi de en güçlü pehlivanlardan olup, bir çok dev öldürmüş. Kafdağı'nın ötesinde sağ kalan devler, kendi evlatları için padişahtan öç almaya çalışıyorlarmış.

Günlerden bir gün devler, padişahın iki oğlundan haberdar olmuşlar ve onların, gelecekte babaları gibi pehlivan olabileceklerini düşünüp, şehzadeleri daha küçükken kaçırmayı kafalarına koymuşlar. Onları kendi mekânlarında birkaç yıl yetiştirdikten sonra kendi babalarına karşı atlandırıp, padişahtan öç almayı planlamışlar. Devler, şehzadelerin eğitim gördüğü bağa gelmişler. Mamir ile Samir'in idman yaptıklarını görünce fırsatı değerlendirerek şehzadelere hücum etmişler. Şehzadeler de devlere karşılık vermişler. Birkaç saat savaştıktan sonra devler, Samir'i esir alıp gitmişler. Mamir, kardeşine göre irice ve güçlü olduğu için, kendini devlere teslim etmemiş. Bir çok devi öldürse de kardeşini kurtarmaya gücü yetmemiş.

---

[65] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 55-60; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 76-82 (Anlatan: Şerif Musayev; Derleyen: Nuriddin Şeripov; Yer: Taşkent; Tarih: 1941)

Devler, Samir'i alıp kaçmışlar. Bu olaydan padişah haberdar olunca öfkelenmiş ve: "Devler benim verdiğim darbeleri unuttular herhalde" demiş, memleketteki bütün pehlivanları toplamış. Oğlu Samir'i kurtarıp devlerden intikam almak için yola çıkmış. Padişah, birkaç yıl aramış ama devlerin izini bulamamış.

Devler, Samir'i mekânlarına götürünce kendi dillerini öğretmiş, kendi yiyeceklerinden yedirip terbiye etmeye başlamışlar. Samir on üç yaşına girmiş, bileklerine güç gelmiş. Samir, dağlar arasında aylak aylak dolaşmaktan bıkmış; mağaralardan, ormanlardan yüzlerce ayı tutup getirmiş. Önce kendi gücünü sınamak için kırk ayının boynuna ejderhanın yelesinden yapılmış halatı bağlamış, ucundan tutarak ayıları sürmeye başlamış. Ayılar onun önünde yürürken, Samir bir güç ile onları arkaya çekiyormuş. Ayıların başları kopup yere düşüyormuş. Bununla da tatmin olmayan Samir, yine bu şekilde yüz ayıyı da yendikten sonra, beş yüz ayıyı bir yerde toplamış. Öbür tarafta kendisi durmuş. Ayıların boynuna bağladığı iplerin hepsini bir eliyle tutmuş, onları önüne katarak sürmüş. Ayılar, koyun sürüsü gibi önünde giderlerken, Samir bir güç ile onları geri çevirmiş.

Gücünü gören Samir kendi kendine: "Bir çok devler, minare gibi gövdeleriyle benden güçlü değiller" diye düşünmüş. Bütün devler uyuyunca gece yarısı en güçlü devin yanına gitmiş. Onu uykudan uyandırmış. Devden sorusuna cevap vermesini istemiş. Oturup konuşurken dev, Samir'i aldatmak istemiş: "Sen bizim en iyi evladımızın oğlusun. Onun için senin gücün çok" demiş. Bu cevaba inanmayan Samir: "Benim vücudum niçin devlere benzemiyor?" diye yine deve sormuş. Samir'in sorusuna cevap vermekten aciz kalan dev bağırmış, çağırmış. Samir, devin başına öyle bir vurmuş ki, başındaki iki boynuzu ayaklarından çıkmış, bir çınar boyu yere girmiş. Sabahleyin devler onu çivi gibi boynuzlarından yere çakılı halde bulmuşlar. Bu işi Samir'in yaptığını anlamışlar. Devlerden biri: "Şehzade Samir, babasından dedelerimizin öcünü alacak yerde, bizden intikam alıyor. Bunun için birleşip Samir'i öldürmemiz gerek. Eğer bir iki yıl daha bu biçimde büyürse hepimizi kırıp geçirir" demiş. Bir dev kalkıp: "Samir'i öldürmek mümkün değil. Çünkü o geçen yıl dağdan beş yüz ayı tutup getirdi ve öldürdü. Ben Samir'in beş yüz ayıdan güçlü olduğunu kendi gözlerimle gördüm. Onun için Samir'i bir yerde azıtıp gelmekten başka çare yok" demiş. Bu fikre başka devler de katılmışlar. "Samir, kendini azıtmak düşüncesinde olduğumuzu sezerse hepimizi yerle bir eder. Onun için ihtiyatlı olmak lazım" demişler.

Devler bir gün Samir'i alıp ava çıkmışlar. Dağlarda birkaç gün dolaştıktan sonra onu, bir yerde yalnız bırakıp kaçmışlar. Samir, devlerin kendini azıttığını anlayınca nereye gideceğini bilememiş. Dağda kendine bir mağara bulmuş ve orayı kendine mekân edinmiş. Geceleri mağarada yatıyor, gündüzleri her türlü vahşi hayvanı tutarak çiğ çiğ yiyormuş. Ayı derilerinden kendine elbise yapıyormuş. Samir, devler arasında büyüdüğünden bedenini tüy basmış. Onu küçüklüğünde görenlerin artık tanımayacakları hale gelmiş. Samir böyle yaşayıversin, şimdi haberi Samir'in babası padişahtan alınız.

Padişah bir çok yıl ciğerparesi Samir'den diri diri ayrıldığına yanmış, sonunda Samir'i unutmuş. Günlerden bir gün o, Hint şahının bir kızı olduğu haberini almış. Onu, yalnız kalan oğlu Şehzade Mamir'e layık görmüş, Hint şahına elçi göndermiş. Hint şahının kızı, elçilere: "Beni kim meydanda yenerse onunla evlenirim. Eğer padişahın oğlu bu şartımı yerine getirirse itiraz etmem" demiş. Padişah, elçilerden bu cevabı alınca oğlu Mamir'e: "Nasıl, gücün yeter mi" demiş. Mamir, kızı yenmeye söz vermiş. Padişah birkaç gün sefer hazırlığı yapmış, Hindistan'a doğru askerleriyle yola çıkmış. Padişah, askerleriyle birkaç ay yol aldıktan sonra bir dağa ulaşmış. Bu dağın eteğinde birkaç gün dinlenmek için durmuşlar. Biraz dinlendikten sonra Mamir, avlanmak için dağa çıkmak istemiş. Babasından izin istemiş. Padişah, oğluna izin vermiş ve yanına dört tane ünlü pehlivanla yüz elli sipahi katmış. Mamir, dağlarda dolaşıp, aslanlar, parslar ile dövüşüp onları öldürerek yoluna devam ederken, vahşi bir insanın yürüdüğünü görmüş. Şehzade Mamir iki pehlivan ile birkaç sipahiyi, bu vahşi adamı tutup getirmeleri için göndermiş. Onlar vahşi adamın yanına gidince, ayı derisi giymiş olduğunu görmüşler. Pehlivanlardan biri, vahşi adama: "Şehzade Mamir sizi istiyor, bizimle gel" diye bağırmış. Samir, pehlivanın bağırarak konuşmasına üzülmüş, tınlamamış. Pehlivan, Samir'in umursamadığını görünce: "Gerçekten yabani adammış. Gelin, hepimiz etrafını sarıp yakalayalım, şehzadenin yanına götürelim" demiş. İki pehlivan ve birçok sipahi her taraftan Samir'e yaklaşarak üzerine gelmeye başlamışlar. Samir, bu adamların kendi canına kastettiklerini görünce köknar ağacını kökünden çıkarmış, üzerlerine atmış. Pehlivanlar ile sipahiler nefes alamadan can vermişler. Şehzade Mamir, gönderdiği adamların vahşi adam tarafından öldürüldüğünü duyunca, bu kötü haberi hemen babasına anlatmış. Padişah, Samir'in bulunduğu yere gelip en güçlü pehlivanlarını ona karşı göndermiş. Atsız, silahsız Samir, rakiplerini görmezlikten gelmiş, meydana inen pehlivanları mahvetmiş. Ta akşama kadar dövüşmüşler. Akşam

olunca padişah savaşı durdurmuş. Sonra seyyar tahtına çıkıp oturmuş. Kaybolmuş çocuktan daha çok üzüntülüymüş. Şehzade Mamir o sırada padişahın huzuruna girmiş: "Bu vahşi adamın yanına kendim gidip konuşacağım, meseleyi halledip geleceğim" demiş. Padişah, oğlunun söylediklerini önce kabul etmemiş, fakat oğlu ısrar edince izin vermiş. Tan atar atmaz Şehzade Mamir birkaç pehlivanı yanına yoldaş alıp Samir'in barınağına gitmiş. Samir de düşmanlarının silahsız geldiklerini görünce, gidip onları karşılamış. Samir, Şehzade Mamir ile yanındaki pehlivanları kulübesine davet etmiş. Mamir'in elbiselerine bakarak "Büyük adam olsa gerek" diye düşünmüş, onun altına pars derisi koymuş. Samir'in bu anlayışından Şehzade Mamir: "Bu benim kardeşim olmalı" diye düşünüp Samir'e hal hatır sormuş. Samir de yarı dev diliyle, yarı Mamir'in anlayacağı dilde başından geçen olayları anlatmış. Mamir, Samir'in başından geçenleri dinleyince, onun, kardeşi Samir olduğuna şüphesi kalmamış, çığlık atıvermiş. Sonra yerinden kalkmış: "İşte senden sağ ayrılan ağabeyin Mamir benim" diyerek gelip yeniden kucaklaşmışlar. Ağlaşarak görüşmüşler. Şehzade Mamir'in bu figanını görüp anlayan Samir de samimiyetle tekrar kucaklaşmış. İki kardeş sertçe kucaklaştıklarında kaburgalarından çakmak çakıyormuş gibi çat çat diye sesler geliyormuş.

Şehzade Mamir, kadeşiyle görüştükten sonra bir koşucuyu babasından müjdelik almaya göndermiş. Yine bir pehlivanını da Şehzade Samir için şahane giysiler getirmeye göndermiş. Padişah, öz oğlunun bulunduğunu duyunca müjdeli haberi getirene kırk bin altın vermiş. Kendi bir ata binmiş, birkaç yüz görevlisiyle birlikte şehzade Samir'in yoluna çıkmış. Şehzade Mamir, kardeşi Samir'e de kendininkiler gibi şahane elbiseler giydirmiş, düldül ata bindirmiş, dağın tarafından tantana ile çıkıp gelmiş. Padişah, Samir'in üzerine atılmış, baba oğul gözyaşı dökerek görüşmüşler.

Böylece birkaç gün ziyafetten sonra Hindistan seferine devam etmişler. Az gitmişler uz gitmişler. Dağları, taşları, ırmakları, gölleri geçip Hindistan'a ulaşmışlar. Hint şahı da Türkmen padişahını izzet ü hürmet ile sarayına yerleştirmiş, onun onuruna birkaç gün ziyafet vermiş. Şimdi saadete gelelim. Hint şahının kızıyla güreşilecek gün gelip çatmış. Meydanın iki tarafında iki deniz kadar asker saf saf sıraya girmişler. Hint şahının kızı erkekler gibi giyinmiş, başında miğfer, sırtında çelik giysi, bir elinde kalkan, bir elinde kılıç, yanında Rüstem'in heybetli gürzü gibi gürz ve mızraklar, yüzü örtülü biçimde meydana çıkmış. Kızın bu debdebesini gören en iyi pehlivanların bile yüreği cız etmiş. Hint şahının kızı meydanda dikilip: "Hadi, uzak ellerden gelen

pehlivan yiğit gelsin, meydana çıksın!..” demiş. Bu hitabı duyan Şehzade Mamir, kendi safından çıkmış, Hint melikesinin karşısına varmış, adet gereği gürzlerini birbirlerinin gürzlerine vurarak selamlaşmışlar. Bu iki gürzden çıkan ses, gökyüzüne çıkıp dünyaya yayılıyormuş.

Hint şahının kızıyla Türkmen padişahının oğlu Şehzade Mamir kendi adetlerine göre sırayla selamlaştıktan sonra yedi gün yedi gece savaşmışlar. Sonunda attan inip silahlarını bırakmışlar ve güreşmeye geçmişler. Güreş de üç gün devam etmiş. Şehzade Mamir yorulmuş, Hint şahının kızına yenileceğini anlamış. Kıza yenildiğini bildirip meydandan çıkmış. Ağabeyinin, askerlerin gözü önünde Hint şahının kızına yenilip meydandan çıktığını gören Şehzade Samir sinirlenmiş. O, Hint şahının kızına: “Ben de seni meydanda görmek amacıyla gelmiştim!” demiş. Hint şahının kızı o gün dinlenip ertesi gün Şehzade Samir ile güreşmek istemiş. Ertesi gün yine meydan güreşi için Hint şahının kızı meydana çıkmış. Şehzade Samir de düldül atını oynatarak Hint şahının kızının karşısına çıkmış. Onunla selamlaşmış, savaş başlamış. Her ikisi de değişik savaş teknikleriyle savaşmışlar. Sonunda savaş yine yerde, baş başa güreşmeye dönüşmüş. Şehzade Samir ile Hint şahının kızı yedi gün yedi gece güreşmişler. Sonunda sekizinci gün Şehzade Samir, Hint şahının kızını kaldırıp yere vuracakken, kızın yüzündeki peçe kalkmış; şehzadenin gözü kızın güzelliğine takılmış. Yiğit bir ah çekip kızı yavaşça yere koymuş. Hint şahının kızı, Samir'e yenilmiş, güreş bitmiş. Hint şahının kızı sarayına gitmiş. Şehzade Samir'e yenilmesine ve itibarının sarsılmasına çok üzülmüş. Üzüntüyü atmanın yollarını düşünmüş, sonunda rakibi Şehzade Samir'i gecenin karalığında, hiç kimseye sezdirmeden, gidip öldürmeye karar vermiş. Karanlık çökünce Türkmen padişahının askerlerinin bulunduğu yere girmiş, Şehzade Samir'in barakasını aramış, bulmuş. Kapıda duran muhafızlara sarhoş edici ilaç verip gitmiş. Onlar sarhoş olup yere yığılınca, çelik hançerini alıp, uyuyan Şehzade Samir'in tepesine dikilmiş. Mum ışığında, Samir'in yüzünü görünce, onun canına kast eden kızın yüreği erimiş, bayılıp Samir'in yanına yıkılmış. Birkaç dakika sonra kendine gelip yavaşça ayağa kalkmış, kendi sarayına dönmüş. Süt annesi aracılığıyla Türkmen şehzadesi Samir’le evleneceğini babasına bildirmiş. Hint şahı, kızının sözlerini duyunca çok sevinmiş: “Ey Allah’ım, ben de nihayet damat sahibi oldum!” demiş.

Hint şahı, Türkmen padişahı ile düğün hakkında konuşmuş. Hint şahı kırk gün kırk gece düğün yapmış, kızını Şehzade Samir'e vermiş. Düğün bitince Türkmen padişahı iki oğlunu, gelinini ve bütün askerlerini alıp kendi yurduna dönmüş.

Kaybolan oğlunu bulduğunu, ona münasip gelini de alıp geldiğini halka duyurmuş. Halka kırk gün düğün yapmış. Büyük şehzade Mamir'i de evlendirmiş. Bir süre sonra tahta Şehzade Mamir'i oturtmuş, dünyadan göçmüş.

Böylece iki kardeş Mamir ile Samir, murat ve maksatlarına ermişler.

Melikei Birmiskal[66]

Birvarmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah varmış. O padişahın Ahmetbek adında biricik oğlu varmış. Ahmetbek kederden ve hasretten uzakta, ergenlik çağına gelmiş. Günlerden bir gün rüyasında güzel melikeyi görmüş, ona gıyaben âşık olmuş. O günden sonra Ahmetbek hiç kimseyle konuşmamış, hiçbir yiyeceğe el uzatmamış. Onun gece gündüz halvette yatışı, hiç kimseyle konuşmaması öfkeli babasını huzursuz etmiş: "Her kim ki oğlumu konuşturursa, tepesinden aşağı boğazına kadar altın dökeceğim" diye haber saldırmış. Yaşlı bir karın padişahın izniyle Ahmetbek'in huzuruna çıkmış. Kadın, hal ahval sorup konuştuktan sonra, Ahmetbek ağzını açmış. Kadın olayı öğrenince müjdelik almak için padişaha koşmuş: "Müjdelik verin şahım, oğlunuz konuştu. O, Melikei Birmiskal adlı kızı rüyasında görüp ona gıyaben âşık olmuş. "Babam beni seviyorsa bu kızla evlendirsin, yoksa başımı alıp gideceğim" diyor. Bir değil bin melikeyle bile evlendirmek elinizden gelir elbette" demiş. Padişah sinirlenmiş: "Melikei Birmiskal'ın babası ölesi bir hasis. Hayır, ben öyle bir adamla dünür olamam. Gidip söyle, eğer Melikei Birmiskal diye inat ediyorsa, ben onun gibi oğlu kabul etmiyorum" demiş.

Ahmetbek, babasının söylediklerini duyunca perişan bir halde şehirden çıkıp gitmiş. Gece gündüz yürümüş, bir dağın eteğine gelmiş. Orada büyük bir kayanın yanında hayallere dalmış beklerken bir adama rastlamış. "Esselamü aleyküm" diye selam vermiş Ahmetbek. "Vealeyküm selam, gel oğlum, hangi rüzgâr attı?! Nereden gelip nereye gidiyorsun?" diye sormuş adam. "Ey babacığım, adım Ahmetbek. Ben padişahın oğluyum. Bir gün rüyamda Melikei Birmiskal adlı güzel kızı görüp ona

---

[66] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 61-63; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 82-85 (Anlatan: Kel Usman; Derleyen: Kamil İmamov)

gıyaben âşık oldum. Yaşlı bir kadın aracılığıyla durumu babama bildirdim. Babam razı olmadı, beni yurttan kovdu. Uzun yoldan geldim, burada size rastladım" demiş Ahmetbek. "Ey Ahmetbek! Benim adım da Ahmet, lakabım "Düşünür." Hayal kurup fal açıyorum ve bu dünyanın sırlarından haberdar oluyorum." Böyle dedikten sonra Ahmet Düşünür fal açmış: "Ey oğlum, niyetin halismiş! Sen mutlaka muradına ereceksin" demiş. İkisi arkadaş olmuşlar. Gitmeden önce Ahmet Düşünür bir kez daha fal açmış: "Ahmetbek, biraz bekleyelim. Şimdi bize biri daha gelip katılacak" demiş. O sırada uzaktan biri gelip onlara selam vermiş ve konuşmuşlar. Onun kim olduğunu sormuşlar. Sonra birbirlerine başlarından geçen olayları anlatmışlar. "Ey iyiler! Benim adım da Ahmet, lakabım "Tekadım." Her adımda bir gece gündüzlük yol alırım" demiş. O da Ahmetbek'in haline acımış, yardım etmek istemiş. Üçü yola çıkmadan önce Ahmet Düşünür yine fal açmış. Kendilerine yine bir adamın daha gelip katılacağını söylemiş. Gerçekten o anda bir kişi daha gelip katılmış. Tek tek öz geçmişlerini anlatmışlar. Sıra misafire gelmiş. O: "Ey iyiler! Benim adım da Ahmet, lakabım "Yaycı." Yay ile bir dağın taşını atabilirim" demiş. Bundan sonra hepsi birbirleriyle kardeş olmuşlar. Aralarında anlaşıp, genç Ahmetbek'in sıkıntısını gidermek amacıyla Melikei Birmiskal'ın yurduna doğru yol almışlar. Ahmet Tekadım onları kaldırıp bir dakikada Melikei Birmiskal'ın yurduna götürmüş. Birlikte şehre girmişler. Melikei Birmiskal'ın aşkıyla gelen bir çok şah ve şehzadelerin, kurban olduklarını görmüşler. Şehirde peyda olan yabancıları gören padişahın adamları, onlara kimliklerini sormuşlar. Ahmet Tekadım durumu anlatmış ve padişahın, Ahmetbek'e kızını kendi rızasıyla vermesini istemiş. Padişah bu haberi duyunca: "Akıldan yoksun kişiler olsalar gerek. Gel bunlar ile vakit harcama, ölümlerinden mesul olma. Bir daha dönüp gelmeyecekleri biçimde gönder" diye düşünmüş ve askerlerine: "Şehrin dışında bir dağ var. Dağda büyük bir mağara olup, orada bir ejderha yaşıyor. O mahluk her yıl memleketimi kırıp geçiriyor. Eğer beni bu afetten kurtarırsa razı olurum" diye mektup yazıp vermiş. Ahmet Tekadım mektubu okuyunca razı olmuş ve seyretmesi için padişahı davet etmiş. Padişah ve sarayın bir çok görevlileri, dağın yamacında toplanmışlar. O sırada Ahmet Yaycı dağın bir kayasını gökkuşağına yerleştirmiş ve ejderhanın mekânına doğru atmış. Ejderhanın yaşadığı dağ altıyla, üstüyle yok olup gitmiş. Padişah, bu olayı görünce şaşırıp kalmış. Bunlardan kurtulamayacağını anlayan padişah, düğün dernek ile Melikei Birmiskal'ı Ahmetbek'e vermiş. Dünyalar dolusu mal ile yurduna uğurlamış. Onlar uzunca yol

aldıktan sonra Ahmetbek'in yurduna yaklaşmışlar. Ahmetbek'in debdebe ile geldiği yolundaki haber babasına ulaşmış. Babası bu haberi duyunca, sevinecek yerde üzülmüş ve onu yok etmenin çarelerini aramaya başlamış. Zalim padişah, saraydakilerle anlaşıp seyyar bir taht yaptırmış. O zehirli olup, çıkan kişi o anda ölüyormuş. Sonra evine zehirli halı serdirmiş. Ayak basan kişi zehirleniyormuş. Sonra oğlunun yattığı rutubetli odanın tepesine pencere açtırmış. Ahmetbek'i yok etmek için yılan atmak istiyormuş. Ahmet Düşünür bu sırların hepsini öğrenmiş. Onun için Ahmetbek'i arabaya bindirmiyor, halıdan yürütmüyormuş. Onlar rutubetli evde yatarlarken Ahmet Düşünür kılıcını çekip beklemiş. Bir ara, pencereden büyükçe bir yılan kılıcın ağzına düşünce ikiye bölünüp gitmiş. O sırada yılanın bir damla zehri uyumakta olan melikenin alnına düşmüş. Ahmet Düşünür o an melikenin alnındaki zehri emerek almış ve tükürerek atmış. Bu olayın üzerine Ahmetbek uyanmış. "Ey kardeş, ben sizi gerçek ağabey olarak görüyordum. Meğer sizin niyetiniz başkaymış" diyerek üzülmüş. Çaresiz kalan Ahmet Düşünür: "Ey kardeş, ben sana üç sır söyleyeceğim ve birincisini söylediğimde dizlerime kadar, ikincisini söylediğimde belime kadar, üçüncüsünü söylediğimde başıma kadar taş kesileceğim. Eğer sözlerime inanıp beni diriltmek istersen, gün doğusu tarafında bir dağ var. Orası üç aylık yol. Bu dağın altında bir pınar var. İşte o pınarın suyundan getirip başımdan aşağı dökersen, eski halime dönerim" dedikten sonra üç sırrı söylemiş ve taş kesilmiş. O gece Ahmet Tekadım yola düşmüş, göz açıp kapayıncaya kadar suyu getirmiş ve Ahmet Düşünür'ün başından aşağı dökmüş. Ahmet Düşünür tekrar eski haline dönmüş.

Dört arkadaş bir olup zalim padişah ile savaşmışlar ve onu tahttan indirmişler. Yerine Ahmetbek'i padişah yapmışlar. Uzun yıllar devran sürüp, murat ve maksatlarına ermişler.

Şehzade Selman[67]

Eski zamanlarda Harezm eli taraflarında bir padişah varmış. Onun dört tane azametli oğlu varmış. Dördü de at binmede, ok atmada, kılıç kullanmada birbirlerinden aşağı değillermiş. Selman, padişahın diğer oğullarından akıllıymış.

---

[67] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 64-68; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 85-89 (Anlatan: Hanka; Derleyen: Fettah Abdullayev)

Padişahın üç büyük oğlu, bir gün aralarında anlaşıp vezirin yanına varmışlar ve: "Bizim yaşımız ilerledi. Padişahın oğulları olmamıza rağmen babamız bizi henüz evlendireceğe benzemiyor. Babamıza kendimiz söyleyemiyoruz. Karşısına çıkıp bir söyleseniz" diye rica etmişler. Vezir, şehzadelerin isteğini gidip padişaha söylemiş. Padişah, oğullarını huzura çağırmış: "Oğullarım, devlet işleriyle uğraşıp sizi evlendiremedim. Hadi söyleyiniz, kimin kızını alayım?" diye sormuş. O sırada büyük şehzade yerinden kalkıp: "Babacığım, biz dört kardeşiz. Fakat Selman henüz küçük. O şimdi evlenmese de olur. Eğer bize hatun alacaksanız, üç kardeşiz, bize üç kız kardeş alsanız" demiş. Bu söz padişaha makul gelmiş ve memlekete görücüler çıkarmış. Görücüler her tarafı aramışlar fakat üç kız kardeşin olduğu bir yer bulamamışlar. Padişah, o zaman görücüleri komşu memlekete göndermiş. Görücüler, komşu memleketin padişahının üç kızı varmış diye bir haber duyunca, o padişahın huzuruna varmışlar ve: "Padişahım, memleketimizin padişahının üç oğlu var. Sizin üç kızınızı istemek için dünürcü geldik" demişler. Bu memleketin padişahı razı olmuş. Dünürcüler sevinerek yurtlarına dönmüşler ve padişahtan müjdelik almışlar. Padişah da gayet memnun olup: "Oğullarımla kendim gideceğim, düğün yapıp, gelinlerimi alıp geleceğim" demiş, hazırlık yapmayı emretmiş. Kırk deveye mal yükleyip yola çıkmaya hazır olmuşlar. Padişah müşavere yapıp, küçük oğlu Selman'ı kendi yerine tahta oturtup gitmiş. Selman, babasına: "Babacığım, ben burada kalacağım. Lakin sizden iki tane ricam var. Birincisi, işte şu bıçağımı alıp belinize takınız, beni unutmazsınız. İkincisi, yolunuzun üzerinde Haresman denilen dağ var. Bu dağın eteğinde olağanüstü güzellikte, güllerle dolu bir bağ var. Sakın bu bağa girmeyiniz" demiş.

Babası, küçük oğlunun şartlarını kabul etmiş ve askerleriyle yola düşmüş. Çok yol yürümüşler, kırları, çölleri geçip, gelinlerinin memleketine sağ salim ulaşmışlar. O memleketin padişahı, dünürü ile damatlarını debdebe ile karşılamış. Düğün dernek başlamış. Düğün kırk gün kırk gece devam etmiş.

Padişah, gelinlerini alıp kendi memleketine doğru yola çıkmış. Yolda gelirlerken bir dağın eteğinde güzel bir bağ görmüşler. Şehzadeler: "Bir iki gün burada kalıp dinlenelim" demişler. Padişah, küçük oğlunun söylediklerini unutmadığı için kabul etmemiş. Şehzadeler: "Babamız yaşlandı. Küçük çocuğun sözüyle hareket ediyor" demişler ve babalarının sözüne kulak asmamış, bağa girmişler. Padişah da çaresiz, onların arkasından bağa girmiş. Girdikleri zaman gümbür gümbür sesler işitilmiş, bağın

etrafında taştan yapılmış yüksek duvarlar peyda olmuş. O sırada ağzından alev ve duman saçan bir ejderha çıkıp gelmiş. Ejderha, padişaha bakıp: "Bu bağa ayak basman için sana kim izin verdi?" deyip tıslamış. Padişah: "Ne gerekliyse al fakat bizi yok etme" diye yalvarmış. O zaman ejderha: "Kurtuluşunun bir yolu var. Eğer Şehzade Selman'ı bana verirsen iyi. Vermezsen şimdi hepinizi içime çekeceğim" deyip ağzından alev saçmaya başlamış. Padişah korkusundan ejderhanın şartını kabul etmiş. Ejderha bir tıslamış, bağın etrafındaki duvarlar bir anda yok olmuş. Padişah sağ salim kendi yurduna gelmiş. Bakmış ki Şehzade Selman yok. Arattırmış, küçük oğlunu hiçbir yerde bulamamış. Nereye gittiğini hiç kimse bilmiyormuş. Şehzade Selman'ı bir süre önce ejderha alıp gitmiş imiş. Padişah çok üzülmüş, büyük şehzadeleri azarlamış. Gece gündüz bu dertle yatıp kalkmış ve sonunda hasta olmuş, yatağa düşmüş.

Şimdi haberi Şehzade Selman'dan alınız.

Ejderha, şehzadeyi götürüp el ve ayaklarına zincir vurmuş. Şehzade: "Ya beni öldür ya da serbest bırak, gönder!" demiş. "Seni bırakacağım lakin bir şartım var!" demiş o zaman ejderha. "Şartını söyle" demiş şehzade. "Giden Gelmez denilen memleketin padişahının Mahro adında güzel bir kızı var. Benim bildiğime göre, bu kızı sadece sen ele geçirebilirsin. Kızı getirip verirsen o gün seni azat edeceğim" demiş ejderha. Şehzade Selman, ejderhanın şartını kabul etmiş.

Şehzade Selman silahlarını hazırlayarak çıkıp gitmiş. Yolda ilerlerken karşısına nurani bir yaşlı adam çıkmış. Şehzade selam vermiş. Yaşlı adam selamı aldıktan sonra: "Evet oğlum, nereye gidiyorsun?" diye sormuş. Şehzade, başından geçenleri bir bir anlatmış. O zaman adam: "Yavrum, başına çok müşkül bir iş düşmüş. Fakat sen korkma. Arayan bulur derler. Sen şu yoldan gidiver. Yoluna üç tane peri çıkacak. Bu periler sana yardım edecekler. O perilere benden selam söyle" demiş ve vedalaşıp gidivermiş.

Şehzade yola düşmüş. Dağları, çölleri aşıp bir periye rastlamış. Peri onun kimliğini sormuş. Şehzade, başından geçenleri anlatmış, ihtiyarın selamını söylemiş. Peri: "Buradan üç menzil ötede küçük kız kardeşim Sümbül peri duruyor. O, sana yol gösterecek" deyip saçının bir telini şehzadeye vermiş. Şehzade yürüye yürüye Sümbül perinin mekânına ulaşmış. Şehzade ona da başından geçenleri anlatmış. Sümbül peri de saçından bir tel alıp şehzadeye vermiş ve: "Buradan beş menzil ötede Gümüş peri adında bizim annemiz var. Ona gidip durumu arz ediniz, sana yardım edecektir" deyip

şehzadeyi göndermiş. Şehzade, uzunca yol aldıktan sonra Gümüş perinin mekânına ulaşmış ve selam vermiş. Gümüş peri selamı almış: "Hey insanoğlu! Bu perilerin yurduna niçin geldin?" diye sormuş. Şehzade, başından geçenleri ona da anlatmış. Gümüş peri de saçından bir tel koparıp şehzadeye vermiş: "Giden gelmez yoluna yaklaşmış durumdasın. Yola düşüp gidiver. Eğer herhangi bir zorlukla karşılaşırsan işte bu saçı yak, derhal yardımına geleceğiz" demiş.

Şehzade yine yola düşmüş. Bin bir meşakkat ve sıkıntılar ile çölleri, kum sahralarını aşmış, Giden Gelmez yurduna ulaşmış. Bu memlekette yaşlı bir kadının evine girmiş. Yaşlı kadın onu kendine evlatlık edinmiş. Akşam olunca yaşlı kadın, kapıları kapatmış, sürgülerini çekmiş. Şehzade bunun sebebini sormuş. Kadın: "Yavrum, bu şehrin padişahının bir kızı var. Akşamları hizmetçi kızlarıyla arabaya binip şehri dolaşıyor. O saatlerde hiç kimsenin sokakta kızla karşılaşmaması gerek. Kız, karşılaştığı adamı darağacından astırıyor. Bir çok adamlar kızı alacağım deyip onunla karşılaştılar. Fakat kızın şartlarını yerine getiremeyince, boşuna ölüp gittiler" demiş. "Kızın şartı neymiş?" diye sormuş şehzade. "Onun üç tane ağır şartı var" demiş kadın. "Birincisi, bir çuval yünü bir vuruşta yere sokmak. İkincisi, on batman darıyı bir tenab yere serperek toprak ile karıştırıp, tekrar bir tane bile bırakmadan toplamak. Üçüncüsü, üç odalı evi ısıtacak kadar odunu bir file yükleyip ormandan getirmek, evin taşları korlaşıncaya kadar yakmak, ortadaki odada bir gün hiç dışarı çıkmadan yatmak. Bu şartlardan bir tanesi bile yerine getirilmezse kızın babası o adamı derhal ölüme çarptırıyor." Şehzade Selman ertesi gün kadının "Hey hey" diye bağırmasına kulak asmayıp, sokağa çıkmış ve kızı beklemeye koyulmuş. Hizmetçi kızlarla birlikte gelen melike, şehzadeyi görünce ona âşık olmuş. Şehzade Selman da kızın cemalini görünce aklı başından gitmiş. Kız, yiğide kimliğini sormuş. Şehzade, Mahro'ya kim olduğunu anlatmış. Mahro: "Şimdi ben seni ölümden nasıl kurtaracağım?" diye çok kaygılanmış. Şehzade onu teselli etmiş: "Sen kaygılanma, şartını ilan et. Allah izin verirse hepsini yerine getiririm" demiş.

Ertesi gün padişah haber saldırmış. Tellallar: "Böyle böyle, falan yiğit padişahın kızını alacağım diye gelmiş. Yiğit bu gün şartları yerine getirmek istiyor" diye bağırarak şehri dolaşmışlar. İnsanlar toplanmışlar. Kız, kendi köşkünde oturmuş seyrediyormuş. Meydana bir çuval yün getirmişler. Şehzade, perilerin yardımıyla yüne öyle bir vurmuş ki yün yere girmiş. Sonra on batman darı getirip bir tenablık yerdeki toprakla

karıştırmışlar. O sırada sayısız karınca peyda olup bir anda darıyı bir tane bile bırakmaksızın toplamış, yığıvermişler. Üçüncü şartı da perilerin yardımıyla yerine getirmiş. Ormandan file yükleyip getirilen odunu üç odada yakmışlar. Ev adamakıllı korlanmış. Periler, ortanca odaya su doldurmuşlar. Şehzade bir gece gündüz boyunca bu odada rahatça oturmuş.

Bütün şartlar yerine getirildikten sonra padişah, çaresiz, düğün dernek düzenlemiş, kızı Mahro'yu Şehzade Selman'a vermiş. Peri kardeşler şehzade ile Mahro'yu alıp bir anda kendi annelerinin huzuruna getirmişler. Gümüş peri memnun olmuş, onlara ziyafet vermiş ve: "Ejderha oturmuş seni bekliyor. O, kızı senin elinden alacak. Hiçbir mahluk ona dur diyemez. Ondan kurtulmanın bir yolu var. On beş gün sonra, ejderha tekrar kırk günlük uykuya dalacak. O zaman kılıcını onun başına indireceksin. Talihin varsa öldürüp yurduna dönersin" diye yol göstermiş. Ondan sonra periler, şehzade ile Mahro'yu getirip ejderhanın yaşadığı bağa bırakmışlar. Ejderha memnun olmuş: "Ben sana söz vermiştim. Şimdi kendi yurduna gidiver" diye cevap vermiş. Şehzade Selman sevinmiş gibi yaparak, bağdan çıkıp gitmiş. Ejderha, kızı zindana atmış, kendi de kırk günlük uykuya dalmış. Şehzade, perilerin yardımıyla kırk gez gelen bağın duvarından inmiş, ejderhanın yattığı yere gelmiş. Bakmış ki ejderha uyuyor. Şehzade Selman kılıcını çekip arka arkaya ejderhanın başına vurmuş. Ejderhanın başı paramparça olmuş. İnsanoğlu amacına ulaşmış, memleket ejderha belasından kurtulmuş.

Şehzade Selman, Mahro'yu zindandan çıkarmış, sağ salim kendi yurduna ulaşmış. Babası ölüm döşeğinde yatıyormuş. Şehzadeyi görünce çok sevinmiş. "Memlekette derhal düğün düzenlensin" diye emir vermiş.

Kırk gün kırk gece düğün yapmış, murat ve maksatlarına ermişler.

Bektemir Batır[68]

Eski zamanlarda Fergana taraflarında, Adilhan denilen bir padişah yaşıyormuş. Onun kırk tane karısı varmış. Otuz dokuz karısından otuz dokuz oğlu olmuş.

Padişah bir gün çöllerde geyik avlayıp yürürken bir kaleye varmış. Susamış, "Şu kaleden bir tas su isteyip içeyim" diye bağırmış. Peçesi eğri örtülü bir kız kapının önüne

[68] Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 89-101 (Anlatan: Mamayusuf Baltabayoğli; Derleyen: sabircan İbrahimov; Yer: Andican; Tarih: 1957)

gelip ses vermiş. Padişah bakmış ki, cemali gökteki dolunay gibi, on sekiz yaşlarında güzel bir kız. Padişah, kızdan bir tas su istemiş ve alıp içmiş. Avdan dönünce kaleye adam göndermiş: "Varıp öğreniniz, orası kimin kalesi. Kızın babasıyla, annesiyle konuşunuz. Kızı bize eş olarak versinler. Eğer iyilikle vermezlerse, kızı, zorla alıp geliniz!"

Padişahın adamları kaleye gitmişler. Yaşlı bir adam çıkıp onları karşılamış. Bu adam yoksulmuş, kızı ve karısıyla birlikte burada yaşıyorlarmış. Geyik, tilki, kurt avlıyor, derilerini satarak geçimlerini sağlıyorlarmış. Yaşlı adama: "Biz Adilşah'ın adamlarıyız. Dünürcü olarak geldik. Kızınızı padişaha veriniz, yoksa zorla alıp gideceğiz" demişler. Adam, karısının yanına gidip onunla konuşmuş. "Eğer vermiyoruz dersek zorla alıp gidecekler. Bizi de zindana atacaklar. Buna göre verelim" demiş, padişahın adamlarına razılıklarını bildirmişler.

Padişah, düğün dernek ile kızı almış, saraya götürmüş. Adilşah'ın bu hanımından bir oğlu, iki de kızı olmuş. Oğlunun adını Bektemir koymuş. Bununla birlikte Adilhan'ın oğulları kırk tane olmuş. Diğer oğullarına nazaran Bektemir, aslan gibi güçlü, kuvvetli olmuş.

Bir gün Adilşah, kırk oğlu ile birlikte oturmuş yemek yerken : "Oğullarım, kırk yiğidin mekânını basacak düşman gelse, meydanın bir tarafını ancak tutabilirler. Şimdi bunlara savaş tekniklerini öğretmeliyim" diye geçirmiş içinden. Ondan sonra padişah, hoca çağırmış: "Çocuklara ata binmeyi, ok atmayı, kılıç kullanmayı, iyi bir savaşçıya hangi hüner gerekliyse hepsini öğret" demiş. Hocalar, padişahın kırk oğluna savaş tekniklerini öğretmişler. Fakat otuz dokuz oğlu, haylazlık edip hiçbir şey öğrenmemişler. Onlar: "Bizler padişahın oğullarıysak böyle işlerin bize ne gereği var" diyorlarmış. Hocalar, onların bu davranışlarını babalarına söylemekten korkmuşlar. Fakat Bektemir, savaş tekniklerini iyi öğrenmiş.

Padişah bir gün hocaya, çocuklarının savaş tekniklerini ne derece öğrendiklerini sormuş. Hoca: "İyi" demiş. O zaman padişah bütün görevlilerini çağırmış. "Yarın oğullarım kırk kulplu altın aşık fırlatacaklar, gelip seyrediniz!" demiş. Padişah: "Bektemir küçük" demiş, otuz dokuz oğlunu meydana çıkarmış. Görevliler de seyretmek için gelmişler. O sırada padişahın otuz dokuz oğlu birer birer gelip aşığı tutmuşlar; kaldırmak bir yana, yerinden bile kımıldatamamışlar. Padişah utanmış. Üzüntüsünden, figan bağına gitmiş, hiç kimseye görünmemiş. Bektemir, babasının

bağda üzgün olduğunu duyunca gitmiş. Bektemir, bakmış ki babası çok üzgün: "Ey babacığım! Aslan gibi kırk tane oğlunuz var. Daha niçin gam çekip üzülüyorsunuz?" demiş. Padişah: "Otuz dokuz ağabeyinin aslanlığını gördüm. Aslanlık bir tarafa dursun, otuz dokuz tanesi toplanıp bir sıçanın burnunu bile kanatamazlar!" demiş. Bektemir: "Ne oldu? Anlatınız" demiş. Babası: "Otuz dokuz ağabeyin ne yaptı ki senin elinden de ne gelsin" demiş. Bektemir, babasına: "Üzüntünüzün sebebini anlatınız" diye ısrar etmiş. Adilhan padişah, otuz dokuz oğlunun kırk kulplu aşığı yerinden oynatamadıklarını; kendinin, görevlilerin önünde rezil olduğunu anlatmış. Bektemir bunları duyunca üzülmüş, yüreği coşmuş. Babasının huzurundan çıkmış, dosdoğru meydana gitmiş. Var gücünü toplayarak kırk kulplu altın aşığı yukarı kaldırmış, göğe fırlatmış. Aşık, uçarak babasının sarayına gelmiş, revağa çarparak kırıp geçmiş. Bektemir'i hiç kimse fark etmemiş. O anda padişahın adamları koşarak gelip: "Ey dünyanın efendisi! Sizin yaptırdığınız kırk kulplu altın aşık, uçarak gelip sarayınıza düştü, revağa çarpıp kırdı. Fakat aşığı kimin fırlattığını hiç kimse bilmiyor" demişler. Padişah, bunları duyunca şaşırmış ve şehre haber saldırmış: "Her kim ki bu aşığı fırlattıysa gelip alsın, gitsin!" Hiç kimse, bunu ben yaptım diye gelmemiş. Bu şehirde düzenbaz bir hırsız varmış. Hediyeye heveslenmiş, padişahın huzuruna gelmiş ve: "Efendim! Aşığı ben atmıştım" demiş. Padişah: "Eğer sen attıysan al, git!" demiş. Hırsız: "Tamam efendim! Şimdi saygısızlık olmasın, yarın siz yokken gelip alır, götürürüm" demiş. Padişah: "Hayır, şimdi alıp götür!" demiş. Hırsız, padişahı aldatamayınca yüreğine korku düşmüş. "Şimdi öldüm" diye düşünmüş. "Efendim! Öyleyse bir tane araba alıp geleyim" deyip kaçmak istemiş. "Aşığı atan adam, onu kaldırıp götürebilir. Şimdi kaldır, götür!" demiş padişah. Hırsız gelmiş, aşığı yerinden kımıldatamamış. O zaman padişah: "Sen beni kandırdın!" demiş, hırsızı ölüme çarptırmış. Kendi dönüp yine bağa gitmiş. Bektemir, babasına acıyıp: "Söylemezsem babam üzüntüsünden hastalanıp kalacak" diye düşünmüş; aşığı, kendinin fırlattığını padişaha söylemiş. Babası inanmamış: "Ağabeylerinin fırlatamadığı aşığı sen fırlatabilir misin?!" demiş. O zaman Bektemir saraya gelip aşığı kaldırmış, bir elinden öbür eline almış, oynayarak alıp babasının yanına getirmiş.

Adilhan padişah, Bektemir'i bu halde görünce üzüntüsü dağılmış ve çok sevinmiş. Oğlunun alnından öpmüş: "Aşığı, şehir meydanında oynatarak göster" demiş. Bektemir, aşığı kaldırıp fırlatmış. Yaşlı bir kadın avlusunda oturmuş, ip eğiriyormuş. Aşık gidip,

kadının ağzı ile çarkın pervanesini uçurmuş, geçmiş. Bektemir Batır aşığı izleyerek gidiyormuş. Bir avluda kadının ağlayarak beddua ettiğini işitmiş. Bektemir Batır bekleyip kulak vermiş. Kadın:

"Küçük, ölesi, yetim,
Çarkımı parçaladın!
Çarkım girdi mezara ey,
Bir dudağımdan ayrıldım!
Akbilek'e ulaşmadan,
Sen de benim gibi olasın" diyerek ağlıyormuş. Bektemir Batır bunları duyunca kadının yanına girip: "Ne diyorsun anne?!" demiş. Kadın: "Yavrum! Kırk kulplu aşığın gelip çarkımı kırdı, bir dudağımı da uçurup gitti. Bahadır isen gücünü benim gibi bir acze değil, gidip Mısır padişahına gösterirsin!" demiş. Bektemir, kadına sormuş: "Niçin öyle diyorsun anne? Açıkça söyle!" demiş. Kadın, oğlana: "Mısır memleketinde Şevket adında bir padişah var. Onun da Akbilek adında bir kızı var. Güzelliği gökyüzündeki ayı bile geçer. Gözleri, ceylanın gözlerinden daha kara. Daha yeni kemale eren nice âşıklar onun yolunda kan kusuyorlar. Aslan gibi vücudun ve gücün var. Gidip, Akbilek'i alıp gelsene!" demiş.

Bektemir Batır, kadından bunları duyunca Akbilek'e gıyaben âşık olmuş. Aşığa da bakmayıp eve dönmüş, göğsünü toprağa dayayıp yatmış. Padişah, oğlunu aratmış. Onun karanlık bir odaya girip yattığını söylemişler. Gidip halini sormuş, söylememiş. Annesine de söylememiş. Günden güne rengi soluyormuş. Padişah: "Her kim ki Bektemir'i konuşturur ve onun yüreğindeki derdi bana söylerse, bir tabak altın vereceğim" demiş. Bütün insanlar girip konuşturmaya çalışmışlar, olmamış. Sonunda az önceki yaşlı kadın gelip: "Ben konuşturup öğrenebilirim" demiş. Kadın, Bektemir'in huzuruna girmiş. O, göğsünü toprağa vermiş yatıyormuş. Kadın: "Yavrum, kalk şimdi! Senin derdini ben biliyorum. Baban, söylediğini kabul edecek. Akbilek'in memleketine gideceksin. Babandan, özel olarak beslenen terlanboz atını istersin!" demiş. Yiğit, kadının söylediklerine razı olmuş. Kadın çıkıp padişaha: "Ey dünyanın padişahı! Oğlunuz, Mısır padişahının kızı Akbilek hanıma âşık olmuş. Yüreğinde aşk derdi var. "Babam izin verse de, gidip Akbilek hanımı alıp gelsem" diyor. Eğer izin vermezseniz çocuğunuzdan ayrılacaksınız" demiş. Padişah, yaşlı kadına bir tabak altın vererek memnun edip göndermiş.

Padişah, durumu öğrendikten sonra, Mısır'a gidip Akbilekhan'ı alıp gelmesi için, oğluna kırk tane yiğit ayırtmış. Bektemir Batır: "Ben yalnız gideceğim! Kırk yiğide gerek yok!" demiş. O zaman Adilhan iyi bir at eyerletmiş, bir çok ata da altın ve gümüş yükletip vermiş. Bektemir bunları da almamış. Babası: "Ey çocuğum! Niçin böyle yapıyorsun?" demiş. Bektemir: "Ey baba! Eğer beni çocuğum diye seviyorsanız, bunları bırakıp, bana terlanboz atınızı veriniz!" demiş. At bakıcıları, terlanboz atı kaşağılamış, temizlemişler; yelesini, kuyruğunu taramış, altın eyer vurmuşlar. Eyerin altın kolanlarını sıkıca bağlamış, atı çekerek çıkmışlar. Bektemir Batır, babasıyla, annesiyle, ağabey ve kardeşleriyle vedalaşmış. Girip yattığı odanın tavanına bir kılıç asıp: "Eğer bu kılıçtan kan damlarsa, Bektemir öldü deyip yasımı tutunuz. Eğer kan damlamazsa Bektemir sağ, yeryüzünde yürüyor deyiniz!" demiş. İzin alıp yola düşmek istemiş. O zaman Bektemir Batır'ın iki küçük kız kardeşi: "Hey ağabey! Bizi bırakıp nereye gidiyorsun? Bizi de alıp götür" diye bağırmışlar. Bektemir: "Ben sizlere çok güzel gömlek, altın tarak getirmeye gidiyorum. Çabuk döneceğim" demiş, kardeşlerini kandırmış ve gitmiş. Bektemir Batır şehirden çıkıncaya kadar, yürüdüğü yerlerle, sokaklar, ağaçlar ile vedalaşmış, şehir kapısından dışarı çıkmış ve atına:

"Kulak ver sözüme;
Kamçı vurdum sırtına,
Zulmettim canına,
Akbilek hanımın şehrine,
On iki aylık yol var,
Altı aylık çöl var.
Sağ gidip selamet dönelim,
Babam Adilhan'ın şehrine!" demiş. Atın sırtına kamçıyı sertçe vurmuş. Kamçı, atın canını çok fena yakmış. Bir kişnemiş, kanatlarını açıp gökyüzüne uçmuş. At, gökyüzünde üç gün üç gece uçmuş, Mısır memleketine varmış ve yeşillik bir yere konmuş. Bektemir, attan inmiş, eyer takımlarını alarak otların arasına saklamış. Terlanboz atı sıvazlayıp:

"Ben gidiyorum yarimi izleyerek,
Sen kalıyorsun şimdi ağlayarak.
Akbilek ile ben dönünceye dek
Selamet kal, yolu gözleyerek!" demiş.

Terlanbozu çimenliğe doğru göndermiş. Kamçıyı heybeye koymuş, heybeyi de omzuna atmış ve yavaşça gidivermiş. Atı tek başına bırakıp gitmeye gönlü elvermemiş. Attan bir türlü aklını alamamış ve tekrar geri dönmüş. Terlanboz bir bakışta bahadırın geri dönüş sebebini anlayıp dile gelmiş ve Bektemir'e dönmüş, şöyle demiş:

"Gönlünü ferah tut, Han'ım!
Nasip olsun Akbilek yarin.
Hırsıza kendimi yakalatmam,
Kurda asla dişletmem.
Varıp, yarin ile gelirsen,
Kanat bağlar, hızlı uçarım.
Gidiver yarine, can beyim!"

Bektemir Batır, terlanbozdan bunları duyunca gönlü rahat etmiş ve endişelenmeden gitmiş.

Bektemir Batır az gitmiş uz gitmiş. Büyük bir şehre varmış. Şehirde hiç kimseyi tanımıyormuş, nerede konaklayacağını bilmiyormuş. Yaşlı bir kadın, ağacın gölgesinde sepetle hurma satıyormuş. Gidip yaşlı kadına: "Ey anne! Bana bir doyumluk hurma veriniz!" demiş. Kadın bakmış ki şehzadeler gibi bir yiğit. Fakat bu şehrin insanına benzemiyormuş. Sepeti bahadırın önüne sürüp: "Doyuncaya kadar ye yavrum!" demiş. Bektemir Batır hurmadan doyuncaya kadar yedikten sonra, kadının eline bir altın vermiş. Sonra kadına: "Anne! Siz gidinceye kadar burada uyuyayım" demiş, heybeyi başının altına koyarak uykuya dalmış. Kadın, hurmasını satmış, akşamüzeri yiğidi uyandırmış ve: "Misafire benziyorsun. Nerede kalıyorsun?" demiş. Bektemir Batır: "Ey anne! Ben bugün geldim. Gidecek yerim yok. Bir iki gün misafir etseniz de gelip sizde kalsam" demiş. Kadın razı olmuş, evine gitmeye başlamışlar. Bektemir Batır, kadına sabah bir altın, akşam bir altın verip: "Bu, bugünkü harcamalar için anne!" demiş. Kadın memnun bir şekilde, koşar adım hizmet etmiş. Aradan üç gün geçince, kahvaltıdan sonra kadın, yiğide: "Yavrum, sormak ayıp değil. Sen nereden ve ne iş için geldin?" diye sormuş. Bektemir Batır: "Anneciğim, ben Fergana memleketindenim. Şevket padişahın kızı Akbilek hanımın güzelliğini duydum, gıyaben âşık oldum. Sevgilimin belki en azından gölgesini görürüm diye geldim. Sizinle anne çocuk olduk. Size elimden geldiğince hizmet edeceğim. Siz, Akbilek hanımla görüşmenin yolunu söyleyin" demiş; kadının önüne, şıngırdatarak bir avuç altın dökmüş. Kadın: "Şevket

padişah bir aylığına ava gitti. Akbilek onun yerine padişah oldu, memleketi yönetiyor. Eğer sen ona meftun olduysan ihlas ile hareket et, ona ulaşırsın. Akbilek her Cuma günü hizmetçi kızlarla birlikte İrem bağına seyre çıkar. Sen attar olarak bağın önünden geç. Akbilek, sattığın şeyleri görmek amacıyla çıkacak. O zaman görürsün, durumunu arz edersin. Şimdi sen pazara çık, attarlık mallarından satın al. Ben bir falcı olarak gidip Akbilek'e fal açacağım, gönlünü sana meyledeceğim" demiş. Bektemir Batır, heybeyi omzuna atıp pazara gitmiş. Bir kuyumcu ile konuşmuş: "Bana melikenin takacağı küpe, yüzük, bilezik, altın kâkül, altın kolye, altın tarak yapıp veriniz!" deyip, heybesindeki altın ve gümüşlerden çıkarıp vermiş. Kuyumcu işe koyulmuş. Bektemir Batır, attarlara gitmiş. Attarlardan ak sakız, kara sakız, gülyağı, koku, sürme, amber satın almış. Kendine de üst baş satın alıp eve dönmüş. Yaşlı kadın, başına çadırını örtünüp Akbilek hanımın sarayına varmış. Akbilek o gün hizmetçi kızlarla birlikte hamamdan dönünce, sarayın kapısında yaşlı bir kadının oturduğunu görmüş. Kızlardan birine: "Git, kadına sor bakalım ne iş için gelmiş?" demiş. Kız gidip: "Evet anne! Burada niçin oturuyorsunuz?" demiş. Yaşlı kadın: "Dur ey kızım! Ben falcıyım, melikeye bir fal açayım diye gelmiştim" demiş. Kız dönüp gitmiş: "Kadın falcıymış, melikenin falına bakmak için geldim, diyor" demiş. Akbilekhan: "Öyleyse saraya alıp giriniz" demiş. Kızlar, kadını saraya götürmüşler. Akbilek hanım: "Hadi anne, bir fal açsanıza!.." demiş. Kadın, Akbilek hanımın sağ elinden tutup falına bakmış:

"Kurban olayım apak kızım!
Bahtından açayım mı?
Talihinden açayım mı?
Bahtından açsam:
Bahtın yüce.
Talihinden açsam:
Talihin yüksek...

Fakat yüreğinde derdin var, isteğin belirsiz. Üzülme yavrum! En fazla bir hafta içinde aydınlığa çıkacaksın! Sana birçok yiğit aşıkmış ama bir düşmanın varmış. Seni kendi dengin ile kavuşturmaya daima o düşman engel oluyormuş. O düşman baban mı, annen mi yoksa herhangi bir kardeşin mi, bunu falım belirtmiyor. Fakat sana vefalı bir şehzade yiğit âşık olmuş. Falımın söylediğine bakılırsa o yiğit, sana bir tüccar kılığında rastlayacak. Ömrünü boşuna harcama, kim vefa gösterirse ondan geri kalma. Amin,

Allahüekber!..” deyip falını bitirmiş kadın. Akbilekhan: “Kadın gönlümdekini buldu!” demiş, bir avuç altın vermiş. Akbilek hanımdan sonra kızlar da: “Anneciğim! Bizim falımıza da bakar mısınız?” demişler. Kadın onlara da fal açmış, altın tengelerini alıp dua etmiş. Vedalaşmış, saraydan çıkıp gitmiş. Aradan üç gün geçince kadın, Bektemir Batır'a: “Bugün Akbilek hanım, İrem bağına temaşaya çıkacak. Gidiniz!” demiş.

Bektemir Batır, elbiselerini değişmiş, heybeyi omzuna atmış ve ırmağın kıyısındaki İrem bağına gitmiş. Oraya gittiğinde bakmış ki bağın ucu görünmüyor. Bektemir Batır, bağın etrafında yürüyerek dolanmış:

“Ben attarım, ben attarım,
Altın tarak satarım.
Şimşir tarak bende var,
Gelin kızlar, alın kızlar.

Boya, sürme bende var!” diye bağırıvermiş. Bu sesi Akbilek hanım duyunca: “Kızlar, gidip bakınız. Sokakta biri bir şeyler deyip bağırıyor. Kimmiş, öğrenip geliniz!” demiş. Kızlar koşuşarak gitmişler. Varmışlar ki genç bir attar yiğit. Kızları görünce:

“Apak apak ay kızlar,
Beli ince, nazikler!
Akbilekhan gibi yarim var,
Yare layık malım var;
Miski amber, güzel kokulu parfüm,
Altın yüzük, taraklar,
Altın ayna, halka yüzükler,
Sürme, boya, kolyeler
Gelip görün, bende var” demiş.

Kızlar, attarın etrafını sarmış, mallara bakmaya başlamışlar. Bir tanesi koşarak gitmiş, attarın söylediklerini Akbilek hanıma demiş ve: “Yürüyün abla! Attarın mallarını görün. Beğendiklerinizi alın” diye sıkıştırmış. Akbilek hanım yavaş yavaş adımlayarak bağın kapısının yanına gelmiş. “Attar yiğit, neleriniz var?” diye sormuş. Attar, az önce söylediklerini tekrar edip, mallarını yere açmış, yaymış. Bir çift altın bilezik, bir çift altın küpe, altın kolye, altın yüzüğü: “İşte şu malları sizin adınıza alıp geldim!” demiş, Akbilek hanıma uzatmış. Akbilek hanım şöyle bir bakmış ki attarın

boyu posu yerinde, çok sempatik ve sevimli bir yiğit. Elindeki şeyleri tam alacakken hafif bir rüzgâr esmiş, kızın yüzündeki peçeyi kaldırmış. Bektemir Batır, onun, on dört günlük dolunay gibi yüzünü görünce, ah çekip yere yıkılmış. Melike: "Falcının söylediği vefalı yar bu olsa gerek!" diye aklından geçirmiş. Kızlara, Bektemir Batır'ı kaldırtıp İrem bağına götürtmüş. Güller arasındaki altın çardağa yatırıp yüzüne su serpmiş. Atar, yavaş yavaş kendine gelince Akbilekhan altın kâseyle şerbet sunmuş. Sevgilisinin güzelliğine mest olan Bektemir Batır, şerbeti içip oturmuş. Melike sormuş: "Ey güzel yiğit! Siz hangi bağın gülü, hangi çemenin bülbülüsünüz? Buralara nasıl düştünüz?" Bektemir Batır kendi kimliğini, Akbilek hanıma gıyaben âşık olup geldiğini anlatmış. Akbilek, yiğidi yüksek köşküne çıkarmış, önüne türlü yiyecekler, kımız ve şaraplar koyup ziyafet vermiş. Bu şekilde bir hafta geçmiş. Bir hafta sonra Bektemir Batır: "Allah ikimizi birbirimize yazmış. Şimdi buradan kaçalım. Ben seni kendi yurduma götüreyim. Falan çimenlikte atım var. Ben atımın yanına gidip, hazır bekleyeceğim. Siz bana yetişirsiniz!" demiş.

İkisi anlaşmışlar. Bektemir Batır yaşlı kadınla vedalaşmış. Kalan altın ve gümüşleri ona vermiş, atının yanına gitmiş. Otlayan at, sahibinin geldiğini anlayınca koşarak gelmiş. Bektemir Batır, atı kaşağılamış, temizlemiş, yelesini ve kuyruğunu taramış, eyerlemiş, hazır beklemiş. Akbilek hanım ise kızları toplamış ve onlara sevgilisiyle gideceğini söyleyip: "Ben sizlerden razıyım. Sizler de benden razı olun! Ölmezsek bir gün yine görüşürüz, buluşuruz!" demiş, onlara çokça hediyeler vermiş. Kızlar: "Melike! bizi bırakıp gidiyor musunuz?" deyip ağlaşmışlar. Akbilek hanım seher vakti, erkek giysileriyle atın üzerinde, çimenliğe gelmiş. Bektemir Batır: "Bu atı bırakalım. Benim atıma binip çabuk gidelim dersem, yarimin gönlünü kırmış olabilirim" diye düşündüğünden iki atla birlikte yola çıkmışlar. Uyumadan, dinlenmeden, kırk gün kırk gece yol yürümüşler. Bir yerde yorgun argın atlarından inmişler, çadır kurmuşlar ve dinlenmek istemişler. O zaman Bektemir Batır, Akbilek'e: "Ben uyuyacağım, kırk gün kırk gece boyunca uyandırmayınız. Eğer bir hadise olursa tabanıma iğne batırınız, uyanırım" demiş, yarinin dizine başını koymuş ve uykuya dalmış. Aradan birkaç gün geçmiş. Bir ara çadırın yanına bir yabancı gelmiş. Akbilek hanım, yüreği korku içinde kulak salmış. Adam: "Kız hırsızı! Çık çadırdan!" demiş. Akbilek hanım çok korkmuş. Sevgilisinin tabanına iğne batırmaya gönlü razı olmamış. Çaresizlikten ağlamaya başlamış. Dışarıdan aynı adam: "Çabuk çık!" diye acele

ediyormuş. O zaman Akbilek hanım: "Hadi, kendim çıkayım" deyip yerinden kalkarken göz yaşı, Bektemir Batır'ın yüzüne düşmüş. Bektemir Batır irkilerek uyanmış: "Ne oldu?" diye sormuş. Akbilek hanım: "Arkamızdan babamın adamları yetişti. "Dışarı çık" diye sıkıştırıyor" demiş. Bektemir Batır: "Ey melikem! Sakın kaygılanma. Ben meydana çıkacağım" deyip silahını kuşanmış. Terlanboza binmiş, gidip bakmış ki kızın babası Şevket padişah, sayısız askerleriyle kendilerini arkadan takip ediyor. Bahadır: "İşte ben geldim! Bir bir güreşelim mi yoksa atışalım mı?" demiş. Düşman: "Atışalım!" demiş. O zaman bahadır: "Öyleyse evvel siz atınız. Sonra ben atayım!" demiş. Padişahın askerleri, Bektemir Batır'a dönüp ok atmaya başlamışlar. Okları bitmiş fakat hiçbirinin oku ona isabet etmemiş. Bahadır: "Şimdi sıra bende" deyip düşmana yönelerek atmaya başlamış. Oklarının hiçbiri boşa gitmemiş. Düşmanın bütün askerleri ölmüş, sadece padişah kalmış. Bektemir Batır, Akbilek'e: "Babanızın getirdiği askerlerin hepsi öldü. Sadece babanız kaldı. Onu ne yapacağız?" diye sormuş. Melike: "Karar sizin" demiş. Bektemir Batır: "Bir kişinin elinden ne gelir ki! Kayınpederi öldürmek iyi olmaz! Baba değil mi? Bugün olmazsa yarın kızından vazgeçemez, uzlaşma yolunu dener" deyip padişahı öldürmemiş. Çadırı toplayarak atlarına binip gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler. Yine bir yere varınca attan inmişler. Çadır kurmuş, oturmuş dinleniyorlarmış.

Kız ile yiğit yola düştüklerinde, Akbilek'in babası Şevket padişah da bekleyip onları takip etmeye başlamış. Kız ile yiğidin durduklarını görünce attan inmiş, ayaklarının ucuna basarak yavaş yavaş çadıra yaklaşmış. Delikten nişan alıp hançerini Bektemir Batır'ın yüreğine fırlatmış. Hançer, bahadırın yüreğine saplanmış. O zaman Akbilek hanım:

"Bağ içinden seçip aldığım

Taze reyhanımdan ayrıldım!" deyip ağlamış. Terlanboz, gelip Bektemir Batır'ı koklamış ve kişnemeye başlamış. Kız ağlaya ağlaya bahadırı toprağa gömmüş. Sonra terlanboza binmiş ve: "Ey hayvan! Baba yurduna gitmek benim için haram artık! Şimdi yarimin şehrine alıp götür! Sevgilimin oynayıp büyüdüğü yerlere gül, reyhan ekip, su vereyim; ömrümü o yerlerde geçireyim!" demiş. At, kızı kaldırmış, Adilhan padişahın şehrine, Fergana memleketine doğru uçmuş.

Bektemir Batır, terlanboza binip Mısır memleketine doğru gittikten sonra annesi ve babası:

"Yüreğimizin köşesi,

Kırk yiğidin bir tanesi

Ne zaman görünecek gölgesi?" demişler ve gözleri yoluna hasret kalmış. Padişah: "Oğlum, eğer kılıcımdan kan damlarsa ben öldüm demektir, demişti" diye düşünmüş, kılıcın yanına bir nöbetçi koymuş. Bir ara kılıçtan kan damlamış. Bu haberi duyunca herkes: "Böyle bir bahadır dünyayı nasıl terk eder? Ne yazık ki genç gitti!"diyerek üzülmüş, ağlamış ve yas tutmuş. O sırada terlanboz uçarak gelmiş, sarayın önüne konmuş. Üstünde Bektemir Batır yokmuş, onun yerinde güzel bir melike oturuyormuş. Bektemir Batır'ın, gözleri yaşlı iki kız kardeşi koşarak gelmişler: "Ağabeyimiz nerede?" diye sormuşlar. Melike: "Ağabeyiniz gelecek!" demiş. Kızlar:

"Ağabeyiniz gelecek diyeceğine

Ağabeyiniz öldü desen ya!

Humar humar gözlerine

Toprak doldu desen ya!

Kalem kalem kaşını

Kartal yardı desen ya!" deyip ağlamışlar. O zaman Akbilek hanım feryat ederek kendini attan aşağı atmış ve kızları bağrına basmış. Bahadırın annesi, babası, bütün yakınları feryat ederek ağlamışlar. Adilhan padişah, Akbilek hanıma hal hatır sormuş. Akbilek hanım, başlarından geçen olayları padişaha anlatmış. O zaman padişah: "Oğlumun mezarı çöllerde garip kalmasın. Gidip cesedini getireyim, sarayıma gömdüreyim!" demiş, bir çok adamlarıyla birlikte Bektemir Batır'ın kabrine doğru yola çıkmış. Oraya vardıklarında kazmış, cesedi çıkarmışlar. Gözlerini sıvazlayıp ağlamışlar. O sırada yaşlı bir adam peyda olmuş: "Ey kardeş! Dünyada kim ölmüyor ki? Herkes ölecek. Kırk oğlundan bir tanesi öldüyse öldü. Otuz dokuz tanesi duruyor ya! Buna şükretsene!" demiş. Padişah başını kaldırıp: "Otuz dokuz oğlum, bu bir oğlumun tırnağına bile değmez. Bu oğluma bağlılığım hepsinden fazlaydı!" demiş. Yaşlı adam ellerini açmış: "Samimiyetin imdadına yetişsin, muradına er!" diye dua edip fatiha okumuş. O zaman Bektemir Batır: "Ben çok uyuyup kalmışım" demiş, yerinden kalkmış.

Adilhan padişah, kırk gün kırk gece düğün dernek kurdurmuş. Bektemir Batır ile Akbilek hanım, murat ve maksatlarına ermişler.

Hurşit ile Leyla[69]

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar Mısır memleketinde bir padişah varmış. Onun adı Abdülaziz Şah'mış. Şahın Abdukerim adında bir veziri varmış. Abdülaziz Şah ile Abdukerim vezir çok iyi geçiniyorlarmış. Onlar medresede birlikte okumuşlar. Özellikle Abdukerim çok gayretliymiş. Ailesinin yoksul olmasına bakmıyor, bütün gücünü, kuvvetini ilme veriyormuş. İlmini derinleştirmeye çalışıyormuş. Abdukerim vezir her zaman şaha: "Bu dünya geçici dünya, iyilik etsen de geçer, kötülük etsen de geçer. Halk bizim anamızdır. Onun için halka iyilik yapmak gerek. Kötülük yapmak herkesin elinden gelir. Fakat iyilik herkesin yapacağı bir şey değildir" dermiş. Onlar her bir işi, birbirlerine danışarak yaparlarmış. Memleket de o vakitler huzurlu ve abatmış. Lakin onlar dünyada bir eksiklikten dolayı çok üzgünlermiş. Şah da, vezir de çocuksuzmuş.

Günlerden bir gün şahın sarayına bir kalender gelmiş. Şah, kalenderi huzuruna çağırıp ona: "Ey kalender! Siz dünyayı görmüş bir insansınız. Çok şehir ve köyler gezmişsiniz. Çok insana dua edersiniz. Bana çocuksuzluğun çaresini söyler misiniz?" demiş. Kalender: "Biliyorum" diyerek koynundan iki elma çıkarmış ve birini şaha, birini vezire verip dua etmiş. "Allah, birinize oğul, birinize kız verecek. Fakat siz ikiniz birbirinizle dünür olacaksınız" demiş. Kalender, şah ile vezirden birçok hediyeler alıp gitmiş.

Elmayı yedikten sonra şahın karısı bir oğlan doğurmuş, adını Hurşit koymuşlar. Vezirin karısı da bir kız doğurmuş, onun adını da Leyla koymuşlar. Çocuklar birlikte yetişmiş, büyümüşler. Hurşit ile Leyla bir kuru üzüm bile bulsalar, bölüşüp yiyorlarmış. Beraberlik, sevgi, muhabbet, günden güne güçlenivermiş aralarında. Leyla, kızlar mektebinde, Hurşit ise erkekler medresesinde okuyormuş. Yıllar, aylar ve günler geçmiş. Hurşit de, Leyla da okulu bitirmişler. Onlar on sekiz yaşına girmişler. Şah, oğlu Hurşit'i evlendirmeye kalkışmış. Vezirin kızı Leylagül'e dünürcü göndermiş. Vezirin kızı dünürcülere: "Şehzade Hurşit'in gönlü bendeyse, benimle konuşsun. Benim bir şartım var. Eğer kabul ederse ben de razıyım" demiş. Dünürcüler, kızın söylediklerini Hurşit'e ulaştırmışlar. Hurşit, vezirin evine gitmiş. Misafir odasının ortasına perde çekiliymiş. Perdenin arkasında oturan Leylagül, şehzadenin sesini duyunca: "Esselamü

[69] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 70-76; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 101-108 (Derleyen: Mansur Afzalov)

aleyküm şehzade" demiş. Ondan sonra ikisi hal hatır sormuşlar. Bunlar mektebe başladıktan beri birbirleriyle görüşmüyorlarmış. Leylagül, Hurşit'in teklifine karşı şöyle demiş: "Ben karşı değilim fakat bir şartım var. Eğer kabul ederseniz düğüne razıyım. Şartım şu: her gün sabahleyin evinize geleceğim. Akşam olmadan kendi evime döneceğim" demiş. Şehzade, kızın bu şartına şaşırmış, ne cevap vereceğini bile bilemeden kalmış. Sonra Hurşit, aklını başına toplamış ve: "Şartını kabul edeyim, evime varınca başka bir çaresini buluruz" diye düşünmüş. Leylagül'e: "Şartınızı kabul ettim" demiş.

On beş gün sonra düğün başlamış. Şehzade için odalar çok güzel bezetilmiş. Fakat bu odaların hiçbirinde gelin Leylagül görünmüyormuş. Leylagül ise kendi şartına bağlı olarak, düğün sabahına dek, sabah erkenden kahvaltıya gelmiş. Hurşit aceleyle Leyla'yı karşılamış, odalara girmeye başlamışlar. Onlar sıra odaları bir bir temaşa edip, on birinci odaya girmişler. Hizmetçi kızlar sofra kurmuşlar. Sofrada her türlü yiyecek varmış. Onlar oturup sohbet ederek günü akşam etmişler. Leylagül, başına örtüsünü örtünerek babasının evine gitmiş. Hurşit, kızın arkasından ağzı açık bir şekilde kalmış. Bu durum her gün tekrarlanıyormuş. Leylagül perişan olsa da, çoğunlukla Hurşit'in sözlerine itibar etmiyormuş. Ne olduğunu bilmeyen Hurşit, zor durumda kalmış.

Günlerden bir gün Hurşit, düşüne düşüne mektep arkadaşı Abdümütel'in yanına gitmiş. Arkadaşı medrese odasında kalıyormuş. Hurşit'i memnun bir şekilde karşılamış. Abdümütel seyahate çıktığından dolayı, onlar uzunca bir süreden beri görüşmüyorlarmış. Abdümütel, Arabistan'ın bir çok şehirlerinden başka Hindistan, Peşaver gibi uzak memleketlerde bulunduğunu anlatmış. Abdümütel, otuz iki yaşlarında, oldukça zeki bir yiğitmiş. Hurşit'in üzgün olduğunu gelir gelmez hemen sezmiş. Birlikte oturup yemek yemişler, çay içmişler ve sohbet etmişler. Abdümütel yavaşça konuşmaya başlamış: "Hurşit arkadaşım, siz padişahın oğlusunuz, sizin için her şey hazır. Güzellik, akıl, idrak, ilimde, Arabistan'ın tek vezirinin kızı sizin olduktan sonra daha niçin üzülüyorsunuz ki?" demiş. "Benim üzgün olduğumu nereden anladınız?" diye sormuş Hurşit. "Hiçbir yerden, fakat benzinizin sararmasından, perişan görünmenizden şüphelendim" demiş. Hurşit, arkadaşına baştan sona her şeyi anlatıvermiş. Abdümütel bunları dinledikten sonra eline kâğıt, kalem almış, bir dua yazıp Hurşit'in eline vermiş. "İşte şunu, karınız evden çıkıp giderken alnınıza yapıştırın,

kızın arkasından gidiveriniz. O sizi görmeyecek. Arkasından takip ederseniz, bütün sırlardan haberdar olursunuz" demiş Abdümütel.

Hurşit memnuniyetle kağıdı alıp arkadaşına minnettarlığını bildirmiş ve evine dönmüş. O geceyi uyumadan geçirmiş. Sabahleyin Leylagül kahvaltıya gelmiş. Her gün ki gibi birlikte kahvaltı yapmışlar. Hurşit her gün: "Hemen akşam olmasa da Leyla'nın güzelliğine doysam" diye düşünürmüş. Bugün ise: "Hemen akşam olsa da şunun sırlarını çabucak öğrensem" diye düşünüyormuş kendi kendine. Nihayet Leyla'nın gitme vakti gelmiş. Başörtüsünü örtmüş, yola çıkmış. Hurşit de vakti fırsat bilip, arkadaşının verdiği yazıyı alnına yapıştırarak karısını takip etmeye başlamış. Leylagül doğruca gidip babasının avlusundan içeri girmiş. Annesi onu görünce: "Evet, geldin mi kızım" demiş, onu kucaklamış ve iki yanağından öpmüş. Başından örtüsünü alıp eyvandaki çiviye asmış. Hizmetçi kız, Çin tabağıyla yemek getirmiş. Sofranın etrafına vezir, Leyla ve annesi oturmuşlar. Hurşit de merakla oturmuş. Hepsi yemeğe el uzatmışlar. Annesi bir kemiği Leyla'nın önüne koymuş. Onu Hurşit alıp etini yemiş, içinden aşık kemiği çıkmış. Aşığı temizleyip cebine koymuş. Yemek yedikten sonra üzerine birer fincan çay içmişler. Leyla yerinden kalkmış: "Anne, ben gidiyorum" demiş ve başına örtüsünü örtüp gitmiş. Hurşit de onun arkasından gitmiş. Leyla, gide gide bir kapının önünde durmuş ve kapıya vurmuş. "Almegül, Almegül!" diye bağırmış. Kapı açılmış. Avluda boylu poslu, güzel bir kız, elinde içi elma dolu gümüş bir tabakla bekliyormuş. Leylagül elmalardan birini almış. Onun arkasından Hurşit de bir elma almış. Leylagül, Almegül'e: "Arkadaşım çabuk gidelim!" demiş. O kız da başına örtüsünü örtüp çıkmış. Avludan üçü sessizce çıkıp gitmişler. Gide gide yine bir kapıya varmışlar ve Almegül kapıya vurmuş. Kapı açılmış. Leyla: "Enargül!" diye bağırmış. Bir kız, elinde bir tabak dolusu narla çıkmış. Narlardan bir tane Leyla, bir tane Almegül, bir tane de Hurşit almış. Enargül tabağı bırakmış, başını örtüp çıkmış. Şimdi dört kişi olmuşlar. Konuşarak, gülüşerek gidiyorlarmış. Güldüğünde Almegül'ün ağzından elma gülü, Enargül'ün ağzından nar gülü dökülüyormuş. Hurşit'in de onlarla birlikte gülerek yürüdüğünden, haberleri yokmuş. Kızlar şehrin dışına çıkmışlar. Sonunda çevresi yüksek duvarlarla çevrili bağa ulaşmışlar. Bağın kapısı kızıl ağaçtan yapılıymış. Enargül kapının halkasını vurunca iki heybetli dev çıkmış. Devler, kızlara dönüp saygıyla eğilmişler. Hurşit de onların arkasından bağa girmiş. O, bağı görünce hayran olmuş. Bağda, yılın dört mevsimini görmek mümkünmüş. Bağın bir tarafı baharmış,

ağaçlar çiçek açmışlar. İkinci tarafı ise yazmış, meyveler olgunlaşmış ve yere düşmüşler. Üçüncü tarafı güzmüş, sararan yapraklar yere düşüyorlarmış. Dördüncü tarafında ise, havuzdaki su buz tutmuş, lapa lapa kar yağıyormuş. Bu olağanüstü bağı gören Hurşit şaşırıp kalmış. Kızlar, bağın ortasındaki yoldan, uzakta görünen saraya doğru yürümüşler. Kızlar, kırk odadan geçip nihayet kırk birinci odaya, Gülikahkah perinin huzuruna çıkmışlar. O, Kafdağı'ndaki periler padişahının kızıymış. Gülikahkah peri, Leylagül'ü beğendiği için, ona yakın olma amacıyla bu bağı yaptırmış. Leylagül, perinin sözünden çıkamadığı için, ne kadar seviyor olsa da, Hurşit'i her gün bırakıp gitmeye mecbur kalıyormuş. Gülikahkah peri, Enargül ile Almegül'ü, Leylagül'e hizmet etmeleri için tayin etmiş. Leylagül ile hizmetçileri, Gülikahkah perinin huzuruna çıktıklarında, o, altın taht üzerinde yan üstü yatıyormuş. Kızı gören Gülikahkah peri yerinden kalkmış ve onunla kucaklaşmış. Birbirlerine hal hatır sorup yan yana oturmuşlar. Sofra kurulmuş, şaraplar koyulmuş. Hurşit de oturup kızların toplantısını seyretmiş. Müzik çalmış, kızlar sırayla dans etmeye başlamışlar. Aradan epeyce bir süre geçince Gülikahkah peri, oyunu durdurup kızlara: "Yoruldunuz, şimdi gidip yıkanınız!" demiş. Onların hepsi bahçeye çıkmışlar. Orada mermer taştan, işlemeli büyük bir havuz varmış. Havuzun suyu oldukça berrakmış. Suyun altındaki kıymetli taşlar, gözle görünüyormuş. Bütün kızlar soyunup kendilerini havuza atmışlar. Onlar birbirlerine su serpip, gülüşerek yüzüyorlarmış. Hurşit bu andan faydalanmış, karısı Leylagül'ün iç çamaşırını almış ve koynuna koymuş. Kızlar yıkandıktan sonra kendi giysilerini giymişler. Fakat Leylagül çamaşırını bulamamış ve şaşırmış. Bağın içini ve dışını çok aramışlar. Ne çamaşır, ne de bir insan bulabilmişler. Perilerin hepsi şaşakalmışlar. Burada şimdiye kadar böyle bir hadise hiç olmamış. Gülikahkah peri çok üzülmüş. Kendi kendine: "Bu işin aslını öğrenmedikçe, bulmadıkça bırakmayacağım" demiş öfkeyle. Peri, devleri çağırıp: "Leyla, Enar ve Almegül'ü evlerine bırakınız!" diye buyurmuş. Dört dev, dört ayaklı büyük taş tahtayı getirip eyvana koymuşlar. Üç kız, Gülikahkah periyle vedalaşmışlar, tahtaya çıkıp oturmuşlar. Hurşit, hepsinden evvel çıkıp oturmuş. Devler, taş tahtayı kaldırıp gökyüzüne doğru uçmuşlar. Kızlar bunu daha önceden bildikleri için sakinlermiş. Hurşit ise gözlerini sıkıca yummuş. Devler, tahta taşı yere koymuşlar. Kızlar inmiş, kendi evlerine gitmişler. Hurşit, evine gelmiş, hizmetçi kızlardan birini çağırmış ve ona: "Odada yatacağım. Leyla gelirse beni uyandırırsın. Eğer sana kızarsam, vurursam sakın darılma" diye tembih etmiş.

Ertesi gün kahvaltı vakti Leylagül çıkıp gelmiş. Odaya girip her gün ki yere oturmuş. Leyla, Hurşit'in, odanın bir köşesinde elbiselerini dahi çıkarmadan, sızmış halde uyuduğunu görmüş. Bu sırada hizmetçilerden biri aceleyle girip Hurşit'in yanına geçmiş. "Şehzadem, kalkın, gelin hanım geldiler!" diye uyandırıvermiş. Hurşit yerinden kımıldamış: "Ey lanet, güzel bir rüya görüyordum. Beni uyandırıp rüyamı yarıda bıraktın. Git bir tas duru su getir" diye bağırmış. Hizmetçi kız, Çin porseleniyle pınarın duru suyundan getirmiş, koymuş ve çıkıp gitmiş. Hurşit, Leyla'ya: "Beni bağışlayınız, uyuyakalmışım" deyip özür dilemiş. Ondan sonra kıza: "Şimdi suya bakıp bu gece gördüğüm rüyayı anlatacağım. Tabirini doğru yap" demiş. "Rüyamda karım Leylagül evden çıkıp doğruca kendi evine gitti. Annesi bir tabak yemek getirip koydu. Annesinin, Leylagül'ün önüne koyduğu kemiğin etini yedim. İçinden çıkan aşığı cebime koydum. Bu rüyam doğru mu?" deyip cebinden bir tane aşık çıkarmış, sofranın üzerine atmış. Hurşit, daha sonra Leylagül'ün kendi evinden çıkıp gittiğini, Almegül ile karşılaştığını, onun tabağından bir tane elma alıp koynuna koyduğunu anlatmış. Koynundan elmayı çıkarıp sofranın üstüne koymuş. Sonra Leylagül'ün Enargül ile karşılaştığını, ondan bir tane nar aldığını anlatmış. Sonra onlarla Gülikahkah perinin dört mevsimlik bağına gittiğini, devler ile karşılaştığını, Gülikahkah perinin evinde kızların toplandıklarını, ondan sonra da bahçedeki havuzda kızların yıkandıklarını, orada kaybolan Leylagül'ün iç çamaşırını alıp koynuna koyduğunu anlatmış. Çamaşırı çıkarıp yanına koymuş. Hurşit, başını kaldırıp Leylagül'e bakmış. Leylagül biraz Hurşit'e, biraz sofranın üzerindeki elma ve nara bakıyor; bir ağızcık kelime bile edemiyormuş. Hurşit, sessizce gülerek Leylagül'e bakıyormuş. Bu sırların tesadüfen ortaya çıkmasına Leylagül tahammül edememiş. Hemen yerinden kalkmış, başörtüsünü örtünüp çıkıp gitmiş. Hurşit de yazıyı alnına yapıştırmış, arkasından gitmiş. Leylagül, doğruca Gülikahkah perinin huzuruna varmış. Bugün ki olayı ona bir bir anlatmış. Gülikahkah peri, kızın söylediklerini dikkatle dinlemiş. Düşünmüş taşınmış: "Sen canını fazla sıkma, ben sabahleyin ezan vakti, taş tahtaya binip kocanın avlusuna gideceğim. Eğer o oturmuş kitap okuyorsa iyi, sana izin vereceğim. Tekrar düğün yapacağız. Eğer benim gittiğim saatte o gaflet uykusunda olursa, avlusuna taş atacağım. Şehzade, eviyle birlikte yerin altına girecek" demiş ve Leylagül'e bakıp: "Razı mısın?" diye sormuş. Kız hiçbir şey dememiş. "Gidip Hurşit'e haber versem, peri sezerse beni yok edebilir. Ona haber vermezsem ve o da uyursa peri onu yok edecek. O zaman Hurşit'ten ayrılacağım. Şimdi

ne yapmam gerek?" diye düşünen Leylagül, henüz kararını vermeden, yerinden kalkıp gitmek istemiş. Gülikahkah peri, Leyla'ya dönüp: "Bu gece burada kalacaksın" demiş. Hurşit, burada konuşulanların hepsini duymuş, evine gitmiş. O gece uyumamış. Seher vakti yerinden kalkıp yıkanmış, temiz elbiselerini giyinmiş ve oturup kitap okumaya başlamış. Nihayet avlunun üzerinden "Guv, guv, guv" diye bir ses gelmiş. Hurşit, bu sesin, Gülikahkah perinin uçan taş tahtasına ait olduğunu anlasa da, bilmezlikten gelmiş, başını kitaptan kaldırıp bakmamış. Avlunun üzerinde dolaşan Gülikahkah peri, şehzade Hurşit'in, halının üzerinde kitap okuduğunu görmüş. "Gerçekten şehzade Hurşit güzel ve akıllı yiğitmiş. Leylagül'e layıkmış" diye düşünen Gülikahkah peri, kendi bağına uçup gitmiş. Leylagül'ü çağırıp: "Git, Hurşit'e söyle düğünü başlatsın. Düğüne ben de geleceğim" demiş. Leylagül sevinç içinde koşarak Hurşit'in yanına gelmiş. Kız geldiğinde, o biçare, halen daha oturmuş kitap okuyormuş. "Kalkın şehzade, kitabı bırakınız. Önce düğünü başlatalım" diyerek gülüvermiş Leylagül. Perinin Leylagül'e izin verdiğini, artık daima birlikte olacaklarını duyan Hurşit çok sevinmiş. Aynı gün düğün başlatılmış. Düğünün üçüncü günü perilerle birlikte Gülikahkah da gelmiş, gelinle damada mutluluklar dilemiş.

Sevgililer murat ve maksatlarına ermişler.

Adilbek İle Hurrembek[70]

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah varmış. O padişahın iki karısı varmış. Büyük karısı vezirin kızıymış, küçük karısı ise yoksul bir ailenin kızıymış. İki kadından birer tane oğlu varmış. Günlerden bir gün padişah, ağır hastalanmış. Memleketin bütün büyük adamlarını huzuruna çağırtmış. Veziriyle oğullarını da çağırtmış. Padişah: "Ömrüm bitmişe benziyor. Şimdi küçük oğlum Adilbek, benim yerime padişah olsun. Büyük oğlum Hurrembek, onun danışmanı ve baş veziri olsun. Hükmüm şu ki, bunlar taht kavgasına düşüp memlekette savaş başlatmasınlar" demiş ve gitmeleri için izin vermiş.

Günler geçmiş, padişah vefat etmiş. Vezir, memleketteki bütün askerleri toplayıp getirmiş ve sarayı kuşatmış. Padişahın vasiyetine kulak asmayıp Hurrembek'i, yani

---

[70] Kamil İmamov, **Kence Batır, Özbek Halk Entekleri (Sihirli Ertekler)**, Çolpan neş., Taşkent 2000, s. 90-95; Mansur Afzalov, Kamil İmamov, **Altın Beşik**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A. S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985, s. 119-125 (Anlatan: Kadem Tengribergenov; Derleyen: ; Fettah Abdullayev)

kendi torununu padişah yapmış. Adilbek'e saraydan iş bile vermemiş. Adilbek çok akıllı, ferasetli bir yiğitmiş. Binicilikte, ok ve yay kullanmada, kılıçta kimse ona denk değilmiş. Bir gün memleketi düşman basmış. Padişah, Adilbek'i görmezlikten gelmiş, kendi askerlerini alıp düşmana karşı çıkmış. Fakat düşmanı yenememiş, kaçmış, kaleye sığınmış. O zaman, memleketin büyükleri kendi aralarında konuşup padişaha: "Adilbek, pehlivan yiğit, savaş kurallarını da iyi biliyor. Askerleri ona teslim edin. Allah'ın izniyle o düşmanı yener. Hurrembek, başka çare bulamayınca, Adilbek'i komutan tayin etmiş. Adilbek, askerleri alıp kaleden dışarı çıkmış. Askerlerin bir kısmını sağdaki tepenin arkasına, bir kısmını da sol taraftaki tepenin arkasına mevzilendirmiş. Kendi de, atlı süvarilerle doğruca düşmanın üzerine yürümüş. Savaş başlamış. Savaşın en şiddetli anında Adilbek geri çekilmiş. Düşman, onun kaçtığını zannederek kovalamaya başlamış. İki tepenin arasına gelindiğinde, Adilbek'in mevzilendirdiği askerler düşmanın üzerine kapanmışlar. Adilbek de geri dönmüş ve düşman askerleriyle vuruşmaya başlanmış. Üç taraftan sarılan düşman, ırmağa doğru kaçmaya başlamış. Adilbek'in askerleri takip etmişler, düşmanı kılıçtan geçirmişler. Kalanlar, kendilerini ırmağa atıp boğulmuşlar. Adilbek, düşmanı yenmiş, törenle kaleye girmiş. Hurrembek ahmak padişahmış. Adilbek'i karşılamamış. Halk, Adilbek'i omuzlarında saraya getirmiş. Hurrembek üzülmüş, hastayım diyerek evine girip yatmış. Halk, kırk gün boyunca şenlikler düzenleyip kutlamış. Hurrembek kendi kendini yemiş, hiç huzuru kalmamış. Sonra vezir dedesini çağırttırmış: "Dede, böyle giderse halk Adilbek'i padişah yapacak. Tahtımdan ayrılacağım. Ne yapmak gerek? Bir akıl verin" demiş. Dedesi şöyle akıl vermiş: "Sen hasta olup yatıver. Birkaç gün içinde yurttaki bütün tabipleri çağıralım. Tabiplerden biri şöyle diyecek: "Giden Gelmez yurdunda Gülperizad adlı peri var. Bu perinin gülünden getirip koklarsa düzelir." Eğer Adilbek Giden Gelmez yurduna giderse dönmesi şüpheli, o yerlerde ölüp gidecek. o zaman sen Adilbek'ten ömür boyu kurtulacaksın."

Günlerden bir gün padişah, bütün tabipleri toplatmış. Veziri de, Adilbek'i de çağırtmış. Hurrembek, hastalığının çaresini sormuş. Tabiplerden biri: "Şöyle şöyle, Giden Gelmez denilen yurtta, Gülperizad adında bir peri var. Onun gülünden koklarsanız iyileşirsiniz" demiş. "Bu Giden Gelmez denilen yurda kimi göndersek acaba?" diye sormuş padişah. O zaman vezir dedesi yerinden kalkıp: "Bu çok ağır bir iş. Adilbek'ten başka kimse bu işin üstesinden gelemez. Adilbek gitsin" demiş. Padişah,

Adilbek'i okşayıcı sözlerle: "Yurdumuzda en iyi pehlivan sensin. Senden başka kimse bu işi başaramaz. Mert yiğitsin, sen gideceksin!" diye söylemiş. Adilbek'in "Hayır" demeye dili varmamış, razı olmuş. Vezir, yerinden kalkıp gitmelerine izin vermiş.

Adilbek hazırlanmış, yola çıkmış. Çok yol yürümüş, az gitmiş uz gitmiş. Sahraları geçmiş, üç ay sonra Giden Gelmez denilen memlekete yaklaşmış. Tekrar yürümüş yürümüş, askerlerin karargâh kurduğu bir yere gelmiş. Adilbek yaklaşıp komutana: "Siz kimsiniz? Buralarda ne arıyorsunuz?" diye sormuş. Komutan: "Biz falan yurdun padişahının askerleriyiz. Padişahımız uzun zamandan beri hasta. İşte bu Giden Gelmez yurdunda, Gülperizad adında bir peri varmış. Bu peri kahkaha atıp güldüğünde, etrafa deste deste güller saçılıyormuş. Hasta, bu güllerden koklarsa hemen iyileşirmiş. Bir yıldan beri işte bu Gülperizad'ı izleyip yürüyoruz. Buna öfkelenen Gülperizad, devlerine emredip, padişahımızın Dilaram adlı kızını çaldı, götürdü. Biz Gülperizad'ı bulup, melikeyi kurtaralım diyoruz, bu sefer devler geliyor, yurdumuzu harap edip gidiyorlar" demiş. Adilbek: "Hoşçakalın, size kolay gelsin" deyip yola revan olmuş.

Adilbek yol almış, sonunda dağların arasında bir mağaraya ulaşmış. Çok yorulduğundan burada yatıp uykuya dalmış. Rüyasında nurani bir yaşlı kadın görmüş. Kadın: "Evet yavrum, Giden Gelmez yurdunda ne arıyorsun?" diye sormuş. Adilbek, başından geçenleri anlatmış. "İşin ağırmış yavrum, sana bir akıl vereyim. Talihin yardım ederse, maksadına ulaşırsın" demiş. "Nasıl bir akılmış?" diye sormuş Adilbek. Kadın anlatmış: "İşte şu mağaraya girip gidiver. Epeyce yürüdükten sonra, olağanüstü bir gül bahçesine ulaşacaksın. O zaman yukarıya bak, yüksek dağın tepesinde, adeta gökyüzüyle öpüşen bir köşk göreceksin. Gülperizad işte bu köşkte oturuyor. O köşke çıkmak insanoğlunun yapacağı bir şey değildir. Eğer talihin yaver gider de çıkarsan, köşkün birinci kapısında, heybetli bir dev bekçi duruyor. Bu devi öldürüp, kursağından kırk kapının anahtarını alabilirsen çok iyi. O kapıları açtıktan sonra malum olacak." Adilbek uyanıp gözlerini açmış ki hepsi rüya. "Ye pirim" deyip yerinden kalkmış ve mağaranın içine doğru ilerlemeye başlamış. Uzunca yol yürüdükten sonra, çok güzel bir çimenliğe çıkmış. Yukarı bakmış ki tepede göz kamaştıran bir köşk var. Köşk gökyüzüne sarılmış, bulutların arasına girmişmiş. "Bu dağın tepesine insanoğlu değil, kuş bile uçup çıkamaz herhalde" diye düşünmüş. Adilbek, sonra dağın yamacından gidivermiş. Bir yere varmış ki çok büyük bir çınar, gökyüzüne sarılmış duruyor. Gölgesi, dört yüz kişinin yatacağı yer kadar büyükmüş. Adilbek bu çınarın gölgesinde

oturmuş. Hayallere dalmış otururken, birden çınarın tepesinden kuş yavrusunun cıvıltılarını duymuş. Başını kaldırıp bakmış ki, çınarın tepesinde simurg kuşunun yuvası var. Yuvadaki yavrular cıvıldıyorlarmış. Bunlar neden rahatsız oldular da ötüyorlar diye dikkatlice bakmış. Bir de görmüş ki bir ejderha çınara sarılmış, kuşun yuvasına doğru ilerliyor. Kuşun yavrusunu yemek istiyormuş. Adilbek kılıcını kınından çekmiş, çeviklik ile, ejderhanın iki gez uzunluğundaki kuyruğunu kılıçla koparmış. Ejderha, ağzını sonuna kadar açıp Adilbek'e hücum etmiş. Adilbek, ağacın arkasından kılıç ile ejderhanın başına vurmuş. Ejderhanın başı ikiye bölünüp yere düşmüş. Adilbek, kılıcını temizleyip çeşmenin başında uykuya dalmış. Bir ara gökyüzünü gürültü kaplamış, kanatlarıyla güneşin önünü kapatan simurg kuşu çıkagelmiş. Bakmış ki yavruları cıvıldaşmaktalar. Her yıl bu zaman ejderha gelip, simurgun yavrularını yer gidermiş. Kuş, yavrularını diri görünce sevinmiş. Getirdiği yiyeceği yavrularına verip, etrafına bakınmış. Aşağıda ölü ejderha yatıyormuş. Çeşmenin başında bir insanoğlu uyuyormuş. Simurg, kanatlarını toplayıp yiğidin yanına inmiş. Adilbek hışırtıdan uyanıp bakmış ki, karşısında simurg kuşu oturuyor. Adilbek kalkmış, selam vermiş. Simurg, selamı almış: "Sen insanoğlu, buralarda ne arıyorsun?" diye sormuş. Adilbek başından geçenleri hikâye etmiş. Simurg: "Sen benim yavrularımı ejderhadan kurtardın. Şimdi ben senin yoldaşınım. Ne isteğin olursa söyle!" demiş. "Beni şu dağın tepesine çıkarıp bırakırsan sana minnettar olurum" demiş Adilbek. Simurg, Adilbek'i kanatlarının üzerine oturtmuş, gökyüzüne doğru havalanmış ve bir anda onu dağın tepesine çıkarıp bırakmış. Sonra Adilbek'e: "Şimdi devlerin uyuma vakti. Birinci kapının altında yatan devi öldürdükten sonra, devin kursağından anahtarı al. Kalan devleri öldüreyim deyip vaktini boşa harcama. Onların uyanmasına az kaldı. Otuz dokuzuncu kapıyı açınca güzel köşkte, Süyün padişahın kızının, hizmetçileriyle birlikte oturduğunu göreceksin. Ona da bakmayıp kırkıncı odaya giriver. Bu kırkıncı odada büyük bir sandık var. Sandığı açtığında bir ses çıkacak. Bütün devler bu sese toplanıp gelecekler. Fakat sen korkma, hemen sandığın içindeki kilidi alıp bük. Devlerin padişahı Gülperizad gelecek, önünde diz çökecek. Sen kilidi iki defa büküp: "Beni, Süyün padişahın kızı ve hizmetçileriyle birlikte falan yere götürüp bırak" dersin. Deste gül gerekliyse kilidi üç defa bükersin. Şimdi git, yolun açık olsun!" diyerek simurg kuşu uçup gitmiş. Adilbek yavaşça köşke gidip yürüyüvermiş. Bakmış ki kapının altında heybetli bir dev, yatmış uyuyor. Adilbek kılıcını çıkarıp devin boynuna vurmuş. Devin başı uçup gitmiş. Devin kursağından kırk

kapının anahtarını almış, bir bir kapıları açıvermiş. Her bir kapının altında bir dev uyuyormuş. Adilbek o devlere dokunmadan geçip gidivermiş. Otuz dokuzuncu kapıyı açınca çok güzel, nazenin bir kızın, yedi hizmetçisiyle birlikte oturduğunu görmüş. Bir kızın elinde saz, ikincisi şarkı söylüyor, üçüncüsü de oynuyormuş. Kız, yiğidi görünce hemen yerinden kalkmış. Yiğit: "Sen Süyün padişahının kızı değil misin?" demiş. Kız: "Sen kimsin? Mert yiğide benziyorsun. Buralara insanoğlu kendi ayağıyla gelemez" demiş şaşkınlık içinde ve: "Süyün padişahının kızı olduğumu nereden bildin?" diye sormuş. Adilbek, olan olayları kısaca anlatmış ve koşarak kırkıncı odaya girmiş. Çelik sandığa anahtarı sokunca, yüksekçe bir ses çıkmış. Adilbek, derhal kilidi alıp bükmüş. Birden gürültü patırtı çıkmış. Gülperizad çıkıp gelmiş ve diz çökmüş. Yiğit, anahtarı bir defa daha bükünce devler peyda olmuşlar. Adilbek: "Bizi Süyün padişahının askerlerinin durduğu yere götür!" diye emretmiş. Devler bir anda, Adilbek ve Süyün padişahının kızı Dilaram'ı, hizmetçilerle birlikte askerlerin durduğu yere götürmüşler. Adilbek, askerlerle birlikte Süyün padişahının yurduna doğru gitmiş. Süyün padişahı kızını görünce sevinmiş. Adilbek, anahtarı bükünce Gülperizad gelmiş, diz çökmüş. Bir daha bükünce Gülperizad kahkaha atıp gülmüş ve ağzından deste deste gül dökülmüş. Padişah, gülü koklayınca hemen iyileşmiş. Süyün padişahı, Adilbek'i çok iyi misafir etmiş. Kırk gün kırk gecelik düğün yapmış, Dilaram'la evlendirmiş. Süyün padişahı: "Bizim memleketimizde kal, oğlum olursun, tahtımı sana veririm" diye ne kadar zorlasa da Adilbek: "Ben görevli bir insanım" demiş, kabul etmemiş. Sonra Süyün padişahı ile vedalaşmış, karısını alıp devlerden birinin sırtına binmiş ve kendi memleketine gitmiş.

Adilbek kendi memleketine varmış. Ertesi gün bir deste gül alıp Hurrem padişahın sarayına gitmiş. Onun geldiğini duyan Hurrembek, bu sefer gerçekten hastalanmış. Sonra dedesini çağırıp ona danışmış. Vezir: "Sen kırk deve odun yığdır. Onun üstüne kırk leğen gaz yağı koydur ve Adilbek'i çağır: "Sen kardeşim, öbür dünyaya gidip babamızın halini, ahvalini öğren. İşte şu mektubu verip gel" diye buyur. Yiğidi yanan odunların üstüne oturt. O yanıp gider, sen kurtulursun" demiş. Padişah, ertesi gün Adilbek'i çağırmış, vezirin dediklerini söylemiş. Adilbek üzüntüyle evine dönmüş. Dilaram ona: "Ne oldu?" diye sormuş. Adilbek şöyle şöyle demiş, olan olayları anlatmış. Kız: "Sen üzülme. Odunun üzerine oturtup ateşi yaktıklarında, anahtarı üç defa bük. Gülperizad, dev olarak gelecek, seni alarak gökyüzüne çıkacak. Bunu gören padişah "Ruhu gökyüzüne çıkıp gitti" diye düşünecek" demiş.

Ertesi gün padişahın emriyle Adilbek'i odunların üzerine oturtmuşlar. Gaz yağı döküp ateş yakmışlar. Ateş tam yükseldiğinde Adilbek, anahtarı üç defa bükmüş. Gülperizad gelmiş, Adilbek'i alarak gökyüzüne doğru gitmiş. Dilaram kırk gün sonra Adilbek'i karşısına alıp: "Babamız sağmış. İşte bu mektubu verip sana gönderdi, diyerek padişahın huzuruna çık" demiş.

Adilbek ertesi gün padişahın huzuruna çıkmış, selam vermiş. Padişahın ağzı açıkta kalmış. Adilbek, mektubu Hurrembek'e vermiş. "Oğlum ben sağ salimim. Bu dünyada da padişahlık yapıyorum. O dünya, dünya değilmiş. Mektubu aldıktan sonra derhal bu dünyaya gel. Kendi tahtımı sana vereceğim" diye yazılıymış. Hurrembek sevinmiş ve derhal kırk deve odun yığdırmış. Kırk leğen gaz yağı koydurarak odunların üstüne çıkıp oturmuş. "Ateş veriniz!" diye emretmiş. Ateş yakmışlar.

Halk, zalim padişahtan kurtulduk diye çok sevinmiş. Adilbek'i padişah yapmışlar. Halka kırk gün kırk gece şölen düzenlemiş. Memleketi adaletle yönetmiş, murat ve maksadına ermiş.

SONUÇ

Bu çalışmada, Özbekistan sahasından seçilen yetmiş olağanüstü halk masalının motifleri tespit edilmiş ve bu motifler Stith Thompson'ın **Motif Index of Folk Literature** adlı kataloguna göre tasnif edilmiştir. Buna göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. **Motif Index of Folk Literature** adlı motif katalogunda, motifler yirmi üç ana başlık altında gruplandırılmıştır. Özbek masallarında bu motif gruplarının hepsine rastlanılmıştır.

2. Özbek masallarında toplam **1977** farklı motif tespit edilmiştir. **1977** motif, yetmiş masalda toplam **7166** defa geçmektedir. Bu sonuç, Özbek masallarının motif yönünden çok zengin olduklarını göstermektedir.

3. Tespit edilen motiflerin gruplara göre dağılımı ve masallardaki toplam sayısı (parantez içinde gösterilenler) şöyledir: **A** 1 (1), **B** 180 (376), **C** 26 (59), **D** 246 (602), **E** 31 (57), **F** 352 (1153), **G** 86 (267), **H** 208 (624), **J** 57 (228), **K** 98 (314), **L** 55 (281), **M** 35 (90), **N** 86 (322), **P** 107 (701), **Q** 84 (325), **R** 50 (147), **S** 67 (180), **T** 97 (415), **U** 3 (41), **V** 22 (96), **W** 26 (166), **X** 2 (7), **Z** 58 (714)

4. Buna göre en fazla rastlanılan motif grubu "**F** Olağanüstülükler" dir. Bu gruptan toplam **352** farklı motif tespit edilmiştir. Bu **352** motif, yetmiş masal içinde **1153** defa geçmektedir. "Olağanüstülük" motiflerinin sayı bakımından ilk sırada olması, seçilen masalların tipiyle uyuşmaktadır.

5. En fazla rastlanılan diğer motif grupları "**D** Sihir", "**H** İmtihanlar", "**B** Hayvanlar" ve "**P** Cemiyet"dir. (**D** 246, **H** 208, **B** 180, **P** 107) Bu sonuç da olağanüstü halk masallarının özellikleriyle uyuşmaktadır. Zira bu tip masallarda kahramanlar verilen görevi yerine getirmek için veya bir şeyi araştırmak için uzun, maceralı yolculuklara çıkarlar, büyülü olaylarla karşılaşırlar, sınavlardan geçerler, hayvanlara yardım ederler veya hayvanların yardımını görürler. "Cemiyet" grubundaki motiflerin çokluğu da, masallarda hayal ve gerçeğin bir arada işlendiğini göstermektedir. Olağanüstü halk masallarının kahramanları asla toplumun dışında değillerdir. Onlar toplum tarafından sevilen, başarılarıyla takdir edilen kişilerdir.

6. Bu çalışmaya konu olan masalların motif yönünden çok zengin olmaları iki şekilde izah edilebilir:

a) Motif zenginliği, olağanüstü halk masallarının kendi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Yukarıda da kısaca belirtildiği gibi, bu tür masallarda kahramanlar uzun, maceralı yolculuklara çıkarlar, üst üste sınavlara tabi tutulurlar, büyük kahramanlıklar gösterirler ve olağanüstü işler başarırlar. Doğal olarak diğer tip masallardan motif yönünden daha zengindirler. Bunlar, dünyadaki bütün olağanüstü halk masallarının ortak özellikleridir.

b) Özbekistan'da masalcılık geleneği çok yaygın ve köklüdür. İncelediğimiz kaynaklar, Özbekistan'da yakın tarihe kadar profesyonel masalcıların var olduklarını belirtmektedir. Masal anlatmayı kendilerine iş edinmiş bu kişiler, yüzlerce masalı hafızalarında tutabilmişler ve olağanüstü halk masallarının yapısını bozmadan bir sonraki nesle intikal ettirmişlerdir.

7. İncelenilen masallarda en az rastlanılanlar ise "**A** Mitolojik motifler", "**X** Mizah" ve "**U** Hayatın tabiatı" motif gruplarıdır. Mitolojik motiflerin az olması, Özbekistan'ın İslami bir kültür merkezi olmasından ve yine İslam dininin tesirinde olan komşularıyla etkileşiminden kaynaklanmaktadır. İslam kültürünün etkisiyle bu tür motifler kaybolmuştur. İslamiyetin daha az etkilediği kuzeydeki Türk halklarının anlatılarında mitolojik motiflerin fazla olması da bunu göstermektedir. "**X** Mizah" ve "**U** Hayatın tabiatı" motif gruplarının az olması da seçilen masalların tip özelliklerine bağlıdır.

8. Özbek masallarında tespit edilen toplam **176** motif, yukarıda adı geçen katalogda bulunamamıştır. Bu motifler masallarda **424** defa geçmektedir. **(T)** ile gösterdiğimiz bu motiflerin gruplara göre dağılımı şöyledir. **B** 33, **D** 21, **E** 3, **F** 23, **G** 1, **H** 20, **J** 2, **K** 11, **L** 3, **M** 2, **N** 9, **P** 7, **Q** 3, **R** 6, **S** 9, **T** 12, **V** 8, **Z** 3

9. Gruplara göre, katalogda bulunan ve bulunamayan motiflerin yüzdeleri incelendiğinde (**V** Din) grubunun ön plâna çıktığı görülmüştür. Masallarda **V** grubuna ait toplam **22** motif tespit edilmiştir. Bunların **8** tanesi katalogda bulunamamıştır. İslamiyet'e ait olan bu motifler, on dokuz masalda geçmektedir.

KAYNAKLAR

Afzalov M. İ., Hüseinova Z., Sabürov N. S. **Suv Kızi**, Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A.S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1966

Afzalov M., İmamov Kamil., "V. İ. Lenin ve Halk Ağzaki İcadi", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1970, s. 144-191

Afzalov Mansur, İmamov Kamil. **Altın Beşik,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi, A.S. Puşkin Namidegi Til ve Edebiyat İnstituti, Taşkent 1985

Aliyeva M. M. **Özbek Edebiyati Tarihi,** 5 C., Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi neş., Taşkent 1978

Alptekin Ali Berat. **Kazak Masallarından Seçmeler**, Akçağ yay., Ankara 2003

Alptekin Ali Berat. **Taşeli Masalları,** Akçağ yay., Ankara 2002

Amilova M. **Özbek Sovet Edebiyatide Folklor Eneneleri**, Fen Neşriyati, Taşkent 1990

Benzing Johannes, "Özbek ve Yeni Uygur Edebiyatı", **Türk Dünyası Edebiyatı,** (Haz.: Halil Açıkgöz), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1991, s. 85-108

Boratav Pertev Naili. "Masal, Fıkra", **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,** Gerçek Yayınevi, Yedinci bs., İstanbul 1995, s. 75-97

Cabbarov İsa. "Folklor ve Edebiyat", **Özbek Halk Etnografiyasi,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1994, s. 271-282

Cehangirov G. "Balaler Ertekleri", **Özbek Folklori Oçerkleri**, II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 129-138

Cehangirov Gani. **Özbek Balaler Folklori,** Okutuvçi neş., Taşkent 1975

Celalov G. **Özbek Halk Ertekleri Poetikasi**, Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1976

Celalov G. **Uzbekskiy Narodnıy Skazoçnıy Epos,** Izdatelstvo "Fen" Uzbekskaya SSR, Taşkent 1980

Coşkun Volkan. **Özbek Türkçesi Grameri,** TDK yay., Ankara 2000

Cöreyev Memetkul. **Özbek Halk Ertekleride Sehrli Rakamler,** Fen neş., Taşkent 1991

Çınar Ali Abbas. Özbekistan'da Folklor Faaliyetleri, **Milli Folklor**, C.3, S.24, s. 10-19

Dalimov S., Ubeydullayev H., Ahmedov K. **Edebiyat Okıtiş Metodikasi,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1967

Daniyarov H., Mirzayev S. "Mesel Canri Hakide Mülahazaler", **Özbek Edebiyati Meseleleri,** ÖZSSR Devlet Bediiy Edebiyat neş., Taşkent 1959, s. 184-203

Elçin Şükrü. "Masal", **Halk Edebiyatına Giriş,** Akçağ yay., Ankara 1993, s. 368-370

Eleviya Müzeyyane. **Özbek Halk Merasim Koşıkleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1974

Günay Umay. "Masal", **Türk Dünyası El Kitabı,** C III., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., İkinci bs., Ankara 1992, s. 321-331

Günay Umay. **Elazığ Masalları (İnceleme),** Atatürk Üniversitesi Yayınları, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1975

Hüseinova Z. "Tapişmakli Ertekler", **Özbek Folklori Oçerkleri,** II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 102-129

İmamov Kamil. "Ertek", **Özbek Folklori Oçerkleri,** II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 61-72

İmamov Kamil. "Ertekler", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** Okıtuvçi Neş., Taşkent 1980, s. 124-166

İmamov Kamil. "Erteklerde Satirik Obrazler İfadesi, Kamizm Vasıtaları", **Özbek Tili ve Edebiyati,** S.1, Özbekistan SSR Fen neş., Ocak-Şubat 1968, s. 33-35

İmamov Kamil. "Hayvanler Hakidegi Ertekler", **Özbek Folklori Oçerkleri,** II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 73-84

İmamov Kamil. "M. İ. Afzalov'un Özbek Halk Ertekleri Hakide", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen Neş., Taşkent 1970, s. 305-307

İmamov Kamil. "Maişiy Ertekler", **Özbek Folklori Oçerkleri,** II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 88-102

İmamov Kamil. "Sehrli Ertekler", **Özbek Folklori Oçerkleri,** II. C., Özbekistan SSR Fen neşriyati, Taşkent 1989, s. 84-88

İmamov Kamil. **Özbek Halk Ertekleri - Kence Batır,** Çolpan Neşriyati, Taşkent 2000

İnayet Alimcan. **Türk Mitolojisinde Yalmavuz/Celmoğuz Tipi,** İzmir 2001 (Yayımlanmamış doçentlik tezi)

İşankul Cabbar. **Folklor: Obraz ve Talkın,** Nesef neş., Karşi 1999

Kadirov M. "Hamza ve Halk Tiyatri", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1970, s. 144-191

Kahhar Tahir. "Özbek Halk Edebiyatı", **Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi,** (Akt.: Rıdvan Öztürk), Kültür Bakanlığı yay., C. 14, Özbek Edebiyatı I, Ankara 2000, s. 35-43

Karadağ Metin. "Halk Masalları", **Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri,** Karşı Yay., Ankara 1995, s.182-221

Kariniyazov T. N. **Sovet Özbekistani Medeniyeti Tarihiden Oçerkler,** Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi neş., Taşkent 1956

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 2 C., İkinci bs., Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991

Kuçkartay İristay. "Özbek Halk Edebiyatı Terimleri ve Türkçe Karşılıkları", **Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri** (26-28 Mayıs 2000), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 509-517

Mahmudov Nizamettin, Naskali Emine Gürsoy, "Özbek Edebiyatında Edebi Türler", **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi,** S.2, Güz 1996, s. 349-352

Makas Zeynelabidin. **Türk Dünyasından Masallar (Metin-İnceleme),** Kitabevi yay., İst. 2000

Memecanov C. "Edebiyat ve Folklor", **Özbek Tili ve Edebiyati,** S. 3, Mayıs-Haziran 1969, s. 17-23

Mirzayev Töre. "Folklorşunaslik", **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** Okutuvçi neş., Taşkent 1980, s. 20-48

Mirzayev Töre. **Hadi Zarif,** Gafur Gulam Namidegi Bediiy Edebiyat Neşriyati, Taşkent 1967

Möminov İ., Şaabdurahmanov Ş., Zarif Hadi., Afzalov M., Mirzayev T. **Ergeş Şair ve Uning Dastançilikdegi Orni,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1971

Möminova Enare. **Halk Ağzaki İcadide Ayaller Obrazi,** Özbekistan neş.,Taşkent 1969

Nebiyev Azad. **Azarbaycan-Özbek Folklor Elageleri,** Yazıçı Neşriyyatı, Bakı 1978

Necip Emir Necipoviç. **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü,** (Çev.: İklil Kurban), TDK Yay., Ankara 1995

Oinas Felix J. "Rusyada Folklor Faaliyetleri", (Çev. Umay Günay), **Milli Folklor,** C. 3, S. 20, ss. 3-13;

Özbek Tili ve Edebiyati, S.3, Özbekistan SSR Fen neş., Mayıs-Haziran 1969

Özbek Tilining İzahli Lugati, II C., Rus Tili Neşriyati, Moskva 1981

Özbekçe-Türkçe ve Türkçe-Özbekçe İzahlı Sözlük, Özbek-Türk Liseleri yay., Taşkent 1997

Öztürk Rıdvan. **Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil,** TDK yay., Ankara 1997

Rezzakov H., Mirzaev Töre, Sabirov A., İmamov Kamil. **Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi,** Okutuvçi neş., Taşkent 1980

Sabirov A. "Özbek Sovet Edebiyatide Folklor ve Folklor En'eneleri", **Özbek Sovet Folklori Meseleleri,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1970, s. 125-143

Sabirov A. **Yaşin ve Halk İcadi,** Fen neş., Taşkent 1972

Sadık Sancar. **Özbek Sovet Edebiyati Tarihi,** Okıtuvçi neş., Taşkent 1976

Sakaoğlu Saim. **Gümüşhane Masalları – Metin Toplama ve Tahlil**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1973, ikinci bs., Akçağ yay., Ankara 2002

Sakaoğlu Saim. **Masal Araştırmaları,** Akçağ yay., Ankara 1999

Seidov A., Yoldaşeva M. **Altın Vadiy Ertekleri,** Gafur Gulam Namidegi Edebiyat ve San'at neş., Taşkent 1995

Seydaliyeva S. **Özbek Halk Ertekleri - Çelpek Yakkan Kün**, Özbekistan LKSM Merkeziy Komiteti, Taşkent 1969

Seyidoğlu Bilge. "Masal", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** C. 6, İstanbul 1986, s. 149-153

Seyidoğlu Bilge. **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Metinler ve Açıklamalar,** Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara 1975

Şamaksudov Şatursun, Şarahmedov Şuhret. **Nege Şundey Deymiz, Özbek Makallerining İzahli Lugati,** İkinci bs., Gafur Gulam Namidegi Edebiyat ve Sanat Neşriyati, Taşkent 1988

Thompson Stith. **Motif Index of Folk Literature,** 6 Vols, Indiana University Press, Bloomington, Indiana, USA 1955-1958

Velihocayev B. **Özbek Epik Poeziyasi Tarihiden,** Özbekistan SSR Fen neş., Taşkent 1974

Yakubov H. İ., Memecanov S. **Özbek Sovet Edebiyati Tarihi,** III. C., Özbekistan SSR Fen Neş., Taşkent 1972

Yaman Ertuğrul. **Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması,** TDK yay., Ankara 2000

Yusuf Berdak, Tulum Mehmet Mahir. **Özbekistan Türkçesi-Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesi-Özbekistan Türkçesi Sözlüğü,** Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1994

Zeynalov Ferhat. **Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi,** (Akt.: Yusuf Gedikli), Cem Yayınevi, İstanbul 1993

SÖZLÜK

Bülbüligöya: Sesi çok güzel olan veya insanlar gibi konuşabilen bülbül, masal kuşu.

Çakırım: Eskiden kullanılan, 1,06 kilometreye denk uzunluk ölçü birimi.

Çarek: Bazı yerlerde beş 'pud', bazı yerlerde de beş 'kadak'a eşit, eski bir ağırlık ölçü birimi. Bir pud, on altı kilograma; bir kadak dört yüz grama denktir.

Çimcilak (Cimcilak): El veya ayağın beşinci, en küçük parmağı, serçe parmağı.

Dombra: Gövdesi üçgen veya yarım oval olan, Kazakistan Türklerine mahsus iki telli bir müzik aleti.

Döppi: Özbeklere mahsus bir çeşit başlık, fes, şapka.

Eke: Abi, ağabey.

Gez: 0.71 metreye denk eski bir uzunluk ölçü birimi, arşın.

Ğıccek: Kemana benzeyen kemençeli çalgı aleti.

Hesip: Özbek milli yemeği.

İsçi: Kokucu, koku alan, koklayıcı. (İs: Koku)

Kadak: 400 grama eşit, eski bir ağırlık ölçü birimi.

Karney: Bakırdan yapılan, uzun, ağzı geniş, üflemeli bir çalgı.

Kayırmak: Eğmek, bükmek.

Kokan araba: İki büyük tekerleği olan araba.

Köpkeri: Atla oynanan bir oyun, bulak. Kesilmiş keçi veya buzağı ortaya atılır ve atlılar onu alarak belirlenen hedefe ulaştırırlar. Hedefe kim ulaştırırsa oyunu o atlı kazanır.

Kulal: Çömlekçi.

Kuşbeyi: Emir ve hanlar sarayında baş vezir veya vezire denk olan görevli kişi, hakim.

Mergen: Nişancı.

Miri: Beş kuruş.

Munglık: Kederli, hüzünlü.

Nağara: Saksı gibi bir çömleğe deri geçirilerek yapılan; iki çubuk ile çalınan vurmalı çalgı.

Palahman: Taş atmakta kullanılan çok eski ilkel bir silah.

Peyşenbelik: Perşembelik. Eski mekteplerde öğrencilerin Perşembe günü hocalarına götürdükleri para, ekmek vb. şeyler.

Pud: Eskiden kullanılan, on altı kilograma eşit ağırlık ölçü birimi.

Regisek: Damar sertleşmesinden hasıl olan bir hastalık. Eğer damara iğne batırılırsa iyileşir.

Salın: Kumda yetişen bir tür ot.

Samse: İçi et veya kabakla doldurulan bir çeşit çörek.

Senaber: Çam, çam ağacı.

Sercin: Eskiden kullanılan, üç 'gez'e denk uzunluk ölçüsü birimi. (1 gez = 0,71 metre)

Suhsur: Ördekler ailesine mensup kuş, ördeğin bir türü.

Surney: (Surnay) Üflemeli bir çalgı.

Şemçırak: Mum.

Tanabçe: (Tenab) Değişik yerlerde 1/6 hektardan ½ hektara kadar değere sahip olan yüzey ölçü birimi.

Taş: Sekiz çakırıma yakın eski bir uzunluk ölçü birimi.

Terlanboz: Sarı ve siyah renkli, alaca at.

Tiyin: Kuruş

Tulpar: Türk mitolojisinde kanatlı at, uçan at. Soylu at, yarış atı.

Yalmağız: Daima kötülük yapmayı düşünen, rastladığı her şeyi yiyip yutan efsanevi mahluk. Özellikle yamyam cadılara verilen isim.

Yılğın: Kumda yetişen bir tür ot.

Zağare: Mısır unundan yapılmış bir çeşit ekmek.

Zarlık: İhtiyaç sahibi, muhtaç.

Zeferan: İnce yapraklı, koyu sarı çiçek açan bir bitki. Çiçeğinden baharat ve boya yapımında faydalanılır.

DİZİN

A1060. Dünyanın sonunda yeryüzü değişir (13)
B11. Ejderha (1, 3, 10, 22, 25, 26, 37, 41, 43, 47, 48, 50, 55, 56, 67, 70)
B11.2.0.1. Dişi ejderha (47)
B11.2.3.3. Altı başlı ejderha (56)
(T)B11.2.3.7. Dört başlı ejderha (32)
B11.3.1.2. Ejderha akarsuda (şelale) yaşamaktadır (3)
B11.3.2. Ejderha dağın zirvesinde yaşamaktadır (22, 48, 66)
B11.3.5. Ejderha yerin altında yaşamaktadır (37)
(T)B11.3.9. Ejderha bağda (bahçede) yaşamaktadır (67)
B11.4.1. Uçan ejderha (1)
B11.4.5. Konuşan ejderha (1, 47, 67)
B11.6.2. Ejderhanın hazineyi koruması (37)
(T)B15.1.1.2. Başsız koyun (25)
B15.1.2.1.1. İki başlı yılan (9)
B15.3.2.1. Altın veya gümüş boynuzlu geyik (36)
B15.4. Alışılmadık gözlü hayvanlar (59)
B15.7.10. Alışılmışın dışında derili hayvanlar (21)
B31.5. Dev kuş: Simurg (41, 70)
B39. Diğer mitolojik kuşlar (32)
B41.1. Kanatlı at - Tulpar (31, 68)
B41.2. Uçan at (2, 13, 23, 24, 31, 53, 68)
B81. Deniz kızı (13, 55)
B81.0.2. Su dünyasından gelen kadın (13, 55)
B81.2. Deniz kızı insanla evlenir (13, 55)
B81.9. Deniz kızının görünüşü (13, 55)
B81.9.1. Deniz kızının saçları beline kadar uzamaktadır (55)
B101.4.2. Boynuzlarında ve burnunda altın ve gümüş takıları olan geyik (45)
B102.1. Altın kuş (13, 31)
B102.4. Altın balık (9, 58)
B120. Akıllı hayvanlar (6, 7, 31, 32, 70)
B122.1. Nasihat eden kuş (12, 36, 38, 53, 58, 70)
B122.1.1. Sır söyleyen kuşlar (3, 8, 25, 31, 36, 37, 38, 41, 53, 55, 58, 63, 70)
B122.5. Akıllı anne kartal (36)
B122.6. Tarihi özetleyen kuşlar (37)
B123. Akıllı yılan (11, 32, 63)
B124. Akıllı balık (9, 31)
B131. Gerçeği söyleyen kuşlar (3, 8, 25, 36, 37, 41, 58, 70)
B131.2. İhaneti ortaya çıkaran kuşlar (31, 38, 53, 55, 63)
B133.1. Gerçeği söyleyen at kahramanı tehlikeye karşı uyarır (13)
B134.1. Köpekler kadınların sadakatsizliğini ortaya çıkarır (36)
B134.3. Köpek tehlikeye karşı uyarır (50)
B140. Kehanet gösteren hayvanlar (1)
B141.2. Kehanet gösteren at (13)
(T)B142.5. Kehanet gösteren maymun (31)
B143. Kehanet gösteren kuş (25)
B143.0.7. Kehanet gösteren kartal (36)
(T)B143.0.9. Kehanet gösteren papağan (53)
B143.1.1. Tehlikeye karşı uyaran karga (55)
B151.1.1. Yol gösteren at (13)
(T)B151.1.7. Yol gösteren maymun (31)
B151.2. Yol gösteren kuş (25, 36, 38, 41, 53, 58)

B160. Akıl veren hayvanlar (1)
B161. Akıl veren yılan (11)
(T)B164. Akıl veren at (13, 21)
(T)B164.1. Akıl veren maymun (31)
(T)B164.2. Akıl veren kuş (25, 36, 38, 53, 58, 70)
(T)B164.3. Akıl veren fare (7)
B171. Sihirli tavuk (63)
B172. Sihirli kuş (12, 26, 27, 29, 33, 36, 63)
B172.2. Sihirli kuşun şarkısı (29, 63)
B175. Sihirli balık (9, 27, 47)
B176.1. Sihirli yılan (9, 11, 32)
(T)B176.1.3. Sihirli kurtçuk (32)
(T)B179.1.1. Sihirli karıncanın tüyü (10)
(T)B181.4. Sihirli aslan (37)
(T)B181.5. Sihirli geyik (4, 36)
B182.1.0.2. İnsana dönüşen köpek (33)
B182.2. Sihirli Ayı (28)
B184.1. Sihirli at (2, 13, 31)
B184.1.1.2. Kuş kadar hızlı at (8, 13, 68)
B184.1.1.3. Dünyadaki en hızlı at (31, 35, 43, 59)
B184.1.6. Sihirli atla uçma (9, 13, 23, 24, 31, 53, 64, 68)
B184.2. Sihirli inek (6)
B210. Konuşan hayvanlar (1, 47, 67)
B211.1.3. Konuşan at (2, 13, 18, 21, 43, 68)
B211.1.7. Konuşan köpek (7, 32, 50)
B211.1.8. Konuşan kedi (32, 52)
B211.2.1. Konuşan geyik (4)
B211.2.2.2. Konuşan pars (jaguar, 59)
B211.2.3. Konuşan ayı (28, 62)
B211.2.4. Konuşan kurt (30, 40)
B211.2.8. Konuşan fare (7, 32, 62)
(T)B211.2.9.1. Konuşan köstebek (59)
B211.2.10. Konuşan maymun (31, 62)
B211.3. Konuşan kuş (13, 18, 25, 26, 31, 37, 38, 58, 63)
B211.3.4. Konuşan papağan (12, 48, 53)
B211.3.5. Konuşan güvercin (3)
B211.3.7. Konuşan serçe (8)
(T)B211.3.7.1. Konuşan sığırcık (29)
(T)B211.3.8.1. Konuşan kartal (36)
(T)B211.3.10.Konuşan Simurg (41, 70)
B211.4.1. Konuşan karınca (10, 59)
(T)B211.4.3 Konuşan çekirge (59)
(T)B211.4.4. Konuşan sivrisinek (59)
B211.5. Konuşan balık (9, 13)
B211.6.1. Konuşan yılan (11, 32, 63)
B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmasını anlar (1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 21, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 36, 37, 38, 41, 43, 47, 48, 50, 52, 53, 55, 58, 59, 62, 63, 67, 68, 70)
B230. Hayvanlar meclisi (32)
B241.2.5. Farelerin kralı (30, 59)
(T)B241.2.8.2. Parsların kralı (59)
(T)B241.2.9.1. Kurtların kralı (30)
B244.1. Yılanların kralı (32, 48)
B246.1. Karıncaların kralı (10, 59)
(T)B246.2.1 Sivrisineklerin kralı (59)

(T)B246.4. Çekirgelerin kralı (59)
B296. Hayvanlarla beraber seyahat (1, 9, 13, 23, 24, 25, 30, 31, 35, 36, 41, 53, 70)
B301. Sadık hayvan (2, 7, 8, 23, 30, 32, 36, 38, 68)
B310. Yardımcı hayvanların kazançları (1, 36)
B330. Yardımcı hayvanın ölümü (41)
B350. Müteşekkir hayvan (1, 13, 31, 32, 32, 59)
B360. Hayvanlar ölüm tehlikesinden kurtuldukları için müteşekkirdirler (59)
B363. Hayvanlar ağdan kurtuldukları için müteşekkirdirler (59)
B365.0.1 Kuş yavruları kurtulduğu için müteşekkirdir (25, 36, 41, 70)
B370. Esaretten kurtarılan müteşekkir hayvanlar (18, 32)
B375.1. Müteşekkir balık suya döner (9, 47)
B375.1.2. Balık suya atıldığı için müteşekkir olur (9, 47)
B401. Yardımcı at (2, 13, 18, 21, 23, 31)
B411. Yardımcı inek (6)
B421. Yardımcı köpek (7, 30, 32, 36)
B422. Yardımcı kedi (32, 52)
B431.2. Yardımcı aslan (20)
B431.4. Yardımcı pars (35, 59)
B435.3. Yardımcı kurt (30)
B437.2. Yardımcı fare (7, 30, 32, 62)
(T)B437.2.1. Yardımcı köstebek (59)
B441.1. Yardımcı maymun (31)
B443.1. Yardımcı geyik (25, 41)
B450. Yardımcı kuşlar (18, 25, 27, 37, 58)
B451.4. Yardımcı karga (55)
B455.3. Yardımcı kartal (36)
B457.2. Yardımcı güvercin (3, 8)
B469.5. Yardımcı horoz (6)
B469.5.1. Yardımcı tavuk (6)
B469.9. Yardımcı papağan (53)
(T)B469.11. Yardımcı Simurg (41, 70)
(T)B469.12. Yardımcı sümbül kuşu (38)
B470. Yardımcı balıklar (9, 47)
B481.1. Yardımcı karınca (10, 59, 67)
(T)B483.1.0.2. Yardımcı sivrisinek (59)
B486.1. Yardımcı çekirge (59)
B491.1. Yardımcı yılan (32)
B498.1. Yardımcı ejderha (1)
B501. Hayvan yardıma çağrılmak için kendi vücudundan sihirli bir parça verir (2, 10, 13, 18, 59)
B501.4. Kuşlar, kahramana sıkıştığında yakmak için tüy verir (25, 36)
B505. Hayvandan sihirli obje elde edilir (32)
B505.2. Hayvan, kahramana sihirli objeyi nerede bulabileceğini söyler (25, 41, 70)
B511.5. Kuş, insanı iyileştirir (24, 38)
B521.1. Hayvan zehre karşı ikaz eder (48)
B521.3. Hayvanlar tehlikeye karşı uyarıda bulunur (7, 23)
B522. Hayvan kahramanı öldürülmekten kurtarır (9, 36, 38, 53)
B523. İnsanları takip edenlerden koruyan hayvan (7, 31)
B530. Hayvanlar insanları besler (9)
(T)B535.0.15. Bakıcı (emziren) aslan (20)
(T)B535.0.16. Bakıcı (emziren) geyik (25, 41)
B540. Bulmak suretiyle kurtaran hayvanlar (32)
B543.2. Hayvan, çalınan eşyaları bulur (32)
B550. Hayvanlar insanları taşır (1)
B551.1. Balık insanı su üzerinde taşır (17)

B552. İnsan kuşlar tarafından taşınır (25, 27, 36, 41, 70)
B557. Binilen sıra dışı at (13, 23, 24, 31, 35, 68)
B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder (1, 7, 13, 11, 21, 25, 31, 36, 38, 53, 55, 68, 70,)
B562.1.3. Kuşlar insana hazinenin yerini gösterir (37)
B571. Hayvanlar insanlar için iş yaparlar (6, 10, 13, 18, 30, 31, 32, 59, 67)
B576.2. Hayvanlar hazineyi korur (37)
B581. Hayvan insanı zengin eder (37)
B582. Hayvanlar aşkta kişinin başarısına yardım eder (20, 36, 47, 67)
B587.1. Sihirli at kahramana müsabakayı kazandırır (2)
B646.1. Yılan kılığında insanla evlenme (11, 63)
(T)B646.1.1.1. Altı başlı yılan (ejderha) kılığında insanla evlenme (56)
B720. Hayvanların olağanüstü fiziki özellikleri (2, 9, 13, 21, 23, 24, 31, 32, 36, 47, 68)
B731.5. Gümüş, altın ve elmas kuşlar (13)
B736.1. Kuş gözyaşı döker (36)
(T)B736.7. Aslan gözyaşı döker (20)
B740. Hayvanların olağanüstü gücü (7)
B784.1.3. İnsanın yılan yutması (9)
B800. Hayvanlarla ilgili çeşitli motifler (1, 40, 41)
B872. Çok büyük kuşlar (32, 70)
(T)B873.1.1. Dev gibi pire (21)
B874. Çok büyük balıklar (13, 17, 32, 47)
B875.1. Dev gibi yılan (32, 50)
B877. Dev mitik hayvanlar (36)
C225. Belirli meyveleri yeme yasağı (58)
C273. Su içme yasağı (4)
C320. Kapalı bir nesnenin içine bakma yasağı (24, 27, 32, 50)
C331. Arkaya bakma yasağı (43, 59)
C400. Konuşma yasağı (47)
C411.1. Alışılmamış davranışların sebebini sorma yasağı (36)
C420. Sırları açıklama yasağı (8, 21, 69)
C421. Olağanüstü kocanın sırlarını açıklama yasağı (10, 32)
C500. Dokunma yasağı (13)
C537. Belirli hayvanlara dokunma yasağı (28)
C563. Kralın yasakları (3, 62, 64, 67)
C610. Birine yasaklanmış yer (42, 51, 67)
C611. Yasaklanan oda (27, 53, 55)
C611.1. Yasaklanan kapı (37)
C614. Yasaklanan yol (25, 27, 36)
C617. Yasaklanan ülke (19)
C751.1. Belirli zamanlarda bazı şeyleri yapma yasağı (1, 31, 59, 67)
C755. Bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme (24, 30, 31)
C757.1. Hayvan derisinin tahrip edilmesiyle hemen insan şekline dönme yasağı (11)
C780. Alım satım yasağı (3)
C782. Satma yasağı (3)
C820. Muayyen sırları açığa vurma yasağı (3)
C920. Yasağın ihlali sonucu ölüm (58)
C932. Yasağa karşı gelerek eşi kaybetme (11)
C963. Yasağın ihlali sonucu insanın hayvana dönüşmesi (4)
C980. Yasağın ihlali sonucu çeşitli cezalar (1, 13, 27, 31, 32, 36, 42, 43, 53, 59, 62, 67)
D11. Kadının erkeğe dönüşmesi (35)
D12. Erkeğin kadına dönüşmesi (35)
D40. Bir başka kişinin suretine dönüşme (49)
D52.2. Çirkin adam yakışıklı olur (56, 58, 53)
D55.2.5. Yetişkin insanın çocuğa dönüşmesi (56)

D56. Kişinin yaşındaki sihirli değişiklik (48, 53)
D56.1. Yaşlı bir kişiye dönüşme (48)
D113.2. İnsanın ayıya dönüşmesi (28)
D114.1.1.1. Kızın geyiğe dönüşmesi (4)
D118.2. İnsanın maymuna dönüşmesi (31)
D141 İnsanın köpeğe dönüşmesi (33, 54)
D142. İnsanın kediye dönüşmesi (54)
D151.8. İnsanın serçeye dönüşmesi (23)
D154.2. İnsanın güvercine dönüşmesi (11, 49, 53, 58)
D169. İnsanın çeşitli kuşlara dönüşmesi (36)
D169.2. İnsanın turgay kuşuna dönüşmesi (33)
D170. Balığa dönüşme (9, 47)
D199.2. İnsanın ejderhaya dönüşmesi (1, 56)
D215. İnsanın ağaca dönüşmesi (23)
D224. İnsanın kamışa dönüşmesi (33)
D231. İnsanın taş kesilmesi (30, 55, 66)
D250. İnsanın imal edilmiş nesneye dönüşmesi (33)
(T)D252.1. İnsanın ibriğe dönüşmesi (33)
D263. İnsanın süs eşyasına dönüşmesi (33)
D313.3. Ayının insana dönüşmesi (28)
D314.1.3. Geyiğin kadına dönüşmesi (4)
D341. Köpeğin insana dönüşmesi (33)
D342. Kedinin insana dönüşmesi (54)
D370. Balığın insana dönüşmesi (9, 47)
D391. Yılanın insana dönüşmesi (11, 32, 63)
D399.1. Ejderhanın insana dönüşmesi (1, 56)
D400. Dönüşümün diğer şekilleri (12, 23, 30, 31, 43, 44, 58)
(T)D411.5.5. Maymunun ata dönüşmesi (31)
(T)D412.5.8. Köpeğin kediye dönüşmesi (54)
D418.2. Kurtçuğun yılana dönüşmesi (32)
D419.1.2. Ejderhanın ata dönüşmesi (1)
D430. Nesnenin insana dönüşmesi (33)
D431.7. Kamışın insana dönüşmesi (33)
D432.3. Mücevherin insana dönüşmesi (33)
D435.1.1. Heykelin canlı hale dönüşmesi (12, 39)
D450. Nesnenin bir başka nesneye dönüşmesi (7, 11, 21, 23, 44, 46, 57)
D454.7.1. Tarağın dağa dönüşmesi (21)
(T)D454.7.2. Tarağın ormana, çalılığa, dikenlere dönüşmesi (7, 11, 44)
(T)D454.12.1. Ayna denize, ırmağa dönüşür (7, 11, 21, 44)
D457. Şahıs ve hayvanın bir kısmının nesneye dönüşmesi (6, 18, 66)
D522. Sihirli söz vasıtasıyla değişim (49, 53)
D530. Deri, elbise vs. giyerek değişim (6)
D555. İçme ile değişme (4, 28, 56)
(T)D555.3. Hayvan şeklindeki gölün suyunu içme ile değişme (4)
D610. Dönüşümün tekrarlanması (1, 11, 31, 53, 54, 56, 58, 63)
D641. Zor bir yere ulaşmak için dönüşüm (53)
D641.4. Diğer dünyaya seyahat etmek için dönüşüm (11, 58)
D642. Zor durumdan kaçmak için dönüşüm (1, 49)
D642.1. Yakalanmamak için dönüşüm (49)
D645. Kahramanı test etmek için dönüşüm (33)
D670. Büyü kuvvetiyle uçma (1, 49, 53, 58, 64)
D700. Sihir bozma (11, 23, 36, 47, 55)
D712.4. Kanın akıtılmasıyla sihirin bozulması (13)
D721.3. Derinin tahrip edilmesiyle büyünün bozulması (11)

D765.1.2. İğnenin (dikenin) çıkarılmasıyla büyünün bozulması (5)
D771. Sihirli nesne vasıtasıyla sihirin bozulması (4, 28, 56)
(T)D789.2.1. Fincanın kırılmasıyla sihrin bozulması (30)
D810. Sihirli nesnelerin hediye edilmesi (7, 56, 57, 58, 69)
D812. Sihirli obje olağanüstü varlıktan alınır (2, 10, 13, 18, 25, 36, 46, 48, 59)
D812.1. Azizlerden (evliyalardan) alınan sihirli hediye (44, 57)
D812.5. Sihirli obje periden alınır (16, 30, 31, 35, 58, 67)
D812.11. Sihirli obje devden alınır (18, 24, 25, 34)
D815.1. Anneden alınan sihirli obje (7)
D815.8. Eşten alınan sihirli obje (16, 30)
D838. Çalma ile sihirli objenin elde edilmesi (11, 25, 30, 44, 70)
D838.4. Büyülü obje yılanların ülkesinden elde edilir (32)
D840. Sihirli objenin bulunması (23, 41)
D849.8. Yerde bulunan sihirli objeler (13)
D851.1. Sihirli obje satın alınır (5, 12, 25, 32, 51)
D860. Sihirli objenin kaybolması (34)
D861.1. Sihirli obje ev sahibi tarafından çalınır (32)
D882.1.1. Yardımcı kedi ve köpek sayesinde çalınan sihirli yüzük tekrar elde edilir (32)
D882.2. Ele geçirilen sihirli nesne hayvanlar tarafından denize düşürülür (32)
D915.1. Büyüyle oluşturulan nehir (7, 11, 21, 44)
D921. Sihirli göl (havuz) (4, 11, 36)
D926. Sihirli pınar (18, 23, 66)
D931. Sihirli kaya (taş) (4, 5, 35, 57)
D932. Sihirli dağ (13)
D932.0.1. Dağ sihirle oluşturulur (7, 21, 44)
D935. Sihirli toprak (ülke) (6)
D941.1. Orman sihirle oluşturulur (7, 11)
D950. Sihirli ağaç (12)
D956. Sihirli sopa (23, 30, 55, 32)
D961. Sihirli bahçe (23, 58, 67)
D961.1. Bahçe sihirle oluşturulur (57)
D965. Sihirli bitki (58)
(T)D965.20. Sihirli kamış (33)
D975.2. Sihirli gül (36, 50, 70)
D981. Sihirli meyve (23, 58)
D981.1. Sihirli elma (11, 18, 51, 69)
D981.12. Sihirli nar (48)
D991. Sihirli kıl, saç (27, 31, 35, 58, 67)
D993. Sihirli göz (6)
D1001. Sihirli tükürük (42, 57)
(T)D1003.4. Sihirli damarlar (23)
D1004. Sihirli gözyaşı (7, 29)
D1016. Sihirli kan (13)
D1021. Sihirli tüy (10, 13, 18, 25, 33, 36, 43, 59)
D1022. Sihirli kanat (59)
D1023. Sihirli kıl (2, 13, 18)
D1025. Hayvanın sihirli derisi. (1, 4, 11, 28)
D1025.5. Sihirli inek derisi (6)
(T)D1029.2.4. Sihirli duyarga. (59)
D1029.5. Hayvanın sihirli tükürüğü (38)
D1030.1. Sihirle elde edilen yiyecekler (23, 25, 32, 42)
D1031.1. Sihirli ekmek (46)
D1034. Sihirli sebzeler (21)
D1039.2. Sihirli tuz (21)

D1040.1. Sihirle elde edilen içecekler (23)
D1050.1. Sihir vasıtasıyla üretilen giyecekler (6)
D1057. Sihirli kemer (56)
D1067. Sihirli baş örtüleri (1)
D1067.2. Sihirli külah (21)
D1071.0.1. Sihir vasıtasıyla mücevher üretilmesi (6, 16, 46, 58)
D1072.1. Sihirli tarak (7, 11, 21, 24, 44)
D1074. Sihirli bilezik (33)
D1076. Sihirli yüzük (18, 32)
D1081. Sihirli kılıç (10, 23, 33, 56, 64, 68)
D1091. Sihirli yay (43)
(T)D1118.2. Ağaçtan yapılmış uçan sihirli at (64)
(T)D1125. Uçan sihirli post (12)
D1133.1. Sihirle oluşturulan ev (57)
D1146. Sihirli kapı (5, 8, 11, 36, 44, 63)
(T)D1149.4. Sihirli duvar (59, 67)
D1155. Sihirli halı (51)
D1158. Sihirli anahtar (70)
D1163. Sihirli ayna (7, 11, 12, 21, 24, 25, 41, 44, 51)
D1164. Sihirli kilit (30, 70)
D1171. Sihirli kap (14)
D1171.2. Sihirli kazan (25)
D1171.6. Sihirli fincan (30, 49)
D1171.8. Sihirli şişe (1, 44)
D1171.14. Sihirli leğen (12)
D1172.2. Sihirli kâse (46)
D1174. Sihirli kutu (27, 31)
D1181. Sihirli iğne (24)
D1188. Sihirli masat taşı (7, 44)
D1241. Sihirli ilaç (3)
D1242.1. Sihirli su (4, 6, 23, 28, 53, 56, 66)
D1254.1.1. Sihirli değnek çifti (32)
D1254.2. Sihirli çubuk, değnek (23, 30, 55)
D1266.1. Sihirli yazı (16, 69)
D1273.2. Sihirli sır (66)
D1275.1. Sihirli müzik (14)
(T)D1275.5. Sihirli ses (24)
(T)D1279.1. Olağanüstü söz (1, 4, 11, 25, 30, 31, 42, 53)
(T)D1311.2.1. Olağanüstü bilgi veren ayna (12, 25, 41, 51)
D1311.6.3. Güneş sorulara cevap verir (13)
(T)D1337.2.4.1. Fiziksel değişiklik yapan su (18)
(T)D1346.14.1. Fiziksel değişiklik yapan fincan (49)
(T)D1349.5. Fiziksel değişiklik yapan tüy (13)
D1361. Sihirli objeler görünmezliğe yardım eder (30, 69)
D1401.1. Sihirli sopa ile düşmanın dövülmesi (28)
D1410.6. Sihirli fincandan içmek insanı yürümekten mahrum eder (30)
D1420. İnsanı bir nesneye doğru çeken sihirli nesneler (36)
D1452.2. Para üreten sihirli kâse (14, 46)
D1454.1. Saç hazine üretir (58)
D1454.2.1. Dudaktan dökülen güller (6, 25, 30, 69, 70)
D1454.4.2. Göz yaşlarından mücevherler (6)
D1470.1. Sihirli objenin istenmesi (3, 44)
D1500.1.18. Sihirli şifalı sular (4, 23, 28, 66)
D1501.33. Hayvanlardan elde edilen parçalarla yapılan tedavi (22)

D1505. Körlüğü gideren sihirli nesneler (1, 24)
D1505.5. Sihirli su görmeyi sağlar (23)
D1520.5. Hayvanların derisiyle sihirli seyahat (12)
D1520.12. Sihirli yüzükle seyahat (32)
D1520.19. Sihirli halıyla seyahat (51)
D1520.27.1. Sihirli bastonla seyahat (30)
D1521. Sihirli nesneyle elde edilen olağanüstü hız (30, 32)
D1532.1. Sihirli uçan deri (12)
D1546.1.1. Şapka güneşin hareketini kontrol eder (21)
D1552. Dağların ve kayaların açılıp kapanması (4)
D1561.1.1.1. Kuş yenildiği zaman insana krallık getirir (26)
(T)D1561.1.1.1.1. Kuş yenildiği zaman insana vezirlik getirir (26)
D1561.2. Sihirli nesne insana olağanüstü güç kazandırır (10, 23, 43, 64)
D1564.6. Sihirli kılıç taşı keser (47)
D1594. Sihirli nesne diriltir (10, 12, 30, 32, 43, 51, 55, 58, 64)
D1599.4. Sihirli nesne ev tedarik eder (57)
D1610.5. Konuşan baş (8, 47)
(T)D1610.37. Konuşan güneş (13)
D1641.7.1. Kendi kendine yuvarlanan baş (8, 47)
D1711. Sihirbaz (6, 8, 23, 28, 30, 33, 36, 49, 53, 56)
D1711.0.1. Büyücünün çırağı (49)
D1711.7. Büyücü olarak kral (33)
D1712. Kahin (33, 44, 66)
D1712.3. Rüyaların yorumlanması (16, 17, 35, 56, 61)
D1719.5. Perinin büyülü gücü (12, 16, 25, 27, 30, 31, 35, 53, 58, 67, 69, 70)
D1722.1. Peygamberden alınan büyülü güç (56)
D1723. Periden alınan büyülü güç (30)
D1741. Büyülü gücün kaybı (36, 53)
D1793. Yeme ve içmeden büyülü güç sonuçlanır (4, 28, 56)
D1812.3. Geleceği öğrenmenin araçları (31, 46, 66)
D1814.2. Rüyadaki nasihat (22, 28, 61, 70)
D1830. Sihirli güç (10, 43, 64)
D1835. Sihirli kuvvetlerin kazanılması (56)
D1857. Sihirli uzun ömür (23, 27, 42)
D1860. Sihirli güzelleştirme (56, 58)
D1866.1. Yıkanarak güzelleşme (6)
D1866.2. Derinin çıkarılmasıyla güzelleşme (1, 11, 28, 63)
D1870. Sihirli gizlenme (33)
D1880. Sihirli gençleştirme (48)
D1887. Banyo yaparak gençleşme (53)
D1890. Sihirli yaşlandırma (48)
D1920. Diğer sihirli özellikler (25, 30, 33, 35, 37, 44, 47, 48, 56, 59)
D1925.1. Yiyerek ve içerek kısırlığın son bulması (18, 69)
D1925.3. Duayla kısırlığın kaldırılması (56, 69)
D1960. Sihirli uyku (31, 49)
D1978.2. Gözyaşının uyuyan insanın üzerine düşmesiyle sihirli uykudan uyanma (68)
D1980. Sihirli görünmezlik (30, 37, 69)
D2020. Sihirli dilsizlik (9, 12, 26, 39)
D2035. Sihirli ağırlık (23)
D2038. Hayvanlar sihirli büyüklüğe ulaşır (21)
D2060. Sihirle ölüm veya vücudun bir kısmının yaralanması (58)
D2091.16. Düşmanlar sihirli bir şekilde duvarların içine kapatılır (59, 67)
D2093. Sihirle yarılan duvar (11, 67)
D2095. Sihirli yok olma, görünmeme (30, 69)

D2101. Hazine sihirli bir şekilde keşfedilir (37)
D2102. Altın büyülü bir şekilde üretilir (16, 46, 58)
D2121.4. Mesafe yok edilerek yapılan sihirli seyahat (53)
D2121.7. Bulutlarda yapılan sihirli seyahat (25)
D2122. Sihirli hızla seyahat (14, 31, 32, 53, 58, 64, 66)
D2122.0.1. Sihirli hızla diğer dünyaya seyahat (1, 12, 24, 30, 51, 59, 67, 68)
D2126. Sihirle suyun altında seyahat (13, 55)
D2131. Sihirle yer altında seyahat (13)
D2135. Sihirle havada seyahat (1, 12, 14, 24, 31, 51, 53, 58, 59, 64, 67, 68)
D2136.3. Dağlar büyülü bir şekilde hareket eder (13)
D2140. Varlıkların sihirle kontrolü (27, 30, 31, 35, 70)
D2144.5.1. Buz büyüyle üretilir (11)
D2152. Dağların sihirle kontrolü (13)
D2156. Hayvanlar üzerindeki sihirli kontrol (2, 10, 13, 18, 35, 59)
D2161. Sihirle iyileşme (28, 32, 51, 66)
D2161.1. Sihirle özel hastalıkların tedavisi (3, 14, 22, 70)
D2161.2. Sihirle yaraların tedavisi (23)
D2161.3.1. Sihirle körlüğün tedavisi (6, 8, 23, 24, 38, 42, 52, 53)
D2161.3.3. Sihirle kol veya bacağın tedavisi (8, 31, 52, 56, 57)
D2161.5. Belli insanlar tarafından sihirli tedavi (8, 24, 46, 52, 56, 57)
D2165.3. Sihir takip edenleri engellemek için kullanılır (7, 11, 21, 24, 44)
D2175. Sihirle tedavi (3, 6, 8, 14, 23, 24, 28, 31, 32, 38, 42, 51, 52, 53, 56, 57, 66, 70)
D2177. Sihirle hapsetme (59, 67)
D2178. Sihirle nesneleri üretme (16, 46, 58)
E1. Yaşama dönen kişi (10, 12, 30, 32, 43, 51, 55, 58, 64, 68)
E11. Döverek diriltme (32)
E63. Dua vasıtasıyla canlanma (68)
E64. Sihirli objeyle yeniden dirilme (10, 12, 30, 43, 51, 55, 58, 64)
E64.1. Asayla (değnek) diriltme (32)
E64.1.1. Ölüm ve yaşam sopası (32)
E64.4.1. Evliyanın yardımıyla diriltme (55, 68)
E80. Hayat suyu (4, 35, 53)
E80.1. Yıkanmayla diriltme (12)
E80.3. Su vasıtasıyla canlanma (66)
E105. Bitkiler tarafından diriltme (58)
E106. Sihirli elma tarafından diriltme (51)
E113. Kanla diriltme (48)
E121. Olağanüstü kişi tarafından diriltme (55, 68)
E163. Kılıç tarafından insanın yaşamı korunur (10, 64)
(T)E164. Yay tarafından insanın yaşamı korunur (43)
E322. Ölü eşin iyi niyetle dönüşü (63)
E324. Ölü çocuğun ailesine iyi niyetle dönüşü (29)
E610. Ruhun hayvan bedenine girmesi (63)
E610.1.1. Reenkarnasyon : Erkek çocuktan kuşa, kuştan erkek çocuğa (29)
E630. Ruhun eşyaya dönüşmesi (63)
E671. Reenkarnasyon (İnsan- obje – obje) 63)
E711.10. Kılıçtaki ruh (10, 64)
(T)E711.16. Yaydaki ruh (43)
E712.4. Kutu içinde ruh (27)
E725.1. Ruh insanın bedeninden ayrılır, hayvanın bedenine girer (29, 63)
E732. Kuş şeklinde ruh (63)
E732.1. Güvercin şeklindeki ruh (27)
(T)E732.10. Sığırcık şeklindeki ruh (29)
E761.1.7.2. Yaşam Sembolü: Makas (ustura, bıçak)tan kan damlar (64, 68)

E765.3.0.1. Hayatın sihirli objeye bağlı olması (10, 43, 64)
F10. Üst dünyaya seyahat (25)
F10.1. Üst dünyadan dönme (25)
F62. Kuş insanı diğer dünyaya ya da diğer dünyadan taşır (25, 27, 36, 41, 70)
F80. Alt dünyaya seyahat (13, 14, 25, 46, 55)
F80.1. Alt dünyanın fiziksel özellikleri (55)
F80.1.2. Alt dünyanın karanlığı (13)
F91. Alt dünyaya açılan kapı (13, 14, 55)
F98. Alt dünyaya hayvan sırtında inme (13)
F101. Alt dünyadan dönüş (13, 14, 55)
F101.6. Alt dünyadan hayvan sırtında yukarı çıkış (13)
F110. Diğer dünyalara seyahat (1, 13, 18, 31, 38, 41, 44, 57)
F113. İnsanların ülkesine seyahat (3, 14, 36, 62)
F122. Devlerin ülkesine seyahat (8, 23, 34, 42, 47, 52, 59)
F124. Cinlerin (perilerin) ülkesine seyahat (12, 24, 25, 30, 35, 43, 53, 58, 67, 69, 70)
F127.1. Yılanların krallığına seyahat (11, 32)
F130. Diğer dünyalarda iskan (11, 13, 14, 23, 25, 53, 67, 70)
F130.1. Diğer dünya olarak Hindistan ülkesi (12, 48, 65)
F132. Yüksek dağlardaki diğer dünya (70)
F133. Deniz altı diğer dünya (13, 46, 55)
F134. Adadaki diğer dünya (9, 27)
F137. Diğer dünyanın uzaklığı (12, 23, 31, 35, 38, 51, 53, 59, 68)
F141.1. Diğer dünyanın sınırı olan nehir (31, 42, 44, 53, 57, 58)
F145. Diğer dünyanın sınırındaki dağlar (47, 65, 70)
F150. Başka dünyaya giriş (1, 13, 25, 31, 53, 54, 58, 67, 69)
F150.2.1. Devler tarafından korunan diğer dünyaya giriş (23, 34, 42, 47, 52, 59, 70)
F151.2. Diğer dünyaya geçmek için dağlar (47, 65, 70)
F153. Suya dalarak diğer dünyaya geçiş (13, 46, 55)
F156. Başka dünyaya açılan kapı (1, 3, 14, 58, 70)
F160. Başka dünyanın görünümü (3, 13, 14, 23, 25, 32, 34, 35, 47, 52, 62, 70)
F162.1. Diğer dünyada bahçe (3, 12, 16, 23, 24, 30, 31, 35, 36, 38, 58, 67, 69)
F162.3. Diğer dünyada ağaç (3, 12, 25, 26, 28, 36, 37, 41, 70)
F162.5. Diğer dünyada pınar (18, 23, 66)
F162.9. Diğer dünyadaki dağlar (1, 13, 66, 70)
F163.1. Diğer dünyada kale, şato (23, 59, 64, 70)
F163.1.4. Altın ve gümüş kale, şato (8, 53, 63)
F163.3. Diğer dünyada ev (18, 27, 35)
(T)F163.7.2. Diğer dünyada insan başından yapılmış minare (12)
F166.1. Diğer dünyada hazineler (8, 9, 14, 34, 37, 42, 52)
F166.11. Diğer dünyada yiyecek bolluğu (8, 23, 32, 36, 44, 57, 58, 68)
F167. Diğer dünyanın sakinleri (32, 46)
F167.1. Diğer dünyanın hayvanları (9, 13, 36, 47)
F167.1.1. Diğer dünyanın canavarları (1, 3, 10, 22, 25, 26, 32, 36, 37, 41, 43, 47, 48, 50, 56, 59, 67, 70)
F167.1.2. Diğer dünyadaki kuşlar (3, 8, 13, 25, 27, 31, 32, 36, 37, 41, 58, 70)
F167.3. Diğer dünyadaki devler (3, 8, 12, 14, 23, 25, 27, 34, 38, 40, 41, 42, 52, 53, 54, 58, 59, 65, 69, 70)
F171. Diğer dünyanın sıra dışı görünümü (13, 23, 25, 32, 34, 35, 52, 70)
F183. Diğer dünyanın yiyecekleri (11, 12, 18, 48, 51, 58, 69)
F184. Diğer dünyanın kralı (3, 10, 12, 20, 30, 31, 32, 45, 48, 49, 53, 54, 55, 56, 59, 62, 69)
F200.1. Cinler (9, 10, 21, 44)
F213. Periler adası (27)
F214. Tepe üzerinde perilerin yaşamı (35, 69, 70)
F219.1. Yeni bir ülkede perilerin yerleşmesi (3, 12, 30, 53, 54)
F219.2. Periler ülkesindeki bahçe (3, 12, 16, 24, 31, 35, 58, 67, 69)
F220. Perilerin yaşadığı yer (3, 12, 16, 18, 25, 27, 30, 31, 35, 53, 54, 58, 69, 70)

F221.3. Perilerin tepede güzel bir eve sahip olması (70)
F221.5. Kapısı olmayan peri evi (53)
F222. Perilerin şatosu (sarayı) (53)
F222.2. Perilerin kalesi (64)
F231.1. Perilerin kolları ve elleri (35)
F232.4. Periler uzun saça sahiptir (43)
F233.6. Beyaz güzel peri (12, 16, 30, 35, 42, 53)
F234.1.8. At şeklindeki peri (27, 31)
F234.1.13. Kurt şeklindeki peri (30)
F234.1.15.2. Güvercin şeklindeki peri (12, 30, 35, 58)
F234.1.16.1. Sinek şeklindeki peri (31)
(T)F234.1.17. Maymun şeklindeki peri (31)
F234.2. İnsan şeklindeki periler (18, 30, 45, 54)
F234.2.5. Güzel, genç bir kadın şeklindeki peri (16, 31, 35, 42, 53)
F235.4. Sihirli bir obje kullanarak görünür hale gelen periler (30, 70)
F236.1.1. Kırmızı elbiseli periler (58)
F237. Periler kıyafet değiştirir (16)
F241.1. Perilerin atları (53)
F242.1. Perilerin arabası (12)
F243. Perilerin yiyecekleri (58, 69)
F243.2. Ceviz yiyen periler (31)
F245. Perilerin musiki enstrümanları (53)
F251.1.2. İyi periler (18, 31, 42, 58, 67, 69)
F251.2. Ruhları saklı olan periler (27)
F252.1. Perilerin kralı (3, 30, 31, 53, 54)
F252.1.0.1. Perilerin kralı ülkesini ölümcül kurallarla idare eder (12)
F252.1.0.2. Su altındaki ülkenin kralı (55)
F252.2. Peri prenses (3, 12, 30, 31, 54, 58)
F252.3. Perilerin ordusu (53)
F254.3. Büyü yapabilen periler (3)
F261.3.7. Periler sarayda dans ederler (69)
F263. Perilerin ziyafetleri (16, 35, 67)
F265. Perilerin yıkanması (30, 58)
F271.2.1. Kazı yapan periler (31)
F282. Periler havada seyahat ederler (12, 27, 30, 31, 35, 53, 58, 67)
F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma (3, 12, 16, 25, 30, 35, 42, 43, 53, 54)
F300.1. Devler ölümcül insandan peri prensesini korur (3, 70)
F301. Perilerin aşkı (53)
F302. Peri sevgili (3, 12, 16, 30, 35, 53, 54)
F302.2. İnsanlar perilerle evlenirler ve kahramanı evlerine götürürler. (3, 12, 30, 53, 54)
F302.3. Perilerin ölümcül insana aşkı (53)
F302.4.2.1. Adam perinin elbiselerini çaldığı zaman güç elde eder (30, 58)
F302.4.4. Adam periyi bağlar ve kendisiyle evlenmesi konusunda onu zorlar (43, 53)
F302.5.0.1. Adam peri için karısını terk eder (12, 53)
F303. Ölümlülerin düğünü ve peri (31, 58, 69)
F320. Periler insanları periler ülkesinden kendi ülkelerine götürürler (31, 53, 58)
F322. Periler adamın eşini kaçırır ve onu kendi ülkelerine götürürler (27)
F322.5. Periler ülkesinden kurtuluş (3, 12, 27, 70)
F324. Kız, peri tarafından kaçırılır (27, 70)
F329.4. Ölümlülerle ikamet eden periler (18, 16, 30, 35, 43)
F329.4.3. Peri, kurtulan ölümlü tarafından ele geçirilir (27)
F340. Perilerin hediyeleri (30, 31, 35, 67)
F341. Periler istenilen her şeyi verirler (58)
F346. Peri, ölümlüye iş konusunda yardım eder (12, 16, 30, 31, 35, 58, 67)

F346.0.1. Periler ölümlüye hizmet ederler **(12, 69)**
F347. Perilerden nasihat **(16, 18, 30, 35, 67)**
F360. Kötü yürekli ya da zarar verici periler **(3, 43, 70)**
F361. Perilerin intikamı **(3)**
F363. Periler ölüme sebep olurlar (12, 16, **53**)
F376. Periler ülkesinde hizmetçi gibi olan ölümlü **(3)**
F376.1. Periler ülkesinde uzun süre çalışma **(12)**
F377. Periler ülkesinde çok uzun süre geçirme **(31)**
F379.1. Periler ülkesinden dönüş (24, **53, 58**)
F381. Perilerden kurtulma **(3,** 27, 70)
F393. Ölümlüler arasına perilerin ziyareti **(31, 58, 69)**
F398. Periler saç yakılarak çağrılır (58, 67)
F401.3.7. Kuş şeklindeki ruh (27, 29, 63)
F402.1.11. Ölüme sebep olan ruh (29)
F500. Olağanüstü insan **(24,** 46)
F511.0.2.4. Altı başlı insan **(56)**
F511.0.9. Hayvan başlı insan (32)
F511.3. Boynuzlu insan **(32)**
F515.3. İnsan boyunda parmak (10)
F517.0.2. Olağanüstü uzun bacaklı adam **(30, 66)**
F521.2. Olağanüstü kıllı adam (44)
F522. Kanatlı insan **(59)**
F531. Dev **(12, 38, 54, 69)**
F531.0.3. Olağanüstü büyüklükte erkek insan nesli **(58)**
F531.0.4. Kadın şeklindeki dev (23, 43, 44)
F531.1. Devlerin görünümü **(3,** 8, 42, **52, 65)**
F531.1.0.2. Korkunç devler **(40,** 52)
F531.1.2.2.2. Üç başlı dev **(23)**
F531.1.3. Devin ayakları ve bacakları (59)
F531.1.8. Hayvan şeklindeki dev **(34)**
F531.1.10. Ateş devleri **(23)**
F531.2. Devlerin ebadı **(23,** 59)
F531.2.1. Olağanüstü uzun dev (59)
F531.2.1.5. Dev (in boyu) gökyüzüne ulaşır **(23)**
F531.3.13. Devler çok büyük yükler taşır **(53, 58)**
F531.4. Devlerin muazzam mülkiyetleri **(8, 34, 42, 52)**
F531.4.5. Devlerin muazzam silahları (23)
F531.5.1. İnsan ve devin dostluğu **(14,** 18, **43)**
F531.5.1.1.2. Dev insanı sırtında taşır **(14, 24, 34, 41)**
F531.5.6. Devin insanlara hediyesi **(18, 24, 34)**
F531.5.7. İnsanla evlenen dev (43, 59)
F531.6.1.2. İnsanla dönüşen dev (8, 23, 42, **47, 52, 65)**
F531.6.2. Devlerin mekânı **(14,** 23, 25, 40, **42, 52)**
F531.6.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar **(3, 23, 24, 34, 41, 47, 65, 70)**
F531.6.3. Devlerin evleri **(14,** 23, 52)
F531.6.3.1. Devler kalede yaşarlar **(8,** 47, 59)
F531.6.3.2. Devler periler ülkesinde yaşar **(3, 53, 54, 58, 69, 70)**
F531.6.7.1. Devin sahip olduğu hazine (8, **34, 42, 52)**
F531.6.7.1.1. Devlerin sahip olduğu hayvanlar (köpek vb.) **(52)**
F531.6.8.6. Devlerin çocukları (24)
F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi **(3, 8, 23, 27, 38, 42, 47, 52, 54, 65, 70)**
F531.6.12.7. İnsanlar tarafından kovulan dev **(40)**
F531.6.16.1. Bekçi devler **(69,** 70)
F531.6.16.3. Devlerin hizmetçisi olan insanlar **(8, 52)**

F533. Olağanüstü uzun adam (30, 58, 66)
F544.3. Olağanüstü diş (7, 10, 21, 44)
F552. Olağanüstü el (23)
F552.1. Olağanüstü parmaklı el (10)
F552.3. Olağanüstü beyaz güzel el (35)
F555. Olağanüstü saç (31, 35, 58, 67)
F555.1. Altın saç (18, 25, 36, 57)
F555.3. Çok uzun saç (8, 43, 44, 52, 55)
F556. Olağanüstü ses (12, 13, 28, 31, 35)
F558. Boynuzlu adam (32)
(T)F558.2. Olağanüstü boynuz (36, 47, 65)
F561. Olağanüstü şeylerle beslenen insanlar (30, 43, 52, 65)
F564.3.1. Uzun uyku ve uzun süre uyumama (23)
F564.3.2. Üç gün üç gece uyku (59)
(T)F564.3.7. Kırk gün kırk gece uyku (1, 31, 43, 53, 58, 67, 68)
F565.1. Kadın savaşçı (45, 65)
F565.2. Olağanüstü kuvvetli kadın (15, 27)
F565.4. Avcı kadın (6, 15, 37, 45)
F567. Vahşi insan (65)
F567.1. Vahşi kadın (28)
F569.3. Konuşmayan insanlar (26)
F569.3.1. Konuşmayan prenses (9, 12, 39)
F570. Diğer olağanüstü insan davranışları (8, 10, 30, 46, 58, 64, 66)
F571. Çok yaşlı insan (23)
F574. Işık saçan insan (6, 15, 24, 43)
F574.1. Göz kamaştırıcı güzellik (3, 12, 13, 15, 27, 30, 36, 39, 42, 43, 47, 68)
F574.1.1. Kadının güzelliği bakanı yakar (3, 27, 30, 31, 33, 55)
F574.1.2. Kadının güzelliği yedi kat peçeye rağmen görünür (13, 55)
(T)F574.1.2.1. Kadının güzelliği yetmiş kat peçeye rağmen görünür (12)
F574.3.3. Işık saçan kahraman (6)
F575.1. Olağanüstü güzellikteki kadın (3, 6, 12, 13, 15, 17, 19, 27, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 39, 42, 43, 45, 47, 48, 51, 55, 58, 59, 68)
F575.2. Yakışıklı adam (11, 23, 51, 56, 63, 68)
F577.2. Kardeşler birbirine benzer (26)
F584. İnsan olağanüstü ışık saçar (6, 12, 13, 15, 24, 43, 55)
F601.0.1. Hünerli arkadaşlar (12)
F601.1. Kahramana görevinde yardım eden olağanüstü arkadaşlar (30, 58)
F601.2. Kahramanın olağanüstü arkadaşları ona evlilik imtihanında yardım eder (2, 10, 31, 66, 67)
F601.4.2. Olağanüstü arkadaşlar kahramanı ölümden korurlar (10, 43, 64)
F601.6. Olağanüstü arkadaşlar hayvana dönüşür (9, 47, 54)
F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı (1, 7, 13, 18, 20, 23, 31, 32, 36, 38, 41, 53, 59, 68)
F610.0.1. Olağanüstü güçlü kadın (15, 27, 65)
F610.1. Olağanüstü güçlü vahşi adam (65)
F610.5. Hayvan gücünde adam (65)
F610.6. Vurduğunu paramparça eden güçlü adam (15, 45)
F611.2.1. Hayvan, güçlü kahramanı emzirir (20, 41)
F611.3.2.5. Devlerle savaşan küçük çocuk onları yener (41, 42, 65)
F612.1. Güçlü kahraman çok istekli olduğu için evinden ayrılır (58)
F614.2.1. Güçlü adam silah olarak kayaları kullanır (66)
(T)F615.2.1.1. Güçlü adam pars sütüne ulaşmak için yola çıkar (16, 35)
F615.2.5. Güçlü adam kurt için yola çıkar (30)
F617. Güçlü güreşçi (28, 43, 64)
F621. Ağaç söken olağanüstü güçlü insan (65)
F624.2. Büyük taşları kaldıran adam (3, 23, 27, 58)

F624.2.1. Güçlü adam değirmen taşını kaldırır (10)
F628. Oldukça kuvvetli adam (8, 28, 41, 43, 65)
F628.1.1. Güçlü adam kendi elleriyle aslanı öldürür (13, 28)
F628.1.3.1. Güçlü adam kendi elleriyle ejderhayı, kara kurbağasını ve yılanı öldürür (10, 25, 26, 41, 43, 47, 48, 55, 56, 67, 70)
F628.2. Güçlü adam insanı öldürür (43)
F628.2.3. Güçlü adam devi öldürür (3, 8, 23, 27, 38, 42, 47, 52, 54, 65, 70)
F628.2.5. Güçlü adam kendi elleriyle insan öldürür (43)
F632. Mitolojik yiyecekler (23, 58)
F636.1. Dikkate değer demir atan adam (68)
F636.4. Ağır taş kaldırıp atan adam (66)
F639.4. Güçlü adam devi yener (41, 65)
F639.9. Güçlü adam kucakladığı insanların kaburgalarını ezer (65)
F640. Algılamanın olağanüstü gücü (10, 43, 66)
F652. Mükemmel koku alma duyusu (43)
F660. Olağanüstü hünerler (10, 33, 58, 64, 66)
F661. Olağanüstü nişancı (15, 25, 43, 45)
(T)F661.5.6. Uçan kuşu vuran adam (8, 30)
F671. Başarılı gemi yapıcısı (43)
F674. Başarılı ressam (19)
F675. Becerikli marangoz (12, 39)
F676. Başarılı hırsız (37)
F679.5. Başarılı avcı (8, 15, 20, 28, 30, 43, 45)
F679.7. Daima kazanan başarılı kumarbaz (39)
F679.8. Başarılı satranç oyuncusu (12, 36)
F681. Mükemmel koşucu (30, 58, 66)
F706. Karanlıklar ülkesi (13)
F713. Olağanüstü göl (4)
F715. Olağanüstü ırmak (31, 56)
F717.1. Altınla kaplı havuz (58)
F718. Olağanüstü pınar, kuyu (9, 14, 21, 23, 25)
F721. Yeraltı dünyası (13)
F725.2. Denizaltı şehirleri (55)
F725.3. Denizaltı sarayı (55)
F725.3.3. Denizaltı evi (13, 55)
F725.4. Irmağın altında yaşayan insan (13, 46, 55)
F731. Hazineyle dolu ada (9)
F750. Olağanüstü dağlar ve ülkelerin özellikleri (1, 70)
F755.1. Konuşan dağ (13)
F755.6. Hareket eden dağ (13)
F760. Olağanüstü şehirler (22)
F764. Yeraltında (veya sualtında) şehir (55)
F771. Olağanüstü kale (saray, ev) (2, 18, 35, 64)
F771.1.1. Altın kale, saray (27, 53, 63)
F771.4.1. Devlerin yaşadığı kale (8, 23, 47, 59)
F771.5.2. Devler tarafından korunan kale (70)
F772.Olağanüstü kule (12)
F775. Olağanüstü çadır (59)
F776. Olağanüstü kapı (1, 3, 5, 8, 11, 36, 44)
F781.2. Odaların olağanüstü sayısı (8, 10, 18, 27, 31, 44, 47, 52, 53, 70)
F782.4. Olağanüstü kilit ve anahtar (30, 70)
F783. Olağanüstü halı (6, 51, 66)
F785. Olağanüstü taht (12, 31, 44, 66, 69)
F787. Altın yatak (4, 55)

(T)F**789.4**. Olağanüstü minder **(31)**
(T)F**789.5**. Olağanüstü yastık **(33)**
(T)F**789.6**. Olağanüstü post **(12, 21)**
F**790**. Olağanüstü gökyüzü ve hava clayları **(4, 8, 21, 23, 34, 38, 41, 42)**
F**795**. Olağanüstü bulut **(25)**
F**800**. Olağanüstü kayalar ve taşlar **(4, 25, 57)**
(T)F**805.1**. Olağanüstü tuğla **(37)**
F**809.6.1**. Yanan taşlar **(5, 35)**
F**811**. Olağanüstü ağaç **(3, 12, 46)**
F**811.1.1**. Altın Ağaç **(13)**
F**811.1.8**. Mücevher ağaç **(31)**
F**811.4**. Sıra dışı bölgelerde bulunan ağaç **(4, 25, 26, 28, 36, 37, 41)**
F**811.7**. Olağanüstü meyve veren ağaç **(12, 48)**
F**811.14**. Dev gibi ağaç **(70)**
F**812.3**. Tehlikeli orman **(28)**
F**813**. Olağanüstü meyveler **(23, 58)**
F**813.0.2**. Altın meyveler **(13)**
F**813.1**. Olağanüstü elma **(11, 12, 13, 18, 51, 69)**
F**813.8**. Olağanüstü nar **(48)**
F**814**. Olağanüstü çiçek **(5, 6, 36, 50, 69, 70)**
F**815**. Olağanüstü bitkiler **(21, 33, 46, 58)**
F**818**. Olağanüstü bahçe **(3, 12, 13, 16, 23, 24, 31, 35, 36, 38, 58, 67, 68, 69)**
F**821**. Olağanüstü elbise (kaftan, giysi vs.) **(6, 11)**
(T)F**821.12**. Olağanüstü külah **(21)**
F**823**. Olağanüstü ayakkabı **(6, 11)**
F**823.1**. Altın ayakkabı **(30)**
F**825**. Olağanüstü yüzük **(18, 32)**
F**826**. Olağanüstü mücevherler **(17, 48)**
F**827**. Olağanüstü süs eşyaları **(7, 11, 21, 24, 30, 44)**
F**827.5**. Altın tarak **(68)**
F**827.6**. Olağanüstü bilezik **(33)**
F**827.7**. Olağanüstü inci **(6)**
F**829.3**. Olağanüstü kemer **(56)**
(T)F**829.4**. Olağanüstü ayna **(7, 11, 12, 21, 24, 25, 41, 44, 51, 68)**
F**833**. Olağanüstü kılıç **(10, 23, 33, 36, 38, 56, 64, 68)**
F**833.3**. Olağanüstü keskin kılıç **(47)**
F**836**. Olağanüstü yay **(43, 66)**
F**836.3**. Olağanüstü büyüklükte yay **(38)**
(T)F**839.8**. Olağanüstü demir tokmak (gürz) **(23, 28)**
F**851**. Olağanüstü gıda **(21, 46)**
F**859**. Olağanüstü çubuk **(23, 25, 28, 30, 32, 49, 55)**
F**865**. Olağanüstü kaldırım **(37)**
F**866**. Olağanüstü kap, fincan, kupa **(14, 30, 46, 49)**
F**866.3**. Altın kap, fincan, kupa **(23, 68)**
(T)F**866.8**. Olağanüstü leğen **(12)**
(T)F**866.9**. Olağanüstü kazan **(25)**
(T)F**866.10**. Olağanüstü ibrik **(33)**
F**868.1**. Olağanüstü altın eyer **(68)**
(T)F**879**. Olağanüstü kutu **(27, 31, 43)**
F**881.1.1**. Devasa kazan **(18, 34)**
F**883**. Olağanüstü yazılmış şeyler (kitap, mektup) **(16, 69)**
F**883.1**. Olağanüstü kitap **(49)**
F**899.3**. Olağanüstü kafes **(31)**
(T)F**899.4**. Olağanüstü iğne **(24)**

(T)F899.5. Olağanüstü masat taşı (7, 44)
F1010. Diğer olağanüstü hadiseler (6, 11, 13, 38, 41, 43, 46, 47, 53, 55, 56, 59)
F911.3. Hayvan insanları yutar (17)
F914. Kişi yutar ve tekrar çıkarır (8, 52, 56)
F932.8. Nehirler yükselir ve aşırı bir şekilde kabarır (13)
F950. Olağanüstü tedavi etme (3, 8, 14, 22, 28, 31, 32, 51, 52, 56, 57, 66, 70)
F950.5. Hastalığın tedavisi için olağanüstü korku (46)
F952. Körlüğün olağanüstü tedavisi (6, 8, 24, 38, 42, 52, 53)
F952.7. Gözler gölde veya kaynak suyunda banyo yaparak tedavi edilir (23)
F954. Dilsiz insanın konuşmaya başlaması (9, 26)
F954.2.1. Konuşmaya mecbur tutulan dilsiz prensesin masalın sonunda bir soru ile dili çözülür (12, 39)
F959.3. Yaranın olağanüstü tedavisi (23)
F960. Olağanüstü tabiat olayları (59, 69)
F966. Gökten gelen sesler (23, 27)
F968. Olağanüstü gök gürlemesi ve yıldırım çakması (4)
F969.3. Olağanüstü ışık (13, 36)
F969.3.2. Kahramanın sahip olduğu olağanüstü ışık (6, 12, 13, 15, 24, 43, 55)
F983. Hayvanların olağanüstü büyümesi (21)
F986. Balıkla ilgili olağanüstü hadiseler (9, 13, 17, 47)
F988. Hayvanların olağanüstü kol, bacak ya da kanatları (59)
F991. Nesne kanar (64, 68)
F1006. Dağların olağanüstü hareketi (13)
F1010. Diğer olağanüstü olaylar (31)
(T)F1022.2. Şişenin içinde ırmağa dalma (46)
F1023. Hünerli insanların işbirliği ile insanın yaratılması (12, 39)
F1032. İnsan yıllarca hiç ara vermeden yürür (11, 53)
F1041.1. Olağanüstü ölüm (29)
F1045. Geceyi ağaçta geçirme (28)
F1068. Realist rüya (9, 10, 17, 22, 27, 28, 33, 47, 54, 56, 59, 66, 70)
(T)F1099.9. Olağanüstü duman (11)
(T)F1099.10. Nesnelerden çıkan olağanüstü ses (14, 31, 65, 70)
G11.2. Yamyam dev (23, 25, 27, 34, 38, 41)
G11.3. Yamyam (büyücü) cadı (7, 8, 18, 21, 44, 52)
G15. (Dev) her gün insan yer (38)
G84. Feee-fi-fo-fun (Evine dönen yamyam insan kokusu alır ve haykırır) (11, 24, 31)
G88. Yamyam uzun diş ve uzun tırnaklara sahiptir (10)
G100.1. Kocaman dev (23, 59)
G110. Büyük devlerin hakimiyeti (3, 23, 42, 40)
G111. Büyük devler kalede hüküm sürer (8, 47, 59)
G120. Büyük devlerin fiziki özellikleri (3, 8, 23, 42, 52, 59, 65)
G125. Ateş üfleyen dev (23)
G126. Hayvan şeklindeki kocaman dev (34)
G130. Büyük devlerin alışkanlıkları (23, 40, 58)
G156. Devlerin kralı (23, 34, 47)
G157. Devasa dev şaşılacak derecede hızlıdır (14, 24, 34, 53, 58)
G200. Büyücü, cadı (3, 8, 21)
G202. Yardımsever büyücü (6, 18, 23, 33, 50, 53, 61)
G207. Erkek büyücü (23, 49, 53)
G210. Cadıların (büyücülerin) şekli (8, 10, 18, 31)
G211.3. Evcil kuş şeklindeki büyücü (23, 49)
G214. Olağanüstü dişe sahip olan büyücü (7, 10, 21, 44)
G215. Olağanüstü başa sahip olan büyücü (18, 49)
G219.4. Çok uzun saça sahip olan büyücü (44)
G219.5. Buruşuk büyücü (8, 10)

G220.0.2. Büyücülerin cinsiyeti. Hem erkek hem de kadınlar büyücü olarak adlandırılır (3, 6, 7, 8, 10, 18, 21, 23, 31, 33, 44, 49, 53)
G224.3. Büyücüler güçlerini kitaplardan alır (49)
G224.10. Büyücünün gücü bir insanı başka bir şeye dönüştürür (1, 28, 44, 53)
G230. Büyücülerin (cadıların) yaşadığı yer (1, 3, 7, 10, 21, 24, 31)
G236. Büyücü ormanda yaşar (50)
G240. Cadıların alışkanlıkları (7, 8, 18, 28, 44, 52, 53, 61)
G241.4. Bir şeye binen cadı (64)
G242. Büyücü havada uçar (11)
G260. Cadıların kötü işleri (64)
G261. Büyücü, çocukları kaçırır (18)
G262. İnsanları öldüren büyücü (7, 21)
G262.0.1. Çocukları yiyen büyücü (18)
G262.1. Büyücü kan emer (8, 44, 52)
G263. Büyücü yaralar, büyüler veya dönüştürür (44)
G263.1. Büyücü insanı hayvana dönüştürür (1)
G263.1.1. Büyücü insanı ayıya dönüştürür (28)
G263.1.5.2. Büyücü insanı güvercine dönüştürür (53)
G263.2.1. Büyücü taşa dönüştürür (30)
G263.4. Büyücü hastalığa sebep olur (3)
G265.4.1. Büyücü hayvanların ölümüne sebep olur (7, 21)
G265.5. Büyücü, hayvanları sakat bırakır (43, 64)
G267. Adam büyücü tarafından takip edilir (7, 11, 21, 24, 31, 44, 49)
G276. Büyücüden kaçma (7, 11, 21, 24, 31, 44, 49)
G278. Cadının ölümü (7, 8, 10, 11, 18, 21, 24, 31, 44)
G279.2. Büyücüden bir şey çalma (11, 24, 31, 44)
G284. Yardımcı olarak büyücü (6, 18, 23, 33, 50, 53, 61)
G301. Canavar (59)
G307. Cin (9, 44)
G307.2. Cinin şekli (10, 21)
G312. Yamyam dev (23, 25, 27, 34, 38, 41)
G317. Güreşen dev (8, 23, 41)
G334. Dev, insanları hapis tutar (3, 8, 23, 27, 42, 47, 52, 59, 65)
G353. Kuş şeklindeki dev (34)
G361. Olağanüstü başları olan devler (65)
G361.1.2. Üç başlı dev (23)
G361.2. Büyük başlı dev (59)
G362. Devasa burna sahip dev (59)
G366. Gövdesi canavar kadar olan dev (59)
G376. Küçük bir çocuk şeklindeki dev (43)
G400. İnsan devin esiri olur (3, 8, 23, 27, 42, 47, 52, 59, 65)
G401. Devin evinin içinde çocuğun dolaşması (44)
G422. Dev kurbanını hapseder (23, 27, 47, 52)
G440. Dev, insanı kaçırır (3, 8, 27, 42, 47, 52, 65, 70)
G451. Işığı takip ederek büyücünün tuzağına düşme (8, 28, 52)
G462. Devin evinde hizmetçi olan insan (8, 52)
G465. Dev imkansız görevler verir (59)
G475. Devlerin davetsiz misafire saldırması (23, 27, 38, 41)
G475.2. Dev, köprüdeki davetsiz misafirlere hücum eder (52)
G501. Aptal dev (40)
G510.4. Kahraman tahrip edici hayvanı yener (3, 22, 26, 43, 47)
G512. Devin öldürülmesi (8, 38, 42, 47, 52)
G512.1. Devin bıçakla (kılıçla) öldürülmesi (3, 27, 38, 47, 54, 70)
G512.1.1. Dev sihirli bıçakla (kılıçla) öldürülür (23)

G512.1.2. Boynu vurulan dev (3, 47, 54, 70)
G530.3. Devin annesinin yardımı (24)
G532. Kahraman, devin karısı veya kızı tarafından saklandığında dev orada bir insan kanının koktuğunu söyler (24)
G535. Devin esiri olan kadın, kahramana yardım eder (8, 42, 52)
(T)G551.6. Kendi çocuğunu vererek babanın devden kurtulması (59)
G570. Dev korkutulur (34, 65)
G572. Devi hileyle korkutma (40)
G580. Deve başka şekilde boyun eğdirme (23, 41)
G630. Devlerin özellikleri (18, 23, 40, 44, 43, 52, 70)
G645. Devin, başarılması imkansız imtihanı (40)
H10. Genel bilgiye göre tanıma (17, 26, 31, 37, 45, 52, 57, 59)
H11. Hikâye anlatarak tanıma (20)
H11.1. Baştan geçeni hikâye etme (1, 3, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 26, 28, 31, 35, 36, 39, 44, 45, 47, 48, 52, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 70)
H12.2. Şarkının şiiriyle tanıma (6, 29, 63)
(T)H12.3. Şiirle tanıma (56)
H20. Benzeterek tanıma (3, 22, 28)
H36.1. Ayakkabı testi (6)
H50. Fiziksel davranışlardan veya vücuttaki işaretle tanıma (18, 39, 44, 47)
H51.1. Yara izinden tanıma (16, 31)
H75.4. Altın saç ile tanıma (18, 25)
H79.3. Sesle tanıma (36)
H82.3. Sevgililer arasında alıp verilen hatıra ile tanıma (15)
H94. Yüzük vasıtasıyla tanıma (2, 9, 10, 11, 45)
H105. Öldürenin işaretleri olarak öldürülen hayvanın parçaları (26, 28, 43, 48)
H111. Giysiyle tanıma (26, 36)
H117. Yırtık elbiseyle tanıma (12)
(T)H123. Çeşitli hareketler vasıtasıyla tanıma (9, 16, 29, 41)
H132. Bıçakla tanıma (57)
H151.14.1. Ağaçta terk edilen kız (28)
H152.1. Fakir insanlara sadaka verilir (3, 22)
H171.2. Kuş krallık seçimini gösterir (19, 26)
H171.5. Kader taşı (5)
H210. Suçluluk ve masumluk imtihanları (16, 63)
H251.2. Gerçeklik taşıyla suçluluk ve masumluk imtihanı (5)
H316. Adaylık testi: prenses tercih ettiği kişiyi, elma atarak seçer (10, 47, 56)
H316.2. Prenses tercih ettiği kişiyi, çiçekler atarak seçer (18)
H326.3. Avcılıktaki beceriyle evlilik testi (18)
H328. Evlilikte dayanıklılık testi (30, 58, 67)
H328.5. Kaynar suda yıkanma imtihanı (13)
H331.2. Müsabakayla evlilik imtihanı (2)
H331.5. Adaylık yarışması: koşu (30, 58)
H331.6. Adaylık yarışması: güreşme (43, 65)
H332.1. Gelinle yarışan aday (65)
H332.1.2. Evlilik imtihanı: Oyunda mağlup olan gelin (36)
H335.0.2. Kız kendi evliliği için yarışma belirler (10, 13, 22, 51)
H335.3.1. Evlilik imtihanında prensesi yemek isteyen ejderhayı öldürmek (3, 10, 26, 43)
H335.4.1. Evlilik imtihanında düşmanın kafasını getirmek (15)
H343. Dilsiz kızı konuşturma imtihanı (9, 12, 26, 39)
H346. Kendisini tedavi eden adama verilen prenses (9, 12, 39)
H355. Olağanüstü nesne getirmeyle evlilik imtihanı (51)
(T)H390. Altın saçlı oğlan inci dişli kız doğurma (25)
H465. Kadının sabrını deneme (12, 39)

(T)H481.1.2. Çocuk bilinmeyen babasını elinde tuttuğu aynayla belirler (41)
H482. Çocuk bilinmeyen annesini bulur (3, 28)
(T)H482.1. Çocuk bilinmeyen annesini elinde tuttuğu aynayla belirler (41)
(T)H495.4. Annelik imtihanı: altın perçemli oğlan ile gümüş perçemli kız doğurma (25)
H500.1. Erkek çocuklar kabiliyetleri için test edilirler (23, 68)
H502. Öğrenme imtihanı (12)
H503. Müzik kabiliyetinin imtihanı (14)
H504. El işinde ustalık gösterme kabiliyeti imtihanı (60)
H506. Beceriklilik imtihanı (12)
H507.3.1. Bir amaç için yarışan üç erkek kardeş (13, 57)
H509.3. Satranç oynama imtihanı (12, 14, 36)
(T)H509.3.1. Aşık oynama imtihanı (12, 39)
H509.5.Yalan söyleme kabiliyeti imtihanı (62)
H511.1. Prenses üç görevin üstesinden gelene verilecektir (30, 58, 67)
H522.1. Belli bir derinin kaynağını bulma imtihanı (21)
H540.1. Olağanüstü yaratık bilmece sorar (13)
H540.3. Kral bilmece sorar (17, 21, 36)
H541.2.1. Bilmeceyi çözmekte başarısız olana ceza (17, 21)
H544. Sorulan soruların cevapları öbür dünyada bulunur (13, 36)
H551. Prenses bilmeceleri doğru cevaplayan insana verilecektir. (21, 36)
H573.1. Gizli bilgilendiricinin yardımıyla bilmeceyi çözme (21)
H602.3. İsimlerin sembolik yorumları (6, 10, 15, 16, 20, 22, 24, 28, 30, 34, 40, 41, 43, 46, 53, 64, 66, 69)
H614. Anlaşılmaz olguların açıklanması (7, 55, 64, 68)
H617. Rüyaların sembolik olarak yorumlanması (16, 17, 35)
H621. Hünerli arkadaşlar bir kadın yaratır. Acaba bu kadın kime aittir? (12, 39)
H621.2. Yetenekli arkadaşlar tarafından kızın kurtarılması. O kime aittir? (12, 19, 51)
(T)H626. Ortada istenmeyen bir hadise vardır. Suçlu (veya en suçlu) kim? (12)
H790. Olağanüstü durumlar üzerine düzenlenen bilmeceler (13)
H900. Zorla verilen vazife (1, 3, 7, 8, 12, 13, 15, 16, 23, 31, 66, 67, 70)
H910. Öneriye karşılık yapılması gereken vazifelerin tayini (1, 2, 3, 12, 31, 66)
(T)H919.7. Babanın verdiği vazifeler (1, 2, 8, 23, 38)
(T)H919.8. Annenin verdiği vazifeler (7, 43)
(T)H921.1.1. Kralın verdiği vazifeler (1, 3, 12, 13, 15, 16, 24, 30, 31, 35, 46, 49, 58, 59, 66, 70)
H934.1. Kadın kocasını görevlendirir (50, 55)
H934.2. Üvey kız zorla görevlendirilir (6)
H934.3. Üvey anne tarafından verilen görevler (6)
H938. Peri tarafından verilen görevler (18, 69)
H939.1. Rahip (şeyh) tarafından verilen görevler (43)
H939.4. Devin verdiği görevler (59)
H939.4.1. Yılanların Kralının verdiği görevler (67)
H960. Kabiliyet ve akıl yoluyla yerine getirilen vazifeler (2, 3, 8, 9, 12, 15, 23, 38, 58)
H970. Yardımla yerine getirilen vazifeler (24, 49, 59, 66)
H971. Görevlerin yaşlı adamın yardımıyla yerine getirilmesi (58, 59)
H971.1. Görevlerin yaşlı kadının yardımıyla yerine getirilmesi (6, 70)
H973.1. Görevlerin perinin yardımıyla yerine getirilmesi (16, 30, 31, 35, 58, 67)
H981. Görevlerin kardeşin yardımıyla yerine getirilmesi (1)
H982. Görevlerin hayvanların yardımıyla yerine getirilmesi (6, 7, 10, 13, 30, 41, 58, 59, 67, 70)
H987. Sihirli nesnelerin yardımıyla görevlerin yerine getirilmesi (30)
H1010. Yerine getirilmesi mümkün olmayan vazifeler (16, 35, 46, 70)
H1020. Tabiatın kanunlarına aykırı vazifeler (9, 58)
H1050. Mantığa aykırı görünen vazifeler (2, 30, 32, 58, 59, 67)
H1090. Olağanüstü sürat gerektiren vazifeler (30, 58)
H1091.1. Karıncaların yardımıyla birbirine karışan tahılları ayırma (10, 59, 67)
(T)H1091.2.1. Kümes hayvanlarının yardımıyla birbirine karışan tahılları ayırma (6)

(T)H1091.2.2. Farelerin yardımıyla toprağa karıştırılan tahılları toplama (30)
H1109.1. Cadıdan daha hızlı bir şekilde çok uzak kaynaktan su getirme (30, 58)
H1125. Seyahat esnasında giyilen demir ayakkabı toprağa sürtünmekten yıpranır (11)
H1141.1. Dağlar kadar ekmek yeme (59)
H1141.3. Bir oda dolusu tuz yeme (59)
H1142. Çok büyük miktarda içmek (59)
H1149.1. Aslan ve domuz gibi vahşi hayvanları yakalamak (15)
H1149.3. Belli bir kadınla savaşmak (65)
H1150. Görev: Çalma, elde etme veya katletme (8, 15, 58, 67, 70)
H1151.13. Kraldan çalma (1)
(T)H1151.23.1. Cadının atını çalma (1, 31)
H1154.3.7. Vahşi kaplanları yakalamak (15)
H1154.7. Kuşu ele geçirmek (13, 24, 59)
H1162. Belli bir insanı öldürmek (15)
H1174.2. Ejderhayı yenmek (3, 66)
H1191.2. Kralın en güzel bahçesini harap eden kötü cadıyı ele geçirmek (13, 31, 57)
H1194.0.1. Konuşmayan bir insanı konuşturmak (9, 12, 39)
H1199.5. Sihir bozma (55)
H1199.10. Ateşin üzerinden atlamak (63)
H1210.1. Baba tarafından araştırma kararlaştırılır (1, 8, 13, 23, 38, 48, 52, 67)
H1210.2. Araştırma kral tarafından kararlaştırılır (1, 13, 15, 16, 24, 30, 31, 35, 46, 49, 58, 59, 70)
H1211. Araştırma kahramandan kurtulmak için kararlaştırılır (15, 16, 24, 30, 31, 35, 58, 70)
H1212. Araştırma yalandan hastalık yüzünden kararlaştırılır (16, 35, 70)
H1212.1. Araştırma görülen rüya yüzünden kararlaştırılır (9, 27, 54, 56, 66)
H1212.2. Araştırma sevgilinin ricası üzerine kararlaştırılır (22, 51)
H1212.4. Araştırma hamile kadının isteği üzerine kararlaştırılır (66)
H1213. Araştırma dikkate değer bir kuşun tüyünün görülmesiyle kararlaştırılır (13, 31)
H1213.1.2. Resmin orijinali için araştırma (3, 12)
H1214. Hayvan dillerini bilen kahramanın teşvikiyle yapılan araştırma (58, 63)
H1214.1. Araştırma papağanların konuştuğu güzel bir kız üzerine kararlaştırılır (53)
H1217. Araştırma rüya üzerine kararlaştırılır (16)
H1217.1. Araştırma rüyanın yorumlanması için kararlaştırılır (35)
H1219.2. Araştırma katilin cezalandırılması için kararlaştırılır (3)
(T)H1219.9. Araştırma dev, ejderha tarafından kararlaştırılır (23, 59)
H1222. Prens, bir av için araştırma yapar (12)
H1228. Araştırma, kahramanın intikam hırsı üzerine başlar (20)
H1228.2. Evlat, ölen babasının intikamını almak için yola çıkar (3)
H1229. Araştırma, kahramanın verdiği sözü yerine getirmesi için başlar (3)
H1229.3. Araştırma, rüyada görülen çok güzel bir şey için kararlaştırılır (9)
H1232.1. Araştırma, çobanın yön göstermesi üzerine başarılır (11, 59, 64)
H1232.2. Kalede bulunan kadın veya kızın yön göstermesi üzerine araştırma başarılır (52)
H1232.4. Çiftçi ve karısının yön göstermesi üzerine araştırma başarılır (59)
H1233.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı adam (3, 25, 38, 58, 59, 67)
H1233.1.1. Araştırmaya yardımcı yaşlı kadın (24, 27, 52, 55, 59, 67, 68, 70)
H1233.4. Araştırmaya yardımcı olağanüstü yaratıklar (1)
H1233.4.1. Araştırmaya yardımcı periler (16, 30, 31, 35, 58, 67)
H1233.4.2. Araştırma, devlerin yardımıyla başarılır (23, 24, 41)
H1233.6. Araştırmada hayvanların kahramana yardımı (30, 67)
H1233.6.1. Araştırmada at yardım eder (13, 18)
H1233.6.2. Araştırmada kuş yardımcı olur (18, 25, 36, 41, 53, 58, 70)
H1239.3. Araştırma, yardımcılar tarafından verilen nesneler yardımıyla başarılır (16, 30, 69)
H1241.1. Kahraman araştırmayı başarıp geri dönünce diğer bir araştırmaya yönlendirilir (13, 15, 16, 30, 35, 58, 70)
H1242. En küçük kardeş araştırmayı tek başına başarır (8, 23, 31, 38)

H1250. Öbür dünyada araştırma (8, 23, 24, 25, 30, 31, 35, 44, 43, 52, 54, 53, 57, 58, 70)
H1250.1. Diğer dünyalara yolculuktan önce kahramanın testi (23)
H1252.4. Kral, babasına haber göndermek için kahramanı öbür dünyaya gönderir (16, 35, 70)
H1254. Sihirli nesneler için öbür dünyaya yolculuk (3, 25, 41, 44, 70)
H1260. Üst dünyada araştırma (25)
H1270. Alt dünyada araştırma (13, 41, 46, 55)
H1280. Diğer ülkelerde araştırma (1, 3, 15, 19, 22, 31, 36, 38, 39, 48, 49, 51, 56, 58, 59, 62, 67)
H1284. Güneş üzerine sorulara cevap vermek için araştırma (13)
H1286.2. Sihirli nesne için periler ülkesinde araştırma (70)
H1289.1.2. Yılanların ülkesinde araştırma (11)
H1289.3. Devlerin ülkesinde araştırma (8, 34, 47)
H1289.3.1. Yamyam devlerin ülkesinde araştırma (23)
H1301.1.2. Çok uzaktaki prenses için araştırma (1, 31, 39, 56, 58, 59, 65, 67, 68)
H1308. En iyi atlar için araştırma (1, 8, 15, 31)
H1319.1. Belli bir yarayı tedavi edebilen tek bir insanı araştırma (46)
H1320.1. Sihirli nesneleri araştırma (3, 25, 41, 44, 70)
H1320.2. Rüyada görülen nesneler üzerine araştırma (9)
H1321.1. Hayat suyu üzerine araştırma (66)
H1331.1. Olağanüstü kuşun araştırılması (13, 24, 31, 38, 59)
H1331.4. Olağanüstü atın araştırılması (1, 8, 30, 31)
(T)H1331.10. Olağanüstü balık üzerine araştırma (9, 58)
H1333.1. Olağanüstü ağacın araştırılması (3)
H1333.5. Olağanüstü çiçek üzerine araştırma (30, 70)
H1346. Sihirli aynanın araştırılması (25, 41)
H1351. Sihirli taşı araştırma (5)
(T)H1359.6. Olağanüstü ayakkabıyı araştırma (30)
(T)H1359.7. Sihirli kazanın araştırılması (25)
H1360. Tehlikeli hayvanlar için araştırma (15, 56)
H1361.1. Kaplan sütünü araştırma (16, 35)
(T)H1365. Kurtların araştırılması (30)
H1371.2. Denizin dibi üzerine araştırmalar (41, 46)
H1376.9. Talihin araştırılması (16, 22, 48, 52, 62)
H1381. Bilinmeyen kişi üzerine araştırma (2, 6, 8, 43, 48)
H1381.2.2. Evlat bilinmeyen ailesini araştırır (3)
H1381.2.2.2. Evlat bilinmeyen annesini araştırır (3)
H1381.3.1.1. Prens için gelin araştırması (59, 67)
(T)H1381.3.1.1.1.1. Kahramanın resimde görmüş olduğu kız üzerine araştırma (3, 12)
H1381.3.1.2.2. Kahramanın rüyasında gördüğü kız için araştırma (27, 54, 56, 66)
H1385.3.1. Kaybolan karı ve çocuğun araştırılması (19, 29, 57, 65)
H1385.4. Kaybolan kocanın araştırılması (39, 56)
H1385.5. Kaybolan sevgilinin araştırılması (3, 43)
H1385.6. Kaybolan kız kardeşin araştırılması (57)
H1385.7. Kaybolan babanın araştırılması (58)
H1385.8. Kaybolan erkek kardeşler üzerine araştırma (36)
H1385.10. Kayıp prens üzerine araştırma (36, 39, 55)
H1388. Belirli soruya cevap araştırma (13, 36)
H1400. Korku imtihanı (23)
H1410. Korkunç bir yerde durma (34)
H1416. Geceyi korkunç bir yerde geçirme (3, 12, 48)
H1462. Ölü baba için mezarda nöbet (2)
H1462.1. En genç çocuk deneyimlerle ölü babasının mezarında nöbet tutar (2)
H1471.1. Kralın bahçesindeki hırsızlar için nöbet (13, 31, 57)
H1481. Uyanık kalmak için baş parmak kesilir ve yaraya tuz serpilir (8, 13, 31, 57)
H1511. Ateşte yakarak kahramanı öldürmeye teşebbüs (7, 8, 18, 52)

H1544. Susuzlukla mücadele imtihanı (4)
H1553. Sabır imtihanı (12, 27, 31)
H1558. Dostluk imtihanı (16)
H1563. Hüner imtihanı (12, 14, 25, 30, 39, 46, 50, 58, 66)
H1596. Güzellik imtihanı (19, 53)
J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir (1, 5, 6, 13, 18, 23, 31, 36, 39, 43, 55, 58, 59, 67)
J30. İlgi kurarak bilgi elde etme (Anlam çıkarılarak kazanılan bilgi) (28, 41)
J50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi (5, 6, 8, 10, 13, 22, 31, 36, 44, 70)
J80. Kıssalar aracılığıyla öğrenilen bilgi (37)
J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi (1, 7, 8, 13, 21, 25, 26, 30, 31, 36, 37, 38, 41, 53, 55, 58, 63, 70)
J140. Eğitim yoluyla kazanılan akıl (bilgi) (12, 14, 39)
J151. Yaşlı insanlardan öğrenilen bilgi (3, 24, 27, 52, 55, 59, 67, 68, 70)
J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen bilgi (3, 25, 38, 47, 58, 59, 67)
J152. Bilge kişilerden öğrenilen bilgi (12, 33, 67)
J152.2. Dervişten alınan nasihat (11)
(T)J152.2.1. Yaşlı kadının nasihati (6, 30, 68)
(T)J152.2.1.1. Yaşlı adamın nasihati (25, 68)
J154. Ölmek üzere olan babanın nasihati (16, 36, 42, 70)
J154.0.1. Babanın nasihati (14, 23, 45, 48)
J155. Kadınlardan öğrenilen bilgi (akıl) (30, 35, 38, 55)
J155.4. Danışman olarak kadın eş (30, 35)
J157. Rüyada öğrenilen bilgi (10, 22, 28, 56, 59, 70)
J150. Diğer bilgi elde etme yolları (23, 41, 46, 51)
J166. Kitaptan alınan bilgi (49)
J260. Değer ve dış görünüş arasında seçim (21, 31)
J340. Küçük kazançlar ve büyük kayıplar arasında seçim (15)
J370. Önemli ve önemsiz işler arasında seçim (14)
J390. Nazik yabancılarla kaba akrabalar arasında seçim (13, 15, 29, 42, 45)
J482.1. Kadın ikinci evliliği reddeder (26)
J571.5. Kendisine anlatılan hikâye aracılığıyla kral hemen ceza vermekten vazgeçer (48)
J610. Tedbir (8, 13, 31, 37, 57)
J620. Başkalarının planını bozmada önceden düşünme (18, 20, 22, 31, 36)
J640. Başkalarının güçlerinden kaçınma (11, 44, 43, 53, 64, 65)
J652. Uyarılara karşı dikkatsizlik (1, 4, 13, 27, 31, 32, 36, 42, 43, 53, 58, 59, 67)
J670. Başkalarına karşı savunmada önceden düşünme (1, 3, 21, 44, 55)
J674.2. Saldırı anını beklemektense barış zamanında kendi kendini güçlendirmeye karar verir (68)
J710. Yiyecekle ilgili tedbirleri önceden düşünme (12, 17)
J914. Kral insanlar arasında mütevazıdır (15)
J1010. Çalışkanlığın önemi (50, 60)
J1020. Birleşmenin gücü (8, 10, 30, 43, 58, 64, 66)
J1054. Adam annesinin uyarılarını göz ardı eder ve cezalandırılır (43)
J1110. Akıllı insanlar (23)
J1111. Akıllı kız (5, 12, 22, 29, 31, 37, 39, 59)
J1112. Akıllı eş (12, 16, 33, 35, 70)
J1112.3. Akıllı kadın macerada nasıl başarılı olacağı konusunda kocasına nasihat eder (55)
J1113. Akıllı oğlan (2, 13, 14, 15, 18, 24, 28, 36, 45, 55, 57, 62, 67, 70)
J1115.1. Becerikli kumarbaz (39)
J1140. Gerçeği keşfetmede zekilik (28)
J1171.3.1. Akıllı yargıç (16)
J1702. Aptal koca (19)
(T)J1707. Aptal kardeş (4, 60)
J1791. Yansıyan şeyin orijinali olduğu düşünülen sudaki yansıma (4, 60)
J1791.6. Güzel kadının suya yansıması (28)
J1851. Hayvan veya objeye hediye (29)

J1880. Çeşitli insan gibi davranan nesne ve hayvanlar (20, 28, 30, 31, 32, 35, 38, 40, 68)
J1932.1.1. Ürünlerle ilgili uygulamalar (59)
J2300. Aldanabilir ahmaklar (7, 11, 16, 23, 24, 34, 35, 40, 49, 60, 70)
J2301. Aldanabilir kocalar (19, 25, 41, 57)
J2355.1. Aptal, onlar hakkında konuştuğu vakit sihirli nesneleri kaybeder (10, 43, 64)
J2356. Aptalların konuşması kendilerinin veya şirketlerinin soyulmasına sebep olur (42)
J2600. Korkak aptal (40, 61)
J2668. Aptal, kardeşlerine ihanet eder (60)
K1.1. Sihirli hayvan insan için yarışma kazanır (2)
K92. Aldatmayla kazanılan kumar yarışması (36)
K100. Aldatıcı anlaşmalar (31)
K130. İşe yaramaz hayvanların satışı (32, 35)
K150. Sahte hizmet satışı (10, 22, 43, 64)
K170. Sahte pazarlık ile aldatma (53, 60)
K315. Gizli bir giriş yoluyla hırsızlar hazineye girer (1)
K338. Hırsız çaldığı mallarla kaçarken ev sahibinin saçlarını bağlar 11, 44)
K420. Hırsız malını kaybeder veya yakalanır (37)
K500. Aldatarak tehlikeden ya da ölümden kurtulma (12, 49)
K510. Ölüm emrinden kurtulma (36, 53)
K512.1. Merhametli cellat. Kanlı elbise. Köle, emrin yerine getirildiğinin kanıtı olarak kahramanın elbisesini bir hayvanın kanına bulaştırıp onun kaçmasına izin vermekle suçlanır. (26)
K521. Kılık değiştirerek kaçma (60)
K522. Ölü taklidi yaparak kaçma (12, 48)
K527. Kurban olmaya niyet edildiği yerde diğer insanı vekil bırakarak kaçma (60)
K600. Cani veya yakalayıcı başka şekilde aldatılır (19)
K620. Muhafızdan aldatma yoluyla kaçış (55)
K640. Ortakların yardımıyla kaçış (3, 17, 45)
K650. Kaçmanın diğer yöntemleri (7, 11, 19, 31)
K714. Aldatarak hapsetme (14, 23)
K730. Kurbana tuzak kurma (8, 13, 31, 52, 66)
K851. Aldatıcı oyun. Bir diğerini yakma. Masum insan ölüm için yakılır ya da kaynatılır (13)
K940. Hayvan veya kendi ailesini hile ile öldürme (57, 63)
K955. Yakarak öldürme (13, 16, 18, 35, 70)
K958. Suda boğma vasıtasıyla öldürme (4, 60, 63)
K975.1.1. Kahraman düşmanlarına kendisinin nasıl öldürülebileceğini söyler (10, 43, 64)
K1010. Sahte doktorluk yoluyla aldatma (4, 70)
K1227. Sevgili, aldatıcı geciktirmeyle ertelenir (69)
K1300. Baştan çıkartma (31)
K1310. Baştan çıkarma veya kıyafet değiştirme ile evlenme (6)
K1340. Hile ile kızın yatak odasına girme (1, 54)
K1501. Karısı tarafından bir başkasıyla aldatılan adam (36, 57)
K1550.1. Koca, karısının kendisini aldattığını fark eder (36)
(T)K1569.10. Kocasını aldatan kadının metresini, kocanın köpeği öldürür (36)
(T)K1569.11. Koca, kendisini bir başkasıyla aldatan kadını kuşa dönüştürerek cezalandırır (36)
K1601. Aldatıcı kendi tuzağına düşer (16, 18, 35, 68, 70)
K1700. Blöf vasıtasıyla aldatma (12, 40)
K1810. Kıyafet değiştirerek aldatma (60, 63)
K1810.3. Kralın sarayına elbise değiştirerek girme (21, 26, 68)
K1812. Kıyafet değiştiren kral (padişah) (17)
(T)K1812.3.1. Kıyafet değiştiren prens (31, 68)
K1812.8. Kıyafet değiştiren prenses (15, 37, 55, 65, 68)
K1836. Erkeğin kadın elbisesi giyerek kılık değiştirmesi (3, 26, 55)
K1836.5. Erkeğin başka bir erkek kılığına girmesi (3, 49, 52, 60)
K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer (12, 19, 37, 39, 45)

(T)K1839.16. Ejderha kılığına girerek aldatma (23)
K1840. Bir başkasının yerine geçme ile aldatma (3, 38, 43, 49, 55, 63)
(T)K1858. Devlerin insana dönüşerek aldatmaları (23, 43)
K1860. Yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma (61)
K1864. Yalandan ölüm numarası fark edilmeden kaçmayı sağlar (12, 48)
K1900. Hileler, sahtekarlıklar (4, 5, 8, 10, 14, 20, 23, 24, 25, 26, 30, 35, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 57, 58, 60, 64, 68)
K1911. Sahte gelin (bir başkasının yerine gelin) (6, 43, 63)
K1917.3. Hayvan zengin sahibine haber verir ve sahibi kızı elde eder (53)
K1931.3. Sahtekarlar kahramanı öldürürler (4, 10, 20, 43, 58)
Yaşlı kadın, Kılıç Batır'ın kılıcını suya atınca yiğit ölür. (64)
K1931.4. Sahtekarlar kahramanı kuyunun içinde bırakırlar (9, 14, 38, 52)
K1931.5. Sahtekarlar kahramanı hapse atarlar (9, 25, 26, 27, 44, 45)
(T)K1931.8. Sahtekarlar kahramanı ıssız bir yere bırakırlar (5, 6, 25, 31, 41, 47)
K1945. Yalandan hastalıkla sahtekarlık (4, 16, 35, 70)
K1950. Sahte yiğitler (18, 22, 38, 47, 52)
K2010. İki yüzlü kişi arkadaşmış gibi gözükerek saldırır (4, 8, 10, 43, 45, 64)
K2050. Faziletli görünme (7, 8, 10, 30, 37, 43, 45, 64)
K2060. İki yüzlülüğün ortaya çıkarılması (4, 5, 6, 8, 18, 22, 25, 26, 37, 38, 41, 44, 45, 47, 52)
K2110.1. İftira edilen eş (kadın) (4, 25, 41)
K2112. Kadına zina yaptığından dolayı iftirada bulunma (19, 45)
(T)K2115.2.1.1. Yeni doğmuş bebeğin yerine köpek yavrusu konur (25, 41)
K2116.1. Masum kadın katil olarak suçlanır (57)
K2117. Mektup değiştirilerek (yanlış mesajla) iftiraya uğrayan kadın (57)
K2127. Hırsızlıkla ilgili iftira (53)
K2150. Suçlu görülen masumlar (4, 13, 25, 26, 37, 41, 48, 52, 53, 55, 57, 66)
K2155.1. Kan sürülerek cinayeti işlenmiş gibi göstermek (26)
K2155.1.1. Katil olarak suçlamak için kanlı bıçak masum kişinin yatağına saklanır (57)
K2211. Hain erkek kardeş (60)
K2211.0.1. Hain büyük erkek kardeş (2, 8, 38, 52)
K2211.0.2. Hain küçük erkek kardeş (16)
K2211.1. Hain üvey erkek kardeş (13, 31, 70)
K2212. Hain kız kardeş (abla) (63)
K2212.1. Hain üvey kız kardeş (6)
K2213. Hain eş (12, 26, 32, 36, 39, 50, 53)
(T)K2215.1. Hain yenge (57)
(T)K2216. Hain baba (13, 15, 17, 18, 47, 53, 55, 56, 66)
K2220. Hain rakipler (22, 58)
K2221. Hain rakip sevgili (4, 25, 41)
K2245. Hain subay (26, 47)
K2246. Hain prens (12, 13, 31, 38, 39)
K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe) (4, 25, 26, 32, 41, 53)
K2246.1. Hain kral (13, 15, 16, 17, 18, 19, 30, 32, 33, 35, 45, 46, 53, 55, 66)
K2248. Hain vezir (20, 24, 30, 35, 48, 58, 70)
K2249. Hain diğer memur ve ticaret erbabı (16, 61)
K2249.4. Hain bezirgan (14, 26, 42)
K2250. Hain hizmetçiler ve işçiler (19)
K2252. Hain kadın hizmetçi (5)
(T)K2287. Hain şeyh. (37)
K2293. Hain yaşlı kadın (25, 28, 30, 43, 45, 64)
K2297. Hain arkadaş (18, 19)
(T)K2301. Sahte gelin kocasına yalan söyler (63)
K2350. Askeri strateji (28, 70)
K2351. Hayvanlar askeri zaferde yardım ederler (20)

L10. En küçük oğlun zaferi (2, 8, 12, 13, 23, 30, 31, 36, 38, 52, 57, 59, 65, 68, 70)
L11. Talihli en genç oğul (2, 31, 36, 57)
(T)L11.2. Talihli en küçük kız (18, 56)
L12. Sevilen en genç oğul (48, 68, 70)
(T)L12.1. Sevilmeyen en genç oğul (13)
L13. Vicdanlı en genç oğul (31, 70)
L31. En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder (8, 30, 31, 36, 52)
L50. Muzaffer en genç kız (63)
L54.1. Canavarla evlenmeyi kabul eden en küçük kız (11, 63)
L55.1. Üvey kız horlanır (6, 50)
L101. Ümit vermeyen kahraman (3, 13, 14, 18, 20, 25, 40, 41, 43, 52, 57, 68)
L102. Ümit vermeyen kadın kahraman (19, 37, 44, 50)
L111.1. Sürgünden döner ve tahtı ele geçirir (3, 17, 32, 66)
L111.4.2. Öksüz kahraman (kız) (4, 6, 28, 29, 37, 39, 50, 57)
L111.4.3. Kahraman olan öksüz kardeşler (2, 57, 62)
L111.7. Geleceğin kahramanı hayvan tarafından yetiştirilir (20, 25, 41)
L111.8. Kralın sevilmeyen karısının kahraman oğulları (13)
L111.10. Ümit vermeyen dördüncü oğul başarır (67, 68)
L112.1.1. Olağanüstü bir şekilde doğan çocuğun babasının isteksizliği (56)
L112.2. Çok küçük kahraman (18, 41, 42, 43, 44)
L112.3.1. Şekli bozuk başlı kahraman (56)
L113.1.4. Kahraman olarak çoban (2, 13, 15, 16, 25, 30, 33, 42, 45, 63)
L113.1.6.1. Kahraman olarak çobanın kızı (evlatlık çocuk) (6)
L113.3. Kahraman olarak fakir dokumacı (46)
L113.4. Kahraman olarak köylü (44, 51, 61)
L113.5. Oduncu kahraman (35, 42, 53)
L113.6. Kahraman olarak demirci (36, 45)
L113.9. Kahraman olarak terzi (12, 39)
L114.1. Tembel kahraman (12, 50, 60)
L114.2. Müsrif kahraman (12, 14)
L114.3. Asi kahraman (2, 36, 39, 50, 67)
L114.4. Hilekar kahraman (4, 5, 8, 10, 14, 20, 24, 25, 26, 30, 35, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 57, 58, 60, 64)
L121. Aptal kahraman (16, 19, 35, 55, 60, 61, 70)
L123. Yoksul kahraman (32, 33)
L124. Dilsiz kahraman (9, 12, 26, 39)
L134. Talihi yaver gitmeyen kahraman kulübede yaşamak zorunda kalır (6, 41)
L140. Kötü talih iyiye gider (4, 6, 7, 9, 11, 14, 21, 25, 26, 28, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 41, 45, 47, 50, 55, 56, 57)
L142. Öğrenci alanında ustalaşır (14)
L143. Yoksul adam zengin olur (17, 37, 61, 63)
L144. Cahil, bilgili olur (12, 14)
L152. Oğlanın üstesinden gelemediği araştırmayı kız başarır (1, 12, 39)
L155. Kabul edilmeyen ve sevilmeyen çocuk sevilmeye başlanır (18, 56)
L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları (3, 13, 14, 18, 19, 20, 25, 37, 40, 43, 44, 50, 52, 57, 68)
L161.1. Fakir oğlan ile zengin kızın evlenmesi (14, 19, 29, 51, 57)
L162. Mütevazı kadın kahraman prensle (kralla) evlenir (4, 6, 12, 28, 35, 39, 57)
L165. Fakir oğlan kral olur (2, 3, 15, 16, 17, 19, 22, 32, 33, 35, 59, 64)
(T)L165.1.1.1. Fakir kız kral olur (4, 12)
L213. Zengine tercih edilen fakir kız (12, 28, 39, 57)
L221. Seyahatten mütevazı bir hediye isteme. Babası hediye olarak ne istediğini sorduğunda kız en mütevazı hediyeyi seçer. (5, 11, 44)
L300. Zayıfın başarısı (1, 12, 17, 37, 39, 68)
L311. Zayıf (küçük) kahraman iri dövüşçüyü yener (43)

L350. İyilik, kötülük karşısında zafer kazanır (5, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 58, 60, 63, 70)
L410. Gururlu hükümdar alçak gönüllü olur (18)
L410.6. Hükümdar esir düşer (23, 59, 67)
L420.0.1. Cezalandırılan aşırı hırs (23, 34)
M149.1. Aşıklar yalnızca birbirleriyle evlenmeye ant içerler (22)
M149.3. Çok başarılı rakibi öldürmeye ant içme (49)
M161.2. İntikam (kral, arkadaş ya da baba) veya öldürme andı (17)
M201. Söz ve anlaşmaların yapılması (2, 3, 13, 14, 16, 20, 22, 27, 31, 40, 41, 43, 51, 59, 64, 66, 67, 68, 69)
M202. Anlaşma veya söz vermenin yerine getirilmesi (2, 3, 14, 16, 20, 22, 27, 13, 31, 33, 36, 40, 41, 43, 67)
M205. Söz verme ve vaadin bozulması (11, 15, 20, 21)
M234.3. Ömür altınla satın alınır (49)
M241. Bütün kazançları paylaşma pazarlığı (9, 47)
M241.1. Kazancı bölme: Gelinin yarısını talep etme (47)
M242. Ölümlüler ve olağanüstü varlıklar arasındaki söz verme ve anlaşmalar (9, 18, 21, 41)
M244. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki anlaşmalar (7, 13, 62)
M256. Ölmek üzere olan adamın sözünün tutulmaması (2)
M256.1. Baba ruhunu teslim ettikten sonra oğulları sözlerini tutmazlar (16, 36, 70)
M295. Sır tutma anlaşması (8, 10)
M301.1. Kahin olarak yaşlı adam (28)
M301.2. Kahin olarak yaşlı kadın (70)
M301.20. Kahin olarak çocuk (56)
M301.21. Kahin olarak falcı (66)
(T)M301.22. Kahin olarak hoca, öğretmen (44)
M302.4. Yıldız falı yıldızlar aracılığıyla yapılır (10, 43)
M302.7. Rüya aracılığıyla kehanet (28, 70)
M302.8. Kitaptan kehanet (49)
M311.0.3.1. Çocuksuz çiftin doğacak çocuğuyla ilgili kehanet (69)
M312.3. Sihirli kuş kalbini yiyen kişi zengin (kral) olacaktır (26)
M331. Prensesin prensle evleneceğine dair kehanet (58)
(T)M359.11. Kızın hilkat garibesi bir insanla evleneceğine dair kehanet (44)
M369.2. Aşk ve evlilikle ilgili kehanet (44, 58, 69)
M369.2.1. Kocanın (veya kadının) geleceğinin önceden tayini
M370. Kehanetin yerine gelmesinden kaçmak için boşuna teşebbüs edilir (44)
M391. Kehanetin gerçekleşmesi (26, 28, 44, 56, 58, 66, 69, 70)
M397. Avcının belli bir yaban domuzuyla karşılaşacağına ya da mücadele edeceğine dair kehanet (28)
M411.1. Ebeveyn tarafından beddua (12)
M411.5. İhtiyar kadının bedduası (28, 68)
M431. Vücudun yaralanmasıyla ilgili beddua (68)
M451. Ölmekle ilgili beddua (12)
N1. Kumarbazlar (39)
N6. Kumarda şans (39)
N9.1. Kumarbaz her şeyini kaybeder (12, 22, 33, 36, 39)
N101. Kaderin değiştirilmezliği (19, 22, 24, 25, 30, 35, 41, 58, 68)
(T)N103. Kaderin değiştirilmezliği: Padişah, kızının çobanla evlenmesine mani olamaz (15, 18)
N111. Falcı (66)
N111.2. Kaderin görünüşü (22, 28, 44)
N121. Kader doğmadan bellidir (18, 69)
N122.0.1. Yolların seçimi (8, 22, 27, 31, 35, 36, 38, 52)
N122.1. Şanssız yerler (1, 3, 27, 36, 38, 44, 52, 67)
N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi (5, 13, 16, 17, 19, 35, 37, 47, 57)
N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir (6, 12, 35, 36, 39, 45)
N134.1.3 Cezalandırma ile şahıslar şanslarını kaybederler (36)
N135.2.1. Hazinenin keşfedilmesi şans getirir (37)

N200. Talihin iyi hediyeleri (1, 18, 23, 25, 27, 28, 30, 33, 41, 46, 50, 52, 57, 58, 65, 66)
N203. Şanslı insan (3, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 30, 32, 33, 35, 37, 58, 59, 61, 63, 66)
N211.1. Kayıp yüzük balığın içinde bulunur (32)
N310. Kaza ile ayrı düşmeler (44)
N320. Kaza ile öldürülen kişi (29, 60)
N330. Kaza ile öldürme veya ölüm (29, 34, 60)
N400. Şanslı kazalar (6, 68)
N440. Kıymetli sırların öğrenilmesi (27, 28, 36, 43, 46, 63, 64, 66, 68, 69)
N450. Sırlara kulak misafiri olma (13)
N451. Hayvanın (cinin) konuşmasına kulak misafiri olarak öğrenilen sır (26, 37, 55, 58)
N452. Gizli ilaç hayvanların veya cadıların konuşmasına kulak misafiri olarak öğrenilir (3)
N455. İnsanların konuşmasına kulak misafiri olma (5, 10, 21, 39, 44, 48)
N510. Hazinenin yeri (27)
N511.1. İnsanlar tarafından gömülen hazine (37)
N511.1.8. Sandık, fıçı, çaydanlık, top fıçısına gömülen hazine (42, 61)
N511.1.9. Ağacın altına gömülen hazine (16)
N512. Mağaranın içindeki hazine (22, 34)
(T)N529.3. Kuyunun içindeki hazine (9, 14)
N530. Hazinenin keşfi (42, 61)
N534.4. Konuşmalara kulak misafiri olunarak hazine hakkında bilgi elde etme (37)
N537. Hazinenin yerini konuşan kuş bildirir (37)
N538.2. Devin mağlup edilmesiyle elde edilen hazine (8, 42, 52)
(T)N538.3. Ejderhanın mağlup edilmesiyle elde edilen hazine (22)
N543. Hazineyi belirli insanlar bulabilir (37)
N575. Hazinenin koruyucusu olarak mitolojik aslan (37)
N582. Hazinenin koruyucusu olarak yılan (37)
N620. Avcılıkta veya balıkçılıkta tesadüfi başarılar (9, 17, 20, 25, 26, 32, 47, 58)
N650. Tesadüfen kurtarılan hayat (17)
N700. Tesadüfi karşılaşmalar (30, 33, 47, 54, 57, 58, 59, 66)
N710. Erkek veya kadın kahramanın tesadüfen karşılaşmaları (6, 15, 16, 35, 44, 45, 55)
N711. Kral kızı tesadüfen bulur ve onunla evlenir (25, 68)
N711.1. Kral (prens) ormanda (ağaçta) kız bulur ve onunla evlenir (4, 28)
(T)N711.1.1. Kral (prens) tarlada bulduğu kızla evlenir (57)
N711.3. Kahraman (sihirli) bahçede kız bulur (3, 36)
(T)N726. Kralın oğlu yer altında bulduğu kızla evlenir (13, 55)
N731. Baba ile oğlun beklenmedik karşılaşması (25, 41)
N731.1. Bilinmeyen erkek çocuk babasının sarayına yeniden döner (25)
N731.2.1. Kahraman babasının arkadaşlarıyla savaşır ve sonra onlara kendisini tanıtır (65)
N731.3. Baba umulmadık bir şekilde terk edilmiş çocuğuyla karşılaşır ve ona tekrar kavuşur (25, 41, 65)
N732. Baba ve kızın tesadüfen karşılaşması (41)
N732.2. Ayrılmış kardeşlerin iyi kaderleri kazara keşfedilir (26)
N733. Erkek kardeşlerin tesadüfi karşılaşmaları (26, 65)
N733.1. Erkek kardeşler kazara birbirleriyle savaşırlar (65)
N734. Erkek ve kız kardeşin tesadüfen karşılaşması (57)
N741. Karı ve kocanın beklenmeyen karşılaşmaları (19, 26)
N761. Çölde umulmadık karşılaşma (57)
N812. Yardımcı dev (14, 24, 53, 58, 69)
N814. Yardımcı melek (56)
N815. Yardımcı peri (12, 16, 18, 30, 31, 35, 42, 58, 67, 69)
N819.4. Yardımcı olarak olağanüstü tedavi eden insan (14, 22, 51, 56, 57)
(T)N819.5. Yardımcı cadı (18, 50, 53, 61)
N820. Yardım eden insanlar (19, 20, 21, 25, 30, 35, 39, 58, 59, 69)
N825.1. Çocuk sahibi olmayan yaşlı çift kahramanı evlat edinir (6, 28)
N825.2. Yardımcı yaşlı insan (3, 6, 25, 26, 38, 41, 47, 58, 59, 67, 68)

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın (3, 6, 27, 52, 55, 59, 63, 66, 67, 68, 70)
N831. Yardımcı kız (5, 12, 20, 38, 42, 52, 58, 63)
N832. Yardımcı oğlan (55)
N835. Yardımcı güçlü adam (23, 27, 58, 66)
N836. Yardımcı kral (15, 16, 20, 22, 62)
N836.1. Kral kahramanı evlat edinir (22)
N838. Yardımcı kahraman (3, 8, 10, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 46, 47, 52, 54, 56, 59, 64, 66)
(T)N839. Yardımcı vezir (12, 17, 37, 45, 46)
N841. Yardımcı koyun çobanı (3, 9, 10, 11, 15, 26, 59, 64)
N844. Yardımcı derviş (11, 69)
(T)N844.3. Yardımcı Hızır (33, 55, 56, 57)
N845. Yardımcı büyücü (6, 23, 33, 53)
N847. Yardımcı peygamber (56)
N848.0.1. Yardımcı mukaddes adam (56)
N852. Yardımcı asker (47)
N884. Yardımcı hırsız (kaçak, 16)
(T)N885. Yardımcı Kumarbaz (39)
N886. Kör adam topal adamı taşır (52)
P10. Krallar (1, 2, 3, 4, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 67, 68, 69, 70)
P11. Kralların seçimi (3, 12, 15, 17, 19, 22, 25, 26, 31, 33, 56, 57, 59, 64, 65, 66, 70)
P11.1.1. Kral çoğunluk tarafından seçilir (13, 16, 20, 35, 55, 70)
P11.2. Yarışmanın galibi kral olur (2)
P11.3. Sihirli nesnenin sahibi kral olur (32)
P11.4. Kral, kahramanlık ve çok büyük gayret üzerine seçilir (3, 12, 20, 31, 66, 70)
P12. Kralların karakteri (13, 15, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 32, 33, 35, 41, 47, 49, 56, 57, 58, 66, 69, 70)
P12.2.1. Zalim kral (3, 8, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 26, 30, 31, 35, 37, 45, 46, 56)
P12.10. Kral güçte, güzellikte ve büyüklüğün bütününde çok iyidir (65)
P12.13. Kral çok çabuk kızan birisidir (17)
P12.14. Kralın alçak gönüllülüğü (mütevazı kral) (15, 19, 22, 24, 28, 56, 57, 69, 70)
P15.2. Kral, insanların karılarını kendisi için talep eder (16, 30, 33, 35, 45)
P15.2.1. Kral, insanların karılarını alarak kendi eşi yapar (8)
P16. Kralın saltanatının sonu (3, 15, 16, 17, 20, 20, 32, 35, 55, 58, 64, 66, 70)
P16.1. Kral her şeyden elini çeker (3, 12, 19, 22, 31, 33, 65)
P16.2.1. Kralın bir oğlu olunca görevden ayrılmak zorunda kalır (25, 56)
P16.7. Kral ev halkı tarafından vahşice öldürülür (4)
P17.4. Krallık, kardeşler arasında dolaşır (elden ele geçer) (36, 70)
P17.8. Krallık en küçük kardeşe verilir (31, 70)
(T)P17.8.1. Krallık en büyük kardeşe verilir (36, 65)
P18. Kralların evliliği (4, 12, 20, 25, 26, 28, 39, 68)
P20. Kraliçeler (4, 20, 25, 26, 28, 53, 56, 69)
P22.1. Kraliçe oğluyla birlikte ülkeden ayrılır (56)
P30. Prens (şehzade) (3, 6, 12, 13, 20, 22, 25, 26, 27, 31, 36, 38, 39, 41, 53, 55, 56, 57, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70)
P31.1. Nalbant veya demir işçisi olarak prens (12, 36, 39)
P32. Prensin arkadaşlığı veya ortaklığı (13, 27, 31, 55, 57, 59, 66, 69)
P40. Prensesler (1, 2, 3, 9, 10, 12, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 31, 32, 36, 37, 38, 39, 41, 45, 47, 48, 54, 55, 56, 58, 59, 65, 66, 67, 68, 70)
P94. Yüksek tabakadakilerin elbiseleri ayrıdır (46)
P110. Karalın vezirleri (9, 12, 17, 19, 20, 22, 24, 25, 30, 31, 32, 35, 37, 45, 46, 48, 53, 56, 58, 64, 69, 70)
P120. Din adamları (55, 56, 57)
(T)P121. Hoca (şeyh, molla, kalender) (11, 12, 35, 37, 39, 43, 69)

P150. Zengin insanlar (12, 26, 29, 34, 42, 51, 57, 59)
P152. Zengin adam: bezirgan (3, 14, 20, 26, 37, 48, 49)
P160. Dilenciler (18, 28, 46)
P170. Köleler (18, 21, 22, 26, 36)
P170.0.1. Cariyeler (5, 21, 31, 53, 54, 69, 70)
P178.2. Kölelerin belli bir dönemden sonra serbest bırakılması (1)
P192. Deli adamlar (aptallar, profesyonel aptallar) (59, 60)
(T)P193. Mahkumlar (20, 26, 46, 48)
P210. Karı-koca (12, 14, 28, 29, 33, 35, 34, 39, 40, 53, 57)
P230. Çocuklar ve ebeveynler (24, 39, 44)
P231. Anne ve oğlu (4, 7, 28, 32, 43, 56, 57, 58)
P232. Anne ve kızları (6, 12, 35, 50, 63)
P232.2. Küçük kahraman (oğul) babası tarafından azarlanır (13, 52)
P233. Baba ve oğul (1, 2, 8, 9, 12, 15, 17, 18, 23, 25, 29, 26, 31, 36, 38, 42, 45, 46, 47, 48, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70)
P233.5. En büyük oğul kardeşlerinin refahı için babası adına sorumludur (16)
P233.6. Oğul babadan intikam alır (53, 55, 66)
P233.8. Savurgan oğul geri döner (1, 14)
P234. Baba ve kız (1, 4, 11, 12, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 30, 32, 36, 39, 47, 50, 51, 55, 58, 59, 68, 69)
(T)P234.3 Kız babadan intikam alır (17, 20)
P236. Sorumsuz çocuklar (1, 2, 6, 12, 36, 50, 68)
P251.5. İki erkek kardeş (26, 30, 65, 70)
P251.5.3. Düşman erkek kardeşler (8, 31, 38, 52, 60, 70)
P251.6.1. Üç erkek kardeş (2, 3, 8, 12, 16, 13, 19, 23, 31, 36, 38, 48, 52, 57, 59, 62)
P251.6.3. Altı veya yedi erkek kardeşler (1)
(T)P251.6.10. Kırk erkek kardeş (68)
P252.1. İki kız kardeş (4)
P252.2. Üç kız kardeş (11, 18, 28, 48, 56, 59, 63, 67)
(T)P252.9. Kırk kız kardeş (35)
P253. Erkek ve kız kardeş (1, 41, 57, 68)
P253.0.1. Kız kardeşin oğlu (63, 7)
P253.0.5. Bir kız ve altı (yedi, on bir, on iki) erkek kardeşler (1)
P261. Kayınpeder (3, 12, 17, 26, 30, 32, 48, 68, 70)
P262. Kayınvalide (11)
P264. Görümce (yenge, baldız) (11, 16, 57)
P265. Damat (3, 22, 26, 30, 32, 48)
P270. Dadılar (18, 37)
P281. Üvey baba (29)
P282. Üvey anne (4, 6, 26, 29, 50, 63)
P283. Üvey oğul (26, 29, 63)
P284. Üvey kız (4, 6, 50)
P294. Teyze, hala (7)
P297. Erkek yeğen (63)
P310. Dostluk, arkadaşlık (8, 16, 30, 55, 64, 66, 69)
P312. Kan kardeşliği (27, 31, 43)
P315. Arkadaşlar birbirleri için ölümü göze alırlar (3, 30, 55, 66)
P320. Misafirperverlik (3, 13, 15, 16, 65, 67)
P322. Misafire barınacak yer verilir (31, 45, 47, 55, 59, 63, 68, 70)
P324.1. Misafire en iyi yiyecekler ikram edilir (15, 68)
P324.2. Misafirler sorulardan önce doyurulur (15, 59, 68)
P340. Öğretmen ve öğrenci (12, 14, 31, 39, 44, 68)
P360. Ağa ve hizmetçi (3, 14)
P361. Sadık hizmetçi (3, 69)
P410. İşçiler (17, 19, 37, 45)

P411. Çiftçi (44, 51, 59, 61)
P412. Çoban (2, 3, 6, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 25, 26, 30, 32, 33, 42, 45, 48, 58, 59, 60, 63, 64)
P412.1. Kahraman olarak çoban (2, 13, 15, 16, 25, 30, 33, 42, 45, 63)
P414. Avcı (4, 6, 8, 15, 18, 20, 25, 28, 30, 33, 37, 41, 43, 45, 46, 47, 52, 53, 55, 57, 59, 68)
P421. Kadı (16)
P424. Doktor (hekim, 4, 18, 19, 46, 47, 70)
P428. Müzisyen (14)
P431. Tüccar (kervancı) (3, 5, 17, 20, 26)
P431.1. Haberlerin yayıcısı olarak tüccarlar (1)
P435. Tefeci (48)
P441. Terzi (12, 28, 39)
P444. Marangoz (12, 39)
P445. Dokumacı (46, 64)
P447. Demirci (36, 45, 64)
P461. Asker (26, 47, 65)
P475. Hırsız (16, 37, 43, 68)
P475.2. Hırsızlar yenilir ve öldürülür (37, 48, 68)
P551. Ordu (28, 70)
P600. Adetler, gelenekler (4, 11, 12, 16, 18, 22, 24, 26, 30, 31, 32, 44, 56, 65, 67)
P634. Ziyafetler (2, 3, 4, 6, 16, 18, 20, 22, 25, 31, 33, 35, 37, 39, 45, 47, 53, 56, 57, 59, 65, 67, 68)
P634.1. Şölen yemekleri üç gün üç gece sürer (20, 56, 65)
(T)P634.2.1.1. Şölen yemekleri kırk gün sürer (31)
P681. Yasla ilgili adetler (3, 26, 30, 36, 42, 68)
Q1. Ev sahipliği ödüllendirilir veya cezalandırılır (3, 6, 26, 47, 55, 68)
Q5. Tembellik cezalandırılır, çalışkanlık ödüllendirilir (50, 60)
Q6.1. Aptallık ölüm getirir, sükunet şans getirir (16, 35, 60, 70)
Q40. İyilik ödüllendirilir (18, 26, 31, 43, 46)
Q45. Misafirperverlik ödüllendirilir (3, 6, 26, 47, 68)
Q51. Hayvanlara şefkat ödüllendirilir (1, 9, 13, 36, 41, 47, 59, 70)
Q53. Kurtarma ödüllendirilir (14, 21, 38, 44, 47, 51, 64)
Q57. Hastaya bakmak ödüllendirilir (3)
Q66. Alçakgönüllülük ödüllendirilir (15)
Q68.2. Doğruluk ödüllendirilir (5)
Q82. Korkusuzluk ödüllendirilir (2, 28, 30, 40, 61)
Q86. Çalışkanlık ödüllendirilir (50, 60)
Q91. Akıllılık ödüllendirilir (12, 14, 18, 22, 48, 50, 55, 57, 62, 64, 69)
Q93. Olağanüstü yardım ödüllendirilir (3, 43)
Q94. Tedavi ödüllendirilir (3, 12, 14, 22, 24, 39, 51)
Q111. Zenginlikle mükâfatlandırma (17, 59)
Q111.4. Altın yüzük vererek mükâfatlandırmak (15)
Q111.4.1. Sihirli yüzük vererek mükâfatlandırmak (18, 32)
Q111.7. Mükâfat olarak mücevherler (20, 22, 35, 40, 50, 53, 62, 68)
Q112.0.1. Krallık vererek mükâfatlandırmak (3, 12, 17, 20, 31, 33, 35, 36, 57, 59, 64)
(T)Q112.1. Vezirlik vererek mükâfatlandırmak (10, 12, 24, 35, 45, 48, 55, 57, 64)
(T)Q112.2. Valilik vererek mükâfatlandırmak (16)
(T)Q112.3. Beylik vererek mükâfatlandırmak (59)
Q114. Hediye vererek mükâfatlandırmak (3, 13, 14, 19, 61)
Q115.2. Kral, kızına kimi isterse onunla evlendireceğine dair söz verir (22)
Q121.1. Köleler ödül olarak serbest bırakılır (1)
Q140. Mucizevi veya sihirli mükâfatlar (13, 31, 36, 37)
Q211. Katil cezalandırılır (3, 20, 63)
Q211.6. Hayvanı öldürmenin intikamı alınır (60)
Q212. Hırsız cezalandırılır (37, 48, 68)
Q212.3. Hırsızlığın cezası (37, 48, 68)

Q213. Kaçırmak cezalandırılır (8, 68)
Q215. Yamyamlık cezalandırılır (7, 8, 18, 21, 23, 38, 41)
Q241. Zina cezalandırılır (36)
Q261. Cezalandırılan ihanet (14, 17, 38, 48)
Q261.1. İhanete teşebbüs cezalandırılır (16, 47, 53, 55, 60)
Q261.2. İhanet eden eş (kadın) cezalandırılır (25, 41, 57)
Q262. Sahtekar cezalandırılır (4, 8, 26, 35, 37, 41, 45, 57, 58, 70)
Q263. Yalan cezalandırılır (5, 25, 44, 63, 68)
Q266. Sözünde durmama cezalandırılır (11, 15, 20, 21)
Q267. İki yüzlülük cezalandırılır (18)
Q272. Para hırsı cezalandırılır (34)
Q281. Nankörlük cezalandırılır (8, 18, 20, 42, 58)
Q286.1. Dindar adama kabalık ettiği için cezalandırma (37)
Q297. İftira etme cezalandırılır (4, 25, 26, 37, 41, 57)
Q301. Kıskançlık cezalandırılır (26, 63)
Q321. Tembellik cezalandırılır (50, 60)
Q325. İtaatsizlik cezalandırılır (39, 50, 66)
Q331.2. Kibirlilik cezalandırılır (15, 32)
Q341. Meraklılık cezalandırılır (27, 36, 43, 53)
Q411. Ölüm cezası (4, 8, 14, 15, 16, 17, 21, 23, 25, 26, 28, 30, 32, 35, 38, 40, 41, 43, 45, 47, 48, 57, 58, 63, 64, 68)
Q411.6. Katilin cezası ölümdür (3, 20)
Q411.10. Düşüncesizliğin (akılsızlığın) cezası ölümdür (16, 35, 60, 70)
Q411.13. Hırsızlığın cezası olarak ölüm (37, 48, 68)
Q413. Asarak cezalandırma (3, 37, 41, 47, 55, 64)
Q414. Diri diri yakarak cezalandırma (16, 18, 35, 70)
Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak cezalandırma (4, 25, 38, 41, 43)
Q418. Zehirleyerek cezalandırma (3, 48)
Q421. Başını uçurarak cezalandırma (3, 14, 17, 23, 38, 48, 54, 58, 67, 70)
Q428. Suda boğarak cezalandırma (7, 11, 21, 24, 60, 63)
Q431. Sürgün ederek cezalandırma (2, 5, 8, 32, 45, 57)
Q431.3. İtaat etmediği için sürgün etme (66)
Q433. Hapsederek cezalandırma (3, 5, 15, 17, 25, 31, 45, 47, 48, 53, 55, 61)
Q438. Ceza olarak ormana terk etme (50)
Q451.1. Ceza olarak eller kesilir (8, 56, 57)
Q451.7. Ceza olarak kör bırakma (6, 8, 38, 42, 53)
Q451.9. Ceza olarak kadının göğüslerinin kesilmesi (57)
Q455. Ceza olarak duvarların içine hapsetmek (59, 67)
Q456. Ceza olarak diri diri toprağa gömme (46, 49)
Q458. Döverek (kamçılayarak) cezalandırma (39)
Q465.3. Kuyuya atarak cezalandırma (12, 44)
Q469.9.2. İğneler batırarak cezalandırma (5)
Q470. Hakaret ve utandırma cezaları (24, 36, 45)
Q472. Ceza olarak damga vurma (18, 22)
Q511. Ceza olarak öldürülen adamın cesedini dolaştırma (55)
Q512. Ceza olarak imkansız görevleri yerine getirme (31)
Q520. Pişmanlıklar (2, 8, 19, 27, 37, 39, 48)
Q520.2. Hırsız pişmanlık duyar (68)
Q551. Sihir yaparak cezalandırma (3, 44)
Q551.3.2. Hayvan şekline sokarak cezalandırma (1, 28)
Q551.3.2.2. Kadının kuşa dönüştürülmesi (36)
Q551.3.4. Ceza olarak taşa dönüştürme (36)
Q570. Ceza ve affetme (19, 31, 39, 45)
Q580. Suça uygun ceza (9, 32, 55)

R10.1. Kaçırılan prenses (54)
R10.1.2. Aşık, sevgilisini zalim babası veya erkek kardeşinin elinden kaçırır (45, 68)
R10.3. Çocuklar kaçırılır (52, 65)
R11.1. Prenses devler tarafından kaçırılır (3, 27, 47, 70)
R11.3. Dev tarafından kaçırılma (3, 8, 23, 27, 42, 47, 52, 59, 65)
(T)R11.4. Periler tarafından kaçırılma (27)
R12.4. Kız kandırılarak bota bindirilir ve kaçırılır (43)
R13.1.2. Aslan, çocuğu taşır (20)
R13.4.1. Yılan tarafından kaçırılma (63)
R39. Çeşitli kaçırmalarErcelalcan, kendilerine çay ve yemek yapması için kedisiyle oynayan küçük bir kızı kaçırır. (52)
R39.1. Büyücü tarafından kaçırılma (10)
R39.2. Yaşlı kadın tarafından kaçırılma (64)
R41.1. Kaleye hapsetme (5)
R41.3. Zindana hapsetme (3, 15, 26, 27, 31, 45, 47, 67)
R41.3.4. Kuyuya hapsetme (9, 25, 27, 44)
R45. Toprak yığınına hapsetme (46)
R45.3. Mağaraya hapsetme (3, 23, 58)
(T)R49.4. Odaya hapsetme (18, 27, 44, 47, 52, 70)
R51.1. Esirler aç bırakılır (9)
R51.3. Esirler sakat bırakılır (23)
R61. Kişi köle olarak satılır (26)
(T)R62. Esirler köle olarak çalıştırılır (3, 36)
R111. Kızın esaretten kurtarılması (45)
R111.1. Prensesin esaretten kurtarılması (27, 52, 70)
R111.1.1. Genç kızın devden kurtarılması (3, 27, 42, 47, 52)
R111.1.4. Prensesin canavardan kurtarılması (3, 10, 26, 43, 67)
R111.1.8. Genç kızın cadıdan kurtarılması (8, 10, 21)
R112.3. Esirlerin perilerin kalesinden kurtarılması (70)
R117. Yanmadan kurtarılma (35, 70)
R122. Çeşitli kurtulmalar (3, 15, 18, 38, 55, 59)
(T)R124. Kralın devden kurtarılması (23)
(T)R125. Prensin esaretten kurtarılması (36)
(T)R125.1. Prensin devden kurtarılması (27, 65)
R130. Kaybolan veya terk edilen şahısların kurtarılması (1, 3, 4, 5, 26, 46, 58)
R131. Kaybolan veya terk edilen çocuğun kurtarılması (18, 25, 41, 57)
R131.1. Avcı terk edilmiş çocuğu kurtarır (25)
R131.3. Çoban terk edilmiş çocuğu kurtarır (20, 41)
R133. Kaybolmuş kadın kurtarılır (4, 28, 57)
R133.1. Kahraman kaybolmuş kadını bulur ve daha sonra onun büyüsünü bozar (28)
R141. Kuyudan kurtulma (9, 14, 27, 38, 44, 52)
R151. Koca karısını kurtarır (10, 43, 64)
R152. Kadın kocasını kurtarır (12, 39, 44)
R211. Hapishaneden kaçma (3, 55)
R213. Evden kaçma (4, 13, 29, 55, 68)
R219. Kaçmalar- çeşitli (7, 11, 19, 21, 22, 24, 31, 45, 44, 49, 62)
R260. Takipler (4, 7, 11, 21, 24, 31, 44, 49, 62, 68)
R311. Ağaca sığınma (4, 7)
R315. Sığınak olarak mağara (45)
R350. Kaçağın tekrar ele geçirilmesi (62)
R351. Kaçak sudaki yansıma sayesinde ele geçirilir (4)
S11. Zalim baba (31)
S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar (15, 17, 26, 44, 47, 53, 55, 66)
S12. Zalim anne (12, 44)

S12.2. Zalim anne çocuğunu öldürür (57)
(T)S21.6. Zalim erkek kardeşler (8, 31, 38, 52, 57, 60, 70)
(T)S21.7. Zalim ablalar (63)
S31. Zalim üvey anne (4, 6, 26, 29, 50, 63)
S33. Zalim üvey erkek kardeş (31, 70)
S42. Zalim büyükbaba (37)
S51. Zalim kayınvalide (11)
S52. Zalim kayınpeder (32, 48, 68)
(T)S61. Zalim eş (kadın, 36)
S62. Zalim koca (12, 19, 39, 53)
S72. Zalim teyze (7, 11, 63)
S111. Zehirleyerek öldürme (3, 48)
S112. Yakarak öldürme (16, 22, 35, 70)
S112.1. Kaynatarak öldürme (13, 18)
S113.1. Asarak öldürme (3, 37, 41, 47, 55, 64, 67)
S115. Bıçaklayarak öldürme (4, 20, 45, 68)
S117. Atın arkasında sürükleyerek öldürme (4, 25, 38, 41, 43)
S118. Keserek öldürme (8, 9, 10, 17, 23, 26, 27, 36, 38, 43, 47, 57, 67)
S122. Kamçılayarak öldürme (15, 32)
S123. Diri diri toprağa gömme (46)
S127. Yukarıdan atarak öldürme (19)
S131. Suda boğarak öldürme (7, 11, 21, 24, 60, 63)
S133. Kafasını uçurarak öldürme (3, 48, 54, 58, 70)
S139. Çeşitli zalim ölümler (29, 63)
S139.2.2.1. Katledilen düşmanların başları kazıklara oturtulur (38)
(T)S139.2.2.1.7. Katledilen insanların başları sarayın kapısına asılır (14)
S142. Şahıs suya atılır ve terk edilir (4, 9, 17, 25, 26, 60, 63)
S143. Ormana terk etme (50)
S144. Çöle terk etme (25, 26, 37, 41)
S146. Çukura terk etme (6)
S146.1. Kuyuya terk etme (9, 14, 38, 44, 49, 52)
S147. Dağa terk etme (47, 65)
S161. Kollarını keserek sakat bırakma (8, 56, 57)
S162. Ayaklarını keserek sakat bırakma (8, 31)
S165. Gözlerini oyarak sakat bırakma (6, 8, 38, 42, 53)
(T)S165.8. Gözlerini kör ederek sakat bırakma (23)
S180. Yaralama ve işkence (5)
S210. Satılan veya önceden söz verilen çocuklar (18, 19)
S210.1. Çocuk köle olarak satılır (3, 22)
S215. Çocuk hayvan için söz verilir (11)
S220. Çocuğun önceden söz verilmesinin sebepleri (11)
S221. Çocuk para için satılır (3, 22)
S223. Çocuksuz çift bir çocukları olursa şeytana vermeye söz verirler (18)
S240.1. Kız farkında olmadan babası tarafından deve söz verilir (11)
S250. Önceden söz verilen çocuğun muhafazası (15, 18)
S262. Canavara belli zamanda verilen kurban (3, 10, 38, 43)
S262.2.1. Gençler ve bekâr kızlar yıllık olarak canavara kurban verilir (26)
S263.3. Kişi, güvenliği sağlamak için suya kurban verilir (26)
S301. Terk edilen çocuklar (20, 25, 28, 41)
S302. Öldürülen çocuklar (29)
S310. Çocuğun terk edilmesinin sebepleri (20, 25, 28, 41, 50)
S312.3. İnsanın ölümünden sonra gelen çocuk terk edilir (20)
S333. Baba kızını ormana terk eder (50)
S351.2. Terk edilmiş çocuk çoban tarafından büyütülür (20, 25, 41)

(T)S351.3. Terk edilen çocuklara insanlar yardım eder (25, 28, 41)
(T)S351.4. Terk edilen çocuklara cadı yardım eder (50)
(T)S352.2. Aslan terk edilen çocuklara yardım eder (20)
(T)S352.3. Geyik terk edilen çocuklara yardım eder (25, 41)
S430. İstenmeyen kadının satışı (5)
S431. İstenmeyen kadın botun içinde suya bırakılır (17)
S438. İstenmeyen kraliçe kör edilir (53)
S450. Toplumdan atılmış kadının kaderi (17, 19, 57)
S451. Toplumdan atılmış kadın sonunda kocası ve çocuklarıyla birleşir (19, 25, 41, 57)
S453. Toplumdan atılmış kadına sihirbaz yardım eder (57)
T10. Âşık olma (3, 10, 12, 13, 14, 16, 28, 30, 39, 43, 45, 59, 64)
T11. Görmeden âşık olma (13, 20, 30, 35, 53, 68)
T11.1.1. Krala kadının güzelliğinden bahsedilince kralda merak uyandırır, kızı kendisine eş olarak alır (53)
T11.2. Resmini görerek âşık olma (3, 12, 17, 53)
T11.3. Rüyada âşık olma (27, 54, 66)
T11.3.1. Aşıklar birbirleriyle rüyalarında tanışırlar (56)
T15. İlk görüşte âşık olma (3, 4, 6, 11, 13, 15, 17, 18, 19, 26, 33, 38, 45, 48, 51, 53, 55, 56, 57, 65, 67, 68)
T15.1. Prenses çok güzeldir ve herkes ona âşık olur (30)
T22.1. Doğmadan önce, evlenecekleri belirlenen sevgili (69)
T22.2. Kadının önceden bilinmesi (56)
T22.3. Kocanın önceden bilinmesi (44, 56)
T22.4. Aynı zamanda doğan aşıkların kaderlerinde birbirleriyle evlenmek vardır (69)
T24.1. Aşk hastalığı (15)
T24.2.3. Olağanüstü güzelliği görerek bayılma (3, 13, 30, 31, 51, 53, 65, 68)
T24.5. Adam aşk için yanar ve rengi solar (18, 53, 68)
T24.6. Aşık hiçbir şey yemez (12, 56, 66)
T31.1. Aşıkların buluşması (69)
T35. Sevgililerin randevuları (16)
T42. Aşıkların konuşmaları (22, 30)
T52. Gelin satın alınır (19)
(T)T52.5.1. Başlık parası (56, 59)
T53. Çöpçatanlar (68)
T55.1. Prenses aşağı seviyeden kahraman için aşkını ilan eder (18)
T57. Aşkın ilanı (18, 20, 45)
T61.5.3. Doğmadan birbirleriyle evlenecekleri kararlaştırılan çocuklar (69)
T68. Prenses ödül olarak teklif edilir (43)
T68.1. Kurtarıcıya ödül olarak teklif edilen prenses (3, 9, 10, 12, 39, 43, 47, 70)
T69.1.1. Üç erkek kardeş üç kız kardeşle evlenir (48, 59, 67)
T71. Aşkta kadının hakir görülmesi (39, 57)
T72. Kadın hakir görüldükten sonra (aşkı) kazanır (39, 57)
T75.0.1. Aşığa kötü davranmalar (3, 18, 45)
T80. Trajik aşk (16, 45)
T81. Aşk yüzünden ölüm (68)
T90. Çeşitli aşk motifleri (31)
T91.5.1. Aşkta kız zengin oğlan fakirdir (14, 51)
(T)T91.5.1.2. Aşkta kız fakir oğlan zengindir (28)
T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur (6, 12, 33, 35, 39, 57, 68)
T91.6.3. Prens vezirin kızına âşık olur (69)
T91.6.4. Prenses aşağı seviyeden birine âşık olur (18, 22, 45)
T92.11. Aynı kız için rakiplerin muhalefetleri (13, 22, 30, 51, 53, 55, 64)
T100. Evlilik (5, 6, 8, 10, 13, 14, 19, 20, 26, 27, 28, 29, 31, 35, 36, 38, 51, 52, 54, 55, 56, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70)
T104. Yabancı kral prensesi evlenmeye zorlamak için savaş açar (3)
T111. Ölü veya tabiat üstü bir varlıkla evlenme (3, 11, 12, 16, 25, 30, 33, 35, 42, 43, 53, 54, 56, 59, 63)

T118. Kız (adam) bir canavarla evlenir (21)
T121. Eşit olmayan evlilik (29)
T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir (6, 12, 26, 39, 57, 59)
T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir (1, 2, 3, 9, 10, 15, 17, 18, 21, 22, 24, 30, 32, 45, 47, 48, 54, 56, 58)
T121.8. Kral sıradan bir kızla evlenir (4, 28, 35, 39, 68)
(T)T130.1. Dünür olma (3, 4, 11, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 30, 39, 45, 56, 59, 67, 68, 69)
T131. Evlenme şartları (2, 3, 9, 10, 12, 13, 15, 22, 30, 36, 43, 47, 51, 58, 66, 67, 69)
T131.1. Evliliğin gerekliliğini akrabaların kabul etmesi gerekmektedir (59, 58)
T131.1.2. Kız babasının seçtiği kişiyle evlenmek zorundadır (16, 21)
T131.1.3. Anne ve babanın muhalefetine rağmen evlenme (39, 45)
T131.2. Küçük çocuk, büyüğü evlenmeden önce evlenemez (56)
T132. Evlilik için hazırlıklar (28, 35, 69)
T133. Evlilik için yolculuk (12, 27, 39, 53, 54, 56, 59, 65, 66, 67, 68)
T135. Düğün merasimi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 36, 38, 39, 42, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70)
T145.0.1. Birden fazla hanımla evlenme (13, 39)
(T)T145.1.4. İki kız ile evlenme (4, 12, 28, 32, 39, 70)
(T)T145.1.5. Üç kız ile evlenme (25, 26)
(T)T145.1.6. Dört kız ile evlenme (41)
(T)T145.1.7. Altı kız ile evlenme (28)
(T)T145.1.8. On bir kız ile evlenme (20)
(T)T145.1.9. Kırk kız ile evlenme (17, 35, 53, 68)
T192. Zorla evlenme (3, 6, 8, 11, 21, 63, 68)
T210.1. Sadık kadın (8, 31, 10, 11, 12, 19, 26, 35, 39, 43, 45, 52, 68)
T210.2. Sadık koca (36)
T251. Şirret kadın (6, 25, 26, 34, 41, 50)
T253. Kadın dırdırı (29)
T254. Sadakatsiz kadın (32, 36)
T256. Karı koca arasındaki tartışmalar (6, 29, 34)
T311.2.1. Kız sevmediği bir insanla evlenmektense intihar etmeyi tercih eder (19)
T320. Arzu edilmeyen sevgiliden kaçma (4, 6, 17, 19, 21, 29, 34, 44, 57)
T320.1. Sadakatsizlik ispat edilir (36)
T400. Uygun olmayan evlilik ilişkileri (31, 63)
T511.1.1. Elma yiyerek hamile kalma (18, 69)
T512.6. Spermle hamile kalma (4, 53, 57)
T526. Dua neticesinde hamile kalma (56)
(T)T549.5. Hamilelikle ilgili diğer motifler (47, 56)
T551. Çocuk ve olağanüstü organları (24, 25, 56, 57)
T554.7. Yılan doğuran kadın (56)
T569. Anormal doğumlar- çeşitli (7)
T579.8. Hamilelik işareti (56)
T581.1. Çocuk ormanda doğar (20)
T581.2.1. Ölü gibi olan kadının mezarında doğan çocuk (20)
T581.2.3. Zindanda doğum (53)
T587. İkizlerin doğumu (4, 41, 57)
T589. Doğumla ilgili çeşitli motifler (24, 41, 53)
T596. Çocuğa ad verme (20, 24, 28, 41, 43, 53, 56, 58)
(T)T611.10.3. Çocuğu aslan emzirir (20)
(T)T611.10.4. Çocuğu geyik emzirir (25, 41)
T685.1. İkizlerin maceraları (41, 57)
T685.2. İkizlerin düşmanı (41, 57)
T615. Doğaüstü büyüme (25, 41, 56, 58, 65)
T615.1. Çocuğun vaktinden önce konuşması (56)

T615.3. Vaktinden önce akıl (56)
T615.5. Çocuk vaktinden önce silahlar ister (56)
U60. Zenginlik ve yoksulluk (3, 6, 12, 14, 17, 28, 29, 47, 53)
U110. Aldatmanın ortaya çıkması (4, 5, 6, 8, 18, 22, 23, 25, 26, 31, 38, 41, 44, 45, 47, 48, 52, 57, 60, 68)
U210. Kötü yönetici, kötü ceza (15, 17, 19, 26, 25, 37, 41, 45, 46, 53, 56, 58)
V17.3. Tehlikeden kurtulmak için kurban (26)
(T)V38. Kader inancı (16, 39, 44, 68)
V50. Dua (3, 16, 22, 23, 28, 33, 39, 42, 47, 56, 57)
V52. Duanın esrarengiz gücü (28, 36, 39, 56, 57, 68, 69)
V52.4. Nesneler dua ile temin edilir (16, 33, 59)
(T)V56. Namaz kılmak (25, 58)
(T)V56.1.1. Sabah namazı (27, 58)
(T)V56.1.2 Ölmeden önce kılınan iki rekat namaz (36)
V57.3. Özel durumlarda dua (16, 28, 36, 39, 42, 56, 68, 69)
(T)V58.6. Namaz kılmadan önce abdest alma (36)
V70. Dini ziyafetler ve oruç (16, 30, 36, 42)
V112.2. Camiler (26)
V113. Türbeler (Ziyaretler) (56)
V201. Allah (28)
(T)V206. Hz. Hızır (33, 55, 56, 57)
V210. Dinin kurucuları (23, 56)
V233. Azrail (49, 56)
V254. Selamlaşma (3, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 23, 24, 25, 27, 30, 33, 35, 36, 43, 45, 47, 48, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 65, 66, 67, 69, 70)
(T)V301. Kur'an-ı Kerim okuma (4, 12, 17, 68)
(T)V302. Kur'an-ı Kerim üzerine yemin etme (35)
V380. Çeşitli dini inanışlar (11, 26, 32, 45, 69)
V532. Mekke'ye giderek hacı olma (43)
W10. Müşfiklik (1, 9, 13, 28, 36, 41, 47, 53, 59, 70)
W11. Cömertlik (12)
W27. Minnettarlık (1, 3, 9, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 36, 41, 42, 43, 47, 59, 68, 70)
W28. Fedakarlık (1, 3, 12, 15, 31, 55)
W31. İtaat (2)
W32. Cesaret (3, 15, 20, 23, 30)
W33. Kahramanlık (3, 8, 10, 20, 23, 26, 27, 28, 38, 41, 42, 47, 48, 52, 54, 56, 65, 68, 70)
W34. Bağlılık (1, 22, 33, 35, 36, 39, 43, 45, 68, 69)
W35. Doğruluk (16, 31, 42)
W111. Tembellik (12, 50, 60, 68)
W121. Korkak kahraman (17, 31, 38, 40, 47, 61)
W126. İtaatsizlik (2, 36, 39, 50, 67)
W127. Huysuzluk (34, 55)
W131. Çapkınlık (39)
W136. Sahtekarlık-yalancılık (4, 5, 8, 19, 22, 24, 25, 26, 37, 42, 43, 44, 45, 48, 52, 57, 60, 68, 70)
W137. Meraklılık (32, 36, 42, 69)
W141. Gevezelik (29)
W151. Açgözlülük (14, 23, 33, 34, 42, 50)
W152. Cimrilik (12, 53)
W154. Nankörlük (8, 18, 20, 31, 42, 52, 55, 58)
W157. Namussuzluk (16, 30, 33, 35, 36, 45)
W165. Yersiz gurur (15, 18, 35, 46)
W167. İnatçılık (15)
W171. İki yüzlülük (18)
W181. Kıskançlık (4, 19, 25, 26, 38, 41, 52, 53, 56, 58, 60, 63)
W185. Zor kullanma (17, 19, 21, 26, 35, 70)

X540. Deli adama ait komiklikler (16, 35, 59, 60, 70)
X1810. Çeşitli nesneler hakkında anlatılan hikâyeler (5, 64)
Z10.1. Başlangıç formülleri
Sade Giriş Formeli - Bir Varmış'lı Giriş (4, 21, 25, 29, 52, 53, 62, 63)
Sade Giriş Formeli - Evvel/Eski Zamanlı Giriş (1, 3, 9, 11, 16, 18, 19, 20, 26, 28, 31, 38, 39, 41, 49, 57, 61, 65, 67, 68)
Sade Giriş Formeli - Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Giriş (5, 12, 13, 15, 22, 24, 27, 30, 32, 33, 34, 36, 42, 51, 60, 66, 69, 70)
Zamanlardan zaman içinde (17)
Tekerlemeli Giriş Formeli (6, 7, 14, 23, 35, 43, 46, 47, 54, 55, 58)
Z10.2. Bitiş Formülleri
Çıplak Bitiş Formeli - Yiyip İçmekle İlgili Bitiş Formeli (4, 64)
Çıplak Bitiş Formeli - Murada Ermek (1, 3, 9, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 24, 26, 28, 29, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 47, 48, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 65, 67, 68, 69, 70)
Çıplak Bitiş Formeli - Yiyip içip murada ermek (14, 33, 36, 66)
Çıplak Bitiş Formeli - Selamete Ermek (45, 50)
Devam Eden/İleriye Giden Bitiş Formeli (10, 27, 42, 52)
Özetleyen Bitiş Formeli (2, 23)
Olay Yerinden Gelmek/Teminat Formeli (31, 55)
Anlatıcının Kendisine veya Dinleyicilerine İyi Dileklerde Bulunması (22, 25, 30, 51)
Z10.3. Bağlayış/Geçiş Formülleri
Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Formel (1, 6, 15, 17, 22, 23, 26, 27, 30, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 40, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 64, 65, 67)
Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formel (3, 4, 5, 12, 13, 14, 16, 20, 22, 24, 25, 27, 28, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 41, 45, 46, 50, 53, 56, 57, 60, 63, 64, 70)
Masal ortasında geçişi sağlayan tekerleme - Az Gitmek'le Başlayan Tekerleme (1, 3, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 22, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 35, 36, 39, 43, 45, 48, 52, 54, 56, 57, 58, 59, 64, 65, 68, 69, 70)
Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller
Tasvirler - Kadın Tasviri (3, 6, 17, 27, 36, 39, 43, 47, 53, 68)
Tasvirler - Erkek Tasviri (11, 23)
Bir olayın masalcı tarafından anlatılması (11, 22, 23, 30, 34, 35, 43, 45, 53, 56, 65)
Z11. Ani bitişler (5, 6, 7, 8, 12, 18, 21, 46, 49, 60, 62)
Z64. Atasözleri: (10, 23, 31, 32, 35, 36, 47)
(T)Z64.1. Deyimler: (11, 12, 17, 25, 31, 36, 48, 58)
Z65. Renk formülleri
Kırmızı (3, 8, 12, 25, 30, 44, 48, 50, 53, 58)
Beyaz (ak): (2, 8, 11, 12, 27, 33, 44, 47, 48, 50, 52, 53, 58, 59)
Siyah (kara): (1, 2, 3, 8, 11, 12, 23, 25, 27, 30, 33, 42, 47, 48, 49, 52, 53, 57, 58)
Yeşil: (33, 48)
Mavi: (11, 12, 47, 48)
Sarı: (8, 42, 52)
Diğerleri: (2, 7, 11, 23, 50, 59)
Z71.1. Formülistik sayı: üç (2, 3, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70)
Z71.1.0.2. Formülistik sayı: üçün katları (1, 2, 13, 14, 16, 28, 30, 35, 39, 43, 44, 49, 53, 56, 58, 59, 64, 68, 70)
Z71.1.1. Formel: üç gün üç gece (10, 13, 20, 23, 31, 37, 44, 56, 59, 68)
Z71.2.0.1. Formülistik sayı: dördün katları - 400, 4000 vb. (12, 17, 32, 37, 39, 56, 65, 70)
Z71.3.0.1. Formülistik sayı: beşin katları - 50, 500 vb. (59)
Z71.4. Formülistik sayı: altı (12)
Z71.5. Formülistik sayı: yedi (4, 6, 8, 12, 13, 14, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 30, 31, 36, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 55, 56, 57, 59, 62, 65, 70)
Z71.5.0.1. Formülistik sayı: yedinin katları - 49, 70, 70000, 7777 vb., (3, 12, 17, 22, 31, 39, 47)

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz ve katları - 99, 900, 999, 99999 vb. (23, 31, 35, 56, 57, 59, 60, 62, 63)
Z71.12. Formülistik sayı: kırk (1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 64, 65, 67, 68, 69, 70)
(T)Z71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün (2, 3, 4, 8, 10, 19, 20, 25, 27, 28, 36, 38, 39, 43, 47, 48, 53, 55, 56, 57, 64, 65, 67, 68, 70)
(T)Z71.12.2. Kırk gün mühlet isteme (1, 16, 17, 27, 35, 43, 59)
Z71.16. Diğer Formülistik Sayılar (22, 23, 27, 35, 39, 47, 57, 59)
Z71.16.10. Formülistik sayı: on dört (3, 6, 17, 23, 31, 39, 56, 68)
Z100. Sembolizm (7, 64, 68)
Z100.1. Tehdit edici özellikleriyle devlerin isimleri (23)
Z143. Sembolik renk: siyah - kara (26)
Z183. Sembolik isimler (6, 10, 15, 16, 20, 22, 24, 28, 30, 34, 40, 41, 43, 46, 53, 64, 66, 69)
Z210. Kahraman olarak erkek kardeşler (2, 12, 13, 16, 26, 36, 48, 52, 57, 59, 60, 62, 65, 70)
Z221. Kahraman olarak en küçük erkek kardeş (8, 23, 31, 38)
Z230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği (3, 8, 10, 23, 25, 26, 27, 28, 38, 41, 42, 43, 47, 48, 52, 54, 55, 65, 67, 70)
Z235. Olağanüstü hayvanın arkadaşlığıyla kahraman (1, 13, 31)
Z253. Budala kahraman (19, 35, 60, 70)
Z292. Kahramanın ölümü (29, 43, 46, 58, 63, 68)
Z293. Kahramanın yeniden dönüşü (1, 8, 9, 11, 12, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 43, 45, 47, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 62, 65, 66, 67, 68, 70)
Yer formülleri:
Ülkeler (1, 3, 12, 24, 30, 39, 48, 59, 65, 67, 68, 69, 70)
Şehirler, vilayetler (1, 3, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 28, 30, 32, 35, 37, 39, 40, 45, 47, 53, 55, 56, 62, 67)
Dağlar, göller, ırmaklar, çöller, belirli yerler ve mevkiler (1, 4, 12, 13, 17, 23, 24, 30, 31, 35, 40, 41, 44, 46, 47, 56, 62, 65, 67, 68, 69)

ÖZ GEÇMİŞ

1972 yılında İspir'de doğdu. İlk, orta öğrenimini Pazaryolu ve Erzurum'da tamamladı. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. "Rüstem Han Destanı (Metin-İnceleme)" adlı tez çalışmasıyla 1998 de yüksek lisansını tamamladı ve aynı yıl doktora eğitimine başladı. 1994 yılından itibaren değişik illerde öğretmenlik yaptı. 2000 yılından beri Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.